

**«Ғылым мен білім беруді
дамытудың басым бағыттары»**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік

конференция

МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международной научно-практической

конференции

**«Приоритетные направления развития науки и
образования»**

**«PRIORITY TRENDS OF DEVELOPMENT
OF SCIENCE AND EDUCATION»**

**Proceedings of the International Scientific and
Practical Conference**

Атырау, 2022

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
АТЫРАУ ОБЛЫСЫ БІЛІМ БЕРУ БАСҚАРМАСЫ
О. КӨШЕКОВ АТЫНДАҒЫ АТЫРАУ АГРАРЛЫ-ТЕХНИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖІ**

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ АТЫРАУСКОЙ ОБЛАСТИ
АТЫРАУСКИЙ АГРАРНО-ТЕХНИЧЕСКИЙ КОЛЛЕДЖ ИМЕНИ У. КУШЕКОВА**

**MINISTRY OF EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
DEPARTMENT OF EDUCATION OF ATYRAU REGION
ATYRAU AGRARIAN AND TECHNICAL COLLEGE NAMED AFTER U. KUSHEKOV**

«ҒЫЛЫММЕН БІЛІМ БЕРУ ДАМУ ТУДЫҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫ»
халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары
10 қазан 2022 ж.

Материалы международной научно-практической конференции
«ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ»
10 октября 2022 г.

«PRIORITY TRENDS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION»
materials of the international scientific and practical conference
10 October 2022

АТЫРАУ, 2022

УДК 001
ББК 72
Ғ 96

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі директоры техника ғылымдарының докторы, профессор И.И. Джанзаковтың редакциясымен

Редакциялық алқа:

М.С.Лапиденова, А.С.Искалиева, Қ.Т.Кабдулов, А.А.Ерғазиева, М.М.Тасымов, А.С.Сқақова,
М.М.Хатенова, А.Жұмажан

«Ғылым мен білім беруді дамытудың басым бағыттары» тақырыбындағы халықаралық ғылыми- практикалық конференцияның материалдары. - Атырау: «О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорын, 2022жыл, 565- бет

ISBN- 978-601-08-2758-5

Бұл жинақта «Ғылым мен білімнің дамуының негізгі бағыттары» тақырыбындағы халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары енгізілген. Мақалаларда қазіргі заманғы ғылыммен білім беруді дамытудың заманауи үрдістері, дамыту перспективалары, жаңа әдіс-тәсілдері мен инновациялық зерделеу жұмыстары, оның тиімділігін арттыру моделдері мен әдіс тәсілдері, заманауи технологиялардың болашақ мамандар тәрбиелеудегі өзекті мәселелері мен болашағы бойынша сұрақтар қарастырылған.

В сборник включены материалы международной научно-практической конференции на тему «Приоритетные направления развития науки и образования». В статьях рассмотрены современные тенденции развития современной науки и образования, перспективы развития, новые подходы и инновационные методы исследования, модели и методы повышения ее эффективности, актуальные проблемы и перспективы современных технологий в воспитании будущих специалистов.

УДК 001
ББК 72
Ғ 96

ISBN- 978-601-08-2758-5

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, Атырау – 2022жыл

АЛҒЫСӨЗ ПРЕДИСЛОВИЕ FOREWORD

«Ғылым мен білім беруді дамытудың басым бағыттары» тақырыбындағы халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның мақсаты шығармашыл педагогтарды анықтау және қолдау. Конференцияның міндеттері: Қазіргі заманғы ғылым мен білім беруді дамытудың заманауи үрдістері, дамыту перспективалары, жаңа әдіс-тәсілдері мен инновациялық зерделеу жұмыстары, оның тиімділігін арттыру моделдері мен әдіс тәсілдері, заманауи технологиялардың болашақ мамандар тәрбиелеудегі өзекті мәселелері мен болашағы бойынша сұрақтарды зерттеу және ақпарат алмасу. Конференция жұмысына әр түрлі жоғары оқу орнынан, ғылыми академиялық және салалық институттардан, сондай-ақ ғылыми орталықтардың, қоғамдық бірлестіктер мен колледждердің оқытушыларынан 100-ден астам өтінім келіп түсті. Конференция қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде жүргізіледі.

Целью международной научно-практической конференции «Приоритетные направления развития науки и образования» является выявление и поддержка творческих педагогов. Задачи конференции: изучение и обмен информацией о современных тенденциях развития современной науки и образования, перспективах развития, новых методах и инновационных исследованиях, моделях и методах повышения ее эффективности, актуальных проблемах и перспективах современных технологий в воспитании будущих специалистов. На работу конференции поступило более 100 заявок от преподавателей различных вузов, научных академических и отраслевых институтов, а также научных центров, общественных объединений и колледжей. Конференция проходила на казахском, русском, английском языках.

The purpose of the international scientific and practical conference "Priority directions of development of science and education" was to identify and support creative teachers. The objectives of the conference were to study and exchange information about current trends in modern science and education, development prospects, new methods and innovative researches, models and methods to increase their effectiveness, current problems and prospects of modern technologies in the education of future specialists. The conference received more than 100 applications from teachers of different universities, scientific academic and industry institutes, scientific centres, public associations and colleges. The conference was held in the Kazakh, Russian and English languages.

ҚҰТТЫҚТАУ СӨЗ

Садуахасова Гульнара Манапқызы

Атырау Білім беру басқармасы басшысының міндетін уақытша атқарушы

О. Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінде өткізілген «Ғылым мен білім беруді дамытудың басым бағыттары» тақырыбындағы ЖОО және ТжКББ мекемелерінің ғалымдары мен оқытушыларының арасындағы халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияға қош келдіңіздер! Аталмыш колледж біздің өңіріміздегі жаңашылдықтарды алғашқы боп енгізушілердің бірі ретінде ерекшеленеді. Үздік іс – тәжірибелерімен бөлісуде көш бастап жүрген оқу орындардың бірі. Білім ордасының көшбасшысы, колледж директоры, т.ғ.д.профессор Джанзаков Ислам Исағалиұлы бастаған ұстаздар ауыл шаруашылығының қиын да күрделі саласына маман дайындауда іскерлік пен шығармашылық танытып отыр. Оған дәлел- аталған оқу орнының халықаралық деңгейде жетпіс бес әлеуметтік серіктестікпен қоян-қолтық жұмыс жасайтындығын мақтанышпен айта аламыз. Бұл бағыт - мақсат пен міндетке жетуде үлкен атқарылып отырған жұмыс екендігіне тоқталып, іскер басшыға толағай табыстар тілеп, Атырау облыстық білім беру басқармасының Құрмет грамотасымен марапаттаймыз.

Идрисов Саламат Нұрмұханұлы

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің ректоры, педагогика ғылымдарының кандидаты

Мемлекет басшысының тапсырмасымен білім ғылым саласы үлкен өзгерістер мен жаңашылдықтарға ие болуда. Бұндағы мақсат ғылымды дамытуға ерекше көңіл бөлініп, ғылыми бағыттағы жұмыстарды бір бағытқа жүйелеуді көздейді. Еліміздің әлеуметтік экономикалық дамуында ғалымдардың ғылымға қосатын үлесінің артуы маңызды болмақ. Осы орайда техникалық ауыл шаруашылығы бағытындағы ғылымды таныту біздің болашақ еліміздің экономикасының дамуына үлкен үлес қосады. Қазіргі таңда мемлекет басшысы мен ғылым және жоғары білім министрлігінің басты мақсаты – кез келген жобаны өз өңіріне қызмет еткізуді көздейді. Осы орайда өңірдің қажеттілігіне байланысты жобаларды дамыту керек екендігін атап өтті. Аталмыш конференцияда тізбектелген ойлар мен жинақталған тұжырымдар болашақта өңіріміздің қызметіне үлкен әсерін тигізіп, кәсіптік орта біліммен және ЖОО арасында байланысты күшейтеді.

ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖЛІС
ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ
PLENARY SESSION

**ОПРЕДЕЛЕНИЕ ДЛИНЫ ЗОНЫ ПРИХВАТА БУРИЛЬНЫХ КОЛОНН В
НЕФТЕГАЗОВЫХ СКВАЖИНАХ И РАЗРАБОТКА МЕТОДОВ ЕГО ЛИКВИДАЦИИ**

Мардонов Ботир Мардонович

д.т.н., профессор, Ташкентский институт текстильной и легкой промышленности, г. Ташкент,
Республика Узбекистан

Буктыбаева Сауле Каиргалиевна

Атырауский университет нефти и газа им. С.Утебаева,
кандидат технических наук

Прихваты представляют собой наиболее распространенный и тяжелый вид аварий, для ликвидации которых требуются большие материальные и временные затраты. Специалистами отмечается, что ликвидация этого вида аварий сопряжена с большими трудностями, в связи с их малой изученностью и отсутствием надежных методов их ликвидации [1,2].

Причины и факторы, приводящие к прихвату, многочисленны и разнообразны, общим же для всех типов прихватов является то, что колонна на некотором своем протяжении оказывается достаточно прочно связанной со стенкой скважины. Роль «клея», связывающего трубу со стенкой выполняют глинистая корка на стенке скважины, образующаяся из бурового раствора, циркулирующего в скважине в процессе бурения, и частиц разбуренной или осыпавшейся со стенок скважины горной породы.

В практике ликвидации прихвата требуется знать его длину, силу контакта колонны со стенками скважины, и установить предельную силу, необходимую для освобождения колонны от прихвата. Наличие деформации в теле колонны зависит от величины контактной силы и силы веса бурильной колонны. Для небольшой длины зоны прихвата и малых значениях контактной силы бурильную колонну можно принимать как недеформируемое цилиндрическое тело, и рассматривать его движение под действием осевой силы.

Обозначим через l_1 и l соответственно свободную от контакта с породной средой и контактирующей частью колонны, причем полагаем, что зона прихвата начинается с нижнего сечения колонны, тогда длина колонны будет равна $L = l_1 + l$. Уравнение движения колонны при контакте колонны со стенками скважины по закону сухого трения Кулона записывается в виде:

$$m\ddot{u} = -fk_0\pi D\gamma \int_{l_1}^L (x-l_1)dx - mg + P_0 \quad \text{при } 0 < t < t_1 \quad (1)$$

$$m\ddot{u} = -fk_0\pi D\gamma \int_{l_1+u}^{L-u} (x-l_1-u)xdx - mg + P_0 \quad \text{при } t_1 < t < T \quad (2)$$

где u - перемещение колонны, m - масса бурильной колонны, кг, f - коэффициент трения между стенкой скважины и поверхностью стержня, k_0 - коэффициент бокового давления, D - внешний диаметр стержня, γ - плотность окружающей стержень породной среды, t_1 - время извлечения части

колонны свободной от контакта с породной средой, T - время полного извлечения колонны из скважины.

Решение уравнения (1) при выполнении начальных условий $u = 0$ и $\dot{u} = 0$ при $t = 0$ имеет вид:

$$u = u_1 = \frac{(P_0 - Q_0)gt^2}{2Q} \quad (3)$$

где $Q_0 = Q + F_0$, $Q = mg$ - вес колонн, $F_0 = fk_0\pi D\gamma l^2 / 2$.

Для реализации случая извлечения колонны следует требовать $P_0 > Q_0$.

Полагая, что $u_1 = l_1$, находим значение времени, при котором начинается выход участка колонны, неконтактирующего с породной средой:

$$t = t_1 = \sqrt{2l_1Q / g(P_0 - Q_0)} \quad (4)$$

При $t > t_1$ равенство (2) приводится к виду:

$$m\ddot{u} = -fk_0\pi D\gamma(l-u)^2 / 2 - Q + P_0.$$

Решение уравнения (4) при начальных условиях $u(0) = 0$, $\dot{u}(0) = v_0 = \frac{(P_0 - Q_0)gt_1}{Q}$ относительно времени t можно представить в квадратурах:

$$t = \int_0^u \frac{du}{\sqrt{v_0^2 - fk_0\pi D\gamma g[l^3 - (l-u)^3] / 3Q + 2gu(P_0 - Q) / Q}} + t_1 \quad (5)$$

С помощью формулы (5) можно установить связь между временем полного извлечения колонны из скважины и длиной зоны прихвата.

Если будет измерено время извлечения, то формула (5) позволяет определить длину прихвата:

$$T = \int_0^l \frac{du}{\sqrt{v_0^2 - fk_0\pi D\gamma g[l^3 - (l-u)^3] / 3Q + 2gu(P_0 - Q) / Q}} + t_1$$

В расчетах принято $f = 0.1$, $k_0 = 0.1$, $\gamma = 20000 \text{ Н / м}^3$, $D = 0.12 \text{ м}$, $L = 1000 \text{ м}$, $Q = 300 \text{ кН}$.

На рис.1 представлены графики зависимости скорости колонны от координаты выхода колонны из скважины.

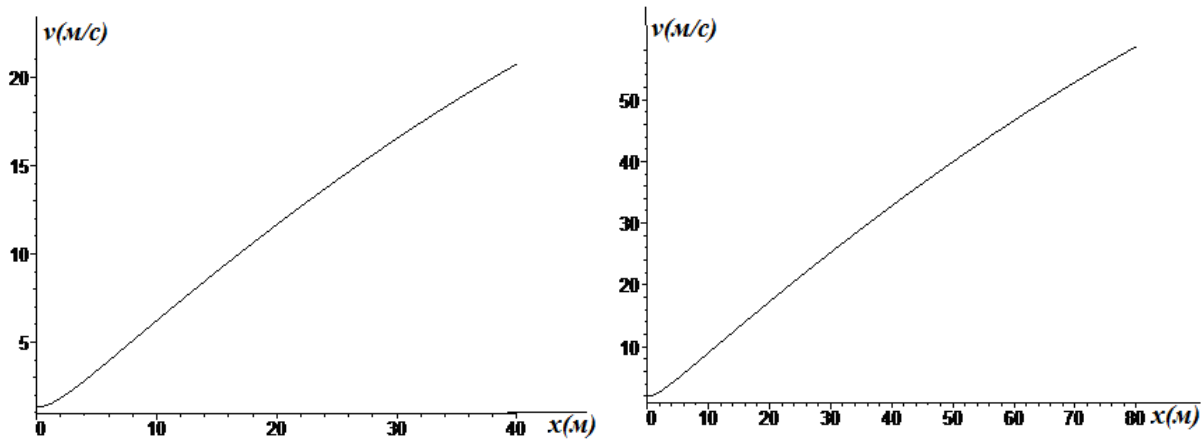

Рис.1. Изменение скорости колонны по длине прихватченной части колонны при $l = 40\text{ м}$
 $P_0 = 541\text{ кН}$ (а), $l = 80\text{ м}$ $P_0 = 1264\text{ кН}$

Таблица 1. Длина зоны прихвата $l(\text{м})$, значения контактной силы $F_c(\text{кН})$, подъемной силы $P_0(\text{кН})$ и время извлечения $T(\text{мин})$

$l(\text{м})$	20	40	60	80	100
$F_c(\text{кН})$	63	241	542	964	1507
$P_0(\text{кН})$	360	541	842	1264	1807
$T(\text{мин})$	6.6	6.04	5.44	5.00	4.66

И, несмотря на то, что удельная прочность материала этой связи невелика, из-за большой длины участка прихвата извлечь колонну бурильных труб оказывается практически невозможным. Прочность самой колонны становится ограничивающим фактором, поскольку приложение больших усилий может привести к обрыву колонны, прежде, чем она будет освобождена от прихвата. Это означает, что при большой протяженности зоны прихвата трубы колонны могут иметь большие деформации, приводящие к потере прочности и разрыву труб колонны в процессе ликвидации прихвата.

В данной статье изучаются вопросы оценки влияния контактной силы взаимодействия между колонной и стенками скважины на напряженное состояние труб колонны.

Контактная сила взаимодействия системы «колонна (упругий стержень) - окружающая среда», как показывает анализ экспериментальных исследований [3,4], в зависимости от механических свойств стержня и среды, геометрии контакта и величины действующего усилия может иметь различный характер. При малых значениях действующего усилия на поверхности контакта стержня со средой отсутствует проскальзывание, и взаимное смещение контактирующих тел происходит за счет деформации в области контакта. С ростом усилия контактная сила увеличивается, и наступает момент, при котором некоторые сечения стержня будут находиться на грани срыва, и таким образом, на его поверхности возникают зоны проскальзывания, где силу контакта можно определить, например, в соответствии с законом Кулона.

Рассмотрим задачу о равновесии упругого стержня длиной l , когда он находится не на пороге равновесия, а следовательно, сила трения, вообще говоря, не максимальна $|\tau_*| \leq fN$ (где N - нормальная сила за единицу длины стержня, f - коэффициент трения), тогда можно полагать, что $\tau_* = \lambda(x)fN$, где $\lambda (-1 \leq \lambda \leq 1)$ величина, называемая коэффициентом полноты [3]. Здесь ось Ox

направлена вдоль оси стержня, сверху вниз, начало координат установлено в сечении $x = 0$. Уравнение равновесия стержня записываем в виде:

$$F \frac{d\sigma}{dx} = -\lambda(x)fN - \frac{\gamma F}{E} \quad (6)$$

где $\sigma = E \frac{du}{dx}$ - осевое напряжение, $u = u(x)$ - осевое перемещение, F - площадь поперечного сечения стержня, E - модуль Юнга материала трубы (стержня) колонны, γ - удельный вес стержня.

Решение уравнения (6) при действии осевого усилия P_1 $F\sigma = P_1$ при $x = l$ можно представить в виде:

$$\sigma = \int_x^l \lambda(x)fN dx - \frac{\gamma F}{E}x + \frac{P_1}{F} \quad (7)$$

Полагая в формуле $x = 0$, находим напряжение в сечении:

$$\sigma_0 = \int_0^l \lambda(x)fN dx + \frac{P_1}{F} \quad (8)$$

Из формулы (7) видно, что задача об определении напряжения в произвольном сечении стержня при заданном коэффициенте полноты $\lambda(x)$ решается однозначно. Однако этого нельзя сказать об обратной задаче - определении коэффициента полноты по заданным усилиям на концах стержня. Как видно из равенства (3) одним и тем же значениям усилий $P_0 = F\sigma_0$ и P_1 отвечает бесконечно много функций $\lambda(x)$, следовательно, и состояний равновесия стержня. При этом для каждого частного случая коэффициент полноты необходимо определять из физических условий на поверхности контакта, а также характера движения, предшествовавшего покою. Некоторые виды этих физических условий на поверхности контакта при отсутствии взаимного проскальзывания между контактирующими телами рассматривались в теории предварительного смещения [3], а также в работе [4] в виде эмпирических зависимостей между силой контакта и перемещением тела в грунтовой среде.

Обозначим через u_{\max} максимальное смещение сечения стержня перед срывом, через $|\tau_{*\max}| = fN$ - максимальное значение контактной силы. В первом приближении полагаем $|\tau_*| = k(N)u$, если принять, что нормальная сила меняется незначительно вдоль оси стержня, то можно принять $k(N) = k_0 - const$. Максимальное значение u_{\max} соответствует максимальному значению силы трения $|\tau_{*\max}| = fN$, т.е. $u_{\max} = fN/k_0$. Более точные зависимости между контактной силой и предварительным смещением u при движении стержня в грунтовой среде приведены в работе [3]. В данной работе ограничимся принципиальной стороной решения задачи о равновесии стержня при наличии на поверхности контакта как зоны с предварительным смещением, так и зоны проскальзывания, в случае линейной зависимости силы контакта от перемещения u .

$$\lambda = -k_1 u \pi D / fN - 2\beta sh\beta - \gamma(1 + ch\beta) = 0, \quad \beta = \alpha_1 l, \quad \gamma = k_0 l / ES, \quad k_1 = \alpha_1^2 \frac{ES}{\pi D}$$

Таблица 2. Значения коэффициентов продольного сдвига и максимального напряжения для различных данных экспериментального коэффициента k_0 (Н/м)

$H(\text{м})$	1.2	1.1	1.0	0.9	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3
$k_0 \cdot 10^7 (H/\text{м})$	2.02	1.44	1.02	0.73	0.52	0.37	0.26	0.19	0.13	0.09
$k_1 \cdot 10^7 (H/\text{м}^3)$	0.81	0.58	0.41	0.29	0.21	0.15	0.10	0.07	0.05	0.04

Считаем, что поверхность контакта стержня с внешней средой состоит из двух зон. В первой зоне $0 < x < x_0$, где нарушен контакт между стержнем и грунтом, труба колонны взаимодействует со средой по закону Кулона, во второй зоне $x_0 < x < l$, где труба находится в состоянии прихвата, на контакте стержня со средой возникает сила взаимодействия, линейно зависящая от перемещения сечения стержня. На торец стержня $x = 0$ действует осевое усилие P_0 . Другой конец стержня жестко заделан к неподвижному телу. Сила трения в первой зоне противодействует движению сечения, поэтому в этой зоне сечений трубы перемещаются по противоположному направлению оси Ox , то сила трения будет направлена по положительному направлению этой оси, и значение ее определяется по боковому давлению со стороны породной среды. С учетом этого условия, уравнение равновесия стержня в каждой зоне записываем в виде:

$$EF \frac{d^2 u_1}{dx^2} = -fk_0 \pi D \gamma_c x - \gamma F \quad \text{при } 0 < x < x_0 \quad (9)$$

$$EF \frac{d^2 u_2}{dx^2} = ku - \gamma F \quad \text{при } x_0 < x < l \quad (10)$$

где, $u_1 = u_1(x)$, $u_2 = u_2(x)$ - перемещение сечений стержня в зонах $0 < x < x_0$, $x_0 < x < l$, соответственно, E - модуль Юнга материала стержня, f - коэффициент трения между стенкой скважины и поверхности стержня, k_0 - коэффициент бокового давления, D - внешний диаметр стержня, γ_c и γ - плотность окружающей стержень породной среды и материала трубы, k = коэффициент продольного сдвига и стенки скважины по стержню.

Уравнения (9) и (10) интегрируются при следующих граничных условиях:

$$EF \frac{du}{dx} = P_0 \quad \text{при } x = 0, \quad (11)$$

$$\frac{du}{dx} = 0 \quad \text{при } x = l, \quad (12)$$

и условий сопряжения на границе зон:

$$u_1 = u_2, \quad EF \frac{du_1}{dx} = EF \frac{du_2}{dx} = P_{np} \quad \text{при } x = x_0 \quad (13)$$

Здесь P_{np} - предельное усилие в сечении, $x = x_0$ при котором начинает образоваться зона проскальзывания стержня.

Интегрируя уравнения (8) при условии (13), находим осевое напряжение:

$$\sigma_1 = E \frac{du_1}{dx} = -qx^2 / 2 - \gamma x + \sigma_0 \quad (14)$$

где $q = \frac{4fk_0D\gamma_c}{(D^2 - d^2)}$, $\sigma_0 = P_0 / F$.

Граница зоны проскальзывания по длине стержня определяем из условия $\sigma_1 = \sigma_{np} = \frac{P_{np}}{F}$ при $x = x_0$ из которого находим:

$$x_0 = \frac{\sqrt{\gamma^2 + 2q(\sigma_0 - \sigma_{np})} - \gamma}{q} \quad (15)$$

Решение уравнения (13) удовлетворяющее условию (15) представим в виде:

$$u_2 = -\frac{\sigma_{np}}{E} \frac{ch\alpha(l-x)}{\alpha sh(l-x_0)} + \frac{\gamma F}{k} \quad (16)$$

где shz и chz - гиперболические функции, $\alpha = \sqrt{\frac{k}{EF}}$.

Интегрируя уравнения (13) при условии $u_2(x_0) = u_{10} = u_2(x_0)$ находим перемещение сечений стержня в зоне проскальзывания

$$u_1 = -q \frac{(x^3 - x_0^3)}{6} - \frac{p(x^2 - x_0^2)}{2} + \sigma_0(x - x_0) + u_{10}$$

Анализа формул (15) и (16) показывает, что на распределение перемещения вдоль оси стержня существенно влияют коэффициенты бокового отпора k_0 и упругого сдвига k , при этом зона проскальзывания может появляться при $\sigma_0 > \sigma_{np}$.

На рис. 1, 2 представлены кривые распределения перемещения сечений стержня (рис 1) и напряжений (рис.3) по длине стержня при $\sigma_{np} = 50(MПа)$ и различных значениях коэффициентов k_0 , f .

Аналогичные кривые для перемещений (рис.2) и напряжений (рис.4) при $k_0 = 0.5$, $f = 0.3$, различных значениях предельного напряжения σ_{np} и коэффициента $k(H/m^2)$ представлены на рис.2 и 4.

В расчетах принято: $D = 0.101 м$, $\nu = 0.0835$, $L = 500 м$, $E = 2 \cdot 10^4 МПа$, $\gamma_c = 20000 Н/м^3$, $\gamma = 70000 Н/м^3$, $\sigma_0 = 100 МПа$

Из анализа кривых, представленных на рис. 2 и 3 следует, что рост действующих на поверхности трубы колонны силы трения от бокового давления и сопротивления на сдвиг приводит к снижению перемещений сечений трубы. f .

Наибольшее перемещение имеют сечения в зоне проскальзывания, длина которой существенно зависит от коэффициентов бокового отпора k_0 и трения. С ростом значений этих коэффициентов наблюдается снижение длины зоны проскальзывания.

На закон распределения осевого напряжения вдоль оси колонны коэффициенты бокового давления и трения практически не влияют.

$k_0 = 0.05$, $f = 0.06$ $k_0 = 0.5$, $f = 0.3$

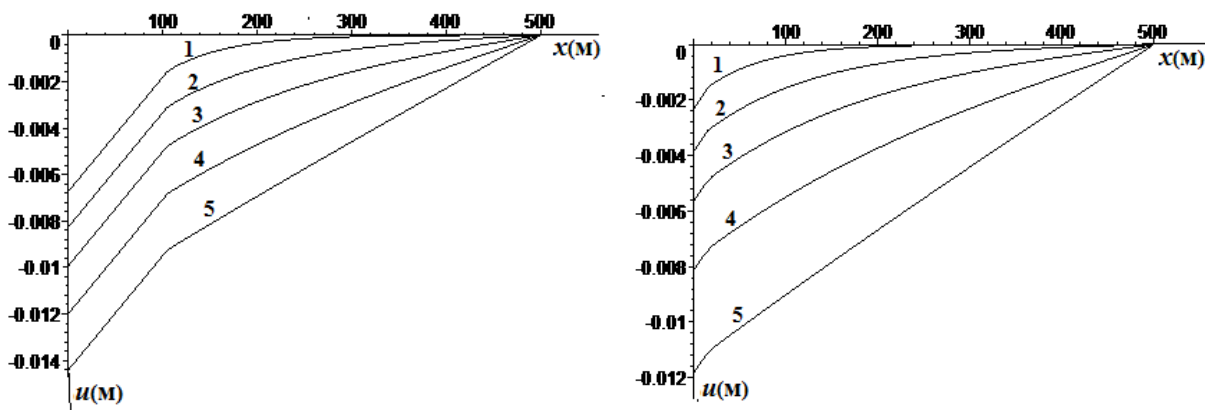

Рис. 2 Кривые распределения перемещений вдоль оси колонны при $\sigma_{np} = 50(\text{МПа})$ и различных значениях коэффициентов бокового давления k_0 , трения f и продольного сдвига k ($1-k = 1.3 \cdot 10^4 (H / \text{м}^2)$, $2-k = 3.25 \cdot 10^3 (H / \text{м}^2)$, $3-k = 1.3 \cdot 10^3 (H / \text{м}^2)$, $4-k = 4.5 \cdot 10^2 (H / \text{м}^2)$, $5-k = 50 (H / \text{м}^2)$) $\sigma_{np} = 33(\text{МПа})$ $\sigma_{np} = 25(\text{МПа})$

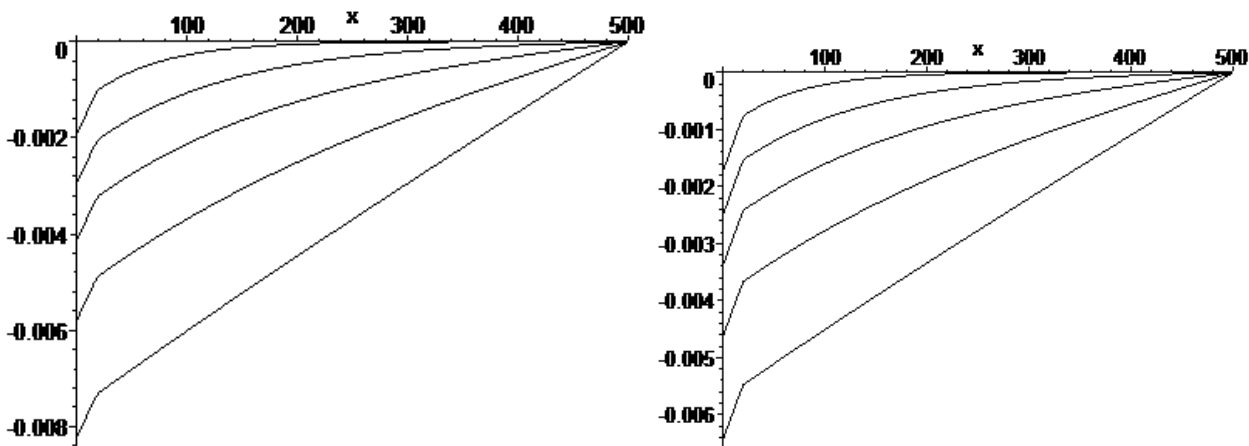

Рис.3. Кривые распределения перемещений вдоль оси колонны при $k_0 = 0.5$, $f = 0.3$, различных значений напряжения σ_{np} и коэффициента продольного сдвига k ($1-k = 1.3 \cdot 10^4 (H / \text{м}^2)$, $2-k = 3.25 \cdot 10^3 (H / \text{м}^2)$, $3-k = 1.3 \cdot 10^3 (H / \text{м}^2)$, $4-k = 4.5 \cdot 10^2 (H / \text{м}^2)$, $5-k = 50 (H / \text{м}^2)$)

Анализ кривых распределений осевого напряжения (рис. 4 и 5) показывает на рост напряжение в зоне контакта трубы с грунтом, где сила сопротивления линейно зависит от перемещений сечений трубы колонны. При этом в этой зоне при больших значениях коэффициент продольного сдвига напряжении остаётся постоянным по всей длине этой зоны.
 $k = 0.05$, $f = 0.06$ $k = 0.5$, $f = 0.3$

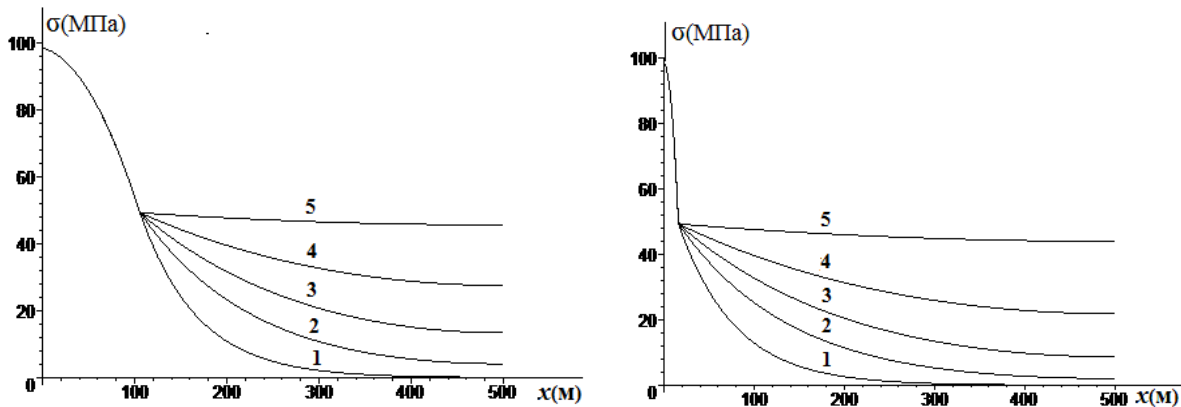

Рис. 4. Кривые распределения напряжения вдоль оси колонны при $\sigma_{np} = 50(\text{МПа})$ и различных значениях коэффициентов бокового давления k_0 , трения f и продольного сдвига k ($1-k = 1.3 \cdot 10^4 (H/m^2)$, $2-k = 3.25 \cdot 10^3 (H/m^2)$, $3-k = 1.3 \cdot 10^3 (H/m^2)$, $4-k = 4.5 \cdot 10^2 (H/m^2)$, $5-k = 50 (H/m^2)$)
 $\sigma_{np} = 33(\text{МПа})$ $\sigma_{np} = 25(\text{МПа})$

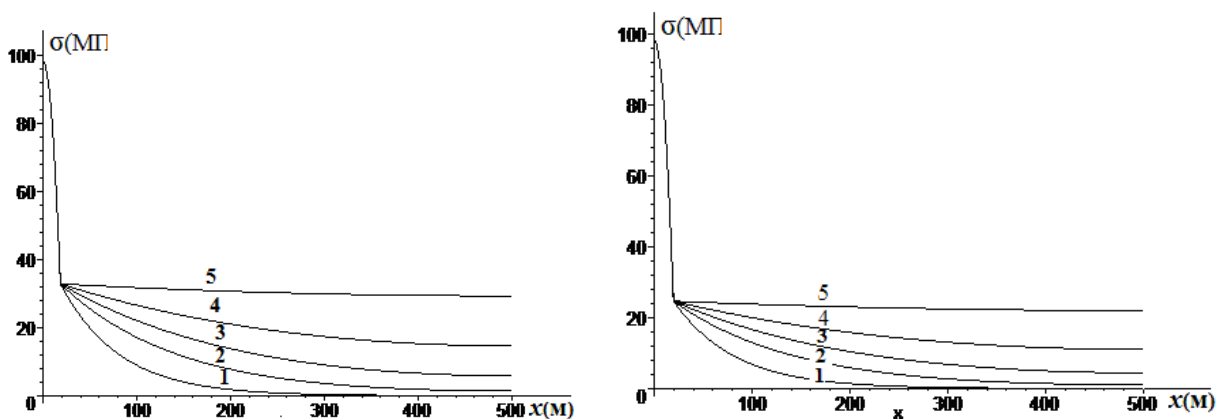

Рис.5. Кривые распределения напряжения вдоль оси колонны при $k_0 = 0.5$, $f = 0.3$, различных значений напряжения σ_{np} и коэффициента продольного сдвига k ($1-k = 1.3 \cdot 10^4 (H/m^2)$, $2-k = 3.25 \cdot 10^3 (H/m^2)$, $3-k = 1.3 \cdot 10^3 (H/m^2)$, $4-k = 4.5 \cdot 10^2 (H/m^2)$, $5-k = 50 (H/m^2)$)

ЛИТЕРАТУРА

1. Коломоец А.В. Предупреждение и ликвидация прихватов в разведочном бурении. -М.: «Недра», 1985. -с. 220.
2. Самотой А.К. Предупреждение и ликвидация прихватов труб при бурении скважин. -М.: «Недра», 1979.
3. Рашидов Т.Р., Хожметов Г.Х. Сейсмостойкость подземных трубопроводов. -Ташкент. ФАН, 1985
4. Кузнецов Е.А.. Гороховский Г.А. Фрикционное взаимодействие шероховатых тел с позиций механики твердого тела. Трение и износ. Т.1, №4, 1980, с.63.

**НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В НЕФТЕГАЗОВЫХ ТЕХНОЛОГИЯХ В РАМКАХ
СОТРУДНИЧЕСТВА УЧЕБНЫХ И НАУЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ КАЗАХСТАНА И
АЗЕРБАЙДЖАНА**

Эфендиев Галиб Мамед оглы

д.т.н., профессор, Институт нефти и газа Министерства науки и образования
Азербайджана, г. Баку

В последние годы вопросы развития науки и образования, а значит и судьбы представителей молодого поколения, приобретают совершенно новый облик. Учебные заведения, в целях повышения качества различных услуг, в том числе среднего специального и высшего образования, начали искать новые пути взаимного сотрудничества. О важности этой проблемы для общества свидетельствует факт её обсуждения со стороны более широкого круга специалистов-представителей разных областей знания.

Важнейшим фактором, способствующим стабильному и устойчивому развитию участвующих в ней стран, их экономическому росту, обеспечению безопасности на национальном и региональном уровнях является интеграция.

При этом одна из главных ролей в формировании и становлении интеграционных процессов на всем постсоветском пространстве принадлежит Казахстану, стране, обладающей богатыми углеводородными ресурсами и бурно развивающейся экономикой.

За период независимого развития республика заняла вполне достойное место в системе международных отношений.

Казахстан на высоком уровне поддерживает сотрудничество в вопросах экономики, где наблюдается значительный рост. Продолжается развитие также и научных связей. В Казахстане этому вопросу уделяется серьёзное внимание: из разных стран приглашаются ведущие учёные различного профиля для чтения в ВУЗах лекций, проведения консультаций со студентами, магистрантами, а также профессорско-преподавательским составом. К повышению уровня знаний молодых специалистов привлекаются также различные организации, фонды, финансирующие стажировки, участие на различных форумах студентов, молодых специалистов, организуются студенческие олимпиады, к подготовке студентов, участвующих в них, привлекаются ведущие преподаватели университетов.

В Казахстане придаётся огромное значение и вкладываются большие усилия для того, чтобы молодое поколение вступало в трудовую жизнь зрелым, обладая современными знаниями, хорошим здоровьем и большим творческим потенциалом. Без всяких сомнений можно сказать, что результаты всех этих усилий принесут свои плоды в недалёком будущем.

В последние годы так получилось, что у нас сложились очень тесные отношения с Казахстанскими учебными заведениями: Атырауским Институтом нефти и газа (ныне Атырауским Университетом нефти и газа), Каспийским Государственным Университетом Технологий и Инжиниринга им. Ш.Есенова, КазНТУ им.Сатпаева, Таразским Университетом им. Дулати и др., которые уже на протяжении многих лет являются кузницей кадров для нефтяной промышленности. Мне посчастливилось неоднократно побывать в этих ВУЗах, я хорошо знаком с условиями обучения и работы в некоторых из них. Хочется отметить, что когда приезжаем в Казахстан, можно заметить, что с каждым годом учебные заведения, с которыми мы сотрудничаем, преобразовываются, совершенствуются и сегодня-это одни из ведущих учебных заведений Казахстана с богатейшим опытом подготовки специалистов и славными традициями. Мне приятно отметить, что при этом и нам посчастливилось принять участие, проводить совместные научные исследования, совместные работы по подготовке научных кадров. В частности, в рамках нашего сотрудничества выполнены работы в области исследований технологических процессов бурения скважин, разработки месторождений нефти и газа, охране окружающей среды при бурении скважин. Так,

- в рамках комплексных геофизических, гидродинамических и геолого-технологических исследований предложен алгоритм принятия оптимальных решений в условиях неопределенности в зависимости от характера исходной информации [1,2];
- разработана методика получения зависимости механической скорости от времени бурения в виде экспоненциальной зависимости, отличающаяся от известных тем, что параметры данного выражения (темп снижения механической скорости во времени и начальная механическая скорость) представляют собой функции режимных параметров и свойств горных пород [3];
- предложена классификация месторождений трудноизвлекаемых запасов, основанная на анализе и обобщении информации о комплексе признаков, характеризующих разрезы ряда месторождений Казахстана с применением алгоритма нечеткого кластер-анализа, рис.1 [4,5];

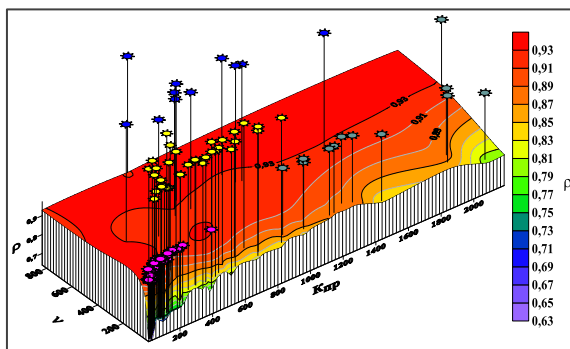

Рис. 1. Расположение кластеров.

- предложен параметр, характеризующий степень сложности извлечения запасов и построена зависимость коэффициента нефтеотдачи от данной характеристики; дано научное обоснование применению методов решения проблемы, связанной с трудноизвлекаемыми высоковязкими и тяжелыми нефтями, которые должны быть направлены на снижение вязкости нефти в пласте: закачка горячей воды/пара в пласт, применение электрических обогревателей и др. [4,5,6], рис.2;

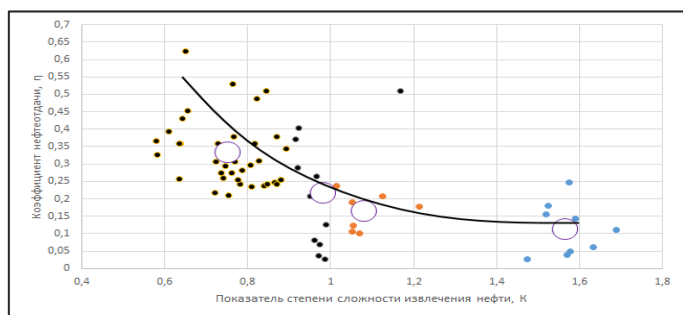

Рис. 2. Зависимость коэффициента нефтеотдачи от характеристики степени сложности извлечения нефти.

- построены линейная и мультипликативная модели для прогнозной оценки коэффициента извлечения нефти в различных условиях, обоснована область их применения с точки зрения отдельных условий в связи с неоднозначностью результатов расчетов; с помощью нечеткого кластер-анализа по данным месторождения Каражанбас выделены четыре класса с определенными значениями параметров, характеризующих геолого-физические условия и в результате сравнительного анализа погрешностей определены области применения линейной, нелинейной моделей и нечетких правил [7];
- выполнены численные эксперименты по установлению степени влияния депрессий на коэффициент извлечения газа и конденсата [8];

- в результате анализа промыслового материала по месторождениям Каражанбас, Каракудук, Алибекмола и Кумколь дана оценка стабильности использования действующего фонда добывающих скважин: показана возможность принятия оптимального решения при выборе фонда скважин на основе двух критериев с помощью теории нечетких множеств [9], рис.3;

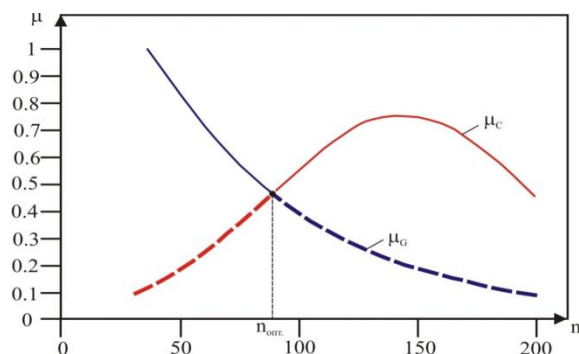
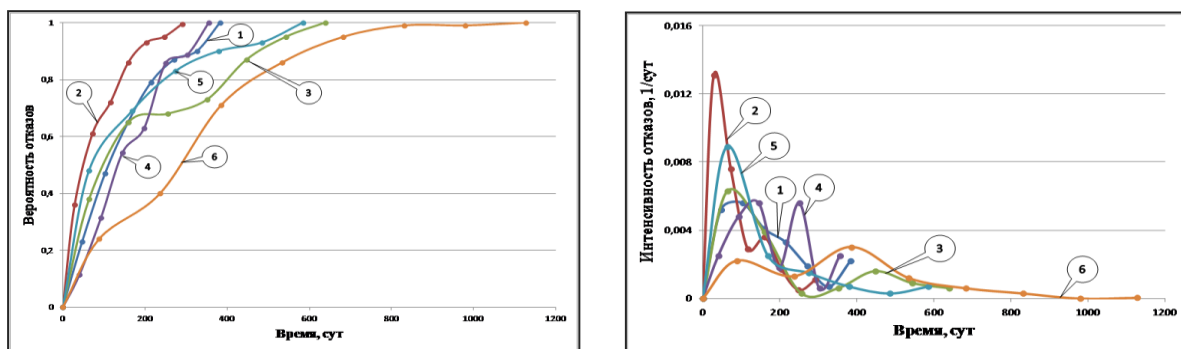

Рис. 3. Функция принадлежности множества решений (штриховая линия) и оптимальное решение.

- выполнен анализ параметров надежности насосов, применяемых при эксплуатации скважин на месторождениях Алибекмола, Каражанбас, Кумколь, который показал, что рассматриваемые параметры распределяются по закону Вейбулла; рассчитаны параметры распределения, позволяющие оценить теоретическую плотность вероятностей отказа (а) и интенсивности отказов (б) [9], рис.4;

а)

б)

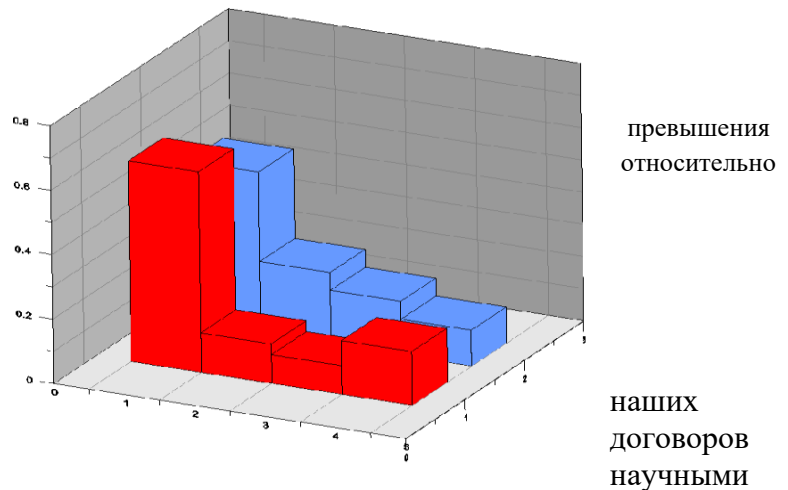
Рис. 4. Изменение вероятностей отказа (а) и интенсивности отказов (б) ЭЦН во времени.

- в результате анализа причин отказов глубинных насосов установлены факторы, оказывающие влияние на эффективность насоса на рассматриваемых месторождениях, которые были подвергнуты нечеткому кластер-анализу, позволившему получить представление о влиянии отмеченных факторов в условиях неопределенности [9];
- выполнен комплексный анализ состава и размеров частиц мехпримесей, который показал наличие отложений различной природы и размеров частиц, приводящих к коррозионному и механическому износу деталей глубиннонасосного оборудования [9];
- в результате статистического анализа дана оценка влияния геолого-технологических факторов на дебит по нефти и межремонтный период скважин и построены соответствующие модели [9];
- выполнены анализ распределения времени безотказной работы и оценка параметров надёжности скважин, эксплуатируемых в различных условиях; построены множественные корреляционные

уравнения зависимости интенсивности отказов и межремонтного периода скважин от различных технико-технологических и геологических факторов; дана оценка степени влияния входных переменных на значения выходных переменных, и установлены наиболее значимые факторы;

- на основе статистического анализа установлена взаимосвязь между частотой случаев превышения фактических концентраций тяжёлых металлов относительно их предельно допустимых концентраций и последствиями для первых двух классов опасности; дана оценка экологического риска вследствие вредного влияния тяжёлых металлов, имеющих в составе бурового шлама; установлено взаимное соответствие качественных и количественных характеристик и категорий экологического риска; предложена усовершенствованная схема безамбарной утилизации буровых отходов, включающая ёмкости для размешивания отходов и химического воздействия на них различными реагентами с целью нейтрализации окислов тяжёлых металлов и получения таким образом менее опасных нерастворимых соединений с последующим отделением в виде осадка [10], рис.5.

Рис. 5. Взаимосвязь между частотой случаев фактических концентраций тяжёлых металлов их ПДК и последствиями для двух классов опасности.

Это только лишь некоторые результаты совместных исследований в рамках между нашими учебными заведениями и организациями. В рамках договоров о научном сотрудничестве студенты и сотрудники некоторых ВУЗов выезжали на стажировки в ВУЗы и научные организации Азербайджана, откуда также приглашались учёные для чтения лекций, проведения консультаций со студентами, магистрантами, докторантами. Специалисты обеих сторон участвуют в совместных научных исследованиях, разработке научных проектов. Представители ВУЗов и научных организаций различных государств Содружества, в том числе и Азербайджана, привлекались к работе диссертационных советов в качестве их членов, а также официальных оппонентов, осуществляли научное руководство, являлись научными консультантами соискателей кандидатских и докторских степеней. В Казахстане, при Атырауском институте (ныне Университете) нефти и газа, функционировал один из немногих на территории СНГ международных советов по защите диссертаций, членами которого являлись учёные из России, Узбекистана, Азербайджана, а также Казахстана. Совет, на котором защитилось около 70 кандидатских и 15 докторских диссертаций, был создан благодаря инициативе руководства института (ректора Т.П.Серикова, проректора С.М.Ахметова). К сожалению, об этом приходится говорить в прошедшем времени, однако и работу Совета можно расценивать как серьёзный вклад в развитие научного сотрудничества между этими странами. В числе представителей руководства и профессорско-преподавательского состава Университета, проделавших большую работу в укреплении международных связей, сегодня особо хотелось бы выделить имя доктора технических наук, профессора Ислама Исагалиевича Джанзакова, который, развивая опыт, приобретенный в Университете, передает свои знания как эстафету, возглавляемому им коллективу колледжа. Уважаемые коллеги, пользуясь случаем, хочу поздравить ученого, организатора и, наконец, прекрасного человека с юбилеем, пожелать всего наилучшего, жизнь только начинается, все успехи еще впереди.

Продолжая разговор о сотрудничестве, следует отметить, что Азербайджан и Казахстан издавна являются братскими, дружественными странами. Отношения между народами Азербайджана и Казахстана имеют многовековую историю. Укрепляются традиционные связи и в нефтяной сфере. Казахстан и Азербайджан считаются одними из быстро развивающихся стран СНГ. Страны придают

огромное значение развитию двусторонних связей. Между двумя странами сложились дружеские братские отношения, развиваются культурные связи. Мне приходилось быть свидетелем того, как в Казахстане прошли Дни культуры Азербайджана, во время которых продемонстрированы достижения страны в области культуры, были художественные выставки, музыкальные концерты, фильмы. В последние годы в рамках нашего сотрудничества мне часто приходится приезжать в Казахстан. И каждый раз становятся все более заметными изменения в лучшую сторону в наших научно-педагогических связях.

Литература

- 1) Г.М. Эфендиев, О.Г. Кирисенко, И.И. Джанзаков, С.К. Буктыбаева. Повышение эффективности изучения геологических разрезов по результатам анализа напряженного состояния и геолого-технологической информации. Инструментальное материаловедение: Сборник научных трудов. -Вып. 23. - Киев: ИСМ им. В.Н. Бакуля НАН Украины, 2020. с. 3-10. ISSN 2708-731X. DOI: 10.33839/2708-731X-23-1-3-10.
- 2) Efendiyev G.M., Akhmetov S.M., Akhmetov N.M., Iklasova Zh.U., Ikhsanov Ye.U. Investigation of the influence of the mode parameters of the drilling wells on the bit speed indicators. News of the national academy of sciences of the republic of Kazakhstan. Series of geology and technical sciences. ISSN 2224-5278. Volume 6, Number 450 (2021), pp. 37-45. <https://doi.org/10.32014/2021.2518-170X.117>.
- 3) I.A. Piriverdiyev, M.D. Sarbopeyeva, G.Sh. Asadova. Analysis of Modeling and Decision-Making Processes for Drilling Wells Under Uncertainty. News Of The National Academy Of Sciences Of The Republic Of Kazakhstan Series Of Geology And Technical Sciences. Volume 1, Number 433 (2019), 23 – 31. <https://doi.org/10.32014/2019.2518-170X.2>.
- 4) Efendiyev G.M., Karazhanova M.K., Zhetekova L.B., Abbasova S.V. Analysis of the influence of the composition and properties of oils on their quality based on fuzzy clustering. ANAS Transactions, Earth Sciences, 1 / 2022, pp 90-98.
- 5) G.M. Efendiyev, M.K. Karazhanova, D.A. Akhmetov, I.A. Piriverdiyev. Evaluating the Degree of Complexity of Tight Oil Recovery Based on the Classification of Oils. Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv. GEOLOGY. 2020, N1(88), pp. 76-81.
- 6) G.M. Efendiyev, R. H. Kuliyeu, M. K. Karazhanova, I. A. Piriverdiyev, D.A. Akhmetov, L. B. Zhetekova. Decision-Making in the Production of Hard-To-Recover Oil Reserves Under Uncertainty. 11th World Conference “Intelligent System for Industrial Automation” (WCIS-2020), Tashkent, Uzbekistan, November 26–28, Advances in Intelligent Systems and Computing, Volume 1323, pp. 207-214. 2021, Springer.
- 7) Koilybayev B.N., Karazhanova M.K., Efendiyev G.M., Strekov A.S., Zhetekova L.B. Analysis and Assessment of Accuracy of the Oil Recovery Factor Calculations by Using the Fuzzy Clustering Algorithm. In: Aliev R.A., Kacprzyk J., Pedrycz W., Jamshidi M., Babanli M., Sadikoglu F.M. (eds) 11th International Conference on Theory and Application of Soft Computing, Computing with Words and Perceptions and Artificial Intelligence - ICSCCW-2021. Lecture Notes in Networks and Systems, vol. 362. pp. 331–339, 2022. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92127-9_46.
- 8) Эфендиев Г.М., Агзамова А.Х., Молдабаева Г.Ж., Аббасова С.А., Мухаммадиев Х.М. Результаты численных экспериментов по установлению степени влияния депрессий на коэффициент извлечения газа и конденсата. Известия ВУЗов «Нефть и газ», №4, 2022, Тюмень, с.57-77.
- 9) М.К. Каражанова. Анализ надежности и принятие решений при эксплуатации скважин. Изд-во АГУНП. Баку. 2019. 199 стр.
- 10) Г.М. Эфендиев, И.И. Джанзаков, Е.Т. Нурпеисов, Ж.К. Мусаева, А.К. Жарманова. Сравнительный анализ концентраций тяжелых металлов в составе бурового шлама и оценка риска. Международная научно-практическая конференции, посвященная 10-летию образования Казахской Академии наук "Экология и Безопасность жизнедеятельности" "Индустриально-инновационное развитие Казахстана: Проблемы экологии и безопасности жизнедеятельности", Атырау, 2012.

СОЗДАНИЕ ДОЛОТ ИСМ РЕЖУЩЕГО ТИПА ДЛЯ БУРЕНИЯ ТВЕРДЫХ АБРАЗИВНЫХ ПОРОД

Бондаренко Микола Олександрович

доктор технических наук, ИСМ им. В.Н. Бакуля НАН Украины, г. Киев

Буровой породоразрушающий инструмент, произведенный в ИСМ НАН Украины, разделяется на буровые долота, предназначенные для формирования ствола скважины сплошным забоем (рис.1, а-в), бурильные головки - для формирования ствола скважины с одновременным выбуриванием из монолита горной породы цилиндрического столбика керна (рис.1, г-е), а также породоразрушающий инструмент специального технологического назначения (рис.1, а-е).

Рис.1. Буровой породоразрушающий инструмент ИСМ

Последний тип инструмента имеет широкий спектр применения и подразделяется на:

- 1 - резные долота (рис.1, а), предназначенные для резки боковых стволов при кустовом бурении или в аварийных ситуациях;
- 2 - кольцевые фрезера (рис.1, б), предназначенные для наружного оббуривания колонны труб с последующим извлечением их из скважины с помощью специальных технологических приемов;
- 3 - забойные фрезера (рис.1, в), предназначенные для разбуривания металлических остатков на забое скважины;
- 4 - наддолотный (рис.1, д) и колонный (рис.1, г) калибраторы, предназначенные для калибровки стенок скважины с целью обеспечения заданного диаметра скважины и минимизации воздействия отклоняющих усилий, действующих со стороны буримых пород;
- 5 - металлоулавливатели-калибраторы (рис.1, е), предназначенные для калибрования стенок скважины с одновременным сбором металлических остатков (шариков шарошечных долот, породоразрушающих вставок, выпавших из долот, металлической стружки и т. д.) из забоя.

В свою очередь, буровые долота, бурильные головки и специальный технологический инструмент подразделяется на:

микрорежущий, оснащенный вставками из композиционных алмазосодержащих материалов (КАМ) славутич или твессал (рис.1, а-е «левая сторона»);

режущий, оснащенный алмазно-твердосплавными пластинами (АТП) (рис. 1, а - д «правая сторона»), аналог пластин PDC зарубежного производства.

При необходимости калибраторы, фрезера и металлоулавливатели калибраторы можно оснащать породоразрушающими элементами из твердых сплавов WC-Co или ТК.

Основными факторами, влияющими на работу бурового породоразрушающего инструмента, являются:

- работоспособности породоразрушающих элементов из славутича (рис.2), которые устанавливаются на калибрующей части инструмента и защищают его от быстрого износа, то есть от потери диаметра инструмента;

- формы профиля инструмента;

Рис.2 Породоразрушающие элементы из славутича

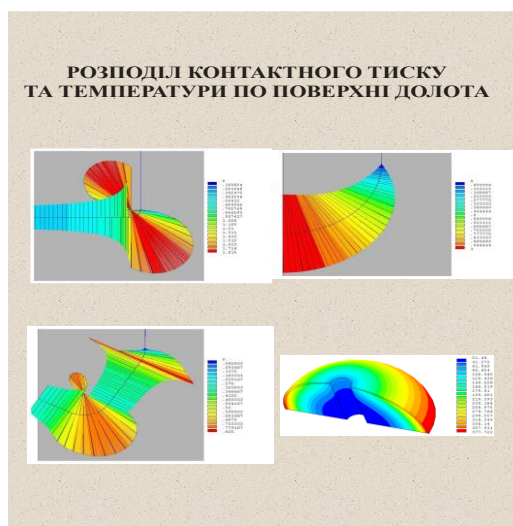

Рис. 3. Распределение контактного давления и температуры на поверхности долота.

- работоспособности пластин PDC (рис.4), которые устанавливаются на торцевой части долота, формируют ствол скважины и от них зависит скорость бурения и стойкость долота от износа.

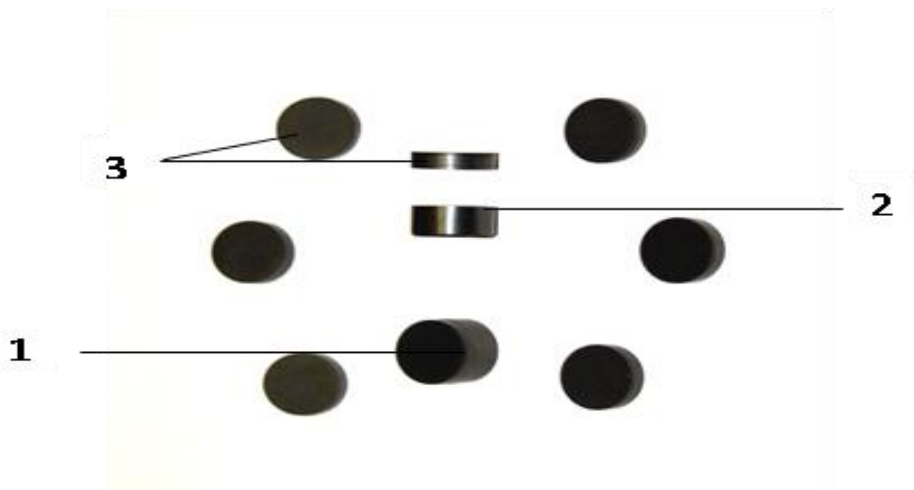

Рис.4. Пластины PDC

Поскольку термоупругие напряжения, возникающие на поверхности долота, изучены довольно подробно, (Рис.3) мы в нашем докладе не будем останавливаться на этом вопросе, а рассмотрим подробно условия создания вставок из славутича и пластин PDC.

Вставки из славутича представляют собой цилиндры диаметром 10-20мм, состоящие из твердого сплава ВК6 и равномерно распределенные в объемном слое алмазы. Работоспособность этих вставок во многом зависит от способности алмазов изнашивать породу, а эта способность зависит от удержания алмазов в матрице. Рассмотрим причины недостаточно хорошего алмазоудержания и способы его повысить.

Исследования показали, что структура спеченных образцов КАМ существенно различается в зависимости от состава и технологических режимов спекания. В образце $S_{алмаз}$ -(94%WC-6%Co) спеченного горячим прессованием при температуре 1450 °C и давлении 30 МПа, (образец 1) на границе контакта наблюдаются трещины и транскристаллитный скол (рис.5, а), что может ухудшить его механические и эксплуатационные свойства. Это связано с тем, что из-за существенной разницы КТР (коэффициент термического расширения) алмаза, кобальта и карбида вольфрама на границе алмаз-матрица возникают поры и трещины, которые приводят к преждевременному разрушению твердосплавной матрицы и выпадению из нее алмазных зерен. При введении в состав образца $S_{алмаз}$ -(94%WC-6%Co) добавки диборида хрома CrB_2 в количестве 2% (образец 2) (здесь и далее % по массе) контакт алмаз-матрица не содержит полостей, трещин и сколов (рис. 5, б).

На рис.5 (внизу) представлены типичные изображения участков исследуемых образцов, иллюстрирующие особенности контакта алмаз-матрица. В образце 1 в области контакта имеются трещины (внизу рис.5, а), что приводит к преждевременному выпадению алмазных зерен с матрицы (внизу рис.5, б), а в образце 2 трещин нет и разрушение алмаза проходит путем скола (внизу рис.5, в, г). Диапазон размеров зерен карбида вольфрама в матрице несколько отличается. Для образцов 1 он составляет 3-6 мкм, а для образцов 2 - не превышает 3 мкм.

Рис. 5 Микроструктура образцов №1 и №2.

В целом наибольшая плотность макроступеней, берущих начало у границ контактирования алмаз-матрица, как и в целом частиц алмаза, разрушенных сколом и окаймленных областями матрицы со ступенями, наблюдается для образцов 2, а наименьшая - для образцов 1.

Особенность распределения углерода в матрице состоит в том, что на спектрах интенсивности рентгеновского излучения его пики совпадают с пиками хрома (рис.6, в), а в слое взаимодействия совпадают как с пиками хрома, так и вольфрама или расположены в непосредственной близости от них (рис.6, г).

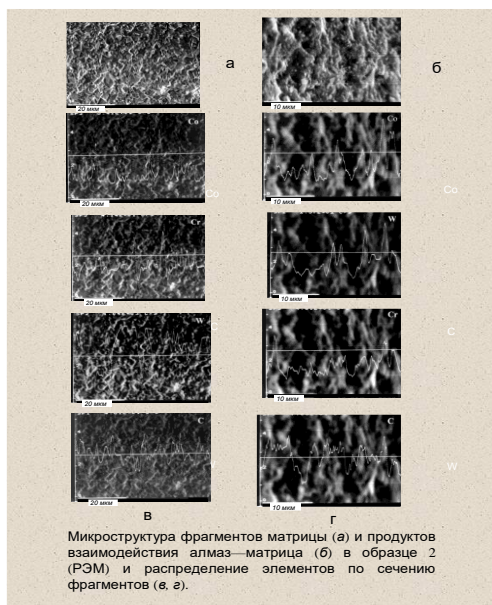

Рис. 6. Микроструктура спектра рентгеновского излучения образца №2

Это является основанием для заключения, что в первом случае хром находится в виде твердого раствора в кобальте, во втором - в виде тройного карбида в системе WC-Cr-Co или же слоев карбида

хрома, осажденных на зернах WC. Важным фактором является также отличие зеренной структуры в продуктах взаимодействия в исследованных образцах двух типов: для образцов 1 в указанных продуктах выявляется главным образом грубозернистое строение, для образцов 2 - мелкозернистое (размеры элементов микроструктуры не превышают 1 мкм) (см. рис. 6, б).

Исследованиями откольных частиц установлено, что углерод в продуктах взаимодействия алмаз-матрица находится в трех формах: в виде тонких пластинок сильно разупорядоченного графита (сл. 7, а) и осадков с особой направленной микропластинчатой субструктурой (сл. 7, б).

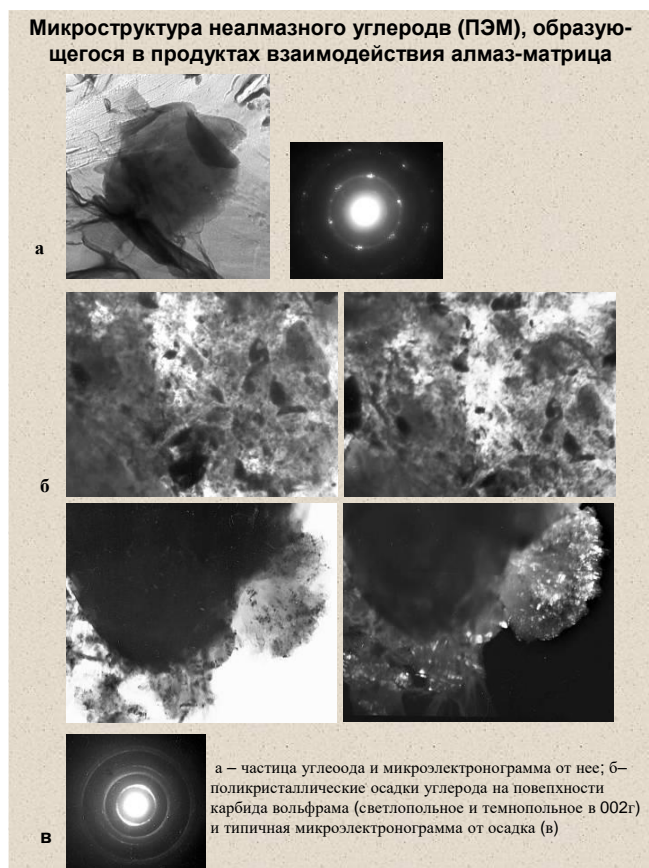

Рис.7 Микроструктура неалмазного углерода (графита)

Разрушение матрицы в исследованных образцах обоих типов проходит только по межфазным границам WC-Co, крайне редко реализуется скол зерен WC.

При исследовании изломов образцов 1 и 2 на РЭМ получены следующие данные. Для обоих типов образцов размеры частиц алмаза находятся в диапазоне 400-700 мкм. Частицы имеют округлую форму, близкую к равноосной, и гладкие поверхности ограничения, т.е. на них практически отсутствует исходный микрорельеф. По объему образцов частицы алмаза расположены неоднородно. В местах контакта алмаз-матрица имеется переходной слой, отличающийся от матрицы морфологией зеренной структуры (сл. 8, а, б). Толщина этого слоя не превышает 3 мкм. Практически во всех случаях, когда наблюдался отрыв частиц алмаза от матрицы, а также в местах несплошностей (каверн) на поверхности контакта алмаз-матрица, в зоне, прилегающей к алмазу, локально или по всему периметру частицы наблюдается заниженное содержание кобальта. При реализации скола частиц алмаза, т.е. когда граница контакта является прочной, относительное содержание кобальта в такой зоне близкое или повышенное по сравнению с характерным для матрицы вдали от области контакта (рис. 8, а, б).

Рис. 8 Микроструктура переходного слоя алмаз-матрица.

Микрорельеф скола частиц алмаза в исследуемых образцах также отличается. В образцах 1 скол обычно проходит от единичного источника напряжений, находящегося на границе контакта частицы алмаза с матрицей, а в образцах 2 такие источники трещин формируются от перенапряжений, возникающих в объеме частиц алмаза за счет всестороннего их сжатия матрицей. Поскольку в последнем случае на поверхностях разрушения частиц алмаза формируется сильно развитый микрорельеф с высокой плотностью разнонаправленных ступенек скола, то это указывает на множественное разветвление разрушающей трещины (рис.8, в).

Результаты испытаний на износостойкость показали, что линейная интенсивность изнашивания образцов 2, которая характеризует способность сопротивляться абразивному износу, в два раза ниже аналогичного параметра образцов 1 (таблица).

**Результаты изнашивания образцов при шлифовании
кварцевого песчаника.**

Номер образцов	Состав композита	Интенсивность изнашивания		Режущая способность, 10^{-6} м ³ /600 с
		$J_s \cdot 10^{-6}$ Г/м	$J_d \cdot 10^3$ Г/м ³	
1	C _{алмаз} -(WC – Co)	1752	14,1	298
2	C _{алмаз} -(WC – Co – CrB ₂)	767	10,8	182
3	C _{алмаз} -(WC – Co – W ₂ B ₅)	885	11,6	196
4	C _{алмаз} -(WC – Co – B ₄ C)	641	8,5	168

Результаты исследования микротвердости образцов

Номер образцов	Состав композита	Микротвердость, ГПа	
		В матрице	В зоне алмаз-матрица
1	C _{алмаз} -(WC – Co)	21,5	13,0
2	C _{алмаз} -(WC – Co – CrB ₂)	25,2	17,8
3	C _{алмаз} -(WC – Co – W ₂ B ₅)	25,3	18,0
4	C _{алмаз} -(WC – Co – B ₄ C)	29,2	23,8

**Изображения рабочей поверхности образцов 1 – 4 после
испытания их на износостойкость, $\times 24$**

Рис.9 Вставки славутича после испытаний 1-вставка без CrB₂,
Вставки 2,3,4 с CrB₂

Исследования микротвердости показали, что твердость зоны вокруг алмаза образцов 2 значительно превышает аналогичное значение для образцов 1. Так, микротвердость матрицы в образцах 2 на расстоянии 50 мкм от границы контакта алмаз-матрица имеет значения $\sim 29,1$ ГПа, а на расстоянии 10 мкм от этой границы $\sim 23,8$ ГПа. Микротвердость матрицы в образцах 1 в этих зонах имела значения соответственно $\sim 21,5$ и $13,0$ ГПа. С точки зрения классической теории износа повышение микротвердости зоны связки вокруг алмаза от $13,0$ до $23,8$ ГПа является несомненным преимуществом образцов 2 по отношению к стандартным образцам 1. Существенное повышение износостойкости образцов 2 обеспечивается за счет надежного алмазоудержания. Так, после испытаний на износостойкость в условиях высоких динамических нагрузок, контактных температур и вибраций на рабочей поверхности образца 2 выпали из матрицы только единичные частицы алмаза (рис.9, 2), в то время как в образце 1 это произошло для большинства алмазов (рис.9, 1).

Таким образом вставки славутича с добавками CrB₂ обеспечивают высокое алмазоудержание и повышенную работоспособность долот в целом.

Далее рассмотрим сущность пластин PDC, которые представляют собой двухслойные элементы: (Рис.10слева) алмазный слой толщиной 1,5 мм сверху и твердосплавная подложка из BK15-внизу.

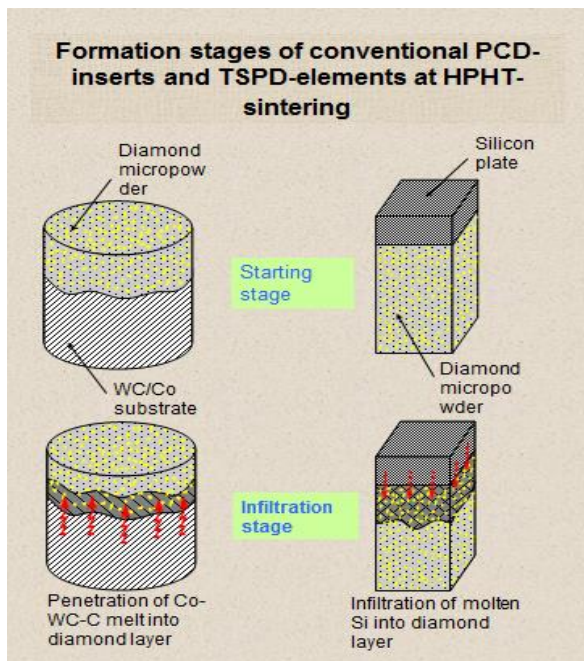

Рис.10 Схема двухслойной пластины PDC

Одной из проблем успешной работы этих пластин является то, что в результате различного коэффициента термического расширения у алмаза и твердосплавной матрицы, при остывании после спекания между слоями алмаза и твердосплавной матрицы возникают большие термические напряжения, которые часто приводят к отслоению алмаза от матрицы. Кроме того, кобальт, который обволакивает алмазы в алмазном слое, не обеспечивает достаточный теплоотвод тепла от алмаза во время работы пластины на забое. В результате термостойкость таких пластин составляет 700-720°C, в то время, когда контактные температуры при бурении достигают 1100°C. Добавление при спекании в алмазный слой диборида хрома обеспечивает хороший теплоотвод тепла от алмазов и создает между пластинами третий слой из борида кобальта (рис.11), который находится между алмазным слоем и подложкой.

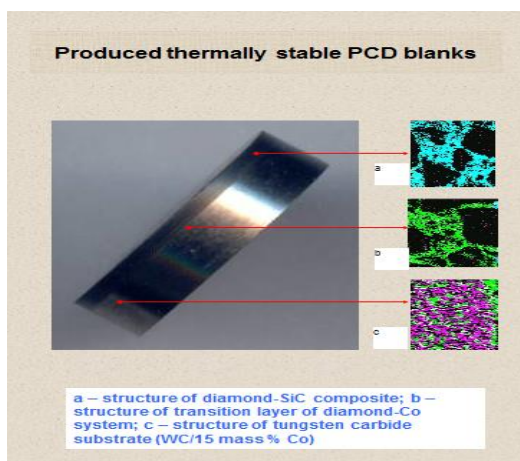

Рис.11 Термостабильная пластина PDC с добавкой диборида хрома.

Таким образом добавка диборида хрома повышает термостойкость пластин до 1100°C и исключает возможность отслоения алмазного слоя от подложки.

Долота ИСМ-АП-215,9С, созданные на базе вновь разработанных вставок и пластин, показали хорошие результаты при бурении скважин в твердых абразивных породах.

Таблица 2. Сравнительные результаты испытания долот ИСМ.

СОВРЕМЕННЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ НАНОТЕХНОЛОГИЙ В НЕФТЕГАЗОДОБЫЧЕ

Саттаров Ракиз Мамед оглы

Доктор технических наук, профессор, Институт геотехнологических проблем нефти, газа и химии, Республика Азербайджан, г. Баку

Известно, что разработка, контроль и управление различными технологическими процессами добычи нефти и газа так или иначе были связаны с элементами нанотехнологий, поскольку месторождения нефти и газа фактически представляют собой эмульсии нефти, газа и воды, некоторые из которых при определенных условиях представляют собой дисперсные системы на наноуровне.

Несмотря на то, что многие давно изучаемые технологические процессы нефтегазодобычи на макроуровне учитывали явления, происходящие на наноуровне, сам термин нанотехнология появился относительно недавно.

Технологические процессы добычи нефти и газа в основном сводятся к течению неоднородных жидкостей в пористой среде и трубах, что во многом определяется капиллярными и молекулярными поверхностными явлениями, возникающими на границах раздела жидкостей, а также флюидов и твердой поверхности, регулирование которых связано с технологией применения различных химических добавок и воздействиями физическими полями.

В данном докладе проанализированы результаты исследований современных достижений и рассмотрены перспективы применения нанотехнологий в нефтегазодобыче.

В последние годы в различных технологических процессах нефтегазодобычи находят применение нановоздействия, основанные на применении наночастиц различных химических и полимерных компонентов в буровых и нагнетательных растворах, в призабойных зонах скважин и пластов, которые показывают достаточно высокую эффективность.

Однако, несмотря на определенные успехи, достигнутые в технологических процессах бурения и проводке скважин, разработки и добычи нефти и газа, использование нанотехнологий в основном носит фрагментарный и прерывистый характер.

В настоящее время предпринимается попытка интенсифицировать применение нанотехнологий, способных принципиально изменить характеристики и поведение различных добавок, с целью повышения эффективности технологических процессов добычи нефти и газа.

Благодаря исключительно высокому отношению поверхности к объему, наножидкости и наноразмерные добавки проявляют сильное взаимодействие с окружающей средой даже при очень низких концентрациях.

Одной из важнейших проблем нанотехнологий в нефтегазодобыче является выявление применения нового типа наночастиц, наномоделирование процессов и определение эффективности полученных результатов. Весьма важным является разработка нового поколения жидкостей, определяемых как «умные жидкости», для бурения, добычи и интенсификации притока. Очень перспективным в разработке и добыче нефтяных и газовых месторождений может быть создание наносенсоров (нанороботов). Нанотехнологии важны не только при проектировании и производстваносенсоров, но и при приеме и обработке сигналов, которые будут патрулировать поры и русла нефтегазовых залежей, контролировать потоки углеводородов, решать, как повысить продуктивную способность пласта. Нанороботы, расположенные в разных частях водоема, будут обмениваться информацией. Они будут управлять друг другом и решать, на каких участках необходимо усилить отбор нефти, а на каких форсировать заводнение. Более того, для повышения эффективности управления процессами нефтегазодобычи необходима разработка новых

математических моделей, описывающих процессы на наноуровне. Перспективным в этом направлении является разработка качественно новых сенсорных наночастиц, способных предоставлять непосредственно (in-situ) прямую и достоверную информацию о происходящих процессах в пластовых системах. Использование наносенсоров в нагнетаемых в пласт жидкостей позволит достаточно надежно определять направление вытесняющих жидкостей и выявлять перемещения границы водонефтяного контакта. В долгосрочной перспективе обсуждается идея создания наносенсоров, способных контролировать отдельные поры и каналы, потоки углеводородов и границы водонефтяного контакта, а также возможность обмениваться информацией, определять зоны, в которых целесообразно интенсифицировать добычу или закачку жидкости, или других вещества, стимулирующие добычу нефти. Несмотря на достаточно широкое приращение некоторых результатов исследований по нанотехнологиям, весьма перспективным остается дальнейшее совершенствование уже имеющихся и нахождение новых наноразработок, а также использования передовых достижений нанотехнологий других областей науки в технологические процессы нефтегазодобычи.

Однако есть несколько факторов, которые ограничивают широкое применение нанотехнологии в нефтегазовой отрасли. Недостаточное обеспечение современных высокоточных экспериментальных установок, включая установки магнитно-резонансной томографии (МРТ) и сканирующий туннельный микроскоп (СТМ), которые позволили бы проводить надежные экспериментальные исследования и получать высококачественные результаты.

Фундаментальные исследования для наблюдения и манипулирования атомами, малыми молекулами и наноразмерными частицами должны проводиться на основе использования сканирующего туннельного микроскопа (СТМ), который также может быть использован и в промышленных условиях.

Обеспечение современных экспериментальных оборудования и приборов, самих исследований и наноматериалов, а также промысловых испытаний неразрывно связано с финансированием, поэтому изыскание способов широкого применения наноматериалов и нанотехнологий в нефтегазовую отрасль по более низкой цене имеет решающее значение.

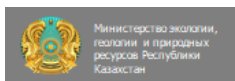
Широкое использование нанотехнологий, с применением новейших химических, полимерных и других нанодобавок к технологическим жидкостям при проводке скважин, заводнении месторождений и другим процессам нефтегазодобычи, требует тщательных исследований их на предмет воздействия на окружающую среду.

Дальнейшая перспектива, способствующая эффективному применению наноматериалов и нанотехнологий в нефтегазодобыче, неразрывно связана с прорывом в фундаментальных исследованиях, включая объяснения уникальных свойств наноматериалов, расширение сферы применения существующих наноматериалов и открытия новых методов синтеза наноматериалов.

СТРОЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ КАЙНОЗОЙСКИХ ОТЛОЖЕНИЙ ЗАПАДНОГО КАЗАХСТАНА

Таскинбаев Косан Мынбаевич

директор научного центра по геологии, геофизике и геохимии Атырауского университета нефти и газа им. С.Утебаева, кандидат геолого-минералогических наук, профессор, г. Атырау, Республика Казахстан

Концепция

Государственной программы геологической разведки на 2021-2025 гг.

Объект: «ГИС-Атлас» карт геологического содержания Каспийского региона м-ба 1:1 000 000»

Решение Сессии Межправительственного совета по разведке, использованию и охране недр стран СНГ (02.08.2014 г., Алматы, РК) в рамках Инициативы Казахстана, поддержанная всеми прибрежными странами, в целях создания международного Проекта и сотрудничества

Исполнитель: НАО «Атырауский университет нефти и газа имени Сафи Утебаева»

Заказчик: Межрегиональный департамент по геологии и недропользованию «Запказнедра»

г. Атырау – 2022 г.

Содержание

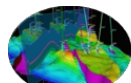
1. Общие сведения о районе работы и ПСД Ст.1-10
2. Раздел «Камеральные работы» Ст.11-21
3. Раздел «Подрядные работы» Ст.22-40

1. Общие сведения о районе работы

Объект исследования: Каспийский Регион (Прикаспийская впадина, Устюрт-Бозаши, Мангышлак)

Схема расположения Проекта и крупнейшие месторождения УВ

1. Каспийский регион представляет огромный экономический интерес в связи с уникальными ресурсами УВС (1/5 и 1/2 часть мировых запасов нефти и газа, соответственно).

7. Развитие экспедиционной деятельности в целях реализации комплексных научных проектов в Регионе, в т.ч. в рамках международного сотрудничества.

2. Промышленное освоение Региона требует постоянного мониторинга и связанных с этим геологических опасностей.

Актуальность Проекта «ГИС-Атлас»

8. Комплексные научные исследования по изучению опасных природных явлений, разработка и внедрение современных технологий.

3. Объект внимания мирового сообщества в связи с возможными неблагоприятными последствиями разработки УВС на Каспийском шельфе.

5. Обеспечение комплексного изучения Каспийского региона для эффективного использования и развития ресурсной базы многих стратегических видов сырья РФ и РК.

4. Геополитическое значение Региона, занимающего стратегически важное положение на Евразийском пространстве и связывающего интерес ряда приграничных Государств.

Инвестиционные проекты на акватории Каспийского моря

Крупные морские проекты Казахстана

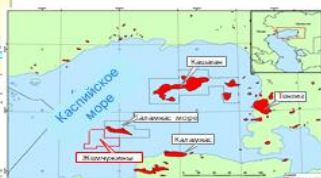
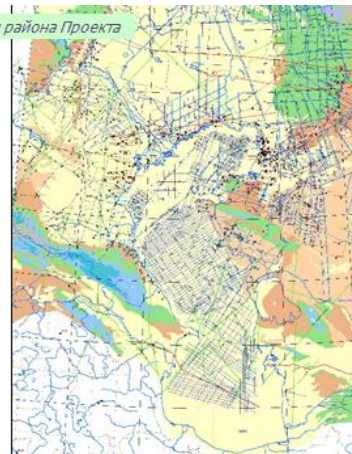

Схема и территория изученности района Проекта

Основные региональные задачи

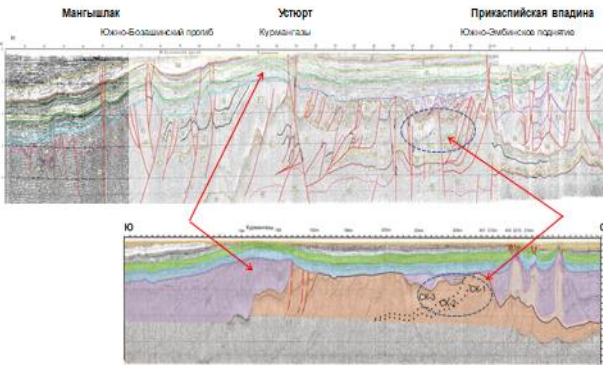
- ✓ Организация совместного сотрудничества в рамках Международного проекта «Атлас карт геологического содержания Прикаспийского региона»
- ✓ Обеспечение интеграции геоданных (геологических, геофизических и др.), накопленных прикаспийскими государствами
- ✓ Исполнение решений 18 сессии Межправительственного совета по разведке, использованию и охране недр стран СНГ (02.08.2014 г., Алматы, РК)
- ✓ Активизация и расширение взаимного сотрудничества геологических служб всех прикаспийских государств

Матрица расходов по проекту ГИС-Атлас на 3 года
Часть 1. Верхняя половина таблицы

Региональный разрез Мангышлак – Устьурт – Прикаспийская впадина

Основные литолого-стратиграфические комплексы отложений

№	Наименование работ	Единица измерения	Полная сметная стоимость по проекту			Линейт на 2021 г.		Линейт на 2022 г.		Линейт на 2023 г.	
			объем работ	стоимость на работы	полная сметная стоимость	факт. объем	стоимость	факт. объем	стоимость	факт. объем	стоимость
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
I	Собственно геологоразведочные (камеральные) работы	тенге			73034334		2852740		22079708		23524888
1.1	Эксп. анализ и систематизация фактовых, архивных, опубликованных материалов	отчет	30	130475	3014250	30	3014250	0	0	0	0
1.2	Разработка и ведение баз фактографической и картографической информации	объект	500	41523	2050500	150	617850	150	617850	200	523800
1.3	Комплексная интерпретация геологических, геофизических и дистанционных данных по изучаемой территории. Сводная стратиграфическая колония исследуемой области (изучение бассейна)	номинальный турный лист	5,5	8525276	35944016	2	13070252	2	13070252	1,5	982014
1.4	Составление карт и схем масштаба 1:1 000 000	карты и схемы	7	339784	2381740	6	2025984	1	339784	0	0
1.5	Составление карт и схем масштаба 1:2 500 000	карты и схемы	6	901176	5407296	3	2703228	2	1802252	1	901176
1.6	Разработка и уточнение легенд карт и схем	легенды	13	317638	4133194	2	833876	5	1308650	6	1507628
1.7	Систематизация окончательного геологического отчета и ГИС-Атласа	отчет	1	2672785	2672785					1	2672785
II	Сопутствующие затраты, всего	тенге			5429275		1610717		764526		3051700
2.1	Транспортные расходы	шт.			3130780		1610717		764526		3051700
2.2	Услуги	шт.	2		2287195					2	2 287 195

Часть 2. Нижняя половина таблицы

№	Наименование работ	Единица измерения	Полная сметная стоимость по проекту			Линейт на 2021 г.		Линейт на 2022 г.		Линейт на 2023 г.	
			объем работ	стоимость на работы	полная сметная стоимость	факт. объем	стоимость	факт. объем	стоимость	факт. объем	стоимость
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
III	Прочие расходы										
	Подарочные работы	тенге			63 487 181		14 600 000		28 827 182		9 140 028
3.1	Переработка и систематизация сейсмических данных ДД	лог км	200	17 990 256		0		Обработка РSTM и построение глубинно-скоростной модели	PSDM и интерпретация данных		9 140 028
3.2	Составление растровых карт и карт аномалий магнитного поля	тенге		19 259 900	3 000 000		16 259 900			0	
	Составление аномалий магнитного и гравитационного поля	тенге		9 056 000	4 339 004		4 716 996			0	
	Всего по "Геон"	тенге		28 315 900,0	7 339 004		20 976 896			0	
	ВСЕГО "Геон" + "Каз-Казахстан"	тенге		46 306 195,0	7 339 004,0		29 627 162,0			9 140 029,0	
3.3	Приобретение геологической информации (прямые отчеты)	отчет	22	2 750 996	2 750 996		0			0	0
3.4	Основные и дополнительные модули по обслуживанию программного обеспечения и обновление лицензий	тенге		4 410 000	4 410 000		0			0	0
	Итого без НДС	тенге		133 928 500	44 642 857		53 571 428			35 714 216	
	Итого по уточненной ПСД и бюджета	тенге		189 828 600	44 642 857		60 671 428			66 714 216	

Утверждено по дог. № 45 от 02.04.2021 г. между ЗНН и АУНГ, сумма 133 928 500 тенге без НДС

участник	сумма участия	% участия
АУНГ	87622320,9	65,42
Геон	28315828,6	21,14
PGS-Казахстан	17990351,3	13,43
ВСЕГО, тенге	133928500,8	100
Всего подрядчики (2), тенге	46306179,9	34,58

Период выполнения темы	Всего	АУНГ	ГЕОН	PGS
2021	44642857	29207455,6	9438614,5	5996786,9
2022	53571428	35048946,5	11326337,3	7196144,2
2023	35714215	23365918,3	7550876,7	4797420,0
итого на 3 года	133928500	87622320,4	28315828,4	17990351,2

Период выполнения темы	Всего	АУНГ	ГЕОН	PGS	Геон и PGS
2021	44642857	29207455,6	9438614,5	5996786,9	15435401,4
2022	53571428	35048946,5	11326337,3	7196144,2	18522481,5
2023	35714215	23365918,3	7550876,7	4797420,0	12348296,7
итого на 3 года	133928500	87622320,4	28315828,4	17990351,2	46306179,6

2. Раздел «Камеральные работы»

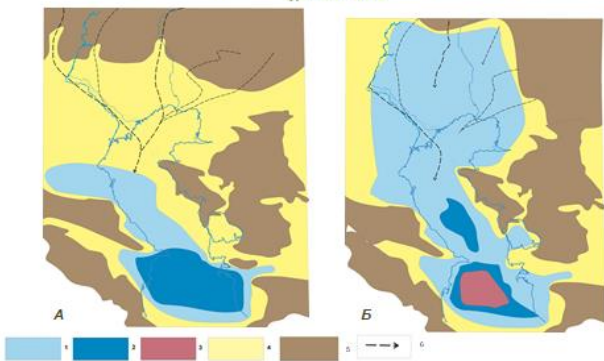
Геологическая карта Каспийского региона

Физические показатели проекта на 3 года (2021-2023 гг.) и фактическое выполнение по состоянию на 01.09.2022 г.

Строка по смете	Вид работы, задача	Ед. изм.	Проект	Факт	Выполнение, %
1.1.	Сбор, анализ и систематизация фактовых, архивных, опубликованных материалов, накопленной геологической информации с целью определения объема материалов к последующему приобретению	отчет	30	30	100
1.2.	Подготовка материалов (карты, схемы, скважины, разрезы и профили, др.), формирование в цифровом виде баз фактографической и картографической информации	объект	500	300	60
1.3.	Комплексная интерпретация геологических, геофизических и дистанционных данных по изучаемой территории. Сводная стратиграфическая колония исследуемой области (изучение бассейна)	номинальный турный лист	5,5	3	55
1.4.	Составление карт и схем масштаба 1:1 000 000	карта	7	7	100
1.5.	Составление карт и схем масштаба 1:2 500 000	карта	6	4	67
1.6.	Разработка и уточнение легенд карт и схем	легенды	13	5	38
1.7.	Составление окончательного геологического отчета и ГИС-Атласа	отчет	1	1	100
3.3.	Приобретение фактовых материалов	отчет	22	22	100

Предварительная палеогеографическая схема и обстановка осадконакопления раннего плиоцена (А) и дочетвертичного времени (Б) Прикаспийской впадины и западной части Туранской плиты

1, 6 – палеогеографические условия: 1 – мелководно морские, 2 – морские с глубинами более 50 м, 3 – глубоководно морские с глубинами более 100 м, 4 – равнины, 5 – горы; 6 – направление сноса и толщину терригенно-обломочных осадков

По данным О.С. Обрядчикова, 2020 г.

Тектоническая схема восточнотуркестанского мезокайнозойского комплекса

По данным О.С. Обрядчикова, 2020 г.

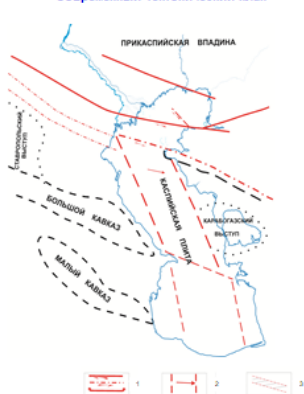
Прикаспийская впадина и западная часть Туранской плиты

- 1 – границы региональных структурных элементов,
- 2 – границы крупных структурных элементов,
- 3 – выступы Сулейманской и Туранской плит,
- 4 – внутренняя часть прибортовой зоны ПВ и атопологобразные восточнотуркестанские массивы (с их склонами как источники южнокаспийского поступления УВ и зоными нальзовского комплекса),
- 5 – разломы,
- 6 – правосторонние префазмозойские сдвиги,
- 7 – левосторонний префазмозойский сдвиг,
- 8 – Мангышский трансформный прогиб,
- 9 – первоначальное положение южного борта Мангышского прогиба,
- 10 – скопления нефти и газа

Обнажение карбонатов нижнего-среднего триаса в 4 км от пос. Шетте (фото сделано В.А. Быкадоровым)

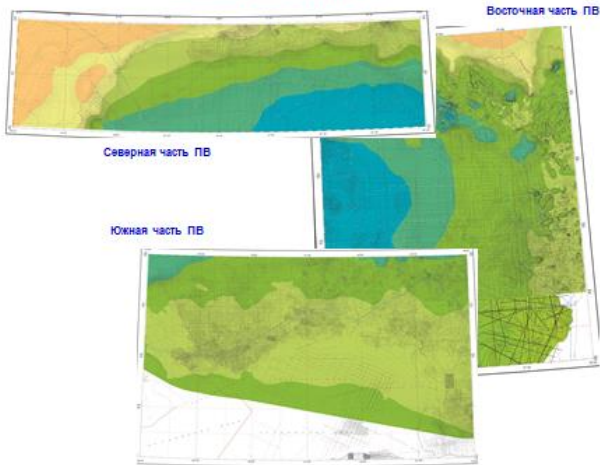

Современный тектонический план

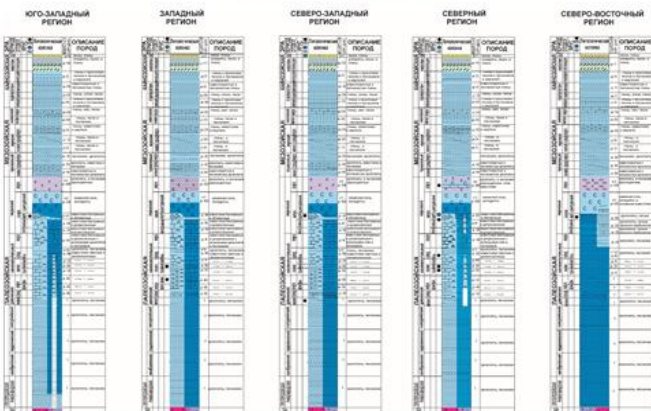

1 – сдвиги правосторонние и левосторонние, 2 – разломы, 3 – дробнообразные: прогибы и рифты

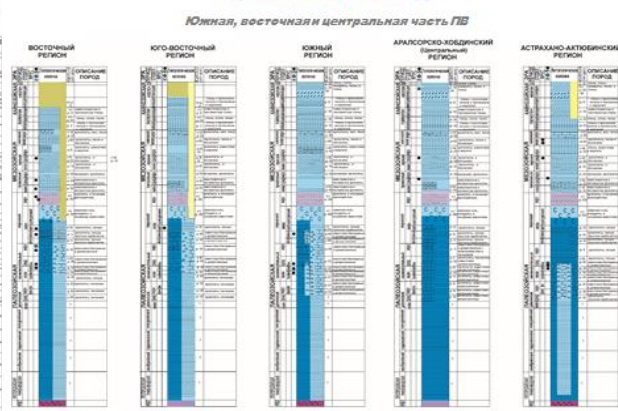
Структурно-тектоническая карта поверхности докембрийских отложений (ОГ П.)

Стратиграфические колонки по характерным районам Прикаспийской впадины (1)

Стратиграфические колонки по характерным районам Прикаспийской впадины (2)

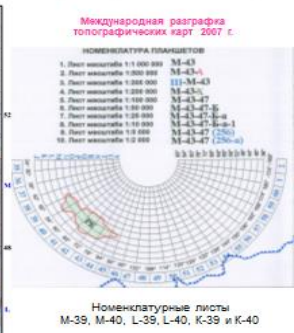
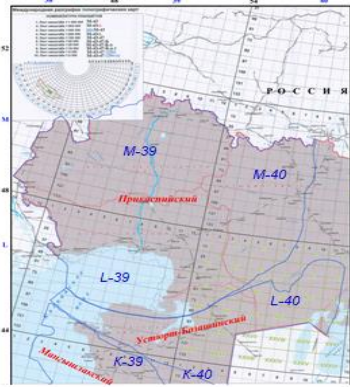

Основные результаты работы по состоянию на 01.09.2022 г.

- ✓ Выполнен анализ имеющихся материалов и изученности объекта исследования, обоснован объем фондовых материалов (отчеты), которые затем были приобретены.
- ✓ Заключены договоры с субподрядчиками ТОО «РЦГИ» и «Казахстанский центр геоинформационных систем», НПЦ «Геоскеч» и ТОО «PGS-Казakhstan».
- ✓ Проведена сшивка данных и оцифровка схемы буровой и сейсмической изученности по всей территории объекта ГИС-Атлас, как основы для составления предусмотренных проектом региональных карт и решения геологических задач.
- ✓ Дана предварительная оценка состоянию картографической основы по глубинному (додевонская и девонская часть – ОГ П.) и верхнему кайнозойскому диапазону разреза. На большей части ПВ (преимущественно центральные районы) ОГ П. соответствует подосве нижнего девона.
- ✓ Обоснован объем работы и постановка геологических задач для выполнения исследований по разделу «Подрядные работы».

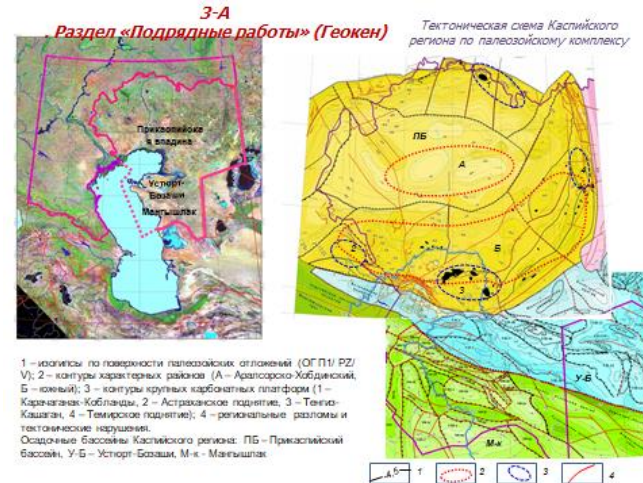

Номенклатурные листы с площадями бассейнов Каспийского региона (м-б 1:3 000 000; 2007 г.)

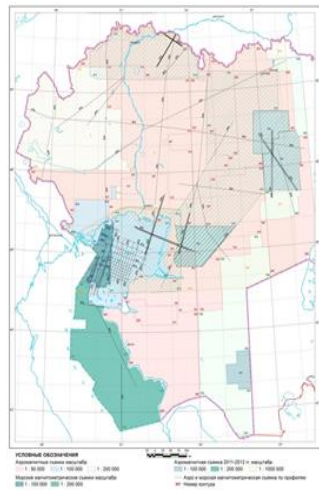

Содержание картографических материалов и региональных карт

№	Название региональной карты	кол-во	выполнено
A	Карты масштаба 1:1 000 000	7	
1.	Цифровая модель рельефа (карта изученности)	1	+
2.	Геологическая карта докембрийских образований	1	+
3.	Геологическая карта четвертичных образований	1	+
4.	Карта размещения полезных ископаемых	1	+
5.	Дистанционная основа	1	+
6.	Гравиметрическая карта / карта изученности	1	+
7.	Карта аномального магнитного поля	1	+
B	Карты масштаба 1:2 500 000	6	
1.	Структурно-тектоническая карта додевонской поверхности (ОГ П.)	1	+
2.	Структурно-тектоническая карта предкавказской поверхности (ОГ Т, кровля верхнего мела)	1	+
3.	Структурно-тектоническая карта предсарматской поверхности (подосва нижнего неогена, середина миоцена N ₁ s)	1	В работе
4.	Структурно-тектоническая карта предплиоценовой поверхности (подосва верхнего неогена, т.е. плиоцена N ₂)	1	+
5.	Структурно-тектоническая карта предкавказской поверхности (кровля верхнего неогена, середина плиоцена N ₂ ак)	1	В работе
6.	Эколого-геологическая схема Каспийского региона	1	+
Итого картографические материалы (основа):		13	

1 – изоэпы по поверхности палеозойских отложений (ОГ П1/ P2/ V); 2 – контуры каратерных районов (А – Аралокаспийский, Б – пенный); 3 – контуры крупных карбонатных платформ (1 – Каракумско-Кобленды, 2 – Астраханское подитие; 3 – Темно-Каштан, 4 – Темниковское подитие); 4 – региональные разломы и тектонические нарушения.
Осадочные бассейны Каспийского региона: М-к – Прикаспийский бассейн, У-Б – Устьор-Бозак, М-к – Малышлар.

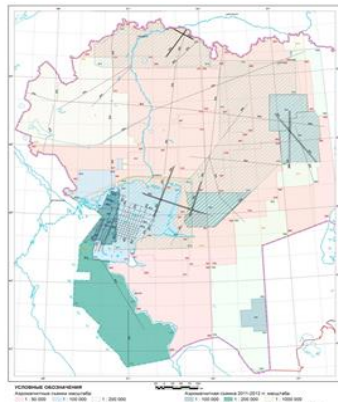
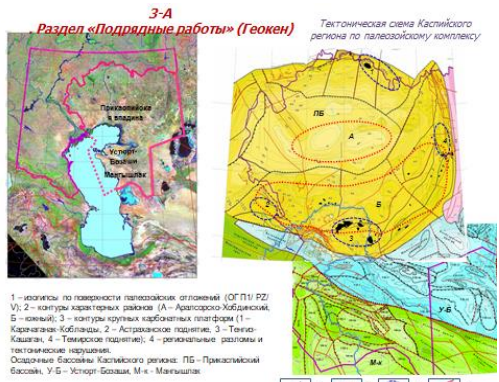
2.1. Составление гравиметрической карты и карты аномалий магнитного поля

Схема контуров магнитометрических аномалий, использованных при составлении цифровой модели аномального магнитного поля.
Параметры примененной координатной системы для составления карт

Проеция	Универсальная полярная проекция Меркатора, Сохраняет полупараллель, зона 39 (UTM39N, ID: 32639 EPSG)
Центральный меридиан	51.0
Степень сжатия	0.9996
Степень расширения	1.0000000
Экваториальный изгиб	0.99978
Степень сжатия	0.9996
Мировая геодезическая система	GCS_WGS_1984
Источники данных	Спутниковый (GPS)
Система координат	WGS_1984
Большая полуось	6378137.0
Полуось малая	298.25722

Содержание картографических материалов и региональных карт

№	Название региональной карты	кол-во	выполнено
A	Карты масштаба 1:1 000 000	7	
1.	Цифровая модель рельефа (карта изученности)	1	+
2.	Геологическая карта докембрийских образований	1	+
3.	Геологическая карта четвертичных образований	1	+
4.	Карта размещения полезных ископаемых	1	+
5.	Дистанционная основа	1	+
6.	Гравиметрическая карта / карта изученности	1	+
7.	Карта аномального магнитного поля	1	+
B	Карты масштаба 1:2 500 000	6	
1.	Структурно-тектоническая карта додевонской поверхности (ОГ П.)	1	+
2.	Структурно-тектоническая карта предкавказской поверхности (ОГ Т, кровля верхнего мела)	1	+
3.	Структурно-тектоническая карта предсарматской поверхности (подосва нижнего неогена, середина миоцена N ₁ s)	1	В работе
4.	Структурно-тектоническая карта предплиоценовой поверхности (подосва верхнего неогена, т.е. плиоцена N ₂)	1	+
5.	Структурно-тектоническая карта предкавказской поверхности (кровля верхнего неогена, середина плиоцена N ₂ ак)	1	В работе
6.	Эколого-геологическая схема Каспийского региона	1	+
Итого картографические материалы (основа):		13	

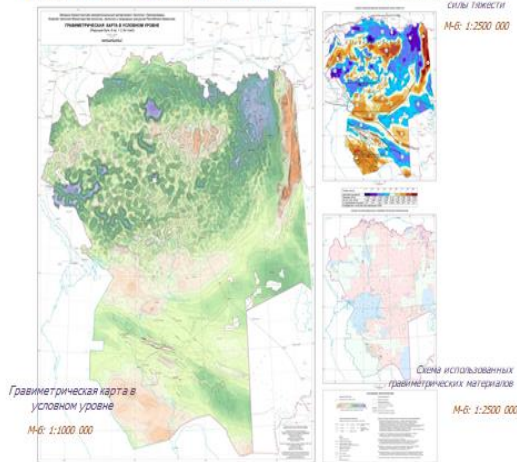
2.1. Составление гравиметрической карты и карты аномалий магнитного поля

Схема контуров магнитометрических съемок, использованных при составлении цифровой модели аномального магнитного поля

Параметры примененной координатной системы для составления карт

Процессия	Универсальная поперечная проекция Меркатора, Северное полушарие, зона 39 (ETMCR, ID: 32639, EPSG)
Центральный меридиан	51.0
Степенное значение	0.6
Смещение на высоте	500000.0 м
Масштабный коэффициент	0.9996
Единица измерения	м
Мировая геодезическая система	GCS_WGS_1984
Исходные материалы	Стереосеть (0.0)
Плоская проекция	WGS_1984
Полушарие	Северное
Полосовая зона	39
Полосовое значение	238.25722

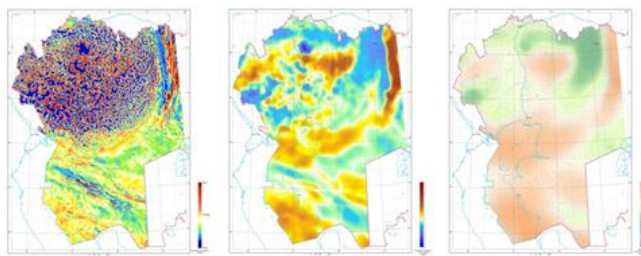
Растровое изображение Гравиметрической карты

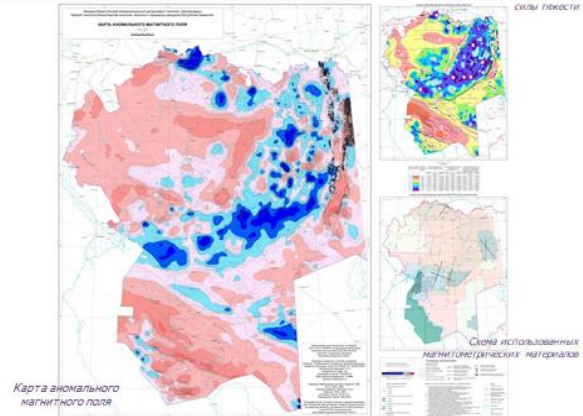
Вертикальный градиент аномалий силы тяжести

Карта локальных (среднечастотной составляющей) аномалий силы тяжести

Карта региональной составляющей аномалий силы тяжести

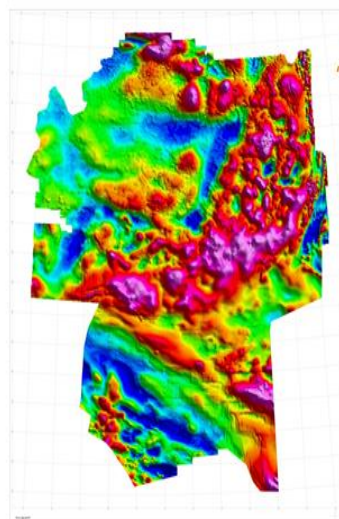
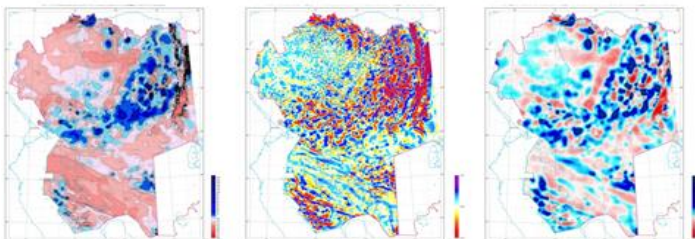
Растровое изображение Карты аномального магнитного поля

Карта АМП, приведенного к полюсу

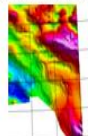
Карта вертикального градиента АМП, приведенного к полюсу

Карта среднечастотной составляющей АМП, приведенного к полюсу

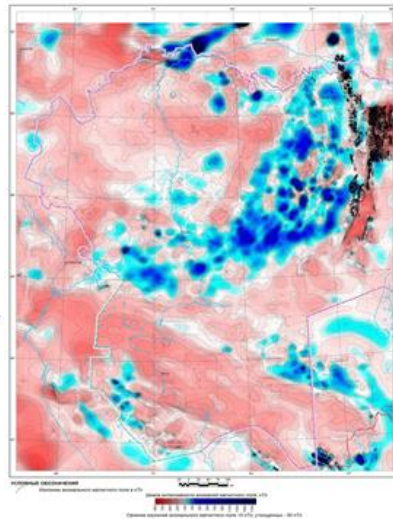
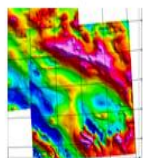

Сводная числовая модель аномального магнитного поля Прикаспийского региона, полученная по результатам работ 2011-2012 гг.

а) юго-восточная часть числовой модели магнитного поля 2011-2012 гг.

б) обновленный вариант юго-восточной части числовой модели магнитного поля, учитывающий данные АМС участка Сенгар (2019 г.)

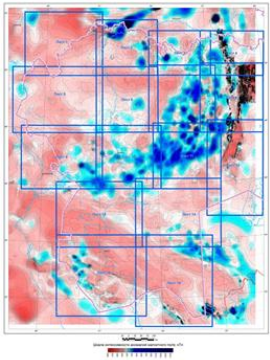

Сводная числовая модель аномального магнитного поля Прикаспийского региона

М-б: 1:2500 000

3-Б. Раздел «Подрядные работы» (PGS-Казakhstan)

Переобработка и перинтерпретация сейсмических данных 2Д в объеме 200 пог км

2.2. Трансформация аномалий магнитного и гравитационного поля

Схема расположения листов для выполнения трансформации аномалий магнитного поля, приведенного к полюсу
Мас: 1:2500 000

Фактический материал и исторические данные

- Данные морской магнитотрансформации за 2010-2011 гг., дополненные переобработанными материалами морской магнитотрансформации за 2005-2009 гг. (участки Курмангазы и Жамбай, контуры 538 и 539), аэромагнитных съемок за 1974-88 гг. (контуры 219 и 311).
- Высокочастотная аэромагнитная съемка по территории суши Прикаспийской впадины и северной части акватории КСМ (контур 574) за 2011-2012 гг.
- Результаты проекта «Комплексное изучение осадочных бассейнов Республики Казахстан по 3-м основным бассейнам Западного Казахстана» за период 2009-2013 гг.

Акцент на перспективной верхней части осадочного разреза Каспийского региона (МЗ+КЗ).

По кайнозойской толще в составе Проекта ГИС-Атлас включено и детализируется 4 региональные карты.

Региональная продуктивность кайнозойских отложений на сопряженной территории Каспийского региона в пределах сопредельных государств (Туркмения, Российская Федерация). Выявлены залежи газа на 6-ти структурах с промышленными кондициями.

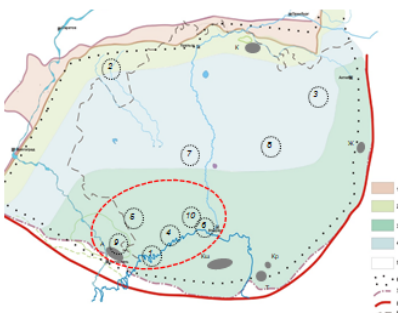
С учетом изученности Каспийского региона выделено 10 областей аномального прогибания мезо-кайнозойской толщи, в т.ч. 6 областей приурочены югу междуречья Урал-Волга (1)

Высокая перспективность южной части междуречья Урал-Волга (юг Прикаспийской впадины). Выделены предварительно в качестве перспективных объектов, локальные ловушки в разрезе соляных куполов Лиман, Лиман Южный, Тегень – Тегень Восточный, Кусанбай, Кусанбай Западный, Центральная, Кандаурово, Сорочинка. Всего предварительно – 12 ловушек.

Значительный объем предварительно обработанного геолого-геофизического материала (отчеты компаний АО РД «КазМунайГаз», ТОО «Жаһан», «Геонерджи групп» и др.).

Обоснование 2-3 первоочередных объектов и рекомендаций для постановки поисковых работ.

Схема тектонического районирования Прикаспийской впадины (ПВ) (по данным О.С. Обрядчикова, 2018 г.)

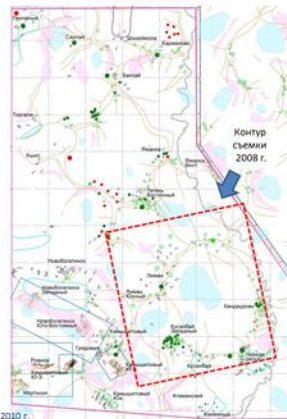
Аномальная комплексная, вторичные мульды (шрифты в кружочках):

- 1 – Кобаясовская, 2 – Южно-Ердыковская, 3 – Хобдинская, 4 – Салажурка Западная, 5 – Кум Северный, 6 – Западно-Кусанбайская, 7 – Турбайская, 8 – Соркуль, 9 – Алауская, 10 – Новообитанская (по данным: Волжск Ю.А., Прохвев В.Г., Сивильных А.В., 1996 г.).

Условные обозначения:
1-2 – приобводные зоны, западные и северные впадины (1) и впадины (2); 3 – Центральная Прикаспийская толщадеррессия; 4 – восточная и южная приобводная зона; 5 – территория отсутствия культурной сети из-за карбонатных или мощных терригенных отложений (Р1 и) нижней перми; 6 – территория опускания в середине Башкирского века; 7 – карбонатный уступ (Р1 и); 8 – разломы; 9 – государственная граница РФ и Казахстана.

Всего в разрезе ПВ на современной стадии изученности выделено 10 аномальных зон прогибания мезо-кайнозойской толщи (атеричные комплексные мульды), в т.ч. 6 мульд выделено в южной междуречья Урал-Волга (Кобаясовская, Алауская, Кум Северный, Салажурка Западная, Новообитанская, Западно-Кусанбайская).

Схема солянокупольной тектоники блока Лиман

По данным АО РД «КазМунайГаз»; 2010 г.

Результаты сейсмических исследований за 2008 г. на юго-востоке блока Лиман и положение предварительно выделенных перспективных объектов (ловушек)

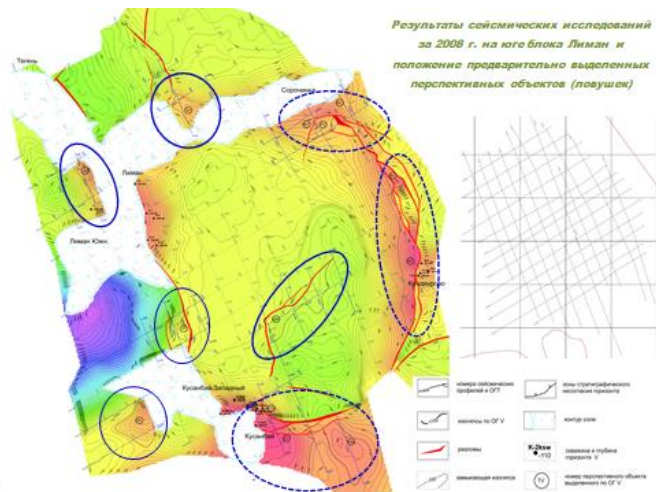
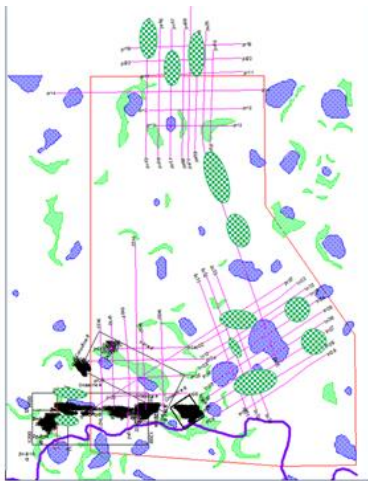

Схема размещения сейсмических исследований 2006-2007 гг. и 2008 г. на блоке Лиман

- Участок Лиман. Карнизы и бессольевые окна
- бессольевые окна
 - соляные карнизы
 - доплатитальные карнизы

По данным АО РД «КазМунайГаз»; 2010 г.

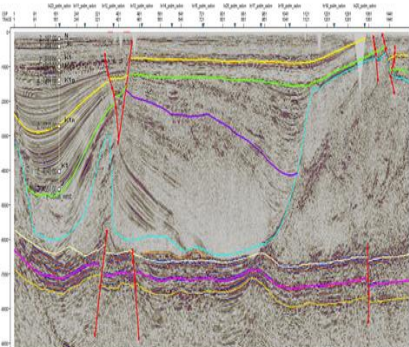
Глубинный разрез по профилю 0803 через саванну П-38 Кусанбай Западный

Сейсмические профили для переобработки и перинтерпретации данных 2Д по перспективным ловушкам (всего объем профилей – 200 пог км)

№	Профиль	Плотность ОНТ		пог км	Кол-во профилей	Пролеток	Кол-во станций	Полноразмерные (час)	
		с	д					проект	факт
Объект (ловушка) IV, ЮВ, ЮЗ, ЮЗ, ЮЗ, ЮЗ, ЮЗ (восточное крыло)									
1	814	1550	1855		152,5			7,525	
2	815	1600	2017		209,5			10,375	
3	816	700	1000		151			7,45	
4	809	200	500		151			7,45	
всего					513			31,8	
Объект (ловушка) IV, Купол Кусанбай Зап. (западное крыло)									
1	807	1	300		150,5			7,425	
2	808	1	340		170,5			8,425	
всего					321			15,9	
Объект (ловушка) IV, Купол Кусанбай Западный (среднее крыло)									
1	811	1000	1180		91			4,45	
2	812	1000	1240		121			5,95	
3	813	1000	1200		101			4,95	
4	805	1	530		265,5			13,175	
5	806	400	600		101			4,95	
всего					679,5			33,5	
Объект (ловушка) IV, Купол Лиман (западное крыло)									
1	823	400	670		136			6,7	
2	811	280	570		146			7,2	
3	801	50	220		86			4,2	
4	707	1550	1760		106			5,2	
всего					474			23,3	

Сейсмические профили для переобработки и перинтерпретации данных 2Д по перспективным ловушкам (продолжение)

Объект (ловушка) IV, Купол Лиман (северо-восточное крыло)									
1	815	220	560		171			8,45	
2	725	3000	3150		76			3,7	
3	821	550	700		76			3,7	
4	801	550	800		126			6,2	
всего					449			21,1	
Объект (ловушка) IV и IV, Купол Сорочинка									
1	818	500	750		126			6,2	
2	819	340	550		106			5,2	
3	820	1	240		120,5			5,925	
4	802	900	1277		189,5			9,375	
5	810	900	1125		215,5			10,575	
всего					758			37,3	
Объект (ловушка) IV, Структура Центральная (в замкнутой зоне)									
1	815	1300	1550		126			6,2	
2	816	150	380		116			5,7	
3	817	700	940		121			5,95	
4	818	1100	1360		131			6,45	
5	807	750	1200		226			11,2	
всего					720			36,5	
Итого					3912			200,3	

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ САЛАСЫНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Ирзағалиев Қосыбек Салтанатұлы

Ауылшаруашылығы ғылымының докторы, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінің профессоры

Еліміздің агроөнеркәсіп кешені экономиканың аса маңызды саласы және ол экономикалық, дағдарысты жою, тамақ және жеңіл өнеркәсіпті дамыту, саяси және әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз ету жолында шешуші рөл атқарады. Ауылшаруашылығын жекешелендіргеннен кейін көптеген жылдар бойы өнімді еңбекке ынталандыру тетіктерін жете пайдаланбағандықтан аграрлық салада терең дағдарыс қалыптасты. Одан шығудың бірден-бір жолы, сөзсіз, осы салада кешенді және жүйелі түрде экономикалық реформа, яғни өндіріс тиімділігін арттыруды жүргізу еді. Бұл өндіріс тиімділігі дегеніміз – экономикалық категория. Ол – өндіргіш күштер мен өндірістік қарым-қатынастың кең көлемді кешенді шарттарының қалыптасуы. Соның нәтижесінде кеңейтілген ұдайы өндірістік үдеріс қамтамасыз етіледі.

Тиімділіктің басты мәселесі – нарықтық экономика жағдайында тауар өндірушілердің мүддесі үшін тұтыну құнын өндіру кезінде ресурстарды мейлінше үнемдеу. Осы жағдайда кәсіпкерлік қызмет өзінің тәуекелділігіне мүліктік жауапкершілігі шегінде ұйымдастырушылық, құқықтық нормативті актілермен анықталып, өндіріс табыстылығының есебінде жүргізіледі.

Тиімділік – ұлғаймалы ұдайы өндірісті ұтымды жүргізудің алғы шарты. Ресурстарды таңдау кезінде баламалы нұсқаларды анықтау үшін пайдаланылатын сапалы бағалау көрсеткіші болумен бірге, ол өндіріс резервтерін анықтау, өндіріс құрылымының қалыптасуын жалпы да тікелей ебағалау кезінде қолданылады. Тауар – ақша қатынасы жағдайында өндіріс тиімділігі ұтымды экономикалық тиімділікті сипаттайды. Мұндай жағдай жалпы өндірістік шығындардан қол жеткен нәтиже шамасы абсолюттік мөлшерде артық болып тұрғанда ғана орын алады. Осындай ұтымды тиімділік кез келген ұйымдық – құқықтық шаруашылықтың оңтайлы жұмыс істеуінің, кеңейтілген өндірісті жүргізудің ең бір қажетті шарты болып есептеледі. Сондай-ақ ол материалдық өндірістің барлық буынында ғылыми-техникалық прогрестің дамуы үшін зор экономикалық қозғаушы күшке айналып, тұтыну құнының сапасын жақсартады. Бәсекенің салыстырмалы еркін іс-әрекет жасаған кезінде өндірісті тиімді жүргізудің басты міндеттерін бір уақытта шешуге жол ашатын нарықтық тетік «механизм», біріншіден, тауар өндірудің дәл сол мезгілде қоғамдық сұранымға сәйкестігін бағаласа «сандық және сапалық жағынан», екіншіден, қойылған міндеттерді тиімді жолмен шешу үшін өндіріске жаңа тәсілдерді енгізуді ынталандырумен бірген, бағаның өзгеруі мен ауытқуы, пайда тағы басқадай құнды категориялар арқылы халық шаруашылығында өндірістік ресурстар мен тауарларды ағымды нарықтың сұранымына сәйкес бөлуге, экономиканың оңтайлы дамуына оң ықпал ете отырып, экономиканың тиімділігін арттырады.

Баға нарықтық экономика жағдайында әртүрлі тауарлар нарығының дамуына, солар арқылы жалпы қоғам көлемінде өндірістік ресурстар мен тауарларды бөлу арылы қоғамдық өндірісті реттеуші рөлін атқарады. Мұндай жағдайда әрбір өндірістік ресурстың өзіне тән бағасы болады және ол тауарлық баға сияқты белгіеленген ресурстың сұранымы мен ұсынымының өзгеруіне байланысты өзгеріп отырады. Осы бағаның құрылымы белгілі болғандықтан, мейлінше аз шығын жұмсай отырып, көп өнім өндіру үшін, соған лайықты өндірістік үдерісті таңдау мүмкіндігі туады.

Жұмыс күшіне жоғары ақы төленген жағдайда өндіріс үдерісін техникалық жарақтандыру шаруашылықты оңтайлы жүргізуге ынталандырып, төмен болған жағдайда өндіріс үдерісінің еңбек сыйымдылығын уақытша тоқтатып қоюға ықпал ететіндіктен,

өндірістік ресурстар бағасы тауар өндірушілерді арзан ресурстарды өндірістік үдеріске кеңінен қолдануға, ал қымбат ресурстарды үнемдеуге итермелейді. Бұл жағдайда туардың бағасы қоғамда өндірістік ресурстарды бөлуге қалай әсер еткенін еске алады. Яғни бағаның қалыптасуының нарықтық тетігі келешекте өндіріс тиімділігін арттырудың негізі болып табылмақ. Нарықтық бағаның қалыптасуы тетік көмегі арқылы өте тиімді шаруашылық шешімдерін жүзеге асыруға кең жол ашпақ.

Кейбір кәсіпорындар шегінде мұндай ыңғайлы тандауда иек арту ірі шаруашылық кешендерінде өндіріс тиімділігі мен еңбек өнімділігін арттырудың шешуші факторы болмақ. Екінші сөзбен айтар болсақ, барлық табиғи ресурстарды толығымен пайдаланып, оған толық көлемде қол жеткізген жағдайда ғана экономика қалыптаспақ.. Осындай жағдайда экономика мәселелерінің маңызы анықталынады. Өйткені ресурстардың жеткіліксіз мөлшерде болуы өндірістің толық көлемде тауар өндіру мүмкіндігін шектейді. Мұндағы ең басты мәселе – ең алдымен қандай тауарлар өндіру қажет, ал қандай түрлерінің қажет еместігін шешіп алған жөн. Осыған байланысты өндірістің экономикалық өсуі, барлық табиғи ресурстардың толық игерілуі, экономикалық тиімділік, бағаның тұрақты деңгейі, өндірушінің экономикалық еркіндігі, тауарды әділеттілікпен бөлісу сияқты негізгі экономикалық мақсаттар қалыптасады.

Өткен жылы «Қазақстан Республикасының 2021-2025 жылдарға агроөнеркәсіп кешенін дамыту бойынша Ұлттық жобасы» дайындалды. Бұл жобада еңбек өнімділігі мен ауылшаруашылығы өнімдері экспортын екі есе арттыру және халықты әлеуметтік мағнасы бар отандық азық - түлік тауарларымен қамтамасыз ету арқылы бәсекелестікке қабілетті Агроөнеркәсіп кешенін құруды қарастырған. Дейтұрғанмен, жобаның іс жүзінде жүзеге асуы мардымсыз жүргізілуде. Ауылшаруашылығы елдің азық түлік қауыпсіздігін ғана емес, қоғамдағы әлеуметтік тұрақтылықты да айқындайтындығы белгілі. Сондықтан, біз саланың қорларын тиімді пайдалана отырып, оны оларды дамыту, алынатын өнімдердің сапасын арттыру, жоғары деңгейде өңдеу өзекті мәселелердің бірі болуы тиіс.

Агроөнеркәсіп кешенінің тиімділігін анықтау үшін, оның мақсатын, қоғамның материалдық жағдайының оңтайлануының және әлеуметтік факторларды қамтамасыз етуді ескеру керек. Нарықтық экономика жағдайында ауыл шаруашылығы өндірісінің экономикалық тиімділігінің мәселелері – бұл ең қажетті ауыл шаруашылығы туарын өндірушілердің мәселесі. Бұл орайда өндірістің экономикалық тиімділігін арттыру қарастыру мүмкін емес. Бұған өндіріс құралдарына меншік түрлерінің өзгеруі де жатады.

Ал оның қалай жүзеге асырылып жатқандығына талдау жасайтын болсақ, ең алдымен нарықтық қатынастарға көіпу тактикасындағы орын алған қателіктерді атап өті керек. Бұл ауыл және барлық халық шаруашылығында реформа жүргізудің стратегиялық бағытын жүзеге асыруда қолдан жасалынған қиыншылықтар тудырды. Әуелі көптеген жылдар бойы орталықтан басқару жағдайында қалыптасқан шаруашылықпен айналысу мен еңбек ету психологиясын жекеменшік өрістеген жағдайда бейімдеу революциялық емес, эволюциялық процесс екені ескерілмеді. Әсіресе мал шаруашылығын дамытуда жергілікті халықтың еңбек ету «философиясы» назарға алынбады. Эволюциялық өзгерістер нарыққа өтуге дайын емес ортаға «секіріспен» ауыстырылды.

Ең алдымен агроөнеркәсіпті экономикалық реттеуде жер реформасы — мемлекет деңгейіндегі ұлттық мәселелерді қамтитын аса күрделі процесс. Әлемдік тәжірибеде жерге шексіз жеке меншікті құқығын бермей, мемлекет және қоғамдық, мүделердің артықшылығын қамтамасыз ететін әртүрлі шектеулер бар. Мұндай құқықты беру — мақсат емес, тек жерді пайдалану тиімділігін арттыру үшін пайдаланатын құрал. Ауыл тұрғындарын көбірек толғандыратын мәселе — жерге жеке меншік орнатудан гөрі, одан алынатын өз еңбегінен түскен нәтижеге иелік ету құқығы. Атап айтқанда, кеңінен етек алған бұрынғы тәжірибені, яғни алдымен ауылдың бар өнімін, пайдасын алып қойып, соңынан дотация, қарыздарын өтеу түрінде біртіндеп қайтарудан арылу мүмкіндігін беру қажет болды.

Қазіргі кезде елімізде иеленбей жатқан жарларды қайтару, бос жатқан жерлерді игеру, іске қосу жұмыстары кеңінен жүргізілуде. Жалпы қолда бар ғылыми жетістіктер мен

инновациалық технологияларды пайдалана отырып, агроөнеркәсіптік кешенде тиімді нәтижелерге қол жеткізуге болады. Бұл өнімнің өзіндік құнын төмендетуге ғана емес, сонымен қатар оның сапасын айтарлықтай жақсартуға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде жалпы қоғамның әл ауқатына әсер етеді.

Мемлекеттің инвестициялық саясатына келетін болсақ, құрылымдылық өзгерістерді жүзеге асыруда шетел инвестицияларының маңызы зор. Ауыл шаруашылығындағы инвестициялық саясат, барлық меншік түріндегідей, кәсіпорындардың материалдық-техникалық базасының сапалық жақсаруын, өнімді өңдеу, сақтау қатар, шетел инвестициялары да келесі бағыттарды қаржыландыру үшін аса қажет:

- мемлекеттік маңызы бар табиғатты қорғау шаралары мен мелиоративтік жұмыстар;
- жолдардың, электр қуатын беру жүйелерінің, магистральды газ және су құбырларының,
- телефон коммуникациясының, канализация жүйелерінің құрылысы;
- ауылдың денсаулық, сақтау білім беру, мәдениет, бала-бақша объектілерінің құрылысы мен оларды қамтамасыз ету;
- жоғары білімді мамандар дайындау, күрделі ғылыми зерттеулер жүргізу және т.б.

Мемлекеттің ауыл шаруашылығына қатысты экспорт-импорт операцияларын реттеуінде негізгі мақсат тұтыну нарығын толықтыру және әлеуметтік шиеленісушілікті жою. Бұл бағытта жақын шет елдермен бұрынғы өндірістік және сауда байланыстарын қалпына келтіру тиімді. Сондай-ақ алыс шет елдермен экономикалық байланысты дамытудың да мәні зор. Оның негізін сыртқа шығаратын өнімдер құрайды: мал шаруашылығы бойынша — ет, жүн, тері түрлері; егін шаруашылығында — астық, мақта, кейбір көкініс түрлері. Ал сырттан алынатындарына, бірінші кезекте, ауылшаруашылық кішігірім техникасы мен технологиялар жатады. Мұндай сыртқы экономикалық іс-әрекеттерді жүзеге асыруда мемлекеттің белсенді рөлі сөзсіз қажет. Өйткені мемлекеттік реттеусіз еліміздің зор табиғат байлығы пайдасыз болып, талан-таражға түсетіні белгілі. Екіншіден, сырттан әкелінетін өнімдерді қадағаламасақ ішкі тауар өндірушілердің мүддесіне зиян келтіріледі. Бұл жерде жалпы халықтың мүддесін қорғау мақсатында мемлекеттік реттеу шаралары батыл жүргізілуі тиіс.

Қорыта айтқанда, Ел Президентінің Әділетті Қазақстан құру саясатын қолдай отырып, еліміздің аграрлық саласын одан әрі дамыту және сапалы, бәсекеге қабілетті ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірудің экономикалық тиімділігін арттыру қажет.

\

НЕКОТОРЫЕ РЕГИОНАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Таубаев Бақытбек Жұбандықұлы

Доктор сельскохозяйственных наук, профессор,
Атырауский государственный университет им. Х.Досмухамедова

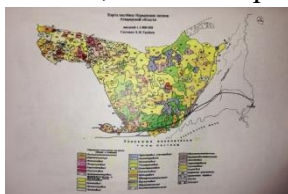
Резюме

В статье изложены результаты многолетних исследований пастбищ Нарынских песков Атырауской области. Выявлены продуктивности фитоценоза в зависимости от степени дигрессии по сезонам года. Характеристика пастбищ по 5 группам пастбищных угодий позволяет произвести их оценку состояния на сезон выпаса о целесообразности использования угодья в тот или иной сезон.

Түйіндеме

Мақалада Атырау облысы Нарын құмдық жайылымдарының көпжылғы зерттеу нәтижелері көрсетілген. Жыл мерзіміне қарай дигрессиялық дәрежесіне байланысты фитоценоз өнімділігі анықталған. Жайылымдық аумақты олардың бес топтамасына сәйкес сипаттау малдың маусымдық жайылымының ахуалын бағалауға, жайылым топтамаларының малазықтық сымдылығын анықтауға, жайылымдардың маусымдық пайдалану тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

В стратегии «Казахстан – 2050», указано на необходимость возрождения отечественного животноводства с учетом новых научно – технологически, управленческих достижений и исторически сложившихся традиций. В аграрном секторе многих стран мира, природные кормовые угодья являются одним из важнейших источников самых дешевых и питательных кормов. В наших условиях в годовом рационе кормов животных около 80 процентов приходится на долю песчаных пастбищ т.е. подавляющее большинство продукции животноводства можно считать полученный за счет пастбищной травы. В связи с этим песчаные пастбища, как наиболее экологическая хрупкая зона требует сегодня разработки принципиально новых научных подходов повышения продуктивности фитоценоза. Наши многолетние геоботанические, мониторинг – сезонные обследования пастбищ Нарынских песков на площади 2,6 млн. га, обусловили выделить 5 групп пастбищных угодий, различающихся по продуктивности. Это богатые, средние, обедненные, бедные и очень бедные. Характеристика пастбищ по такой градации позволяет произвести по составленной нами карте пастбищ их по контурную оценку состояния на сезон выпаса, определить кормоемкость группы, решить вопрос о целесообразности использования угодья в тот или иной сезон, или вообще исключить из пастбище оборота, чтобы избежать полной его утраты. Такой подход позволяет обеспечить охрану угодья в конкретный сезон использования или перенести выпас на другой сезон, когда вероятность деградации именно этой группы исключается.

Продуктивность пастбищ весеннего сезона (55 календарных дней).

Лучшими кормами весеннего сезона на исследуемой территории являются еркек, кияк, жузгун и разнотравье. Для этого сезона характерно наличие в травостое мятлики и костра, частично хорошо поедаемой и высокопитательной полыни. В этот сезон, как показали наши исследования, могут быть использованы все типы пастбищ, но делать это категорически нельзя, так как пастбищный корм в пустыне формируется только один раз в году, а животных надо кормить весь год.

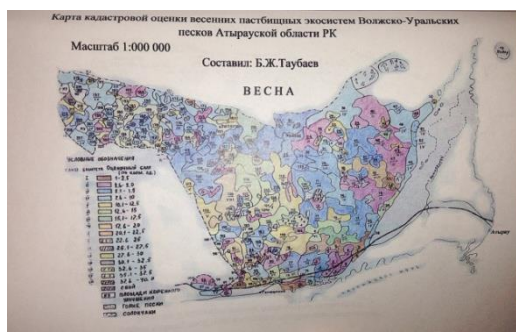
Поэтому в целях охраны и рационального использования пастбищ необходима посезонная оценка их продуктивности и обоснование временного использования. Наши исследования показали, что в зависимости от пастбищного сезона и степени дигрессии, продуктивность пастбищ существенно изменяется (табл. 1).

Таблица 1

Весенняя продуктивность пастбищ в зависимости от степени дигрессии.

№ п/п	Категории типов пастбищ	Показатели				
		площадь, га	доля в общей площади %	кормозапас, ц.к.ед.	доля в общем запасе кормов, %	урожайность фитомассы, ц/га к.ед.
1	Богатые	13707	0,5	49345	1,6	3,6
2	Средние	6434	0,3	15195	0,6	2,4
3	Обедненные	408006	15,5	1200775	41,2	2,9
4	Бедные	1691769	64,4	1468418	50,4	0,9
5	Очень бедные	508807	19,3	181868	6,2	0,36
	Итого	2628723	100	2915600	100	1,1

Как видно из приведенных данных, продуктивность пастбищ в весенний период достаточно высока, поэтому, учитывая биологическую целесообразность выпаса, в этот период могут быть использованы все типы пастбищ при щадящем режиме отчуждения фитомассы. Если в этот период будут использованы богатые, средние и обедненные типы пастбищ с использованием 45 – 50 % фитомассы, не подвергая, стравливанию бедные и очень бедные территории, то общая масса кормов составит 632657 ц. кормов единиц. Учитывая, что весенний период на пастбище в исследуемом регионе составляет 55 дней, то при суточной потребности в кормах одной овцы в среднем 1,1 кг кормовых единиц, то этой массы достаточно для содержания 2,5 млн. голов овец на каждом из перечисленных типов пастбищ в течение 55 дней. Отсюда легко определяется суммарное поголовье животных на пастбищах региона в весенний период.

Продуктивность пастбищ летнего сезона (90 календарных дней).

Состояние пастбищных растений в летний период характеризуется относительно богатым видовым составом, но меньшей чем весной, продуктивностью. В этот период проявляется наибольший дефицит доступной влаги в почве, что повышает вероятность дефляции почв и деградации растительности. Это требует очень точного определения пастбищной нагрузки и щадящего режима использования угодья, несмотря на наивысшее проективное покрытие в этот период и хорошую продуктивность всех типов пастбищ (табл. 2).

Таблица 2

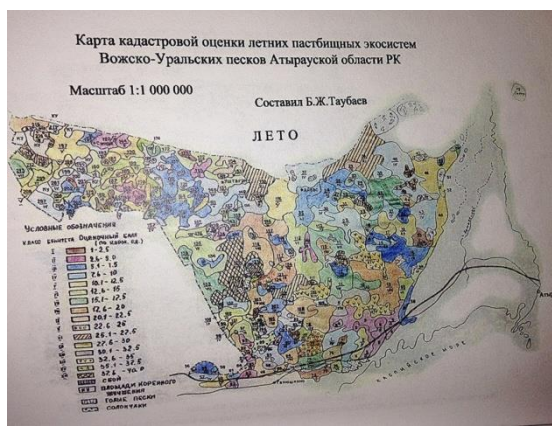
Летняя продуктивность пастбищ в зависимости от степени дигрессии.

№ п/п	Категории типов пастбищ	Показатели				
		площадь, га	доля в общей площади %	кормозапас, ц.к.ед.	доля в общем запасе кормов, %	урожайность фитомассы, ц/га к.ед.
1	Богатые	331219	12,6	625640	22,4	1,9
2	Средние	386422	14,7	933555	33,5	2,4
3	Обедненные	538888	20,5	1034392	37,1	1,9
4	Бедные	1227614	46,7	129746	4,6	0,1
5	Очень бедные	144580	5,5	66068	2,4	0,4
	Итого	2628723	100	2789401	100	1,1

Если в течение лета на этих же богатых, средних и обедненных пастбищах будет стравлена оставшаяся масса (после весеннего выпаса), в течение 90 дней летнего периода, то на этой площади может выпастаться 1,3 млн. голов овец, или каждый гектар прокормит одну овцу в течение трех месяцев.

Поскольку летний период использования пастбищ является самым продолжительным (90 дней), то необходим анализ не только состояния угодий по продуктивности, но и по видовому состоянию травостоя, который определяет качество корма и устойчивость фитоценоза к сбою.

Как показали наши исследования, основной массив пастбищ относящихся к категории богатых, представлен группой полночленных жузгунников с гребенщиками и эфемерами, с участием шагырников, лерхопопынников и еркечников, расположенных по всем элементам рельефа, но в основном на всхолмленных и легкобугристых песках. Это весьма устойчивое растительное сообщество с наибольшим накоплением массы (до 6,1 ц/га) к середине лета.

Продуктивность пастбищ осеннего сезона (60 календарных дней).

Для осеннего периода содержания животных на пастбище характерным является отсутствие категории богатых пастбищ и ухудшение качества кормов на остальных типах угодий (табл. 3). В этот период года преобладают бедные пастбища. Одной из причин такого состояния пастбищ является высокая доля участия шагырников, малопоедаемых осенью, и джудгунников, продуктивность которых резко снижается вследствие опадания.

Таблица 3

Осенняя продуктивность пастбищ в зависимости от степени дигрессии.

№ п/п	Категории типов пастбищ	Показатели				
		площадь, га	доля в общей площади, %	кормозапас, ц.к.ед.	доля в общем запасе кормов, %	урожайность фитомассы, ц/га к.ед
1	Богатые	-	-	-	-	-
2	Средние	585	0,02	1345,5	0,05	0,2
3	Обедненные	560971	20,7	995580	38,5	1,8
4	Бедные	1692884	63,6	1463092	56,5	0,9
5	Очень бедные, неудобья, сбой	424750	15,7	128516	4,95	0,3
	Итого	2628723	100	2588533,6	100	1,0

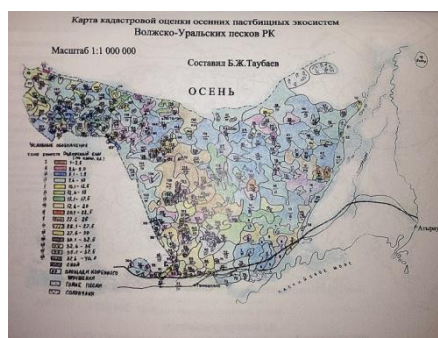
Запас кормов на средних пастбищах реального значения в этот период не имеет. Несмотря на неумеренные опустынивание этих угодий, преимущественно разнотравно-шагыровый, белоземельнопопынный и еркековый травостой с кустарниками и злаками по

мелкобугристым пескам и незначительная площадь не обеспечивает реальной кормовой базы.

Обедненные пастбища, главным образом на бугристо-грядовых песках, покрыты полынными и чернополынными группировками, разнотравьем, кияком, эфемерами, а также чернополынно-солянковыми, биюргуновыми и шагыровыми ассоциациями. Травостой этих пастбищ сильно засорен сорными видами трав не поедаемыми скотом, закустарены жузгуном и тамариском.

Самой распространенной группой осенних пастбищ является бедные. В этот период на их долю приходится более 60% площади и 56,5% от всего запаса кормов. Эта группа пастбищ распространена в основном по склонам и сглаженным вершинам, в межбугровых понижениях закрепленных бугристо-грядовых песков. Видовой состав растений осенних пастбищ представлен шагыровыми, костровыми, австрийскополынными, биюргуновыми и другими представителями пастбищного разнотравья. Пастбища этой группы деградированы, опустынены и дефлированы, засорены непоедаемыми травами.

Значительный удельный вес приходится на долю очень бедных пастбищных угодий. Занимая по площади 15,7%, объем пастбищной массы здесь не достигает и 5,0%. В целом эта категория представлена малоценными растениями, основу которых составляют шагыровые, солянковые и тырсовые группировки. На территории пастбища большая площадь представлена песками и солончаками, ресурсно-пастбищный потенциал которых не обеспечивает полноценного кормления животных. В среднем продуктивность этих угодий составляет 0,3 ц/га кормовых единиц.

Продуктивность пастбищ зимнего сезона (35 календарных дней)

Характерной особенностью зимних пастбищ является полное отсутствие богатых, средних и обедненных типов пастбищ (табл. 4). Травостой зимних пастбищ представлен в основном эфемерово-австрийскополынными и иногда шагырово-жузгуновыми группировками. В межбугровых понижениях встречаются пятна эфемерово-эбелековых сообществ, а по вершинам и на склонах бугров – кияк, шагыр и жузгун. Преобладание в травостое отмеченных растений свидетельствует о высокой степени деградации пастбищ вследствие бессистемного выпаса животных.

Таблица 4

Продуктивность зимних пастбищ в зависимости от степени дигрессии.

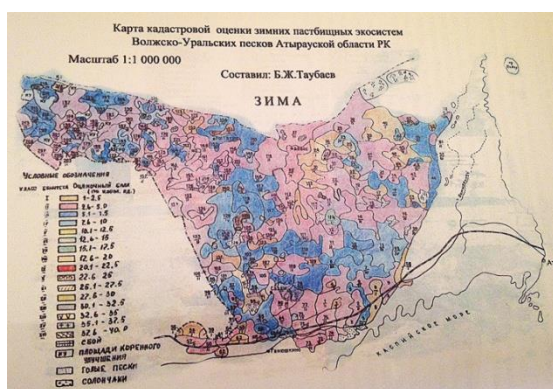
№ п/п	Категории типов пастбищ	Показатели				
		площадь, га	доля в общей площади, %	доля в общем запасе кормов, %	доля в общем запасе кормов, %	урожайность фитомассы, ц/га, к.ед.

1	Бедные	883956	33,6	644680	46,7	0,7
2	Очень бедные, неудобья, сбой	1744767	66,4	736182	53,3	0,4
	Итого	2628723	100	1380862	100	0,5

На значительной площади данных пастбищ отмечаются голые пески и солончаки с очень низким проективным покрытием и преобладанием сорных и неподаваемых растений.

Бедные и очень бедные категории пастбищ в зимний период не в состоянии обеспечить животных подножным кормом. Этим объясняется необходимость заготовки на зиму страховых запасов грубых кормов или переводить животных на стойловое содержание.

Таким образом, посезонная оценка пастбищных экосистем показывает, что большая часть из них требует изменения режима использования и снижения нагрузки. Отдельные территории нуждаются в коренном и поверхностном улучшении, а наиболее деградированные должны быть трансформированы в залежь и выведены из использования.

Список литературы

- 1.Токаев К К. Обращение к народу. 2022 год сентябрь.
- 2.Абдраимов С.А. Баймуратов Г.Т. Важнейшие вопросы рационального использования естественных кормовых угодий //Сборник трудов Казахского НИИ каракулеводства. – 1974. – Т.2 – с.211-214
- 3.Бекмухамедов Э.Л. К улучшению малопродуктивных пастбищ и сенокосов в сухостепной зоне // Улучшение и рациональное использование степных пастбищ Казахстана. – 1977. – Вып.2. – с.86-96.
- 3.Быков Б.А. Пастбища и сенокосы Казахстана // Алма-Ата, Наука. – 1969. – с.12-23.
- 4.Елеманов А.Е. Создание прочной кормовой базы в полупустынных и пустынных зонах Казахстана //Кормовая база отгонного животноводства – М., - 1967.
- 5.Жамбакин Ж.А. Пустынные пастбища и их использование // Улучшение и рациональное использование пастбищ Казахстана. – Алма-Ата. – 1975. – с.84-101.
- 6.Исаков К.И. Пастбища и сенокосы степной зоны // Алматы. – Гылым. – 1993.- с.188-189.

- 7.Использование и улучшение пастбищ Западного Прикаспия // Рекомендации. – М.:Россельхозиздат.-1984.-37с.
- 8.Курочкина Л.Я. Растительность песчаных пустынь // Растительный покров Казахстана. – Т.1. Алма-Ата.-1966.-с.191-582.
- 9.Кормовые ресурсы сенокосов и пастбищ Калмыкии / Бакинова Т.И, Борликов Г.М., Джапова Р.Р. // Ростов-на-Дону. Изд-во СКНЦВШ. – 2002.- 184с.
- 10.Таубаев Б.Ж. Состояние пастбищных экосистем и опустынивание Волжско-Уральских песков // КазгосИНТИ.-1994.№93-94. – с.61-63.
- 11.Таубаев Б.Ж. Экологическая оценка аридных пастбищ Волжско-Уральских песков Казахстана // Вестник сельскохозяйственной науки Казахстана. – Алматы. – 2002.-№4.-с.6-9.

СТУДЕНТТЕРДІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕРМЕН ӨНДІРІСТІК БАҒЫТТА ДАЙЫНДАУ

Алмысбай Еркебұлан

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
арнайы пән оқытушысы, ветеринария ғылымдарының магистрі

Қазақстан республикасының 2030 жылға дейінгі кезеңге арналған ғылым мен инновацияны дамыту стратегиясын **(оның ішінде ғылым мен техниканы дамытуға арналған бағдарламасын қоса алғанда)** іске асырудың ағымдағы процесі **«Бәсекеге қабілетті және тиімді жұмыс істейтін, экономиканы қалыптастыруға бағытталған»** ғылыми-зерттеу секторының республика экономикасына технологиялық жаңғырту процесіне жетекші рөлін қамтамасыз ету.

Бұл үдерістің маңызды буыны тұрақты экономикалық өсудің негізгі ресурстарының біріне айналуы тиіс, **ауыл шаруашылық білім беріу ұйымдарының ғылыми әлеуеті болып табылады.**

Осы мақсат аясында адам қызметінің барлық салаларында, соның ішінде ҚР-ның білімінде де көрініс табуы тиіс, тиімді ұлттық инновациялық жүйені құру бүгінгі таңда жүзеге асырылуда екені барлығымызға мәлім. Білім берудің қазіргі жағдайын талдау қазіргі уақытта оны инновациялық процестер мен инновацияларсыз елестету мүмкін емес екенін көрсетеді. Білім беру үрдісіне шығармашылық көзқарас тәжірибеге бағытталған оқытуға барынша **оңтайлы бейімделген оқытудың жаңа инновациялық технологияларының** пайда болуына ықпал етуді көздейміз.

Инновациялар технологиясы деп инновациялық белсенділікті қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін әдістердің, құралдардың және шаралардың белгілі бір жиынтығы түсіндіреді. Ауылшаруашылық білім беру саласында өзінің көрінісін табатын инновациялық технологиялардың негізгі түрлеріне мыналар жатады: тәжірибе енгізу, инжинерлік, консалтингтік және инновацияларды қамтамасыз етудің кадрларды дайындау кезеңін қамтамасыз ететін оқыту. О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінде инновациялық білім беру қызметін келесі бағыттар бойынша көрсетуге болады. Колледж студенттерін практикаға бағытталған оқыту мәселесі көбінесе жұмыс берушінің оларды дайындау талаптарын орындаумен анықталады.

Дегенмен, колледжбен кәсіпорын арасындағы қарым қатынастарды байланыстыруды одан әрмен дамыту мақсатында, кейбір олқылықтарды келесідей ұсыныстар бойынша практикаға бағыттауын болатынын ұсынамын.

1. **Бұл олқылықтың объективтілігі:** кәсіпорынның нарығымен ғана шектелмей және колледждің білім беру қызметтермен қатар түлектердің мамандықты түбегейлі заманауи меңгеруіне негіздеу;
2. **Студенттерге тек теориялық тұрғыдан:** білім беріуді тиісінше шектеулер еңгізе отырып, кәсіби тәжірибеден өтетін өндіріс орын немесе басқада мекемелердегі заман талабына сай инновациялық құралдарды көрсете отырып тәжірибесін арттыру;
3. **Пән ішкілік инновациялар:** бұл пән шеңберінде жүзеге асырылатын және оқытудың ерекшеліктерімен байланысты жаңалықтар. Бұл әдетте әртүрлі авторлық әдістермен және жаңа оқу-әдістемелік кешендерге көшумен байланысты. Кәсіби дағдыларды дамыту үшін тренажорларды белсенді пайдалану;
4. **Әдістемелік инновациялар:** бұл – кейс-технологиялар, рөлдік және іскерлік ойындар, жобалық іс-шаралар, білімді бағалаудың балдық-рейтингтік жүйесі және т.б. сияқты дәстүрлі емес педагогикалық технологияларды оқу үдерісіне енгізу;

5. **Әкімшілік инновациялар:** бұл әртүрлі деңгейдегі басшылардың шешім қабылдауына әсер ететін және оқу орындарын тиімді басқаруға ықпал ететін жаңалықтар;
6. **Идеологиялық жаңалықтар:** бұл барлық басқа инновациялардың іргелі негізі болып табылатын және оны түсінуге, жаңаруға әкелетін іске асырылған тәсілдерді ұтымды, дұрыс пайдалануға ықпал ететін сананы жаңарту инновациялары деп аталады.

Студенттердің шығармашылық әлеуетін ашу үшін болып табылатын және студенттік іс-әрекеттің осы түрін қолдайтын үйірме ұйымдастыру. Сонымен, инновация бүгінгі таңда білім беруді дамытудың ең маңызды факторы болып табылады және студенттердің өздерінің жеке тұлға болып өзгеріуіне және дамуға мүмкіндік береді.

**СЕКЦИЯЛЫҚ ОТЫРЫС
СЕКЦИОННЫЕ ЗАСЕДАНИЯ**

**ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ҚҰРАЛДАРЫ МЕН ТЕТІКТЕРІ
ИНСТРУМЕНТЫ И МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ**

**ҚАМЫСТАН БҰЙЫМ ШЫҒАРУ ҚҰРЫЛҒЫЛАРЫ МЕН ТЕХНИКАЛАРЫН
АТЫРАУ ӨңІРІНДЕ ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ**

Ихсанова Г.И.

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
Атырау қаласы

Ата-бабаларымыз шаруашылықта қамысты кеңінен қолданған. Үйкәсіпшілігімен айналысқанда қамысты тұрмыстық жабдық, әрі мал азығы ретінде, яғни үй тұрғызу, малға азық ету, ши тоқу сияқты шаруашылыққа пайдаланған. Қамысты үй қабырғасы және төбесіне жыруды сақтайтын құрғақтық қасиетімен бағалы деп білген. Қамыстан салынған үй жылы, құрғақ, табиғи таза болған, сондықтан таптырмас құрылыс материалы болып саналған. Қамыстан салынған мал қора қыста жылы, құрғақ болған. Сонымен қатар, қамысты отын ретінде де пайдаланған.

Қамыс - қияқ тұқымдасына жататын ең көп тараған өсімдік. Суда, ылғалды жерлерде өседі. Негізінен, 250-ден астам түрі белгілі, ал Қазақстанда оның 14 түрі бар. Қамыстың суда өсетіні белгілі болса да, ағашқа қарағанда 48 пайыз ылғалға төзімді болып келеді екен. Қамыс - таптырмайтын қазына. Қамыстың жер астындағы тамырын қазақ тілінде борық деп атайды. Борық - суда өсетін қамыс тәрізді өсімдіктің тамыры мен сабағының арасындағы шырынды, тәтті болып келетін сабағының түп жақ бөлігі. Қамыстың осы бөлігінен қант өндіруге болады. Қазірде қамыс қантын Үндістанда жасайды. Еуропаға бұл қант орта ғасырларда жетіп, XI-XII ғасырларда әлемдік танымалдыққа ие болған. Әлемде өндірілетін қанттың 60 пайызы қамыс қанты, ал, 40 пайызы қызылша қанты екен. Қызылшаға қарағанда қамыс қантының пайдалы қасиеттері әлдеқайда көп көрінеді. Себебі, қоңыр қант клетчатка, микроэлементтер мен жүйке жүйесін реттейтін В дәруменіне бай. Қамыс қантындағы калий ағзадағы артық сұйықтықты шығаруға көмектеседі. Қамыстан алынған қант түрінің құрамындағы кальций сүйектерді берік қылады. Қамыс қантындағы мырыш жалпы ағзаға пайдалы.

Қамыс - нағыз кәсіп пен табыстың көзі. Қамысы мен қызылшасы молынан жететін елімізде қант тапшылығын болдыртпауға болады. 2021 жылдың наурыз айында Көксу қант зауыты қамыс қантын өндіретін қуаты тәулігіне 300 тонналық қосымша желісін іске қосқан. Қанттың бұл түрін өндіруге кәсіпорында бұрыннан бар қондырғылармен қатар Украина, Австрия, Ресей, Германиядан жеткізілген жаңа қондырғылар, жапониялық автоматты құрылғылар қолданылады. Қосымша қондырғыларды жеткізу, монтаждау, тағы да басқа жұмыстарға 600 мыңнан астам АҚШ доллары көлемінде қаражат салынған. Жаңа желіні іске қосуға екі жылдай уақыт кеткен.

Бүгінде зауыт 80 пайыз автоматтандырылған. Шетелдік құрал-жабдықтарды игеру үшін Украина, Ресей елдерінен арнайы мамандар шақыртылып, жергілікті кадрлар үшін арнайы оқыту курстары ұйымдастырылған.

Мамандардың сөзіне қарағанда, қамыс қантын шығарудың бір артықшылығы, оны өндеуге кететін шығын салыстырмалы түрде аз. Және оның тәттілігі мен татымдылығы қызылша қантымен бірдей. «Әдетте қант қызылшасынан қант өндіргенде 12 пайыз мөлшерінде таза қант алынса, ал қамыс қанты шикізатын қайта өндегендегі өнімділігі 97-98 пайыз мөлшерінде болады», – дейді зауыт басшысы. Қамыстан өндірілген өнім еліміздің

кантқа сұранысын қанағаттандыру мақсатында отандық нарыққа шығарылып, бағаны ырықтандыруға септігін тигізбек.

Қазіргі кезде қамыстан тоқылған стол, орындықтар, бас киімдер, қолға ұстайтын сөмкелер, түрлі ыдыс өнімдері, түрлі бұйымдар саудаға шығарылуда. Шет мемлекеттерінің де қамысқа деген сұранысы жоғары. Кәдімгі қамыс Қызылорда облысы кәсіпкерлерінің экспорттық тауарына айналды. Бұл аймақта бақыланбайтын өсімдік барлық жерде тұщы су бар жерлерде – су қоймаларында, батпақты жерлерде, даладағы ойпаттарда өседі.

Оны Еуропа сатып алады, ол жақта қазір шатыр материалы ретінде экологиялық таза құрылысқа арналған сән бар.

2020 жылы 122 тонна шабылған және кептірілген қамыстың алғашқы партиясын Қызылорда облысының Арал ауданының солтүстігінен Германияға жіберді.

2021 жылы Еуропаға, атап айтқанда Германияға және Нидерландыға 900 тонна қызылордалық қамыс кетті. Биылғы жылы Қамысты экспортқа жеткізуді тағы да арттыруға болады.

Қамыстың бағалылығы, беріктігі, ылғалға төзімділігі, өңдеуге жеңілдігі мен экологиялық жағынан таза материал екені белгілі. Атырау өлкесінде өсетін қамыстың 70-80 пайызы орылмастан қалатыны анық. Осындай игілігі мол, табыс көзі болатын қамысты дұрыс тұтыну керек. Құрылыс материалдарының құны аспанға шарықтап, үй тұрғызу қиынға түсіп тұрған бүгінгі заманда табиғаттың берген байлығын бағалап, заманға сай технологияға ыңғайлап пайдалануға болады деген пікірдемін. Атырау өңіріндегі құрылыста қолданылып жүрген материалдардың дені тығыздалған ағаш. Ал, қамыс жоңқалы тақталар шығару - жылдар бойы жете мән берілмей келе жатқан мәселе. Бұған дәлел – оншақты жыл бұрын Құрманғазы ауданындағы қамыстан жиһаз тақтайын шығаратын цехтың ашылуы мен қаржы жетпеу салдарынан тез арада тарап кетуі. Қамысқа деген сұраныс Атырау облысы әкімшілігі тарапынан қолға алыну керек. Қамыс көгіне сиыр, жылқы, қой ұстап сүт, қымыз, ет секілді арзан мал өнімдерін өндіруге және қамыс пішенін орып - жинап, жем - шөп қорын жасауға немесе баулап базарға сатуға да болады. Үйдің жылуын сақтап тұратын қамыспен үйдің төбесін жауып қана қоймай, қабырғаларын тұрғызуға да пайдалануға болады. Ол - жылу ұстағыш таптырмас құрылыс материалы. Қамыс сабақтарын буып бау- бақша қоршауын да жасауға болады.

Осы өнімді өзге елде кеңінен пайдалану қолға алынған. Бұл өнім Германияда ағаш үйлердің шатырына тоқыма себет жасауға пайдаланады. Сулы жерде өсетін бұл өсімдікті су қатқаннан кейін шауып, оны баулап, ықтырма тоқиды. Өсімдік өзіне қажетті оттегін сабағына сақтайды да «үнемдеп» пайдаланады. Осы қасиетіне байланысты қамыстың тамыры тереңге кетсе де, тіршілігін жоймайды.

Бүгінде қамыс орып бұйым даярлайтындар жоқ емес. Адамдар үй салатын болса оған қамыстанбауқамыс даярлайды. Тоқырау жылдарынан бері жұмыссыз қалған біраз азамат қыстай қамыс орып, бауқамыс сатып нәпақасын тапты.

Соңғы уақыттарда қамыстың пайдасын білетін өлкеміздің жергілікті өнертапқыш азаматтары оны қолорақтарымен орып, станоктар жасап, бұйымдарды әртүрлі тәсілдермен жасап , сатып, табыс тауып пайдаланып жүр. Олар қамысты жаз мезгілінде малға азық ретінде орып алса, ал қыста құрылыс бұйымдарын жасау үшін орады екен. Қамысты құрылысқа пайдалану үшін станоктармен бауқамыс және тақта тоқиды. Шығарған бұйымдары сұранысқа ие болғандықтан сатып, табыс табады.

Демек, қамыс - құрылыс материалы ғана емес, азық - түлік, өңделген мал азығы, қағаз өнеркәсібі, отын ретінде қолдануға болатын және шығынсыз өсірілетін ерекше өсімдік. Қолдан жасалған станоктарды пайдаланып, бұйым шығару, одан кейін бизнеске үйреніп, табыс табу – менің студенттерімнің де қызығушылығын арттырып отыр. Биылғы оқу жылының жоспары бойынша техникалық шығармашылық жұмыстарымыздың қатарына «Болаттан жасалған қамыстан бұйым шығаратын станокты» қостық. Студенттер бауқамыс жасайтын станокты жақын арада құрастырып шығаруға талпынып жүр.

Атырау өлкесінде өсетін қамысты оруға комбайндарды пайдаланған дұрыс. Өйткені өсіп тұрған қамыс ауқымды жерді алып жатыр. Қамысты оратын комбайндар мен қамыстан бауқамыс тоқитын станоктарды, тақта шығаратын машиналарды Қытай мен Ресей елдерінен сатып алуға болады. Оларды пайдаланып, яғни қамыс орып, көптеген пайдалы бұйым өндіруге болады. Қамыстың игілігін толық меңгеріп, пайдасын көру үшін қамысты оратын комбайндар, қамыстан тақтай шығаратын құрылғылар, қамыстан төсеніш жасайтын машиналар, станоктарды сатып алып, құрылыс бұйымдарын шығаратын цехты іске қосу керек. Сонда, Атырау өңірінің экономикасы едәуір жылдам дамып, халқымыздың үйкәсіпшілігі жаңарып, жастарымыздың ұлт тәрбиесін алуға мүмкіндіктері болатын еді.

ТҮЙІН. Атырау өңірінде ондаған, жүздеген гектар қамыстар орылмастан қалып жатыр. Оны орып-шауып жатқан ешкім жоқ. Ендеше иен де иесіз жатқан осы қамысты неге орып, одан сапалы да бағалы құрылыс материалдарын даярламасқа. Қамыстың игілігін ел болып бағалауымыз керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алмахан Мұхаметқалиқызы Қамыстың пайдасын білеміз бе? Абай порталы МақалаБілгенге маржан 2514 4 пікір 15 Қыркүйек, 2022 сағат 13:04
2. Ерубай Қалдыбек. Жаңақорған тынысы » Қоғам » ҚАМЫСТЫҢ ДА ПАЙДАСЫ КӨП 27 қыркүйек 2018 жыл
3. Көксу қант зауытында қамыс қантын өндіретін қосымша желі іске қосылды Алматы облысының әкімдігіБаспасөз орталығыЖаңалықтар 15 наурыз 2021 - 15:36
4. Еуропа Қызылордада 900 тонна қамыс сатып алды Қызыл орда обылыстық Сыр бойы газеті.Қоғам. Негізгі жағалықтар. 30.01.2022
5. Құмаров Медет Берікұлы Қамыспен Бизнес каналының авторы

«ИНФОРМАТИКА» ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ АСПЕКТІЛЕР МЕН АҚПАРАТТЫҚ ҚҰРАЛДАР

Суюндукова Гаухар Абильханкызы

Информатика пәнінің оқытушысы Қостанай Автомобильді транспорты колледжі, Қостанай облысы, Қостанай қ, Қазақстан Республикасы.

Түйін: Мақалада "Информатика" пәнін оқыту процесінде тәрбиелік аспект және ақпараттық технологияларды қолдану қарастырылған. Тәрбиелік аспект туралы негізгі мәселелер анықталады. Информатика сабағында тәрбиелік аспектілердің мысалдары, ақпараттық құралдарды қолдану мысалдары қарастырылады.

Түйін сөздер: ақпараттану, инновациялық даму, әлемдік стандарт, ақпараттық технология, модельдеу.

Аннотация: В статье рассматривается образовательный аспект и использование информационных технологий в преподавании предмета «Информатика». Выявлены основные проблемы воспитательного аспекта. Примеры образовательных аспектов, рассматриваются примеры использования информационных средств на уроках информатики.

Ключевые слова: информатизация, инновационное развитие, мировой стандарт, информационные технологии, моделирование.

Бүгінгі әлем дамуының жаңа ұстанымдары білім беру жүйесінен күн сайынғы экономикалық, әлеуметтік және мәдени өзгерістерге мейлінше бейімделуді талап етеді. Әлем қазіргі күні «білім қоғамын» және «білім экономикасын» құру бағытында. Бұл ауқымды мәселе туралы Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев жолдауында былай деген: «Біз білім беруді жалғастыруды одан әрі жалғастыруға тиіспіз. Сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландырылуының және инновациялық дамуының негізіне айналуы тиіс». Сондықтан өз студенттеріне сапалы нәтижелі білім беруді мақсат еткен әр оқытушы өз тәжірибесін жаңашылдық арнасына бағыттап, әр әдісін тиімді қолдануы шарт.

Қазіргі уақытта ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың заманауи талаптарға сай дамуы білімді бағалау және пайдалану жүйесін уақытылы өзгертіп отырды талап етеді. Осыған байланысты оқытуда қолданылатын әдіс – тәсілдер, әдістемелер, технологиялар білім беру талаптарына байланысты жаңартылып отырады. Сапалы терең білімді меңгеруге талпылған өскелең ұрпақтың жеткілікті дәрежеде сандық сауаттылығы бар, себебі олар өмір жағдайлары барысында жаңа технологияның барлық мүмкіндерін пайдаланады. Сол мүмкіндіктерді нәтижелі қолдану оқытушының біліктілігіне, біліміне, тәжірибесіне байланысты.

Кәсіби дамуға ұмтылатын бәсекеге қабілетті маман өзінің негізгі қызметінен үзілмей жаңа білім алу жолдарын іздестіреді. Ал орта оқу орындары мамандарға қойылатын талаптардың өсуіне байланысты оқытудың жаңа формалары мен әдістерін іздестіреді, білім беруге жаңа технологиялар енгізеді. Біздің елімізде болып жатқан өзгерістер білім жүйесіне де әсерін тигізіп отыр. Елбасымыз «Жаңа әлемдегі – Жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында, жалпы білім беру мекемелерінде мамандарды қайта даярлау жүйесін әлемдік стандартқа жақындату қажеттілігін айтып, Біз бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек – деді. Осы жұмыстарды іске асыру үшін Елбасымыз оқытудың әр білім алушының білім мен қабілет деңгейінің тиімділігін бағалаудың біртұтас жүйесін жасау; онлайн тәсілінде оқыту барысын дамытып; оқу бағдарламасына жарытылыстану ғылымдар бойынша, бірінші кезекте, математика мен ақпараттық технологиялардан қосымша сағаттар немесе пәндер енгізу керек екендігін атап айтты. Ендеше, елімізде мамандар жаңа заман талабына сай, терең білімді, пайым – парасаты мол, өрелі жастар болуы керек. Ол үшін білім, ғылым және өндіріс үдерісінің өзара байланысын қамтамасыз ететіндей білім сапасын ғылыми – әдістемелік тұрғыдан дамыту керек. Бүгінде жаһандану заманында жас ұрпаққа әлемдік

стандартқа сәйкес білім беру мәселесі республикамызда ғылыми педагогикалық тұрғыда ізденіспен әлемдік жинақталған тәжірибеге, отандық қол жеткен табыстарды саралай отырып, ұлттық ерекшеліктерді ескере, оқыту мен тәрбиелеуді жаңаша ұйымдастыруымен басты мәселе болып отыр. Қазіргі таңда, оқу мекемелерінде оқытудың белгілі бір әдістемелік дәстүрлері қалыптасуына қарамастан, оқытудың жаңаша әдістерін іздестіру әрекеттері жүріп жатыр. Атап айтқанда, іргелі пәндерді оқыту мәселесіне жаңаша әдістре керек деп ойлаймын. Өйткені, бүгінгі әлемдік өндірістік технология барысында ғылыми жетістіктерді пайдалануда. Қоғамның қарқынды ақпараттану дәуірінде адамның жан – жақты дамуы үшін ақпаратты жинақтай білудің және жаңа ақпараттық технологияларды қолданудың маңызы өте зор болғандықтан, көпшілікке түсінікті болып жатыр. Осы орайда, ең алдымен, Информатика пәнін оқытудың орны ерекше. Соңғы жылдары информатика негіздері мен есептеу техникасы, программалау курстарын оқу процесіне енгізудің алғашқы қадамдарынан бастап оқытуды ұйымдастырудың әр түрлі мәселелеріне дейін шешілуде. Оқыту барысында білім алушылардың ақпараттық мәдениетін кеңейту, алгоритмдеу және программалау құзырлығын арттыру үшін қосымша электрондық құралдарды қолдана білуіміз керек. Өйткені, білім алушылар электронды материалдарды қолдана отырып, өз беттерімен білім ала алады. Қазақстан Республикасында білім беруді 2010 жылға дейін дамытудың Мемлекеттік бағдарламасында ақпараттық және коммуникативтік технологияны білім беру жүйесін жеделдетіп дамытуға қолдану негізгі міндеттердің бірі ретінде анықталды.

Білім беруді ақпараттандыру, білім салаларының барлық қызметіне ақпараттық технологияны енгізу және ұлттық модельді қалыптастыру қазақстандық білім беруді сапалы деңгейге көтерудің алғы шарты.

Аталған бағыттарды дамыту үшін құқықтық-нормативтік, материалдық-техникалық, ғылыми-әдістемелік және ақпараттық жағынан қамсыздандыру педагог мамандарды даярлаудың негізгі бағыттарының біріне айналып отыр.

Қазіргі заман мұғалімі тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи-танымдық, педагогикалық-психологиялық сауатты, саяси-экономикалық білімді және ақпараттық-коммуникациялық білімді және ақпараттық-коммуникациялық технологияны жан-жақты меңгерген ақпараттық құзырлы маман болу керек. Сонда ғана осындай жаңашыл мұғалім информатика сабағында компьютер желісін, презентацияларды және мультимедиялық – электрондық құралдарды білім беру процесінде терең, әрі нәтижелі қолданады. Ең тиімді программалардың бірі -Microsoft Power Point. Ол мұғалімге қысқа мерзімде өзінің үлкен дидактикалық материалдармен қамтамасыз етіп, компьютерлік білімін даярлауға көмектеседі. Және ол оқушылардың түрлі қабілеттерін ашады. Олар: есте сақтау, көру, есту, ойлау, эмоционалды, автоматты және т.б.

Информатика оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан-жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады, мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Сонымен қатар оқушылар интеллектуалдық, шығармашылық және коммуникативтік істерін дамыта алады, оқушының оқу белсенділігі артады, сабақтың негізгі кезеңдерінің бәрінде оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады. Менің ойымша, ақпараттық мультимедиа құралдарын әр мұғалім өз сабағында қолдана білуі тиіс. Мультимедиа технологиясын қолданудың педагогикалық мақсаты ақпаратты эмоционалды тұрғыдан қабылдаумен байланысты болып келген білім берудің мотивациясының артуымен және ақпаратты өңдеуге байланысты атқарылатын өзіндік жұмыстардың түрлі формаларын қолдана білу қабілетін қалыптастырумен айқындалады. Оқыту процесінде мультимедианы пайдаланып білім берудің әртүрлі аспектілерін дамытуға болады. Олар: ақпаратты өңдеудің когнитивті аспектілері, оқытудың мотивациялық аспектілері, оқытудың коммуникациялық аспектілері, оқытудың танымдық аспектілері.

Мультимедиалық технологияларды пайдаланып оқыту, атап айтқанда, мынадай нәтижелерге қол жеткізеді:

- оқу материалын терең түсінуге;

- оқу мотивациясының артуына;
- алынған білімнің ұзақ уақыт есте сақталуына;
- білім беруге жұмсалатын шығынның азаюына т.б.

Қазіргі заманғы оқытушы үшін құралдар тек қызықты сабақ беру емес, сонымен қатар осындай сабақтарды құрастыру, білім алушыларды бақылау құралын құрастыру, үлгерімді және оқытудың мәселелік облыстарын қарау және зерттеу үшін қажет. Ақпараттық және коммуникативті технологияны қолдану оқу материалымен жұмыс істеуді жеңілдетеді және оқытудың жаңа әдістеріне көшуге мүмкіншілік тудырады. Мультимедиа технологиясын қолдану әдістемесі сабақтың әр кезеңдерінде білім беру жүйесін басқаруды жетілдіреді; оқу тәсілдерін күшейтеді; студенттердің ақпараттық мәдениетін жоғарылатуға мүмкіншілік береді, тәрбиелейді және оқыту санасын жақсартады; студенттердің қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар облысында білім алушыларды дайындау деңгейін жоғарылатады; компьютердің ойын құрылғысынан басқа мүмкіншіліктерін (демонстрациялау) көрсетеді. Информатиканы оқыту барысында ой еңбегінің мәдениеті жаңа сапалы деңгейде қалыптасады, білім алушы өзінің жұмысын жоспарлай білу, оны ұтымды орындай білу, бастапқы жоспарды оның орындалуымен байланыстыра білу сияқты жалпы адамзаттық мәні бар қасиеттер де қалыптасады. Сонымен информатиканы оқытудағы тәрбиелік мақсат – білім алушыны азаматтық, адамгершілік қасиетке және жоғары саналыққа баулуға бағытталған. Информатиканы оқып үйренудің жоғарыда аталған мақсаттары бір-бірімен өте тығыз байланыста, оларды бір-бірінен ажыратуға болмайды. Білім алушыларға негізгі жалпы білімді беріп болмай, информатиканың тәрбиелік эффектісін алуға болмайды. Білім беру мекемесінде информатиканы оқытудың жалпы мақсаттары нақты оқу үрдісіне байланысты нақты мақсаттарға айналады, яғни нақты тақырыптарды оқытудың мақсатына айналады. Пәнді оқытудың нақты мақсатарын анықтау жалпы дидактикадан басталады. Қазіргі қоғамның дамуына байланысты дидактиканың көптеген қағидалары өзгеріске ұшырап отыр. Информатика жас ғылым болғандықтан даму үстінде, оны білім беру мекемесінде оқыту мазмұны да әлі қалыптасу үстінде. Осындай жағдайда ғылыми тұрғыдан негізделген мақсат қана оқыту мазмұнын дәл анықтауға мүмкіндік береді. Адам қызметінің барлық саласының ауқымды түрде ақпараттануы жағдайында, информатика пәнін кез келген ғылыммен байланыстыруға болады. Мысалы, философиямен байланысында әлемнің жүйелік-ақпараттық бейнесін, филология мен тіл білімінде (бағдарламалау жүйесі, мәтіндік редактор, мәтінді айырып тану жүйесі, компьютерлік аударма құралдары, жасанды интеллект жүйесі), математика, физика, экономика бойынша (компьютерлік модельдеу), бейнелеу және графика (графиктік редакторлар, дизайн, мультимедиа жүйесі), т.с.с. Информатиканың фундаментальды негізі мына бөліктерден тұрады: теориялық информатика, ақпараттандыру құралдары, ақпараттық технологиялар, элеуметтік информатика. Теориялық информатика - информатиканың философиялық негізі, математикалық және ақпараттық модельдер мен алгоритмдер, сондай-ақ ақпараттық жүйелер мен технологиялардың жобалау және құру әдістерін қарастырады. Аппараттандыру құралдары бағдарламалық, техникалық болып бөлінеді. Бағдарламалық құралдар (операциялық жүйе, бағдарламалау жүйесі мен тілдері), эмбебаб, мамандыққа бағытталған құралдар, техникалыққа - ДК, жұмыс станциялары, ақпаратты енгізу-шығару құралдары, ЭЕМ-нің желілері, компьютерлік (КТ) және телекоммуникациялық технологиялар (ТК) жүйелері жатады. Білім беру мекемесінде информатика курсының тәрбиелік мақсаты өте зор. Информатиканы оқыту барысында ой еңбегінің мәдениеті жаңа саналы деңгейде қалыптасады, білім алушы өзінің жұмысын жоспарлай білу, оны ұтымды орындай білу, бастапқы жоспарды оның орындалуымен байланыстыра білу сияқты жалпы адамзаттық мәні бар қасиеттер де қалыптасады. Информатиканы оқытудағы алгоритмдеу, бағдарламалар құру, оларды ЭЕМ - де орындау білім алушыдан ойлануды және шыдамдылықты арттыруды, көңіл қоя білуді, көз алдына елестете білуді талап етеді. Білім беру мекемелерінде информатиканы оқытудың жалпы мақсаттары нақты оқу процесіне байланысты нақты мақсаттарға, яғни нақты тақырыптарды оқыту мақсатына айналады. Пәнді оқытудың нақты

мақсаттарын анықтау жалпы дидактикадан басталады. Дәстүрлі сабақтарда еркін әңгімелесуді және орын ауыстыруды ұнататын білім алушыларға, информатика пәнінен сабақ уақытынан тыс алуан түрлі формалы сабақтарды (жас программистердің жазғы білімі, олимпиадалар, компьютерлік клубтар және т.б.) өткізу маңызды. Осы кезде білім алушылардың жасаралық байланыстардың дамуы байқалады, кейде төменгі курс студенті өзінен жасы үлкен студентке кеңес берсе, кейде білім алушының мұғалімге кеңес беруін көруге болады. Информатика оқу-тәрбиелік үрдісте кибернетикалық және педагогикалық идеялар үйлесімділігінің маңыздылығын білдіреді, ол білім алушылар ұжымына басшылық етудегі басқарушы мүше, мұғалімнің орнын өзгертіп, мүмкіндіктерін арттырып қана қоймай, басқару функциясын, сапаны диагностикалау және игеру деңгейінің, оқу үрдісіндегі кері байланыстың рөлін күшейтеді. Мұғалім көбінесе студенттердің өзіндік танымдық әрекетін және шығармашылық мүмкіндіктерін қалыптастыруға баса назар аударады.

«Информатика» пәнін оқыту үдерісіндегі білім берудегі негізгі аспектілер: жұмысты жоспарлау кезінде білім алушының және жалпы курстың білім деңгейінің диагнозын ескеру; жұмыстың әр кезеңіндегі білім алушылардың іс-әрекет түрлерін мақсатқа байланысты ойластыру; жұмысты бастаудың ең жақсы тәсілдері мен тиімді жолдарын таңдауды жүзеге асыру; жаңарту кезеңінде инновациялық технологияларды қолдану; жауапкершілікті, дербестікті, сыншылдықты, көпшіл болуды, еңбексүйгіштікті дамытуға мүмкіндік беретін бақылаудың әр түрлі түрлерін қолдану; білім алушыға және сәтсіздік жағдайында сәттілікке жағымды әсер ететін бағалаудың әртүрлі әдістерін қолдану; сабақтың білім беру міндеттерін түзетуге мүмкіндік беретін рефлексия кезеңін әр сабақта өткізу.

Информатика сабағында, мен алға келесі білім беру мақсаттарын қоямын: диалектика-материалдық дүниетанымды қалыптастыру; Студенттерді танымдық және практикалық қызметке дұрыс әдіснамалық тәсілмен қаруландыру; Қиындықтарды жеңуде еңбексүйгіштікке, бастамашылдыққа және табандылыққа тәрбиелеу. Білім беру мақсаттары бөлек емес, өйткені адамды оқыту және тәрбиелеу процесі біртұтас. Ол тек әр оқу пәнінде оның материалы мен әдістері бойынша нақты шешіледі.

Жақсы ойластырылған және дайындалған информатика сабағы студенттердің жан-жақты дамуы мен тәрбиесіне үлкен үлес қосады. Информатика сабақтары талдауға, салыстыруға, бағалауға, қорытынды жасауға үйретеді. Сабаққа дайындала отырып, мен материалды ұсынудың формалары мен әдістерін ойлап қана қоймай, сонымен қатар білім беру мүмкіндіктерін барынша пайдалану жолдарын саламын. Мультимедиялық информатика сабақтары, сабақтар-дәрістер, сынақтар, конкурстар, практикалық жұмыстар, студенттердің ұжымдық және дербес іс-әрекетін ұйымдастыру арқылы өзіндік шығармашылық жұмыс, жұппен жұмыс істеу жалпы тәрбиелік және жеке тұлғалық маңызды мақсаттарды шешуге мүмкіндік береді. Мысалы, сабақта күнделікті қолданып жүрген мультимедиялық технологияларды атап өтсек. Олар: Learning Apps, Flash, Calameo, Google Form, цифрлық аудио, виртуалды шындық және т.б.

Менің ойымша, сабақтың тиімділігі көптеген себептерге байланысты, өйткені сабақ өте күрделі процедуралық психологиялық - педагогикалық жүйе болып табылатын құбылыс.

Сабақтың жалпы функциясы-дамытушылық және тәрбиелік оқыту негізінде жеке тұлғаны тұтас қалыптастыру. Сабақтың шынымен тиімді болуы үшін әр оқытушы сабақтың үштұғырлы дидактикалық мақсатының барлық 3 аспектісін мұқият ойластыруы керек. Әр мұғалім сабаққа бара жатқанда, ол нені нақты үйретуі керек екенін, студенттерінде нені дамытып, тәрбиелеуді бастауы және жалғастыруы керек екенін көрсетуі керек.

Білім беру мақсаттары бөлек емес, өйткені адамды оқыту және тәрбиелеу процесі біртұтас. Ол тек әр оқу пәнінде оның материалы мен әдістері бойынша нақты шешіледі. Әр оқытушы өз сабағында әртүрлі формалар мен әдістерді қолдана отырып, білім беру мақсаттарын әртүрлі жолдармен жүзеге асырады. Нақтырақ тоқталып өтейін, кейбір нысандар мен әдістерді іске асыру үшін мен тәрбиелік мақсаттарды өз сабақтарымда қолданамын. Топтық қызметті ұйымдастыру. Топтық қызметті ұйымдастыру процесінде, алға мақсат қоямын, студенттердің алдында осындай ортақ мақсаты болады, ол қабілетті

қызықтырады, ал қол жеткізу үшін әр студент жеке үлесін қосуы керек. Мұндай топтарда студенттерге жұмыс істеу оңайырақ және ыңғайлы. Топтардағы жұмыс студенттерде бірлескен еңбек тәртібін тәрбиелейді, оларды уақытты ұтымды жоспарлауға үйретеді, бүкіл топ үшін ортақ оқу жұмысын орындау кезінде міндеттерді бөлуге және күш біріктіруге үйретеді, ұжымдық іс-әрекеттің тиімділігіне сендіреді. Мен, информатика сабақтарында топтық қызметті негізінен практикалық жұмыстар мен шығармашылық тапсырмаларда қолданамын. Мысалы, "АКТ құралдары" тақырыбындағы сабақ. Тәрбиелік мақсаттардың бірі: топта жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру. Оны жаңа материалды оқу кезеңінде жүзеге асыру үшін мен LOO технологиясын қолданамын: мен студенттерді топтың психологиялық-педагогикалық төлқұжатына сәйкес 3 топқа бөлемін. Әр шағын топ Капитанды таңдайды, тапсырманы бірлесіп шешеді. 1. Студенттердің субъективті тәжірибесін қолдану. Студенттің субъективті позициясын қалыптастыру жеке даму арқылы жүзеге асырылады. Көбінесе, білім беру ортасындағы қарым-қатынас кеңістігі оқушылардың субъективті тәжірибесін қалыптастырудан гөрі ресми білім беруге-білімді тексеруге көбірек бағытталған. Сондықтан қоғам дамуының қазіргі кезеңіндегі білім берудегі ең бастысы студенттердің жеке қасиеттерін, қажеттіліктері мен өзін-өзі дамыту қабілеттерін, өмір бойы үздіксіз және икемді өзін-өзі тәрбиелеуді қалыптастыру болып табылады. Осыған байланысты білім мен дағдыларды игеруге ғана емес, сонымен қатар әр студентке өзін түсінуге, көрсетуге және жүзеге асыруға мүмкіндік беретін педагогикалық жағдайларды жасауға бағытталған педагогикалық тәсілдер мен технологиялар ерекше өзекті болып табылады. Информатика сабақтарында мен студенттерге өздерін көрсетуге мүмкіндік беруге тырысамын. Көбінесе сабақтарда менің орнына студент жаңа материалды түсіндіреді және көрсетеді (субъективті тәжірибеге сүйене отырып), мен оны қажет болған жағдайда ғана бағыттап, түзетемін. Мысалы, "Word текстік редакторы" тақырыбындағы сабақ. Тәрбиелік мақсат-жауапкершілік. Тәуелсіздік сезімін дамыту, жаңа материалды түсіндіретін студентті тыңдаған кезде, жаңа материалды түсіндіру кезеңінде жүзеге асырылады. 2. "Тәлімгерлік" әдісін қолдану. Компьютерде практикалық жұмыстарды орындау кезінде мен бір студент "тәлімгер" (пән бойынша "мықты") болатындай етіп жұп құруға тырысамын. Бұл әдіс артта қалған студентке "тәлімгердің" көмегімен материалды жақсы білуге, оған оқытушыдан сұрауға, компьютерлік сауаттылықты арттыруға көмектесетін сұрақтар қоюға көмектеседі. Тәлімгердің алдында оны алдын-ала ойластыру арқылы орындау керек; тәлімгердің өзі бір нәрсеге қол жеткізіп, одан әрі қадам жасап, басқа студентті осы қадамға итермелеуі керек. Тәлімгер студент өз білімі мен дағдыларын, өзін-өзі бақылауды, ынтымақтастық қабілетін беру үшін жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Мысалы, "Excel электрондық кестелері" тақырыбындағы сабақта материалды бекіту кезеңінде, мен тәрбиелік мақсатты жүзеге асырамын – ынтымақтастық қабілетін қалыптастыру мен мықты оқушы әлсіздерге көмектесетін етіп екі студенттерді таңдаймын. 3. Компьютерлік тесттерді қолдану әдісі.

Тестілік бақылаудың артықшылықтары: бағалаудың объективтілігі, ақпараттың сенімділігі, сенімділік, саралау қабілеті, оқытуда жеке көзқарасты жүзеге асыру. Компьютерлік тестілеуді қолдану оқу процесінің тиімділігін арттырып қана қоймайды, оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, сонымен қатар студенттердің өз таңдауы, тәуелсіздігі, өз мүмкіндіктерінің үлкен деңгейіне жетуге деген жауапкершілік сезімін оятады. "Жүйелік блок" тақырыбы бойынша сабақта тәрбие мақсатын жүзеге асыру үшін – студенттердің білімін бақылау кезінде дербестікті дамыту үшін оларға тест тапсыруды ұсынамын. Студенттің өтініші бойынша тест сұрақтар түрінде немесе суреттер түрінде болуы мүмкін. Тестке 20 сұрақ кіреді. Бағдарлама тест уақытын автоматты түрде орнатады. Әр сұрақ бөлек пайда болады. Тест соңында баға қойылады. Мен тестілеуден өтуге 3 рет тырысамын, осылайша оқушыға өз мүмкіндіктеріне сенуге және оң нәтижеге қол жеткізуге деген ұмтылысқа көмектесемін. Бұл тесттің қағаз бетіндегі қарапайым тесттен айырмашылығы-студент барлық сұрақтарды бірден көрмейді және осы сұраққа жауап бермей, алдыңғыға ауыса алмайды, уақыт шектеулі, сондықтан бұл жағдайда тез әрекет етуі керек, дұрыс жауапты тез таңдай алады. Әрине, сабақты ұйымдастырудың кез-келген

түрінде, оқытудың кез-келген әдісін қолдана отырып , әр сабақта достық атмосфера құру қажет. Осындай атмосферада студенттер көмек әр түрлі көздерден келе алатындығын түсіне бастайды және біртіндеп құрдастарымен және үлкендерімен қарым-қатынас жасау дағдыларын игере отырып, олардың жолдастары мен мұғалімдерінің тәжірибесі мен дағдылары бәріне пайдалы және қажет екенін түсінеді.

Әр сабақта – мейлі ол жалпы білім беретін пән болсын, кәсіби пән болсын тәрбиелік мақсат болуы керек деп ойлаймын. Менің сабақтарым үшін бұл қарым - қатынастың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру - бұл адамның ақпарат әлемін шарлау, қажетті ақпаратты табу және оны компьютерлік технологияны қолдана отырып шығармашылықпен өңдеу мүмкіндігі. Егер әр оқытушы осындай тәрбиелік мақсатты өз пәнінде көрсе және оны бүкіл оқу курсының әр сабағында жүзеге асыруға жағдай жасаса, бұл дұрыс мақсат болады деп санаймын.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем. – Воронеж: ВГУ, 1977. – 304с.
2. Информатиканы оқыту теориясы мен әдістемесіне кіріспе: Оқу құралы. – Алматы, 2008. – 280 бет.
3. Бочкин А.И. Методика преподавания информатики. — Минск: Выс. школа, 1998.
4. Основы информатики и вычислительной техники. - М.: Просвещение, 1991.
5. Кудесова Г. «Сабақтарда – ақпараттық технологиялар» // Қазақстан мектебі. – 2013.

ЭЛЕКТРМЕН ҚАМТАМАСЫЗДАНДЫРУ ПӘНІ БОЙЫНША ЭЛЕКТР ШАМЫН ЖАҒУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНУ

Қанат Амангүл Қанатқызы

Оңайбай Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі
арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

Қазақстанда энергия үнемдеу және энергия тиімділігін арттыру шаруашылықтың барлық салаларында қазіргі уақытта энергетикалық, экологиялық және экономикалық проблемалар кешенін шешетін басым міндеттер болып табылады. Мемлекет басшысы энергия үнемдеу саласында жалпы ішкі өнімді үнемдеуді 2015 жылға қарай 10%-ға, 2020 жылға қарай 25%-ға төмендету бойынша міндетті алға қойды. Энергия үнемдеу саясатын жүргізу үшін негіз қолданыстағы нормативтік база болып табылады.

Қазіргі білім беру үдерісінде шығармашылық қабілеттерді дамытуға ықпал ететін жаңа, неғұрлым тиімді технологияларды іздестіру аса маңызды болып тұр. Өр пән мұғалімі өз пәні бойынша студенттердің мамандығына қызығушылығын тудырғанын қалайды, студенттер жай ғана формулалар мен электрлік сұлбаларды сызып, өрнектерді жазып қана қоймай, логикалық ойлау қабілетіне ие болады. Тәжірибе көрсеткендей, дайын ақпаратты тыңдау оқытудың тиімсіз тәсілдерінің бірі болып табылады. Білімді бастан басқа механикалық жолмен беру мүмкін емес (естіледі - үйренеді). Мұғалімнің міндеті - студентті оқу процесінің белсенді қатысушысына айналдыру. Студент ақпаратты өзінің пәнге деген қызығушылық іс-әрекетінде ғана игере алады.[2] Сондықтан мұғалім ақпарат беруші, студенттердің іс-әрекетін ұйымдастырушы рөлін атқаруы керек, оқу мен даму жүретін органы ұйымдастырушы, тәлімгер, ақылшы және көмекші болуы керек. Менің оқытушылық мақсатым - энергоүнемдеу арқылы «Кәсіпорындармен азаматтық ғимараттарды электрмен қамтамасыздандыру» пәніне ынтаны арттыруға оңтайлы жағдай жасау.

Инновациялық білім беру тұжырымдамасы балаларды кәсіби деңгейде техникалық дамыған әлемге дайындауға мүмкіндік береді. Бұл студенттерге өз тәжірибелеріне сүйене отырып, тұжырым жасауға, алған білімдерін практикада қолдануға, проблемаға өзіндік (немесе топтық) көзқарасын ұсынуға мүмкіндік береді. Ғылым бір орында тұрмайды, сонымен бірге қазіргі білім де өзгереді.[3]

Қазіргі таңда алған білімді қолданып қана қоймай, өз бетімен жаңа шешімдер жасай білу, бар деректерді сыни тұрғыдан қайта қарау және ғылым мен техниканың бұрын қолданылмаған мүмкіндіктерін ашу маңызды.

Мен «Кәсіпорындармен азаматтық ғимараттарды электрмен қамтамасыздандыру» пәні бойынша «Газ разрядты шамдар» тақырыбы бойынша өткізілген сабағымды негізге алғым келіп отыр. Мен өз сабақтарымда оқытылған материалды бастапқы бақылау үшін қысқа уақыт аралығында техникалық диктантпен немесе тест тапсырмаларын құруға арналған түрлі бағдарламалар мен қызметтерді (My Test, Scratch, Learningapps, Kahoot және т.б.) қолдана отырып тексеремін.

Электр шамдарын қолданатын сабақтарда студенттердің топтық жұмысына көп көңіл бөлінеді. STEM технологияларын қолданатын сабақтарда барлық студенттер оқу үдерісіне қатысады және өздерінің білімдері мен пікірлеріне, пікірталастарына және өз ұстанымдарын қорғауға қатысу мүмкіндіктерін түсінуге және ой елегінен өткізуге мүмкіндігі бар екенін атап өткім келеді.

Ғылым, математика, технологиялар және инженерия сияқты басты академиялық салаларда бір мезгілде даму керек, оларды әлемдік білім жүйесіндегі STEM (science, technology, engineering and mathematics) деген сөзбен біріктіріп атауға болатынын ескеріп, «Кәсіпорындармен азаматтық ғимараттарды электрмен қамтамасыздандыру» пәні бойынша «Электр шамдар» тақырыбы бойынша өткізген сабағымға шолу жасаймын.

I. Ұйымдастыру кезеңі

Сәлемдесу. Жоқ студенттерді белгілеу, аудитория тазалығын тексеру, сабаққа дайындықтарын қарау. Ұйымдастыру әрекеттінің қысқа мерзімділігі, оқытушының

талаптылығы, ұстанымдылығы, жинақтылығы мен бағытты әрекеттінің айқын болуы; білім алушылардың мақсатының болуы.

II. Үй тапсырмасын тексеру

Сабақ барысында студенттерді біліммен қаруландырып қоймай оларды қисынды ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту үшін интерактивті тақтаның мүмкіндіктерін пайдалана отырып ,

«Санаға сапар»

«Синквейн »

«Kahoot test» секілді әдістермен үй тапсырмасына шолу жасап,қайталап шықтық.Осы техникалар арқылы студенттердің сабаққа араласуына жол беріледі деп түсінемін.

III. Білім алушыны жаңа материалды қабылдауға даярлау

Жаңа сабақтың тақырыбы: «Энергоүнемдегіш шамдар»

Жоспар:

1. Газразрядтық шамдардың жалпы қасиеті
2. Люминесцентті шамдар
3. Галоген шамдар
4. Негізгі тапсырма

IV. Жаңа материалды түсіндіру

1. Жоспар бойынша газразрядты шамдарының түрлері мен олардың қасиеттерін, қолданылу саласымен құрылысы жөнінде ақпараттар берілді.

Газразрядты шамдарының қолданылуы жөнінде видеоматериалдар, электрмонтаждау схемалары және сабақтың көрнекілік құралдары ретінде электр шамдарының түрлері қолданылды. Күнделікті тұрмыста қолданылып жүрген электр шамдарының негізгі қасиеттері, артықшылықтары мен кемшіліктері жөнінде де мол мағлұмат берілді. Қазіргі заманауи сабақтарды компьютерлік технологиялар, интерактивті тақта, ноутбук, мобильді құрылғылар мен қосымшалар арқылы өткізсе, оқушылардың жаңа материалды тез түсінуге мүмкіндік береді. Себебі, білім алушылар бұл құрылғылармен асқан қызығушылықпен жұмыс жасауға ұмтылады. Оқытушы студенттердің сабаққа қатысуын қадағалап, кері байланыс жасап отырады.

1- сурет. Студенттерге ақпарат беру сәтінен көрініс

2. Оқытушы бар ақпаратты түсіндіріп болғаннан кейін, осы аталған шамдарды электр шамдарын қолдану технологияларын бойынша тапсырмасын береді. Яғни студенттерге осы аталған шамдарды қосуда өздерінің идеяларын, жобаларын ортаға тастау сұралады. Студенттер өздерінің ойларын немесе топтың идеясын ортаға айтады. Замануи энергияүнемдегішшамдарды ақылды шамдарға айналдыру идеясы туындайды. Бұл бағдарлама **Sonoff** релесі арқылы және ұялы телефондағы Wi-Fi желісі немесе мобильді желі арқылы іске асырылады. Смартфондағы **android** жүйесі арқылы **eWeLink** қосымшасын жүктеп алып, осы қосымшаға өзіңіздің телефон номеріңізді енгізу арқылы тіркеледі. Осы қосымша негізінде үйде жанып тұрған шамды телефон арқылы басқару жүзеге асырылады.

2- сурет Sonoff релесі және оны жалғау процесі

Жалпы бұл бағдарламада дизайн, құрастыру және модельдеу, үлгілерді орналастыру, қажетті материал шығынын есептеу, монтаж желілерін есептеу, әртүрлі өлшемдерге өзгерту қарастырылған. STEM білім беру технологиясы бойынша бұл тапсырмада проблемалық сұрақтарын ғылыми тұрғыдан инженерлік жобалау және математикалық сипаттау арқылы білім алуға, сыни ойлау дағдыларын дамытуға, жаңа технологияларды игеруге байланысты болашақ кәсіптің іргетасын қалыптастыруға көмектеседі. Жаңа технология бойынша білім беру: математика саласы бойынша кабельдің өлшемдері, шамның жану ұзақтығы, коммутациялық аппараттарды орнатудағы дәл өлшемді алу, кабельдің қимасының өлшемі, пайда болатын кедергінің жүкетеменің өлшемдері есептелінеді. Аталған тапсырма бойынша физика, химия, жаратылыстану т.б. басқа пәндерді оқытудың маңызды құрамдас бөлігі болып саналады. Тапсырманың мақсаты — теориялық материал бойынша алынған білімді тереңдету, әртүрлі шамаларды өлшеудің әдістемелерімен танысу, әртүрлі құралдардың жұмыстарын зерттеу, тәжірибелік мәліметтерді жинау және өңдеу технологияларын үйрену, инженерлік графика және дизайн жасау дағдыларын дамыту екенін атап өткім келеді.

Студенттердің топтарда ақылдасу сәті

Негізгі тапсырмалары

- Студенттерді жұмыс жасау кезінде қауіпсіздік ережесімен таныстыру, техникалық қауіпсіздікті сақтау;
- Негізгі бөлшектер мен үлгілерді жасау үшін бағдарламаның құралдарын және мүмкіндіктерін қалай пайдалану керектігін үйрету.
- Заманауи шамдарды ақылды шамдарға айналдыру туралы идеяны қалыптастыру;

Даму міндеттері

- Электрлі монтаждау жұмыстары бойынша сызбаларды сызу, өлшемдерді есептеу;
- модельдеу арқылы есте сақтау, ойлау және, шығармашылық қиялын дамыту;

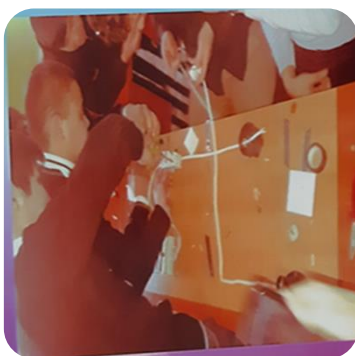
- АКТ тиімді қолдана білу мүмкіндігі артады.
- технологиялық сауаттылықты қалыптастыру;
- стратегиялық ойлауды дамыту;

Тапсырма берудегі мақсат: Қазіргі инновациялық технологиясының көмегімен студенттер бір-біріне сұрақтар қоюға, тапсырмаларды тұжырымдап, өз шешімдерін әзірлеуге, өздерінің жобаларын қорғауға үйренеді. Студенттер жобалау барысында топта жұмыс жасауға, өзін және бірін-бірі бағалауға, шығармашылық жұмыс жасауға дағдыланады. Біздің еліміз дамыған елдермен бірдей бағытта ілгерілеп келеді. Студенттерді қазіргі таңда энергоүнемдеуге және соңғы технологияларды оңтайлы пайдалануға үйрету.

Күтілетін нәтижелер

- Қарапайым электромонтаж сызбасын дайындайды;
- Электр шамдарын жағудың сұлбасын өзгертеді;
- Электр шамды ақылды электр шамына айналдырады;
- Алыстан басқару функциясын іске асырады.

Бұл жұмыстың басымдылығы студенттердің өз салаларында білімін, дағдыларын және қабілеттерін қалыптастырады. Сондықтан бұл тұжырымдама балаларды технологиялық тұрғыдан дамыған әлемге дайындайды. Мұғалімнің міндеті студенттерге күнделікті көріп жүрген техникалар жайлы түсінік қалыптастыру үшін өзін-өзі реттеуге мүмкіндік жасап, өздерін қоршап тұрған құрылымдардың жұмыс істеу принциптерін құру мен зерттеуге деген, технологияларды танып білуге деген қызығушылығын арттырып, ынталандыру. Командалық жұмыс коммуникативті дағдыларды жақсартады және кіші топтарда біртұтас және тиімді қарымқатынасты қалыптастырады. Болашақта алған дағдылары мен білімі еңбек нарығында бүгінгі студент жастарға деген сұранысты арттыратыны сөзсіз, мектепте алынған білімнің негізінде оларды қолдану оларға ересек өмірге тез дағдылануға көмек көрсетеді.

3 – сурет Топ бойынша тапсырманы орындау, нәтижесін түсіндіру кезеңі

VI. Қорытындылау

Электрмен қамтамасыздандыру бойынша білім беру идеясы негізінде топтардың идеяларын іске асыруды тыңдау, сараптау, тексеру жұмыстарын қорытындылау. Электрэнергияны үнемдеу, электр шамын іске қосудың жаңашыл әдісі қолданды. Басқа да креативті нұсқалары тыңдалды.

«4 сурет 1 сөз»

«Жылжымалы ақпарат»

«Kahoot» сынды техникалар негізінде бүгінгі сабағымызды қорытындылаймыз. Осы аталған техникалар негізінде студенттерге рефлексия жасау оңайға түседі.

4 – сурет Алған білімді қорытындылау процесі

«Кәсіпорындармен азаматтық ғимараттарды электрмен қамтамасыздандыру» пәнінде электр монтаждау сызбасын құрастыруда электр шамын қашықтан басқаруды қолдану оң нәтиже берді. Әсіресе қарапайым электр шамдарын жағу сызбасын жобалау, құрастыру, модельдеу бағытында заманауи технологияларды қолдану, уақытты тиімді пайдаланып, жұмысты сапалы орындауға мүмкіншілік береді. Мысалы студенттер бұрын қарапайым электр сызбасын құрастырып жүрсе, қазіргі кезде Sonoff релесі, сымсыз интернет және ұялы телефон негізінде қажетті өлшемдерді нақтылай отырып, сызба құрастыруды және оны іске асыруды үйренеді. Бұл студентке болашақта алған білімін өмірде қолдануына үлкен мүмкіншілік береді.

VII . Үй тапсырмасы

Үй тапсырмасын дәптерге түсіреді. Электрмонтажды сызбаны қайталап сызу. Бүгінгі сабақта көрсетілген электр шамдарының қолдану мүмкіншілігі жөнінде қызықты ақпараттар жинап келу. Жаңа идеялар ойлап, өз ұшқырлықтарын келесі сабақта көрсету. Сараптамаалап қорытындылау, білім алушыларды бағалау.

Қорыта келе, қазіргі заманауи арнайы пән оқытушысы студентті оқыта отырып, колледж қабырғасында алған білімдері өзгермелі әлемге бейімделе алуына көмектесетініне сенімді болуы керек. Себебі ертеңгі күнгі жұмыс орны шығармашылық пен инновацияны талап етеді. Демек, қазіргі таңда жаңа технологияларды пайдаланып білім беру балаларға мәселені шешу, өзара қарым-қатынас жасау, шығармашылық амал-тәсілдерді қолдану мен сын тұрғысында ойлау сияқты ХХІ ғасырдың жасампаз дағдыларын меңгеруге көмектеседі. Бұл дағдылар барлық оқу кезеңінде кез келген пәннен үлгеру үшін қажет болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Нетрадиционные и возобновляемые источники энергии : учеб. пособие [Электронный ресурс] / В. А. Агеев, А. А. Костригин. – Саранск : Изд-во Мордов. ун-та, 2018. – 3,16 Мб.
2. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. - // Қазақстан мектебі, №4, №2008]
3. Қ.Р. «Энергия үнемдеу және энергия тиімділігі» туралы заңы.ҚР Парлментінің 2012 жылдың 25 қаңтарында қабылданды.Астана, 2012ж.
4. Тлеуов А. Нетрадиционные источники энегрии: учебное пособие.Астана: Фолиант, 2009,248 с.
5. А.Дандибаев, А.Абдрахманова, С.Шагиров, Н.Дускалиев. «Робот техникасы негіздері»\Әдістемелік нұсқаулық. Орал 2017
6. Азалиев В.В, Варсановьева Г.Д, Кроль Ц.Е. Эксплуатация осветительных установок промышленных предприятий

ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕХАТРОННЫХ КОМПЛЕКСОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.

Корлыбаева Б. Е.

ГККП "Жамбылский политехнический высший колледж"

Ключевые слова:

«Worldskills».Мехатронные комплексы
-введение в WorldSkills в разрезе программирования,
-совокупность механики и электроники,
рентабельность выпускников.

В 2019 году ГККП «Жамбылский политехнический высший колледж» принимал участие в республиканском проекте «Жас маман», целью которой является модернизация 180 колледжей и 20 вузов по 100 наиболее востребованным профессиям и внедрение международного опыта подготовки высококвалифицированных специалистов. Наш колледж прошел по двум специальностям, одна из специальностей - это 1013000 «Механообработка, контрольно-измерительные приборы и автоматика в промышленности» и выиграл грант на модернизацию учебно-материальной базы. Учебно-материальная база была оснащена мехатронными станциями германской компании «Festo»: Handlingstation - перемещение, Distributingstation-подача, Separatingstation - отделение, Sortingstation - сортировка, Programmingstation - программирование, Storingstation- складирование, Automashinprocessing - процесс автоматизации, «Kazan _C_2019» комплект станции (1. Handling station, 2.Three Magazine station, 3.Visual Quality station, 4.Joining station), «Abu Dabi 2017» комплект станции (1. Handling station, 2.Megering station, 3. Paking station, 4.Joining station), Добот«Промышленная рука», коботами.

Сейчас идет внедрение в рабочие учебные программы дисциплин мехатронных комплексов по стандартам «Worldskills».Мехатронные комплексы -включают следующие виды работ:

- введение в WorldSkills в разрезе программирования;
- характеристики семейства SIMATICS7;
- программирование на LAD и др. языках;
- логические операции,счетчики,таймеры;
- операции сравнения и др.

Вообще мехатроника это совокупность механики и электроники. Основной целью мехатроники, является разработка принципиально новых функциональных узлов, блоков и модулей, реализующих двигательные функции, которые используются как основа для подвижных интеллектуальных машин и систем. В связи с этим, предметом мехатроники становятся технологические процессы проектирования и выпуска систем и машин, способных реализовать требуемый двигательный функционал.На сегодняшний день многие современные системы являются мехатронными или используют элементы мехатроники, поэтому постепенно мехатроника становится «наукой обо всём».

Мехатроника применяется во многих отраслях и направлениях, например: робототехника, автомобильная, авиационная и космическая техника, медицинское и спортивное оборудование, бытовая техника в химических производствах, машиностроении (автоматизированное машиностроение, станкостроение, электронное и энергетическое производсво и др.); авиакосмической техники,железнодорожный транспорт. Развитие мехатроники осуществляется на базе объединения сведений из ряда разнородных и обособленных областей: прецизионной механики, электротехники, микроэлектроники, информационных технологий, силовой электроники и других научно-технических дисциплин. Сейчас под мехатроникой понимают системы электропривода с исполнительными органами относительно небольшой мощности, обеспечивающие

прецизионные движения и имеющие развитую систему управления. К примеру мехатронных систем, можно привести множество примеров, которые обычно окружают нас с вами- это типичная мехатронная система —тормозная система автомобиля с АБС (антиблокировочной системой),также персональный компьютер является мехатронной системой: ЭВМ содержит много мехатронных составляющих: жёсткие диски, оптические приводы,роботы,станки с ЧПУ и многое другое.

Применение мехатронных комплексов в образовательном процессе повышает рентабельность выпускников, и способствует подготовке высококвалифицированных кадров, отвечающим современным требованиям нынешнего рынка труда.

Список литературы

1. «Мехатроника : основы, методы, применение: учебное пособие» - **Подураев В.Л.,2006**
2. «Основы технологии автоматизированных машиностроительных производств» учебник Скворцов А. В. , Схиртладзе А. Г.,2017

ҚАЗІРГІ ТАҢДА БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Елемесова А.Е.

Жоғары инженерлік-технологиялық колледжінің арнайы пәндер оқытушысы, техникалық ғылымдар магистрі. Орал қаласы.

Жоғары инженерлік-технологиялық колледжі Бүгінгі таңда кәсіптік білім беретін оқу орнында оқып білім алып жатқан жас ұрпақ алдында «Қазақстан – 2030» бағдарламасында көрсетілген «Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі мен әл-ауқатының артуы» сияқты ұзақ мерзімдік іске асыру стратегиясын үшінші мыңжылдықта жүзеге асыру міндеті тұр. Демек, бұл қоғамдық саладағы өзгерістерге сай жоғары талаптар қоя отырып, экономикалық бәсекелестік жағдайында сапалы мамандар даярлау қажеттігін алға тартады. Отанымыздағы білім ордаларында оқу үдерісі мен тәрбие жұмыстарын тығыз байланыстыра отырып, білім алушылардың бойында ғылыми дүниетанымын, адамгершілік, саяси саналарын, еңбекқорлық, отансүйгіштік қасиеттерін қалыптастыру – әрбір ұстаздың парызы. Себебі ұстаз – білім 97 алушының жеке тұлғасын қалыптастырушы, маңызды тәлім-тәрбие өнегесінің бастаушысы, жарқын үлгісі, олардың қиялын самғатып, арманын көкке ұмсындырушы тұлға. М.Жұмабаев: «Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып келе жатқан тақта жол болғандықтан, әрбір тәрбиеші сөз жоқ, ұлт тәрбиесімен таныс болуға тиіс. Сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті». Сондықтан да әрбір ұстаздың кәсіптік білімі ұлттық тәлім, тәрбиемен біте қайнасып жатуы керек, олай етпей білім берем деу құр әурешілік. Жас буынға ата тегін қадірлеу, ел намысын қорғау, әдет-ғұрпы мен салт-дәстүрін, сөз асылын құрметтеу, туыскандық ережелерді сақтау, табиғатты аялау, дала философиясын білу, оның заңдылығынан шықпау сияқты өмірге қажетті қағидаларды ұстаз сіңіре білуі керек. Ұстаздың кәсіптік рөлі, орны, педагогтік кәсіптік мінез-құлқының этика – деонтологиялық нормалары болады. Еліміз егемендік алған алғашқы жылдарынан бастап білім беру ісіне аса мән берілуде. Бүгінгі ғаламдастыру дәуірінің талабына сай білім беру барысында жастардың жеке тұлғасын жан-жақты жетілдіруіне, олардың танымдық әрекетін дамытумен қатар ғаламдық ой-санасын қалыптастыруға ерекше назар аударылуда. Ғылым мен техниканың дамуымен әлеуметтік өмір деңгейі де өзгеріп отырады. Осының бәрі табиғат байлығына адам миы мен күшінің жұмысынан туады. Әр адамның ойы мен білімі әр қоғамға қандай керек болса, табиғат пен оның байлығы да сондайлық керек. Мұның өзі дүние бір-бірімен байланыста дамитынын ондағы адам мен қоғамдағы қатынасты да қадағалай білген жөн. «Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту туралы тұжырымдамасының» басты мәнділігі – ол үздіксіз білім жүйесінің негізгі идеялары мен қағидаларын ХХІ ғасыр талаптарына сәйкестендірудің және оны әлемдік білім кеңістігінің даму заңдылықтарына ұштастырудың жолдарын көрсетуге арналып отыр. Тұжырымдаманың басты ерекшелігі мен артықшылығы білім берудің ұлттық жүйесін қайта құрудың принципті жаңа идеяларын ұсынуында болып отыр. Жаңадан енгізілген немесе инновация адамның кәсіптік қызметінің бәріне де тән болғандықтан, ол табиғи түрде зерттеудің, талдаудың және тәжірибеге енудің нысанына айналады. Инновация өздігінен пайда болмайды. Ол ғылыми әдістердің, жекелеген оқытушылар мен тұтас бір ұжымның озық педагогикалық тәжірибесі. Бұл процесс стихиялы дамымайтындықтан ол басқаруды қажет етеді. Хутвс педагогикалық процестің

инновациялық даму стратегиясында жаңашылдық процестерді тікелей алға апарушылар ретінде педагог қызметкерлердің рөлі артуда. Оқу үдерісінің көптүрлігіне қарамастан дидактикалық, компьютерлік, модульдық, проблемалық және басқа жетекші педагогикалық қызметті іске асыру оқытушылардың еншісіне қалып отыр. Оқу тәрбие процесіне қазіргі заманғы технологиялардың енгізілуіне байланысты оқытушы мен тәрбиеші кеңесшінің, ақылшының және тәрбиешінің қызметін қоса меңгеруде. Оқытушының кәсіптік қызметі арнаулы пәндік білімдермен ғана шектелмей, педагогика мен психологияның, оқыту мен тәрбие технологиясы салаларының қазіргі заманғы білімдерін де қамтитын болғандықтан оқытушыдан арнайы педагогикалық, психологиялық дайындықты талап етеді. Осы негізде педагогикалық инновацияны қабылдау, бағалау және іске асыруға дайындық қалыптасады.

Инновациялық процесті үш кезеңге бөлуге болады: Бірінші кезеңде оқытушы жаңалықтардың қажеттілігін дәлелдеу арқылы жаңалық туралы ақпарат жинайды, одан кейін әртүрлі жаңалықтың ішінен қажетті ақпаратты тандап алып, оны қолдану туралы шешім қабылдайды. Содан кейін, оқытушы инновациялық іс-әрекеттің екінші кезеңіне көшеді, яғни іске асыру кезеңдерін зерттеп, енгізу жоспарын құрып, жаңалықты қолданады. Бұл кезеңде оқытушы оқу-тәрбие процесіне, жаңалықты енгізуге кедергі жасап отырған факторларды ескере отырып өзгерістер енгізеді, жаңалықты уақытылы мерзіміне байланысты жүргізеді.

Жаңалықты енгізу уақыты аяқталғаннан кейін инновациялық іс-әрекет үшінші кезеңге өтеді. Бұл кезеңде оқытушы жаңашыл тұрғыда ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмысының нәтижесін көтеруге жасаған ықпалын анықтайды, жаңалықтың оқу-тәрбие жұмысына нәтижелі енгізу шарттарын белгілеп, оны таратуға ұсынады. Инновациялық процесті болжау барысында қолданылатын іс-әрекеттер тереңдетіліп, кеңейтіледі. Сонымен қатар оқыту мен тәрбиелеу қорытындылары талданады. Алдыңғы қатарлы озық тәжірибені ғылыми талдау негізінде оқып үйренуге, қазіргі кездегі педагогикалық зерттеулер нәтижелерімен танысуға болады. Жаңа педагогикалық технологиялар мен инновациялық іс-әрекеттің негізі заңдылықтары мен қағидаларын дұрыс пайдалана білуге, шығармашыл ойлауға, кәсіби педагогикалық іс-әрекеттің құндылық қарым-қатынастарын қалыптастыруға, оқытушы шеберлігін 92 арттыру жолдарын таба білуге және жете түсінуге үйретеді. Сонымен қатар алдыңғы қатарлы озық тәжірибелер жөніндегі ағымдағы газет-журнал материалдары арқылы танысып, педагог-новатор әдістемелерін ғылыми тұрғыдан талдай білуге, инновациялық іс-әрекет ерекшеліктерін айқындап, өз беттерімен сурет, кесте құруға, реферат, хабарлама, аннотация, рецензия жазып, оқу-тәрбие қызметіне педагогикалық талдау жасауға үйренулері керек. Оқытудың жаңашыл әдістері мен тәсілдерін сөз еткенде, оқылып отырған материалдың ерекшелігіне аса мән беру керек. Әдістемелік құралдарды шығармашылықпен пайдалану қажет екеніне назар аудару көзделеді. Сонымен қатар, оқытудың инновациялық жүйесі, білім, оқыту процесінде жаңа технологияларды пайдалана білу іскерлігі қалыптасу керек. Студентке белгілі бір көлемдегі білім, білік дағдыларды меңгертумен қатар дүниетанымын кеңейтіп, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту бүгінгі күннің басты талабы деп отырмыз. Бұл, әрине ұстазға да көп ізденісті талап етеді. Өйткені, «Шәкірт – біліммен толтыратын бос құмыра емес, ол жануға дайын тұрған шырақ, ал ұстаз шырақшы ғана...». Сондықтан, білім беру саласындағы оқытудың озық жаңа технологияларын меңгермейінше, сауатты маман болу мүмкін емес. Осыған орай, әрбір ұстаз барлық жаңалықтар мен әдістерден хабардар болып, оқыту түрлерін, әдіс-тәсілдері мен құралдарын жетілдіріп, оларды тиімді қолдану жолдарын іздестіріп, өз кәсібін шығармашылықпен дамытып отыру қажеттілігі заман талабынан өз-өзінен туындап отыр. Білім беруді

ұйымдастырудың дүние жүзілік тәжірибесінде көптеген оқыту технологиялары жүзеге асырылуда. Ондағы мақсат – студенттің танымдық қабілеттерін, яғни өзінше ойлау қабілетін арттыру, елестету мен есте сақтауын, дағдысын, білім, жаңа педагогикалық технология – білім беруді ізгілендіру принциптеріне негізделген компьютерлік технология, сонымен бірге оқытуды дербестендіру мен деңгейлік дифференциалдау. Онда: - білімді ізгілендіруге - оқыту сапасын арттыруға - басқару тиімділігін жетілдіруге - оқушылардың дамуына бақылау жасауға осыларға сәйкес бағалауға болатыны дәлелденіп отыр. Бұл жүйенің басты компоненті – оқыту мақсаты. Ол мақсат өздігінен дамуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптастыру, сондықтан оның өзіндік танымдық іс-әрекеті белгілі бір дәрежеде белсендірілуі қажет сапасының дамуын қамтамасыз ету. Қоғамды индустрияландыру кезеңінде білім беру жүйесі алдыңғы кезекте, маманданған сауатты тұтынушыларды дайындауға бағытталса, ал білім беруді ақпараттандыру жағдайында бұл мәселе білім берудің негізгі мақсатына ауысады. Мұндағы негізгі мақсат – оқушының қоршаған әлем жайында табиғи ғылыми болжамын қалыптастырумен жалпы ізгілікті адамгершілікке дайындау болып саналады. Қазіргі заман оқушысы тек өз пәнінің терең білгірі болуы емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Ол заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады. Орта білім беру жүйесін ақпараттандырудың негізгі мақсаты оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру. Осы мақсатты орындау барысында оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда жаңа әдістерді қолдану қажеттілігі туындап отыр. ХХІ ғасырда ақпараттанған қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу көзделіп отыр: компьютерлік техниканы, интернет, компьютерлік желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, интерактивті құралдарды, электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру. Еліміздегі саяси, әлеуметтік-экономикалық өзгерістерге сай білім беруді ақпараттандыру бағытында колледжімізде жүргізіліп жатқан жұмыстар ақпараттандырудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес жүзеге асырылуда. ХХІ ғасыр – ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Бүгінгі таңда колледжде оқу пәндерін компьютер, интерактивті құралдардың көмегімен оқыту нәтижелерін зерттеудегі ғылыми проблемаларды шешу ең басты орын алады. Бұған себеп оқыту процесінде туындайтын компьютерлендірудің педагогикалық-психологиялық жаңа проблемалары әлі толық шешілмегені. Білім беру жүйесін ақпараттандыру білім беру үшін үлкен перспективалар ашады. Соңғы жылдары компьютерлік, телекоммуникациялық техника мен технологиялардың қоғам өміріндегі рөлі 93 мен орнында түбегейлі өзгерістер болды. Ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды игеру қазіргі заманда әрбір жеке тұлға оқу және жазу қабілеті сияқты сапалармен бірге қатарға және әрбір адам үшін қажетті шартқа айналды. Әрбір елдің технологиялық даму дәрежесіне оның экономикалық қуаты мен халқының тұрмыс деңгейі ғана емес, сол елдің әлемдік қоғамдастықта алатын орны, басқа елдермен экономикалық және саяси ықпалдасу мүмкіндіктері, сондай-ақ ұлттық қауіпсіздік мәселелерін шешуіне байланысты. Сонымен қатар, әлдебір елде қазіргі технологияның дамуы мен қолдануының деңгейі оның материалдық базасының дамуымен қатар емес, негізінен қоғамды парасаттандыру деңгейімен, оның жаңа білімді туындату, игеру және қолдана білу қабілетімен де

анықталады. Жедел дамып отырған ғылыми-техникалық прогресс қоғам өмірінің барлық салаларын ақпараттандырудың ғаламдық процесінің негізіне айналды. Ақпараттық-технологиялық дамуға және оның қарқынына экономиканың жағдайы, адамдардың тұрмыс деңгейі, ұлттық қауіпсіздік, бүкіл дүниежүзілік қауымдастықтағы мемлекеттің рөлі тәуелді болады. Тұтас дүние қалыптастыру мен қоғамдастықтар, жеке адам мен бүкіл дүниежүзілік қоғамдастықтың өмір сүруі үшін жаңа жағдайларды қамтамасыз етуде ақпараттық – телекоммуникациялық технологиялар маңызды рөл атқарады. Ғылым мен техниканың даму қарқыны оқу-ағарту саласының оқыту үрдісіне жаңа технологиялық әдістер оның ішінде интерактивті құралдарды кең көлемде қолдануды қажет етеді. «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» – деп, Елбасы атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Компьютер және интерактивті құралдар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстармен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашу керек.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағында, оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологияларды ғана тиімді деп санауға болады. Оқушылардың интерактивті құралдар көмегімен қалыптасатын және жүзеге асырылатын ойлау қабілеті бұрынғы технологиялар арқылы берілетін ойлау жүйесінен өзгеше болатындықтан, тек ойлау қабілеті түсінігі ғана емес, қабылдау, есте сақтау жоғарғы деңгейде. Интерактивті құралдардың келесі ерекшеліктерін атап өтуге болады:

1. Бормен тақтаға жазылған кескінді интерактивті тақтадағы түрлі-түсті айқын, ұқыпты кескінмен салыстыруға болмайды
2. Тақта мен бордың көмегімен әр түрлі қосымшалары бар жұмысты түсіндіру қиын әрі мүмкін емес.
3. Слайдтарда, флипчартта қателер жіберілсе, тез арада түзетуге болады.
4. Сабақта АСТIVote тестілеу жүйесі арқылы тест алу мүмкіндігін қолдануға болады.
5. АСТIVwand указкасының көмегімен тақтаның жоғарғы бөлігіне кішкентайларға да қол жеткізуге мүмкіндік береді.
6. Сабақта көрнекілікті қолдану деңгейі артады.
7. Сабақтың өнімділігі артады.
8. Оқушылардың білім деңгейіне оң әсер етеді. Оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерімен, қазіргі заманауи инновациялық технологияларды меңгеру және оны әрбір сабақта тиімді пайдалану білім сапасына елеулі әсер етуде.

Инновациялық технологиялардың бірі – ақпараттық технология. Ақпараттандыру технологиясы арқылы білікті маманды заман талабына сай даярлау оқытушының басты міндеті. Тәжірибеге сүйенсек күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді, интерактивті тақтамен, мультимедиялық проекторларды пайдалану үлкен нәтижелер беруде. Кез-келген сабақты қызықты өткізу үшін ізденіс, жаңаға ұмтылу жұмысын жүргізу ол әрбір оқытушы үшін бір сабақ. «Оқытып жүріп, өзіміз де үйренеміз» қағидасын ұстанған оқытушы үшін өзінің әрбір сабағы бірінші өзіне жаңалық болуы тиіс. Сонда ғана өзі қызыққан оқытушы – сабағын басқаларға да қызықты жеткізе алады деп ойлаймын. Кәсіптік білім беру орындарының оқытушылары үшін әрбір сабаққа

жаңалық енгізудің қажеттілігінен гөрі, әрбір сабақта жаңалықтарды пайдалану, озық тәжірибелерді пайдаланудың өзі үлкен жетістіктерге жеткізеді. Өзіміздің дәстүрлі, дәстүрлі емес оқытудың әдістерінде пайдалануды 94 ұмытпағанымыз жөн. Себебі жаңа-жаңа деп жүріп кейде біз қарапайым әдістерді меңгермей жұмысымызды күрделендіріп жібереміз. Өзімнің әрбір сабағымда осы озық технологияларды пайдалану жақсы нәтижелер бергенін көрудемін. Кез-келген сабақта тақырып бойынша «қандай жаңалықтар шығуда, қандай жұмыстар атқарылуда» арқылы бастау дәстүрге айналды. Қызығушылықты арттыру арқылы сабақты бастау сол сабақтың аяғына дейін қызықты өтуінің кепілі. Алынған ақпаратты жеткізу, тарату үшін оқытушының алатын орны елеулі. Қазіргі уақытта кіріктірілген инновациялық технологиялар туралы көптеген ізденістер, жұмыстар атқарылуда. Кіріктірілген инновациялық технологияларды оқытуда қолдану тиімді нәтижелерін беруде. Мысалы, «Кәсіпорынның қаржы ресурстарының көзі» тақырыбында сабақ өту, тек өзімнің төңірегімнің айналасында болмауы қажет. Сол сияқты бұл тақырыпты «Қаржылық есеп», «Қаржылық талдау», «Ұйым экономикасы» т.с.с. пәндермен байланыстыра отырып оқыту үлкен жемісін беруде. Алынған ақпаратты ары қарай дамыту кіріктірілген инновациялық технология сабақтарында жүзеге асады. Тақырыпқа байланысты, мәлімет, ақпараттың барлығының жан-жақты бір ғана арнаулы пән оқытушысы емес, басқада оқытушылармен түсіндірілуі, дәлелденуі және жеткізілуі. Бір тақырыптың өзін кең көлемде түсіндіру. Қазіргі сабақтарда ақпараттық технологияларымен, кіріктірілген оқыту технологиясын байланыстыра өту мен үшін тиімді нәтижелер беруде. Ақпараттық технологияда біз оқытушыны ақпарат беруші, бағыт бағдар көрсетуші деп түсінеміз. Белгілі бір тақырып бойынша мәлімет, әдебиеттер және т.б. берілді. Іздену жұмысы білім алушының еркінде болып қалады. Оқытушыдан алынған ақпарат тек жалпылама кең көлемде беріледі. Әрбір сабақта тақырыпқа байланысты материалды толық игеру, сонымен бірге жан-жақты ізденіс, зерттеу әрбір оқытушының қолынан келе бермейді. Тек әдебиеттердегі мәліметтермен шектеліп қоймай, сол тақырып бойынша әр пәннің ізденіс жаңалығымен толықтыру білім берудің сапасын арттыра түседі. Оқытудың технологияларын біріктіру, оларды тиімді пайдалану жұмысы үшін көптеген ізденіс жұмыстарын жүргізу мен үшін тағы бір асу, тағы бір белес.

Қазіргі таңда инновациялық технологияларды қолданып сабақ беру өте тиімді. Оқытушы сабағында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы оның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі. Ақпараттық – коммуникациялық технологияны пайдалану оқытудың тиімді әдістерінің бірі деп ойлаймын. Қазіргі заманның оқытушыға қояр басты талабы – ақпараттандырылған жан-жақты, дүниетанымы кең, тәрбиелі әрі саналы шәкірт сомдауы. Сапалы білімге жету жолында оқытушының аянбай еңбек етуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Елбасының «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты мақаласы. 10 шілде, 2012 жыл.
2. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту тұжырымдамасы.
3. Ерғалиев М. Оқытудың қазіргі технологиялары.
4. Мұхамбетжанов С.Т. «Ақпараттық технология және қашықтан оқыту».
5. Қарғаев Қ.А. Аймақтық білімнің бірегейленуі үрдісіндегі болондық жүйе және Қазақстан // Аймақ – концепт: мазмұны, әдістері мен технологиялар атты республикалық ғылыми-практикалық конференция. – Алматы, 2012

КОЛЛЕДЖДЕ ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ

А.Е. Ботабекова

Түркістан облысы, Кентау қаласы, Кентау көпсалалы колледжі

Білім берудің тиімділігін арттыру үшін оқу үдерісін адамды қоршаған ортадағы болып жатқан өзгерістерді есепке ала отырып ұйымдастыру керек. Ол маңызды өзгерістер ақпараттық салада. Бүгінде еліміздегі колледждердің компьютерлік сыныптары мен кабинеттері толық компьютерлі техникамен жабдықталған. Мультимедиялық кабинеттер білім сапасын көтеруге үлес қосып келеді.

Кез-келген оқыту технологиясы – ақпараттық технология екенін ескерсек, оқыту үдерісінде білім беруді жоғары деңгейде, дарынды баланың шығармашылық белсенділігін дамытып оқыту жаңа ақпараттық технологияға көшуді қажет етеді. Оқыту үдерісіндегі жаңа ақпараттық технология дегеніміз—оқу мен оқу-тәрбие материалдарын, үйретуге арналған инновациялық және цифрлық технология, инновациялық және цифрлық технологияның оқу үдерісіндегі қызметі, мұғалімдер еңбегі мен білім алушылардың білімін жетілдіруде оларды пайдаланудың түрі мен әдістері туралы білім беру жүйесі [1].

Технологияға мақсат қою, осы мақсатқа жетудің құралдарын іздестіру, бұл құралдарды қолданудың ережелерін табу – технологиялық оқытудың алгоритмі. Оқыту үдерісінде инновациялық және цифрлық технологияны қолдану – қажеттілік болып отыр. Осы қажеттілікті қанағаттандыру үшін, мұғалімдерді жаңа ақпараттық технологияны өз қызметтеріне еркін пайдалана білуіне және оқыту құралы ретінде пайдалану бағыттары бойынша білімдерін көтеру және қайта даярлау курстарының мазмұнын өзгертіп, жасақтау қажеттілігі туындады.

Инновациялық және цифрлық технологияны қоғам қызметінің барлық саласына пайдалану ақпараттық қоғамның басты міндеті болып отыр. Инновациялық және цифрлық технологиямен оқыту деп оқушының өз бетімен шығармашылық іс-әрекетін дамытуға, оқыту үдерісін басқаруға, дәріс пен зертханалық-практикалық, дамытушы ойындық жұмыстарды, адам – компьютерлі тұрғыдан шешуге бағытталған әдістемелік, психологиялық-

Интерактивті тақтамен жұмыс, шешімнің дұрыстығын ғана емес, сондай-ақ ұстанған бағыттың күшті және әлсіз жақтарын, жіберілген қателіктерді де оқушыларға көрсетіп отыратын интеллектуалды шығармашылық жүйе ретінде маңызы бар. [2].

Колледжде білім алушылардың жұмыс істеу белсенділігін арттыруға және оқыту мотивациясын жетілдіруге, қызығушылығын арттыруға компьютерлік оқу ойын бағдарламаларының да орны айтарлықтай. Себебі, инновациялық және цифрлық технологияны оқу үдерісінде пайдалану, компьютерлік имитация модельдеуде ал, танымдық ойын бағдарламалары оқу мотивациясын дамытудың жеке әдістері ретінде көрсетіледі. Бұл әдістермен жұмыс істей отырып, пән оқытушысы көзделген мақсатты жетері анық. Оқытудың инновациялық және цифрлық технологиясы дегеніміз – компьютердің техникалық мүмкіндіктерімен, оқыту үдерісінде қолданылатын оқыту технологиясын жетілдіру болып табылады.

Инновациялық және цифрлық технологияның көмегімен, жұмыстан, оқудан қол үзбей, білім алуды, білімін жетілдіруді "Қашықтықтан білім беру" технологиясымен жүзеге асырады. Толығырақ айтқанда, "Қашықтықтан білім беру" оны жүзеге асырудағы әдістер мен тәсілдер жиынтығы. Қашықтықтан білім беруде, бір-бірімен бетпе-бет кездеспей, оқушы мен мұғалім арасында интерактивті қарым-қатынас орнату және аталған курс бойынша білім мен дағдының белгілі бір мөлшерін өз бетінше игеру.

Инновациялық және цифрлық технологияның интернет сияқты, ақпаратқа тез қол жеткізетін құралдары қашықтықтан білім беруге зор мүмкіндіктер әкелді. Себебі, интернет

желісі қашықтықтан білім беретін кез-келген білім мекемесінің оқу үдерісінде табысты қолданылып келеді. Мәселен, бүгінде компьютерлік техниканың дамыған құралдарымен байланыстың спутниктік каналдарын пайдаланып, видеосабактар жүргізу қашықтықтан білім беру практикасында көптеп қолданылуда. Сондай-ақ кез-келген пән бойынша қашықтықтан білім беруде видеодисктер өте тиімді құрал болып табылады. Оларды әдетте дәстүрлі дәрістердің орнын басатын оқу материалдары ретінде қолданылады. Қазіргі таңда, компьютерлік техниканың заманауи мүмкіндіктерін пайдаланып, видеобайланысқа түсуге, видеоконференцияларды өткізуге қолымыз жетіп отыр. Мұндай байланыстармен үлкен аудиторияларда семинарлар, жиналыстар, ғылыми-әдістемелік конференциялар өткізу үшін қолдануға болады.

Компьютермен оқытудың жаңа технологиясы мен әдістері, қашықтықтан білім беру технологиясының негізінде жасалып, қашықтықтан суреттер мен сызулар, фотосуреттер мен қолжазбалық материалдардың берілуін іске асырады. Инновациялық және цифрлық технологиямен оқытуда оқушылар ақпаратты пассивті қолданушылар ғана емес, оқыту үдерісіндегі білімнің мәнін, мазмұнын өзінше пайымдаушылар болып табылады. Сондықтан, оқытудың дәстүрлі нобайы, жаңа жағдайдағы жаңаша нобаймен ауысуы керек. Инновациялық және цифрлық технологиямен оқытуда орталық фигурасы – оқушылар болып табылады. Ал, технологияның мәні – білім алушылардың өздігінен білім алу белсенділігін дамытып, ынтымақтастықта жұмыс істету [4]. Инновациялық және цифрлық технологиялар ұтымдылығы көбінесе мультимедиялық өнімдерді дайындау сапасы мен қолдану үдерісіне байланысты (оқыту бағдарламалары, бақылау-тестік бағдарламалар, компьютерлік фильмдер, электрондық кітаптар, мультимедиялық энциклопедиялар және т.б.). Олардың сапалылығы мен қолайлылығы мәтіндік, сызбалық, аудио, видео ақпараттардың, анимацияның және т.б. мультимедиялық мүмкіндіктердің бірігуі болып табылады. Яғни, компьютердің мультимедиялық мүмкіндігі пайдаланушымен диалог құрушыға айналдырып қана қоймай, колледжбілім алушыларын сыныптан немесе үйінен шықпай-ақ үлкен ғалымдар мен педагогтардың дәрістеріне қатысуына, өткен және қазіргі тарихи оқиғаларға куә болуына, әлемнің ең белгілі музейлері мен мәдени орталықтарымен байланыс жасап, білімін дамытуына қолайлы жағдай туғызады.

Телекоммуникациялық байланыс құралдарымен дайындалған берілгендер қоры, жеке мәліметтер қорында сақталған ақпаратпен салыстырсақ, Колледжде білім алушыларына әлдеқайда көп қызмет етіп, оқу белсенділігін дамытады. Қажетті ақпаратты сақтауға, талдауға, теңестіру логикалық амалдарының жасалуына және т.б. септігін тигізеді. Демек, компьютерлік техниканың оқу үдерісінде қолданылып жатқан мультимедиялық аудио, видео мүмкіндіктері, бұрынғы телекоммуникациялық байланыс құралдарының заманауи дамыған түрі, оның оқу үдерісін жетілдірудегі маңызы жоғары екені анық. Телекоммуникацияны оқу үдерісінде пайдалану электрондық поштаны қолданумен жүзеге асады. [3].

Электрондық пошта кез-келген құжатты – ол қызмет жайлы ма, жалпы мәліметтер бола ма (мекен-жайы, аты-жөні, тақырыбы) немесе жәй хабар түріндегі мәтін хаттың өзі ме – олардың ақпараттық негізін өзгертпей, нақты әрі сенімді түрде жеткізе алады. Жалпы желіде оның ішіндегі жергілікті желіде әйтпесе ауқымды желіде жұмыс істеген оқушылар іздеу, сөйлесу, ақпаратты өз бетімен беру, керекті компьютерлік бағдарламаны іздеу т.б. өзіне қажетті әрекеттерді орындай алады. Бұл кезде білім алушылардың ойлауы, ақпаратты сауатты салыстыруы дамиды, өзіне қажетті ақпаратты тауып білімін қызықты шығармашылық мазмұнмен толықтыруға тырысады. Коммуникативтік іскерліктер дамиды, тереңірек білім алудың мотиві пайда болады, жер шарының түкпір-түкпіріндегі адамдармен байланыс жасау мүмкіндігі пайда болып, шығармашылық белсенділігі дамиды. Яғни, on line режимінде аз уақыт мөлшерінде қажетті оқу материалдары мен ақпараттарды интернет желісінің ірі ақпараттық серверлерімен байланыс жасап білімін дамытады.

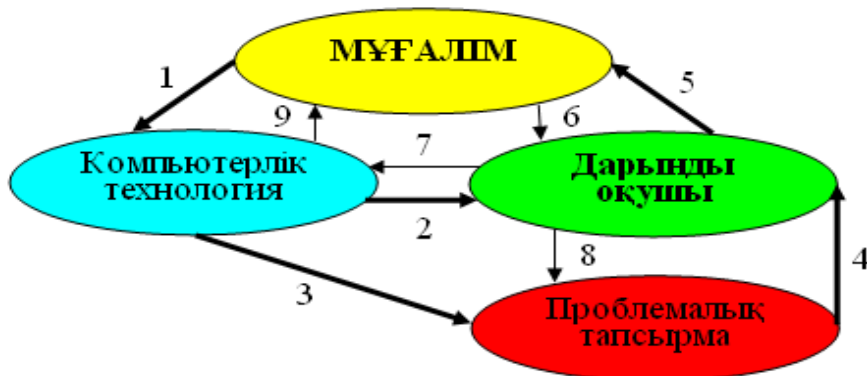
Оқу үдерісіне, электрондық пошта арқылы да, оқытудың виртуальдық әдісімен оқу сабақтарын құрастырып, пәндерді оқытуда Колледжде білім алушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуға болады. Ауқымды желіні пайдаланып, білім беру – оқытудың

виртуальдық тәсілі болып табылады. Қазақстандық ғалымдарымыз Е.Ы.Бидайбеков, Н.И.Аманжолова және т.б. еңбектерінде электронды оқулықтармен жұмыс, ал Б.Берібаев, Р.Дүзбаева, С.Кубентаева, Е.С.Полат еңбектерінде интернет желісі арқылы қашықтан оқыту мәселелері зерттеліп, тұлғаға бағытталған автоматтандырылған комплекс оқушы-мидлфейс-компьютер жүйесі ұсынылған. Бұл жүйе мұғалім (мидлфейс) байланыстырушы болып, білім алушылардың білім алуын үздіксіз бақылап-басқаруға мүмкіндік жасайтын жеке тұлғаға бағытталған компьютерлік электронды оқулықтар кешені. [3].

Колледж білім алушылары жас ерекшелігіне қарай әуестенушілік, қызығушылық имитация тән. Ауқымды желіде жұмыс істей алатын оқушыларды бақылаудың нәтижесі бойынша айтсақ, олар ең бірінші қарапайым көп байланысқа шығады, бірақ бәрін ретсіз орындайды. Ал, екіншілері қызық оқиғаларға ғана көңілін бөледі. Ауқымды желінің мультимедиялық мүмкіндіктері: түрлі-түсті интерфейс, аудио-видео, электрондық пошта және т.б. білім алушылардың қызығушылығы мен белсенділігін арттырады. Оқушыларды басқа қаладағы, елдердегі достарының өмірі қызықтырады. Ауқымды желідегі белсенді жұмыстың және бір көрінісіне білім алушылардың өмірде үлкен жетістіктерге жетуге әрекеті мен жеткен жетістіктерін көрсеткісі келетіні. Ауқымды желіде жұмыс істеу әдісін үйренген оқушылар жеке білім алуға, мектепте қосымша білім алуға, білім беру жүйесінің проекттерінің тақырыптарын талдауға да пайдалана алады. Бұдан, бұл жүйенің оқыту потенциалының жоғары екенін байқауға болады. Ауқымды желінің оқыту потенциалы оқулық мазмұнының қайнар көзі ғана емес, оны іздеуші, қайта өңдеуші, көрсету құралы ретінде де тануымызға болады. Инновациялық, интерактивті инновациялық және цифрлық технологияларды қолданып, Колледжде білім алушылардың білімі мен іскерлігін, танымы мен шығармашылығын дамытып, ақпараттық мәдениетін қалыптастыру, кәсіптік білімдерге үйрету мәселелерін шешуге болатынына көз жеткіздік. [6].

Сызбалық есептерді шешуде, компьютердің excel бағдарламасын пайдалану білім алушылардың техникалық қабілетін дамытып шыңдайды. Себебі, олар есептеу нәтижесінде алған сызбаларын қадағалай отырып, график сызығының нүктелеріндегі өзгерістерді компьютерлік немесе интерактивтік экрандардан бақылап, ой тұжырымдайды. Сызба, ең болмағанда екі информатикалық шама арасындағы тәуелділікті бейнелейтін белгі екеніне көз жеткізеді. MS Excel бағдарламасын қолдану дарынды балалар мектеп білім алушылардың шығармашылық жұмысының өнімділігін, пәнге деген қызығушылығы мен белсенділігін дамытады [8].

Компьютерді оқыту үдерісінде тиімді қолдану – дарынды оқушының оқу іс-әрекетін басқаруда, әсіресе көрнекілік қызметін жүзеге асыруда маңызы зор. Инновациялық және цифрлық технология ақпараттық тапсырманы, шығармашылық іс-әрекеттің құралына айналдыруда дарынды білім алушылардың мұғалімнен кейінгі үлкен көмекшісіне айналып отыр (7-сурет).

1 сурет – Инновациялық және цифрлық технология негізінде дарынды оқушылардың шығармашылығын дамыту жағдайындағы ақпарат ағындарының жүйелері

Мұнда: Ақпараттық тапсырма беру және алу: 1, 3, 4, 5 – Сыртқы үлкен компьютерлік айналым; 1, 2, 5 – Сыртқы кіші компьютерлік айналым.

(1, 3, 4, 5) айналымында компьютер мұғалімнің нұсқауымен оқу материалы ретінде оқушының шығармашылық белсенділігін ояту, дамыту мақсатында қажетті ақпаратты көрсетеді немесе тапсырмалар береді. Оқушы алған материалдары негізінде немесе алған тапсырмасын орындап, жұмысының нәтижесін мұғалімге тапсырады. Оқушы жұмысының нәтижесіне қаныққан мұғалім, оқушының шығармашылық білім деңгейіне сәйкес жоспар бойынша және тапсырма береді. Бұл қажетінше (6, 8, 4, 5) немесе (6, 7, 9) айналымымен қайта мұғалімге оралады. Бұл үдеріс үздіксіз жүріп отырады. Ал (1, 2, 5) айналымы да іске қосылса, ол мұғалімнің нұсқауымен оқушыға тек оқу ақпараттық материал берсе, (1, 2, 5, 6) айналымына түседі. Яғни, мұғалім оқушыға түсіндіреді. Ал егер мұғалімнің нұсқауымен оқушының ағымдық білімін анықтау материалдары (тест) берілсе, онда (1, 2, 7, 9) айналымына түседі. Бұл дегеніміз, оқушы компьютердің берген тестік сауалдарына, сұрақтарына, есептеріне тікелей жауап береді. Нәтижесін компьютер мұғалімге жеткізеді. Оқушы білімінің нәтижесіне қаныққан мұғалім, оқушының білім деңгейіне сәйкес жоспар бойынша және тапсырма береді. Бұл қажетінше (1, 2, 7, 9) немесе (6, 8, 4, 5) немесе (6, 7, 9) айналымымен қайта мұғалімге оралады. Бұл үдеріс үздіксіз жүріп отырады. Әр елдің болашағы сол халықтың білім, ғылым деңгейімен анықталатындықтан, оқу жүйесін неғұрлым тиімді құра білу қажеттілігі қай кезеңде де өзекті мәселе болып қалуда. Қазақ білім беру саласының шамшырағы Ахмет Байтұрсынұлы: «Қазақша оқу жайы» еңбегінде: «...әуелі бізге елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керек. Неге десек, болашақ та, билік те, халық та оқумен түзеледі» деген пікір айтқан болатын. Бұл ұлағатты ойдың құндылығы бүгінгі таңда күн сайын айқын сезілуде [7].

Колледжде білім алушылардың шығармашылық белсенділігін инновациялық және цифрлық технологияның инновациялық мүмкіндіктерін пайдаланып дамытудың сызбасы Жоғары дарынды оқушы басқа дарынды оқушылардан осы технологияны қолданғанда бөлініп қалмайды. Өйткені сынып алдын-ала топшаларға бөлінеді. Әр топшаның басында басшы-нұсқаушы, қадағалаушы, жоғары дарынды оқушы(лидер) тұрады. Топшаларға жеке тапсырмалар алдын-ала беріледі. Блоктың жоспарында не істеу керектігі, қандай ғылыми әдебиеттер пайдаланып дайындалуға болатындығы ескертілетіндіктен, білім алушылар әрқашан сабақта дайын әрі белсенді болады. Білім беру арқылы тұлғаның шығармашылық белсенділігін көтеру және білім алушының шығармашылығын дамыту мәселесін біртұтас педагогикалық үдеріс тұрғысынан қарау қажет деп санаймыз. Себебі оқыту барысында адамның дамуы қазіргі білім берудің басты мақсаты ретінде қарастырыла келе, білім беру үдерісін ұйымдастыруды ерекше ізгілендіру, дамыту бағытының басымдылығы тұрғысынан қарау керектігін айқындадық.

Колледжде білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастырудың педагогикалық тұжырымдамасының басты мақсаты – баланың өзіндік еркін дамуына педагогтің кәсіби көмек көрсетуі болып табылады. Бірақ, қандай да бір дарынды педагог болғанымен оқушы тұлғасын дәл өзі ойлағандай етіп қалыптастырып шығара алмайды. Бұдан шығатын қорытынды: мұғалімнің басты мұраты оқушының белсенді және шығармашылықпен өзіндік әрекетіне жол ашу, өзін дамыту, өзін көкейкестілендіру, өзін бағалауын жеткілікті қамтамасыз ететін қажетті жағдайларды жасау және оны сақтау, яғни өзіндік дамуына түрткі болу, ояту қойылғаны жөн. Оқу-шығармашылық тапсырмалар мен есептер жүйесі оқушының білім алу үдерісін құруға екі жағынан келуге мүмкіндік береді. Оның бірі – тапсырмалар мен есептер жүйесі болса, екіншісі – оқытудың мазмұнымен байланысты. Осы ұстанымдарға орай Колледжде білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға қажетті оқыту мазмұнын құрастыру, арнайы жасалынған оқу-шығармашылық есептер мен жаттығулар жүйесімен, демек оларды шешуге қажетті тұлғаның білім, білік сапаларының кешенімен анықталды. Бұдан оқыту үдерісі барысында білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастырудың басты құралы ретінде дидактикалық, яғни оқу-шығармашылық тапсырмаларды пайдалану орынды деген қорытынды шығады. Кез-келген пәнді оқу барысында өзіндік жұмыс оқу-танымдық қызметті ұйымдастырудың негізгі нысандарының бірі болып табылады. Сондықтан, өзіндік жұмыстардың барлық формаларында: (тақырыпқа шолу, глоссарий жазу, қысқаша эссе жазу, реферат, презентация, компьютерлік модельдеу) шығармашылық тапсырмалар орындау бағыты жүзеге асуы тиіс. [8].

Қорытынды

Қорыта айтқанда, инновациялық және цифрлық технологияның жоғары мүмкіндіктерін сабақтың көрнекілігін, жұмыстың сапалылығы мен өнімділігін жоғарылатуда пайдаланған тиімді. Ол сабақтың мақсаты мен мазмұнын толық ашып, жұмыстың сапасын арттырады. Колледжде білім алушылардың шығармашылықпен жұмыс істеу қызығушылығы мен ынталылығын күшейтіп, белсенділігін дамытады. Яғни, шығармашылық белсенділігін дамытатын жаңаша мүмкіндіктер оқу үдерісіне инновациялық және цифрлық технология құралдарын енгізу нәтижесінде жүзеге асады. Эксперимент нәтижелерін талдай келе, мынадай қорытынды жасаймыз:

– колледжде білім алушылардың шығармашылық белсенділігін инновациялық және цифрлық технология арқылы дамыту мәселесін арнайы қарастырып, ұйымдастыру мен әдіс-тәсілдерін жандандыру – оқыту үдерісін жетілдірудің басты ұстанымы болуы керек;

– дарынды білім алушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуда инновациялық және цифрлық технология мен бағдарламалық құралдарды тиімді қолдану қажеттілігін көрсетіп берді;

– талдаулар мен зерттеулер, педагогикалық эксперимент нәтижелері ғылыми болжамының дұрыстығын дәлелдеп ұсынылған технология дарынды білім алушылардың информатика, информатика және информатика пәндеріне қызығушылығын арттырып, білімділігін жетілдіреді, оларды бүгінгі өмір талабына сай кәсіби-біліктілікке баулиды.

Пайдаланылған әдебиеттері

- 1 Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // Қазақстан мұғалімі, 20.01.2004. – № 6. – Б.1-3.
- 2 Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Тоқаевтың 01.09.2022 жылғы Қазақстан халқына Жолдауы // Егемен Қазақстан, 2022 – № 33-35. – Б.1-2.
- 3 Karpova T.N. Demonstrative education mathematician as efficient process of the shaping the knowledge of pupils. Y Aroslavil, 1993 pp.13-14.
- 4 Safronova N.V. The Theory and methods of teaching the information science. Moscow ‘High school’ 2004., pp. 99-100.
- 5 Burkit A. Using the new technologies in Shymkent, Kazakhstan, 2016., pp 158-161.
6. International Association of World Englishes [1], Retrieved on 18 November 2010.
- 7 Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // Қазақстан мұғалімі, 20.01.2004. – № 6. – Б.1-3.
- 8 Айтмухамбетов А., Боранбаев С. Роль компьютерных технологий в формировании познавательной активности и самостоятельности учащихся // Высшая школа Казахстана, 2000.– №1.– С.60-62.

МАШИНА ЖАСАУДАҒЫ КОМПЬЮТЕРЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН ЖҮЙЕЛЕР

М.А.Кариева

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

Соңғы жылдары мемлекетіміздің білім беру үдерісіне жаңалықтар еніп жатқаны барлығына мәлім. ХХІ ғасыр — озық технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану заман талабы.

Машина жасауды жобалауды автоматтандыру жүйесі – механикалық құрылғыларды компьютердің көмегімен жобалау. Олар автомобиль өнеркәсібінде, кеме жасауда, аэроғарыш өнеркәсібінде, өндіру, тасымалдау, сақтау және қайта өңдеу үшін мұнай-газ жабдықтарын жасау кезінде, тұтыну тауарларын өндіру кезінде және т.б. қолданылады. Құрылымдық элементтерге, беттік және көлемдік модельдеу технологияларына негізделген параметрлік дизайнды қолдана отырып, бөлшектер мен құрастыруларды (механизмдерді) әзірлеуді қамтиды.

Бүгінгі таңда машина жасау үшін барлық қолданыстағы компьютерлік жобалау бағдарламалық қамтамасыз ету функционалдық толықтығы бойынша жіктеледі. Осы негізде ол шартты түрде үш деңгейге бөлінеді. Төменгі деңгейге (жеңіл АЖЖ) сызбалар мен техникалық шарттар, технологиялық карталар және мәлімдемелер түріндегі 2D модельдерін жүзеге асыратын техникалық құжаттаманы әзірлеу мен жүргізуді автоматтандыру бағдарламалары кіреді. Мысалы: AutoCAD LT (AutoDesk), T-Flex CAD 2D (Топ Системы), КОМПАС-График (Аскон), CADMECH (Интермех) және т.б.

Орташа (орташа АЖЖ) - тұтас модельдеу әдісімен салыстырмалы түрде қарапайым өнімнің үш өлшемді параметрлік модельдерін жасауға, бөлшектер мен құрылымдарды тексеру есептеулерін жүргізуге мүмкіндік беретін бағдарламалық жасақтама кешені. Бұл бағдарламалық жасақтама кешендеріне мыналар жатады: Solid Works (SolidWorks Corp., США), AutoCAD Inventor (AutoDesk, США), Autodesk Mechanical Desktop (AutoDesk, США), Solid Edge (Siemens PLM Software, Германия), T-FLEX CAD/CAM/CAE/CAPP/PDM (жоғарғы жүйе, Ресей), КОМПАС-3D (Аскон, Ресей) және т. б. Бұл АЖЖ жеке пайдалану санатына жатады.

Ұжымдық пайдаланудағы жобалаудың және өндірудің бағдарламалық жүйелері жоғарғы деңгейде (ауыр АЖЖ) орналасқан. Бүгінгі таңда ауыр жүйелердің үшеуі ғана бар, бұл жетекші корпорациялардың кішігірім фирмаларды біріктіруі мен иемденуінің нәтижесі болды:

- CATIA (Dassault Systemes, Франция);
- UNIGRAPHICS NX (Siemens PLM Software, Германия),
- Pro/ENGINEER (PTC, АҚШ).

Жоғарғы деңгейде орналасқан компаниялар келесі қажетті функцияларды орындайды:

- Оларда кіріс компоненттерінің санына ешқандай шектеулер жоқ, яғни құрастыру ерікті түрде үлкен болуы мүмкін.

- Бір жобада ұжымдық жұмыс істеу мүмкіндігіне ие.

- Оларға әмбебап жобалау құралдарына қарағанда нақты салалардың тар мәселелерін толық шешетін көп функциялы және мамандандырылған модульдер (қосымшалар) кіреді (әдетте, бұл өздерінің әзірлемелері, ал «орта таптың» өкілдері үшінші тарап қосымшаларын кеңінен пайдаланады).

- Оларда кәсіпорындарда қолданылатын бағдарламалық құралдармен интеграциялауға арналған құралдардың үлкен жиынтығы бар.

- Сонымен қатар, жоғары деңгейлі жүйелерде маңызды техникалық құжат айналымы функциялары бар қуатты PDM жүйесі бар (тек электрондық мұрағат функцияларының болуы hi-end класын шешуге талап қою үшін жеткіліксіз).

- Ал беттік модельдеу жүйесі жоғары деңгейлі PLM шешімінің қажетті атрибуттарының тізімін жабады, өйткені қатты модельдеу арқылы көптеген тапсырмаларды орындау әрқашан мүмкін бола бермейді (бұл әсіресе автомобиль, аэроғарыш және кеме жасау салаларына қатысты).

Соңғы жылдары, әсіресе аддитивті өндіріс технологияларының пайда болуымен машина жасау үшін АЖЖ техникалық білімнің ең қарқынды дамып келе жатқан салаларының біріне айналды. Сонымен қатар, орта деңгейдегі жүйелер белсенді түрде жетілдірілуде, жоғары деңгейдегі АЖЖ-ға жақындауда. CAD жүйесін игеру-бұл машина жасау мен аспап жасау үшін кез-келген АЖЖ-мен танысудың алғашқы қадамы.

2008 жылы Dassault Systemes (DS) (Париж, Франция) PLM v6 өнімінің өмірлік циклін басқару платформасының жаңа нұсқасын шығарды, ол PLM2. 0 тұжырымдамасын жүзеге асырады, CATIA дизайнын автоматтандыру, ENOVIA инженерлік деректерін басқару, SIMULIA инженерлік есептеулері, DELMIA өндірісін дайындау және 3DVIA шынайы үш өлшемді визуализация жүйелерін біріктіреді.

PLM Express пакеті шағын бизнеске арналған. Мұндай шешім CATIA V5 және V6 платформаларына арналған. Толық платформаға қарағанда оны енгізу оңайырақ және оның мақсаты дайын параметрлері бар алдын ала конфигурацияланған шешім арқылы тұтынушының қажеттіліктерінің 80-90% жабу болып табылады. Шығарылғаннан кейінгі үш жыл ішінде CATIA сатылымының шамамен 90% дәл осы нұсқада болды. Dassault systemes шешімдер портфолиосында мыналар бар:

- Виртуалды өнімді жобалау үшін CATIA
- 3D дизайнына арналған SolidWorks
- Виртуалды өндіріске арналған DELMIA
- Виртуалды тестілеу үшін SIMULIA
- IMOVIA бизнес-процестер мен өнімдердің өмірлік циклін өзара әрекеттесуге және бірлесіп басқаруға арналған,
- виртуалды тәжірибе жасау үшін 3DVIA.

SolidWorks АЖЖ-гибридті параметрлік модельдеудің озық технологияларына, SWR-PDM/Workflow интеграцияланған электрондық құжат айналымы құралдарына және мамандандырылған модульдердің кең ауқымына негізделген қуатты дизайн құралы. SolidWorks әзірлеушісі-SolidWorks Corp. (АҚШ), Dassault systemes холдингінің тәуелсіз бөлімшесі (Франция). Әзірлеушілер SolidWorks негізін қалаған тұжырымдамалық идеялар және жоғары өнімділік пен сенімділік, интуитивті интерфейс, SolidWorks-ті отандық өнеркәсіп кәсіпорындарында енгізудің сәттілігін анықтайды.

Solid Edge - бөлік үлгілерін жобалауға, ассоциативті байланыстарды сақтай отырып жинақтарды жасауға және жасалған үлгілер негізінде сызба құжаттамасын шығаруға арналған орта деңгейлі 3D қатты күйдегі CAD жүйесі. Unigraphics жоғары деңгейлі жүйесімен және жобаларды басқару жүйесімен біріктірілген.

Autodesk (Сан-Рафаэль, Калифорния, АҚШ) компаниясы АЖЖ нарығының көшбасшыларының бірі болып табылады. AutoCAD әлемде 2D құжаттамасын әзірлеу үшін іс жүзінде стандарт ретінде танылған. Сонымен қатар, бұл жерде AutoCAD платформасында, атап айтқанда Autodesk Mechanical Desktop және Autodesk Inventor-да жасалған нарық үшін қымбатырақ өнімдерді сатып алу бойынша мәмілелер санының ұлғаюынан туындаған жалпы арақатынастағы жеке AutoCAD сатылымдарының үлесінің үздіксіз төмендеуі де өз үлесін қосады. AutoCAD Inventor Professional Suite 2011-күрделі машина жасау өнімдерін әзірлейтін ұйымдарға арналған үш өлшемді қатты күйдегі дизайн жүйесі.

AutoCAD Inventor Professional Suite 2011 бағдарламасын пайдалана отырып, сіз пластмасса бұйымдарын өндіруге арналған қалыптарды жобалай аласыз, электр компоненттері немесе құбырлары бар күрделі инженерлік өнімдердің динамикасы мен беріктігін зерттей аласыз. Мұның бәрі AutoCAD Inventor Professional Suite бір дизайн ортасында мүмкін - бұл кешен келесі бағдарламалық жүйелердің барлық компоненттері мен функционалдығын қамтиды:

- AutoCAD Inventor Suite 2011 - 2D және 3D модельдеуге, сондай-ақ техникалық құжаттаманы дайындауға арналған;
- AutoCAD Inventor Simulation Suite 2011-беріктікті талдау және динамиканы модельдеу үшін;
- AutoCAD Inventor Routed Systems Suite 2011-кабельдік жүйелер мен құбырларды жобалауға арналған;
- AutoCAD Inventor Tooling Suite 2011-Пластмасса бұйымдарын жасауға арналған қалыптарды жобалау және талдау үшін.

Additive manufacturing, немесе AF-технологиялары (AF - Additive Fabrication дегеннен) — әлемдік тәжірибеде өнеркәсіпте 3D басып шығаруды қолдануды білдіретін термин, ол қосу арқылы өнімді өндіруді білдіреді. Аддитивті өндірістің мәні күрделі пішіннің бір бөлігін жасаудың бұл әдісімен қосу болып табылады, материалды дәйекті түрде, әдетте, қабат-қабатпен қолданған кезде, ол қажетінше тұтынылады. 3D принтерінің бағдарламалық құралы 3D компьютер үлгісін бірдей қалыңдықтағы қабаттарға бөледі, содан кейін принтер модель материалының бір қабатын екіншісінен кейін дәйекті қолдану арқылы прототипті жасайды.

Шығын материалдары пластик, бетон, гипс, ағаш талшығы, поликарбонат, металл, тіпті тірі жасушалар мен шоколад болуы мүмкін. Қолданудың екі әдісі бар: сия бүріккіш және лазерлік. Сия бүріккіш әдіске балқытылған тұндыру модельдеу және Polyjet сияқты технологиялар кіреді, ал лазерлік әдіске қабатталған нысанды өндіру, таңдамалы лазерлік балқыту, таңдамалы лазерлік агломерация, металды лазермен тұндыру және лазерлік стереолитография кіреді.

AF технологияларының дәстүрлі технологияларға қарағанда көптеген артықшылықтары бар. Инновациялық AF «бөлшектен бөлшекке», қалыңдығы әртүрлі материал қасиеттері бар бөлшекті өсіруге мүмкіндік береді; құю немесе механикалық өңдеу арқылы алынбайтын торлы құрылымдар. Бионикалық принциптерді пайдалана отырып, мысалы, қуыс сүйек эндопротезін жобалауға және жасауға болады. AF маңызды артықшылықтарының бірі сандық үлгілерді әлемнің кез келген нүктесіне және кез келген масштабта жергілікті өндіріс үшін ең қысқа мерзімде ұйымдарға лезде тасымалдау мүмкіндігі болып табылады. AF көмегімен шикізатты үнемдеу 75 пайызға дейін жетуі мүмкін! Өйткені, технологиялық процесс «мен тасты алып, одан артығын кесіп аламын» (Микеланджело) қағидасы бойынша емес, керісінше: «Мен артық ештеңе алмаймын» және оны табиғатқа сәйкес өсіреді.

Машина жасаудың әртүрлі салаларында аддитивті технологияларды қолдану мыналарды қамтамасыз етеді:

- механикалық өңдеу машиналары мен қымбат жабдықтарды қолданбай күрделі профильді және бірегей бөлшектерді өндіру;
- Шағын сериялар мен эксклюзивті опцияларды өндірудің табыстылығын арттыру;
- бөлшектерді дайындау кезінде «адам» факторының әсерін жою: тетіктің құрылысы толық автоматты режимде жүзеге асырылады;
- қабырғалардың, элементтердің қалыңдығын азайту арқылы бөлшектердің салмағын азайту, бал және басқа құрылымдарды жасау (бионикалық дизайн деп аталады);
- бір технологиялық циклде күрделі, біріктірілген бөлшектерді құру мүмкіндігі;
- бөлшектерде құйма ақауларының және кернеулердің болмауы;
- жасалған өнімнің физикалық-механикалық қасиеттерін бақылау.

"Таңдамалы лазерлік агломерация" әдісі (SLS немесе selective Laser Sintering) ішінара балқыту үшін жоғары қуатты лазерлік эмитенттерді (әдетте Көмірқышқыл газы) немесе "агломерация", шығын материалын тұтастай пайдалану болып табылады. Қолданар алдында шығын материалы шар диірмендерінің көмегімен ұнтақ консистенциясына дейін ұнтақталады. Бөлшектердің минималды мөлшері екі микронға жетуі мүмкін.

Материал ретінде әртүрлі полимерлер, балку температурасы жоғары металдар мен металл қорытпалары пайдаланылуы мүмкін. Стандартты экструзиялық басып шығарудан

(FDM) айырмашылығы, технология біртекті материалды байланыстырғыш қоспаларсыз күйдіруге мүмкіндік береді. Осылайша, басып шығарғаннан кейін дайын үлгілерді термиялық өңдеудің, шын мәнінде, агломерациялаудың қажеті жоқ, ал модельдердің өзі құйылған үлгілерге жақындаған жоғары беріктікке ие. Тұтқыр материалдарды қолданбай металл үлгілерін жасаудың бұл әдісі «металдарды тікелей лазерлік агломерациялау» деп аталады.

Машина жасау технологиясы дәстүрлі түрде ғылымның ең прогрессивті жетістіктерін пайдаланады. Сондықтан машина жасауда автоматтандырылған жүйелерді қолдану жаңа құбылыс емес. Кеңес дәуірінің өзінде бұл өндірісте бағдарламалық сандық басқарумен жабдықталған машиналар, әртүрлі роботтар қолданылды, көптеген учаскелер мен цехтар толық немесе жартылай автоматтандырылды. Бүгінгі таңда машина жасауда өндірісте «ақылды» машиналарды, яғни «интеллектуалды» машиналарды пайдалану мәселесі бұрынғыдан да өткір. Машина жасау үшін заманауи компьютерлік технологиямен басқарылатын осындай «ақылды» машиналарды жасау бүгінде қарқынды жүріп жатыр. Мұндай машиналарды пайдалану өнімділікті айтарлықтай арттырады, сонымен бірге «адам» деп аталатын фактормен байланысты шығындарды азайтады.

Машина жасауда ақпараттық технологиялар инфрақұрылымын дамыту ең алдымен кәсіпорынның зияткерлік капиталын арттыруға бағытталатын болады. Автоматтандыруды қолдану болашақта кәсіпорынның барлық мамандарының қызметін ретке келтіруге мүмкіндік береді, тұтынушылар мен өндірушілер арасындағы қарым-қатынасты жеңілдетеді және өнім сапасын бақылаудың тиімді жүйесін құрудың тиімді негізі болады. Қорыта айтқанда, мемлекет пен ұлт, өзгеріссіз бір орнында қатып қалмай, үнемі дамып отыратын тірі ағза секілді. Сондықтан заманға сәйкес жаңғыру міндетті барлық мемлекеттердің міндеті деп айтсам, қателеспеген болармын.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Норенков И. П. Основы автоматизированного проектирования: Учеб. для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2002. — 336 б.
2. Норенков И. П. Основы автоматизированного проектирования: учеб. для вузов. — 4-е изд., перераб. и доп.. — М.: Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2009. — 430 б.
3. Большаков В.П., Бочков А.Л., Лячек Ю.Т., Твердотельное моделирование деталей в CAD системах: AutoCAD, КОМПАС-3D, SolidWorks, Inventor, Creo. — СПб.: Питер, 2015. — 480 б.

МЕТОД КЕЙСОВ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ

Койбагарова Жанар Толеугалиевна –
ГККП «Высший аграрно-технический колледж ЗКОУА», г.Уральск

Ключевые слова:

Технология метода кейс-стади [1]. Этот метод способствует развитию у обучающихся самостоятельного мышления [2]. Метод кейса представляет собой реальную жизненную ситуацию, описание которой отражает какую-нибудь практическую проблему [3].

Традиционно в процессе обучения обучающийся накапливает опыт решения четко и конкретно сформулированных задач. Не секрет, что в реальности ситуация принципиально иная: жизненные и профессиональные задачи неизвестны заранее, никто не формулирует их в стандартной форме учебных задач. Более того, чаще всего эти задачи «замаскированы» множеством сопутствующих событий и фактов. Поэтому важно использовать такие технологии, которые помогали бы обучающемуся объективно оценивать реальную ситуацию, выделять проблему, учитывать интересы других людей, устанавливать с ними контакты, влиять на их деятельность. Для этих целей как нельзя лучше подходит метод анализа конкретных ситуаций (кейс-метод/Case study)[2].

Технология метода кейс-стади заключается в следующем: по определенным правилам разрабатывается модель конкретной ситуации, произошедшей в реальной жизни, и при этом отражается тот комплекс знаний и практических навыков, которые учащимся нужно получить; при этом преподаватель выступает в роли ведущего [1]:

- генерирующего вопросы,
- фиксирующего ответы,
- поддерживающего дискуссию,
- (т.е. в роли диспетчера процесса сотворчества)

Метод кейс-стади был впервые применен во время преподавания управленческих дисциплин в Гарвардской бизнес-школе, хорошо известной своими инновациями, в 1924 году. Преподаватели данной школы быстро поняли, что не существует учебников, подходящих для аспирантской программы в бизнесе, таким образом преподаватели начали в дополнение лекции организовывать студенческое обсуждение. Их первым решением данной проблемы было интервью с ведущими практиками бизнеса и написание подробных отчетов о том, чем занимались эти менеджеры, а также о факторах, влияющих на их деятельность. Слушателям давались описания определенной ситуации, для того чтобы ознакомиться с проблемой и найти самостоятельный в ходе коллективного обсуждения решение, т.е. преподаватель «презентовал проблему», перед студентами ставилась задача и рассматривались различные варианты решения.

Термин «ситуация» ранее использовался в медицине и прооведении, но в образовании этот термин приобрел новый смысл.

Кейс-метод широко используется в бизнес обучении во всем мире и продолжает завоевывать новых сторонников. Так, с 50-х годов двадцатого века бизнес-кейс получают распространение в Западной Европе, а с 90-х годов используются переводные (западные кейсы).

Основными понятиями, используемыми в кейс-методе, являются понятия «ситуация» и «анализ».

Этот метод способствует развитию у обучающихся самостоятельного мышления, умения выслушивать и учитывать альтернативную точку зрения, аргументированно высказать свою[2]. С помощью этого метода студенты имеют возможность проявить и усовершенствовать аналитические и оценочные навыки, научиться работать в команде, находить наиболее рациональное решение поставленной проблемы или задачи.

Можно выделить практические кейсы, которые отражают абсолютно реальные жизненные ситуации; обучающие кейсы, основной задачей которых выступает обучение; научно-исследовательские кейсы, ориентированные на осуществление исследовательской деятельности.

Как правило, структура кейса включает в себя:

- Ситуацию — случай, проблема, история из реальной жизни
- Контекст ситуации хронологический, исторический контекст места, особенности действия или участников ситуации.
- Комментарий ситуации.
- Вопросы или задания для работы с кейсом.
- Приложения.

Основная задача практического кейса заключается в том, чтобы детально и подробно отразить жизненную ситуацию.

Грамотно изготовленный кейс провоцирует дискуссию, привязывая учащихся к реальным фактам, позволяет промоделировать реальную проблему, с которой в дальнейшем придется столкнуться на практике.

Виды представления CASE

1. Печатный CASE
2. Мультимедиа CASE
3. Видео CASE

Объем CASE может быть различным - от нескольких предложений на одной странице до множества страниц.

Однако следует помнить, что большие кейсы вызывают некоторые затруднения у учащихся по сравнению с малыми, особенно при работе впервые.

Сценарий организации занятий:

1. Подготовительный этап.

Педагог подготавливает ситуацию, дополнительные информационные материалы, определяет место урока в системе предмета, задачи урока

2. Ознакомительный этап.

На данном этапе происходит вовлечение учащихся в живое обсуждение реальной профессиональной ситуации.

1. Введение в ситуацию.
2. Описание ситуации.
3. Информационный материал.
4. Глоссарий.

3. Основной (аналитический) этап.

1. Вступительное слово преподавателя;
Распределение учащихся по группам (4-5 человек в каждой);
2. Организация работы групп: краткое изложение членами групп прочитанных материалов и их обсуждение; выявление проблемных моментов; определение докладчиков.
3. Первый раунд дискуссии - обсуждение проблемных моментов в малых группах, поиск аргументов и решений.
4. Второй раунд дискуссии - представление результатов анализа, общегрупповая дискуссия, подведение итогов дискуссии найденных решений.

4. Итоговый этап.

1. Заключительная презентация результата аналитической работы (обучающиеся могут узнать и сравнить несколько вариантов решений одной проблемы);
2. Обобщающее выступление преподавателя – анализ ситуации;
3. Оценивание преподавателем обучающихся.

Рассмотрим применение метода кейс-стади примере урока по модулю «Специальная технология» с применением метода кейс - стади. Данная дисциплина является основным

специальным предметом специальности технического направления 1405000 «Монтаж и эксплуатация оборудования и систем газоснабжения». Если идет повествование о газовом оборудовании, то необходимо конкретно рассказать из каких элементов оно состоит, где применяется, как работает, где установлено согласно СИ, ГОСТ, инструкциям. Вначале занятия проводится лекция, где освещаются вопросы по размещению оборудования, присоединению к газовым сетям и газовым плитам. Занятие проводилось с использованием технологии метода кейс - стадии. Трудность при подготовке была в том, что составить один кейс для трех, четырех групп не возможно, из-за того, что какой бы кейс не был бы составлен, у каждой группы было бы одно и тоже решение и дискуссии не получилось бы. Поэтому было составлено три кейса (ситуации) [1].

Порядок проведения этого урока. Вначале урока по слайдам с обучающимися было повторение предыдущей теме, представляется глоссарий, проводится фронтальный опрос.

Тот обучающийся, который отвечает - получает фишку (она необходима для дальнейшего оценивания). После преподаватель разделяет группу на три подгруппы, раздает задания-ситуации, необходимый информационный материал, плакаты, маркеры (необходимые для описания проблемы и ее решения). Учащиеся 15 минут выявляют проблему, решают ее, приходят к единому мнению. После обсуждения проходит защита решения проблемы. Другие подгруппы слушали данные решения, если появлялись вопросы, то задавались вопросы, ответ мог дать защищающийся или кто-то из его команды. После идет обобщение преподавателем каждого вопроса отдельно (правильно принятое решение или принять другое решение). Оценка урока складывается из: активности учащихся при обсуждении, выступления докладчика, добавляется баллы и тем учащимся, кто задавал вопросы.

На данном уроке использовался активный метод обучения, основанный на организации преподавателем в группе студентов обсуждения задания, представляющего собой описание конкретной ситуации с явной или скрытой проблемой.

Исходя из вышеописанного, можно сделать вывод, что решение кейса позволяет развивать навыки критического мышления, а также актуализирует определенный комплекс знаний, которые необходимо усвоить при решении заявленной проблемы. В основе метода конкретных ситуации лежит имитационное моделирование: использованию этого метода в обучении предшествует разработка конкретного примера или использование готовых материалов с описанием реальной ситуации. Это может быть констатация каких-либо событий, описание какого либо конфликта или проблемы, эмоционально-поведенческих аспектов взаимодействия – моделируется соответствующий содержанию обучения процесс в реальных условиях. Ключевые вопросы преподавателя при анализе ситуации: «Что вы сделали?», «Какие аспекты действия вы считаете правильными?», «Что можно было сделать лучше?», «Как вы можете решить эту проблему?». Эти вопросы способствуют выработке у обучающегося способности по-новому смотреть на мир: на конкретную работу, организацию, собственную деятельность и взгляды. Оно ориентировано на будущее, направлено на переоценку своей деятельности, выработку новых подходов: «Что мы могли бы сделать?», «В чем состоит проблема?», «Каковы возможные пути подхода к проблеме?», «Что может произойти и к чему может привести, если...» При технологически выстроенной работе с конкретной ситуацией происходит «погружение» обучающегося в определенные обстоятельства, его собственное понимание ситуации, оценивание обстановки, определение проблемы и ее сути [3]. Затем учащийся определяет свою роль в решении проблемы и вырабатывает целесообразную линию поведения. Во время подведения итогов участник ситуационного анализа должен провести коррекцию своих взглядов, соотнести их с групповыми взглядами и выработать планы на будущее.

Метод кейса представляет собой реальную жизненную ситуацию, описание которой отражает какую-нибудь практическую проблему [3]. В идеале проблема не должна иметь однозначного решения. Иначе говоря, в кейсе обязательна какая-то интрига, позволяющая поддерживать интерес к ситуации. Кроме того, четко обозначаются временные рамки

ситуации и дана вся информация для анализа кейса. Важным условием считается присутствие в кейсе «действующего лица», ответственного за принятие решения. Метод представляет собой специфическую разновидность исследовательской технологии, т.е. объединяет в себе операции исследовательского процесса и аналитические процедуры. Кейс выступает как технология коллективного обучения, которая интегрирует технологии развивающего обучения, включая процедуры индивидуального, группового и коллективного развития, формирования определенных личностных качеств обучаемых[4].

В методологическом плане кейс-метод можно представить как сложную систему, в которую интегрированы другие, более простые методы познания. В него входят моделирование, системный анализ, проблемный метод, мыслительный эксперимент, методы описания, классификации, игровые методы, которые выполняют в кейсе свои роли.

Список использованных источников:

- 1.Забродин Ю.Н. Коликов В.Л, «Управление нефтегазостроительными проектами:современные концепции, эффективные методы и международный опыт»- М: Экономика, 2004
- 2.Газета «Класс-тайм» № 8, 39,45,47
- 3.[<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-2011-2012/>]
4. [<http://www.minplan.kz/economyabout/568/39993/>]
- 5.[http://www.centralasiabiz.com/cabiz/kazakhstan/industry/abt_industry_kz.htm]

ЖАҢА УАҚЫТ -ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ГЕОДЕЗИЯНЫҢ ДАМУЫНА ҚОСАР ҮЛЕСІ

Шымырбаева Анаргул Боранбаевна,

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы- техникалық колледжінің
арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

Қазіргі заманауи технологияның қарыштап дамуы еліміздің білім беру ісіне үлкен серпілістер алып келуде. Бүгінгі ғаламдастыру дәуірінің талабына сай білім беру барысында студенттің жеке тұлғасын жан-жақты жетілдіруге, олардың танымдық әрекетін дамытумен қатар ғаламдық ой-санасын қалыптастыруға ерекше назар аударылуда. Әрбір мемлекеттің алдына қойған мақсаты мен мұраты тарих сахнасынан өзіндік орнын ала отырып, өркениетті елдердің қатарына қосылу болса, сол экономикасы жақсы дамыған елдердің басты жетістіктері олардың қазба байлықтарының көптігі немесе жер көлемінің үлкендігінде емес, сондағы байлықты өз орнымен игере білуінде. Бұл қажеттілікті қанағаттандыру үшін ел ертеңі бүгінгі жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беруге бүкілхалықтық дәрежеде мән беру-қазіргі таңдағы үлкен мәселе. Олай болса, әр оқу мекемесінің басты міндеті – еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, сұранысқа ие біліктілігі жоғары мамандарды дайындау. Біз енді мамандарымызды Еуразиялық экономикалық одақ талабына сай етіп дайындауымыз керек. Қазіргі заманғы ғылыми-техникалық үдерістің қарқыны, білім беру жүйесінің алдына жаңа міндеттер қойып отыр. Ең бастысы – өз жұмыс орнына және бүкіл техникалық тізбекте технологияның үздіксіз өзгерістеріне бейімделе алатын құзыретті маман тұлғасын қалыптастыру міндеті. Біліміне, біліктілігіне, парасатына пайымы сай ұстаз бүгінгі таңда жас ұрпаққа білім беру жүйесінде болып жатқан оң өзгерістерге байыппен қарап, оның заман талабына сай мән-маңызын түсіну қажет. Сондықтан, жүктеліп отырған аса жауапты міндет, білім саласындағы реформалар, педагогикалық әдіс-тәсілдердің тың, мәнді, әрі сапалы болуын талап етіп отырған осы бір айтулы кезеңде, педагогтың жылдар бойы жинақтаған іс-тәжірибесін жаңа ақпараттық технологияға ұштастыруды қажетті санайды. Қазіргі уақытта білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Кәсіптік білім берудің ұлттық жүйесін қалыптастыруда педагог құзыреттілігі, студенттен кәсіби құзыретті маман қалыптастыруды бәсекеге қабілетті, білімді, азаматтар тәрбиелеуді жүктейді.

Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. ХХІ ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – студенттерге ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу. Олай болса, ақпараттық бірліктердің білімге айналуы әлемнің жүйелік-ақпараттық бейнесін студенттердің шығармашылық қабілеттері мен құндылық бағдарларын дамыту арқылы қалыптастыруды көздейтін, адамның дүниетанымның құрамдас бөлігі болып табылатын интеллектуалды дамуды қалыптастырудың бір жолы.

Қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым-қатынасына ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – студенттерге ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық ойлау-құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны пайдалану дағдыларын қалыптастыру және студенттің әлеуметінің ақпараттық сауатты болып өсуі мен ғасыр ағымына бейімделе білу. Қазіргі заманғы ғылыми – техникалық үрдістің қарқыны білім беру жүйесінің алдына жаңа міндеттер қойып отыр. Ол – өз жұмыс орнында және бүкіл техникалық тізбекте технологияның үздіксіз өзгерістеріне,

жаңалықтарына бейімделе алатын орындаушының тұлғасын қалыптастыру. Егеменді еліміздің болашағы білім беру жүйесі мен оқу орындарына байланысты. Заман талабына сай қазіргі оқу орындарында білім мазмұнын, оның құрылымдық жүйесін жаңарту – білім реформасының жүзеге асуының басты шарты. Осы талапқа сай студенттердің белсенділігі мен танымдық іс – әрекеттері арқылы студенттердің шығармаларын дамыту, қажетті жағдайда айрықша шешім қабылдай алатын жеке тұлғаны дамыту, осыған орай оқытудың жаңа технологияларын енгізе отырып, білім беру мен тәрбиелеу – оқытушылар алдындағы басты міндет.

Сондықтан әр түрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен студенттердің жас және психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибеде сынап қараудың маңызы зор. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан – жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру – оқытушының кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін – өзі дамытып оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Мұндағы негізгі мақсат – білім жүйесін дамыту, шаруашылықты басқара алатын жастарымызды тәрбиелеу, білім беруді нарық талаптарына сай өркендету. Осы мәселелерді жүзеге асырудағы аса маңызды, қоғамның белсенді өкілі, жетекші тұлға – оқытушы. Талабы мен талғамы жоғары жас ұрпаққа сапалы білім беріп, шәкірттің шексіз ықыласына бөленіп жүрген О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінің ұжымы осы салада аянбай еңбек етіп келеді.

Сондықтан арнайы пән оқытушыларының бірден-бір мақсаты – студенттердің қалаған мамандықтарына деген сүйіспеншілігін, қызығушылығын ояту, өздері қалаған мамандықтарының жауапкершілігін сезіндіру, мамандыққа деген тұрақты ойлы көзқарасты қалыптастыру. Әрбір ұстаздың мақсаты мен міндеттерінің жүзеге асуы – өз пәндерінен студенттерге үздіксіз сапалы білім беруі.

Мамандық бойынша арнайы пәндерді оқытуда оқытушының кәсіби шеберлігі, үйретуді тәжірибемен ұштастыру іскерлігі дамып отыру қажет деп есептеймін, яғни мамандықпен байланыстыра оқытудың арнайы пәнді оқытуда ақпараттық технологияны қолданудың маңызы зор. Сондықтанда геодезия пәнін оқытуда заманауи озық бағдарламаларды өз сабақтарында мейлінше қолдануға тырысамын. Оған біздің колледжімізде барлық жағдай жасалынған, геодезиядағы жаңа ақпараттық технологиялар, инженерлік сызба құруға қажетті бағдарламалар, интернет желісі арқылы жұмыс жасайтын жер серіктік бағдарламалар білім алушылардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне негізделген. Мысалға алатын болсақ, **AUTOCAD бағдарламасын** қолданып әртүрлі инженерлік сызбаларды дайындауға болады, студенттерге жобалау – сызу жұмыстарының автоматтандырылған стандарттық жүйесін қолданып, сызбалар құрастыру әдістерін және тәсілдерін үйретуге, сондай-ақ студенттердің осы қуатты әрі жетілген программалық графикалық жүйесі бойынша әрі қарай өз бетінше білімдерін тереңдетіп, қыр-сырын меңгерулеріне тура бағыт сілтеуге болады. Графикалық жүйе жазықтықтағы екі өлшемді сызбалармен қатар, ғылым мен техниканың әртүрлі саласында қолданылатын күрделі, көлемді конструкциялар моделін салуға мүмкіндік жасайды.

Болашақ инженерлердің кәсіби қызметінде кездесетін мәселерді шешу барысында, өндірісті жобалауға AutoCAD бағдарламасын пайдаланудың маңызы орасан зор. AutoCAD бағдарламасын үйрену барысында мамандар болашақта жедел жобалауды үйренеді және сызбалар, жобаларды электрондық почтамен интернет жүйесі арқылы алыстағы орындаушыларға жіберіп, нақты объектілерді жобалаудың орындалу мерзімін тездетеді. AutoCAD-ты қолдану арқылы төмендегідей мүмкіндіктерді жүзеге асыруға болады:

- графикалық модельдеу;
- сызбалардың ақпараттық мәліметтер қорын құру;
- кеңістіктегі конструкцияларды жобалау, модельдеу, визуализациялау;
- интеллектуалды құралдар көмегімен сызбаларға өлшемдер беру сияқты жұмыстарды орындауға өте қолайлы, сонымен қатар TOPOCAD, CREDOCAD бағдарламалары жаңа ақпараттық технологиялық камеральды өңдеу жұмыстарын жасауды үйретуге тырысамын.

Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды тиімді пайдалану тек қана сабақтар ғана емес, сонымен қатар пән бойынша сыныптан тыс шараларды да мазмұнды, нәтижелі ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мысалы: «» тақырыбындағы сыныптан тыс шара өткіздім. Бұл тақырыпты таңдауымның себебі еліміз жерін сүйетін, аумақтық жер ресурстарды орналастыру және құрылысын салу үшін болашақты басқару үшін қажетті шаруашылықтық саралауға қабілетті, конструктивтік ойлау қабілеті бар жерге орналастырушы және құрылысшы мамандарды қажет етеді, осы орайда студенттерге сапалы білім мен тәрбие беру - бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі табылады.

Заман талабына сай күрделі сұрақтарды инженерлер компьютер көмегімен шешуге тиістіміз, яғни негізгі мақсат -оқу процесінде компьютерлік технологияны кеңінен қолдану, студенттердің теориялық алған базалық білімдерін практикада ұштастыра білуге үйрету, практикалық машықтарын қалыптастыру.

Жоғарыда аталған компьютерлік бағдарламаларды оқытып, меңгерту «Геодезиядағы жаңа ақпараттық технологиялар» пәнінің негізгі мазмұны болып табылады. Дегенмен, аталған пәннің оқу бағдарламасында AutoCAD бағдарламасы бойынша арнайы сағаттар қарастырылмаған. Болашақ жерге орналастырушы-техник және құрылысшы-техник,геодезия және картография мамандары үшін аталған бағдарламаның маңыздылығын ескере отырып, өз педагогикалық қызметімде соңғы 5 жыл бойы «Геодезия және картография» кабинетінің меңгерушісі ретінде «Жас геодезист» үйірмесін жүргізіп келемін.

Бұдан шығатын нәтиже: ертеңгі келер күннің бүгінгіден гөрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын күдіретті күш тек білімге ғана тән. Олай болса, білім беруді ізгілендіру, ақпараттандыру – бүгінгі заман талабы. Ақпараттық білім, яғни орта мен адамның өзара қарым-қатынасын үйлесімді ету және жаңа ақпараттық қоғамда ақпараттық технологияны пайдалану, ақпараттық мәдениет байланысты кеңейтуге зор мүмкіндіктер береді. Өркениеттің өсуі ақпараттық қоғамның қалыптасуымен тікелей байланысты екенін ескерсек, қазіргі кездегі білім мен техниканың даму деңгейі әрбір адамға сапалы және терең білім мен кәсіби іскерліктердің болуын, жастардың белсенді шығармашылықпен жұмыс істеуін талап етеді.

ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Тугелбаева Жанаргул Сатбергеновна

«Махамбет көп бейінді ауыл шаруашылық колледжі» КМҚК
I санатты физика – информатика пәнінің мұғалім

Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі -білім алушыны оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. Инновациялық технологияны пайдалану — өмір талабы.Қазақстан білім стандартының жасалуы, жаңа оқулықтардың жазылуы, жаппай компьютерлендіру, инновациялық технологиядан іздену, білім сапасын арттыру, әлемдік білім кеңістігіне ену, кредиттік технологияға көшу мақсатындағы жұмыстардың бәрі – еліміздің жаңалыққа талпыныстың куәсімін.

Қазіргі заман талабына сай пән мұғалімі ғана болу аз, мұғалім - ұстаз, инноватор, иннотехник болуы тиіс.

Жүсіпбек Аймауытов: «Сабақ беру – үйреншікті жай ғана нәрсе емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер», - деген екен. Сондықтан қазіргі таңдағы педагогика жаңалықтарын, қазіргі қолданылып жүрген пән ерекшелігіне қарай қолдана білу – оқыту мақсатына жетудің бірден-бір жолы.

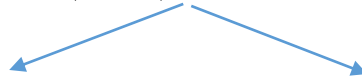
Инновациялық технология - оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді.

Инновациялық технология – бұл жаңашылдыққа негізделген технология.

Заман ағымына қарай мұғалім келесі инновациялық технологияларды қолдануы керек:

- дәстүрлі (оқулық, көрнекілік құралдар, электрондық оқулықтар);
- компьютерлік (презентация, дисктер, мультимедияқұралдар, интерактивтітақта);
- интернет – технология (интернет дербесақпараткөзіретінде, e-mail – ақпараталмасуқұралыретінде, тағыбасқа).

Инновациялық технологияны пайдалану

Жаңа материалды қызықты етіп түсіндіреді

Жаңа материалды бірігіп талдауға мүмкіндік береді

Педагогикалық жаңа технологияны ұтымды пайдаланып, физика сабағында жақсы жетістіктерге жету үшін, сапалы білім беруге ықпал ететін жаңа технологиялардың бірі - интерактивтік оқу технологиясы (ИОТ)

Инновация — кез келген жаңалық немесе жаңалықты енгізу ғана емес, бұл бүгінгі қолданыстағы білім жүйесінің тиімділігін арттыратын үдеріс.

Технологиялықинновациялар

бұлжаңазаманныңкомпьютерлікжәнетелекоммуникациялықтехнологиялары. Инновациялық технологиялармен оқыту барысында түрлі әдістерді пайдалануға болады. Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – «интерактивті оқыту әдісі». Интерактивті оқыту әдіс - тәсілдерді жиі пайдалану, әр сабақта оның мүмкіндіктерін түрлендіріп отыру – мұғалімдердің басты міндеті. ИОТ – деп нәтижесінде оқу әрекеті барысында олардың өзара мотивациялық, интеллектуалдық, эмоциялық және басқа да жақтарынан жетістіктерге жетуді сезіну ситуациясын тудыра алатын, білім алушыларға педагогикалық әсерлі танымдық қарым - қатынас құруға кепілдік беретін, оқытушы мен білім алушының іс - әрекетін оқу - ойындар түрінде ұйымдастыру тәсілдерін айтамыз.

Интерактивті әдістерге мыналар жатады:миға шабуыл әдісі; топпен жұмыс; проблемалық шығарма әдістері; рөлдік ойындар; зерттеулер; іскерлік ойындар; сын тұрғысынан ойлау әдісі; пікірталастар,«Кинометафара» әдісі.

Мысалға I курстағы «**Электр тогы. Тізбек бөлігі үшін Ом заңы. Өткізгіштерді аралас жалғау**» тақырыбындағы сабағымды қарастырайын.

Сабақ мақсаттары:

- Тізбектей, параллель және аралас жалғанған өткізгіштерден тұратын тізбек бөлігі үшін Ом заңын білу;
- Өткізгіштерді тізбектей, параллель және аралас жалғау қасиеттерін түсіну;
- Аралас жалғанған өткізгіштерден тұратын тізбек бөлігі үшін Ом заңын есептер шығаруда қолдану;

Сабақтың басы:

Ұйымдастыру бөлімі:

Сәлемдесу

Түгендеу

Жағымды психологиялық ахуал тудыру «**Жұптық тілек**» (тренинг)

Үй тапсырмасын сұрау:

«**Серпілген сауал**» әдісі арқылы сұрақтар беріледі.

- Электр тогыдегеніміз не?
- Ток күшідегеніміз не?
- Кернеудегеніміз не?
- Ток көздеріне не жатады?
- Электр тогыпайдаболуыүшіннегізгіекішарттыата?
- Меншіктікедергідегеніміз не?

ҚБ:Өзін- өзі бағалайды.

Сабақтың ортасы:

Жаңа сабақ:

Жаңа тақырып пен оқу мақсаттарын таныстыру.

«**Кинометафара**» әдісі

Білім алушыларға жаңа тақырыппен таныспай тұрып, осы тақырып жөнінде бейнефильм көрсетіледі. Сол бойынша білім алушылар жаңа сабақтың тақырыбын ашады.

I топ «Ток күші»II топ «Кернеу»III топ «Кедергі»

1-тапсырма:

«**Ой қозғау**» әдісі топпен жұмыс. Әр топқа сабақ тақырыбымен байланысты суреттер беріледі. Білім алушылар сурет бойынша өз ойларын жазады.

ҚБ: Топтар бірін бірі бағалайды.

2-тапсырма:(жеке жұмыс)

«**Сәйкестендіру**» әдісі арқылы берілген кестеден физикалық шамалардың формуласы мен өлшем бірлігін сәйкестендіреді.

Физикалық шамалар		
Атауы	Формуласы	Өлшем бірлігі
Ом заңы	$I = q/t$	Вт
Ток күші	$U=A/q$	А
Қуат	$I = U/R$	В
Кернеу	$P=A/t$	А

ҚБ:Бірін - бірі бағалайды

3- тапсырма: «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі бойынша білім алушылардың жаңа сабақты қалай меңгергенін білу үшін қолданамын. Әр топқа бір тапсырмадан беремін. Олар бірлесіп есептер шығарады

I-топ

1. Кедергілері 10 Ом 5 Ом және 15 Ом үш резистор тізбектей жалғастырылып, кернеуі тұрақты 120 В желіге жалғанған. Әрбір резистордағы ток күші мен кернеудің түсуін анықтаңыз.

II топ

1. Шеберханадағы электр сымдарына әрқайсысының кедергісі 120 Ом-ға тең 3 шам параллель жалғанған. Осы тізбектегі кернеу 220В болса, онда бүкіл сым бойынан өтетін токтың күшін анықтаңдар

III топ

1. Берілген тізбектің жалпы кедергісін анықта. Әрбір өткізгіштің кедергісі 5 Ом ға тең.

ҚБ: Әр топтан сайланған эксперттер есеп шығарған білім алушыларға баға береді.

Сабақтың соңы: Кері байланыс: «ҚҚҚ» кестесі

Маған қызық болған 2 нәрсе	Маған қиын болған 2 нәрсе	Маған құнды болған 2 нәрсе

Бағалау:

«От шашу» әдісі

Үйге тапсырма: §60. 62-65 бет

Инновациялық технология – білім сапасын арттыру кепілі.

Мұғалім иннотехник дәрежесіне көтерілу үшін инновациялық технологияларды меңгеру керек, содан кейін пән бойынша қандай тақырыпқа пайдалану керектігіне тиімді зерттеу жүреді. Яғни әрбір инновациялық технологияларды меңгереді, содан кейін меңгерген технологияларды сабақ барысында қолдану кезінде өткізеді, мұғалім талдау жасай отырып, тақырыпқа сай технологияны таңдайды. Мұғалім білім алушының табиғи дарын, қабілетін ашу жас ерекшелігін ескере отырып, технология элементтерін тиімді пайдалана алу керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Білім мен ғылым — даму тетігі / Елбасының ҚР Білім және ғылым қызметкерлерінің III съезінде сөйлеген сөзі // Егемен Қазақстан, 13 қазан, 2014.
2. Скаун В.А. Введение в профессию мастера производственного обучения: Методическое пособие.-М.:Высш.шк.,2010г.
3. Қабдықайыров Қ., Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А, 2015
4. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2011.«Әлеуметтік әріптестік жағдайында техникалық және кәсіптік білім беру», Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы №2 (26) 2013ж;
5. Шишов С.Е. Понятия компетенции в контексте проблемы качества образования. «Государства и образования, 2002 г»
6. Тренерге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012., 6-76б
7. zkoipk.kz

«ЛАНДШАФДТЫҚ ДИЗАЙНДЫ ДАМУ»

Қаблан Әлима Дәулетқызы

«Кентау көпсалалы колледжі» МКҚК, Кентау қаласы

Кіріспе

«Ландшафттық дизайн» табиғи компоненттерді белсене қолдана отырып табиғи немесе жасанды ортаны қалыптастыруға бағытталған қызметінің ерекше түрі. Бүгінгі күні ландшафттық дизайн, ландшафттық жасылдандыру және маңайды көркейту маңызды мәселелердің бірі болып қалыптасуда. Ол адамның тіршілік ортасын қолайлы және жағымды етеді. Ландшафттық өнер сәулетпен тығыз байланысты, өйткені екеуі де адам өмірі үшін кеңістікті ортаны ұйымдастырумен байланысты қызмет болып табылады. Осыған орай шамамен 100 жыл бұрын АҚШ-та алғашқы ұлттық парктерді ұйымдастыру кезінде «ландшафттық сәулет» термині пайда болды. Кейін осы ұғым еуропаға келіп, әлі күнге дейін пайдалануда.

XIX ғасырдың аяғы XX ғасырдың басы қалалардың инженерлік қайта құруымен белгіленді. Өнеркәсіптік кәсіпорындар мен зәулім тұрғын орамдары, электрстанциялары мен көліктік жолдар салынды. Құрылыстың қарқындылығы мен ластанған қоршаған орта кері әсерін тигізіп, үйлесімділікті бұзды, адам мен табиғат байланысын айырды. Адам өмірі мен денсаулығы жағдайының нашарлауы қаланың барлық құрылымдық бөліктерін көгалдандыру, демалыс парктерін аудандық бақтарды салу, жолдар бойында ағаш отырғызу, көгалдарды жайластыру бұзылған байланысты қалпына келтіру қажеттілігіне әкеп соқты.

Жақсы жобаланған төсем, бағыт беруі, тартымды көрінуі мүмкін, сонымен бірге қауіп туындауды азайтады және қауіпсіздікті жақсартады. Нашар жобаланған жаяу жүргінші немесе жол төсемі, ең жақсы дегеннің өзінде тартымды көрінбейді, ал ең нашар жағдайда, қауіп-қатерге және тәуекелге жетелейді. Жолға арналған төсемнің және беткі жағының дизайні арнайы ілімді қажет етеді, ол дизайнды пайдалану, контексті және критерийінен, пайдаланудың жоспарланған максималдық интенсивтіліктен, жергілікті геологиядан, климат және бюджеттен тұрады.

Өзектілігі

Ландшафт дизайны бойынша бұл күндері дизайнның ерекше түрі түсінілуі үшін үйлесімді және орынды орта құруға бағытталған адам өмірі. Бір жағынан, табиғи ландшафтты қабылдай отырып, адам онда оның әлеуметтік қызметімен үйлесетін ерекшеліктерді іздейді, жеке өмір, көңіл-күй және сезім. Демек, адамдардың осы қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін ландшафттық дизайнның әр объектісі адамға бағытталуы керек және оған белсенді оң әсер етуге арналған болуы керек.

Екінші жағынан, бұл тақырып облыс орталығы болған Түркістан облысындағы Кентау қаласы үшін өте маңызды рөл атқаруда, қазіргі еңбекқор жастарымызды осы салаға бағыттау жұмыстары жүргізілуде. Жерімізді дұрыс пайдалана білуіміз керек.

Мәселе

Адамның денсаулығы мен көңіл-күйіне көптеген факторлар, соның ішінде визуалды орта әсер етеді. Сондықтан ландшафттық дизайн адам мәдениетінің қажетті элементіне

айналуы маңызды, оны жүзеге асыру кезінде жұмыстың тиімділігі мен нәтижесінің сұлулығын біріктіреді.

Нысан

Түркістан облысы Кентау қаласы Кентау көпсалалы колледжі аумағы

Пәні

Ландшафтық дизайн

Мақсаты

Кентау қаласы елді мекен аумағын абаттандыру және көгалдандыру бойынша ұжымдық шығармашылық істі ұйымдастыру арқылы халықтың жерді пайдаланудың жалпы мәдениетін қалыптастыру.

Міндеттері

1. Кентау көпсалалы колледж аумағында экологиялық жағдай жасау бойынша тәжірибелік қызмет арқылы халықтың экологиялық мәдениеті мен экологиялық санасын қалыптастыру.

2. Колледж «Құрылыс» пәндер бірлестігі және қала аумағына ландшафтық дизайн эскиздерін жасау бойынша бірлескен қызметті ұйымдастыру.

3. Кентау қаласы тұрғындарын жеке учаскелер мен тұрғылықты жерлердің сәндік дизайны мен ландшафтық дизайнының элементтерімен таныстыру.

4. Колледж аумағының ландшафтық дизайнын жүзеге асыру.

5. Кентау қаласы аумағын ерікті жергілікті тұрғындармен абаттандыру және көгалдандыру

Жаңалық

Біздің өмірімізде "Ландшафт дизайны" ұғымы жаңа және ерекше, бірақ біз бүгін колледж жанындағы және үй жанындағы учаскелерден тек жеміс-жидек пен көкөніс дақылдарын ғана емес, сонымен бірге бізді табиғатпен байланыстыратын сұлулықты, заманауи технологияларды қолдана отыра аламыз.

Гипотеза

Егер сіз аумақтың ландшафтық дизайнын жүзеге асыру бойынша жұмысты дұрыс ұйымдастырсаңыз, онда қоршаған ортаны мәдени өзгертуге деген ұмтылыс адамның табиғи қажеттілігіне айналуы мүмкін.

Әдістері

Сауалнама, әңгімелесу, байқау, әдеби дереккөздерді зерттеу, жұмыс тәжірибесімен танысу, жобалау, суретке түсіру, сипаттау, эксперимент, Нәтижелерді математикалық өңдеу.

Шарттары

- Колледж Басқару Кеңесінің, Кентау қаласы әкімшілігінің, «Құрылыс» пәндер бірлестігі Колледж кеңесінің нормативтік-құқықтық шешімдері, бірлескен жұмыс туралы келісім;

- Оған колледж білім алушылары мен мұғалімдер, студенттер мен Кентау көпсалалы колледж оқытушылары, ерікті жергілікті тұрғындар қатысуы.

- Тәжірибелік сабақтар және WorldSkills құзыреттіліктері – білім алушылардың және жергілікті тұрғындардың бос уақыты бойынша оқу-тәжірибелік сабақтар жүргізу.

- Кентау көпсалалы колледжінде "Ландшафтық дизайн" мамандығын ашу.

- Материалдық-техникалық – отырғызу материалы, сәндік тас, қиыршық тас, тротуар плитасы, құм, тыңайтқыштар;
- Қаржылық – Кентау қаласы әкімшілігінің бюджет қаражаты, Кентау көпсалалы колледж әкімшілігінің қаражаты, бюджеттен тыс қаражаты.

Кезеңдері

I. Дайындық кезеңі (2022 жыл)

- аумақты көгалдандыру бойынша тұрғындардың мүдделерін анықтау;
- колледж жанындағы учаске мен аумақтың экологиялық жағдайын мониторингілеу ауылдар;
- ландшафтық дизайн бойынша әдеби дереккөздерді зерттеу;
- Кентау қаласы әкімшілігінің, колледждің Басқарушы кеңесінің, «Құрылыс» пәндер бірлестігі отырыстарында қала және колледж аумағын абаттандыру мәселесін қарау;
- жергілікті тұрғындар, оқушылар, студенттер, педагогтар қатарынан бастамашыл топ құру;
- Кентау қаласы және Кентау көпсалалы колледж аумағының ландшафтық дизайны бойынша жобаларға ұсыныстар дайындау;
- елді мекен объектілерінің ландшафтық дизайнын модельдеу жөніндегі жобалау тобының жұмысы;
- отырғызылатын материалдың мөлшерін анықтау;
- мәдени және жабайы түрлерді іріктеу;
- жобаны жүзеге асыру үшін қаражат жағын шешу.

II. Іске асыру кезеңі (2022 – 2025 жылдар)

- учаскелерді дайындау, тегістеу, қоқыс пен арамшөптерді жою, жақсарту
- топырақ;
- "жасыл құрылыс" объектілерін анықтау;
- объектілердің үздік ландшафтық дизайнына конкурс ұйымдастыру;
- жергілікті тұрғындар, білім алушылар және ата-аналар, педагогтар қатарынан бригадалар құру;
- колледж аумағының дизайнын өзгерту және абаттандыру бойынша жұмыстарды ұйымдастыру;
- ландшафтық дизайн объектілеріне кешенді күтімді ұйымдастыру.

III. Нәтижелі кезең (2023 жылдан бастап)

- білім алушылардың тәжірибелік-эксперименттік және зерттеу қызметін ұйымдастыру, ғылыми-практикалық конференцияларға материалдар дайындау;
- жеке жұмыстар, жобалармен презентацияларды рәсімдеу;
- үздік жобалар, ландшафтық дизайн объектілері, авторлар туралы мақалалар жариялау бұл жұмыстарды қалалық және облыстық газеттерінде, журналдарда жариялау;
- "Студенттер аллеясын" білім алушылардың идеясы бойынша салу;
- колледж аумағын абаттандыру және дизайнын өзгерту жөніндегі жұмысты ұйымдастыру;
- Жергілікті өсімдіктердің түрлерінің алуан түрлілігін арттыру.

Болашағы

- Ландшафтық дизайн объектілерінің өзгеру дәрежесін айқындау үшін елді мекен аумағының экологиялық мониторингін жалғастыру;
- Елді мекен аумағында демалыс аймақтарын құру және күркелер (беседка) салу;
- Әр түрлі замануи технологияларды қолдана отырып ландшафтты дизайн жоспарлау.

Әлеуметтік әсер

- 1) Колледж аумағының санитарлық-гигиеналық және экологиялық жағдайын жақсарту;
- 2) Жерді пайдалану мәселелері бойынша халықтың жалпы мәдениетінің деңгейін арттыру, тұрғындардың эстетикалық талғамы мен креативті ойлауын дамыту;
- 3) Колледж және елді мекен аумағын декоративтік безендіру және абаттандыру;
- 4) Тұрғылықты жерін және үй маңындағы учаскелерді ресімдеудің теориялық және практикалық тәжірибесін алу;
- 5) Жұмыссыз тұрғындарды жұмыспен қамту мәселесін шешу;
- 6) Ұрпақтардың өзара байланысын ұйымдастыру, балалар мен ата-аналардың бірлескен қызметі арқылы отбасын нығайту;

Қорытынды

Заманауи технологияларды пайдалана отырып жобалаудың жаңа әдістері аумақты абаттандыру жобаларын жасауға, перспективалық жоспарларды көзбен көруге, адам өмірі үшін қолайлы жағдайлар жасауға мүмкіндік береді. Гипотеза өзінің растауын тапты.

Колледж әкімшілігі және «Құрылыс» пәндер бірлестігінің тығыз ынтымақтастықтың арқасында мен жобалау, сызу, іздестіру жұмыстары бойынша жаңа технологияларды зерделеуге, іс жүзінде колледж аумағын абаттандырудың нәтижесін көруге, осы жобаны одан әрі дамытудың перспективалық жолдарын белгілеуге мүмкіндік алдым. Бұл жоба қалалар мен ауылдарды абаттандыру бойынша үздік бағдарламалар тізіміне ену мүмкіндігіне ие. Осы технологияларды қолдану адам қызметінің басқа да салаларында (әлеуметтік сипаттағы, техногендік және табиғи қауіпті жағдайларды қадағалауға, қоршаған ортаны қорғауға жәрдемдесуге көмектеседі) кеңінен пайдаланылуы мүмкін. 3D визуализация көмегімен саябақтарды, көшелерді, демалыс аймақтарын, үй-жайларды абаттандыру жобаларын жасауға болады.

Қолданылған әдебиеттер

- «Ландшафтты және бау-бақша дизайнын жобалаудың бөлшектері». 2016 Пол Хенси
- Ландшафтық жобалау және бақ дизайны» Т.Н. ЛЕЖНЕВА «Академия» баспа орталығы 2016.
- Гарнизиненко Т.С. Справочник современного ландшафтного дизайнера Р. н/Д: Феникс, 2005.
- Зверев И.Д. Человек в социоприродной среде / М.: Вента - Граф, 2000.
- Материалы и ресурсы Internet по темам “Ландшафтный дизайн” и “Дизайн пришкольного участка”

ДӘНЕКЕРЛЕУ ҚҰРЫЛҒЫЛАРЫН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ МАМАННЫҢ КӘСІБИ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Исаева Жұлдыз Төкенқызы

О.Көшеков атындағы Атырау агралы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

«Қазіргі заманда болашақ жұмысшы мамандарды ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп Елбасы атап көрсеткендей, жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.

Бүгінгі күнде арнайы пәнді оқытудың басты мақсаты - заман талабына сай қоғам дамуының тұтқасын ұстайтын белсенді, кәсіби білікті, маман иесін даярлауда болып отыр. Сондықтан жас ұрпақты мамандыққа бағыттап оқыту мен тәрбиелеуге жаңа көзқарас, жаңа тәсілдер, жаңа педагогикалық ізденістер мен идеялар қажеттілігі туындап, Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алды. Осындай педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарды және жаңаша қарым-қатынастар мен көзқарастар пайда болды.

Қазіргі заман болашақ мамандарынан тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, психологиялық-педагогикалық, технологиялық тұрғыдан сауатты және ақпараттық-коммуникациялық технологияны жан-жақты меңгерген ақпараттық сауаттылығы, ақпараттық мәдениеті мен ақпараттық құзыреттілігі қалыптасқан маман болуы талап етуде. Студенттерге білім беруде жаңа оқыту технологияларын қолдану, инновациялық бағытта жұмыс жасау заман талабына сай орындалуда. Оқу процесінде компьютерді тиімді пайдалану және қолдану кейінгі жылдары айтарлықтай оң тәжірибе беріп отыр. Атап айтсақ, студенттердің өз бетімен ізденісі, мамандыққа деген қызығушылығын арттырып, шығармашылығын дамытуға, оқу қызметінің мәдениетін қалыптастыруға, дербес жұмыстарын ұйымдастыруға ерекше қолайлы жағдай туғызып отыр. Мұндағы мақсат – теория мен тәжірибені ұштастырып, кәсіби білікті маман дайындау.

Мамандық- қарапайым өмір сүру көзі болып табылатын және қандай да бір дайындықты, жауапкершілікті талап ететін еңбек қызметінің маңызды бөлігі. Біреулер үшін – ол ойға алған арманның орындалуы, отбасы дәстүрін жалғастыру, келесі біреулер үшін – жаңалыққа, дербестікке талпыныс, үшінші біреулерге — әйтеуір бір мамандық алу керек болған соң. Мамандық таңдау- тағдырыңды таңдау деген сөз. Кейінгі өмірде өкінбейтіндей, өз қабілеті мен бейімділігіне сай кәсіп түрін таңдау. Бұл өте жауапкершілікті және маңызды іс. Мамандықты таңдау үшін, адам ең алдымен өзін, өз бейімділігін тануы қажет.

Себебі кәсіптік-техникалық білім беру – уақыт талабы. Бүгінгі жастардың басым бөлігі таза кеңседе отыруды көздейді. Бірақ елімізге қазір сол жастар «менсіне бермейтін» мамандық иелері аса қажет болып тұр.

Соның қатарында «Автомобиль көлігіне техникалық қызмет көрсету, жөндеу және пайдалану» мамандығы бойынша, оқылатын оқу практикасында өтілетін «Дәнекерлеу ісі» туралы айта кеткенді жөн көріп отырмын. Бұл оқу практикасының артықшылығы халық шаруашылығының түрлі салаларында қызмет істеуіне болады, сол себептен де «Дәнекерлеу ісі» – өте қажет құрылғы. Себебі кез келген өндірістік кәсіпорында электр газымен дәнекерлеу қолданылады. Электр газымен дәнекерлеу – қосылыс жерін балқу немесе иілу күйіне дейін қыздыру әдісі арқылы металл бөлшектердің қозғалыссыз, бөлінбейтін қосылыстарын алу үрдіс жұмыстары жүргізіледі.

Біздің О.Көшеков атындағы Атырау агралы-техникалық колледждің «Дәнекерлеу ісі» оқу практикасы студенттерге бірден дәнекерлеу кабинасынан емес, жас маман программасымен алынған ДТС-02 дәнекерлеушінің доғалық тренажердан басталады.

ДТС-02 дәнекерлеушінің доғалық тренажерінің артықшылығы, компьютерге орнатылған арнайы программамен жұмыс жасайды. Әр бір студентке компьютер экранында 2 минуттан уақыт бөлінеді. Осы уақыттың ішінде, студент алғашқы дәнекерлеуге бейімдеуге үйренеді. Себебі 2 минут ішінде монитордан жасалынған жұмыстарының нәтижесі көрсетіледі. Осы нәтижеге байланысты әр бір студент өзінің қателіктерін көріп, осы қателіктерді болдырмауға жұмыс жасайды.

Бұндағы көрсеткіштер:

- Дәнекерлеу доғасының ұзындығы;
- Дәнекерлеудің жылдамдығы;
- Электродтың орналасу бұрыштары көрсетіледі. Сондай-ақ осы қателіктерді принтер арқылы студенттерге шығарып беруге болады.

Осы қондырғының техникалық көрсеткіштері қалай жұмыс жасалатыны және қандай дәнекерлеу түрлерімен жасалынатынын көрсетемін.

ДТС-02 дәнекерлеушінің доғалық тренажері электродпен қапталған доғалық дәнекерлеу әдістерін (ММА режимі); қорғаныс газдары ортасында электрод сымымен жартылай автоматты дәнекерлеуді (MIG/MAG режимі); доғаның жанаспалы қозуы бар балқымайтын электродпен аргон доғалық дәнекерлеуді (TIG режимі) үйретуге және бастапқы оқытуға арналған.

Тренажер нақты шағын амперлік дәнекерлеу доғасын пайдаланып дәнекерлеу процесін имитациялауға мүмкіндік береді.

Тренажер практикалық дағдыларды игеруді қамтамасыз етеді:

- * доға аралығының белгілі бір ұзындығын қоздыру және сақтау;
- * дәнекерлеу объектісінің бетіне қатысты қол құралының кеңістіктік орнын сақтау бойынша;
- * дәнекерлеу ваннасының жылу режимін сақтау.

Тренажер дербес компьютердің көмегімен басқарылады. Машинаны басқару бағдарламасы, Wwsim Microsoft Windows 2000 операциялық жүйесіне арналған, HR. Бақыланатын параметрлердің шекаралық мәндерін орнату (доға аралығының ұзындығы, жылу салу, электродтың көлбеу бұрышы) параметрлер терезесі арқылы жүзеге асырылады. Бақыланатын параметрлердің шекаралық мәндерінің бұзылуы дыбыстық сигналмен бірге жүреді.

Ағымдағы нәтижелер монитор экранында келесідей көрсетіледі:

- * доға ұзындығының уақыт графигі;
- * ағымдағы уақыт көрсеткіші;
- * доғаның болу индикаторы;
- * доғаның ұзындығы, дәнекерлеу жылдамдығы, жұмыс құралының бойлық және көлденең бұрышы бойынша қате индикаторы
- * жұмыс құралының көлбеу бұрыштарындағы берілген мәндерден ауытқу көрсеткіші

Жаттығу сеансының қорытындысы бойынша есеп құрылады, оған доға ұзындығының уақыт графигі және сеанс уақыты, доға ұзындығының орташа мәні, бақыланатын параметрлердің берілген шекті мәндері, параметрлердің әрқайсысы бойынша қателер саны туралы ақпарат кіреді.

ТЕХНИКАЛЫҚ СИПАТТАМАЛАРЫ

Қуат кернеуі, В	220
Доғаның кернеуі (доға аралығының ұзындығы 1-5 мм), В	10 ... 40
Дәнекерлеу тогы, А	4,0±0,5
"Сеансты бастау" пәрменінен кейін шығу кезіндегі бос кернеу, В, артық емес	80
Тұтынылатын қуат, кВА, артық емес	0,5
Доғаның белсенді қуаты, кВА, артық емес	0,2

Көлденең жазықтыққа қатысты көлбеу бұрыш сенсорының жұмыс бұрышы, бұршақ.	±85
Қателер үшін акустикалық кері байланыс сигналдары: - доға аралығының ұзындығы бойынша, кГц - көлбеу бұрышы бойынша, кГц - жылдамдық бойынша, кГц	1,5±0,1 3,5±0,1 2,5±0,1
Салмағы, кг	12
Габариттік өлшемдері, мм	410x180x295
Бағдарламаланатын параметрлер	
Доға аралығының ұзындығы, мм	5.0 дейін
Дәнекерлеу жылдамдығы, мм / сек	20,0дейін
Оқу сессиясының уақыты, мин.	1-ден 10-ға дейін

Осы қондырғыны дәнекерлеу оқу практикасы өту барысында, әр бір студент алғашқы бейімделуден өтіп, дәнекерлеу кабинасына барады. Қондырғының артықшылығы студенттерді заманауи технологиялармен оқытып, алғашқы нәтижелерін көрсетеді. Яғни айта кетсек студенттер дәнекерлеуге барған кезде, өздеріне керекті тәжірибелерді жинақтап дәнекерлеп пісіру кезінде, жасайтын жұмыстарына пайдаланады. Сонымен қоса дәнекерлеп пісіру кезінде:

- Техникалық қауіпсіздікті сақтау жұмыстарын біледі;
- Жеке басты қорғау құралдарын пайдалана біледі;
- Пісіру қондырғысын жоғарғы кернеуге қосу және айыру әдстерін меңгереді;
- Пісіруге керекті ток күшін реттеуін біледі;

- Электродтардың диаметрлерін пісіретін металдардың қалыңдығына байланысты таңдауын біледі;
- Доға жағуға қолдарын жатықтырады.

Осы орындалатын жұмыстарды жоғарыда көрсетілген ДТС-02 дәнекерлеушінің доғалық тренажері көмегінің арқасында, студент дәнекерлеу жұмысына дайын болады.

Осы құрылғыны дәнекерлеу практикасы өтетін оқу орындарына пайдалануға ұсыныс беремін.

Қорыта келгенде «Еңбек үздіксіз үйренгендіктің арқасында жеңілдей түседі» деп ежелгі грек материалісі, философ Демокрит айтып өткендей, инженер – педагог мамандарының өздерінің кәсіби деңгейін ұдайы көтеріп отыруы, теориялық білімі мен әдістемелік білігін үздіксіз жетілдіруі, оқытудың озық әдіс-тәсілдерін үздіксіз үйренуі, мемлекеттік білім беру стандартында көрсетілген, мамандық алуға негізделген пәндерді тиісті деңгейде білуі, дәріс беру барысында пайдалануы, жалпы айтқанда, арнаулы пән оқытушысының үздіксіз білім алуы мен сапалы білім беруіне үлкен септігін тигізері анық деп есептеймін.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы “Білім мемлекеттік бағдарламасы” / Қазақстан мұғалімі. – 2000. - №33-34
2. Қазақстан Республикасында орта білімнің дамыту тұжырымдамасы. – Алматы: Қазақстан,-1997, 34б.
3. Әбдіғалиев Қ. Шоғырландырып қарқынды оқыту жүйесі. // Қазақстан мектебі. – 1998.- №11-12, 24-35б.
4. Таубаева Ш.Т., Барсай Б.Т. Оқытудың қазіргі технологиялары // Бастауыш мектеп. - №3, 4, -1999.
5. Таубаева Ш.Т., Лактионова С.Н. Педагогическая инноватика как теория и практика нововедений в системе образования: научный фонд и перспективы развития (Книга 1). – Алматы: Научно-издательский центр “Ғылым”,-2001.
6. Бегалиев Т.Б. Педагогика. Тараз: ТарМУ, 1999.
7. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика. – 1989.
8. Электросварочное оборудование. Справочник Т-1.
9. Барашкова О.Н. Источники питания сварочной дуги. М. Высшая школа, 2002.
10. Сварка и свариваемые материалы. Справочник Т-2. М.
11. ПАО Электромашиностроительный завод «Фирма сэлма» дуговой тренажер сварщика ДТС-02, 2015.

ЖЕРГЕ ОРНАЛАСТЫРУ ПӘНІ БОЙЫНША ДӘРІС БЕРУДІҢ ЖАҢА САТЫСЫ

Баймукашева Найля Сериковна

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

Қазіргі кезде қоғам дамудың жаңа кезеңіне көшуде, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық коммуникациялық технологиялар өндірістің барлық салаларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр. Компьютер адам қызметінің барлық саласында еңбек өнімділігін арттыру құралына айналды. Сол сияқты, қазіргі компьютерлік технологиямен бірге қарқынды даму қарсаңындағы геодезия әдістері ГАЗ мүмкіндіктерін пайдаланып, геодезиялық тапсырмаларды, яғни жасалынатын карталарды қажетті дәлдікте, тез әрі тиімді, материалдық және ақшалай шығынсыз шешуге мүмкіндіктудырды.

Топографиялық-геодезиялық жұмыстарда ГАЗ жердің бедері туралы нақты және сенімді мәліметтер алу үшін, сонымен қатар жолдар, су қоймалары, орман алаптары, ғимараттар мен құрылыстар сияқты нақты нысандарды сипаттау үшін, және құрылыс аумағында бедер күйінің өзгеруін белгілеп қою үшін қолданылады. Өндірісте жаңа ақпараттық технологияларды меңгермейінше сауатты, жан-жақты білгір маман болу мүмкін емес.

Өндірістегі инновацияны арнайы пәндер дәрістеріне енгізу заман талабы болғандықтан, колледжіміздегі арнайы пән оқытушылары үнемі өндіріспен тығыз байланыста болады. Мысалы, геодезия өндірісіндегі инновация халықаралық дәрежеде болғандықтан, ағылшын тіліндегі терминологияны білу маңызды. Ол үшін арнайы пәндерде **CLIL** технологиясын қолдану студенттің басқа тілді үйрене алмаймын деген сенімсіздігін сейілтп, тілді үйренуге ынтасын арттырады. **CLIL технологиясы** (Content Language Integrated Learning)- арнайы пәндерді ағылшын тілімен пәндік-тілдік кіріктіре оқыту. Сабақта шетел тіліне үйренуге емес, шетел тілі білімін қосымша қолдануды ұсынатын тілде оқыту, осылайша, студенттер шетел тілін оқу кезінде қолданады, сондай –ақ, оны қалай пайдалану керектігін үйренеді.

Бұл аспект коммуникативті құзырлықтарды қалыптастырады, себебі тыңдай білу, сұрақтар қоя білу және оларға нақты жауаптар құрастыру жеке тілдік қатынас қабілетін дамытады. Оқытушының сөйлесуін азайтып, керісінше студенттердің бір бірімен сөйлесу дағдысын қалыптастырады.

“Студенттерді оқу үдерісіне қалай ынталандыруға/тартуға болады?” деген сұрақты шешуде студенттерді оқыту үдерісіне ынталандыру факторларын, әдіс-тәсілдерін анықтау аса маңызды. Шәкірттерді оқуға қызықтыру, ынталандыру жайлы ойлаған кезде, біз олардың ішкі ынтасын арттыру жолдарын түсінуге тырысамыз. Оқуға қатыстыру дегеніміз оларды қызықтыру, жаңа бір нәрсе жасап көруге, таңдауға, қателесуге, қайтадан бастауға, табысқа жетуге ұмтылуға мүмкіндік беру.

Тамыз айында «Galamat online school» мектебі ұйымдастырған «XXI ғасыр талаптарына сай онлайн білім беру құралдарын игеру» курсына қатысып, спикері Жігер Донтайұлы болған, қашықтан оқу бойынша білімімді толықтырып, жоғары әсер алдым. Курс мазмұнында видеосабактарды сапалы қалай дайындау, видеосабакты жазу үшін қажетті техникалар (жарық, микрофон, смартфон, штатив түрлері және т.б.) түрлерімен

таныстырылды. Сонымен қатар, оқу материалдарын, лекцияны студентке түсінікті етіп жеткізу үшін, презентация құру, мультфильм видеолар құрастыру варианттары көрсетілді.

Сол сияқты, осы курс барысында видеосабақтарды өңдеуге арналған Camtasia 2018, OBS Studio бағдарламаларын еркін меңгеріп, тегін ноутбуктерімізге жүктеп алып, әлі күнге дейін сабақтарыма тиімді пайдаланудамын.

Сіздермен CLIL технологиясы бойынша жасақталған сабақ жоспарыммен жәнегеодезия пәні бойынша жасақталған «Құрылыс алаңдарындағы нивелирлеу жұмыстары» тақырыбында Camtasia 2018 бағдарламасында дайындалған видеосабағымды дайындау тәжірибеммен бөліскім келеді. Бұл видеосбақ ерекшелігі студенттерге жеткізілуі оңай, түсінікті тілмен жеткізілген. Интернет желісінен берілген тақырыбым бойынша видеороликтер, мультфильмдер тауып алып, оларды Camtasia 2018 бағдарламасында өңдей отыра, яғни тілдерін аударып, артық жерлерін қиып, студенттерге өздігінен дайындалуға мүмкіндік беретін сапалы бірнеше видеосабақтар дайындай алдым.

Camtasia 2018 бағдарламасы бізге мониторда болып жатқан іс әрекеттердің барлығын жазып алуға және видео файлдарды желі арқылы демонстрация жасау үшін сапалы сығуға мүмкіндік береді.

Оқу үдерісін жоспарлауға болады? - деген сұраққа жауап ретінде кеңесім: барлық жұмысты бірден жүзеге асыруға тырыспаңыз. Заманауи болашақ маман оқыту кезеңінде қандай мақсаттарыңызға қол жеткізуге болатынын мұқият ойластырыңыз; оқытудың ең қарапайым бір-екі құралын таңдап алып, солармен жұмыс істеуді бастаңыз. Бірден көптеген құралдарды қолдануға тырыспаңыз; оқыту кезеңінде Сіздің оқу сценарийлеріңіз неғұрлым қарапайым, түсінікті және шынайы болса, оларды ойдағыдай жүзеге асыру және қажетті нәтижеге қол жеткізу мүмкіндігі соғұрлым көбірек болады; оқытудың жаңа форматына Сіз ғана емес, студенттер мен олардың ата-аналары да жаңадан бейімделуде екенін, олар да Сіз сияқты мазасызданатынын есіңізде ұстаңыз; студенттеріңіздің ерекшеліктерін ескеріңіз және сабақты жоспарлау барысында сабақ мақсаттары мен тапсырмаларды әзірлеп, бір немесе бірнеше саралау тәсілін таңдаңыз.

Әдебиеттер

1. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білім беру деңгейін көтеру/М.Ғалымжанова//Информатика негіздері. – 2006. - №3. – 2-66.
2. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Академия, 2003.
3. Самашова Г.Е. Ақпараттық технология арқылы студенттерді іс-қағаздарын жүргізуге оқытудың педагогикалық шарттары /Педагогика ғылымының кандидаты, Қазақстан Республикасы, 2007, Қарағанды.

ПОУРОЧНЫЙ ПЛАН

Наименование программы:	Геодезия	Номер урока	
		(пары)	
Наименование модуля:	Тахеометрическая съемка		
Тема урока:	Электронные тахеометры		
Дата:		Продолжительность:	30 минут
Место проведения:			
Целевая аудитория:	1511000 «Землеустройство» 2-курс		

Цель урока:	Ознакомить с электронным тахеометром и объяснить отличие электронного тахеометра от простых геодезических приборов с помощью презентации во время изучения нового материала. Ознакомить с основными деталями путем демонстрации электронного тахеометра.
Языковые цели:	Language of learning: essential vocabulary, nouns and verbs. Language for learning: predicting, pre-listening, while-listening, after-listening Languagethroughlearning: показать на английском языке детали,
Ожидаемые результаты по предмету:	К концу урока студенты смогут: Знать особенности принципы работы электронного тахеометра Умеет показать основные детали прибора на английском языке Умеет дать информацию о приборе на английском языке с помощью данных терминов Умеет написать термины на английском языке
Ожидаемые результаты по языку:	Овладеют спец.терминологией и грамматической структурой при описании прибора на английском языке
Тип урока:	комбинированный
Необходимое оборудование и приборы:	Доска, проектор, электронный тахеометр

Ход урока	
Приветствие	Good morning . Stop talking everyone and pay attention. All the students here? Who is absent? Ok, good. Thank you. Let's begin the lesson. 1мин
Активизация	Try to find a theme through the video Найти тему с помощью видео -1 мин Раздаем карточки с новыми словами Даем задание на работу с карточками
Презентация новых слов	Демонстрируем электронный тахеометр - 2мин
Практика работы со словами	Определить по картинке названия терминов - 3мин
Предварительное задание для слушания	Работа с терминами / составить правильную версию слов из запутанных/-1мин
Задания во время слушания	Прослушать видео по теме и найти ключевые слова -1мин
Задание после слушания	На доске описывать тахеометра с данными

	терминами-2мин
Закрепление	С помощью предыдущего задания составить текст -2мин
Оценивание	На каждом задании раздаем три цвета смайликов-1мин
Рефлексия	Считаем баллы и делаем выводы-1мин

КӨТЕРУ-ТАСЫМАЛДАУ МАШИНАЛАРЫ ҮШІН ЭНЕРГИЯНЫ ҮНЕМДЕЙТІН ЭЛЕКТР ЖЕТЕГІН ЖАСАУ

Толубаева Айша Бакытжанқызы

Халел Өзбекғалиев атындағы Маңғыстау жоғары политехникалық колледжі, Ақтау қаласы
физика пәні оқытушысы, электр энергетика мамандығы
техника ғылымдарының магистрі, әдіскер

Жұмыстың жалпы сипаттамасы

«Физика» пәнінің жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы бойынша оқытудың мақсаты – оқушылардың ғылыми көзқарасының негізін қалыптастыру. Әлемнің жаратылыстанымдық-ғылыми бейнесін тұтастай қабылдауды, бақылау қабілеттерін дамыту, табиғат құбылыстарын талдау және таңдау арқылы өмірге қажетті практикалық есептердің шешімдерін таба білуге дағдыландыру.

“Жалпы физика” курсының оқыту мақсатына жету үшін білім алушыларға:

- негізгі физикалық құбылыстармен таныстырып оларды бақылау және эксперименттік зерттеу әдістеріне үйрету керек;

- физикалық шамаларды өлшеудің әдістерімен, физикалық аспаптармен, сондай-ақ эксперимент нәтижелерін математикалық өңдеу және талдау әдістерімен, электронды есептеу машиналарын қолдану жолдарымен және физикалық экспериментті автоматтандыру принциптерімен таныстыру керек;

- Оқып жатқан мамандығына қарай бағыттау керек.

Осындай мақсатпен «Электростатика» бөліміне сәйкес «Автоматтандыруды басқару», «Автокөліктерге техникалық қызмен көрсету, жөндеу» мамандықтарына бағыттап «**Көтеру-тасымалдау машиналары үшін энергияны үнемдейтін электр жетегін жасау**» тақырыбындағы зерттеу жұмысын жүргіздім.

Жұмыстың мақсаты және міндеті:

1) Қолданыстағы жүк көтеру және көлікті басқару жүйелерін, талдаулар мен кемшіліктерді қарап шығу және талдау.

2) Көтергіш-көлік механизмдерінің электр жетектерінің жылдамдығын реттеу бойынша ұсыныстар.

3) Көпірлі кранның қозғалу механизмінің екі қозғалтқышты электр жетегін есептеу.

Зерттеу объектісі. Зерттеу жұмысында электротехниканың теориялық негіздерінің негізгі заңдылықтары, жалпыланған электр машинасының теориясы, имитациялық математикалық модельдеу әдістері қолданылды.

Қазіргі уақытта машина жасау кәсіпорындарында және кран жасау зауыттарында заманауи электр жетекті басқару жүйелері өндіріске кеңінен енгізілуде. Атап айтқанда, жиілік түрлендіргіштері жатады, олар асинхронды электр жетегінің жұмысын тиім торлы ротормен басқаруға арналған. Заманауи крандарды басқару кранның барлық механизмдерін іске қосу және тоқтатудың жоғары тегістігін, жүкті көтеру, түсіру және кең ауқымда жылжыту жылдамдығын реттеуді қамтамасыз етуі керек. Қазіргі уақытта реттеудің жоғары тегістігін алу міндеті микроконтроллерлердің бағдарламаларын жетілдіру және электр жетегінің басқару параметрлерін оңтайландыру арқылы жүзеге асырылады. Басқаша айтқанда, кран жұмысын автоматтандыру дәрежесін арттыру кранның қуат және жылдамдық мүмкіндіктерін барынша тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылғандарға сәйкес, тек басқару әдісін ғана емес, сонымен қатар идеалды үдеу процесін жүзеге асыруды қамтамасыз ететін электр қозғалтқышының моментін өзгертудің ұтымды заңдылығын анықтау мәселесін шешу қажет. Өз кезегінде, көпірлі кранның үдеуінің идеалды процесі жүктің ауытқуының максималды амплитудасы сияқты кейбір негізгі шамалармен сипатталады; металл конструкцияға максималды динамикалық жүктеме; механикалық сипаттаманың тұрақсыз тармағында электр қозғалтқышының жұмысы кезінде жетектегі және металл құрылымдардағы қарқынды серпімді тербелістер; жеделдету уақыты және басқалары ең қолайлы мәндерді қабылдайды.

Үдеу заңын қозғалтқышты автоматты басқарумен ғана жүзеге асыруға болады, мысалы, ротордың тогын түзету арқылы іске қосу жүйесін уақыт функциясы ретінде пайдалану. Қазіргі уақытта қозғалу механизмдерінің жабдықтарында кеңінен таралып жатқан неғұрлым прогрессивті және заманауи – жиілікті басқару жүйесі бар тиін торлы роторы бар асинхронды электр жетегі. Жиіліктерді басқару жүйесіне келесі талаптар қойылады: қозғалыс жылдамдығы мен дәлдігі, тиімділік және автоматтандырылған жүйелерге біріктіру мүмкіндігі. Электр жетегінің кіріс деректері негізінде жеделдету процесін модельдеу және соның нәтижесінде жылдамдық, үдеу, жол, жүк арқандарының вертикальдан ауытқу бұрышы, үдеу уақыт сияқты негізгі динамикалық сипаттамаларды алу мүмкіндігі ерекше маңызға ие.

- көпірлі кранның екі қозғалтқышты электр жетегіне қойылатын талаптар және оның даму тенденциялары жинақталған, оның негізінде қазіргі заманғы технологиялық және пайдалану шарттарына сәйкес келетін ЖТ-АҚ жүйесі бойынша көпірлі кранның екі қозғалтқышты электр жетегінің басқару құрылымы ұсынылған және негізделген;

- жиілік түрлендіргіш – асинхронды қозғалтқыш жүйесі бойынша көпірлі кран қозғалу механизмінің екі қозғалтқышты электр жетегінің энергияны үнемдеуіне сапалық және сандық баға берілген.

Ұсынылған зерттеу жұмысы энергетика, көлік салаларға маңыздылығы жоғары.

Қорытындылай келе, жүргізілген зерттеулер статикалық және динамикалық жүктемелер кезінде, сондай-ақ айналу үйкеліс коэффициентінің ықтимал өзгеруін және оның жүйенің жұмысына және қарастырылатын параметрлерге әсерін қарастыру арқылы нақты жағдайларға жақындаған кезде жүйенің тиімділігін көрсетілді. Нәтижесінде көпірлі крандарды қауіпсіз және тиімді пайдалану үшін көпірлі кранның қозғалу арналған екі қозғалтқыш механизмінің жылдамдығын реттеуді шешудің ықтимал нұсқаларының бірі ұсынылды.

Зерттеу нәтижесіндегі ұсыныстарды әдістерді электр жетегінің моделін білім беру процесіндегі жалпы білім беру пәндерде (физика, математика) базалық модульдерде (экономикалық тиімділігі) және кәсіптік модульдерде (энергетика, автоматика және көлік салаларында) қолдануда кең мүмкіншілік береді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

- 1 Александров М. П., Колобов Л. Н., Лобов Н. А. Грузоподъемные машины : учебник для вузов. – М. : Машиностроение, 1986. – 400 с.
- 2 Браславский И. Я., Ишматов З. Ш., Поляков В. Н. Энергосберегающий асинхронный электропривод. – М. : Academia, 2004. – 202 с.
- 3 Драчёв Г. И. Теория электропривода : учебное пособие. – Челябинск : Издание ЮУрГУ, 2002. – 137 с.
- 4 Фираго Б. И. Теория электропривода : учебное пособие. – Минск : Техноперспектива, 2007. – 585 с.
- 5 Герман-Галкин С. Г. Matlab&Simulink. Проектирование мехатронных систем на ПК : учебное пособие. – СПб. : Корона-Век, 2008. – 368 с.
- 6 Герман-Галкин С. Г. Компьютерное моделирование полупроводниковых систем в Matlab 6.0 : учебное пособие. – СПб. : Корона принт, 2001. – 320 с.

- 7 Variable speed drives Altivar 71 and Altivar 71 // Catalogue. – 2014. – 130 с.
- 8 Певзнер Е. М., Попов Е. В. Современные тенденции и перспективы развития кранового электропривода переменного тока // Труды 12 НТК «Электроприводы переменного тока». – Екатеринбург, 2001. – С. 214-216.
- 9 Комерзан Е. В., Кирасиров О. М. Моделирование и анализ процесса разгона мостового крана. – Вестник РГРТУ. – 2008. – № 4. – С. 62-66.
- 10 Завьялов В. М., Гусев А. В. Управление скоростью электропривода подъема мостового крана при ограничении динамических нагрузок. – Вестник КузГТУ. – 2010. – № 6. – С. 62-

ЖЫЛҚЫЛАРДЫҢ ПАРАЗИТАРЛЫҚ АУРУЛАРЫН АЛДЫН АЛУ ШАРАЛАРЫ

Сахиева Бахытгүл Наурызбайқызы

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» Қазақстан халқына Жолдауында- Мал басының амандығы және өнімділігі жергілікті ветеринарлардың тиімді жұмысына байланысты. Бұл, түптеп келгенде, ауылдағы ағайынның әл-ауқатына тікелей әсер етеді. Ветеринария қызметі қазіргі заман талабына сай болмаса, ауыл шаруашылығы өнімдерінің экспортын арттыру мүмкін емес. Сондықтан, осы салада жүйелі жұмыс атқарылуға тиіс.

Қазақ халқының ерекше қадір тұтатын жануарының бірі де бірегейі – жылқы. Оны ең алғаш қолға үйреткен де қазақ. Халқымыздың қазақы болмысын айқындайтын құндылық және ежелгі көшпелі халық болғанымызды білдіретін басты нышан –қазақ жылқысы. Сондықтанда қазақ халқы жылқы өсіруде алдына жан салмайды. Жылқы шаруашылығының оңтайлы дамуына жылқыларда кездесетін жұқпалы аурулар кері әсерін тигізеді. Әсіресе, жылқының паразитарлық аурулары жылқы шаруашылығына эканомикалық зиян келтіреді.

Паразитарлық аурулар дегеніміз – жануарлар ағзасында гельминт, кене, жәндік және қарапайымдардың ықпалынан туындаған дерт. Паразит деген сөздің түпкілікті мағынасы – бір ағзаның екінші ағза есебінен күнелтуі.

Жылқыларда жиі кездесетін паразитарлық аурулар: гастрофилез, параскаридоз, деляфондиоз.

Гастрофилез – тақ тұяқтылардың асқазан жолдарын, таз қарның мекендейтін *Gastrophilidae* тұқымдасының *Gastrophilus* туысына жататын бөгелек балаң құрттары қоздыратын энтомоз ауруы. Гастрофилез малдың ас қорыту процесі бұзылуымен, жануарлардың бірте-бірте арықтауымен, гастритке, гастроэнтеритке шалдығуымен сипатталалды.

Қоздырушы түрлері: *G.intestinalis* – үлкен қарын бөгелегі, *G.haemorrhoidalis* –қызыл құйрық бөгелегі мұртты, *G.pesorum* – шөп бөгелегі.

Даму биологиясы: Ұрғашы имагоның жылқы түтіне бекіткен жұмыртқаларында 5-8 күн аралығында 1-ші сатыдағы личинка дамиды. Оларды жылқы өзін қасығанда немесе бірін бірі қасығанда ауыз кілегей қабығына бекініп, кейіннен асқорыту жүйесіне ауады да, 2-ші және 3-ші сатыларын өтеді. Көктемнің аяғында жаздың басында 3-ші сатыдағылары жерге түсіп, қуыршаққа айналады. Шамамен 25-37 күн ішінде олардан ересек бөгелектер дамып шығады. Әрі қарай еркектері ұрғашыларымен шығылысып өледі, ал ұрғашылары жұмыртқаларын бекіте бастайды. Тек *G.pesorum* имагосы жұмыртқаларын шөпке салады.

Эпизоотологиялық деректер. Гастрофилезге жылқы, есек, қашыр бейім. Бөгелектің солтүстік пен шығыста 4, оңтүстікте – 6 түрі кездеседі. Жайылымда болған жылқылардың 98-100% гастрофилезбен дерттенеді. Инвазия көзі ауру мал. Қоздырушы алиментарлық жолмен енеді.

Сыртқы белгілері: бөгелек балаңқұрттары аз болғанда өшкін түрде өтсе, инвазия интенсивтілігі жоғары болғанда мал арықтайды, кілегей қабықтары сарғылт тартады, гастрит пен коликтер тіркеледі, суаттағанда танауларынан су кері қарай ағады. Кейде тік ішек айналып кетуі ықтимал.

Диагностикалау мақсатында: Жүн жамылғысын бөгелек жұмыртқаларына зерттеу (ксенодиагностика), серодиагностикалау (ТЕГА, ИФТ) қолданылады. Өлген малда ауыз қуысында, жұтқыншақ, қарын, тоқ ішек, тік ішекте личинкалар табылады. Патологиялық өзгерістер негізінен личинкалардың кілегей қабыққа бекінген орындарында ойық жаралар, олардың домбығуы, қалындауы түрлерінде байқалады.

Гастрофилезді емдеуге келетін болсақ, бүгінгі күні ветеринарлық медицина мамандары Ивермектің негізіндегі препараттарды жиі қолданады. Алайда, кейбір жылқыларда ивермектин шок тудыруы мүмкін. Сондықтан, жылқыларға Ивермектин препаратын қолданбауға тырысу керек. Жылқыларға арналған танымал пасталар, өкінішке орай, тік ішек пен өңештегі паразит-личинкаларға әсер етуі төмен. Фенбендазол препараттарын 75-100мг /10кг дозасында бес күн бойы күн сайын тамаққа араластырып беру тиімді. Еліміздің аумағында жылқы ұстаудың ерекшелігін ескере отырып, фенасол кешенді препараты әзірленген. Бұл фенбендазол таблеткалары бар тұз-кертпелері. Тұз-кертпелердің құрамындағы таблеткалар да тиімді препарат қатарына жатады.

Параскаридоз – Параскридозы – Parascaridosis – жануардың ащы ішегінде тоғышарлық тіршілік ететін *Ascarida* тұқымдасына жататын *Parascaris equorum* нематодасымен туындайтын тақ тұяқтылардың: жылқы, есек және қашардың ауруы. Бұл ауру барлық жерде кең таралған. Бұл ауруды жылқы көбінде жазда, күзде және қыста жұқтырады. Сол себептен дегельминтизация жасалмаса, жаздан бастап бұл ауру құлындардың өліміне әкеледі.

Инвазия интенсивтілігі төмен болса, әсіресе ересек жылқыларда ауру айқын белгілерсіз жүреді. Клиникалық көріністер 5 айдан 1 жасқа дейінгі құлындарда айқындала түседі. Малдың көзге көрінетін кілегей қабықтары бозарады, оның біресе іші өтіп немесе қатады. Аурудың алғашқы кезінде құлын екі аптадай жөтеледі, өйткені балаңқұрттар өкпені шарлап, оны қабындырып бронхопневмонияға шалдықтырады. Танаудан кілегейлі шырын ағып, демалысы жиілейді. Бұл құбылыстар жануар ауруға шалдыққаннан кейін, 9-16-шы күндері байқалады және 4-7 күнге созылып, бірте-бірте жойылады. Құрттар ішекке түскенде, онда энтерит пайда болады. Соның әсерінен құлын-тайдың қарны қампиып кетеді. Құлын бірте-бірте арықтап, бойы өспей қалады. Жүйке жүйесі зақымданып, бұлшық еттері тырысып, артқы аяқтарының жансызданып қалуы мүмкін. Параскаридозды жұқтыруға себеп болатын жағдайлар – жылқыларды лас, дымқыл қораларда бағу және дегельминтизация жасамау.

Диагноз. Малдың тірі кезінде нәжісін Фюллеборн әдісімен қалқыту арқылы тексереді. Кейбір кезде параскаридтер нәжісімен бірге бөлінеді, бұл гельминттердің бөлінуін диагностикалық дегельминтизациялау арқылы жүргізіледі. Өлексенің ішегінен көптеген жұмыр құрттар табылуы шарт.

Емі. Қысы жазы жайылымда жүретін жылқыларға ең тиімдісі Фенасол препараты. Құрамында антгельминтигі бар тұз - кертпелерін жайылымға тастап кетсе де жылқыларда тұз да , дегельминтизация болады.

Деляфондиоз барлық жерде кездеседі. Жылқылардың 60-70% -ы жұқтыруы мүмкін. Бұл ауруды жұқтырған жылқы 8-9 айдан бастап ауырады, ал аневризманың пайда болуы 2-3 айдан бастап кездеседі. Әсіресе, олар тай, құнандарда жиі кездеседі. Жауын – шашын көп жылдары, қыс жылы болған кезде жылқы көп ауырады. Көбінде ауруды осы дертпен бұрын ауырған ересек жылқылар таратады. Бұл аурудың қоздырушысы *Delafondia vulgaris* нематоданың балаң құрттары қоздырады, олар тік ішектің сыртқы қан тамырларын,

шажырқайдың артерияларын жайлайды, ішкі қабығын тітіркендіріп қабындырады, тамыр ішінде қан ұйып түйіледі, ал оның қабырғасы соғылып кеңейеді, соның салдарынан өсінді-калташылар пайда болады.

Аурудың белшілері. Деляфондиозда қан тамырлары әр түрлі болады, олар балаң құрттың аз-көптігіне немесе бірнеше рет жұқтырылуына байланысты өзгереді. Егер құлын бірінші рет деляфондылармен зарарланса, онда ауру жіті түрде өтеді, жануардың дене қызуы 41 С-қа дейін көтеріледі, анемия пайда болады, қарын-ішектің қызметі бұзылады. Екінші рет инвазияны жұқтырған кезде клиникалық көріністер әдетте байқалмайды. Созылмалы түрінде, оқта-оқта ішек айналуы, оның түйілуі, яғни тромбэмбола түйнеуінің белгілері айқындала түседі. Деляфондиоз 5-10 жастағы жалқыларда ақпан, наурыз айларында жиі кездеседі. Аурудың ауыр түрінде жылқы жерге жата қалып, ұзақ аунақшиды, тапыршиды, шалқая жатып төрт аяғын көкке көтереді, кейде алдыңғы тұяқтарына сүйеніп бөксесіне шоңқайып, итше отырып қалады, іші шертіп кетеді. Аталған сырт белгілері айқындалып дүркін-дүркін каталанып ұзақ уақыт байқалады, ал әр бір түйнеудің ұзақ уақыт ұстайды, есіней береді аралығы қысқа болып келеді. Жануар дел-сал болып есеңгіреп қалады, аузына жинақталған шөбін шайнамайды. Дерттің бастапқы кезінде ішектің жиырылуы күшейіп, іші жиі өтеді, сұйық нәжісіне қан араласады. Перисталька біртіндеп бәсеңдей беріп тоқтайды, нәжісі шықпай ішекте жиналып қалады, метеоризм пайда болады. Ауру асқынғанда дене қызуы көтеріледі, қан тамырдың соғуы әлсірейді, бұлшық еттерінде діріл пайда болады, сирақтары құрысып-тырысып қалады. Ауыр түрі 1-2 күнде өтеді, малдың өлімімен аяқталады. Сирек жағдайда ауру 15-20 күнге дейін созылады.

Деляфондоз биологиясы. Еркегінің ұзындығы – 14-16 мм, ұрғашыныкі – 20-24 мм. Инвазиялық балаң құрттар жылқы ішегіне түскен соң сыртқы қабықшасын тастап, кілегейлі қабыққа тереңірек бойлай, одан әрі қан тамырларына енеді, ет және шажырқай артерияларына түседі. Олар белсенділікпен қан ағысына қарсы жүріп, шажырқай артериясына, қолқа және оның тармақтарына дейін жетеді. Мұнда қан ағымы бәсеңдейді, қан ұйып, қатайып, тромбыға айналады. Бірақ балаң құрттар өсуін жалғастыра береді, олар сыртқы қабықшаларын тастап түлейді, ұзындығы 2 см-ге жетеді. 5-6 ай ішінде өсіп-жетіліп, балаң құрттар қан тамырлардың ішіне қайта түседі, қан ағысымен бірге бүйен мен тоқ ішекке келеді, одан аталған мүшелердің қатпар-қабырғасына кіріп тоқтап, онда 3-4 апта тұрақтап, үлкендігі бұршақтай түйіндер түзіп, одан қайта шығып, ақырында ішектің қуысына өтіп, өсіп, жынысы жетілген еркек және ұрғашы жұмыр құртқа айналады. Толық дамудың айналым мерзімі 6-7,5 ай.

Емдеу жолдары: клиникалық белгілері болған кезде камфора, ауырсынуды басатын дәрілер қолданылады. Дегельминтизация үшін фенбендазол, альбендазол, тетраимизол қолданған тиімді.

Жылқының паразитарлық ауруын алдын алу үшін:

1. Сәуір-мамыр айларында жайылымға шығармау керек;
2. Қорада тұрған жылқыларды жылы сумен жуып, реппеленттерді себу керек;
3. Қораларды тазалап, әктеу керек, астауларды жуып, құрал – жабдықтарды уақытылы тазартып, жуып-шайып, жылқы нәжісін жинап, өртеп жіберу керек;
4. Халықты, мал иелерін және ветеринарлық дәрігерлерді паразитарлық аурулар мен инвазияларды емдеу және алдын алу шаралары бойынша санитарлық ағарту жұмыстарын жүргізу қажет.

Паразиттік аурулардан жылқы өлімі 50-60%-ға жетуі мүмкін. Осы жолы Атырау облысының 4 ауданында 59 жылқы өлді, оның 29-ы Құрманғазы ауданында, 18-і Махамбет ауданында, 12-сі Исатай ауданында.

Дер кезінде аурудың алдын алу шаралары жүргізілмегендіктен осындай шығынға мал иелері ұшырады. Сондықтан, ауырып ем іздегенше, ауырмаудың жолын іздеу керек. Ол үшін жылқының паразитарлық ауруларында аурудың алдын алу шаралары қатаң түрде жүзеге асырылуы керек!

Пайданылған әдебиеттер тізімі:

1. М.С.Сабаншиев «Паразитология және жануарлардың инвазиялық аурулары» Алматы, 2011ж
2. С.Ордабеков, С.Әміреев, С.Сүлейменов, М.Бердіқұлов «Паразитология» Тараз университеті баспасы, Тараз,2012ж.
3. Г.С.Шардарбаева, Г.Д.Ахметова, Г.Е.Тұрғанбаева, С.С.Усманғалиева, Д.У.Асылханов «Гельминтология» Алматы,2013ж
4. В.А.Сидоркин «Паразитарные болезни животных» Москва,2005г.
5. В.М.Субботин и др. «Современные препараты применяемые в ветеринарий» Ростов на Дону, 2000г.

АДЫРАСПАННЫҢ ФАРМАЦЕВТИКАДА ЖӘНЕ ХАЛЫҚТЫҚ МЕДИЦИНАДА ҚОЛДАНЫЛУЫ.

Г.М.Кушбаева

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, химия пәні оқытушысы, Атырау қаласы

Кәдімгі адыраспан.

Гармала обыкновенная (Могильник).

***Peganum harmala*.**

Сипаттамасы. Халықтық және латынша атауы.

«Адыраспан, адыраспан шыққан жерді, сірә, баспан» деп келетін магиялық формула-тіркес адыраспанның дәстүрлі түсінікке сәйкес айырықша қасиетіне байланысты қалыптасса керек.

Адыраспан (*Harmal* немесе *Peganum harmala*) — актікендер тұқымдасына жататын көп жылдық шөптесін өсімдіктер туысы, терең тамырлы өсімдік. Сабағы мен гүлінде уы болады. Сабағы биіктігі 30-80см, тармақталған, жалаң, жасыл түсті болады, бұтақты, салалы тамыры 10 м тереңдікке дейін кетеді. Гүлі ақ, сары, бозғылт – сары түсті және ол 1 – 3-тен топталып сабақ басында орналасады. Жапырақтары кезектесіп орналасқан, қысқажапырақты өсімдік. Жемісі шартәрізді, диаметрі 6-10мм, үшұяшықты бөлімдері бар. Тұқымы қоңыр немесе қошқыл-сұр түсті болады. Ерекше күшті сасық иісті, дәрілік өсімдік. Тау беткейлерінде, шөл-шөлейтті жерлерде, жол бойында, жазық далаларда өседі. Жаз-күз мезгілдерінде жемістейді. Қазақстанда оның үш түрі бар.

Таралуы.

Адыраспан Орталық Азияда, Шығыс Европада, Солтүстік Африкада таралған. Америка мен Австралияға жерсіндірілген. Сонымен қатар Кавказда, Ресейдің европа бөлігінің оңтүстік аймақтарында, Батыс Сібірде, Украина мен Моңғолияда да кездеседі. Оңтүстік Еуропа, Батыс және Орталық Азия, Солтүстік Африка мен Мексикада 6 түрі кездеседі. Қазақстанның шөл-шөлейтті, құмды, тұзды сортаңды топырақты жерлерінде, әсіресе Маңғыстау жерінде, Шу, Іле, Сырдария, Сарысу өзендері бойындағы тақырланған жайылымдарда, жазықтарда, жүзімдіктерде, бақша, жоңышқа егістіктерінде, өзендер мен көлдердің құмды жағалауларында, жол жиектерінде адыраспанның бір түрі – **Кәдімгі адыраспан (*P. harmala*)** өседі.

Химиялық құрамы. Құрамында хиназолин мен индолдың туындылары және алкалоидтардың бірнеше түрі бар. Алғашында құрамындағы алкалоидтардың ішінде таза күйінде гармалин, гармин (банистерин), гармалол және L-пеганин (вазидин) алынды. Кейінірек пегамин, пеганол, дезоксипеганин, пеганидин (шөпте) алкалоидтары алынды. Тұқымында кездесетін алкалоидтардың 50-95% - гармалиннің үлесінде болса, тамырында 67-74% гармин болады ал шөбінде 78% пеганин болады. Адыраспанның жас тамырларында алкалоидтар, әсіресе гармин екі есе көп болады. Алкалоидтардан басқа адыраспанның тұқымында қызыл бояғыш зат және кепкіш май алынады. Шөбінің құрамында 24% ақуыз, 4% май, 31% экстрактивті заттар кездеседі.

Адыраспанның алкалоидтары.

Атауы	Формуласы	ИЮПАК
Гармин	$C_{13}H_{12}N_2O$	7-метокси-1-метил-9Н-пиридол[3,4-b]индол
Гармалин (А типті МАО қайтымды ингибиторы)	$C_{13}H_{14}N_2O$	4,9-дигидро-7-метокси-1-метил-3Н-пиридол[3,4-b]индол
Тетрагидрогармин	$C_{13}H_{16}N_2O$	7-метокси-1,2,3,4-тетрагидро-гармин.
Гармин	$C_{12}H_{10}N_2$	1-метил-9Н-b-карболин
Гармин қышқылы	$C_{13}H_{12}N_2O$	Метил-7-метокси-b-карболин-1-карбоксилат
Гармилин қышқылы	$C_{14}H_{12}N_2O$	7-метокси-3,4-дигидро-b-карболин-1-карбоксил қышқылы.

Гүлдеу уақыты мен жинау. Мамыр-маусым айларында гүлдейді, тұқымы шілде-тамыз айларында піседі.. Өте өткір,өзіне тән иісі бар. Адыраспан шөбін бүршіктену кезеңінде ерте көктемде, ауа райы құрғақ болғанда жинап,дайындайды. Адыраспан киелі өсімдік болғандықтан оны жұлар алдында ырым бойынша «Ассалаумағалейкум адыраспан, Мені сізге жіберді Омар Оспан. Жанға дәру, дертке шипа болғай, Жамандықтан сақтай көр, сабылыстан» деп амандасып,рұқсат сұрап,жұлу керек. Жиналған адыраспан ауада кептіріледі. Адыраспанды сол жерден қайта жинау екі жылдан соң жүзеге асырылады. Адыраспанды жинап,кептіріп,өңдеп дайындау барысында өте мұқият болу керек. Шикізатпен жұмыс кезінде адыраспан уының әсерінен жүрек айну мен бас ауруы туындауы мүмкін.

Маңызы мен қолданылуы. Адыраспанның химиялық құрамының жүйке жүйесін қоздырғыштық қасиетімен қатар оны тыныштандырғыш,инфекцияға қарсы күресу,ауруды басатын,қабынуды жоятын, тершендіктің реттейтін,гельминттерді жоятын қасиеттері бар. Алайда ТМД елдерінде медицинада адыраспаннан алынатын препараттарын қолданбайды, себебі бұл өсімдікті медиктер мен биологтар әлі де зерттеу үстінде, сондықтан мемлекеттік фармакопояларда ондай дәрілік заттар тіркелмеген.

Дегенмен, адыраспан Африка және Азия мемлекеттерінің, кейбір Европа елдерінің мемлекеттік клиникаларында қолданылады. Орта Азия мемлекеттерінің дәріханаларында қарындаш тәрізді сығымдалған адыраспан сатылады. Йеменде адыраспан препараттары күзеліске қарсы қолданылады. Ауғанстанда адыраспан түтінімен сал ауруын емдесе,ал Үндістанда адыраспан түтінімен қиын жазылатын ашық жараларды емдеуге қолданады.

Адыраспанның құрамындағы заттармен перифериялық жүйке жүйесі аурулары мононеврит пен полиневритті де емдейді. Дәрілік өсімдік бұлшықет жүйесінің жұмысын реттеп, нервтардың өткізгіштігін жақсартады. Шетелдік дәрігерлер адыраспан құрамындағы алкалоидтарды ОНЖ ауруларын, мысалы Паркинсон ауруын, селкілдек сал ауруларын емдеуде қолданады.

Ал көптеген шығыс клиникаларында адыраспан алкалоидтары кокаин мен героинге тәуелділікті емдеуде қолданады.Адыраспан құрамындағы гармин мықты антидепрессант қана емес, сонымен қатар қан қысымын төмендетеді, туберкулез қоздырғышы Кох таяқшасымен де күресуде қолданылады.

Пеганидаин алкалоиды стафилококк инфекциясымен күресуде, жүрек бұлшықет жұмысын жақсартып,өттің түзілуін жақсартады.

Вазицин алкалоиды бронх спазмын төмендететін болғандықтан астманы емдеуде қолданылады⁷

Асқорыту жүйесінің ауруларын емдеуде, ағзадағы паразиттерді шығаруда, безгек ауруында, салқын тиіп суықтағанда да адыраспанды қолданады. Өртүрлі буын ауруларында, ревматизмде, қотыр мен көптеген тері ауруларында адыраспан ванналарын қолданады.

Адыраспанды тұнба,шай, қайнатпа түрлерінде қолданады.

Адыраспан халық ұғымында.

Адыраспан қазақ үшін қасиетті шөп болғандықтан бәле-жаладан сақтайды деп үйдің ішіндегі көрнекілеу жерге - кереге басына іліп қояды. Жаңа үйге кірерде **босағаға** жын-шайтан мүлдем жоламасын деп, адыраспанмен аластаған. Сонымен қатар, бұл өсімдікті иесіз үйді иесі жоқ кезде жайлап алған беймәлім жын-шайтандардан тазарту үшін адыраспанның бір бұтағын отқа салып тұтатып, аластайтын болған.

Сондай-ақ, ауыл әйелдері бірігіп текемет басқанда, әзірленіп жатқан текемет, киіздің қасына көз тимесін деп адыраспан және қызыл түсті мата төсейді. Өйткені, ондайда текеметке немесе киізге көз тисе, салынған өрнектер қиғаш немесе қисық түседі-мыс.

Жүн мен қолөнерде қолдананылатын түрлі жіптерді бояу үшін адыраспанды көп мәрте қайнатып, қызылкүрең түсті бояу алады.

Адыраспанның магиялық киелі қасиетімен бірге, емдік шипалығы да бар. Көшпелілер кесіртке тәрізді жәндіктер жараланғанда адыраспанға аунап жазылатынын байқаған.

Алайда, адыраспан - улы өсімдік. Қаратау сілемдерінде өсетін адыраспанды ашыққан кезде сиыр мен жылқы жеп, тыныстары тарылып, уланады.

Әлемге аты мәшһүр Ибн Сина адыраспанды адамның радикулитін, сегізкөздің нерві ауруын емдеуге де жиі қолданған. Ол үшін ұнтақталған құрғақ адыраспан шөбінің 50 грамының шүберек дорбаға салып, сыртынан қайнап тұрған су құяды. Біраз уақыт өткен соң суды сығып, дорбаны белдін ауырған тұсына басады да, сыртын тері кесіндісімен жауып, жақсылап байлап қояды. Сөйтіп 30 – 40 минут ұсталады. Дорбадағы адыраспанда ыстық сумен жібітіп, күніне 4 рет пайдалануға болады.

Дәрілік шикізат ретінде шілде айында бұтақшаларын, жапырағы мен гүлін жинап алады. Ол – улы өсімдік. Халық емшілері адыраспанды адамның құяңын, сегізкөздің жүйке ауруын емдеуге пайдаланған. Мал-дәрігерлік тәжірибеде оның тұнбасымен малдың қышыма қотырын, түрлі тері ауруларын емдейді. Оның құрамында алкалоидтар бар. Халық медицинасында адыраспанды ды буын ауруын емдеуге пайдаланады, қайнатылған суын безгекпен ауырған адамға ішкізеді. Сондай-ақ малдың қотырын да жазады. Адыраспаннан жүн мен жіптерді бояу үшін күрең қызыл бояу алынады. Тұқымы мен көк шөбінен алынған тұнбаны адыраспан шаруашылық зиянкестеріне қарсы күреске пайдаланады. Адыраспан – улы өсімдік (құрамында бірнеше алкалоидтар бар), дәмі ащы, мал жемейді. Жаз, күз мезгілінде тұтас денесін, күз мезгілінде жемісін жинап, кептіріп сақтайды.

Тұмау тиіп ауырғанда, отбасы мүшелерін адыраспанға тұз қоса отырып, аластаудың магиялық функциясымен қатар ем дарытатын қасиеті де бар. Сондай-ақ емшілікте адамның буынын сырқыраудан, аяқ-қолын қақсаудан емдеу үшін адыраспанды қайнатып, сол сумен ауырған мүшені үш мәрте булайды. Жел-құздан қозған буын ауруын емдеу үшін адыраспанның жас сабағын қиып алып, жаншып буынға тарту керек. Суықтан болған ауруға, терісі бөрткен кезде адамды адыраспан суына шомылдырған. Құяқмен ауырған адам адыраспанның сабақ, жапырақтарын қайнатып, күніне ұдайы екі жеті қатарынан ішуі керек. Тіс қақсап ауырғанда, адыраспанның шөбімен ыстағаннан кейін басылады. Ұмытшақтық меңдетсе адыраспанды сабағы мен жапырағын бірге қайнатып ішеді.

Мал дәрігерлігі практикасында адыраспанның тұнбасымен малдың қышыма қотырын, түрлі тері экземаларын емдейді. Тұнба 1:10 қатынаста жасалынады. 200 – 300 грамм ұнтақталған адыраспан шөбі қайнаған 2,5 - 3 литр жылы суға салынып, 1,5 – 2 сағат бойы тұндырырылады. Содан кейін оны бәсеңдеу отқа қойып, 2 – 3 минут қайнатып алады. Жылы тұнбаны малдың қышыма, қотырына жағып, сондай – ақ оны жуып емдейді.

Әдетте адыраспанмен ірі қара, жылқы, ешкі қышымаларын, экземаларын. Қойдың қотырын емдеуге сирек қолданылады. Адыраспан улы өсімдік болғандықтан, онымен малды емдеген кезде де сақ болған жөн.

Кез келген дәріні асыра қолдансаң уға айналары сөзсіз. Бүгінде адыраспанның қолдану тәсілін білетін ересектер азайғандықтан арнайы кеңеске сүйенбей қолдануға болмайды.

Ал үйді жағымсыз энергетикадан аластау үшін адыраспанды қанша түтетсеңіз де өз еркіңіз.

Көңілдеріңіз әркез сергек болсын!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жетісу. Энциклопедия. Алматы, «Арыс» баспасы, 1004— 712 бет. ISBN9965-17-134-3
2. Пайдалы өсімдіктерді мал дәрігерлігінде қолдану. - Алматы: Қайнар, 1988. - 242
3. Пайдалы өсімдіктерді мал дәрігерлігінде қолдану. - Алматы: Қайнар, 1988. - 242
4. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. Энциклопедия. - Алматы: DPS, 2011. -. ISBN978-601-7026-17-2
5. Пайдалы өсімдіктерді мал дәрігерлігінде қолдану. - Алматы: Қайнар, 1988. - 242 б
6. «Отбасы хрестоматиясы» С. Керімбай
7. Интернет ресурстары.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДЕРБЕСТІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Амирханова Үміт Өмірзаққызы

Қаптанбек жоғары аграрлық-техникалық колледжі,
Сарыағаш қаласы

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім беру және оның шығармашылық, рухани және тәни күш қуатын жетілдіру, жеке тұлғаның жан-жақты дамуына жағдай жасау міндеті көзделгенін ескерсек, болашақ мамандарды жаңашылдыққа даярлауымыз керек. Қай елдің болсын өсіп өркендеуі, әлемдік ортада алдыңғы шептен орын алуы оның ұлттық білім беру жүйесінің қалыптасуына, даму бағытына, қазіргі таңдағы оқытудың дидактикалық жаңа сипаты - жаңа оқыту технологияларын, оқу ақпараттарын ұтымды қолдану, шығармашылық оқыту түрлерін кеңінен пайдалануға байланысты. Ал шығармашылық іс-әрекет арқылы жаңа нәтижеге жету мен өзекті мәселенің шешімін табу шығармашылық дербестік негізінде жүзеге асады.

Шығармашылық дербестік - болашақ маманның танымдық интеллектуалдық әлемін дамытып қана қоймай, кәсіби маңызды сапаларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сондықтан шығармашылық дербестікке жеке тұлғаның дамуына, оның рухани тұрғыда жетілуінде маңызды, білімдік және психологиялық мәні терең құндылық бағдар ретінде танудың маңызы зор.

Студенттердің шығармашылық дербестігін арттыру жолдары:
- көкейкесті мәселелерді нақты белгілеу арқылы студенттерді ойландыруға, талдауға ынталандыру және белгілі деректерді, оқиғаларды, құбылыстарды салыстыра отырып, оны дамытуға қызығушылық туғызу;

- жаңа білімді меңгеруде тапсырмалар мен өзекті мәселелерді шешудің стандартты емес басқа тәсілдерін табуға ынталандыру;

- студенттің ізденімпаздық іс-әрекетіндегі өзіндік қорытындылар мен рефлексиялық талдау жасауда дербестігіне қолдау көрсету.

Болашақ маманның шығармашылық дербестігін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі: ынталандыру-еріктік, интеллектуалдық-белсенділік, жасампаз-рефлексиялық бөліктерден тұрады (I-кесте)

1-кесте - Студенттердің шығармашылық дербестігін қалыптастыру моделі

<i>Модель бөліктері</i>	<i>Өлшемдері</i>	<i>Көрсеткіштері</i>
<i>Ынталандыру - еріктік бөлігі</i>	Шығармашылық дербестікке ұмтылуы мен өзіндік өмірдегі ұстанымын айқындауға, кәсіптік білікті маман болуға талаптануы мен білім алуға қажетсінуін қамтиды.	- дербес өзіндік бағдармен іс- әрекетке шығармашылық сипат беруге қажетсінуі, - шығармашылық дербестікке ұмтылуы, ойлау еркіндігіне қол жеткізуі, - танымдық ынтасына сәйкес студенттің шығармашылық іс-әрекетке құндылық бағдар ретінде қажетсінуі, - жаңашылдықты қажетсінуі мен талаптану жаңашылдықты қажетсінуі мен талаптану
<i>Интеллектуалды- белсенділік бөлігі</i>	Интеллектуалдық ой-өрісі мен танымдық деңгейінің кеңдігі ғылыми білімді игеруі және оқу-танымдық қызмет тәсілдерінің жүйесін саналы меңгеруі.	-танымдық, шығармашылық іс- әрекетте дербестігінің болуы, - жаңаны табуда танымдық біліктерінің қалыптасуы, — құбылыстың мәнін білуге ұмтылысы мен ғылыми білімді игеруге ынтасының тұрақтылығы, — оқу-танымдық қызмет тәсілдерінің

		жүйесін саналы меңгеруі, — жаңа білімдер мен әрекет тәсілдерін өзбетінше игеру біліктерінің болуы, — шығармашылық жоспарлау және ұйымдастырудың жолдарын меңгеруі.
Жасампаз - рефлексиялық бөлігі	Студенттің өзін-өзі дамыту, өзін-өзі реттеу жүйесін меңгеруі мен іс жүзінде қолдануы, өзіндік бағалауға рефлексиялық талдауы	— өзін -өзі жетілдіру мен дамыту, — жаңаны ойлап табу мен жаңа нәтижеге жету, ой тереңдігі мен шығармашылық шабыттың болуы, — шығармашылық іс-әрекетке, ізденімпаздық жұмыстарға талдау жасай білуі, — мәселені түсінушілік, шешімтабудағы шапшаңдық пен мәселенішешудегі икемділіктің болуы, — іс-әрекетті объективті бағалау, жекетұлғалық құндылықтарды саналы түсіну, — өзін-өзі дамытуда рефлексиялық бағытты таңдау.

Енді колледж студенттерінің шығармашылық дербестігін ескере отырып, қазақ тілі пәнін өткізу ерекшеліктері мен кезеңдеріне тоқтала кетелік.

Тіл – ұрпақтар арасын жалғар алтын көпір, ақыл – ойдың түйіні танытар асыл қазына. Бүгінгі таңда егемендік алып етек жеңімізді жиып, ел болдық десек те көпшілікті толғандыратын мәселелер – ұлттық тәрбие мен ұлттық құндылықтар.

Ұлттың ұланы – терең теориялық біліммен қаруланған, ұлттық дүниетаным негізінде көзқарасы қалыптасқан әлеуметтік белсенділігі жоғары, отаншыл, мәдениетті, ата – бабамыздың мұрасын, ұлттық құндылықтарымызды көздің қарашығында сақтайтын ұлтжанды, шығармашылық дербестігі қалыптасқан азамат болып тәрбиеленуі тиіс.

Сондықтан ұлттық бағытқа бет бұрған оқу орны бірінші кезекте, білім мазмұнын ұлттық бөліктермен яғни, ана тілімен, өз тарихымен, мәдениетімен толықтыру қажет. Осыған орай оқу орындарында қазақ тілін оқытылуына ерекше көңіл бөлу қажет. Себебі, тіл ұлттық құндылықтардың ішіндегі бірегейі.

Бүгінгі таңда ана тіліміздің қыр – сырын ғылыми тұрғыда терең игеруге арналған тиімді әдіс – қазақ тілін шығармашылық тұрғыдан оқыту.

Қазақ тілін шығармашылық тұрғыдан оқытудың мақсаты – тіл біліміндегі танымдық теорияның ғылыми негіздерін меңгеру арқылы теория мен практиканы ұштастырып отырып, тіл үйренушінің ой - өрісін кеңейту.

Негізгі мақсатты жүзеге асыру үшін орындалатын міндеттер:

- қазақ тіл білімі мен танымдық лингвистиканың бір – бірімен байланысын көрсете білу;
- студенттердің ойлау қабілетін, қоршаған ортаны зерттеп тану қасиетін, өзіндік танымын кеңейту;
- ой, сана, тіл тұтастығы арқылы тілдік қатынасты жеке меңгерту, таным үдесін жан – жақты іске асыру;
- сөз өнеріне баулу;
- дербес шығармашыл тұлға қалыптастыру;
- белгісіз жағдай ортасында өздігінен шешім қабылдай білуге дағдыландыру.

1. Шығармашылық жұмыстар.

Студенттердің шығармашылық дербестігін, ізденімпаздығын қалыптастыруда сыныптан тыс, жеке, ұжымдық жұмыстар ұйымдастыруда шығармашылық ой, пәндік апталықтар мен ғылыми-шығармашылық апталық, жобалар, пәндік үйірмелер мен факультативтік сабақтардың маңызы зор. Барлық жұмыстарда студенттердің қалауы, таңдауы мен ұсыныстарын ескеру қажет. Сондай-ақ, мектептегі пәндік олимпиадалар, сайыстар, түрлі шығармашылық кештер студенттердің ізденіс қабілетін ұштап, дербес оң нәтижеге жетуге ықпал етеді. Сонымен қатар, студенттердің шығармашылық дербестігі мен ізденімпаздығын қалыптастыруда мұғалімнің педагогикалық шеберлігі қажет.

2. Оқытушы студентке әрқашан тапсырманы екі түрде: ауызша және жазбаша түрде беріп, олардың сөйлеу мәнерін, сөйлеу мәдениетін жетілдіреді.

1. Ауызша тапсырмаға пікірлесу сұрақтарын дайындау, әдеби шығармалардан тақырыпқа қатысты мәтіндер теру тапсырылады.

2. Жазбаша тапсырмалар арқылы оқушыларды өз бетінше жұмыс жасауға толық тәрбиелеуге болады. Ең бастысы әр бала өз зойын айта алатындай мүмкіндік тууы керек. Егер жеке өз ойы жетпеген жағдайда оқушы біреудің сөзін сол күйі айту арқылы да сөйлеп үйренеді.

3. Қазақ тілі пәнінде пікірлесу арқылы бір – біріне баға беріп сөйлесуге дағдыландыру

4. Тест тапсырмасы

5. Тақырыпқа байланысты шағын мақала, пікіржазуға үйрету.

3. Ізденіс жұмысына баулу – қоғамдағы, өмірдегі әр түрлі бейне суреттерден оқушыларда көптеген сұрақтар туындайды. Сол сұраққа өздері жауап іздеу арқылы ой - өрісін, шығармашылығын дамытып, бәсеке қабілеті күшейеді.

Ізденіс жұмысына баулу арқылы шығармашылық іс - әрекетті дамытудың, сөйтіп бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастырудың маңызы зор.

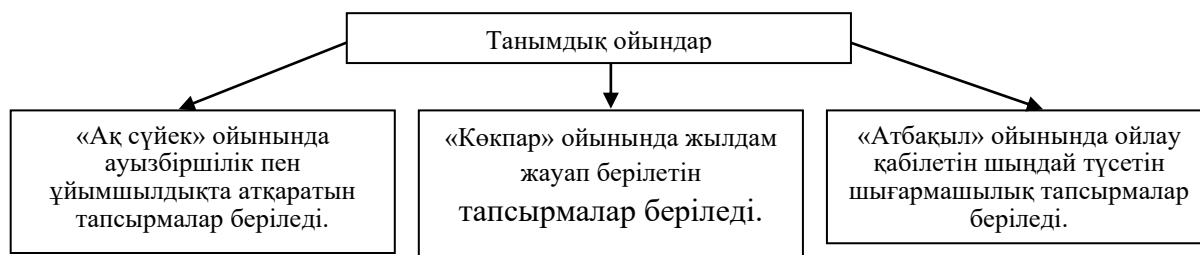
4. Деңгейлік тапсырмалар беру

Студенттерге деңгейлік тапсырмалар беру арқылы шығармашылық дербестігін қалыптастыру

Бастапқы деңгей	Орта деңгей	Жоғары деңгей
<ul style="list-style-type: none">- өз көзқарасы мен ұстанымын жан-жақты тұрғыдан қалыптастыра алмайды,- өз ұстанымын толық дәлелдей алмайды, оның артықшылықтарын толық көрсетпейді,- жан-жақты салыстырмайды,- ұтымды мысалдар келтірмейді,- себеп-салдарын дәлелді түрде келтіре алмайды,- талдау мен синтездеуді толық жасамайды,	<ul style="list-style-type: none">- ойлау қадамдарын ретімен қолданады,- өз көзқарасы мен ұстанымын қалыптастырғанымен оларды ұтымды түрде дәлелдей алмайды,- өз ұстанымдарын өзгелермен салыстырады, оның артықшылығы мен кемшіліктерін ажыратады,- өзіне айтылған сынды сабырмен қабылдай алмайды,- өзге ұстанымдарды жан-жақты талдамайды, олардың олқылықтарын ажырата алмайды,	<ul style="list-style-type: none">- негізгі ойлау қадамдарын ретімен, логикалы түрде және тереңінен қолданады,- өз көзқарасы мен ұстанымдарын ұтымды түрде дәлелдей алады,- өзіне өзі нақты баға бере алады,- өзге пікірлерді бағалай біледі,- ұсыныстар мен гипотезалар жасай біледі,- айтылған сынға байыппен қарайды: өз ұстанымдарын икемді түрде өзгерте алады,

- жан-жақты баға бере алмайды.	- өзге ұстанымдарды өз мақсатында пайдалана алмайды, - өз ұстанымын икемді түрде өзгерте алмайды.	- өз жұмысын жақсарту жолдарын іздестіреді.
--------------------------------	--	---

4. **Танымдық ойындар** студенттердің шығармашылығын дамытудың тиімді әдістердің бірі. Оған түрлі салт – дәстүр ойындарын кіргізуге болады.

Қорыта айтқанда, шығармашыл мұғалім – рухани дамыған әрі әлеуметтік тұрғыдан есейген, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген білікті маман, өзін-өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын шығармашыл тұлға. Ол жоғары білімді шығармашыл тұлғаны қалыптастырып, дамыту үшін жауапты. Осы орайда, біздің басты мақсатымыз — студенттердің ой-өрісін, қиялы мен шығармашылығын дамыту арқылы, заман талабына сай жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруымыз қажет. Білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылым мен тәжірибеге негізделген жаңа идеялар мен жаңа инновациялық технологияларды зерттеп, оны өз іс-тәжірибемізде қолдану арқылы оқу-тәрбие процесінде шығармашыл білімді тұлғаның дамуына мүмкіндік беріледі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022.
2. Ж. Дәулетбекова, П. Юсуп, Л. Жүмекенова. Қазақ тілі. Оқыту әдістемесі. - Атамұра, 2019
3. Г. Стамқұлова, Г. Оспанова. Қазақ тілі. Дидактикалық материалдар, - Мектеп, 2015

ТЕМІРЖОЛ КӨЛІГІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ МУЛЬТИМОДАЛЬДЫ ТАСЫМАЛДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Музатова Салтанат Амангельдиевна

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

Кіріспе. Заманауи әлемдік көліктік жүйе – бұл көліктің алуан түрлерінің: жер үсті (теміржол, автокөлік), су (теңіз, өзен, көл), әуе (немесе авиациялық), жерасты (құбыр желілі) көліктерінің өзара толықтырылатын үйлесімі.

Әлемдік көліктік жүйе 20 ғасырда толығымен қалыптасты. Оның ішіне барлық қатынас жолдарының инфрақұрылымы, көліктік құралдары, көліктік кәсіпорындары мен көлікті басқару енді. Инфрақұрылым көліктік тордан (темір жолдары, автокөлік жолдары, барлық су жолдары, әуе жолдары, арналар, құбырлар, тоннелдер мен көпірлер) және көліктік тораптардан (порттар, әуежайлар, теміржол бекеттері, вокзалдар, аялдамалар) құралады. Көліктік құралдарға барлық жер үсті, су және әуе көліктері жатқызылады. Көлікті басқаруға ұшуды диспетчерлік басқару, бағдарламалары, теміржолдар көрсеткіштерін басқару жатқызылады.

Мақсаты. көліктік жүйе қызметінің негізгі тұжырымдары, санаттары мен заңдылықтары аясында оның инфрақұрылымын жетілдіру, көліктегі логистиканың жетістіктерін пайдалану аясында білім беру, бұл өз алдына көліктік кешенінің тиімділігін арттырудың, әлемдік көліктік жүйесіне кірігуін белсендірудің алғы шарты болып табылады.

Барлық көлік түрлерінің кешенді дамуы ерекше маңызды, өйткені тораптардың сыртқы байланыстары едәуір кеңейіп үстінде. Оларға барған сайын автокөлік, әуе, су және құбыр желісінің көлігі де көптеп қатысуда. Оңтайлы көлікті таңдау және осының негізінде оның әр түрін кешенді дамыту басталу бекеттеріне аяқталатын бекетке дейін барлық жүріп өтетін жолында

жүктеді және жолаушыларды тасымалдаудың оңтайлы тәртіптерін белгілеудің негізінде жүргізілуі керек. Көліктік торабының жұмысының технологиялық үдерісі жалпы жүк айналымымен, оның құрылымымен және жүк ағындарының пайдаланылуымен және аяқталатын бекеттері туралы деректермен анықталады.

Қазіргі уақытта әртүрлі елдердің экономикасы өндірісті бөлумен және олардың арасындағы көлік байланыстарын ұйымдастырумен тығыз байланысты.

Көлік қызметтері нарығы, тіпті жекелеген дағдарыс жағдайында да жыл сайын өсіп келеді, сондықтан ел ішіндегі және Халықаралық экономикалық байланыстардағы көліктің рөлі үнемі артып келеді.

Көлікке сенімділік, үздіксіздік, ритақтылық, тасымалдау жылдамдығын арттыру, сондай-ақ "дәл уақытында" шығынсыз және тасымалдаудың ең төменгі құнымен жеткізу бойынша талаптар қойылады.

Материалдық ағындардың қозғалысын жеделдету үшін үлкен қиындықтар жылжымалы құрам мен инфрақұрылымға ұлттық нормативтік-құқықтық талаптар мен техникалық нормалардың айырмашылығын тудырады.

Осындай талаптарды қанағаттандыру мақсатында әртүрлі көлік түрлерінде бірыңғай құқықтық салада бірыңғай стандарттар, ақпараттық және техникалық сипаттамалар бойынша жұмыс істейтін көлік желілерін пайдалана отырып, өзара тығыз өзара іс-қимыл жасайтын жаңа техникалық құралдарды қолдана отырып, технологиялар үнемі әзірленіп отырады.

Қазіргі уақытта көлік үшін маңызды мәселе логистикалық ұйымдастыру болып табылады, көліктің әртүрлі түрлерінің өзара іс-қимылымен тасымалдауды басқару жүйелерін дамыту, сондай-ақ мультимодальды тасымалдауды және интермодальдық технологияларды қамтамасыз ететін терминалдық кешендер мен порттардың құрылысымен көлік инфрақұрылымын дамытуға мүмкіндік береді.

Интермодальды тасымалдау-бұл жүк иесінің қатысуынсыз бір көлік түрінен екіншісіне ауыстырып тиеу пункттерінде оны қайта тиеумен бірыңғай тасымалдау құжаты бойынша жүктерді көліктің бірнеше түрімен жеткізу жүйесі. Интермодальды тасымалдау кезінде жүк иесі бір делдалмен (оператормен) бүкіл жүру бағыты бойынша жүкті тасымалдауға келісім-шарт жасасады. Көбінесе оператор экспедиторлық компания болып табылады, ол жүк иесінің атынан әрекет етеді және жүктің жүру жолында барлық көлік операцияларын жүзеге асырады.

Мультимодальды тасымалдауды оператор елден тыс жерде жүзеге асырады.

Жүкті тасымалдау келісім-шарты жүк иесі мен бірінші тасымалдаушы (оператор) арасында жасалады. Келісім-шарт жүкті тасымалдауға беру сәтінде жасалған болып есептеледі, жүкті тапсыру-қабылдау фактісі құжаттарда жөнелтушінің және көлік ұйымы өкілінің қолдарымен, сондай-ақ соңғысының күнтізбелік мөртабанымен куәландырылады. Жүктерді тасымалдау мерзімі көліктің әрбір түрінде қолданылатын ережелерге сәйкес әрбір тасымалдаушының оны жеткізу мерзімдерінің сомасы ретінде есептеледі. Әрбір тасымалдаушы бірінші тасымалдаушының алдында оны жүк жөнелтушіден немесе алдыңғы тасымалдаушыдан қабылдаған сәттен бастап оны келесі тасымалдаушыға берген немесе алушыға берген сәтке дейін жауапты болады.

Интермодальды және мультимодальды тасымалдаудың белгілері:

- жолдың бастапқы пунктінен соңғы пунктіне дейін тасымалдауды жүзеге асыратын оператордың болуы;
- тасымалдау үшін бірыңғай өтпелі тариф;
- бірыңғай көлік құжаты;
- жүк және тасымалдау келісім-шартының орындалуы үшін бірыңғай жауапкершілік.

Интермодальды тасымалдау келесі негізгі ережелерді қамтиды.

1. Заңнамалық базаны және жүктерді тасымалдауды құжаттамалық ресімдеуді жеңілдетуді және жетілдіруді көздейтін Бірыңғай коммерциялық-құқықтық режим. Атап айтқанда, интермодальды тасымалдаудың бұл принципі мыналарды білдіреді:

- жүктерді (атап айтқанда контейнерлерде) көліктің барлық түрлерінде тасымалдау ережелерін жетілдіру, олардың таңдалған жұмыстарға сәйкес келісімділігі мен синхрондылық деңгейін арттыру мақсатында тұтастай алғанда көлік жүйесінің жұмыс істеу тиімділігінің критерийлері;
- кедендік рәсімдерді жеңілдету;
- мемлекетішілік көлік үшін бірыңғай тасымалдау құжаттарын әзірлеу және енгізу;
- сыртқы көлік нарығында жұмыс істеу үшін халықаралық үлгідегі стандартты коммерциялық және тасымалдау құжаттарын пайдалану.

2. Тасымалдауды ұйымдастырудың қаржы-экономикалық аспектілерін шешуге жүйелі көзқарас мынадай бағыттарды көздейді:

- жүктерді көліктің бірнеше түрімен тасымалдаудың, оның ішінде халықаралық қатынаста жүктерді тасымалдаудың және транзиттік тасымалдаудың бірыңғай тарифтік ережелерін белгілеу;
- көлік жүйесінің барлық элементтері арасында өтпелі көлік тарифтерін негізді бөлу әдісін әзірлеу;
- тасымалдауды жүзеге асыратын әрбір субъект үшін қызмет көрсету сапасын бұзғаны үшін қаржылық жауапкершілік тетігін әзірлеу.

3. Тапсырысты неғұрлым жедел және сапалы орындау жүзеге асырылатын әртүрлі ақпараттық жүйелерді пайдалану, яғни тасымалдаудың барлық кезеңдерін жоспарлау, басқару және бақылау. Заманауи ақпараттық жүйелер сонымен қатар жүктің географиялық орналасуын және оның күйін бақылауға мүмкіндік береді.

4. Көлік жүйесінің барлық элементтерінің ұйымдық-технологиялық аспектідегі өзара байланысы, сондай-ақ осы элементтердің жұмыс істеуі мен үйлестіруінің бірыңғай нысаны. Көлік тізбегінің элементтері әртүрлі көлік түрлерінің өкілдері болғандықтан, олардың сапалы жұмыс істеуі үшін олардың кооперациясы қажет.

Мультимодальды тасымалдауды жүзеге асыратын жүйенің үздіксіз және жылдам жұмысын ұйымдастыру үшін жақсы дамыған көлік инфрақұрылымы қажет, оның негізгі элементі терминалдар жүйесі болып табылады. Қазіргі уақытта мемлекеттік және жеке терминалдардың саны артып келеді. Мысалы, батыс Еуропада Контейнераралық желіні қамтитын және бірнеше елдің әртүрлі көлік түрлерін біріктіретін еуропалық терминал жүйесі бар.

Қазіргі терминалдар тікелей тасымалдауға байланысты бірқатар операцияларды орындайды. Терминалдардың мамандануын анықтайтын функциялардың бес түрі бар:

- тасымалдау қызметтері;
- жүк орындарына қызмет көрсету (жалға алу, лизинг, қоймалау, жөндеу);
- автокөлік құралдарына қызмет көрсету (жалға алу, лизинг, тұрақ, жөндеу, техникалық қызмет көрсету, жуу);
- тасымалдау желісіне қызмет көрсету (бастапқы-соңғы операциялар, кедендік қызмет көрсету, қозғалысты бақылау жүйесі);
- жүкке байланысты қызметтер (тиеу, түсіру, қоймаларды ұсыну).

Терминалдық жүйелердің жаңа тұжырымдамасы көптеген оқшауланған мультимодальды терминалдардан терминал негізгі элемент болатын бірыңғай жүк тарату орталығына көшу болып табылады. Көлік жүйелері мен өндіріс пен тұтыну салаларының интеграциясы тауар өндірушілер мен тұтынушылардың қызметін өзара байланыстыратын орталықты құруда көрініс тапты.

Мұндай тарату орталығы жүк түрлерін сұрыптау, оны іріктеу, құрастыру және жүк партияларын ірілендіру, сондай-ақ оларды бөлу, буып-түю, қоймалау, сақтау, өңдеу, пакеттеу, контейнерлеу, жеткізу және тасымалдау бойынша қызметтер көрсетеді. Сауда тарату орталығы бірнеше негізгі сипаттамаларға ие:

- қуат, яғни белгілі бір уақыт аралығында қайта өңделетін жүктің көлемі;
- экономикалық мүдделер аймағын анықтайтын нақты аумақтық орналасу;
- сатылатын өнім өтетін көлік жүйесіне қатынасы.

Өңірлік орталықтар тауар және көлік ағындарының қозғалысын, жүк өндеуді, бірлік (дана) өнімнен бастап ірі тоннажды контейнермен аяқтауды қамтамасыз етеді.

Қазір мұндай тарату орталықтарының қызметтерін тауарлардың номенклатурасы мыңдаған атаулармен өлшенетін жүздеген тауар өндірушілер пайдаланады. Қызметтерді сапалы орындау ғылымның, техниканың және технологияның соңғы жетістіктеріне жауап беретін операцияларды орындауды автоматтандырудың жоғары деңгейі есебінен қамтамасыз етіледі. Өтінімдерді орындау жылдамдығын арттыру үшін ақпараттық базаларда клиенттер, тапсырыстар, тауарлар, мерзімдер, көлік құралдары туралы барлық қажетті мәліметтер бар.

1979 жылы БҰҰ ЕЭК (ЕЭК ООН) шеңберінде сарапшылардың жұмыс тобы құрылды, олардың қызметі мультимодальды тасымалдауды жүзеге асыру процесінде туындайтын экономикалық, техникалық, әкімшілік және құқықтық мәселелерді шешумен байланысты. Қазіргі уақытта мұндай қызметтің бірнеше бағыты бар:

- аралас тасымалдау саласындағы ұлттық көлік саясатын зерттеу;
- халықаралық құқықтық құжаттарды әзірлеу;
- жүк жөнелтушілердің аралас тасымалдарға сұранысының тенденцияларын зерттеу;
- жүк бірліктерінің габариті мен салмағының өзгеруі және аралас тасымалдарды ұйымдастырудың салдары туралы мәселелерді шешу;
- тиісті инфрақұрылымы бар халықаралық мещысқан тасымалдардың маңызды желілерінің бірыңғай еуропалық желісін құру.

Қазіргі уақытта Батыс Еуропада екі мультимодальды көлік дәлізі бар: Франция, Испания және Португалия байланыстарын қамтитын Батыс магистраль және Германия, Австрия, Швейцария байланыстарын қамтитын Шығыс магистраль. Шығыс магистралі Еуропадағы жүк тасымалының 80% - дан астамын қамтамасыз етеді.

Мультимодальды және интермодальды жүк тасымалдары мультимодальды тасымалдау бір келісім-шарт шеңберінде екі немесе одан да көп көлік түрлерін пайдалана отырып жүкті жеткізуді білдіреді немесе жүкқұжат. Оны бір оператор (көлік компаниясы) жүзеге асырады, бұл ретте клиент алдында міндеттемелер алып жүру. Бұл мультимодальды тасымалдаудың негізгі белгілері.

Интермодальды тасымалдау сонымен қатар әртүрлі көлік түрлерін пайдалануды қамтиды. Бірақ оның иесі жүкті тасымалдауға бірнеше компанияны тарта алады және жауапкершілік олардың арасында бөлінеді.

Жүк тасымалдауды ірі халықаралық компаниялар ұйымдастырады, жүк жөнелтуші мен жүк алушы арасындағы қашықтық өте үлкен болған жағдайларда. Жоғары тәуекелдер үшін тасымалдау кезінде қызметтердің құнына сақтандыру компаниялары қосымша ақына кіргізеді. Шығындардың үлесі 5-7% құрайды. Ең көп шығын су және теңіз көлігімен тасымалданады, ал әуе көлігін пайдаланған кезде бұл тәуекелдер аз болады.

Айырмашылығы неде?

Мультимодальды және интермодальды тасымалдаудың айырмашылығы келесідей:

- Мультимодальды тасымалдау кезінде бір компания барлық уайымдарды өз мойнына алады. Оған барлық жауапкершілік жүктеледі, жүктің сақталуы.
- Интермодальды тасымалдауға бірнеше адам қатысады, логистикалық компаниялар. Жүкті бір экспедитордан екіншісіне беру кезінде жауапкершілікке көшу жүзеге асырылады.
- Мультимодальды тасымалдау кезінде бүкіл маршрутқа бір құжаттар пакеті ресімделеді. Интермодальды тасымалдау мыналарды қамтиды: бірнеше құжаттар пакетін жасау, бұл процесті біршама қиындатады.

Интермодальды тасымалдаудың басты кемшілігі мынада: егер тасымалданатын тауар жол кезінде зақымдалса және ол уақтылы бекітілмесе, алушыға қай компанияға шағым беру керектігін анықтау қиын болады. Екі жағдайда да жеткізу "Есіктен есікке" схемасы бойынша жүзеге асырылады және бірыңғай өтпелі тариф қолданылады. Бірақ тапсырыс беруші үшін мультимодальды тасымалдау тиімді нұсқа болады.

Мультимодальды тасымалдаудың ерекшеліктері

Мультимодальды тасымалдау принциптері:

- тауарлардың бір партиясын жеткізу кезінде әртүрлі көліктерді кезекпен пайдалану;
- жүктің қозғалысын бақылау;
- процестің барлық қатысушылары арасындағы жолға қойылған байланыс, маңызды ақпаратты жедел беру;
- тасымалдау процесінің барлық қатысушылары бір-бірімен кооперацияланған;
- мультимодальды жүйенің құрылымдық элементтерінің әрекеттерін логистикалық компания үйлестіреді.

Алушыға тауарларды жеткізуге міндеттеме алған көлік компаниясы келесі схема бойынша жұмыс істейді:

- жүктің жалпы параметрлері (көлемі, түрі) анықталады;
- қозғалыс бағыты әзірленуде;
- қажетті құжаттама дайындалады;
- форс-мажорлық жағдайлардың туындау қаупі талданады және оларды шешудің нұсқалары әзірленеді;
- жүкті алып жүру үшін экспедиторлар тағайындалады;
- өнімді тиеу жүзеге асырылады;

Тапсырыс берушіге және оның менеджерлеріне тасымалдау туралы есептер жіберіледі.

Тапсырыс беруші логистикалық компанияны сенімді түрде ұсынуы керек тасымалданатын тауарлар туралы мәліметтер қажет болған жағдайда тасымалдаушы алынған ақпаратты тексере алады. Егер ол шындыққа сәйкес келмесе, тапсырыс берушіге айыппұл төлеуге тура келеді.

Жүк алушының тасымалдауға қатысатын барлық мердігерлер туралы мәліметтерді талап етуге құқығы бар. Келісім-шартта жеткізу құны мен мерзімдері нақты келісілуі керек. Егер логистикалық компания мерзімдерін бұзса, жүк алушы одан келтірілген залал үшін ақшалай өтемақы талап ете алады.

Мультимодальды тасымалдау неге тиімді?

Мультимодальды тасымалдаудың негізгі артықшылықтары:

- жүктерді алыс қашықтыққа тасымалдау мүмкіндігі;
- шығындарды азайту, өйткені бір логистикалық компаниямен ынтымақтастық арзанырақ болады;
- тасымалдау процесінің барлық қатысушыларының үйлесімді өзара іс-қимылы есебінен жылдам жеткізу мерзімдері;
- жүктің қауіпсіздігі, өйткені барлық жауапкершілік бір тасымалдаушыға жүктеледі;
- құжаттардың ең аз көлемі;
- бір контейнерде құрама жеткізілімдерді тасымалдауға болады, бұл тасымалдау құнын төмендетеді және оның сақталуын арттырады.

Халықаралық тасымалдарға қандай көлік түрлері қатысады?

Теңіз көлігі. Жеткізу ұзақ уақыт алуы мүмкін, жүктер арнайы контейнерлерде тасымалданады.

Теміржол көлігі. Бұл тауарларды тасымалдаудың ең үнемді әдістерінің бірі, ол үлкен партияларға да, шағын бірлік жүктерге де жарамды.

Автомобиль көлігі. Жүктерді континент ішінде қысқа қашықтыққа тасымалдауға жарамды. Тауарлар теңіз немесе теміржол портына келгеннен кейін автомобиль көлігіне тиеледі.

Авиациялық көлік. Бұл ең жылдам және сонымен бірге ең қымбат көлік түрі. Ол тез бұзылатын жүктерге және шұғыл тапсырыстарды орындауға жарамды. Жеткізу ең қысқа мерзімде жүзеге асырылады. Көлікті таңдау тауардың түріне, баратын жеріне, жеткізудің қажетті мерзіміне байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Көлік және коммуникация министрінің 2010-2014 жылдарға арналған стратегиялық жоспарын бекіту туралы». Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 2 ақпандағы №60 қаулысы.
2. М.С. Изтілеуова. Көлік жүйелерінің логистикалық инфрақұрылымы. Алматы-2012
3. Единая транспортная система: Учеб. для вузов / В.Г. Галабурда, В.А. Персианов, А.А. Тимошин и др.; Под ред. В.Г. Галабурды. – М.: Транспорт, 1996. – 295 с.
4. Концепция организации контрейлерных перевозок на «пространстве 1520». – М.: ОАО «РЖД», 2011. – 149 с.
5. Внешнеторговые перевозки в смешанном сообщении. Экономика, логистика, управление / П.В. Куренков, А.Ф. Котляренко. – Самара: Изд-во СамГАПС, 2002. – 636 с.
6. Милославская С.В. Мультимодальные и интермодальные перевозки: учеб. пособие / С.В. Милославская, К.И. Плужников. – М.: РосКонсульт, 2001. – 368 с.
7. Мультимодальные транспортные коридоры (системный подход) / [В.И. Галахов, Б.А. Лёвин, В.Н. Морозов, В.В. Шашкин]. – М.: Транспорт, 2001. – 71 с.

ЖАСЫЛ ЭНЕРГИЯ – АДАМЗАТ ЕРТЕҢІ, ҚАЗАҚСТАННЫҢ БОЛАШАҒЫ

Г.А.Шекртова

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, физика пәнінің оқытушысы, физика магистрі

Негізгі сөздер:

Жасыл экономика, энергетика, баламалы энергия көздері, болашақтың энергиясы, тұрақты даму.

Қазақстан соңғы 100 жылдықта экологиялық мәселелер бойынша көптеген қиындықтарды басынан өткерді. Біздің елде болған Семей полигоны, Аралдың құрғап кетуі сияқты үлкен экологиялық апаттар бүкіл жұртшылыққа мәлім. Соған қарамастан, адамдардың Жер экологиясына негативті әсері жалғасып жатыр. Адамдардың денсаулығы нашарлап, бұрын адам баласы естімеген ауруларға кезігіп жатқаны жан тебіренетеді. Сонымен қоса су және энергия ресурстарының тапшылығы байқалып отыр.

Жоғарда айтылған мәселелерді шешу жолында Қазақстан Республикасы тың бастамалар көтерді. Қазіргі уақытта елімізде қарқынды жұмыстар жасалып жатырғаны белгілі. Осы ретте, жасыл экономика ұғымына түсінік бере кетелік. Жасыл экономика – Қазақстан қабылдаған халықаралық міндеттемелерге сәйкес және болашақ ұрпақтың мүддесі үшін табиғи шикізат қорларын тиімді және рационалды қолдану арқылы тұрғындардың әл – ауқатының артуына жеткізетін табысты экономика. Электр және жылу энергиясының генерациясы, газ өндіру, су ресурстарын пайдалану, ауыл шарушылығын тұрақты дамыту, өнеркәсіп қалдықтарын басқару және тұтыну, көлік және жол инфрақұрылымы жасыл экономиканың негізгі секторлары болып саналады. Жасыл экономика бұл күрделі сұрақтардың басты шешімі болып табылады. Оны дамыту арқылы зиянды қалдықтардың ауаға таралуын қысқарту, табиғи қорларды үнемдеп тұтыну, энергия тиімділігін арттыруға қол жеткіземіз. Энергия – бұл адамзат тіршілігінің дамуына жағдай жасаушы және ынталандырушы бірден-бір табиғи қайнар көз. Электр энергиясының өмір сүруі мүмкін емес. Қарапайым ғана мысал: егер электр энергиясы болмаса, үйіңіздегі теледидар, тоңазытқыш, телефоныңыз істен шығады, киім үтіктей алмайсыз, компьютер қоса алмайсыз. Әлем де үлкен үй секілді: энергиясыз зауыттар мен ірі кәсіпорындар жұмыс істеуін тоқтатады, ал олар болмаса, азық-түлік өндіріліп, киім-кешек шығарылмайды, жұмыссыздық белең алады, адамдар кедейшілікке ұшырайды... Былайша айтқанда электр энергиясы – тұтас әлем экономикасының бүлкілдеп соғып тұрған қантамыры.

Біздің өмір сүруіміз үшін электр энергиясының алар орны ерекше. Күн сайын оған деген сұраныстың, артуынан тұтынушыларды электр энергиясымен толық қамтамасыз ету әлем елдерінің басты мәселесіне айналды. Біздің болашағымыз өзіміздің қолымызда. Сондықтан еліміз бүкіл әлем энергия өндірудің жаңа әдісі мен үнемдеу жолын іздестіріп жатқанын баршамамызға мәлім. Энергияның ең басты бір түрі – жылу электр станциясы, электр энергияның екінші көзі – су, үшіншісі – атом, төртіншісі – жел. Дүние жүзінде көптеген энергия түрлері бар. Жоғарыда аталып кеткендей, оларға – күн, жел, су және т.б. жатады. Қазіргі таңда біз энергияны үнемдеу жолдарын қарастырудамыз. Себебі энергия көздері мәңгілік емес. Мысалы неше түрлі көптеген күннің энергиясы арқылы жел, су энергиялары арқылы жұмыс істейтін механизмдер бар. Күннің энергиясы арқылы жұмыс

істейтін батареялар бар, сосын бензинмен емес, күннің энергиясы арқылы жүретін көліктер бар. Жалпы қорыта айтқанда біздің өміріміз үшін энергияның атқаратын рөлі зор.

Болашақтың сарқылмас энергия көздері Энергия көздері:

Дәстүрлі энергия көздері	Баламалы энергия көздері
қоршаған ортаға зиянды, әрі шектеулі.	қоршаған ортаға қауіпсіз, шектеусіз, экологиялық таза және оны алу жолдары қиын емес.

Дәстүрлі энергия көздерінің қоры шектеулі: ерте ме, кеш пе, ол таусылады.

Органикалық отындар қоры бітпеген күннің өзінде, олардан энергия алу технологиялары жаңартылмаса, онда жылулық ластану, қатты және сұйық қалдықтардың бөлінуінен, қышқыл жаңбырлардың әсерінен ғаламдық экологиялық дағдарыс туады. Технологиялық жаңару энергияның қымбаттауына әкеледі.

Баламалы энергия – болашақтың энергиясы Таусылмайды, үнемді, экологиялық таза.

Энергияны электр тогына түрлендірудің екі түрі бар:

Электргенераторлар – механикалық энергияны электр энергиясына түрлендіреді;

Фотоэлементтер – Күн энергиясын электрт энергиясына түрлендіреді;

Күн энергиясы

Жердегі табиғи балама энергияның негізгі көзі – Күн. Ол таусылмайтын энергия қоры. Жердегі барлық тіршілік иелері күннен энергия алады. Күн адамның бір жыл көлемінде жаққан энергиясынан 15000 есе көп энергия береді екен. Балама энергия көздері жылу электр станциялары сияқты радиоактивті қалдықтар шығармайтындықтан, экологиялық таза болып саналады.

Күн энергиясының бірнеше ерекшелігі бар: қолданылуы тегін; қоршаған ортаны ластамайды; сарқылмайды; барлығына тиімді. Ең бастысы үй тұрмысында қолдануға қолайлы.

Келген электр тогын күнделікті үй шаруашылығында қолдануға ыңғайлы. Қазіргі таңда мемлекетіміз ауыл шаруашылығына көп мән беріп жатыр. Қаладан шалғай орналасқан фермалардың көбісі электр тогының қондырғыларын орната алмай жүр, ал күн энергетикасын пайдалану нағыз тиімді әдіс. Күн энергиясын өз мақсатымыз үшін пайдаланудың болашағы зор.

Жел энергиясы

XX ғасырдың басында Н.Е.Жуковский жел двигателі теориясының негізін қалады, осы теорияны негіздеі отырып әлсіз желдің ырғағынан жұмыс істелетін жоғары өнімді жетілдірілген желагрегаттардың конструкциялары жасалынды. Желдонғалағының диаметрі үлкен болған сайын соққан желдің үлкен ағысын қамтиды.және агрегат неғұрлым үлкен энергия өндіреді.

Биогаз

Биогаз өміріміздегі көптеген проблемаларды шеше алады: экологиялық, энергетикалық, агрохимиялық. Мысалы: далаға кететін қалдықтың қоршаған ортаға жағымсыз әсері зор. Ал биогазды алудың экономикалық бағаланулары бүгінгі күні ақталуда. Биогазды жарықтандыруға, үй жылытуға, тамақ пісіру, транспорт, электрогенератордың роторларын қозғалту мақсатында қолданады.

Су энергиясы

Су энергиясы – энергетиканың су қорларының қуатын пайдаланумен айналысатын саласы. Алғашқы су энергиясы диірмендердің, станоктардың, балғалардың, ауа үрлегіштердің т.б. жұмыс машиналарының жетектерінде пайдаланылды.

Су энергетика қорлары – өзендер мен сарқырамалардың құлама суынан алуға болатын энергия қоры.Энергияның бұл көзінің артықшылығы – оның қоры сарқылмайды, үнемі

қалпына келіп отырады. Су энергиясының қоры жөнінен Қытай, АҚШ, Канада дүние жүзіндегі алғашқы орындарды иеленеді.

Болашақтың энергиясы

Болашақ энергия көздері қазіргі кезде айтулы, жиі қолданылатын тақырыптардың бірі. Біздің қолданып жүрген энергия көздері бәрімізге белгілі. Қазіргі кездегі энергия көздеріне қарапайым күн, желді алуға болады. Желді энергетикалық көз ретінде пайдалану жыл сайын мұнайға, газға және көмірге қарағанда 25 есе көп энергия өндіре алады. Энергия бұл жылу, жарық және транспорт. Қазіргі таңда жел, күн қуаттарынан алатын энергетикадан басқа кремниден алынатын жарықдиодты және биоэнергия алу жолдары бар.

Бүгін біздің пайдаланып отырған энергия көздері – жер асты пайда қазба қорлары – мұнай, көмір, табиғи газ барлық энергоқорлардың 90 % құрайды. Американдық зерттеушілердің айтуынша жер бетіндегі мұнай 2025 жылға дейін жетеді. Қашан болсада, ол бітеді және әрі қарай не болады?

Қазақстанның географиялық қоныстану аймағы жел, күн және су энергиясын молынан пайдалануға мүмкіндік береді. Қуат жетіспеушілігі мәселесін шешудің бір амалы – қуатты үнемдеу. Қуатты үнемдеуге бағытталған шаралар Қазақстандағы нағыз балама қуат көздері болып табылады.

Қорытынды

«Ел алдындағы ендігі мақсат - табиғи көздерден электр энергиясын өндіру көлемін 2020 жылға қарай үш пайызға, ал 2050 жылға қарай 50 пайызға жеткізу». Энергетика – елдің экономикалық қуатын анықтайтын басты фактор. Сондықтан болуы керек, ілгеріде түтіні будақтаған алып кәсіпорындар суреті бейнеленсе – бұл сол елдің қуатты қарымын байқататын тәрізді еді. Алайда қазір бәрі керісінше, экологиялық қатер мен қауіпті ең алдымен сарайған мұнара-мұржалардан будақтайтын түтінмен бейнелеп жүрміз. Десе де, дамуды тежелтпеу үшін адамзат бәрібір энергияға жүгінеді, қуатқа тәуелді болады. Басқаша айтқанда «қуатсыздың күні қараң». Алайда, экономиканы арттыратын, энергияны үдетемін дегендер адамзат алдында төніп тұрған экологиялық қатерді де естен шығармаған абзал. Ендеше, жаңартылатын энергия көзіне көшу – заманның талабы. Энергияның ең басты бір түрі – жылу электр станциясы, электр энергияның екінші көзі – су, үшіншісі – атом, төртінші көзі – жел. Дүние жүзінде көптеген энергия түрлері бар. Жоғарыда аталып кеткендей, оларға - күн, жел, су және т.б. жатады. Қазіргі таңда біз энергияны үнемдеу жолын қарастырудамыз. Себебі энергия көздері мәңгілік емес. Бұл бір ғана өңірден емес, бір ғана мемлекет немесе бір ғана одақтардан емес, жалпы адамзат баласынан сұралатын заманның зор талабы. Жалпы қорыта айтқанда біздің өміріміз үшін энергияның атқаратын рөлі зор.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. <https://kk.m.wikipedia.org>
2. www.complete.kz
3. www.malimeter.kz
4. www.azattyg.org
5. bilimland.kz
6. stud.kz

7. <https://www.youtube.com/watch?v=B3dVc75fiUc&noredirect=1>
8. <http://group-global.org/kk/publication/4819>
9. <https://strategy2050.kz/page/global10/>
10. <https://www.youtube.com/watch?v=PA9z9-XWYTk&>

ҚАРАҚАТ ӨСІМДІГІН МЕДИЦИНАДА ЖӘНЕ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРДЕ ДӘРІЛІК ӨНІМ РЕТІНДЕ ҚОЛДАНА БІЛУ

Сәлімгереева Ақмарал Бақтыгерейқызы

О. Көшекөв атындағы Атырау аграрлы -техникалық колледжі, биология пәні оқытушысы, Атырау қаласы

Адам баласы кейбір өсімдіктерді әр түрлі ауруларды емдеуге пайдалануға болатынын алғашқы қауымдық кезеңнен бастап білген. Бұдан бірнеше жыл бұрын өсімдіктердің емге пайдаланудың мән-жайын халық арасында ауыздан-ауызға таралып кейінен қағазға жазыла бастағын. Өсімдіктерді ауру-сырқауды емдеуге пайдалану туралы ілім біздің эрадан 6 мың жыл бұрын Ирак жерінде өмір сүрген Шумер мемлекетінен басталған айтылған. Онда дәрігерлердің емдік қасиеті бар өсімдіктердің, жапырақтарынан, тамырларынан, сабақтарымен, дәндерінен ауру емдейтін әр түрлі тұнба дайындайтындықтары жазылған. Осымен қатар сол уақыттың өзінде-ақ дәрілік өсімдіктерді кептірген кезде күн көзінен олардың дәрілік қасиеті жойылатынын анықтап кептіру жұмысы күн көзінен таса жерлерде жүргізуді қажет деп дәлелденген, осы себептен Шумерліктер кейбір өсімдіктерді түнде жинау керек екендігін ұсынған.

Өсімдіктерді ауру – сырқауды емдеуге пайдалану әр елде өздеріне керек бағытта әр түрде жүргізілген. Осыдан келіп жалпы дәрілік өсімдіктерді емдеу ісіне пайдалану жолдарын өрістетуге үлкен мүмкіндікке жол ашады. Дәрілік өсімдіктерді ауруларды емдеуде қолдануда Грекия елі біраз рөл атқарған. Грекия дәрігері Гиппократ дәрілік өсімдіктердің 200 ден астам түрін жазып оларды ауруды емдеуге қалай пайдалану туралы толық ғылыми тұрғыда түсінік берген. Дәрілік қасиеті бар өсімдіктердің кейбіреуін үйге егіп өсіруге болады. Егер осы істі дұрыс қолға алатын болса біріншіден бұл табиғатқа жасалған көмегіміз яғни табиғаттағы өсімдік байлығын аз да, болса қосымша қор болар еді. Екіншіден дәрілік өсімдіктер қысы - жазы қол астысызда болып, керек уақытында еш жерден іздемей пайдалануға болады.

Біздің қоршаған орта таңқаларлық нәрселерге толы, қасиеттері мен пайдасы бар өсімдіктер адамдар түсінгісі келетін жұмбақтардың бір бөлігі. Бұл туралы мақаланы оқуға шақырамыз қара қарақат және осы керемет өсімдік туралы бәрін біліңіз. *Бала кезіңізде жемістері өте ұсақ, дөңгелек келетін жидектерді көріп: "Әке, мынау не нәрсе?" деп сұрағаныңыз есіңізде ме? Сонда әкеңіз: "Балам, бұл "қара қарақат" деп жауап беріп еді ғой. Аң-таң болдыңыз да: "Неге оның түсі қызыл?" -дедіңіз. Естіген жауабыңыз: "Бұл әлі піспегендіктен қызыл болып тұр..."*

Көпшілігіміздің қара қарақат туралы ең алғашқы ұғымымыз осылайша қалыптасты. Бүгін танымымызды арттыру мақсатында қарақаттың қасиеттерін толық ашуға тырысып көрелік. Дәстүр бойынша, ең алдымен тарих беттерін парақтайтын боламыз, Қарақат өсірудің тарихы орта ғасырлардан бастау алады. Бұлай дейтініміз, жидек қалдықтары XI ғасырға жататын ескі қалалар мен қоныстардан табылып отыр. Тіпті, Мәскеуде Смородиновка (қарақаттың орысшасы) аталатын өзен болған. Бертін келе, яғни XV — XVII ғасыр саяхатшылары мен ғалымдары өз еңбектерінде қарақатты бірнеше рет атайды. Бұл жидек мәдениетінің қарқынды дами бастаған тұсы десек қате емес. Жазбаларға қарағанда, сол кездегі қарақаттың бүгінгіден айтарлықтай айырмашылығы болмаған. XVII ғасырдың соңына қарай Италия, Франция жерлерінде қарақатқа дәрілік өсімдік ретінде назар аударыла бастады. Батыс Еуропа, әсіресе Англия мемлекеті, АҚШ және Канада елдері де қарақатты өсіру, игеру жұмыстарына етене кірісті.

Қара қарақатқа сипаттама. Қара қарақат – «қарлығандар» тұқымдасына жататын көпжылдық бұталы өсімдік. Қазақстанда, Еуропаның барлық аймақтарында, Ресейде, Сібірде, Қытайда және Моңғолияда өседі. Шығыс және Орталық Қазақстанның орманды дала және таулы аудандарындағы едәуір танымал бұта. Батыста ол Орал өзенінің бассейніне дейін тараған, ал оңтүстік-шығыста Жоңғар Алатауына дейін тараған 11 түрі бар. Қарақат

(қой қарақат, аю қарақат деп екі түрге бөлінеді) барлық жерде кездеседі деуге болады. Қолдан өсірілетін қарақат сорттары осы жабайы қарақаттай шығарылған. Республикада — Жалпы сырт қыратында, Ертіс, Есіл, Тобыл өзендерінің бойында, Алтай, Сауыр, Тарбағатай, Қарқаралы, Жоңғар Алатаулары мен Мұғаджар төңірегінде өседі. Биіктігі 60 см-ден 2 м-ге дейін жетеді. Күн сәулесі жақсы түсетін жерлерді ұнатады. Көлеңкелі жерде өссе, гүлдеуі сирек болып, жемісі аз және ұсақ болады. Жапырағы 3-5 см, жиектері аратісті, беті тегіс, 5 қалақты, қою жасыл түсті. Гүлдерінің ұзындығы 7-9 мм, диаметрі 4-6 мм, түсі күлгін-қызыл, қоңырау тәріздес, гүлсағағында қатарласып өседі. Жемісінің пішіні домалақ, диаметрі 1 см, шар тәріздес, қара және қою жасыл түстілері де болады. Алдыңғы түр сияқты, ылғалды жерді жақсы көреді, өзен жағалауында, сазды жерлердің жиегінде, ылғалды ормандарда өседі. Бұл түрдің бұтақтары тұзу, жас бұтақтар алғашқыда бозарып тұрады, жаздың аяғында қоңыр түске ауысады. Қара қарақатқа тән бір ерекшелік жапырағы мен жас бұтақтарының төменгі жағында болатын сары бездің болуы, өсімдікке хош иіс береді. Қарақат мамыр, маусым айларында гүлдейді, шыбынның көмегімен тозаңданады. Қолайсыз жағдайларда да өзі тозаңданады, бұл жиі болып тұрады (бір гүлдің ішінде). Жемісі хош иісті, қара немесе қошқыл. Көптеген ұсақ тұқымды жидек шілде тамыз айларында пісіп жетіледі. Тұқымын құстар таратады. Қара қарақат көпшілікке жабайы күйінде де мәдени түрде де белгілі. Жалпы алғанда Қазақстанның барлық ай-мағында өсіріледі. Бірақ жабайы қарақат жоғары бағаланады. Себебі қантты витаминге бай тағам ретінде және емдік мақсатта, көкөністерді консервілеуде жапырағы хош иіс беруге кеңінен қолданады.

Қарақаттың емдік қасиеттері. Қара қарақаттың жеміс құрамында 12 – 20% құрғақ зат, 78 – 83% су, 5 – 10% қант, 2 – 4%, түрлі қышқылдар, дәрумендер 1% ақуыз, 8% көмірсулар, 3% өзек, органикалық қышқылдар, К, Е, В, В2, РР, С, А дәрумендері, каротин, калий, кальций, магний, фосфор және темір микроэлементтері бар. Сонымен қатар глюкоза мен фруктозаға бай. Қарақаттың жапырағында, бүршігінде, жидегінде аскорбин қышқылы өте мол.

Қара қарақаттың жемістері халық медицинасында кеңінен қолданады. Диабетпен ауыратын адамдарға қара қарақаттың жаңа шыққан жапырақтарынан салат жасап немесе бұқтырып шай ішкен пайдалы. Қара қарақаттан жасалған қайнатпа суық тигенде дене қызуын басуға, бронхитті, туберкулезін, жөтелдімдеуде пайдасы мол. Сонымен қатар адам ағзасын ауыр металдардан, токсиндер мен шлактардан тазартады.

Қара қарақат жемісін табиғи қалпында жеген пайдалы. Кептірілген қара қарақаттан қайнатпа жасап, қыста тұмау кезінде ішеді. Медицинада жапырағы, жемісі және сабағы қолданылады. Сонымен қатар қара қарақаттан тосап, сусын, шырын алады. Кондитерлік өнімдер жасағанда пайдаланады.

Жидегі тәбет ашады, тер шығаратын, несеп айдайтын, іштің өтуін тыятын, қабынуға қарсы әсер ететін әр түрлі витаминді дәрі ретінде қолданылады. Жапырақтарымен ревматизмді, подаграны, лимфа бездерінің емдейлі. Жидегі организмде дәрумен жетіспеген жағдайда, қан азайғанда және жүдеген кезде пайдалы. Жапырақтарын, жемісін және бүршіктерін бүйрекке тас байланғанда, сондай-ақ қуық ауруларын емдеуге пайдаланады. Оны балалардың мысқал ауруына (золотуха) қарсы да қолдануға болады. Қарақаттың көздің көруін жақсартатын тамаша қасиеті бар. Өсімдік жемістерінен алынған сәлді асқазан қышқылы кемігенде және жара шыққанда ішуге болады. Құлақтан ірің аққан кезде 2 ас қасық кептірілген жапырақты 500 г қайнап тұрған суға салып, 30 ми-нут бұқтырады. Осыны жарты стақаннан төрт мезгіл қабылдайды. Қызыл және жабайы қарақат тек жемісін жинау үшін емес, будандастыру арқылы жаңа сорттар шығару үшін де пайдаланылады. Жидек ретінде қара, қызыл және ақ қарақат көп өсіріледі. Қара және қызыл қарақат - бағбандар арасында ең сүйікті және танымал жидек дақылдарының бірі. Бұл қарапайым, аязға төзімді, басқа жеміс беретін өсімдіктерден айырмашылығы, ерекше назар аударуды қажет етпейді. Жабайы қарақаттың (репис) пайдалы қасиеттері жемістердің құрамына байланысты, оның құрамында витаминдердің, микроэлементтердің толық қоймасы бар, бұл оны ересектер мен балалардың тамақтануы үшін таптырмас етеді.

Қолдану тәсілі. Өсімдік жемістерін қайнап тұрған бір стакан суға бір жарым ас қасықтан келетіндей етіп салып тұндырады да, жарты стаканнан күніне 3 рет ішеді. Жапырақтарының 20 граммын (1 ас қасығын) қайнап тұрған 1 стакан суға 20 минут тұндырып, 2 ас қасықтан күніне 3 рет ішеді.

Суықтан тұмау тиіп, тыныс жолдарының жұмыс қабілеті төмендеп кеткен жағдайда 2 ас қасық қарақат жемісін 300 г қайнап тұрған суға салып, тағы да 10 минут ақырын қайнатады. Жарты сағат бұқтырады. Осыны астан 15-20 минут бұрын, әр жолы 2 ас қасықтан күніне үш мезгілден ішеді.

Бүйрек ауырып, зәр жүрмей қалған кезде бір ас қасық қарақат жапырағын 300 г қайнап тұрған суға салып, 30 минут бұқтырады. Осыдан ас алдында жарты стаканнан ішеді.

Құлақтан ірің аққан кезде 2 ас қасық кептірілген жапырақты 500 г қайнап тұрған суға салып, 30 ми-нут бұқтырады. Осыны жарты стаканнан төрт мезгіл қабылдайды.

Қасиеттері. Біз өте маңызды деп санайтын және оқырмандарымызға ерекше атап өтуіміз керек нәрсе - кез келген дәрілік өсімдікті тұтыну және/немесе пайдалану медицина саласында оқытылған кәсіби қызметкерлердің бақылауында болуы керек. Бұл өте күшті қабынуға қарсы, сонымен қатар антиоксиданттық қасиеттерге ие. Бұл өсімдік пен оның жемісінде болатын С витаминінің мөлшері апельсинге қарағанда төрт есе көп. Егер сіз аспирин немесе ибупрофенге ұқсас нәтиже іздесеңіз, бірақ табиғи түрде қарақат шырынын тұтыну сізге бұл әсерді бере алады.

Косметологияда қолдану: сұлулық пен тері денсаулығы үшін

Қара қарақат кеңінен қолданылады косметологияда. Бұл көптеген кремдер, лосьондар, сабындар және басқа косметикалық өнімдердің бір бөлігі. Табиғи қышқылдар осы өсімдікті теріге табиғи пиллинг жасайды - өлі жасушалар жойылады, регенерация тездетіледі. Қарақат шырынының көмегімен сепкілдер мен қартаю орындарынан құтылу терінің кеуектілігін азайтады. Косметикалық маскалар. Олар тұлғаның терісін тоник, нәрлендіреді. Бұл өте оңай: 4-5 жас қарақат жапырақтары ерітіндіде. 1 шай қасық массасына қосыңыз. бал және қаймақ, араластырыңыз. Ұйқыға дейін 15 минутқа жағыңыз. Жылы сумен шайыңыз. Қолдану курсы - 2 апта. Ұнтақталған піскен жидектер де қолданылады, олар әжімдерді азайтады, теріні жасартады (жидектер балмен (1x1) берілуге және 3-4 минутқа теріге жағылады, суық сумен жууға болады).

Жазда, қарақат көп болғанда, сіз бірнеше жидектердің шырынын сығып, бет терісін жаңарта аласыз. Қартаю теріге арналған, ет тартқышта (блендерде) піскен қарақатқа айран мен топырақ қоспасы пайдалы болады;

Тоник мұз. Мұздатқыштарда таза немесе сұйылтылған қара қарақат шырынын босатыңыз. Қарақат текшелері массажды сергіту үшін қолайлы шырыннан жасалған маскалар және шашқа арналған жапырақтардан жасалған декорациялар. Процедура шаш құрылымын қалпына келтіреді, сау жылтыр береді, тырнақшаны нығайтуға арналған құрал. Шегелер мен кутикуладағы қарақат шырындарын үнемі шайып кету оларды емдеуге және нығайтуға мүмкіндік береді.

Қысқы дайындық. Қарақат - мұздату, кептіру, қайнау және т.б. кейінгі қасиеттерінің көпшілігін қолдана алатын бірнеше өсімдіктің бірі. Сондықтан, ол қысқа және ерте көктемде, әсіресе дәрумендердің жетіспеушілігін сезінген кезде жиналады. Harvest жидектер, жапырақтары, бүйрек және бұтақтар түрлі жолдармен мұздату. Мұздатылған қарақат дәрумендер мен минералдардың барлық түрлерін жақсы сақтайды - бұл оның басты артықшылығы. Жидектерді қатыру алдында (құрғақ, артық емес, зақымдалмаған). Кейбір бағбандар жидектерді жууға болмайды, бірақ оларды ауамен соққылайды. Егер сіз жуатын

болсаңыз, мұны мұқият жасаңыз (қабығын зақымдамау үшін), содан кейін оны кептіру керек. Жидектер бір қабаттағы тегіс табаға және мұздауға арналған. Содан кейін оларды сөмкеге салып, сақтауға арналған мұздатқыш камераға қоюға болады (бір жылдан аспайтын - жаңа дақылға дейін) кептіру. Жидектер көлеңкеде кептірілуі керек, сіз алдымен пеште кептіре аласыз. Сонымен жапырақтары мен қашу жасаңыз. Жапырақтарды жинаудың ең жақсы уақыты маусым - шілде айының басы. Тұтастығын сақтау үшін жапырақтары өте үлкен емес, бірақ кішкентай болмауы керек. Дайын шикізатты шыны ыдыста сақтау керек.

Қортынды. Дәрілік өсімдіктер кептірілген шөп, тұнба, қайнатынды, шай, ұнтақ, т.б. түрінде қолданылады. Дәрілерді дайындау үшін шикізат ретінде пайдаланылатын дәрілік өсімдіктер бөлек іріктеледі. Дәріні, көбінесе, жабайы өсімдіктерден алады. Көптеген өсімдіктердің емдік қасиеттері бар. Оларды дәрілік өсімдіктер дейді. Осы заманғы кейбір ең таңдаулы дәрілер жабайы шөптерден жасалған. Соған қарамастан адамдар пайдаланып жүрген дәрілік шөптердің бәрі бірдей медициналық тұрғыдан өз бағасын алған жоқ, ал ондай шөп қолында барлар кебіне оны қате пайдаланады. Өз өлкеңіздегі осындай шөптерді зерттеуге тырысыңыз және қайсысының емдік қасиеті бар екенін анықтаңыз. Кейбір дәрілік шөптер, егер оларды ұсынылғанынан артық мөлшерде қабылдаған жағдайда, өте улы келеді. Жабайы қарақаттың (реписа) пайдалы қасиеттері бағбандарды осы жидек дақылына мұқият қарауға мәжбүр етті. Мәдени, гибриді қарақат сорттарының таралуына қарамастан, ол өзінің ерекше қасиеттеріне байланысты әсіресе танымал. Сайтты суық желден қорғау үшін жиі қарапайым, аязға төзімді бұталар отырғызылады. Сәндік жасыл кеңістіктердің жақсы бонусы - дәмді, керемет сау жидектердің жақсы өнімі. Табиғаттың қыр-сырына қанық мамандар біздің елімізде 6 мыңнан астам өсімдіктің өсетінін айтады. Оның ішінде 500-ге жуығы дертке дәру берерлік қасиеті бар екен. Біле білген адамға осының өзі қаншама байлықтың көзі деп айта аламыз. Алайда оған өз деңгейінде назар аударып жүрген ешкімнің жоқтығы қынжылтады. Болмаса, қытайлар секілді біздің де өз емдеу тәсіліміз арқылы әлем жұртшылығының алдында абыройымыз асқақтар еді ғой.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. М.Қожабеков. Дәрілік өсімдіктер Алматы 1982ж.
2. З.С.Қалқамбай. Дәрілік шөптермен емделу Алматы.
3. Биология және салауаттылық негізі. 2006ж №5.
4. Пайдалы кеңес. 2009ж №8.
5. Шаңырақ. Үй-тұрмыс энциклопедиясы. Алматы.
6. «Жоғары сатыдағы өсімдіктер систематикасы»
(Ә.Ә. Әметов, П.М. Мырзақұлов)
7. «Қазақ университеті» Алматы 2000 ж
8. «Ботаника» систематика растений. Москва «Просвещение» 1975 г

ЕТТІ БАКТЕРИОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ

Избулова Арайлым Мадихатовна

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық
колледжі, арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

Біздің еліміздің азық-түлік қауіпсіздігінің маңызды шарты-бұл жеткілікті мөлшерде, жақсы, экологиялық таза және толыққанды жануарлардан алынатын тамақ өнімдерін өндіру. Халықты осындай өнімдермен қамтамасыз етудегі тежеуші факторлар антропогендік құрамдас бөліктер болып табылады: мал бордақылау, сою және тұтынушыға мал шикізатын қайта өңдеу өнімдерін жеткізу кезінде гигиена және ветеринариялық-санитариялық сараптама ережелерінің бұзылуы, мал сою кезінде өнімдерінің сапасын бағалаудың қазіргі заманғы критерийлерінің жеткіліксіз әзірленуі.

Азық-түлік шикізаты мен тамақ өнімдерінің сапасы мен қауіпсіздігін арттыру әлеуметтік-экономикалық міндеттердің бірі болып табылады, оны шешу ауыл шаруашылығы және қайта өңдеу салаларында ғылыми-техникалық прогресс жетістіктерін білікті пайдалануға және шикізат пен жануарлардан және өсімдіктерден алынатын өнімдерді өндіру, сақтау, бақылау және өткізу жүйесіне ғылыми негізделген тәсілдерге байланысты.

Ет микробиологиясы. Дені сау жануарлардың қанында, бұлшықеттерінде микроорганизмдер жоқ. Ет және ет өнімдеріндегі микробтардың едәуір құрамы өңдеу кезінде олардың ластануымен түсіндіріледі. Бұлшықеттердің ішінде, қанда микробтар тек ауру және әлсіреген жануарларда ғана анықталады, олардың ағзасы ішек қабырғасы арқылы микрофлораның енуіне кедергі бола алмайды. Малды алғашқы өңдеу процесінде жүн жамылғысынан, теріден, ішектен, сою және өңдеу құралдарынан микробтар ұша бетіне түседі. Лимфа және қан тамырлары арқылы аспалы жолдарда ұшаның қансыздануы кезінде микробтар ауамен ішке еніп кетуі мүмкін.

Алғашқы өңдеуден кейін ұшаның 1 см^2 бетінде ондаған мыңнан жүз мыңға дейін микробтары болуы мүмкін.

Тасымалдау және саудалық шабу кезінде ұшаның тұқымдылығы одан да артады. Ет бетінде микробтардың көп мөлшері жиналса, олар қан және лимфа тамырларының, сүйектердің, сіңірлердің бойында ішкі қабаттарға таралады. Ену жылдамдығы сақтау температурасы төмен болса, ұша жоғары болса немесе үлкен беті маймен жабылған болса, соғұрлым төмен болады. Мысалы, 0°C кезінде микробтардың дамуы және олардың ішке енуі 5°C -қа қарағанда баяу болады; сол түрдегі семіз жануарлардың еті арық етінен кейін бұзылады.

Әсіресе ең маңызды, кептіру қабығы — сақтау кезінде еттің бетінде пайда болатын пленка. Бұзылмай, микробтардың ішке енуін кідіртеді.

Тіпті бүліну иісін шығаратын етте бактериялар тек 1 см тереңдікке дейін анықталады. Егер ішкі қабаттарда микробтар көп болса, ол туралы білуге болады, зат әйнегінде стерильді алынған кесіндісі бар іздерін микроскопиялай отырып, онда етті ескірген деп есептеу керек. Ет ақуыз құрамының өнімі ретінде көбінесе аэробтық немесе анаэробтық шірік түрінде өтеді.

Бұрын сипатталған шірік қоздырғыштарынан басқа, еттің бүлінуіне ішек таяқшасы және т.б. қатыса алады.

Түрлі сардиндер сары дақтарды құрайды, басқа микробтар оған көк түс (көк таяқша) немесе жасыл түс береді.

Кейбір микробтар еттің бетінен сілекейленуіне әкелуі мүмкін. Бұл ақау суыған және салқындатылған етте, сондай-ақ қоршаған ауаның жоғары ылғалдылығы жағдайында сақталады. 1 см^2 бетінде 5-10 млн. жасушалар болған кезде ескіруі байқалады. Сілекей етінің терең қабаттарына әсер етпейді және оның тағамдық құндылығына аз әсер етеді, бірақ тауар

түрін айтарлықтай нашарлатады. Ет жабысқақ болады, оның түсі өзгереді. Мұндай ет азық-түлік желісі арқылы сатылмайды.

Бактериялардан басқа, етте түрлі зең саңырауқұлақтары дами алады. Аэробтар бола отырып, олар тек беткі қабаттарға әсер етеді. Қышқыл қосылыстарды тұтына отырып, олар ет рН-ны арттырады, оны дайындайды, осылайша кейіннен шірік бактериялардың дамуы үшін. Зең саңырауқұлақтары төмен температураға өте төзімді және тіпті -8°C етінде дами алады.

Ет фаршының микробиологиясы.

Әдетте фарш микрофлорасы Тұтас ет микрофлорасынан әлдеқайда көп. Бұл етті шұжық фаршына айналдырған кезде еттің бетінде, фарштың барлық массасында көп мөлшерде микробтардың біркелкі таралуымен түсіндіріледі.

Микрофлораның бір бөлігі ет тартқыштан және басқа жабдыктан етке түседі. Бұл, сондай-ақ фаршта ауаның болуы, бұлшықет тінінің ұсақталған жасушаларының микробтардың әсеріне қол жетімділігі олардың тез көбеюіне әкеледі. Бүліну бактериялардың 1 г жасушасында 5-10 млн. болған кезде сезіледі. Фарш ұзақ уақыт сақтамайды және тек суықта оны сақтайды.

Сынаманы стерилді аспаптармен алады. Әрбір сынаманы пергамент қағазына орап, пакеттерге салады. Оның сыртына сынама алған уақыты, ұшаның реттік саны жазылып, пломба салынып, темір жәшікпен ветеринариялық зертханаға бағыттайды.

Егер зертхана қашықта орналасса, немесе 24-30 сағатта жеткізілмесе сынаманы консервациялау қажеттігі туындайды. Консервант ретінде 30% глицериннің сулы ерітіндісі қолданылады. Суды алдын ала қайнатып алады. Консервант ретінде вазелин майын да қолдануға болады. Консервант ерітіндісін сынаманың үстіне 4-5 есе көлемінде құяды.

Өңделген сынаманы қалайы жәшікке салып, дезинфекциялағыш заттар сіндірілген ағаш ұнтақтарымен нығыздайды. Жәшікке мөр соғып, пломба қойылады.

Жолдама қағазда ет түрі, қай түлікке жататыны, сынама тізімі, қысқа патологиялық - анатомиялық деректері, жобаланған диагноз, сынама алу уақыты көрсетіледі, сынама жіберген тұлғаның қолы қойылады.

Оған қоса, ұшаны, ішкі мүшелерді тексеру деректері, ұша әкелінген орынның ветеринариялық құжатының негізгі сипаттамасы және қандай зерттеулер жүргізу қажеттігі екендігі жазылады.

Базарларға әкелінген жарамсыз ұша мен ішкі мүшелерді иесіне қайтарып беруге болмайды. Оны базардың оқшаулығышында, тоңазытқышта зерттеудің қорытындысы келгенінше $0-4^{\circ}\text{C}$ температурасында сақтайды. Ет сақталған оқшаулығышты құлыптап, пломба соғылады, етті аластаған соң міндетті түрде дезинфекция жасалады.

Сынама алынған шаруашылықтарда материал жіберілгеннен кейін барлық сойыс өнімдері зерттеудің нәтижесі келгенінше $0-4^{\circ}\text{C}$ температурасында сақтайды.

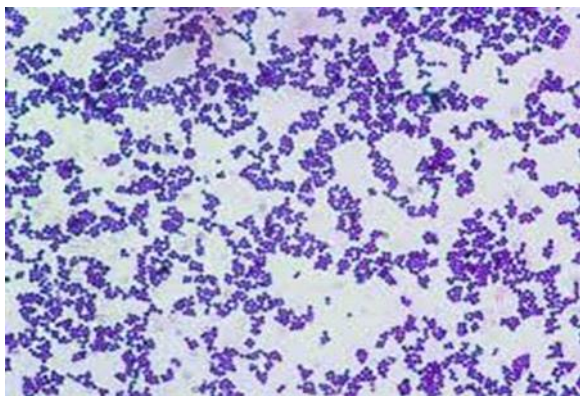
Әрбір өнімнің жалпы сынамаларын стерильді пергаментке бөлек орайды. Барлық алынған сынамалар пломбаланады, затбелгі жапсырылады. Заттаңбада жазады:

1. Өнімнің атауы.
2. Алу уақыты (күні, сағаты).
3. Алу орны.
4. Зерттеудің мақсаты.
5. Материал қайда жіберілді.
6. Сынама алған адамның қолы.

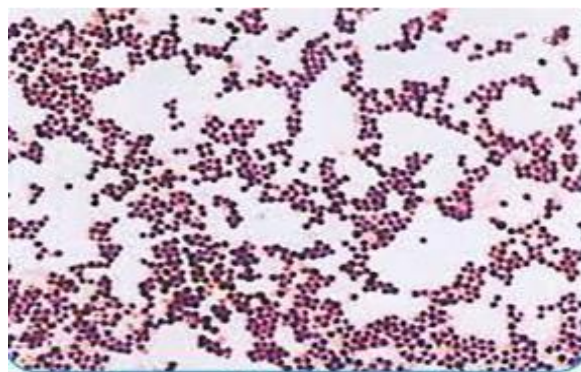
Назар аударыңыз! Өнімдерді $6-8^{\circ}\text{C}$ -тан аспайтын температурада тасымалдау керек, ал зерттеуді сынама алынған сәттен бастап 4 сағаттан кешіктірмей жүргізу керек. Алынған сынаманы Грам әдісі бойынша бояп, микроскоп арқылы зерттейді.

Грам тәсілі. Бекітілген препараттың үстінде фенолды күлгін генцианвиолет сіндірілген сүзгіш қағаздың тілімін 2-3 минут ұстайды. Сонан соң қағазды алып, жағындыны

Люголь ерітіндісімен 2-3 минут өңдейді. Бояудың келесі кезеңінде жағынды 96%-дық этил спиртмен 30-40 секунд өңделеді де жақсылап сумен жуылады. Препарат Пфейффердің фуксинімен қосымша 1 минут боялады. Сумен жуылған соң, сүзгіш қағазбен кептіріліп, микроскопияланады. Осы тәсіл бойынша бояу нәтижесінде микробтар күлгін немесе қызғылт түстерге боялады. Спирттің әрекетіне қарамастан бастапқы күлгін түсін сақтайтындар Грам оң микробтар тобына жатқызылады (топалаңның, шошқа тілмесінің, қатерлі ісіктің қоздырғыштары, стафилококктар және т.б.) (1-сур), ал спиртпен өңсізденіп фуксинмен қызғылт қызыл түске қосымша боялатындар Грам теріс микробтар тобына жатқызылады (ішек таяқшасы, сальмонеллалар, пастереллалар және т.б.) (2-сур). Зертханада Грам тәсілімен бояу үшін А.В. Синевтің модификациясы жиі қолданылады. Бұл модификация бойынша сұйық бояудың орнына алдын ала фенолды күлгін генцианфиолетпен дымқылдандырылып, кептірілген сүзгіш қағаздар қолданылады. Бояғыш бұл жағдайда мына рецепт бойынша дайындалады: 1 г генцианфиолет + 100 мл 96%-дық этил спирті. Бояғыш тұрақты және оны ұзақ уақыт бойы қолдануға болады. Сүзгіш қағаздар осы бояғышпен дымқылдандырылған соң кептіріледі де, жамылғы шыны көлемі бойынша қиылып, тығыз тығыны бар ыдыста сақталады. Жағындыны бояу үшін осындай сүзгіш қағаздың бір тілімін зат шынысының үстіне қойып бетіне дистилденген судың бірнеше тамшысын тамызады. Бояудың кейінгі кезеңдері жоғарыда жазылғандай орындалады. Грам тәсілінің мәні. Бұл тәсілді 1884 жылы дат ғалымы Христиан Йоким Грам ұсынған болатын. Грам-теріс және Грам-оң бактериялардың әр түрлі боялуы олардың клетка қабырғалары құрылымының өзгешеліктеріне байланысты. Грам-оң бактериялардың клетка қабырғасы грам-теріс микробтардікіне қарағанда қалың және көптеген пептидогликан полимерін иемденген. Сондықтан олар генцианвиолетпен тығыз байланысып, спиртпен әрекет жасағанда түссізденбейді. Грам-теріс бактериялардың клетка қабырғасы жұқа және оның құрамында пептидогликан аз мөлшерде болады. Осы себептен олар бояумен әлсіз боялып, спиртпен өңсізденеді.

1 сурет. Грам оң.

2 сурет. Грам теріс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 10 шілдедегі N 339 Заңы.
2. Сайдуллин Т. «Ветеринариялық індеттану» Алматы 1999ж.
3. Жамансарин Т.М. «Кеміргіштерге қарсы малдәрігерлік-санитариялық шаралар» Алматы 2005ж.
4. Қасымов Е. И., Лесова Қ.А., «Ағылшынша-қазақша-орысша ветеринария сөздігі» Алматы 2005ж.
5. Азаматова А.Х. «Латын тілі және ғылыми терминология негіздері» Алматы, 2008
6. Қожабеков З.Қ. «Малдәрігерлік фармакология» Алматы, 2000
7. Курбанов Г. «Фармакология негіздері»

8. Кожанов К.Н. «Ветеринарлық фармакология»
9. Антипин Д.Н., Ершов В.С. « Паразитология и инвазионные болезни сельскохозяйственных животных»
10. Омарбекова У.Ж. «Ветеринария негіздері»
11. З.А.Шевцов "Колос". 1970 «Ветеринарная паразитология»
12. М.Сабаншиев т.б.«Паразитология және инвазиялық аурулар»
13. 1 Бұлашев А.Қ., Сұраншиев Ж.А., Жұмабаев Х.Ж. Жалпы микробиология пәнінен ветеринариялық
14. Нұсқауы. Астана, 2005ж. 13-17 беттер. 2 Асонов Н.Р. Практикум по микробиологии // Москва,
15. «Агропромиздат». 1988. С. 26-30. 3 Костенко Т.С., Скаршевская Е.И., Гительсон С.С. Практикум по
16. Ветеринарной микробиологии и иммунологии // Москва, «Агропромиздат». 1989. С. 26.

2 - СЕКЦИЯ. ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ: ЖАҢА УАҚЫТ – ЖАҢА КӨЗҚАРАС
СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: НОВОЕ ВРЕМЯ - НОВЫЙ ВЗГЛЯД

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ – ЗАМАНАУИ ОҚЫТУДЫҢ КІЛТІ

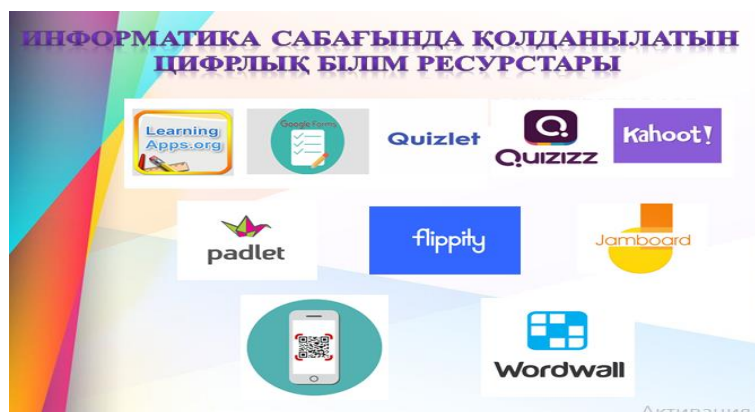
Хатенова Майрагул Мукарамовна

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
Информатика пән оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі

Цифрлық білім беру ресурстары білім берудегі ақпараттық-коммуникациялық технологияның негізі болып табылады. Сонымен қатар, оқу және тәрбие беру процесінде біртұтас ресурс ретінде пайдаланылуы мүмкін.

Жалпы цифрлық білім беру ресурстары дегеніміз – бұл міндетті түрде сандық форматта бізге ұсынылатын картографиялық материалдар, фотосуреттер, инфографикалар, бейнежазбалар мен бейнефрагменттерден үзінділер, көптеген жазба материалдары, символдық объектілер, графикалық материалдар, мәтіндік құжаттар сонымен қатар көптеген оқу процесін ұйымдастыруға қолданылатын басқа да оқу материалдары.

Ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді.

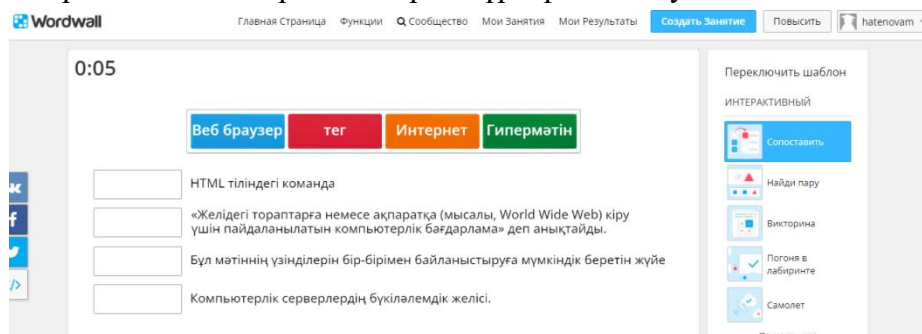
Flippity- бұл Google кестелеріне негізделген оқыту үшін әртүрлі интерактивті тапсырмаларды жасауға болатын онлайн қызмет. Функционалдығы бойынша Flippity LearningApps, Quizziz, сияқты танымал қызметтерге ұқсас. (<http://flippity.net/>)

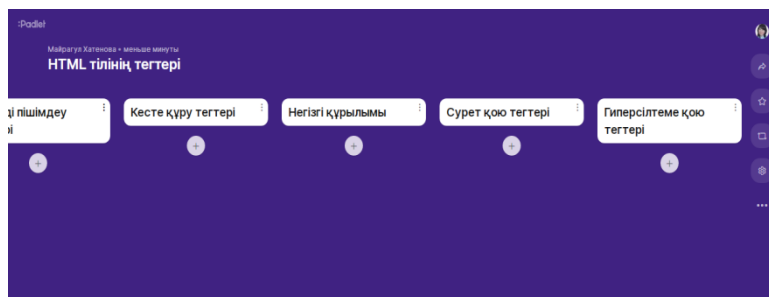
РНАЖКИАМОИТ	<input type="text"/>
ТРИНЕТНЕ	<input type="text"/>
ИЕЛРПІТМГСЕЕ	<input type="text"/>
РРЕАБЗУ	<input type="text"/>
ОЛПЯГИТО	<input type="text"/>
РЕКОЪМТПЮ	<input type="text"/>

Wordwall интерактивті тапсырма құру сервисін пайдалану үшін мынадай кезеңдерді орындау керек
- Wordwall.net тіркелдім

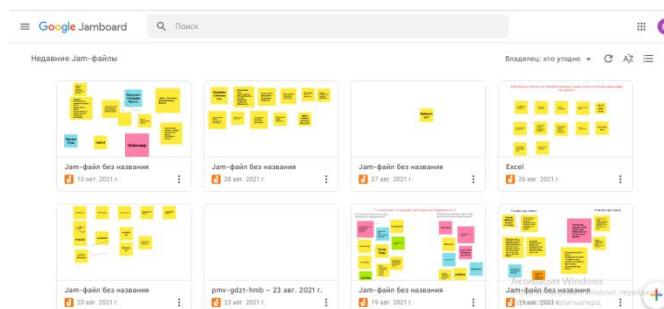
- Менің жұмыстарым бөліміне кіріп тапсырма түрлерін таңдау

«Padlet»- виртуалды тақтасы. Қарапайым және сонымен қатар мұғалімнің жұмысында әмбебап құрал болып табылатын виртуальды тақтаның сабақтарда тиімді қолдануға болады. Бұл виртуалды тақта интернет арқылы жасалып, студенттердің смартфонды тиімді қолдану негізінде жүзеге асады. Виртуалды тақта дайын болғанда сіз оны әлеуметтік желілерде бөлісе аласыз, сілтемені поштаға жібере аласыз, сайттағы тақтаны ендіре аласыз.

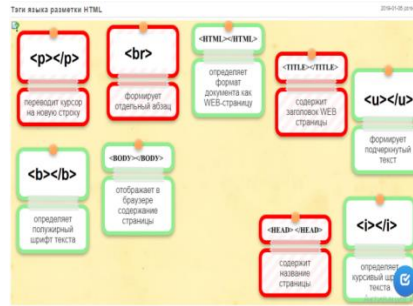
Google Jamboard онлайн-тақтада жазуға, стикерлерді бекітуге және суреттерді қолдануға болады. Онымен қоса, барлық жазылғанды pdf және png форматында сақтап алуға болады

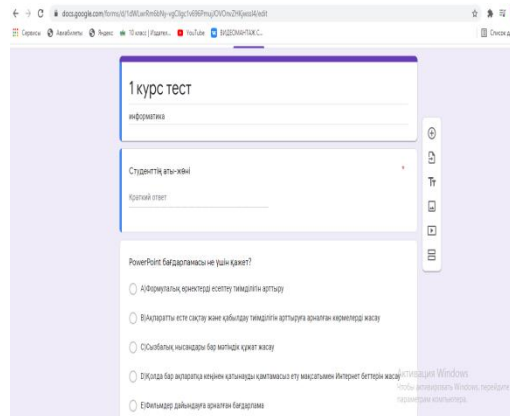
LearningAppsсервисі студенттердің оқуын өз бетінше дамыту және қамтамасыз ету үшін көп мүмкіндіктерге ие және студент пен мұғалім арасында кері байланыс бере алатын негізгі құрал болып табылады. Біз дайындап ұсынған тапсырмаларды орындау барысында студенттер өздерінің теориялық білімдерін бірнеше рет тексеруге, білімдеріндегі кемшіліктерді жоюға, тапсырмаларды дұрыс орындауға қол жеткізеді, осылай олардың өз білімдерін өзін – өзі бағалауы артады.

<https://learningapps.org/12306109>

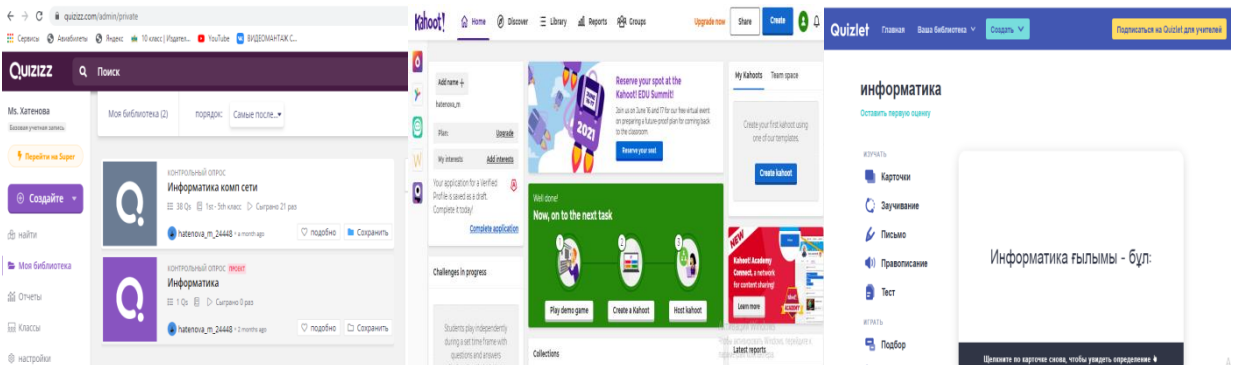

Google Forms - іздеу жүйесінің алып компаниясы жасаған, оның аты айтып тұрғандай формалар, сауалнамалар жасауға болатын веб-қосымша.

Kahoot, Quizizz - әлеуметтік оқыту үшін әзірленген сайттар. Kahoot, Quizizz әр түрлі веб-браузерлер мен мобильді құрылғылар арқылы веб интерфейс арқылы ойнатуға болады.

Quizlet онлайн сервисі студенттердің есте сақтауына үлкен септігін тигізетін бағдарлама. Бұл бағдаламада терминдермен жұмыс жасауға болады. Терминдер үш тілде ағылшын, қазақша және орыс тілінде жазылған.

Цифрлық білім беру ресурстарын сабақта қолдану барысында студенттердің талпынысын, ынтасын, қызығушылығын байқадым. Әр сабағыма бұрынғыдан бетер жауапкершілікпен дайындалып, цифрлық білім беру ресурстары мен веб-сервистерді үйреніп, қолдана бастадым. Түрлі білім порталдары арқылы да дайындығымды пысықтап, студенттердің пәнге деген қызығушылығын одан әрі дамыта алдым деп ойлаймын. Оны студенттердің жасаған кері байланысынан-ақ байқауға болады.

Цифрлық білім беру ресурсы мұғалімді алмастыра алмайды, бірақ мұғалімге қосымша материалдарды ұсынады, яғни сабақ мазмұнын ақпараттық коммуникациялық технологиялардың жаңа мультимедиялық мүмкіндіктерімен толықтыруға жол ашады.

«Сабақ– мұғалімнің педагогикалық мәдениетінің айнасы»,-деп А. Сухомлинский айтқандай, әр мұғалім өз сабағының – көшбасшысы. Ал көшті дұрыс бағытта білу ол

шеберлігіне байланысты. Әрине әр оқытушы өз сабағына жауапкершілікпен қарап, ЦБР мен интерактивті тапсырмаларды қолдана отырып өткізсе нұр үстіне нұр болар еді.

Қазіргі уақыт жылдам жылжуда, тез құбылуда. Барлық нәрсенің моделі сәт санап өзгеруде. Кеше ғана үйреніп білген біліміміз, бүгін жарамай қалатын дәуірде өмір сүріп жатырмыз. Ендеше, қандай жаста болсақ та, қандай жағдайда болсада оқуды, үйренуді тоқтатпаған жөн. Әр күніміз жақсы нәселерді үйренумен, білім көкжиегімізді кеңейтумен өтсін.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА – БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАҢА МАЗМҰН

Мурсалимова Ж.С.

Жоғары инженерлік-технологиялық колледжінің
арнайы пәндер оқытушысы, Орал қаласы

Әлемдік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында Қазақстан Республикасы отандық білім берудің озық дәстүрлері мен стандарттарын сақтай отырып, әлемдік білім беру тәжірибесіне бағытталған стратегиялық курсын таңдады. Бүгінде Елбасымыз алға қойған, дамыған отыз елдің қатарына кіру жөніндегі «Ұлт жоспары – 100 нақты қадам» – баршамызға ортақ жауапкершілік жүктеп, Қазақстанның білім беру саласын жаңғыртуындағы негізгі бағыттарын айқындауды көздейді. Соның ішінде: 12 жылдық білім беруге кезең-кезеңімен көшу, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін мектепте оқытудың стандарттарын жаңғырту, білікті мамандар даярлау.

Білім мазмұнын жаңарту – білім беру бағдарламасының құрылымы мен мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен тәсілдерін қайта қарастыру болып табылады. Ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды бойына сіңірген, кез келген өмірлік жағдайда функционалдық сауаттылығы мен бәсекеге қабілеттілігін көрсете білетін тұлғаның үйлесімді қалыптасуына және зияткерлік дамуына қолайлы білім беру ортасын тудыру – жаңартылған білім мазмұнын енгізудің нәтижесі болуы керек [5]. Қазіргі заман талаптарына сәйкес қазіргі мектеп «білімді тұлға», яғни білім, білік пен дағдылары қалыптасқан жеке тұлғаны дайындаумен ғана шектеле қоймай, «өмірдің өзгерістеріне дайын болатын», белсенді және шығармашыл ойлайтын, интеллектуалды және жан-жақты дамыған жеке тұлғаны дайындау тиіс. Бұл деген мектептегі білім берудегі жаңа моделінің құрылымы әдеттегі дәстүрлі «Мектепте нені оқу керек?» емес, «Мектепте не үшін оқу керек?» деген мән мәтін аясында өрістелуі тиіс.

Білім берудегі жаңғырту мен инновациялық үрдістердің жалғасуына ықпал етудің маңызды факторының бірі мұғалімнің кәсіби шеберлігі. Солай бола тұра «кәсіби шебер» түсінігіне пәндік, дидактикалық, әдістемелік, психология-педагогикалық білім мен дағды ғана емес, педогогтің жеке тұлғалық потенциалы, кәсіби құндылықтары да жатады. ҚР-ның педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыруға арналған үш айлық курс бағдарламалары, білім беру жүйесінде педагогтар алдына жаңа міндеттер қойып, оларға үн тастады десек те болады. Білім мазмұнын жаңарту тікелей шығармашылық ізденістегі мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек», -деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы керек. Өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге жетеді. Қазіргі таңда пәнді жақсы, терең білетін, күнделікті сабақтағы тақырыпты толық қамтитын, оны оқушыға жеткізе алатын, әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды білу іскерлігі, оқытудың дәстүрлі және ғылыми жетілдірілген әдіс-амалдарын, құралдарын еркін меңгеретін, оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыра отырып дарындылығын дамытудағы іздену-зерттеу бағытындағы тапсырмалар жүйесін ұсыну өмір талабы. Ал оның негізі бастауыш сыныптарда қаланбақ. Сондықтан да бастауыш сыныпта әр сабаққа әр түрлі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың білім сапасын арттыру ең басты мәселе.

Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Білім алушылардың күтілетін оқу нәтижелері жетістігін бағалау жүйесі білім беру мазмұнының ажырамас бір бөлігі болып табылады. Жаңартылған орта білім беруді енгізу кезінде білім алушылардың оқу жетістігін критериалды бағалау жүйесі қолданылады. Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы дәстүрлі

бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалау болып ерекшеленеді. Қалыптастырушы бағалауда білім алушыларға жаңа материалды меңгеру кезеңінде тапсырманы қаншалықты дұрыс орындағанын және оқыту мақсаттарына қол жеткізгенін түсінуге мүмкіндік беретін бағалау. Жиынтық бағалау оқу тоқсанының соңында оқу бағдарламасының бөлімдерін оқып аяқтағаннан кейін білім алушылардың меңгерген білімі мен қалыптасқан дағдылары деңгейін айқындайтын бағалау. Критериалды бағалау мұғалімдер мен оқушылар және ата-аналарға да өте тиімді бағалау түрі, өйткені мұғалім үшін — сапалы нәтижеге әкелетін критерийлер құрастыруға, өз іс-әрекетін саралап және болашаққа жоспарлай алатын мәліметтер алуға т.б., оқушылар үшін — табысқа жетелейтін бағалау критерийлерін түсінуге, өзін және өзгелерді бағалау арқылы кері байланысқа түсіп, түсінбегенін түзетуге мүмкіндік алады, сыни ойлауына, еркін ойын айтуына, өзінің білімін көрсетуге т.б., ата-аналар үшін — оның оқуындағы табыстылықты бақылауға, оқуына қолдау көрсету үшін бағыт алуына мүмкіндік туғызады.

Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстазға үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты ізденетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу-ұстаздың қолында. Жаңа бағдарлама мұғалімдерге қазіргі заманға оқыту әдістерін жеті модуль арқылы ұсынады.

1. Білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдер.
2. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету.
3. Білім беру үшін бағалау және оқуды бағалау.
4. Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаоану.
5. Талантты және дарынды балаларды оқыту.
6. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай білім беру және оқыту.
7. Білім берудегі басқарушы және көшбасшылық.

Жаңа бағдарлама бойынша жаңаша көзқарас қалыптасып, білім деңгейі биікке көтеріліп келеді. Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологияларды енгізу күннен-күнге басты талапқа айналып, осы әдістерді жетілдіре түсу қажеттігі күшейіп келеді. Мұғалімнің шеберлігі қандай жоғары болса да, мұғалім оқушының өз белсенділігін туғыза алмаса, берген білім күткен нәтиже бермейді. Оқушының тұлға ретінде қалыптасуы белсенділік арқылы жүзеге асады.

Барлық дамыған елдер өзінің бірегей жоғары сапалы білім беру жүйесіне ие. Негізгі мектеп үшін, барлық мектептердегі оқыту стандарттарын Назарбаев Зияткерлік мектептерінің деңгейіне дейін жақсарту қажет. Жоғарғы мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгеріп шығулары тиіс. Оқытудың нәтижесі сын тұрғысынан ойлау, өздігінен зерттеу және ақпаратты терең талдау дағдыларын меңгеруге тиіс. Қазіргі мемлекеттік бағдарламаларда Назарбаев Зияткерлік мектептерінің білім берудегі озық іс-тәжірибелерінің ең үздік үлгілерін еліміздің барлық білім беру мекемелерінде кіріктіру көзделген. Дамыған елдердің білім беру жүйесінде мынадай тенденциялар байқалып отыр: білім беру философиясы мен әдіснамасының жаңаруы; білім беру мазмұнын құру әдістерінің өзгеруі, білім беру жүйесінде жетілдірілген модельдердің жасалуы; білім беруді басқарудың тиімді жолдарының қарастырылуы; жаңа білім технологияларының енгізілуі; оқушылардың танымдық белсенділігі мен өзіндік ойлауын қамтамасыз ететін дамытушы, сындарлы білім беру моделіне көшуі; терең және белсенді кәсіби бағдар берудің ерте жастан басталуы; ұрпаққа азаматтық – патриоттық, рухани-адамгершілік, көпмәдениеттілік, денсаулық сақтау және экологиялық тәрбие беру ролінің күшейтілуі, білім ұйымдарының оқушыны әлеуметтендірудегі ролінің артуы. Әлемдік білім беру жүйесіне негізделген осындай басым бағыттар ұрпақты озық, саналы дара тұлға деңгейінде қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші (негізгі) деңгей. 2012ж
2. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту еңбегінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы.2016ж
3. Н.Ә.Назарбаев “Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты” атты Жолдауы, 2012.
4. ҚР Тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, Астана, 2011.
5. ҚР Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, Астана, 2010.

WORLD SKILLS СТУДЕНТТЕРДІ МАМАНДЫҒЫНА ШЕБЕРЛІК ДАҒДЫЛАРЫН САПАЛЫ ДАМУДАҒЫН НЕГІЗГІ АСПЕКТІСІ

Сүйесина Айгуль Есенкуловна

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінің арнайы пән оқытушысы

«Ұлттың бәсекеге қабілеттілігі бірінші кезекте білім деңгейімен айқындалады» - деген байламы жеке адамның құндылығын арттыру, оны дайындайтын оқытушы жауапкершілігінің өсуі, танымсыз еңбек, сапалы нәтиже деген ұғыммен егіз. Тәуелсіз ел тірегі-білімді ұрпақ.

Мақсаты: Кәсіби білім беру жүйесін worldskills стандарты деңгейінде және жұмыс берушілердің талаптары бойынша дамытуда инновациялық шарттарды жүзеге асыру

Сонымен қатар worldskills деңгейіне сәйкес мамандар мен кәсіби мамандарды анықтау және дайындауда кәсіби мамандар мен сарапшылардың өзара әрекеттесу аумағында дамуына көмектесу болып табылады.

Миссиясы: Кәсіби өзін-өзі жүзеге асырғысы келетін адамдарға жағдай жасау.

КҮТІЛЕТІН НӘТИЖЕ: WORLD SKILLS СТАНДАРТТАРЫНА СӘЙКЕС ІС-ӘРЕКЕТТЕРГЕ МАШЫҚТАНАДЫ.

Жұмысшы мамандарға сұраныс күн санап артып келеді. Бүгінгі таңда Білікті мамандарды анықтап, кәсіби тұрғыда дамыту үшін WorldSkills чемпионатының маңызы зор. «Worldskills» – жас мамандардың кәсіби біліктілігін арттыруға негізделген. Мақсаты – жұмысшы мамандығын дәріптеу, жұмысшы мамандығының танымдылығын және қоғамдағы беделін арттыру. Бүгінде өндірісте жаңа жұмыс орындары ашылуда, ал ол жұмысшы кадрларының білікті дайындығын қажет етеді. Кез келген өндірістің жетістігі кадрлық саясатқа байланысты.

Қазақстан республикасында қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты — бәсекеге қабілетті маман дайындау. Колледж – үйрететін орта, оның жүрегі — оқытушы. Ізденімпаз оқытушының шығармашылығындағы ерекше тұс — оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға.

Осындай чемпионатты өткізу біздің колледжде дәстүрге айналып, өз жемісін көрсетуде.

2016 жылы Кірпіш қалау, Майлау және сәндік сылақ жұмыстары және құрғақ құрылыс құзыреттіліктері бойынша облыстық чемпионаттарға студентер дайындап жетекшілік етім. Нәтижесінде Кірпіш қалау және майлау және сәндік сылақ жұмыстары бойынша жүлделі 3 орында иеленді.

2017 жылы осындай құзыреттіліктермен Маңғыстау облысы Ақтау қаласында өткен Батыс скилс өңірлік чемпионатына қатысып, Кірпіш қалау құзыреттілігінен жүлделі 3-орынды иеленіп, қалған студенттерім сертификатпен марапатталды.

2018 жылы Кірпіш қалау құзыреттілігі бойынша облыстық чемпионатқа қатысып жүлделі 2-орынды иеленіп, шеберлігімізді шындалдық.

Сондай ақ жастарды өңірлік республикалық чемпионаттарға дайындап жүлделі орындарды иеленуіне өз білімім мен үлесімді қосудамын. Оның дәлелі 2019 жылы Республикалық worldskills чемпионатында студентім «Үздік маман» медалонын иеленсе, 2021 жылы Республикадан 19 қатысушыдан кірпіш қалау құзыреттілігі бойынша жүлделі 3-орынды қанжығасына байлап колледж абыройын биікке жеткізді. Осындай республикада байқауда жүріп сарапшы қызметін атқарып, өз білімімді одан сайын шындал түстім.

Бүгінгі қоғамның оқытушылар алдына қойып отырған басты міндеті, артар жүгі - сапалы білім берумен қатар жан-жақты дамыған, өзіндік ой-пікірі қалыптасқан тұлға қалыптастыру. Тұлға- қалыптастыруда - оның тәні мен жанын қатар дамыту, танымдық қызығушылығын дамытудың әдіс-тәсілдерін іздеу, анықтау, жүйелеу, қолдану.

Осы бағытта Үкімет тарапынан жұмысшы мамандығының мәртебесін көтеруге ерекше мән беріліп отыр. Болашақта елді индустрияландыруға байланысты жұмысшы мамандықтарының маңызы арта түседі. Ел экономикасының негізі білікті мамандардан, өз ісінің шеберлерінен құралады. «WorldSkills – Еуропа мен өзге елдерде расталған жастармен жұмыс істеудің әлемдік ұйымы. Аталмыш қозғалыс үздік әлемдік тәжірибе мен кәсіптік стандарттар арқылы жүзеге асырылады. Бұл дүниежүзінің 80-ге жуық мемлекеті қатысатын халықаралық қозғалыс. WorldSkills қозғалысы, сонымен қатар EuroSkills жастарды жұмысшы мамандығын меңгеруге тартады және әлемдік аренада еліміздің мамандарына алған кәсіптік дағдылары мен құзіреттіліктерін көрсетуге мүмкіндік береді. Бұл жоба 1946 жылдан бері әлемнің 78 мемлекетінде өткізіліп келеді. Қазақстан WorldSkills International халықаралық қозғалысына 2014 жылы енді.

Инновация – педагогикалық процеске оқыту мен тәрбиенің жаңа тұжырымдамаларын, оқу жоспарларын және бағдарламаларын, түрлерін, әдістерін, құралдарын енгізіп, мақсатқа жету. Инновациялық процессіз даму мүмкін емес.

Белгілі ғалым Н.Нұрахметов инновацияны мынадай топтарға бөледі: білім мазмұнындағы инновация; оқу-тәрбие процесінің әдістемесі, технологиясы, түрі, әдістері және құралдарындағы инновация; оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудағы инновация; жоғарғы оқу орындағы басқару жүйесіндегі инновация;

Жаңалықтан кейін болған өзгерістердің сипатына қарай топталған инновацияның түрлері: жеке, бір-бірімен байланысы жоқ; модульдық (бір-бірімен байланысты): бір-біріне жақын пәндерге және жас деңгейлері бірдей студенттермен жүргізілетін оқу-тәрбие жұмыстарына енгізілген жаңалықтар;

Инновацияның түрлері: модификациялық, комбинаторлық, түбірлі.

Инновациялық іс-әрекет – қоғамның әлеуметтік-экономикалық жағдайына сай оқу орындарының жұмысын дамытатын, оқу өміріне оң өзгерістер әкелетін іс-әрекет. Әрбір оқытушы өзінің оқу-жұмысын дамыту үшін түрлі құралдар арқылы өзінің іс-әрекетін саналы түрде өзгереді.

Инновациялық үдерістің кезеңдері: инновацияның себептері; жаңалықты жобалау; жаңалықты жүзеге асыру.

Осындай нәтижеге жету үшін сабақтарда оқыту әдістерін тиімді пайдалану шығармашылықпен жұмыс істеу арқылы студенттердің пәрменді ойлауын дамытудың негізі болып табылатын әдістеме теориясының тірегі-әдістерді анықтап алу басты міндет. Мысалы, анализ әдісі-ойлаудың логикалық тәсілі, ал синтез-таным деңгейін көтеру әдісі. Студенттердің шығармашылықпен жұмыс істеудегі білімдерін өзіндік таным тұрғысынан жинақтауға жетелейді. Сондай-ақ, шығармашылық пен жұмыс істеу әдістемесінде индуктивті-дедуктивті, эксперимент әдісі, салыстыру, қатысымдық, проблемалық, жаттығу, интерактивтік әдістерді қолданамын.

WorldSkills — мақсаты жұмысшы кәсіптерінің беделін арттыру және шеберлік дағдыларын дамыту болып табылатын халықаралық коммерциялық емес қозғалыс.

Колледжімізде “WorldSkills” чемпионатына байланысты колледжішілік сайыс жоспарлы түрде өткізіліп келеді.

Мақсаты: жұмыс берушілердің талаптары бойынша дамытуда инновациялық шарттарды жүзеге асыру болып табылады.

Міндеттері: кәсіби бағдар мен сүйемелдеу, кәсіби өзін-өзі анықтау шеңберінде қызмет көрсету; жұмысшы мамандықтардың мәртебесін көтеру; білім алушылардың мамандықтарына деген қызығушылығын арттыруға, халықаралық стандарттарды оқыту-әдістемелік құралдарында пайдалануға, материалдық-техникалық базаны жаңғыртуға,

сарапшылар мен колледж оқытушыларының біліктілігін арттыруғы өзіндік үлесін қосу болып табылады.

WorldSkills Kazakhstan чемпионаты студенттер үшін өз білімдерін тексерудің ең жоғарғы деңгейі болып табылады. Бұл қозғалыс Қазақстанның кәсіптік-техникалық білімінің имиджін көтеруге бағытталған.

Сабаққа іріктелген жаттығу, тапсырма, ойындардың шығармашылық сипатта болуы өте маңызды. Оның маңыздылығы: студенттер үшін практикалық құндылығының болуы; студенттер өмірімен байланысты болуы; олардың интеллектуалдық қабілеттерінің дамуына жағдай жасалуы; студенттердің қызығушылығын туғызуы; оқытудың практикалық мақсаттарына сай болуы керек.

Жаңа инновациялық әдістерді пайдаланудың әдістері неде?

1) Қазіргі уақыт жаңалық пен инновация уақыты. Күнделікті өмірде жаңа білім мен жаңалықтармен кездесеміз. Бұған оқыту үрдісі де сәйкес болу керек.

2) Жаңалықты пайдалану студенттің ойлау қабілетін жаңалыққа икемдеп, алдын ала болжам жасауға үйретеді.

3) Инновациялық әдістер бұл белсенді оқыту әдістері. Ақпаратты белсенді түрде сіңірген оқушы жадында өздері айтқанның 80% сақталса, өздері істегеннің 90% қалады. Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі - бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді. Ол үшін мұғалім өткізетін сабағының түрін дұрыс таңдай білуі қажет. Сабақты сәтті ұйымдастырудағы басты мақсат - оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып, бүгінгі заман талабына сай білім беру.

Жаңа ғасырдағы Қазақстан елінің үміт артар ұрпағын білімді, мәдениетті, интеллектуалды азамат етіп шығару оқытушылар алдындағы міндет болып табылады. Сондықтан қазіргі білім берудің ұлттық моделіне өту- оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін игеруді қажет етеді. Жаңа инновациялық іс- әрекетпен қаруланған психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл оқытушы ғана мақсатқа жете алады.

Қорыта келгенде, жаңа инновациялық педагогикалық технологияның негізгі, басты міндеттері мынадай:- әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу; - білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеде тәрбиелеу; - өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру, дамыту; - аналитикалық ойлау қабілетін дамыту. Осы инновациялық технологияларды мүмкіндігімізше өз пәнімізде қолдансақ болашақ маман иесі сапалы білім және тәрбие алатынына сенімдімін. Инновациялық технология – білім сапасын арттыру кепілі.

Осы WorldSkills чемпионатының аспектілері туралы Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары оқытушыларының «Менің әдістемелік шеберханам» атты он күндікке қатысып өзімнің педагогикалық іс- тәжірибеммен алмасып өз жұмысыммен бөлістім.

Көріп тұрғандарыңыздай алынған тақырып пен мақсатымды байланыстыра отырып Облыстық, Өңірлік, Республикалық деңгейде студенттерді тәжірибе түрінде дайындау арқылы, өзімнің өзекті нәтижеме жете білдім. Алдағы уақытта одан да жоғары деңгейде студенттерді биіктікке көрінуіне, шеберлікке шындалуына оқытушы ретінде өз білімімді арттыра отырып, Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі ретінде –барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға дайындаймын деп нық сеніммен айта аламын. Назарларыңызға рақмет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бейсенбаева А.А. Пәнаралық байланыс негізінде оқу процесін ұйымдастыру.- Алматы,РБК,1995.54-55 б.

2. Слободчиков В. Новое образование-путь к новому сообществу. Нар. образование.- 1999.

3. Нағымжанова Қ.М. Оқу процесінде инновациялық іс-әрекеті. Өскемен: МедиаАльянс,2004.
4. Инновационное обучение: стратегия и практика. Под.ред. В.Я.Ляудис.-М.: Изд-во МГУ,1994.
5. Внутришкольное управление: теория и опыт педагогических управленческих инноваций,Под ред. Н.В.Горбуновой:М.:Новая шк.,.1995.
6. Слободчиков в. Новое образование-путь к новому сообществу. Нар. образование.-1999.
7. Кларин М.В. Инновационные модели учебного процесса в современной зарубежной педагогике, -М2009.

ВНЕДРЕНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО МЫШЛЕНИЯ В СИСТЕМУ ТИПО

С.К.Утишкалиева

КГКП «Высший аграрно-технический колледж»

Ключевые слова:

Предпринимательство, бизнес, модернизация, маркетинг, поколение

Поддержка казахстанских детей проводится по многим направлениям - работа с одаренными детьми, оздоровление детей. Дети нуждаются в поддержке и понимании не только на словах и бумаге, а в конкретных действиях, законе и правильном, качественном его исполнении. И кто как не мы будем реализовывать данное направление, и мы готовы приложить все усилия для реализации данного направления.

Как вы знаете в 2017 году вышла статья первого Президента Н.А. Назарбаева "Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания"

Казахстан вступил в новый исторический период, началась Третья модернизация Казахстана.

С этого момента дается старт двум важнейшим процессам обновления – политической реформе и модернизации экономики.

Цель известна – войти в тридцатку развитых государств мира.

Все казахстанские коллеги знают эту статью, не мало проработали над реализацией этих программ.

Одним из инструментов этой модернизации послужило внедрение курса «ОПД» в школах, колледжах и ВУЗах.

Сегодня я хотела бы рассказать и показать вам о том, как у нас в колледже внедрен курс «Основы предпринимательской деятельности», который и мне посчастливилось преподавать, чему я очень рада. Почему? потому что этот курс полезен не только для студентов, он нужен всем, кто когда -нибудь задумывался о «своем» деле. (не мало примеров когда сами преподаватели этого курса уходили в свое дело).

С одной стороны умение вести бизнес –это ключ к личной свободе и независимости, возможность находить неординарные решения и пробовать осуществить их в реальности, самостоятельно менять жизнь, жизнь своих близких людей. С другой стороны бизнес помогает создавать рабочие места в стране, производить продукты и услуги, требуемые в обществе. Конечно государству очень важно это и курсы получают мощную поддержку со стороны государства.

Инициатором внедрения в учебную программу дисциплины «Основы предпринимательской деятельности» выступила НПП «Атамекен» в соответствии с пунктом 11 Дорожной карты по проведению Года молодежи, учитывая полный региональный охват, представление интересов всех работодателей, а также, в целях увеличения доли предпринимательства среди молодежи.

Курс учит вырабатывать правильные компетенции, которые пригодятся в жизни любому предпринимателю,

Показывает, как правильно создавать команду для своего проекта, как выбрать верную бизнес-идею, опираясь на потребности рынка, как разработать бизнес-модель и

составить бизнес-план для старта своего бизнеса. Также студентов знакомят с основами маркетинга(реклама), как и где можно продвигать свои продукты и услуги, узнаем о существующих стратегиях продаж, помогаем понять, какими ресурсами вы располагаете и как ими лучше управлять. Также есть возможность посмотреть на операционную деятельность бизнеса изнутри, узнать, какие налоги и для чего существуют, как считать доходы и расходы, привлекать инвестиции и масштабировать бизнес.

А для начала организаторы - НПП "Атамекен" - обучают самих преподавателей. У нас колледже обучение прошли 5 преподавателей.

Затем в 2019-2020 учебном году этот курс прослушали 741 студент всех 4 отделений. В 2020-2021 учебном году 69 студентов. Все студенты по окончании получили сертификаты в объеме 36 часов. Что давало возможность обладателю этого сертификата претендовать на безвозмездный грант от государства, начиная от 500 000 тенге.

Вся программа геймофицирована, мы составляли очень много интересных проектов, разыгрывание ситуаций, что очень легко для студентов и для преподавателей.

В течении курса традиционно проводятся «Гостевые лекции» с уже состоявшимися предпринимателями. Особенностью прошлых гостевых лекций в том, что мы с коллегами приглашали наших выпускников, которые сумели стать предпринимателями(что было очень интересно, им задавали много вопросов). Встречи были очень «живыми», так как студенты слушали из первых уст. Выпускники отвечали на вопросы как им удалось открыть свое дело, как преодолели страх и.т.д.

Итоговым контролем для курса было составление «бизнес плана», и тут НПП «Атамекен» проводило сопровождение предложив для студентов готовые бизнес планы.

В этом учебном году, как было сказано выше обучение прошли порядком 1000 студентов колледжа. Отличительной особенностью этого учебного года было то что в связи с пандемией, гостевые лекции проходили в режиме «онлайн » и это оказалось еще круче, так как нам удалось организовать встречи с крупными предпринимателями нашей Республики, которые смогли должным образом мотивировать наших студентов.

Одним из новшест этого учебного года было создание сайта «Атамекен Академия». Эта платформа становится большим помощником для тех, кому интересен бизнес, предпринимательство. Наши студенты свободно могут посетить зарегистрироваться и получить еще больше информации, общения, стимула для занятия бизнесом. Здесь есть и курсы дополнительные, и статьи и видео известных людей Казахстана, это видеоблогеры, вайнеры медийно активные люди.

В общем курс говорит о том что современному миру нужны другие навыки.

Это: 1) стремление к независимости, 2) свободе действий, 3) творческой работе, 4) созданию капитала, 5) потребность в господстве, власти, влиянии, 6) воля к победе, 7) стремление к успеху в борьбе с соперниками и самим собой, 8) распознавание возможностей, 9) умение проектировать, 10) умение управлять рисками, 11) умение пережить неудачу, 12) склонность к действиям, а не планированию.

Уважаемые коллеги хочется напомнить что мы с вами работаем с поколением «Z»

- ✓ **Меньше ориентировано на идеологию и идеологемы**
- ✓ Понимает ценность свободы
- ✓ Самостоятельно
- ✓ С развитым чувством собственного достоинства

- ✓ Стремится к самореализации на высоком уровне
- ✓ Живут в Интернете и, как следствие, легко поддаются манипулированию
- ✓ Гиперактивны
- ✓ Агрессивны в подростковом и юношеском возрасте
- ✓ Не нацелены на чтение
- ✓ Нацелены на науку и искусство
- ✓ Способны к многозадачности, но при этом рассеянны
- ✓ Обладают клиповым мышлением, основанном на визуальных образах, а не на логике

Новое поколение – другие ценности:

Самопродвижение, успех, деньги, власть, статус, как основа личной защищенности, безопасности и возможностей.

Я очень надеюсь что полученные знания студентам помогут осознать, хотят ли они стать бизнесменами в будущем. И если они примут такое решение, знания, полученные на курсах окажутся надежной платформой, от которой смогут оттолкнуться для дальнейшего роста.

Список литературы

1. <https://atameken.kz/>
2. <https://cyberleninka.ru/>

АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ МАМАНДЫҚҚА ДЕГЕН ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ОЯТУ

Жумажан Айнагуль Жумажанқызы

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, информатика пән оқытушысы, Атырау қаласы

3D модельдеу - үш өлшемді нысан жасау. Яғни кез-келген заттардың үш өлшемдік нұсқа ретінде өңдеу. 3 қатпарлы, яғни 3D анимация және моделдеу соңғы жылдары тез қарқынмен дамып, кең ауқымды қолданысқа түсті. Бұл, сөзсіз, өнердің жаңа салаты кино, мультипликация, рекламалық роликтер дайындау, ойын жасау және түрлі презентациялар жасаудан бастап, сәулет өнері мен инженерия да және көптеген т.б салаларда қолданылады. Арнайы бағдарламалар 3D модельдеуге арналған бағдарламалардың саны жетерлік. Мысалы: Blender, Sweet Home 3D, Sculptris, SketchUp Make, LEGO Digital Designer, nanoCad free, Autodesk, AutoCAD. Олар үш өлшемді нұсқа жасау үшін арналған.

Blender – 3D модельдеу компьютерлік графика бағдарламасы. Blender бағдарламасының көмегімен 3D модельдеу, анимация жасауға, Видео үзінділерді өңдеуге, түрлі ойындарға логикалық объектілерді енгізуге мүмкіндік береді. Ең маңыздысы, ол бағдарламаның азғантай көлемі (шамамен мегабайт) Blender әртүрлі. ОЖ жұмыс істеуге мүмкіндік береді, олар: Linux, Windows, MacOS т.б. Бағдарламаның көшіріп алуға болады GNU лицензиясы бойынша. Қатпарлы, яғни 3D, анимация және моделдеу соңғы жылдары тез қарқынмен дамып, кең ауқымды қолданысқа түсті.

Қатпарлы моделдеу мектеп бағдарламасындағы геометрияны ейске түсіреді. Декарттық координатор жүйесін ейске алайық (X , Y және Z осьтері). Ал енді функцияларды және олардың графикаларын ейске алайық. Мысалы: сызықтық функция, квадрат функция және т.с.с. (Парабола, гипербола). Жалпы 3D анимацияның не екенін түсіну үшін көзіңіздің алдында тұрған барлық заттарды кеңістікке (декарттық X , Y , Z кеңістігі) жайғастырыңыз. Сонда әрбір заттың белгілі бір координатасы бар нүктелерден және түрлі өзінен кіші фигуралардан (сызық, эллипс, куб т.б.) құралғанын байқаймыз.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны дамыту - білім берудің бір бөлігі. Соңғы жылдары заман ағымына сай күнделікті сабаққа компьютер, электрондық оқулық, интерактивті тақта қолдану жақсы нәтиже беруде. Білім беру жүйесі - электрондық байланыс, ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, телеконференция, On-line сабақтар арқылы іске асырылуда.

Бүгінгі күні инновациялық әдістер мен ақпараттық технологиялар қолдану арқылы оқушының ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамытып, қызығушылығын тудыру, белсенділігін арттыру ең негізгі мақсат болып айқындалады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік, білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр. Сондықтан оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологиясы-білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау, білімді қабылдау, білім сапасын бағалауы, оқу тәрбиесі үрдісінде оқушының жеке тұлғасын жан-жақты қалыптастыру үшін бойында ақпараттық мәдениетті, сауатты адам-ақпараттың қажет кезін сезіну, оны табу, бағалау және тиімді қолдану қабілетін арттыру керек.

Жаңа коммуникациялық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты - оқушылардың оқу материалдарын толық меңгеруі үшін оқу материалдарының практикалық жағынан тиімді ұсынылуына мүмкіндік береді. Бұл мақсаттарға жету жолында электрондық оқулықтар, тексеру бағдарламалары, оқыту бағдарламалары сияқты бағдарламалық өнімдер қызмет етеді.

Өндірістік оқытуда ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы студенттердің ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыру, қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және Интернет ресурстарды пайдалану оқушының білім беру үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылардың ақпараттық құзырлығы мен ақпараттық мәдениетін қалыптастыру қазіргі таңда үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесіндегі ең көкейтесті мәселелердің бірі.

Сабақта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының өз бетімен жұмысы;
- аз уақытта көп білім алып, уақытты үнемдеу;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеру;
- шығармашылық есептер шығару;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйрену;
- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақ пен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестері мен әр түрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезіну мүмкіндігі;
- оқушының ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.

Ақпараттық технологиялар орталарын пайдаланудың мақсаттары:

Ақпараттық технологияларды қолдану негізінде оқу-тәрбие процесінің барлық деңгейін жетілдіру:

- оқыту процесінің ықпалы мен сапасын арттыру,
- пәнаралық байланысты тереңдету,
- қажетті ақпаратты іздеуді оңайлату және көлемін ұлғайту.

Оқушы тұлғасын дамыту, ақпараттық қоғамда өмір сүруге даярлау.

- коммуникативтік қабілеттерді дамыту,
- күрделі жағдайда оңтайлы шешім немесе шешу нұсқаларын қабылдау дағдыларын қалыптастыру.
- компьютерлік графика, мультимедиа технологиясын пайдалану арқылы эстетикалық тәрбие беру,
- ақпараттық мәдениетті қалыптастыру, ақпаратты өңдей білу.

Әдебиеттер тізімі

1. “Информатика негіздері” журналы №1, 2010 жыл.
2. «Информатика негіздері» журналы №4-2008 жыл – Ж. Садыбекова «Оқу – тәрбие үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі»
3. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
4. Н.Ә.Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» (Ел президентінің халыққа жолдауы) 2007 жыл

ҚАЗІРГІ ТАҢДА БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Елемесова А.Е.

Жоғары инженерлік-технологиялық колледжінің арнайы пәндер оқытушысы, техникалық ғылымдар магистрі.
Орал қаласы.

Жоғары инженерлік-технологиялық колледжі Бүгінгі таңда кәсіптік білім беретін оқу орнында оқып білім алып жатқан жас ұрпақ алдында «Қазақстан – 2030» бағдарламасында көрсетілген «Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі мен әл-ауқатының артуы» сияқты ұзақ мерзімдік іске асыру стратегиясын үшінші мыңжылдықта жүзеге асыру міндеті тұр. Демек, бұл қоғамдық саладағы өзгерістерге сай жоғары талаптар қоя отырып, экономикалық бәсекелестік жағдайында сапалы мамандар даярлау қажеттігін алға тартады. Отанымыздағы білім ордаларында оқу үдерісі мен тәрбие жұмыстарын тығыз байланыстыра отырып, білім алушылардың бойында ғылыми дүниетанымын, адамгершілік, саяси саналарын, еңбекқорлық, отансүйгіштік қасиеттерін қалыптастыру – әрбір ұстаздың парызы. Себебі ұстаз – білім алушының жеке тұлғасын қалыптастырушы, маңызды тәлім-тәрбие өнегесінің бастаушысы, жарқын үлгісі, олардың қиялын самғатып, арманын көкке ұмсындырушы тұлға. М.Жұмабаев: «Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып келе жатқан тақта жол болғандықтан, әрбір тәрбиеші сөз жоқ, ұлт тәрбиесімен таныс болуға тиіс. Сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті». Сондықтан да әрбір ұстаздың кәсіптік білімі ұлттық тәлім, тәрбиемен біте қайнасып жатуы керек, олай етпей білім берем деу құр әурешілік. Жас буынға ата тегін қадірлеу, ел намысын қорғау, әдет-ғұрпы мен салт-дәстүрін, сөз асылын құрметтеу, туысқандық ережелерді сақтау, табиғатты аялау, дала философиясын білу, оның заңдылығынан шықпау сияқты өмірге қажетті қағидаларды ұстаз сіңіре білуі керек. Ұстаздың кәсіптік рөлі, орны, педагогтік кәсіптік мінез-құлқының этика – деонтологиялық нормалары болады. Еліміз егемендік алған алғашқы жылдарынан бастап білім беру ісіне аса мән берілуде. Бүгінгі ғаламдастыру дәуірінің талабына сай білім беру барысында жастардың жеке тұлғасын жан-жақты жетілдіруіне, олардың танымдық әрекетін дамытумен қатар ғаламдық ой-санасын қалыптастыруға ерекше назар аударылуда. Ғылым мен техниканың дамуымен әлеуметтік өмір деңгейі де өзгеріп отырады. Осының бәрі табиғат байлығына адам миы мен күшінің жұмысынан туады. Әр адамның ойы мен білімі әр қоғамға қандай керек болса, табиғат пен оның байлығы да сондайлық керек. Мұның өзі дүние бір-бірімен байланыста дамитынын ондағы адам мен қоғамдағы қатынасты да қадағалай білген жөн. «Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту туралы тұжырымдамасының» басты мәнділігі – ол үздіксіз білім жүйесінің негізгі идеялары мен қағидаларын ХХІ ғасыр талаптарына сәйкестендірудің және оны әлемдік білім кеңістігінің даму заңдылықтарына ұштастырудың жолдарын көрсетуге арналып отыр. Тұжырымдаманың басты ерекшелігі мен артықшылығы білім берудің ұлттық жүйесін қайта құрудың принципті жаңа идеяларын ұсынуында болып отыр. Жаңадан енгізілген немесе инновация адамның кәсіптік қызметінің бәріне де тән болғандықтан, ол табиғи түрде зерттеудің, талдаудың және тәжірибеге енудің нысанына айналады. Инновация өздігінен пайда болмайды. Ол ғылыми әдістердің, жекелеген оқытушылар мен тұтас бір ұжымның озық педагогикалық тәжірибесі. Бұл процесс стихиялы дамымайтындықтан ол басқаруды қажет етеді. Хутвс педагогикалық процестің инновациялық даму стратегиясында жаңашылдық процестерді тікелей алға апарушылар ретінде педагог қызметкерлердің рөлі артуда. Оқу үдерісінің көптүрлігіне қарамастан

дидактикалық, компьютерлік, модульдық, проблемалық және басқа жетекші педагогикалық қызметті іске асыру оқытушылардың еншісіне қалып отыр. Оқу тәрбие процесіне қазіргі заманғы технологиялардың енгізілуіне байланысты оқытушы мен тәрбиеші кеңесшінің, ақылшының және тәрбиешінің қызметін қоса меңгеруде. Оқытушының кәсіптік қызметі арнаулы пәндік білімдермен ғана шектелмей, педагогика мен психологияның, оқыту мен тәрбие технологиясы салаларының қазіргі заманғы білімдерін де қамтитын болғандықтан оқытушыдан арнайы педагогикалық, психологиялық дайындықты талап етеді. Осы негізде педагогикалық инновацияны қабылдау, бағалау және іске асыруға дайындық қалыптасады.

Инновациялық процесті үш кезеңге бөлуге болады: Бірінші кезеңде оқытушы жаңалықтардың қажеттілігін дәлелдеу арқылы жаңалық туралы ақпарат жинайды, одан кейін әртүрлі жаңалықтың ішінен қажетті ақпаратты таңдап алып, оны қолдану туралы шешім қабылдайды. Содан кейін, оқытушы инновациялық іс-әрекеттің екінші кезеңіне көшеді, яғни іске асыру кезеңдерін зерттеп, енгізу жоспарын құрып, жаңалықты қолданады. Бұл кезеңде оқытушы оқу-тәрбие процесіне, жаңалықты енгізуге кедергі жасап отырған факторларды ескере отырып өзгерістер енгізеді, жаңалықты уақытылы мерзіміне байланысты жүргізеді.

Жаңалықты енгізу уақыты аяқталғаннан кейін инновациялық іс-әрекет үшінші кезеңге өтеді. Бұл кезеңде оқытушы жаңашыл тұрғыда ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмысының нәтижесін көтеруге жасаған ықпалын анықтайды, жаңалықтың оқу-тәрбие жұмысына нәтижелі енгізу шарттарын белгілеп, оны таратуға ұсынады. Инновациялық процесті болжау барысында қолданылатын іс-әрекеттер тереңдетіліп, кеңейтіледі. Сонымен қатар оқыту мен тәрбиелеу қорытындылары талданады. Алдыңғы қатарлы озық тәжірибені ғылыми талдау негізінде оқып үйренуге, қазіргі кездегі педагогикалық зерттеулер нәтижелерімен танысуға болады. Жаңа педагогикалық технологиялар мен инновациялық іс-әрекеттің негізі заңдылықтары мен қағидаларын дұрыс пайдалана білуге, шығармашыл ойлауға, кәсіби педагогикалық іс-әрекеттің құндылық қарым-қатынастарын қалыптастыруға, оқытушы шеберлігін 92 арттыру жолдарын таба білуге және жете түсінуге үйретеді. Сонымен қатар алдыңғы қатарлы озық тәжірибелер жөніндегі ағымдағы газет-журнал материалдары арқылы танысып, педагог-новатор әдістемелерін ғылыми тұрғыдан талдай білуге, инновациялық іс-әрекет ерекшеліктерін айқындап, өз беттерімен сурет, кесте құруға, реферат, хабарлама, аннотация, рецензия жазып, оқу-тәрбие қызметіне педагогикалық талдау жасауға үйренулері керек. Оқытудың жаңашыл әдістері мен тәсілдерін сөз еткенде, оқылып отырған материалдың ерекшелігіне аса мән беру керек. Әдістемелік құралдарды шығармашылықпен пайдалану қажет екеніне назар аудару көзделеді. Сонымен қатар, оқытудың инновациялық жүйесі, білім, оқыту процесінде жаңа технологияларды пайдалана білу іскерлігі қалыптасу керек. Студентке белгілі бір көлемдегі білім, білік дағдыларды меңгертумен қатар дүниетанымын кеңейтіп, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту бүгінгі күннің басты талабы деп отырмыз. Бұл, әрине ұстазға да көп ізденісті талап етеді. Өйткені, «Шәкірт – біліммен толтыратын бос құмыра емес, ол жануға дайын тұрған шырақ, ал ұстаз шырақшы ғана...». Сондықтан, білім беру саласындағы оқытудың озық жаңа технологияларын меңгермейінше, сауатты маман болу мүмкін емес. Осыған орай, әрбір ұстаз барлық жаңалықтар мен әдістерден хабардар болып, оқыту түрлерін, әдіс-тәсілдері мен құралдарын жетілдіріп, оларды тиімді қолдану жолдарын іздестіріп, өз кәсібін шығармашылықпен дамытып отыру қажеттілігі заман талабынан өз-өзінен туындап отыр. Білім беруді ұйымдастырудың дүние жүзілік тәжірибесінде көптеген оқыту технологиялары жүзеге асырылуда. Ондағы мақсат – студенттің танымдық қабілеттерін, яғни өзінше ойлау қабілетін

арттыру, елестету мен есте сақтауын, дағдысын, білім, жаңа педогогикалық технология – білім беруді ізгілендіру принциптеріне негізделген компьютерлік технология, сонымен бірге оқытуды дербестендіру мен деңгейлік дифференциалдау. Онда: - білімді ізгілендіруге - оқыту сапасын арттыруға - басқару тиімділігін жетілдіруге - оқушылардың дамуына бақылау жасауға осыларға сәйкес бағалауға болатыны дәлелденіп отыр. Бұл жүйенің басты компоненті – оқыту мақсаты. Ол мақсат өздігінен дамуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптастыру, сондықтан оның өзіндік танымдық іс-әрекеті белгілі бір дәрежеде белсендірілуі қажет сапасының дамуын қамтамасыз ету. Қоғамды индустрияландыру кезеңінде білім беру жүйесі алдыңғы кезекте, маманданған сауатты тұтынушыларды дайындауға бағытталса, ал білім беруді ақпараттандыру жағдайында бұл мәселе білім берудің негізгі мақсатына ауысады. Мұндағы негізгі мақсат – оқушының қоршаған әлем жайында табиғи ғылыми болжамын қалыптастырумен жалпы ізгілікті адамгершілікке дайындау болып саналады. Қазіргі заман оқушысы тек өз пәнінің терең білгірі болуы емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Ол заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады. Орта білім беру жүйесін ақпараттандырудың негізгі мақсаты оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру. Осы мақсатты орындау барысында оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда жаңа әдістерді қолдану қажеттілігі туындап отыр. XXI ғасырда ақпараттанған қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу көзделіп отыр: компьютерлік техниканы, интернет, компьютерлік желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, интерактивті құралдарды, электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру. Еліміздегі саяси, әлеуметтік-экономикалық өзгерістерге сай білім беруді ақпараттандыру бағытында колледжімізде жүргізіліп жатқан жұмыстар ақпараттандырудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес жүзеге асырылуда. XXI ғасыр – ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Бүгінгі таңда колледжде оқу пәндерін компьютер, интерактивті құралдардың көмегімен оқыту нәтижелерін зерттеудегі ғылыми проблемаларды шешу ең басты орын алады. Бұған себеп оқыту процесінде туындайтын компьютерлендірудің педагогикалық-психологиялық жаңа проблемалары әлі толық шешілмегені. Білім беру жүйесін ақпараттандыру білім беру үшін үлкен перспективалар ашады. Соңғы жылдары компьютерлік, телекоммуникациялық техника мен технологиялардың қоғам өміріндегі рөлі 93 мен орнында түбегейлі өзгерістер болды. Ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды игеру қазіргі заманда әрбір жеке тұлға оқу және жазу қабілеті сияқты сапалармен бірге қатарға және әрбір адам үшін қажетті шартқа айналды. Әрбір елдің технологиялық даму дәрежесіне оның экономикалық қуаты мен халқының тұрмыс деңгейі ғана емес, сол елдің әлемдік қоғамдастықта алатын орны, басқа елдермен экономикалық және саяси ықпалдасу мүмкіндіктері, сондай-ақ ұлттық қауіпсіздік мәселелерін шешуіне байланысты. Сонымен қатар, әлдебір елде қазіргі технологияның дамуы мен қолдануының деңгейі оның материалдық базасының дамуымен қатар емес, негізінен қоғамды парасаттандыру деңгейімен, оның жаңа білімді туындату, игеру және қолдана білу қабілетімен де анықталады. Жедел дамып отырған ғылыми-техникалық прогресс қоғам өмірінің барлық салаларын ақпараттандырудың ғаламдық процесінің негізіне айналды. Ақпараттық-

технологиялық дамуға және оның қарқынына экономиканың жағдайы, адамдардың тұрмыс деңгейі, ұлттық қауіпсіздік, бүкіл дүниежүзілік қауымдастықтағы мемлекеттің рөлі тәуелді болады. Тұтас дүние қалыптастыру мен қоғамдастықтар, жеке адам мен бүкіл дүниежүзілік қоғамдастықтың өмір сүруі үшін жаңа жағдайларды қамтамасыз етуде ақпараттық – телекоммуникациялық технологиялар маңызды рөл атқарады. Ғылым мен техниканың даму қарқыны оқу-ағарту саласының оқыту үрдісіне жаңа технологиялық әдістер оның ішінде интерактивті құралдарды кең көлемде қолдануды қажет етеді. «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» – деп, Елбасы атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Компьютер және интерактивті құралдар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстармен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашу керек.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағында, оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологияларды ғана тиімді деп санауға болады. Оқушылардың интерактивті құралдар көмегімен қалыптасатын және жүзеге асырылатын ойлау қабілеті бұрынғы технологиялар арқылы берілетін ойлау жүйесінен өзгеше болатындықтан, тек ойлау қабілеті түсінігі ғана емес, қабылдау, есте сақтау жоғарғы деңгейде. Интерактивті құралдардың келесі ерекшеліктерін атап өтуге болады:

1. Бормен тақтаға жазылған кескінді интерактивті тақтадағы түрлі-түсті айқын, ұқыпты кескінмен салыстыруға болмайды
2. Тақта мен бордың көмегімен әр түрлі қосымшалары бар жұмысты түсіндіру қиын әрі мүмкін емес.
3. Слайдтарда, флипчартта қателер жіберілсе, тез арада түзетуге болады.
4. Сабақта ACTIVote тестілеу жүйесі арқылы тест алу мүмкіндігін қолдануға болады.
5. ACTIVwand указкасының көмегімен тақтаның жоғарғы бөлігіне кішкентайларға да қол жеткізуге мүмкіндік береді.
6. Сабақта көрнекілікті қолдану деңгейі артады.
7. Сабақтың өнімділігі артады.
8. Оқушылардың білім деңгейіне оң әсер етеді. Оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерімен, қазіргі заманауи инновациялық технологияларды меңгеру және оны әрбір сабақта тиімді пайдалану білім сапасына елеулі әсер етуде.

Инновациялық технологиялардың бірі – ақпараттық технология. Ақпараттандыру технологиясы арқылы білікті маманды заман талабына сай даярлау оқытушының басты міндеті. Тәжірибеге сүйенсек күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді, интерактивті тақтамен, мультимедиялық проекторларды пайдалану үлкен нәтижелер беруде. Кез-келген сабақты қызықты өткізу үшін ізденіс, жаңаға ұмтылу жұмысын жүргізу ол әрбір оқытушы үшін бір сабақ. «Оқытып жүріп, өзіміз де үйренеміз» қағидасын ұстанған оқытушы үшін өзінің әрбір сабағы бірінші өзіне жаңалық болуы тиіс. Сонда ғана өзі қызыққан оқытушы – сабағын басқаларға да қызықты жеткізе алады деп ойлаймын. Кәсіптік білім беру орындарының оқытушылары үшін әрбір сабаққа жаңалық енгізудің қажеттілігінен гөрі, әрбір сабақта жаңалықтарды пайдалану, озық тәжірибелерді пайдаланудың өзі үлкен жетістіктерге жеткізеді. Өзіміздің дәстүрлі, дәстүрлі

емес оқытудың әдістерінде пайдалануды 94 ұмытпағанымыз жөн. Себебі жаңа-жаңа деп жүріп кейде біз қарапайым әдістерді меңгермей жұмысымызды күрделендіріп жібереміз. Өзімнің әрбір сабағымда осы озық технологияларды пайдалану жақсы нәтижелер бергенін көрудемін. Кез-келген сабақта тақырып бойынша «қандай жаңалықтар шығуда, қандай жұмыстар атқарылуда» арқылы бастау дәстүрге айналды. Қызығушылықты арттыру арқылы сабақты бастау сол сабақтың аяғына дейін қызықты өтуінің кепілі. Алынған ақпаратты жеткізу, тарату үшін оқытушының алатын орны елеулі. Қазіргі уақытта кіріктірілген инновациялық технологиялар туралы көптеген ізденістер, жұмыстар атқарылуда. Кіріктірілген инновациялық технологияларды оқытуда қолдану тиімді нәтижелерін беруде. Мысалы, «Кәсіпорынның қаржы ресурстарының көзі» тақырыбында сабақ өту, тек өзімнің төңірегімнің айналасында болмауы қажет. Сол сияқты бұл тақырыпты «Қаржылық есеп», «Қаржылық талдау», «Ұйым экономикасы» т.с.с. пәндермен байланыстыра отырып оқыту үлкен жемісін беруде. Алынған ақпаратты ары қарай дамыту кіріктірілген инновациялық технология сабақтарында жүзеге асады. Тақырыпқа байланысты, мәлімет, ақпараттың барлығының жан-жақты бір ғана арнаулы пән оқытушысы емес, басқада оқытушылармен түсіндірілуі, дәлелденуі және жеткізілуі. Бір тақырыптың өзін кең көлемде түсіндіру. Қазіргі сабақтарда ақпараттық технологияларымен, кіріктірілген оқыту технологиясын байланыстыра өту мен үшін тиімді нәтижелер беруде. Ақпараттық технологияда біз оқытушыны ақпарат беруші, бағыт бағдар көрсетуші деп түсінеміз. Белгілі бір тақырып бойынша мәлімет, әдебиеттер және т.б. берілді. Іздену жұмысы білім алушының еркінде болып қалады. Оқытушыдан алынған ақпарат тек жалпылама кең көлемде беріледі. Әрбір сабақта тақырыпқа байланысты материалды толық игеру, сонымен бірге жан-жақты ізденіс, зерттеу әрбір оқытушының қолынан келе бермейді. Тек әдебиеттердегі мәліметтермен шектеліп қоймай, сол тақырып бойынша әр пәннің ізденіс жаңалығымен толықтыру білім берудің сапасын арттыра түседі. Оқытудың технологияларын біріктіру, оларды тиімді пайдалану жұмысы үшін көптеген ізденіс жұмыстарын жүргізу мен үшін тағы бір асу, тағы бір белес.

Қазіргі таңда инновациялық технологияларды қолданып сабақ беру өте тиімді. Оқытушы сабағында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы оның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі. Ақпараттық – коммуникациялық технологияны пайдалану оқытудың тиімді әдістерінің бірі деп ойлаймын. Қазіргі заманның оқытушыға қояр басты талабы – ақпараттандырылған жан-жақты, дүниетанымы кең, тәрбиелі әрі саналы шәкірт сомдауы. Сапалы білімге жету жолында оқытушының аянбай еңбек етуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Елбасының «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты мақаласы. 10 шілде, 2012 жыл.
2. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту тұжырымдамасы.
3. Ерғалиев М. Оқытудың қазіргі технологиялары.
4. Мұхамбетжанов С.Т. «Ақпараттық технология және қашықтан оқыту».
5. Қарғаев Қ.А. Аймақтық білімнің бірегейленуі үрдісіндегі болондық жүйе және Қазақстан // Аймақ – концепт: мазмұны, әдістері мен технологиялар атты республикалық ғылыми-практикалық конференция. – Алматы, 2012.

БІЛІМ БЕРУДІ БРЕНДКЕ АЙНАЛДЫРУ

Н.А.Жумағалиева

Қ.Дүтбаева атындағы Атырау гуманитарлық колледжі, математика пәні оқытушысы, Атырау қаласы

Қаншалықты кең тараса да, бір қарағанға тұрақты болып көрінгенімен, «білім» түсінігі көп мәнділігімен ерекшеленеді. Әдетте, бұл термин мазмұны жағынан келесідей түсініктемелерге ие болуы мүмкін: білім - жалпыадамзаттық құбылыс; білім - әлеуметтік мәдени мұра; білім – жүйе; білім – педагогикалық процесс; білім – нәтиже.

Жаңа заман талабына сай мұғалімнің шеберлігін арттыруда білім мазмұны мен оқыту технологияларының рөлі ерекше. Оқыту технологияларын талдағанда, қазіргі өркениетті елдер тәжірибесінде жүзеге асырылып жатқан білім берудің жаңа моделіне – нәтижеге бағдарланған білім моделіне - сәйкес келетін оқыту технологияларын іріктеуді қажет етеді.

“Оқыту технологиясы” термині алғаш рет АҚШ-та XX ғасырдың ортасында пайда болды. “Технология” – гректің *techne* - өнер, шеберлік, біліктілік, *logos* –оқу сөздерінен шыққан. Белгілі бір маңызды әрекетте, өнерде, шеберлікте мақсатқа жету үшін қолданылатын әдіс ретінде технологияларды қолдану қазіргі уақытта өзектілік көрсетіп отыр.

Инновация, негізінен қандай да бір дәстүрлі мәселелерді жаңа тәсілдер арқылы шешу нәтижелерінде, деректерді терең әрі жан- жақты зерттеу барысында жаңа сапаларға ие болуы нәтижелерінде туындайды. Қазіргі заманғы инновациялардың көпшілігі тарихи тәжірибемен тығыз байланысты болғандықтан өткеннен бастау алады. Яғни инновациялық үрдістер- белгілі жағдай мен оның сәйкес көрсеткіштері үшін өзекті әрі бейімделген болып табылатын заманға сай идеяларды тарату, қолдану, меңгеру мен қалыптастыруға бағытталған мотивацияланған, мақсатты әрі сапалы үрдіс. Ол жаңалық енгізілген жүйенің сапасын жақсартуға бағытталған әрі ол жүйеге қатысушыларға стимул беріп, олардың көзқарасын жаңалыққа қарай өзгертуге бағытталған.

Білім берудегі инновациялық үрдістің нәтижесі жаңалықтарды теориялық әрі практикалық жұмыста қолдануда көрінеді. Сонымен қатар, білім беру жүйесіндегі инновация білім беруге жаңалық енгізу мақсатын да білдіреді: жаңа мазмұн өңдеу, оқыту мен тәрбиелеудің жаңа әдістері мен формаларын, мектепті басқарудың жаңа технологияларын құру, оны дамыту, мектепті эксперимент алаңы ретінде дамыту мектептегі білім беру ісі жаңа бағыт алып, оқыту мен тәрбиелеудің де жаңалануы кезіндегі оқиғаларды, жағдайларды т. б. қамтиды.

Студенттің дайындық деңгейін,ынтасын және қабылдау жылдамдығын ескеру арқылы жаңа материалдарды меңгеруге байланысты оқытуды ұйымдастыру және оқыту процесіне жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктерін пайдалану.Оқытудың жаңа әдістері мен формаларын (проблемалық,ұйымдастырушылық іс-әрекетін компьютерлік ойындар және т.б) сабақта жиі қолдану. Ойын арқылы оқыту.Сөзжұмбақ,ребустар,логикалық есептер,тестілеужәне бақылау.

Инновациялық технологиялар:

1. Студенттің өз қабілетіне,болашағына сенуіне
2. Студентті ынталандыру
3. Студент пен оқытушының ынтымақтастық қарым-қатынасына
4. Студенттің өз білімін бағалай білуіне бағыттауға мүмкіндік беретініне көз жеткіздім

Инновациялық технологиялар:

- Жобалау технологичсы
- Саралап,даралап оқыту
- Дамыта оқыту технологиясы
- Модульдік оқыту технологиясы

- Сатылай комплексті талдау
- Деңгейлеп оқыту технологиясы

Инновациялық технология нәтижелері:

- 1.Түрлі әдістерді пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі
2. Студенттердің барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады
- 3.Олардың әрқайсысының деңгейін анықтай алуға болады
4. Студенттердің көбін бағалауға мүмкіндік бар
5. Студенттерді ізденіске баулып, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді
6. Студенттердің қабілеттері, ұйымшылдығы, шығармашылық белсендігі артады
- 7.Жеке тұлғалық сипатын дамытуға,шығармашылығын шыңдауда,өзіне деген кәсіби сенімін қалыптастырады

Инновациялық технологияларды енгізу кезінде мұғалім келесі іс-әрекеттерді дұрыс ұйымдастыра алуы қажет:

1. -Оқытушы жаңа технология көмегімен шешілетін мәселелерді
2. - Жаңа технологияны қолдану арқылы алынатын нәтижелерді
3. - Жаңа технология мәнін, алынатын нәтижелердің теориялық негізін
4. - Жаңа технологияда оқытушы қолданатын әдіс-тәсілдерді
5. - Студенттердің жұмыс әдісін
6. - Студенттердің жаңа технологияда жұмыс істеуге үйрету әдісін білу керек

Оқу тәрбиесі үрдісінде педагогикалық технологияларды енгізу 4 кезеңнен тұрады:

1. Жаңа идеяны іздеу;
2. Жаңалықтарды ұйымдастыру;
3. Жаңалықтарды енгізу;
4. Жаңалықтарды бекіту.

Мақсат, міндеттерді жүзеге асыру жолында күнделікті сабақ жоспарымда мынандай озық технологияларды сабақта қолдануды жөн көрдім:

- Сын тұрғысынан ойлау технологиясы;
- Деңгейлеп -саралап оқыту;
- Интерактивті қолдану технологиясы;
- Сатылай кешенді талдау технологиясы;
- Дамыта оқыту технологиясы;
- Ойын технологиясы.

Студент мақсатты шешу, іштей талқылау, сосын жинақтау арқылы жүзеге асырады. Әр студент өз ойын, пікірін айтуға мүмкіндік беріледі, жауаптары тыңдалады, жасаған еңбегінің нәтижесімен бөліседі, дәлелдеуге талпыныс жасайды, жеке тәжірибесін қорытындылауға үйренеді. Оқытушының бағыттауымен оқушының өз бетінше білімді игерудегі мақсаты сынауға емес, шыңдалған ойлауға үйрету.

Мақсаты:

- 1.Студент ойлау қабілетін арттыру, сыни тұрғыдан талдауға бейімдеу, іскерлік дағдысын қалыптастыру.
- 2.Студентті шығармашылыққа баулу, оқуға қызығушылығын арттыру, шешім қабылдай білуге бейімдеу

Қазақстан Республикасының ұстаздарының негізгі мақсаты – қоғам дамуының қазіргі кезеңіне сай жастардың саналы ойлауын қалыптастыру, шығармашыл, өз мамандығын дұрыс таңдаған, ой-өрісі жоғары жеке тұлға дайындау. Қоғамның дамып-өркендеуі, оның әлеуметтік-мәдени этностық ерекшеліктерін толық меңгеріп, өзгерістер, жаңалықтар, ұғымдар туралы болып жатқан барлық мәселелерге мән бере отырып, салауатты өмір салтын құруда, білім беру саласындағы инновацияны меңгеруде, қоғамымызды ізгілендіруде мұғалімдерге, олардың кәсіптік сапаларына, білімділігі, ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге қабілеттілігі, мәдениеті, парасаттылығы, т.б. қасиеттеріне байланысты екендігін, мұғалімдік мамандықтың жан-жақты білімді,

шынайы сезімтал болуды, шәкірттеріне шексіз сүйіспеншілікті беруді талап ететінін, еңбегінің нәтижесі әр күн сайын балаларға қуаныш әкелгенде ғана жемісті болатынын ұғындыру. Бүгінгі таңда ғасырлар қойнауында жатқан ұлттық тәрбиенің озық әрі өнегелі дәстүрлерін, асыл қасиеттерін оқушылардың бойында қалыптастыру, этнопедагогика материалдарын ұтымды пайдалану – аса маңызды міндеттердің бірі. ХХІ ғасыр – қатаң бәсеке ғасыры. Еліміздің білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне бағыт алуда. Бүгінгі күні қазақ халқының ұлттық мәдениетінің қайта өркендеу жағдайында жеткіншек ұрпақты ұлттық дәстүрлерде тәрбиелеудің заңды объективті қажеттігі туды. Қай заманда болсын жас ұрпақтың өнеге тұтар өзіндік ұлттық тәлім-тәрбиесі болатындығы белгілі. Егеменді Қазақстан Республикасының болашақ ұрпақтарының сана-сезімін, ұлттық психологиясын, оның ерте замандағы ата-бабалар салт-дәстүрімен сабақтастыра тәрбиелеу қазіргі күннің ең өзекті мәселесі екендігін өмірдің өзі көрсетіп отыр.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтармен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау;... оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» делінген. Қазіргі мектеп жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне оқыту мен тәрбие берудің соңғы әдіс-тәсілдерін, инновациялық технологияны игерген, психологиялық, педагогикалық жұмыста қалыптасқан, ескі сүрлеуден тез арада арылуға қабілетті және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жолын салуға икемді, шығармашылық педагогикалық зерттеуші болуды талап етеді. Қазіргі заман ағымына байланысты оқушылардың білімге қызығуын арттыру үшін мұғалімдерге жаңа талаптар қойылуда. Сол себепті оқытудың әр түрлі технологиялары жасалып, мектеп тәжірибесіне енгізілуде. Жан-жақты ізденістің нәтижесінде білім беру саласында жаңа педагогикалық технологиялардың саны да, сапасы да өсіп келеді.

Менің де оқытушы ретінде алдыма қойған мақсатым – студенттерге ұлттық педагогикалық тәрбие мен білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру оқушының қызығуын, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға, өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет-ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру — әрбір ұстаздың абыройлы борышы. Бұл ретте өзім сабақ беретін математика сабағымда оқытудың көптеген әдістерінен құралған интерактивті оқыту технологиясының тиімді әдістерін қолданамын.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Н.Ә.Назарбаев., Ел президентінің Қазақстан халқына жолдауы Астана қ., 2012 жылғы 14 желтоқсан.
2. Қабдықайыров Қ., Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А, 2015
3. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2011.«Әлеуметтік әріптестік жағдайында техникалық және кәсіптік білім беру», Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы №2 (26) 2013ж;
4. Педагогика: Большая современная энциклопедия (сост. Е.С. Ропачевич). – М.: «Современное слово», 2005.
5. Педагогика: учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М.: Школа-пресс, 1997.
6. ҚР «Білім туралы» заңы. Астана. - 2007.
7. Гершунский Б.С. Философия образования для ХХІ века. - М. 1998.
8. Педагогика: Қазақша және орысша түсіндірме терминологиялық сөздік //Ғыл.жетекш. жасаған және жалпы ред. Басқарған проф. Ш.К.Беркімбаева, проф А.Қ.Құсаинов. - Алматы; 2007. - 248 бет.

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА АҚПАРАТТЫҚ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Сейдишарипова Айнакул Суннатқызы

Қапланбек жоғары аграрлық-техникалық колледжі, Сарыағаш қаласы

Қазіргі таңда білімге ерекше көңіл бөлінгендігі белгілі. Ол бүгінгі өмірдің талаптарына сай маңыздылығымен ерекшеленеді.

Қазіргі таңда инновациялық технологиялардың көптеген түрлері бар. Атап айтсақ кредиттік модульдік технология, модульдік технология, сын тұрғысынан ойлау, тірек – сызба технологиясы, дамыта оқыту, проблемалық оқыту, деңгейлеп – саралап оқыту технологиясы, интерактивті әдістер және т.б. Деңгейлеп оқыту технологиясына ерекше көңіл бөлу қажет. Өйткені бұл технология баланың жеке мүмкіндігіне, жеке тұлғаның жан-жақты дамуына бағытталған.

Жаңа педагогикалық технологияда көрініс тапқан.

Яғни олар:

1. Студенттің дайындық деңгейін бақылай алу;
2. Оқу материалын сұрыптап ұсына алу;
3. Оқу әрекетін ұйымдастыра алу;
4. Диалог жүргізе алу;
5. Сабақ барысында жағымды эмоция сезімдерімен қанықтыра алу;
6. Мақсаттың нәтижеге ұласуын жоспарлау, жүзеге асыра алу.

Биология пәнін оқытуда жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, сапалы білім беру. Олардың ойлау, есте сақтау, көру қабілеттерін жетілдіре отырып, оны танымдық күшін қалыптастыруға жағдай жасау, оқытушының жеке басының интелектісін, оқу әрекетін, өтетін тақырып мазмұнын аша білу. Білім негізінен пән арқылы берілгендіктен, әр пәнді з аман талабына сай өз деңгейінде игерту, қай кезде болмасын, ең маңызды мәселе болып келгені даусыз. Әрине терең білім де, материалдың игеруге қолайлығы да, оқулық деңгейімен шектелу де мүлде нәтижесіз болды деп айта алмаймын. Оқытушы үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Жаңа педагогикалық технологиялар студенттің жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады.

А. Андреева пікірі бойынша деңгейлеп оқытудағы диалогтық қарым-қатынас 2 сипатқа ие.

1. Коммуникативтік (студенттердің бір-бірімен ақпарат алмасуы)
2. Интерактивтік (студенттер білімдерімен ғана емес, сонымен бірге оқу әрекеттерімен де өзара алмасуы)

Студенттің жан-жақты дамып, жетілуіне, шығармашылықта жұмыс істеуге бейімделуіне, топта, жұпта жұмыс істей алу қажеттілігіне жетелейтін бірден-бір әдіс. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Қазіргі кезде ғылым мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Оқытушы әңгімелейді, түсіндіреді, ал студент тындайды, қабылдайды, ойлайды, т.б. таным әрекеттерін жасайды. “Жүз рет естігеннен, бір рет көрген артық” деген сөздерді ескере отырып, сабақтарымызда мүмкіншілігіне қарай мультимедиялық проекторды пайдаланып отырсақ сол оқытушының ұтары мол деп ойлаймын. Тек оларды тиімді, жүйелі түрде қолдану оқытушының шеберлігіне байланысты әрқилы жүзеге асырылуы мүмкін.

Осы технологияны пайдаланудың тиімді тұстары:

- студенттің пәнге деген жеке қызығушылығын оятады;

- танымдық қабілеттілігін қалыптастырады;
- студентті шығармашылық жұмысқа баулиды;
- оқытушының уақытын үнемдейді;
- қосымша мәліметтер береді.

Жаңа технологияларды сабақта қолданудың тиімділігін қашан да жолға қоярымыз анық. Соның бірі – “Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту” технологиясын сабақты жоспарлауды қолданудың тиімділігі. Мұнда әр студенттің ойы шындалып, өз даму деңгейіне сай жетістіктерге жетуге болады. Сын тұрғысынан ойлау жобасы мынандай үш құрылымнан тұрады:

- қызығушылықты ояту;
- мағынаны тану;
- ой-толғанис.

Бұл технологияда бұрынғы білім мен жаңа ұғым ұштастырылады. Ал, соңғы кезеңде оқушы өз шығармашылығынан қабілетін таныта алады. Мұнда студентке ойланып-толғануға уақыт берілуі керек, ойын айтуға студент шығармашылығын қалыптастыратынын атап өту керек. Сабақтың қай құрылымында болмасын студент осындай стратегияларды қолданғаны дұрыс “Мен не ұқтым?” және “Мен нені білгім келеді?” деген сұрақтарды есінен шығармауы керек. “Мағынаны тану” кезеңінде студенттерді топқа бөлу арқылы сұрақтар дайындап, оны мазмұны, стратегиясы арқылы жүзеге асыруға болады. Сұрақтар үш деңгейде әзірленеді. Дайындалған сұрақтарға студенттер өз ойларымен жауап бере отырып, бұл сұрақтар оқушылардың деңгейіне сай топтастырылады немесе сұрақтардың өзін сұрыптауда “Жуан және жіңішке сұрақтар” стратегиясын оқытушы жүзеге асырады. Осы кезең бойынша жұмыстану арқылы қорытынды шығаруға болады:

Бұл технологияның келесі бір кезеңі – ой-толғанис. Мұнда “Венн” диаграммасын қолдану арқылы тақырыптардың ұқсастығы мен айырмашылығын көрсетуге болады. Осы кезеңде оқушылардың тілдік дағдыларын қалыптастыру мақсатында сабақ тақырыбына байланысты яғни, пікір-сайыс өткізуге немес “5 жолдық өлең” жаздыруға болады. Мұндағы мақсат – студенттің өзіндік көзқарасын қалыптастыру. Сол 5 жолдық өлеңді жазғанда сабаққа қабілеті төмен деген студенттердің өзі 3,4 сөз тіркестерін құрастырып өз ойын жазса, соның өзі студентті сабаққа тарта білгеніміз деп білемін.

Инновациялық білім беру – іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет оқу ісін дамытуға, пәндердің мәнін тереңдетуге, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін арттыруға басқа жаңа технологияларды енгізуге, пайдалануға және шығармашылық жұмыстар жүргізуге бағытталған. Мұндай технологияларды қолдануда - оқытушы ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, студенттің пәнге деген қызығушылығы артады. Оқытудың жаңа ақпараттық- коммуникациялық технологияларын меңгеру – қазіргі заман талабы. ХХІ ғасыр – ақпараттық технология ғасыры. Қазіргі қоғамдағы білім жүйесін дамытуда ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың маңызы зор. Білім беруді ақпараттандыру және пәндерді ғылыми – технологиялық негізде оқыту мақсаттары алға қойылуда. Ақпараттандыру технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті жұмысшы мамандарын даярлау оқытушының басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді. Қазіргі білім жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Білім беру саласында инновациялық үрдісті жүзеге асыру мұғалімдерден өз мінез-құлықтарын, ұстанымдарын, мүмкіндіктерін түрлендіруді талап етеді. Оқушылардың ақпараттық құзырлығы мен ақпараттық мәдениетін қалыптастыру қазіргі таңда үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесіндегі ең көкейтесті мәселелердің біріне айналып отыр.

Биология сабақтарында ақпараттық - коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының өз бетімен жұмысы;

- аз уақытта көп білім алып, уақытты үнемдеу;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеру;
- шығармашылық есептер шығару кезінде физикалық құбылыстарды түсіндіру арқылы жүзеге асыру;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- экономикалық тиімділігі;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйрену;
- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақ пен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестерімен әр түрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезіну мүмкіндігі;
- студенттің ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор. Оқытушы сабағында ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы оның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі. Ақпараттық - коммуникациялық технологияны пайдалану оқытудың тиімді әдістерінің бірі деп ойлаймын.

Елбасының Қазақстан халқына Жолдауында айтылғандай, Болашақ мамандарға сапалы білім беруге, әлемдік білім кеңестігінен мемлекетімізге лайықты орын алуға білім саласындағы қызметкерлерге тиісті жағдай жасауға айрықша мән беріледі. Ғалымдар жаңа технологияларды көптеп енгізуде. Себебі, жаңа оқыту технологияларын енгізу заман талабына сай білім беру бағыты өзгереді, өздігінен білім ала алатын логикалық пайымдай, талдай, қорытындылай алатын коммуникативті тұлғаны қалыптастыру қажет. Жаңа ақпараттық технологияларды білім беру жүйесінде қолданудың ең маңызды факторы негізгі қозғаушы күші адам, сол себепті білімнің негізгі принциптері іске асырылады. Осыған байланысты адамның шығармашылық потенциалын дамыту үшін қажетті жағдай жасалу керек. Жоғарыда айтылған ой-пікірлерімді тұжырымдай келе, компьютерді қолдану негізінде колледж пәндерін оқыту сапасын арттырып, білім беруді ақпараттандыру жүйелі түрде іске асады. Колледждегі ақпараттандыруға осылай мемлекет тарапынан қолдау көрсетіліп, оны оқыту, үйрету мәселесі бүкіл халықтық деңгейге көтерілсе ғана біздің еліміз дүниежүзілік бәсекеге төтеп беретін, алдыңғы қатарлы мемлекетке айналады. Ол дәрежеге жетуге қажетті білім алуына біздің жас ұрпақтың қабілетінің жететініне сенімім мол.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қуанышева С.Е. Биологияны оқыту әдістемесі
2. Қайым Қабділрашид. Биология. Анықтамалық көмекші құрал.
3. География, Экология және Биология журналы
4. Биология анықтамалылығы журнал

«БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ — ЗАМАН ТАЛАБЫ»

Мақсотова Айгерім Тасболатқызы

Республикалық жоғары техникалық колледжі
арнайы пәнінің оқытушысы, Орал қаласы

XXI ғасыр — озық технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану заман талабы. Әсіресе шет тілін үйренуде мұның пайдасы өте зор. Себебі тіл үйрену арқылы адам бүкіл бір ұлттың мәдениеті мен әлеуметін қатар үйренеді. Адам көру, есту арқылы тіл қолданушылардың мәдениетін тезірек сезінеді. Яғни өзінің де сол тілді меңгергендердің қатарына қосылуы жеңілдей түседі. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын ғана емес, оның жеке бас тұлғасын, білім алу арқылы азамат ретінде дамуын қойып отыр. Дәстүрлі оқыту оқушыларға дайын, жаңаша оқыту технологиясы процесін ұйымдастыру, басқару және бақылау болып табылады. Жаңаша оқыту технологиясы — белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұнын жүзеге асыру тәсілі.

Оқытуды жаңаша ұйымдастыруда мына міндеттерді қамтуы тиіс:

- оқушыларды оқу үрдісін басқаруға қатыстыру;
- ұжымдық іс-әрекетті ортақ қарым-қатынас құралы ету;
- деңгейіне қарап саралап, ерекшелігіне қарап даралап оқыту.

Міне, осы міндеттерді қамтитын «дамыта оқыту» жүйесі даму заңдылықтарын ескере отырып, теориялық ойлауға бағытталған іс-әрекет арқылы баланың жақын даму аймағында оқытады. Нақ осы мәселелерді жүзеге асыруға бағытталған оқыту технологияларының көпшілігі ұжымдық ой қызметі негізінде баланы өз іс-әрекетінің субъектісі етуге ұмтылады, мақсатты оқу іс-әрекеті барысында нақты оқу міндеттерін шеше отырып, даму педагогикалық ықпалдың алдын алатын іс-әрекеттік оқыту тәсілі арқылы балада ақпараттық және жалпы біліммен қатар, амалдар мен құндылықтар жиынтығын, біліктілігін қалыптастырады [2]. Жаңаша оқыту технологиялардың бірі — «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы — технологиялардың ішіндегі шоқтығы биік, ерекшелігі мол, құнды технология.

Бізді, ағылшын тілі пәні мұғалімдерін, «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы несімен өзіне баурап алды:

- кез келген ұстазға сапалы сабақ беруге мүмкіндік беретіндігімен;
- оқыту мен ұйымдастырудың тиімді әдістерінің көптігімен. Бұл бағдарламада жүзге тарта стратегия бар екені белгілі. Сол әдіс-тәсілдерді жақсылап игеріп, ішінен қажеттілерін таңдау арқылы әр сабақтың мақсат-міндеттерін тиімді де оңтайлы жолмен жүзеге асыруға мүмкіндік мол.
- «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасының өзге бағдарламалардан ерекшеліктері;
- сын тұрғысынан ойлау сабақтарының алғышарттары.

Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау сабақтарында мына мәселелерге назар аударылады:

1. Сабақты белсенді өткізіп, әр баладан еркін жауап алуға жағдай жасау.
2. Сенімділікке тәрбиелеу үшін баланың жауабын санмен бағаламау.
3. Қиялын дамыту үшін «менің ойымша» деген жауапқа дағдыландыру.
4. Әр түрлі жауапқа бірдей қарау, жақсысын мадақтап, нашарын сынамау.
5. Тіл байлығын дамыту үшін, қалайда жауапты соңына дейін тыңдау.
6. Жауап беруге тілек білдірмеген баланы өз еркінсіз, қинап сұрамау.
7. Баланың дүниетанымының кеңіп, рухани өсуіне жағдай жасау.

8. Жеке тұлға ретінде «мен» деген рөлін көтеру, өз пікірін қалыптастыру. Негізгі үш сатының маңыздылығы. Бұл жаңаша оқыту технологиясында барлық стратегиялар үш саты бойынша қолданылады.

I-саты — баланың қызығушылығын ояту — ой шақыру, бұл әрбір сабақта қажет. Сатының мүмкіндіктері: қаралып отырған тақырып немесе проблема бойынша оқушының бар білім қорын қорыту, өзектендіру, оқып отырған тақырыпқа тұрақты қызығушылық тудыра отырып, оқушының оқу іс-әрекетін мотивациялау, сабақ үстінде оқушының белсенділігін ояту.

II-саты — мағынаны ажырата білу. Бұл жердегі міндеттер мүлде бөлек. Саты оқушыға жаңа ақпарат алуға, оны ой елегінен өткізуге, өзінде бар білімдерін біріктіруге мүмкіндік береді, мәтінді жан-жақты және әр тұрғыдан талдау жұмысы жүреді.

III-саты — ой толғаныс-рефлексия. Мұнда, негізінен, алынған ақпаратты қорыту, жалпы ой елегінен өткізу; оқушыға жаңа ақпарат, жаңа білім беру, оқып отырған материалға әрбір оқушының өзіндік қатынасын қалыптастыру т.б. мән беріледі.

«Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасының тағы бір маңыздылығы, жүйенің кейбір ерекшеліктерінде, «тек қана есте сақтауымен емес, өзінің терең ойлануымен игеріп алған білім ғана білім» — деп, әйгілі орыс жазушысы Толстой айтқандай, бұл жүйенің бір ерекшелігі, кез келген ақпараттың жан-жақты ой елегінен өткізіп барып қабылданатындығы.

Екінші бір ерекшелігі, білім көбіне, «өзгенің ақыл-ойымен шыңдалмаған білім білім емес» деп француз ғалымдары айтқандай, жеке емес, топтық не ұжымдық талқылаулар түрінде игерілетіні. Дамыта оқыту жүйесі сияқты, «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасының тиімділігі негізгі қағидалары мен мақсат-міндеттері дамыта-тәрбиелей отырып, шығармашыл тұлға қалыптастыруға бағытталған.

Оқу мотивацияларын өзгертуге пайдалы екендігінде. Оқу мотивациялары мүлде өзгерді. Бұрын сәтсіздіктен қашып, оқуға талаптанбайтын, білімнің қажетін ескермейтін, құнды ақпараттарды енжар қабылдайтын оқушылар, әсіресе үлгерімі орташа деңгейдегі балалар адам танымастай өзгерді. Ал озат және оқу екіпінділерінің көпшілігі мадақталу үшін, не өзгелерден жоғары, жақсы болу үшін оқып келсе, қазір қызықты ақпараттарды өз бетінше іздеп тауып, өзгелермен ой бөлісуге асығатын болды. Мұның бәрі олардың табысқа жиі жетіп, өз күшіне сенуінің арқасында болып жатқан өзгерістер. Оқушылар жүргізілген сауалнамаларға (шығу парақтарында) берген өз жауаптарында жұмысты жоспарлау, жағдайға бейімделу нәтижені нақты бағалау сияқты қабілеттерді, табандылық, сынға төзімділік сияқты қасиеттерді жиі көрсете бастады.

Осы бағдарламамен жұмыс істеу арқылы мынадай жетістіктерге жеттік: «Сын тұрғысынан ойлау» сабақтарында білім беріп, икем-дағды қалыптастырып қана қоймай, ұжымдық шығармашылық іс-әрекеттер арқылы бала болашағына ықпал етіп, оның өз білімін жетілдіре отырып, өзін-өзі тәрбиелеп дамытуына жағдай жасауға болады екен. Әр баланың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып, оқытуды жеке тұлғаға бағыттау арқылы кез келген сабақтың дамытушылық және тәрбиелік мүмкіндіктерін тиімді пайдалану осы жүйені қолдану барысында ойдағыдай жүзеге асырыла бастады.

Әр жаңа технология, жобалар білім саласындағы жаңалықтардың басты мақсат, міндеттері бір-біріне жуық, мәндес болып келетіні бізге мәлім. Білім беру жүйесі тиімділігінің басты көрсеткіштерінің бірі — білім сапасы. Осы жобаның пән мұғалімдері ретінде білім сапасын көтеруге қызығушылықтарын арттыруға тиізген әсері туралы нақты мысалдар келтіріп тоқталғанымыз келеді. Ағылшын тілі пәні мұғалімдері есебінде анық байқағанымыз — «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасының стратегияларымен өткен сабақтарда оқушының пәнге деген қызығушылығының артуы. Қызықты болған жерде белсенділік те артады. 2010–2011 оқу жылынан осы жұмыс нәтижесін байқау барысында бұл бағдарламамен 8–10-сыныптарда жүргізіп келеміз. Бұл сыныптарда стратегияларды (ассоциация, кластер құру, инсерт әдісі, Венн диаграммасы, пікірталас, ЖИГСО, эссе жазу т.б.) күнделікті сабақта қолданамыз. Бұл сыныптар ағылшын тілі сабағында екі топқа бөлініп

оқылады. Стратегия қолданған топты стратегия қолданбаған топпен салыстырғанда оқушыларда төмендегі кесте бойынша мынандай өзгешелік анық байқалады:

К е с т е

Р/с №	I-топ оқушылары	Р/с №	II-топ оқушылары
1	Оқушылар жеке, жұппен, топпен жұмысты жақсы жүргізеді	1	Оқушылар бірден кірісіп кете алмайды, шулап кетеді
2	Белсенділіктері жоғары	2	Орташа
3	Оқушының жеке жауапкершілігі басым	3	Төмен
4	Қызығушылықтарын істе байқатады	4	Бірқалыпты
5	Бір-біріне көмек, сыйлау қалыптасады	5	Қызғаныш басым
6	Өз ойларын еркін жеткізеді	6	Анықтық жоқ
7	Сабақта көп жұмыс жасайды	7	Кейде берілген тапсырмаларды жасауға үлгере алмайды
8	Өз беттерімен жұмыс істеу қабілеттері артты	8	Міндетті түрде мұғалім көмегі керек
9	Сабақта ағылшынша сөйлеуге тырысады	9	Ықылас білдіре қоймайды
10	Шығармашылық қабілеттері артқан	10	Бірқалыпты

Бұл — жалпы сыныптар бойынша берілген басты сипаттар. Сабақта оқушылар мәтіннің өзімен бірнеше жұмыс жүргізе алуларына болады. Мысалы: жалпы, СТО ойлау бағдарламасында мұғалім жұмысында көбіне топтық, жеке, жұп бойынша жұмыстар жүргізіледі. Мұғалім әр оқушының білім алуға бағытталған іс-әрекетін бақылауға алады. Оқушы жұмыстары жеке жинақ, папкаларда көрсетіледі. Мұғалім тек бағыттаушы ретінде қызмет жасайды, оқушылар жаңа сабақ, ақпараттарды өз бетінше меңгереді. Сыныптағы оқушылар өзгерісі — оқушылардың жаппай тілдік әрекетке түсуі, әрине, таза ағылшын тілінде сөйлемегенмен, көбіне ағылшынша сұрақтар қойып, оған жауап беруге тырысады. Оқушылардың ойлау деңгейлері әлдеқайда жоғарылайды. Белсенділік танытып қызығушылықпен жұмыс жасап жатқанда, тіпті кейде қоңыраудың соғылғанын байқамай да қалады.

Білім сапасы бұл сыныптарда көтеріліп келеді. Сабаққа нашар деген оқушылардың да көзқарасы өзгерген, оларда талпыныс, құштарлық, ынта-жігерлері қалыптасып келеді. Мұғалім ретінде қол жеткізіп жүрген жетістіктерді осы сыныптар арқылы көрсетіп жүрміз.

Елбасының Қазақстан халқына 2012 жылғы 27 қаңтардағы Жолдауында «Қазақстанда адам капиталының сапалы өсуі — бұл, ең алдымен, білім және денсаулық сақтау. Оқыту үдерісіне заманауи әдістеме мен технологияны енгізу, педагогикалық құрамның сапасын арттыру, біліктілікті растайтын тәуелсіз жүйені құру, жастар үшін білімге қолжетімділік аясын кеңейту қажет. Білім тек білім беріп қана қоймай, сондай-ақ алған білімін әлеуметтік бейімделу үдерісінде пайдалануға икемделуі керек» делінген [3].

Ұстаздың қоғам өмірінде алатын орны мен олар атқарып отырған міндеттердің айрықша маңыздылығын Елбасымыз Н.Назарбаев: «Мұғалімдер қоғамның ең білімді, ең отаншыл, ең санампаз бөлігі болып табылады», — деп атап көрсетті. Әр мұғалім күнделікті сабақта өз ісін зерттеп, жанашыл әдіс-тәсілдермен оқушының білім сапасын арттыруы керек. Соның бірі — ақпараттық технология.

Ақпараттық технология — ақпараттарды жинау, сақтау және өңдеу үшін бір технологиялық тізбекте біріктірілген әдістер — технологиялық құралдардың жиынтығы. Оқыту үрдісінде ақпараттық технологияны қолдану білім сапасын жақсартуға көмектеседі. Сонымен бірге кейде қол жетпейтін көрнекіліктерді пайдалануға, білім мен мәліметтерді әр түрлі формада ұйымдастыруға, қажетті модульге тез арада қол жеткізуге көмектесе алады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бап 7-тармағында: «Оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» міндеті қойылған [4]. Қазіргі ғылым мен техниканың шарықтаған шағында шетел тілі сабақтарында көрнекіліктердің қай түрі болсын молынан пайдалану мүмкіндігі бар. Яғни, оқытудың мұндай жүйесінің құралы компьютер болып табылады. Мектепте компьютермен жұмыс істеу өте пайдалы. Өйткені нашар оқитын оқушының өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, себебі балаға компьютер білмеген

жерін көрсетіп, көмекке келеді. Заман талабына сай техникалық құралдарды ағылшын тілі сабақтарында қолдану — мұғалім жетістігіне апаратын тиімді жол.

Компьютер арқылы оқыту мынадай міндеттерді қамтиды:

- оқушылардың компьютерлік сауаттылығын ашу;
- оқыту-тәрбиелеу үрдісіндегі ақпараттық алмасу сипатын айқындау;
- дайын бағадарламаларды қолдана білу шеберлігін арттыру;
- ойлау қабілетін дамыту;
- ЭЕМ-нің мүмкіндіктерін пәндік материалда меңгеруді қолдана білуге үйрету.

Осыған орай, оқытудың жаңаша әдіс-тәсілдерінің ең күрделі түрі — «Мультимедиалық кабинетте компьютер және интерактивті тақта арқылы ағылшын тілінде сабақтар өткізу». Бұл оқушылардың пәнге деген танымдық қызығуын арттырады, тиянақты білім алуына жағдай туғызады. Сабақ үстінде өз бетінше берілген тапсырмаларды орындау барысында оқушының оған қызығуы арта түседі. Сабақ барысында компьютерді қолданудың жақсы жақтары: түрлі-түсті иллюстрациялар, анимациялар есте сақтау процесі үшін тиімді. Ағылшын тілі сабағында оқытудың жаңа компьютерлік жүйесін пайдаланудың мынадай ұтымды жақтарын атап көрсетуге болады:

- оқушылардың ойлану дәрежесіне, материалдық қабылдау ерекшелігіне байланысты әрбір оқушы үшін жеке-жеке компьютерде бағдарлама құрып, оқушылармен дербес жұмыс жасауға болады;
- компьютер арқылы нашар оқитын оқушыларды оқытудың тиімділігі артады;
- компьютерді сабақта пайдалану уақытты үнемдейді;
- оқушының сабаққа деген қызығуын арттырады.

Әр сабақта сөз әрекетінің төрт түрі де қолданылады: тыңдалым, сөйлесім, оқылым, жазылым.

Әр сабақ төмендегілерді қамтиды:

- компьютермен үзіліссіз тілдік қарым-қатынас;
- компьютер оқушының өзіндік жұмысын ұйымдастырады;
- оқушымен жекелей жұмысты іске асырады;
- компьютер оқытудың аудио- және бейнеқұралдардың мүмкіндіктерін табысты байланысты- рады.

Компьютерде мәтінмен жұмыс жасау барысында тапсырмалар мынадай бөлімдерден болуы мүмкін.

- Берілген мәтіннің тақырыбын ашу.
- Мәтіндегі кейіпкер тобын ажырату.
- Мәтін мазмұнында кездесетін қанатты сөздерді жазу.
- Мәтін мазмұны бойынша сұрақтар қою.
- Мәтіннің әрбір бөліктеріне тақырып қою.
- Ұнаған тақырыбына қысқаша өз ойын жазу.

Өз жұмысында компьютерді қолданған мұғалім өзінің өткізетін сабағының сапасын арттырып, оқушылардың танымдылық қызметін ұйымдастыруды белсенді түрде жүргізеді. Бұл жағдайда ағылшын тілі пәні мұғалімінің міндеті оқушыларға әр түрлі жаттығуларды орындауда компьютер көмегі мен мүмкіндігін көрсету өз бетімен компьютерді қолдануды үйрету болып табылады. Сондай- ақ ағылшын тілін меңгерту барысында компьютерлік ойындардың да тигізер пайдасы зор.

Компьютерлік ойындар жаттықтыру, оқыту және дамыту сипаттарын ескере отырып жасалынса, олардың әрбір оқушының білім сапасын арттыруға тигізер пайдасы зор. Сабақ арасында ойын элементтерін тиімді пайдалану олардың сабаққа деген қызығушылығын арттыра түседі, әрі баланың бойындағы қабілеттерді, ойлау мүмкіндіктерін анықтауға мүмкіндік береді, мұғалім мен оқушының арасындағы психологиялық кедергіні бұзып, теңдік сезіледі. Ұялшақ, жасқаншақ оқушылар ойын барысында белсенді серік болуға мүмкіндік алады. Ағылшын тілі сабағында ойын формаларын енгізу барысында интерактивті тақтаны да қолданудың маңызы өте зор.

Ақпараттық коммуникациялық технологиялардың бірі — Интернет. Интернет оқу үрдісін жеңілдетіп, сабақты қызықты, әрі тиімді ұйымдастыруға, оқу-білім сапасын көтеру үшін көптеген мүмкіндіктер береді:

- сұраныс бойынша ақпарат алу;
- Интернет тараптарында берілген пән бойынша тапсырмалар мен жаттығулар орындау;
- пән бойынша әр деңгейде тест жұмыстарын ұйымдастыру;
- сабақ тақырыбына байланысты ақпарат көздерін табу;
- тақырыптық жобалар дайындау;
- шетел авторларының шығармаларымен танысу;
- электронды сөздіктерді қолдану;
- электронды пошта арқылы шетелдіктермен хат алмасу;
- аудио-, бейнематериалдар қолдану.

Интернет мүмкіндіктерін жоба жасауға қолданған да қызықты. Мысалы, мұғалім қазіргі кезде мазалап жүрген мәселелерді Интернеттен тауып алып, оқушыларға ұсынып, тапсырма береді. Берілген мәселе бойынша оқушылар ақпарат жинап өз жобасын құрады, ол жобаға енгізген материал бойынша өз ойын, ұсынысын беріп, ақпараттармен келісіп немесе келіспей талқылай алады. Әр мәселе бойынша материалдар ұсынуға болады. Интернеттегі аудио-, видеобағдарламаларды оқушыларға сабақта тыңдатуға, талқылауға болады (мысалы, президенттік сайлау, әлемде болып жатқан оқиғалар, білім беру жүйесіндегі жаңалықтар т.б). Бұндай жұмыс түрлері оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттырады. Осыны айта келе, ағылшын тілі сабағында Интернетті қолдану арқылы көптеген жетістіктерге жетуге болады. Сабақтың тартымды өтуі, ұтымды тәсілдерді дұрыс қолдана білу бүгінгі мұғалімнен ізденісті талап етеді. Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттар ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту мектептің басты міндеті болып тұр. Ол бүгінгі білім кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару мұғалімнің қажымас ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасауы керек. Өйткені мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны енгізуді міндеттейді.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің 2008 жылғы 29 мамырда бір топ бұқаралық ақпарат құралдары басшыларымен кездесуінде «Тілдердің үш тұғырлығы» мәселесіне байланысты ағылшын тіліне деген өзінің ой пікірін төмендегі сөзімен дәлелдеп берді: «Ағылшын тілі — ХХІ ғасырдың тілі. Бұл тіл қазақты дүниеге танытатын, әлемдік деңгейге шығаратын тіл».

Сондықтан да ағылшын тілін мектептерде жүйелі оқыту үрдісін қалыптастыру бүгінгі күннің басты талабына айналып отыр. Ағылшын тілін оқытудың тиімді де ыңғайлы жүйесі мен құрылымын қалыптастыру әрбір мұғалімнің шеберлігі мен шығармашылығына байланысты. Мектептердегі ағылшын тілі пәні мұғалімдердің мақсаты — оқушылардың сөйлеу дағдысын дамыту, қарым-қатынас біліктілігін қалыптастыру, ағылшын тілін меңгертіп, сөйлеуіне жағдай тудыру. Бұл орайда ағылшын тілін оқытудың озық технологиясын меңгеру — үлкен істің бастамасы.

Шетел тілін оқытуда оқушылардың танымдық қызығуын ояту, шығармашылық белсенділікті, өз бетінше ізденуді арттыру жолында әр түрлі сабақтан тыс тәрбие жұмыстарының да көп көмегі бар. Мұндай тәрбиелік іс-шаралардың оқушылардың сабақ кезінде алған білімін, іскерлік дағдыларын, ой- өрісін дамытуда маңызы зор. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығы сыныптан тыс жұмыстарды өткізуде ерекше байқалады. Өз тәжірибемізде сабақтағы теориялық білімді сабақтан тыс шаралармен ұштастыра отырып, оның өткізілу түріне, тәрбиелік, білімділік, мазмұнына баса көңіл бөлеміз. Себебі оқушылар бойында белсенділік, мақсат көздеушілік, ұйымшылдық, намысшылдық, жауапкершілікті сезіне білу сияқты саналы көзқарас, жақсы қасиет осындай тәрбиелік іс-шараларда

қалыптасатыны белгілі. Ағылшын тілі пәнінен өткізілген апталықтар барысында «Ағылшын тілінде сөйлейтін елдердің әдет-ғұрыптары» тақырыбында демалыс кеші «Ағылшын тілі мақал-мәтелдерде», «Полиглот» атты білім сайыстары, «Ұлы Абай» поэзия кеші, «Ағылшын грамматикасының білгіштері» сайысы кезінде оқушылар үлкен белсенділік танытып, жоғарыда аталған кештердің және тағы да басқа іс-шаралардың өз дәрежесінде өтуіне өзіндік үлестерін қосып келеді.

Сабақтың соңында туған ой-толғанысымыз келесідей. Сабақтың жаңа жобалада өтуі оқушылардың еркін сөйлеп, ойларын ашық жеткізулеріне, сыншыл көзқарас байқатуларына мүмкіншілік туғызғандай болды. Бұндай әрекеттер сабақтың үш сатысында байқалып отырды. Оқушылар сабақтың барлық сатысында қызығушылықпен, белсенділікпен қатысып, өз ойларын, пікірлерін қызу түрде ортаға салып отырды. Шығу парағын толтыруда оқушылардың көпшілігі «не үйреніп, білдің?» деген сұраққа «мақсатқа жетуде орта жолда қалып қоймай, жету керек екенін түсіндім» деп жауап берді. Сабақта қолданылған стратегиялар оқушыларымызға өздерінің, бір-бірінің ой-пікірлеріне сын көзімен қарай отырып, жаңа, тың, идеялар туындауына жол ашты. Сонымен бірге көбіне қазақтың балалары өз ойын кесіп айтудан жасқанады және жеткізіп айта да алмайды. Сондықтан «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламаның ұтымды жағын көре отырып, былтырғы оқу жылынан оқушылар шығармашылығын дамытумен айналыстық. Сабақ барысында СТО бағдарламасының стратегияларын қолдана отырып әр түрлі міндеттерді шешіп, проблемалық сұрақтарды талқылап, дискуссия ұйымдастырдық. Оқушылардың жазған эссесін оқығанда оқуға деген мотивациясы артып, ойлау қабілеті белсендендіріліп, креативті, сын тұрғысынан ойлауы дамыды деп айтуға болады. Оқушылардың пікірі бойынша, сабақта алынған білімдері терең бекітіліп қалды.

Қорыта келе, «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасын дер кезінде қолға алынған, уақыт талабына сай көтерілген іс-шара деп есептейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ишанғалиева А.М. Құзыреттілік — білім мен мүмкіндіктің бірігуі // Шетел тілін оқыту әдістемесі. — № 2. — 34-б.
2. Бабаев С., Қазиева К. Педагогикалық инновациялар мен педагогикалық озат технологиялар — талапшаң мұғалім еншісі // Бастауыш мектеп. — 2011. — № 4. — 25-б.
3. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту — Қазақстан дамуының басты бағыты» атты халыққа жолдауы // Егемен Қазақстан., 2012. — № 41-42 (27114). — 28 қаңт.
4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Қазақстан мұғалімі. — 1999. — 23 шілде. — 2-5-б.
5. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. — 2001. — № 3.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ЭКОНОМИЧЕСКОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Г.Г. Джумашева

ГККП «Высший аграрно-технический колледж»

Ключевые слова: образование, преподавание, экономическое образование.

В настоящее время под экономическим воспитанием обучающихся, понимается организованная педагогическая деятельность, направленная на формирование элементов экономического сознания посредством передачи основ экономических знаний, формирование экономических умений и навыков, связанных с экономически целесообразной деятельностью, формирование экономически значимых качеств личности, развитие экономического мышления на уровне доступному любому обучающему [1].

Концепция развития системы образования предполагает, что обучающиеся должны быть экономически и финансово грамотными.

Причем такие темы как налоги, рынок труда, права и обязанности владельца собственности, должны доходить до инструментального уровня.

Это значит, что преподавание должно вестись на проблемной основе с обсуждением альтернативных решений реальных экономических проблем.

Интегрированный подход к экономическому образованию предполагает преподавание экономических вопросов и на других дисциплинах и предметах как история, право, географии, решение экономических задач на уроках математики.

В требованиях к уровню подготовки это есть умения использовать приобретенные знания в практической деятельности и повседневной жизни для получения и оценки экономической информации, составления семейного бюджета, оценки собственных экономических действий в качестве потребителя, члена семьи и гражданина.

Целями изучения экономики на профильном уровне является работа с источниками экономической информации с использованием современных средств коммуникации, критическое осмысление экономической информации, поступающей из разных источников, формулирование на этой основе собственных заключений и оценочных суждений, экономический анализ общественных явлений и событий, решение задач, раскрывающих типичные экономические ситуации, освоение типичных экономических ролей через участие в обучающих играх и тренингах, моделирующих ситуации реальной жизни [2].

Требования к уровню подготовки обучающихся предполагают использование приобретенных знаний и умений в практической деятельности и повседневной жизни для исполнения типичных экономических ролей, решения практических задач, связанных с жизненными ситуациями, совершенствования собственной познавательной деятельности, оценки происходящих событий и поведения людей с экономической точки зрения, осуществления самостоятельного поиска, анализа и использования экономической информации.

«Ключевые компетентности — наиболее общие культурно выработанные способы действия, способности и умения, позволяющие человеку понимать ситуацию, достигать результатов в личной и профессиональной жизни в условиях конкретного общества.

Они приобретаются в результате опыта успешного применения полученных в образовательном процессе умений, путем опыта их успешной реализации» [3].

Они многофункциональны и овладение ими позволяет решать различные проблемы в повседневной, профессиональной или социальной жизни.

Они предметны и междисциплинарны и переносимы на различные предметные области, т. е. применимы в различных ситуациях не только в учебном процессе, но и на работе, в семье, в политической сфере и др.

Современная концепция образования ориентируется не только на усвоение знаний обучающимися, но и на саморазвитие, самореализацию, развитие личности, её познавательных способностей.

Сейчас основным направлением в сфере получения новых знаний поставлен компетентностный подход в образовании, рассматривающий в качестве результата образования не сумму усвоенной информации, а способность человека действовать в различных проблемных ситуациях.

В своей работе педагог экономических дисциплин должен стараться придерживаться общеизвестных дидактических принципов, позволяющих активизировать познавательную деятельность обучающихся экономике и обществознанию:

- это полноценная работа каждого обучающегося в течение всего учебного процесса,
- это доступность материала и опора на известные уже знания
- это наглядность и занимательность обучения, рациональное сочетание изученного материала с неизвестным,
- это задания на максимальном уровне трудности, соответствующие реальным возможностям ученика.

Основным методом в системе работы современного педагога остаётся метод проблемного обучения, при котором учащиеся самостоятельно добывают знания.

Именно здесь и помогают информационные технологии. Например, использование электронных таблиц позволяет решать самостоятельно трудоёмкие экономические задачи, а возможность предоставления результатов в графической форме вызывает у обучающихся новый интерес.

В учебном процессе успешно используются комбинации элементов известных методик преподавания.

Так, сочетание деловых игр и информационно-коммуникационных технологий с элементами коллективного метода обучения позволяет добиться наивысшей активности обучающихся на уроках экономики и обществознания, привить интерес к изучению этих предметов, возможность получить прочные знания.

Это сочетание даёт возможность преодолеть такие проблемы, как однообразное изложение материала в учебном процессе, перегруженность информацией.

Различные компьютерные программы позволяют смоделировать и провести деловые игры на уроках, которые позволяют разнообразить урок, отработать различные ситуации на рынках.

Игровые технологии обучения прекрасно дополняют компьютерные, что позволяет использовать все уровни усвоения знаний: от воспроизводящей деятельности через преобразующую, к главной цели — творческо-поисковой работе.

Таким образом, информационные компьютерные технологии и технология игровых форм обучения нацелена на то, чтобы научить обучающихся осознавать мотивы своей деятельности.

Обучающиеся сразу могут увидеть результаты своих решений, проанализировать их, сравнить их с решениями других игроков.

Здоровый азарт, возникающий во время таких игр, развивает интерес к изучаемому предмету и воспитывает у обучающихся такие качества, как организованность, дисциплина и ответственность за принимаемые решения.

Это может быть, например, модель рынка товаров и услуг, когда обучающиеся имеют возможность принимать решения о деятельности «своей» фирмы, назначать цену продукции, определять объём производства и выбирать наиболее актуальные статьи расходов или модель рынка ценных бумаг, где каждый учащийся может ощутить себя инвестором.

С помощью Интернет можно организовать изучение процесса инвестирования на реально существующем рынке ценных бумаг.

Проведя отслеживание результативности своей работы, педагог получает возможность утверждать, что сочетание компьютерной и игровой технологии повышает темпы усвоения

экономических и обществоведческих знаний, так как использование этих технологий служит условием актуализации знаний школьников, позволяет применять средства и методы, направленные на формирование стремления к использованию своих способностей в реализации на практике экономических и обществоведческих знаний [4].

Таким образом, основы экономических знаний становятся важным компонентом в общей системе образования. Необходимость включения основ экономической грамотности в учебный план специальной объясняется, с одной стороны, общими тенденциями развития современного общества, а с другой - коррекционными задачами, основная из которых - подготовка обучающихся с интеллектуальным недоразвитием к практической жизни.

Проблема экономического образования актуальна и для вспомогательной школы. Экономико-хозяйственная подготовка умственно отсталых учащихся к труду и жизни имеет большое коррекционное значение. Запас экономических знаний и умений способствует становлению у них таких необходимых для социальной адаптации и самостоятельной жизни качеств, как экономность, бережливость, хозяйственность, деловитость; содействует преодолению иждивенчества и беспомощности в решении материально-бытовых проблем, безответственности, беззаботности, которые зачастую присуща юношам и девушкам, окончившим вспомогательную школу.

Реализация поставленных задач и цели в учебном процессе должна идти путем интеграции экономики с математикой или технологией, где экономические знания будут находить практический выход: математические расчеты, качества личности – трудолюбие, предприимчивость, экономность.

Опыт работы показывает, что систематическое решение даже элементарных экономических задач в учебном процессе помогает детям развить экономическое мышление, освоить понятийный аппарат в ходе выполнения практических действий.

Основными задачами являются:

В сфере обучения – освоение основ знаний о современной экономике, принципах и закономерностях ее функционирования, умений экономической деятельности.

В сфере самосознания – осмысление своего индивидуального потенциала, формирование осознанного гражданского экономического поведения.

В сфере мотивации – развитие интереса к проблемам экономики страны и семьи, постоянной потребности в новых знаниях, стремления к самовыражению и самореализации, что должно стать средством социальной защиты, адаптацией к условиям рынка [5].

Список литературы

1. Аменд, А. Ф., Васильев, Ю. К., Вульффов Б. З. Экономическое воспитание учащихся. М., 2008.
2. Ахметшина, Г. К., Воробьев, И. В., Щукин, А. С. Экономическое воспитание учащихся: формы и методы. Казань, 2007, с. 146 - 155.
3. Васильев, Ю. К., Левчук З. К. Формирование экономической воспитанности. М., 2008, с. 91 - 101., с. 17.
5. Дудников В.В., Ильина Л.Ю., Курак Е.А., Экономическая культура. – Самара: Самарский ИПКРО, 1994.
6. Ковалева, В. Е., Орлова, Т. В. Экономическое воспитание школьников в условиях совершенствования социальной демократии// Демократия средней школы: проблемы, поиски, опыт. М., 2006, с. 82 - 92., с. 87.

VALUES OF STUDYING

А.А.Аралбекова

Атырауский аграрно-технический колледж им. У.Кушекова,
преподаватель английского языка, г.Атырау

Abstract

We are living in an era of science and technology. Science education is very important is very important for individual benefits and for the development of the society on the whole. Science is also very important in our day to day lives. Science education not only develops knowledge and competence in the subject but also helps in developing values of life. We can inculcate a number of values in the students through science education.

Key words:

Disciplinary ,intellectual, health and hygiene, utilitarian , vocational, aesthetic, psychological value

We are living in an era of science and technology. Science education is very important is very important for individual benefits and for the development of the society on the whole. Science is also very important in our day to day lives. Science education not only develops knowledge and competence in the subject but also helps in developing values of life. We can inculcate a number of values in the students through science education.

Values of Science: Intellectual value, disciplinary value, cultural value, Vocational value, Moral value, Aesthetic value, Creative value, Psychological value, Social value.

Values of Science: Disciplinary value, Intellectual value, health and Hygiene, value of proper utility of leisure time, Training in scientific method, Value for science as a basis for better living, Awareness about technology, Development of scientific attitude.

Intellectual value-The primary Aim of science education is the development of intellectual ability. Science education inculcate the knowledge of fact, the spirit of enquiry, the technique of assumption, the power of observation, and value of judgment in the student. Science develops our thinking imagination, memory observation, concentration, analysis, originality and of systematic thinking and reasoning. Science gives us the insight which enables us to search the truth and the reality of nature around us. Utilitarian value-the knowledge gained through science is much more useful in guiding our life style than gained through other sources. Science has major impact in the field of medicines and health thus preventing and curing number of disease.

Science has entered in our life and daily activities. The computer boom and the resultant development of information technology have made the world smaller and brought people nearer.

Cultural value-science plays an important role in the civilization of man. Science has played an important role in understanding the culture and civilization of a country from time to time. Science has great impact on the culture is wholly dependent on scientific progress. Thus science is an integral part of our cultural treasure.

Vocational value-the study of science is an open season for a number of professions. A student of science can choose medical, engineering, agricultural or any other professions. Now a days like agriculture, poultry farming and dairy farming.

Moral value-some people believe that science is responsible for lack of faith in God, but in reality the situation is reverse. No doubt that science does not permit blind faith. The qualities of honesty of purpose, truth self-control, self respect, self confidence and tolerance are automatically developed in man if he follows scientific method in his pursuit of knowledge. In science ever conclusion depends upon testes and actual observations.

Aesthetic value-Science is beauty, art and source of entertainment and a successful means of attaining physical comfort. Science helps us to utilize our leisure purposefully. Cinema, TV, radio, newspaper are gifts of modern science for our entertainment. A science student appreciate the nature in a better way.

Creative value- creativity is defined as an activity resulting in new product which is useful society. Science develop creativity in students, students learn new concept, identify new techniques and perform.

Psychological value-study of science fulfill the psychological needs of man and helps in evolution of natural curiosity and other instincts like instinct of collection, ego, self expressions. The instincts of curiosity is responsible for the urge of investigation, experimentation and research . In this way the study os science develops all the latest facility of a child.

Social value-science is of great value to society science makes a man useful citizen. Science gives impetus to the progress of society by its new thoughts and inventions. Today society stands on the pillars of scientific techniques and knowledge. All our social activities depend upon science

Science teaches us to: Be healthy

-By disposing the waste at proper plate.

-By spitting at the right place.

-By preventing the spread of epidemic diseases.

Development of scientific method

Scientific method used in solving scientific problems is also helpful in solving other problems of life. They approach the problem using a definite scientific procedure called as a scientific method. One can easily solve any problem comfortably. It is necessary that the students are taught and trained in these scientific method so that they can attack the problem instead of escaping from it. They can apply it any situation.

Development of scientific attitude-the attitudes of a scientist involve critical observation, open mindedness, suspended judgment free from superstition and belief etc. It frees individuals from the superstitions belief and improves their rational thinking. Science brings a positive change in the attitudes of individuals. The attitude once developed in student period, proves useful effects in later life of the child. The development of scientific attitude has a great impact on an individual's psychology i.e, the way of thinking.

Disciplinary value-science brings mental and physical discipline in the life of the individual. Problem solving, decision making, critical thinking, perseverance and commitment to tasks are some of the mental discipline. It helps us to judge all the good and bad points together with the gain and loss likely to be incurred in the plan of contemplated. Science makes us think seriously and helps to observe the real nature of the problem. Awareness about technology-learning the basics of basics of how certain devices work can help you develop ideas of your own and invent new technology. Even the knowledge of how to use telescopes, microscopes, and other devices in a laboratory can help you in examining objects and determining differences between them. Fixing minor problems in electronic objects in your own home is possible when you have the basic knowledge about technology.

Conclusion

Science is not only the way of acquiring knowledge about ourselves and the world around us. Human gain understanding in many other ways, such as through literature, the arts, philosophical reflection, and moral perceptions, but these subjects extend beyond science's realm, which is to obtain a better understanding of the natural world.

References

Gallup. (2014). State of America's schools: The path to winning again in education. Washington, DC: Author. Retrieved from www.gallup.com/strategicconsulting/168422/state-america-schools-report.aspx

Hulleman, C. S., Godes, O., Hendricks, G. L., & Harackiewicz, J. M. (2010). Enhancing interest and performance with a utility value intervention. *Journal of Educational Psychology*, 102(4), 880–895.

Hulleman, C. S., & Harackiewicz, J. M. (2009). Promoting interest and performance in high school science classes. *Science*, 326, 1410–1412.

WORLD SKILLS СТАНДАРТТАРЫНА СҮЙЕНЕ ОТЫРЫП "ЕТ ЖӘНЕ ЕТ ӨНІМДЕРІН ӨНДІРУ" МАМАНДЫҒЫ БОЙЫНША ДЕМО ЕМТИХАН ЕНГІЗУ.

Таргапбаева Бану Жолдасовна

Алматы сервистік қызмет көрсету колледжі, арнайы пән оқытушысы, Алматы қаласы

Білім беру жүйесінде заманауи технологияларды пайдалану - заман талабы. ХХІ ғасыр - озық технологиялар ғасыры. Технология – бұл қандай да бір істе, шеберлікте, өнерде қолданылатын тәсілдер жиынтығы (түсіндірме сөздік). Бұл педагогтың қызметіне қатысты барлық іс-әрекеттер белгілі реттілікпен және тұтастылықпен ұсынылатын құрылымы, ал оны орындау қажетті нәтижеге жетуді тұспалдайды және болжамды сипатқа ие. Жүздеген білім беру технологиялары бар.

Қазақстанның барлық білім беру жүйесінің жаңаруымен бірге типтік жүйеде жаңа трендтер белгіленді. Олардың қатарында WorldSkills International халықаралық қозғалыс стандарттарын оқу процесіне енгізу бар, ол жұмысшы кәсіптері бойынша кәсіби шеберліктің әлемдік стандарттарын қалыптастыруға бағдарланған.

Біздің еліміз бұл қозғалысқа 2014 жылы қосылды. Қазақстанда жыл сайын WorldSkills Kazakhstan Ұлттық кәсіби шеберлік конкурсы өткізіледі, оның мақсаты – өзінің жоғары технологиялық салаларын дамыту үшін елдің кадрлық әлеуетін құру, қазақстандық білімі бар жас мамандардың жоғары "өтімділігін" қамтамасыз ету.

WorldSkills Kazakhstan миссиясы-кәсіптік бағдарлау, кадрлар даярлау, сараптамалық қоғамдастықтарды қалыптастыру және еңбек өнімділігін арттыру тетіктерін қоса алғанда, халықаралық стандарттар негізінде өнеркәсіптің жоғары технологиялық салаларын техникалық мамандықтар бойынша кадрлармен қамтамасыз ету тетіктерін қалыптастыру.

WSS техникалық және техникалық жағынан ең жақсы халықаралық тәжірибелердің негізінде жатқан білімді, түсінуді және нақты құзыреттерді, жұмыстың кәсіби деңгейін анықтайды.

Ол тиісті жұмысшы мамандығы немесе өнеркәсіп пен бизнес үшін нені білдіретіні туралы ұжымдық жалпы түсінікті көрсетуі керек.

Құзыреттілік бойынша жарыстың мақсаты WSS-те сипатталғандай және оларды жүзеге асыруға болатын дәрежеде үздік халықаралық тәжірибелерді көрсету болып табылады.

Құзыреттілік бойынша жарыстарда білім мен түсінуді тексеру практикалық жұмыстың орындалуын бағалау арқылы жүзеге асырылады.

«Ет және ет өнімдерін өндіру» мамандығы WorldSkills стандарттары бойынша келесі құзіреттіліктерді білу қажет.

1. Жұмысты ұйымдастыру және басқару

Маман білуі және түсінуі керек:

- еңбек заңнамасының негіздері
- нормативтік құқықтық құжаттар
- өндірісті ұйымдастыру
- табиғи жартылай фабрикаттарды өндіру технологиясы
- ет құрамы
- негізгі және қосалқы материалдардың есебін жүргізу принциптері,
- жабдықтар мен құралдардың қажеттіліктері
- ақау себептері

Маман білуі керек:

- тиімді жұмыс үшін жұмыс орнын ұйымдастыру
- максималды тиімділікке қол жеткізуге және жұмыстағы кемшіліктерді азайтуға бағытталған, белгіленген уақыт шеңберінде жұмысты жоспарлау
- жұмыс және технология сапасының жоғары стандарттарын енгізу және үнемі пайдалану

- кәсіби қызметте нормативтік және ілеспе құжаттаманы қолдану
- техникалық құжаттаманы жүргізу
- шикізатты верификациялауды, қабылдауды және шикізатты дайындауды жүзеге асыру
- етті өңдеу әдістерін қолдану
- етті сүйектен ажырату
- етті бөлшектей отырып сіңірінен ажырату
- ірі кесекті жартылай фабрикаттар дайындау
- порциялық жартылай фабрикаттарды дайындау
- ұсақ кесекті жартылай фабрикаттарды дайындау
- сапаны бақылау және дайын өнімді сатуға дайындау

Кәсіптік білім беруді жаңғартудың өзекті мәселелерінің бірі кадрларды даярлау сапасын арттыру болып табылады. Осыған байланысты тәуелсіз бағалау сипатын іске асыратын білім беру және кәсіптік стандарттардың талаптарына сәйкес келетін білім беру нәтижелерін бағалаудың жаңа құзыреттілікке бағытталған форматтарын енгізу ерекше өзектілікке ие. Барлық осы талаптарға жауап беретін білім беру нәтижелерін бағалаудың жаңа форматы WorldSkills халықаралық жарыстары шеңберіндегі жалпы және кәсіби құзыреттерді бағалау стандарттарына негізделген демонстрациялық емтихан болып табылады.

Демонстрациялық емтиханды өткізудің артықшылығы: демонстрациялық емтиханды сәтті өткізу білім беру мекемесінің беделін арттыруға ықпал етеді. Ұлттық чемпионат критерийлері бойынша өткізілетін орта кәсіптік білім беру жүйесінің түлектерін мемлекеттік қорытынды аттестаттау шеңберіндегі демонстрациялық емтихан жаңа құбылыс болып табылады. Сондықтан, демонстрациялық емтиханды мемлекеттік қорытынды аттестаттаудың міндетті элементі ретінде өткізу және білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру үшін келесі шарттарды орындау қажет.

WorldSkills қасапшы құзыреттілігі бойынша демонстрациялық емтиханның рәсімдері мен материалдарын талдау негізінде келесі қорытынды жасауға болады: демонстрациялық емтихан қолданыстағы дәстүрлі форматқа қайшы келмейтін мемлекеттік қорытынды аттестаттаудың жаңа стандартталған форматы ретінде әрекет етеді; бағалау бірыңғай бағалау материалдарын пайдалана отырып, бірыңғай қағидаларға сәйкес жүргізіледі; емтихан барысында алынған жекелеген құзыреттердің қалыптасу бағалары бірыңғай форматтағы құжатта – дағдылар паспортында белгіленген кәсіби қызметті меңгеруді бағалауда жинақталады; барлық мүдделі тараптар үшін демонстрациялық емтихан форматында сертификаттау құралдары мен нәтижелерінің ашықтығы қағидаты іске асырылды.

Жас топтарына бөлінген қатысушыларға қойылатын жалпы талаптар

Қатысушылар үшін 14 жастан 18 жасқа дейін

"Ет өнімдерін өндіру" құзыреті сарапшыларының тікелей басшылығымен демонстрациялық емтиханға қатысуға

"WorldSkills" стандарттары бойынша 14 жастан 18 жасқа дейінгі қатысушыларға рұқсат етіледі:

- "еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы жөніндегі нұсқама бағдарламасы" бойынша еңбекті қорғау жөніндегі нұсқамадан Өткендер;
- еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықпен танысқандар;
- құралды пайдалану бойынша қажетті дағдылары бар, жабдықтағы бірлескен Жұмыс құрылғылары;
- денсаулық жағдайы бойынша демонстрациялық емтиханды орындауға қарсы көрсетілімдері жоқ.

Демонстрациялық емтиханды орындау және демонстрациялық емтиханды өткізу орны аумағында болу процесінде қатысушы нақты сақтауға міндетті:

- еңбекті қорғау және қауіпсіздік жөніндегі нұсқаулық;

- қоршаулар мен техникалық бөлмелерге кірмеу;
- жеке гигиенаны сақтау;
- қатаң белгіленген жерлерде тамақ ішу;
- демонстрациялық емтиханды орындауға рұқсат етілген құрал мен жабдықты өз бетінше пайдалану.

Сараптамалық бағалау WSK жарыстарының негізінде жатыр. Осы себепті ол үнемі кәсіби жетілдіру мен мұқият зерттеудің тақырыбы болып табылады.

Бағалаудағы жинақталған тәжірибе мыналарды анықтайды.

WSK жарыстарында қолданылатын негізгі бағалау құралдарын болашақ пайдалану және дамыту бағыты: бағалау схемасы, конкурстық тапсырма және чемпионаттың ақпараттық жүйесі (CIS).

Жалпы бағалау схемасы демо емтиханның тапсырмасын әзірлеу процесінің шешуші факторы болып табылады.

Әрі қарай бағалау схемасы мен емтихан тапсырмасы және бағалау стратегиясы шеңберіндегі өзара байланыстарды бірлесіп оңтайландыру үшін итеративті процесс арқылы әзірленеді.

Бағалау схемасы емтиханның негізгі құралы болып табылады. Ол тек бір WSS модуліне сілтеме жасай алатын әрбір бағаланатын аспект бойынша ұпайларды бөлуге арналған.

Бағалау схемасы мен емтихан тапсырмасын бір адам, сарапшылар тобы жасай алады.

Емтихан тапсырмасын бағалау мынадай критерийлерге (модульдерге) негізделетін болады:

Жеке гигиена ережелерін сақтау;

- Қауіпсіздік ережелерін сақтау;
- Жұмыс орнын дайындау;
- Әдіс талабына сәйкес әрекеттер тізбегін таңдау;

Демонстрациялық емтиханды ұйымдастырумен байланысты орта кәсіптік білім беру сапасын бағалау нормативтік-құқықтық құжаттарға сәйкес жүзеге асырылуы тиіс, олар уақтылы өзектендіріледі. Педагогикалық кадрларды ДЕ өткізуге, сондай-ақ сарапшыларды арнайы даярлау қажет. Емтихан өткізу уақытының, сарапшылар (мемлекеттік емтихан комиссиясы мүшелерінің) санының және ДЕ материалдық-техникалық қамтамасыз ету шығындарының ұлғаюына байланысты мемлекеттік қорытынды аттестаттау рәсімін өткізуді қаржылық қамтамасыз ету жөніндегі мәселені шешу маңызды.

Осы бағыттағы қызметті жалғастыру және жандандыру қажет, өйткені мемлекеттік қорытынды аттестаттауды өткізудің жаңа форматы студенттерге алған дағдыларын, жұмыс берушілердің талаптарын ескере отырып, кәсіби құзыреттерін іске асыруға мүмкіндік береді және болашақ түлектердің кәсіби мансабын құруға әсер етеді.

Қорытынды бойынша демонстрациялық емтихандарды сәтті тапсырған студенттер құзыреттілік паспортын алды.

Пайдаланылған әдебиеттер мен дереккөздер тізімі

1. WorldSkills Kazakhstan стандарттары.
2. Интернет ресурстар
3. "Ет өнімдерін өндіру" құзыреттілігі бойынша Ресейдің WorldSkills стандарттары бойынша демонстрациялық емтиханға арналған бағалау материалдары.
4. Ет және ет өңдеу құзыреттіліктің техникалық сипаттамасы

ЭКОНОМИКАЛЫҚ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ- БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ТҮЛҒА ДАЙЫНДАУ КЕПІЛІ

Ж.А Ерболаева

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
жоғары санатты экономикалық пәндер оқытушысы

Қазіргі таңда экономикалық білім тек экономика мен басқарудың түрлі саласында қызмет істейтіндерге, ғалым – экономистерге немесе экономика пәні оқытушыларына ғана емес, сонымен қатар күнделікті өмірде кездесетін мәселелерді шешуге, қоғамның әрбір мүшесіне қажеттілігін бүгінгі өмір талабы көрсетіп отыр. Әлемдік экономикалық теорияның негізін салушы Адам Смит өзінің «Халықтар байлығының табиғаты мен себептері туралы зерттеу» еңбегінде, экономикалық білімнің адамзат өміріне қосар үлесі зор деп көрсеткен. [1].

Экономика алғашқы ұғымында «үй шаруашылығын»білдірген.Кейіннен бұл ұғым кең көлемде, қоғамдық өндірістің жүйесі деп аталуда.Өндіріс - қоғамның дамуына және өмір сүруіне қажет. Көп қырлы экономикалық қатынас арқылы әрбір адам басқалармен байланыста болады. Адамдар жалақы алады, өнім шығарады сатушы және сатып алушы ретінде қызмет атқарады. Қай заманда болмасын адам өз өмірінен экономика белгілерін табады, яғни күн сайын ұшырасады. Мысалы, үстіміздегі киім, таңертеңгілік ас, үй жанындағы дүкен және т. б.

Экономикалық білім мен тәрбиенің міндеттері:

- білім алушыларды қоғамның даму заңдылықтарымен, өндіріс экономикасымен таныстыру
- басқаруға тән - ұқыптылық, іскерлік, ықыластық, тәртіптілік, т. б қасиеттерді дағдыландыру
- экономикалық есеп,талдау жасап дағдыларына үйрету, еңбекті ғылым негіздерімен байланыстыра білу

Экономикалық білім мен тәрбие беру дегеніміз жас ұрпақты экономикалық білімдер негіздерімен қаруландыру, қоғамның экономикалық саясатын ұғындыру, өндіріс, айырбас, бөлісу және тұтыну шеңберіндегі негізгі экономикалық қатынастарды тәжірибеде меңгерту.

Сондай-ақтұлғаның нарықтық экономика жағдайында шаруашылықты тиімді жүргізу қағидалары мен нормаларына сай, сана-сезімдерін, дағдыларын, іскерліктерін, талаптары мен мүдделерін қалыптастыруға жүйелі және мақсатты ықпал жасау. Ол жеке тұлғаның әлеуметтік құнды, жағымды қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған.

Бүгінгі өсіп келе жатқан жастар, Қазақстан халқының әл-ауқатын көтеруді, әр азаматтың лайықты өмір сүруін қамтамасыз ететін экономикалық жүйені құруы жолында еңбек етулері қажет. Сондықтан да, қазіргі таңда оқытушылар алдындағы өзекті мәселелердің бірі, ол өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге ғана емес, айналасындағы шынайы өмірге белсенді қатынасын байқатып, оны жақсартуға ықпал ете алатын бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

Бұл оқу орындарының барлық деңгейлеріне жаңа талап, жаңа міндет, жаңа мақсаттар жүктейді. Тұлғаның бәсекеге қабілеттілігі оның білімі мен маман ретіндегі дайындығымен қатар, қоғамның әлеуметтік құрылымында орын алуға мүмкіндік беретін оның еңбекқорлық, жауапкершілікпен шешім қабылдау, шығармашылық, тәуекелге барушылық, көшбасшылық, бастамашылық, тіл тапқыштық, тәуелсіздік сияқты жекелеген қасиеттерге ие болуына байланысты.

Экономикалық тәрбиенің негізі отбасында және оқу орындарында қалыптасады. Ол ата-аналардың, мұғалімдердің, жұртшылықтың бірлесе күш салуымен іске асады. Оқытушылар қауымы еңбегінің нәтижесін көру үшін, білім алушыны біліммен толтыратын құты емес, жағатын шам ретінде қарастыруы қажет. Оқыту барысында жеке тұлғаға анықталған білім көлемін хабарлауды емес,өз бетімен дұрыс қорытынды шығаруға негіз болатын өмірдегі жағдайларды талдау арқылы, ой елегінен өткізуге дағдыландыру маңызды.

Экономикалық тәрбие мен білімнің өзіне тән әдістері бар. Олар:

1. Жаттықтыру. Әр түрлі іс-әрекеттерін істей білуге машықтандыру, жұмыс орнын тиімді ұйымдастыру, уақыт және өндіру нормаларын анықтау, материалдарды, электр қуатын, суды, газды үнемді пайдалану, т.б.

2. Тәжірибелік жұмыстар және эксперимент. Бұл әдістерді білім алушылардың жеке шаруа қожалықтарында, оқу орындарындағы жылыжайларда қолдануларына болады. Тәжірибелік және эксперимент жұмыстарының мақсаты – білім алушыларды өнімді бағалай білуге, бизнес, ақша мен пайда сияқты ұғымдарды өмірде қолдана білуге дағдыландыру.
3. Экономикаға байланысты есептер шығару - еңбек ақыны, уақыт және өндіру нормаларын есептей білу, рентабельдік, пайда, өзіндік құн және басқа да экономикалық ұғымдар жайлы есептер шығаруға үйрету, жаттықтыру.

4. Сандық материалдарды талдау әдісі - саяхат кездерінде жиналған мәліметтердің негізінде кестелер, диаграммалар жасау, қандай болса да экономикалық қызметтердің тиімділігін анықтау.

5. Ғылыми-техникалық, экономикалық әдебиеттермен жұмыс.

6. Экономикалық сөздік жасау- нарықтық экономика терминдерін қазақ тілінен орыс және ағылшын тілдеріне аудару, сөздікті пайдалана білуге үйрету, сөздік қорын молайту .

Жыл сайын мыңдаған түлектер оқу орындарын бітіріп, өмірге жолдама алады. Осылардың көпшілігі өз бетінше шешім қабылдап, дербес әрекет етуге дайын емес.

Дамыған елдерде экономикалық тәрбиенің бай тәжірибесі бар екені белгілі. Бастауыш мектептің өзінде білім алушыларды экономикалық білім негіздерімен таныстырып, қазіргі заманғы өндіріс пен мамандықтар туралы түсінік береді.

АҚШ-та экономикалық тәрбие беру мәселелеріне ХХ ғасырдың алпысыншы жылдарында айрықша назар аударыла бастады. Американ экономистері, педагогтері мен өкімет ұйымдары өздерінің істерін, бизнесін дұрыс басқару үшін барлық адамдарға өте-мөте қажет негізгі экономикалық түсініктер мен дағдылар өнерін меңгерудің, сондай-ақ азаматтың саясатқа жауаптылықпен қатысуының және қоғамның жалпы игілігін қолданудың зор маңызы бар екенін түсіне отырып, бүкіл халықтың экономикалық сауаттылығын алдыңғы орындардың біріне қойды. Американ мамандарының пікірі бойынша, экономикалық білім беру бастауыш мектептің бірінші сыныбынан басталып, балалардың жыныстық және жас, этникалық және мәдени ерекшеліктері ескеріліп, олар оқу орнын бітіргенге дейін жүргізілуі керек. [2].

Чехия, Венгрияда, Болгарияда, Германияда балалар еңбекке ерте араласады, олар ата-аналарымен бірге мемлекеттен жалға алған жеке қожалықтарда жұмыс істейді, ол шаруашылықтар бай және жұмыс қолына өте зәру болады. Балалар сөз жүзінде емес, іс жүзінде ерте жастан еңбек етуге тартылады, шаруашылық қамына, экономикаға ден қойып, жұмысты шығын емес, пайда әкелетіндей етіп ұйымдастыруды үйренеді. Егер балалар жеке қожалықтарынан басқа жерде еңбек етсе, онда олар істеген жұмысы үшін ақша алады.

Тапқан ақшасын өз бетінше жұмсай отырып, өз кірісі мен шығынын жоспарлауды, қажеттіліктерін мүмкіндіктерімен үйлестіруді үйренеді. Ерте жастан еңбекке баулу отбасы мен ел экономикасына үлес қосып жүрген балалардың жеке тұлға ретінде дамуына игі ықпал етеді. Бірқатар елдердің әлеуметтік-экономикалық саясатында әркімнің өз еңбегінің түпкі нәтижесіне қызығуына мән береді. Басты нәрсе – адам мүддесін қоғам мүддесімен ұштастыру, оларды бір-біріне қарсы қойып алмау. Әрбір жеке азаматы дәулетті болған сайын сол елдің халық шаруашылығы да бай бола түседі деп есептеледі.

Бәсекеге қабілеттіліктің басты көрсеткіші – студент жастардың білім деңгейінің жоғары және олардың парасатты, аса тәрбиелі тұлғалар болып қалыптасуы. Өйткені бүгінгі күнгі студенттер – ертеңгі мамандар. Күні ертең - ақ, олар өндірістік және әлеуметтік басқару жүйесін өз қолдарына алады.

Бүгінгі таңда арнаулы кәсіптік оқу орындарында « Кәсіпкерлік негіздері» пәні базалық оқу модулі ретінде оқытыла басталды, Бұл пәнді оқу барысында студенттер базалық және кәсіби құзыреттерге ие болады, яғни біріктірілген есептер, іскерлік пен тәжірибе негізінде кәсіби

міндеттердің жиынтығын шешіп, кәсіпкерлік қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін жеке қасиеттерді игереді, сонымен қатар олар өз бетінше маркетингтік зерттеулер жүргізе алады және клиенттерді тарту және оларды ұстап тұру бойынша сату техникасын қолдана алады, операциялық қызметтің мәнін түсінеді, бизнес-модельдер мен бизнес-жоспарды құрастыра алады, идеяларды іске асыру үшін қажетті өмірлік маңызы бар дағдыларды, электрондық қызметтерді қолдануды, бизнесті масштабтау мен кәсіпкерліктің жауаптылығының мәні мен мақсатын меңгереді.

Студенттер, бұл пәнді оқу нәтижесінде экономикалық білім мен тәрбие алып қана қоймай, өз кәсіптерін қалай бастау керектігі туралы толық ақпарат ала алды.

Кәсіп ашудың негізі қаржы емес - тың идея. Идеясыз адам болмайды, тек соны аша білу керек. Бір адам – бір идея, немесе оданда көп. Әр студентке, үйге тапсырма ретінде, 3-4 идея ойластырып келуді тапсырылады. Студенттер кем дегенде тапсырманың 30 процентін орындағанның өзінде, бір идеядан алып келеді. Студенттер ең бірінші қойын дәптерден бастайды. Ойларына келген идеяны жазып қояды және көптеген сұрақтарға дайындалады: Бұл не? Бұл қалай жұмыс істейді? Қалай ақша табуға болады? Керек пе? Қалай бастау керек? Не керек? Кім керек? Қандай мәселені алдымен шешу керек? Осы сұрақтардың біреуіне жауап іздеген кезде келесі ой туындай береді.

Содан соң, студенттер бизнес идеяларын «Канва моделі» бойынша құрастырады. Яғни, бизнес идеяның тоғыз блоктан тұратын тиімділігі, бәсекелестері, жылжыту, іске асыру, табыс көлемі мен шығындары есептелінеді. [3].

Жалпы студенттерді кәсіпкерлікке баулымастан бұрын, кәсіпте өз орындары бар, озық кәсіпкерлер мен бизнесмендердің ойлары мен даналық сөздерін айтып отырған дұрыс деп ойлаймын. Мысалы:

Жаңалық жасайтын, әлемге өзгеріс әкелетін кімдер десеңіз, олар – ақылды адамдар. Сондай әйгілі тұлғалардың бірі -Стив Джобс. Әйгілі Apple компания-сының негізін қалаушы Стив Джобстың есімі жарты әлемге таныс. Бүгінде ол ойлап тапқан iPhone, iPad секілді гаджеттерді бүкіл әлем жұртшылығы пайдаланады десек қателеспейміз. Стив Джобстың айтқандары:

1. Қате жібермегенің, өмірді толыққанды түсінбегенің;
2. Біз мақтаншақ жастардың арқасында ақша тауып отырмыз;
3. Саған – «қолыңнан келмейді», деп айтқандардың ешқайсысын тыңдама

Бизнес жоспарлар – қандайда бір коммерциялық жобаны іске асыру жөніндегі компания қызметінің егжей-тегжейлі әзірленген бағдарламасы. Бизнес-жоспар әдетте болашаққа арналып жазылады және оны 3-5 жыл ілгеріге құрған жөн. Бұған қоса, бірінші жыл үшін негізгі көрсеткіштерді айға, екінші жылы – тоқсанға бөлу қажет, тек үшінші жылдан бастап жылдық көрсеткіштермен шектелген дұрыс. Алайда, біздің экономикамызды, оның тұрақсыздығын есепке ала отырып, бір жылдан астам уақытқа бизнес-жоспар құру – тиімсіз болмақ.

Студенттер негізінен бизнес-жоспарларды нәтижелі жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы «Бастау» жобасы бойынша алып грант қаражатына өндірісті бастауды жоспарлайды.

Кәсіпкерлік негіздерін оқыту өте күрделі болғанымен, болашақ мамандарды кәсіпкерлікке баулуда қызмет ету қызықты істердің бірі десекте болады. Еліміздің дамуына кәсіптік жолда еңбек ететіндер үшін бұл пән өте қажетті, әрі сұранып та тұр.

Біздің мақсатымыз – жастардың ойлау қабілетін арттыру, оларға қиындықтар мен туындаған мәселелерді мүмкіндік ретінде қабылдап, игерген машығын өзі таңдаған саланың қызметінде күнделікті пайдалануға үйрету, білікті маман, мықты кәсіпкер болуға баулу. Колледж оқытушылары пәнді оқыту барысында студенттер қауымына осыны түсіндіру жолында еңбек етуде..

Қазіргі таңда болып жатқан жаңа әлеуметтік-экономикалық, қоғамдық саяси өзгерістер жағдайында еліміздің әрбір азаматы, әсіресе жас түлектер өмірдің дамуынан қалыспай өзінің Отан алдындағы парызын еш уақытта естен шығармауы керек. Әрине, бұл өте жауапты

жұмыс. Сондықтан нарықтың экономикаға байланысты білім алушыларға тәрбие және білім беру ісін басқару, оны жетілдірудің жолдарын іздестіру және ұтымды қолдану оқу орындары оқытушыларының басты міндеттерінің бірі болып қала бермек.

Пайдаланылған әдебиеттер

- 1.Газизулин Ф.Г. Философия экономических ценностей / Проблемы современной экономики N 4 (36), 2010
- 2.Ахметова П.А. Шаумен Г.С. Ыбырай тағлымы. Арқалық 2008, 60-б.

ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА АРНАЙЫ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

В.Г. Дахиева

О.Көшекков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы,
Атырау қаласы

Егеменді Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық жетістіктері, халықаралық қарым-қатынасының кеңеюі экономиканың қай саласында болсын жұмыс пен қызметті ұйымдастыруды әлемдік талаптармен үйлестіруді қажет етеді. Елімізде кәсіби оқыту мамандарының кәсіби дайындығын зерттеу мәселесі жағынан бірқатар тәжірибелер жиналған. Қазіргі кезде кәсіби білім саяси-қоғамдық және психологиялық-педагогикалық білім саласында кеңінен өріс алады. Әсіресе, болашақ мамандарды ғылыми теория және іс-тәжірибе бағытында дайындауға зерттеулер педагогика ғылымдары жүйесінің әр саласында жүргізіліп келеді. Бұл кең етек алып келе жатқан еңбек нарығындағы құбылыстың бір көрінісі. Бұл үздіксіз процесс, оны тоқтату мүмкін емес. Сондықтан білім саласын қоғамның осы ерекшеліктеріне қарай бейімдеу қажет [1].

Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту тұжырымдамасында “арнаулы кәсіби білім берудің мақсаты - жеке тұлғаның саналы арнаулы білім алуға деген мүдделерін қанағаттандыру, әрбір адамға оқытудың мазмұнын таңдауға кеңінен мүмкіндік беру” делінген. Осыған орай болашақ маманға кәсіби білім беру арқылы рухани және инновация жағынан дамуындағы ролін терең зерттеуді қажет етеді [2]. Сондай қажеттіліктердің бірі – техникалық және кәсіптік білім беру саласында арнайы пәндерді оқу процесінде факультативтік сабақтар мен курстарды оқу жоспарына енгізу.

Техникалық және кәсіптік білім беру саласы – бұл жалпы орта білім берудің жалпы білім береті оқу бағдарламалары мен техникалық және қызмет көрсету еңбегінің білікті кадрлар ындаярлау жөнінде техникалық және кәсіптік білім берудің кәсіптік оқу бағдарламаларын іске асыратын оқу орны болып табылады [3].

Техникалық және кәсіптік білім беру студенттерге кәсіпке бағыттау маман тұлғаны қалыптастыру ғана емес, сонымен қатар қазіргі заманғы қоғамның экономикалық даму жағдайларына тез бейімделіп, еңбек нарығында өз орындарын тауып, өз іс-әрекеттерінен тұрмыстық және рухани қанағат алатын, өз қабілеттерін орынды пайдаланып және шығармашылық күштерін дамытуға белсене ат салысатын озық ойлы, елжанды мамандарды дайындау қажетті деп есептелінеді.

Қазақстан Республикасының мерзімге арналған білім беру ісін дамыту тұжырымдамасында отандық білім беруде жетілдіру мен оның әлемдік білім беру аясына ықпалдасуының басты бағыттары белгіленген. Соған байланыста алған білім мен біліктілігі негізінде бүгінгі өзгермей өмірді еркін бағдарлай алатын, өзін-өзі дамытып, өз бетінше дұрыс, жауапты шешім қабылдай білетін тұлғаны тәрбиелеу мақсаты қойылды. [4]

XXI ғасырдың өзекті талабы кәсіби- техникалық еңбектің жоғары білікті мамандарының кадрларын даярлау [1]. Осыған байланысты «Білім туралы заң» 4- тарау, 17- бабы бойынша:

1. Техникалық және кәсіптік білім беру орта білім беру деңгейінің құрамдас бөлігі болып табылады және қоғамдық пайдалы кәсіптік қызметтердің негізгі бағыттары бойынша техникалық және қызмет көрсету еңбегінің білікті мамандарын даярлауға бағытталған.
2. Техникалық және кәсіптік білім берудің білім беретін оқу бағдарламалары бағдарлама мазмұнына және білім алушылардың даярлық біліктілігінің деңгейіне қатысты техникалық еңбектің жоғары білікті мамандарын даярлауды, оларды қайта даярлауды және біліктілігін арттыруды қамтамасыз ететін техникалық және кәсіптік білім беруді көздейді [3].

Көп жылдар бойы білімді кәсіптік білімнің негізгі көрсеткіші деп бағалау теория мен тәжірибе жұмысы дайындығы арасындағы табиғи байланысқа мән берілмеуіне, мамандарды

кәсіпке дайындауда білім қорының жеткілікті болмауына әкеліп, кейбір студенттердің оқуға, одан кейін болашақ кәсібіне деген біліктілігінің төмендеуіне әсерін тигізді. Техникалық және кәсіптік білім беру саласында, білім беру барысындағы осы мәселені шешу жолының бірі - студенттердің кәсіби біліктілігін қалыптастыруды қайта бағдарлау арқылы оларды таңдаған кәсіби саласында өз білімдерін, іс-тәжірибелерін, мақсаттарын толықтай жүзеге асыруға тұлғалық құлшыныстарын ынталандыру. Кәсіби біліктілік - ол маманның таңдаған кәсіби алдындағы талаптарды, міндеттерді және оған сәйкес көзқарастарды, пікірлерді, нұсқауларды барынша қабылдау деген сөз. Әсіресе, студенттердің болашақ кәсібіне байланысты мәселелерді шешу барысындағы олардың шығармашылық ой қабілеттерінің маңызы ерекше. Бастапқы кезеңде бірқатар студенттер өз мамандықтары бойынша жұмыс істеуді жоспарламайды, сондықтан олардың оқуға жағымды көзқарасын тудыру арқылы болашақ кәсібіне қызығушылығын қалыптастыру қажет [1].

Білім берудің мақсаты, оның ұйымдастырушылық құрылымы, технологиялық жағынан жабдықталуы, оқыту әдістемесі қоғамның әлеуметтік сұранысынан туындайды. Бұған дейін білім беру үрдісінің негізгі бөліктері: мақсат - мазмұн - форма - әдіс - оқыту көрнекілігі болса, бүгінгі жаңа технология бойынша: оқып үйрену - меңгеру - өмірге ендіру - дамыту болып өзгеріп отыр.

Білім беру бағдарламасын жүзеге асыруды ұйымдастыру түрі - оқу процесіндегі арнайы пәндер бойынша берілетін білімді жалғастыруға және тереңдетуге, сонымен қоса студенттің тәжірибелік дайындығын жүргізуге мүмкіндік туғызады.

Кәсіптік-техникалық білім беру саласында оқытудың мынадай формалары қолданылады:

1. Теориялық оқыту: түрлі типтегі сабақтар, дәрістер, зертханалық-сарамандық жұмыстар, теориялық және практикалық семинарлар, саяхаттар, оқу конференциялары, үй тапсырмалары.
2. Өндірістік оқыту: оқу шеберханаларындағы сабақ, кәсіпорынның өндірістік цехында оқыту, қызмет көрсетудегі еңбек, өндірістік практика, жұмыс орны және т.б.
3. Сыныптан тыс жұмыстар мен қосымша сабақтар: факультативті сабақтар, консультациялар, үлгермеушілермен қосымша сабақтар, үйірме жұмыстары және т.б.

Студенттердің білім, білік және дағдыларын тексеру: сынақтар, емтихандар, қорытынды конференция-біліктілік байқау жұмыстары.

Сабақ- оқу үрдісін ұйымдастырудың негізгі түрі. Сабақ оқу-тәрбие барысының нақты түрі. Мұның нәтижесінде студент тұлғасын тәрбиелеу, дамыту, білім беру міндеттері арнайы дайындығы бар маман басшылығымен жүзеге асады. Сабақ беру- білім беру және тәрбиелеу мақсаттарына бағытталған оқытушы ұйымдастыратын студенттер іс-әрекетінің күйі. Оқу- студенттің нақты білім алып, біліктіліктер мен дағдыларды меңгеріп қамтамасыз ететін, тұрақты бағдарлама мен жоспар арқылы жүзеге асырылатын мақсатқа бағытталған барыс.

Оқу процесін дұрыс ұйымдастыру студенттердің үздіксіз өз бетімен білім және тәрбие алуды қажетсінуін туындатады. Оқудың сипаты, оның нәтижесі оқытушылар құрамына, олардың теориялық және педагогтық дайындығына, студенттердің дайындық деңгейіне, оқу іс- әрекетінің сипатталуына, оқуға олардың қатынасына тәуелді болады.

Кәсіби білім берудегі сабақ өту барысында инженер-педагог студенттерді білім деңгейі бірдей нақты топтарға біріктіріп, белгілі бір мерзім ішінде ақпарат береді.

Кәсіби оқытуда сабақ берудің мына түрлері қалыптасқан:

- Теориялық оқыту сабағы;
- Практикалық оқыту сабағы.

Теориялық оқыту сабағы студенттерге болашақ кәсіби қызметін жүзеге асыруда ғылыми-теориялық біліммен парасат, білік, дағдылық қабілеттіліктерін жетілдіруге арналған

оқу үрдісі болып табылады. Техникалық және кәсіптік білім беру салаларында сабақ мынадай түрлерге жіктеледі:

1. Жаңа білім негіздерін игеру;
2. Білім мен дағдыны жетілдіру;
3. Қайталама- жалпылау;
4. Бақылау- тексеру;
5. Аралас сабақтар т.б.

Теориялық оқыту үрдісінден негізінен аралас сабақтар түрі жиі пайдаланылады. Мұнда сабақтың ұйымдастыру және дидактикалық құрылымы болады. Ұйымдастыру құрылымы мыналардан тұрады:

- ұйымдастыру кезеңі;
- үй тапсырмасын орындауын тексеру;
- оқушылардан өтілген материалдарды сұрау;
- жаңа сабақты түсіндіру;
- жаңа сабақты игеруде оқушылардың өз бетінше жұмысы;
- жаңа сабақ материалдарын бекіту;
- сабақты қорытындылау;
- үйге тапсырма.

Өндірістік оқытудың мынадай формалары бар:

1. оқу шеберханаларында оқыту;
2. өндірісте оқыту [5].

Бастауыш кәсіптік білім мен орта кәсіптік білім беру:

- Қызмет корсету
- Техникалық
- Ауылшаруашылық

Техникалық және кәсіптік білім беру салаларында оқытудың мына түрлері қолданылады:

1. Теориялық оқыту: сабақтар, лекциялар, зертханалық-сарамандық жұмыстар, семинарлар, экскурсиялар, оқу конференциялары, үй тапсырмалары.
2. Өндірістік оқыту: оқу шеберханасындағы сабақ, кәсіпорынның өндірістік цехында оқыту, қызмет көрсету аясындағы еңбек.

Техникалық және кәсіптік білім беру саласында кез келген оқыту технологиясы студенттердің қызығушылығын арттырып және белгілі бір саладағы ақпаратты жеңіл игеру ерекшеліктеріне ие. Мұндай технологияларға ойын технологияларын жатқызуға болады. Жұмысшы, техникалық мамандықтарды игеру кезінде студенттер теориямен қатар оқу тәжірибесін, өндірістік тәжірибесінен өтеді. Теориялық сабақ кезінде жаңа ақпарат алып белгілі бір заттардың (механизм, агрегат, жұмыс технология, шикізат т.б) құрылымымен, жұмыс принципімен танысып, зерттейді. Ал сол теориялық сабақ кезінде алған жаңа ақпаратына дәлелді студент оқу тәжірибесінде, өндірістік тәжірибесінде табады. Дәл осы оқыту процессі кезінде теориялық сабақтарда студенттерді жарыстыра отыра өтілген тақарап бойынша игерген білімдерін бағалау үшін, қолымен ұстап жұмыс істеп көрген механизмінің сипаттамасын, анықтамасын нақты студенттің білуі үшін ойын элементтерін және өзін-өзі дамыта оқыту технологияларын қолдану таптармайтын құрал.

Сабақтың әртүрлі кезеңдерінде дидактикалық ойындарды қолданудың мақсаттылығы әртүрлі. Жаңа білімді игерген кезде дидактикалық ойындардың мүмкіндіктері дәстүрлі оқыту формаларына жол береді. Сондықтан оларды оқыту нәтижелерін тексеру, дағдылар мен іскерлікті қалыптастыру кезінде жиі қолданады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. <http://edu-resource.net> (Предметно-языковое интегрированное обучение).
2. <https://infourok.ru> (МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ. Алметов Н.Ш., ЮКГУ им. М.Ауэзова, 2016)

3. «Мұғалім kz» республикалық оқу – әдістемелік журналы, 2016ж
4. Тұрғанбекова Б.А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе. – Алматы: Рауан, 2005. – 250 б.
5. Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі» атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2018. 30- 32-б
6. Maryshkina T.V., Kalizhanova A. N. Possibilities of mechanisms of bilingual education for the formation of trilingualism // Филологический аспект: международный научно-практический журнал. – Нижний Новгород: Научно-издательский центр «Открытое знание», 2019. – №11 (43). – С. 138-145 с.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ҚҰРАЛДАРЫ МЕН ТЕТІКТЕРІ

Ахметбекова Улмекен Канибекқызы

Тараз политехникалық колледжі оқытушысы

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Инновациялық педагогикалық технологияларын шығармашылық қабілеттерін арттыруға өз үлесін қосады.

Еліміздің барлық оқу мекемелерінде білімнің жаңа жүйесі енгізіліп жатыр. Мұндағы негізгі мақсат – жаһандану заманында білімнің бүкіләлемдік кеңістігіне ену. Осыған орай, білімнің мазмұны да, оған қойылатын талаптар да өзгереді. Сол себепті қазір жалпы барлық оқу орындарында оқытудың инновациялық технологиялары қолданыла бастады. Сондықтан жаңашылдық керек, яғни, инновациялық жүйе негізінде оқу орынның оқушыларының белсенділігін арттыру, өзіне сенімділігін қалыптастыру, танымдық-шығармашылық қабілетін дамыту олардың белсенділік-сенімділік сапаларын диагностикалық әдіс-тәсілдермен анықтауға, сабақта, сабақтан тыс уақытта өз ойын еркін жеткізе білуге үйретуге, қоғамда болып жатқан оқиғаларға қатысты көзқарастарының болуына, инновациялық тәртіп нормаларын, белгілерін, көрсеткіштерін анықтауға көмегін тигізеді

Инновация («новация» - жаңа, жаңашылдық; «ин» «қайталанатын» процесс, деген ұғым) бар, әрекет етуші нәрсенің ішінде жаңаның пайда болуын, дамуын білдіреді. Бұл түсінік. ХХ ғасырдың 30- 50 жылдарында Европада ғылымның жаңа саласы ретінде пайда болды. Жалпы педагогикалық инновация ұғымын сипаттауды мына түрде беруімізге болады.

Білім берудегі адам қабілетімен іскерліктерін дамытуғы бағытталған оқу-тәрбиеде қолданылатын құралдардың арнайы формалары, әдіс-тәсілдері көрсетілетін психологиялық-педагогикалық нұсқауларға және оқу үдерісін жобалау, ұйымдастыру әрі жүзеге асыруға бағытталған біріккен педагогикалық іс—әрекетке жаңашылдық тұрғысынан келу инновациялық технология болып табылады. Демек, инновациялық технология маманның құзіреттілігіне ықпал ететін шығармашылық қасиеттерді, шеберлікті қалыптастыруға қолданылатын әдіс-тәсілдер мен амалдар жиынтығы.

Инновациялық оқытудың ерекшеліктері:

- Көрегендік сипат алуы, дамудың жылдамдығы;
- Болашаққа үмітпен қарау;
- Өзіне, өзгеге талаптың жоғары болуы;
- Тұлғаға, оның дамуына бағытталуы;
- Шығармашылық элементтерінің міндетті қатысуы;
- Қарым-қатынастың ынтымақтастыққа, өзара көмекке негізделуі және т.б.

Қазіргі кезде білім беру мен білім жүйесін ұйымдастырудың оқу үдерісіндегі жаңа технологиялары ақпараттық технологияларды кеңінен қолдану аясын кеңейтіп мультипликацияны, бейнетаспа мен күрделі сызбалармен оқу материалдарын түсінікті баяндауға мүмкіндік береді. Мультимедиялық технологиялар адамға ақпаратты максималды жақын түрде сенсорлы елестету, ақпараттық және бағдарламалық аспектілері арқылы қолданушыға ақпаратты әр түрлі формада: мәтін, графика, анимация, дыбыс, бейнемен интерактивті режимде елестетіп көруге мүмкіндік береді. Ол үшін ақпараттық технологиялардың яғни компьютерлердің интернет желісіне қосылу мүмкіндігімен бірге дыбыстық әрлендіруге WT синтездерін, DSP сигналдық процессорларын, TW аудио сигналдар үшін сығушы синтездерді, CD-ROM лазерлік дискілерді пайдалану нәтижелі болады.

Соңғы кездері оқыту үдерісінде осы мақсатта пайдаланылып жатқан электронды оқулықтар да кеңінен қолданылуда. Электронды оқыту бұл электрондық бизнес сервистерін және технологияларды пайдалану. Мұнда аудиториялық сабақтардың мүмкіндіктерін кеңейту үшін ұжымдық жұмыс құралдарын және электрондық контентті қолдану қарастырылған. Желілік инфрақұрылым электрондық оқу үшін технологиялық база болып табылады. Желілік инфрақұрылым өзінің күштілігімен, сенімділігімен, қауіпсіздігімен, ыңғайлылығымен ерекшеленеді және ашық оқу стандартына негізделеді.

Электрондық оқулық пен оқытудың негізгі мақсаты: «Оқыту үдерісін үздіксіз және толық деңгейін бақылау, сонымен қатар ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту». «Электрондық оқулықтарды» пайдалану білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырып, ойлау жүйесін, тәжірибелік ой тжырымдамасын қалыптастыруға шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Электрондық оқулық дегеніміз - мультимедиялық оқулық, сондықтан электрондық оқулықтың құрылымы сапалы жаңа деңгейде болуы тиіс. Электрондық оқулық уақыт үнемдейді, оқу материалдарын іздеп отырмай, өтілген және ұмытып қалған материалдарын еске түсіруге, сауалнамалар арқылы өзін өзі бағалауға зор ықпал етеді.

Электрондық оқыту формасы қашықтықтан оқу жүйесінің құралы болып табылады. Қашықтықтан оқыту жүйесінің негізгі көрінісі оқытушы мен студент арасындағы қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен тікелей қатынас орнатуы.

Қашықтықтан оқудың дәстүрлі оқу түрінен айырмашылығына:

Ыңғайлылық - кез келген жерде, кез келген өзіне ыңғайлы уақытта жылдам дайындалу мүмкіндігі.

Параллельдік - маман ретінде өсуі, жетілудің қатарлылығы. Үнемділік - оқу аудандары мен техникалық және жеткізу құралдарын қолайлы пайдалану.

Технологиялық - әлемдік постиндустриалды ақпараттық кеңістікте адам қозғалысын жылдамдататын ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың жаңа жетістіктерін білімдендіру үдерісінде қолдану.

Әлеуметтік тең құқылылық - студенттің материалдық және элитарлық, денсаулық жағдайы, тұратын орнына қарамастан тең білім алу мүмкіндігі.

Халықаралық - білім нарығында әлемдік жетістіктерді импорттау және экспорттау.

Икемділік - студенттер көп жағдайда лекция, семинар түріндегі сабақтарға қатыспайды. Әркім өзі таңдап алған мамандықты қажетті деңгейде игеру үшін өзіне керекті мөлшерде білім алады.

Алыстан қызмет көрсету мүмкіндігі - студентпен білім беретін мекеме арасындағы қашықтық (байланыс жүйелері жұмысының сапалылығы жағдайында) тиімді білім беру үдерісіне кедергі болмайды. ҚОЖ жүйесінде оқытындар саны шектеулі параметрге жатпайды.

Қамту - бұл ерекшелікті кейде «көпшілікті қамту» деп атайды. Олардың көптеген оқу ақпараттары көздеріне (электрондық кітапханалар, ақпарат базалары) ену мүмкіндіктері бар, сондай-ақ олар бір-бірімен және оқытушымен байланыс жүйелері немесе басқа да ақпараттық технологиялар құралдары арқылы байланыса алады.

Жаңарған білім жүйесінің ерекшелігі - тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып үздіксіз өз бетінше ізденуіне мүмкіндік тудыру.

Оқыту технологияларымен жұмыс жүргізу 5 саты арқылы қалыптасады. Олар: оқып меңгеру; тәжірибеде қолдану; дағдылану, шығармашылық бағытта дамыту; нәтиже.

Технологиялардың танымал түрлерінің бірі - модульдік оқыту. Ол тұлғаның мүмкіндігіне даярлық деңгейін бейімдейді, ал дамыта оқыту оқушының жеке тұлғасын, оның біліктерін көтеруге ықпал етеді.

Қазір оқу-тәрбие үрдісінде телекоммуникациялық технологияларды қолданудың 2 жолы бар: білім алушылар мен мұғалімдерді желімен жұмыс жасауға, дайын телекоммуникациялық жобалармен жұмыс жасауды ұйымдастыру, пәндік-әдістемелік Web-сайттар, Web-бетін құру болып табылады.

Аталған технологиялардың әр қайсысының оқу-тәрбие үрдісінде қолдану ережелері, талаптары мен сипаттары әр түрлі, бірақ сыртқы белгілеріне қарай жүйелеуде ұқсастықтар бар. Оны В.П.Беспальконың пікіріне сәйкес мұғалім мен білім алушының қарым-қатынасы (оқытуды басқару) тұйықталмаған және ырғақты (оқытушы мен білім алушылар арасында тұрақты түрде тура және кері байланыс орнаған); шашыранды (жаппай және топтық) және бағытталған (жеке); қолмен (вербальды) және автоматтандырылған (жасанды түрде қондырғылармен басқарылатын) болып бөлінеді.

Жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану келесі нәтижелерге жеткізеді:

1. Білімгерлерге еркін ойлауға мүмкіндік береді;
2. Тіл байлығын дамытады;
3. Өз ойын жеткізуге, жан-жақты ізденуге үйретеді;
4. Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді.

5. Өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлғаны қалыптастырады.

Міне осыдан келіп жаңа оқыту технологияларымен ақпараттық технологиялар негізінде оқыту жүйесін ұйымдастырудың тиімділігін сипаттау қолайлы. Кейінгі оқыту технологияларының негізгі құралы болып отырған мультимедия-құралдары әр түрлі ақпараттарды өңдеуге мүмкіндік беретін ең соңғы үлгідегі прогрессивті техникалық инновацияларды пайдалану жаңа деңгейдегі білім беру технологияларын енгізуге мүмкіндік береді деуге болады. Қазіргі заман талабына сай білім алушылардың сапалы да саналы білім алуына ықпал етуші құралдарды пайдалануда ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа педагогикалық инновацияларды орынды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу-әрбір ұстаздың негізгі міндеті болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ә.Жүнісбек «Жаңа технология негізі – сапалы білім» // Қазақстан мектебі. – 2008. - №4. – Б.1-2.
2. Тапаева А. П. Оқушыларға сапалы білім берудегі озық инновациялық технологиялардың тиімділігі // Молодой ученый. – 2014. - №20. – Б. 43-48.
3. А.Даменова «Жаңа педагогикалық технологиялардың жіктелуі және ерекшелігі» // «Қазақстан мектебі». – 2012. - №2. – Б. 1617.
4. [<https://articlekz.com/kk/article/26287>]
5. [<http://edunews.kz/sciense/1542-blm-berudeg-apaty-tehnologiyalandyrudy-zektlg.html>]

ЭКОНОМИКА ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДА ОЗЫҚ ТЕНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Ж.М Абилова

О.Көшекков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, экономикалық пәндер оқытушысы

Қазақстан үшінші мыңжылдыққа күрделі өзгерістермен аяқ басты. Өзгерістер әлемдік шаруашылық жүйесінің жаһандануымен, отандық экономиканың және білім беру саласының жедел модернизациялануымен байланысты орын алуда. Әлемдік қоғамдастықтың бір мүшесі ретінде мұндай тенденцияларды Қазақстанның білім беру жүйесінен, сондай-ақ тұтас экономиканың даму барысында байқауға болады.

Ақпараттасуы ретінде мойындалған ХХІ ғасырда білім беру мен тәрбиелеудің біртұтас жүйесі де күрделі өзгеріске ұшырауда. Сондықтан да аталған саладағы өзгерістерді алғашқылардың бірі болып меңгеріп, оларды оқыту әдістемесінде ұтымды пайдалана білу педагог мамандардың қызметінде орасан зор талаптар қойып отыр. Білім берудегі жаңа ақпараттық, сондай-ақ инновациялық технологиялардың қажеттілігін, яғни оған деген сұраныстың орыналуын келесі дейартықшылықтарымен негіздеуге болады:

1. Периферияда орналасқан оқу орындарының оқыту деңгейі бойынша артта қалушылығын жоюға септігін тигізеді.
2. Әлемдік білім беру кеңістігінің дамуына, білім беру қызметінің экспорттық және импорттық а, әлемдік интеллектуалдық, шығармашылық, ақпараттық және ғылыми-педагогикалық әлеуеттің бірігуіне қолайлы жағдайды қалыптастырады.
3. Оқытудың жаңа тиімді технологиясын жасауға, білімнің сапасын және қолжетімділігін арттыруға, оқытудың дистанционды, виртуалды, тренингтік және басқа да инновациялық әдісте

рінің дамуына мүмкіндік береді.

Оқытудың жаңа ақпараттық және инновациялық технологиялары және олардың қолданудың мүмкіндіктері В.С. Гершунский, В.М. Левина, Е.И. Машбиц, Г.К. Нұрғалиева, Е.С. Полат, В.Г. Разумовский, А.К. Мынбаева және т.б. ғалымдардың еңбектерінде зерттелген. Аталған еңбектер білім беру процесінде жаңа ақпараттық, инновациялық технологиялардың қолданудың психологиялық, педагогикалық мүмкіндіктерінашып көрсетеді.

XXI ғасыр – ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Білім беру жүйесін ақпараттандыру білім беру үшін үлкен перспективалар ашады. Соңғы жылдары компьютерлік, телекоммуникациялық техника мен технологиялардың қоғам өміріндегі рөлі мен орнын да түбегейлі өзгерістер болды. Ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың игеруі қазіргі заманда әрбір жекетұлға үшін оқу және жазу қабілеті сияқты сапалармен бірге қажетті шартқа айналды. Әрбір елдің технологиялық даму дәрежесіне оның экономикалық қуаты мен халқының тұрмыс деңгейі ғана емес, сонымен қатар, әлдебір елде қазіргі технологияның дамуы мен қолданылу деңгейі оның материалдық базасының дамуымен емес, негізінен қоғамды парасаттандыру деңгейімен, оның жаңа білімді туындату, игеру және қолдана білу қабілетімен анықталады.

Экономикалық пәндерді оқытуда білім берудің дәстүрлі технологияларын қолдану, алдымен студенттердің экономика және онымен іргелес ғылымдар саласы бойынша білімдерді экстенсивті жинақтаумен ғана байланысты болады. Бірақ, өте кең көлемдегі оқу және ғылыми мәліметтерді меңгеру қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайда болашақ мамандардың кәсіби және өмірлік қалыптасуы үшін жеткілікті болып отырған жоқ. Сондықтан, ақпараттық технологиялардың меңгеруіне қажетті қалыптастырудағы міндетті талапқа айналып отыр. Оқытудың жаңа инновациялық технологияларын қолдану ғылыми білімді меңгеру және бекіту процесін оңтайландыруға мүмкіндік береді. Себебі, студенттің тапсырманы орындау жылдамдығын, тұлғалық ерекшелігі мен ендаярлық деңгейін ескеріп, іс-әрекетін жетілдіруге және өзгертуге жағдай жасайды.

Экономикалық пәндерді оқытуда кеңінен қолданылатын инновациялық оқыту әдістерінің ішінде SWOT-талдау, «635» әдісі, «515» әдісі, «шешім дерағашы» әдісі мен «Балық сүйегі» әдісін атап өтуге болады. SWOT-талдау әсіресе, бүгінгі күннің өзекті мәселелерін таразылап, оны шешу жолдарын қарастыруға қолайлы. Олағылшынның strengths (күшті жақтары), weaknesses (әлсіз жақтары), opportunities (мүмкіндіктер), threats (қауіп-қатерлер) түсініктері арқылы компанияның әлеуетін, мемлекеттік саясаттың тиімділігін, сондай-ақ басқа дәуір делі әлеуметтік-экономикалық мәселелердің шешімін табуда кеңінен қолданылатын әдіс болып табылады. Ал, «635» әдісінде студенттер 6 адамнан топқа бөлініп, 5 минуттың ішінде 3 идея ұсынуы керек және ол идеяларын жазбаша, сызба немесе сурет түрінде жеткізеді. Әдістің мақсаты, студенттердің қандай да бір идея ойлап тауып, оны кескіндеп материалды жеткізе білу қабілетін жетілдіру болып табылады. Сол сияқты, «515» әдісінде оқытушы студенттерге мәселе қояды, студенттер

5 минут ішінде жазбаша түрде 15 идея ұсынуы қажет. Оның мақсаты қалыптасқан жағдайдан шығу жолдарын үйрету болып табылады. Әрине, бұдан да басқа инновациялық оқыту әдістері өте көп. Енді, осы әдістердің ішінде SWOT-талдауға мысал келтіріп көрейік.

SWOT-

талдауымыздың тапсырмасыретінде Қазақстанның Кеденодағы намушелігінің экономикалық ауіпсіздікке әсерін талдаймыз. (1 сурет)

Бүгінде экономикалық ғылымдағы теория мен тәжірибені байланыстыру оқу орындарының оқу жоспарларындағы бір қатар мәселелердің шешімін табуды талап етеді:

- еліміздегі және әлемдегі әлеуметтік-экономикалық дамудың қазіргі кезеңіне сәйкесті тұлғаның ғылыми дүниетанымын қалыптастыру;
- әрбір тұлғаның өмірдегі өз орнын тауып, кәсіби жағынан өзін-өзі аяқтандырып жасау;
- тұлғаның қазіргі жағдайда өз бетімен шешім қабылдауы, өз қабілетіне сәйкес әлеуметтік жағынан бейімделуі;
- әр түрлі әлеуметтік құрылымдармен өзінің қарым-қатынасы, коммуникативтік дағдылары мен іскерліктерінің пайдалануы.

1-сурет. Қазақстанның Кеденодағы намушелігінің SWOT-талдауы

<p>күшті жақтары</p> <ol style="list-style-type: none">1. Отандық тауар өндірушілер үшін жаңа нарықтар ашылады.2. Шекаралас аймақтар арасында әлеуметтік-экономикалық қатынастар жандана түседі.3. РФ мен Беларусь мемлекеттерімен сауда-экономикалық қатынастар жаңа деңгейге көтеріледі.4. ҚР-ның өзге елдермен шекарасы Кеден одағының шекарасы болып табылатындықтан сапасыз тауарлардың елге енуіне жол берілмейді.	<p>әлсіз жақтары</p> <ol style="list-style-type: none">1. Отандық өндіріс тауарлары басқа екі елдің тауарларымен сапа жағынан тең бәсекеге түсе алмайды.2. Кеден одағының барлық аймақтарына тарайтын отандық тауарлардың ассортименті шектеулі.3. Кеден одағының басқа мүшелерімен салыстырғанда Қазақстан дайын өнімге қарағанда шикізат тауарларын өндіруші болып табылады.
<p>мүмкіндіктері</p> <ol style="list-style-type: none">1. Өңдеуші өнеркәсіпті интенсификациялау мүмкіндігі бар, сол арқылы көршілес елдер нарығына ену.2. Кеден одағының аясында Бүкіләлемдік Сауда Ұйымына мүшелікке қабылдану.3. Кеден одағының басқа мүше-елдеріне инвестиция салуда отандық инвесторлар үшін жеңілдетілген шарттардың болуы.	<p>қауіп-қатерлер</p> <ol style="list-style-type: none">1. Шекарадан тексерусіз өту режимінің болуы трансұлттық қылмыстың дамуына жол ашуы мүмкін.2. Отандық өңдеуші өнеркәсіптің дамуына салдарынан отандық капитал шетелге кетуі мүмкін.3. Тауар экспансиясы садарынан отандық тауар өндірушілер нарықтағы үлесін кемуі мүмкін.

Оқытудың инновациялық технологиялары білімдерді әр түрлі формада, әр түрлі күрделі деңгейде ұйымдастыруға, қажетті модульге тез арада қолжеткізуге, қолайлы жылдамдықпен бірнеше рет қайталап отыруға мүмкіндік береді. Оқу үдерісіндегі ақпараттық технологиялар табиғи және дәстүрлі жағдайда қол жетпейтін көрнекіліктерді қолдануға, мотивацияны жоғарылататын материалдарды жақсы меңгеруге көмектеседі. Жаңа ақпараттық технологияларды білім беру процесінде қолдану білімнің жаңа сапалық деңгейіне қолжеткізеді, себебі бұл потенциалды мүмкіндік ақпараттық технологияның мәнінде жатыр.

Компьютерлік модельдеу объект пен құбылысты түрліше жағдайда, әртүрлі көзқараста зерделеуге мүмкіндік туғызады. Ал мультимедиялық технологияны пайдалану жаңа материалды игеруде адамның барлық сезім мүшелерін жұмылдыра отырып, зерттеліп отырған объектінің әсем әрі көрікті бейнесін қалыптастыра алады. Ұсынылып отырған материалды тиімді меңгеруге мүмкіндік беретін ассоциативті байланыстарды қалыптастырады.

Қорыта айтқанда, соңғы жылдары оқытудың ақпараттық, инновациялық технологияларының дамуы оқыту формаларына ғайыпталмауына: конференциялар, ғылыми жарыстар, еркін пікірталастар, оқуға байланысты кездесулер, саяхат сабақтар және т.с.с. кеңінен қолданылуда. Оқытудың жаңа инновациялық ақпараттық технологиялары тұлғада жеке ленген пәндік білімдер мен қатар, интеграцияланған білімдерді қалыптастыруға бейім. Оқытудың инновациялық педагогикалық технологияларын білім беру мазмұны сабақтастығының сақталуына, оқушылардың жас, жеке және психологиялық ерекшеліктеріне байланысты таңдап, тәжірибе десынап қараудың маңыздылығын атап айтқан жөн. Сөз соңында, қазіргі білім берусаласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше толыққанды жан-жақты педагог-маман болу мүмкін емес деген қорытынды жасауға толық негіз бар.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ә. Мұханбетжанова, А. Қасымова. Білімді интеграциялау процесінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдану. «Білім/Образование» журналы №4(22)2006ж 11-13бб.
2. Т.С. Сарбасова. Методика преподавания экономических дисциплин Учебное пособие. Алматы 2008
3. Т.С. Сарбасова, А.Қ. Сарбасова, Л.А. Бимендиева. Білім берусаласының әлеуметтік-экономикалық мәселелері. Оқу құралы. Алматы 2007
4. А.К. Мынбаева, З.М. Садуақасова. Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать. Учебное пособие. Алматы 2009

КЛИНИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ӨТКІЗУ КЕЗІНДЕГІ ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІ

Абдужаппарова Ақбота Сүлейменқызы

Түркістан көпсалалы жоғары медицина колледжі,
Түркістан қаласы

Қазіргі жағдайлар кең профильді мамандарды дайындау қажеттілігін талап етіп отыр. Білім берудің құрамдас элементі еңбек нарығының талаптарына және практикалық бағыттылыққа бағдарлану болғандықтан, студент білікті және үздіксіз кәсіби өсу мүмкіндігіне ие болуы үшін икемді болуы керек.

Кәсіби маман иесін дайындау үдерісіндегі біздің негізгі міндеттеріміз кәсіптік деңгейде негізгі мамандықты меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар өзінің жеке әлеуметтік ұстанымын, өзінің көзқарасын білдіре алатын бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау. Кәсіби қызығушылықты арттыру, студенттердің оқу-танымдақ белсенділіктерін дамыту үшін әрине оқытудың заманауи әдістері ықпал етеді.

Осы тұрғыда біз сабақ барысында қолданып жүрген студенттің сабаққа деген қызығушылығы мен жауапкершілігін арттыратын екі әдіс-тәсілді айтпақпын.

1. **Кооперативті**
2. **FISHBONE**

Кооперативті оқыту моделін пайдалану мәселені бірлесіп шешуге бағытталған нақты жағдайларды модельдеуді қамтиды. Әсер ету объектісінен студент өзара әрекет ету субъектісіне айналады, ол өзінің оқу траекториясын ұстанып, оқу процесіне белсенді қатысады. Бұл ретте білім беру процесіне барлық қатысушылардың теңдік ережесі сақталады. Бұл жағдайда студент қарым-қатынас жасауды үйреніп қана қоймайды, ол

оқытушының қарым-қатынасты жоспарлау мен ұйымдастыруға, сондай-ақ оның нәтижесін бағалау мен түзетуге қажетті педагогикалық іс-әрекетін бақылайды және меңгереді.

Кооперативті оқыту барысында студенттер сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын игереді, жағдайларды талдау және тиісті ақпарат негізінде күрделі мәселелерді шешеді. Сонымен қатар, студенттер баламалы пікірлерді тыңдап, таразылауды, ойластырылған шешім қабылдауды, талқылауға қатысуды және басқа студенттермен қарым-қатынас жасауды үйренеді. Осылайша, кооперативті оқыту оқытудың білім беру және тәрбиелік аспектілерін жүзеге асыруға ықпал етеді, өйткені ол жалпы оқу дағдыларын (талдау, синтездеу, мақсат қою және т.б.) дамытады, ал екінші жағынан ол студенттердің ұжымдық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Кооперативті (ынтымақтастық) әдістер – шағын топта оқыту тәсілі. Білім беру үдерісі аясында ынтымақтасу дегеніміз әрбір «ынтымақтасушы» жұмыстың белгілі бір бөлігін орындай отырып, ортақ мәселені шешу үшін олардың күш-жігерін біріктіріп, бірлесіп жұмыс істеуді білдіреді. Одан кейін студенттер өз білімдерін алмасуы керек. Бұл әдістің мәні: «Топтың басқа мүшелері өз мақсатына жеткенде ғана әркім өзінің оқу мақсатына жетеді». Бірлескен оқыту схемасы, негізінен, өте қарапайым. Оқытушының тапсырмалары мен нұсқауларын алғаннан кейін студенттер тобы бірнеше шағын топтарға бөлінеді. Содан кейін әрбір шағын топ барлық мүшелері түсініп, сәтті орындағанша тапсырма бойынша өз бетінше жұмыс істейді. Бірлескен күш-жігердің нәтижесі ортақ пайда болып табылады, өйткені тапсырмаларды орындаудағы табыс топтың әрбір мүшесінің іс-әрекетінің сипатымен анықталады. Мұндай оқыту моделінің әлеуметтік мәні де айқын: жалпы тапсырманы орындаудағы әрбір студенттің рөлі атап өтіледі, топтық сана, өзара жағымды байланыс, қарым-қатынас дағдылары қалыптасады.

Бірлескен іс-әрекет дегеніміз әркімнің өзіндік ерекше жеке үлес қосуы, жұмыс барысында білім, ой, іс-әрекет тәсілдерімен алмасу жүреді. Жеке, жұптық, топтық жұмыстар ұйымдастырылады, жобалық жұмыс, рөлдік ойындар қолданылады, құжаттармен және әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс жүргізіледі. Осылайша, білім беру қарым-қатынас ортасы құрылады, ол ашықтықпен, қатысушылардың өзара әрекеттесуімен, олардың дәлелдерінің теңдігімен, бірлескен білімнің жинақталуымен, өзара бағалау мен бақылау мүмкіндігімен сипатталады, бұл кәсіби қарым-қатынас құралы ретінде сабақты сәтті меңгерудің кілті болып табылады.

Өткізу кезеңдері:

1. Оқытушы командалар жеке тапсырмаларды орындайтын сәттерге назар аудара отырып, жаңа материал бойынша шолу дәрісін береді. Дәріс мазмұны жағынан жеткілікті және сонымен бірге іс жүзіне бағытталуы керек.

2. Әрі қарай студенттер бір-біріне оның мазмұнын түсінуге көмектесетін дәріс конспектілері бойынша топтарда жұмыс істейді. Студенттер бір-біріне түсініксіз сәттерді анықтап, сұрақтар қоя алады. Оқытушы команда мүшелерінің ешқайсысы оларға жауап бере алмаған кезде ғана сұрақтар қоюға рұқсат етіледі.

3. Дәріс конспектісін пысықтағаннан кейін студенттер жеке жұмыстарды орындайды. Бұл кезеңде бір-біріне көмек көрсетілмейді, команданың әр мүшесі өз бетінше жұмыс істейді. Бұл әдістің басты ерекшелігі-жеке жұмыстарды бағалау жүйесі.

Бағалау прогрессивті салыстырмалы негізде жүзеге асырылады: студент осы жұмыс үшін оның бағасы алдыңғы жұмыс үшін орташа бағадан жоғары болған жағдайда ғана команданың банкін толықтыра алады. Тақырыпты зерделеу қорытындысы бойынша ең көп балл жинаған команда жеңіске жетті деп саналады.

Кооперативті оқытудың бес құрамдас бөлігі (топтық әдіс) бар, олар осы әдістің міндеттерін шешуде құралға айналады.

1. Позитивті қатынас

Студенттер топта бірлесіп жұмыс жасайды. Барлық топтың бір мақсаты бар. Әркім бір-біріне сүйене отырып, мақсатқа бірге жетуі керек.

2. Жеке жауапкершілік

Әркім басқаларға өз мақсатына жетуге көмектесуі керек.

3. Өзара қарым-қатынас

Топтың әрбір мүшесі басқаларды құрметпен тыңдауы керек.

4. Қарым-қатынас дағдылары

Әр студенттің басқаны тыңдай білу, көмектесу, анықтау, тексеру, түсіну, сұрақ қою қабілеттерін дамыту маңызды. Бұл дағдылар қақтығыстарды шешуге және мәселелерді шешуге көмектеседі, қарым-қатынас дағдыларын, сенімділікті арттырады және көшбасшылыққа үйретеді.

5. Дағдыларды біртіндеп дамыту

Кооперативті оқыту үдерісін жақсарту туралы жалпы шешім.

Кооперативті оқытудағы оқытушының міндеті:

1. Студенттің іс-әрекетін бақылайды. Оқытушы үнемі топтан топқа ауысады және кім және не істейтінін көреді. Бұл студенттерден жауапкершілікті талап етеді және қажет болған жағдайда оқытушыға топтық әрекеттерге араласуға мүмкіндік береді. Бір студент топтың бақылаушысы бола алады және өзінің нақты ескертулерін жасай алады.

2. Көмектеседі, талаптарды түсіндіреді, қажет болған кезде топта шешім табуға тырысады. Студенттер ең алдымен бір-біріне сенім артып, ынтымақтастық дағдыларын дамытуы керек. Бұл орайда оқытушы студенттер проблемаларды шешу кезінде араласпау керек, себебі студент оқытушыға үміттен бастайды.

3. Тұжырым жасайды. Студенттерді біріктіріп, топта оқуға деген көзқарасы туралы талқылауға, сөйлесуге мүмкіндік беру керек. Оқытушы оларға көмектесуі керек, студенттерге өз іс-әрекеттері туралы қорытынды шығаруға мүмкіндік беруі керек, топтағы білім деңгейі мен ынтымақтастық дағдыларын бағалау қажет.

Сабақты бекіту үшін FISHBONE әдісін қолдану.

FISHBONE студенттердің көрнекі-мазмұнды формасы арқылы сыни ойлау қабілетін дамытады, сондықтан ол көптеген сабақтарда кеңінен қолданылады. Сонымен қатар, осы қабылдау арқылы студенттер жұптар мен топтарда жұмыс істеу дағдыларын игереді; Фишбоунды қабылдау сыни және шығармашылық ойлауды дамытып қана қоймайды, сонымен қатар студенттерге ақпаратты талдау және оны жеңілдетілген түрде ұсыну арқылы күрделі материалды түсінуге көмектеседі. Студенттер авторлық позицияны анықтауға, өз пікірлерін айтуға және команда мүшелерінің жағдайын құрметпен тыңдауды үйренеді.

Сыни ойлауды дамыта отырып, FISHBONE әдісі мақсат қоюға, құбылыстар арасындағы себептік байланыстарды көруге, проблемаларды саралауға, қорытынды жасауға үйретеді. FISHBONE схемасы балықтың басы, құйрығы, жоғарғы және төменгі сүйектері түрінде ұсынылған төрт негізгі блокты қамтиды. Бас-талданатын мәселенің, сұрақтың немесе тақырыптың символы немесе мақсатты бекіту орны. Жоғарғы сүйектер-тақырыптың негізгі түсініктері, проблемаға әкелген себептер жазылған орын. Төменгі сүйектер-бұл тұжырымдалған себептердің болуын немесе диаграммада көрсетілген ұғымдардың мәнін растайтын фактілерді талқылау барысында енгізетін орын. FISHBONE әдісі рейтингті, маңызды мәселелерді қамтығандықтан, ұғымдар схемалық балықтың басына жақын орналасқан. Құйрық - қойылған сұраққа жауап, қорытынды, жалпылау.

Оқытуда жаңа әдіс-тәсілдерін қолданудың артықшылықтары :

- оқытудың заманауи әдістерімен, құралдарымен және ұйымдастыру формаларымен таныстыру;
- мейіргерлік білім беруді ұйымдастырудың жалпы принциптері, студент пен оқытушының кәсіби құзыреттілігі, оқыту әдістемесі туралы түсінік алу, алған теориялық білімдерін кәсіби қызмет процесінде қолдану дағдыларын дамыту;
- оқытушының кәсіби іс-әрекетінің құралдарын, тәсілдерін және әдістерін меңгеру дағдыларын дамыту.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫНА СӘЙКЕС ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУ

Нурмуханова Венера Алимбаевна

О. Көшекков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, Атырау қаласы

Егеменді еліміздің өсіп келе жатқан ұрпағын ойлы да іскер,өзіне-өзі сенімді, интеллектуалдық деңгейі биік азамат етіп тәрбиелеуде мектептің алтын орны ерекше. Біздің міндетіміз-жеке тұлғаны дамытып,білімге деген сенімін нығайту,оқуға қызығушылығын оятып,ынтаасын арттыру. Қазіргі заманғы ғылыми-техникалық үрдістің қарқыны білім беру жүйесінің алдына үлкен мақсаттар мен жаңа міндеттер жүктейді.

Жас ұрпақты жан-жақты жетілген,ақыл-парасатты,ой-өрісі биік,бәсекеге қабілетті азамат етіп тәрбиелеу-қоғамымыздың ең өзекті мәселесі. Бұл әр мұғалімнің шығармашылық ізденіспен жаңаша істеуін қажет етеді.Тарих сабағында оқушыларының танымдық қызығушылығының дамытудың негізгі факторы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, баланың маңызды психикалық қызметтерін,ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу процесін жолға қою керектігі саналады.Оқушының шығармашылық қабілеті де оның ойлау мен практикалық әрекеттері арқылы ғана дамиды. Сондықтанда жаңа сапаға ие, шығармашыл, қабілетті адамдар тәрбиелеу үшін дамыта оқыту жүйесін ең негізгі басшылыққа алар нысана деп білеміз.Біздің заманымыз жаңа мүмкіндіктер мен жаңа идеялар, заманауи технологиялардың қарыштаған кезеңі. Бұл дегеніміз ендігі кезекте біздің еліміздің тағдыры біздің тағдырымызбен айқындалады. Елдің бәсекеге қабілеттілігі, әрбір азаматтың бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік туғызатын қолайлы жағдайлардың жиынтығымен анықталады. Олардың әзірлік деңгейі, білімі мен жеке басының дамуы, ғылым мен технологияны ұтымды пайдалануы барлығы дерлік жастардың бәсекеге қабілеттілігін сипаттайды.

Н.Ә. Назарбаев: «Жаңа құндылықтар жастардың жүрегіне тезірек жол табады» деген болатын. Ендеше жылдар бойы жасалынып келе жатқан өзгерістер мен заман ағымындағы технологиялар тікелей жастарға арналады және жастар өмірінде маңызы зор. Сондықтан мен заманауи технологиялардың жастар өміріндегі орнына тоқталғанды жөн көрдім.Жалпы ауқымды және ғылыми техникалық прогресс процесі, әсіресе жаңа ақпараттық және телокommunikация технологиялардың дамуы бірегей мүкіндіктер ұсынады. Бүгінде әлемде өте көп заманауи технологиялар пайда боды, тіпті он-он бес жыл бұрын елестете алмаған. Бұл элетрондық медицина және ғылымның барлық салаларындағы гаджеттер, бизнес, құрылыс және басқада көптеген нәрселер смартфондар, планшеттер т.б. Бұл технологиялардың ешқайсысы да Қазақстанды айналып өткен емес. Әр уақыттада өзгерістереден қалыс қалмай дамып келеміз. Мәселен, жиырма жыл бұрын адамдар аурулардан көп қайтыс болатын,ал қазір дамыған медицина арқылы көптеген мүмкіндіктерге қол жеткіздік. Заманауи технологиялар әрқайсысымызды айналамызда. Мысалы, компьютер, телефон, телевизор, кір жуғыш машина т.б. Ал бизнесте бұл жаңалықтар мүлде басқа сатыда. Әрбір 2-3 ай сайын әлемге әйгілі корпорация ретінде Samsung, Appie, Noto, Mkrosoft, Sony және де көптеген жаңа анағұрлым күрделі және көп функциялы өнімдер шығып тұрады. Дегенменде барлық заманаи тенологиялардың үлкен пайдасы және үлкен зияны болады. Соның ішінде қазір ең озық қарыштап тұрған технология-компьютер және интернет желісі [1,216].

Интернеттің озық қолданушылары, үлкен мүмкіншіліктерді жүзеге асырушылары жастар болғандықтан, жастар өміріндегі маңызына тоқтала кетейік. Қазірге кезде заманауи тенологи жастар өміріне берік еніп, жыл сайын сұранысы артып келеді. Ия рас қазір барлығымыз үшін ең тиімді тұстары жұмысты мейлінше оңайлатып, өмірімізді жеңілдендіреді. Мысалы қашықтықтан онлайн оқу, қалаған тілдерінді меңгеру, әлемдеболып жатқан соңғы жаңалықтар мен ақпараттарды естіп-көру, электронды кітаптар

оқу, алыс-жақынды достарың мен туыстарың мен ара-қатынаста болу, жарнамалау немесе қалаған затымызға тапсырыс беру, білім-ғылымдада басқа мемлекет жастарымен қарым-қатынас орнату, көптеген шетелдік гранттарға қол жеткізу, ойсананы кеңейтуге, кәсіптік, бизнестік тәжірибе алмастыруға болады.

Жастардың қолынан барлығы келеді. Сондықтанда мемлекетіміз ұлтжанды, білімді жастары болып, елдердің көш басында жүрерлік болсақ, уақытымызды қажетсіз қалта телефонына қарауға салмай, маңызды істерге жұмылдыруымыз қажет. Заман көшінен қалмай, алға қарай ұмтылу жауапкершілікті сезуіміз керек. Дегенмен Елбасымыздың биылғы Жолдауынағы «Индустрияландыру жаңа технологияларды енгізудің көшбасшысына айналуы тиіс» делінген бір міндетінде көрсеткендей, жаңа технологияларды енгізу бұл экономикамыздың қарыштап дамуына жол ашатыны сөзсіз. Тәуелсіздігіміздің 27 жылында еліміз қарқынды дамуы осы заманауи технологияның үздіксіз дамуынан. Жаһандану кезеңінде бұл жастардың озық техниканы, электрониканы меңгере отырып, Елбасы айтқандай, жасқанбай алға ұмтылуға сенім береді. Оған қажырлы еңбек, үлкен құлшыныс керек.

Қазіргі инновациялық технологиялар-білім сапасын арттырудың кепілі. Оны өз дәрежесінде пайдаланудың оқушыны шығармашылыққа төселдіруге ықпалы өте зор. Оқытудың тиімділігін арттыру үшін біз, мұғалімдер қауымы әр сабақта жаңа технологияларды қолдануымыз қажет. Себебі жаңа технологиялардың ерекшелігі-оның оқушыға жан-жақты ықпал етуі. Яғни, тек білімді немесе оқу бағдарламасын меңгертіп қоймай, жеке тұлғаның танымдық қабілеттерін, танымдық процестерін (есту, көру), өзін-өзі дамыту, бекіту, шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру, белсенді сөздік қорын дамытуға, өз бетімен білім алуға, ізденуге деген ықыласы мен іскерлігін, оқу-танымдық ынтасын жетілдіру, әрі жеке тұлғаны жан-жақты дамытуға жетелейді. Жалпы орта білім беру жүйесінің қазіргі талаптары білім беру үдерісін үнемі дамытып отыруды қажет етеді. Сапаны арттырудың және білім беруді дамытудың негізгі белгілерінің бірі-әдістемелік деңгейді арттыру болып табылады. Әрбір мұғалім үшін өз қорында топқа және кіші топтарға бөлу ережелерінің болуы қажет. Топтарға бөлу тренинг динамикасына зор әсер етеді. Кейде топқа бөлудің түрлері жаттығу орындауға немесе оның мазмұны, өту жолы қызу талдауға жағдай жасайды. Топтық оқыту – үлгісі педагогикалық үдерістің бір элементі болып табылады. Топтық жұмыс оқушылардың ұжымдық іс-әрекеттерінің көрінісі болып табылады. Топтық жұмыста әркім өзі үшін және басқалар үшін жауапкершілікті сезінеді.

Топқа бөлудің негізгі түрлері:

- Пазлдар мен бөлу: «Әлемнің жеті кереметі», «Әлемдегі ең биік мұнаралар», «Астана арман қала» және т.б тақырыптар бойынша фото құрастыру арқылы топтарға бөлу.

- Түстер арқылы бөлу: түстермен бөлу арқылы Э.Бононың «Ақылдың 6 қалпағы», «Деңгейлік тапсырмалар» бойынша жұмыс жасаған уақытта тиімді.

- Сандармен, әріптермен, доппен бөлу: тақырыпты меңгерту мақсатында қолдануға болатын ең қарапайым топқа бөлу формалары. Доппен бөлуде – топбасшысы бір біріне допты беру арқылы өздерінің топ мүшелерін жинақтаса, әріптер арқылы бөлудің «Қарлы кесек» немесе «Джек-со» тренингтерін өткізуге өте тиімді. Мозайка құрастыру арқылы: жаңа сабақтың мағынасына қарай қималарды құрастырады. Жаңа сабақтың тақырыбын ашуға мүмкіндік береді. Тарих сабағында үнемі қолданып отыратын өзіме тиімді әдіс – тәсілдерге тоқталып өтсем: оқушылардан үй тапсырмасын сұрау кезінде «Қарлы кесек», «Шынжырдағы үзбелер», «Өрмекші», «Автор орны», «Ақыл қалпағы», «Даналық ағашы» әдіс- тәсілдерін қолдана отырып сұраймын. Жаңа тақырыпты меңгеруде «Джексо» «Әңгіме құрастыру», «Мәтін бөліктері», «Шеңбер бойымен әңгімелеу», «Идеялар тоғыстыру» («Не? Қайда? Қашан?»), «Тұлғаны танып-біл» әдістерін қолдану арқылы жаңа сабақты түсіндіру ыңғайлы. Соның ішінде «Джексо» әдісін қолдану арқылы оқушылар сабақты өздері топ басшының көмегімен түсініп іздейді, ойларымен бөліседі. Бұл әдісті қолдану кезінде екі топ өздеріне берілген тапсырмаларды зор қызығушылықпен орындайды, постермен жұмыс жасап

қорғады. Оқушылар топпен жұмыс жасай отырып бір-бірін тыңдады, оқып үйренді. Жаңа сабақты түсінгенін тексеру мақсатында «Ойлан.Жұптас.Бөліс» әдісі арқылы топтық, жұптық, жеке жұмысты ұйымдастыра отырып бұл әдістің тиімділігіне көз жеткіздім. Бұл әдіске ерекше тоқталғаным қабілеті жоғары және уәжі төмен оқушылармен яғни деңгейлік тапсырмалар орындауда уақытты үнемдеуге септігін тигізеді. Бағалау кезінде «Баланс деңгелегін» қолданған өте тиімді. Сабақ соңында топтарға әр топтың сабақ барысындағы іс-әрекетіне «Екі жұлдыз, бір тілек» әдісін қолданамын. Кері байланысқа түсе отырып сабақтың ұнаған жақтары мен ұсыныстарын оқушылардың өздері дәлелдейді. Яғни бұл келесі сабақта алдыңғы сабақта кездескен қиындықтарды жеңуге мүмкіндік туғызады. Ұлттық құндылықтарымыздың бір тармағы – дәстүр. Дәстүр – ұлтты рухтандырып, оның ішкі, сыртқы келбетін өрнектеп, көрсетіп тұратын сипаттардың бірі. Осы орайда, «Дәстүрлі қазақ мәдениеті» тақырыбындағы танымдық сабағымды сахналандырылған той сабақ деп алдым. Бұл сабақта мен тікелей эфир әдісін қолдана отырып, Дәстүрлі қазақ мәдениетінің ерекшелігі туралы студенттерге түсінік бердім.

Студенттерді алдын ала топқа ауылдарға бөліп қойдым, алдын-ала тапсырма беру әдісі бойынша студенттер, өздері ізденіп, сахналық көріністер қойды. Әр топта тілшілер өз ауылдарынан репортаж көрсетіп, баяндап отырды.

1-топ «Қазақ ауылы» қазақ халқының ұмыт қалған дәстүрлерін, біз шаншар, құда түсу, құйрық-бауыр, сыңсу, жар-жар, аушадияр, босаға майлау салттарын көрсетті.

2-топ «Халық ауыз әдебиеті ауылы» Халық ауыз әдебиеті туралы мәлімет берді, Қозы-Көрпеш Баян сұлу жырындағы Баянның монолога оқылды, Алтын сақа ертегісінен үзінді қойды, мақал-мәтелден жарысты, жұмбақ шешті, осылайша халық ауыз әдебиетін көрсетіп шықты.

3-топ «Шешендік өнер ауылы» Шешендік өнер туралы мәлімет, Төле, Әйтеке, Қазыбек билердің көрінісі, Біржан мен Сара айтысы, Бұқар жырау туралы қысқаша мәлімет берді.

Сабағымның тағы бір әдісі «Тікелей радиоэфир» телефон арқылы және көрерменнен сұрақ, студенттер сұраққа жауап береді, пікірталасты. Мысалы, мынадай сұрақтар қойылды. "Дәстүрдің озығы бар, тозығы бар" деген сөз бар емес пе?! Жастар осы дәстүрлердің барлығы керек пе, әлде сіздердің ойларыңызша керек емес пе?

«Суреттермен жұмыс» сергіту сәтінде тақтада берілген суреттерді қазақтың қай ұлттық ойыны екенін тауып, айтады және қазақтың ұлттық ойыны ханталапай ойнады.

Сабақты бекітуде "Стоп кадр" әдісін қолдандым, тақтада слайдтар жүрді, мұғалім «Стоп кадр» дегенде тоқтайды, әр топ берілген тапсырмаға жауап берді.

Сонымен қатар сабақты бекітуде, үй тапсырмасын сұрауда *Quizizz*, *Kahoot* ойын бағдарламаларын қолдануға болады. *Kahoot*, *Quizizz* - әлеуметтік оқыту үшін әзірленген сайттар. *Kahoot*, *Quizizz* әр түрлі веб-браузерлер мен мобильді құрылғылар арқылы веб [интерфейс](https://kahoot.com/) арқылы ойнатуға болады. Ол үшін <https://quizizz.com/> және <https://kahoot.com/> сайтына тіркеліп, өз пәніңізге сәйкес келетін дайындап тапсырмаларды қолдануыңызға немесе өз тапсырмаларыңызды құрып қолдансаңыз да болады.

LearningApps сервисі студенттердің оқуын өз бетінше дамыту және қамтамасыз ету үшін көп мүмкіндіктерге ие және студент пен мұғалім арасында кері байланыс бере алатын негізгі құрал болып табылады. *LearningApps* - бұл әр түрлі пәндер бойынша интерактивті оқу-әдістемелік қосымшалар жасауға мүмкіндік беретін білім беру мекемелеріндегі білім беру процесін қолдау үшін арналған сервис деп есептеймін. Сервердің ерекшелігі, пайдаланушылар жасаған барлық тапсырмалар галереяда жиналған және жалпыға қол жетімді болып табылады. Дайын тапсырмаларды серверге тіркелмегендер де пайдалануға мүмкіндігі бар. Жеке материалдарды жасау және сақтау қарапайым тіркеуден өткен соң ғана мүмкін болады.

Сонымен қатар, өз материалдарын жасай отырып, пайдаланушы оларды жеке қолдану және жалпы пайдалану үшін сақтай алады. **LearningApps сервисін пайдалану арқылы**

студенттердің білім деңгейін көтеруде.Сервис мәтіндік ақпаратпен ғана емес сонымен қатар графикалық, аудио, видео ақпараттарменде жұмыстанудың көптеген таңдауларын ұсынады.

Біз дайындап ұсынған тапсырмаларды орындау барысында студенттер өздерінің теориялық білімдерін бірнеше рет тексеруге, білімдеріндегі кемшіліктерді жоюға, тапсырмаларды дұрыс орындауға қол жеткізеді, осылай олардың өз білімдерін өзін – өзі бағалауы артады.

Quizlet сервисі студенттердің есте сақтауына үлкен септігін тигізетін бағдарлама. Бұл бағдаламада терминдермен жұмыс жасауға болады. Терминдер үш тілде ағылшын, қазақша және орыс тілінде жазылған. Quizlet онлайн сервисінде дайын тапсырмаларды пайдаланып ойнауға болады немесе өзіңіз құрастырып студенттерге жіберсеңіз болады.

Колледждегі білім сапасын көтеретін нақты механизмдер, ол-оқыту процесіне жаңа технологияларды кеңінен енгізу. Қазіргі кезде республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Сондықтан әрбір педагог сабақты үнемі қалыптасқан формада өткізуден көрі оқытудың жаңа технологиясын, жаңа әдіс-тәсілдерін және дәстүрлі емес сабақ түрлерін өткізу тиімді. Оқыту үрдісіндегі жаңа әдіс-тәсілдер оқу мазмұны мен оқушылардың жас ерекшелігіне қарай таңдап алу қажет. Сабақта қолданылған жаңа әдіс-тәсілдердің өзі әрбір мұғалімнің шеберлігіне байланысты әрқалай жүзеге асырылуы мүмкін. «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» деп Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев жолдауының жүзеге асуы бүгінгі біз тәрбиелеп отырған білімді ұрпақтың қолында.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев «Бәсекеге қабілетті экономика» және «Бәсекеге қабілетті халық» деген Қазақстан халқына жолдауы
2. К.Б. Блеутаева «Кәсіпкерліктің жаңа формаларын ынталандырудағы мемлекеттің ролі»
- 3.Ә. Сапарбаев «Иновация –негізгі қозғаушы күш»

ACTIVINSPIRE БАҒДАРЛАМАСЫН БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ

А.Серікбаева

Құлан агротехникалық жоғары колледжі

ActivInspire - ең жақсы, толық түрде біріктірілген интерактивті технология.

Интерактивті тақтамен жұмыс істеудің тиімділігі:

- үйреншікті тақтадағы жұмыстың бәрін де орындауға болады, тек сабақтың темпі, студенттерге әсері өзгереді;
- жазуға, сызуға, өшіруге, сызбалар жасауға болады;
- жазба, сызбаларды сақтап қойып, келесі сабақтарға, басқа топтарда пайдалануға болады;
- сабақ жазылған флипчартқа фильм, суреттер және дыбыстар қосуға болады;
- Microsoft Word –тан немесе тура Интернет желісінен де мәтін көшіріп алуға болады.
- флипчарттарыңызды жариялауға болады, сол сияқты жарияланған флипчарттарды пайдалануға болады;
- барлық студенттерден алдын ала дайындалған сұрақтарға бір мезгілде жауап алып, оның қорытындысын дереу шығарып, сараптама жасап береді;
- қажеттілікке қарай флипчартты дереу өзгертуге болады;

- қарапайым құрал - жабдықтарды пайдалану арқылы студенттердің сабаққа қызығушылығын арттыруға болады.

Сабақта қолдануға тиімді әдістердің кейбірін сіздерге ұсынғалы отырмын. Соның бірі үй тапсырмасын сұрау, сабақтың тақырыбын ашу, сабақты бекіту барысында қолдануға өте тиімді флипчарт «Сөзжұмбақ шешу». Бұл флипчартта берілген сұраққа студент қаламмен жауабын жазады. Студенттердің жауабын тексеру үшін дұрыс жауабын шығарамыз.

Бұдан біз не ұтамыз? Бормен тақтаға жазғаннан көрі интерактивті тақтаға жазу студенттің қызығушылығын, тақтамен жұмыс жасау қабілетін арттырады және уақытты үнемдейміз.

Флипчарт №1

Сөзжұмбақ

1. Бактерицидтік қасиеті бар металл. **күміс**
2. Алақанда балқитын металл. **цезий**
3. Қан құрамындағы металл. **темір**
4. Металдар патшасы атанған металл. **алтын**
5. Ең қиын балқитын металл. **вольфрам**
6. Шойын өндіретін пеш. **домна**
7. Фотографияда қолданылатын металл. **магний**
8. Ең қатты металл. **хром**

Флипчарт №2 «Химиялық реакция типтері»

Мен бұл флипчарттарды өзіміз күнделікті сабақта қолданып жүрген Блум таксономиясы бойынша жасадым. Бұл флипчарт 15 ұпаймен бағаланады. Бүгінгі өтетін сабақтың тақырыбын студенттерге алдын ала береміз, сол бойынша студенттер дайындалып келеді. Келесі флипчартымызда студенттерге сұрақ қойылады. Студенттер сұраққа жауап береді. Жауаптың дұрыстығына көз жеткізу үшін дұрыс жауабын экранға шығарамыз. Бұл әдістің бізге тиімділігі студент өзін өзі бағалайды және топтағы барлық студенттер бір уақытта дұрыс жауапқа қол жеткізеді.

1. Химиялық реакция типтерін біледі (15 ұпай)

1. Қосылу реакциялары дегеніміз қандай реакциялар? **Екі немесе одан да көп заттардан түзілетін реакция типі**
2. Айрылу реакциялары дегеніміз қандай реакциялар?
3. Эндотермиялық реакциялар дегеніміз қандай реакциялар? **Ретікжесінде екі затқрамындағы атомдары ынағаласып екі жаққа зат түзеді**
4. Алмасу реакциялары дегеніміз қандай реакциялар?
5. Экзотермиялық реакциялар дегеніміз қандай реакциялар?
6. Орынбасу реакциялары дегеніміз қандай реакциялар?

Флипчарт №3

Келесі флипчартта жоғарыда айтып өткендей видеороликтерді де қосуға мүмкіндік бар. Бұл арқылы оқытушы ауызша айтпай-ақ, экраннан көргендері студенттің қызығушылын артырады және есте сақтау қабілеттерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Флипчарт №4

2. Түсіну (15 ұпай)
Бос орындарға тиісті терминді жазыңыз

Периодтық жүйеде элементтер
сыртқы түрі мен қасиеттері бойынша
екіге бөлінеді

болып

Сабағымыздың келесі кезеңінде бұл флипчарт сиқырлы қалам деп аталады. Бұл флипчартта 15 балдық ұпаймен бағаланады. Бұнда студент қаламды алып өзі дұрыс жауабын жазады. Студент жауабын тексеру үшін дұрыс жауабын шығарамыз. Біз бұл әдіс арқылы уақыт үнемдейміз.

Флипчарт №5

3. Қолдану (20 ұпай)
Берілген химиялық элементтердің металл немесе бейметалл екенін ажыратыңыз

металлдар

бейметаллдар

Ca

Cl

A diagram with a pink pentagon at the bottom. Two blue callout boxes point to the top corners of the pentagon. The left callout is labeled 'металлдар' and contains the symbol 'Ca'. The right callout is labeled 'бейметаллдар' and contains the symbol 'Cl'.

Келесі флипчартымыз сабағымыздың келесі сатысы 20 ұпаймен бағаланғандықтан екі тапсырма беріп отырмын. Біріншісі - түпсіз сандық деп аталады. Бұл жерде сандықтан химиялық элементтерді шығарамыз, оның металл не бейметалл екенін студенттер табады. Бұнда келесі қандай элемент шығады екен деп студент қызығып отырады, және жылдамдыққа итермелейді.

Флипчарт №6

Мүмкін болатын реакция теңдеулерін жазыңыз

$C \rightarrow CO \rightarrow CO_2 \rightarrow Na_2CO_3 \rightarrow CaCO_3 \rightarrow CaCl_2$

$+O_2=2C$
 $+O_2=2C$
 $+O_2=Na_2C$

A diagram showing a chemical reaction sequence: $C \rightarrow CO \rightarrow CO_2 \rightarrow Na_2CO_3 \rightarrow CaCO_3 \rightarrow CaCl_2$. Below the sequence is a small diagram of a reaction with a blue arrow pointing to the right. The diagram contains the following text: $+O_2=2C$, $+O_2=2C$, and $+O_2=Na_2C$.

Екіншісі – сиқырлы айна деп аталады. Студент мүмкін болатын реакция теңдеуін жазады, кейін сиқырлы айна арқылы дұрыс жауабын көре аламыз. Бұнда студенттердің қызығушылықтары артады.

Флипчарт №7

4. Талдау (15 ұпай) Бос орындарға қажетті химиялық элементті жазыңыз

1. $C + \dots \rightarrow CO$
2. $2CO + \dots \rightarrow 2CO_2$
3. $C + CuO \rightarrow \dots + CO$
4. $CaCO_3 + \dots \rightarrow CaCl_2 + H_2O + CO_2$
5. $\dots \rightarrow CaO + CO_2$
6. $\dots + CO_2 \rightarrow H_2CO_3$
7. $CO_2 + \dots \rightarrow CaCO_3$
8. $CO_2 + \dots \rightarrow CaCO_3 + H_2O$

Сабағымыздың келесі кезеңіне келер болсақ, бұл флипчартта бос орындарға қажетті химиялық элементтерді жазады. Кейін дұрыс жауапқа былай көз жеткіземіз. Мұнда әр студентті жеке тексергеннен көрі дұрыс жауап экран бетіне шығып тұрса, әр студент өзінің қатесін көріп, өзін бағалайды

Флипчарт №8

5. Жинақтау (15 ұпай) Сәйкесін табыңыз

1	Al	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^1$
2	Na	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^1$
3	Mg	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^4 4s^2$
4	Li	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^4 4s^1$
5	Cu	$1s^2 2s^1$
6	K	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6$

Келесі флипчартта жинақтау кезеңі берілген. Студенттер химиялық элементтердің электрондық конфигурациясын сәйкесендіреді. Бұл жерде жауабы дұрыс болса сәйкестенеді, жауабымыз дұрыс болмаса сәйкестенбейді, яғни бағдар дұрыс жауапқа ғана барады.

Флипчарт №9

6. Бағалау (20 ұпай) "Адасқан әріптер" жаттығуы. Төменде жазырылған химиялық элементтердің атын жазып, сол элементке сипаттама беріңіз.

натрий	темір
радиофтор	кальций
таллин	
мүскі	

Сабағымыздың келесі сатысы бағалау. Бұл флипчартта «Адасқан әріптер» жаттығуы. Мұнда студенттер жазырылған элементті тауып, сол элементке сипаттама береді. Периодтық жүйедегі орны, қасиеттері, табиғатта таралуы т.с.с

Флипчарт №10

6. Бағалау парағы

ҚУБАН АГРОТӘХНИКАЛЫҚ ЖОҒАРЫ КОЛЛЕДЖІ
Пав. Хвант
Оқытушы: А. Сарибаева
ТОҚУ: 100% 100% Ақпараттық жүйе
Сыбақтың нөмірі: Металлорф

№	Сипаттаманы атау-жазып	Алтынның ролына қатынасты атау-жазып	Алтынның ролына қатынасты атау-жазып	Алтынның ролына қатынасты атау-жазып	Алтынның ролына қатынасты атау-жазып	Алтынның ролына қатынасты атау-жазып	Алтынның ролына қатынасты атау-жазып	Алтынның ролына қатынасты атау-жазып
1	Абай Құнанбай	15	15	20	15	15	20	100
2	Абай Қорғанов	15	15	15	15	15	20	100
3	Абайқалып Д.	15	15	15	15	15	20	100
4	Абайқалып Ә.	15	15	15	15	15	20	100
5	Абайқалып С.							
6	Абайқалып Р.							
7	Абайқалып Ш.							
8	Абайқалып А.							
9	Абайқалып Қ.							
10	Абайқалып Ә.							
11	Абайқалып Д.							
12	Абайқалып А.							
13	Абайқалып Қ.							
14	Абайқалып Ә.							
15	Абайқалып Д.							
16	Абайқалып А.							
17	Абайқалып Қ.							
18	Абайқалып Ә.							
19	Абайқалып Д.							
20	Абайқалып А.							

Соңғы флипчартымызда бағалау парағы көрсетілген. Әр сабаққа, әр топқа осылай бағалау парағын шығарамыз. Мұнда бізде сабақтың кезеңдері және ұпай сандары көрсетілген. сол арқылы студенттерді бағалаймыз. Бұның бізге тиімділігі неде дейтін болсақ, студенттер өзінің ұпайларын берген жауаптарына қарай көріп, өзін бағалай алады.

ЭКОНОМИКА САБАҒЫ БАРЫСЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРМЕН ОҚЫТУ.

Нургалиева А.Ж

Экономика пәнінің жоғарғы санатты оқытушысы.
Атырау бизнес және құқық колледжі.

Кіріспе

Зерттеудің мақсаты – қоғамдағы бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған студенттерге экономикалық білім берудің заманауи тәсілдері теориялық тұрғыда негіздеп, практика жүзінде енгізілген жаңа құбылыстың қолдануын зерттеу, тәжірибе жүзінде пайдалануды көздеу.

Зерттеу міндеттері:

1. Философиялық, психологиялық, педагогикалық әдебиеттерге талдау негізінде «танымдық іс-әрекет», «танымдық белсенділік» колледж студенттерінің белсенділігін арттырудың заманауи тәсілдері ұғымдарының мәнін, мазмұнын ашу;
2. Колледж студенттерінің оқу – танымдық іс- әрекетін белсендірудің заманауи тәсілдерінің теориялық негіздерін анықтау;
3. Студенттердің танымдық іс- әрекетінің белсенділігін арттырудың заманауи тәсілдерін анықтау және оның тиімділігін тәжірибелік тексеруден өткізу, ұсыныстар беру.

Зерттеу әдістері: философиялық, психологиялық, педагогикалық әдістерді теориялық талдау; озат педагогикалық тәжірибені жинақтау және талдау; колледж құжаттары, бағдарламалар мен оқыту үрдісіне талдау жасау; сауалнамалар, топтық және жеке әңгімесулер; жеке тұлғаны зерттеу; жеке тұлғаның таным процестерін, диагностикалау әдістері; белсенділікті арттыруға бағытталған заманауи тәсілдерін сараптау, тиімділігін тексеру.

Зерттеу нысаны – колледжде заманауи тәсілдермен оқыту үрдісі.

Зерттеудің пәні – студенттерді экономикалық білім беру кезіндегі белсенділігін арттырудың заманауи тәсілдері.

Зерттелетін мәселенің өзектілігі студенттер еліміздің болашақ мамандары, жаңа заман талап ететін экономика оқыту кезінде белсенділікті арттырудағы заманауи тәсілдерімен студенттердің оқу үрдісіндегі ең тиімді, әрі жемісті жетістіктерге жету. Білім беру жүйесіндегі білім парадигмалары «білетін адам», яғни білім, білік, дағдымен қаруланған адам парадигмасынан «өмір сүруге бейімделген адам» яғни, белсенді және шығармашылықпен ойлай алатын, әрекет етіп, өзін өзі іс жүзінде көрсете алатын, парасаттылық, адамгершілік, экономикалық білім жағынан өзін жетілдіре алатын адам парадигмасына көшуде.

Қазақстан–нарықтық экономикаға көшкен жас мемлекет. Басты мақсаты- әлеуметтік бағытталған және жаңа ұстанымдағы қарым-қатынастарға негізделген күшті егеменді мемлекетті құру. Осы мақсатты орындауға ат салысатын бүгінгі студент – ертеңгі мамандар елдің нарықтық экономикаға көшу туралы өзінің болашағы туралы не ойлайды? Студенттерге экономикалық білім беру әрине қазіргі уақытта негізгі оқу мәселелерінің бірі екені осыдан көрінеді. Осыған орай студенттерді экономика сабағына ынталандыра отырып, қызығушылықты арттырудың заманауи тәсілдерді қолдануға ерекше көңіл бөлінуде.

Осы тұрғыдан алғанда экономикалық білім беру кезінде студенттің белсенділігін арттырудың заманауи тәсілдер мәселесінің зерттелуі қоғамдық қажеттілік болып табылады. Себебі экономикалық білім берудің басты міндеттерінің бірі-студенттерді экономикалық білім негіздерімен қаруландыра отырып, нарық заманында өмір сүріп, еңбек етуге бейімделе алатын, бәсекеге қабілетті адамды тәрбиелеу.

Негізгі бөлім

Бүгінгі күнде оқытудың теориясы және практикасында экономика сабағын беру кезіндегі белсенділікті арттырудың заманауи тәсілдерін классификациялауының бірыңғай жолы жоқ. Ол берілген дидактикалық құбылыстың күрделілігі мен көпаспектілігімен байланысты. Одан қалғаны әр автор педагогикалық үрдіске өзінің, жеке әрбір нақты әдістің авторлық екенін көрсетіп беретін нәрсесін енгізеді. Қызығушылықты тудыратын заманауи әдістерінің жіктелуіндегі бөлек жолдарын талдайық. Солай ресейлік ғалымдар (В.М. Симонов, С.А. Маврин) жіктелу негізіне мынадай белгілерін жатқызуға ұсынады, олар:

А) Оқыту аспектілерін сипаттайтын (мазмұндық, процессуалдық, ұйымдастырушылық, мотивациялық).

Б) Нақты әдістің мүмкіндіктерін сипаттайтын (студент саны, педагогикалық процестің автоматизация деңгейі; мақсаттылық пен әрекет бағыттылығы; педагогикалық әрекеттің өзіндік бағыттылығы) 1. 1 кесте.

Кесте 1.1 -. Заманауи тәсілдерінің жіктелуі.

Жіктелу белгілері	Заманауи тәсілдердің негізгі түрлері	Авторлар
<p>Оқыту аспектілері жіктелу белгілері түрінде</p> <p>а) мазмұндық аспектісі</p> <p>б) мотивациялық аспектісі</p> <p>в) процессуалды аспектісі</p> <p>г) ұйымдастыру аспектісі</p>	<p>а) оқыту сабақтың интеграциялау техно логиясы, дидактика бірліктерінің үлкеюі.</p> <p>б) оқыту үрдісінің мотивациялық қамтамасыз ету, танымдық қызығушылығын белсендіру.</p> <p>в) программалау, компьютерлендіру, проблемалық, интерактивті оқыту.</p> <p>г) оқыту сабағына үңілудің қарым - қатынасы</p>	<p>Симонов В.М. Педагогика курс лекций</p>
<p>Жіктелудің белгілері</p> <p>а) студент саны</p> <p>б) автоматизация деңгейі</p> <p>в) әрекет бағыттылығы, мақсаттылығы бойынша</p> <p>г) педагогикалық әрекеттің өзіндік бағыттылығы бойынша</p>	<p>а) жекелеген, жекеше ленген, топтық, ұжымдық, салмақтық.</p> <p>б) оқу үрдісін ЭВМ-мен қолдану немесе қолданбауымен жүргізілуі.</p> <p>в) кәсіптік бағдарлан ған және жалпы дамытушы технологиялар.</p> <p>г) алгоритмді және жеке - шығармашылық</p>	<p>Маврин С.А. Педагогические системы и технологии</p>

Н.В. Бордовекая, А.А. Реан жұмысында оқыту әдістерін келесі түрлерге бөледі:

Оқытудың құрылымдық – логикалық әдісі. Олар дидактикалық міндеттерді тұрғызу, оларды шешу әдістерінің таңдалуы, алынған нәтижелерін диагностикалауымен бағалауын кезеңдеп ұйымдастыруымен сипатталады. осындай тапсырмалардың құрылымының логикасы әр түрлі: қарапайымнан күрделіге, теориялығынан практикалыққа дейін және қарама -қарсы.

Ойын әдісі. Бұл әдістер оқу үрдісі субъектілерінің ойын формасындағы қарым – қатынасымен сипатталады. Ол белгілі бір сюжет арқылы жүзеге асырылады (ойындар, ертегі,

спектакль, іскерлік ойындар). Оқыту барысында әр түрлі ойындар қолданылады: қызығушылық, театрлық, іскерлік, рөлдік, компьютерлік және т.б.

Компьютерлік әдістер. Олар әр түрлі оқыту программалары көмегімен (ақпараттық, тренингтік, бақылаушылық, дамытушылық және т.б.) «студент – компьютер – студент» жүйесі бойынша жүзеге асырылады.

Диагностикалық әдістер. Бұл коммуникативтік ортаны құрумен және оқу – танымдық міндеттерді қою мен шешу барысында «оқытушы-студент», «студент-студент», «оқытушы-автор», «студент-автор» деңгейіндегі серіктестік кеңістігін кеңейтумен қызмет ету.

Тренингтік әдіс – оқу - танымдық әрекетінің белгілі бір алгоритмдерін жасау бойынша іс-әрекет және оқыту барысында типтік тапсырмаларды шешудің әдістемелік жүйесі (тесттер және практикалық жұмыстар).

Келесі жіктелуді Столяренко Л.Д, С.И. Самыгина жұмысында көрсетіледі. Авторлар екі түрлі оқыту әдістерін бөліп көрсетеді: дәстүрлі және инновациялық (жаңашыл).

Проблемалық оқытуда инновациялық әдістердің 3 негізгі түрін бөледі: проблемалық мазмұндама, жартылай – ізденіс әрекеті және өзіндік әрекет.

1.Ең қарапайым тәсіл – жаңа тақырып түсіндірілген кезіндегі материалды, проблемалық мазмұндау яғни, мұғалім проблемалық сұрақтарды қояды, проблемалық міндеттерді қойып, өзі шешеді, студенттер шешімді іздеу үрдісіне тек ойлау деңгейінде кіреді.

2.Жартылай – ізденіс әдісі студенттерді келе-келе проблеманың өзіндік шешіміне тартады; студенттер практикалық сабақтар; эвристикалық сөйлесулер барысында мұғалім жетекшілігімен проблемаларды шешеді.

3.Өзіндік әрекет әдісінде студенттер өздері мұғалімнің кейінгі бақылауымен жүретін проблеманы құрастырып, шешімін табады.

Мәселелік принципі оқу ойыны мен оқу дискуссия формасында жүзеге асырылуы мүмкін.

Студенттердің экономика сабағы барысында қызығушылығын арттыру, өзінше проблемалық жағдайларды тудыру, шешімдерді қабылдауға оқыту үшін, шешім дұрыс екені дәлелдеу мен өзінің көзқарасының болуы дамыған, бәсекеге қабілетті адамды даярлау болып табылады. Осы мақсатта экономика сабағында проблемалық дамыта оқытуды қолданамыз.

Мәселелік дамыта оқыту студенттің жаңа білімді алу мен бекіту кезінде ізденім әрекетіне негізделген. Оның ерекшелігі: өткен материалды қайталау мен жаңа материалды өтуінің бірігуі. Сонымен қатар жаңа байланыспен қатынастарда өткен білік, білімді үзбей қолдана біліп қайталау кезіндегі білім көлемінің тереңдетілуі мен кеңеюінің жүруінде.

Студент үшін проблемалық ситуация әрқашан бар, ал сабақ беру үдерісінің көзқарасы бойынша мұғаліммен проблемалық ситуацияларды қоя білуі қажет етеді.

Студенттің белсенділігін арттыру үшін әр сабақта оның өз бетінше ойлауына оқыту керек.

Бұл жайлы В.А. Сухомлинский: “Өзінің күшін салып білім алатын студент, біріншіден, моральдық қанағаттанады, екіншіден қиындықтар алдында ешқашан артқа шегінбейді. Оларды жеңіп шығуда ол өте маңызды шындықты дәлелдеудің әдісін көріп тұр”-деп, айтады.

Сабақты тартымды, қызықты өткізу үшін қажетті тұрақты білім, білік, дағдыны қалыптастыру және негізгі терминология мен мәнін қалай бекітуі керек екен?

Экономика сабағында белсенділікті арттыру ең басты міндет. Ол үшін ойын элементтерін, мақал – мәтелді, сатиралық әңгімелерді, жұмбақсөзді шешу, экономикалық есептерді шешуді қолдану керек.

Психолог пен педагогтардың еңбектеріне сүйене отырып, біз танымдылық әрекет дамытушы, әрі пәнге деген қызығушылықты анықтайтынына көз жеткіземіз.

Бұл студенттерді оқыту үрдісі кезінде интерактивті әдістерді қолдана отырып танымдық қасиеттерін дамыту тиімділігін көтеруге болады деген ойға әкеледі.

Студенттердің танымдық қасиеттерін белсендіру тиімділігін жоғарлату үшін интерактивті оқыту тәсілдерін білім беру үрдісіне енгізу қажет.

Интерактивті оқытудың шарты мен тиімді нәтижесі ұжымдық жұмыс және студенттер арасында мұғаліммен қарым – қатынас жасау болып табылады. Осы тәсіл тағы бір жағымен қызықты, ол сабақты өткізу барысында мақсат пен уақытша мүмкіндіктерге сәйкес оның бөлек кезеңдерін пайдаланып шектелу мүмкін болуы.

Басқа жағдайда оған: рөлдік ойындар, ми шабуылы, топтық жұмыстар; нақты жағдайдың талдауы; портфолио, кейстер кіруі мүмкін.

Интерактивті тәсілді қолдану нәтижесінде студенттердің танымдық қызметтерін белсендіріледі, оперативті ойлануға үйренеді, түрлі жағдайларды талдауға, шешімді өзі қабылдауға үйренеді, өз ойларын анық, әрі қысқа жеткізе алады. Белсенділігі мен қызығушылық артқа түседі. Оқылатын материалды толығырақ игереді.

Ең бастысы интерактивті әдісін қолданғанда әр студент бірлесе оқитын зерттеу немесе мәселенің, нақты жағдайдың талдауын, топтық пікірсайыстың немесе ми шабуылының белсенді қатысушысы болады.

Экономика мұғалімдердің кездесе беретін мәселенің бірі – студенттің ойлау іс - әрекетінің белсенділігін арттыру, ынталандыру мәселесі.

Бұл мәселені шешу қиындығы өте көп себептермен және психо-педагогикалық ғылымда жетік зерттелгенімен, студенттің теориялық білім алу қызығушылығының төмендігі, және де көптеген студенттердің іс - әрекетіне тән кейбір серпіндермен шартты.

Байқаулар көрсеткендей студенттердің іс - әрекетін белсендіру сұрақтарын шешу кезіндегі жағдай көп уақыт бойы студенттің бір әдіс, тәсілді қолдануы көптеген студенттердің қатесі болып табылады. Мысалы, өзінің мінез-құлықтарын саналы түрде басқаруына үндеуі және т.б.

Қорытынды бөлім.

Оқытудың жаңа технологиясы (инноватика танымдық белсенділікті дамыту, модулі жүйесі, саралап деңгейлік негізде, мультимедия жүйесін қолдану т.б.) озат зерттеушілер, жаңашыл педагогтар идеясы білім берудің қызметіне жаңаша сипат әкеледі.

Сонымен, танымдық белсенділік пен жалпы танымдық іс-әрекет проблемасына арналған көптеген еңбектерді зерттеу мынадай қорытынды жасауға әкеледі: *белсенділік* – жеке тұлғаның алуан қырлы болмыс-бітімі болып табылады, ол сезімталдық, танымдық және еріктік үрдіс нәтижесі, танымдық мотив пен өзбеттілік әрекет тәсілдерінің жиынтығы, танымға деген тұрақты құлшыныс болып табылатын танымдық әрекетке бейімделуімен сипатталады.

Қазіргі кезеңгі қоғам талабына сай оқытуда жаңа технологияны пайдалана отырып, студенттердің оқу-танымдық іс-әрекетін белсендіру маңызы зор.

Оқыту үрдісінде студенттің оқу-танымдық белсенділігін арттыру үшін барлық қажетті шарттарды: білімдер мен әрекет тәсілдерін алуды, қажетсізді қалыптастыратын шарттарды, өзін-өзі бейімдеу шарттарын, проблемаларды шешудің түрлі нысандарын ұйымдастыру дағдыларын дамытудың шарттарын қамтамасыз етуге тиіс.

Оқу-танымдық белсенділіктің деңгейлерінің даму барысы дәл анықталуы, мүмкіндігінше неғұрлым дәл бақылау өлшемдеріне ие болуы үшін қажет. Бұл адамның «ішкі» мүмкіндіктерін «сыртқы» факторлар арқылы жарыққа шығару нәтижесінде жүзеге асырылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған жаңа мемлекеттік бағдарламасы // Егеменді Қазақстан, 14.12. 2010 ж.
- 2 Садықов Т.С., Әбілқасымов А.Е. Қазіргі дидактика. – Алматы: Ғылым, 2007. – 280 б.
- 3 Орысша-қазақша түсіндірме сөздік: Педагогика / Жалпы редакциясын басқарған э.ғ.д., профессор Е. Арын - Павлодар: «ЭКО» ҒӨФ. 2006. - 482 б.

- 4 Қоянбаев Ж., Қоянбаев Р. Педагогика (педагогикалық оқу орындарының студенттеріне арналған оқулық), Астана, 2004. – 358 б.
- 5 Қазақ энциклопедиясы, Алматы, 1998. 7-том.
- 6 Журнал «Педагогическая техника». - №3. – Москва, 2007.
- 7 Әбілқасымова А.Е. Қазіргі заманғы сабақ. –Алматы, 2004. – 218 б.
- 8 Климанова Л.Ф. Универсальные учебные действия обучающихся: примеры формирования / Л.Ф.Климанова // Управление начальной школой. -2010. - №10.-С. 20-25.
- 9 Кузнецова О.В. Развитие универсальных учебных действий обучающихся средствами проектно-исследовательской деятельности / О.В.Кузнецова, Н.В. Дудырева // Управление начальной школой. – 2011. -№6. – С. 31-40.
- 10 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 27.07. 2007.
- 11 Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. - М.: Педагогика, -1989. –190 с.
- 12 Әміров Ә.С. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін қалыптастырудың теориясы мен практикасы. 2009. -350 б.
- 13 Выбор методов обучения в средней школе. Под ред. Ю.К. Бабанского. – М.: -1981.
- 14 Монахов В.М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса, Волгоград: Перемена, 1995.
- 15 Караев Ж.А., Кобдикова Ж.У. Актуальные проблемы модернизации педагогической системы на основе технологического подхода. – Алматы, Жазушы, 2005. – 200 с.
- 16 Лернер И.Я. Проблемное обучение. - М.: Знание, 1974.
- 17 Занков Л.В. О предмете и методах дидактического исследования. -М.: 1962.
- 18 Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. - Алматы, 2002.
- 19 Кішібаева Д.Ж. Жаңа педагогикалық технологиялар. Оқу құрал. - Түркістан қ. А. Ясауи атындағы ХҚТУ, 2010. – 113 б.
- 20 Амонашвили Ш.А. Обучения, оценка, отметка. – М.: Просвещение, 1980.

КӘСІПТІК МОДУЛЬДЕРДІ ОҚЫТУДА ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІН ЕНГІЗУ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ

Зинелова А.К

БҚОӘББ «Жоғары аграрлық-техникалық колледжі» МКҚК
БҚО, Орал қ.

Негізгі сөздер:

*Кәсіптік білім беру жүйесі, әдістемелік инновациялар,
оқытудың интерактивті әдістері, кәсіби құзыреттіліктерді*

Нарықтық қатынастар жағдайында кәсіптік білім берудің қазіргі заманғы жүйесі білікті кадрларды даярлау міндеттерін табысты шешу үшін, білім алушының мүдделерін ескеру қағидатын басым айқындайды. Осыған байланысты арнайы пән оқытушыларының алдында білім алушының шығармашылық әлеуетін, оның оқуға деген ынтасын белсендіруге бағытталған оқытудың, интерактивті оқыту әдістерін енгізу және қолдану міндеті тұр. Оқытудың интерактивті әдістерін енгізу-кәсіптік білім беру жүйесінде кадрларды даярлауды жетілдірудің аса маңызды бағыттарының бірі. Негізгі әдістемелік инновациялар бүгінде оқытудың интерактивті әдістерін қолданумен байланысты.

Оқытудың интерактивті моделін қолдану өмірлік жағдайларды модельдеуді, рөлдік ойындарды қолдануды, проблемаларды бірлесіп шешуді қамтиды. Оқу процесіне қатысушының немесе кез-келген идеяның үстемдігі болмайды. Білім алушы өзінің жеке даму бағытын басшылыққа ала отырып, оқу процесіне белсенді қатысады.

Сабақтағы интерактивті қызмет жалпы өзара түсіністікке, әрекеттесуге, бірақ әр қатысушы үшін маңызды мәселелерді бірлесіп шешуге әкелетін диалогтық қарым-қатынасты ұйымдастыруды және дамытуды қамтиды. Интерактивті оқыту мақсаттары [1]:

- оқу-танымдық ынтаны дамыту;
- дербестік пен белсенділікті дамыту;
- аналитикалық және сыни ойлауды тәрбиелеу;
- қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру;
- білім алушының өзін-өзі дамытуы.

Интерактивті оқытуда білім алушының қажеттіліктері ескеріледі, оның жеке тәжірибесі ескеріліп, білімді мақсатты түзету жүзеге асырылады. Оңтайлы нәтижеге ынтымақтастық, тәуелсіз таңдау еркіндігі арқылы қол жеткізіледі, білім алушы өзінің қызметін талдайды. Оқу процесіне қатысушылар арасындағы қарым-қатынас схемасы түбегейлі өзгереді. Білім беру процесінің түпкі мақсаты мен негізгі мазмұнын сақтай отырып, интерактивті оқыту таныс трансляциялық формаларды өзара түсіністік пен бірлесіп жұмыстануға негізделген диалогтық формаға өзгереді.

Кәсіби құзыреттіліктерді игеру білім алушының белсенділігіне байланысты. Сондықтан оқу процесіне белсенді әдістерді енгізу маңызды міндеттердің бірі болып табылады, олар интерактивті оқытуды ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Интерактивті оқыту әдістерін қолдану кезінде білім алушының зияткерлік қабілеттерін; ойлау дербестігін; ақыл-ойдың сыншылдығы; оқу материалын меңгерудің жылдамдығын дамытуға қол жеткізіледі.

Интерактивті әдістерді таңдау шарттары [2]:

1. Білім алушының теориялық дайындық деңгейі.
2. Қарастырылып отырған тақырып бойынша әлеуметтік тәжірибенің болуы.
3. Тиімді байланыс құру дағдыларының болуы немесе болмауы.
4. Білім алушының оқуға деген ынтасының дәрежесі.
5. Қосымша ақпарат көздерінің саны және олармен жұмыс істеу дағдысы.
6. Оқушы саны (үлкен топта интерактивті қарым-қатынас орнату қиын).
7. Оқытушының жеке ерекшеліктері (темперамент, материалды меңгеру деңгейі, қызығушылықтары).
8. Сыртқы шектеулер (уақыт мөлшері, материалдың жалпы көлемі, бағалау тәсілдері - тесттер, емтихан сұрақтары, ауызша жауаптар немесе т.б).

Интерактивті әдіс оқушыны білім алудың барлық кезеңдерінде белсенді жағдайға қояды, білім алу үрдісін мәнді етеді. Қорыта айтқанда, әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістіктерге жете аламыз. Болашақ ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін ізгілендіру, инновациялық үрдісте тиімді қолдану қазіргі заман талабы. Оқу үрдісінде келесі интербелсенді әдістер қолданылады [3]:

- Кейс-стади–өзбетінше ойлау қабілетін және шешім қабылдау дағдыларын көрсетуге мүмкіндік беретін мәселелі сипаттағы сұрақтарды топпен талдау.
- Искерлік, рөлдік ойындар –білім алушы әртүрлі кәсіби рөлдерде сөйлеуге және сабақты мәселелі жағдайды қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқыту әдісі.
- Тестілеу–әртүрлі күрделіліктегі өзара байланысты тапсырмалар жинағынан тұрады.
- PBL (problembasedlearning–мәселеге-бейімдеп оқыту) әдісі -қойылған мәселемен өзбетінше жұмыс істеу нәтижесінде білім алушы әртүрлі модуль бойынша құзыреттілік құрылымдарын игеретін оқыту әдісі.
- TBL (teambasedlearning–кіші топтарда оқыту) әдісі –білім алушы топта жұмыс істеу дағдысын дамытуға мүмкіндік беретін оқытудың топтық әдісі.

- Топтық дискуссия әдісі -білім алушыкәсіби жағдайды талдауға, мәселені құру, басқа қатысушылармен қатынасқа түсу, әртүрлі кәсіби мәселелер бойынша шешім қабылдау дағдыларын қалыптастыруға бағытталған әңгімелесудің түрі.

- Миға шабуыл әдісі –топтажұмыс істеудешығармашылық белсенділігін жігерлендіру негізінде білім алушыситуация шешіміжауабының бірнешежолынайтуға мүмкіндік беретін, идеялармен шешімдердіқабылдаудың оперативтіәдісі.

- Тренинг(«to train» - оқыту, жаттықтыру). Егер оқыту интерактивті жүргізілсе, яғни ақпарат ала отырып түсініксіз сәттерді талқылауға, сұрақ қоюға мүмкіндік алса, берілген ақпаратты тез меңгереді және алған білімдерін бекіте отырып, мінез-құлық дағдылары қалыптасады.

Болашақ мамандарды даярлау процесінде оқытудың интерактивті әдістерін қолданудың теориясы мен практикасын талдау негізінде бірқатар тұжырымдар жасауға болады:

- оқытудың интерактивті әдістері белгілі ғылыми педагогикалық әдістерді толықтырады және дамытады, сондықтан оларды оқу процесіне белсенді енгізу жүріп жатыр;
- кәсіптік білім беру жүйесінде оқытудың интерактивті әдістерін қолдану заманауи ғылыми тәсілге, техникалық құралдарға негізделген болса, болашақ кадрларды даярлау тиімділігі артады.

Оқытушының оқыту процесінде оқытудың заманауи әдістерін пайдалануы - оқу процессіндегі стереотиптерді жеңуге, практикалық жағдайларда жаңа тәсілдерді қолдану, білім алушылардың кәсіби және жалпы құзыреттерін дамытуға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Двучичанская, Н. Н. Интерактивные методы обучения как средство формирования ключевых компетенций / Н.И. Двучичанская // Наука и образование: электронное научно-техническое издание. - 2011. - №4 - 16-17 с.

2. Григальчик, Е. К. Обучаем иначе. Стратегия активного обучения / Е.К. Григальчик, Д. И. Губаревич – Минск: Современное слово, 2009. – 144 с.

3. Анашкина, И. В. Активные и интерактивные формы обучения: методические рекомендации / И. В. Анашкина. — Тамбов: Изд-во ООО «Орион», 2011.— 39 с.

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Есетова Әсел Есетқызы

Атырауский аграрно-технический колледж имени О.Кушекова

2020-2022 года изменили систему образования кардинальным образом. Глобализация, резкий скачок в мире технологий, переход в диджитал и сверху добавим немного пандемии коронавируса – это всё оказало существенное влияние на многие сферы нашей жизни, в том числе и на образование.

На дворе начало нового учебного 2022 года, а значит, настала пора поговорить о том, какие образовательные тренды будут доминировать в сфере образования в будущем, на что стоит обратить внимание и чего ожидать в ближайшие месяцы и годы в своих школах, колледжах и вузах.

Современные образовательные тренды ищут всё новые пути и способы заинтересовать учащихся в процессе. Если раньше было достаточно использовать новые технологии, то сейчас ими не удивить. Поэтому всё больше рождается идей, где роли ученика и учителя изменяются, преобразуются, а иногда даже и меняются.

В своем докладе я выделила 6 трендов в современном образовании.

Тренд №1. Адаптивное обучение

Адаптивное обучение – это обучающая модель, которая представляет технику в качестве «интерактивных обучающих устройств» и задействует новые технологии с целью их адаптации для нужд учащихся. Задача этого метода – создание оптимизированной модели обучения, которая учащихся из простых слушателей превращает в активных и готовых к сотрудничеству участников процесса обучения.

Тренд №2. Виртуальная и дополненная реальности (VR@AR)

Виртуальная и дополненная реальности (VR и AR) – это современные и быстро развивающиеся технологии. Их цель – расширение физического пространства жизни человека объектами, созданными с помощью цифровых устройств и программ, и имеющими характер изображения.

В качестве устройств на данный момент используются: очки виртуальной и дополненной реальности, контроллеры, наушники, смартфоны, планшеты. Эти устройства позволяют человеку видеть и слышать цифровые объекты. В ближайшем будущем, ожидается появление перчаток с обратной связью, позволяющих человеку осязать цифровые объекты.

Тренд №3. Поведенческая аналитика и мотивация в рамках цифровизации обучения

Основное внимание направлено на то, как ученик, слушатель, студент эффективен после обучения. Интерес к мотивации и анализу активности слушателя в рамках цифровизации

обучения, и как скомпоновать, посредством данных, личную траекторию слушателя, состоящую из различных инструментов.

Тренд №4. Геймификация

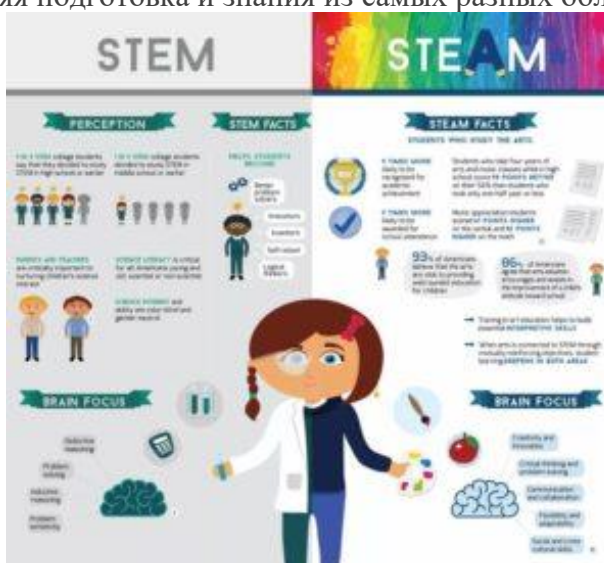
Геймификация – это применение игровых элементов и механик для достижения неигровых целей. Особой популярностью игровая методика пользуется в дистанционном образовании.

Тренд №5. STEAM-образование

Основано на применении междисциплинарного и прикладного подхода, а также на интеграции естественных наук, технологий, инженерного искусства, творчества, математики в единую схему обучения.

В отдаленном будущем у нас появятся профессии, которые будут связаны с технологией и высокотехнологичным производством на стыке с естественными науками, в особенности будет большой спрос на специалистов по био- и нано технологиям. Специалистам потребуется всесторонняя подготовка и знания из самых разных областей.

Тренд №6. MOOC, мобильное и смешанное обучение

Конкурировать с MOOC абсолютно бесполезно. Онлайн курсы дают возможность студентам выбирать то, что им нравится, и получать знания за короткий промежуток времени, в любом месте, за меньшие деньги. Именно поэтому университеты должны включить в образовательный процесс возможность интеграции MOOC с учебным планом.

Мобильное обучение тесно связано с электронным и дистанционным обучением, отличием является использование мобильных устройств. Обучение проходит независимо от местонахождения и происходит при использовании портативных технологий. Иными словами, мобильное обучение уменьшает ограничения по получению образования по местонахождению с помощью портативных устройств.

Вывод: В мире цифровых и технологических возможностей недостаточно уметь пользоваться технологиями, важно понимать, как с помощью технологий можно улучшить свою жизнь, повысить профессиональные возможности и качественно выполнять свою работу.

Список литературы

1. Красильникова В.А. Концепция компьютерной технологии обучения – Оренбург: ОГУ, 2008. – 42с.
2. Тен А.С. и др. Smart-обучение в системе повышения квалификации педагогов. Методическое пособие. –Алматы: АО НЦПК «Орлеу». 2014. -112с.
URL:<http://smart.orleu-edu.kz>
3. Кейс Терлоу. Десять трендов современного образования
URL:<https://www.hse.ru/news/media/63841790.html>
4. Курс «Современные образовательные технологии и SMART» – ваш гид по новым возможностям использования ИКТ на уроке. URL:<http://edguru.ru/blog/edutrends/>

РОБОТОТЕХНИКА – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Камисбаева К.Ж

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
жоғары санатты жалпы пәндер оқытушысы

Бүгінде «ақылды» ойыншық көліктер өмірімізге дендеп ене бастады. Сан салада медицинадан бастап космонавтикаға дейін адамдар роботтардың көмегіне жүгінеді. Төбеде қалықтап жүріп, мерекелік шараларды бейнеге түсіретін робот-дрондарға, күрделі механизмдерді көз ілеспес жылдамдықпен және асқан дәлдікпен құрастыратын робот-

қолдарға көз үйрене бастады. Оны айтасыз, сарапшылар алдағы 20 жылда адам істейтін жұмыстың тең жарымын роботтар атқаруы мүмкін деп отыр. Қысқасы, біздің заманымыз – робототехника заманы десек артық болмас. Қазіргі таңда бүкіл дүние жүзінде робототехника ғылымы кең қолданыс тауып отыр. Біздің мемлекетімізде осы бағытта дамыған елдер қатарына қосылу мақсатында ғылыми-техникалық прогресстің осы бір маңызды бағытынан құр қалмауда.

Қазіргі таңда бүкіл дүние жүзінде робототехника ғылымы қолданысқа ие болды. Қазақстан ғылыми-техникалық прогресстің осы бір маңызды бағытынан құр қалмауда. Робототехника автоматтандырылған техникалық жүйелерді құрумен айналысатын ғылым. Бұл ғылым бағдарламалау және механика сияқты пәндерге сүйенеді. Механика және жаңа технологиялар проблемасын жасанды интеллект проблемаларымен ұштастырады.

Қазіргі өмірдің өзінен туындап отырған талаптарды орындау, жаңашылдыққа жаршы болу үзіліссіз тәрбие негізі. Білім беру саласында сабақтан тыс уақытта жүргізілетін әрбір үйірменің жеке тұлғаны қалыптастырудағы ролі ерекше. Оның ішінде, техникалық – шығармашылық үйірмелері өзге үйірмелерге ұқсамайтын өзіндік атқаратын қызметі мен тәлім – тәрбиелік мүмкіндігі зор үйірмелер.

Робототехника – автоматтандырылған техникалық жүйелерді дамытумен айналысатын қолданбалы ғылым, студенттердің болашақ кәсіптерін анықтап, қабілеттерінің дамуымен қатар өзін-өзі танып білуге, техника әлемін зерделеуге, қабілеттерін, біліктіліктерін шыңдауға мүмкіндік жасайды.

Елбасымыз Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдаған жолдауында «Мемлекет құрудағы бірегей бай тәжірибеміз арқылы, біз жаңа кезеңге енуіміз жайлы айтылған. Жолдауда «Цифрлық Қазақстан» жаңа бағдарламасының кезекті қадамын еңсеру Қазақстанның әрбір азаматына жауапкершілікпен жүктеледі. Елімізде үлкен экономикалық және технологиялық дүмпу болуы тиіс. Ал, ол үшін ең алдымен тағы сол ІТ саласына басымдық беріледі.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде робототехника — электроника базасында автоматтандырылған техникалық жүйелерді әзірлеу үрдісі туралы ғылым, механика және бағдарламалау.

«Не үшін робототехника? Біріншіден, бұл әлемде ғылыми зерттеулердің басым бағыты. Роботтар өндірістің жоғары технологиялық салаларына еніп, біздің өмірімізде күнделікті тұтынатын теледидар немесе телефон сияқты қалыптасқан затқа айналуға. Ерте ме, кеш пе роботтар адамның алмастырылмайтын көмекшілері болмақ, бірқатар қауіпті және ауыр жұмыстарды өз мойындарына алатынына ешкім күмән келтіре алмайды.

Екіншіден, білім беру стандарттарының талаптарына жауап беретін робототехника сабақтары. Робот құрастыру үрдісі – шығармашылық, берілген тапсырмалардың дайын жауаптары жоқ. Сондықтан да жаңаны іздеу үшін, бұрынғы бар білімін пайдалануға тура келеді.

Үшіншіден – тұлғаның дамуы үшін мақсат қоя білуге негізделген шығармашылық іс-әрекеттік тәсіл. Компьютерлік технологиялар заманында өмір сүретін жеке тұлғаны шығармашылық тұрғыдан қалыптастыруға бағытталған.

Робототехниканың негізінде студенттер математика, физика, информатика және басқа жаратылыстану-ғылыми бейіндік пәндеріне алған білімдері мен дағдыларын кіріктіре отырып, роботты техниканы, инженерлік дағдыларды қалыптастыруға және технологияларды оқып үйренуге мүмкіндігі жоғары.

Болашаққа жылжып келе жатқан жоғары технологиялар — ғарыш, денсаулық сақтау, өндіріс, қоғамдық қауіпсіздік, қорғаныста және көптеген салаларда пайдаланылады. Осыған байланысты, қосымша білім беру ұйымдарында Робототехника үйірмелері жүргізіледі. Үйірмелерде студенттер әлемдік робототехниканың жетістіктері және даму бағыттары туралы біледі, Лего-роботтарын құрастырады, бағдарлама жасайды және деректер моделін құрастыруды ойлап табады.

Колледжімізде біздің студенттер тек роботтар құрастырып, бағдарламалаумен шектелмейді. Өскелең ұрпақтың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіре отырып, сапалы білім беруге аянбай еңбек етудеміз.

Елбасы Н.Назарбаев: «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламасындағы «XXI – ғасырдағы ұлттық сана туралы» тармағында: «Ұлттық жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодынды сақтай білу. Егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр алмаса, ол адасуға бастайды» — деп өте әдемі айтқан еді. Демек, рухани жаңғыру – ұлттық сананың түрлі тармақтарын қиыннан-қиыстырып, бір арнаға тоғыстыру деген сөз. Халқымыздың тарихи мәдени мұраларының түрлері сан алуан. Соның бірі – ұлт ойындары.

Ұлттық ойындар арқылы, баланың бойына ұлттық тәрбиені, өшпес рухты, қазақы болмысты қалыптастыруға болады. Жаһандану заманында ұлттық құндылықтарымызды сақтап қалу аса маңызды.

Робототехниканы зерттеу студенттердің болашақта ізденісін одан әрі дамытуына ықпал етеді. Студенттер робот құрастыра отырып, өзінің автоматтандырылған құрылғыларын құрады, оларды қадағалайды және эксперимент жүргізеді, модельдің практикалық қолданылуын іздейді, ғылыми бағыттағы инженерлік мамандықтың іргетасын рухани байлықтарымен қалыптастырады. Студенттер нақты мақсат қойып, оған жетуге үйренеді, өмірдегі проблемаларды шешу үшін сыни ойлайды және шығармашылық дағдыларын қолданады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. История робототехника (Электронный ресурс)
2. Образовательная робототехника (Электронный ресурс)

КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІ МАМАН - ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

Р. Т.Ташыбаева

Құлан агротехникалық жоғары колледжі

Жамбыл облысы әкімдігі білім басқармасының Құлан агротехникалық жоғары колледжі 100 жылдық тарихы бар, өңірдің ауылшаруашылығы саласына мамандар даярлайтын базалық колледж болып табылады. Бүгінгі таңда колледждің материалдық-техникалық базасы 12 мамандық 29 біліктілік бойынша құзіретті мамандар даярлауға толық мүмкіндік береді. Техникалық және кәсіптік білім беруді мемлекеттік қолдау саясаты арқасында 2013 жылы «Техникалық және кәсіптік білімді модернизациялау» жобасы аясында колледж «Ветеринария» мамандығының базасы, 2018 - 19 жылдары «Колледжді дамыту» жобасы облыс әкімдігі тарабынан қолдау тауып, білім мекемесінің оқу – тәжірибелік шаруашылығы құрылып, базасы толықтай жаңғыртылды. Сонымен қатар колледж «Жас маман» жобасына қатысып заманауи үлгідегі техника және құрылғылармен «Агрономия» және «Дәнекерлеу ісі» мамандықтарын қамтамасыз етті.

Кәзіргі уақытта студенттердің құзіреттілігін қамтамасыз ету үшін:

- колледждің 100 га жуық егістік жері, 67 га жайылым жері;

- 450 түп интенсивті алма бағы;
- Лимон және түрлі көкөністер өсіретін 3 жылыжай;
- 10 дана ауылшаруашылығы техникалары;
- агрономиялық лабораториялар;
- заманауи құрал-жабдықтармен қамтамасыз етілген ветеринарлық клиника;
- ветеринарлық тәжірибелерді өткізуге арналған түрлі мал жан ;
- ет және сүт өнімдерін өндіру цехтары;
- орман шаруашылығы питомнигі;
- балық шаруашылығы шеберханасы;
- дәнекерлеу цехі бар.

Колледж 89 мекемемен және шаруа қожалықтармен тығыз ынтымақтастықта жұмыс атқарады. 2022 жылы аудандағы ең ірі «Шәушен» шаруа қожалығы, Т.Рысқұлов ауданының әкімдігі және колледж арасында өңірлерге қажетті мамандарды даярлау бойынша Корпоративтік басқару (қамқорлық) туралы меморандумға қол қойылды. Осы меморандум аясында «Шәушен» шаруа қожалығы 17 миллион тг қаражатқа колледждің оқу шаруашылығында «Малды бордақылау» кешенінің құрылысын бастады.

Дуальдік оқыту жүйесі бойынша колледжде 7 мамандық бойынша 378 студент қамтылған. Олардың тәжірибеден өту барысындағы табысы айына 1 студентке - 120000-145000 теңгені құрайды. Сонымен қатар тәжірибенің нәтижесі бойынша озат студенттерді қолдау мақсатында «Атаулы шәкіртақы» тағайындалып, тұрақты жұмысқа қабылдану мүмкіндігіне ие болады.

Соңғы жылдары белсенділік алған AgroSkills қозғалысына колледж студенттері қатысып, жақсы нәтиже көрсетуде. 2019 жылы Қарағанды облысы Абай көпсалалы колледжінде өткізілген «WorldSkills Караганда» өңірлік чемпионатында «Ветеринария» күзиреттілігі бойынша жүлделі 3 орынға ие болсақ, 2022 жылы Ақмола облысының Шағалалы аграрлық колледжінде өткен аймақтық чемпионатта «Агрономия» күзиреттілігі бойынша 2-ші орынды жеңіп алдық. AgroSkills қозғалысына өз үлесімізді қосу мақсатында 2019 жылы колледж Республикалық «Үздік ветеринар» байқауын өткізді.

Республикадағы ауыл шаруашылығы секторын дамыту жағдайында ауыл шаруашылығы саласындағы ТЖКОБ ұйымдарының неғұрлым талантты педагогтерін анықтау және қолдау мақсатында ауыл шаруашылығы саласы бойынша бірінші республикалық кәсіби шеберлік конкурсы 2021 жылы Құлан агротехникалық жоғары колледжінде өтті.

Конкурс Агрономия және Ветеринария мамандықтары бойынша екі кезеңде өткізілді: теориялық және практикалық. Байқауға Қазақстанның 9 облысы және Алматы қаласының 16 колледжінің 25 педагог қызметкері қатысты. Осы байқауда бас жүлдені колледждің ветеринария мамандығының оқытушысы Сәрсенбиев Рашид ұтып алды. Аталмыш байқау Білім және ғылым министрлігінің ұйымдастыруымен осы оқу жылында да біздің колледждің базасында өткізу жоспарланып отыр.

Сонымен қатар колледждің мақтанышы - Ветеринария мамандығының оқытушылары Республикалық 2014 және 2019 жылғы «Үздік педагог» атағын беру конкурсының жеңімпаздары болып табылады.

Колледж Республикада алғашқы оқу орындарының қатарында қорытынды аттестацияны демонстрациялық емтихан түрінде өткізуді енгізді. Демонстрациялық емтихан тапсыру арқылы аграрлық мамандықтарды дәріптеу және педагогтардың кәсіби шеберліктерін арттыратындығына сенімдіміз. 2019-2020 оқу жылы «Ветеринария» мамандығы бойынша 10, 2020 - 2021 оқу жылы - 23 бітіруші студент демонстрациялық емтихандар тапсырып, нәтижелері бойынша студенттерге Skills-паспорттар алса, 2021-2022 оқу жылында «Ветеринария» және «Агрономия» мамандықтары бойынша 30 студент өз білімдерін демонстрациялық емтихан тапсыру арқылы дәлелдеді.

Қорыта айтқанда Құлан агротехникалық жоғары колледжі техникалық және кәсіптік білім беру саласындағы тың өзгерістерге өз үлесін қосуға әрдайым дайын.

Жаңа білім ғасырында білімді терең меңгерген, жаңа технологиямен қаруланған, жан-жақты білімді, білікті маман ғана еліміздің болашағына өз үлесін қоса алады.

Дені сау, ұлттық сана сезімі жоғары, рухы мен ойлау дәрежесі биік, парасатты, ар - ожданы мол, еңбекқор, іскер, ғылым мен техниканы меңгеруге қабілетті мамандар дайындау мақсатына жұмылған ұжымды осы мәселе мазалайды. Әрине, мемлекетке сапалы мамандарды дайындауда колледж ұжымы өз үлесін арттыра түсері сөзсіз.

ЖАҢА ӘЛЕМДЕГІ – ЖАҢА ҚАЗАҚСТАН

Дағарова Ұлдай Мұқымқызы

О. Көшекөв атындағы Атырау аграрлы- техникалық колледжі, Атырау қаласы

«Қазақстан әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті елу елдің қатарына енуі үшін: білімді де зерделі, жан-жақты дамыған дарынды, қабілетті ұрпақ керек» Елбасы Н.Ә Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа жолдауынан. Білім берудің ұлттық моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, тәжірибелік қызметте педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген іскер мұғалім қажет екендігі аз айтылып жүрген жоқ. Қазіргі уақыттағы білім беру қызметкерлерінің алдында тұрған басты мақсат-еліміздегі білім беруде халықаралық деңгейге көтеру және білім сапасын көтеру, жеке тұлғаны қалыптастыру, қоғам қажеттілігін өтеу, оны әлемдік білім кеңістігіне кіріктіру болмақ. Біріккен Ұлттар Ұйымының шешімімен «XXI ғасыр- ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Заман талабына сай көштен қалмай қазіргі таңда педагогтан өз пәнінің терең білгірі ғана болу емес, теориялық, нормативтік – құқықтық, психологиялық – педагогикалық, дидактикалық әдістемелік тұрғыдан сауатты және ақпараттық компьютерлік технология құралдарының мүмкіндіктерін жан – жақты игерген ақпараттық құзырлығы қалыптасқан маман болуын талап етуде.

Бүгінгі басты мәселеміз – білім сапасы десек, осы білім сапасын арттырудың тиімді жолы-білім беру жүйесінде түрлі ақпараттық технологияларды қолдану. Келешек қоғамымыздың мүшелері-жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты міндет. «Технология» гректің «*teche*»- өнер, шеберлік және «*logos*»- ғылым деген сөзінен шыққан, яғни «шеберлік туралы ғылым» деген мағнаны білдіреді. Оқыту технологиясы мен әдістеме ғылымы бір-бірімен тығыз байланысты. Әдістеме ғылымы «Негізгі оқыту керек?», «Не үшін оқыту керек?», «Қалай оқыту керек?» деген сұрақтарға жауап іздесе, оқыту технологиясы «Қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселенің шешімін іздейді. Олардың мақсаты бір, яғни оқытудың тиімді жолдарын қарастыру. Оқытудың тиімді жолдары оқытудың әр түрлі әдістері арқылы анықталады. Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз– білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Бұл процесті іске асырудың негізгі құралы компьютер болып табылады, сол себепті қазіргі мектепке шығармашылық ізденіс қабілеті дамыған, жаңа педагогикалық технологияларды жете меңгерген, мамандық шеберлігі қалыптасқан, жаңа ақпараттық технологиялардың тілін білетін мұғалім қажет. Енді, осы ақпараттық технологияларды жүзеге асырудағы жұмыс түрлеріне тоқталып өтейік: Ақпараттық технологиялардың бірі — интерактивтік тақта, мультимедиялық және он-лайн сабақтары. Өзім қызмет жасайтын колледжде де жаңа ақпараттық технологияларды қолдану кеңінен қарастырылған. Колледж кабинеттерінде интерактивтік тақта орнатылған. Сондықтан бұл тақтамен әр сабақты қызықты өткізуді ойластырып, жоспарлаймын, себебі қолда бар мүмкіндіктерді пайдалану арқылы оқушыларды жаңа заман технологиясымен жұмыс жасауға үйретеміз.

«Қанша білсең, ізден тағы, тағы да, білікті адам жетер тілек, бағына» деген ғұлама Баласағұнның сөздері менің өмірлік қағидам. Ұлы педагог Ушинский: «Мұғалім білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, іздеуді тоқтатса, мұғалімдігі де

жойылады» деген болатын. Сондықтан әр бір мұғалім күнделікті сабағына өмір талабына сай дайындалып ақпараттық – коммуникациялық технологияларды кеңінен пайдалануы тиіс. Ол заман талабы. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңында «Білім беру жүйесінің басты – міндеті ұлттық және азаматтық құндылықтар мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желіге шығу делінген. Бүгінгі таңда білім берудің әр түрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан әр түрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибесіне сынап қараудың маңызы зор.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио-видео құралдар компьютер интерактивті тақта интернет компьютер – мультимедиялық құрал электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен инновациялық сайт және тағы басқалары жатады бұны бір сөзбен айтқанда оқу үрдісінде немесе сабақтарда ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану деп атауға болады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр. Сондықтан оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологиясы-білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау, білімді қабылдау, білім сапасын бағалауы, оқу тәрбиесі үрдісінде оқушының жеке тұлғасын жан-жақты қалыптастыру үшін бойында ақпараттық мәдениетті, сауатты адам-ақпараттың қажет кезін сезіну, оны табу, бағалау және тиімді қолдану қабілетін арттыру керек. Осыған орай ақпараттық заманда өмір сүретін адам өзін-өзі шектей білетін негізгі нормалар мен ережелерді игеруі тиіс.

Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Мультимедиялық оқулықтар біріншіден оқушылардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді, сонымен қатар оқушының білім алу кезеңінде оқу іс-әрекетіне белсенділігін арттыра түседі. Заманымызға сай қазіргі қоғамды ақпараттандыруда педагогтардың біліктілігін ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану саласы бойынша көтеру негізгі міндеттердің біріне айналды. Қазақстан Республикасының «Білім» туралы Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр.

Ақпараттық технологияларды пайдаланудың педагогикалық әдістемелік негіздері қалыптасу үстінде. Оқу процесінде оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологияларын тиімді пайдалану және қолдану айтарлықтай оң тәжірибе беріп отыр. Атап айтсақ, оқушылардың өз бетімен ізденісі, пәнге деген қызығушылығын арттырып, шығармашылығын дамытуға, оқу қызметінің мәдениетін қалыптастыруға, дербес жұмыстарын ұйымдастыруға ерекше қолайлы жағдай туғызып отыр.

Білім – болашақ бағдары, кез-келген оқу орынның басты міндеттерінің бірі – жеке тұлғаның құзіреттілігін дамыту. Ақпараттық құзыреттілік – бұл жеке тұлғаның әртүрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны жүзеге асыру және ақпараттық – коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан-жақты қолдану қабілеті. Ол – оқу нәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілеті болып табылатын жаңа сапа. Білім беру жүйесін ақпараттандыру мен ақпараттық-коммуникациялық технологияны оқу-тәрбие үрдісінде пайдалану оқушының өз мамандығына қызығушылығы мен мамандық сапасын арттырып, шығармашылық шабытын шыңдап, ғылыми көзқарасын қалыптастырып, еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетті мамандар даярлауда қоғамның даму жолдарын анықтайтыны сөзсіз.

АКТ-ны оқу-тәрбие үрдісінде қолдану оқушының қызығушылығын арттырып, шығармашылық шабытын шыңдап, ғылыми көзқарасын қалыптастырады. Өз сабақтарымда АКТ пайдалану арқылы оқушылардың жаңа ойларын, әсерлі идеяларын тартымды етіп көрсететіндігін аңғардым. Жаңа материалдарды бірігіп талдауда да маңызы зор болды. Бұл оқушы және оқытушы жаңа ақпараттарды жеңіл түрлендіреді, жаңа нысандарды жасауға және жылжыту тиімділігіне жетеді. Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық. Ақпараттық технологияларды педагогикалық тұрғыдан дұрыс пайдалана білу оқушының сабаққа деген қызығушылығы артып, сабаққа деген ынтасы оянады, өз бетімен жұмыс істеуге, дебат ұйымдатыруға, проблемалық сұрақтарға жауап беруге, өмірмен байланыстыруға еркін де кең мүмкіндік береді.

Ал, оқытушы үшін де маңызы өте зор, ол мына жетістіктермен ерекшеленді: мұғалім үздіксіз ізденіс үстінде жүреді, жеке тұлғаны қалыптастырудағы жауапкершілігі артады, инновациялық технологияларды қолдану іскерлігі, әдіс- тәсілі артады, жас мамандардың қызығушылығын туындатады, интернетке кіру жүйесі арқылы әлемдік деңгейде іс — тәжірибе алмасуды қалыптастырады және оқытудың түрлі әдіс тәсілдерін игеруге қолы жетеді, оқытушының сабақты қызықты, жүйелі түрлендіріп өткізуге машықтанады. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін кез келген педагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивтік тақтаны пайдалана алатын, Он-лайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс. Ұлы педагог Ушинский: «Бала балқытылған алтын, оны қандай қалыпқа салып құям десе де мұғалімнің қолында» дегені әр ұстазға қойылар үлкен сын деп ұғамын, ал ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білім беру оң ықпалын беріп отыр. «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей, жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор деп білемін. Қазіргі заман талабы оқушыларды бастауыш сыныптан бастап, ақпаратты коммуникативті технологиясын пайдаланудың тиімділігімен таныстыру керек. Ол үшін ұстаз компьютерлік технологияларды жетік меңгеруі керек. Әрбір мұғалім компьютерлік технологияларды пайдалану үрдісін тұтас қарастыруға үйреніп, сан-алуан байланыстарды, бәлкім, «сәтсіздіктің» және т.б. себептерін ашуға ұмтылады. Заман талабына сай ашық сабақтар беру барысында көрнекіліктерді интерактивті тақтамен көрсетуге тиімді. Мұғаліммен студенттің арасындағы жұмысын жеңілдетіп, баланың ойлануына, көзбен көріп, қолмен ұстап нәтижеге жетеді. Жіберген қатесін көзбен көріп, қолмен жазып түзете білуге үйретеді. Мен АКТ тиімді пайдалана отырып, көптеген нәтижеге, жетістіктерге қол жеткіздім.

Қорыта айтқанда, жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану келесі нәтижелерге жеткізеді:

1. Оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді;
2. Тіл байлығын дамытады;
3. Өз ойын жеткізуге, жан-жақты ізденуге үйретеді;
4. Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді.
5. Өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлғаны қалыптастырады.

Пайдаланған әдебиет:

1. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру / Егемен Қазақстан, 12 сәуір 2017 ж.

2. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан халқына Жолдауы / 14 желтоқсан 2012 ж. http://www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies_and_programs
3. Қазақ әліпбиі / <https://kk.wikipedia>.
4. Қазақстан. Ұлттық энциклопедия / Бас ред. Б. Аяған. – Алматы. 2004 ж. – 238б
5. Латын әліпбиі: рухани тәуелсіздік жолы / Қазақ үні, 11 сәуір 2017 ж. – 7 б.
6. М. Жұмабаев. Педагогика. Алматы, Ана тілі, 1992, 154 б.
7. Ж.Аймауытов. Бес томдық шығармалар жинағы. 5-том, Алматы. Ғылым, 1999, 301

СТУДЕНТТЕРДІҢ ТИІМДІ ОҚУЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ФОРМАСЫ РЕТІНДЕ ОҚЫТУ ТӘСІЛДЕРІН ПАЙДАЛАНУ.

Курашева Гульзира Еағалиевна.

Х.Өзбекғалиев атындағы жоғары политехникалық колледжінің физика пәні оқытушысы

Қазіргі әлем өмірдің барлық салаларын, соның ішінде білім беруді жаңартумен байланысты өзгерістерге толы. Отандық білім беру жүйесін реформалау жағдайында инновациялық тәсіл жаңа типті педагог – жаңа білім беру технологиялары мен оқу сабақтарын ұйымдастыру принциптерін оқу-тәрбие үрдісінде белсенді қолдана алатын жаңашыл мұғалімді алға қояды. Процесс жаңа ғылыми жетістіктерді, идеялар мен концепцияларды тәжірибеге енгізуге ықпал етеді. Сонымен, педагогикалық процесті жаңарту негізінде білім берудегі теория мен практиканың байланысы қазіргі уақытта өзекті, нақты және қажетті болып табылады. Бүгінгі таңда педагогикалық кеңістік белсенді және интерактивті оқыту әдістерін кеңінен қолдану идеясына мұғалімдердің көбірек назар аударуымен сипатталады. Білім беру саласындағы инновациялар, оқытудағы құзыреттілік тәсілдің басымдығы, педагогикалық технологияларды жетілдіру оқытудың институционалдық моделінен динамикалық моделіне көшу қажеттілігін анықтайды.

Қазіргі уақытта маманның жеке тұлғасына қойылатын талаптар күшейді: стандартты емес ойлаушы, шығармашылық белсенді, әлемде болып жатқан өзгерістерге икемді және тез жауап бере алатын, оны жоғары оқу орнының басты міндеті деп атауға болады. Студенттерді оқытудағы инновациялық тәсіл болашақ мамандарды дайындауда оқу-тәрбие жұмысының барлық аспектілерін қамтуы және жүйелі болуы керек.

Заманауи нақты жағдайда жоғары білім сапасына қойылатын талаптар студенттердің кәсіби және коммуникациялық дағдыларын қалыптастырумен қатар олардың жеке қасиеттерін, интеллектуалдық және шығармашылық әлеуетін жан-жақты дамытуды көздейді. Сондықтан оқу үдерісі осы міндеттерді шешуге жақсы ықпал ететін формалар мен әдістерді қамтуы керек.

Осыған байланысты, біздің ойымызша, жоғары білім беру саласына оқыту жүйесін енгізу орынды, оның көмегімен студенттердің кәсіби білімі мен дағдыларымен қатар қажетті психологиялық және коммуникативті қасиеттерді қалыптастыруға және дамытуға болады. Инновациялық іс-әрекет – жаңа әлеуметтік талаптардың сәйкес келмеуі нәтижесінде туындайтын күрделі мәселелерді шешуге бағытталған іс-әрекет. Білім берудегі тәрбиешінің инновациялық іс-әрекетінің құрылымын талдауда әртүрлі көзқарастар бар. Мысалы,

А.Никольскаяның айтуынша, іс-шараларды жаңарту 3 кезеңде жүзеге асырылады: дайындық, жоспарлау және жүзеге асыру. Инновациялық оқыту үдерісінің тиімділігі үшін бірқатар талаптарды орындау қажет:

- 1) студенттің оқу іс-әрекеті нысандарында маманның кәсіби қызметінің мазмұнды және контекстік көрінісін қамтамасыз ету;
- 2) оқу қызметін ұйымдастыруға қойылатын психологиялық талаптарды ескере отырып, оқытудың әртүрлі нысандары мен әдістерін біріктіруге;
- 3) жүйе құрылысының модульділігін және оның оқытудың нақты жағдайларына және білім алушылардың контингентіне бейімделуін пайдалану;
- 4) білім беру нысандары арасындағы байланыстардың әртүрлі түрлерін жүзеге асыру;

5) білім беру мазмұнының және сәйкесінше білім беру формаларының оқу-тәрбие процесінің басынан аяғына дейін күрделене түсуін қамтамасыз ету. Оқытудың инновациялық әдістері студенттердің шығармашылық және инновациялық іс-әрекетінің тәжірибесін қалыптастыруға мүмкіндік береді, бұл түптеп келгенде болашақ маманның құзыреттілігіне әсер етеді.

Оқытудағы жаңашылдықтың мәні, оқытудың өте жаңашыл әдістері, біздің ойымызша, олардың динамизмімен, белсенділігімен де айқындалады. Инновациялық оқытудың ерекшеліктері:

- алға қарай жұмыс істеу, дамуды болжау;
- болашаққа ашықтық;
- тұрақты мазасыздық, басқаша айтқанда, теңгерімсіздік жүйелер, атап айтқанда адамның өзі;
- тұлғаға, оның дамуына көңіл бөлу;
- шығармашылық элементтерінің міндетті түрде болуы;
- серіктестік қарым-қатынас түрі: ынтымақтастық, бірлесіп құру, өзара көмек және т.б.

Оқытудың жаңа формалары мен әдістерін енгізудің жоғары қарқынына байланысты мұғалімнің алдына мынадай міндеттер қоюы керек:

Оқыту интерактивті болуы керек.

Оқушылар оқытылатын пәнге қызығушылық танытуы керек.

Оқу процесі коммуникативті дағдыларды қалыптастыруға, бейімделуге ықпал етуі керек.

Динамикалық және тез өзгеретін өмір сүру жағдайлары, әлеуметтену және өсу стрессіне төзімділік және қазіргі заманғы адамға қажетті басқа да дағдылар. Олай болса, оқушылардың пәнге деген қызығушылығының тұрақтылығы мен білім алған күннен бастап өз бетінше білім алу қабілетін дамыту, ғылыми ізденіске деген қызығушылықты жаңаша оқыту жүйесінің басты міндеттері болып табылады. Белгілі бір мұғалімнің оқыту әдістемесінде адам факторы өте маңызды рөл атқарады. Қалай болғанда да, маман өз тәжірибесі мен пәнді субъективті түсіну призмасы арқылы білімді таратады. Сондай-ақ, оқушылардың өз түсінігі тұрғысынан да жауаптары бағаланады. Инновациялық тәсілдер пәнді түсінудің шығармашылық аспектісін және қойылған міндеттердің стандартты емес шешімдерін көрсетеді, оқыту әдістерін, ең алдымен, кәсіби ғана емес, сонымен қатар тұлғалық өсуіне ықпал ету үшін процеске құштарлық пен қызығушылықты арттыруға негіздейді. Білім берудің классикалық моделінде мұғалім ақпарат көзі ретінде әрекет етеді,

ал оқушы оны қабылдаушы болып табылады. Бұл тәсілмен оқыту пассивті түрде жүреді, ал процесте оқушының рөлі шамалы.

Интерактивті оқыту әдістерінің алдына қойған міндеттері:

- оқушылардың пәнге және өзін-өзі тәрбиелеуге қызығушылығын ояту;
- студенттердің өзіндік пікірін қалыптастыру және өз ұстанымдарын қорғай білу;
- әлеуметтік және кәсіби дағдыларды қалыптастыру;
- оқытылатын материалды тиімді игеру;
- студенттердің мәселені шешу жолдары мен нұсқаларын, сондай-ақ шешімнің негіздемесін өз бетінше іздеуі;
- студенттер арасында белсенді әрекеттестік орнату, ұжымдық жұмысқа үйрету;
- оқушының саналы құзыреттілік деңгейін қалыптастыру.

Оқытуда әртүрлі интерактивті формалар бар:

- дөңгелек үстел әдісі;
- даулар;
- іскерлік және рөлдік ойындар;
- кейс-стади (нақты жағдайларды талдау, ситуациялық талдау);
- тренингтер, шеберлік сабақтары;
- әр өткен тақырыпқа рефлексия жазу. Нақты жағдайға байланысты мұғалімнің өзі оқытудың қолайлы формаларын таңдайды.

Қорытындылай келе, біздің заманымызда білім беру жүйесінің даму қарқынының жоғары болуына байланысты білім беру мазмұнына, кәсіби педагогикалық дайындыққа практикалық және теориялық көзқарастарды қайта қарау қажет. Болашақ мамандарды даярлаудағы инновациялық тәсіл жүйелі және жан-жақты болуы керек екендігі ерекше назар аударуға қажет. Иновациялық тәсілдің арқасында мектептерде, колледждерде және жоғары оқу орындарында білім берудің барлық жүйесі жетілдірілуде. Студент алған кәсіби дағдыларды іс жүзінде қалай жүзеге асыру керектігін түсінуі керек, сондықтан инновациялық технологиялар мен оқыту әдістері қажет. Білім беру технологияларындағы инновацияның негізі әлеуметтік тапсырыс, болашақ мамандардың кәсіби мүдделері және студенттердің жеке ерекшеліктерін ескеру сияқты жаңа жоспар керек, бұл үшін инновациялық формалар мен әдістерді қолдануды үйлесімді үйлестіру қажет. Кадрларды даярлаудың мақсаттары мен міндеттерін түсіну және инновациялық әдістер оқу үдерісін дамытуға және қоғам өмірінің әртүрлі салаларына жоғары деңгейдегі мамандарды дайындауға бағытталған көптеген оқыту технологияларында көрініс табады. Олардың көмегімен болашақ мамандығы бойынша білім, білік, дағдыны қалыптастыру және бекіту үшін жағдай жасалады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- 1.ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
- 2.Қ.М. Нағымжанова. Оқыту технологияларын таңдау және мұғалімнің кәсіби-педагогикалық мәдениеті.
- 3.Устемиров К.Шаметов Н.Р. Васильев И.Б. Профессиональная педагогика.Алматы 2005.- 432б
- 4.Білім берудің жаңарту жағдайында заман талабына сай кәсіби білім беру мүмкіндіктері// Білім-образование.-Алматы,2009.№5-б 28-34.

ТИІМДІ САБАҚ- СТУДЕНТ ПЕН ОҚЫТУШЫНЫҢ ЖЕТІСТІККЕ ЖЕТУ ЖОЛЫ

Ажигалиева Гүлбарам Орынғалиқызы

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінің қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәнінің оқытушысы, филология магистрі, Атырау қаласы

«Мақсатыңыз қол жетімсіз екеніне көзіңіз жеткен кезде,
мақсатыңызды емес әдісіңізді өзгертіңіз»
Конфуций

Қазіргі білім үлгісінің негізгі бағыты — тұлғаны қоғамның ең негізгі құндылығы ретінде танып, оның қоғамдағы орны мен рөліне, әлеуметтік жағдайына, психикалық даму ерекшелігіне мән беру. Сол арқылы оның рухани жан-дүниесінің баюына, саяси көзқарасының, шығармашылық еркіндігі мен белсенділігінің, кәсіби іскерлігінің қалыптасуына жағдай жасалуы тиіс. Бұл қазіргі уақытта педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты көрініс тауып отыр. Білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды.

Студенттердің функционалдық сауаттылығын, құзыреттілігін қалыптастыру жолдары, мәселелері тек қана білім мазмұнын жаңартуды жүзеге асырып қана қоймайды, сондай-ақ оқытудың тиімді технологиясы мен әдістерін қолдануды көздейді. Яғни бүгінгі күні мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттердің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және педагогикалық технологияларды меңгеру.

Мен өзімнің іс - тәжірибемде «Сын тұрғысынан ойлау», «Сатылай кешенді талдау» технологияларын қолданамын. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасының стратегияларын ұтымды пайдалану студенттердің шығармашылық қасиетін анықтауда, күшейтуде, оқытудың тиімділігін, сапасын арттыруда ерекше маңызды. Сын тұрғысынан ойлау «ойлау туралы ойлау» деп сипатталады. Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Бұл модуль студенттердің де, оқытушылардың да сын тұрғысынан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді.

Сыни тұрғыдан ойлау – Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Бұл модуль студенттердің де, оқытушылардың да сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Мақсаты тұлғаның кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға үйрету. Сабақ өткізу тәжірибемде тақырыптарды меңгертуде сыни тұрғыдан ойлауға үйретудің «ДЖИГСО», «Венн диаграммасы», «Екі жақты күнделік», «РАФТ», «Соңғы сөзді мен айтамын», «Еркін жазу», «Автор орындығы» әдістерін пайдаланамын. Сабақты жаңашыл үрдіспен өткізу студенттердің білім сапасын арттырып, олардың шығармашылық және ойлау қабілеттерін дамытып отырады, ал педагогтар үшін кәсіби шеберліктерінің өсуіне жәрдемдеседі. Білімнің болашақта пайдаға асуы, қажетке жарауын қалыптастырады. Көп ақпаратты талдай, жинақтай отырып, ішінен қажеттісін алуға үйретеді.

Осы орайда жаңа форматта өткізілген өз тәжірибемде қолданған сабақ жоспарымды ұсынбақпын. 1-курсқа «Абай Құнанбайұлы «Қалың елім, қазағым, қайран жұртым» өлеңі» сабағында «Сын тұрғысынан ойлау» технологиясын қолдандым. Бұл сабақ барысында студенттердің белсенділік, қызығушылық деңгейі жақсы болды. Студенттер топпен жұмыстанды. Ынтымақтастық атмосферасы қалыптасты. Сабақтың кіріспе бөлімінде сыныптың білім деңгейін анықтау мақсатында студенттерге «Миға шабуыл» әдісі арқылы үй тапсырмасын «шын/жалған ақпараттар» арқылы тексеремін. Жаңа тақырыпты ашуда бейнесюжет көрсетудің маңыздылығының жоғары екендігін ескеріп, «Абай» киносынан

үзінді көретіп, студенттер жаңа сабақтың тақырыбын табады. Кейін екі топқа түрлі тапсырма бердім. «Қалың елім, қазағым, қайран жұртым» өлеңін тыңдап, өлеңнің негізгі идеясын, мақсатын анықтап, түсіндірмелі сөздікпен жұмыс жасайды. Топпен бірлесіп, өлеңге «Сатылай кешенді талдау» жүргізеді.

- 1.Шығарма авторы
- 2.Шығарма атауы
- 3.Шығарма тегі
- 4.Шығарма жанры
- 5.Көтерген мәселесі
- 6.Шығарма идеясы
- 7.Шығарманың көркемділігі
8. Шығарма құрылысы
- 9.Тәрбиелік мәні.

«Сатылай кешенді талдау – ұлттық құндылығымызды бағалай білуге, оның білім көкжиегінде кең таралуына ықпал етіп күнделікті өмірде қолданылу аясын жақсартуға бағыттайтын оқыту,»- деп түсінік береді технология авторы Нұрша Оразахынова.

Талдау жүргізілгеннен кейін топтар берілген үзіндіде кездескен көркемдегіш құралдардың орны мен қызметіне талдау жасайды.

Көркемдегіш құралдар мен ауыспалы мағынадағы сөздер	Қандай көркемдегіш құрал?	Автор не үшін қолданды деп ойлайсыз, түсіндіріңіз.
<i>Қалың елім, қазағым, қайран жұртым, Ұстарасыз аузыңа түсті мұртың.</i>		
<i>Жақсы менен жаманды айырмадың, Бірі қан, бірі май боп енді екі ұртың.</i>		
<i>Ұқпайсың өз сөзіңнен басқа сөзді, Аузымен орақ органөңкей қыртың.</i>		
<i>Көрсеқызар келеді байлауы жоқ, Бір күн тыртың етеді, бір күн – бұртың.</i>		
<i>Бас-басына би болған өңкей қиқым, Мінеки бұзған жоқ па елдің сиқын?</i>		

туденттердің әдебиет теориясынан алған білімдері осы кестені талдағаннан байқалады.

«Екі жақты күнделік» стратегиясы
Қазақ бойындағы жағымсыз мінездер

Ақынның айтуынша	Менің ойымша

Бұл стратегияны орындауда студенттер сыни тұрғыдан ойлануды үйренеді. Жұпта, топта талқылау болады. Топтағы көшбасшының пікірін тыңдай отырып, ортақ келісімге келеді.

«Дәлелденген эссе» әдісін пайдаланып, «Абай неге қынжылды, неге ашуланды?» деген тақырып бойынша екі студент шығып, пікірталас өткізеді. Бірі сол берілген тақырып бойынша теріс пікір (яғни жақтамайды, немесе келіспейді) айтса, ал екіншісі тура пікірде (яғни жақтайды, немесе келісетінін білдіреді) болады. Сабақтың бұл әдісінде студенттер өте маңызды рөл атқарады: олар құрбы-құрдастарымен пікірталас жасау арқылы белсенді түрде білімдерін толықтырады.

«Жалғасын тап» әдісінде студенттер берілген мақал-мәтелдердің жалғасын табады. Бұл әдіс- ой ұшқырлығын дамытуға қолайлы әдіс.

«Қайтсек ел боламыз?» ой-толғауында жеткен нәтижем студенттер бір-бірінің идеяларын талқылайды, баға береді, бірлескен түсінік қалыптасады. Өз идеясын ортаға салып, басқалардың пікірін тыңдайтын болады.

«РАФТ» стратегиясын студент топпен де, жеке де орындай алады.

I -топ

«Абай» ауылы

Р - Абай

А - Жастар

Ф - Хат

Т - Елімнің болашағы сендерсіңдер.

II-топ

«Жастар» ауылы

Р - Жастар

А - Абай ата

Ф - Хат

Т - Біз жалынды жастармыз

Студент қандайда бір рөлді алып, сол рөлге еніп өз ойын жазады. Студенттердің өзіндік пікірін қалыптастырып, терең ойлауға, белсенділігін арттырып, сөздік қорын дамытуға қолайлы әдіс.

Оқытудың жаңа тәсілдері: топпен жұмыс, бірлескен жұмыстың арқасында аз уақытта біз біраз жетістікке жеттік. Студенттер дайын білімді алушы студенттен дербес, сыни ойлайтын студентке айнала бастады.

Берілген тапсырмалар бойынша топтық ережені сақтап, студенттер бірлесе жұмыстанды. Тапсырмалар орындатуда студенттердің алға ұмтылысы мен қызығушылығының арта түскенін байқадым. Жаңа әдіс-тәсілдерді пайдалану арқылы өткізілген сабақтан студенттердің тапсырмаларды сенімді орындағанын, белсенділікпен қатысуды үйренгенін байқайсыз.

Рефлексияда «Ұшақ» стратегиясы пайдаланылады. Студенттер топпен жұмыс жасап, ортақ қағазға 5 сөйлемнен тұратын тілек, ұсыныс жазады. Жазып болған соң, қағаздан ұшақ жасап, басқа топқа ұшырып жібереді. Топтар бір – бірінің тілек-ұшағын оқып, бір – бірін бас бармақ арқылы бағалайды. Мысалы, I-топтың ұшағында мына тілек-ұсыныстар жазылған:

- Ұлы Қазақ ұрпағы екендіктеріне сүйсінеміз!
- Бүгінгі сабаққа белсене атсалыстыңдар!
- Қазақ елі ынтымақта өмір сүрейік!
- Болашақ сендердің қолдарыңда!
- Қазақ елінің өркендеуіне үлес қосыңдар!

Бұл бір сабақтың «сын тұрғысынан ойлау» технологиясы арқылы өткендігінің нәтижесі.

«Сабақ беру – үйреншікті жай шеберлік емес, ол – үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» деген, Жүсіпбек Аймауытовтың сөзін айта кету артық болмас. Егеменді еліміздің ең басты мақсаты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Қазіргі білім берудің басты мақсаты да сол жан-жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалыптастыру болып табылады. Рухани бай, жан-жақты дамыған жеке тұлғадағы ең басты қасиеттердің бірі - тіл байлығы, өз ойын нақты, терең мағыналы әрі көркем жеткізе білетін, шешен де ойлы сөйлей білетін, Абайша сөйлегенде сөзі жүрекке жылы тиетін, сөз құдіретін игерген адамдарда да тұлғалық қасиет болады.

Қорыта айтқанда, «Мен еш уақытта өз оқушыларыма еш нәрсе үйретпеймін - тек қана олардың оқуы үшін жағдай жаратамын»-деп А.Эйнштейн айтқандай, студенттерді шығармашылықпен жұмыс жасатып, алған ақпараттарын өмірде қолдана алуына жағдай жасау үшін құзыреттілік тұрғысынан оқыту тәсілдерін қолданудың студент біліктілігін арттыру үшін маңызы зор. Тиімді сабақ нәтижесі, біріншіден, студент білімін нақтылайды, екіншіден, өздігінен жұмыс істеуге жаттықтырады, ой-қабілетін арттырады, үшіншіден, қажет кезінде алған білімін тәжірибеде қолдана білу дағдыларын қалыптастырады. Болашақ мамандарымыз жаңа заман талабына сай білімді, жан - жақты, коммуникабельді, мәдениетті, өмірге икемделген тұлға болуы үшін оның бойында құзыреттілікті дамыту ұстаздың қолында.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қ.Бітібаева «Әдебиетті оқыту әдістемесі» Рауан 1997.
2. Мұғалімге арналған Нұсқаулық. Үшінші (негізгі) деңгей// НИШ. Кембридж университеті. Педагогикалық шеберлік орталығы, Астана, 2012. 12 – бет.
3. Ташенова А. Сын тұрғысынан ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту //Білім - Образование - 2006, №2, 15 - 18 б.
4. <https://www.tarbie.kz/14486>.
5. www.ulagat.com.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ: ЖАҢА УАҚЫТ – ЖАҢА КӨЗҚАРАС

Белдеубаева Асель Ерелхановна

Тараз политехникалық колледжі, әдіскер

Қазіргі білім беру жүйесіндегі маңызды мәселелердің бірі - оқу үрдісіне жаңа инновациялық технологияларды енгізу, білім беруді ақпараттандыру болып табылады. Ақпараттық технологияларды сабақта қолданудың негізгі мақсаты: біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру, жаңа ақпараттық технологияны қолдану, әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыру. Бұл тұрасында Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті-ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп көрсетілген. Осы тұжырым білім беру жүйесін ақпараттандырудың мақсаты болып табылады. Бұл өз кезегінде білім беру жүйесін инновациялық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу - тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді. Осыған сәйкес сабақ үдерісінде жаңа ақпараттық және инновациялық технологияларды қолдана отырып сабақ өткізу, жан-жақты,

білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой толғамы бар, өзінің пікірін білдіруге және өзінің іс-әрекеті мен өмір сүріп отырған қоғам үшін жауапкершілігін түсінуге қабілетті, отбасындағы, қоғамдағы, еңбек ұжымындағы әлеуметтік ролін сезінетін, өздігінен дамуға ұмтылатын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру- бүгінгі ұстаздардың алдында тұрған міндет.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі – бұл студенттерге өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына мүмкіндік береді. Ол үшін оқытушы өткізетін сабағында студенттің сабаққа деген қызығушылығын арттырып, бүгінгі заман талабына сай білім беруі керек. Бұл мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді.

Жаңа ақпараттық технологияны сабақта пайдаланудың тиімділігі студенттердің еркін ойлауына мүмкіндік береді, ақыл - ойын дамытады, шығармашылық белсендігін арттырады, ұжымдық іс - әрекетке тәрбиелейді; жан - жақты ізденушілігін арттырады.

Заманауи ақпараттық құралдармен және инновациялық әдістермен жұмыс істеу студенттерді ұқыптылыққа, нақтылыққа, берілген тапсырмалардың нәтижелі орындалуына, басты мәселеге назар аудара білуге, дұрыс шешім қабылдай алуға тәрбиелейді.

Оқытудың инновациялық әдістері мен ақпараттық технологияларды пайдалану – педагогикалық іс- әрекеттердің мазмұны мен формасын толықтыру негізінде оқыту үрдісін жетілдірудің бірден бір жолы. Компьютерлік желілерді, интернет жүйесін, электрондық оқулықтарды, мультимедиялық технологияларды, қашықтан оқыту технологиясын пайдалану оқу орындарында ақпаратты- коммуникациялық технологиялар кеңістігін құруға жағдай жасайды.

Әрбір мұғалімнің негізгі мақсаты - сабақ сапасын көтеру, түрін жетілдіру, студенттердің сабаққа деген қызығушылығын арттыру, олардың ізденуін, танымын қалыптастыру. Осы мақсатта информатика, математика, физика пәндерінен сабақ өткізуді әртүрлі әдістермен кіріктірілген сабақ ретінде жүргізуге болады. Оқу - тәрбие үрдісінің сабақта дұрыс жүргізілуі үшін әр алуан оқыту әдіс- тәсілдерінің тиімдісін таңдап алуға көп көңіл бөлу керек.

Заманауи білім беру – негізгі қызметі Отанын сүйетін тұлға үшін маңызды адамгершілік-құқықтық және саяси білімдерді, дүниетанымдық және мәдени құндылықтарды меңгертуге бағытталған, демократиялық қоғам мүшелерінің құқықтары мен міндеттерін тәжірибеде іске асыру қабілеті және даярлығы бар мемлекет пен қоғам мүшелерін оқытатын және тәрбие беретін жүйе.

Білім мазмұнын жаңарту жағдайындағы тәрбие мен білімнің басты мақсаты – өзгермелі әлем жағдайларында шығармашылыққа және өзін-өзі анықтауға қабілетті, азаматтық пен патриоттықтың дамыған сезімдері, жауапкершілігі және жасампаздыққа ұмтылысы бар, кәсіби және әлеуметтік құзыретті тұлға қалыптастыру.

Білім алушыны шығармашыл, жан-жақты дамыған тұлға, белсенді өмірлік бағыттары бар азамат ретінде қалыптастырудың маңызы білім беру ұйымының бірлескен мәдениетімен табиғи байланыста қосылған жан-жақты жұмысының жүйесі болып табылады.

Жаңа оқулық бағдарламасы мамандардың айтуынша, рухани және адамгершілік тұрғысынан тәрбие беру адам бойында жағымды қуаттың оянуы ғана жеке тұлғаның өрістеуіне, рухани нұрлануына, шабыттануына, шаттануына мүмкіндік туғызады. Сондықтан күнделікті өмірде қоршаған әлеуметтік ортамен қарым-қатынаста бола отырып, жан-жағымызға сүйіспеншілік, мейірімділік, әділдік пен адалдық сыйлауға әдеттенуіміз қажет. Себебі жаңа оқулықтар мазмұны осы аталған проблемаларды қамтитын бөлімдер мен тақырыптардан тұрады.

Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әр түрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыру құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелерінде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару Бүгінгі таңда жүзден астам білім беру технологиялары бар. Жаңа психологиялық-педагогикалық технологиялардың пайда болуының негізгі себептерінің арасында мыналарды бөлуге болады:

- білім алушылардың психофизиологиялық және жеке ерекшеліктерін тереңірек есепке алу және пайдалану қажеттілігі;
- тиімділігі төмен ауызша сөзді ауыстырудың шұғыл қажеттілігін түсіну - жүйелі-әрекеттік тәсілмен білім берудің (ауызша) тәсілі;
- кепілдендірілген оқу нәтижелерін қамтамасыз ететін оқу процесін, мұғалім мен оқушы арасындағы өзара әрекеттестіктің ұйымдастырушылық формаларын жобалау мүмкіндігі.

Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологияларды енгізу күннен-күнге басты талапқа айналып, осы әдістерді жетілдіре түсу қажеттігі күшейіп келеді. Мұғалімнің шеберлігі қандай жоғары болса да, мұғалім оқушының өз белсенділігін туғыза алмаса, берген білім күткен нәтиже бермейді. Оқушының тұлға ретінде қалыптасуы белсенділік арқылы жүзеге асады.

Барлық дамыған елдер өзінің бірегей жоғары сапалы білім беру жүйесіне ие. Негізгі мектеп үшін, барлық мектептердегі оқыту стандарттарын Назарбаев Зияткерлік мектептерінің деңгейіне дейін жақсарту қажет. Жоғарғы мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгеріп шығулары тиіс. Оқытудың нәтижесі сын тұрғысынан ойлау, өздігінен зерттеу және ақпаратты терең талдау дағдыларын меңгеруге тиіс. Қазіргі мемлекеттік бағдарламаларда Назарбаев Зияткерлік мектептерінің білім берудегі озық іс-тәжірибелерінің ең үздік үлгілерін еліміздің барлық білім беру мекемелерінде кіріктіру көзделген. Заманауи қоғамның зиялы азаматына білім беру — сана әлеуеті жоғары дамыған, сын тұрғысынан және жаңашыл ойлай білетін, рухы мықты, өз білімін қоғамның алға басуына жұмсай алатын адамды тәрбиелеу. Білім беру бағдарламасында тәрбие мен оқыту ажырамас бірлікті құрайды.

Заманауи мектептердің мақсаты — жоғары білімді, шығармашыл адамның үйлесімді тұлғаланып, дамуы үшін қолайлы білім беру кеңістігін жасау. Өз білімінің нәтижесінде оқушы бойында сын тұрғысынан ойлау, білімін шығармашылықпен пайдалана білу, зертеушілік дағдылары, АКТ дағдылары, топта және жеке жұмыс істей білуі, тілдік дағдылары, қойылған міндеттер мен күрделі мәселелерді шеше білу дағдылары қалыптасады. Мектеп бағдарламасына кіріктірілген пәндерді енгізу оқушының жалпы дамуына және

тақырыпты сабақта тереңірек зерттеп, әлем туралы тұтас ұғымының қалыптасуына септігін тигізеді.

Дамыған елдердің білім беру жүйесінде мынадай тенденциялар байқалып отыр: білім беру философиясы мен әдіснамасының жаңаруы; білім беру мазмұнын құру әдістерінің өзгеруі, білім беру жүйесінде жетілдірілген модельдердің жасалуы; білім беруді басқарудың тиімді жолдарының қарастырылуы; жаңа білім технологияларының енгізілуі; оқушылардың танымдық белсенділігі мен өзіндік ойлауын қамтамасыз ететін дамытушы, сындарлы білім беру моделіне көшуі; терең және белсенді кәсіби бағдар берудің ерте жастан басталуы; ұрпаққа азаматтық – патриоттық, рухани-адамгершілік, мәдениеттілік, денсаулық сақтау және экологиялық тәрбие беру рөлінің күшейтілуі, білім ұйымдарының оқушыны әлеуметтендірудегі рөлінің артуы. Әлемдік білім беру жүйесіне негізделген осындай басым бағыттар ұрпақты озық, саналы дара тұлға деңгейінде қалыптастырады.

Сөз соңында айтарым, ең бастысы, жаңа заманға лайықты білігі мен тірлігі жарасқан ойшыл, болашағынан үміт күттіре алатын намысшыл тұлға қалыптасуына дұрыс бағыт бере алатын білікті мамандар даярлау мақсаты көзделгенін естен шығармауымыз қажет. Ұлттың бірлігі оның алған білімі мен тәрбиесінде деп ойлаймын. Алдымызға бір мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету. Осы мақсатқа жету үшін біз көп еңбектене отырып қана жете аламыз. Сыни тұрғыдан ойлай алатын, коммуникативті, креативті, қоғамның жаңа талаптарына жауап бере алатын бала тәрбиелесек, біз бәсекеге қабілетті, іргесі мықты ел боламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Сманкұлова Ж. Оқытудың инновациялық әдістері оқу әдістемелік құрал - Алматы, 2014
3. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
4. [<https://infourok.ru/b%D1%96l%D1%96m-beru-zh%D2%AFjes%D1%96nde-zamanaui-tehnologiyalarydypajdalanu-zaman-talaby-4683499.html>]
5. [<https://bkokdi.kz/kz/2016smart1/2551-conf.html>]

ЭЛЕКТРОТЕХНИКА ПӘНІНДЕ STEM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Бермұханова Әсем Шынтайқызы

Оңайбай Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі
арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы

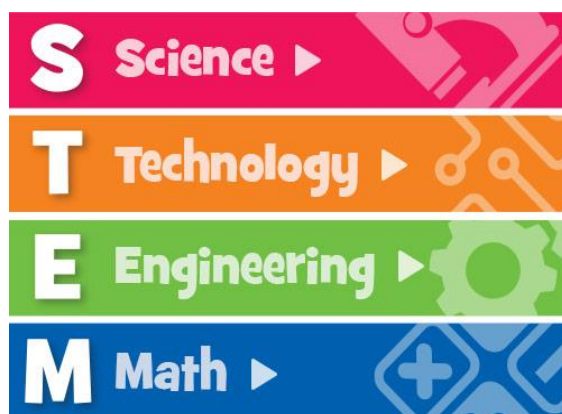
Бәсекеге қабілетті елдер қатарында болу үшін STEM – білім беру мен оқуды бірдей бағытта ілгерілетуіміз қажет.
Н.Ә. Назарбаев

STEM – оқытудың біріктірілген тәсілі, оның шеңберінде академиялық ғылыми-техникалық тұжырымдамалар шынайы өмір контексінде зерттеледі. Бұндай тәсілдің мақсаты

– мектеп, қоғам, жұмыс және бүкіл әлем арасында STEM – сауаттылықты дамытуға және әлемдік экономикадағы бәсекеге қабілеттілікке ықпал ететін нық байланыстарды орнату. Қазір бұл түсініктің жаңа нұсқалары пайда болды, солардың ішінде анағұрлым кең таралғаны STEAM (ғылым, технологиялар, инженерия, өнер және математика).

STEM – оқыту – жаңа технологияларды дамытуға, инновациялық ойлауға, жақсы дайындалған инженерлік кадрларға қажеттілікті қамтамасыз етуге бағытталған ғылымдар бірлестігі. Бұл студентке қоршаған ортаның күрделі және өте қызықты әлемін оның алуан түрлілігімен түсінуге мүмкіндік беретін білім салаларының өзара байланысы мен тығыз байланысы.

Ғылым Біздің айналамыздағы әлемде бар. Технология біздің өміріміздің барлық аспектілеріне көбірек енуде. Инженерия жолдар мен көпірлерді жобалауда, жаһандық климаттың өзгеруі мен қоршаған ортаны жақсарту мәселелерінде және т.б. қолданылады.

"STEM" аббревиатурасының транскрипциясы:

- Ғылым – Ғылым
- Technology – Технология
- Инженерлік – инженерлік
- Math – Математика

STEM негізінде осы тұжырымдаманың жаңа нұсқалары пайда болды:

Қазіргі заман ол қарқынды дамып жатқан, күрделі технологиялық және инновациялық қоғам. Бұл ортада ғылыми, саяси өзгерістер мен қатар әлеуметтік қатынастыр да шиеленісіп, күрделі социумдық қатынастар бір-бірімен өзара байланысып, әлсіз топтар дамыған ортаның қарқынына шыдамай жұтылып кетіп жатса, дамыған бәсекеге қабілеттілер топтың алдына шығып өз деңгейі мен қабілеттілігі арқасында өзіндік орындары нық тауып алуда. Бұл деңгейге қалай жетуге болады сонда? Сөз жоқ білім мен ғылымның әлеуетін арттыру, оның тиімділігі мен жетістігін қолдану, одан әрі дамыту, көлемін ұлғайту деп жауап беруге әбден болады.

STEM технологиясы ол білім беру мен оқытудағы әдістердің біріктірілген жүйесі. Осы арқылы түрлі ғылыми ойлар мен тұжырымдар практикалық тұрғыда сынақтан, тексеруден өтіп, шынайы өмір саласында зерттеледі. Осы негізде мектеп, қоғам және әлем атты кеңістіктік байланыс жүйесі іске асып осы технология аясында сыннан өткен түрлі жобалар мен әдістер, іс-әрекеттердің жүйелері іске асып халық игілігіне жаратылады.

Елімізде де STEM білім беруді дамыту біртіндеп қолға алынып келеді. Алғаш 2017 жылдан бастап бастап енгізілген бұл технологияның қазіргі таңда өзектілігі жоғары, басқасы басқа, бірақ осы дәл біздің еліміз үшін аса қажет. STEM оқыту технологиясы бірнеше ғылым саласын қамтып және олардың басын біріктіре отырып, кешенді түрде білім беретін оқыту технологиясы. Студенттерді бәсекеге қабілетті жан-жақты дайындауда тиімділігі аса зор.

STEM- оқыту технологиясы алдымен ғылым деген бағытты біріктіреді. Ғылым бұл адамзаттың ақыл ойын кешенді түрде белгілі бір мақсатқа жұмылдырып, нақты нәтижеге, мақсатқа қол жеткізу үшін жасалатын осы жолда оның нақты бағдарламасы болатын, уақыты

жоспарланған және қажетті ресурстармен қамтылуы аса қажетті күрделі әрі кешенді сала немесе бағыт. Ғылым негізі идеядан басталады, нақты ой тұжырымдалады. Ал идея дегеніміз ол ой мен қиялдың нақты жоспарланған, тұжырымды нәтижесі. Ойлану мен қиялданудың бірігуі ол аса құнды идеялық шешімге әкеледі. Ол адам санасында жаңғырып, жаңартылуы да мүмкін. Ол ойлау мен қиялдаудың жоғары деңгейінде бір-бірін өзара толықтырып бірнеше нұсқалы идеялардың қалыптасуына әкеледі. Бұл өте күрделі бихевиористік құбылыс. Осындай идеялардың пайда болуын біз шығармашылық идеялар деп те атаймыз. Өйткені адамның психологиялық сана-сезімінің даму ерекшеліктеріне сай адамда қабілет деген ерекше қасиет бар. Міне осы қасиеттер адамдарды шығармашыл идеялар адамы немесе нақты орындаушы адам деген топтарға бөлуімізге жетелейді. Шығармашылық идеялардың дамуының түпкі өнімі ол шығармашылық жобалар. Шығармашылық жобалар ол түрлі бағыттар бойынша қалыптасқан идеялар негізінде эстетикалық немесе жарытылыс-техникалық, не болмаса гуманитарлық бағытта құрастырылған іс-әрекеттер нәтижесі немесе өнімі. Оның негізінде Ғылымның тармақтары дамиды. Ал оның негізінде ғылым дамиды. Ғылым дегеніміз ол танымдық бағыт. Осы арқылы тұлғаның қоршаған орта және ондағы барлық құбылыстар мен әрекеттер, заңдылықтар мен процестер туралық ақпаратпен қанығып қана қоймай оны бақылауы, зерттеуі мен тәжірибе жасауы арқылы дүниетанымдық кешенді көзқарасы қалыптасады. Бір сөзбен айтқанда адам дүниені, затты, әлемді таниды. Міне осы ғылым болып есептеледі. Мұның мағынасы әлі де зерттелу үстінде. Ғылым ол кез-келген қоғамдағы дамудың негізі бола алады. Ғылымды дамыту арқылы түрлі аса құнды идеялар мен жобалар дамып, кез-келген дүние немесе зат және барлық әлемнің мағынасын, құрылысын, іс-әрекетін, заңдылығын, ерекшелігін тануға, білуге, құнды ақпаратты алуға, түсінуге, игеруге, зерделеуге, бақылауға, анықтауға, зерттеуге және нақты қорытынды мен тұжырымдама жасауға қол жеткіземіз. Міне осыдан соң барып сол зерттеп білген әлемді ары қарай игеретін құралдар, технологиялар немесе іс-әрекеттер жиыны қалыптасады. Оны келесі бағыт – технология бағыты қарастырады.

Колледжде, үйірмелерде STEM оқыту технологиясы қалай жүзеге асады? Қабілетсіз тұлға болмайтынды, ол тұлғаның қандай да бір салаға, бағытқа икемі және қабілеті, қызығушылығы болады. Міне осыған байланысты бақылау мен зерттеу жүргізе отырып студенттердің осындай қабілет-қарымдарын анықтап аламыз. Содан соң студенттерге сабақ жүргізгенде сол қызығушылықтарды ашатындай тақырыптар аламыз. Осы тақырыптарды ары қарай түрлі тапсырмалар мен жаттығулар арқылы тартымды әрі өзекті етіп дайындау мұғалімнің шеберлігін, жан-жақты дайындығын, ізденгіштігі мен жүйрік қиялын талап етеді. Студенттерді сабаққа қатысты белгілі тақырып аясында ұйымдастыра отырып, оларды шартты түрде негізгі 3 топқа бөлеміз. Бұл топтар яғни сәйкесінше болашақ ғалымдар, болашақ инженерлер және болашақ энергетиктер болып бірнеше топқа бөлінеді. Мысалы, біздің сабақтағы мақсатымыз электромагниттік индукция құбылысын түсіндіру болса, бір топ өз салаларына сәйкес болатын Фарадей заңдарын түсіндіруді өз мойнына алады, ал келесі топтан электромагниттік индукцияның ашылуын түсіндіру сұралады. Соңында барлық өлшемдер мен жобалар мәліметі болашақ энергетиктер тобына беріліп олар қолдарындағы материалдары бойынша электромагниттік индукция құбылысын тәжірибе түрінде көрсетеді. Сонымен қатар жаратылыстану, техникалық бағыта бойынша түрлі зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруға, мәселен әртүрлі физикалық құбылыстарды жасауға болады. Бұл өте қызықты әрі еңбектенуді қажет ететін зерттеу әрекеті. Нәтижесінде студенттердің сабаққа қызығушылықтары артып, ынтасы өседі, аталған тақырып бойынша жанын сала жұмыстанады және бастысы білімі мен дүниетанымы кеңейеді, практикалық жұмысты ұйымдастыру мен орындау қабілеті артады. Бұл мұғалім жұмысының да сапалы болуына мүмкіндік жасайды. Осы арқылы мұғалім де жұмыстана біліп, үйренеді. Жаратылыстану-техникалық бағыт бойынша мысалы көптеген жобалық, зерттеу тақырыптарын алуға, ұйымдастыруға, орындауға және дайындауға болады.

STEAM оқыту әдісінің ғылымды дәстүрлі оқытудан айырмашылығы неде?

Бұл аралас оқу ортасын білдіреді және ғылыми әдісті күнделікті өмірге қалай қолдануға болатындығын көрсетеді. STEAM – бұл колледжде және одан тыс жерлерде жобалық және оқу – зерттеу қызметін жүзеге асыру бағыттарының бірі.

«STEAM» бағдарламасы бойынша білім алушылар физика мен математикадан басқа робототехниканы, бағдарламалауды, өз роботтарын құрастыруды және бағдарламалауды үйренеді.

STEM оқыту ерекшеліктері:

- Пәндер бойынша емес, «тақырыптар» бойынша интеграцияланған оқыту.
- Ғылыми–техникалық білімді нақты өмірде қолдану.
- Сыни тұрғыдан ойлау және проблемаларды шешу дағдыларын дамыту.
- Өз күштеріне деген сенімділікті арттыру.
- Белсенді байланыс және топтық жұмыс.
- Техникалық пәндерге қызығушылықты дамыту.
- Келесі кезеңдерді қамтитын жобаларға креативті және инновациялық тәсілдер:
 - сұрақ (тапсырма);
 - талқылау;
 - дизайн;
 - құрылымы;
 - тестілеу;
 - даму.
- Оқу мен мансап арасындағы көпір.
- Студенттерді өмірдің технологиялық инновацияларына дайындау.

Осылайша, STEM-бұл сабақтан гөрі көп нәрсе. STEM іс-шараларының арқасында студенттер қазір үйреніп жатқан нәрселерінің өз болашағына және бүкіл әлемнің болашағына қалай енетінін көре алады. STEM оқыту студенттерді ақпараттық қоғамдағы өмірге дайындауға бағытталған.

ҰЛТТЫҚ ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ МЕМЛЕКЕТ ҚҰРУДЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ

Удирова Анар Саматқызы

Оңайбай Көшекөв атындағы аграрлы-техникалық колледжі, Атырау қаласы

Демократиялық мемлекет дегеніміз-құрылымы мен қызметі халықтың еркіне, адам мен азаматтың жалпыға бірдей танылған құқықтары мен бостандықтарына сәйкес келетін мемлекет. Демократиялық мемлекет-адамдардың бостандық құқықтарына негізделген азаматтық қоғам демократиясының маңызды элементі. Бұл мемлекеттің барлық органдарының билігі мен заңдастыруының қайнар көзі-халықтың егемендігі.

Мемлекетті демократиялық деп жариялау жеткіліксіз (мұны тоталитарлық мемлекеттер де жасайды), бастысы - оның құрылымы мен қызметін тиісті құқықтық институттармен, демократияның нақты кепілдіктерімен қамтамасыз ету.

Мемлекет қалыптасқан азаматтық қоғам жағдайында ғана демократиялық сипаттамаға сәйкес келе алады. Демократиялық мемлекеттің функцияларына халықтың ортақ мүдделерін қамтамасыз ету, бірақ адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын сөзсіз сақтау және қорғау кіреді.

Демократия идеясы қазіргі әлемде кеңінен таралып, танылғанымен, жер бетіндегі халқының аз бөлігі осы басқару формасында өмір сүреді.

Ұлттық демократияның экономикалық алғышарттары. Демократияның маңызды экономикалық алғышарттарының бірі-жалпы индустриялық және экономикалық дамудың салыстырмалы түрде жоғары деңгейі. Экономикалық көрсеткіштер бойынша демократиялық

елдер авторитарлық және тоталитарлық мемлекеттерден әлдеқайда озық. Алайда экономикалық даму деңгейі мен демократия арасында тікелей себеп-салдарлық байланыс жоқ. Демократияның мұндай алғышарттары урбанизацияның жоғары дәрежесі индустриялық дамуға байланысты.

Демократияның тағы бір маңызды шарты-газеттердің, радио мен теледидардың таралуымен сипатталатын бұқаралық ақпаратқұралдарының дамуы. БАҚ азаматтарға саясатты құзыретті түрде бағалауға көмектеседі: қабылданған шешімдер, партиялар, сайланбалы лауазымдарға үміткерлер және т.б. аумағы үлкен және халқы көп елдерде бұқаралық ақпаратсыз демократия мүмкін емес.

Демократияның маңызды алғышарттарының бірі-нарықтық, бәсекеге қабілетті экономика. Тарих нарығы мен жеке меншігі жоқ мемлекеттерде демократияның бар екендігінің мысалдарын білмейді. Нарықтық экономика экономикалық және саяси биліктің қоғам топтарының бірінің немесе партиялық-мемлекеттік аппараттың қолына шоғырлануына жол бермейді. Ол жеке тұлғаның автономиясын қамтамасыз етеді, оны тоталитарлық мемлекеттік бақылаудан қорғайды, оның демократияға қажетті бостандыққа ұмтылу, жауапкершілік, кәсіпкерлік сияқты қасиеттерін дамытуға ынталандырады. Нарықсыз қазіргі демократияға негізделген азаматтық қоғам болуы мүмкін емес. Бәсекеге қабілетті нарықтық қатынастарға мұқтаж демократия мемлекеттік кәсіпорындар мен әлеуметтік қамсыздандыру жүйесінің айтарлықтай дамуымен өте үйлесімді.

Ұлттық демократияның әлеуметтік алғышарттары. Нарықтық экономика командалық экономикалық жүйеден гөрі азаматтардың әл-ауқатының салыстырмалы түрде жоғары деңгейі сияқты демократияның маңызды алғышарттарын құруды қамтамасыз етеді. Бұл әлеуметтік қақтығыстарды жеңілдетуге, демократия үшін қажетті келісімге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Қоғамдық байлық, егер ол әлеуметтік теңсіздікті тегістеуге ықпал етсе, қоғамның демократиялануына жағымды әсер етеді. Бұл демократияның келесі алғышарты. Әлеуметтік теңсіздіктің поляризациясы өткір саяси қақтығыстарды тудыратыны дәлелденді, оларды демократиялық институттар мен әдістер арқылы шешу мүмкін емес. Сондықтан қоғамның байлар мен кедейлерге поляризациясы демократия үшін үлкен кедергі болып табылады, дегенмен бұл басқару формасы тауарларды тең бөлу кезінде мүмкін емес.

Демократия үшін қазіргі индустриалды дамыған елдерде басым әлеуметтік теңсіздіктің ең қолайлы моделі болып табылады. Бұл модель бір әлеуметтік топта (сыныпта) әр түрлі тапшы тауарлардың (табыс, байлық, бедел, билік, білім және т. б.) шоғырлануына жол бермейді, бірақ оларды қоғамға таратуды талап етеді, осылайша бір жағынан төмен индикаторы бар адам (мысалы, билікке қол жеткізу) оны өтей алады басқа игіліктерге ие болу (мысалы, жоғары табыс пен білім). Әлеуметтік теңсіздіктің бұл құрылымы қоғамның мәртебесін поляризациялауға және өткір жаппай қақтығыстардың пайда болуына жол бермейді.

Әлеуметтік теңсіздіктің ыдырауы көбінесе әлеуметтік плюрализм сияқты демократияның жалпы алғышарттарымен сәйкес келеді. Бұл халықтың әлеуметтік құрамының әртүрлілігін, ондағы салыстырмалы түрде біртекті, аморфты массаның емес, нақты қалыптасқан таптардың, кәсіби, аймақтық, діни, мәдени, этникалық және ұжымдық өзіндік санасы бар басқа топтардың болуын білдіреді. Мұндай топтар мемлекеттік биліктің шоғырлану тенденциясын тежейді, оны монополиялауға ұмтылатын күштерге қарсы тұрады және билікке тиімді бақылау орнатуға мүмкіндік береді. Әлеуметтік плюрализм азаматтық қоғамның дамуын, оның мемлекеттен тәуелсіз партиялар мен мүдделер топтарын, яғни саяси плюрализмді қалыптастыру қабілетін сипаттайды.

Әлеуметтік плюрализм демократияның маңызды алғышарттарына қайшы келмейді, өйткені көптеген және ықпалды орта таптың болуы, өйткені бұл таптың өзі ішкі сараланған және маңызды стратификациялық көрсеткіштерге жақын әр түрлі топтардан тұрады: табыс, білім және т.б. орта тап жоғары білім деңгейімен, жеке тұлғаның өзін-өзі тануын дамытумен, өзін-

өзі бағалаумен, саяси пайымдаулардың құзыреттілігімен және белсенділігімен ерекшеленеді. Ол төменгі және жоғарғы қабаттардан гөрі демократияға қызығушылық танытады.

Ұлттық демократияның жалпы алғышарты-халықтың сауаттылығы, оның жалпы білімі. Тұлғаның саяси пайымдауларының құзыреттілігі, оның интеллектуалды дамуы, ойлау еркіндігі, өзін-өзі бағалау сезімі білімге тікелей байланысты екені анық. Білімсіз адам негізінен саясаттан тыс және демократиядан тыс, билік немесе басқа саяси күштердің айла-шарғы жасау объектісі болып табылады.

Әр түрлі экономикалық және әлеуметтік алғышарттардың болуы міндетті түрде басқарудың демократиялық формасын тудырмайды. Алайда, демократияға көшу нарықтық экономикасы, тегістелген әлеуметтік теңсіздігі және төмен қақтығысы, көптеген орта таптары және ықпалды нарықтық буржуазиясы, плюралистік әлеуметтік құрылымы бар индустриалды дамыған елдерде мүмкін және мүмкін. Керісінше, аз қамтылған адамдар көп, кірістер мен мүліктерді бөлуде поляризация және соның салдарынан өткір әлеуметтік қақтығыстар бар мемлекеттерде демократия тиімді және тұрақты болмайды.

Саяси мәдениет ұлттық демократияның алғышарты ретінде. Экономикалық және әлеуметтік факторлардың мемлекеттік құрылымға әсері көбінесе қоғамдағы үстем саяси мәдениетке байланысты. Бұл менталитет, саясатты қабылдау және түсіну тәсілдері, адам санасында қайта өңделген адамдардың тәжірибесі, олардың көзқарастары және азаматтардың билікке деген көзқарасын сипаттайтын құндылық бағдарлары.

Демократия тек белсенді және субъективті мәдениеттердің қасиеттерін біріктіретін азаматтық саяси мәдениеттің негізінде тамыр алады. Оның мұндай қосарлануы демократияға қажетті саясатқа белсенді қатысуды, бір жағынан басқару қабілетін, екінші жағынан заңға, көпшілік шешімдерге бағынуды көрсетеді.

Егер саяси мәдениеттердің кейбір түрлері демократияны бекітуге ықпал етсе, басқалары оған көшуге кедергі келтіреді. Осылайша, демократияға қарай қозғалыс мемлекетті, қоғамды және жеке тұлғаларды біртұтас тұтастық ретінде қарастыратын және жеке тұлға мен саяси институттардың мемлекетке қатысты автономиясына жол бермейтін "тұтас", жалпы саяси мәдениетті тежейді. Демократия саяси зорлық-зомбылыққа төзімді билік пен оның иерархиялық құрылымын құрметтейтін мәдениетке де қарсы. Керісінше, оны ашық, индивидуалистік саяси мәдениет қолдайды, ол қоғамдық плюрализмге жол береді және адам құқықтарын, оның бостандығы мен жауапкершілігін, өзін-өзі шектеу мен мәмлеге келу қабілетін жоғары бағалайды.

Діннің әсері. Дін саяси мәдениет пен азаматтардың мінез-құлқына үлкен әсер етеді. Көптеген жолдармен менталитетті, саяси сана мен адамдардың дүниетанымының ең терең құрылымдарын қалыптастыру арқылы дін демократияға көшуді тежеп, оны ынталандыруы мүмкін.

Барлық діндер дерлік демократияның дамуын ынталандырмайды. Мәселен, мысалы, ислам онымен нашар үйлеседі, әсіресе оның саясат пен дін арасындағы, рухани және зайырлы өмір арасындағы айырмашылықтарды жоққа шығару идеялары. Ол азаматтардың саяси қатысу проблемасына жат. Жалпы алғанда, демократияға діндер мен мәдениеттер кедергі келтіреді, жеке тұлғаларды еркін кеңістік пен таңдау қалдырмайды және кемелдік пен толықтықты, жеке және қоғамдық өмірді діни реттеуді, оның түпкі мақсаттарға қатаң бағынуын талап етеді.

Ұлттық демократияның сыртқы саяси алғышарттары. Экономикалық, әлеуметтік, мәдени және діни факторлар демократияның ішкі алғышарттарын сипаттайды. Алайда оның өсіп келе жатқан маңызы сыртқы әсерге ие. Ол екі жолмен көрінеді: тікелей әскери, саяси, экономикалық, мәдени-ақпараттық және басқа да әсерлер арқылы және демократиялық мемлекеттер мысалының әсерінен. Тарих көрсеткендей, демократия тек ішкі дамудың ғана емес, сонымен бірге сыртқы әсердің, соның ішінде күштің әсерінен де болуы мүмкін.

Ұлттық демократияның әртүрлі алғышарттары белгілі бір елдердің оған көшу мүмкіндігін сипаттайды, бірақ олар бұл процестің мәнін әлі ашпайды.

Адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету - демократиялық мемлекеттің тағы бір маңызды белгісі. Дәл осы жерде ресми демократиялық институттардың саяси режиммен тығыз байланысы пайда болады. Демократиялық режим жағдайында ғана құқықтар мен бостандықтар нақты бола бастайды, заңдылық белгіленеді және мемлекеттің күш құрылымдарының озбырлығы алынып тасталады. Егер адам мен азаматтың жалпыға бірдей танылған құқықтары мен бостандықтары қамтамасыз етілмесе, ешқандай жоғары мақсаттар мен демократиялық декларациялар мемлекетке шынайы демократиялық сипат бере алмайды. Қазақстан Республикасының Конституциясы әлемдік тәжірибеге белгілі құқықтар мен бостандықтарды бекітті, алайда олардың көпшілігін іске асыру үшін әлі де жағдай жасау қажет.

Демократиялық саяси режим адамның саяси бостандығының жоғары деңгейімен, қоғамды мемлекеттік басқаруға әсер етуге мүмкіндік беретін саяси және құқықтық институттардың нақты өмірімен сипатталады. Демократиялық саяси режим, әдетте, саяси өмірге қатысудың дамыған формаларын реттейтін Конституциялар мен заңдарда көрініс табады: өкілді және тікелей Демократия институттары, кепілдендірілген азаматтық (жеке) және саяси құқықтар мен бостандықтар, тәуелсіз бұқаралық ақпарат құралдары, партиялық плюрализм, оның ішінде билікке әр түрлі қарсылық, биліктің бөлінуі, кең өзін-өзі басқару орындар мен кәсіптер, кепілдіктер, азшылықтар мен мн. др.

Саяси-құқықтық мәдениет, біріншіден, қоғамдық қатынастарды конституциялық-құқықтық реттеудің мазмұны мен формасына тікелей әсер етеді, екіншіден, бұл реттеудің тиімділігіне анықтаушы түрде әсер етеді.

Қазақстан мемлекеті қазақ жерінде қалыптасты. Демек, қазақтар осы территорияда ежелден қалыптасқан этнос ретінде мемлекетке табиғи және табиғи түрде өзінің тарихи атауын берді. Қазақ тілін Мемлекеттік деп тану да түсінікті. Орыс тілі ресми түрде мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қолданылады.

Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес барлығына тең құқықтар берілді, әртүрлі ұлт өкілдерінің бірлесіп, бейбіт өмір сүруі үшін құқықтық негіз құрылды. Сондықтан Қазақстан Республикасы - бүкіл халықтың мемлекеті. Бұл ереже Конституцияда жазылған мемлекет, оның органдары қызметінің қағидаттарымен бекітіледі.

Біріншіден, мемлекет, оның органдары өз қызметінде үнемі қоғамдық келісім мен саяси тұрақтылықты қамтамасыз етуге ұмтылуы керек. Қоғамдық келісім қоғамның тұрақтылығының, барлығының және әркімнің тыныш оқуға, жұмыс істеуге және өмір сүруге деген сенімділігінің кепілі болып табылады.

Екіншіден, мемлекет өзінің ішкі және сыртқы саясатын қоғамның экономикалық дамуын қамтамасыз ететіндей етіп жүргізуі тиіс, бұл ретте мұндай даму бүкіл Қазақстан халқының материалдық қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталуы тиіс.

Үшіншіден, мемлекеттік органдар мемлекеттік өмірдің барлық маңызды мәселелерін демократиялық әдістермен шешуі керек. Бұл, атап айтқанда, Конституцияны өзгерту сияқты маңызды мәселені халық референдумдарда шеше алатынын білдіреді. Референдум өткізу тәртібі арнайы заңда көзделеді.

Қазақстан Республикасы өз алдына демократиялық мемлекет құруды мақсат етіп отыр. Оны құрудың басты шарты-ұлтына қарамастан барлық азаматтарды тең негізде біріктіру. Осы халықаралық идеяға сүйене отырып, Конституцияда "халық" ұғымы қолданылады. Конституцияға сәйкес биліктің жалғыз көзі-халық.\

Демократияның көрінісі мемлекеттік органдардың азаматтардың қоғамдық бірлестіктерінің істеріне заңсыз араласуына тыйым салу болып табылады. Қоғамдық бірлестіктерді азаматтар мәдени, тілдік, діни және басқа да қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін құрады. Әрине, қоғамдық бірлестіктер Конституция мен заңдарды сақтауы керек. Олар әлеуметтік, ұлттық, діни алауыздықты тудырмауы керек. Олардың жұмысы мемлекет қауіпсіздігіне нұқсан келтіруге, конституциялық құрылысты күштеп өзгертуге, Қазақстанның аумақтық тұтастығын бұзуға бағытталмауы тиіс.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, демократиялық мемлекет - бұл саяси құқықтар мен бостандықтар, халықтың заң шығарушы билікті жүзеге асыруға қатысуы (тікелей және өкілдер арқылы) қамтамасыз етілетін мемлекет деп айтуға болады. Бұл құқықтық және саяси мәдениеттің жоғары деңгейін, қоғамда дамыған азаматтық сананы білдіреді. Демократиялық мемлекетте заң шеңберінде саяси партиялардың, қоғамдық бірлестіктердің қалыптасуы мен жұмыс істеуінде, саяси плюрализмде, баспасөз бостандығында және т. б. көрініс табатын жеке және топтық көзқарастар мен нанымдарды қорғау және насихаттау мүмкіндіктері қамтамасыз етіледі.

Демократиялық мемлекеттің маңызды белгілері-нақты өкілді демократия, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету.

Өкілдік демократия-азаматтарды білдіретін және заң шығаруға айрықша құқығы бар сайланбалы мекемелер арқылы халықтың билікті жүзеге асыруы. Өкілді органдарға (парламенттер, жергілікті өзін-өзі басқарудың сайланбалы органдары) халық өмірінің аса маңызды мәселелерін шешу құқығы беріледі. Әр түрлі елдердегі Конституциялар өкілетті органдарға әртүрлі өкілеттіктер береді, бірақ олардың ішінде заң шығарушы биліктің функциялары мен бюджетті қабылдау міндетті және маңызды болып табылады. Өкілді органдар атқарушы билікті тікелей бақылауға міндетті емес - бұл тек парламенттік басқару формасы бар мемлекеттерде танылады, бірақ кез-келген жүйеде бұл органдарға осы салада жеке конституциялық өкілеттіктер беріледі. Өкілді органдар қызметінің тиімділігі, егер шешуші болмаса, атқарушы билікпен ынтымақтастыққа байланысты. Тағы бір маңызды шарт - өкілетті мекеменің өз өкілеттіктері шегінде тәуелсіздігі, бәсекелес заң шығарушы биліктің болмауы, атқарушы биліктің өкілді мекемелердің құзыреттеріне араласпауы

Қазақстанда өкілді демократия Республика Президентінің сайлануымен, Парламенттің, сондай-ақ заң шығарушы және өкілді мекемелер мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының құрылуымен Конституциялық негізделген қамтамасыз етіледі. Әр деңгейде өкілді мекемелер белгілі бір өкілеттіктерге ие, олар кез-келген адамның араласу мүмкіндігін жоққа шығарады. Сонымен бірге, бұл жүйе біртұтас сипатқа ие, бір егемен мемлекет - Қазақстан Республикасын сипаттайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Дулатбеков Н.О., Амандықов С. К., Турлаев Е.В. Қазіргі Қазақстанның мемлекеттік және құқық негіздері. Оқу құралы-Астана: Фолиант.
2. ҚР Мемлекет және құқық негіздері: Оқу құралы / жауап. Г.С. Сапарғалиев. - 2-ші басылым., қайта өңдеу Алматы: бройлердің өнімі, 1999 ж
3. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Алматы "Жеті жарғы" 1998
4. Қазақстан Республикасының конституциялық құқығы. Сағындықова А. Н. Алматы, "Білім" 1999
5. Ибраева А.С., Ибраев Н.С.. Мемлекет және құқық теориясы: Оқу құралы. Алматы: университет, 2001

АРНАЙЫ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДА WEB СЕРВИСТЕРДІ ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

А.С. Қазмағамбетова

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы

XXI ғасыр-тәуелсіз еліміздің дүниежүзілік өркениетке өрлеу ғасыры. Тәуелсіздік туын көтерген жас мемлекетіміз білім саласында да өзіндік бағыт-бағдарын айқындап, әлемдік білім кеңістігіне шығуда жалпы білімнің жүйесі қоғам дамуымен бірге дамып, үнемі өзгеріп отырады. Оқушы білімін дамыту үшін жаңа ұғым, жаңа үлгі, жаңа тәсілдер керек.

Бүгінгі басты мәселеміз - білім сапасы десек, осы білім сапасын арттырудың тиімді жолы - білім беру жүйесінде түрлі технологияларды қолдану. Қазіргі заман талабына сай, әр

мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсетілген және оқытудың жаңа технологияларын, оның ішінде кәсіптік білім беру бағдарламаларының қоғам мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын қажеттеріне тез бейімделуіне ықпал ететін кредиттік, қашықтан оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану міндеті қойылған [1].

Қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Осыған орай жаңа ақпараттық технологияларды пайдалана отырып оқушылар бойынан төмендегі қабілеттерді дамыту көзделеді: -білім, білік дағдыларын дамытуға қызығушылығын арттыру; жауапкершілік пен міндеттерін қалыптастыру; есеп пен талдау жасау дағдыларын үйрету; логикалық және ақпараттық ойлау қабілеттерін дамыту; өз бетінше ізденуге үйрету және компьютерлік сауаттылыққа тәрбиелеу; алған білімдерін өмірде қолдана білуге тәрбиелеу.

Жаңа ақпараттық - коммуникативтік технологиялар-бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны. Коммуникация – ақпаратты тасымалдап жеткізу әдістері мен механизмдерін және оларды жазып жинақтап жеткізу құрылғыларын қамтитын жалпы ұғым. Ақпараттық-коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады. Оқытудың ақпараттық-коммуникативтік технологиялары бағыттары:

- а) электронды оқулықтар;
- ә) телекоммуникациялық технологиялар;
- б) мультимедиялық және гипермәтіндік технологиялар;
- в) қашықтықтан оқыту (басқару).

Ақпараттық-коммуникативтік технологияны оқу-тәрбие үрдісіне енгізуде мұғалім алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады: өз пәні бойынша оқу-әдістемелік электронды кешендер құру, әдістемелік пәндік Web –сайттар ашу; жалпы компьютерлік желілерді пайдалану; бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау; (мультимедиялық және гипермәтіндік технологиялар); қашықтықтан оқыту (Internet желісі) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету.

Білім беру саласына жоғарыдағы аталған озық технологиялардың енуі - мұғалімнің ойлану стилін, оқыту әдістемесін өзгертеді. Арнайы пәндерді оқытуда озық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты – студенттерге білім беру процесінде үлкен көмек беру. Мұндай технология түрлеріне оқыту бағдарламалары, оқытуда қолдануға арналған электрондық оқулықтар, тексеру бағдарламалары мен тестік, өзіндік жұмыстар ерекше орын алады және мұндай технологиялардың ең маңыздысы үлкен көлемде ақпараттар алу мүмкіндігі, қажетті білімді тез сұрыптау және оны меңгеру жылдамдылығы.

Мысалы, Wordwall - бұл әр түрлі пәндер бойынша интерактивті оқу-әдістемелік қосымшалар жасауға мүмкіндік беретін білім беру мекемелеріндегі білім беру процесін қолдау үшін арналған сервис деп есептеймін. Сервистің ерекшелігі, пайдаланушылар жасаған барлық тапсырмалар галереяда жиналған және жалпыға қол жетімді болып табылады. Wordwall құралдары әртүрлі интерактивті тапсырмаларды жасауға мүмкіндік береді: викторина, сұрыптау, топтастыру, жіктеу, мәтінді енгізу, кроссворд, уақытша таспа және т.б.

Іздестіруге оңай болу үшін барлық интерактивті тапсырмалар санат бойынша топтастырылған (пәндер бойынша). Категория бойынша таңдаудан басқа, қиындығына қарай да топтастырылған тапсырмаларды таңдап алуға мүмкіндік бар. Дайын тапсырмаларды серверге тіркелмегендер де пайдалануға мүмкіндігі бар. Жеке материалдарды жасау және сақтау қарапайым тіркеуден өткен соң ғана мүмкін болады. Сонымен қатар, өз материалдарын жасай отырып, пайдаланушы оларды жеке қолдану және жалпы пайдалану үшін сақтай алады. [5]

Google form сияқты веб-сервистерді, аралық және ағымдық бақылау жүргізуге сәтті пайдалануға болады. Оқушылар аккаунттарына кірместен, желі әлсіздігіне қарамай бірден ашылып, пайдалануда және тест жұмыстарын жасауда қарапайымды, қолжетімді, тегін ұсынылатын сервис. Оқушыларды бағалаудың тестін жасап, жауаптарын уақытты үнемдей отырып қадағалауға мүмкіндік береді.

Classtime оқушыларды бағалауға арналған интернет-құрал болып табылады. Ол [Kahoot](#) веб-сервисіне ұқсайды, бірақ оларды бір-бірінен ерекшелетін айырмашылықтары да бар. Бұл сервисіте мұғалім өзі тест құрып, оны редакторлеу мүмкіндігіне ие болады. Ал оқушы болса, компьютер, ноутбук немесе смартфонды пайдаланып, ПИН-код пен өз атын енгізеді, яғни тест кез келген Интернетке қосылған құрылғы арқылы ойнатылады. Classtime сервисінің Kahoot-тан айырмашылығының бірі – мұғалім сыныпты дәлірек басқара алады, әрбір оқушының жеке жұмысын бақылай алады. Барлық оқушылар бірдей тапсырмаларды алады, бірақ әр оқушы өз құрылғысында кездейсоқ таңдалған сұрақтарға жауап беріп, өз темпінде тестпен жұмыс жасай алады. Kahoot сервисіндегі сияқты әртүрлі алаңдататын факторлары жоқ, сондай-ақ оқушылар дисплейінде түгел сұрақпен бірге сурет толық көрсетіледі, әрі масштабталады. Тестті аяқтаған соң нәтижесін тек көріп қана қоймайсыз, Excel кестесінде барлық мәліметтерді алуға мүмкіндігі бар.

Whell of names сервисін оқушылардан кері байланыс алу мақсатында сабақтың рефлексия бөлімінде қолдануға болады. Бұл сервис өз алдына сауалнама жасауға арналған.

Қорытынды. Әрбір оқушының білім деңгейін талапқа сай көтеру үшін озық әдістемелік технологиялар қажет. Сол жаңа озық әдістемелік технологиялармен қаруланған, заман талабына сай оқытудың жаңа әдістерін, яғни ақпараттық – коммуникациялық технологияларды толық меңгерген педагог қана оқушылардың сапалы білім алуына мүмкіндік жасайды. Осы қосымшалардың бірін таңдау сабақ барысында мақсаттарға жету мен білімді игерту көзделеді. Мен осы қосымшаларды сабақтың білімді тиянақтау, топтық және жұптық, жаңа материалды игерту, үй жұмысын тексеру кезеңдерінде көптеп қолдануға болады деп есептеймін.

Жаңа Web технологияларды меңгеру интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына игі әсерін тигізеді, сондай-ақ білім беруде оқушылардың білім қорын молайтуға, белсенділіктерін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге көмектеседі. Оқушылар өз тәжірибелерін бір-бірімен, мұғаліммен қарым-қатынас жасау арқылы толықтырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования /Под ред.– М., 2009
2. <http://www.articulate.com>
3. <http://wiki.iteach.kz>
4. Имжарова З.У. «Сыни тұрғыдан ойлау», Ақтөбе-2015 ж
5. Шәріпбай А. А. Информатика: Оқулық, Алматы: Эверо, 2015 ж, [81-103] б

INNOVATIVE TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES USING THE EDUTAINMENT METHOD

A.Zh. Satayeva

Kostanay College of Automobile Transport

Key words: edutainment technology, brainstorming, open space, creative writing, creative trainings.

In teaching foreign languages in college nowadays, the primary task is to provide training of specialists combining professional competence and high culture, i.e. students

students must not only possess theoretical knowledge and a definite vocabulary, but also be able to express their speech intentions consciously and quite freely, to be full participants in productive speech communication [1]. It is impossible to interest students, to increase their motivation, to awaken interest in the subject, relying only on the old methods of work. Analyzing the teaching of foreign languages at school, then in college practice shows that usually the number of written exercises for working out lexico-grammatical skills dominates over exercises for the development of skills of unprepared speech, that is the main emphasis is put on teaching a foreign language using exercises as a means of learning, rather than as an expression of communicative purpose of teaching [1].

According to experts, modern language education in educational institutions needs: [2] changes in the requirements for the level of foreign language proficiency; definition of new approaches to the selection of content and organization of material; use of adequate methods and techniques of teaching, forms and types of control.

In the past we could tell students, "If you do this exercise, you will know the meaning of new words and will be able to translate the whole text!" Today, unfortunately, many students admit: "It's much easier for me to use the electronic translator on the computer!" Having analyzed the difficulties of today's students, I have identified the main language difficulties: the inability to formulate the main idea, to argue the judgments; the inability to form the text (statement) structurally and logically correctly; the inability to edit the text (both in oral speech and in writing).

The task of a modern teacher: to make the learning process exciting, meeting the interests and needs of students as much as possible [2]. And here Edutainment comes to the rescue. Edutainment is an English term derived from the merger of the words education (training) and entertainment (entertainment). The term was first coined back in 1973 by scientist Robert Heyman. Edutainment reflects the relationship between learning and entertainment, i.e., the learner focuses on the learning process while having entertainment goals. One should not think that edutainment is just some kind of playful practice that is already difficult to make time for in a busy class schedule. Edutainment is first and foremost a reinterpretation of traditional teaching forms in a modern way. The means of education are divided into traditional and modern ones: traditional ones are music, movies, comics, books, and TV programs, while modern ones are electronic systems (online exhibitions, electronic textbooks); personal computer systems (computer/video games, electronic encyclopedias, tests); web technologies (e-mail, blogs, chat rooms, video conferences).

Many traditional tools are not new to us, teachers: we watch fragments of foreign-language movies in the classroom, listen to music. For example, music will be an educational tool if you give the following task: listen to a song with some words missing (of course, the complexity depends on the level and age of the students) and fill in the blanks.

One of the educational tools is "brainstorming" or "actualization of abstract knowledge. For example, when studying the topic "Sightseeing in Britain (USA, etc.)" the task could be like this. Each of you is the director of a travel agency that claims a contract with the mayor's office. Prepare your itinerary of any 5 tourist attractions. You can use pictures, presentations, music, national symbols, slogans. The speaking time is 5 minutes. At the end of all performances, the "citizens of the city" will vote for the winner. The teacher, depending on the curriculum and on the basis of

his/her workload, can give a separate lesson, allocate 10 minutes for several lessons, prepare an extracurricular or even a school event - plenty of options.

One more option is very popular in modern American and European schools - "open space". Exactly this variant demands a high level of intellectual and personal activity, which is stipulated by the new standards [2]. Students are given a certain topic and the opportunity to move freely around the classroom and take part in any dialogues (the teacher does the same), at the end of the lesson (or event) everyone gathers together and shares their impressions. This can be used even in schools, younger classes with the following instruction: bring a few pictures (pictures) with representatives of different professions (professions of your dads, moms, etc.) and tell what and how these people do). This approach is also indispensable when studying "Car details" and "Types of competitors. Students love to perform, and after the rather boring but necessary practice of vocabulary and grammar in class, this kind of summarizing will make them very interested and happy.

In such discussions one can learn to express oneself clearly and concisely, to actively defend one's own point of view, to reject an erroneous opinion. It is also useful to use classes with "open space", i.e. implying free communication, during trips and excursions. Such means of edutainment are not something absolutely new and unusual, but undoubtedly increase students' motivation and contribute to the development of creativity.

As for the modern educational tools, the use of educational video games (Internet Olympiads) is designed not only for entertainment, but also to expand the mind, develop memory, logic, reaction, intellect, attention, artistic perception and imagination. Training is in the form of a game, in the process of memorizing included vision and hearing, which increases the quality of perception.

There are a number of interesting creative trainings, designed in a certain sequence from simple to complex, that is, from reproduction to composing one's own opinion. It is very important to pose personal questions to the students, e.g.: What does the information I received matter to me personally? How is my world different from the world of my peer abroad? Why are there these differences?

An example of creative training sessions: reconstruct the beginning and end of a story; reconstruct a dialogue from individual "guiding" lines; change the type of text (message to conversation, dialogue to description; answer a letter with a letter, a phone conversation).

The distinctive features of these trainings are that they are performed both orally and in writing; they are speech and creative in content; they are interesting and engaging for both students and teachers.

Exercises in the framework of the creative training for reading and listening: find and write down the necessary information; make a written overview of the topic or problem, using various sources in a foreign language; by analogy with the article, prepare material for the intended publication in a special journal; listen to the weather forecast in English and make it contrary in meaning (by key words); select any modern song with words on the topic in English and translate it; prepare a story with truthful and absurd .

Conclusion

Using the edutainment system by no means implies turning the entire learning system into a game model and does not cancel out the teacher's painstaking work in teaching basic skills, knowledge, and abilities. The traditional system of teaching foreign languages has a lot of advantages, but at the same time it has some excessive academicism and cumbersomeness. That is why any foreign language teacher is faced with the task of teaching "live language", to create the conditions, as close as possible to the conditions of real communication. According to experts, edutainment corresponds to the optimal solution of this problem. Teaching should be inseparably connected with entertainment, but the amount and type of educational tools the teacher can independently decide, proceeding from the specific situation.

I would like to conclude with the following parable: Once upon a time there lived a wise man who knew everything. A man wanted to prove that he didn't know everything. Clasp a butterfly in his hands, he asked: "Tell me, wise man, which butterfly I have in my hands: dead or alive?" And

he thought to himself, "If it says alive, I'll kill it, if it says dead, I'll let it out." The wise man thought it over and replied, "Everything is in your hands."

Everything is in our hands, colleagues!!! I'm on my way, I invite you to join me and together to master the specifics of lessons of different targeting in the technology of edutainment.

List of References :

1. Standard for Basic General Education in Foreign Language. The new state standards for foreign language 2-11 grades. Education in documents and comments. MOSCOW: AST. Astril, 2004.
2. Krowford J.B. Linguists in us. Blackwool & Sons. USA.
3. Baryshnikova N.V., Shevchenko T.D. Technology "SWOT-analysis" as a means of teaching foreign language speech // Foreign languages at school, 2011. № 9. p. 72-76.
4. Solovova E.N. Students' autonomy as the basis for the development of modern continuous education of personality. // Foreign languages at school, 2004. № 4. p. 11-17.
5. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. MOSCOW: IFLU, 2003.
6. Kolker J.M. et al. Practical methodology of foreign language teaching: Textbook. Y.M. Kolker, E.S. Ustinova, T.M. Emalieva. M.: Publishing Center "Academy", 2001.
7. Galskova N.D. Modern Methodology of Teaching Foreign Languages: Manual for Teachers. // N.D. Galskova. 3rd edition, revised and extended. M.: ARCTI, 2004.

STEAM ЖӘНЕ МАТЕМАТИКА

М.С. Лапиденова

О.Көшекөв атыдағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі директорының орынбасары, математик апәні оқытушысы

STEAM-білім беру-бұл перспективалы инновациялық білім беру технологиялары мен әдістерін енгізумен байланысты ғылым мен білімді байланыстарған жаңа бағыт.

STEAM: S – science, T – technology, E – engineering, a – art, M – mathematics, немесе: Жаратылыстану ғылымдары, технология, инженерлік өнер, шығармашылық, математика. Қысқаша, қазіргі әлемде ең көп сұранысқа ие пәндер. Бүгінгі таңда STEAM дамуы әлемдік білім берудегі негізгі трендтердің бірі екеніне таңдануға болмайды.

Жалпы халықаралық экономикада "Данышпандар дағдарысы" туындап отырғаны, технологиялық компанияларда білікті STEM мамандары жетіспейтіндігі жиі айтылып келеді. Жетекші компаниялар үшін дамудың негізгі бағыты-деректерді цифрландыру және талдау, сондықтан IT және Data Science құзыреттері технологиялық бизнеспен байланысты кез келген адамға, инженер маманға қажет болып отыр. Мысалы, 2020 жылы Қытайдың өнеркәсіптік кәсіпорындары цифрлық технологиялардың арқасында 4 трлн доллардан астам қосымша құн алды. McKinsey бағалауы бойынша, АҚШ-тың денсаулық сақтау саласына Data Science әдістерін енгізу 450 миллион долларға дейін немесе бүкіл сала бюджетінің 17% үнемдеуге мүмкіндік берген. Цифрлық технологиялар мен деректерді талдауды қолдану қызмет саласына қарамастан кез келген бизнеске пайда әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, сыртқы ақпаратты өңдеу өте күрделі мәселелерді шеше алады. Тамаша мысал — банк саласы. Ірі банктер әлеуетті клиенттер туралы кез-келген ақпаратты жинайды және өңдейді: әлеуметтік желілерден геолокацияға дейін. Олар бизнес-процестерді болжау және автоматтандыру үшін жасанды интеллект пен машиналық оқыту әдістерін белсенді қолданады. Тиісті жұмысшыларды дайындау үшін ірі алпауыт компаниялар STEM білім беруді дамытуға инвестициялауға итермелейді.

Студенттердің жаратылыстану, нақты ғылымдар саласындағы білім сапасының төмендеуі, студенттердің мотивациясының болмауы, оқытушылардың саны мен сапасы мәселелері барлық елдегі проблемалық мәселе болып табылады. Негізінен жұмыс берушілер

нақты ғылым мамандарына жақсы жалақы төлеуге дайын, алайда студенттер мұндай пәндерді негізгі пәндер ретінде таңдағысы келмейді, себебі қиын, уақытты көп талап етеді.

Сондықтан жоғары технологиялық өндіріс дамытын елдерде STEM білімі басымдыққа ие болып отыр. Ғылыми-инженерлік кадрлардың шұғыл қажеттілігін технологиялық прогреске және инновацияға негізделген экономиканың өсуіне бағдарланған мемлекет те, кадрлық тапшылықты сезінетін IT-компаниялар да түсінеді.

Ал енді неліктен STEM –білімі басымдыққа ие:

- Жаһандану кезінде әлемде, соның ішінде, Қазақстанда IT-мамандар, бағдарламашылар, инженерлер, жоғары жіне нано технологиялық өндірістердің, инженердің мамандары және т. б. жетіспейтін болады.

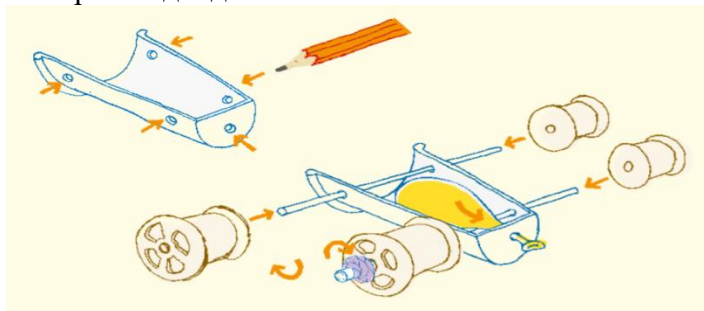
- Болашақта қазір өндірісте жоқ мамандықтар пайда болады, олардың барлығы технологиямен және жаратылыстану ғылымдарға негіздерген жоғары технологиялық өндіріспен байланысты болады.

- Сол себепті болашақ мамандарға жаратылыстану ғылымдары, инженерия мен технология салаларынан жан-жақты дайындық пен білім қажет болады.

Steam аббревиатурасын АҚШ Ұлттық Ғылым қорының қызметкерлері 2001 жылы жаңа білім беру парадигмасын белгілеу үшін енгізді. Оның көмегімен Америка Құрама Штаттарын ғылым мен өнеркәсіпті дамыту үшін жоғары білікті техниктермен қамтамасыз ету жоспарланды.

Бүгінгі таңда STEM мамандары-әлемдік еңбек нарығында ең көп сұранысқа ие адамдар. STEM сауаттылығын арттыру кез-келген маманға жоғары білікті еңбек нарығында сұранысқа ие болуға көмектеседі.

STEM-мен ашық онлайн білім беру алаңдарында танысуға болады. Мысалы, Coursera, EdX, Udacity-де әлемнің жетекші университеттерінің ұзақтығы мен күрделілігі әртүрлі курстар жарияланады. Қосымша ақыға курсты аяқтағаны туралы электрондық сертификат алуға болады. Мұндай сертификатты LinkedIn профиліне тіркеуге болады, оны көптеген ірі компаниялар тізімдейді.

STEM білім беруді дамыту перспективаларының арасында үш негізгі бағыт бар:

- білім беруді жекелендіру
Әлемнің жетекші университеттерінің көпшілігі білім беру бағдарламаларын жекелендіреді-студенттер міндетті түрде бірнеше негізгі пәндерге қатысады, ал қалғандары өздері таңдайды. Бір жағынан, бұл тәсіл әр студенттің әлеуетін ашады, екінші жағынан, әлеуетті жұмыс берушілердің сұраныстарына бейімделуге көмектеседі.
- жобалық ойлауға және топтық жұмысқа назар аудару
Қарапайым инженерлер заманауи бизнеске қызығушылық танытпайды. Оған командада жұмыс істей алатын және команданы басқара алатын жобалық көзқарасы бар инженерлер қажет. Бұл дағдыларды дамыту іскерлік білім беруде қалады, бірақ STEM-ден айырмашылығы, MBA-ның танымалдығы соңғы уақыттан төмендеп келеді.
Бизнестің заманауи инженерлерге деген сұранысын қанағаттандыру үшін STEM білім беру сөзсіз өз бағдарламасына "икемді" дағдыларды дамытуды енгізеді.

- оқытудың аралас форматы

COVID-19 пандемиясы онлайн білім беруді сауатты ұйымдастырудың маңыздылығы мен болашағын айқын көрсетті. Алынған әзірлемелерді пайдалана отырып, жоғары білімнің білім беру бағдарламаларын аралас форматқа аударған жөн: офлайн плюс онлайн.

Бұл тәсіл студенттерге өз кестелерін еркін жоспарлауға және жатақханалармен қамтамасыз етуге аз тәуелді болуға көмектеседі. Университеттер-жеке сабақ бере алмайтын әлемдік деңгейдегі оқытушыларды тарту. Аралас форматта университеттер оқытушылар мен аудиторияны оңтайландырып, жалпы тиімділікті арттыра алады.

Ұзақ мерзімді перспективада STEM университеттердің білім беру бағдарламаларының бөлігі ғана емес, сонымен қатар мектептер де болуы керек. Бұл дайындықтың бірыңғай жүйесін құруға, бүкіл білім беру жүйесінің тиімділігін, әлемдік аренада отандық ғылым мен өнеркәсіптің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға көмектеседі.

Оқушы үшін математиканың мәні неде?

Бірнеше жыл бұрын "Tatler үздік мектептер" қосымшасының беттерінде жазылған болатын: әлемді эмоционалды интеллект басқарады, математика мен физикаға балалар өмірлік мәселелер ретінде қарауы керек және тапсырмаларда X және Y емес, олардың достары Айна мен Айбар деп елестетуі керек.

Қазірде тренд өзгерді. Енді күнделікті өмірге жаратылыстану және нақты ғылымдар тұрғысынан қарау. Сабақта және өмірде болып жатқанның бәрін қарапайым және түсінікті жүйеге орналастыруға тырысу керек. Бұл тәсіл STEM – Science ("ғылым"), Technology ("технология"), Engineering ("инженерлік жобалау"), Math ("математика") аббревиатурасымен сипатталады.

Қазіргі заманғы STEM тәсілі эксперименттер арқылы алынған ақпаратты бекіту арқылы шеберлікті қалыптастыруға негізделген. Сабақтарда олар жеке пәндерді (мысалы, химия немесе информатика) оқымайды, бірақ бірнеше пәндердің түйіскен жерінде жобада жұмыс істейді (сондықтан кейбір мұғалімдер STEM аббревиатурасының орнына "жобалық қызмет" терминін қолданады). Бұл жобаны оқушылар талқылауы, жоспарлауы, тексеруі және жүзеге асыруы қажет. Жобалар ақылды автоматтандырылған қашықтан басқарылатын аквариум және ультрадыбыстық сенсорлары бар зағип адамдарға арналған жағдай болуы мүмкін.

Кейбір уақытта оқу бағдарламаларында STEM термині "ағайынды" – STEAM-мен бірге пайда болды. Мұндағы А әрпі Arts ("өнер") дегенді білдіреді. Бұл жерде біз өзімізге қарсы келеміз. Алайда Леонардо да Винчиді есімізге түсірсек- оның кескіндемедегі шеберлігі мен техникасы бір-біріне мүлдем кедергі келтірмеді, керісінше көмектесті. Егер Леонардо бұл процеске жүйелі түрде жақындасам, оның Мадонналары соншалықты шынайы көрінбейтін шығар. Суретші адам денесінің әрбір бұлшықетінің құрылымын егжей – тегжейлі зерттеді – бұл осы STEAM мысалы.

Арт-пәндер. Техникалық өнертабыстар мен ғылыми жаңалықтарға қажетті шығармашылықты дамытатынын ұмытпаңыз. Галилео өлең жазды, Эйнштейн скрипкада ойнады, Морзе портреттер салды. Біздің ғасырда өнердің өзі фотошопта өңдеуден бастап күрделі қондырғыларды жасауға дейін компьютерлік технологияны қолданады. Сондықтан, шығармашылықпен дарынды балалардың да цифрлық және техникалық дағдыларды игеруі мағынасы бар.

"Ақылды жылыжай" жобасын жасау

Информатика, инженерия, математика, физика, химия, биология, еңбекке баулу пәндерін біріктіреді.

Мақсаты: жүз пайыз автоматтандырылған жылыжай моделін құру.

Мерзімі: 1 жыл.

Оқушыларды топтарға біріктіріп, әрқайсысына жылыжайларында қандай өсімдіктер өсіргісі келетінін таңдауға шақырыңыз.

Биология сабақтарында балалар таңдалған өсімдік туралы бәрін біледі: жарық пен суарудың қандай режимі қажет, өнімділігі қандай биіктікке жетеді.

Содан кейін оқушыларды әр нақты өсімдікке суару жүйесін қалай қамтамасыз ету керектігі туралы ойлануға шақырыңыз. Схема келесідей: суару жер құрғақ болған кезде болуы керек. Бірақ сіз білуіңіз керек — дәл осы өсімдік үшін жер құрғақ па, әлде әлі ылғалды ма?

Топырақта қандай ылғалдылық деңгейі болуы керек екенін анықтағаннан кейін, балалар жылыжайда ылғалдылық сенсорын орнатады. Ол ылғалдылыққа байланысты өзгертін жердің кедергісін өлшейді. Сонымен, сенсор міндетті түрде калибрлеуді қажет етеді. Сондықтан физика сабағында сенсор өсімдіктің қажеттіліктеріне сәйкес калибрленеді.

Химия сабақтарында оқушылар топырақ құрамының өзгеруіне байланысты топырақтың әртүрлі құрамдарын және қарсылықтың өзгеруін зерттейді. Сенсор, өз кезегінде, Топырақ эрозиясы сыни болмайтындай етіп реттелуі керек.

Барлық бастапқы деректерді жинағаннан кейін студенттер оларды информатика сабақтарында өңдейді: сенсорлардың жұмысын бағдарламалайды және жылыжайдың ұсақ бөлшектерін 3D басып шығарады.

Басқа сабақтарда балалар ауа ылғалдылығы мен CO₂ датчиктерінің жұмыс принципін, жасанды жарықтандырудың жұмыс принципін үйренеді.

Егін жинау үшін студенттер түс сенсорының көмегімен егіннің піскенін анықтайтын Робот манипуляторының принциптерін меңгереді.

"Автоматты метеостанция"

География, информатика, физика, химия, еңбек қорғау, математика пәндерін біріктіреді.

Мақсаты: ауаның ылғалдылығы мен температурасын, көмірқышқыл газының мөлшерін, атмосфералық қысымды анықтай алатын метеостанция құру. Оған жел жылдамдығының сенсоры қосылуы мүмкін. Метеостанция әуе шарларында болады.

Орындалу мерзімі: 10 сабақ.

Жоба бойынша жұмысты оқушылар еңбек сабағында бастайды, онда мұғаліммен бірге метеостанцияның міндеттері мен функционалдығын талқылайды. Оқушыларды 3-4 мүшеден тұратын топтарға біріктіріңіз. Олардың әрқайсысы метеостанцияның өзіндік инженерлік көзқарасын дамытуы керек.

Қажетті электрониканы таңдау, корпусты әзірлеу және дайындау, барлық компоненттерді бір құрылғыға жинау және эргономиканы талдау еңбек сабағында да орын алады.

Математика сабағында оқушылар корпустың пішіні мен өлшемдеріне қатысты есептеулер жүргізеді. Физика және химия сабақтарында барлық датчиктерді дұрыс калибрлеу үшін тәжірибелер жүргізіледі.

Информатика сабақтарында оқушылар қашықтықтан беру және оқушы құрылғыларындағы көрсеткіштерді сақтау үшін метеостанция мен бағдарламалық жасақтаманың жұмысын реттейді.

"Ақылды үй" жобасы

Информатика, инженерия, математика, физика, химия, сәулеттік дизайн, еңбекке қорғау пәндерін біріктіреді

Мақсаты: тамақтану жаңартылатын көздерді пайдалану арқылы жүзеге асырылатын болашақ үйінің моделін құру.

Мерзімі: 6-9 ай.

Оқушыларды "Ақылды үйдің" мүмкіндіктері туралы өз көзқарастарын қарастыратын топтарға біріктіріңіз: үй моделін күн батареяларымен қуаттандыру, қозғалыс датчиктерін,

CO2 датчиктерін, ылғалдылық пен ауа температурасын реттеу, есіктер мен терезелерді автоматты түрде жабу және ашу, автоматты жарықтандыру және дабыл.

Еңбек сабақтарында әр топ Болашақ үйінің жобасын дербес әзірлейді: дизайн, едендер саны, террасаның, қосалқы ғимараттардың болуы.

Оларды дұрыс орнату үшін сенсорлармен тәжірибелер физика және химия сабақтарында жүргізіледі. Архитектуралық есептеулердің дәлдігі математика сабақтарында тексеріледі.

"Ақылдыүй" бағдарламалау, әрине, информатика сабақтарында жүреді. Модельге "Автоматты метеостанцияны" және "ақылды жылыжайды" қосуға болады.

Алгебра мен геометрияның интеграциясы: STEAM білімінде математика үшін қолдануға болатын мысалдар көрсетілген. Мұнда алгебра мен геометрияның интеграциясына сүйене отырып, вербалды емес дәлелдерді қолдана отырып, оқытуда қолданылатын теоремалар мен формулаларды дәлелдеуге болады.

Ең алдымен, бір формуланың ауызша және вербалды емес дәлелдерін көрсетейік:

N дәйекті сандардың қосындысының формуласын қарастырыңыз: $T_n = n(n+1)$

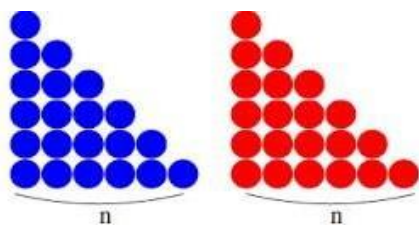
Ауызша дәлел:

$$1. \text{ для } n=1, T_1 = \frac{1(1+1)}{2 \cdot 1(1+1)} = 1$$

$$2. \text{ для } n=k, 1+2+3+\dots+k = \frac{k(k+1)}{2}$$

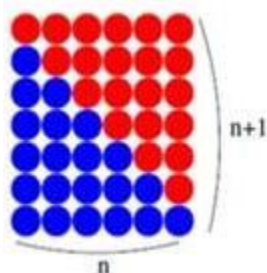
$$3. \text{ показывая правдивость для } n=k+1, \\ 1+2+3+\dots+k+k+1 = \frac{k(k+1)}{2} + \frac{k+1}{2} = \frac{(k+1)(k+1)}{2}$$

Студент Бұл дәлелде формуланы дұрыс түсінбейді Біз оқушыларымызды сабақ кезінде ойлануға мәжбүр етуіміз керек. Сабақтың соңында біз оқушылардың барлық сұрақтарына жауап беретін шешімді көрсетуіміз керек. Ауызша дәлелдеу шешім емес. Енді осы формуланың вербалды емес дәлелдерін қарастырайық. Вербалды емес дәлел:

Сурет. 3. Вербалды емес дәлел

T_n арқылы көк нүктелердің қосындысын белгілеңіз. Сол сияқты, T_n арқылы қызыл нүктелердің қосындысын белгілеңіз. Нүктелер саны бірдей болғандықтан, оларды бір формада белгілеуде ешқандай проблема жоқ. Егер суреттегі нүктелердің жалпы қосындысына қарасақ, $T_n + T_n = 2T_n$ екенін көреміз.

Егер біз қарап бейнесі алынған бірлестігі көк және қызыл нүкте, біз көреміз, сонда тіктөртбұрыш ұзындығы $(n + 1)$ және ені n екенін көреміз. Бұл формула төртбұрыштың ауданын $S = ab$, біз жазу бұл $2Tn = n(n + 1)$, содан кейін біз формуланы $Tn = \frac{n}{2}(n + 1)$. Дәлел аяқталды.

Көріп отырғаныңыздай, вербалды емес дәлелдер оқушыға бәрін мүмкіндігінше анық түсіндіруге көмектеседі. Мұнда вербалды емес дәлел оқушыға формуланың неліктен дұрыс екенін анық көрсетеді.

Зерттеулердің нәтижесінде вербалды емес дәлелдер бізге аксиомалар мен формулалардың дұрыстығын дәлелдеп қана қоймай, олардың дұрыстығын анық көрсетеді және бізді бұған сендіреді. Біз көрнекі түрде көретіндердің бәрін түсіну және есте сақтау оңай болғандықтан, вербалды емес дәлелдердің арқасында математика түсінікті және есте қаларлық болады.

Бір қарағанда, вербалды емес дәлелдерге қарау түсініксіз және қиын болып көрінгенімен, бұл біздің студенттеріміздің ойлау қабілеті жоқ екенін көрсетеді. Вербалды емес дәлелдер оқушылардың психикалық, математикалық және логикалық ойлауын жақсартуға, сондай-ақ олардың талдау және синтездеу қабілетін дамытуға көмектеседі. Білім беруде дәлелдемелердің барлық түрлеріне орын берілуі керек. Егер біз STEM білімінің негізгі мақсаттарының бірі студенттерге мәселені басқаша қарауға, оны басқа сабақтармен біріктіруге және шешуге мүмкіндік беру екенін ескеретін болсақ, онда математика оның өнер мен геометриямен байланысы нәтижесінде туындайтын мәселелерді шешетінін көреміз.

Пайдаланған әдебиеттер мен ресурстар:

- Мамедов Б., Шахбазова В. МАТЕМАТИКА В STEM-ОБРАЗОВАНИИ, ИНТЕГРАЦИЯ АЛГЕБРЫ И ГЕОМЕТРИИ
- <https://trends.rbc.ru/trends/>
- Токпалинова Анара Асалбековна. Использование STEAM – технологий на уроках математики и во внеурочной деятельности.
- <https://osvitoria.media/ru/experience/try-steam-proekta-kotorye-mozhno-realyzovat-v-shkole>

«PLATONUS» АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕСІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Тасымов Манарбек Болатович

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі
директордың ақпараттық-технологиялар жөніндегі орынбасары

Білім беруді жаңғырту - бүгінгі заманның талабы. Қазіргі таңда жаңа технологиялармен қатар жаңа бағдарламалар да жоғарғы оқу орындарының білім беру жүйесіне еніп жатыр. Солардың бірі – «Платонус» бағдарламасы.

«Platonus» - қашықтықтан және кредиттік жүйемен оқыту технологиясы процесін кешенді автоматтандыруды қамтамасыз ететін автоматтандырылған ақпараттық жүйе.

Жүйе колледждің нақты ақпараттары мен процестері көрсетілген орталықтандырылған деректер базасынан тұрады.

Әр студентке қажетті ақпаратты ашып қарауды, қызметкерге өзінің негізгі міндетін автоматтандыруды, қашықтықтан оқытындар үшін кейстер мен білімді бақылауға жедел қол жеткізуді, Интернет желісінде нақты уақытында тікелей оқытушымен қарым-қатынас жасауды немесе колледждің ішкі желісімен қарым-қатынас жасауды қамтамасыз ететін жеке кабинет (web-парақ) қарастырылған.

Әр студенттің өзінің жеке виртуальді кабинетін пайдалану мүмкіндігі бар:

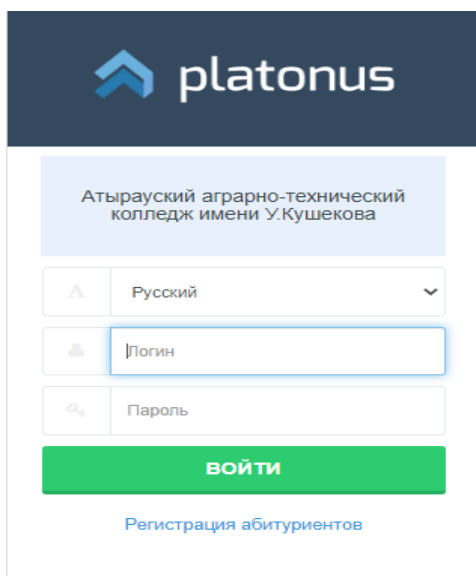
- өзінің жеке оқу жоспарын құру үшін элективті пәндерге тіркелуге;
- үлгідегі оқу жоспарымен және пәндердің силлабустарымен танысуға;
- оқу сабақтарының кестесі мен транскриптті қарауға;
- виртуальді аудиторияға қол жеткізу мүмкінді.

«PLATONUS» автоматтандырылған ақпараттық жүйесі университетте оқу процесін тиімді және оңтайлы ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Жүйеге кіру үшін келесілерді орындау керек:

- Браузерді ашыңыз (Internet Explorer немесе басқасы).
- Мекенжай жолағына портал мекенжайын теру керек <http://platon.aatk.kz:8080/>
- Ары қарай авторизация және тілді таңдау парақшасы ашылады

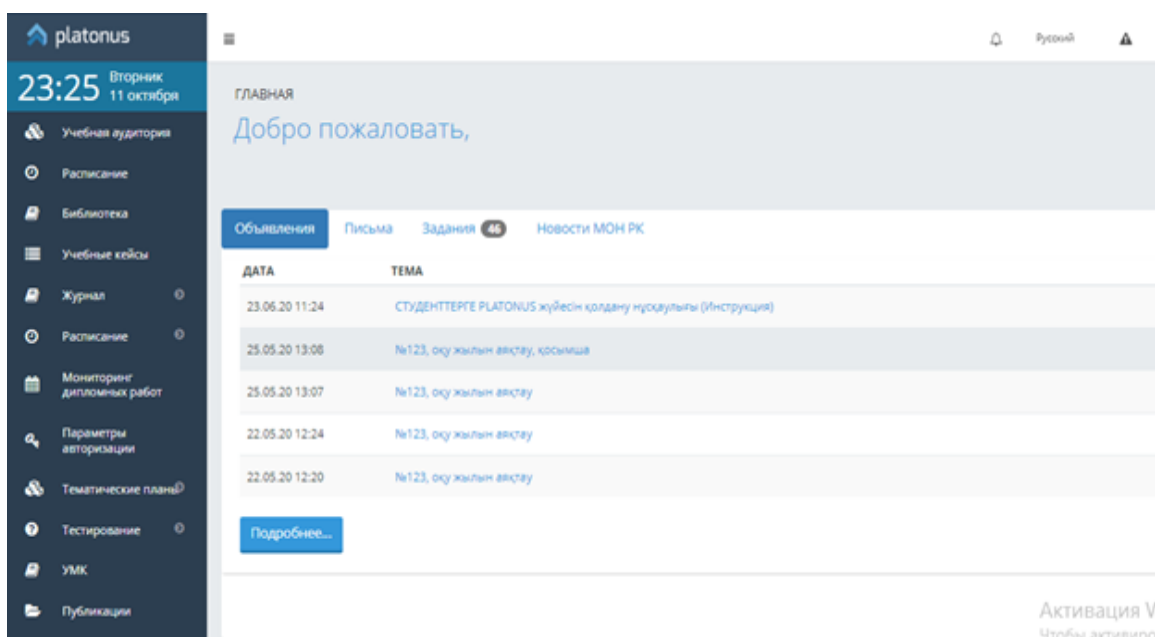
Мекенжай дұрыс енгізілмеген немесе компьютер желіге қосылмаған жағдайда парақша ашылмайды. Тілді таңдау парақшасында ашылмалы тізімнен тілді таңдау керек. Жүйе үш тілде қолданады – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде. Интерфейс тілін таңдағаннан кейін авторизация деректерін енгізу керек (логин мен құпия сөзді офис тіркеуші қызметкерлері береді). Сәтті авторизациядан кейін өзіңіздің Жеке кабинетіңіздің басты парақшасына кіресіз

Басты парақшаның сипаттамасы

Басты парақшада жұмысқа қажетті ең маңызды мәліметтер көрсетілген. Парақша бірнеше негізгі бөлікке бөлінген

1. Сәлемдесу;
2. Қолданушы туралы ақпарат;
3. Хабарламалар.
4. Сабақ кестесі,
4. Басты мәзір

Оқуаудиториялары. Оқуаудиторияларының тізімі Виртуалды оқуаудиториясы – білімалушылармен студенттер чат, хаттар, тапсырмалар алмасу арқылы байланыса алатын сабақ өткізу алаңы. Оқуаудиториясы пән бойынша оқу материалдарына (кейстеріне) дақолжетімділікті қамтамасыз етеді. Оқуаудиториялар оқу топтары бойынша құралады, бірақ оқуаудиториясына осы топта оқитын білімалушылармен оқытушы кіреді **ОӘК (оқу әдістемелік кешені)**

Пәннің оқу әдістемелік кешені (ПОӘК) – бұл рпәнге әзірленген оқу-әдістемелік құжаттамалар, оқыту және бақылау құралдарының жиынтығы. ПОӘК пәнді оқыту үшін жеткілікті толыққанды құжаттаманы қамтуы тиіс. ОӘЖ білім беру үрдісінің ашықтығын қамтамасыз етуге арналған және кез келген қолданушыға қол жетімді болуы тиіс. Жүйенің басты мәзірінен «ОӘК» модуліне кіру қолжетімді. Жүйе келесі іздеу сүзгілерін көрсетеді:

- Жыл – оқу жылдарының анықтамасы. Жүйенің бастапқы қалпы бойынша ағымдағы оқу жылын көрсетеді;
- Семестр – ЖОО семестрлерінің анықтамасы. Жүйенің бастапқы қалпы бойынша ағымдағы семестрді көрсетеді;
- Академиялық дәреже – ЖОО академиялық дәрежелерінің анықтамасы. Бастапқы қалпы бойынша мән таңдалмаған;
- Бойынша сұрыптау – іздеу сүзгісінен сәйкес келетін табылған нәтижелерді сұрыптау тәсілі. Бастапқы қалпы бойынша іздеу нәтижелері пәннің атауы бойынша сұрыпталады.
- «Академиялық ағындар» бағанасында оқытушының таңдалған оқу жылы мен семестрде берілген пән бойынша білім алып жатқан оқу ағындары көрсетіледі.
- Оқу ағындарының мәндері үтірмен бөлінген тізіммен көрсетіледі. Сабақ түрі бойынша өзіндік жұмыс болып табылатын академиялық ағындар көрсетілмейді. «Топтар» бағанасында оқытушының аталған оқу ағымдарына кіретін топтар көрсетіледі. Топтар үтірмен бөлінген тізіммен көрсетіледі.

Пән бойынша оқытушының ОӘК-і

Парақшаның жоғары жағында таңдалған оқу жылы, семестр, сондай-ақ тиісті оқу ағымдарға кіретін академиялық ағындар мен топтар көрсетіледі. Егер «Оқу жылы» іздеу сүзгісінде «Барлығы» мәні таңдалса, онда академиялық ағымдар мен топтарға сәйкес бағандар бос болып көрсетіледі. Оқытушы ашылған парақшада жүйеге өз ОӘК-ні жүктеу үшін «Қосу» батырмасын басуы қажет, жаңа парақшада қажетті файл таңдап, «Атауы»

бағанасында жүйеде көрсетілетін файлдың атауын енгізу қажет. ОӘК файлы сәтті жүктелгеннен кейін, жүктелген файлды сақтау және жою мүмкіндігі пайда болады.

Бұл бағдарлама қазіргі заманға лайықталған, студентке де, ата-анаға да оңтайлы. Себебі, «Білімді - ұрпақ ел болашағы». Сондықтан, егемен елдің болашағы баянды болуы үшін білімгерді жарқын жолға бастар бағыт-бағдар бергеніміз жөн.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ - ЗАМАН ТАЛАБЫ

Сүгірбекова Айнура Қуанышбековна

Құлан агротехникалық жоғарғы колледжі
Жамбыл облысы, Құлан ауылы

Білім - адамзат мәдениетінің ең ауқымды ұғымдарының бірі. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткенін білеміз. Қазіргі ақпараттық қоғамда өндірістің дамуының негізгі құралы болып ақпараттық ресурстардың қажеттілігі көрінеді. Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Осыған байланысты адамға ақпараттар кеңістігінде дұрыс бағытты таңдауға мүмкіндік жасай алатын оқытудың инновациялық технологиялары пайда болуда.

Білім беруді ақпараттандырудың қағидалары:

- қоғамның әрбір мүшесі үшін алынатын білімдер мен мәліметтердің түсініктілігі;
- жеке тұлғаның интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- білім мен тәрбиенің бірізділігі;
- жалпы компьютерлік сауаттылық;
- оқыту мен тәрбиелеудің жылдамдығы болып табылады.

Білім беруді жаңашаландыруды жүзеге асырудың маңызды бір сипаты: қазіргі уақыттағы оқыту үрдісін технологияландырудың қажеттілігінен туып отыр. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялары мен жаңа технологиялары бар. Сондықтан әртүрлі оқыту технологияларын, оқу мазмұны әрбір білім алушының жас және жеке дара психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибе жүзінде сыннан өткізу маңызды. Оқытудың озық технологияларын меңгермейінше қазіргі білім беру саласында сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу- тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Еліміздің болашақ ұрпағы үшін ХХІ-ғасырдың – ғылым ғасыры деген сипатын дәріптейтін заманауи жаңашылдық іс тәжірибелерді дамыту көзделген. Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Тұлғаның психологиялық ерекшеліктерімен табиғи қабілеттіліктерін ескере отырып, шығармашылық қабілеті мен сабаққа деген ынтасын арттыру, ой-өрісін, логикалық ойлау дәрежесін дамыту, сонымен бірге экономикалық, эстетикалық, гуманитарлық, халықтық педагогикалық тәрбие беруде де, ойлау қабілетін белсендендіру үшін түрлі әдістер мен тәсілдерді және технологияларды тиімді қолдана білу қажет.

Жалпы инновация дегеніміздің өзі («новация» - жаңа, жаңашылдық; «ин» «қайталанатын» процесс, деген ұғым) бар, әрекет етуші нәрсенің ішінде жаңаның пайда болуын, дамуын білдіреді. Бұл түсінік ХХ ғасырдың 30-50 жылдарында Европада ғылымның жаңа саласы ретінде пайда болған. Ал негізінде педагогикалық инновация ұғымын сипаттауды мына түрде беруімізге болады.

Білім берудегі адам қабілетімен іскерліктерін дамытуғы бағытталған оқу-тәрбиеде қолданылатын құралдардың арнайы формалары, әдіс-тәсілдері көрсетілетін психологиялық-педагогикалық нұсқауларға және оқу үдерісін жобалау, ұйымдастыру әрі жүзеге асыруға бағытталған біріккен педагогикалық іс-әрекетке жаңашылдық тұрғысынан келу инновациялық технология болып табылады. Демек, инновациялық технология маманның күзіреттілігіне ықпал ететін шығармашылық қасиеттерді, шеберлікті қалыптастыруға қолданылатын әдіс-тәсілдер мен амалдар жиынтығы болып табылады[8].

Инновациялық оқытудың ерекшеліктері:

- Көрегендік сипат алуы, дамудың жылдамдығы;
- Болашаққа үмітпен қарау;
- Өзіне, өзгеге талаптың жоғары болуы;
- Тұлғаға, оның дамуына бағытталуы;
- Шығармашылық элементтерінің міндетті қатысуы;
- Қарым-қатынастың ынтымақтастыққа, өзара көмекке негізделуі және т.б.

Бүгінгі жаһандану заманы жаңашылдық, жаңа көзқарастар мен өзгерістерге толы. Ал біз осы ағынмен өмірімізді жаңа өнімдерді, техникаларды, жетілген білімдерді, жан-жақты дамыған идеяларды пайдалану арқылы жалғастырып отырмыз. Сондықтан білім беру жүйесін ізгілендіру барысында оқыту үдерісіндегі, әдіс тәсілдерде жаңашылдыққа бағытталуы тиіс.[1],[2]

Қазіргі кезде білім беру мен білім жүйесін ұйымдастырудың оқу үдерісіндегі жаңа технологиялары ақпараттық технологияларды кеңінен қолдану аясын кеңейтіп мультипликацияны, бейнетаспа мен күрделі сызбалармен оқу материалдарын түсінікті баяндауға мүмкіндік береді. Мультимедиялық технологиялар адамға ақпаратты максималды жақын түрде сенсорлы елестету, ақпараттық және бағдарламалық аспектілері арқылы қолданушыға ақпаратты әр түрлі формада: мәтін, графика, анимация, дыбыс, бейнемен интерактивті режимде елестетіп көруге мүмкіндік береді. Ол үшін ақпараттық технологиялардың яғни компьютерлердің интернет желісіне қосылу мүмкіндігімен бірге дыбыстық әрлендіруге WT синтездерін, DSP сигналдық процессорларын, TW аудио сигналдар үшін сығушы синтездерді, CD-ROM лазерлік дискілерді пайдалану нәтижелі болады.[4]

Соңғы кездері оқыту үдерісінде осы мақсатта пайдаланылып жатқан электронды оқулықтар да кеңінен қолданылуда. Электронды оқыту бұл электрондық бизнес сервистерін және технологияларды пайдалану. Мұнда аудиториялық сабақтардың мүмкіндіктерін кеңейту үшін ұжымдық жұмыс құралдарын және электрондық контентті қолдану қарастырылған. Желілік инфрақұрылым электрондық оқу үшін технологиялық база болып табылады. Желілік инфрақұрылым өзінің күштілігімен, сенімділігімен, қауіпсіздігімен, ыңғайлылығымен ерекшеленеді және ашық оқу стандартына негізделеді.

Электрондық оқулық пен оқытудың негізгі мақсаты: «Оқыту үдерісін үздіксіз және толық деңгейін бақылау, сонымен қатар ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту». «Электрондық оқулықтарды» пайдалану білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырып, ойлау жүйесін, тәжірибелік ой тжырымдамасын қалыптастыруға шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Электрондық оқулық дегеніміз - мультимедиялық оқулық, сондықтан электрондық оқулықтың құрылымы сапалы жаңа деңгейде болуы тиіс. Электрондық оқулық уақыт үнемдейді, оқу материалдарын іздеп отырмай, өтілген және ұмытып қалған материалдарын еске түсіруге, сауалнамалар арқылы өзін өзі бағалауға зор ықпал етеді.

Электрондық оқыту формасы қашықтықтан оқу жүйесінің құралы болып табылады. Қашықтықтан оқыту жүйесінің негізгі көрінісі оқытушы мен студент арасындағы қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен тікелей қатынас орнатуында.

Қашықтықтан оқудың дәстүрлі оқу түрінен айырмашылығына мыналар жатады:

Ыңғайлылық - кез келген жерде, кез келген өзіңе ыңғайлы уақытта жылдам дайындалу мүмкіндігі.

Параллельдік - маман ретінде өсуі, жетілудің қатарлылығы. Үнемділік - оқу аудандары мен техникалық және жеткізу құралдарын қолайлы пайдалану.

Технологиялық - әлемдік постиндустриалды ақпараттық кеңістікте адам қозғалысын жылдамдататын ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың жаңа жетістіктерін білімдендіру үдерісінде қолдану.

Әлеуметтік тең құқылылық - студенттің материалдық және элитарлық, денсаулық жағдайы, тұратын орнына қарамастан тең білім алу мүмкіндігі.

Халықаралық - білім нарығында әлемдік жетістіктерді импорттау және экспорттау.

Икемділік - студенттер көп жағдайда лекция, семинар түріндегі сабақтарға қатыспайды. Өркім өзі таңдап алған мамандықты қажетті деңгейде игеру үшін өзіне керекті мөлшерде білім алады.

Модульділік. Қашықтықтан оқыту бағдарламаларының негізіне модульдік принцип саналады. Студенттер игеретін әрбір пән немесе пәндер жүйесі белгілі бір ғылым саласы туралы тұтас ұғым қалыптастырады. Ал, мұның өзі бір-біріне тәуелсіз оқу курстарынан жеке немесе топтық талаптарға жауап беретін оқу жоспарын құруға мүмкіндік береді.

Алыстан қызмет көрсету мүмкіндігі - студентпен білім беретін мекеме арасындағы қашықтық (байланыс жүйелері жұмысының сапалылығы жағдайында) тиімді білім беру үдерісіне кедергі болмайды.

Қамту - бұл ерекшелікті кейде «көпшілікті қамту» деп атайды. Олардың көптеген оқу ақпараттары көздеріне (электрондық кітапханалар, ақпарат базалары) ену мүмкіндіктері бар, сондай-ақ олар бір-бірімен және оқытушымен байланыс жүйелері немесе басқа да ақпараттық технологиялар құралдары арқылы байланыса алады.

Рентабельділік - қашықтықтан оқытудың бұл ерекшелігі оның экономикалық тұрғыдан тиімділігімен айқындалады.[3]

Жаңарған білім жүйесінің ерекшелігі - тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып үздіксіз өз бетінше ізденуіне мүмкіндік тудыру.

Технологиялардың танымал түрлерінің бірі - модульдік оқыту. Ол тұлғаның мүмкіндігіне даярлық деңгейін бейімдейді, ал дамыта оқыту оқушының жеке тұлғасын, оның біліктерін көтеруге ықпал етеді.

Қазір оқу-тәрбие үрдісінде телекоммуникациялық технологияларды қолданудың 2 жолы бар: білім алушылар мен мұғалімдерді желімен жұмыс жасауға дайын телекоммуникациялық жобалармен жұмыс жасауды ұйымдастыру және пәндік-әдістемелік Web-сайттар, Web-бетін құру болып табылады [6].

Аталған технологиялардың әр қайсысының оқу-тәрбие үрдісінде қолдану ережелері, талаптары мен сипаттары әр түрлі, бірақ сыртқы белгілеріне қарай жүйелеуде ұқсастықтар бар. Оны В.П.Беспальконың пікіріне сәйкес мұғалім мен білім алушының қарым-қатынасы (оқытуды басқару) тұйықталмаған және ырғақты (оқытушы мен білім алушылар арасында тұрақты түрде тура және кері байланыс орнаған); шашыранды (жаппай және топтық) және бағытталған (жеке); қолмен (вербальды) және автоматтандырылған (жасанды түрде қондырғылармен басқарылатын) болып бөлінеді.

Компьютерлік технологиялардың көмегімен әр түрлі дайын электронды ортада өз бетімен дайындалған сауалнамалар арқылы сабақта тұлғаның білімі мен іскерлік дағдыларын тексеріп бағалауға да болады.

Бейне ақпараттар мен презентациялар, салалық вебсайттарды сабақта пайдалану арқылы білім алушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттырып, ой өрістерін кеңейтуге болады.

Мен тарих пәнінің мұғалімі ретінде инновациялық білім беру бағыттарын тиімді қолдануға, барлық мүмкіндіктерді қалт жібермеуге тырысамын. Себебі, тарих - оқу пәні ретінде жалпы негізгі білім беретін барлық гуманитарлық және қоғамтанушылық

курстардың негізін құрайды. Тарих ұлттық өзіндік сана - сезімді және адамгершілік этикалық нормаларды қалыптастыра отырып, оқытудың дүниетанымдық негізін қалыптастырады. Тарихтың басқа пәндермен өзара байланысы талдау, жинақтау сияқты ортақ логикалық таным - әдістерін қолдануға мүмкіндік береді. Мысалы, гуманитарлық циклдағы пәндермен байланысы картамен, мәтінмен жұмыс істеу, оқиғалармен құбылыстардың ерекшеліктерін айқындау сияқты ортақ әдіс - тәсілдері негізінде іске асады. Студенттердің тарихқа деген қызығушылығын арттыру үшін сапалы білім берудің тиімді жолдарын таңдау, тарихи және мәдени мұралармен таныстыру, қосымша элементтерді пайдалану мен тарихи деректерді оқып білім алып шығармашылықпен айналысуына жағдай жасау сияқты жаңа педагогикалық технологиялармен инновациялық бағыттарды, әдістер мен тәсілдерді енгізу мен үшін тиімді. Бүгінгі таңда сабақ өткізудің түрлері өте көп.

Білімгерлердің сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытуға арналған оқытудың әдіс-тәсілдері білім алушыларға құбылыстардың себептерін толық ұғынуға, ережелер мен заңдылықтардың сырларын терең түсінуге, олардың ғылыми білімдегі орнын аңғаруға қолайлы жағдаяттар жасайды. Мұндай әдістер, әсіресе, табиғатынан тұйық, өз ойын тәптіштеп түсіндіруге шалағай, өздеріне сенімсіздеу, талданған мәселелерден, баяндалған тақырып мазмұнынан тиісті байлам, түйін жасауда жасқаншақтық байқататын білімгерлерге пайдасы ұшан теңіз екеніне көзіміз жетті. Сабақ барысында шәкірттердің сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін жетілдіруге, дамытуға арналған оқыту технологиясы оларға еркін ойлауға, байқалған, баяндалған мазмұнынан тәуелсіз пайымдамалар жасауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ білімгерлердің шығармашылық белсенділігі жоғарылайды, ұжымдық ойласу, ұжымдық тұжырымдар жасауға белсене атсалысады, ұжымдық қорытындыда өз үлесі бар екенін сезіп, қуаттана марқаяды, келесі мәселелердің түйінін шешуге еркін араласады, өз ойын жасқанбай айтуға үйренеді. Тақырыптың негізгі өзегін, бағытын, мән-мағынасын түсінеді, тіл байлығын жетілдіреді, өз ойын қысқа, мазмұнды, мағыналы, дәлелді баяндауға дағдыланады, пәнге қызығушылығы артады, ғылым негіздерін игеру әдістерін меңгереді, сөйтіп өзін келесе мәселені талдауға дайындайды.

Сын тұрғысынан ойлау – сынау емес, шыңдалған ойлау. Бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда студент өз даму деңгейіне сәйкес ойы шыңдалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Жұмыс жасау барысында мұғалім студенттің өзін ізденуге жетелейді. Біздің міндетіміз - студенттерге оның бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету.

Қорыта айтқанда, жаңа технологиялардың көмегімен білім алушылардың білімін жетілдіру мен оқу сапасын арттыруға болады. Қай халықтың, қай ұлттың болсын толығып өсуіне, рухани әрі мәдени дамуына басты ықпал ететін - білім.

Еліміздегі оқу орындарының білім деңгейін көтеру және онда жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқу-тәрбие үрдісін тиісті деңгейге көтеру, педагогикалық ұжымның жүйелі жұмыстарының нәтижесінде ғана жүзеге аспақ.

Сонымен қатар сыни тұрғыдан ойлау бағдарламасы бойынша жүргізілген сабақтар іздеудің мән-жайына қаныға, білімді тереңінен түсінуге және дәлелдер келтіру арқылы дәлелдеу тәсілдеріне жаттығып, теория мен практиканың бірлігін игереді. Сондай-ақ жеке және топпен бірлесіп мәселе түйінін шешу жолдарын табуға жаттығады, өз жолдастарының пікірімен санасуға, өткір сындарды тыңдап одан тиісті қорытындылар жасай білуге машықтанады.

Бұл бағдарламаны өз сабақтарында әдіс-тәсілдерін қолдану барысында түсінгенім білім алушылардың бірін-бірі тыңдап, құрметтеуіне үйретуі, бұрын үндемей отыратын балалардың сабақ барысында қызу араласуы сабақтың ерекше, олардың еркін сөйлеп, ойларын ашық жеткізуіне мүмкіншілік туғызады. Осы «Сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасы арқылы оқытудың тиімді екенін атап айтуға болады.

Білім беру процесі - ақпараттық қоғам жайындағы жасөспірімдерді жан-жақты даярлайтын процестер болуы қажет. Сондықтан білім беру жүйесінде компьютерлерді

пайдаланудың маңызы зор. Өйткені компьютер адам қызметінің барлық саласында еңбек өнімділігін арттыру құралына айналды. Болашақ мамандардың ақпараттық мәдениеті негіздерін қалыптастыру білімгерлердің компьютерде жұмыс жасауды игерумен тығыз байланысты.

Міне осыдан келіп жаңа оқыту технологияларымен ақпараттық технологиялар негізінде оқыту жүйесін ұйымдастырудың тиімділігін сипаттау қолайлы. Кейінгі оқыту технологияларының негізгі құралы болып отырған мультимедия-құралдары әртүрлі ақпараттарды өңдеуге мүмкіндік беретін ең соңғы үлгідегі прогрессивті техникалық инновацияларды пайдалану жаңа деңгейдегі білім беру технологияларын енгізуге мүмкіндік береді деуге болады. Қазіргі заман талабына сай білім алушылардың сапалы да саналы білім алуына ықпал етуші құралдарды пайдалануда ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа педагогикалық инновацияларды орынды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың негізгі міндеті болып табылады. [8]

М.Әуезов «Халықты халықпен, адамды адаммен теңестіретін - білім» - деп атап көрсеткеніндей, білімді, саналы, дарынды, іскер, ойшыл болашақ ұрпақты даярлауда ең алдымен білім қажет. Жас ұрпақтың рухын оятатын, елін, жерін құметтейтін, мәдени ұлттық қажеттілікке жараған білім – ең мықты білім. Әрбір ұстаз алдындағы басты мақсат – сапалы білім мен саналы тәрбие беру, тұлғаның заман талабы мен ағымына сай қалыптасуына ықпал ету екендігін бәріміз білеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. С.Әлкен. Жаңа технологиялар арқылы шығармашылыққа баулу.
2. «Қазақстан тарихы» №1 2006 ж Р.Қ.Қарсыбаева. Сын тұрғысынан оқу мен жазуды дамыту технологиясының ерекшелігі. №1 2009 ж.
3. Ә.Жүнісбек «Жаңа технология негізі – сапалы білім». Қазақстан мектебі. – 2008. - №4. – Б.1-2.
4. С.Мирсентова. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде. Қарағанды 2011 ж.
5. Тапаева А. П. Оқушыларға сапалы білім берудегі озық инновациялық технологиялардың тиімділігі. Молодой ученый. – 2014. - №20. – Б. 43-48.
6. «Ақпараттық технология және қашықтықтан оқыту». С.Т.Мұхамбетжанова
7. «Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту»
8. Ж.Досова «Жаңа технологияны оқытуда қолдану». Педагогикалық кеңес. – 2009. - №4. – Б. 16-25.
9. Инновациялық педагогикалық технологиялар.Қ.Сарбасова.(2006 ж)
10. Мұғалімге арналған нұсқаулық 1 деңгей, 2 басылым, 2014 - жыл

ИННОВАЦИЯ НЕГІЗІ-БІЛІМДЕ

Наубетова Рауза Шапхатовна

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы- техникалық колледжі арнайыпән оқытушысы

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі.

Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттық мәліметтер ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту білім беру мекемелерінің басты міндеті болып отыр. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай

қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек. Сондықтан да әрбір оқытушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуы қажет. Өйткені мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны ендіруді міндеттейді.

Білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі — оқытудың әдіс тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда оқытушылар инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде.

«Инновация» ұғымын қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Мысалы, Э.Раджерс инновацияны былайша түсіндіреді: «Инновация- нақтылы бір адамға жаңа болып табылатын идея». Майлс «Инновация — арнайы жаңа өзгеріс. Біз одан жүйелі міндеттеріміздің жүзеге асуын, шешімдерін күтеміз», — дейді.

Инновациялық құбылыстар білім беру саласында өткен ғасырдың сексенінші жылдарында кеңінен тарала бастады. Әдетте инновация бірнеше өзекті мәселелердің түйіскен жерінде пайда болады да, берік түрде жаңа мақсатты шешуге бағытталады, педагогикалық құбылысты үздіксіз жаңғыртуға жетелейді. » Масырова Р.Линчевская Т — «Жаңару» дегенімізді былай деп түсіндіреді: «Жаңару — белгілі бір адам үшін әділ түрде жаңа ма, әлде ескі ме оған байланысты емес, ашылған уақытынан бірінші қолданған уақытымен анықталатын жаңа идея.

Қазақстанда ең алғаш «Инновация» ұғымына қазақ тілінде анықтама берген ғалым Немеребай Нұрахметов. Ол «Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз — білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызметі» деген анықтаманы ұсынады. Н.Нұрахметов «Инновация» білімнің мазмұнында, әдістемеді, технологияда, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыруда, мектеп жүйесін басқаруда көрініс табады деп қарастырып, өзінің жіктемесінде инновацияны, қайта жаңарту кеңістігін бірнеше түрге бөледі: жеке түрі (жеке — дара, бір-бірімен байланыспаған); модульдік түрі (жеке — дара кешені, бір-бірімен байланысқан); жүйелі түрі (мектепті толық қамтитын).

Әдіскер С.Көшімбетова өзінің зерттеуінде оқу-тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін қолданудың мынадай ерекшеліктерін атап көрсеткен:

— дербес оқыту технологиясы оқу-тәрбие үрдісінде ғылымның негіздерін игерту үшін ізгілік, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыра отырып, жеке тұлғаның әлеуметтік-психологиялық жауапкершілін арттырады.

— қоғам мен табиғат заңдылықтарын кіріктіру негізінде меңгеруі;

— оқытушы білмейтін шығармашылық ізденіс негізінде өмірге келген жаңа қабілет;

— саралап деңгейлел оқыту технологиясында оқытудың мазмұны мен әдістері шығармашылық ізденіс іс-әрекет жасау негізінде адамның инновациялық қабілеттерінің қалыптасуына бағытталады.

— ақпараттық бағдарламалап оқыту — оқытудың мазмұнын пәнаралық байланыс тұрғысынан ұйымдастыру;

— иллюстрациялы түсіндірмелі оқытуда «адам-қоғам-табиғат» үйлесімдік бағыттағы дүниетанымында жүйелі саналы мәдениет қалыптасады;

— ізгілендіру технологиясында педагогика ғылымының алдыңғы қатарлы ғылыми жаңалықтарды тәжірибеде «бала – субъект», «бала-объект» тұрғысынан енгізіле бастайды да, ал ғылыми білімдер «оның тұрмысының әлеуметтік жағдайы мен іс-әрекетінің әлеуметтік нәтижесінің бірлігінде қарастырады;

Ал жалпы инновацияны модификациялық, комбинаторлық, радикалдық деп үш түрге бөлуге болады .

Модификациялық инновация — бұл бұрын қолда барды дамытумен, түрін өзгертумен айналысу. Бұған В.Ф. Шаталовтың математикаға жазған тірек конспектісі және оны көптеген мұғалімдердің пайдалануы мысал бола алады.

Комбинаторлық модификация — бұрын пайдаланылмаған, белгілі әдістеме элементтерін жаңаша құрастыру. Бұған пәндерді оқытудың қазіргі кездегі әдістемесі дәлел.

Радикалдық инновация — білімге мемлекеттік стандарттарды енгізу жатады. Мемлекеттік стандарт білім беруде, негізінен, мөлшерлерді, параметрлерді, деңгейлік және сапалы оқытудың көрсеткіштерін қалыптастырады.

Қазір республика оқу орындары ұсынып отырған көп нұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес кез-келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан әртүрлі оқыту технологияларын, оқу мазмұны әрбір білім алушының жас және жеке дара психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибеде сынап қараудың маңызы зор.

Ғылыми-педагогикалық әдебиеттерде іс жүзінде анықталып табылған оқыту үрдісінің нәтижесін көретін әдіс-тәсілдері, түрлері көбіне жаңашыл, инновациялық болып табылады.

Инновациялық процестерді ендіру үш өзара байланысты күштер анықталады: енгізілген технологияның ерекшеліктерімен; жаңашылдардың инновациялық әлеуетімен; жаңалықты енгізу жолдарымен.

Жаңа инновациялық оқыту технологиясы кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылады. Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады. ХХІ ғасырда болашақ мамандарды даярлау, олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері — кезек күттірмейтін өзекті қоғам талабы. Сондықтай біз болашақ педагог-психологтардың жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды қолдануға даярлығын қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасадық. Болашақ мамандардың жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды қолдануға даярлықты қалыптастыру мына көрсеткіштерді қамтиды:

Мотивациялық өлшемдеріне танымдық қызығуды қалыптастыру бейнесі жатады. Оған болашақ мамандарды қалыптастыру, құндылық қарым-қатынас, болашақ маманның өзінің кәсіби шеберлігін дамытуға талпынуы, болашақ мамандығын ерекше жақсы көруі, ұрпақ тәрбиесінде ұстаздың жетекші орнын сезінуі, кәсіби жеке біліктілік деңгейін көтеруге бағыттылығы, инновациялық іс-әрекетке ұмтылу әрекеттері кіреді.

Мазмұндық өлшемдеріне болашақ маманның жалпы мәдениеттілік дайындығы мен мәндік әдіснамалық дайындығының деңгейі, мамандығы бойынша білімі, педагогикалық біртұтас білім жүйесі, біртұтас педагогикалық үрдістің заңдылықтары, мен қозғаушы күштерінің жалпы теориялық білім негіздерімен қарулануы кіреді. Оған біртұтас педагогикалық үрдістің теориялық негіздерін және жеке тұлға теориясының ғылыми негіздерін меңгеруі, педагогикалық іс-әрекет теориясының негіздерін білуі, білім алушылардың барлық мүмкіндіктерін пайдаланғанда инновациялық іс-әрекеттің көбіне нәтижелі болатындығын сезіне алуы жатады.

Бейімділік өлшемдерін болашақ маманның барлық жағдайға бейімделе алу қабілеті атады: бейімділік жағдаятына бағдарлана алуы, микроорта өзгерістеріне сай қолайлы инновациялық педагогикалық технологияларды таңдай алуы. Бейімділік өлшемдері болашақ маманның білімгер мәртебесінен оқытушы, ұстаз мәртебесіне ауысуының ерекшелігін сезіне білуімен бейімділік іс-әрекетті жүзеге асырудың жаңа әдіс-тәсілдерін пайдалана алуларымен ерекшеленеді.

Танымдық өлшемдері болашақ маманның әлеуметтік кәсіби қоршаған ортаны жедел тани алуымен, өзін кәсіби жүзеге асырудың нәтижелі әдіс-тәсілдерін пайдалануымен, инновациялық педагогикалық технологияларға қызығу танытумен ерекшеленеді. Оған

болашақ маманның әлеуметтік кәсіби қоршаған ортаны біліп тануы, кәсіптік білімін өз тәжірибесінде қолдана білуі, инновациялық педагогикалық технологияларды оқып меңгеруі, үйренуі жатады.

Іс-әрекеттік өлшемдері болашақ маманның өзінің кәсіби іс-әрекетінің мақсаты мен міндеттерін анықтай алуы және педагогикалық қарым-қатынастық үрдісті тиімді жүзеге асыра алуымен өлшенеді. Оған болашақ маманның өз пәнін жете меңгеруі, біртұтас оқу-тәрбие үрдісінің психологиялық, педагогикалық негіздерін білуі, педагогикалық үрдісті жоспарлап, жүзеге асыра алуымен өлшенеді.

Технологияның өлшемдері оқытудың әдістемелік мақсаттары, оқыту үрдісі, оның міндеттерін анықтай алуы, оқытудың нәтижесін болжай алуы және психологиялық - педагогикалық білімдерді меңгерумен анықталады. Оған болашақ маманның біртұтас оқу-тәрбие үрдісінде сабақты тиімді ұйымдастыра білуі, оқушылармен ынтымақтастық қарым-қатынасты жүзеге асыра алуы, біртұтас педагогикалық үрдісті диагностикалай алуы және сабақтың нәтижесі жоғары болатындай ең тиімді педагогикалық технологияны таңдай алуы қажет.

Шығармашылық өлшемдеріне шығармашылық ептілікті, шығармашылық белсенділікті болашақ маманның шығармашылық-ізденушілік дамыту кіреді. Оған болашақ маманның ғылыми — зерттеу жұмыстарына өзіндік талдау жасай алуы, өз білімін көтеруге, жетілдіруге талпыныстың болуы мен инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдануға өзіндік жаңалықтар, өзгерістер енгізумен және жаңалықты шығармашылықпен қолдана алуымен сипатталады.

Осы аталған көрсеткіштердің әсерінен білім, кәсіп, іскерлік, іс-әрекет, игеру, нәтиже құралады. Білім жалпы, кәсіби, техникалық, арнайы білім болып бөлініп кәсіппен ұштасады. Ал кәсіп — мамандық таңдау, мамандықты меңгеру. Білім алып кәсіп иесі болу үшін іскерлік қажет. Іскерлік — оқу, білім, кәсіп, тәжірибе, ізденушілік, өзіндік жұмыс, іс-шаралар, дағдыдан туындайды. Іскер болу үшін іс-әрекетті меңгеру қажет. Іс-әрекет әрекеттен, операция, қимыл-қозғалыстан тұрады. Барлық үрдіс байланыса орындалғаннан соң нәтиже көрсеткіші пайда болады.

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ПӘНДЕР САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

А.Е.Ташенова

«Ақжайық аграрлық техникалық колледжі» МКҚК
Батыс Қазақстан облысы Ақжайық ауданы, Чапаев ауылы

Ғылыми жетекшісі: Д.С.Шарипова, қазақ тілі мен әдебиеті пәні оқытушысы- педагог зерттеуші

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы бүгінгі басты міндеттерінің бірі — жастарға терең білім беру. Ал, оның негізі оқыту үрдісін жақсартуға білім саласына жаңа технологияларды енгізу болып табылады.

Оқу – тәрбие үрдісіне заманауи технологиялар мен әдістерді енгізу оқушылардың білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып өз бетімен ізденуге шығармашылық еңбек етуге жол салады. Пәндерді оқытуда тиімді әдіс – тәсілдерді пайдалана отырып, сабақты қызығалықты да тартымды өткізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты екені баршамызға мәлім. Ақпарат маңызды рөл атқарады, студенттерден тез тіл табысу, ақпараттың жылдам ағынын шарлау, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру талап етіледі. Бұған танымдық және кәсіби құзыреттілік арқылы қол жеткізуге болады.

Білім берудегі құзіреттілік көзқарас студентке бағытталған және білім берудегі қазіргі тәсілдермен байланысты, өйткені ол студенттің жеке басына қатысты және оның белгілі бір әрекеттер жиынтығын орындау процесінде ғана жүзеге асырылуы және тексерілуі мүмкін. Осыған байланысты қазіргі педагогикалық үдерісте кәсіби құзіретті оқытушылардың ұйымдастыратын оқу іс-әрекетіндегі рөлі айтарлықтай артып келеді.

Құзіреттілік білім беру процесіне «енгізіледі»:

- Технологиялар;
- білім беру мазмұны;
- Оқытушылар мен студенттер арасындағы және студенттер арасындағы өзара әрекеттестік түрі.

Оқу-танымдық құзіреттіліктер- бұл логикалық, әдістемелік, жалпы оқу іс-әрекетінің элементтерін қамтитын студенттің өзіндік танымдық іс-әрекет саласындағы құзіреттіліктерінің жиынтығы. Бұған мақсат қоюды, жоспарлауды, талдауды, рефлексияны, өзін-өзі бағалауды ұйымдастыру тәсілдері кіреді. Зерттелетін объектілерге қатысты студент шығармашылық дағдыларды игереді: қоршаған шындықтан тікелей білім алу, оқу-танымдық есептерді шығару әдістемесін, стандартты емес жағдайларда әрекет етуді меңгереді. Осы құзіреттер шеңберінде функционалдық сауаттылықтың талаптары анықталады: фактілерді болжамнан ажырата білу, өлшеу дағдыларын меңгеру, танымның ықтималдық, статистикалық және басқа әдістерін қолдану.

Экономикалық пәндер сабақтарында оқушылардың оқу-танымдық қызметін қалыптастыру оқытушының өзекті міндеттерінің бірі болып табылады. Оқытудың танымдық құзіреттілігі сабақтар тек оқу материалын қабылдауға ғана емес, сонымен бірге студенттің танымдық іс-әрекетке қатынасын қалыптастыруға және өз бетімен жұмыстануға бағытталуы керек.

Өз бетімен жұмыстың маңыздысы — студенттің өз беттерімен орындай алуларына, оқуға белсенділігінің артуына, шығармашылығын қалыптастыруға ықпалы мол. Өз бетімен жұмыс жасау барысында Р.Сүлейменов өздігінен істейтін жұмыстарды әрекет сипатына қарай жаттығу, зерттеу шығармашылық жұмыстар деп топтастырады. «Шығармашылық еңбекте студенттің іскерлік қабілеті, білім көлемі, білім молдығынан туатын толық дербестігі айқын көрінуі тиіс».

Шығармашылық жұмыстар студентердің дүниетанымына, ізденімдік қабілетінің дамуына, тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Онымен қатар өздігінен ой қорытып, шешім шығаруға, дұрыс сөйлеп, сауатты жазуға, тіл байлығын арттыруға жәрдемдеседі. Оқытушының сабаққа дайындалғанда өзінің әрекеттерін ойластыруымен шектелмей, деңгейіне қарай студенттің әрекетіне мән беруі тиіс. Өзіндік жұмыстың түрлері сан алуан. Оларды топтастыру өте күрделі мәселе. Сондықтан студенттердің өзіндік жұмыстарын таныстыру үшін бірнеше шарттар мен белгілерді ескеру керек. Оқытудың мақсат міндеттеріне және пәннің мазмұнына, оқыту әдістерінің ерекшеліктеріне, студенттің даму дәрежесіне қарай өзіндік жұмыстарды бірнеше топқа бөлуге болады. Оның негізгі жиі кездесетін бір тобы — сабақ мақсатына қарай қолданылатын жұмыстың түрлері. Олар мыналар:

- жаңа білімді меңгеруі;
- жаңа білімді бекіту;
- білім мен дағдыларды қайталау, бақылау және тексеру.

Студент белсенділігінің құрылымында мыналарды бөліп көрсетуге болады:

- оқу, дербес, шығармашылық тапсырмаларды орындауға дайын болу;
- өз бетінше іс-әрекетке, өзін-өзі жетілдіруге, өзін-өзі талдауға ұмтылу;
- тапсырманы орындаудың мағыналылығы;
- оқытудың жоспарлылығы, ұйымдастырылуы;
- өзінің жеке деңгейін арттыруға ұмтылу.

Экономикалық пәндерді оқыту кезінде танымдық құзіреттілікті қалыптастыруға белгілі бір көзқарас қалыптасты. Ең бастысы-студенттерді оқу материалын зерттеу бойынша өзіндік

іс-әрекетке ынталандыру. Ол үшін студенттер әртүрлі шығармашылық тапсырмаларды орындайды. Бұл-кейстер, топтық жобалар, сөзжұмбақтар, іскерлік ойындар, сабақтан тыс іс-шаралар, жағдайларды шешу. Мұның бәрі тәуелсіз шығармашылық ойлауды, топта жұмыс істеуді дамытады.

Танымдық құзыреттердің тізімін, оларды экономикалық пәндер сабақтарында жүзеге асыруды қарастырсақ:

1. Өз кәсібінің мәні мен әлеуметтік маңыздылығын түсіну, оған тұрақты қызығушылықтың көрінісі. Мен өз сабақтарымда бұл құзыреттілікті өмірден мысалдар келтіре отырып, барлық тақырыптарға байланыстыруға тырысамын: бюджет бойынша, жалақы бойынша, еңбек ресурстары бойынша және т. б. Өмірден алынған мысалдар студенттерді өте белсенді етеді және қызықтырады, бұл студенттерді мысалдар келтіруге итермелейді.

2. Көшбасшы анықтаған мақсатқа және оған қол жеткізу әдістеріне сүйене отырып, өз қызметін ұйымдастыру. Бұл құзыреттілікке ең қолайлы тақырыптар: Бизнес-жоспар, еңбек ұжымының жетекшісі, жалақының мәні, бәсекелестер. Осы тақырыптар үшін іскерлік ойындар мен викториналар өткізген дұрыс.

3. Жұмыс жағдайын талдау, ағымдағы және қорытынды бақылау жүргізу, өз қызметін бағалау және түзету, өз жұмысының нәтижелері үшін жауапкершілік. Осы құзыреттілікті жүзеге асыру үшін мен экономикалық ойындар өткіземін, оған тақырыптар кіреді: кәсіпорынның пайдасы, еңбекті нормалау, өнімнің өзіндік құны. Ойынның мәні мынада, оқушылар өздері қызметкерлер, жұмыс берушілер рөлінде ойнайды.

4. Кәсіби міндеттерді тиімді орындау үшін қажетті ақпаратты іздеу. Ақпаратты іздеу кәсіби құзыреттермен тікелей байланысты, ол әр тапсырмада өзін-өзі орындау үшін жүзеге асырылады. Мен тесттер, кроссвордтар, сканвордтар, логикалық тапсырмалар, жағдайлар, презентациялар жасауды ұсынамын. Іс жүзінде студенттер осындай тапсырмаларды ықпалмен орындайды.

5. Кәсіби қызметте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану. Біз әлеуметтік желілердегі топқа шығармашылық тапсырмалар жүктейміз. Өзін-өзі оқшаулау режимінде Zoom платформасы оқуды жалғастыруға мүмкіндік берді. Біз ZOOM платформасын конференциялар, тренингтер мен семинарлар өткізу үшін қолданамыз.

6. Командада жұмыс істеу, әріптестермен, басшылықпен, клиенттермен тиімді қарым-қатынас жасау. Бұл құзыреттілік іскерлік ойындар, викториналар, олимпиадалар кезінде жүзеге асырылады. Бұл құзыретте қатысушыларды оқыту бірлескен қызмет процесінде жүреді. Бұл жағдайда әркім өзінің рөлі мен функциясына сәйкес өзінің жеке міндетін шешеді. Қарым-қатынас білімді бірлесіп игеру, бірлескен іс-әрекетті, нақты зерттелген іс-әрекет процесінде ынтымақтастық дағдылары мен дағдыларын үйрету процесіне ықпал етеді.

Колледж студенттерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруды жалпы мынадай әдістер көмегімен айқындауға болады:

- 1) арнайы өз бетімен орындауға арналған тапсырмалар жүйесі;
- 2) жобалау әдісі;
- 3) шағын топтағы диалогтық, проблемалық жағдаяттар.

Кәсіби құзыреттілік ең алдымен студенттердің ақпараттық сауаттылығы мен кез-келген мәселені дұрыс шеше білу қасиетінен көрініс табады. Оқушы қоғам талабына сай өзін-өзі үздіксіз жетілдіріп отыратын, кәсіби білімді, жаңа технологияларды меңгерген, ортамен қарым-қатынасқа тез бейімделе алатын, ұйымдастырушылық қабілеті жоғары, тәжірибесі мол т.б. қасиеттерді жинақтағанда ғана кәсіби құзыретті маман бола алады.

Танымдық іс - әрекетті жандандыру мақсатына жетудің құралы, ең алдымен, оқу іс - әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі формалары мен әдістерін қолдану болып табылады. Олар - студенттердің жеке тәжірибесін ашуға; әр студенттің қызығушылық, жетістік атмосферасын құруға; студенттің іс-әрекетін тек түпкілікті нәтиже бойынша ғана емес, сонымен қатар оған қол жеткізу процесі бойынша да бағалауға; оқу іс-әрекетін ұйымдастыру үшін сабақта жағдай жасауға мүмкіндік береді. Бұлар- студенттің табиғи өзін-өзі көрсету жетістіктері. Оқу процесінің барлық қатысушыларының өзара әрекеттесуі оқу

процесінің оң нәтижесіне әкелуі мүмкін. Әрбір сабақ оқытушының шығармашылық жұмысы. Қазіргі уақыт бүкіл адамзат қоғамының ғылыми – техникалық үрдіс пен өркениеттің даму кезеңіне бет бұрған уақыт деп есептеймін. Сондықтан да әр сабақты студенттердің есінде қалатындай етіп түрлендіріп отырған жөн.

Қазіргі ғылым мен техниканың дамыған заманында студенттің білім деңгейін тереңдету, ғылыми тұрғыда дамыту, өз бетімен жұмыс істеуге дағдыландыру, ойлау қабілетін дамыту, сөйлеу шеберліктерін арттыру, өз беттерімен ізденушіліктерін, ақпараттық құралдарды іздестіру және оны пайдалана білу мақсатында жаңа технология әдістерін тиімді пайдалану ұстаз шеберлігінің белгісі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Барысова Н.Т. Бәсекеге қабілетті мамандар даярлау – заман талабы. 28.11.2017./ <http://orleunursultan.kz/>
2. Вербицкий А. А. Жоғары мектептегі белсенді оқыту: Контекстік тәсіл М., 1991. 3. Исаева, Мынбаева А., Садвакасова
3. Жоғары мектепте оқытудың белсенді әдістері мен формалары-Алматы, 2005.

ӨНДІРІСТІК ОҚЫТУ САБАҚТАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ

Ильяс Сая Қуандыққызы

М. Ықсанов атындағы Қызылорда политехникалық колледжі, өндірістік оқыту шебері,
Қызылорда қаласы

Қазақстанның әлемдік білім беру кеңістігіне кірігуінің өтіп бара жатқан процесі білім беру жүйесін әлемдік стандарттарға сәйкес келетін сапалы жаңа деңгейге шығаруға қабілетті инновациялық технологияларды әзірлеуді және оларды педагогикалық практикаға енгізуді талап етеді. Нәтижесінде қоғамның қажеттіліктерін барынша қанағаттандыруға бағытталған жаңа білім беру технологияларын іздеу және құру тәжірибесі кеңінен таралуда. Өндірістік оқыту шебері үшін оқу үдерісін заман талабына сай жаңғырту өте маңызды. Инновациялық компонент бүгінгі әлемдегі өзгерістерге тез жауап беру қабілетіне негізделген. Сондықтан өндірістік оқыту кезінде жаңашылдықтарды, жаңа техникалық шешімдерді енгізу, еңбек нарығында сұранысқа ие жаңа мамандықтарды енгізу қажет. Колледждің сәтті жұмысының кепілі -- бұл инновациялық компоненттердің барлығы заманауи талаптарға сай болуы керек. Инновацияларды енгізудің алдында барлық оқу процесіне жүйелі талдау жүргізу және оның негізінде колледждегі оқу процесіне жаңғырту жүргізу қажет. Бүгінгі таңда дуальды және модульдік оқыту оқытудың ең перспективалы түрлері болып табылады.

Оқытудың кез-келген түрінің негізі өнімді жұмыс болуы керек. Яғни, білім алушы өз жұмысының соңғы нәтижесін көруі керек. Қазіргі уақытта көптеген колледждердің материалдық-техникалық базасы ескірген, өндірістен артта қалып отыр. Сондықтан өндірістік практикадан өту үшін базалық кәсіпорындардың жақсы заманауи жүйесі қажет. Біздің колледжде біздің әлеуметтік серіктестеріміз: «Қызылорда Жылуэлектроорталығы» МКҚ, «Нұр-Строй Сервис LTD» және т.б. осындай кәсіпорындар болып табылады. Мұнда базалық кәсіпорындар, колледж және білім алушылар арасындағы үш жақты келісім-шарттар маңызды рөл атқарады. Біздің тәжірибеміз көрсеткендей, бұл білікті жұмысшы кадрларды оқытуда, сондай-ақ оларды кейіннен жұмысқа орналастыруда жақсы нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында: "индустриялық жобалардың сұраныстарын ескере отырып, техникалық және кәсіптік білім берудің мазмұнын жаңарту" делінген. Біздің колледжде өндірістік кәсіпорындар арасында қандай да бір мамандық кадрларына қажеттілік мәніне мониторинг жүргізіледі, еңбек нарығының конъюктурасы ескеріледі. Колледж кәсіпорындармен үнемі байланыста болады

және колледж түлектерінің жұмыс берушісі бола отырып, болашақ жұмысшының негізгі құзыреттерін анықтайды. Сондықтан әр кәсіпорын өзіне қажет кәсіптің макетін ұсынуы керек, ал колледж кәсіпорынның өтініміне сәйкес кадрлар даярлауды қамтамасыз етеді. ТЖКБ-ны дамытудың негізгі бағыттарын бөліп көрсетуге болады:

1. Жаңа мамандықтар бойынша бағдарламалар әзірлеу;
2. Оқытудың жаңа нысандарына көшу;
3. Оқу орындарының материалдық-техникалық базасын жаңғырту;
4. Еңбек нарығына тұрақты мониторинг жүргізу;
5. Қазіргі заманғы кәсіпорындарда инженер-педагог қызметкерлерді даярлау;
6. Рухани-адамгершілік тәрбие.

Көптеген инновациялық оқыту технологиялары бар, бұл оқытушылар мен өндірістік оқыту шеберлеріне өз тәжірибесінде колледж жағдайында оқытудың сапалы жаңа деңгейіне шығуға мүмкіндік беретін оқыту құралдарын пайдалануға мүмкіндік береді. Түлектердің жоғары кәсіби деңгейіне қол жеткізу үшін мамандар даярлаудың әртүрлі кезеңдерінде: білім беру мазмұнында, оқыту әдістері мен технологияларында, оның ішінде қазіргі заманғы ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, білім беру процесін ұйымдастыруда және басқару жүйесінде инновациялар белсенді түрде енгізілуде. Соңғы уақытта белсенді оқыту әдістері (БОӘ) кеңінен таралды, бұл білім алушыларды өз бетінше білім алуға, олардың танымдық белсенділігін, ойлау қабілетін дамытуға, практикалық дағдылар мен икемдерін қалыптастыруға итермелейді.

Инновациялық тәсілдер білім алушылардың оқу мен тәрбие деңгейіне үнемі диагноз қоюды, қызметтің тиімді әдістері мен формаларын іздеуді талап етеді. Сондықтан білім алушылардың жеке қабілеттерін дамытуға, олардың шығармашылық белсенділігін, тәуелсіздігін арттыруға жағдай жасайтын бақылау әдістерін белсенді дамыту қажет. Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы арқасында компьютерлер тек оқу үшін ғана емес, сонымен қатар оның нәтижелерін бақылау үшін де қажетті құралға айналды. Әлемдік практикада білім беру процесінің барлық кезеңдерінде оқыту нәтижелерін бақылаудың танылған тәсілі тестілеу болып табылады. Жоғарыда баяндалғанның бәрін қорытындылай келе, жаңа білім беру стандарттарын іске асыру жағдайында орта буын мамандарын даярлау сапасын қамтамасыз ету үшін колледжде білім беру процесін ұйымдастыруға кешенді тәсіл, оқытудың жаңа нысандары мен әдістерін іздеу және енгізу қажет екенін атап өткім келеді.

Кәсіптік колледждерге әртүрлі зияткерлік деңгейдегі және танымдық іс-әрекетке деген ынтасы төмен білім алушылар келеді. Сондықтан, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту процесінде әрбір білім алушы мамандық бойынша білімді, дағдылар мен қабілеттерді игере алатын жағдай жасау қажет, әрі қарай кәсіби дағдылар мен шығармашылық ойлауды жетілдіруге қызығушылық пайда болады.

Білім алушыларды өз бетінше ойлауға, шешім қабылдауға, топтарда жұмыс істеуге, коммуникативті, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, жауапкершілікті өз мойнына алуға үйрету үшін өндірістік оқыту шебері жаңа әдістерді оқып, қолдануға мәжбүр. "Инновация" термині латынның "novatio" сөзінен шыққан, ол "жаңарту" (немесе "өзгерту") дегенді білдіреді және латын тілінен "Innovatio" — "өзгерістер бағытында" деп аударылған "in" префиксі. Инновация дегеніміз — бұл кез-келген инновация немесе инновация емес, тек қолданыстағы жүйенің тиімділігін айтарлықтай арттыратын ұғым. Тиісінше, инновациялық әдістерді дамыту--білім беруді жаңғыртуды қамтамасыз ету, оның сапасын, тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру тәсілі болып табылады. [1]

Сондықтан тұрақты ізденіс жүргізілуі тиіс, оның мақсаты -- оқытудың барлық кезеңдерінде білім алушыларды оқыту, дамыту және тәрбиелеу жөніндегі жұмысты бірыңғай процеске біріктіруге мүмкіндік беретін жаңа нысандар мен тәсілдерді табу. Өндірістік оқыту шебері әр білім алушының жеке қабілеттері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, әр түрлі дамуды және жеке тұлғаны қалыптастыруды бір уақытта жүзеге асыра отырып, білім алушыларды бағдарлама материалы туралы берік біліммен қамтамасыз етуі керек. Инновациялық сабақтар білім алушылардың білімін бақылау және бағалау функцияларын

орындай отырып, қандай да бір тақырыпты немесе бірнеше тақырыпты зерделегеннен кейін іске асырылады. Мұндай сабақтар ерекше, дәстүрлі емес жағдайда өтеді. Кәдімгі жағдайды мұндай өзгерту орынды, өйткені ол орындалған жұмысты қорытындылау кезінде мереке атмосферасын жасайды, қателік жасаудан қорқудың салдарынан дәстүрлі жағдайда пайда болатын психологиялық кедергіні алып тастайды.

Мұндай сабақтар барлық білім алушылардың міндетті қатысуымен жүзеге асырылады, сондай-ақ есту және көру көрнекілігі құралдарын (компьютерлік және бейне техникалар, көрмелер, буклеттер, стендтер) міндетті түрде пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Мұндай сабақтарда әдістемелік, педагогикалық және психологиялық сипаттағы әртүрлі мақсаттарға қол жеткізуге болады, оларды келесідей қорытындылауға болады:

белгілі бір тақырып бойынша білім алушылардың білімін, іскерлігін және дағдыларын бақылау жүзеге асырылады;

іскерлік, жұмыс атмосферасы, білім алушылардың сабаққа деген байыпты көзқарасы қамтамасыз етіледі;

өндірістік оқыту шеберінің сабағына ең аз қатысу көзделеді.

тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттері қалыптасуда.

Әрине, білім алушыларға инновациялық сабақтар көбінесе дизайн, ұйымдастыру және өткізу әдістемесі, қатаң құрылымның болмауы, өзін-өзі жүзеге асыру үшін жағдайлардың болуы және т.б. сондықтан мұндай сабақтар әр өндірістік оқыту шеберінде болуы керек, бірақ олар оқытудың жалпы құрылымында басым болмауы керек. Өндірістік оқыту шебері өз жұмысында дәстүрлі емес сабақтардың орнын анықтауы керек.

Сабақтың ойын нысаны сабақтарда білім алушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру, ынталандыру құралы ретінде әрекет ететін ойын тәсілдері мен жағдайлардың көмегімен жасалады. Мысалы, өндірістік оқыту сабақтарында мен әртүрлі ойындарды қолданамын - "жетіспейтін сөзді енгізіңіз" ойыны, "Аукцион" ойыны, бағалау парақтарын толтыру (өзін-өзі бақылау, өзара бақылау), "қажетті материалды таңдаңыз", "қажетті құралды таңдаңыз", "қатені табыңыз" және т. б. Білім алушылардың өзгермелі ойлауын, яғни түсінігін дамытуды білдіреді мәселені шешудің әртүрлі нұсқаларының мүмкіндіктері, нұсқаларды жүйелі түрде санау, оларды салыстыру және ең жақсы нұсқаны табу мүмкіндігі. [2]

Іскерлік ойын-оқытудың бұл әдісі білім алушыларға алған білімдерін нақты жағдайларға жақын жағдайларда қолдануға мүмкіндік береді, болашақ маманның шығармашылық белсенді, кәсіби және әлеуметтік сауатты тұлғасының дамуына ықпал етеді. Рөлдік ойындар білім алушыларға қауіпсіз ортада олар үшін жаңа мінез-құлықты "байқап көруге" мүмкіндік береді. Рөлдік ойындар нақты өмірде пайда болатын проблемалар мен жағдайларды зерттеуде қолданылады.

Сабақ-зерттеу. Өндірістік сабақ барысында білім алушыларға жаңа әдістерді зерттеуге технологиялық тапсырмалар беріледі. Тапсырманың бұл түрі жан - жақты функцияны орындайды--бұл білімді іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді және кәсіби ойлауды ғана емес, сонымен бірге ұжымда қарым-қатынас жасау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Технологиялық тапсырмалардың мазмұны теориялық және практикалық білім мен іскерліктің үйлесімі негізінде құрылады және, әдетте, технологиялық процестерді талдауды, технологияны таңдауды, құрал-сайманды дұрыс таңдауды және жабдықта жұмыс істеуді және т.б. болжайды.

Сабақ-бәсекелестік. Бітіруші топтардың білім алушыларының кәсіби шеберлігін бағалауға жұмыс берушілерді тарту арқылы жүргізіледі. Өндірістік оқыту сабақтарына қатыса отырып, олар сарапшылар рөлін атқарады, өз кәсіпорындарына жұмыс істеу үшін түлектерді іріктейді.

Шығармашылық тапсырманы орындай отырып, білім алушы өзінің мүмкіндіктерін көрсетеді және жұмысқа шақыру алу құқығы үшін бәсекелестікке қатысады. Алынған шақыру білім алушыға жетекші кәсіпорындарда өндірістік практикадан өту (кейіннен жұмысқа орналасу) құқығына кепілдік береді.

Сабақ-конференция -ақпарат алмасу бойынша диалогтың бір түрі. Білім алушылар сабаққа алдын-ала тапсырма алады және қосымша әдебиеттерді, интернет-сайттардың материалдарын, сондай-ақ өз ойларын қолдана отырып хабарламалар дайындайды. Мұндай жағдайда рөлдік диалог элементтеріне жүгіну қисынды. Сабақтың бұл түрі мұқият дайындықты қажет етеді. Осы типтегі сабақты дайындау және өткізу білім алушыларды әртүрлі көздермен жұмыс жасау нәтижесінде білімдерін одан әрі тереңдетуге ынталандырады, сонымен қатар көкжиегін кеңейтеді, өндірістік қатынастарды мақсатты түрде құра алады, стандартты емес шешімдер қабылдай алады және тіпті кішігірім мәселені жан-жақты қарастыра алады.

Бұған топта өткізілетін шеберлік сыныптары мен кәсіби шеберлік конкурстары, жалпы білім беру пәндерін білуге негізделген жарыс сабақтары айтарлықтай ықпал етеді. Мұндай сабақтар практиканы теориямен байланыстыруға мүмкіндік береді.

Жарыс- сабағы білім алушыларда ұжымшылдық, бүкіл команда үшін жауапкершілік сезімін дамытады, тәртіпті, ұйымшылдықты тәрбиелеуге ықпал етеді. Жарыс сабағы білім алушыларды жоғары қарқынмен жұмыс істеуге мәжбүр етеді, жарысқа дайындық кезінде әртүрлі үй тапсырмаларын қолдануға болады (сканворд жасау, тарихи анықтама дайындау, сұрақтар дайындау, қарсылас командаға жұмбақтар және т.б.).

Өндірістік оқыту сабақтарында өзара оқыту технологиясын қолданған кезде білім алушылар тобына сабақ тақырыбы бойынша алдын-ала тапсырма беріледі, содан кейін олар сабақта өндірістік оқыту шебері ретінде әрекет етеді. Мұндай жұмыс әрқашан білім алушылардың қызығушылығын тудырады. Мұндай сабақтарға дайындық кезеңі білім алушылармен шебердің жеке және бірлескен шығармашылық жұмысының жоғары деңгейімен белгіленеді.

Проблемалық презентация әдісі - өндірістік оқыту шебері материалды ұсынбас бұрын әр түрлі көздер мен құралдарды қолдана отырып, проблема тудыратын, танымдық тапсырманы тұжырымдайтын, содан кейін дәлелдемелер жүйесін ашатын, көзқарастарды, әртүрлі тәсілдерді салыстыратын әдіс, мәселені шешудің жолын көрсетеді. Білім алушылар ғылыми ізденістің куәгерлері мен қатысушылары болады.

Оқытудың проблемалық-іздіретуәдістері (білімді меңгеру, іскерліктер мен дағдыларды игеру) білім алушылардың ішінара іздірету немесе зерттеу қызметі процесінде жүзеге асырылады; проблемалық жағдайды қою және шешу кілтінде түсіндірілген оқытудың сөздік, көрнекі және практикалық әдістері арқылы іске асырылады. Білім алушылардың оқу процесіне енгізілген ғылыми-зерттеу жұмысы - мұндай жұмыстар оқу жоспарлары мен оқу пәндерінің бағдарламаларына сәйкес орындалады, білім алушылардың ғылыми-зерттеу қызметінің осы түріне өндірістік оқыту шеберінің әдістемелік басшылығымен ғылыми зерттеу элементтері бар аудиториялық және үй тапсырмаларын өз бетінше орындау (эссе, рефераттар, талдау жұмыстарын дайындау; білім алушылардың жұмыстарды орындау, дипломды қорғау); білім алушылардың ғылыми-зерттеу қызметінің барлық түрлерінің нәтижелері оқыту шебері тарапынан бақылауға және бағалауға жатады. [3]

Жобалау технологиясы. Жоба -- бұл кез-келген тақырыпты зерттеуде қолдануға болатын оқыту әдісі, ол әрқашан білім алушылардың тәуелсіз қызметіне--жеке, жұптық, топтық және нақты нәтижеге бағытталған. Жобаның мақсаты--нәтижеге қол жеткізудің шынайылығы, білім алушылардың жаңа білімді игерудегі және алған білімдерін қолданудағы жеке мүмкіндіктерін ашу. Бұл жағдайда өндірістік оқыту шеберінің мақсаты бар: оператор-машинист мамандығын түсінуде білімді қолдану мүмкіндіктерін іс жүзінде көрсету, өндірістік оқыту шебері жетекшілігімен білім алушылардың өздері орындайтын шағын жобалар сериясын жасау. Білім алушылар алынған ақпаратты тақырыптың теориялық және практикалық көрінісі бойынша дербес талдайды, негізгі міндеттерді бөледі, өндірістік тапсырманы орындайды және өз жұмысының нәтижесін ұсынады. Жоба шынайы еркін тұлғаны тәрбиелеуге баса назар аударады, білім алушылардың өз бетінше ойлау, білім алу және қолдану, қабылданған шешімдерді мұқият қарастыру және іс-әрекеттерді нақты жоспарлау, құрамы мен профилі бойынша әр түрлі топтарда тиімді ынтымақтастық жасау

қабілетін қалыптастырады. Жобалар қарым - қатынас дағдыларын (коммуникативтік құзыреттілік) қалыптастыруға мүмкіндік береді--ынтымақтастыққа, өзара іс-қимылға, мәлімдемелерді негіздеу және сынды қабылдау, бастаманы қабылдау қабілеті, бұл өте маңызды, өйткені коммуникативтік дағдылар бүгінде еңбек нарығында сұранысқа ие, кез келген қызмет салаларында қажет.[5]

Пән бойынша қосымша ақпарат көзі ретінде өндірістік оқытудың АКТ сабақтарын пайдалану; өндірістік оқыту шебері мен білім алушылардың еңбегін өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі тәрбиелеу тәсілі ретінде; өндірістік оқыту шебері үшін тұлғалық-бағдарлы тәсіл мүмкіндігі ретінде; білім алушының жеке белсенділік аймағын кеңейту тәсілі ретінде. Оқу процесінде жаңа технологияларды қолдану жаңа педагогикалық әдістер мен әдістердің дамуына әкеледі; шебердің жұмыс стилінің, олар шешетін міндеттердің өзгеруі оқытудың мотивациясын арттыруға мүмкіндік береді, пәнаралық байланыстарды нығайтуға көмектеседі. Жаңа ақпараттық қоғамда өндірістік оқыту шебері бұдан былай қоршаған әлем туралы білімнің жалғыз көзі бола алмайды, бұл сөзсіз оқу жұмысының формаларының өзгеруіне әкеледі.[4]

Мұндай сабақтарды жоспарлау және өткізу кезінде өндірістік оқыту шебері сабақ өткізу үшін таңдалған тақырыпқа және білім алушылардың қабілеттеріне сүйене отырып, өз түзетулерін енгізе алады, сонымен қатар өндірістік оқыту шебері өзінің қиялы мен тәжірибесіне сүйене отырып, кәсіптік оқыту жүйесінде орын алатын өндірістік оқытудың инновациялық сабағын жоспарлай алады. Мен оқытудың басқа әдістері мен формаларымен қатар мамандандырылған оқыту жүйесінде стандартты емес сабақтарды оңтайлы және ақылға қонымды енгізуді жақтаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Батышев С. Я. Профессиональная педагогика. М.: Изд.«Эгвес».
2. Беспалько В.П. «Слагаемые педагогической технологии». М.Педагогика,1989г.
3. Вербитский А.А., Борисова Н.В."Методологические рекомендации по проведению деловых игр", М., 90.
4. Кульневич С.В., Лакоценина Т.П. Совсем необычный урок: практ. пос. для учителей, студентов средн. и высших пед. уч.зав., - Ростов-на-Дону: Изд-во "Учитель", 2001.
5. Пидкасистый П.И. «Технология игры в обучении» – М.:Просвещение, 1992г.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ БІЛІКТІ МАМАН ДАЯРЛАУДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Турдалиева Балжан Даниялқызы

Жамбыл политехникалық жоғары колледжі, Техника ғылымдарының магистрі,өндірістік оқыту шебері,
Тараз қаласы

«Білім алудың тамыры ащы, бірақ жемісі тәтті», - деп бірінші ұстаз Аристотель айтқандай, білім мен өнер жас ұрпақтың болашағының жарқын болуына бірден-бір кепіл. Білім жайында жер бетіндегі ақын жазушылардың бәрі де қалам тербеді. Нақыл, қанатты, ұлағатты ой айтып, бізге құнды мұра етіп қалдырды. Қазақстанда білім беру мазмұнын жаңарту шеңберіндегі білім беру үдерісінің құрылымы мен мазмұнына елеулі өзгерістер енгізілуде. Жаһандану заманында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілеті мен белсенділігін арттыру, білімге деген құштарлығын ояту, өмірде оны қолдана білуге үйрету – біз ұстаздардың басты міндетінің болуымен қатар, оларға үлкен жауапкершілікті еселейді.

Ұстаз қалай білім беру жүйесін ұйымдастырса, солай ұйымдастырушылық процесстің барысы өтіледі. Ең бастысы берілген сабақты дұрыс заман талабына сай жоспарлап алу қажет деп есептейміз. Білім беру үрдісін жаңаша ұйымдастыру біз ұстаздардың және білімалушылардың өзін-өзі жетік дамытуына қолайлы жағдай жасай

отырып, оның шығармашылығының өздігінен артуына септігін тигізеді. Мұндай жаңа технологияларды пайдаланып оқыту барысында ұстазға қойылатын негізгі талап білімалушының берген жауабын түзету, берілген тапсырманы оңай орындау жолдарын көрсету, білімалушыға өз ойын еркін-толық жеткізуді үйрету болып табылады. Өз ойын қысылмастан айтуға мүмкіндік беру, оған пікір еркіндігін сездіру білімалушының сол сәтке деген қызығушылығын арттырады.

Қоғам дамуында білім берудің ең маңызды мәселе екендігі баршаға мәлім. «Келер ұрпақ алдында зор жауапкершілік жүгін арқалап келеміз» деген елбасы сөзі бекер айтылған жоқ. Еліміздің өз тәуелсіздігіне қол жеткізіп, саяси-әлеуметтік және экономикалық дамудың жаңа кезеңіне қадам басқан шақта сапалы білім беріп, жан-жақты, өмір сүруге бейім, ой-тұлғасы бар адамгершілігі жоғары, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу мұғалімдердің алдында тұрған негізгі міндет. Әлемдік саяси аренада Қазақстан Республикасының өзіндік салмағын пайымдау оның ұлттық білім жүйесінің жоғары дәрежеде дамуымен байланысты.

Қай елді, қайкезеңді алып қарамасақ та бірінші орында білім беру тұрады. Себебі, халықтың білімділігі сол елдің даму деңгейінің шынайы көрсеткіші болып табылады. Қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер әлемдік білім беру жүйесіне де елеулі өзгерістер енгізуде. Әлемдік білім беру жүйесі өмір ағымы мен бүгінгі таң сұранысына байланысты күн санап өзгеруде. Ал біздің жас мемлекетіміздің білім беру жүйесі де өзгеріс пен жаңалықтарды талап етуде. Неге десеміз, біздің білімалушыларымыз басқа елдің студенттерімен салыстырғанда білімі жағынан еш кенжелігі жоқ. Бірақ, сол білімді қолдану аясына келетін болсақ, білімалушылар алған білімдерінің іске асуын, өмірде қажеттілікке жұмсалатын сәттерін анықтай алмай, ауыр жүкті босқа арқалауда. Бұл олқылықтарды жою үшін студенттер алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оны тиімді және орынды жерде қолдана білуге үйретуге біз мұғалімдер қауымы басты назар аударуымыз керек. Осыған байланысты білімалушының жеке даралығын да естен шығармау керек [1].

Бүгінгі таңда білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамуы тиіс. Студенттерді заманауи әдіс – тәсілдермен оқытып, ой – өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Жаңартылған білім беру бағдарламасының мәні – баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты - өскелен ұрпақты оқытуға үйрету, әлемдік білім кеңістігіне қол жеткізу, инновациялық білім негіздерін терең меңгерту болып табылады. XXI ғасыр - жаңа технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру үрдісінде жаңа технологияларды тиімді қолдану заман талабы. Яғни, көрсетілген міндеттерді ескере отырып, біз заманауи оқытуды тәжірибемізге енгізіп, ойлау қабілеті дамыған, өз бетінше шешім қабылдай білетін, басқалармен пікір бөлісетін білімді, адамгершілігі мол, ұлтжанды, маманды тәрбиелейміз. Білім беру барысында ақпараттық технологияны қолдану білім сапасын жақсартуға көмектеседі. Сонымен қатар кейде қол жетпейтін білім мен мәліметтерді әр түрлі формада ұйымдастыруға, көрнекіліктерді пайдалануға мүмкіндік береді. Жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден бір шарты мұғалімнің ізденімпаз болуы. Себебі, еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың білім деңгейімен өлшенеді. Сондықтан сабақты жаңаша құрып, инновациялық түрлі тәсілдерді, педагогикалық білімдерді жетілдіре отырып, оны дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу-әрбір ұстаздың міндеті болуы керек [2].

Ғылым мен техникалық прогрестің дамуы, қоғамның өзгеруі, жаһандану заманының басталуы білім мазмұнын жаңартуға мол мүмкіндіктер туғызды. Білім теңіз, оның тереңін жетік білетін, сырын меңгерген адамдарды дайындайтын ұстаз. Әрбір ұстаз өз Отанын шексіз сүйетін, білімді, іскер, адамгершілігі мол, парасатты, мәдениеті жан-жақты жетілген ұрпақ дайындауға міндетті. Ол үшін мұғалім өзі оқытатын пәндердің ғылыми әдістемелік деңгейін ғылыми ұйымдастырғанда, яғни сабақта әртүрлі әдіс-тәсілді кешенді жоспармен пайдаланғанда ғана қолы жетеді.

Жаңартылған білім берудің маңыздылығы - маман даярлауда «Өмірлік білімнен өмір бойы білім алу» қағидасына лайықты болуға тиіс. Әр ұстаз – ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, жан-жақты шебер, еңбекқор, терең қазыналы білімпаз, кез-келген ортаның ұйытқысы болу керек.

Сабақтың оқыту әдістерін үнемі түрлендіріп отыру қажет. Оқыту ісінде алдыңғы қатарлы озық іс-тәжірибелер мен жаңа технологияларды пайдалану, олардың ең тиімділерін сұрыптап қолдану. Мұғалім мен білім алушының арасында жылы қарым-қатынас болуы шарт. Білім алушының қажеттілігі мен қызығушылығына көңіл аударуды күшейтіп, жеке тұлғаның барлық дағдыларын дамытып, оның толық ашылуына мүмкіндік жасау. Еліміздің білім беру жүйесінде сындарлы оқыту теориясын қолдану білімді де саналы, тәрбиелі, өз елін сүйетін, рухани құндылықтарды бойына сіңірген жастар өсіп шығатыны анық [3].

Кез-келген елдің экономикалық қуаты, халқының өмір суру деңгейінің жоғарылығы, дүние жүзі қоғамдастықтағы орны мен салмағы сол елдің технологиялық даму деңгейімен анықталмақ. Жалпы қоғам дамуы мен жаңа технологияны ендіру сапалығы осы елдегі білім беру ісінің жолға қойылғандығы мен осы саланы ақпараттандыру деңгейіне келіп тіреледі. Экономикасы күшті дамыған елдердің көрсетіп отырған білім деңгейлерінен көруге болады. Ендеше қазіргі заманның ақпараттық технологиясын толық игеру міндеті тұр. Тұтас алғанда әлемдік технологиялық даму деңгейіне сәйкес өзіміздің жаңа экономикамызға қажетті білімнің баршаға ортақ базасын ұдайы жаңартып отыру үшін ілгері талаптар қойып, тиісті инфрақұрылым қалыптастыру керек.

Қазіргі заманғы ғылыми-техникалық үрдістің қарқыны – ұстаздың білім беру жүйесінің алдына жаңа міндеттер қойып отыр. Ол – жаңа техника-технологияны жақсы меңгерген жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Ол үшін білім беру саласында қазіргі дидактикалық мүмкіншіліктер мен жаңа идеяларды және инновациялық технологияларды тиімді пайдалану қажет.

Қорыта келе, жаңартылған білім беру болашақтағы сапалы білім кепілі деп тануға болады. Ертеңгі келер күннің бүгіннен гөрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш тек білім. Қазіргі күнде білім беру саласындағы тың өзгерістер мен жаңалықтардың болуы заман талабына да байланысты болса керек. Жаңа қоғамға жаңаша біліммен толыққанды сусындаған маман тәрбиелеуіміз керектігін тағы да дәлелдеп отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Бөрібекова Ф., Жанатбекова Н.Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар – Алматы, 2006.
2. Е.Ы.Бидайбеков, В.В.Гриншкун, Г.Б.Камалова, Д.Н.Исабаева, Б.Ғ.Бостанов. Білімді ақпараттандыру және оқыту мәселелері.-Алматы, 2014.
3. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі - сапалы білім // Қазақстан мектебі № 4. 2008ж.

ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕХАТРОННЫХ КОМПЛЕКСОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.

Корлыбаева Б. Е.

Жамбылский политехнический высший колледж

Ключевые слова:

«Worldskills».Мехатронные комплексы-введение в WorldSkills в разрезе программирования, -совокупность механики и электроники, рентабельность выпускников.

В 2019 году ГККП «Жамбылский политехнический высший колледж» принимал участие в республиканском проекте «Жас маман», целью которой является модернизация 180

колледжей и 20 вузов по 100 наиболее востребованным профессиям и внедрение международного опыта подготовки высококвалифицированных специалистов. Наш колледж прошел по двум специальностям, одна из специальностей - это 1013000 «Механообработка, контрольно-измерительные приборы и автоматика в промышленности» и выиграл грант на модернизацию учебно-материальной базы. Учебно-материальная база была оснащена мехатронными станциями германской компании «Festo»: Handlingstation - перемещение, Distributingstation-подача, Separatingstation - отделение, Sortingstation - сортировка, Programmingstation - программирование, Storingstation- складирование, Automashinprocessing - процесс автоматизации, «Kazan _C_2019» комплект станции (1. Handling station, 2.Three Magazine station, 3.Visual Quality station, 4.Joining station), «Abu Dabi 2017» комплект станции (1. Handling station, 2.Megering station, 3. Paking station, 4.Joining station), Добот«Промышленная рука», коботами.

Сейчас идет внедрение в рабочие учебные программы дисциплин мехатронных комплексов по стандартам «Worldskills».Мехатронные комплексы -включают следующие виды работ:

- введение в WorldSkills в разрезе программирования;**
- характеристики семейства SIMATIC S7;**
- программирование на LAD и др. языках;**
- логические операции,счетчики,таймеры;**
- операции сравнения и др.**

Вообще мехатроника это совокупность механики и электроники. Основной целью мехатроники, является разработка принципиально новых функциональных узлов, блоков и модулей, реализующих двигательные функции, которые используются как основа для подвижных интеллектуальных машин и систем. В связи с этим, предметом мехатроники становятся технологические процессы проектирования и выпуска систем и машин, способных реализовать требуемый двигательный функционал.На сегодняшний день многие современные системы являются мехатронными или используют элементы мехатроники, поэтому постепенно мехатроника становится «наукой обо всём».

Мехатроника применяется во многих отраслях и направлениях, например: робототехника, автомобильная, авиационная и космическая техника, медицинское и спортивное оборудование, бытовая техника в химических производствах, машиностроении (автоматизированное машиностроение, станкостроение, электронное и энергетическое производсво и др.); авиакосмической техники,железнодорожный транспорт. Развитие мехатроники осуществляется на базе объединения сведений из ряда разнородных и обособленных областей: прецизионной механики, электротехники, микроэлектроники, информационных технологий, силовой электроники и других научно-технических дисциплин. Сейчас под мехатроникой понимают системы электропривода с исполнительными органами относительно небольшой мощности, обеспечивающие прецизионные движения и имеющие развитую систему управления. К примеру мехатронных систем, можно привести множество примеров, которые обычно окружают нас с вами- это типичная мехатронная система —тормозная система автомобиля с АБС (антиблокировочной системой),также персональный компьютер является мехатронной системой: ЭВМ содержит много мехатронных составляющих: жёсткие диски, оптические приводы,роботы,станки с ЧПУ и многое другое.

Применение мехатронных комплексов в образовательном процессе повышает рентабельность выпускников, и способствует подготовке высококвалифицированных кадров, отвечающим современным требованиям нынешнего рынка труда.

Список литературы

1. «Мехатроника : основы, методы, применение: учебное пособие» - **Подураев В.Л.,2006**
2. «Основы технологии автоматизированных машиностроительных производств» учебник Сковрцов А. В. , Схиртладзе А. Г.,2017

ИНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ БІЛІМ БЕРУДЕГІ МҮМКІНДІКТЕРІ

Кабдулов Канат Тарихович

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы техникалық колледжі

Біздің ғасырымыз ақпарат пен ғылым ғасыры екенін көріп отырмыз, яғни білім беру саласы миллиондаған адамдарды ақпаратты әлемнің жаңа талаптарын қанағаттандыра алатындай етіп дайындау мәселесін шешу керек. Білім беруді ақпараттандыру мәселесіне де жаңа көзқараспен қарауды талап етіп отыр. Білім беру саласында оны ақпараттандыруға ықпал етіп отырған ойлар мен бағыттардың ішінен мыналарды басты етіп көрсетуге болады:

- гуманитарлық және білім беруді гуманитарландыру;
- мамандарды көпденгейде және алдын-ала дайындау;
- білім берудің үздіксіздігі, яғни өмір бойы білімнің толықтыра алу мүмкіндігі;
- тұлғаны әлеуметтендіру және мамандандыру

Білім беруді ақпараттандыру – білім беру саласын, білім беру мен тәрбиелеуде психологиялық, педагогикалық және ыңғайланған, денсаулықты сақтауды көздейтін мақсаттарды жүзеге асыруға бағытталған, методологиямен, технологиямен, жоспарлай алу тәжірибесімен және заманауи АҚТ технологияларын тиімді қолдана алумен қамтамасыз ету. Бұл процесс мынандай мәселелер мен тапсырмаларды шешуді ұсынады: білім беруді дамытудың ғылыми-педагогикалық, методикалық, нормативті-технологиялық және техникалық алғышарттарын анықтау; білім алушының жеке тұлғасын дамыту мақсаттарына сәйкес, білім беру мазмұнын іріктеудің методологиялық базасын, білім беру мен тәрбиелеуді ұйымдастыру формалары мен әдістерін жетілдіру; білім алушының өздігінен білім алу білігін қалыптастыру, интеллектуальды мүмкіндігін дамытуға бағытталған, білім берудің методологиялық жүйесін құру; білім беруге арналған электронды құрылғылардың зерттеуге, жалпыға көрсетуге арналған прототиптерін құрастыру; ғаламдық Интернет желісін білім беру саласында қолдану және ғаламдық телекоммуникация қорында ақпараттық әсер ету технологиясын әзірлеу.

Білім беруді ақпараттандырудың басты мақсаты- қоғам талабына сәйкес білім берудің сапасын түбегейлі арттыру болып табылады.

Бұл басты мақсат төмендегідей бірнеше бөліктерден тұрады: --

ақпараттық қоғамның талаптарына сәйкес өмірдің барлық салаларына тиімді араласа алатындай білім алушыны дайындау;

- білім алушының қолжетімділігінің дәрежесін көтеру;
- ұлттық білім берудің әлемдік қоғамдастық инфрақұрылымымен ақпараттық бірігуі

Білім беруді ақпараттандырудың құрылуы мен дамуы төмендегідей үш бағытпен анықталады:

1. Білім беруші мен білім алушы арасындағы ақпараттық білім беру байланысының құрылымын өзгерту;
2. білім беру процесіндегі оқу материалдарын ұсыну мен оқу-методикасымен қамтамасыз етудің құрылымын өзгерту;
3. білім алу ортасын өзгерту – білім алу процесіне қатысушылардың өзара байланысының және білім алушыға жол сілтеуші педагогикалық байланысты орнату шарты ретінде

Экономикасы дамыған алдыңғы қатарлы елдердің даму талдауы көрсеткендей, білім берудің жоғарғы, төменгі, қаймектебі болмасын ақпараттандыру экономиканың, ғылым мен

мәдениет дамуының алғышарттары болып табылады. Қазіргі қоғамдық ақпараттандыру және оның ентығыз байланысты білім беру әрекетінің барлық формалары заманауи ақпараттық,

коммуникациялық технологияларды жаппай тарату және дамыту процесі мен сипатталады. Ақпараттық технология-адамдардың білімін және елеулі меттік, техникалық процестерді басқару мүмкіндіктерін дамытуға арналған ақпаратты жинау, ұйымдастыру, сақтау, өңдеу, беру және ақпаратты көрсету әдістері мен техникалық құралдарының жиынтығы. Қоғамның дамуындағы ақпараттық технологияның орнын сараптай келе, төмендегідей тұжырымдарды атап өтуге болады:

1. Заманауи ақпараттық технологиялар қоғамның дамуындағы негізгі стратегиялық фактор болып есептелетін ақпараттық қорын тиімді пайдалануға және белсенді етуге мүмкіндік береді.
2. Өркениеттің дамуы ақпараттық қоғамның дамуымен өлшенеді, мұндағы көпшілік айналысатын объектісі мен нәтижесі материалдық қндылықтар емес, еңбастысы, ақпарат пен ғылыми білім болып табылады. Мұнымен бірге ақпараттық технологиялар қоғамдағы болып жатқан ақпараттық процестердің тиімді жолына табуға және кейбір жағдайларда автоматтандыруға мүмкіндік береді.
3. Ақпараттық процестер басқа күрделі өндірістік немесе қоғамдық процестердің басты элементтері болып табылады. Осыған байланысты ақпараттық технологиялар өндірістік немесе қоғамдық технологиялардың құрамы ретінде қарастырылады.

Ақпараттық технологиялар қоғамның интеллектуалдандыру процесінде, оның білім беру жүйесі мен мәдениетінің дамуынан негізгі орнына алады. Сонымен қатар білім беретін ақпараттық құрылғылардың қолдануы өздігінен білім алу жүйесі үшін де, мамандарды даярлау және білімін көтеруге жүйесі үшін де тиімді болып табылады.

Компьютерлік желі, АКТ құрылғылары пайда болу нәтижесінде әлемнің кез келген бұрышына ақпаратты тез алу мүмкіндігімен байланысты қоғамда жаңа мақсаттар пайда болды. Ғаламдық Интернет желісі көмегімен әлемдік ақпараттық ресурстарға тез арада қол жеткізуге мүмкіндігі туды. Интернет – миллиондаған компьютерлерді бірақ ақпараттық жүйеге біріктіретін, ғаламдық компьютерлік желі. Интернет-технология – бұл автоматты түрде ақпаратты алу, өңдеу, сақтау, беру және білімді ақпарат ретінде пайдалану және олардың Интернет желісіндегі машинаның және адамның элементтерінен құралған объектілермен байланысы. Интернет технологияның мүмкіндіктері:

- білімденгейінің сапасын көтеруге жағдай жасау, себебі бұл технологиялар мультимедиа элементтерін қоса алғанда ақпаратты әртүрлі көрсету мүмкіндігіне ие;
- алған білімді бақылау саласы бойынша білім алуды автоматтандыру;
- білім алушының қашықтықтан беру;
- білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру.

Интернетке кітаптар, энциклопедиялар, аудио-видео жазбалар, зертханалық сынақтар енгізудеміз, сонымен бірге Интернетте оқыту бағдарламаларын, білімді бақылау құралдарын құрамыз. Интернет

технологияның көмегімен сабақ берудің жаңа формаларын: виртуальді экскурсия, саяхат, зертханалық жұмыстар, семинарлар мен қосымша сабақтар жүргізу мүмкіндіктеріне ие болады. Интернет

технологиялар оқытушыларға білімдерімен бөлісуге және ақпаратты қызықты етіп жеткізуге мүмкіндік береді. Қашықтыққа, уақытқа қарамай Интернет кез келген жастағы, мамандықтағы адамдардың жаңа білім алуына жағдай жасайтын қанағаттандыра алады.

Интернеттің қолжетімділік принципі арқасында оның ресурстары үнемі жаңартылып жән толықтырылып тұрады. Ендігі мақсат осындай мол ақпараттар қорын тиімді, орынды, уақытылы пайдалану болып табылады.

ИННОВАЦИИ, КАК ЗАЛОГ КАЧЕСТВЕННОГО РОСТА ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ.

Туржанова Еркежан Сериковна

студент 1 курса, группа нБ-22, специальность 04110100 Учет и аудит

Аблаева Наталья Николаевна

Руководитель, магистр, преподаватель общеобразовательных дисциплин КГКП «Житикаринский политехнический колледж», г.Житикара, Республика Казахстан

Түйінді сөздер: *инновациялар, интерактивті әдістер, маман, инновациялық технологиялар, оқытудың белсенді әдістері, оқу процесі, білім алушы, талдау.*

Ключевые слова: *инновации, интерактивные методы, специалист, инновационные технологии, активные методы обучения, учебный процесс, обучающийся, анализ.*

Keywords: *innovations, interactive methods, specialist, innovative technologies, active teaching methods, educational process, student, analysis.*

Как отметил глава нашей страны в своем выступлении первого сентября 2021года: «В целом перед казахстанским образованием и наукой стоит масштабная, неотложная задача – не просто поспевать за новыми веяниями, а быть на шаг впереди, генерировать тренды» [1]. В очередной раз это доказывает, что применение инновационных методов в образовании является стратегической основой развития личности, общества, нации, государства и залогом успешного будущего.

В нашем, быстро меняющемся мире, современный специалист должен быть готов к решению нестандартных задач, решение которых предполагает наличие умений и навыков строить и анализировать собственные действия.

А социальный заказ, профессиональные интересы будущих специалистов, учет индивидуальных, личностных особенностей обучающихся должны составлять основу инновационных образовательных технологий, применяемых в учебном процессе.

Применение различных активных форм и методов обучения таких как: создание проектов, подготовка публичных выступлений, дискуссионное обсуждение профессионально важных проблем, обучение в сотрудничестве, создание проблемных ситуаций, подготовка профессионально направленных видеофильмов и презентаций и т. д. , являются наиболее эффективными формами учебной работы по внедрению в образовательный процесс инновационных процессов и формированию ключевых профессиональных компетенций будущих специалистов. Таким образом, на сегодня можно отметить различные инновационные методы обучения, в частности, это проблемная и игровая технологии, технологии коллективной и групповой деятельности, имитационные методы активного обучения, методы анализа конкретных ситуаций, метод проектов, обучение в сотрудничестве, креативное обучение, инновационная образовательная проектная деятельность, технология дебатов и т. д. Предлагаю некоторые из представленных методов более подробно.[2]

Метод мастерская. Мастерская подразумевает самостоятельное добывание студентами предметных знаний и умений. Идея мастерской – создать условия студентам для индивидуальной, так и групповой работы. В процессе совместного обдумывания проблемы возможен переход на новый качественный уровень, что ведет к новому видению проблемы.

Алгоритм проведения мастерской:

Фаза индукции. Постановка студентами проблемы. Предлагаемый для постановки проблемы материал (ключевые слова или слова, предметы, рисунки, какие-то физические явления, внутренние психические образы и т.п.) должен быть в зоне понимания студентов.

Работа с материалом. Анализ материала. Студенты анализируя материал, выдвигают безумные идеи (приемы творчества предлагаемые преподавателем для мотивации студентов например, что было бы, если бы... и т.п.) 1. работа индивидуально (или работа в малых группах); 2. обсуждение в малой группе (коррекция своей работы, дополнение, улучшение). На этом этапе студенты собирают в свою копилку «зерно» (положительные, уникальные идеи).

Социализация. Представление творческих работ. Студенты вывешивают работы на доске. Все свободно передвигаются, и идет общение, задают вопросы. Основной принцип общения «нахождение успеха». Студенты находят в любой работе интересный, примечательный момент и сообщают автору работы. Отрицательные моменты не высказываются.

Рефлексия. Высказывания о своих чувствах, ощущениях, которые у них возникли в процессе работы мастерской, а также чему новому научились на занятии.

Данный метод развивает умения: умение ставить проблемы, творчески искать ответы, развитие креативных умений. Развитие креативного мышления, воображения, памяти и мотивации.

Метод Дельфи.

Сущность метода состоит в том, что каждый работает над какой-либо проблемой индивидуально, а в результате работы анализируются и оцениваются сообща, коллективно. Участники работы независимо друг от друга формулируют свое решение по данному вопросу, затем выносят его на обсуждение всего коллектива. На основе рассмотрения спорных мнений разрабатывается единый вариант решения данной проблемы.

Данный метод развивает умения: Умение работать индивидуально, умение слушать, анализировать, оценивать.

Метод «Альтернатива, возможности, варианты».

Выбирается проблема. Рассматриваются традиционное решение.

Предлагаются альтернативные варианты решения.

Определяются возможности реализации решения.

Предлагаются оптимальные варианты решения.

Данный метод развивает умения: всестороннее видение проблемы, комплексное решение проблемы.

Для решения любой проблемы, задачи, можно воспользоваться «SWOT - таблицей».

1 этап. Анализ ситуации (по схеме):

а) ранжирование круга проблем,

б) решение проблем (близких и далеких, срочных и важных).

2 этап. Участники в решении проблемы (кто входит, прямые, косвенные участники).

3 этап. Все участники собираются, ведут диалог, приходят к общему решению.

Данный метод развивает умения: Умение анализировать и прогнозировать развитие.

Метод «Коллаж»

1. Выбирается тема.

2. Предлагается заранее принести вырезки из газет и журналов с яркими картинками (дополнительно ножницы, клей и ватман), касающиеся этой темы.

3. Студентам предлагается выразить тему содержания с помощью наклеенных картинок на ватмане. Условие: без слов, по желанию студенты наклеивают на ватман картинки.

4. После окончания работы, рассказать как они понимают понятие, например, «дружба» (или отвечают другие команды, какое содержание они видят на ватмане).

Данный метод развивает умения: Умение размышлять, умение понимать, искать ассоциации, умение выступать, умение выражать смысл, выделять главное и др. [3]

Целью инновационной деятельности является качественное изменение личности выпускника: отличная профессиональная подготовка, повышение его культурного уровня, умение правильно вести себя в обществе, уметь видеть ситуацию, решать самостоятельно проблемы. Но это станет возможным только при мастерском использовании педагогами тех или иных инновационных методов. И как говорил Джон Дьюи: «Если мы будем учить

сегодня так, как мы учили вчера, мы украдем у детей завтра», данные слова показывают, что современный педагог должен активно использовать на своих уроках интерактивные методы обучения. Для того чтобы современный выпускник быть готов к решению нестандартных задач, решение которых предполагает наличие умений и навыков строить и анализировать собственные действия.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана. 01 сентябрь 2021 г.
2. Скрипко Л.Е. Внедрение инновационных методов обучения: перспективные возможности или непреодолимые проблемы. Менеджмент качества. – 2012.
3. Исаева З.А., Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Активные методы и формы обучения в высшей школе: Учебное пособие для вузов. – Алматы: Қазақ университеті, 2005.

«ХИМИЯ ПӘНІНЕН ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ДАЙЫНДАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ»

Темірғалиев Рүстем

Атырау энергетика және құрылыс колледжінің директордың ІІ санатты орынбасары, І санатты Химия пәні оқытушысы

- *Бұл мақалада оқуда ақпараттық – коммуникативтік технологияның маңызы қарастырылып, нақты дәлелдер келтірілді.*
- *В статье рассматриваются вопросы применения информационной технологии для повышения знания и познавательного интереса учащихся*
- *The article discusses the application of information technology in independent work to increase the cognitive interest of students in studying.*

Біздің еліміз ғылыми - техникалық прогрестің негізгі белгісі қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне келіп отыр. Қазіргі кезде қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшіп келеді, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық - коммуникативтік технологиялар педагогтер қызметінің барлық салаларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр.

Инновациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникативтік байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Жедел дамып отырған ғылыми – техникалық прогресс қоғам өмірінің барлық салаларын ақпараттандырудың ғаламдық процесінің негізіне айналды. Ақпараттық технологиялық дамуға және оның қарқынына экономиканың жағдайы, адамдардың тұрмыс деңгейі, ұлттық қауіпсіздік, бүкіл дүниежүзілік қауымдастықта мемлекеттің рөлі тәуелді болады.

Біздер, әлемдік білімінің таңдаулы көздерін пайдалана отырып, еліміздің ұлттық және әлемдік рыноктардағы бәсекеге қабілеттілігін арттыруда, Қазақстанның серпінді инновациялық дамуын қолдаймыз. Кәсіби біліктілікті арттыруда корпоративтік оқыту орталығына басқа лекторларды тарту арқылы дәріс беруді жүргізеді. Оқытулар семинарлар, курстар, тренингтер, симпозиумдар, конференциялар, шеберлік-кластар түрінде өтеді. Бір немесе бірнеше білім беру мекемелері қызметкерлерін корпоративтік оқыту әріптестер арасындағы достастық өзара қарым-қатынастар, білімдерін, тәжірибесін және әртүрлі ақпаратты алмастыру өте пайдалы болып табылады.

Оқу үдерісін ақпараттық коммуникациялық құралдарсыз көзге елестету қиын. Интернет технологиясы арқылы оқыту (E-learning) – бұл интернет желісі арқылы оқу

үдерісіне қажетті ақпараттың үлкен көлемін тасымалдауды және оқытушы мен оқушы арасындағы интерактивтік арақатынасты жүзеге асырып, осы үдерістерді компьютерлік бақылауға негізделген. Электрондық оқыту жүйесін білім саласына енгізудегі басты мақсат – білім беру үдерісінің барлық құрамдас бөліктерінің үздік білім беру ресурстары мен технологияларына қол жеткізуін қамтамасыз ету болып табылады[1].

Бүгінгі таңдағы оқыту үрдісі жаңа әдіс-тәсілдерді, жаңаша идеяларды қолдануды талап етеді. Қазіргі ақпараттық технологиялардың даму заманында өмір сүріп жатырған ұрпағымызды оқуға қызығушылығын арттыру үшін оқуда ақпараттық - коммуникативтік технологиялар қолдануды қажет етеді. Әр мұғалім өз іс-тәжірибесінде көптеген қиындықтармен, кедергілермен кездеседі. Осы орайда әрбір мұғалім өз білімдерін үнемі жетілдіріп отыруды қажет етеді. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер, жаңалықтар ескірген әдіс – тәсілдерге емес, жаңа технологияларды меңгеруге, содан ізденуге жол ашып отыр.

Әлемде таралып жатырған коронавирустық індетке байланысты елімізде қашықтан оқу жүйесіне көшті, алдымызда тұрған түрлі кедергілерден өтіп дағдылана бастадық. Қашықтан оқудың жақсы тұстары да бар деуге болады. Ұстаз, ата-ана, оқушылар арасындағы ынтымақтастықты нығайта түсті.

Инновациялық-технологиялар және ғылыми жаратылыстану (гуманитарлық) пәндерді оқыту әдістемесі кафедрасы қысқа мерзімді біліктілікті арттыру пәндік курстарында жоғарыдағы біліктілікті арттыру курсына ұсынылған тақырыптарды институттың әдістемелік тақырыбы негізінде жүргізуде. Электрондық оқыту порталында модульдарымен практикалық жұмыстар жасауға машықтандырды. Курстың соңында тыңдаушылар курсты ұйымдастыру мен оның тақырыптық мазмұндары бойынша пікірін бақылау, білімін анықтау, шығармашылық ізденіс жұмыстарының бағыты бойынша сауалнамалар, тест сұрақтары бойынша кіріс-шығыс бақылау, жоба жұмысын қорғау, дөңгелек үстел (семинарлар), сонымен қатар тәжірибе алмасуында өздерінің жұмыстарында кездесетін қиындықтар, жетістіктерін, ұсыныстарын талқылайды.

Ұстаздар мен оқушыларға:

- Едус
- WhatsApp
- Telegram
- Google Classroom
- Гугл форм
- ЗУУМ XXI ғасырдың білім беру платформасы мен әлеуметтік желілердің мүмкіндіктерін пайдалана отырып, бейне сабақтар, презентациялар мен тапсырмалар арқылы білім берілді.

Әрбір платформа ұтымды ойластырылған оқушылардың тиімді білім алуына барлық жағдай жасалған, әрі уақытты да үнемдейсің. Платформаларда оқушыларға жеке тапсырма беруге немесе топтастырып беруге болады. Мысалы Гугл форма арқылы мен өз пәнім бойынша оқушыларға кері байланыс алуға, сабақта сұрақтарға қысқа жауап беру арқылы сұрақ - жауап тапсырмаларын бердім. Google Classroom платформасы арқылы тест тапсырмаларын, сәйкестендіру, көрнекілік тапсырмалар даялауға тиімді және оқушыларға смарт құрылғыларына сілтеме арқылы жіберіп орындатуға, оқушылардың белсенділігін бақылап отыруға болады. Гугл презентация, Jamboard арқылы да оқушыларға қызықты тапсырмалар ұйымдастыруға болады, оқушылар өздері өзгертіп, мәлімет енгізіп топпен қашықтан отырып орындай алады.

Электрондық оқыту жүйесі жаңа ақпараттық қатынастық технологиялардың кең мүмкіндігі арқылы жалпы орта білім берудің көптеген маңызды мәселелерін шешуге ықпал етеді. Электрондық оқыту жүйесін білім саласына енгізудегі басты мақсат - білім беру үрдісінде барлық қатысушыларының үздік білім беру ресурстары мен технологияларына тең қол жеткізуін қамтамасыз ету. Ал бұл мақсатты жүзеге асыру үшін оқу үдерісін автоматтандыруды енгізуге жағдай жасау қажет. Мақсатқа қол жеткізу оқу сапасын, білімді басқарудың тиімділігін, сыртқы ортамен ақпараттық кірігуін арттырады. Электрондық

оқытуды енгізу оқушы мен оқытушының өзара ынтымақтастығы үлгісін оқу үдерісінде қалыптастыру мен әртүрлі оқу іс-әрекетін қамтитын оқыту әдістерінің үйлесімділігін, оқу сапасын, білімді басқарудың тиімділігін, сыртқы ортамен ақпараттық кірігуін арттырады[2].

Заман ағымына қарай ақпараттық технологияларды қолдану айтарлықтай нәтижелер беруде. Кез келген сабақта электрондық оқулықты пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Инновациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр.

Инновациялық технологияны пайдалану жөніндегі қызметтің мақсаты:

- үйренушінің шығармашылық әлеуметін дамыту;
- коммуникативтік әрекеттерге қабілетті болуды қамту;
- сараптамалық – зерттеу қызметі дағдыларын қалыптастыру;
- оқу қызметі мәдениетін дамыту;
- оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерін жеделдету, оның тиімділігі мен сапасын

арттыру.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиялармен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет», – деп Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев атап көрсеткендей, жас ұрпаққа білім беру жолында педагогикалық технология мен ақпараттық-коммуникациялық технологияны оқу үдерісінде үйлестіру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Олай болса, педагогикалық технология мен ақпараттық-коммуникациялық технологияны үйлестірудің ерекшелігі мыналар болып табылмақ:

- жаңа ақпарат беру;
- заманауи технологияны меңгерту;
- іздендіру;
- өз бетімен жұмыстарды орындату;
- ой-қиялын, сынай ойлауын дамыту;
- іскерлік пен дағдыны қалыптастыру;
- қызығушылықты, ынта-ықыласты арттыру;
- топпен жұмыс істеуді үйрету және т.б.

Ақпараттық мәдениетті, сауатты адам - ақпараттың қажет кезін сезіну, оны тауып алуға, бағалауға және тиімді қолдануға қабілетті, ақпарат сақталатын дәстүрлі және автоматтандырылған құралдарын пайдалана білуі керек. Қоғамның қарқынды дамуы, көбіне оның білімімен және мәдениетімен анықталады. Сондықтан, біздің алдағы мақсатымыз, білім жүйесін құру, қоғамды күнде дамып отырған әлемге дайындау – бүгінгі күннің ең негізгі және өзекті мәселесі. Қазіргі білім жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру.

Химия пәнін саналы түсіну үшін оқушылардың танымдық қызығушылықтарының пайда болуы маңызды болып табылады. Сабақ кезінде оқытушы басқаруымен оқушылар тапсырмаларды орындауға ақпарат алу жолдарын меңгеріп, артынан оларды қолдана алады. Ақпараттық технологияларды қолдану көрнекіліктің, пәнаралық байланыстың жүзеге асуына мүмкіндік тудырады. Компьютерді қолдану материалды өңдеу жұмысын жеңілдетеді, оқушының химия пәніне деген қызығушылығын, оқуға деген ынтасын арттыруға ықпал етіп, әр оқушы өз – өзін бағалай отырып, құзыреттерін арттыруға жол ашады. Әсіресе компьютерлік тестілеудің нәтижесінде мониторинг жасау оқушыға тез шешім қабылдап, ары қарайғы оқу үрдісіне өзгеріс жасауға мүмкіндік береді, тест нәтижесі жылдам дайын болады, әртүрлі тапсырмаларды ұйымдастыру жеңіл болады, қағаз жұмыстарының көлемі азаяды.

Білім беру үдерісіне жаңа технологияларды енгізу «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу».

Білім берудің жаңа жүйесі жасалып, оның мазмұнының түбегейлі өзгеруі, оның дүниежүзілік білім кеңістігіне енуі бүкіл оқу-әдістемелік жүйеге, ақпараттық - коммуникациялық технология саласында білімді жетілдіру, кәсіби шеберліктерді ұштау ақпараттық мәдениетті қалыптастырумен қатар жүргізіледі. Басқаша айтқанда, әрбір мұғалімнің өздігінен білім алуына және өзін-өзі дамуына жағдай жасау арқылы білім сапасын көтеру негізгі шарттардың біріне айналып отыр[3].

Сонымен қатар күрделі құбылыстарды түсіндіруде және жаңа құбылыстарды ұғыну мен сабақты қорытындылауда PowerPoint, HotPotatoes бағдарламаларын жиі қолданамын. Бұл бағдарламалар оқушылардың түрлі қабілеттерін ашуға мүмкіндік береді.

Hot Potatoes – графиктік, мәтін және бейне түріндегі ақпаратты пайдаланып интербелсенді тапсырма құруға арналған бағдарлама.

Оның бөлімдері:

JCloze - Бос орындарды «сөздер қорында» ұсынылған нұсқалармен толтыру.

JQuiz - Ұсынылған тізімдер ішінен дұрыс жауаптарды таңдау.

JMatch - Сәйкес элементтерді біріктіру.

JMix - Ұсынылған дұрыс жауап нұсқаларын дұрыс ретпен орналастыру.

JCross – Сөзжұмбақ құрастыру.

Мұғалімдері үшін арпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының өз бетімен жұмыс істеуіне;
- уақытын үнемдеуге көмектеседі;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексереді;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігі туындайды;
- қажетті ақпаратты жедел алуға мүмкіндік береді;
- экономикалық тиімді;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйренуде көп көмегі бар;

қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақ пен есту мүмкіндіктерін оқушының ой-өрісін, дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.

Қысқаша айтқанда, ғылым мен техниканың қазіргі даму барысында мектептер компьютерлік техникалармен және ғаламтор желісімен қамтамасыз етілуі керек. Ол білім берудің ғылыми базасын және олардың өзара байланысын күшейте түсуді қажет етеді. Сонымен бірге, ғылымның, техника мен мәдениеттің даму барысында педагогикалық және ақпараттық-коммуникациялық технологияны үйлестіру білім беру жүйесінің алға басуы болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «ҚР мектепшілік білім беру ұйымдарындағы электрондық оқыту жүйесі туралы ереже». Алматы, 2011ж.
2. ҚР Ақпараттандыру туралы заң. 2007ж.
3. «Оқу – тәрбие үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі». Информатика негіздері 2008 ,№4
4. www.infust.kz «Ақпараттық технология»
5. <http://zhanasil.kazjur.kz> «Ақпараттық технология»

«ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ – ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЖАҢАША ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ»

Г.Р.Кайыржанова, А.М.Сариева

БҚОӘББ «Жоғары аграрлық-техникалық колледжі» МКҚК

Орал қаласы

XXI ғасырдағы адамзат қоғамының өмір сүру амалы, ілгері басуы екпіндеп келіп тарих босағасын аттаған «төртінші өндірістік төңкеріс» деп аталатын бүкіләлемдік құбылыспен тығыз байланысты екеніне бүгінде көз жеткізіп отырмыз. Бұл құбылыстың өзегі болып табылатын цифрлы технология экономика саласын тұтастай қамтып, енді қоғамдық өмірдің басқа қатпарларына да ауқымды деңгейде әсер ете бастады. Өз кезегінде төртінші өнеркәсіптік төңкерістің әлемдік құбылыс ретінде ықпалының таралуына жол ашатын жаһандану үдерісі. Жаһандану бүкіл әлемнің тұтастығын, өзара байланысын және өзара тәуелділігін қоғамдық санаға сіңірді. Оның қозғаушы күші, субъектілері, өнеркәсібі аса дамыған елдер, сол елдерге орналасқан трансұлттық корпорациялар мен әлемдік қаржы орталықтары. Олар дамушы елдерді, қорғануы жеткіліксіз, әлсіз елдерді өздеріне тәуелді, кіріптар ететіні сөзсіз. Негізінен жаһандану жақсылығы мен жамандығы қатар жүретін құбылыс. Әсіресе, оның адами жан дүниеге, рухани салаға әсері өте күшті. Себебі қоғамның рухани өмірі ақпараттық кеңістікте жүзеге асырылатын ақпараттық насихаттық ықпалға, идеологиялық қысымға, мәдени өктемдікке сезімтал болады.

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі.

Қазақстан Республикасының тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына жолдауында «Бізге экономикалық және қоғамдық модернизация талаптарына сәйкес қазіргі заманғы білім беру жүйесі керек. Білімді дамыта білмейтін ел XXI ғасырда сәтсіздікке ұшырайды», деп атап көрсетті. Осыған орай елімізде білім беру саласын дамытуға арналған іс-шаралар мен реформалар жүзеге асырылуда. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке жағдайлар жасау; оқытудың инновациялық технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделген болатын.

XX ғасырдың екінші жартысында инновация әлеуметтік өзгерістердің жалпы үрдістерінің сатысы ретінде қаралып, латын тілінен аударғанда «жаңару», «өзгеру», ал ағылшын тілінен аударғанда «жаңашылдық», «жаңашыл», «бағалаушылар» деген ұғымды білдіреді. Алайда, «Инновация» ұғымына ғалымдардың көбі әр түрлі анықтамалар берген. Мәселен, Э.Раджерс инновацияны былайша түсіндіреді: «Инновация нақтылы бір адамға жаңа болып табылатын идея». Майлс «Инновация – арнайы жаңа өзгеріс. Біз одан жүйелі міндеттеріміздің жүзеге асуын, шешімдерін күтеміз» - дейді.

Қазақстанда ең алғаш «Инновация» ұғымына қазақ тілінде анықтама берген ғалым Немеребай Нұрахметов. Ол «Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз — білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызметі» деген анықтаманы ұсынады. Н.Нұрахметов «Инновация» білімнің мазмұнында, әдістемеді, технологияда, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыруда, мектеп жүйесін басқаруда көрініс табады деп қарастырып, өзінің жіктемесінде инновацияны, қайта жаңарту кеңістігін бірнеше түрге бөледі: жеке түрі (жеке — дара, бір-бірімен

байланыспаған); модульдік түрі (жеке — дара кешені, бір-бірімен байланысқан); жүйелі түрі (мектепті толық қамтитын).

Қазіргі заманғы педагогикалық технология төмендегідей негізгі әдістемелік талаптарға сай болуы тиіс:

1) Технологиялық сызба (карта) технологиялық үдерістің оны жеке функционалды бөліктерге бөлу және олардың арасындағы логикалық байланыстарды белгілеу арқылы көрсететін шартты бейнесі болуы қажет.

2) Әр педагогикалық технология тәжірибеде игерудің белгілі бір ғылыми тұжырымдамасына негізделуі тиіс: білім беру мақсаттарына жету үдерісінің ғылыми негіздемесі болуы шарт.

3) Педагогикалық технологияның жүйелік сипаттары: үдерістің логикасы, барлық бөлшектерінің өзара байланысы, тұтастығының болуы қажет.

4) Оқу үдерісін жобалау, жоспарлау, мақсатын анықтау мүмкіндіктері ескерілуі керек: кезеңді диагностика, нәтижелерді түзету мақсатында әдістер мен құралдарды түрлендіру мүмкіндігі қаралуы қажет.

5) Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар бәсекелестік жағдайда қызмет.

6) Педагогикалық технологияны басқа білім беру ордасында басқа субъектілердің де пайдалануы.

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі - оқытуды ақпараттандыру, яғни арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану. Қазіргі таңда елімізде білім беру жүйесінде жаңашылдық қатарына ақпараттық кеңістікті құру енгізілді. Ақпараттандыру жағдайында балалармен меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны ұлғайып өсіп келеді. Білім беру саласында интерактивті техника және технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін интенсификациялау мен модернизациялаудың тиімді тәсілдері іздестірілуде.

Инновациялық оқытудың негізгі технологияларына жататындар: дамыта оқыту; проблемалық оқыту; ойлау қабілетін дамыту; дифференциалдық оқыту; сабақ жүйесінде жетістіктерге жетуді тудыру.

Инновациялық оқытудың негізгі ұғымдары:

а) креативті (шығармашылығын дамыту);

ә) білім жүйесін игеру;

б) дәстүрден тыс сабақ формалары;

в) көрнекіліктерді пайдалану.

Инновациялық технологиялар арқылы орыс тілін оқытқанда мынадай тиімді әдістерді қолданған абзал:

- Тірек конспектісі;

- Миға шабуыл;

- Топтық пікірталас;

- Кластерлер;

- Кілтті терминдер;

- Дидактикалық ойындар;

- Мәтінді зерттеу;

- Тестпен жұмыс;

- Үй тапсырмасының дәстүрден тыс формалары.

Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттық мәліметтер ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту білім беру мекемелерінің басты міндеті болып отыр. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек. Сондықтан да әрбір оқушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуы қажет. Өйткені

мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны ендіруді міндеттейді.

Білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі – оқытудың әдіс тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда оқытушылар инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде.

Үнемі жетілдіріліп отыратын, Тарих пәнін оқыту, ұрпақтар бойына дарыту көп ізденістерді, сан түрлі әдістемелік тәсілдерді қажет етеді. Ізденетін мұғалімдер болса ғасырлар қойнауында тұнып жатқан бай шежірелер баршылық. Оны талмай ізденудің, жан - жақты талдаудың нәтижесінде күнделікті баспасөз құралдарынан табуға болады. Қазақ атамыз «Мың естігеннен бір көрген артық» дейді, бұл оқушы есінде ұзақ сақталар еді. Жиырма бірінші ғасыр мұғалімі, оның ішіндегі Тәуелсіз, зайырлы Қазақстанның тарих пәні мұғалімі жан жақты, білімді, өз ісін өте жақсы білетін ұлттық идеологиямен сусындаған азаматтар болуға тиісті. Ендеше бұл көп ізденісті, талмай еңбектенуді қажет етеді.

Еліміздің «Білім туралы» заңында білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері қойылған. Осы міндеттер мен мақсаттарды орындалуда стандарт талаптары негізінде білім сапасын жетілдіру маңызды орын алады. Ол үшін қазіргі педагогиканың соңғы жаңалықтарын, оқу-әдістемелік тәсілдің тиімді жолын таңдау, оқытуда үздіксіз ізденіс жасау, оқулықпен шектелмей тың деректерді пайдаланып, білім сапасын жақсарту көзделіп отыр. [3]

Тарих сабақтарын оқытуда әдістер көп, бірақ сол әдіс-тәсілдерді пайдалану мақсатында мәселеге ойшыл және жауапты көтеру немесе мәселенің алдын алу үшін оқытушыларды жауап беруден, реакциясын қалай көруге болады, немесе өзара әрекеттесуден бұрын өздері көрген және естігенін бақылау үшін жан-жағына қарауды тоқтатып мен төмендегі пайдаланып жүрген әдістер нәтиже беретініне сенем. Тарих сабақтарын оқытуда әдіс-тәсілдерді дұрыс пайдалана білу арқылы оқушының ойлау көпірі дұрыс қалыптасқанда ғана сіздің сабақ берудегі мықты әдістеріңіз үлкен көмек береді.

Тарих пәні небір тамаша тарихи, оқиғаларды, құбылыстарды, жеке тарихи қайраткерлердің халық үшін жасаған қызметін, ерен ерлігін баяндайды, ал осылардың барлығы жас ұрпақтың сезіміне әсер етеді, адамгершілігі жоғары, саналы азамат қалыптасуына үлес қосады. [1]

Тарих-ғылым, білім ретінде қоғамда да, адам өмірінде де ерекше маңызды орын алады. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау.

Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Іскерліктер мен дағдыларды қалыптастырмас бұрын олардың мазмұнын анықтау керек. Психологтар мен педагогтар бұл бағытта жүргізген ғылыми-зерттеу жұмыстарынан соң іскеріктер – іс-әрекеттің белгілі-бір түрін саналы түрде меңгеру, ал дағды – автоматизмге дейін жеткізілген іскерлік деген анықтаманы тұжырымдап шықты. Сондықтан, іскерлік бірте-бірте дағдыға айналады. Осыған сәйкес, оқу үдерісі барысында іскерлік және дағды бір мерзімде қалыптастырылады деп айта аламыз.

Бәсекеге қабілетті тұлғаны оқыту мен тәрбиелеуде «Мәдени мұра» аясында жүргізілген зерттеулердің нәтижесін жалпы орта білім берудің мазмұнына енгізу қажетті іс.

Қазіргі уақыттағы білім берудегі «құзіреттілік» - оқу мен өмір жағдаяттарын шешу кезінде білім алушылардың білімді, іскерлікті, дағдыны және қызметтің әмбебап тәсілдерін меңгеруі көрінетін білім берудің нәтижесі болып табылады. «Құзіретті» тұлғаны қалыптастыруда тарих ғылымы маңызды орынды иеленеді. Қазіргі уақыттағы тарих ғылымындағы өркениеттік тәсіл мен формациялық тәсілдердің арасында елеулі айырмашылықтар бар. Егер формациялық теория материалдық өндіріске басымдық бере отырып, қоғамды талдауды «төменнен» бастаса, ал өркениеттік тәсілдің жақтаушылары қоғамды пайымдауды «жоғарыдан», яғни рухани мәдениеттен бастайды. Формациялық талдау – адамзаттың қозғалысын қарапайымнан күрделіге қарай ашып, тарихты «тігінен» тіліп өтуді білдірсе, өркениеттік тәсіл, керісінше, тарихи кеңістік – уақытта қатар өмір сүретін ерекше, қайталанбас түзілімдерді зерделеп, тарихты «көлденеңінен» талдайды. Формациялық теория тарихтың онтологиялық талдауын, яғни терең ішкі, мәндік негіздерін айқындауды білдірсе, өркениеттік тәсіл – бұл негізінен тарихтың феноменологиялық талдануы, яғни халықтар мен елдердің тарихы зерттеушінің назарына ілігетін формаларда сипатталуы. [4,5]

Қоғам мүшелерін қажетті дәрежеде тарихи біліммен қаруландырмай, оларда тарихи сананы қалыптастырмай ешбір мемлекет тарихи дамудың жоғары сатысына жете алмайды. Егеменді еліміздің ең басты мақсаты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Қазіргі білім берудің басты мақсаты да сол жан-жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалыптастыру болып табылады. Рухани бай, жан-жақты дамыған жеке тұлғадағы ең басты қасиеттердің бірі - тіл байлығы, өз ойын нақты, терең мағыналы әрі көркем жеткізе білетін, шешен де ойлы сөйлей білетін, Абайша сөйлегенде сөзі жүрекке жылы тиетін, сөз құдіретін игерген адамдарда да тұлғалық қасиет болады. Рухани адамгершілікке тәрбиелеудің басты мақсаты оқушылардың белсенді өмірлік жолын, қоғамдық борышқа саналы көзқарасын, сөз бен істің бірлігін қамтамасыз етіп, адамгершілік нормаларынан ауытқушыларға жол бермеуді қалыптастыру болып табылады. Оқушыларға тарихи танымдарды насихаттау, отансүйгіштік тәрбие беруде «Ел-елдің бәрі жақсы, өз елің бәрінен жақсы» екенін, құлыны тайдай, қыздары айдай көрінетін жер қадірін, ел қадірін сездіру тарих білімдерін меңгертумен тығыз байланысты. Балалар әр нәрсені білуге, көруге, тыңдауға құмар. Дәл осы кезде жас буынның өмірлік білімінің негізі қаланады. Ондай білімнің бір құрамдас бөлігі Қазақстан тарихы пәні. Қазіргі таңдағы білім жүйесінде тарих пәнін оқыту ең маңызды мәселе. Тарих пәнін оқытуда ең алдымен ұстаз мынадай қағидалармен жұмыс жасай білуі қажет:

- көркем, тарихи әдебиеттерді сабақта кіріктіре пайдалану (оқушылардың тарихи білімінің жүйелілігіне әр етеді);
- оқушылардың жаңа материалды жақсы меңгеруі үшін танымдық түрлі деңгейдегі жаңа сұрақтар мен тапсырмаларды дайындап, оны оқушыларға қоя білу;
- оқушылардың сабақта алған білімдерін тереңдету және кеңейту соның негізінде олардың пәнге деген қызығушылығын оятып, таным процесін қызықты етіп ұйымдастыру;
- өмірмен байланысты тығыз іске асыра білу және оқушыларды қоғамдық пайдалы әрекеттермен түрлендіре білу;
- Оқушының психологиялық даму ерекшелігін, пәнге деген қызығушылығын анықтау;
- Тілдік қорын, мәдени сөйлеуін жетілдіру;
- оқушылардың өздігінен іздене отыра, шығармашылық қабілеттерін арттыруға икемдеу, соған байланысты жұмыс түрлерін жасау;
- Оқу мен тәрбие егіз екендігін ескере келе, тәрбие жұмыстарында да, оқушының танымдық белсенділігін арттыру;

Осындай қасиеттерді ұштастыра білген мұғалімінің болашақтың бәсекесіне қабілетті ХХІ ғасыр шәкіртін тәрбиелеу білім беру саласының еш назарынан тыс қалған емес. Соған сай ұстаз - ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, тынымсыз еңбеккер, ортаның ұйтқысы, жан-жақты шебер, терең қазыналы білімпаз, гуманист, белсенді патриот болғанда ғана қоғамның

мықты да білікті, жоғарғы мәдениетті, жан-жақты дамыған, шығармашылығы жоғары жеке тұлғаны қалыптастырып, тәрбиелейтінімізге нық сенімдімін.

Бүгінгі таңда білім саласындағы ең негізгі мақсат-оқушыларға тек білім беріп қана қаймай, олардың өздерін ізденуге үйрету, үйренгенін өмірде қолдануға, оқушыны өз ойын емін еркін жеткізуге, өз алдына шешім қабылдануға үйрету. Ал бұл мақсаттардың орындалуы үшін мұғалім тек қалыптасқан әдістер, кітап пен тақтаға ғана жүгінбей, сабаққа қосымша анықтама әдебиеттерді пайдалану керек, сондай-ақ техникалық жабдықтары пайдалануды білуі ләзім.

Мен осы орайда Қазақстан тарихы пәнін оқытуда белсенді әдістерді қолдану жолдарын ұсынар едім. Интерактивті әдісте проблеманы немесе бір мәселені шешу үшін үрдісінің мәні ерекше. Өйткені интерактивті әдістің мақсаты оқушыға дайын күйінде жай ақпарат беру емес, оларға өздігінше оқып үйренуге, жауап іздеуге, өздігінен оқу материалын қабылдау дағдыларын дамытуға, «қалай оқу керектігіне үйренуге» бағытталған тәсіл. Белсенді оқыту әдістемесінде басты білім көзі оқушылардың өмірлік тәжірибесі болып саналады. Отандық және әлемдік озық тәжірибеге сүйене отырып, қоғамдық пәндердің білім мазмұнын өзгерту, ұлттық сананы жандандыру, жас ұрпақты тәрбиелеудің адамгершілік-этникалық нормаларын бекітуге баса назар аударады. [2]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Б.Мәтекова./Тарих сабақтарында оқушылардың білімдерін нәтижелі қалптастыру /Қазақстан тарихы. 2006,№11.
2. К.М. Төлеубаева./ Қоғамдық пәндерді оқытудың өзекті мәселелерін шешуде жоғары оқу орны мен мектеп арасындағы ынтымақтастық.// Қазақстан тарихы. 2006.№9
3. Қазақ тарихы. ғылыми-әдістемелік журнал № 06 2010 ж.
4. Қазақстан тарихы әдістемелік журнал 06.2007ж.
5. Қазақ тарихы. ғылыми-әдістемелік журнал № 01 2010 ж.
6. Қазақстан тарихы әдістемелік журнал 07.2007ж.
7. Қазақ тарихы. ғылыми-әдістемелік журнал № 03 2010 ж.

«HIGH-TECH НАПРАВЛЕНИЯ ГОРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ, РАБОТОДАТЕЛЕЙ»

АШУРКОВА А. С.

*КГКП «ЖИТИКАРИНСКИЙ ПОЛИТЕХНИЧЕСКИЙ КОЛЛЕДЖ» Г.ЖИТИКАРА
НАУЧНЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ: СОЛОМКО Е. В.*

В современном горнопромышленном комплексе все чаще возникает потребность применении новых технологий, которые позволяют развивать добычу и переработку продукции с учетом требований экологичности и экономичности производства.

Горнодобывающие предприятия представляют собой огромные, быстроизменяющиеся комплексы со множеством строительных площадок, горных отвалов и т.д. Все эти изменения необходимо контролировать и документировать. Приоритетами развития High-tech направления горных предприятий, работодателей является внедрение в маркшейдерско-геодезическую практику современных приборов и оборудования, геодезическая информационная система для обработки результатов измерений, управления качеством полезного ископаемого и планирования горных работ; разработка современной нормативно-правовой базы работы маркшейдерской службы горных предприятий; изучение геомеханических процессов, происходящих при разработке месторождений полезных

ископаемых, составление инструкции по обеспечению устойчивости карьерных откосов, использование электронного тахеометра **TrimbleSX 12**; спутниковую системуGPS, лазерный сканерLidar; беспилотные летательные аппараты- Matrice200; геоинформационная система K-MINE и т.д.

Электронный тахеометр - это универсальный оптико-электронный геодезический прибор, позволяющий специалистам выполнять практически все виды работ в современной геодезии с достаточно высокой точностью измерений. Кроме этих стандартных функций электронный тахеометр способен решать определенные прикладные задачи, используя свои технические возможности и математические алгоритмы, заложенные в электронно-вычислительной части аппарата. Широкое внедрение электронных и лазерных тахеометров при задании и съемке положения горных работ как на открытых, так и на подземных разработках, которые повышают производительность и качество съемочных работ, их оперативность, а также позволяют автоматизировать процесс обработки данных с целью получения результатов в цифровом виде.

С этого года применяют модель сканирующего тахеометра Trimble SX12. По сравнению с предшественником SX10 в новом тахеометре была обновлена система встроенных камер и добавлен лазерный указатель. Увеличение разрешения встроенных камер позволило уменьшить размер пикселя, что вместе с усовершенствованным процессом обработки обеспечило более четкие изображения, с более насыщенными цветами и меньшими шумами (особенно при недостаточном освещении). Телекамера в зрительной трубе с самым узким полем зрения может быть использована для создания сверх детальных метрических панорам с размером пикселя менее миллиметра на 50м.

Появление роботизированных электронных тахеометров, совмещенных с GPS измерениями позволяет создать на открытых разработках автоматизированные системы наблюдений за состоянием горного массива. Адаптация глобальных спутниковых систем (GPS), которые позволяют с высокой точностью находить координаты точек на земной поверхности. Полученная цифровая информация о положении характерных точек земной поверхности или снимаемого объекта служит основой создания электронных планов и карт. Широкое внедрение GPS технологий осуществляется на открытых разработках при выносе проектных данных в натуру, при съемке положения забоев, задании и контроле положения взрывааемых скважин, съемке рудных складов и получении топографии различных участков земной поверхности. Из-за отсутствия возможности видеть и проводить в живую, мы применили снимки исследования сдвижения прибортового массива на карьере АО «Варваринское месторождения».

Инновацией в маркшейдерском деле является лазерное сканирование. Бывает: наземное, подземное, воздушное.

Наземная и подземная лазерная съемка - превосходный способ для получения быстрого и точного результата в виде 3D модели необходимого объекта, будь это карьер или производственный цех. **Лазерный сканер (Lidar)** не требует центрирования и горизонтирования, он просто устанавливается на штатив, соединяется с системами GPS-ГЛОНАСС и может приступать к работе. Lidar, произведённый компанией Leika, используется для сканирования зданий, скальных образований и т. д. с целью создания 3D-моделей. Прилагаемое к сканеру программное обеспечение позволяет «сшивать» облака точек с разных скан позиций, получая единую модель. Одновременно со сканированием ведется фотосъемка, которая выполняет функцию абриса и дает возможность дешифровать съемку в камеральных условиях.

Воздушное лазерное сканирование — это высокотехнологичная топографо-геодезическая методика сбора геопространственных данных по рельефу и наземным объектам, а также картографирования местности с летательного аппарата в трёхмерном режиме посредством скоростной сканирующей системы, определяющей трехмерные координаты точек лазерных отражений. Рационализация рабочего времени за счет того, что полностью исключаются камеральные работы, все координаты точек определяются через

GNSS-системы. Возможность работать в любое время суток, даже ночью. Возможность снимать зале сennую территорию, результатом съемки при этом является цифровая модель рельефа, а также территорию со слабовыраженным рельефом и отсутствием маркирующей ситуации.

Внедрение технологии лазерного сканирования, основанной на использовании 3D сканеров для пространственных моделей снимаемого объекта. Плотность сканирования точек зависит от дальности и может достигать десятых долей миллиметра. Для производства работ необходима лишь прямая видимость сканируемой поверхности. В процессе обработки данных измерений получают трехмерную модель.

Трехмерная цифровая модель карьера позволяет решать задачи: вычислять объемы вскрыши и добычи полезных ископаемых в процессе ведения горных работ; исследовать структуру прибортового массива с целью получения элементов залегания трещин, слоев и нарушений; вести мониторинг за деформированием прибортовых массивов путем цифровых моделей массивов во времени для определения величин смещений.

Для повышения производительности и рационализации времени в маркшейдерии применяются беспилотные летательные аппараты. Сегодня БПЛА совмещают в себе самые современные технологии. Бывают двух видов: обычные дроны и БПЛА самолетного типа. Принцип работы у всех них одинаковый - на земле располагается базовая станция с точно известными координатами (GNSS приемник), БПЛА связывается через спутниковую связь с ней и с помощью своего собственного ПО аппарату сам рассчитывает оптимальную траекторию для проведения аэрофотосъемки, далее полученные данные фотограмметрический обрабатываются.

Линейка **Дронов Matrice 200** создана компанией DJI для решения промышленных задач. В отличие от любительских БПЛА, эта серия характеризуется выносливостью, наличием множества полезных опций и стойкостью к повреждениям. Профессиональная серия полетных платформ M200 представлено несколько модификаций Дронов с различными вариантами оснащения. Базовая 200 модель имеет одно крепление подвески с камерой — только в нижней части корпуса.

Модификация 210 предполагает 3 способа крепления: 2 внизу и 1 вверху. Дроны M210 RTK —оснащены также двумя модулями RTK (RealTimeKinematics) для более точного и эффективного управления полетом. Область применения M200: для картографирования, мониторинга промышленных зон и объектов энергетики, плановой проверки сложной инфраструктуры. В сфере безопасности Matrice 200 отлично зарекомендовали себя в пожаротушении и поисково-спасательных операциях различных уровней сложности. За счет надежности и многофункциональности, высокого качества фото и видеосъемки, возможности передачи данных в режиме реального времени; отличный полет в любую погоду; оснащены мощными двигателями и высокопрочными пропеллерами 17 дюймов. Эти составляющие гарантируют отличную стабильность пилотирования даже при порывах ветра, что крайне важно для мониторинга различных высотных объектов. Плохая погода также не является препятствием для работы Дронов Matrice 200. Герметично непроницаемая конструкция корпуса надежно защищает электронику от негативного воздействия дождя и повышенной влажности воздуха, а батарея с функцией обогрева обеспечивает возможность специалистам использовать БПЛА при критически низких температурах; все модификации Matrice 200 оснащены функцией интеллектуальных режимов полета. Самые полезные и интересные среди них: Spotlight (камера фокусируется на конкретном объекте во время свободного полета и маневрирования дрона), PointofInterest (неспешное кружение вокруг интересующего объекта), Tripod (регулировка положения камеры, безопасная навигация в стесненных условиях) и ActiveTrack (активное отслеживание объекта и постоянное фокусирование камеры на нем).

Геоинформационная система K-MINE предназначена для работы с распределенными в пространстве данными, в частности, в качестве инструмента для автоматизации инженерного сопровождения горных работ, маркшейдерского и геологического обеспечения,

планирования и проектирования горных работ, автоматизации процессов горного производства. Основой для работы K-MINE служат цифровые трехмерные модели объектов горной технологии различной сложности: поверхностей (карьер, отвалы, топ поверхность) и месторождений (залежей).

Список литературы:

1. <https://km.kz/>
2. https://fa-fa.kz/company_info/?bin=960940000467
3. <https://aeromotus.ru/matrice-200-professionalnaya-seriya-poletnyh-platform-ot-dji/>
4. https://fa-fa.kz/company_info/?bin=950840000144
5. http://elib.sfu-kras.ru/bitstream/handle/2311/21474/otkrytye_gornye_raboty.pdf?sequence=1
6. <https://geostart.ru/post/152>

«ИННОВАЦИИ В ТЕХНИЧЕСКОМ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ»

Тойшыбаев Каныбек Нурлыбаевич

НОУ «Высший инженерно-технологический колледж», г. Уральск
Мастер производственного обучения

Наша страна, встав на путь рыночной экономики, должна интегрироваться в мировое экономическое сообщество, в его рынки, в том числе и рынок инноваций в профессиональном образовании. Общеизвестно, что инновации позволяют быть первыми в жесткой экономической конкуренции на мировых рынках и получать солидные дивиденды на базе новых технологий.

Хорошо понимая это, развитые страны всячески поддерживают инновационные процессы, и это является их технологической политикой.

На долю новых или усовершенствованных технологий, содержащих передовые знания или решения, в развитых странах приходится до 75% прироста ВВП. При этом проводится работа по созданию единой базы данных, концентрации финансов, поддержке профессиональных образовательных учреждений, внедряющих у себя инноваций. Такие профессиональные ОУ имеют существенные налоговые льготы, стимулируется переобучение преподавательского состава.

Какие же первоочередные задачи стоят перед организациями ТиПО в Казахстане?

Прежде всего – это обновление структуры содержания с учетом запросов индустриально-инновационного развития рыночной экономики; далее развитие инфраструктуры подготовки кадров для отраслей экономики; и последнее - повышение престижа обучения.

Что же такое инновации?. Под инновациями в широком смысле слова понимается прибыльное использование новшеств в виде новых технологий, видов продукции и услуг, организационно - технических и социально-экономических решений производственного, финансового, коммерческого, административного или иного характера.

Период времени от зарождения идеи, создания и распространения новшества и до его использования принято называть жизненным циклом инновации. Жизненный цикл инновации с учетом последовательности проведения мероприятий рассматривается как инновационный процесс.

Термины “инновация” и “инновационный процесс” близки, но не однозначны. Инновационный процесс связан с созданием, освоением и распространением инноваций. Создатели инновации руководствуются такими критериями, как жизненный цикл изделия и

экономическая эффективность. Стратегии новаторов направлены на то, чтобы превзойти конкурентов, создав новшество, которое будет признано уникальным в определенной области.

Научные разработки и нововведения в нашем случае являются приложением нового знания с целью их практического применения, а научно-технические инновации - это материализация новых идей и знаний, открытий.

Инновации в процессе профессионального образования - это цель их коммерческой реализации для удовлетворения определенных запросов потребителей на рынке труда. Непременными свойствами инноваций в профессиональном образовании являются новизна и востребованность продукции на рынке труда. Государственная программа развития системы профессионального и технического образования рекомендует:

Овладеть новизной (обучить и преподавателей и студентов новым технологиям, новому типу мышления);

Удовлетворять рыночному спросу (подготовить компетентных конкурентоспособных специалистов);

Приносить прибыль, как производителю услуг, производству, так и государству в целом.

Поэтому уже сейчас ведётся такая работа:

- обновлены государственные общеобязательные стандарты ТипО, образовательные программы

- разработаны типовые учебные программы по специальным дисциплинам, учебная литература;

- разработаны модульные программы для получения нескольких квалификаций, создан банк данных модульных программ.

Таким образом, опыт независимого развития Казахстана наглядно показывает, что состояние образования во многом определяется результативностью социально-экономического развития страны. Сегодня Казахстан является региональным лидером реализации требований Болонской конвенции. Введение новой образовательной модели позволило внедрить многоуровневую систему подготовки специалистов, значительно повысить уровень и качество образования в целом, сделать казахстанские дипломы конкурентоспособными. Актуальным является формирование единого образовательного пространства стран СНГ и включения его в международную образовательную систему.

Подводя итоги ко всему сказанному выше, хочется отметить положительные инновационные сдвиги в образовательной системе ТипО, а также порадоваться перспективе намеченных планов. Стоит отметить, что Казахстан первый среди стран СНГ создал на базе бывшего начального и среднего профессионального образования систему технического и профессионального образования, что позволяет придать подготовке кадров техническую направленность и присваивать несколько уровней квалификации.

Распространение нововведений, как и их создание, является составной частью инновационного процесса. Для успешного управления инновационной деятельностью ОУ необходимо провести тщательное изучение (маркетинг) инноваций. Прежде всего, необходимо уметь отличать инновации от несущественных видоизменений в профессиональном образовании. Новизна инноваций оценивается по научным параметрам и с рыночных позиций.

С учетом этого и строится классификация инноваций. В зависимости от технологических параметров инноваций подразделяются на:

1. Сырьевые инновации, которые включают применение новых видов сырья, материалов, новых полуфабрикатов и комплектующих и конечным результатом является получение принципиально новых товаров;

2. Технологические инновации, которые определяют новые методы организации производства товаров и услуг.

Научно-техническая продукция – это конечный результат интеллектуальной (научно-исследовательской, научно-технической, рационализаторской и изобретательской, инновационной и др.) деятельности.

Научно-техническая продукция признается товаром лишь только тогда, когда она выступает средством качественного улучшения, расширения и получения новых знаний, а ее использование обеспечивает экономию затрат общественного труда при сохранении потребительской стоимости материального продукта, созданного на ее основе. При этом рынок научно-технической продукции представляет собой форму экономических отношений между владельцами интеллектуальной собственности и покупателем права владения, пользования и распоряжения, в результате которых происходит эквивалентный обмен платежеспособного спроса покупателя на потребительскую ценность, заключенную в научно-технической продукции.

Субъектами инновационного рынка являются в первую очередь, государство, предприятия, учреждения, учебные заведения, фонды, физические лица (ученые, инженеры, рационализаторы и изобретатели и др.

Объектами инновационного рынка являются - результаты интеллектуальной деятельности, представленные;

1. В овещественной форме (в виде оборудования, агрегатов, механизмов и машин, опытных установок, приборов, инструментов, технологических линий и т. д.)

2. В неовещественной форме (данные научно-исследовательских, проектно-конструкторских работ в виде аналитического отчета, статьи, монографии, тезисов, конструкторской и технической документации);

3. В виде знаний, опыта, консультирования в сфере консалтинга, маркетинга, проектного управления, инжиниринга и других научно-практических услуг, связанных с сопровождением и обслуживанием инновационной деятельности.

Следует отметить, что создание новых технологий в промышленности, профессиональном образовании не всегда влечет за собой спрос. Объяснением этого обстоятельства являются многие причины: консерватизм мышления чиновников от управления и науки, которые не заинтересованы в инновациях, они в них участия не принимают в силу своей ограниченности и поэтому в последующей фазе будут не востребованы, это для них катастрофа.

В этом контексте следует отметить, что спрос на инновационную продукцию в профессиональном образовании будет иметь свои особенности, связанные с консервативностью большей части преподавателей. В образовательной сфере инновации трудно отличить от простого оформления той или иной формулы дидактического сообщения.

Новые информационно-технологические сведения, получаемые в Интернете, в общей практике инновационных исследований не отвечают требованиям действительного состояния профессионального образования. Мы понимаем, что государство находится в стадии стагнации, это в области управления страны, однако, народ, живет по своим инновационным технологиям выживания и естественно требует своего возрождения. Во многих случаях создание новой технологии не влечет за собой спроса, поскольку характерной особенностью для нее является высокая степень рыночной неопределенности.

Рыночная нестабильность профессионального образования обусловлена следующими условиями:

1. Потребитель образовательных услуг еще не знает, в какой мере новый продукт может отвечать его;

2. Потребительский спрос подвержен влиянию множества факторов и не всегда может быть предсказуем на рынке труда;

3. Число предприятий малого и среднего бизнеса имеют непродолжительный срок своей деятельности, в связи с постоянно меняющимися условиями экономики развития страны;

4. Трудно предсказать намерения рынка труда на долгосрочную перспективу, хотя бы на срок 3-5 лет (это время подготовки специалиста) в конкретных специалистах;

5. Образовательные учреждения и их учредители не в состоянии в короткий срок провести модернизацию материально-технической базы.

Залог успешного функционирования образовательного учреждения в том, что оно должно идти не только вровень с современными требованиями, но и опережать их. Внедрение инноваций требует проведения системного анализа всего учебного процесса, и на его основе возможностей модернизации учебного процесса в учреждении.

Следует отметить, что сам процесс анализа при инновационном подходе очень сложен, требует для своего проведения высококвалифицированных специалистов, которые, как правило, в средних профессиональных учебных заведениях отсутствуют, за редким исключением. Поэтому необходима помощь научных сотрудников НИИР профессионального образования.

Проводимый анализ в обязательном порядке должен охватить все стороны учебного процесса учреждения профессионального образования (УПО).

Жизнь потребовала от органов управления УПО и самих учреждений жесткой увязки образовательной политики с национальными, региональными, местными приоритетами экономического развития, учета спроса на местных рынках труда, установления более тесных отношений с социальными партнерами, обеспечения переобучения безработных и обучения взрослого населения.

Какие работы проводятся в нашем колледже по внедрению инноваций в учебном процессе.

Уже сейчас наши преподаватели повышают свой профессиональный уровень с помощью различных форм работы по самообразованию – это участие в методических подразделениях колледжа: семинарах, конференциях, методических днях и неделях, педагогических чтениях, совещаниях классных руководителей, заседаниях предметно-цикловых комиссий, педагогических советах. Одной из эффективных форм работы является ШМП (школа молодого преподавателя), где опытные преподаватели выступают в роли наставников для молодых коллег. На протяжении последних пяти лет в колледже возобновлено проведение внутриколледжного конкурса «Лучший молодой преподаватель». Со стороны администрации идёт материальная и моральная поддержка. Поднимается престиж молодого педагога новой формации. Хорошо работает рейтинговая система среди преподавателей, стимулирующая творческий инновационный подход к работе.

Наши преподаватели ежегодно принимают участие в областных и республиканских конкурсах «Лучший преподаватель», фестивалях методических и педагогических идей. Повышение квалификации осуществляется через прохождение курсов на базе ЗКО ИПК и ППК, ЗКАТУ им. Жангир хана и ЗКГУ им. М.Утемисова, а также на базе городских и областных колледжей, где педагоги и преподаватели специальных дисциплин обмениваются опытом и учатся новым технологиям.

Ежегодная аттестация преподавателей колледжа также вносит существенные изменения в работу кадров – это обязательное применение ИКТ, интерактивных форм обучения. Творческая работа преподавателей обобщается и систематизируется в создание авторских программ, электронных учебников, УМК, сборников дидактического и методического характера. Библиотека нашего колледжа ежегодно делает заказы на приобретение учебной и методической литературы. Оформляется подписка на лучшие методические республиканские газеты и журналы. Наши учащиеся занимаются в четырех компьютерных классах, имеется мультимедийный кабинет, оборудован кабинет черчения с системой AUTO Cad, оснащён тренажёрным оборудованием кабинет по автовождению.

Материально-техническая база колледжа с каждым годом оснащается новыми инструментами и оборудованием. Имеется класс для выполнения вулканических и шиномонтажных работ. Также есть сварочная мастерская. Созданы все условия для прохождения слесарной и механической практики. В прошлом году наш колледж занял

первое место в областном конкурсе World skills Oral- 2021 по количеству представленных компетенций и занятых мест. В этом направлении проводится большая работа.

Государственная программа развития профтехобразования предусматривает увеличение доли профессиональной практики до 60 % для овладения практическими навыками. В настоящее время наши учащиеся проходят производственную практику в партнерских организациях ТОО «Батыс су», АО «ЗапКазРЭК», ТОО «Уральский трансформаторный завод», «Карачаганак Петролейум Оперейтинг», ТОО «Ізденіс», ТОО «Уралнефтегаз», ТОО «Нургазпромстрой», ТОО «ТМК КазТрубпром», АО «Уральскнефтегазгеология», АО «Казбургаз», ТОО «БГС-Аксай», ТОО «Уральский трансформаторный завод», ТОО «Жаиктеплоэнерго», АО «ЗКМК», АО «Уральск Агрореммаш».

Список литературы:

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2013-2014 годы. г. Астана.
2. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Научное издание. - М.: Издво УНЦ ДО, 2005. - 222 с.
3. Алексеева, Л.Н. Инновационные технологии как ресурс эксперимента/ Л. Н. Алексеева // Учитель. - 2004. № 3. - с. 28.
4. Бычков, А. В. Инновационная культура/ А. В. Бычков // Профильная школа. - 2005. - № 6. - с. 33..
5. Назимов, С.С. Педагогические инновации в национально-региональном компоненте содержания образования/ С. С. Назимов // Учитель. - 2005. - № 6. - с.
5. По материалам Специализированного образовательного портала Инновации в образовании [Электронный ресурс] // <http://sinncom.ru>

«РОЛЬ ИННОВАЦИИ В ФИЗКУЛЬТУРНОЙ И СПОРТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВА»

Туганбаева Макпал Ережеповна

ГККП «Колледж индустрии питания и сервиса», г.Шымкент

Физическое воспитание- это педагогический процесс, который направлен на совершенствование форм и функции организма человека, формирование двигательных навыков, умений, связанных с ними знаний, а также на воспитание физических качеств.

Физическая культура объективно является сферой массовой самодеятельности. Она служит важнейшим факторам становления активной жизненной позиции.

В ряде исследований установлено, что у студентов, включенных в систематические занятия физической культурой и спортом и проявляющих в них достаточно высокую активность, вырабатывается определенный стереотип режима дня, повышается уверенность поведения, наблюдается развитие престижных установок, высокий жизненный тонус. Они в большей мере коммуникабельны, выражают готовность к сотрудничеству, радуются социальному признанию, меньше боятся критики. Этой группе студентов в большей степени присуще чувство долга, добросовестность, собранность. Они успешно взаимодействуют в работе, требующей постоянства, напряжения, свободнее вступают в контакты, более находчивы, им легче удается самоконтроль.

Этим данные подчеркивают основательное положительное воздействие систематических занятий физической культурой и спортом на характерологические особенности личности студентов.

Конкретные направления и организационные формы использования массовых оздоровительных, физкультурных и спортивных мероприятий в условиях высших учебных заведений зависят от многих факторов.

Гигиенические направления предполагают использование средств физической культуры для восстановления работоспособности и укрепления здоровья как в условиях общежитий, так и дома: утренней гигиенической гимнастики и др.

Оздоровительно-реактивное направление предусматривает использование средств физической культуры при коллективной организации отдыха и культурного досуга (походы, экскурсии, спортивные лагеря).

Спортивное направление предполагает специализированные систематические занятия одним из видов спорта в учебных группах спортивного совершенствования.

Профессионально-прикладное направление определяет использование средств физической культуры и спорта в системе НОТ и для подготовки к работе по избранной специальности с учетом особенностей получаемой профессии.

Лечебное направление заключается в использовании физических упражнений, закаляющих факторов в системе лечебных мер по восстановлению здоровья или отдельных функций организма. Сниженных или утраченных в результате заболеваний или травм.

Учебные занятия является основной формой физического воспитания в высших учебных заведениях. Самостоятельное занятие студентов физической культурой и спортом способствует лучшему усвоению учебного материала, ускоряет процесс физического совершенствования.

Актуальность исследований инновационных аспектов физкультурной и спортивной деятельности обусловлена всем комплексом вне- и внутрисистемных взаимодействий с иными областями общественной жизни. Физическая культура и спорт – имманентно инновационное явления. Правда, в инновационной трактовке процессов спортивного единороства и физического развития есть по крайней мере один пункт, требующий методологической решимости. Он связан с привычным для общенаучного и философского анализа различием роста и развития. Новое, как оно трактуется сегодня большинством исследователей, связано с переходом изменяющейся системы в иное качественное состояние.

В нынешних условиях возможно и необходимо использование всего арсенала, накопленного отечественной и зарубежной инноватикой за последнее десятилетие. Полноценная разработка инновационных проблем физической культуры и спорта предусматривает осуществление следующих программ:

- теоретико-методологический анализ инновационных компонентов данной сферы творческой активности,

- создание отраслевого банка инновационных идей и нереализованных проектов с целью формирования базы для разработки инновационной стратегии развития физической культуры и спорта,

- разработка спецкурсов лекционных, практических занятий для студентов специализированных учебных заведений и системы повышения квалификации, а также тренинговых программ, нацеленных на актуализацию и развитие творческого мышления.

В качестве инновационного обучения физической культуре можно рассмотреть деятельность спортивного клуба, который является высшей формой организации коллектива физической культуры, который осуществляет всестороннюю деятельность по развитию физической культуры и спорта. Цель деятельности ФСК – содействие воспитание всесторонне развитых специалистов, способных использовать и внедрять физическую культуру и спорт в учебно-производственную деятельность.

Совместная деятельность спортивного клуба и администрацией, общественными организациями и кафедрой физического воспитания способствует оздоровлению студентов,

повышению спортивного мастерства студентов-спортсменов, расширению массовой физкультурной работы в вузе.

Немаловажную роль играет взаимодействие и обмен опытом, знаниями с другими вузами, проведение студенческих конференции, показательных семинаров и открытых занятий.

Таким образом, целью физического воспитания в вузах является содействие подготовке гармонично развитых, высококвалифицированных специалистов.

Түйін

Дене шынықтыру мен спорттық инновациялық аспектілерін зерттеу маңыздылығы оның сыртқы және ішкі жүйелерінің барлық кешенінің қоғамдық өмірдің басқа да салаларымен өзара әрекеттесуінен болып отыр.

Summary

Actuality of investigation of innovational aspects of physical and sporting activity is limited by the whole compl0,,ex of within and out systematic interactions with other regions of social, life.

Список литературы:

1. Физическая культура и физическая подготовка: Учебник/под ред Кикотия В.Я. Барчукова И.С.: Юнити, 2017
2. Муллер А.Б. Физическая культура студента: Уч. Пособие/А.Б.Муллер /ИнфраМ, 2018
3. Барчукова И.С. Физическая культура : методики практического обучения/2018

ПЕДАГОГТЫҢ ІСКЕРЛІК МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕР

Қанибайқызы Ақмарал

Қызылорда гуманитарлық-экономикалық колледжі, Қызылорда облысы

Қазіргі таңда жаңа әлемде білім берудегі бәсекеге қабілеттіліктің артуы мен адами капиталдың дамуына айрықша ден қойылуда. Әрбір мемлекеттің өсіп- өркендеуінің, бәсекеге қабілетті болуының ең басты ошағы ұстаз берген біліммен бағаланады. Сондықтан дамудың ең биік көкжиегінен көрінгісі келетін кез келген мемлекет, ең алдымен, білім беру саласын дұрыс жолға қойып, сапасын көтеруді мақсат етеді. Сапалы білім мен саналы ұрпақтың қалыптастырушы, әрине, ол – ұстаз. Ал ұстаздың анықтамасын Әл-Фараби дана былай деп берген: «Ұстаз жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсіне білетін, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің бәрін жадында жақсы сақтайтын, еш нәрсені ұмытпайтын алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі, мейлінше шешен, өнер-білімге құштар, аса қанағатшыл, жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын, дирхем, динар атаулыға, жалған дүниенің басқа да атрибуттарына жирене қарайтын, табиғаттан әдептілік пен әділдікті сүйіп, жақындарына да, жат адамдарға да әділ, жұрттың бәріне өз білгенінше жақсылық пен ізгілік көрсетіп жақсылық пен ізгілік көрсетіп қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болуы керек» [1].

Нағыз мұғалім деп тәрбиеленушінің ойы мен жүрегіне жол тапқан ұстазды айтамыз. Ендеше қоғам талабына сай кәсіби мұғалім болу заман талабы болып тұрғаны анық. Қазақстан Республикасының жоғары педагогикалық білім беру тұжырымдамасында «Жаңа формация мұғалімі – кәсіби дағды мен педагогикалық дарыны қалыптасқан, жаңалыққа құмар, рухани дүниесі бай, шығармашылықпен жұмыс істейтін жеке тұлға» деп көрсетілген, яғни ол ізгілігі мол, әр іске жаңашылдықпен, үлкен ізденіспен зерттеуші ретінде қарайтын,

ақпараттық технологияны толық меңгерген, коммуникативті, бір сөзбен айтқанда, толыққанды құзырлы адам. Мұғалімнің өзі құзыретті болмай, мақсатқа жетуі екіталай. «Ұстаз қандай болса, қоғамды сондай» деген бұлжымас заңдылық қай қоғамда көкейкесті.

Жаңа формация мұғаліміне қазіргі таңда мынадай міндеттер жүктеліп отыр.

1. Мамандығы бойынша негізгі дайындығы болуы.
2. Адамдардың адамға, қоғамға қатынасын реттейтін құқықтық және этикалық нормаларын білуі.
3. Қазіргі білім беру технологиясын пайдалана отырып жаңа білім алуы және өз еңбегін ғылыми негізде ұйымдастыра білуі.
4. Компьютерлік техниканы меңгеруі.
5. Ғылыми іскерлік, қоғамдық, саяси және тұрмыстық тілдер ауқымында мемлекеттік және шетел тілдерінде сөйлесе білуі.

Жаңа формациядағы ұстаздың кәсіби мәдениеті төменгідей сипатталады.

I. Кәсіби қасиеті:

II. Моралдық-этикалық қасиеті:

- ұйымдастыру қабілеті; - адамгершілігі;
- білімнің тереңдігі - ақиқатқа құштарлығы;
- ғылыми білімі; - мейірімділігі;
- шығармашылығы; - қарапайымдылығы,
- интеллектуалды қасиеттері.

III. Психологиялық даярлығы:

- сыртқы келбеті; - сөйлеу мәдениеті;
- киім киісі; - әдептілігі.

А. Макаренконың « Өзара қарым-қатынас қуанышты болуға тиісті. Ол шығармашылық өрлеуді, батылдықты, сергектікті керек етеді» дегені белгілі [2]. Өз жұмысының сипатына байланысты мұғалім ұйымдастырушы, жетекші болуға тиісті, тіпті ол сыртқы келбетімен де тәрбиелей алады. Сондықтан жаңа ғасырдың ұстазына қойылатын талап та күрделі. Алайда, талантты, шебер жаңа формация ұстазы болудың алғышарты шебер мұғалімдердің еңбектегі озат тәжірибесін, педагогикалық еңбектің технологиясын зерттеп үйренуден басталады.

Қазақтың ұлы педагогі, психологі, ағартушы, жазушы Ж.Аймауытов «...Баланың ақылы, сезімі, қайраты мұғалімнің жігерлі ықпалы арқасында жетіледі. Мұғалім балаларына салақ, селқос қараса, олардың жан қуатын кемітіп, тәрбие де бере алмайды» деп мұғалімнің бала алдындағы үлкен жауапкершілігін атап көрсеткен[3]. Ж.Аймауытовтың осы айтылған кәделі ой, орнықты көзқарасын ескерсек, мұғалім бала бойындағы туа біткен түрлі қасиеттерді дәл байқап, оның сапалық ерекшеліктеріне баға беріп, әрі қарай әр баламен психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып жұмыс жүргізуі негізгі мәселеге айналды.

Білімі терең және жоғарғы мәдениетті, ғылым мен техниканың жетістіктерін игерген оқушының өзін-өзі тануға ұмтылуына, ізденуіне жол ашу – мұғалім алдындағы үлкен міндет. Өмірде дұрыс жол табуы үшін адам дұрыс ой түйіп өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдауы керек. Демек, бүгінгі күні мектептің алдына қойған ең басты мақсаты – қазіргі заманның өркениеті, прогресшіл бағытына сай азаматтық адамгершілік қасиеті мол, терең білімді ұрпақ тәрбиелеу. Олай болса, білім беру ісінде ұстаз басты әрі шешуші тұлға болып саналады.

Оқу – баланың рухани өміріндегі өте маңызды сала, бірақ бірден – бір сала емес. Оқушының жаңа материалды қабылдауына немесе білгенін көрсетуде көңіл күйдің орны ерекше екені белгілі. Сондықтан әрбір оқушымен жеке танысып, оларды қабілетіне қарай бөліп, соған сәйкес оқытудың әртүрлі типтерін қолдану – тығырықтан шығудың бір жолы. Бұл арада оқушыларға білім берудегі мұғалімнің жеке қасиеттерінің маңызы зор, яғни мұғалімнің педагогтік әдебі. Педагогтік әдеп - әр ұстаздың дара қасиеті. Педагогтік әдеп

мұғалімнің жас ерекшелігіне, темпераментіне, мінез – құлқына, алған тәрбиесіне, т.б. ерекшеліктеріне байланысты болады.

Әдепті мұғалім өзінің педагогтік шеберлігін де ұтымды көрсете біледі. Біз әр баланың дара қасиеттерін ескере отырып таңқалдыруға әрекет жасай алуымыз керек. «Баланы таңқалдыруды ұмытпа, даналық таңқалдырудан басталады» дейді даналар. Әрбір бала – халқының тұлғасы, сондықтан халықты жасайтында мұғалім.

Берілетін білімді де, тәрбиені де, әдепті де ұрпақ бойына құр айтумен ғана емес, өз бойымыздағы шынайы асыл қасиеттерімізді іс арқылы сіңіре алсақ, ұтарымыз көп болмақ. Адамгершілікті мұғалімнің келбеті оның кісілігі мен маман ретіндегі білігінің үйлесімінен тұрады. Олай болса, осы деңгейден жаңа формация мұғалімі шыға алуы қажет – ақ. Ол білікті маманның ғана қолынан келетін шаруа. [4].

Қазіргі кезде біздің Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің жаңа мазмұны пайда болуда:

- білім мазмұны жаңа біліктермен, ақпараттарды қабылдау қабілеттерінің дамуымен, ғылымдағы шығармашылық және нарық жағдайындағы білім беру бағдарламаларының нақтылануымен байланысты;

- ақпараттық дәстүрлі әдістері – ауызша және жазбаша, телефон және радиобайланыс – қазіргі заманғы компьютерлік құралдарға ығысып орын беруде;
- баланың жеке басын тәрбиелеуде, оның жан дүниесінің рухани тұлға ретінде қалыптасуына көңіл бөлінуде;

- мектеп, отбасы мен қоршаған әлеуметтік ортаның бала тәрбиесіндегі бірлігіне ұмтылыс жасалуда;

- қоғамдық біліммен бара-бар педагогикалық технологияның кеңінен қолданылуына және ғылымның роліне мән берілуде.

- оқыту технологиясын жетілдірудің психологиялық-педагогикалық бағыттағы негізгі ой-тұжырымдары төмендегіше сипатталады;

- есте сақтауға негізделген оқып білім алудан, бұрынғы меңгергендерді пайдалана отырып, ақыл-ойды дамытатын оқуға көшу. [5].

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Сол себепті үздіксіз білім көтеру арқылы кәсіби білімімізді шыңдап, болашақ ұрпақтың саналы білім, саналы тәрбие алуына жол ашу барша ұстаздардың міндеті деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз». – Астана: Елорда, 2011.
2. Т.И. Ильина. Педагогика. Алматы. «Мектеп», 1977.
3. Т.Мейірманқұлова. Білім берудегі инновациялық технологиялар. Алматы., 2005.
4. К.Өстеміров. А.Айтбаева Қазіргі білім беру технологиялары Алматы, 20

ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЕ ЗАДАЧИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Курманбекова Ш.Р.

Жамбылская область, г. Тараз, Жамбылский
политехнический высший колледж

Ключевые слова: познавательная задача, эффективность процесса обучения, творческие умения, способ решения.

Использование познавательных задач в процессе обучения учащихся учреждений общего среднего образования имеет длительный путь развития. В той или иной степени, часто стихийно (например, при проведении открытых уроков) данные задачи применяют в педагогической практике. Но в то же время их использование не всегда отвечает поставленным целям, не всегда способствует эффективности учебно-воспитательного процесса. Может быть, всё дело заключается в количестве предлагаемых задач? Увеличив его, мы добиваемся выполнения требований по повышению такой эффективности. Но где гарантия того, что большее число задач охватит все методы науки, доступные учащимся, все методы, которыми они должны овладеть в процессе обучения? Вышесказанное позволяет сделать вывод, что система познавательных задач должна удовлетворять определённым требованиям, к которым можно отнести:

1. Обеспечение наполнения и усвоения содержательного и процессуального компонентов дидактической модели учебного предмета. Уровень этого усвоения должен предполагать умение применять знания в новых ситуациях, способствовать развитию творческого мышления учащихся.

2. Умение анализировать экспериментальные факты, понятия и законы того или иного учебного предмета, а следовательно, и решать все доступные проблемы конкретной науки.

3. Овладение основными методами данной науки и исходя из этого обобщёнными способами решения задач.

4. Выработка основных умений творческой деятельности, ознакомление с её основными характеристиками.

5. Способность решать поисковые задачи различной степени трудности. Эти требования определяют основу для разработки системы познавательных задач.

Последняя учитывает уровень развития учащихся, а также содействует переходу с одного уровня сформированности познавательной самостоятельности учащихся на другой. Рассмотрим общие подходы к разработке системы познавательных задач с учётом их типологии и функций в процессе обучения. Проблемы той или иной науки задаются программой каждого учебного предмета. Часто их называют объектными. Не все они могут включаться в процесс школьного обучения, хотя бы в силу их большого количества и различной значимости. Кроме того, важно, чтобы выпускник учреждения общего среднего образования умел решать и другие, не детерминированные программой, проблемы. Для этого их нужно каким-то образом организовать: из всего множества программных учебных вопросов выделить те, которые чаще всего служат основой для проблем, возникающих в конкретной науке.

Данные проблемы получили название аспектных. Таким образом, функции познавательных задач находят своё отражение в объектных или аспектных проблемах. В связи с этим, определяя основу построения системы познавательных задач, следует прежде всего выявить весь спектр типичных проблем, которые можно встретить в той или иной научной области, и затем из всей их совокупности выбрать наиболее значимые в области обучения и воспитания (учитывая уровень подготовки учащихся). В результате мы получим проблемно-содержательную типологию познавательных задач. Как и всякая систематизация, она должна удовлетворять ряду требований; главным из них является её объективный характер.

В системе познавательных задач отражены проблемы, которые в действительности решаются каким-либо разделом науки. Кроме того, проблемно-содержательная типология должна быть достаточно полной и непротиворечивой. Полнота указанной системы призвана обеспечить достаточный уровень образования учащихся, определяемый содержанием учебных программ.

Основным принципом разработки системы познавательных задач, предназначенных для различных учебных предметов, является противоречие, которое содержится в самом предмете. Разрешение данного противоречия требует от учащегося

соответствующих теоретических и практических действий. Исходя из этого можно выделить следующие типы отмеченных задач: информационные познавательные — содержат противоречия между имеющимися знаниями и тем, что нужно познать; тренировочные познавательные — нацелены на поиск закономерностей, обобщение знаний, на формирование умений переноса ранее усвоенных знаний в новые, сходные ситуации; поисково-познавательные — направлены на самостоятельную оценку изучаемых явлений, процессов.

Содержание любой познавательной задачи базируется на материале конкретной науки, значит, в ней обязательно заключены проблемы таковой, её ведущие объекты и факты. Решение задачи направляется на отыскание способа решения, в котором отображаются методы данной науки, и овладение им. Если задача познавательная, то, естественно, она не может быть решена без проявления творческих черт деятельности [1].

Основанием для включения познавательных задач в учебный процесс может выступать также потребность в освоении конкретных методов науки, которая находит своё воплощение в способе решения. Последний не адекватен самому решению. Есть задачи, имеющие одинаковый способ, но нет задач с одним и тем же решением. Способ решения представляет собой единую структуру, обеспечивающую решение целого класса задач. Применение того или иного способа решения к конкретной задаче определяет уже её решение. Таким образом, способ решения и само решение имеют различную степень общности рассматриваемого объекта, а соответственно, и разную направленность логической и творческой умственной деятельности учащегося. Решение предполагает мыслительную деятельность лишь на уровне воспроизведения и понимания. Установление способа решения заключается в соотнесении условий задачи с её требованиями и анализе условий и требований через их соотнесение друг с другом, представляя собой анализ и синтез в их взаимосвязи и взаимозависимости.

Способ решения — это совокупность умственных действий, направленных на выяснение соотношения между заданными и искомыми характеристиками объекта задачи. Установление способа решения позволяет определить (найти, доказать, построить, объяснить) искомую характеристику, удовлетворить требование задачи, то есть осуществить решение. В большинстве случаев при решении задачи для нахождения искомого используется не одна какая-то закономерность (закон, правило, принцип и т. д.) соответствующей науки, а несколько. Рассматривая задачи какой-либо конкретной проблематики, можно установить единый подход к нахождению способа их решения, который в дальнейшем может перейти в разряд обобщённых способов решения задач данного типа. Покажем это на примере познавательных задач по физике, переносящих известные явления в новые ситуации.

1. В густом лесу всегда можно встретить поваленные ветром деревья, а в открытом поле, где ветер гораздо сильнее, деревья падают под действием ветра редко. Чем это объясняется?

2. Почему черепахи, опрокинутые на спину, обычно не могут самостоятельно перевернуться?

3. Когда человек несёт ведро с водой в правой руке, он наклоняется влево и отставляет в сторону свободную левую руку. Для чего это делается? Группируя одновременно несколько родственных по тематике задач, мы наглядно демонстрируем, что именно параллельное предъявление двух или более однотипных задач ускоряет процесс нахождения способа их решения: количественное увеличение (до разумных пределов) числа задач ведёт к качественному скачку в процессе их решения, убыстряет процесс нахождения обобщённого способа решения. При этом соблюдается определённая последовательность рассуждений учащегося, которой обуславливается способ решения. Первоначально обучающийся убеждается в действительном характере описываемых явлений, мысленно воспроизводит задачную ситуацию. Если он удостоверился, что факты, описываемые в условии, имеют место в обыденной жизни и он сам с этим

неоднократно встречался, то в результате задача становится эмоционально «близкой» учащемуся. Второй этап рассуждений заключается в выделении сущности проблемы каждой задачи и сведении их к общему знаменателю — к анализу единичного и синтезу общего. В приведённых задачах этим общим выступает устойчивость тел. Затем учащийся обращается к уже имеющемуся запасу знаний и выбирает из них те, которые являются теоретической основой ранее установленного общего.

Приведённые нами рассуждения и составляют способ решения задач данного типа, имеющий высокую степень общности. Несомненно, что его установление ускоряется при одновременном решении нескольких задач, при этом повышается и вероятность правильного решения. В случаях, когда мы предлагали учащимся те же задачи отдельно друг от друга, то получали целую палитру решений, в большей части неверных. Таким образом, способ решения выступает базисом процесса решения, надстройкой которого является непосредственное решение.

Многие учителя видят неопределимую роль познавательных задач для организации «соревновательной атмосферы» при обучении; осознают, какое место отводится той или иной из них в раскрытии творческого потенциала школьников [2].

Важное значение имеют познавательные задачи для пробуждения положительных эмоций учащихся, радости коллективного решения, духа сопричастности к победе над трудной задачей. Кроме своей основной функции (приобретения знаний, применения их в новых ситуациях), данные задачи выполняют и ряд других. Познавательные задачи и здесь оказывают необходимую помощь, так как каждая из них представляет собой маленькое научное исследование, основные этапы которого совпадают с таковыми учебного познания.

Познавательные задачи являются весьма эффективной формой домашних заданий: в домашней обстановке учащийся выбирает подходящий для себя темп работы, не рассчитывает на помощь учителя, самостоятельно использует разнообразную справочную и дополнительную литературу. Главной же функцией познавательных задач выступает обучение применению полученных знаний в новых ситуациях.

Использование знаний рассматривается в плане их преобразований. Причём, чем глубже последние, тем выше уровень применения знаний. Каждая познавательная задача предусматривает определённый уровень их использования. Оно имеет место уже при чтении условия задачи, что выражается в осмыслении фактов, явлений, включённых в её текст. Нередко это происходит чисто автоматически, ученик не акцентирует своё внимание на необходимости применять имеющиеся у него знания. Всё отмеченное является аксиомой процесса решения познавательных задач [4].

Есть и другая, не менее важная функция использования познавательных задач в процессе обучения — получение, поиск новых знаний и путей их добывания. Часто две указанные функции находятся в противоречии друг с другом, вторая нередко вступает в конфликт с первой. Он проявляется в том, что в ряде случаев познавательные задачи приводят к приобретению знаний, которые выходят за пределы школьной программы. Безусловно, такие знания нужны, без них в жизни не обойтись, но они поверхностны, чаще всего носят практический характер и соответствуют уровню обыденного сознания.

Таким образом, познавательные задачи выполняют в процессе обучения следующие функции:

- обучающую — обогащение опыта решения задач различного вида;
- развивающую — развитие познавательных интересов, творческого мышления, интеллектуальных качеств;
- воспитывающую — формирование ответственного отношения к учению в целом;
- стимулирующую — обеспечение высокой работоспособности учащихся в ходе познавательной деятельности;
- мотивационную — побуждение к самообразованию, самовоспитанию. Поэтому использование системы познавательных задач, удовлетворяющих определённым

требованиям, будет способствовать осуществлению управления развитием интеллекта личности учащегося и в целом — эффективности учебно-воспитательного процесса в учреждениях общего среднего образования.

Список цитированных источников

1. Иванов, Б. Н. Современная физика в школе / Б. Н. Иванов. — М. : Лаборатория базовых знаний, 2002. — 160 с.
2. Тарасов, Л. В. Приобщение школьников к современной физике : диалоги с учителем / Л. В. Тарасов. — М. : Либриком, 2010. — 264 с.
3. Красин, М. С. Решение сложных и нестандартных задач по физике : эвристические приёмы поиска решений / М. С. Красин. — М. : Илекса, 2009. — 359 с.
4. Абросимов, Б. Ф. Физика : способы и методы поиска решения задач / Б. Ф. Абросимов. — М. : Экзамен, 2006. — 287 с

ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Тустикбаев Нурбол Ашимкулович

Таразский региональный университет им.М.Х.Дулати

Ключевые слова: интеллектуальные ресурсы, интеллектуальной личности, модификационная инновация,

XXI век характеризуется такими явлениями, как национальная конкуренция, информационная конкуренция, инновационные технологии, комплексные экономические реформы.

Важнейшей стратегией государства в то время было воспитание умных, здоровых, высокообразованных граждан с высшим образованием мирового уровня. Наша страна, нашедшая свое место в мировой цивилизации и вошедшая в поток глобализации, сталкивается с вызовами и неизбежными направлениями.

Одна из них – совершенствование системы образования. Последние года Казахстан входит в четверку лучших из 129 стран мира по индексу развития образования ЮНЕСКО. В XXI веке Казахстан совершил инновационный прорыв в системе образования. Новое тысячелетие требует более широкого взгляда на образовательный процесс. Всех нужно учить работать в новом мире, получать образование, уметь жить, уметь жить вместе. Это четыре столпа образования, сформированные ЮНЕСКО. Система образования многих ведущих стран мира изменила структуру, цель, содержание и технологию обучения. Приоритетом является не механическая передача знаний, навыков и умений, а формирование будущего профессионала, способного самостоятельно находить, анализировать и использовать информацию и интеллектуальные ресурсы, являющегося источником инновационных идей, способного развиваться и самовыражаться в быстро меняющихся условиях. мир. . В соответствии с этим ставятся важные задачи по совершенствованию системы образования:

- обновление содержания и методов педагогического образования;
- выявление теоретических и практических инновационных направлений в профессиональной подготовке учителей;
- внедрение инновационных информационно-коммуникационных образовательных технологий в образовательный процесс;
- воспитание интеллектуальной личности, способной принимать позитивные решения в любой ситуации, формулировать собственную образовательную траекторию и определять пути ее эффективной реализации, эффективно ее реализовывать, т.е. формирование человеческого капитала.[1]

По мнению ученых в области педагогики, педагогическая технология является составной частью образовательной системы, связанной с дидактическими процессами, средствами обучения, формами организации. Эта система обучения отвечает на традиционный вопрос «как учить эффективно». То есть педагогическая технология – это продуманная модель проектирования учебно-педагогической деятельности, создание для учащихся и преподавателей всех благоприятных условий при организации и проведении учебного процесса и реализация идеи всестороннего овладения учебным процессом. В целом инновации можно разделить на три типа: модификационные, комбинаторные, радикальные.

Модификационная инновация – это развитие и трансформация того, что было доступно ранее. Это подтвердил В.Ф. Примером может служить ссылка Шаталова на математику и ее использование многими учителями. Комбинаторная модификация представляет собой новое оформление ранее использовавшихся, известных методологических элементов. Об этом свидетельствуют современные методы преподавания предметов.

Радикальной инновацией является внедрение государственных стандартов в образовании. Государственный стандарт в образовании в основном формирует объем, параметры, показатели уровня и качества образования.[2]

Новые инновационные технологии обучения представляют собой особый вид профессиональной деятельности. Для овладения технологией инновационного обучения необходимо мобилизовать большой педагогический опыт. Это работа, требующая от человека творческого подхода к работе и определенной деловой хватки. По сути, каждый педагог развивается и формируется в процессе освоения новых инновационных технологий. В XXI веке вопросы подготовки будущих специалистов, формирования их профессиональной адаптации – насущная потребность общества. Поэтому нами разработана структурно-содержательная модель готовности будущих педагогов-психологов к использованию новых педагогических инновационных технологий. Формирование готовности будущих специалистов к использованию новых инновационных педагогических технологий включает в себя следующие показатели.

Педагогические условия формирования инновационной активности каждого педагога: знание инноваций;
все стороннее владение инновациями;
овладение диагностикой инновационной деятельности;
работа по внедрению инноваций в практику; правильное применение инноваций на практике.

Изучив, изучив и проанализировав новые инновационные технологии повышения качества образования, можно сделать следующие выводы:

- существует множество видов новых инновационных технологий повышения качества знаний и умений учащихся, их выбор и результат зависят от профессиональной квалификации преподавателя;
- Успеха можно добиться только в том случае, если внедрение новых инновационных технологий осуществляется планомерно и целенаправленно;
- Внедрение новых инновационных технологий обучения сдерживается тем, что материально-техническая база каждого вуза не соответствует сегодняшним требованиям, и нехваткой кадровых ресурсов.[3]

Сегодняшняя цель – дать каждому школьнику основы фундаментальных знаний и культуры и создать благоприятные условия для его всестороннего развития.

Рассматривая понятие «инновация», многие ученые давали ему разные определения. Инновация переводится с латыни как «новый», «инновация», «обновление» или «инновация» - новый результат, направленный на достижение определенной цели. Какие существуют способы достижения конкретной цели?

Используя основные категории целей, приведенные в системе целей обучения, преподаватель имеет возможность получить информацию о результатах своей работы. Поэтому цель и результат являются ключом к инновациям.[4]

В основе инновационного процесса лежит целостность формирования, применения и внедрения инноваций. Любой новый метод индивидуален и временен. Это новый метод, найденный для одного учителя, новинка для другого учителя. например, пройденный материал. Нововведение способствует повышению уровня образования.

Реализация инновации зависит от внутренних условий, которые заставляют школу работать.

Всегда есть место инновациям, так как образовательное учреждение имеет единую систему, способствующую управлению (преподаватели, студенты) и собственную подсистему управления (администрация, ППС) для достижения поставленных целей. И результатом нового изменения станет источник новых противоречий, в которых образовательные учреждения постоянно меняются и развиваются. При этом важное место в управлении отводится потребностям педагогического и детского персонала, который постоянно движется и развивается.[5]

Потребность в инновациях определяется и внешними факторами, обусловленными рядом причин: необходимостью удовлетворения потребностей людей, стремлением школьников к знаниям, умениям, развитию личности в качественном образовании. Школа может усилить свое направление только в том случае, если будет постоянно обновляться в технологии и организации. Инновации являются ключевым фактором развития и успеха любого образовательного учреждения.

Результат любой инновационной деятельности педагогов, как идеи, изобретения и открытия, должен способствовать прогрессивному развитию школы и педагогической науки. Эта деятельность должна быть освобождена от таких вещей, как повседневная деятельность, психологические и другие нагрузки, и должна способствовать развитию творческого мышления и развитию науки.

Инновационное обучение не только углубляет знания, но и стимулирует обучение студентов и мотивирует их учиться. В настоящее время понятие педагогической технологии прочно укоренилось в нашем педагогическом лексиконе. Технология – это совокупность приемов в какой-либо работе, мастерстве, искусстве.[6]

Таким образом, основными задачами новой инновационной педагогической технологии являются:

- уметь целенаправленно организовать учебную, развивающую и иную деятельность каждого учащегося;
- образование в той мере, в какой они могут выбрать направление, наиболее соответствующее их знаниям и умениям;
- формирование, развитие навыков самостоятельной работы;
- развитие навыков аналитического мышления.

Список литературы:

1. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы // Астана. 2004. с.28
2. С.Э. Шишов. Понятие компетентности в контексте проблем качества образования // «Государство и образование», 2002. 88 с.
3. Роджерс Э.. Концепция инноваций. - // Казахстанская школа, №4, 2006.
4. Кабдыкаиров К. Диагностика инновационных технологий. - А., 2004 г.
5. Жунусбек А. Основой новых технологий является качественное образование. - // Казахстанская школа, №4, 2008 г.
6. Нагымжанова К. Структура инновационной технологии. - А.: Оркен, 2007.

7. Кушимбетова С. Возможности использования инновационных технологий для повышения качества образования. - А.: Просвещение, 2008.

ЭКОЛОГИЯНЫ ҚОРҒАУ – АЗАМАТТЫҚ ПАРЫЗЫМЫЗ!

Елібай Қанат Болатұлы, х.ғ.м.,
«Қапланбек жоғары аграрлық-техникалық колледжі»
Сарыағаш қаласы

Түйін: Олефиндерді металлокомплексті катализаторлар қатысында гидроалкоксихарбонилдеу реакциясының тиімді параметрлерін зерттеп, оңтайлы тәсілдерін көрсету.

Қазіргі таңда дүние жүзінде әр-түрлі экологиялық мәселелер күн санап өсуде. Солардың бірі әрі бірегейі көміртек оксидтерінің атмосфераға шамадан тыс шығарылуының нәтижесінде туындап отырған жаһандық жылыну. Зерттеушілердің айтуынша соңғы 800 мың жылда атмосферадағы көмірқышқыл газының мөлшері шарықтау шегіне жетіп отыр. Бұл жайлы Бүкіләлемдік метеорологиялық ұйымның Женевада ұсынылған жаңа баяндамасында айтылды. Атмосфераға жыл сайын мыңдаған тонна әр-түрлі зиянды қалдықтар шығарылады. Солардың қатарында көміртек оксидтерінің үлесі айтарлықтай үлкен [1].

Көміртек оксидтерінің атмосфераға таралуының басты себептерінің бірі органикалық қоқыстардың жануы. Органикалық заттар жанғанда көміртек оксидтері (егер толық жанса CO_2 , ал жартылай жанса CO) және су түзіледі. Түзілген көміртек оксидтері атмосфераға таралуда. Әлем ғалымдарының бірауыздан ұсынып отырған мәселесі пластмасса өнімдерін қолданыстан алып тастау және өндіруді тоқтату. Себебі, бір реттік пластмасса өнімдері қолданыстан кейін тұрмыстық қалдық ретінде қоқысқа тасталады. Жиналған қоқысты утилизациялау барысында қоқыс өртеліп, көміртек оксидтері түзіледі. Бұған қоса әр-түрлі өнеркәсіптерден де улы газдармен қоса көміртек оксидтері түзілуде.

Көміртек оксидтерінің атмосфераға шамадан тыс таралып жатқанынан туындап отырған парникті эффект, яғни, жаһандық жылынудың тағы бір зиянды тұсы жер асты суларының жоғалып кетуіне әкеліп соғады. Ғалымдардың халықаралық тобы жаһандық жылынудың жерасты суына тигізер зиянын салмақтай, сараптай келе бұл процесті «баяу тұтанып, кейін бой бермей кететін апатқа» теңеп отыр, әрі жүздеген немесе мыңдаған жылдардан кейін оның жоюға келмейтін зардабының адамзатқа ауыр болатынын да жеткізуде [2].

Табиғатта өсімдіктер атмосферадағы көмірқышқыл газын сіңіріп, оны пайдалы энергия қоры көмірсуларға айналдырады. Осы орайда керемет табиғат айналымының да бұзылып жатқандығына куә болудамыз. Әлемде күн сайын мыңдаған тонналап ағаштар кесілуде. Бұл өз кезегінде жазыл өсімдіктердің құрып кетуіне және де көмірқышқыл газының атмосфераға молынан таралуына сеп болуда. Мұның барлығы бүкіл ғаламшарлық көміртек айналымының бұзылуына әкеліп соғуда. Сондықтан да атмосфераға шамадан тыс бөлініп жатқан көміртек оксидтерін жинап, өндірістік мақсатта қолдану экологиялық және экономикалық жағынан тиімді болары анық.

Жоғарыда аталған күрделі мәселені шешу жолында, адамзатты бүгінгі таңда толғандырып отырған ауаның ластануы мен одан туындаған жаһандық жылыну, климаттың өзгеруі секілді проблемаларды шешу үшін ғалымдар мен экологтар жатпай-тұрмай тер төгуде. Солардың бірі швейцариялық Climeworks компаниясы ашқан ауадағы көмірқышқыл газын залалсыздандыратын зауыт. Бұл зауыт атмосферадағы көмірқышқыл газын өзіне "сіңіріп" алып қоймай, сонымен қатар, оны отын мен басқа да пайдалы нәрселерге айналдырады. Аталмыш зауыттың жобалық қуаты жылына 900 тонна көмірқышқыл газын "жұтуға" жетеді. Салыстырмалы түрде алсақ, бұл зауыт 200 автокөліктен бөлінген көмірқышқыл газын өңдей алады [3].

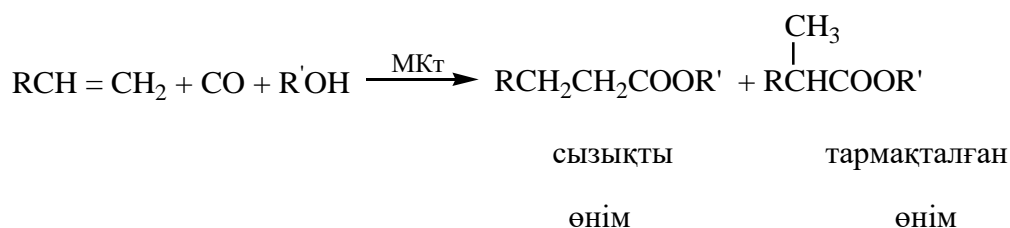
Бұл мәселе бойынша елімізде де проф. Х.А. Суербаяев әріптестерімен бірге (әл-Фараби атындағы Қазақ ҰУ-нің химия, катализ және мұнайхимиясы кафедрасы) фосфоркүрамды лигандалары бар палладий комплекстері қатысында олефиндерді гидроалкоксихарбонилдеу және фенол және оның туындыларын алкилкөмірқышқылдарының сілтілік тұздарымен карбоксилдеу салаларында қарқынды зерттеулер жүргізген. Дәлірек айтсақ металкомплексті катализаторлар қатысында қанықпаған көмірсутектерді көміртек моноксиді және спирттермен әрекеттестіріп органикалық қосылыстарды алған.

Көміртек оксидтері негізінде органикалық қосылыстарды синтездеу – негізгі органикалық синтездің ауқымды, әрі болашағы өте зор саласы болып табылады. Бұл синтетикалық органикалық химияның маңызды саласы үздіксіз дамуда және жыл сайын оның практикалық мәні өсіп келеді. Көміртек моноксиді негізінде дәрілік препараттарды, пестицидтерді, пластмассаларды, синтетикалық талшықтарды және т.б. синтездеу үшін қажетті құнды шикізат болып табылатын оттекті органикалық қосылыстардың барлығын дерлік алуға болады. Көміртек моноксидін негізгі өнеркәсіптік органикалық синтездің шикізат қоры ретінде пайдалану табиғи ресурстарды ұтымды қолдануға және жоғарыда аталған өнімдерге деген халық шаруашылығының сұранысын қанағаттандыру мәселелерін табысты шешуге мүмкіндік береді. Республикамыздың көптеген өнеркәсіптік өндірістерінің (сары фосфор, кальций карбиді және т.б. өндірісі) көптонналық зиянды қалдығы болып табылатын көміртек моноксидін пайдалы өндірістік процеске пайдаланудың табиғатты қорғаудағы маңызы зор екендігін атап өткен жөн. Осы орайда жоғарыдағы зерттеулерді әрі қарай дамыту және оңтайландыру мақсатымен бұл жұмыста олефиндерді гидроэтоксихарбонилдеу реакциясында құрамында промотор ретінде $AlCl_3$ және $p-TsOH$ бар палладий комплекстері негізіндегі жүйелердің каталитикалық активтілігі зерттелді.

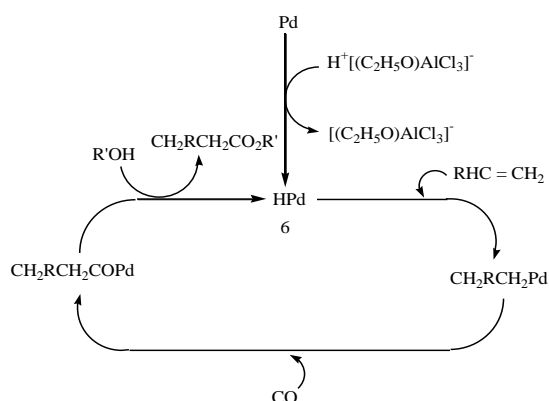
Олефиндерді гомогенді металлокомплексті катализаторлар қатысында карбонилдеу тәжірибеде көп қолданысқа ие түрлі оттеқкүрамды қосылыстардың түзілуіне әкеледі [4, 5]. Олефиндерді көміртек моноксиді және спирттермен гидроалкоксихарбонилдеу реакциясы арқылы карбон қышқылдарының күрделі эфирлерін синтездеу карбонилдеудің маңызды үрдістерінің бірі болып табылады. Күрделі эфирлерді алудағы бұл әдістің артықшылығы – үрдістің бір сатыда өтуі мен бастапқы реагенттердің (алкен, спирт, көміртек моноксиді) қолжетімділігі және реакцияның жүруіне реакция жағдайлары мен металлокомплексті катализаторлардың табиғатын өзгерту арқылы әсер ету мүмкіндігі [5].

Изобутиленді үшкомпонентті $PdCl_2(PPh_3)_2-PPh_3-AlCl_3$ жүйесі қатысында гидроэтоксихарбонилдеу реакциясының жүру механизмі

Олефиндерді Реппе бойынша гидроэтерификациялау реакциясының жүру механизмін зерттеу үлкен қызығушылық тудыратын мәселе болып табылады. Олефиндерді гидроэтерификациялау процесінде реакция өнімдерінің сызықтық және тармақталған құрылысты өнімдердің түзілуі мүмкін; олардың массалық қатынасы реакцияның жүру механизміне байланысты.

Сонымен қатар, бұл проблемаға деген қызығушылық сонымен қатар таза практикалық қажеттіліктен туындайды, себебі реакцияның изомерлі екі өнімінің тек сызықты өнімнің практикалық қолданысы жоғары. Мысалы, синтетикалық жуғыш заттар өнеркәсібінде биоыдырауға жоғары қабілетті болып табылатын сызықты құрылысты май қышқылдарының туындыларын алуға көп көңіл бөлінеді.

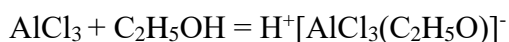
Сызба-нұсқа 1 - Изобутиленді үшкомпонентті $\text{PdCl}_2(\text{PPh}_3)_2\text{-PPh}_3\text{-AlCl}_3$ жүйесі қатысында гидроэтоксикарбонилдеу реакциясының жүруінің болжамды механизмі

Сурет 1 - Олефиндерді металлокомплекті катализаторлар қатысында гидроэтерификациялау реакциясын жүргізуге арналған лабораториялық қондырғы сұлбасы

Әдебиеттік мәліметтерді және біздің алған мәліметтерді талдау арқылы, изобутиленді көміртек монооксиді және этанолмен палладийдің фосфинді комплекстері негізіндегі зерттелген $\text{PdCl}_2(\text{PPh}_3)_2\text{-PPh}_3\text{-AlCl}_3$ үшкомпонентті жүйе қатысында гидроэтоксикарбонилдеу реакциясы үшін процестің жүруінің ең дұрыс механизмі гидридтік механизм деген тұжырымға келдік.

AlCl_3 (күшті Льюис қышқылы) этанолмен әрекеттесіп $\text{H}^+[(\text{C}_2\text{H}_5\text{O})\text{AlCl}_3]^-$ комплексін (бұл комплекс протонның қоры бола алады) және әлсіз координацияланатын $(\text{C}_2\text{H}_5\text{O})\text{AlCl}_3^-$ анионды түзеді:

Бұл болжамдалған механизм қысқартылған түрде 1 сызба-нұсқада келтірілген.

Сонымен, ең алғаш рет изобутиленді үшкомпонентті $\text{PdCl}_2(\text{PPh}_3)_2\text{-PPh}_3\text{-AlCl}_3$ жүйесі қатысында гидроэтоксикарбонилдеу реакциясы зерттеліп, реакцияның екі бағытта жүретіндігі анықталды: 1) изобутиленді гидроэтоксикарбонилдеу реакциясы; 2) изобутиленнің этанолмен әрекеттесуімен этилтретбутил эфирінің түзілу реакциясы. Осылай, зерттелген реакциясының екі бағытта жүруі себебінен реакцияның мақсатты өнімі қалыпты олефиндерді палладий фосфин комплекстері қатысында гидроалкоксикарбонилдеу реакциясына қарағанда едәуір төмен болатындығы көрсетілді. Зерттелген реакцияның жүруінің болжамды механизмі ұсынылды.

Пайдаланған әдебиеттер

1. https://www.inform.kz/kz/songy-800-myn-zhylda-atmosferadagy-komirkyshkyl-gazynyn-molsleri-sharyktau-shegine-zhetti_a3080381
2. <http://islam.kz/kk/news/arturli/jerasty-suyna-jahandyq-jylynudyn-tigizer-keri-aseri-11369/#gsc.tab=0>
3. <http://islam.kz/kk/news/arturli/atmosferadagy-komirqyshqyl-gazyn-sinirip-alatyn-tagy-bir-zauyt-ashyldy-foto-11275/#gsc.tab=0>
4. He Z.H., Hou Z.S., Zhang Y.G., Wang T.F., Dilixiati Y., Eli W.M.J. Hydrocarboxylation of olefins by supported aqueous-phase catalysis // *Catalysis today*. - 2015. - № 247. – P. 147-154.
5. Suerbaev Kh.A. Metalcomplexes catalysts with phosphorcontaining ligands: Application in organic synthesis [Metallokompleksnye katalizatory s fosfor soderzhashhimi ligandami: Primenenie v organicheskom sinteze]. LAP Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, Germany. - 2011. - 320 p.

SCREENCASTIFY - КОМПЬЮТЕРДІҢ ЭКРАНЫНДА НЕ БОЛЫП ЖАТҚАНЫН БЕЙНЕМЕН ҚАМТУҒА МҮМКІНДІК БЕРЕТІН БАҒДАРЛАМА

М.Н.Хайруллина

«Атырау энергетика және құрылыс колледжі» КМҚК, арнайы пән оқытушысы және колледж әдіскері

Білім беруде компьютерлік технологияларды қолдану өте тиімді. Бұл компьютердің әрдайым өсіп отыратын мүмкіндіктері мен қызметтерімен және компьютерлерді жұмыста, үйде, әр түрлі жерлерде қолданумен байланысты.

Қазіргі таңда электронды оқулықтарды жасау қалыпты жағдай болып келеді және оларды студенттердің оқу барсында қолдануы жылдан жылға артуда. Алғашқы кезде электрондық оқулықтар қашықтықта оқитын студенттерге арналған болса, ал қазір электрондық баспаларды барлық оқу түріндегі студенттер қолданады.

Оқу процесі кезінде слайд-дәрістер қолдану кеңінен таралған. Бұл дәрісте оқу материалдары слайд түрінде көрсетіліп оқытушы дауысы кадрда жазылады. Арнайы дайындалған және анимацияланған слайдтар дәрістің мәтіндік және графикалық материалдарын береді.

Компьютерлер келесі мақсаттарда қолданылуы мүмкін:

- оқу материалын әр түрлі форматтарда (мәтін, графика, дыбыс және бейне);
- бейнелеу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін;
- компакт-дискілерді, Интернет желісінің ақпарат көздеріндегі материалдарды оқытуда қолдану үшін;
- оқушылар, мұғалімдер және т.б. арасындағы байланысты (электрондық пошта, телеконференциялар, чаттар) қамтамасыз ету үшін.

Компьютердің жоғарыда айтылған мүмкіндіктері оқу барысында бейне материалдарды қолдануға себепші.

Бейне-сабақтар педагогикалық технологияның дамуының бір қадамы болып есептеледі. Адам баласының ақпаратты теледидар, компьютер және т.б. техникалық құралдардың көмегімен жақсы қабылдайтыны белгілі. Бейне-сабақты қолдану ақпаратты жоғарғы көрнекілікте көрсету және жаңашылдық элементін енгізуге көмектеседі. Көркемдеулер және анимацияланған процестер назардың көбірек аударылуына, қарастырылатын тақырыпқа байланысты қызықтырушылық тудырады. Егер оқытушының түсіндіруін студент дұрыс қабылдай алмай қалса, бейне-сабақтар арқылы түсіндіру қабылдауға жеңіл әрі қызықты. Мұндай әдіс жаңа материалды түсіндіруге кететін уақытты азайтады. Мысалы лекциялық материалдың мазмұны бүкіл бір сабақтың уақытын алса, ал оқу видеофильмдері – 20 минут қана уақыт алады немесе тәжірибелік жұмысқа нұсқауды көркем жеткізуге мүмкіндік береді. Осының арқасында материалды тәжірибелік меңгеруге

көп уақыт қалады. Бейне-сабақты қысқаша талқылау материалдың негізгі кезеңдеріне назар аудартып, қорытындылар шығаруға көмектеседі. Яғни қажеттілігінше бейне-сабақтарды пайдалану студенттің пәнге қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Оқыту видеосын құру үшін әртүрлі аудиоредакторлар, видеоны өңдейтін программа, экран көрінісін сақтап қалатын утилит және т.б программалар қажет. Видеодәрістерді жасау үшін компьютер экранын видеофайлдарға жазатын программа керек.

Әлемдік Интернет желісінде әр түрлі тақырыптағы бейне оқулықтардың жаңа пакеттері жиі пайда болады. Пайдаланушылар бейне сабақтарды қолданудың өзектілігі бірнеше себептерге байланысты артады:

- * сабақты бейне-аудио форматта зерделеу кезінде студент бейнені көруді реттей алады, бейнематериалды қажетті жерден қайта қарап, сол арқылы оған түсініксіз сәттерді егжей-тегжейлі зерттей алады;

- * аудио-видео сабақтарының тиімділігі пайдаланушы өзіне берілген материалды екі сезім – көру және есту арқылы қабылдайтындығына байланысты артады;

- * бейне сабақтарды үйрену пайдаланушыға сабақтың теориялық және практикалық бөлігін көруге, сол арқылы көрсетілген материалды түсінуге және бекітуге мүмкіндік береді;

- * оқу кез келген ыңғайлы уақытта және орында өтуі мүмкін.

Қазіргі заманғы бағдарламалық жасақтама нарығында бейне сабақтарды құруға арналған көптеген мамандандырылған бағдарламалар бар, бірақ бағдарламалардың бүкіл тізімінен таңдап, сіз келесі өлшемдерге мұқият назар аударуыңыз керек:

- * болашақта редакциялау мүмкіндігімен жазылған фильмге түсіндірме мәтінді, суреттерді, жиектемелерді, суреттерді қосу мүмкіндігі;

- * микрофоннан немесе файлдан дыбысты қабаттастыру мүмкіндігі;

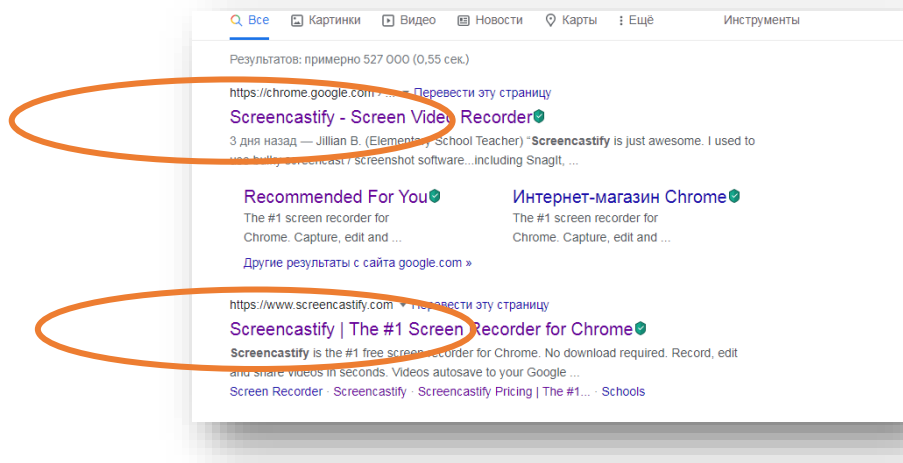
- * бейнесабақты web-парақшаларға орналастыру мүмкіндігі (бейнероликтердің түрлі форматы);

- * кадрға арналған бейне редакторы қажет.

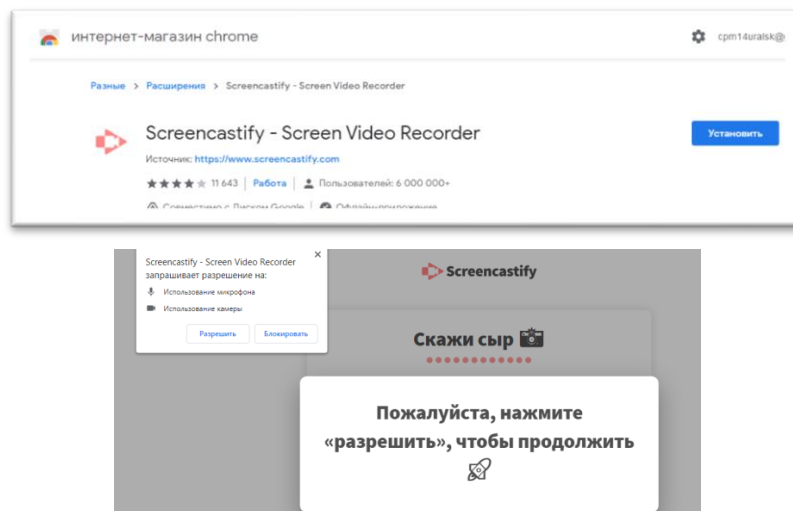
Түсіну өте маңызды - сіз қандай сабақтың үзіндісін визуализациялағыңыз келетінін түсіну керек, сондықтан бейне сабағын құруға арналған бағдарламаны таңдау осыған байланысты болады. Егер бейне оқулық мұғалімнің бейне бейнесін қамтымаса және материалды "тірі" презентация арқылы түсіндіру жоспарланса, онда бағдарламаларды қолдану ұсынылады: Screencastify.

Screencastify - экранды бейнеге түсіруге мүмкіндік беретін Google Chrome арналған шартты-тегін браузер кеңейтімі. Бағдарлама орнатуды қажет етпейді. Screencastify пайдаланушы компьютердің экранын тез жазып, бейнені Интернетте бөлісуі қажет жағдайларда жылдам шешім болып табылады. Сондай-ақ, бағдарлама веб-камерадан суретті жазуға қабілетті. Баптауларда жүйелік дыбыстар мен микрофоннан аудионы жазуды бөлек қосуға болады. Кеңейтімі өз аналогтарының арасында офлайн режимде жұмыс істеу мүмкіндігінің арқасында ерекшеленеді. Бағдарламаның тегін нұсқасында жазылған бейнелер автоматты түрде Google дискте MP4 немесе GIF форматында сақталады. Содан кейін оларды ДК-ге жүктеуге немесе достарыңызбен Youtube және әлеуметтік желілерде бөлісуге болады. Қосымшада қарапайым редактор бар. Оның көмегімен бейнеге мәтіндік аннотацияларды қосуға, меңзерді және бейнедегі кез-келген басқа маңызды заттарды бөлектеуге болады. Тегін нұсқада жазылған бейненің ұзақтығы 5 минутқа шектеледі, бірақ мұндай бейнелердің саны шектеусіз.

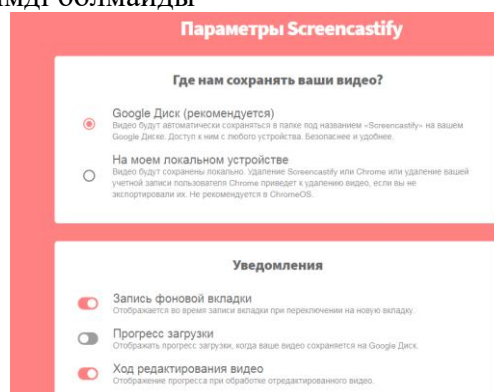
Бұл бағдарламаны пайдалану үшін Сізге Google Chrome браузерін пайдалану керек (қажет болса, оны компьютерге орнату керек). Бұдан әрі келесі сілтемелерді пайдалануға болады

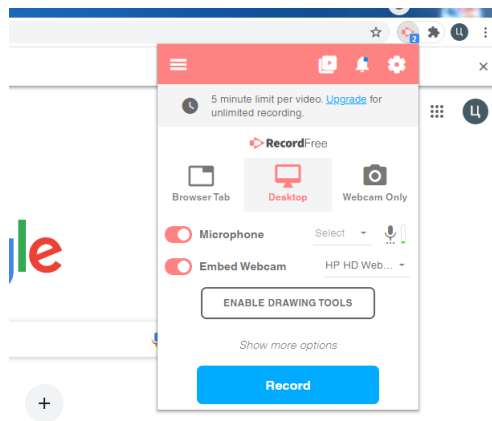
Әрі қарай, **Орнату** пәрменін таңдап, осы кеңейтімді орнату барысында микрофон мен веб-камераға қол жеткізуге **рұқсат** беру керек.

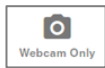

Кеңейтім параметрлерін орнатқан кезде Google дискте сақтауды таңдаңыз, әйтпесе көптеген мүмкіндіктер қол жетімді болмайды

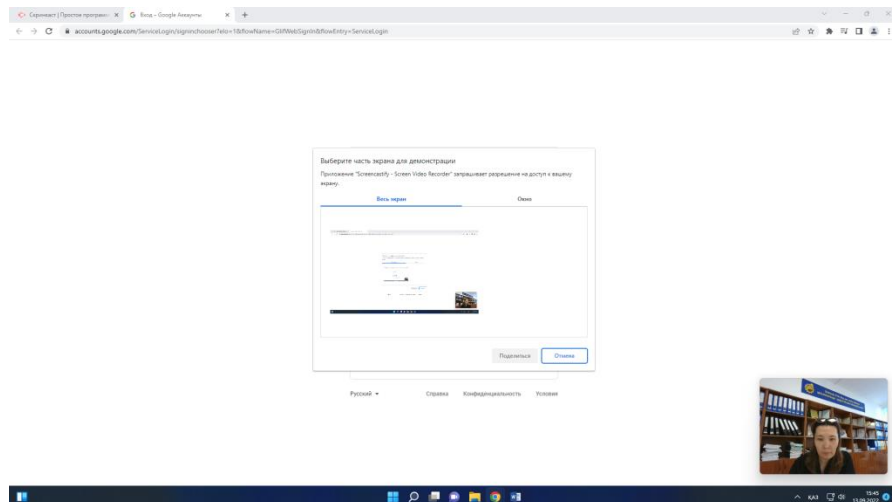

Screencastify кеңейтімін орнатқаннан кейін, Google Chrome браузерінің жолында тиістісі пайда болады, оған баса отырып, сіз өз бейнеңізді жаза аласыз.

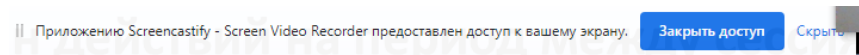

Screencastify тек қосымшаны және бүкіл экранды, соның ішінде жүйелік элементтерді қоса алғанда, тек веб-камераны жазуды таңдауға мүмкіндік береді. батырмаға басқаннан кейін 3 секундтан соң бейнені жазу басталады.

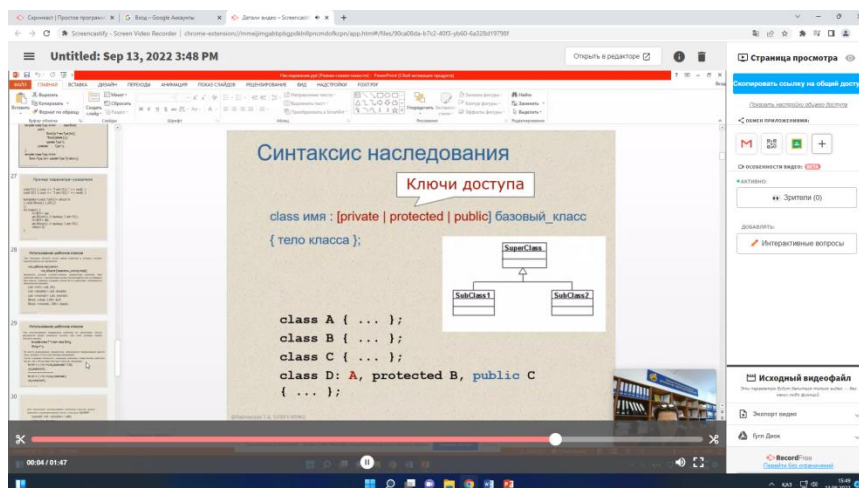
Егер сіз бүкіл экранды, соның ішінде жүйелік элементтерді түсіре отырып, жазудың екінші нұсқасын таңдасаңыз, сізге барлық әрекеттерді жұмыс үстеліне жазатын немесе тек бір терезе жазылатын таңдау ұсынылады. **Бөлісу** батырмасын басқаннан кейін сіз таймердің дыбыстық сигналын естисіз және 3 секундтан соң бейнені жазу басталады.

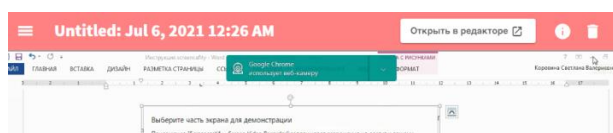
Жазуды аяқтау үшін **Қол жетімділікті жабу** пернесін басу керек.

Жазылған бейнені конвертациялағаннан кейін, сіз қайшы құралын пайдалана отырып, файлдың басынан немесе соңынан бейнені қиып ала аласыз. Өзгерістерді сақтау үшін **Кескінді сақтау** батырмасын басыңыз

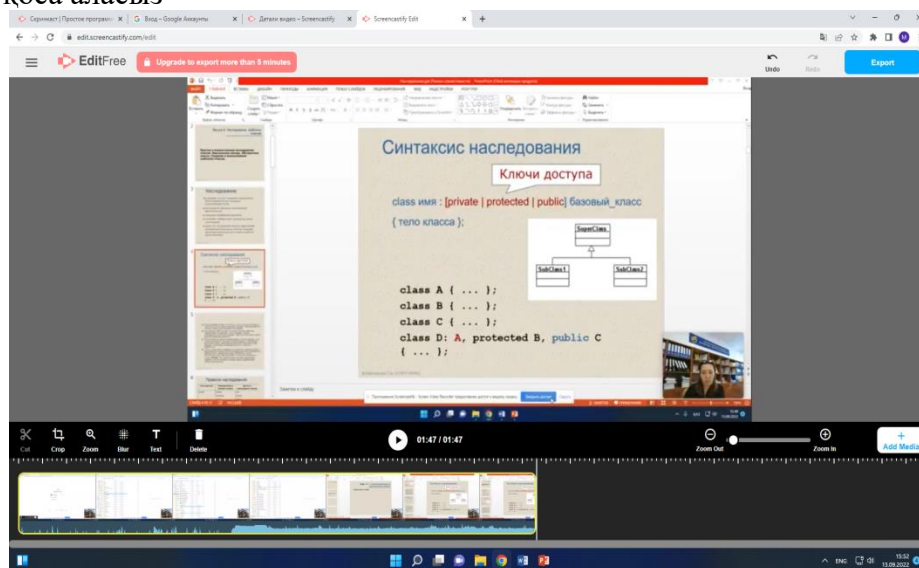
Егер сіз басқа фрагменттерді жойғыңыз келсе, сіз **Редакторда ашу** қосымшасына өте аласыз

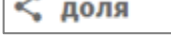

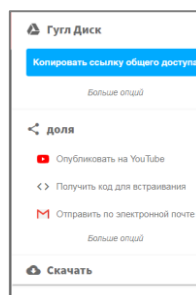
Ашылған терезеде құралдар панелін қолдана отырып, сіз келесі әрекеттерді орындай аласыз:

- Бейненің үзінділерін жою
- Экранның бір бөлігін кесу
- Мәтінді қосу

Сондай-ақ, **Add Media** батырмасын қолдана отырып, сіз жобаға бейнелерді басқа дереккөздерден қоса аласыз

Барлық қажетті өзгерістерді енгізгеннен кейін **Бөлісу** **доля** құралын таңдап, жасалған бейне файлды сақтау әдісін таңдау керек.

Сcreencastify – экранды түсіруге арналған ең танымал және ыңғайлы құралдардың бірі. Алайда, бұл қосымша кейде проблемаларға бейім болады, жиі кездесетін қателіктер мен оларды шешу жолдарын қарастырып көрейік.

1. Микрофон анықталған жоқ. Сіз басқа микрофонды немесе өзіңіз қолданатын Chrome браузерін қосқан боларсыз, ол сіздің микрофоныңызбен үйлеспейді. Мұны тексеру үшін [осында келіп](#), қандай да бір дыбыстың анықталғанын көріңіз. Егер веб-сайт сіздің дыбысыңызды естісе, Chrome және микрофон дұрыс жұмыс істейді дегенді білдіреді. Бұл жағдайда ең жақсы әдіс - Screencastify кеңейтімін қайта орнату болады.

2. Дискте орын аз. Screencastify оларды Google Drive-қа жүктемес бұрын сіздің компьютерде жасалған бейнені сақтайды. Кеңейтім жұмыс істеу үшін кем дегенде 1 ГБ сақтау орнын қажет етеді. Егер сіздің бейнеңіз шамадан тыс болса жазу тоқтатылады, бұл "дискідегі бос орын жеткіліксіз" хабарламасының пайда болуына әкеледі. Сіз бұл функцияны өшіре аласыз, бірақ ол сіздің құрылғыңызда жүйелік проблемаларды тудыруы мүмкін. Ең дұрыс тәсіл - дискідегі орынды босату.

3. Кіре алмаймын. Screencastify-дегі есептік жазбаңызға кіру кезінде қиындықтардың туындауы мүмкін. Бұл сіздің cookie файлдарын қоспағаныңызға байланысты болуы мүмкін. Бұл проблеманы шешу үшін Chrome мәзіріне өтіп, "Баптаулар" бөліміне өтіп, "Қосымша" пайда болғанға дейін төмен жылжып, соған басыңыз. Құпиялыққа, содан кейін контенттің баптауларына өтіңіз. "Cookies" басыңыз және "Басқа cookie файлдарын бұғаттау" параметрлерін өшіріңіз.

Осы әдістемелік әзірлеменің көмегімен кез келген педагог кез келген күрделіліктегі және кез келген форматтағы өз бейнесабақтарын (бейне презентациялар, бейнероликтер) жасай және жариялай алады. Сіз мұның бәрін біле аласыз, тіпті егер сізде арнайы білім болмаса да. Сіз өткен ғасырда тұрып қалған және әлі күнге дейін студенттерге жету тәсілі ретінде тек мәтіндік ақпаратты пайдаланатын әріптестеріңізден ерекшеленуге ерекше мүмкіндік аласыз. Сіздің қолыңызда бейнесабақтар түріндегі құралдардың барлық арсеналы болады, олар рөл атқара алады: бейне презентациялар, бейне емтихандар, оқу бейне курстары және аудио подкасттар. Бейне сабақтарды кез-келген пән мұғалімі жасай алады. Виртуалды баяндаушы болу мүмкіндігін жіберіп алмаңыз, қызықты тақырыпты ашып, өзін білімді маман — мұғалім жағынан көрсетіңіз. Шығармашылық табыс тілеймін!

ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ҚОЛДАНУ

Себепова А.Ғ.

Жоғары аграрлық-техникалық колледжін, арнайымұнай-газ пәндерінің оқытушысы, техника ғылымдарының магистрі, Орал қ.

Дусетова К.С.

Жоғары аграрлық-техникалық колледжі, арнайымұнай-газ пәндерінің оқытушысы, Орал қ.

Білімді де білікті ұлт биік белесті бағындырып, ғылымы мен өркениеті дамыған елдердің қатарынан орын алады. Ал білімнің алғашқы іргетасы мектеп қабырғасында қаланып, одан ары қарай қабілеттілігі оқу орнындарында ұшталатыны сөзсіз. Бұл өз кезегінде студенттерді оқытуда білім мен ғылым саласындағы озық идеяларды қолдануға тікелей байланысты. Осы жағынан алғанда ҚР Білім және ғылым министрлігі білім саласын дамытуға ерекше назар аударып келеді. Білім беру жүйесінде болып жатқан жаңа процестер инновациялық білім берудің идеологиясы ретінде, жаңа білім берудегі идеологияның қалыптасуына алып келеді. Білім сапасын одан әрі арттыру мәселелерін шешу үшін технологияларды қайта өңдеу яғни қайта қарастыру және білім беру мекемелерінің қалыптасып қалған дәстүрлі тәсілдерін жаңғырту қажет. Білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялардың ең негізгі басты мақсаты – үздіксіз өзгерісте болатын өмірге адамдарды дайындау. Бұлай оқытудағы басты мән - потенциалды мүмкіндіктерді жүзеге асыруға бағыттау болып табылады.

Оқытушының әрбір өтілетін сабағы қазіргі кездегі заман талабына сайкес оқыту талаптарына сай болып келуі қажет. Демек, жастарды еңбектің қай саласында да , білім алуға да тек мәлімет жиынтығын меңгеруімен шектелмей, студенттердің өзіндік іс-әрекетін тиімді ұйымдастыра отырып, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын студент етіп даярлау қажет болып отыр.

Әр ғылымның барлық саласында болмысы білім мазмұны мен көлемі қауырт өсіп отырған қазіргі ғылыми-техникалық процесс кезінде бұл міндеттердің жүзеге асуы оқыту үрдісінде студенттердің өзіндік оқу жұмыстарын оңтайлы ұйымдастырудың тиімді әдістері мен тәсілдерін, оқыту түрлерін, нысандарын іздестіру өзекті сипатқа ие болады.

Білім беру процессіндегі заманауи технологияларды пайдалану бұл оқытушы мен білім алушы ақпараттық технологиялардың көмегімен өзара әрекеттесетін білім алу түрі. Оқытушы мен студенттердің оқу процесіне тән барлық компоненттерді (мақсаттары, мазмұны, әдістері, ұйымдастырушылық нысандары, оқыту құралдары) көрсететін және интернеттехнологиялардың ерекше құралдарымен немесе интерактивтілікті көздейтін басқа да құралдармен іске асырылатын арақашықтықтағы өзара іс-қимылы деуге де болады. Қазіргі кезде интернет желісі арқылы білім алуға мүмкіндік беретін оқытудың инновациялық түрі ретінде қарастыруға болады. Біздің мақсатымыз студенттерге өзгеретін әлеуметтік-экономикалық жағдайларға тиімді бейімделуге және қазіргі қоғамға сәтті интеграциялануға мүмкіндік беретін әмбебап білім беру элементтерін ұсыну. Соңғы 10-15 жылдан астам уақыт ішінде Қазақстандағы білім беру жүйелерінің құрылымдарында елеулі өзгерістер болып жатыр. Осы ретте қазіргі замандағы технологиялық жетістіктерге негізделген білім берудегі SMART-technology жетекші рөл атқарады. Дүние жүзі бойынша білім беру жүйесін өркендетудің басты мақсаттарының бірі - студенттердің кез келген колледждер мен

университеттердегі оқу бағдарламалары бойынша оқып, білім алуларына жағдай туғызу болып отыр.

Ақпараттық-технология құралдарын оқу процесінде оқытушылар және студенттерге қолдану тиімділігі

Ақпараттық-технология құралдарын арнайы пәндер сабағында қоладану тиімділігі	
Білім беруші тұлғаға	Білім алушы тұлғаға
Сабақ барысында тақырыпты түсіндіруде және оны практикалық түрде көрсетуде тиімді;	Сабаққа деген қызығушылығы және ынта-жігері оянады;
Арнай пәндер сабағында тақырыпқа байланысты бейне сабақ, сызбаларды, ойын түрінде нақты түрде көрсете алады;	Жаңа сабақтың қызықты әрі әр сабақта әртүрлі болуы;
Сабақты түсіндіру жеңілденіп, уақытты үнемді пайдалана алады;	Оқушы сабақ түсініксіз немесе қатыспаған жағдайда оның сол тақырыпты қосымша қайталауға мүмкіндік береді;
Әр сабақ барысында қолданбалы бағдарламалады қолдану педагогтың істәжірибесін жоғарылата түседі	Түрлі ойын түрлері, аудио және видео материалдар ой өрісін дамытады

Ақпараттық технологиялар құралдарын сабақ барысында қолдану мынадай мәселерді қамтиды:

- студенттерге оқылатын құбылыстар мен объектілер туралы толық және дәл ақпаратты бере отырып, оқу сапасын арттырады;
- оқытудың көркемділігін арттырады, яғни студенттерге қиын да күрделі материалдарды көрнекі түрде түсіндіруге қол жеткізеді;
- оқытудың тиімділігін жоғарылатады және оқыту материалын түсіндіру мүмкіндігін арттырады;
- оқытушы мен студенттің жұмысын жеңілдетеді.

Соңғы жылдардағы әлемдік COVID-19 мәселесі бойынша үзіліссіз оқуды жалғастыру үшін көптеген платформалар қолданысқа енгізілген болатын. Осы мәселеге байланысты оқушылар онлайн оқыту платформалары балалардың оқуға деген қызығушылығы мен ынтасын одан әрі дамыта түсті.

Оқушыларға білім алу үшін қарым-қатынас маңызды рөл атқарады. Интерактивті бейне сабақтар оқытушылар мен студенттерге сол тиімді қарым-қатынасты жасауға көмектеседі.

Білім беру платформалары студенттерге:

- Бір бірімен қарым-қатынаста болуға
- Бейнелерді, фотосуреттерді және үй тапсырмаларын көрсетуге.

Бейне сабақтың мақсаты - берілген мәліметті жетік түсіндіріп, оны визуалды түрде көрсету, сабақта айтылатын мәліметті нақты, қысқа да нұсқа жеңіл тілмен жеткізу.

Бұл жерде оқушы үйде отырып, бейне сабақты қарауға, түсініксіз жерлерін кері қайталап қарауға, бейне сабақты көрген соң, сұрақтары туындаса, оқытушыға оны қоюға,

ақпаратты меңгеруде тиімділікті жоғарылауына, сонымен қатар қажетті ақпаратты дәптерге түсірмеу секілді мүмкіндіктерді берді.

Бейне материалды қолдану оқу құралы ретінде қиялды, абстрактілік ойлауды, оқытылатын оқу материалдарына және пәнге деген қызығушылықты арттырады. Бейне сабақтар педагогикалық технологияның алға басқан тағы бір қадамы. Оқушылар теледидар, компьютер, басқа да техникалық құралдардың көмегімен ақпаратты жылдам қабылдайтынын біле отырып, бейне-сабақтар арқылы сабақтың ұтымды, жеңіл қабылдануына қол жеткізуге болады.

Оқыту процесін жеделдету және жеңілдету үшін сабақта техникалық құралдарды, соның ішінде бейнесабақтарды пайдаланудың дидактикалық мағынасы зор. Бейне сабақтар оқушының материалды жақсы меңгеруіне көмектеседі, жаңа тақырыпқа деген құштарлығын оятады. Оқытудың тиімділігін арттыру үшін бейне сабақтарды түсіріп, қолданудың артықшылықтары мол.

Ойындарға негізделген оқыту платформалары студенттерді ойын арқылы оқуға деген құштарлығы мен қызығушылығын арттыратын жақсы тәсіл. Студенттерге қиындықтарды тез шешу және сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін викториналар мен ұпай жинау әдістері ұсынылған.

1. Kahoot!

Студенттерді викторина сияқты ойындардан артық ештеңе қызықтыра алмасы анық Kahoot! ойыны қызықты сұрақтарымен оқуды жеңілдету үшін, жаңа мәліметтерді жадыда тез сақтап қалу үшін ұсынылады. Kahoot! сондай-ақ, студенттер өз ойындарын құруға және оларды басқа студенттермен бөлісуге мүмкіндік береді.

2. Quizlet

Quizlet оқуды тиімді ету үшін карталар мен ойындарды пайдаланады. Осы платформа арқылы оқушыға не қиындық ететінін анықтай аласыз және студенттерге оқуға көмектесетінін есте сақтау құралы ретінде қызмет етеді. Quizlet студенттерге әртүрлі пәндерді үйренуге көмектеседі.

Қорытындылай келе, оқу орындарындағы оқытушылардың алдындағы басты мақсат – студенттерге сапалы білім беру мен болашақ маман ретінде бүгінгі күн талабына сәйкес, жаңа кәсіби міндеттерді шешуге дайын тұлғаны даярлау. Студенттердің білімге деген құлшынысын жоғалтып алмау үшін, сабақта бейне материалдарды, электронды ресурстарды тиімді қолдана отырып оқытуды ізгілендіру, өздігінен білім алып, ізденіс арқылы дамитын, өзіндік дұрыс шешім қабылдай алатын, өмірге бейім жеке тұлғаны қалыптастырға болады. Қазір цифрландырылған заманда барлығы дайын, қолжетімді болып отыр. Білім аламын деген адамға шектеу жоқ, мүмкіндік көп. Білім стандарттары мен технологиялық жүйелілікті сақтай отырып, дәстүрлі оқытумен қатар, қазіргі кездегі білім беру технологияларын тиімді қолданған оқытушы ғана, студент шығармашылығын арттырып, әмбебап тәсілдерді пайдаланып білім бәсекелестігіне дұрыс бағыт – бағдар бере алады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Мұғалім шеберханасы» Республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал. Алмаы; 2016 ж., №1 (43)
- 2.«Педагог» Республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал. Алмаы; 2019 ж., №6 (54)
- 3.Б. А. Досжанов Мультимедиялық технологияларды пайдалану арқылы оқыту процесін жетілдірудің дидактикалық негіздері 24-25б. Түркістан, 2007

ҚАЗАҚСТАНЫҢ ТЕМІРЖОЛЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН ДАМУЫ

Сәрсенғалиқызы Гүлзада

Е. Тәңірбергенов атындағы Түркістан индустриалды- техникалық колледжі

Он тоғызыншы ғасырдың соңғы шенінде Қазақстан мен Орта Азияның сирек қоныстанған, мүлде зерттелметен аймақтарына теміржол магистралін салу туралы ой, шын мәнінде адамзат баласының ақыл-ойы мен талантының ең батыл да, протресшіл екенін дәлелейтін айқын мысал. Бір кезде шөлді өлкелерде, ауа райы құбылмалы жағдайда теміржол жолдарын қысқа мерзім ішінде салып бітіруі, аса ірі табыс қана емес. сондай-ақ мыңдаған инженерлер мен жобалаушылардың, жұмысшылар мен құрылысшылардың еңбектетуі ерлігі болды.

Қазақстан мен Орта Азия болат жолдары күллі Орта Азиялық аймақтың шаруашылығы мен мәдениетінің және қоғамдық өмірін дамуына кең мүмкіндіктер ашты. Олар Тянь-Шянь, Алатау Іле Алатауының жоталарын көктей өтіп, Жоңғар Қақпасынан бірақ шықты. Қарақұм мен Қызылқұмның батпағы мен құмын баса-көктеп, бой берместен көмір мен темір кеніштеріне, мақталы далаларға, адам аяғы баспаған орманды алқаптарға, ұлы дария, үлкен көлдердің жағалауына келіп жетті.

Оларсыз Қазақстан мен Орта Азияның индустриясын дамыту, табиғат байлықтарын шаруашылық айналымына тарту, шалғай аудандардағы жаңа ашылған пайдалы кен қазбаларын итеру мүмкін емес еді.

Міне, осы болат жолдар бір кезде мүлтіп жатқан далаға жан бітірді, адамға қажетті және бағалы жүктерді тасымалдаудың көлемі шұғыл және едәуір арта түсті. сөйтіп мұның өзі аймақтарда салынған жолдарды техникалық жақтан әрі қарай жаңғыртып отыруды, халықтардың экономикалық және мәдени ынтымақтастығының барлық салаларын ұлғайта түсуді талап етті.

Алғашқы жақсы бастамалар XIX ғасырдың бас кезінде болды. Темір рельстер салынып, бұл әдіс кейін барлық жерлерде жаппай қолданыла бастады. Енді осы жолдар арқылы салмағы бес – алты есе ауыр жүктерді тасмалдай беруге болатын мүмкіндік туды. Стефенсон темір жол көлігінің негізін қалаған алғашқы ағылшын өнертапқышы 1814 жылы өзінің алғашқы паравозын жасап шығарды. Паравоздың көптеген үлгілерін ұсынды, оның ішінде «Ракета» да бар болатын (1829).

Он тоғызыншы ғасырдың 60-шы жылдарында қазақ халқының әлеуметтік – экономикалық өмірінде және оның орыс және басқа ұлттармен мәдени байланыс орнатуында, аймақтың жалпы дамуында үлкен маңызға ие болды.

Қазақстандағы ең алғашқы теміржол желісі Каспий теңізі мен Арал теңізін Үстірт арқылы қосу жобасы тіпті, XIX ғасырдың 50-ші жылдарында-ақ пайда болған. XIX ғасырдың 70-ші жылдарында Қазақстан теміржол құрлысы саласындағы 1877 жылы қаңтарында іске қосылған Самар – Орынбор (уақытша Чакалов) жолы жалғыз қомақты нәтиже болды. Теміржол құрлысының аумағын кеңейтуді талап еткен Орта Азия және Қазақстан шикізат көздері мен тұтыну нарығын иелену қажеттігі туды. Бұл Түркістан және Сібірді рельс арқылы қосу жобасымен түсіндіріледі. Ал енді қазіргі Қазақстанның теміржолының дамуына келер болсақ.

Республика тәуелсіздігі мен Теміржол көлігі жөніндегі кеңес кезіндегі Қазақстан теміржол көлігінің өткен жолын шартты түрде үш кезеңге бөлуге болады.

Бірінші кезең (1992-1996 жж.) – саланың КСРО-ның таралу салдарына және мүлдем жаңа экономикалық жағдайларға бейімделуі.

Екінші кезеңнің (1997-2001 жж.) маңызы үш қазақстандық магистралды өзінде біріктірген, қиыншылық кезден өте алған, саланың ары қарай дамуына негіз салған, бірінші

қазақстандық теміржол кәсіпорны «Қазақстан темір жолы» РМК-нің құрылуы мен дамуы болды.

Үшінші кезеңде (2001 жылдан бастап осы уақытқа дейін) саланы қайта құрылымдау басталды. Атап айтқанда, «Қазақстан темір жолы» ұлттық компания» ЖАҚ құрылуы осы реформалардың жүзеге асырылуының бастамасы болды. Олар еліміздің теміржол көлігін қазіргі заманға сай әрі жоғары тиімді салаға айналдыруға бағытталған және әлемдік тасымалдау жүйесіне үйлесімді кіріге отырып, дамыған нарықтық, бәсекелестік жағдайында тұтынушылардың талаптарына барынша сәйкес келетін кәсіпорын дәрежесіне жеткізу болды.

2004 жылы Қазақстан темір жолы өзінің айрықша межесіне – 100 жылдығы мерейтойына жетті.

Бұл жылы Қазақстан темір жолының мерейтойы 100 жылдығы кең көлемде аталып өтті. Шойын жол тарихының маңызды кезеңдері аталып өтілді. Темір жолды жаңғырту, әлеуметтік саланы, теміржолшылардың еңбек жағдайын жақсарту шаралары мен ірі құрылыстар аяқталды.

30-шы қарашада Арқа стансасында мемлекеттің жоғары лауазымды тұлғаларының қатысуымен Алтынсарин-Хромтау жаңа темір жолдың ашылуы өтті. Бұл жол арқылы көршілес елдердің аумағына кірмей ел іші арқылы жүргізілетін бағдар іске қосылды. Алтынсарин-Хромтау темір жол желісі арқылы жылына 160 миллион доллар көлемінде үнемділікке қол жеткізілді. Сонымен қатар Қазақстанның ішкі жолдарымен жүк тасымалдау қашықтығы 500-ден екі мың шақырымға дейін қысқарды.

Қазақстанның Тәуелсіздік күні мерекесінде Астана вокзалы алдында тарихи экспонат – Эш 4161 сериялы паровозы орнатылды. Алғашқы бесжылдықтың белгісі, Ұлы Отан соғысының естелігі, соғыстан кейінгі қайта қалпына келтіру кезеңіндегі басты рөл атқаратын Қазақстанның шойын жолы тарихындағы ерен ерліктердің куәсі іспетті мақтаулы жерден орнын алды.

Алтынсарин -Хромтау жолымен жолаушылар тасымалдаудың жаңа кестесін 10 желтоқсанда Астана-Ақтөбе пойызы ашты. Жолаушыларды жолдың 15 сағатқа дейін қысқарғандығы, билет бағасының екі есеге азайғандығы қуантты. 132 шақырымдық Павлодар - Екібастұз темір жол телімінде электрлендіру ең ірі жобалардың бірі болып отыр. Павлодар -Екібастұз жобасының жүзеге асуы тасымалдаудың үнемділігі және электровоздардың экологиялық тазалығын сақтауға әкелді. Мәселен, бұл жобаны іске қосу арқылы жылына бір жарым миллиард теңгені үнемдеуге және қоршаған ортаға артық қалдықтардың түспеуіне игі ықпал етті.

Бүгінгі таңда Қазақстан Қытай арасындағы мемлекеттік шекаралық өткелі Достық стансасының маңызы зор. 2004 жылы Достық стансасы арқылы 9,5 миллион тонна жүк тасылды. Бұл жылы станцияның әлеуетін арттыруға 3,5 миллиард теңге бөлінді. Осындай қаржы бөлу арқылы 300 метр жол, 64 көтергіш құрал, вагондарды алмастыру орыны жаракталды. Достық-Ақтоғай жол телімінде 102 шақырымдық жолдың үстіңгі қабаты жақсартылып, пойыздың жылдамдығы сағатына 80 шақырымға дейін жеткізілді. Сол жылы Достық стансасында теміржолшылар мен олардың отбасы мүшелеріне арнап 11 мың шаршы метр тұрғын үй пайдалануға берілді.

2012-2014 жылдары "Жезқазған-Бейнеу" және "Арқалық-Шұбаркөл" жолдары салынып 2014 жылы тамызда ашылды. Жолдардың басты нүктелері - Маңғыстау облысындағы Бейнеу стансасынан, Ақтөбе облысының Шалқар стансасынан, Қызылорда облысының Сексеуіл стансасынан және Жезқазған қаласынан тікелей қосатын жаңа жолдар ашылды. 500 млрд теңге жұмсалып 1200 км жол салынды. Теміржол көлігі қазіргі уақытта елдегі барлық жүк айналымының 58,1% - ын және жолаушылар айналымының 10,8% - ын қамтамасыз етеді. Ол экономиканы тамақтандыратын артерия деп аталады. "Қазақстан темір жолы" АҚ - 85 мың адам еңбек ететін ең ірі қазақстандық компания, АҚШ, Қытай, Үндістан, Еуропалық Одақ елдері, Ресей және Украинадан кейін жүк тасымалдау көлемі бойынша әлемде 7-ші орын алады.

Сонымен қатар "Локомотив құрастыру зауыты" Акционерлік қоғамы Президенттің Қазақстан халқына Жолдауында жарияланған "Қазақстанның Үдемелі индустриялық-инновациялық дамуы" мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде құрылды.

2006 жыл - Қазақстан Республикасы Президентінің АҚШ-қа сапары барысында "Қазақстан Темір Жолы "ҰК" АҚ "GE Transportation" компаниясымен Қазақстан Республикасында "Evolution" сериялы локомотивтер өндірісінің технологиясын беру туралы келісім жасасты.

2009 жылғы 3 шілде - Қазақстан Республикасы Президентінің, "Қазақстан Темір Жолы "ҰК" басшылығы мен "GE Transportation" компаниясының қатысуымен зауыттың салтанатты ашылуы.

2009 жылғы 7 желтоқсан-Қазақстанда құрастырылған "Evolution" сериясының ТЭ33А бірінші тепловозы конвейерлік желіден шығарылды.

Наурыз, 2010 жыл-Локомотив рамасының өндірісі жолға қойылды.

Қыркүйек, 2010 жыл-British Standards Institution (Ұлыбритания) компаниясынан ISO 9001:2008 бойынша СМЖ тіркеу сертификаты алынды.

2010 жылғы 21 желтоқсан – кәсіпорын номинацияда жеңімпаз болып танылды.

2011 жылы Астанада ТМД елдерінде баламасы жоқ "Тұлпар-Тальго" жүрдек жолаушылар вагондарын шығаратын зауыт салынды. Зауыт құрылысы "Қазақстан Темір Жолы" акционерлік қоғамы мен "Patentes Talgo" испандық компаниясының бірлескен ынтымақтастығымен жүзеге асырылды. Жоба Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың қолдауымен Үдемелі инновациялық-индустриялық дамудың мемлекеттік бағдарламасы аясында жүзеге асырылды.

Жобалық қуаттылығы: жылына 150 вагон.

Жұмыс орындарының саны: 230 адам.

Жер учаскесінің ауданы: 22 га.

Үй-жайлардың ауданы: 32 мың м².

2011 жылғы желтоқсаннан бастап "Patentes Talgo" (Испания Корольдігі) компаниясының технологиясы бойынша жүрдек жолаушылар вагондарын шығаруды жүзеге асырады.

2012-2015 жылдар кезеңінде F-061 (шанақтың ені 2960 мм) жобасы бойынша 436 вагон (16 құрам) өндірілді.

2015-2017 жылдар кезеңінде F-065 (шанақ ені 3200) жобасы бойынша 178 вагон (6 құрам) өндірілді

Мақаланы қортындылай келе Қазақстанымыздың алғашқы президенті Назарбаев.Н.Ә айтқандай.

Біз көлденең шыққан кедергілерге кідірмей, дамыған 30 елдің қатарына қосылу мақсатына қадам басамыз.

Рухы биік, еңбегі ерен, бірлігі мығым Мәңгілік Ел болу үшін бізде бәрі бар. Тәуелсіздіктің туын желбіретіп, тұғырын нығайтқан біздің тарих алдында жүзіміз жарқын! Біздің тірегіміз – тәуелсіздік, тілегіміз – тұрақтылық, білегіміз – бірлік!

ӘЛ ФАРАБИ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ЗАМАН

Жусипбаева Гүльназ Умирзаховна

Ерқанат Тәңірбергенов атындағы Түркістан индустриалды техникалық колледжі
gulnaz.zhussibayeva@mail.ru

Резюме: Бұл мақалада Әл-Фараби мұрасы әр уақытта да, қазіргі жаһандану кезеңінде де өзекті тақырып. Фараби өз дәуірінде адамдардың өзі көздеген мақсатына жетуі оның өзіне ғана байланысты екенін айтып, адам рухани жағынан үнемі өзін-өзі жетілдіріп отыруға тиіс екенін, адам тек ақиқатты, айналадағы дүниені танып білу арқылы жетілетіндігін қарастырған.

Резюме: Наследие Аль-Фараби существовало всегда, как в нынешнюю эпоху глобализацииактуальный вопрос. Фараби сказал, что в свое время люди добились своих целей.Мужчина постоянно совершенствуется духовно, говоря, что это зависит только от него самогочто человек должен сидеть, только зная правду, мир вокруг негопри условии, что он созревает.

Abstract: Al-Farabi's legacy has always existed, both in the current era of globalizationtopical issue. Farabi said that in his time, people achieved their goalsSaying that it depends only on himself, a person constantly improves himself spirituallythat a person should sit, only by knowing the truth, the world around himprovided that it matures.

Түйінді сөздер: бақыт, адам, түйсік, табиғат, құндылық, қасиет.

Әбу Насыр Мұхаммед ибн Тархан ибн Узлағ Әл Фараби хижра бойынша 257 жылы туылып, 339 жылы дүниеден озды (миләди, яғни христиан жыл санау дәстүрі бойынша - 870-950 жж). Фараби ислам философиясының негізін қалаушы болып табылады, яғни ислам дәстүрінде антикалық мұраның ықпалымен пайда болған «фәлсафа» ағымының бастаушысы. Ол Аристотельден кейінгі Екінші Ұстаз мәртебесіне ие болған («Муаллим Сани»). Әл-Фараби алғашқы білімін Отырар медреселерінің бірінде алғанға ұқсайды. Өйткені, «көне дәуірден қалған бір деректерге қарағанда, Мәуреннаһрда балаларды түрлі коләнері мен ғылымға үйрету, баулу, оқыту олардың бес жасар кезінен басталатын болған».

Фарабидің нақты осы тарихи дәуірде, яғни ортағасырларда туылуы, ұлы ғұлама ретінде қалыптасуы - кездейсоқ емес. Фараби феномені - Араб Халифатының ғажайып рухани өрлеуіне байланысты «Мұсылман Ренессансы» деп аталған дәуірдің жарқыраған бір көрінісі екені сөзсіз.

Кейінгі кезеңдерде де Қазақстан мен Таяу Шығыс арасындағы мәдени-өркениеттік байланыстар мен ықпалдастық жалғаса берді. Оның анық дәлелі - Мысырдағы Бейбарыс тұлғаның өмірі мен қызметі. Алайда, тек араб факторын, яғни біз үшін сыртқы факторды алдыға тарта беру дұрыс емес. Мысал үшін айта кету керек, Ресейде, Еуропа елдерінде шығып жатқан кейбір оқулықтар мен энциклопедияларда түркілік негіздің, ғұламаның тарихи отаны болған Қазақстанның ешқандай әсері болмағандай Әл Фарабиді әлі күнге шейін «араб философы» деп жазатыны өкінішті-ақ.

Әл Фараби - ислам ғұламасы, хакімі (данышпаны). Ақиқатында, Фарабидің Аристотель мұрасын зерттеуінің өзі (себебі) ислам мүдделерінен туындағанға ұқсайды. Аббасилер кезеңінде (ҮІІІ-ХІ ғғ.) діни еркіндік жағдайында патша сарайларында үнемі діни пікір таластар болып отырды. Осы жағдайда ислам дінін Аристотельдің логикасының күшімен дәлелдей түсу, жаңа аргументтер табу, ғылыммен ұштастыру қажеттілігі туды.

Фараби, Аристотельдің ізімен кейде метафизиканы «құдай берген қасиетті ғылым» деп атайды. Болмыс туралы ілім әл-Фараби дүниетанымының кіндік ортасы болып табылады. Әл-Фараби шығармаларында қарастырылған болмыс категориясын жүйелі анықтауы дүниенің үлкен бір кескінін жасауға көмектескендер еді. Болмыс

категорияларына әл-Фараби өзінің бірқатар шығармаларында тұжырым жасайды. Мысалы: қарапайым қала тұрғындарының көзқарастары туралы және азаматтық саясаты деген трактатында ұлы ойшыл дүние пайда болғаннан бастап адам қоғамының пайда болуына дейінгі дамудың жолдарын көрсетеді. Бұл мәселе жөнінде Фарабидің жолын қуушы Ибн Сина мен Фарабидің идеялық жақындығын көре аламыз.

Ұлы бабамыз Әбу Нәсір Фарабидың кім екендігін, қандай этно-мәдени ортадан шыққандығын, ежелгі қазақ даласының мұндай ұлы тұлғаны адамзатқа қалай сыйлағанын айқынырақ түсіну үшін ол кісінің заманындағы түркі дүниесінің құпияларына тереңдете көз жүгіртіп, сол тұстағы этникалық және саяси үрдістерден жақсы хабардар болуымыз керек. Бұл зерттеушілердің бабамыз өмір сүрген түркі заманындағы ру-тайпалардың өзара қарым-қатынасын, тарих сахынасында пайда болу ерекшеліктерін ерекше зерттеулерін қажет етеді. [1, 322 б]

Қазақ топырағындағы көкірегі ояу, көзі ашық талай ойшылдары бүкіл шығыс-араб-парсы мәдениетін меңгеріп, өз шығармаларын көпке ортақ тілде жаза біліп, кейінгі ұрпақтарына мұра етіп қалдыра білді. Олардың ішінде аты әлемге жайылғандары да аз емес. Солардың бірі бәрімізге танымал ұлы жерлесіміз Әбу-Насыр әл-Фараби. Араб аристотелизмінің негізін салушылар қатарына Кинди, әл-Фараби, Ибн-Сина және т.б. жатады. Алайда философия тарихшыларының басым көпшілігінің ұйғаруынша мұсылман шығысындағы ілгерішіл қоғамдық саяси ой-пікірдің нағыз көшбасшысы әл-Фараби болып табылады.

Қазіргі өтпелі кезеңде тәуелсіздікке, демократия мен еркіндікке қолы жеткен қазақ ұлтының өзіндік санасын дамытуда ежелгі бай рухани және мәдени мұраның алатын орны өте зор болып саналады.

"Өзіңді таны және өзгерт" - бұл даналықтың үлгісі, халқымыздың ойлау жүйесінің өзекті мәселесі. Әрбір адам үшін болмыс сол адамның өзінің тіршілік ету ауқымы. Ал оның, өмірінің бағыты мен мазмұны "мен қалай ойлаймын, солай тіршілік етемін" деген қағидалық үлгіге ұқсайды. Өзін-өзі жетілдіру, жасампаздық - адамның өзіндік дамуының мәңгілік процесі болып табылады. Фарабимен қатар Абайдың философиялық идеясы осыған меңзейді"

Әл-Фараби ортағасырлардағы ғылым мен мәдениеттің дамуына көптеген еңбектер жазды. Ол ғылым мен қоғамның дамуына көптеген утопиялық ой-тұжырымдарын өзінің «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарасы» деген еңбегінде көрсетті. [2, 76.] Бұл еңбекте Әбунәсір қоғам басшыларын сынға ала отырып, олардың ғылым мен мәдениет саласындағы еңбектеріне тоқталды. Ол өзінің қоғамдық ойларын дамыта келе, қоғамның дамуына үлес қосатын ғылымның әдістемелік мәселелеріне де ерекше мән берді.

Фараби идеялары көбінесе жаратылыс пен адамның етістіктеріне ұқсас. Фараби жаратылыс ретінде адам барлық жағынан Құдайға тәуелді екенін айтады. Оның сөзіне қарағанда, адам өзі жасаған күйден жоғары құрылымға ие болғысы келмейді. Бұл мәселеде жалғыз Құдайдың сөзі бар. Алайда, Фарабидің айтуы бойынша, Құдайдың ісі осымен бітеді. Осыдан кейін адамдардың өз еркімен жасайтын әрекеттері анықталады. Адам тек басында берілген шектеулі мүмкіндіктер шегінде әрекет ете алады, бірақ Құдайдың жаратуы осы кезде оның әрекеттерін анықтамайды. Адамның әрекет ету саласын анықтайтын жаратылыс адамның онтологиялық құрылымымен байланысты. Адам бұл қасиеттерді анықтауда еркін емес.

Мұның ең айқын көрсеткіштерінің бірі - ислам әлеміне бәрін илаһи ерік пен күшке жеткізген фаталистік түсінуден кейін философиялық ойдың, әсіресе Мұхтиланьның сөздері жазылған сотталушы және ақыр соңында ислам өркениеті барлық салаларда құлдырау процесіне кіргені. Соңғы жылдары ислам әлемінде пайда болған сыни және ұтымды оймен қатар, барлық салаларда оң ұтқырлықты байқау да осыны растайды. Сондықтан, ислам өркениетінің философиялық және теология саласындағы сыни және ұтымды түсінігін алғашқы кезеңдерде қайта жандандыру үшін мұны мүмкіндігінше тезірек жасау керек және

ислам өркениетінің болашағын құруда фаталистік түсінік емес, еркін және сыни көзқарас қамтамасыз етілуі керек.

Орта ғасыр ғұламасы екінші ұстаз Әл-Фараби жеке адамның қисынсыз қасиеттеріне, әрекеттеріне қанша қапаланса да, сынап-мінесе де, "камил инсан", нағыз адамдардың барлығына да, шын мұсылмандардың болатындығына да сенімінен айрылған жоқ, адамгершілікті, адамилықты дамыту құралы ретінде қабылдаудан бас тартқан жоқ.

Бұл тұрғыда Фараби "жалпы теңдіктегі, өзара сыйластықты және бақ дәулеті бар тәуелсіз еркін адамдар өмір сүретін қайырымды қала туралы айтады сондай-ақ, бұл мінсіз мемлекет тек "парасат" деп аталатын білім, зерде жолымен ғана құрылады деп топшылаған".

Ағартушылық жолында Фараби халықты әділетті қоғамға жалпы әдемдік бағытқа әкелетін күш ретінде сауаттандыруға зор үміт артқаны белгілі. Орта ғасыр ғалымы Жүсіп Баласағұнның сауатты адамдар өмір сүретін мінсіз қоғам нормалары жайында, әр қилы қоғамдық дәрежедегі адамдардың мінез-құлық ережесі мен басқарушылар және бағынушылар арасындағы байланыс ережелері туралы еңбегінен айқын көруге болады.

Жалпы атап айтар болсақ, Батыс пен Шығыстың әлемдік озық ойшылдары адамзат тарихының барлық кезеңдерінде тағдыр мәселесін шешуге тырысады. Олардың ішінде адамды құдайға, тәуелді еткені және адам тағдыры, мұратын да алдына қойған дегендері де табылған. Мұрат Құдайдың шексіз құдіреті мен тағдырға ешқандай қатысты емес деушілер адам бойындағы мүмкіндіктердің шексіздігі, оның ақыл-ойы қандай да болсын қиындыққа, өзгелікке, төмендеушілікке қарсы тұратындығын білетін еді. Адам санасы белгілі-бір мұратқа тәуелді өмірдің мәнін түсінуге барынша тырысады. Әр кезеңнің ойшыл ғұламаларының ойларындағы байланыс осыдан келіп пайда болады. Олардың көзқарастарына адам өмірінің барлық саласындағы байланысқа ерекше мән берген. Оның ішінде материалдық және рухани байлық та сонымен қатар, сабырлықты, қайырымдылықты серік еткен тұлғанның ақыл-парасаты да тыс қалмаған.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Аль Фараби. Трактат о взглядах жителей добродетельного города // Аль Фараби. Философские трактаты. Алма-Ата, 1972. с.322
2. Дербісалиев Ә. Қазақ даласының жұлдыздары. – А., 1995. 7 б

"ӘЛ-ФАРАБИ МҰРАЛАРЫНЫҢ ШЕТЕЛ ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ЗЕРТТЕУЛЕРІНДЕ"

Айдарова Көркем Бекахметовна

Ерқанат Тәңірбергенов атындағы Түркістан индустриалды техникалық колледжі

korkem-8282@mail.ru

Резюме: Мақалада Отандық және шет елдік ғалымдардың Әл Фарабидің мұраларын аудару, зерттеу, оны насихаттау жұмыстары және Шығыс рухани мәдениеті жайлы еңбектер жазған еуропа ғалымдараның зертеулері жайлы қарастырылады. Сондай-ақ, Әл-Фарабидің әмбебап рухани құндылықтарын зерттеген орта ғасырлық ғұламалар да сөз болады.

Резюме: В статье рассматриваются перевод, изучение, популяризация наследия Аль-Фараби отечественными и зарубежными учеными, а также исследования европейских ученых, написавших труды о духовной культуре Востока. Также будут средневековые ученые, изучавшие универсальные духовные ценности Аль-Фараби.

Abstract: The article discusses the work of domestic and foreign scholars on the translation, study, promotion of Al-Farabi's legacy and the work of European scholars who have written works on the spiritual culture of the East. Medieval scholars who have studied Al-Farabi's universal spiritual values will also be mentioned.

Түйін сөз: Әл-Фараби, ғұлама, шығыс, ұстаз, бақыт, философ

Биыл Президент Қ.Тоқаевтың Жарлығымен әл-Фарабидің 1150 жылдығын айрықша атап өту тапсырылған болатын. Рухани жаңғыру аясында қасиетті топырағымыздан шыққан бір туар асыл ғұламалармызды қанша дәріптесек те аздық етеді. Отырар (Фараб) ойшылдарының ең атақтысы, — Аристотельден кейінгі «екінші ұстаз» («Әл-Мұғаллим ас-Сани»), «Шығыстың Аристотелі» атанған ұлы ғұлама Әбу Насыр әл-Фараби. Оның толық аты-жөні — Әбу Нәсір Мұхаммад бин Мұхаммад бин Тархан бин Узлағ әл-Фараби. Мұнда әл-Фарабидің өз аты Әбу Нәсір Мұхаммад, әкесінің аты да Мұхаммад, бабасының есімі Тархан, арғы атасы — Узлағ. Түрік оқымыстылары Әбу Насыр атының соңына «әт-түрки» деген сөзді қосып, оның түркі текті екенін дәлелдей түседі.

Араб, парсы шежірелерінің жазбаларында Әл-Фараби 870 жылы Арыс өзенінің Сырға құяр тұсында орналасқан Фараб (Отырар) қаласында, кей деректерде — оның тікелей ықпалында болған Уасиджде (Оқсыз) отырарлық әскербасының отбасында дүниеге келгендігі айтылады. Ол туған жерінің атауымен «Әл-Фараби», яғни «Фарабтық» деген атқа ие болғандығы да сондықтан. Отырардан шыққан Фараби атауын алған ғұламалар көп. Ол жайында филология ғылымдарының докторы, профессор Ә.Дербісәлиев «Отырар мен Сайрамның саңлақтары» [1, 6] атты Егемен Қазақстан газетінде шыққан мақаласында тоық тоқталып өткен

Әл Фараби - ислам ғұламасы, данышпаны екендігі даусыз дүние. Әл-Фарабиді отандық және шетелдік ғалымдар өте көп зерттеген. Әбу Насыр әл-Фараби мұраларын аудару, зерттеу, оны насихаттау жұмыстары ХХ ғасырдың 60-70 жылдарынан бастау алды. Қазақстандық фарабитанудың басында, мұраларын тұңғыш іздеуші, аудармашы, мәселені көтеруші ретінде А.Машани есімі аталады, ал 1968 жылы ҚазКСР ҒА Философия және құқық институтында «Әл-Фараби мұраларын зерттейтін шығармашылық топ» құрылды, топты ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, философия ғылымдарының докторы, профессор А.Х. Қасымжанов басқарды. Отандық ғалымдардан А.Қасымжанов, Ә.Дербісәлиев, М.Бурабаев, Г.Шаймуханбетов, Қ.Жарықбаев, С.Сатыбековалардың еңбектері қазақстандық фарабитануда өзіндік үлестерін қоса білді.

Әл-Фараби Ибн Синаға, Ибн-Рушдке, Ибн Туфейлге, сонымен қатар, Батыс Еуропаның философиясы мен ғылымына орасан әсер етті. Адам еркіндігі туралы сұрақтарға, олардың ақыл-ойы, санасы, неден жаратылғандығы жөнінде үстірт, жанама, тұспалдап жауап беру әсте оңай. Қазір де адам еркіндігі мәселесін зерттемейтін ғылым жоқ десек те болады. Ал, жан-жақты түрде білімдерді ой елегінен өткізіп, нақты, тура, дәл жауап беру өте қиын. Фараби адам еркіндігі мен әлеуметтік бостандығын құбылысын халқымыздың жүріп өткен сан ғасырлық жолы негізінде философиялық тұрғыдан сараптау керек деп пікір келтіреді.

Әл-Фараби мұраларын зерттеуде ХІХ-ХХ ғғ. Еуропалық ғалымдарды да айтап өтейік. Олар: ХІХ ғасырдың екінші жартысында ортағасырлық арабтілді Шығыстың рухани мәдениеті туралы еңбектер жазған бұл неміс ғалымы М.Штейншнейдер, 1890 жылы әл-Фарабидің сегіз философиялық трактатын лондондық, лейдендік және берлиндік жазбалардан жариялаған Фридрих Детриций, неміс және ағылшын тілдерінде жарық көрген «Ислам философиясының тарихы» еңбегінің авторы, голландық ғалым Де Бур болды. Ортағасырлық араб философиясын зерттеген француз ғалымдары, соның ішіндегі фарабитанушылар: И.Форгет, С.Дугат, Л.Лутхер, С.Мунк, Э.Ренан, И.Финнегендерді айтуға болады. Э.Ренанның «Аверроэс и авероизм» (Париж, 1952) еңбегінің маңызы зор. Танымал француз шығыстанушысы Р.Эрланже 1930-1935 жж. әл-Фарабидің музыкаға қатысты «Китаб әл-мусика әл-кабир» («Музыканың үлкен кітабы») кітабын Парижде түпнұсқадан аударып, жарыққа шығарды. Бізге белгілісі, ХХ ғасырдың басында шығыстың рухани мәдениетін зерттеуде әл-Фараби мұраларын зерттеу өз жалғасын тапты. Көптеген шығыстанушы ғалымдардың, А.Мец, Л.Массиньон, Р.Блашэр, А.Массэ, Ф.Габриели, Э.фон Грюнбаум, Ф.Коплстон т.б. еңбектері жарыққа шықты. [2]Сондай-ақ, ресейлік: И.Крачковский,

Е.Бертельс, В.Бартольд сынды шығыстанушы-философтардың да қосқан үлестерін атап өткен жөн.

Әл-Фараби жайлы еңбектер Англия, Испания, АҚШ сынды мемлекеттерде де жарыққа шықты.

Дүниежүзінің оқымыстылары Фараби мұраларын мың жыл бойы тынбастан зерттеп келді. Олардың ішінде араб-парсы тілдерінде жазған Ибн әл-Надим (995ж), әл-Байхаки (1169), Ибн әл-Кифти (1248), Хаджи Халифа (1657), латын тілінде жазған Венике (1484ж), Камерариус (1638), француз тілінде жазған Генрих Зутер (1902) және басқалары да бар.

Фарабидің әлемдік мәдениет пен ғылымға қосқан үлесін зерттеудің маңызын алғаш рет шетел ғалымдары Г. Сартон, Д. Беркал және А. Койре негіздеп берді. Музыка саласында Фараби әр алуан шығармалар мен қатар «Музыка туралы үлкен кітап» атты іргелі еңбегін француз тілінде И. Мадкури мен Г. Фармер жариялап, ғылыми түсініктеме жасады.

Фараби мұраларын зерттеуде тек қана шығыс, орыс ғалымдары ғана емес, Батыс ғалымдары да зерттеп, еңбектерін жариялауда. Бұл тұрғыда америкалық ғалым Николас Решердікі айтуға тұрарлық еңбек. Николас Решер – АҚШ-тың Питсбург университетінің профессоры. Ол – Фараби және оның шәкірттерінің ғылыми мұраларын көп зерттеген ғалым. Николас Решер ұзақ ізденудің нәтижесінде 1962 жылы ағылшын тілінде «Фарабидің аннотацияланған библиографиясы» деп аталатын, Фарабиді зерттеушілер үшін құнды еңбегін жариялады. Мұнда 1000 жыл бойында Фараби жөнінде кім не жазды, Фараби шығармалары қай тілдерге аударылды, оның мұрасының аса құнды екенін дәлелдейді.

Деректердің бірінші тобын құрайтын жазба деректерге рухани тұлғаларымыздың жеке бастары жайлы зерттеушілеріміздің еңбектері С.Қ.Сатыбекова, әл-Фарабидің философиялық еңбектерінің бағытын саралай келе: «Әбу Насыр әл-Фараби — орта ғасырдағы Таяу және Орта Шығыста алғаш рет философиялық ізденістің объектісі ретінде адам мен адамзат қоғамы мәселелерін ұсынды. Осылай рационалды дүниетаным шекарасын адамның мәнін, оның өмірінің маңыздылығын түсінуге алып келді және адам туралы түсінікті кеңейтті [3, 446 б.] дейді.

Әл-Фараби еңбектерінде адам еркіндігі, өмірі, ішкі жан сарайы, әсіресе этикалық дүниесі, жан дүние жарасымдылығы, болмысы, адамның болашағы, әлеуметтік саяси-мәні жайлы көптеген дүниелер жазып қалдырды. Адам еркіндігін Фарабиден басқа ғылымдар ой толғап зерттеген. Орта ғасырлық Шығыс және Батыс ойшылдарының еңбектері де жоқ емес. Ортағасырлық ислам мен христиан философиясында бұл проблема детерминизмі немесе құдайшылдық, аскетикалық ерік және жеке адам-еркіндігі немесе ерік-жігер қатынастарының проблемасы ретінде көрсетеді. Бұл мәселені ислам ойшылдарындағы ислам философтары философиялық өлшемге көтерді, әсіресе Мутезил теологтарынан бастап, Эшари теологтары жалғастырды.

Ал отырарлық ғұлама жайлы ғалым Ә.Нысанбаев былай дейді: «Әл-Фараби этикасынан Құдайлық жазмыш және еркін таңдау мен адам еркі, діни-адамгершілік пісіп жетілу талаптары мәселесінің қойылуы мен шешілуінде мутазилиттік әсерді көруге болады. Онда сонымен қатар, түркі мәдениетіне жататын адамгершіліктің жоғары өлшемдердің адамдық көрінісі болып саналатын, жалпылама ризашылықтың шуағымен нұрланған, өзінде халықтың бүкіл рухани тәжірибесі мен білімі жинақталып, «дана» феномені онда ашылған, жақсылықты ажырата білу, тағдыр, бақыт пен бақытсыздық мәселелерін көтерудегі ру-тайпалық қарым-қатынастың дәстүрлі этикасының әсерін көруге болады».

Фарабидің зерттелер шығармалары әлі де жетерлік. 2013 жылы филология ғылымдарының докторы, профессор Әбсаттар қажы Дербіслінің Түркия мен Европа елдерінің кітапханасына барып зерттеу жүргізгені дәлел. «Мені қуантқан Әбу Насыр әл-Фараби (870-950) бабамыздың теріге жазылған 10 трактатының табылуы еді. Әбу Насырдың жинағы 612 санмен беріліпті. Қолжазбаның бастапқы беттері ескіріп сарғайған. Жыртылған тұстары да бар. Санмен басталған беттегі шығарма атауынан кейін 16 жол тіпті көрінбеуге айналыпты. Оқылуы қиын болды. Одан кейінгі беттердегі жазуларды айқынырақ деуге

болады. 5-беттен әрі қарай көптеген сөздердің асты қызыл-қоңыр сиямен сызылып отырған. Оны трактаттарды көшірген хаттап сызды ма, жоқ па, білмедім. 5-бет басмаламен басталған. Одан соң пайғамбарымыз Мұхаммедке (с.ғ.с.) салауат айтылған. Одан кейін «Тағлиқ ли-Әби Бақр Мұхаммед бин Йахия бин ас-Саиғ рахимаһу Алла ала китабиһи Әби Наср бин Мұхаммед әл-Фараби радиа Аллаһу анһу фи Исағуджи» деген жолдарды оқыдым» -дейді жазбасында. [4, 6 б.] Фараби бамамыздың еңбегі бүгінгі күнде зеттелуі тиіс болып отыр.

Философ Д.Кенжетай зерттеуінде Әл-Фараби біліміндегі “сана бұл ақыл, планета фалак” және сол сияқты терминдер көне грек философиясынан алынғанымен, ислам дүниетанымында “сама-көк, рух-жан, малак-періште т.б. сияқты ұғымдарды білдіруде пайдаланылған. [5, 141 б.] Онсызда ол болмыстардың онтологиялық қатарында Тәңірден кейін орын алған “ақылдарды”-яғни, рухани болмыстар- саналарды, малак-періштелер ретінде беріліп отыр. Мәселен: “фаал ақыл” яғни, белсенді сана дейтін болмысты “рух-ул-амин”, “рух-ул-қудс”, “жебірейіл” толығымен исламдық діни терминдер. Осылайша әл-Фараби әртүрлі философиялық жүйелер мен ойлардағы құбылыстар мен құндылықтарды қолдана отырып, оларды исламдық қалыптар негізінде қорытып, ұсына білген ойшыл болатындығын атап өтеді.

Сондай-ақ, Әл-Фарабидің шәкірттерінің ғылыми философиялық еңбектері алдыңғы қатарда қоғамдық философиялық ойды дамытуға қызмет жасады. Осы тұста Әл-Фарабидің шәкірті Ибн – Рошдты /1126-1198/ айрықша атап өту керек. Ибн Рошд Аристотель, Фараби және оның шәкірттері идеяларын дамуына ат салыса отырып, өз еңбектері арқылы Батыс Европада насихаттауға ерекше ат салысты. Ол „Силлогизмдер туралы Фарабидің пікірі”, „Әбу-Насыр Фарабидің логикалық трактатындағы пікірлерді баяндау”, „Фарабидің Орғонды баяндауына түсініктеме”, „Екінші аналитикаға қарсы айтылған Фарабидің сыны туралы”, т.б еңбектер жазып қалдырды.

Фарабидің энциклопедиясын Европа ғалымдары-музыка зерттеушісі Симон кеңінен пайдаланды. Фарабидің „Музыканың ұлы кітабының” атты еңбегі XV-ғасырдадың өзінде Европада белгілі болып, онда ғылым мен өнердің өркендеуіне едәуір ат салысқан болатын.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ә.Дербісәлиев «Отырар мен Сайрамның саңлақтары» Егемен Қазақстан газеті 15 қаңтар 2020 ж. 6 б
2. [dalanews](#) газеті [2016 ж. маусым 4](#)
3. Абайдың дүниетанымы мен философиясы. - Алматы: Ғылым, 1995. 184б
4. Егемен Қазақстан. №9. 15 қаңтар, 2020 6 б.
5. Досай Кенжетай. Қожа Ахмет Ясауи дүниетанымы. А.2008 ж.

ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ХИМИЯ ПӘНІН МЕНГЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Боранова Талшын Табылдықызы

ЖШС «Батыс Қазақстан Жоғары медициналық колледжі», Орал қаласы
Техника ғылымдарының магистрі, педагог-эксперт

Тақырыптың маңыздылығы:

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасында жаңа білім беру жүйесінің қалыптасуы жүріп жатыр. Осыған орай, алдыңғы қатарлы идеялар мен педагогикалық технологияларды практикалық тұрғыдан жаңарту және оларды ғылыми тұрғыда негіздеу бағытындағы жұмыстар жүргізілуде. Болашақ маман – бүгінгі студент педагогика теориясы мен практикасындағы қазіргі заманғы педагогикалық технологиялардың түрлерін біліп, оларды оқутәрбие үдерісінде шығармашылықпен қолдануға тырысуы тиіс. [1]

Білім беруде технология деген сөзді көп естиміз. “Технология” түсінігі техникалық процеспен байланысты және сөздікке сүйенсек (гректің *techne* – өнер, біліктілік және *logos* – оқу ұғымдары), материалды өңдеудің тәсілдері мен құралдары туралы білімнің жиынтығы. Ғылыми әдебиеттерде қазір технология түсінігіне мынадай анықтама беріледі: “Технология” – бұл қоғамдағы практикалық процесстердің техникамен реттеліп отыратын және материалдық дүниенің заңдылықтарымен анықталатын, техникалық құралдар мен объектінің өзара әрекеттесуінен туындайтын процесс” және “технология” термині үш түрлі аспектіні береді: технология-материалдық игіліктер өндірудің тікелей процесі; технология-технологиялық процесс; технология - осы процесстің заңдары туралы ғылым. Ғылым мен техниканың дамуына қарай педагогиканың да мүмкіншіліктері артты, жаңа технологиялар пайда болы. Қоғамдағы талаптар мен әлеуметтік сұраныстар педагогикалық технологиялардың тууына себеп болды. [2]

Білім – қоғамның дамуы мен болашақтағы жағдайын анықтаушы болып табылады. Кез келген елдің экономикалық және саяси тәуелсіздік жағдайы халықтың жалпы білімі мен кәсіптік деңгейіне байланысты.

Қазіргі қоғамдық сұраныс – өз ісіне мығым, жұртшылықпен араласуда жеке басындағы барлық шынайы жағымды қасиеттерін байқата алатын, бүгінгі студент, ертеңгі маманды тәрбиелеуді талап етеді. Дүние жүзілік білім беру тәжірибесіне жүгінетін болсақ, оқыту үрдісінің сапалы да жемісті жолы аудиториялық сабақтардың көлемін тиімді қысқарту арқылы студенттердің өздік жұмыстарына уақытты көбірек бөлу. Себебі семестрдегі жүйесіз берілген өзіндік жұмыстар сессия кезіндегі «үлгермеушілікке» және білім сапасының төмендеуіне әкеліп соғады.

Студенттердің өздік жұмыстарының ішкі мазмұны – мұғалімнің қатысуынсыз немесе көмегінсіз дайындалу ғана емес, студенттің әрекеті алған ақпаратты білімге қолдана білуге айналдыру. Негізінен алғанда, студенттердің өздік жұмыстарын ұйымдастыру және өткізу технологиясы мынадай элементтерден тұрады:

- * студенттердің өздік жұмыстарын жоспарлау,
- * әдістемелік қамтамасыз ету,
- * бақылау және орындалу бағасы,
- * талдау және жетілдіру.

Өзіндік жұмысты ұйымдастыруға қойылатын талаптар мыналар:

- жұмыстың көлемін шамадан тыс асырмай, оның сапасын арттыруға көңіл аудару;
- оқушылардың жұмысын оқу жұмысының басқа түрлерімен дұрыс ұштастыра білу;
- оқушылардың дербестігін арттырып, өзіндік білім алу қабілетін жүйелі түрде дамыту;
- өзіндік жұмыстың мазмұнына күнделікті өмірден алынған материалдарды, хабарларды енгізу;
- оқушыларды табиғат пен қоғам дамуының жалпы заңдылықтарын, сонымен қатар нақты фактілер мен құбылыстарды өздігінен талдап, түсінуге үйрету; [3]
- оқушыларды алған білімдерін іс жүзінде қолдана білуге дағдыландыру;

Өзіндік жұмыстың эффективтілігі эпизодты немесе кездейсоқ емес, оқу процесінің құрамына жоспарланған түрде маңызды элемент ретінде еніп, арнайы уақыт бөлінгенде ғана мақсатына жетеді. Осы жағдайда ғана білім алушыларда өзіндік жұмысқа деген қызығушылық артады. Өзіндік жұмыстың түрлерін таңдағанда дидактиканың негізгі ұстанымдарын есте сақтаған жөн. Жекеше өздік жұмысты ұйымдастыруда оқушылардың даму міндеті шешіледі. Қабілеті мен дайындық деңгейі әр түрлі оқушыларға тапсырмаларда деңгейлеп беріледі.

Мысалы: Жалпы химия пәнінен биогенді элементтердің медицинадағы рөлі туралы дараланған тапсырмалар беруге болады.

- Төменгі деңгей үшін:

Элементтердің химиялық формуласын, молекулалық массасын, периодтық жүйедегі орнын, химиялық қасиетін қарастыру.

- Жоғары деңгей тапсырмасы:

Элементтердің шекті рауалы концентрациясының артуынан немесе төмендеуінен болатын патологиялық өзгерістер.

- Орта деңгей тапсырмасы:

Микро макроэлементтер жайлы түсінік. Элементтерді микро және макроэлементтерге сәйкес жіктеп орналастыру.

Өз сабақтарымда, химия пәнінің үйірмесінде әр түрлі өзіндік жұмыстың түрлерін қолданамын. Мысалы: пресс-конференция сабағында білім алушылар өздерін журналист, фотокорреспондент, техникалық қызметші, зерттеуші ғалым рөлдерінде жеке ізденіс-зерттеу жұмыстарын жүргізеді. Пәндік үйірмеге қатысушыларға жыл бойы ізденуге, зерттеуге, сауалнама жүргізуге арналған әр-түрлі тақырыптар беріледі. Мысалы: косметикалық және гигиеналық заттардың құрамы, белсендірілген көмірдің құпиясы, химиялық қоспалармен шаштын структурасын өзгерту, алтынның сынамасын анықтау.

Студенттердің өздік жұмыстарының қарапайым және қолайлы түрі – белгілі бір тақырыптағы баяндама немесе деректі мәселені талқыға салатын ғылыми жиналыс түрінде ұйымдастыру. Бұған мұғалімдердің де шығармашылық әдіс-амалдары қажет. Мысалы, студенттердің жазған «мазмұндамасын», жасаған «семестрлік, курстық жұмыстарын» әдеттегідей қабылдай салмай, әр-түрлі ғылыми пікірталас ұйымдастыру арқылы қабылдаған әлдеқайда тиімді. Бір жобаны 2-3 студент орындаса, жобаның практикалық сапасын арттыруға болатындығы көрінеді, яғни, бұл топтастырған тәсіл өз бетімен жұмыс істеуге, өзара көмек көрсетуге, шығармашылығын және жауапкершілігін арттыруға себебін тигізетіндігі анық. Өйткені жобалау кезінде студенттер таңдау еркіндігін алады. Білімгерлердің өздік жұмыстарын қадағалаудың тәсілдері де үлкен нәтиже береді. Өзін бағалай және қадағалай білуді, өзіне баға беруді қалыптастыру – оқушының қызығушылық көзқарасын және белсенділігін арттыратын сенімді тәсіл.

Химияны оқытуда оқушылар мен табиғат арасындағы байланыстарды жүзеге асыруда эксперименттің алар орны үлкен. Әрбір сабақта химия кабинетінің мүмкіндігіне қарай демонстрациялық тәжірибелер жүргізуге тырысамын. Тәжірибелік сабақтарда білім алушылар жұптасып тәжірибелік дағдыларды орындайды. Мысалы: аналитикалық химия сабағында титриметриялық әдіспен заттардың құрамын сандық анықтау, әрбір топ катиондарына сапалық реакциялар жүргізу секілді тапсырмалар берілген кезде оқушылар тәжірибелерді аса қызығушылықпен орындайды. Сабақтың ыңғайына қарай шығармашылық бағыттағы ішінара зерттеуді қажет ететін тапсырмалар беру білім алушының ойлауы мен тәжірибе жасау икем дағдыларын арттырады. Осыған байланысты, өздік жұмыстарын орындау үшін әр студентке оқу-әдістемелік құралдарын көрсетіп, өздік жұмыстарына тиімді нұсқау беру керек. [4]

Химияны оқуда өзбетімен жұмысты ұйымдастыру үшін оқушы негізгі заңдылықтарды меңгеріп, химиялық білімді тұжырымдап, ғылыми мәселелерді шешу мәселесін көрсетіп оларды шешудің тиімді жолдарын анықтай білуі тиіс. Оқушыларды химиялық мәселелерді өзбетімен шешуге үйрете отырып оқытушы алдымен бірқатар мысалдар негізінде болжам құруға, мәселе қоюға, оның дұрыс шешімін табуға жол көрсетеді. Заман талабына сай ақпараттық технологиялардың да көптеген элементтерін қолданамын: word padlet, migo қосымшасында тапсырмалар дайындау, Jamboard тақташасымен жұмыс, [Quizlet](#), [Kahoot](#), [Quizizz](#) или [Wordwall](#) платформаларында викторинаға жауап беру, [LearningApps](#), [Twinkl](#) платформасында ойындар, интерактивті жаттығулар орындау, виртуальді зертханамен жұмыс.

«Ұрпағы білімді халықтың болашығы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру – бүгінгі күннің басты талабы. Тәуелсіз мемлекетімізге еңбекқор, кәсібін терең түсінетін, өзінің білімі мен іскерлігін жан-жақты қолдана білетін мамандар қажет. Осы айтылған міндеттер – мамандар дайындайтын оқу орындарының алдында тұрған негізгі мәселелер.

Қорытындылай келгенде, еліміздің болашақ мамандары қоғам талабына сай жан-жақты қарулануы үшін төмендегі міндеттерді әрбір оқытушы орындауы қажет. Менің басты

мақсатым оқушыны өз бетінше жұмыс істеуге баулу арқылы оның өзін-өзі дамытуына жағдай жасау. Өз бетінше ізденуге баула оқушыны қатарластарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздеуге, қиындықты жеңуге баулиды. [5]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында // Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. – Астана: Елорда, 2005. – 47 б.
2. Шешукова Г.В. Роль и место системы образования в политической социализации населения современной России // Credo. – 1998. – № 4. – С. 24
3. Абсаттаров Р.Б., Байлярова Б.К. Идеино-политическое воспитание в студенческом коллективе. – Алма-Ата: КазГУ, 1989. – 32 с. Политиздат, 1986.
4. Нұрмағамбетов А.А. Образовательная политика Республики Казахстан в контексте трансформации системы высшего образования. — Алматы, 2002. — 35 с.
5. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар Ф. Б. Бөрібекова Н. Ж. Жанатбекова : Оқулық. – Алматы: 2014. – 360 бет.

ҚАЗАҚ ТІЛІН ҮЙРЕТУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ

Н.С.Смаилова

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Жітіқара политехникалық колледжі» КМҚК

Негізгі сөздер:

Инновация, технология, сыни ойлау, виртуалды кеңістік, стратегия, дағды, қабілет.

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекеттің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі – маңызды мәселелердің бірі.

XXI ғасырда қоғам мен мемлекет дамуының ең басты тетігі - білім. Қазақстанның білім беру саласындағы жүйелі өзгерістер әлемдік деңгейдегі болып жатқан жаңашыл бастамалармен үндесіп отыр.

Үшінші мыңжылдық – құзыреттілік білім беру жағдайында оқытушының инновациялық даярлығын қажет ететін, жаңа формацияның мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінің кезеңі.

Инновациялық үрдіс – білім беру жүйесін жаңарту және дамыту ғана емес, қоғамның, Қазақстанның өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында жаңа қоғамның, жаңа әлемнің жаңа мұғалімі қажеттілігінен туындаған үрдіс.

Құзыреттілік білім беру жағдайындағы инновациялық үрдіс – нысанның, педагогикалық идеяның, деректер мен тұжырымдардың, теорияның, әдіс-тәсілдердің жаңа сапалық өзгерістерін қамтамасыз ететін үрдіс, педагогикалық қауымдастықтың сұранысын қанағаттандыратын, қоғамдық педагогикалық құндылықтарына сәйкес жаңаны меңгеру, қолдану, талдау, салыстырмалы бағалау.

Қоғамдағы білім беру саласындағы инновациялық үрдістер мен реформалар педагогика ғылымына «инновациялық білім», «инновациялық даярлық», «инновациялық іс-

әрекет», «инновациялық технология», « мұғалімнің инновациялық даярлығы» және т.б. жаңа ұғымдарды өмірге алып келді.

Инновация дегеніміз – жаңа мазмұнды ұйымдастыру, жаңалық енгізу, жаңа үлгілердің бағытындағы нақты әрекет, нақтыланған мөлшердің шегінен шығатын кәсіптік іс-әрекеттің жаңа деңгейге көтерілуі, жаңа нәтижені қамтамасыз ететін теориялық, технологиялық және педагогикалық іс-әрекеттің біртұтас бағдарламасы.

Инновациялық іс-әрекет – педагогикалық еңбектің сапасын арттыратын оқу-тәрбие үрдісін жаңа бағытта құру бойынша түбегейлі өзгерістермен ерекшеленетін жаңаша іс-әрекет.

Технология – бұл қандай да бір істе, өнерде қолданатын амал-тәсілдердің жиынтығы, дидактикалық жүйенің құрамдас бөлігі.

Оқытуда педагогикалық технология – тұтас педагогикалық үрдісінің мақсатына жету үшін студент пен оқытушыға бірдей қолайлы жағдай тудыра отырып, заманауи оқу құрал-жабдықтарын, әдістемелік кешендерді жүйелі пайдалануды көздейтін студент пен оқытушының бірлескен іс-әрекетін жобалаудың жан-жақты ойластырған жүйесі.

Оқытушының инновациялық даярлығы – оқытушының инновациялық педагогикалық технологияны меңгеруі және оның өз іс-тәжірибесінде пайдалана алуына қажетті жаңа білім, білік, дағдыны меңгеруі.

Оқытушының инновациялық даярлығын қалыптастыру инновациялық білім беру мен оқыту арқылы жүзеге асырылады.

Инновациялық оқыту дегеніміз – қазіргі кезеңдегі әлеуметтік, мәдени ортадағы инновациялық өзгерістерді жете қарастыратын үрдіс және оқу, білім бер әрекетінің нәтижесі. Сонымен оқытушының инновациялық даярлығын қалыптастыру үшін оларға инновациялық білім беріп, инновациялық оқыту жүргізуі тиіс. Бұл үшін мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру тұжырымдамасын жасау және оны жүзеге асыру қажеттілігі туындап отыр.

Инновациялық білім беру – мұғалімдерге инновациялық білімдерді жүйелі меңгерту арқылы олардың инновациялық іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыру үрдісі.

Инновациялық оқыту – оларды ізденімпаз жаңашыл ұстаз етіп даярлау, күнделікті білім мен біліктілікті көтеру, өз ісіне шығармашылықпен қарау, меңгерген инновациялық технологияны жас ерекшеліктерін ескере отырып түрлендіре алу, шағын өзгерістер енгізе білу, өз ісіне сыни көзқараспен қарау, жеткен жетістіктері мен жіберген кемшіліктеріне педагогикалық сараптама жасай алу, өзінің авторлық технологиясын өмірге әкелу, оны әдіснамалық тұрғыдан негіздеу, ұдайы әдістежелік жетілдіріп отыру.

Инновациялық білім беру әдістеріне: әңгімелесу, пікірлесу, талқылау, жаттығу, сұрақ-жауап, миға шабуыл және т.б. эвристикалық әдістер кіреді.

Инновациялық білім беру құралдары: аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер-мультимедиялық құралдар, электронды оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен, медиатека, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық веб-сайт және т.б.

Инновациялық білім берудің нәтижесінде оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, инновациялық педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан бұрынғы ескі сүрлеуден тез арада арылуға қабілетті және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог, зерттеуші жаңашыл мұғалім болып шығады.

Инновациялық оқыту жүйелі инновациялық білім беру арқылы жүзеге асады.

Қазіргі білім беру саласындағы басты мәселе – білім беру мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді жаңа әдістерін іздестіру және оларды жүзеге асыратын болашақ мамандарды даярлау.

Қазіргі педагогиканың негізгі мақсаты – білімді сапалы ету, студенттің толыққанды жеке тұлға болып қалыптасуына негіз қалау.

Бүгінгі таңда оқыту жүйесіндегі алға қойған негізгі мақсат – білімді әншейін ғана беру емес, оқуға үйрету, шығармашылық әдіс- тәсілдерін таба білуге үйрету, ізденіс әдістерімен қаруландыру, қабылдау қабілетін жетілдіру, керек хабарларды талдап одан қорытынды шығаруды әдетке айналдыру және тәжірибелік әрекетті тану барысында алынған және жинақталған білімді қолдана білу қабілетін жетілдіру.

Өз жұмысымда жаңаша оқыту технологиялардың бірі «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын қолданамын. Сыни тұрғыдан ойлау арқылы оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Технологияның негізін қалаушылар американдық ғалымдар Чарльз Темпл, Джон Дьюи, Мередит. Жобаның негізі Ж. Пиаже, Л. С. Выготский теорияларын басшылыққа алады.

«Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы үш кезең бойынша қолданылады:

- Қызығушылықты ояту («көпір жасау», ой қозғау);
- Мағынаны тану (мағынаны ажырату);
- Ой-толғаныс (рефлексия, жаңа білім құрастырылады).

Білім берудің маңызды шарты оқу үдерісінде оқушылардың қызығушылығын арттырып, өздігінен білім алуға құштарлықтарын дамыту болып табылады.

Енді осы кезеңдердің мақсат-міндеттеріне толығырақ тоқталып өтейік.

Қызығушылықты ояту. Үйрену үдерісі – бұрынғы білетін және жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Үйренуші жаңа ұғымдарды, түсініктерді, өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырады, кеңейте түседі. Сондықтан да, сабақ қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы оқушы не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды қозғату, ояту, ми қыртысына тітіркенгіш арқылы әсер ету жүзеге асады. Осы кезеңге қызмет ететін «Топтау», «Түртіп алу», «Ойлану», «Жұпта талқылау», «Болжау», «Әлемді шарлау», т.б. деген аттары бар әдістер (стратегиялар) жинақталған. Қызығушылықты ояту кезеңінің екінші мақсаты – үйренушінің белсенділігін арттыру. Өйткені үйрену – енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет екені даусыз. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады, тазарады. Осылайша шындалған ойлауға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Оқушы бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны байырғы біліммен ұштастырады.

Ойлау мен үйренуге бағытталған бұл бағдарламаның екінші кезеңі мағынаны тану (түсіне білу). Бұл кезеңде үйренуші жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Оқушылардың тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқыту стратегиялары бар. Соның бірі *INSERT*. Ол бойынша оқушыға оқу, тақырыппен танысу барысында V – «білемін», — - «мен үшін түсініксіз», + - «мен үшін жаңа ақпарат», ? – «мені таң қалдырады» белгілерін қойып отырып оқу тапсырылады. *INSERT* – оқығанын түсінуге, өз ойына басшылық етуге, ойын білдіруге үйрететін ұтымды құрал. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау, мәнін жете түсіну – күрделі жұмыс. Сондықтан да, оқушылар арасында оқуға жеңіл-желпі қарау салдарынан түсіне алмау, өмірмен ұштастыра алмау жиі кездеседі. Мағынаны түсінуді жоғарыдағыдай ұйымдастыру – аталған кемшіліктерді болдырмаудың бірден-бір кепілі. Үйретушілер білетіндерін анықтап, білмейтіндерін белгілеп сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білім арасында көпірлер құрастыруға, яғни байланыстар құруға дағдыландырады.

Тақырып туралы ой-толғаныс – бағдарламаның үшінші кезеңі. Күнделікті оқыту үдерісінде оқушының толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарап, баға беруге үйретеді. Оқушылар өз ойларын, өздері байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айта алады. Бұл сатыда оқушылар бір-бірімен әсерлі түрде ой алмастыру, ой түйістіру, өз үйрену жолын, кестесін жасау мақсатында басқалардың әр түрлі кестесін біліп үйренеді. Бұл үйрену сатысы – ойды қайта түйіп, жаңа өзгерістер жасайтын кезең болып табылады. Әр түрлі шығармашылықпен ой түйістіру болашақта қолданылатын мақсатты құрылымға жетелейді.

Осы кезеңді тиімді етуге лайықталған «Бес жолды өлең», «Венн диаграммасы», «Еркін жазу», «Семантикалық карта», «Т кестесі» сияқты стратегиялар әр сабақтың ерекшелігіне, ауыр-жеңілдігіне қарай лайықтала қолданылады.

Осы кезеңдердің ұтымды өткізілуі мынадай нәтижелерге кол жеткізеді:

- оқушылар басқалармен қарым-қатынас жасай береді;
- басқаларды тыңдай білуге, кез келген жауапқа сыйластықпен және түсіністікпен қарауға үйретеді;
- өз ойын топ алдында ашық айта алуға, қорғай білуге баулиды;
- керек кезде өз көзқарасын дұрыс өзгерте білуге үйретеді, оның дамуын қамтамасыз етеді;
- ең бастысы – оқу мотивациясы өзгереді, өз бетінше ізденуге ұмтылдырады, сабаққа қызығушылығы артып, балалардың белсенділігі өте жоғары болады.

Осы технологияны қолдану арқылы мынадай жетістіктерге жеттік: «Сын тұрғысынан ойлау» сабақтарында білім беріп, икем-дағды қалыптастырып қана қоймай, ұжымдық шығармашылық іс-әрекеттер арқылы бала болашағына ықпал етіп, оның өз білімін жетілдіре отырып, өзін-өзі тәрбиелеп дамытуына жағдай жасауға болады екен. Әр баланың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып, оқытуды жеке тұлғаға бағыттау арқылы кез келген сабақтың дамытушылық және тәрбиелік мүмкіндіктерін тиімді пайдалану осы жүйені қолдану барысында ойдағыдай жүзеге асырыла бастады.

Әр оқытушы күнделікті сабақта өз ісін зерттеп, жаңашыл әдіс-тәсілдермен білім алушының білім сапасын арттыруы керек. Заман талабына сай техникалық құралдарды қолдану - оқытушы жетістігіне апаратын тиімді жол.

Білім беру материалдарын электрондық нысанда алатын виртуалды кеңістікте жұмыс істеу білім алушылар үшін даусыз артықшылық береді. Оқыту әлдеқайда тиімді болады, әсіресе кез-келген мәтіндік материалдарға презентациялар, суреттер, аудио және видео материалдар қосылса, олар білім алушы жадында қалмауы мүмкін емес. Бұл жағдайда балама түрде виртуалды тақталарды пайдалануға болады.

Білім алушылардың жобалық іс-әрекеті жағдайында жеке және бірлесіп оқытуды табысты жүзеге асыру үшін Padlet, Miro, Google Jamboard онлайн-тақталарын пайдаланамын, тестілерді жылдам тексеру үшін Online Test Pad, Kahoot, Google test онлайн тестілерін пайдаланамын, бұл дидактиканың маңызды қағидаттарының бірі – көрнекілік принципін іске асыруға мүмкіндік береді.

Виртуалды кеңістікте жұмыс істеу ұсынылған материалды игерудің жоғары деңгейін, шығармашылық белсенділікті дамытуды, сабаққа деген құштарлықты, сабақ кезінде зейіннің тұрақтылығын, қызығушылықпен оқу мотивациясын, сайып келгенде, материалды игерудің тиімділігін қамтамасыз етуді білдіреді.

Қазақ тілін оқытуда техникалық құралдарды пайдалану сабақ беру сапасын және білім алушылардың осы материалды игеруінің тиімділігін арттырады. Тәжірибе көрсеткендей, заманауи технологияларды, мультимедиялық жабдықтарды пайдалану және енгізу білім беру процесінің мазмұнын байытады, қазақ тілін үйренуге деген ынтаны арттырады, оқытушы мен білім алушылар арасында тығыз ынтымақтастық байқалады.

Интерактивті тақтаны қолдана отырып оқыту, әдеттегі оқыту әдістерінен айтарлықтай ерекшеленеді, дегенмен сабақты сәтті өткізудің негіздері бірдей. Біріншіден, кез-келген кәсіп, оның ішінде интерактивті технологияларды қолдану нақты жоспар мен құрылымға ие болуы керек, белгілі бір мақсаттар мен нәтижелерге қол жеткізуі керек. Мұның бәрі білім алушыларға материалды жақсы меңгеруге және оны бұрыннан білетін нәрселермен байланыстыруға көмектеседі. Оқытушы мен білім алушылардың интерактивті шығармашылығы шексіз.

Осылайша, қазақ тілі сабақтарында инновациялық технологияларды қолдану пәнге қызығушылық тудырады, танымдық және ақыл-ой белсенділігін, шығармашылық қабілеттерін белсендіреді, байқағыштықты дамытады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Б. Бөрібекова, Н. Ж. Жанатбекова Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. – Алматы: 2014. – 360 бет.
2. Бұзаубақов К.Ж. Жаңа инновациялық технология. Тараз. ТарМУ, 2003, 208-б.
3. Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса. Учебно-методическое пособие. – Алматы. АГУ им Абая, 2002.
4. Юсуфбеков Н.Р. Основы педагогического инноватики. Методическое пособие. – М., 1991. Ф.

ОҚУ ҮРДІСІНЕ ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ РЕСУРСТАРДЫ ҚОЛДАНУ

Сагиндыкова Нуржамал Осеровна

«№14 колледж» МКҚК, Түркістан облысы, Мақтарал ауданы

Оқытудың жаңа ақпараттық-коммуникациялық технологияларын меңгеру – қазіргі заман талабы. ХХІ ғасыр бәсеке, ақпараттық сайыс, инновациялық технологиялар, реформалар сияқты көріністерімен ерекшеленеді. ХХІ ғасыр – ақпараттық технология ғасыры. Қазіргі қоғамдағы білім жүйесін дамытуда ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың маңызы зор. Білім беруді ақпараттандыру және пәндерді ғылыми – технологиялық негізде оқыту мақсаттары алға қойылуда. Ақпараттандыру технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті жұмысшы мамандарын даярлау оқытушының басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаев «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Қазіргі заманда бәсекеге қабілеттіліктің басты факторының бірі – барынша цифрландыру. Қазақстан үшін заманауи цифрлық технологиялар элементтерін енгізу айрықша маңызды. Осы және басқа да міндеттер мемлекеттік секторды толығымен «цифрлық қайта жүктеуді» талап етеді.

Біріншіден, «Электронды үкіметтің» мүлде жаңа құрылымын жасау керек. Мемлекеттік сектордың барлық ІТ-бастамасы тек қана қазақстандық мемлекеттің жаңа платформасына негізделеді.

Екіншіден, біз мемлекеттік органдардың бизнес-үдерісін түгел қайта қарап, цифрлық форматқа көшіретін Цифрлық трансформация орталығын ашамыз.

Үшіншіден, ұлттық компаниялар ІТ-қауымдастықпен өзара қарым-қатынас жасайтын платформа құруымыз қажет. Квазимемлекеттік сектордың цифрлық қажеттілігі мен сұранысы барынша отандық компаниялардың күшімен қамтамасыз етілуге тиіс.

Біз еліміздің орасан зор ақпараттық-телекоммуникациялық әлеуетін іске асыра білуге тиіспіз. Жаңа цифрлық дәуірде ол геосаяси маңызға ие болады. Қазақстан Еуразия өңірінің басым бөлігі үшін орталық цифрлық хабқа айналуға тиіс», - деп атап көрсетті. Осы Жолдауды іске асырудың көп алғышарттарының бірі ретінде Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасындағы «Электрондық оқыту: білім беруді жаңғыртудың негізгі бағыттарының бірі, оған білім беру ұйымдарына қажетті оқу ресурстарының 90%-ы бар ғаламтормен, орта, техникалық және кәсіптік білім беру (ТЖКБ) ұйымдарын сандық білімдік контентпен толық қамтамасыз ету, оқытушылар әзірлейтін электрондық сандық білімдік ресурстарды дамыту» сияқты міндеттер қойылып, олар табысты іске асырылуда екенін айтуға болады.

Бұл жобалада білім беру үдерісінде цифрлық білім беру ресурстарын қолданудағы маңызы, әдістемелік ерекшеліктердің сипаттамасы, электронды оқыту жүйесі жобасы аясында жасалған ЦБР мазмұны мен құрылымын талдау қарастырылған. Сонымен қатар, ЦБР-ге қойылатын талаптар, қағидалар, топтамалардың мазмұны, және оны қолданудың әдістері көрсетілген.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 11 бабының 9 тармағында оқытудың жаңа технологияларын, оның ішінде кәсіптік білім беру бағдарламаларының қоғам мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын қажеттеріне тез бейімделуіне ықпал ететін қашықтан оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану міндеті қойылған.

Осы жағдайда білім берудің жаңа әдістерін, білім алушылардың толыққанды оқу-танымдық іс-әрекеттерін қамтамасыз етудің жаңа тәсілдерін іске асыру үшін Цифрлық білімдік ресурстар (ЦБР) құрал-жабдық ретінде қарастырылған, себебі ЦБР айтарлықтай түрде дәстүрлі оқыту формасын дамытуға бейімделген, оның көрнекі оқу материалын, безендірулерді, аудио- мен бейне материалдардың үлкен мөлшерін енгізуге мүмкіндігі бар.

Оқу үрдісіне ЦБР-ды қолдану нәтижесінде:

- сабақтың түрлі кезеңдеріне ЦБР элементтерін енгізу арқылы оқу үрдісінің тиімділігі артады;
- оқытушы мен білім алушылар сабаққа дайындалу кезінде сан-алуан материалдарды пайдалануға мүмкіндік алады;
- кейбір үрдістердің динамикасын көрсетуге мүмкіндік береді (бейнеүзінділер, анимация);
- өтілетін сабақтардың көрнекілігі артады;
- басқаша әдістермен көрсетуге болмайтын нысандарды көруге мүмкіндік береді;
- жергілікті желілерді пайдалану арқылы сабаққа дайындалу кезінде білім алушылар өздерінің икемділігі мен дағдыларын пысықтау сапалы болады.

Педагогтардың өздерінің авторлық материалдарын дайындауға көмектесуге арналған Электрондық оқытудың ақпараттық жүйесінің (ЭОАЖ) негізгі компоненті – электрондық кітапхана, оның ішіне әдістемелік ұсынымдар мен мыңдаған ЦБР-ы енгізілген. Екі қызметтік бөліктен тұратын «ЦБР дизайнері» модулінде онлайн-режимінде оқу курстарын және офлайн-режимінде цифрлық білімдік ресурстарды дайындауға болады. Онлайн-режимінде оқу курстарын дайындау бойынша қызмет онлайн-режимінде LMS (Learning Management System) ЭОАЖ-нің өзінде оқу курстарын әзірлеуге мүмкіндік береді. Оқу курстарын дайындау курстың құрылымын беруге және электрондық кітапхананың басқа білімдік ресурстарынан жеке элементтерге сілтемелер есебінен оның мазмұнын толықтыруға мүмкіндік береді. Онлайн-режимінде ЦБР-ды дайындау бойынша қызмет мамандандырылған бағдарламалық өнімде ЦБР-ды дайындау мүмкіндігін ұсынады және LMS ЭОАЖ-мен қосылуының бар немесе жоқ болуынан тәуелді болмайды. Қазіргі кезеңде ЭОАЖ-н енгізу жобасының ауқымында онлайн-режимінде ЦБР-ды дайындауға мүмкіндік беретін бағдарламалық Жасақтама көптеген білім беру ұйымдарына орнатылған.

Ал ЦБР-ды төмендегіше шартты түрде жіктесе болады:

Білімнің өзектілігін арттыруға арналған ЦБР-ы:

- электрондық тесттер;
- ЦБР.

Жаңа оқу материалдарын түсіндіру кезеңіндегі ЦБР-ы:

- электрондық оқулықтар;
- мультимедиялық презентациялар;
- оқу бейнефильмдері.

Білімді, икемділікті және дағдыларды бағалау мен бақылауға арналған ЦБР:

- жобалау жұмыстары;
- тренажерларға арналған бағдарламалар;
- білім алушыларды аттестаттауға арналған материалдар.

Цифрлық білім ресурстары мұғалімді алмастыра алмайды, бірақ мұғалімге қосымша материалдарды ұсынады, яғни сабақ мазмұнын ақпараттық коммуникациялық технологиялардың жаңа мультимедиялық мүмкіндіктерімен толықтыруға, білім алушылардың назарын аса маңызды оқу тақырыптарына аударуға, қажет болған жағдайда білім алушылардың назарын зерделенген көріністердің ерекшеліктеріне шоғырландыруға, оны көрнекі түрде көрсетуге, сабақтың мазмұнын қоғамда болып жатқан өзгерістермен,

өмірлік тәжірибелермен, білім алушылардың пәнге деген қызығушылықтарымен және т.б. құбылыстармен байланыстыруын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Осы орайда айта кететін жайт, жоғарыда жазылған техникалық және кәсіптік білім беру (ТЖКБ) ұйымдарын цифрлық білімдік контентпен қамтамасыз етуге ҚР БЖҒМ-інің үйлестіруімен Ұлыбритания (Sibeko), Румыния, Польша мемлекеттерінің мамандарымен бірге «Ұлттық ақпараттандыру орталығы» АҚ ғалымдарының құрамында «№14 колледж» МКҚК оқытушылары Ө.Рысбаев, Н.Сагиндыкова, Ұ.Шалқарова, С.Бекмұрзаев та қатысып, ТЖКБ арналған ЦБР компоненттеріне кіретін тест сұрақтары мен жауаптарын дайындауға «Ауыл шаруашылығы машиналарын жөндеу, күту мен баптау», «Мал шаруашылығында қолданылатын машиналар» мамандықтары бойынша атсалысты.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.К.Тоқаев «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» ҚР Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы [электронный ресурс] - :<http://www.akorda.kz> Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. Авдеева С. Цифровые ресурсы в учебном процессе: [о проекте «Информатизация системы образования» и о создании Единой коллекции цифровых образовательных ресурсов] Народное образование. – 2008. – № 1. – С. 176-182.
3. Российский общеобразовательный портал по разработке цифровых образовательных ресурсов нового поколения [электронный ресурс] - :http://edu.of.ru/zaoch/default.asp?ob_no=8845
4. Савелова Е. В. Цифровые образовательные ресурсы в колледже: методика использования. Обществознание. Сборник учебно-методических материалов для педагогических вузов. — М.: Университетская книга, 2008. — 224 с.

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ

Кулмеханова Арай Тлекбергеновна

Х.Өзбекғалиев атындағы Маңғыстау жоғары политехникалық колледжі
Ақтау қаласы

Цифрлік сауаттылық - бұл адамның өмірінің барлық салаларында цифрлік технологияларды сенімді, тиімді, сыни және қауіпсіз қолдануға дайындығы және қабілеті. Цифрлік сауаттылық - ақпараттық қоғамдағы қауіпсіздіктің негізі, ХХІ ғасырдың ең маңызды білімі. Цифрлік сауаттылықты қалыптастыру оқырмандық, математикалық және жаратылыстану сауаттылығымен тең дәрежеде.

Оқу үдерісінде цифрлық білім беруді тиімді пайдалану үшін, алдымен цифрлық білім беру ресурстар топтамасымен танысып, ондағы қажетті ресурсты таңдай білген жөн. Біздің елімізде ең ауқымды топтама Ақпараттандырудың Ұлттық орталығының www.nci.kz сайтында орналасқан. Қазір Қазақстан Үкіметінің ақпараттық технологияларды игеруді барынша жылдам дамытуға ұмтылып отырғандығын байқауға болады. Қазіргі ақпараттық технологиялар дегеніміз – цифрлы сана мен технологияларға қол жеткізудің басты алғышарты. [1]

Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, білім беру процесіне цифрландыру жүйесі өте қажет. Бұл жүйе білім беру сапасын жақсарту, жаңа ақпараттық технологияларды дамыту, заманауи қағаз процестерін жеделдету. Ақпараттандыру жағдайында студенттер меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Электрондық оқыту жүйесі ең алдымен оқытушы мен студентке үлкен еркіндік береді. Бұл екеуінің де тұлғалық мүмкіндіктерін жүзеге асыруына қолайлы.

Бүгінгі таңда тұжырымдамалық түрде білім беру жүйесі негізгі үш бағыт бойынша жүргізілуде: білім беру үдерісін цифрландыру, цифрлық білім беру контенті, білім беруді басқаруды цифрландыру. Орта білім берудегі оқу үдерісін автоматтандыру үшін электронды журналдар жүйесі пайдаланылуда. Жоғары білім беруде «Жоғары білімді басқарудың бірыңғай жүйесі» жұмыс жасайды, ол ақпараттық жүйелерді ықпалдастырудың көмегімен толығады, осылайша әрбір студенттің мәртебесі бойынша өзекті мәліметтерді әрдайым көруге мүмкіндік береді. Ғылым саласында барлық ғылыми гранттарға өтінім беру, есептер қабылдау, мақалаларды есепке алу, электронды мекен-жайлар базасы цифрландырылды. Екінші бағыт – цифрлық білім беру контенті бойынша мектептер үшін үш тілде бейнефильмдер мен интерактивті сабақтар енгізілді, олар оқытушыға сабақты әлдеқайда жоғары деңгейде жүргізуге көмектеседі. Аталған цифрлық ресурстар онлайн және офлайн режимдерде қолжетімді, яғни оқытушы – пәнді жүргізуші дайын бейнематериалды алып, оны сабақ барысында оқу материалын түсіндіру немесе бекіту үшін пайдаланады. Үшінші бағыт – білім беруді басқаруды цифрландыру – басқарудың бірыңғай жүйесін құруды қарастырады, оған барлық білім берудің мәліметтер базалары негізінде Big Data құру енгізіледі.

Қазақстанда білім беруді цифрландыру оны реформалау үрдісіндегі басты тенденциялардың бірі болып табылады. Болашақтың көрінісі көбінесе барлық пәндердің бұлтты білім беру жүйесіне біртіндеп көшуімен байланысты. Біз онлайн оқулықтар мен виртуалды зертханалар туралы, ашық білім беру мазмұны, әрбір қатысушыға икемді және жеке көзқарас туралы айтып отырмыз. Үй тапсырмаларын оқушылар онлайн режимінде бірге жұмыс істей алады. Кітапханалар ақпараттық және компьютерлік орталықтарға айналды. Оқу үрдісі әрбір білім алушының идентификаторымен байланыстырылатын болады, бұл бағалау және бағаларды қалыптастыруға мүмкіндік береді. [2]

Білім беру үрдісінде цифрлық білім беру ресурстары (бұдан әрі - ЦБР) қолданудың негізгі әдістері:

Біріншіден, ЦБР-ды пайдаланудың ең танымал түрі, ол – электрондық құралды жаңа материалды түсіндіргенде қолдану. Бұл жағдайда анимациялық, бейне үзінділер, дыбыстық файлдар пайдаланған дұрыс.

Екіншіден, студенттің өзіндік оқу іс-әрекетін ұйымдастыруға арналған ЦБР-дағы үлкен мүмкіндіктерді пайдалану әдісін атауға болады. Мұндай әрекет үй тапсырмасын, сынақ және т.б. даярлауда орындалуы мүмкін. Бұл жағдайда оқу комплексінің барлық материалдары: анимация, бейне, дыбыстық сүйемелдеу, интерактивті компоненттер, суреттер, кестелер, графиктер, диаграммалар және қарапайым мәтіндер де пайдалы болуы мүмкін.

Үшіншіден, ЦБР-ды әртүрлі бақылауларды (кіріс, ағымдық, кесінді, қорытынды) ұйымдастыруға қолдану әдісін атауға болады. Мұндағы бақылау-диагностикасы оқушылардың компьютерлік тестіленуі жайлы.

Төртіншіден, мультимедиялық құралдарды пайдалану арқылы ЦБР-ды нақты бір пән не бағыт бойынша топтастыруға мүмкіндік беретін әдіс. Бұл сақталған ресурстардың қорын жасап, оларды бір жүйеге келтіріп, оқушыға да, мұғалімге де тақырып бойынша қажетті ресурсты жылдам іздестіруге көмектеседі. Сөйтіп, білім беру мекемесінде қарастырылатын проблема бойынша сақтаулы тұрған ЦБР, қағазда тасымалданатын ресурстар және Internet желісіндегі сайттарға сілтемелер жайлы берілгендер банкі де құрылуы мүмкін.

Бесіншіден, ЦБР-ды лабораториялық жұмыстарды орындау кезінде және көптеген курстарда қарастырылатын әртүрлі топтық іс-әрекеттерде қолдану әдісін атауға болады.

Алтыншыдан, студенттерге оқытушының қатысуынсыз өздеріне ығайлы уақытта, өз темпінде теориялық материалдармен танысуға, лабораториялық жұмыстар мен тестік тапсырмаларды орындауға мүмкіндік беретін қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру әдісін айтуға болады. Бұл әдіс үйде оқитын немесе жолсапарда жүрген балаларға өте тиімді. [3]

Цифрлік оқытудағы инновациялар техникалық инновацияларды емес, сонымен қатар ұйымдық принциптерінде білім беру курстарының мазмұны мен ұйымдастырылуының

өзгеруін білдіреді. Сәтті цифрлау үшін оқу материалдарын цифрлық формаға аудару жеткіліксіз. Жаңа медианы қолдану оқытудың әрі қарай дамуының бастапқы шарты болып табылады, оны бағалау критерийі – білім алушы үшін пайдалы болуы. Оқу курстарының мазмұны мен құрылуындағы инновациялар, колледждерде, жоғары оқу орындарында ұйымдастырушылық және құрылымдық өзгерістер студенттерге нақты пайда әкелуі керек. Оқудың жобалық тәсілі, білім беру бағдарламаларын инновациялық жаңғырту, әрбір студентті өз жобаларын құруға тарту, стартап-қозғалысты дамыту – осы барлық міндеттер колледждер үшін де, жоғары оқу орындары үшін де қолайлы болып табылады. Инновациялық зертханалардың кеңеюі және қосымша интеллектуалдық орталықтар құрылуы, бұл алаңдар студенттік жобалардың үйлестіруші және ынталандырушы негізі болып табылады. Бұдан басқа, адами капиталдың сапасы негізі болып табылатын кәсіпкерлік және инновациялық қызмет үшін орталар дамып келеді. Және бұл инновациялық экономикадағы тарихи міндеттерді жүзеге асырудың жалғыз мысалдары. Осылайша, Мемлекет басшысының Жолдауында колледждер, ақпараттық жоғары оқу орындары жұмысын одан әрі жетілдірудің нақты алгоритмі ретінде қабылдайды. [4]

Тәжірибе көрсеткендей, белгілі бір құзыреттілікті қалыптастыру білім алушылардың мақсаттарына және жас ерекшеліктеріне сәйкес білім берудің әртүрлі деңгейлерінде жүзеге асады. Соңғы уақытта жеке тапсырмалардан бастап тағайындалған құзыреттерді қалыптастыру үшін толық курстар мен модульдерге дейін ашық жалпы білім беру, жалпы дамудың онлайн-ресурстарын құру және пайдалану үдерісі белсенді түрде жүргізілуде. Онлайн курстардың бірыңғай платформасы студенттерге ақпараттық ағындарға жылдам бейімделуге, ақпаратты бағалауға, ерекше жағдайларда шешімдер қабылдауға, бір сөзбен айтқанда, ХХІ ғасырдағы дағдыларды игеруге мүмкіндік береді. Талдаушылардың айтуынша, халық өмірінің әлеуметтік парадигмасын қайта цифрландыру, ол адамдардың ой өрісін кеңейтуге, жаңа білім алу мүмкіндігін ашады. Заманауи білім берудің негізгі бағыттарының бірі - желілік қызмет, әлеуметтік желілерді білім беру ресурстары ретінде пайдалану және шалғай шеберлік сабақтарын өткізу, тренингтер. Желілік технологияларды қолданумен цифрлы білім берудің типтік ерекшеліктері - бұл икемділік, ұтқырлық, өндіріс қабілеттілігі, диалогтық және интерактивтілік, медиа ағындарды қабылдауға бағдарлау. Осының барлығы сандық экономикадағы құзыреттілікті қалыптастыруға ықпал етеді. [5]

Қорыта келе, цифрландырудағы негізгі мақсат – бәсекеге қабілеттілікті арттыру, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, оқу-тәрбие процесін жеделдету және жеңілдету, студенттерге, ұстаздарға, ата-аналарға жүктемені азайту. Ең бастысы – білім беру сапасын арттыру. Қазақ жастары халықаралық деңгейде әртүрлі салаларда, оның ішінде жасанды интеллект және «ауқымды деректер» жасау саласында бәсекеге қабілетті болуға тиіс. Цифрландыру – Қазақстанның озық ел атану жолындағы басты құралы.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Электрондық оқыту ортасында педагогтардың құзырлылығын қалыптастыру» Ахметова Г.К., Мұхамбетжанова С.Т. Алматы, 2012
2. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы.
3. Жалпы орта білім беру мекемелеріндегі электрондық оқыту жүйесі үшін цифрлық білімдік ресурстарды дайындау стандарты [www.nci.kz]
4. АҚ «Білім беруді ақпараттандырудың ұлттық орталығы» [www.nci.kz] Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми-педагогикалық кадрлары біліктілігін арттыратын республикалық институт [www.ripkso.kz]
5. Қадірбаева Р.І. Жаңа ақпараттық-білім технологиясын пайдаланып оқытудың ерекшеліктері //Шығармашылық іс-әрекетті дамыту арқылы бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру мәселелері: Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары. -Шымкент-Москва, 2009.

ІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЖАҢАША ОҚЫТУ - ЗАМАН ТАЛАБЫ

Акишева Заурет Исаевна

БҚОӘББ «Жоғары аграрлық-техникалық колледжі» МКҚК

БҚО, Орал қаласы.

Бағыты: Заманауи білім беру: жаңа уақыт – жаңа көзқарас.

«Білім алудың тамыры ащы, бірақ жемісі тәтті», - деп бірінші ұстаз Аристотель айтқандай, білім мен өнер жас ұрпақтың болашағының жарқын болуына бірден-бір кепіл. Білім жайында жер бетіндегі ақын жазушылардың бәрі де қалам тербеді. Нақыл, қанатты, ұлағатты ой айтып, бізге құнды мұра етіп қалдырды. Қазақстанда білім беру мазмұнын жаңарту шеңберіндегі білім беру үдерісінің құрылымы мен мазмұнына елеулі өзгерістер енгізілуде. Жаһандану заманында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілеті мен белсенділігін арттыру, білімге деген құштарлығын ояту, өмірде оны қолдана білуге үйрету – біз ұстаздардың басты міндетінің болуымен қатар, оларға үлкен жауапкершілікті еселейді. Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты - өскелен ұрпақты оқытуға үйрету, әлемдік білім кеңістігіне қол жеткізу, инновациялық білім негіздерін терең меңгерту болып табылады. XXI ғасыр - жаңа технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру үрдісінде жаңа технологияларды тиімді қолдану заман талабы. Әсіресе қазақ тілі мен қазақ әдебиетін үйренуде мұның пайдасы өте зор. Себебі адамдар бүкіл бір ұлттың мәдениеті мен әлеуметін тіл үйрену арқылы үйренеді. Яғни, көрсетілген міндеттерді ескере отырып, біз заманауи оқытуды тәжірибемізге енгізіп, ойлау қабілеті дамыған, өз бетінше шешім қабылдай білетін, басқалармен пікір бөлісетін білімді, адамгершілігі мол, ұлтжаңды, ұрпақты тәрбиелейміз.

Өскелен ұрпақты қызықтыра тәрбиелеп білім беру, студенттің ғылымға, білімге деген құлшынысын оятады, әрі қарай дамуына өте қажет шығармашыл қасиеттерін ашады. Білімнің сапалы болуы тікелей біз ұстаздарға, оның білім дәрежесі мен іздену, талпыну шеберлігіне байланысты. Педагогикалық технология дегеніміз - біз педагогтардың өзін-өзі ұстай білуіміз, алғырлығымыз, сөзге шеберлігіміз, байқағыштығымыз жатады. Білім беру жүйесін жобалау, жоспарлау, мақсатын анықтау мүмкіндіктері ескерілуі керек.

Ұстаз қалай білім беру жүйесін ұйымдастырса, солай ұйымдастырушылық процесстің барысы өтіледі. Ең бастысы берілген сабақты дұрыс заман талабына сай жоспарлап алу қажет деп есептейміз. Білім беру үрдісін жаңаша ұйымдастыру біз ұстаздардың және балалардың өзін-өзі жетік дамытуына қолайлы жағдай жасай отырып, оның шығармашылығының өздігінен артуына септігін тигізеді. Мұндай жаңа технологияларды пайдаланып оқыту барысында ұстазға қойылатын негізгі талап баланың берген жауабын түзету, берілген тапсырманы оңай орындау жолдарын көрсету, балаға өз ойын емін-еркін толық жеткізуді үйрету болып табылады. Өз ойын қысылмастан айтуға мүмкіндік беру, оған пікір еркіндігін сездіру баланың сол сәтке деген қызығушылығын арттырады. Студент өз мақсатын айқындай отырып, проблеманы шешуге әрекеттенеді, білімді жете меңгеру үшін өзінің барлық іскерлігін пайдаланады.

Қазақстан Республикасының азаматы елінің ертеңгі болашағы қандай болатынына жауапты. Өзі өмір сүріп отырған қоғамды әрі қарай дамыту оның міндеті және парызы. Олай болса, әрбір жас ұрпақтың өз Отанының тарихын, мәдениетін, әдебиетін білуі аса маңызды. Менің тәжірибе барысында үйренгенім: дәстүрлі сабақта баланың ойлау мүмкіндігі шектеулі болатын. Дәстүрлі сабағымда оқушыларымды жиынтықты бағалап, дайын тапсырма бойынша дайындайтынмын. Тек нақты сұрақтар қойылып, нақты жауап айтатын. Ал жаңа бағдарламаның жеті модулінің сабақтарға кіріктіру барысында мынандай нәтижелерге жеттім: Бала сын тұрғысынан ойлауды үйренді. Оқушының сабаққа деген ынтасы артты. Топпен жұмыс жасауды үйренді. АКТ-ны пайдалану арқылы білімін жетілдіреді Өзін - өзі бағалай алу арқылы қай деңгейде екенін біледі. Менің сабағымда не өзгерді? Сын тұрғысынан ойлауды үйрене отырып, студенттер өзін - өзі реттеп, топпен жұмыс жасай білді. Білім берудегі және білім алудағы жаңа тәсілдерді меңгерді. Талантты және дарынды

оқушыларды зерттеу барысында деңгейлік тапсырмалармен жұмыс жасадым. Студенттердің қабілетін зерттей отырып, көшбасшылық танытқан білім алушыны анықтадым. Алған білімдерін өзіне бағалатуды үйреттім. Сабақтар барысында әріптестер тарапынан қызығушылық танытып жаңа әдісті түсіндіруіме тілек білдіргендер де болды. Әр сабағыма қатысып көргеннен кейін өзіндік ой-пікірлерімен бөлісті. Олардың айтуынша сабақтың барысында диалогтің жақсы орын алатындығы, студенттердің шығармашылықпен жұмыс жасауына, өз бетінше ізденуіне жаңа әдіс жол ашады деп өз пікірлерін білдірді. Мұндай пікірлерден кейін әріптестер жаңашыл бастаманы құптап қолдау көрсететіндеріне менде сенімді болдым. Осыған орай мен, өз ойымды басқалармен бөлісуді жөн көрдім. Өз әс-тәжірибемнен бір сабақ жоспарымды ұсынғым келеді:

Пән: Қазақ әдебиеті. **Тақырыбы:** Қадір Мырза Әли. «Қызыл кітап» поэмасы.

Оқыту мақсаты:

Көркем шығарманың тілдік ерекшелігіне талдау жасау, өзіндік пікірлер арқылы салыстыру

Сабақ мақсаты: (тәрбиелік мақсаты)(құндылықтарды игерту).

Жалпы адамзаттық құндылықтар:

- адамгершілік, мейірімділік, заман тыныштығы.

« Мәңгілік Елдің » мызғымас Жеті тұғырын нығайту, оны ұрпақтан - ұрпаққа аманат ету құндылығы; өз туған жеріне деген сүйіспеншілік, қоршаған ортаны қорғау және оған аялы көзқарас қалыптастыру

Бағалау критерийлері:

- 1) Шығармадағы авторлық идеяның өмір шындығымен байланысын анықтайды;
- 2) Шығарма идеясы мен көркемдегіш құралдардың байланысын талдайды.
- 3) Көркем шығармадағы заман көрінісі мен қазіргі заман көрінісін салыстырып бағалайды.

1.1 Оқу сабақтары барысында білім алушылар игеретін кәсіби біліктердің тізбесі

2. Блум таксономиясы: Білу; Түсіну; Қолдану; Талдау.

Бағалау: Шығармадан алған тәрбиелік танымды өмірмен салыстырып көріңіз.

3. Сабақты жабдықтау. 3.1 Оқу-әдістемелік құрал-жабдықтар, анықтамалық әдебиеттер: Слайдтар, қосымша-дидактикалық материалдар, оқулық әдебиеттер, бейнероликтер, аудио, видео құрылғылар.

3.2 Техникалық құралдар, материалдар, сілтемелер, ресурстар:

Презентация. <https://youtu.be/ODEC3d6AM-E> Қадір Мырза Әли - Қызыл кітап

<https://www.youtube.com/watch?v=V8qSxEA3E5Y> **Қызыл кітап дегеніміз не?** <https://bilim-all.kz/olen/9481-Ouzyl-kitap> «Қызыл кітап» поэмасы

4. Сабақтың барысы
Сабақтың басы (35 мин)

Амандасу. Түгендеу. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру:

Білу; Түсіну.

Үйге берілген тапсырмаларды сұрау, тексеру.

а)

Үйге берілген тапсырмалар сұралады. «Ыстық орындық» әдісі бойынша сұрақ-жауап арқылы студенттер жауап береді.

Қызығушылықты ояту

Сабақтың тақырыбы, мақсаты мен бағалау критерийлері таныстырылады.

Жаңа сабаққа дайындық.

Ширату кезеңі: «Көңілді гүл» әдісі бойынша студенттер шеңбер құрып, дөңгелене тұрып, бір-біріне жылы-жылы тілектер айтады.

Сабақтың ортасы: (40 мин) **Қолдану; Талдау.**

Тапсырма 1.

ББҮ кестесінің «білемін» бағанына Қ. Мырзалиев туралы не білетіндерін, «білгім келеді» бағанына не білгісі келетіндерін жазады.

Білемін	Білгім келеді	Үйрендім

Мағынаны тану кезеңі. Тек бір минут.

Жұптарда оқушылар «Тек бір минут» тәсілі арқылы шығарманың мазмұны мен жазылу себебіне өз ойларын айтып, пікір алмасады

<https://www.youtube.com/watch?v=V8qSxE3E5Y>

Тапсырма 2. Нақтылау сұрақтары: Оқушылар «Қызыл кітап дегеніміз не?» тақырыбында бейнематериалдан үзінділерді қарайды. Мысалы:

1. Не себепті қызыл кітаптың түсі қызыл?
2. Қазақстанның қызыл кітабына қандай жануарлар енген?
3. Аңдар мен құстардың жойылуына қандай себептер бар?
4. Сенің ойыңша қай елде браконьерлерге қатысты қатаң жаза қолданылады?

Тапсырма 3. Шығармашылық жоба. Браконьерлермен күресті қалай жүргізуге болады. Жұпта ойланып, шағын жоба ұсынып көр.

Жобаның атауы:	
Жобаның мақсаты:	
Атқарылатын іс-шаралар: (шараларды қадамдар арқылы көрсетіңіз.)	

Дескрипторлар:

- Сұрақ мазмұнын түсінеді;
- Сұраққа нақты жауап береді.
- Жоба ұсынады.

Тапсырма 4.

Тапсырманы көркемдегіш құралдарды пайдалана отырып орындаңыз (теңеу, эпитет, фразеологизмдер т.б). I топ:

Жазушының адам мен табиғат арасындағы байланысты суреттеудегі айтқысы келген ойы	Сенің пікірің

II, III топ:

Кейіпкер	Автор толғанысы	Түйін (өз көзқарасың)

Тапсырма 5.

<https://youtu.be/ODEC3d6AM-E>Қадір Мырза Әли - Қызыл кітап

Көркем шығармадағы заман көрінісі мен қазіргі заман көрінісін салыстырып бағалаңыздар, салыстырмалы түрде«Венн диаграммасын» толтырыңыздар.

Дескриптор:

- Берілген тапсырманы топта бірлікте жасайды;
- көркемдегіш құралдарды пайдаланады;
- Көркем шығармадағы заман көрінісі мен қазіргі заман көрінісін салыстырып бағалайды, салыстырмалы түрде«Венн диаграммасын» толтырады.

Тапсырма 6.

Оқушылар ««Қызыл кітап» поэмасын оқи отырып, *Табыс* кестесін толтырады.

Жеке орындалатын жұмыс. Дәптерлеріне жазады. Жұпта тексереді.

№	Түсінемін	Анықтаймын	Байланыстырамын	Ықпал етемін	Сенемін
1					

«Түсінемін» бөліміне оқушы не түсінгенін, «Анықтаймын» бөліміне нені түсінбегенін, яғни талқылауды, толықтыруды қажет ететін өзі үшін жаңа мәліметті жазады, «Байланыстырамын» бөлімінде өмірден мысал келтіреді, «Ықпал етемін» бөлімінде осы өлеңдегі ойды не жақтайды, не даттайды, демек, я жаңғыртуға ықпал ететінін, я маңызды емес деп тапса, қолданғысы келмейтінін жазады, «Сенемін» бөлімінде дегенмен осы өлеңнің артықшылығын, келешектегі жайы туралы болжайды. Оқушылар өлеңді оқи отырып, ақын қозғаған мәселелердің өміршендігін, өлеңге қатысты көзқарасын қазіргі кезеңмен салыстырмалы түрде жазуы тиіс.

Дескриптор:

- 1.Өлеңнің мазмұнын, автор ойын түсінеді;
- 2.Өлеңдегі қажетті, қажетсіз ақпаратты анықтайды;
- 3.Өмірден мысалдар келтіреді;
- 4.Автор ойына сын-пікір келтіре алады.

Бекіту сұрақтары:

1. Әңгімеде қандай кезең суреттелген?
2. Жазушының негізі айтар ойы, көтерген мәселесі не?
3. Әңгіме өзіңе қандай ой салды? Алған әсерің қандай?
4. Бүгінгі сабақ сізге қандай сезім сыйлады?

Рефлексия

БІЛІМ ҚОРЖЫНЫ

Үй тапсырмасы: (5 мин)

Қ.Мырза-Әли «Қызыл кітап» поэмасы. [8] 185-190 беттер, 191 бет, 2,3,4-т.

Қорыта келгенде, кез-келген педагогикалық технология жоспарлау негізде қаралады. Сондықтан, бірінші кезекте, білім әлеміне еніп жатқан заманауи технологияларды реттеу, жүйелеу және жаңарту қажет. Білім беру жүйесіндегі заманауи педагогикалық технологияларды пайдалану арқылы оқу құралдарын оқытуды, біртұтастылықпен үздіксіз жүргізу, білім беру және тәрбиелеу үрдісінде оқытуда пәнаралық байланыстардың болуын қарастыру.

Күнделікті жас ұрпаққа білім беру біз үшін үйреншікті жәй ғана шеберлік емес, ол сонымен қатар жаңадан заманауи алтын қазынаны табатын өнер көзі екендігіне көзіміз жетті. Болашақта өркениетті ел қатарына қосылатын болсақ, отан сүйгіш, өз өлкесін, туған жерін сүйе білетін, ұлтжанды, патриоттық сезімдерге бай, жан-жақты білімді, дені сау ұрпақ тәрбиелеуде еш уақытта естен шығармауымыз керек. Себебі еліміздің болашағы жас ұрпақтың қолында. Еліміздің болашақ жастарына заман талабына сай білім беру - бүгінгі күннің басты талабы. Осы талапты орындау мақсатында біз ұстаздарға жүктелер міндет орасан зор.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде // Алматы - 2006ж. 4-5 бет.
2. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі - сапалы білім // Қазақстан мектебі № 4. 2008ж.
3. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы.
4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Қазақстан мұғалімі. — 1999. — 23 шілде. — 2-5-б.
5. Құдайбергенова К.С. Инновациялық тәжірибе орталығы - педагогикалық технология көзі // Алматы 2001 - 75 б.
6. Нұржамал Үсенова, «Білім туралы нақыл сөздер жинағы».
7. Орда.Г, Дәрібаев.С, Сатылова.А «Қазақ әдебиеті» әдістемелік нұсқау 11-сынып жаратылыстану-математикалық бағыт Алматы. «Мектеп» 2020 жыл
8. Орда.Г, Дәрібаев.С, Сатылова.А «Қазақ әдебиеті» Хрестоматия 11-сынып жаратылыстану-математикалық бағыт Алматы. «Мектеп» 2020 жыл
9. А.С.Ақтанова, А.Қ.Жүндібаева, Ж.Н.Нұрлыбаева. Қазақ әдебиеті: оқулық+Үнтаспа 11-сынып жаратылыстану-математикалық бағыт. – Алматы: Атамұра, 2020

БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Хожбанова Айгул Турсынбаевна

Х. Өзбекғалиев атындағы жоғары политехникалық колледжі
Ақтау қаласы

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы бүгінгі басты міндеттерінің бірі – жастарға терең білім беру. Ал, оның негізі техникалық және кәсіптік білім берудің оқыту үрдісін жақсартуға жаңа технологияларды енгізу болып табылады. Оқу тәрбие үрдісіне жаңа инновациялық әдіс тәсілдерді енгізу оқушылардың білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып өз бетімен ізденуге шығармашылық еңбек етуге жол салады. Оқушылар терең де жүйелі білім және әдістемелік тәсілдерді жетік меңгерген болуы тиіс.

Инновациялық білім беру технологияларының басты мақсаты – адамды үнемі өзгеріп отыратын әлемде өмір сүруге дайындау. Алынған ақпаратты өз бетінше шарлау қабілеттерін дамыту, шығармашылық дәстүрден тыс ойлауды қалыптастыру, балалардың табиғи қабілеттерін барынша ашу арқылы дамыту инновациялық қызметтің негізгі мақсаты болып табылады. Қазіргі уақытта көптеген инновациялық технологиялар бар. Қазіргі білім беру технологияларына мыналар жатады:

- дамыта оқыту;
- проблемалық оқыту;
- көп деңгейлі оқыту;
- тәрбиенің ұжымдық жүйесі;
- есептерді шешу технологиясы;
- оқыту әдістерін зерттеу;
- жобаны оқыту әдістері;
- модульдік оқыту технологиялары;
- білім берудің лекция-семинар-тест жүйесі;
- оқытуда ойын технологияларын қолдану (рөлдік, іскерлік және басқа да оқу ойындарының түрлері);
- ынтымақтаса оқыту (топтық, топтық жұмыс);
- электронды-интерактивті оқыту;
- қашықтан оқу;
- сыни тұрғыдан ойлауды дамыту;
- денсаулық сақтау технологиялары.

Солардың кейбіріне тоқталайық. Модульдік оқытудың мәні оқу мақсаттарын, тапсырмаларды көрсететін оқу материалын, осы тапсырмаларды орындау бойынша ұсыныстарды біріктіретін модуль бойынша жұмыс істеу барысында оқушының оқу-танымдық іс-әрекетінің мақсатына өз бетінше жетуінде. Модульдік сабақ студенттердің өз бетімен жұмыс істеуіне, қарым-қатынас жасауына және бір-біріне көмектесуіне, өзінің және досының жұмысын бағалауға мүмкіндік береді. Модульдік оқытуда мұғалімнің рөлі оқушылардың жұмысын басқаруға дейін төмендейді. Осындай жұмысты ұйымдастыру арқылы ол әр оқушымен дерлік тіл табысып, әлсіздерге көмектесіп, күшті оқушыларды жігерлендіреді. Модульдік-технологиялық оқыту жаңа материалды меңгеру деңгейін анықтауға және оқушылардың біліміндегі олқылықтарды жылдам анықтауға мүмкіндік береді.

Модульдік технологияны оқу үрдісіне енгізудің негізгі мотивтері – оқу нәтижесіне жету, жұпта, топта жұмыс істей білу, білім деңгейін таңдай білу, жеке қарқынмен жұмыс істей білу, процесте бақылау. білім беру мазмұнын меңгеру.

Модуль құрудағы ең маңыздысы – білім игерудің: қабылдау, түсіну, түсіну, есте сақтау, қолдану, жалпылау, жүйелеу кезеңдерінің логикасында оқушының іс-әрекетін құрылымдау.

Е – интерактивті оқыту – бұл желілік технологиялар ресми және бейресми нұсқауларды, қолдау мен бағалауды беру үшін қолданылатын білім беру технологиясы. Тренинг барысында студенттер сыни тұрғыдан ойлауға, жағдайлар мен өзекті ақпаратты талдауға негізделген күрделі мәселелерді шешуге, балама пікірлерді таразылауға, ойластырылған шешім қабылдауға, пікірталасқа қатысуға, басқа адамдармен қарым-қатынас жасауға үйренеді. Ол үшін сабақтарда жеке, жұптық, топтық жұмыстар, зерттеу жобалары, рөлдік ойындар, құжаттармен және әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс, шығармашылық жұмыстар ұйымдастырылады. Технология үшін мультимедиялық, интерактивті, мобильді, сымсыз сыныптар өзекті болып табылады.

Электрондық интерактивті оқытудың негізгі құралдары мен әдістері:

- интерактивті ресурстар мен материалдар;
- нақты уақыт режимінде талқылаулар;
- чаттар және бейне чаттар;
- электрондық пошта;
- бейнеконференция;
- бейнеконсультациялар және бағдарламалық қосымшаларды ортақ пайдалану.

Электрондық оқу құралдары:

- веб-конференциялар;
- онлайн семинар;
- вебинар.

Оқытудың электронды интерактивті түрлерінің артықшылықтары:

- Оқушылар жаңа материалды енжар тыңдаушы ретінде емес, оқу процесінің белсенді қатысушылары ретінде меңгереді;
- Аудиториялық жүктеменің үлесі азайып, өзіндік жұмыс көлемі артады;
- Студенттер заманауи техникалық құралдар мен ақпаратты өңдеу технологиялары бойынша дағдыларды меңгереді;
- Ақпаратты өз бетінше табу және сенімділік деңгейін анықтау қабілеті дамиды;
- Студенттер білім беру ресурстары мен бағдарламаларына желідегі кез келген компьютерден қосыла алады;

Проблемалық оқытуды ұйымдастыру оқушының оқу-танымдық іс-әрекетінің ізденіс принципіне негізделген. Мұғалімнің іс-әрекеті қажет болған жағдайда аса күрделі ұғымдардың мазмұнына түсініктеме беруінен, жүйелі түрде проблемалық жағдаяттар туғызуынан, оқушыларды фактілермен хабардар етуінен және олардың оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудан тұрады. , фактілерді талдау негізінде студенттер өз бетінше қорытынды жасайды және жалпылайды.

Қашықтықтан оқыту – оқытушы мен студенттің жанама немесе толық емес делдалдық әрекеттесуімен ақпараттық-телекоммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, қашықтықтан білім алуға мүмкіндік беретін технологиялардың көмегімен оқыту. Қашықтықтан оқыту көбінесе интернет арқылы жүзеге асырылады.

Қашықтықтан оқытудың артықшылықтары:

- ыңғайлы уақытта, ыңғайлы жерде және қарқынмен оқу мүмкіндігі;
- пәнді меңгеру үшін реттелмеген уақыт кезеңі;
- оқу үдерісінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың соңғы жетістіктерін пайдалану;
- білім алушының тұрғылықты жеріне, денсаулық жағдайына, материалдық қамтамасыз етілуіне қарамастан білім алуға тең мүмкіндіктер.

Қашықтықтан оқыту екі режимде жүзеге асырылуы мүмкін. Асинхронды оқыту режимі: Мұғалім мен студенттер курсқа әр түрлі уақытта қосылады. Асинхронды оқыту құралдары: электронды тесттер, форум, файлдармен алмасу, электронды оқулықтарды оқу. Синхронды оқыту режимі білім беру процесіне қатысушылардың білім беру қызметтеріне бір мезгілде қосылуын білдіреді. Синхронды оқыту құралдарына чат, бейнеконференция жатады.

Қашықтықтан технологиялар мұғалімге оқушыларға тапсырмалардың әртүрлі түрлерін әзірлеуге және құруға мүмкіндік береді. Студенттер орындалған тапсырмаларды оқытушының қарауына кез келген нысанда бере алады: эссе, кесте, реферат, презентация, аудио, бейне файлдар және т.б. Ең кең таралғаны қашықтан оқыту моделі болып табылады, онда білім беру үдерісіне қатысушылар арасындағы білім беру байланысы асинхронды түрде, кәдімгі немесе электрондық пошта арқылы немесе веб-сайт арқылы жүзеге асырылады.

Сонымен, сабақта оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру үшін инновациялық технологияларды қолданудың кейбір жалпы тәсілдері бар. Студенттердің негізгі білім мен дағдыларды меңгеру жүйесін жетілдіру, теориялық және өнімді ойлауын, оқушылардың танымдық қабілеттерін белсендіру, сыни көзқарасты дамыту. Оқу процесінде ойлау, белгілі бір мәселені шешуде оқушылардың ынтымақтастығын ұйымдастыру, оқу-ізденіс әрекеттерін ұйымдастыру, оқу процесінде компьютерлік технологияларды қолдану, оқушыларды әртүрлі қарқынмен оқыту және әртүрлі білім көлемін меңгеру. Сабақта инновациялық технологияларды жүйелі қолдану білімнің сапалы жаңа деңгейіне жетуге, дербестік, шығармашылық, өз іс-әрекетінің нәтижесіне жауапкершілікпен сипатталатын жаңа ойлау стилін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Кларин М. В. Сыни және шығармашылық ойлауды дамыту. 2004 ж
2. Заир-Бек С. Оқу және жазу арқылы сыни ойлауды дамыту: сатылар мен әдістер, тәсілдер. 2005ж
3. Парышев Ю. В. Оқу процесін оңтайландыру шарты ретінде сараланған оқыту, Санкт-Петербург, 2004 ж.
4. Қабдықайыров Қ., Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А, 2015
5. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2011. «Әлеуметтік әріптестік жағдайында техникалық және кәсіптік білім беру», Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы №2 (26) 2013ж;

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ ГЕЙМИФИКАЦИЯ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Рахимғалиев Бейбітжан Килянбекович

Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, аға оқытушы,
Орал қаласы

Рахимғалиева Динара Кабуловна

Жоғары инженерлік-технологиялық колледжі, бірінші санатты экономикалық пәндер оқытушысы,
Орал қаласы

«Геймификация – оқу процесінде қолданылып жүрген жаңа әдіс, сондықтан ол жеткіліксіз зерделенген, сонымен бірге кең білім беру әлеуетіне ие. Ол адам өмірінің әртүрлі салаларына қатысуы мүмкін, бірақ соңғы онжылдықта сабақ өткізудің ең перспективалы инновациялық тәсілдерінің бірі ретінде қарастырылады.

Геймификация сөзін ағылшын тілінен аударғанда ағыл. game – ойын түрлі жағдайларға қатысты ойын элементтерін қолдану. Геймификация – бұл ойын емес контексте ойын элементтері мен ойын принциптерін қолдану. Ойын техникалардың пайдалана отырып адамның іс-әрекетін өзгерту техникасы.

Геймификация әдісі мынадай салаларда қолданылады.
-Фирмаларға арналған геймификация

- Білім беру саласындағы геймификация
- Әлеметтік салаларда
- Маркетингтегі геймификация.

Білім беруде геймификация әдісі тақырыпты түсіндіру, студенттің сабақты меңгеріп кетуіне оң жағдай туғызады. Соның ішінде студенттер өтіп жатқан сабақты меңгеруден бөлек, есте сақтауына үлкен мүмкіндік. Ойын арқылы студенттің күтпеген әрекеті ашылады, эмоция туғызу арқылы сабақты меңгеру қызықты әрі студенттер арасында достық қарым-қатынастың нығайуына да әсер етеді.

Оқытушы сабақ кезінде геймификация әдісін төмендегі сатылар арқылы бастауы тиіс:

- Мақсатты анықтау
- Ережелерді ойлап табу
- Оқушылар арасында рольдерді бөліңіз
- Сюджет жасау.

Оқытушы сабағында геймификация әдісін қолдану барысында төмендегі қателікке әкелетін жағдайларды ескеру керек:

- Бақталастық пен жарысқа қатты мән беру
- Марапатты тым көбейту
- Ойынға қатты берілу
- Ойын механикасындағы ақаулар.

Белгілі бір өндірістік жағдайларға қатысуды модельдеуде ойын әрекеті студенттерді ойлауға, алған білімдерін біріктіруге, шындыққа жақын белсенді оқу-ізденіс жұмыстарына итермелейді. Осылайша, бизнес-ойындарын қолдану теориялық және практикалық ережелердің зерттеу тәсілдемесін меңгеруді қалыптастыруға ықпал етеді. Іскерлік ойынға қатысушылардың ойын рөліне байланысты әртүрлі қызығушылықтары туындайды. Мысалы, біреуі бөлім маманы, ал екіншісі – бас директор. Келесі іскерлік ойында біреуі несие беруші, екіншісі несие алушы және т.б. рөлінде әрекет етеді, нәтижесінде қатысушылардың әрқайсысы бірдей іскерлік мәселелерді өзінің жеке позициясынан шешеді.

Сонымен бірге, адамдардың тұрмыстық іс-әрекетті алдын-ала анықтайтын объективті экономикалық заңдылықтардың әсерінен олар бір шешімге келіп, мәмілеге келуге мәжбүр. Мұның бәрі экономикалық пәндерді оқытудың кез-келген басқа әдістемелерге қарағанда студенттерге экономикалық өзгерістердің мәнін түсінуге көмектеседі, тұрмыстық іс-әрекеттің оңтайлы экономикалық нұсқасын таңдауға бағытталған практикалық әрекеттерді жасауға ықпал етеді.

Ойындардың ұзақтығы әртүрлі: кейбіреулері бүкіл сабақ бойы созылады, ал, енді кейбіреулері бес минуттан да аспайды, сондықтан оқытушы оларды өз қалауы бойынша сабаққа ойын әрекетін ендіре алады немесе топтың дайындығына және студенттердің санына байланысты ойын жүргізушіні, ойынның орны мен уақытын таңдауға немесе студенттерге өз еркімен ойнауды ұсына алады. Мақсаты: сергіту жаттығуы. Студенттер арасында ойлау мен зейінді дамыту үшін қолдануға болады.

Сабақ материалын бекіту үшін бизнес-ойын өткізу қажет болған жағдайда төменде келтірілген бизнес ойындарын пайдалануға болады.

«Сәлеметсіз бе!» жаттығуы

Студенттер кезек-кезек бас бармақ саусағынан бастап, көршісінің сондай қол сау- сақтарына тигізіп, келесіні айтады:

- Саған әрқашан (бас бармағыңызды тигізіңіз);
- барлық жерде (сұқ саусақ);
- үлкен (ортаңғы саусақ);
- табыс (аты жоқ саусақ);
- тілеймін (кішкентай саусақ); Сәлеметсіз бе! (бүкіл алақанмен жанасу)

«Идеялар матрицасы» ойыны. Ойын ережесі

1.Топтарға бөлініңіздер

1. Тренерден қарапайым әрі үйреншікті заттардың атауы көрсетілген екі карточканы аласыз.

2. Бес минут ішінде әрбір командаға сабақта осы карточкалардың мазмұнына негізделген бизнес идеяны ойлап табу керек және брейнштурмды (ми шабуылын) аяқтағаннан кейін оны топқа таныстыру қажет.
 3. Тренер сіздің идеяңыздың критерияларын нақтылау бойынша тағы екі раунды өткізеді.
 4. Соңғы презентация нәтижесі бойынша ең көп дауысын жинаған команда жеңіске жетеді.
- «Көңілді есеп» жаттығуы*

Бұл жаттығуды жүргізу үшін әр командаға 0-ден 9-ға дейінгі сандар жазылған карточкалар жиынтығы алдын-ала дайындалады. Топ 2 командаға бөлінеді. Командалар жүргізушіге қарама-қарсы қатарға тұрады, олардың алдына екі орындық қойылады. Әр ойыншы сандардың бірі жазылған карта алады. Командалар үшін жүргізуші мысалды оқығаннан кейін, нәтижені құрайтын сандары бар ойыншылар жетекшіге қарай жүгіреді және жауапты оқи алатындай орындықтарға отырады. Мысал: 16+5 болды делік. 2 және 1 сандары жазылған карточкалары бар қатысушылар жүргізушінің жанындағы орындықтарға отыруы керек, өйткені 16 және 5 қосындысы 21-ге тең. Мұны тез және дұрыс жасаған команда ұпай жинайды. Есеп бес ұпайға дейін барады.

«Команда қалыптастыру» ойыны

Мақсаты: команданы қалыптастыруды және команда мүшелерінің күшті және әлсіз жақтарын анықтауды үйрену.

Қатысушылар саны: 7-9 адамнан құралған командалар.

Ресурстар: ойыншылар санына қарай толтыруға арналған кестелер үлгісі

Ойын ережесі: сынып 7-9 адамнан тұратын топтарға бөлінеді.

Бос орынға үміткерлердің барлығы шеңбер жасап отырады. Командаларда жұмыс берушіні (жобаның негізін қалаушыны) таңдайды, оған карточкада оның атқаратын міндеті сипатталады: әрбір үміткерден өзін таныстыруды, өзі туралы әңгімелеуді және бос жұмыс орны несімен ұнайтынын (кез келген жұмыс орнын жүргізушінің өзі таңдайды), осы лауазымда және осы компанияда неге жұмыс істегісі келетінін түсіндіруді сұраңыз. Уақыты 2-3 - минут. Жүргізуші қатысушыларды таныстырмас бұрын жоба негізін қалаушыдан (жұмыс берушіден) мұқият қадағалап парақтағы әрбір үміткердің тұсына белгі салуды сұрайды, себебі бұл қатысушыларды бөлу кезінде пайдалы болады. Одан әрі компанияның иесі былай дейді: «Енді сіздің әрқайсыңыз бланкідегі кестенің сол бағанында басшы/менеджер/бухгалтер/дизайнер және т.с.с. жұмысына қажетті 5-7 жеке тұлғалық қасиеттерін жазуы тиіс». Барлығы 2-3 минут жазады. «Енді оң жақ бағанада сіздердің барлықтарыңыз ортақ пікірге келіп, барлық топ келісетін жеке тұлғалық қасиеттерді жазуыңыз керек. Дауыс беруге тыйым салынады, яғни барлығыңыз ортақ келісімге келуіңіз керек». Әрі қарай компания иесі «осылай болсын...» деп кім айтатынын, кімді тыңдайтынын (көшбасшылық) қадағалау керек. Талқылау 7-8 минутқа созылады. Содан кейін компанияның негізін қалаушы: «Біреуіңіз шығып, барлығыңыз бірге жасаған қасиеттердің тізімін оқып шығыңыз», - дейді де, кім жауапкершілікті алып ортаға шыққанын бақылайды. «Ал енді әркім сіз бірге жасаған қасиеттердің контекстінде өзіңіз туралы айтып беріңізші, мысалы: «мен жауапты адаммын, өйткені..., бұл мынадан көрінеді..., оған мысал ретінде... келтірсем болады.». Компанияның негізін қалаушы кім сенімді айтып отырғандығын байқауға тиіс. Әдетте, егер қандай да бір қасиет әлсіз ашылған болса, кандидатқа ештеңе айтудың қажеті жоқ, ол мысалдар да келтіре алмайды.

Үміткерлердің сөздерін тыңдап, компанияның негізін қалаушы (егер уақыт мүмкіндік берсе) келесі мәселені шешуді ұсына алады: «1,5 күн ішінде 1,5 тауық 1,5 жұмыртқа туды. 3 күн ішінде 3 тауық қанша жұмыртқа туады» (Жауабы: 6-ға тең). Шешімге 3-4 минут беріледі. Содан кейін әрқайсысы кезек бойынша өз жауабын айту керек. Жауаптар әртүрлі болады: 3, 6, 9, шешім жоқ. «Есеп таза математикалық болғандықтан, оның бір ғана дұрыс шешімі болады. Сіз 5 минут ішінде ортақ пікірге келу керек», - деп айтуыңыз керек. Егер ортақ шешімге келмесе (бәрі өз пікірінде қалса), онда жауабы 6-ға тең деп айтыңыз. «Енді 6 деген жауабы барлар, басқа жауаптары бар адамдарға қалайша 6 шығатынын түсіндіреді». Қатысушылардың түсініктемелері мен реакцияларын қадағалап және үміткерлердің бос

жұмыс орнына кім келетіні туралы дәлелді қорытынды жасау керек. Әр адамға бос жұмыс орнына неге бас тартылғанын немесе келісімнің берілгенін түсіндіру керек.

Ойынның қатысушыларынан ойын кезінде өз эмоцияларын айтып, қандай қорытынды жасағандарын сұраңыз. Жұмыс беруші қандай қорытынды жасады? Ол үміткерлерді іріктеу кезінде не нәрсеге назар аударатын болады? Қатысушыларға ойын несімен пайдалы болды?

«Компанияның ұйымдық құрылымын модельдеу» ойыны

Мақсаты: ағымдағы ұйымдық құрылым мен бөлімшелер арасындағы өзара іс-әрекет процестерін бірлесіп ұғыну. Ұйымның қалай жұмыс істейтінін жалпы түсіну және жетілдіру бойынша ұсыныстарды әзірлеу.

Ойын ережесі: қатысушылардың әр тобының міндеті – кез келген қолда бар заттарды: телефондар, кілттер, визиткалар – ой-қиялыңыз жеткеннің барлығын пайдалана отырып, олардың бөлімшелерінің ұйымдастыру құрылымын және өзара іс-қимыл сызбасын құру болып табылады. Ұзақтығы: 10-15 мин. Әр команданың 5-10 минут аралығында жасаған шығармашылық нәтижелерін ұсынуын сұраңыз.

Барлық презентациялар аяқталғаннан кейін қатысушыларға келесі сұрақтарды талқылауды ұсыныңыз: барлық қатысушыларда ұйым туралы ортақ түсінігі бар ма? Келіспеушіліктер қайда жатыр? Қандай проблемалы аймақтар бар? Жұмыс тиімділігін жетілдірудің қандай нұсқаларын қарастыруға болады?

«Өрмекшінің өрнегі» жаттығуы.

Барлығы шеңбер жасап орындықтарға отырады. Оқытушы жіптің орамасын алып, саусағына жіпті орап, шеңбердегі кез-келген балаға жіптің орамасын береді («Мен бұл ораманы Қатираға бергім келеді, өйткені...»). Әрі қарай, екінші қатысушы өз саусағы-на жіпті орап, ораманы келесіге беріп, таңдауын түсіндіреді. Ары қарай бәрі бір жіппен байланғанша, тағы сол секілді жалғасады. Сыныпта студенттер арасында туындаған байланыстарды көзбен көріп байқауға болады. Әр оқушы естелікке саусаққа оралған жіпті кесіп алса болады.

«Комплимент» жаттығуы

Сабақты әсерлі аяқтау үшін «Комплимент» жаттығуларының бір нұсқасын қолдануға болады (Комплимент-мақтау, іскерлік қасиеттерге мақтау, сезімге мақтау), онда студенттер бір-бірінің сабаққа қосқан үлесін бағалайды және бір-біріне және оқытушыға сабақ үшін алғыс айтады. Сабақты аяқтаудың бұл нұсқасы әркімнің жеке маңыздылығын тану қажеттілігін қанағаттандыруға мүмкіндік береді.

Неліктен ойын арқылы білім беру жұмыс істейді? Өйткені қазіргі өскелең буын ойын құралдарын пайдаланумен өсіп келеді. Олардың назарын кітап, жазу, дәстүрлі дәріс оқумен аулау қиын. Олардың ынтасы парыз бен дұрыстыққа емес, жарысу мен марапатқа негізделген. Мұндай сана жаңа деңгей, жаңа машыққа икемді келеді, жаңа жаттығулар жасап, рекорд жаңартуға бейім. Сондықтан осы ерекшеліктерді ескере отырып, әлем бағдарламашылары білім жобаларын, тіпті жұмыс түрлерін ойынға негіздейді.

Сараптама жасасақ, ойын түрлері жан-жақты дамып, жас буыннан үлкендерге әсер етіп жатқанын байқауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Кәсіпкерлік және бизнес негіздері./Е. С. Дүйсенханов, Н.Е. Жұлдызбаев, С. А. Щеглов - Алматы: Көкжиек-Горизонт, 2020.
2. Артамова В.В. 21 ғасырда геймификация тұжылымдамасын дамыту/В.В. Артамова//Тарихи және әлеуметтік-білім беру ойы. Шығ. №2 (2) 2018
3. <https://hrhelpline.ru/30-igr-dlya-sozdaniya-komandy-igra-vozmozh/>

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІН ТАЛАП ЕТЕТІН СТУДЕНТТЕРМЕН ӨТКІЗІЛЕТІН ТИІМДІ ӘДІС – ТӘСІЛДЕРДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Токсанбаева Зура Еркеновна

Ақмола облысы білім басқармасының жанындағы
“Красный Яр ауылы, агротехникалық колледжі” МКҚК

Ғылыми жетекшісі: Таткенов Болат Толекович – басшының оқу - тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

Инклюзивті білім беру дене бітіміне, психикалық, интеллектуалдық, мәдени, этникалық, тілдік және өзге ерекшеліктеріне қарамастан ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды жалпы білім беру кеңістігіне енгізуді, олардың сапалы білім беруде кедергілерді жоюды және әлеуметтік ортада бейімделуін және ықпалдасуын көздейді [1].

Бейімделген бағдарламаның ерекшелігіне қарай ақпаратты меңгерудің жеке әдістері қолданылады. Сондықтан оқытушы ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттерге жеке білім беру әдіс-тәсілдерін қолдану керек.

Ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттермен төмендегідей бағыттарды басшылыққа алу қажет:

- оқытудың негізгі бағыты;
- жаңа оқу материалын шағын бөліктерге бөлу;
- қайталау (нақты жоспарға және логикаға негізделген);
- жалпылама көзқарастарды қалыптастыру;
- студенттердің жан-жақты дамуы;
- жеке және сараланған тәсілдерді қолдану;
- эстетикалық талаптарға сай көрнекіліктерді пайдалану;
- стресстік жағдайларды болдырмау;
- өз еркімен жұмыс жасауға ынталандыру;
- мінездің жағымсыз жақтарын білдірмеу;
- оқыту практикалық бағытында өткізілуі қажет (бұл санаттағы студенттерді өмірге дайындау екенін есте сақтау жөн);
- сөйлеу, тіл дамытуға арналған тұрақты жұмыс жүргізілуі;

Сөйлеу – өте күрделі психикалық әрекет, адамның маңызды психикалық қызметтерінің бірі. Сөйлеуді дамыту процесінде танымдық іс-әрекеттің жоғары формалары, ұғымдық ойлау қабілеті қалыптасады. Сөйлеу арқылы адамдар арасындағы қарым-қатынас жасалады.

Студенттермен қарым-қатынас жасау кезінде мұғалім өзінің айтатын сөздеріне назар аударуы керек. Мұғалімнің сөзі жылдам емес, ырғақты, қысқа, түсінікті сөйлемдерден тұратын, эмоционалды, мәнерлі болуы қажет. Ал ең бастысы, мұғалімнің студентке деген қарым-қатынасы мейірімді болуға тиісті. Қазіргі кезеңде бұл мәселені шешу- білім беруді ұйымдастырудың жаңа әдіс - тәсілдері негізінен ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттердің нақты мүмкіндіктерін, ағымдағы қызмет - жағдайларын ескеретін білімді қалыптастырудың тиімді жолдарын іздеуді болжайды. Ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттерді тәрбиелеу мен оқытудың негізгі мақсаты: студенттің сырттан берілген

көмекке тәуелділігін азайту, оның белсенділігін арттыру, қоршаған ортаға және әлеуметтік ортаға бейімделу арқылы даму ауытқуларын түзету болып табылады.

Қ.Ж.Жарықбаевтың, Л.С.Выготский, С.Л.Рубинштейн және басқа да көрнекті психологтардың пікірлері бойынша адам психикасы белсенді түрде өзгеріп, әрекет процесінде өзгереді. Педагогикалық үдеріс үздіксіз жаңа технологиялармен артып, өзгеріп, түрленіп отырады. Ең жақсы нәтижеге жету үшін ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттермен жұмыс барысында мұғалім өзінің іс - тәжірибесінде инновациялық технологиялардың бірнеше түрлерін қолдануы қажет.

«Инновациялық технологиялар – бұл оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан жаңа міндеттерінің, мазмұнының, әдіс - тәсілдерінің күрделі және ашық жүйелері. «Инновация» - бұл нақты қойылған мақсатқа жетуде ойға алынған жаңа нәтиже көздейді [2].

Қазіргі кезеңде білім, ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, колледждегі студенттерді оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Яғни, инновациялық технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әрбір педагогтың міндеті.

Педагог жаңа технологиямен жұмыс істеу үшін төмендегідей алғы шарттарды басшылыққа алуы қажет:

- Оқу үрдісін интенсификациялауды жаппай қолға алу;
- Білім алушылардың сабаққа өз – өзін шектелмеуін болдырмау шараларын кешенді түрде қарастыру. Оның ғылыми- әдістемелік, оқыту-әдістемелік, ұйымдастырушылық себептеріне үнемі талдау жасап, назарда ұстау;
- Жаңа оқулықтарының мазмұнын зерттеп білу, білімді деңгейлеп беру технологиясын меңгеру арқылы студенттерге білімді мемлекеттік стандарт деңгейінде игеруге қол жеткізу;
- Оқыту үрдісін ізгілендіру мен демократияландыруды үнемі басшылыққа алу қажет.

Жаңа технологиялардың педагогикалық негізгі қағидалары:

- студентке ізгілік тұрғысынан қарау;
- оқыту мен тәрбиенің бірлігі;
- студенттің танымдық күшін қалыптастыру және дамыту;
- студенттің өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту;
- олардың танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту [3];
- әр студентпен жүйелі жұмыс жасау.

Мен де өз іс - тәжірибемде ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттерді тәрбиелеу мен оқытудың мақсаты мен міндеттерін табысты орындау үшін оқу үрдісінің интенсификациялық әдістерін жүйелі түрде қолданамын.

Біріншіден - денсаулық сақтау технологиясына аса назар аудару керек деп, есептеймін. Бұл технология білім алушының денсаулығын сақтаудың, салауатты өмір салтын ұйымдастыру мен денсаулығын шыңдаудың мүмкіндіктерін анықтайды. Технологияның бұл түрі сабақ барысында өткізілетін динамикалық үзілістерді, саусақ ойындарын, тыныс алу жаттығуларын қамтиды. Студенттер К.П. Бутейко әдісі арқылы мынадай тыныс алу жаттығуларын орындауды ұнатады.

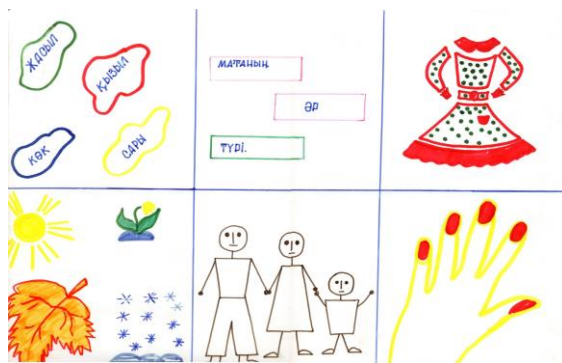
1. «Мысық». Аяқтың арасы – ашық. Торғайды аңдып отырған мысықты еске түсіреді. Соның қозғалысын қайталап отыра, аздап отырып оңға және солға қарайды.

2. «Иығынды құшақта». Иықтың бойымен қолдарын көтереді. Шынтақтарын бүгеді. Алақанды кеудеге қойып, мойыннан төмен тұрады. Екі қол бір – біріне қарама – қарсы болу керек. Қолдарды жақындату керек. Қатты тыныс алып «иық ауаға көмектеседі» деп, айтады.

3. «Жартылай отыру». Бір аяқ алда, екіншісі – артта. Дене салмағы – аяқта, яғни, жарысқа қатысатын адам тәрізді болу керек. Сол жаттығуды бірнеше рет тұрып, отырып жасайды. Қозғалысты меңгеріп алып, қолдарын тербеліске келтіреді.

Менің ойымша, арнайы тыныс алу жаттығулары студенттің тыныс алу қызметін, ішкі ағза резервтерін жақсартады.

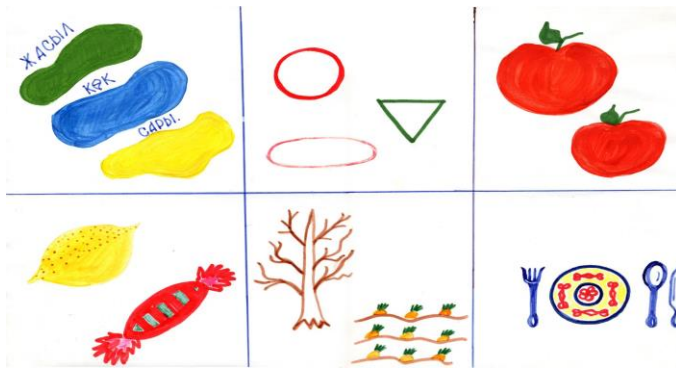
Қазақ тілін оқытуда **ӨТШТ (ТРИЗ)** әдістемесі тиімді әдіс – тәсілдердің бірі деп, санаймын. Осы әдістемесінің қолдануы студенттердің тілдік дүниетанымын дамытады. Олар өздері ойлап тауып, өз ойларын жасқанбай айтып, жеткізуге тырысады. ӨТШТ әдістемесі бойынша сызбалар арқылы студенттер жеке сөздерден сөйлем, сөйлемнен әңгіме құрастыра алады. Мысалы: көйлекті сипаттап бере алады.

- 1) Көйлектің түсі қызыл, жасыл.
- 2) Көйлек жібектен жасалған.
- 3) Көйлек - киім.
- 4) Көйлекті жазда, күзде, қыста, көктемде киеді.
- 5) Көйлекті әже, ана, қыз киеді.
- 6) Көйлекті қолмен ұстауға болады.

ӨТШТ (ТРИЗ) әдістемесі бойынша «Жасырылынған жұмбақ» деген ойынды бастапқы кезде мен өзімнің суретімді көрсетіп, студенттерге жұмбақ жасырамын, кейін студенттер өздері, тақырыпқа байланысты сурет салып, жұмбақтарын құрастыру барысында сөйлемдерді қазақ тілінде айтуды тез үйреніп алады. Бұл ойын арқылы студенттердің сурет салуға қызығушылықтары артып, қарым – қатынас жасаудың дағдылары қалыптасады.

Мысалы: Мына сызба арқылы жұмбақ жасырылады.

- 1) Оның түсі жасыл, сары, қызыл болады.
- 2) Пішіні дөңгелек.
- 3) Ол - жеміс.
- 4) Ол дәмді.
- 5) Ол ағашта өседі.
- 6) Біз оны жейміз. Ол не?

Жауабы: алма

ТРИЗ - студенттердің логикалық және абстракты ойлау қабілетін, қиялын дамытып, зейін қоюға үйретеді. Менің байқағаным, ӨТШТ технологиясының элементтері студентті шығармашылық тапсырмаларды орындауға үйретеді және оның бойында шығармашылық қажеттілікті дамыта отырып, шығармашылыққа жетелеуге мүмкіндік береді.

Студенттің бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін айқындау үшін қызықты, тартымды ойындарды жиі өткіземін. Ойын – эмоция мен ақылды көп қажет ететін әрекет. Ойын барысында студенттер қандай да бір шешім қабылдауға үйренеді. Бұл жерде студенттер қайтсем, жеңсем? Не қылсам? Не айтсам? – деген сұрақтардың алдында тұрып, оларға дұрыс жауап беруге тырысады. Студенттерде жеңіске деген ұмтылыс байқалады. Ойында барлық студенттер тең. Ойын – студенттер үшін оқу да, еңбек те. Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі. Сонымен қатар, ойын студенттерге өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады. Ойын барысында пайда болатын эмоциялар жүйке жүйесіне пайдалы әсер етеді, ағзаның функционалдық белсенділігін нығайтып, студенттердің тіл байлығын дамытады. Мысалы:

Ойын «Бес сиқыршы»

Тақырыбы «Жемістер»

Сиқыршылар: көз, мұрын, ауыз, қол, құлақ.

Тақтада алманың суреті ілулі тұр

Әр сиқыршы алма туралы айтады.

Сиқыршы көз айтады: алма қызыл, сары болады.

Сиқыршы мұрын айтады: Алманың иісі дәмді.

Сиқыршы ауыз айтады: Алманы жеуге болады.

Сиқыршы қол айтады: Алма қатты, жұмсақ болады.

Сиқыршы құлақ айтады: Алма сөйлемейді.

Ойынға қатысқан студенттер негізінен бір – бірімен тез тіл табыса алады. Ойын кезінде мейірімді болып, бір – біріне әрқашан көмек беруге дайын болады.

«Синквейн» технологиясының тәсілін кез келген тақырыпты пысықтауда өткіземін.

«Синквейннің» құрылым алгоритмі (бес жолдан тұратын өлең)

- **1-ші жол** – бір сөз, әдетте зат есім.
- **2-ші жол** – екі сөз, негізгі ойды суреттейтін сын есім.
- **3-ші жол** – үш сөз, етістік, тақырып айналасындағы іс-қимылдарды суреттейді.
- **4-ші жол** – тақырыпқа байланысты сөйлем, автордың тақырыпқа қатысы туралы бірнеше сөзден құрылған сөйлем, қанатты сөздер, т.б.
- **5-ші жол** – сөздер, тақырыптың мағынасын айқындайтын, біріншісімен байланысты.

Мысалы:

1.Тігінші

2.Білімді, шығармашыл.

3.Тігеді, жаңартады, әшкелейді.

4.Тігіншілік – қол мен қиялдың еңбегі.

5.Шебер.

Нәтижесі бірден шығарылып отырылады, «Синквейн» тәсілі студенттердің тілдік қорын байытады, қысқаша мазмұндауға үйретеді, бір сәтте ақын ретінде сезінуге мүмкіндік береді, ой-пікірді қалыптастыруға үйретеді.

Ақпараттық - коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі: студенттің еркін ойлауына мүмкіндік береді, ақыл - ойын дамытады, шығармашылық белсенділігін арттырады, тіл байлығын жетілдіреді. Ақпараттық технологияның ерекшелігі: оқушылардың өздері ақпараттар жинап, жаңалық ашуға ұмтылып, ізденіп, жауабын тауып, өзінің көзқарасын логикалық түрде дәлелдейді.[4].

Сондай-ақ, сабақта ақпараттық технологияның бірнеше түрлерін қолданамын: грамматикалық ережелерге байланысты презентациялар, бейнекөріністер, қызықты компьютерлік ойындар студенттердің тапсырмаларды орындауға ынтасын арттыруға көмектеседі.

Сабақ барысында өткізілетін осындай әдіс – тәсілдер ұжымшылдыққа тәрбиелейді. Студенттер алға қойған мақсатқа сәйкес бірлесіп ойлауға, әрекет етуге, бірін-бірі тыңдауға, өзінің және жолдастарының жұмыстарын талдап, бір-біріне әдептілікпен сыни ескертулер жасауға үйренеді. Мұның бәрі, әрине, ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттердің жеке тұлғасының қалыптасуына зор әсер етеді. Мысалы, мультимедиялық бағдарлама бойынша студенттер тапсырманы компьютер көмегімен тыңдап, жауабын қазақ тілінде айтып бере алады. Ең бастысы – тапсырмалар күнделікті өмірде кездесетін жағдаяттарға негізделіп берілген, яғни: бұл тіл үйренушінің тілді жеңіл түсініп, тез меңгеруіне көмектеседі.

Оқыту процесінде ұтымды технологиялардың элементтерін пайдалану барысында студенттер қиын мәселелерді өз бетінше шеше білуге тырысады, алған білімді нақты істе қолдана біледі; уақытты үнемдеуге үйренеді. Олардың білімге деген қызығушылығы, ізденушілікке деген ынтасы арта түседі.

Білім беру саласында қызмет ететін әр қызметкер, әсіресе, мұғалімдер шығармашылықпен жұмыс жасай білуі керек деп түсінемін. Қазіргі таңда кәсіби білімді мұғалім қоғам талаптарына сай болуы үшін өзінің білімін үнемі жетілдіру, мінез - құлқын психологиялық жағынан тәрбиелеу, шығармашылық даму шараларын жүзеге асыра білген жөн. Нәтижесінде аталмыш іс- әрекеттердің жүзеге асырылғанын немесе жүзеге аспағанын өз тәрбиеленуші студенттердің бойынан іздеу қажет. Себебі мұғалім өзіндегі бар болмысының, іс- әрекетінің жемісі- өзі тәрбиелеген шәкірттері екенін ұмытпаған абзал. Шәкірт жеңісі- ұстаз жемісі. Шығармашылық жұмыспен айналысқан, өз қанатының астында тәрбие көріп, қара қанаттанған балауса қанатымен самғай білген шәкірттің білім

кеңістігі мен шығармашылық биіктерден көріне білсе, еңбегінің еш кетпегені десе де болады. Сондықтан менің ұстаздық міндетім: ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттермен қазақ тілін оқыту барысында тиімді тәсілдерді қолдана отырып, студенттерге сапалы да, терең білім беру, олардың ойлау дағдылары мен есте сақтау қабілеттерін жетілдіре отырып, қазақ тілінде еркін сөйлеу дәрежесін көтеру.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесі. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. 2016ж.
2. А. Утеуова «Инновациялық технологиялар – сапалы болашақ кепілі» 2021ж.
3. «Оқыту тиімділігі – озық технологияларда» Педагогикалық журнал 2022ж.
4. А Тапаева, Б. Арзымбетова, Н. Шаптай «Оқушыларға сапалы білім берудегі озық инновациялық технологиялардың тиімділігі» 2014 ж.

ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРМЕН ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУ – ҚАЗІРГІ КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАСТЫ ТАЛАБЫ

С.Р. Кулмурзаев

Кентау көпсалалы колледжі, Түркістан облысы, Кентау қаласы

Қазіргі Қазақстандағы білім беру – жас ұрпақ пен ата-аналарды, педагог-мамандарды толғандыратын және жаңа Қазақстанды құру жолында ең көп талқыланатын әлеуметтік мәселелердің бірі. Білім мазмұны, мақсаттары мен міндеттері, білім берудің орны тәуелсіздік алғалы бері, бүгінгі күнге дейін талқыланып келеді. Өртүрлі әлеуметтік топтардың сұраныстары мен мүдделері қанағаттандыратын, білім беруші мен білім алушыны бір-біріне сенімді қарауларына мүмкіндік беретін қолайлы шешім толық берілген жоқ. Жағдайдың тұрақсыздығы дайын шешімдердің жоқтығын көрсетеді, сонымен қатар бұндай ахуал жинақталған тәжірибені теориялық тұрғыдан түсіну қажеттілігін, кеңестік дәуір тәжірибесін де алуды қажет етеді. Қазақстандағы заманауи білім берудің нысаны мен мазмұнына қатысты сұрақтардың едәуір бөлігі қазіргі заманғы педагогикалық тәжірибемен тұжырымдалған, сонымен қатар әлеуметтік консенсуске, қоғамдық келісімге қол жеткізумен анықталады.

Зайырлылықтың, тәрбиенің, дүниетанымдық еркіндіктің немесе рухани дәстүрге бастама берудің рұқсат етілген шекараларын анықтау қиын, өйткені оқушының жеке басын хабардар ету мен өзгерту арасындағы демаркация сызығын салу қиынға соғады. Зайырлы мектепте қоғамдық және ұлттық сананы қалыптастыратын этнопедагогикалық білім негіздеріне жол берілгенімен, зайырлылық пен дәстүршілдік қарым-қатынасы мен өзара әсер ету мәселесі ашық күйінде қалып отыр [1].

Жаһандану және аймақтардағы интеграциялық процестердің дамуы жағдайында қазіргі елдердің тіршілігінде ұлттық педагогика негіздері мен әдіс-тәсілдерінің қажеттілігі артып келеді. Әралуан бейнедегі ұлттық сана, салт-дәстүрге бейінділік білім берудің барлық кезеңдерінде көрініс алуы қажет. Ұлттық сананы насихаттауға бағытталған ғылыми еңбектер мен зерттеулер өзекті болып табылады. Көптеген танымал ойшылдар халықтар мен жекелеген тұлғалардың өздерінің ерекшеліктері, қалаулары мен қалыптасқан орталарына қарай білім контентін таңдау құқықтары бар екендігін қолдайды.

Білім кеңістігі тарылған мына заманда заманауи әдіс-тәсілдерді қолдану да ұтымды болмақ. Себебі, ғылым мен білім кеңістігінде интеграциялану орын алған кезеңде жеке кеңістікте қалып қою өз құқығынды шектеу де болып табылады. Ғылымды дамыту мен білім алу аймақ не өлкемен шектелмей, бүкіл адамзаттың жеткен табыстарымен тұтастану керек, олай болмағанда, ғылыми салалар жұтап, арнасы тарылады. Батыс Еуропаның басынан өткерген тәжірибе бүкіл адамзатқа сабақ болу керек деген ойдамын. Бір саланы не әдісті қауза бермей, оның жалпыадамзаттық жетістіктермен бір платформада салыстыра қарап, озық үлгілерді білім саласына қолданғаннан ешкім ұтылмақ емес.

Заманауи білім беру саласына қажет тетіктердің бірі – осы бірегейлік пен тұтастық позициясында қалу. Бүгінгі таңда интегралды білім экономикалық прогрессті қамтамасыз етуде шешуші күшке айналды, ол қазіргі елдердің рухани өмірінің жаңғыруын (модернизациясын) талап етеді. Жаһандану мен интеграциялық үдерістер дәуірінде заманауи білім беруді жаңа конструктивті тәсілсіз жүзеге асыру қиындықтарға әкеп соғады. Сондықтан бұл бағытта зайырлы білім мен ғылым басты рөлді атқарады.

Бүгінгі күні білім берудің рухани мазмұнын қайта қарау терең өзектілікке ие. Білім беру тәжірибелерінің сараптамасы білім берудің рухани мәнін қайта қалпына келтіруді қазіргі заманғы білім жүйесі қажет ететіндігін көрсетіп отыр. Оқу саласында руханилықты әркезде дәстүрлі білім беру анықтаған болатын. Дәстүрлі білім беру дискурсы қазіргі білім құрылымындағы қажетті, толықтырушы компонент болып табылады. Қазіргі заманда білім беру біржақты зайырлы бола алмайды. Яғни оқыту үдерісінде көп бағыттар назарға алынуы керек. Педагогиканың жалпы негіздері, оқыту мәселелері, тәрбиелеу теориялары заманауи ғылым мен педагогикалық тәжірибе жетістіктерін ескере отырып, ашылады. Педагогикалық ұйымдарда оқыту процесін ұйымдастыру принциптері, оқытушының міндеттері, әдіс-тәсілдері өз ішінде қаралып, бекітіліп отырады. Бұған мекеменің білім беру бағыты, саласы мен ерекшеліктері әсер етеді. Және де ең маңыздысы теория тәжірибемен астасып жату керек. Шиллер: «Ой-пікірлер санамызда бейбіт қатар өмір сүреді, бірақ өмірде олар қатты соққыға тап болады», - деп, алынған білім негізінде нақты педагогикалық жағдайды түсіну әрекеті танымдық әрекеттің логикалық қорытындысы болу керектігіне басымдық береді [2]. Оқыту мен тәрбиелеу барысында алынған білім тәжірибе сынағына төтеп бере алмаса, ондай білімнен пайда жоқ.

Оқушының жұмысы – оңай танымдық жұмыс емес, оны мүмкіндігінше өнімді етуге тырысу керек. Дербес еңбексіз кез келген күрделі істе нәтижеге қол жеткізу мүмкін емес, ал еңбектен қорыққан адам өзін шындықты білу ләззатынан айырады. Жас өскелең ұрпақ білім алуға, шындықты іздеуге, ізденіс жолында қиындықтардан оңай өтуге дағдыланулары керек.

Мәселен, «Электр және электромеханикалық жабдықтар (түрлері бойынша)» мамандығына арналған «Техник-электрик» біліктілігі құзыреттері ішінде заманауи технологияларды баяндай отырып, модуль бағдарламасының тақырыптары мен тараулары бойынша теориялық және практикалық материалдар жинақтау орын алған [3, 2 б]. Электр және электромеханикалық жабдықтарды монтаждау, техникалық қызмет көрсету, пайдалану және жөндеу бойынша негіздерін баяндай алу керек. Сонымен қатар электр қондырғыларында жүргізілетін жұмыстардың сапасын бақылау және орындау да олардың біліктілігі ауқымына кіреді.

Көпсалалы колледжерде кәсіптік құзыреттерге сәйкес кәсіптік қызметті меңгеруге жаңа әдістер қарастырылған. Зертхана мен өндірістік практикадағы практикалық біліммен монтаждау жұмыстарының технологиясын, түрлі нысандағы ғимараттарды монтаждау ерекшеліктерін үйрену бойынша теориялық білімдерді біріктіру қажеттілігі; қабылдау-тапсыру сынақтарын орындау; сынақтардың аяқталуы жөнінде хаттамалар ресімдеу; электржабдықтарын тексеру және күйге келтіру, релелік қорғаным және автоматика қондырғыларын тексеру және реттеу жұмыстары жүзеге асырылады [4].

Кентау көпсалалы колледжінде электрлік орнату жұмысы техникалық және инженерлік істердің ажырамас бөлігі ретінде «Электрлік монтаждау» пәнінде қарастырылады. Электрлік орнату жұмысы құрылыс кешеннің бір бөлігі табылады.

Ұйымдастыру кезеңінде қондырғыларды орнату үшін ғимараттар, құрылымдар, іргетас, саңылаулар мен конструкциядағы тауашаларды қабылдау, т.б. механизмдер жасалады. Оқушылар теориялық модуль аяқталысымен, білімдерін өнеркәсіпте шыңдайды. Практика аяқталысымен теорияны жалғастырады. Осылай циклдік оқыту үдерісі жалғасады. Яғни, электрлі монтаждау ісін үйрену арқылы оқушылар өндіріске жақындайды. Дуальды оқыту барысында оқушылар өнеркәсіп орындарында теориялық білімді бекітеді, өнеркәсіпте жұмыс атқару ережелерін меңгеріп сақтайды. 2022 жылы колледж қабырғасына жаңа электрлік жабдықтар сатып алынды. Онда зертханалық жұмыстар түрлі бағытта атқарылады. Жаңа жабдықтармен жұмыс істеу арқылы оқушылар шетелдік әдістермен танысады, жұмыс жасау іскерлігі мен дағдыларын шыңдайды.

Қорыта келе, заманауи білім беру мен тәрбие беру арқылы жас ұрпақты мамандық қыр-сырын білуге, өз білімін тәжірибеде қолдануға, ісінің нәтижесін қызығушылықпен күтуге итермелейді. Заманауи кәсіби білім беруде арнайы құзыреттілікті меңгертуге бағытталған оқыту бағдарламасында отандық және шетелдік әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, тұлғалық және кәсіби деңгейін көтеруге маңызды орын берілуі тиіс деген ойдамын. Сонымен бірге, оқушылардың өндірістік практикалары да оқыту мен тәрбиелеу құралдары ретінде кәсіби біліктіліктерін көтеруге, адами қасиеттерін жетілдіруге, білімін көтеруге үлкен үлес қосады деген пікірдемін.

2021-2022 оқу жылында бітіруші түлектердің Сарыағаш қаласында өндірістік практикадан өтулері олардың теориялық білімдерін шыңдауға, теорияны іске асыруға мотивация болғаны хақ. Өндірістік практикада алған тәжірибелері оқытушыларға зертханалық-практикалық сабақтарды ұйымдастыру үшін, ал өндірістік оқыту шеберлеріне өндірісте жұмысшыларды дайындау кезінде пайдасын тигізеді. Оқушылар болса, қолдан жасаған заттарын, өнімдерін көрген мезет, индуктивтілік пен дедуктивтіліктің маңыздылығын, зертханалық жұмыс процесін игеру және басқару маңыздылығын сезінеді. Өндірістегі жетістіктерін өмірлерінде қолдана білу, тұлғалық өсу, үлкен әріппен жазылған адам болу – заманауи оқыту мен тәрбие ісінің кәсіби өсуге ғана емес, тұлғалық кемелденуге алып барары күмәнсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қоғамдық сананы жаңғырту міндеттері аясындағы қазақстандық бірегейлікті қалыптастыру: 3 кітап. Формирование казахстанской идентичности в контексте задач модернизации общественного сознания: книга 3. – Алматы: ИФПР КН МОН РК, 2020. – 668 с.
2. <https://obuchalka.org/2012091566983/pedagogika-kniga-1-podlasii-i-p-1999.html>
3. Голев В.М., Королева Н.Г., Катинас В.М., Блок В.В. «Техник-электрик» біліктілігі бойынша негізгі жұмыс түрлерін орындау/ Оқу құралы. – Астана: «Кәсіпкер» холдингі» коммерциялық емес акционерлік қоғамы. -140 б.
4. Өнеркәсіптік және азаматтық ғимараттардың электр жабдықтарын монтаждау мен реттеу: орта кәсіптік білім беру мекемесінің студенттеріне арналған оқулық / И.В.Шашкова, А.В.Бычков. — М. : «Академия» баспа орталығы, 2015. — 256 б.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ДАМУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Баратов Аброр Бахтиярұлы

Түркістан көпсалалы жоғары медицина колледжі,
Түркістан қаласы

«Қазіргі таңда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар біздің елімізде де жоғары қарқынмен дамып келеді. Білім беруде жаңа технологиялық әдістермен қатар жаңа ақпараттық технологияларды да қолданудың мүмкіндігі жасалып отыр», - деп айтқандай, еліміздегі ғылым-білім, технология, коммуникация, экономика, өзге ғылым салаларында табысты болуда қажетті дағдыларды игеру қажет. "Қазақстан-2050" Стратегиясы – "Қазақстан-2030" Стратегиясының жаңа кезеңдегі үйлесімді дамуы. Қазақстан 2050 жылға қарай әлемнің ең дамыған отыз елінің қатарында болуға тиіс», - деп көрсетілгендей, сындарлы саясаттың арқасында әлемнің алпауыт елдерінің қатарында болу үшін өркениетті елдермен тәжірибе алмасып, өзіміздің ұлттық құндылықтарымызды бағалай, сақтай отырып, заман талабына айналған 31 ақпараттық технологияны оқытудың озық инновациялық технологиясынан іздену – бүгінгі күннің басты талаптарының бірі. Сондықтан да білім беру жүйесі ақпараттандыруды мақсат ете отырып, төмендегідей міндеттерді қойып отыр:

- Білім сапасын арттыру;
- Әлемдік білім беру кеңістігіне ену;
- Орта білімді ақпараттандыру;
- Интернет жүйесін пайдалану;
- Электрондық оқулықтар;
- Қашықтықтан басқару .

Сондай-ақ, білім саласына қарқынды енген ақпараттық технологияны пайдаланудың тиімді жолдарынан іздену ақпараттық-коммуникативтік құзырлы тұлғаның қалыптасуына жол ашады. ҚР 12 жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасында тұлғаның бойынан табылуға тиісті құзырлылықтарды нақты айқын көрсеткен. Соның бірі: «Ақпараттық-технологиялық құзіреттілік (ақпараттық технологиялармен техникалық объектілер көмегімен бағдарлай білу, өз бетінше іздей білу, таңдай, талдай білу, өзгерте білуді жүзеге асыра білу қабілеті), - деп атап көрсеткендей, жан-жақты дамыған құзырлы тұлғаны дамыту, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілікті қалыптастыру заман талабы. Ұлттық Ақпарат Орталығының ақпаратына сүйенетін болсақ, білім сапасының көтерілуі, ең алдымен, цифрлі мультимедиялық білім қорының дамуына байланысты деп көрсетеді. Электрондық оқулықтар цифрлі мультимедиялық білім қорының бірі болып табылады. ЭО педагогикалық және ақпараттық-коммуникациялық мультимедия технологияларының интеграциялық бірігуі нәтижесінде жасалады . Яғни, қазіргі білім сапасының артуына септігін тигізіп отырған ақпараттық технологияның әр студенттің мүмкіншілігін тануына ықпалы зор. «...қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу керектігін атап көрсетеді: компьютерлік техника, интернет, телекоммуникациялық желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, мультимедиялық электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру». Қоғамды жаппай ақпараттандыру білім сапасын арттыруды мақсат етуде. Себебі мемлекетіміз өркениетті отыз елдің қатарына көтерілу үшін ғылымның қай саласында болмасын білімді азаматтар керек. Қоғамды жаппай ақпараттандырудың міндеттері: Білім сапасын арттыру; Әлемдік білім беру кеңістігіне ену; Орта білімді ақпараттандыру; Интернет жүйесін пайдалану; Электрондық оқулықтар; Қашықтықтан басқару . АКТ-ның негізгі мақсаты – студентті қазіргі қоғам сұранысына сай, өзінің өмірлік іс-әрекетінде дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде

пайдаланатын жан-жақты дара тұлға ретінде тәрбиелеу, яғни студентті ақпараттық қоғамға бейімдеу. Заманауи АКТ құралдарымен 32 жұмыс істеу оқушыларды ұқыптылыққа, нақтылыққа, берілген тапсырмалардың нәтижелі орындалуына, басты мәселеге назар аудара білуге баулиды, сондай-ақ, АКТ құралдарымен жұмыс істеу барысында студентті өзінің жеке іс - әрекетін дұрыс жоспарлауға, дұрыс шешім қабылдай алуға тәрбиелейді. «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет,»-деп Н.Әбішұлы айтқандай, халықаралық білім беру стандартына сәйкес білім беру жүйесіне жанартылған бағдарлама енгізіліп отыр. Осыған орай Білім беру мазмұнын жанарту білім берудің қазіргі заманғы үрдістерін және қазақстандық білім берудің үздік практикасын кіріктіруге бағытталған. Білім беру бағдарламасындағы ұлттық стандарттарға, бағалауға, оқулықтар мен оқыту әдістеріне қатысты білім беру саласындағы өзекті құндылықтар мен мақсаттар колледж студенттерінің жалпы үлгерімін арттырады, инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамытады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану -Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану құзыреттілігі студенттердің жұмыста, бос уақытында және күнделікті қарымқатынасында технологияларды біліктілікпен және шығармашылықпен пайдаланудың бастапқы дағдылары арқылы қалыптасады. -Студенттер білім беру бағдарламасындағы пәндерді оқу барысында мәліметтерді табу, құрастыру және басқару, ақпараттармен және идеялармен бөлісу, бірлесіп әрекет ету, түрлі жабдықтар мен қосымшаларды пайдалану арқылы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану дағдыларын дамытады. Сабақта ақпараттық-коммуникациялық технология студенттердің ойлау қабілеттерін дамытуға жетелейді. АКТ-ны, электрондық оқулықтар мен интернет жүйесін т.б сабақта қолдану студенттердің тілдік дағдыларын дамытуға, шығармашылық қабілеттерін, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттіліктерін дамытуға мүмкіндік береді. Қорытындылай келгенде, АКТ-ны қолдануда оқу үрдісінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін не қажет? Бір қалыптылықты пайдаланбау; деңгейлер бойынша (білу, пайдалану, қолдану) студенттер әрекетін алмастырып отыру; студенттің ойлау (зерделеу) қабілетін дамытуға бағытталу; әр студенттің жеке қабілеттерін ескеріп отыру; жеке, жұппен, топпен орындайтын тапсырмаларды қарастыру. Бүгінгі қоғам ақпараттың, инновацияның жан-жақты дамыған қоғамы болғандықтан, сапалы білім алуда, қоғамға қажетті дағдыларды дамытуда, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілікті қалыптастыруда АКТ-ның тиімділігі зор деп баса айта аламыз.

Қолданылған әдебиеттер.

1. Н.Назарбаев «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік»// «Егемен Қазақстан» газеті, 2017, 31 қаңтар. 33
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші (негізгі) деңгей. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ. 2015-138 б.
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.
4. БітібаеваҚ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. Алматы: Рауан, 1997.
5. Мектептегі тәжірибе кезеңінде орындауға арналған тапсырмалар. (Үлестірмелі материалдар) Екінші (негізгі) деңгей.

МЕДИЦИНАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Матанова Гүлназа

Түркістан көпсалалы жоғары медицина колледжі

Түркістан қаласы

Өмірдің ағымы мен қоғамның даму тынысы Қазақстанның әлемдік қоғамдастыққа интеграциялануы ғылым мен білім саласындағы процестердің өзгеруіне ықпалын тигізуде. Білімді интеграциялау – бұл салалы дамытудың негізгі тенденциялары мен болашағы болып табылады. Білім процесін интеграциялаудың мәселелерін өзектілендіру кезінде оқыту парадигмасын өзгерту, оның мақсатын әрлендіру, мазмұнын жаңарту, оқытудың тиімді әдістері мен жолдарын іздеу оқу процесінің барлық компоненттерін интеграциялауды ойластырады.

Интеграция – бұл жекелеген бөлімдерді біріктіруге, соның нәтижесінде білім жүйесінің сапалы өзгерістеріне жетелейтін байланысқан жүйелер теориясы. Интеграция білім беру процесін құрастырудың басты қағидаларының бірі, оны жетілдірудің тәсілі ретінде, әлемді бір-тұтас тануды қамтамасыз ету құралы және студенттердің дидактикалық жүйесінің даму шарты ретінде де түсіндіріледі (Үлкен кеңес энциклопедиясы). Яғни, интеграция тек пәндер бойынша білімдер қарым-қатынасы ғана емес, сонымен қатар оқыту технологиялары, әдістемелері мен формасы туралы мәлімет береді. Педагогикалық іс-әрекет – бұл нормалар мен шығарманың, ғылым мен өнердің қоспасы. Сондықтан қазіргі кездегі қолданыстағы білім беру әдістерінің көп түрлілігін дұрыс біріктіру және интеграциялау маңызды болып отыр. Бұған оқыту нәтижесі тікелей тәуелді.

Студенттің кәсіби іс-әрекетінде пәндер мен оқыту технологиялары бойынша интеграциялық білім беру деңгейінде шығармашылық ізденістер орны аса ерекше. Қазіргі заман ғылымы алдында интеграциялық оқытуды теория негізінде ұғыну мәселесі тұр. Себебі философиялық тұрғыдан қарағанда интеграциялық оқыту – бұл пайдалы ақпаратқа немесе нақты білімге ғана қатысты емес, сонымен қатар студенттің өз ортасын, оқытушыларын және медициналық пәндерді тереңірек ұғынуына ықпал ету түсінігі де. Оқытудағы интеграция пәнаралық байланыстардың дамуы мен тереңдеуін, бұл өз кезегінде ғылымаралық байланыстың аналогы болып табылады, яғни пәнаралық тақырыптарды келістіріп қана қоймай оларды терең қарым-қатынаста оқытуға көшуді білдіреді.

Интеграцияланған оқыту – студенттердің тәжірибелік бағыт-бағдары бар әртүрлі ғылымдардың әдістерін үйлесімді біріктіретін, зерттелетін мәселені тұтас, талданған түрде қабылдауына мүмкіндік беретін оқыту түрі. Бұл дегеніміз қарастыруға және шешуге бағытталған қандай-да бір проблеманы әртүрлі пәндер білімдерін біріктіре отырып мақсатқа жеткізетін арнайы ұйымдастырылған сабақ. Интеграцияланған оқыту дегеніміз пәнаралық түрлі проблемаларды студенттердің білімін кеңейту мақсатында қарастару болғандықтан пәндер тоғысында оларды оқыту әдістері де әртүрлі болғаны жөн, яғни: дәріс оқу, сабақ-саяхат, сабақ-зерттеу, оқу конференциялары, мультимедия-сабақ, мәселелі сабақ, сұхбаттасу және т.т.

Сабақтың құрылымы келесі кезеңдерден құралғаны жөн: ұйымдастыру, мақсат қою, білімді өзектілендіру, бастапқы білім дағдыларын бекіту, білімді жүйелендіру, тақырыпты қорытындылау, үй тапсырмасын анықтау және оны орындау бойынша нұсқау беру. Интеграцияланған оқытудың басты қағидасы - студенттің ойлау қабілетін дамыту.

Интеграцияланған сабақтың мынадай белгілері болуы тиіс:

1. Сабақтың арнайы ұйымдастырылуы (егер ол арнайы ұйымдастырылмаса бір мақсатқа бірікпеген жеке сабақтарға ыдырайды);

2. Мақсатының нақты болуы (біріккен), яғни: оқылатын тақырыптың мағынасы бойынша тереңірек түсінік беру; студенттің пәнге деген қызығушылығын арттыру; тақырып сұрақтарын тұтас, синтезделген тұрғыда қабылдау;
3. Әртүрлі пәндерден алынған білімін кеңінен қолдану, яғни пәнаралық байланыстарды тереңдету

Интеграцияланған оқытуда қолданылатын әдістер

Сонымен, қорыта келе медициналық білім беруде интеграциялық оқыту әдісінен мынадай нәтижелерге қол жеткізу үшін тырысу қажет:

- Студенттің ғылыми ойлау дағдысын дамытуға ықпал ету
- Студенттің ғылыми әдістерді кеңінен қолдану мүмкіндігін жетілдіру
- Қоршаған ортадағы объектілер байланысын көрсететін пәндерге кешендік көзқарас қалыптастыру
- Студенттің білімінің сапасын арттыру
- Студенттің әртүрлі пәндерге қызығушылығын арттыру және дамыту
- Студенттің ой-өрісінің кеңеюіне, творчестволық дамуына ықпал ету, әртүрлі пәндер бойынша бағдарлама материалын неғұрлым тереңірек ұғынуына мүмкіндіктер жасау
- Қандай-да бір тәжірибелік жағдайдағы қарастырылатын проблеманы шешу арқылы студенттердің критикалық ойлау, теория мен практиканы салыстыру қабілетін арттыру;
- Ғылыми-зерттеу жұмыстарына араласу мүмкіндігін дамыту

Интеграцияланған оқытудың тиімділігі дұрыс, педагогикалық тұрғыдан дәлелденген оқыту формасын таңдауға байланысты. Және пәнаралық интеграция жүргізу үшін оқытушылар ұжымында оңтайлы қарым-қатынастың болуы, өзара құрмет пен түсіністік негізіндегі өнімді бірлескен еңбектің де маңызы зор.

онымен, интеграциялап оқыту жоғары білім беру оқу орындарында кәсіби мамандарды дайындау оқытушының үшін тек қана жоғары оқу орнының маманы болып қана қоймай, өзінің бағыты бойынша өте жоғары деңгейдегі сұрақтарды шеше алатындай, компетентті болуын да талап етеді.

Қолданылған әдебиеттер.

- Рубцов Н.В. Повышение мотивации обучения в высшей школе на основе интеграции знания. / Вестник университета Российской академии образования. №3/2007
1. Советова Е.В. Эффективные образовательные технологии / Е.В. Советова. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 285. – С. 92-96.
 2. Кларин М.В. Технологии обучения: идея и реальность. Рига, 1999
 3. Краевский В.В. Методология педагогической науки.- М.,2000.
 4. Талызина Н.Ф. Педагогическая психология.- М.,2006.
 5. Караковский В. А. Воспитательная система школы: Педагогические идеи и опыт формирования. - М., 1992.
 6. Федорец Г.Ф. Проблемы интеграции в теории и практике обучения.- Л.,1990.

ҚАЗАҚСТАНДА ҮШТІЛДІЛІК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ CLIL ӘДІСІМЕН ПӘНДІ КІРІКТІРІП ОҚЫТУ

Оразбекова Камшат Диханқызы

Түркістан көпсалалы жоғары медицина колледжі
Түркістан қаласы

Тіл білу – заман талабы

CLIL әдісі дегеніміз не? Біріншіден, CLIL әдісі –химия, биология, физика т.б пәндер мазмұнын ағылшын тілі көмегімен кіріктіріп оқыту. Қазіргі таңда ағылшын тілін білу, үйрену – заман талабы болып отыр. Неге десеңіз, барлық ғылым мен техниканың тілі, ол ағылшын тілі! Егер біз болашақта ұрпағымыз ғылым мен техниканың саласында

жетістіктерге жетіп, ашылулар мен жаңалықтар алып келгенін қаласақ, онда оқушыны жастайынан ғылым мен техника тіліне үйретуіміз қажет.

CLIL әдісін қолданғанда, мұғалім рөлі оқушының грамматикасын тексеру емес, оқушылардың пән мазмұнын ағылшын тілінде түсіне алуы мен түсіндіре алуына, қолдана білуіне жағдай жасау. Бірақ, әрине сауаттылық та қаралады. CLIL технологиясы – пән мазмұны мен тілді бірлесе оқыту технологиясы. «CLIL» терминінің қолданыста жүргеніне айтарлықтай уақыт болмағанымен (1994 жылы), ол жаңа құбылыс болып табылмайды. Адам баласы көп тілді қоғамда өмір сүріп келеді. Көп тілді меңгеру қоғамда өмір сүру құралы болып табылады.

CLIL дегеніміз не немесе ағылшын тілі арқылы әлемді тани аламыз ба?

CLIL ағылшын тілін оқытуда жаңа бағыт болып табылады, онда мектеп пәндері шет тілдерінде оқытылады. Термин «Content and Language Integrated Learning» болып жіктеледі және «пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту» деп аударылады.

CLIL екі мақсатты көздейді, яғни тақырыпты шет тілі арқылы және шет тілін пән бойынша оқыту. Осылайша, студенттердің өздерінің ана тілі және үйреніп жатқан тілі – біртұтас болып табылады. Математика, жаратылыстану ғылымдары, биология, химия, экономика, информатика, өнертану, география, философия, классикалық әдебиет және басқа да көптеген пәндер ағылшын тілінде оқытылады.

CLIL әдіснамасының негіздері Лондон Экспресс Мектептерінде:

- тіл білімі пәннің мазмұнын зерттеудің құралы болып табылады;
- сабақтар қызықты түрде жүргізіледі, студенттер ғылыми тәжірибелер жасайды және түрлі эксперименттер жүргізеді;
- тіл жалпы білім беру бағдарламасына біріктірілген;
- қызықты тақырыптарды талқылау үшін тілді үйренуді ынталандыру;
- сыныптар тілдік ортаға түсуге негізделген;
- қажетті дағдылар - шет тіліндегі мәтіндерді оқу.

Тілге тән интеграцияланған оқыту

CLIL – бұл кейбір пәндердің жартысы шет тілінде оқыту әдісі болып табылады. Үйрену екі тілде жүргізіледі, сондықтан оқу жағдайында жағдайға және оқу мақсатына сәйкес келетін тіл қолданылады. CLIL әдісіне сәйкес ана тілінен басқа барлық пәндер шет тілінде оқытылады, демек тіл оқыту объектісі емес құралы болып табылады.

Тілдік сабақтарда жүргізілетін оқыту шет тілін үйрену деп аталады. Оқыту ішінара ана тілінде және ішінара шет тілінде жүргізіледі. Шет тілінде оқытуды тілдік класс, «тілдік жауын» немесе екі тілде білім беру деп атауға болады. Оқыту сөйлеу жағдайында ерте «толық тілді сіңіруге» негізделген.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) - бұл шет тілін пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту. Мысалы, география мен тарих оқытудың тіліне қарамастан барлық сыныптарға қазақ тілінде, дүние жүзі тарихы және информатика орыс тілінде. Математика, физика, химия және биология, информатика сияқты барлық жаратылыстану пәндері, жоғарғы сыныптарда ағылшын тілінде.

CLIL оқытудың құзыреттілік көзқарасы болып табылады, ол еуропалық білім беру жүйелерінде серпін береді. Бұл пән шет тілі арқылы оқытуды, яғни, сабақты «тілді қолдану арқылы» үйрету. CLIL бүгінгі жұмыс берушілер арасында сұранысқа ие тұлғалық, мәдениетаралық және тілдік дағдыларды дамытатын бағдарламаларды пайдалануға шақырады.

CLIL сабағы келесі компоненттерден тұрады:

- **МАЗМҰН** (білімді, дағдыларды, пәндік доменді дамыту)
- **БАЙЛАНЫС** (оқыту кезінде шет тілін пайдаланып, оны қалай қолдану керектігін үйрену)
- **ТАНУ** (жалпы идеяны қалыптастыратын когнитивті және ойлау қабілетін дамыту)
- **МӘДЕНИЕТ** (өзіңізді мәдениеттің бір бөлігі ретінде танытып, баламалы мәдениеттердің бар екенін түсіну. Бұл пәнаралық байланыстар мен азаматтықты тәрбиелеуді қамтиды.)

Бұл жерде лексикалық бағыт грамматикаға қарағанда маңызды. Мәтінмен жұмыс істеген кезде, оқуды визуализациялау үшін иллюстрациялары бар, мәтіндерді схемалық түрде ұсынуға болады, бұл оқушыларға мәтіннің идеясын және онда көрсетілген ақпаратты анықтауға көмектеседі.

Оқып болған соң, оқушылар мәтіннің идеясын өз сөздерімен жеткізу мүмкіндігіне ие болады, сол уақытта, мұғалімдер пән мен тақырыпқа сай лексикасына назар аудару керек. Сонымен қатар, мұғалім арнайы лексикаға назар аудару керек, сондай-ақ кейбір әмбебап тілдік бірліктер: сабақтан тыс уақытта қажет болатын фразалық етістіктер, тұрақты тіркестер, салыстырмалы шырайлар.

Тапсырмаларды құрастырған кезде, оқушылардың ойында қалу үшін иллюстрациялық заттардың болуы ықтимал. Мысалы, сіз келесі тапсырмаларды пайдалана аласыз: құрастыру немесе диаграмма, кесте, карта, т.б. толтыру, нақты ақпарат (күні, уақыты және орны) тауып, дұрыс ретпен тармақтарды орнату (мысалы, қолмен) іс-қимыл барысын анықтау, мәтіндегі бос жерлерді толтыру, мәселе қоя білу: сұрақ-жауап, мерзімді анықтау, толық емес; нақты ақпаратты іздеу бойынша міндеттер; ойындар арқылы сөздерді табу, сауалнама, мәтін бойынша 20 сұрақ қою, көрнекі материалдар қолдау сұрақтар, түрлі көркем диаграмма, жұмыстың ауызша презентациясы. Бұл жағдайда мәтіндер пән бойынша болуы тиіс сонда ғана пәндік және тілдік құзыреттілік даму болады.

Мұғалімнен жүйелі жоспарлау, оқыту, бақылау және бағалау қажет.

CLIL артықшылықтары:

- тіл біліктілігін және өзін-өзі сенімділікті жоғарылатады
- мұғалім мен студенттердің ынтасын көтереді
- тәуелсіздікті және жеке пікірді ынталандырады және жігерлендіреді
- екі тілдегі сауаттылықты жақсартады
- оқу дағдыларын, шоғырлануын дамытады
- гендерлік мәселелерге оң көзқарас
- ойлау дағдыларын дамытады
- мәдениет пен мәдениетаралық білім дамытады
- оқу лексикасын көбейтеді

CLIL сабақтарында оқытушылар мен студенттер оқытатын тілмен бұрыннан таныс болуы керек. Оқушылар тақырыпты түсіну және олардың идеяларын түсіндіруге, қарым-қатынас мүмкіндігі болу үшін, пәндік (сөздік, грамматикалық құрылымдардың) байланысты болып табылатын тілді білетініне сенімді болуы тиіс. Мысалға, географияға сай, студенттер картаны сипаттау үшін және картадағы оқылымды қалай түсіндіруге болатын арнайы сөздікке ие болуы керек. Олар пәннің оқу материалын оқып-үйрену барысында қолдануға болатын грамматикалық құрылымдарды қалай қолдануға болатынын біле алады. Оқушылар әдетте тілді ағылшын тілінде үйренеді. Мысалы сыныпта картаны үйренген кезде, өзен маршрутын сипаттау үшін студенттер «ағады» немесе «тасиды» деген негізгі етістіктерді пайдалана алады. Олар сондай-ақ себептері мен әсерін білдіру үшін шартты нысанын пайдалана алады.

CLIL дегеніміз не? Егер біз бұл тұжырымдаманы қазақ тіліне аударсақ, онда бұл пәндік-тілдік интеграциялық оқытудан басқа ештеңе емес. CLIL - бұл пәндер шет тілдерінде оқытылатын оқыту әдістемелерін сипаттайтын термин. CLIL екі мақсатты көздейді, атап айтқанда, тақырыпты шет тілі арқылы және шет тілін пән бойынша оқыту. CLIL әртүрлі білім беру контексттерінде - балабақшаның үлкен тобынан жоғары білімге дейін қолданылады. CLIL білім беруінде шет тілін пайдалану білім мақсаттары мен алдына қойылған мақсаттарға байланысты. CLIL - бұл әртүрлі білім беру контексттерінде қолданылатын бірқатар тәсілдерді біріктіретін «қолшатыр» термині. CLIL-ты жүзеге асырудың әртүрлі әдістерін сипаттайтын бірқатар терминдер бар, мысалы: толық тілді меңгеру, «тілдік душ» және т.б. CLIL әдіснамалық тәсілінің негізгі қағидаттарын айқындаған кезде, төрт еуропалық елдерде мәдени және лингвистикалық ортаны қамтитын

және негізгі және білім беру проблемаларын шешуге бағытталған төрт негізгі аспект бар. 4 аспекттердің әрқайсысы студенттердің жасына, әлеуметтік-лингвистикалық ортаға және CLIL-дегі меңгеру дәрежесіне байланысты түрлі жолдармен жүзеге асырылады. Тілдік интеграцияланған оқыту қағидасын пайдалану идеясы шет тілін білу деңгейіне қойылатын талаптардың көбеюіне байланысты, оны зерттеуге арналған уақыт. Бұл мәселе барлық елдердегі мұғалімдерде кездеседі.

Қолданған әдебиеттер:

1. Л.Т. Нұрақаева, З.К. Шегенова. Назарбаев Зияткерлік мектептерінде пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісін қолдану: Астана, 2013ж
2. Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі » атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008.
3. Marsh, D (Ed) (2002) Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory.
4. Maryshkina T.V., Kalizhanova A. N. Possibilities of mechanisms of bilingual education for the formation of trilingualism // Филологический аспект: международный научно-практический журнал. – Нижний Новгород: Научно-издательский центр «Открытое знание», 2018

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ЭЛЕКТИВТІ КУРСТАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Ермет Дәулет Маратұлы

**Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің
магистранты**

(Қазақстан, Түркістан),
e-mail: ermet.daulet@mail.ru

Қазіргі күнде қоғам дамуының ең маңызды заңдылығы халықтардың жақын араласып, олардың өзара қарым-қатынасының күшеюі және әлемнің жаһандануы болып есептеледі. Бұл жүйелер қоғамдағы қолданылып жатқан барлық салаларына әсер етіп, олардың біршама өзгеріске ұшырауына, яғни атап айтар болсақ адамзат үшін ең маңызды орында тұратын білім беру саласыны жаңғыртуға себеп болады. Білім беру жүйесі қазіргі уақытта адамның өзіне бағалауының және дамуының алғы шарты болып табылады. Адамзат өмір бойы ізденіп білім алуға ынтылу керек. Қазіргі таңда білім беру жүйесі кез-келген маманның бәсекеге қабілетті болуын және өз мамандығын жоғары деңгейде меңгеруді талап етеді. Сонымен қатар ағылшын тілін табысты меңгеру маңызды болып отыр, бұл ретте шет тілдік қарым-қатынасты оқытудың мақсаттары және сол мақсатқа негізделген міндеттерінің дұрыс орындалуы табысты нәтиже көрсетеді. Заманауи әдістерді өз орнымен қолдану бұл болашақ мамандар үшін өте маңызды өйткені ағылшын тілін жоғары деңгейде игеруге мүмкіндік береді.

Элективті курстар оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытуда сонымен қатар ағылшын тіліне деген ынталарын артыруға үлкен пайдасын тигізеді. Қазіргі таңда білім берудің сапасын жақсарту, әдістемелік негізін өзгерту заман талабына сәйкес туындап отырған қажеттілік сондықтан да элективті курстарға қатысқанда тіл үйренушілер тарапынан курстың жаңашылдығына, дамыған деңгейіне назар аударылады. Себебі, дәл қазіргі білім беру жүйесі ғылыми жаңалықтар мен терең ізденістерді талап етеді. Шет тілін оқыту барысында білім алушылардың айрықша белсендігін, ойлау қабілетін, ізденісін дамыту үшін

сабақтың әртүрлі типтерін ұйымдастыру қажет. Ағылшын тілін оқыту барысында білім беру бағдарламаларында элективті курстарды қолдану өте тиімді. Сонымен бірге ағылшын тілін дамытуға және тереңдетуге бағытталған мамандықтардың бейіні бойынша ағылшын тілінде элективті курстарды ұйымдастырудың негізін даярлау және оның тиімділігін тәжірибе жүзінде тексеру өте маңызды. Білім беру жүйесіндегі элективті ағылшын тіліндегі курстарының мәнін ашып, мамандыққа сәйкес элективті курстарды ұйымдастырудың негізгі әдістемелік ережелерінің нақтылануында және элективті курстар арқылы тіл үйренушілердің оқудағы іс-әрекетін дамытудың теориялық жолдарын қарастырды. Сонымен қатар тіл үйренушілердің мамандыққа деген даярлығының тиімділігімен оның сапасын арттыруға бағытталған элективті ағылшын тілі курсы ұйымдастыруға арналған. Осындай курстарға деген сұраныс әртүрлі мамандықтар арасындағы халықаралық арақатынастардың үнемі жоғары деңгейде дамып жатқанымен дәлелденіп отыр.

Әйгілі ғалым В.В. Давыдовтың ойынша оқу жұмысы зерттеу барысында орындалады сондықтан зерттелген ғылыми теория өзгермейді сондықтан оқушылар теорияны зерттеуге араласпайды. Әйтседе теориялық жұмысты зерттеу барысында оларда әртүрлі түсініктер пайда болады. Көп жағдайда оларда жаңа теория қалыптастыруға, өзгерістер енгізуге ой қалыптасады деп атап өткен [12].

Элективті курстарды ұйымдастырған кезде аса көңіл бөлетін жағдай уақыт есебі. Курсты жүргізу барысында мұғалімге үлкен жауапкершілік артылады. Мұғалім курстың басталу, аяқталу мерзімімен қатар, аралық нәтижелерді анықтайтын уақытты анықтау қажет. Аралық тексерулердің нәтижесінде оқушылардың жіберген қателіктерімен, кемшіліктері, курс барысында кездескен қиындықтар анықталып, үлгермей көп қателіктер жіберілген түстарға түзетулер енгізіледі. Сонымен бірге оқушыларға өз уақыттарын тиімді пайдаланып, жақсы нәтижеге қол жеткізуге үйретуге бағыт көрсету мақсат етіледі. Оқушылар жақсы нәтижеге қол жеткізе алса ол өздері үшін де мұғалім үшін де үлкен жетістік болмақ. Ұстаздардың оқушыларға қалыптастырған өзара қарым-қатынасы, олардың бір-бірін тыңдай білуі, бірлесіп оқулары, үйрену мәдениетіні қалыптасуы, элективті курстың жүргізілуінің негізгі басты әрекеті ретінде қарастыра аламыз. Элективті курстарды ұйымдастыру барысында оның кезеңдерін анықтап, нәтижесін белгілеп, сол қорытындыға сәйкес бақылап оны бағалауды қажет етеді. Осыған орай жүргізілген барлық кезеңдерде дәстүрлі басқаруға сай емес өзгерек жұмыс түрлерін пайдалануға болады.

Кезеңдерде жүргізілетін жұмыстарға тоқталып өтсек:

1. Дайындық кезеңдері

Бұл кезеңнің мақсаты жалпы педагогикалық ұжымның мотивациялық дайындықпен қамтамасыз ету болып табылады. Ал осы мақсатқа негізделген мазмұнға келетін болсақ

- Педагогтардың мотивациялық даярлықтарының деңгейлерін қамтамасыз ету керек болады.
- Ақпараттық базалары төмендегідей жинақтаймыз:
 1. Жаңалықтар базасы жасалады яғни бұл білім беру саласында болады;
 2. Тақырыптарға сай семинар өткізіледі, жаңа әдістер талқыланып, әдебиеттер тізімімен жұмыс жасалынады;
 3. Педагогтардың семинарға толық қатысуларын қамтамасыз ету ұйымдастырылады.
- Мекемелердегі таңдалған ғылыми жетекшілерімен кеңесіп, өзара ақылдасып, жоспар құрып сол жоспар негізінде дұрыс бағытта дұрыс жасау қажет болады.
- Ақпараттық және инновациялық әдістер педагогтардың қажеттіліктері бойынша іріктеліп алынады.
- Педагогтардың өз пәдері бойынша әдістерді дұрыс аңдап алып оқушыларымен жұмыс жасауға жағдай жасалынады.
- Таңдап алынған әдістері ойынша болжам жасалып нәтижесі қарастырылады.

- Білім алушыларға және олардың ата- аналарымен жұмыс жасалып жақсы нәтижеге қол жеткізуге жан-жақты мүмкіншіліктерді қарастырады.

2. Екінші кезең бұл ұйымдастыру кезеңі деп аталады.

Бұл кезеңнің мақсаты педагогтардың ақпараттық мүмкіндіктерін дамыта отырып даярлық жұмыстарын жүргізу.

- Зерттеу жүргізу мақсатында ғылыми кеңесшілер тобы құрылады;
- Арнайы семинар және тренингтер педагогтардың әдістемелік ғылыми ақпараттық ілімдерін дамыту есебінде жүргізіледі;
- Зерттеу тақырыптары бойынша ғылыми жұмыстар жасалынады;
- Педагогтарды қызықтыру мақсатында ынталандыру жоспарлары құрастырылады;
- Қорытынды бөлімінде қорау жүргізіледі арнайы шығармашылық есеп дайындалып, слайттар жасалынады.

3. Үшінші кезең бұл жүзеге асыру деп аталады.

Бұл кезеңнің мақсаты жасалынып отырған жұмыстардағы өзгерістерді жүзеге асыру.

- Ұжымның ақпараттық технология мүмкіндіктеріне дайындығы бойынша зерттеу жүргізу;
- Келесі семинарға дейін қолданылатын әдістерді талдау және қорытындыны жаса талдау;

4. Төртінші кезең бағалау кезеңі

Бұл кезеңнің мақсаты қорытындыны бағалау кезеңдері және оның көрсеткіштері.

- Жаңалыққа педагогтардың көз қарасы және оны қабылдаулары қарастырылады;
- Шығарылған жаңалықты игеруге даярлықтары;
- Шығармашылық белсенділіктері
- Өзара қарым-қатынастары
- Ұжымның ақпараттық технологияларды дамытып жалғастыруға даярлық жасау [2].

Элективті курстарды қолдану барысында жақсы нәтижеге қол жеткізу үшін төмендегідей жұмыстар атқарылуына аса мән беруіміз қажет:

- 1.Білім алушылармен жеке, топпен, жұппен жұмыс жасаған дұрыс;
- 2.Элективті курстың арнайы жоспары, аралық қорытындылары, нәтижесі болғаны дұрыс;
- 3.Жұмыс кезеңдерінің дұрыс нәтиже шығаратын әдістердің қолданылуы;
- 4.Алға қойған мақсаттарды анықтау және оған негізделген міндеттерді таңдау;
- 5.Таңтап алынған міндеттердің болжамы жасалуы керек;
- 6.Өртүрлі зерттеу әдістері талқыдан өткізіледі;
- 7.Көрсетілген нәтижелерді жинақтап, оларды жүйеге келтіріп, талдау жасалынады;
- 8.Ең соңғы нәтижені анықтап оның рәсімдеу тәсілі анықталады;
- 9.Анықталған нәтижені рәсімдеп, қорытындылау қажет болады;
- 10.Ең соңында қорытынды жасалып, жаңа зерттеу мәселері анықталады.

Элективті курстардың материалы негізінде қалыптасқан шеберлікті әр оқушы әртүрлі қарқынмен меңгереді. Ал сол нәтижені бағалау да міндет тұрғысынан емес, оқушының мүддесі тарапынан іске асады.

Элективті курстарды ұйымдастыру барысында топпен жұмыс жүргізу өте маңызды. Атақты ғалым Д.Б. Элькониннің тұжырымы бойынша достыққа негізделген қарым-қатынастар оқушылардың тұлға болып қалыптасуына әсер етеді өйткені олар бұл іс-әрекет арқылы жеке тұлға болып таңдау жасап әрекет ете басайды. Бірақ, белгілі бір мақсатқа негізделмеген мазмұнсыз қарым – қатынас, өзара әңгімелесу, олардың бір – бірімен коммуникациялық қарым – қатынасты тиімді дамытпайды. Егер, топ белгілі бір мақсатқа сай бір идея негізінде проблеманы шешуге әрекет етіп, оны жүзеге асыруға ұмтылғанда ғана өзара достық, сыйластық, түсіністік орта қалыптасады. Ал ешбір мағынасыз, еш

қажеттіліксіз жиналып, қарым – қатынасқа түсетін, қараусыз топтар өз ішінде бір- бірімен келіспеушілікте болса, қарама – қайшылықтар болуы мүмкін. Топпен жұмыс барысында топшілік бірлескен жұмыс атқарудың ережесін орындауда қажет. Кез-келген коммуникацияның белгілерін құрайтын қағидалар болады:

- Бір оқушы сабақ айтқанда басқалар тек тыңдаушы болады;
- Ой бөлісу тапсырмаларын орындаған кезде бір- бірін сынауа болмайды;
- Пікір айтушының ойы нақты және түсінікті болу керек;
- Кез-келген пікір айтушыға түсіністікпен қарап ойын қорытындылай білу қажет;
- Қандай жағдай болып жатсада бір-бірінің намысына тиетін сөздер айтылмай ойды дұрыс жағынан түсіну керек;
- Пайдаланылған деректерді толық түсінтіріп берілу керек.
- Пікірталас барысында барлық оқушыларға сұрақ қою мүмкіндігі беріледі және сол сұрақтарға жауап беруге тырысу керек [3].

Техниканың және ғылымның жылдам дамыған заманында ақылдың, ойдың мүмкіншіліктерін дамытып, оны барынша жоғары деңгейде көрсете білу біздің алдымыздағы басты міндетіміз. Білім беру жүйесінде құзыреттілікке бағытталған жолдарды тиімді ұйымдасрудың мән-мазмұнын анықтап, тиімді болған әдістерді құрастыру және оны дұрыс меңгеру арқылы жүзеге асырылатын болады. Сондықтанда зерттеліп отырған әрекеттің ғылыми негіздерін игере отырып оның оқу үрдісіндегі орнын және ролін оқушылардың әртүрлі дағдыларын дамытуға тигізетін ықпалын анықтай отырып, білім беру барысында жаңа нәтижелерге қол жеткізу және қалыптастыру маңызды мәселе екені сөзсіз.

Қорыта келе айтарымыз білім – өркениеттің өлшемі де, тетігі де. Кез келген мемлекеттің рухани жағынан да, әлеуметтік-экономикалық жағынан да өлшенуі сол жерде тұратын халықтың білім деңгейіне байланысты. Ғалымды танудың кілті ғылым болса, ол ғылым негізгі білімде жатыр. Ал білімнің іргетасы орта мектепте қаланады. Жаңа ұрпақты тәрбиелеу мен оқыту мектептен басталып, жеке орта және жоғары оқу орындарында жалғасын табуда. Өйткені, кешегі оқушы – бүгінгі оқытушы, бүгінгі оқушы – елді өркениетке жеткізетін ертеңгі маман. Білім беру жүйесінің сапасы және оқу-әдістемелік кешеннің қажеттілігі болашақ мамандар үшін өте қажетті дүние.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. В.В.Давыдов «Проблемы развивающего обучения»: – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
2. С.М. Бахешева « Педагогикалық жүйелерді басқарудағы жобалау және оның ғылыми - теориялық негіздері» монография. – Алматы, 2009.
3. Б.Д. Эльконин «Кризис детства и основания проектирования форм детского развития //Вопросы психологии. – 1992.- №3,4.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДАҒЫЖАҢАӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Абильдаев Мейрамбек Токмырзаевич

Қызылорда гуманитарлық-экономикалық колледжі, Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары, экономика ғылымдарының магистрі, жоғары санатты оқытушысы

Қазіргі таңда білімге ерекше көңіл бөлінгендігі белгілі. Ол бүгінгі өскелең өмірдің талаптарына сай маңыздылығымен ерекшеленеді. «Халықтың кемеліне келіп өркендеуі үшін, ең алдымен азаматтықпен білім керек» деп көрегендікпен Шоқан Уәлиханов айтқандай, халқымызды кемеліне келтіру үшін жастарымызды білімді, мәдениетті, Отанын, тіліншексіз сүйетіндей етіп дайындауға әрбір ұстаз міндетті.

Елбасы жүргізіп отырған парасатты саясаттың арқасында мемлекеттік тіл – қазақ тілі де елімен бірге өзінің қайта өрлеуінің әрбір күні ғасыр жүгін арқалаған ауыр болса да – абыройлы, күрделі кезеңін жүріп өтті. Ендігі мақсат тәуелсіз Қазақстанның өсіп келе жатқан жас ұрпағын, өз Отанының мемлекеттігінің кепілі – мемлекеттік тілді құрметтеуге баулу, оны оқып үйренуге деген қызығушылықтарын арттыру болмақ.

Егеменді Қазақстанның болашақ потенциалын оқытып – тәрбиелейтін мұғалім – шығармашыл, жан-жақты білімді, парасатты, мейірімді, сезімтал, интеллектуалды, мәдениетті, кәсіби шебер, ізденімпаз, ғылыми зерттеуші болса, онда жекетұлғаға қойылатын мынадай талаптар: креативтілік, белсенділік, жауапкершілік, ой-өрісінің кеңдігі, сауаттылық, танымдық әрекетке қызығушылығының басымдылығы алдыңғы орынға шығады.

Қазіргі жаңа формация мектебінде жұмыс істеп жүрген педагогтардың алдында тұрған негізгі проблемалар:

1. Баланы оқи білуге үйрету;
2. Баланы ойлауға үйрету;
3. Баланың өзін-өзі тұлғаретінде дамуына жағдай жасау.

Білім беру мақсаты — келесі негізгі кең ауқымды дағдыларға бағытталады:

- білімдерді функционалдық және шығармашылық қолдану;
- сыни ойлау;
- зерттеу жұмыстарын жүргізу;
- ақпараттық-коммуникативтік дағдыларды пайдалану;
- әртүрлі коммуникация тәсілдерін пайдалану;
- топта және жеке жұмыс істеу ептілігі;
- проблемаларды шешу және шешімдер қабылдауға ие оқушы тұлғасының үйлесімді қалыптасуымен дамуы үшін қолайлы білім беру кеңістігін құру.

Педагогикалық әдіс-тәсілдер

- құндылықты-бағдарланған;
- әрекетті;
- тұлғалық-бағдарланған;
- кіріктірілмелі;
- коммуникативті әдіс-тәсілдер пән бойынша оқу бағдарламаларының құрылымымен мазмұнын құрудағы негізгі бағдарлар болып табылады. Оқушылар барлық пәндерді оқу кезінде ақпараттық коммуникация тәсілдерін қолданудағыларында мытады. Ақпаратты іздеу және өңдеу барысында ұжымда идеялармен алмасадy, өз жұмыстарын бағалайды және жетілдіреді, түрлі жағдайларға қосымшалардың кең ауқымын пайдаланады. Ақпараттық-коммуникация тәсілдері оқушы білімінің, олардың тиімді қолдану бойынша дағдыларының дамуына жәрдемдеседі.

Оқу бағдарламаларында оқу мақсаттарының жүйесі түрінде берілген күтілетін нәтижелер тұжырымдалған. Күнделікті білім беру үдерісі оқу мақсаттарына жетуге және оқушыларда алынған біліммен дағдыларды кез келген оқу және өмір жағдайында шығармашылық пайдалануға дайындығын қалыптастыруға бағдарланған.

Оқыту әдіс-тәсілдері:

Құндылықты-бағдарланған тәсіл-

оқушының құндылықтар жүйесін қалыптастырушы оқу-тәрбиелік үдерістің сәйкесінше формалары арқылы тұлғаның өзін-өзі танытуы үшін алғышарттар құруды көздейді.

Орта білім беру құндылықтары: қазақстандық отан сүйгіштік және азаматтық жауапкершілік; құрмет; ынтымақтастық; еңбек және шығармашылық; ашықтық; өмір бойы білімалу.

Тұлғалық-бағдарланған тәсіл— педагогтің назары оқушы тұлғасының тұтастығына, оның тек ақылойы, азаматтық жауапкершілік сезімінің ғана емес, сондай-ақ эмоционалдық, эстетикалық, шығармашылық қышандарымен дамуды мүмкіндіктерімен қосаруға ниеттенуі туралы қамқорлыққа шоғырландыруды көздейді.

Жүйелік-әрекетті тәсіл— оқу-тәрбие үдерісінде оқушының өз бетінше білім алуына бағытталып, осы мақсатта мұғалімнің тиімді іс-әрекеттің түрлі формаларын қолдануын көздейді.

Коммуникативтік тәсіл— бірінші кезекте оқушылардың ауызша және жазбаша сөйлеу дағдыларындамытуға, қарастырып отырған мәтін, қатысып отырған әңгіме мазмұнын түсініп, туындаған жағдаятқа сәйкестілдік қолданып үйренуге бағытталған.

Интегративтік тәсіл— оқу үдерісін жобалау және өткізу кезінде әртүрлі оқу пәндерінің мазмұнын өзара іріктіру есебінен оқушыда әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруға жәрдемдеседі.

Бастауыш білім беру мазмұнына ортақтақырыптардың енгізу әртүрлі пәндік салалардан білімдерді іріктіруге және соларқылы алынатын білімдердің функционалдығына қолжеткізуге мүмкіндік береді.

Зерттеу тәсілі— зерттеушілік әрекет дағдыларындамытуға, ғылым таным мәдістері мен танысуға жәрдемдеседі, оқушылардың танымдық қызығушылық қалыптастырады.

Интербелсенді әдіс— үйретуші мен үйренушілердің өзара әрекеттесуін оқытудың негізі деп танытын және сондай қатынасқа жағдай жасайтын әдістер. (inter – аралық, бірнеше, action- әрекет дегенді білдіреді) Өзара әрекеттестік әдетте, белгілі бір мәселені шешу, ол шешімнің тиімділігі Біз оқытуды және білім беруді, егер сабақ барысында мұғалім мен оқушы арасында өзара әрекеттестіктің жоғары деңгейіне қолжеткізсе, «интерактивті» деп атаймыз. Интерактивті сөзі – ағылшын тілінен аударғанда әңгімелесу, талқылау түрінде өтеді.

Ең бастысы, мұнда мәселені шешу процесі жауапқа қарағанда маңызды екендігін түсіну қажет. Бұл интерактивті әдістің мақсаты – текақпаратты беру ғана емес, оқушыларға жауаптарды өз бетінше табаудағы сынмен қертуде екендігі мен байланысты.

Интерактивті негізде оқу мақсаты – білу емес, үйрену білу

- өзіне деген сенімге тәрбиелейді
- шешендік көнерін жетілдіреді
- танымның мәнін түсінуге көмектеседі (яғни, кейде абсолютті шындық болмайтынын)
- сыни ойлаудағыларындамытады
- өз пікіріне деген құқығын түсінуі артады

Интербелсенді оқыту- әрекетпен және әрекет арқылы оқыту, бұл ұстаным үлкен нәтижелерге жеткізетін тиімді жүйе деп есептелінеді, себебі адам санасында бірінші кезекте өзінің әрекеттері мен өз қолымен жасаған істер қалады. Кезінде көне қытай ғұламасы Конфуций (Күн-цзы) былай деген екен: «Маған айтып берсең – ұмытып қаламын, көрсетсең – естесің, ал өзіме жасатсаң – үйренемін!» деген пікірі дәлел бола алады. Сондықтан интербелсенді оқыту оқушылардың оқу үдерісіндегі белсенді әрекеттерін үйренудің негізгі құралдары ретінде танылады.

Интербелсенді әдісте оқушылар төмендегідей білім, білік, дағды, машықтарға үйренеді:

- терең ойлану, жекере рефлекциялық қабілеттерді дамыту;
- өз идеяларымен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
- ақпаратты өздігімен түсініп, жан-жақты талдап, таңдап алу;
- өздігімен жаңатүсінікпен білім құрастыру;

- пікірталастарға қатысып, өз ойымен пікірін дәлелдеу;
- шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу;

Сол себепті интербелсенді оқытуда оқушылар келесі әрекеттерді атқаруға дайын болу керек:

- бірлескен жұмыс;
- танымдық, коммуникативтік, әлеуметтік тұрғыдан белсенділік

таныту. Интербелсенді әдістемесінің жұмыс түрлері мен әрекеттері:

- бірлескен жұмыстар (жұптық, топтық, ұжымдық),
- рөлдік және іскерлік ойындар, пікірталастар,
- ақпараттың әртүрлік көздерімен жұмыс жасау (кітап, лекция, интернет,

күжаттар, мұражайт.б.)

- презентациялар,
- тренингтер,
- интервью,
- сауалнамат.б.

Интерактивті әдістерді қолдануда кейбір ережелерді естесактау қажет:

- Жұмысқа балалар толығымен қатысуы керек.
- Балаларды психологиялық тұрғыдан дайындау, сабақ барысында сергіту сәті, балаларды белсенділігі үшін марапаттау, баланың өзін—өзі көрсетуіне жол беру.
- Кабинет талап қасай болуы қажет.
- Жұмыс орнына назараудару қажет. Оқу орнының ғайлы және жайлы болуы қажет. Бала өз пікірін, көзқарасын білдіріп, дәлелдеп беруге мүмкіндік жасалуы қажет.
- Оқу барысында дағдыға және уақытқа назар аудару қажет. Мысалы, белгіленген уақыттан асып кетпеу, бөгде кісінің пікірін сыйлау, сөзді бөлмеу, оның ар-ожданын сыйлау.

Оқушыларды проблема шешу барысында топқа бөлуге мұқият қарау. Интерактивті әдістеме өзара қарым–қатынастың молауқымын қамтиды.

Дегенмен, әдістемелік амал қандай болса да, оқушылардың өздерінің өмірлік тәжірибелерін білім берудің негізгі көзі саналады. Оқу процесі барысында мынадай қарым–қатынас қатүседі:

- Мұғаліммен (оқушылар мұғалімнің сұрағына жауап берген кезде);
- Өзге балалармен (қосақталып жұмыс істеу барысында)
- Шағын топтармен (3-5 баламен);
- Балалардың үлкен тобымен (көбіне пікірталас, сынып болып пәлде бір мәселені талқылау

барысында);

- Балалардың тобымен және халықпен (топ әлеуметтік сауалнама жүргізеді);
- Кейбір техника түрлерімен (мысалға, компьютермен);

Оқыту мен оқудың бұл тәсілі оқытудың сындарлы тәсілімен тығыз байланысты, себебі оқушылар бірлесіп жұмыс істей отырып, пәндердің аралығындағы мәселелерді талқылайды, зерттейді. Оқушылар тек тыңдаумен айналыспай, білім алуға белсенді әрекет етуі керек екенін көрсетеді. Белсенді оқу аясында көңілді білім алады. Жаңарту және критериялды бағалау жүйесін енгізу тұрғысынан мұғалімдер өз шеберлігін көрсетеді. Мұғалімдер әр сабақ соңында оқушыдан күтілетін нәтижелерін анықтайды, яғни бүгінгі тақырыпқа деген жаңашатүсінік пайда болды ма, немесе жоспар іске асты ма деген сияқтыт.б.

Мен өз сабақтарымда әсіресе, жаңартылған білім мазмұны бойынша сабақ өткіземін. Өз сабақ тарымда қазақ тілінің дағдыларын смарт мақсат қасай орындап отырамыз. Интербелсенді әдістер қолданылған сабақтарда топтыккінемесе үш, төрт ұялы топтарға бөліп, барлығына бірдей бір тапсырма не әр ұялы топқа бөлек-бөлек тапсырма беруге болады. Оқыту барысы пікірталасқан егізделген және оқыту үдерісінде қолданылатын дидактикалық ойындар сияқты интербелсенді әдістерді пайдалану тиімді екенін көрсетеді.

Соның ішінде дидактикалық ойындар оқушылардың білім алуға деген ынтасын, белсенділігін арттырып, алған білімдерін тәжірибеде дұрыс қолдануына көмектеседі. Ойын барысында оқушылардың бойында жағдаятты (ситуацияны) бағдарлау, яғни жағдайға талдау жасай білу, жағдаят (ситуация) кезінде өзінің аңғаратын рөлін сезіну, әңгімеге қатысушы әріптестері арасында байланыс орнату, қарым-қатынас жасауда тілдік ұғымдарды дұрыс пайдалана білу сияқты қабілеттері жетілгендігі байқалады.

Дәстүрлі оқыту барысында сабаққа бір ғана мақсат қойып, бірыңғай талап етілсе, жаңартылған білім бағдарламасы оқушыларды саралауға мүмкіндік береді. Белсенді оқу арқылы әр оқушының жеке қабілеттерін, шығармашылығын, ішкі мүмкіндіктерін дамытады.

Сондықтан оқушыларға осы дағдыларды барынша жетілдіруге мүмкіндік берудің маңызы зор. Нақты белгілі бір дағдыны жақсарту тәсілдерінің бірі – осы дағдыға ерекше назар аударып отырып, содан кейін бірнеше тілдік дағдыны қамтитын жаттығуларды біртіндеп енгізу болып табылады. Мысалы, тақырыпты талқылау тиісті лексиканы қолдануды көздейді, соларқылы оқылм бойынша тапсырмаға қызығушылық туғызады, осыдан кейін оқу негізінде жазбаша тапсырма орындаудың үлгісі ұсынылады. Дағдыларды осылайша біртіндеп енгізудің тағы бір жолы – аудио-мәтін тыңдап немесе бейнематериал көрсетуге болады, содан кейін пікір талас жүргізуге немесе жазбаша тапсырма орындауға болады. Бейнематериал көргеннен кейін оқушылар бейнематериалға қатысты өз ойларын білдіріп, ойды тұжырымдайды және қазіргі өмірмен байланыстыра отырып талдау жасайды.

Сонымен қатар, қарым-қатынас жасау тәсілі тілді жай ғана пайдаланып қоймай, тілдесуге арналған мақсатты қамтамасыз етеді. Қарым-қатынас жасаудың мақсаты, айталық, бірнәрсе туралы белгілі бір фактіні анықтау үшін сұхбаттасу немесе әңгімені тыңдап, содан кейін мазмұнын айту болуы мүмкін.

Қорыта айтқанда, жаңа бағдарламаның мәні, баланың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің колледжінің қабырғасында алған білімін өмірінде пайдалана білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Оқушылардың бойына XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттеледі.

Негізі, ұстаз ол – ұлы тұлға. Сол себепті ұлы тұлға өз бойындағы білімін, кішіпейілділік қасиетін, алдында отырған шәкірттерінің кем дегенде сексен пайызының бойына дарыта алмаса ол ұстаз немесе мұғалім қатарына саналмайды.

Ұлы ағартушы Ахмет Байтұрсынұовтың «Ұстаз үздіксіз ізденгенде ғана, шәкірт жанынан ұрқұялады», – деген сөзі ізденімпаз, жаңаша ұстаздарға арналғандай, ендеше біздің мақсатымыз – оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оларды болашаққа жетелеу.

Сөз соңында айтарым, «Білімді ұрпақ-ұлт болашағы» - дегендей білімді ұрпақ тәрбиелеуде әрқашан шаршамай, талмай еңбек ете берейік!.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші (негізгі) деңгей. 2012 ж. [6, б. 13].
2. ҚР Орта білім мазмұнын жаңарту еңбегінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. 2016 ж.
3. «Тәжірибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы Тренерге арналған нұсқаулық. 2016 ж.
4. Жанпейісова М. М. Технология модульного обучения, 2012 ж. [24, б.].

5. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.

6. Б.А.Тұрғанбекова«Мұғалімніңшығармашылықәлеуетінбіліктіліктіарттыру жағдайындадамыту: теорияжәнетәжірибе»Алматы-2015. [48-52,б.].

7. Н.Ә. Назарбаев: «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 30 елдің қатарынакірустратегиясы». – Егемен Қазақстан газеті.19/І-2016. №16.

СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ТЕОРИЯ, МЕТОДИКА И ПРАКТИКА

Естаева Бахыт Муханбетжановна

Преподаватель Кызылординского гуманитарно -экономического колледжа

На сегодняшний день образование становится непрерывным и главным открытием в новом мире, что требует от современного учащегося обучения на протяжении всей жизни.

Образовательная система является важнейшей частью любого общества.

В современном образовании довольно много методов и приёмов для работы с детьми.

Методы обучения – понятие сложное и неоднозначное.

Многие ученые так и не пришли к единому мнению и толкованию этой педагогической категории, но,несмотря на это, всё же можно отметить и нечто общее, что сближает точки зрения. Речь идет о том, что в последнее время большинство авторов склонны считать метод обучения способом организации учебно-познавательной деятельности учащихся.

Современные методы обучения можно разделить на три главные группы: пассивный, активный и интерактивный.

Пассивный – это метод, когда учитель управляет уроком, а дети слушают лекцию и записывают материал в тетрадь.

Активный – это метод, когда учитель и ученик взаимодействуют на равных и ведут диалог, беседу, дискуссию, а интерактивный– ученики взаимодействуют с учителем и с одноклассниками (например, работа в группах, защита проекта и прочие).

1. Информационно – коммуникативные технологии (презентация).

Использование компьютерных технологий позволяет сделать урок более интересным, мобильным, а главное современным. Используется практически любой материал, нет необходимости готовить к уроку огромные энциклопедии или репродукции – всё это уже заранее готово и содержится на маленьком компакт-диске.

В презентации можно использовать всё необходимое для урока, включая аудио или видео – сопровождения.Это способствует осознанному усвоению знаний учащимися на любом уроке. Применение ИКТ на уроках усиливает положительную мотивацию обучения, активизирует познавательную деятельность обучающихся.

В начальной школе практически все учителя используют презентации на всех этапах урока: при объяснении нового материала, закреплении, повторении, контроле, при проведении внеклассных занятий и другое. Ребёнок жаждет получить новые знания, тем самым становясь творческой, настойчивой и трудолюбивой личностью.

Таким образом, мы можем сделать вывод, что использование современных технологий в образовании способствуют у учащихся формирование интеллектуальности, креативности и самостоятельности.

2. Объяснительно – иллюстративный метод и раздаточный материал.

В этом методе обучения я использую иллюстрации или схемы и раздаточный материал к ним, чтобы облегчить детям усвоение темы, так как иногда одного учебника и рабочей тетради недостаточно. Далее мы выполняем задания на индивидуальных картах, опираясь на иллюстрацию и обсуждением содержание темы урока.

Также раздаточный материал помогает закрепить пройденную тему урока.

В процессе закрепления сосредотачивается внимание на главных пунктах материала.

В таком методе обучения удобно получать обратную связь, информацию о том, насколько успешно поняли учащиеся объяснение.

Такой анализ помогает подобрать соответствующие виды упражнений, заданий и самостоятельных работ для овладения учебным материалом.

Следовательно, преподаватель самостоятельно принимает решение о выборе конкретного метода обучения или их сочетании для проведения учебного занятия. [1]

Новые приоритеты в образовании побуждают учителей к поиску новых современных и эффективных технологий преподавания, позволяющих достичь более высоких результатов обучения и воспитания, применять новые образовательные технологии в учебный процесс.

Задача учителя — помочь ребятам найти себя в будущем, стать самостоятельными, творческими и уверенными в себе людьми.

Если взять советские времена, то в цене были узкие специалисты. Тогда информация добывалась с трудом, технологии не менялись десятилетиями. Как правило, человек работал на одном месте всю жизнь.

Сейчас «узкие» знания можно получить в интернете за несколько минут.

Технологии постоянно обновляются. Поэтому «узкий профессионализм» перестает быть преимуществом, а иногда начинает мешать успеху человека на рынке труда.

Поэтому сейчас от нас требуется тотальная перезагрузка.

За последнее десятилетие мобильные технологии изменили подход к обучению, сделали его более комфортным и быстрым.

Мобильное обучение подразумевает использование мобильной технологии — как в отдельности, так и совместно с другими информационными и коммуникационными технологиями — для организации учебного процесса вне зависимости от места и времени.

Обучение может принимать различные формы: с помощью мобильных устройств учащиеся могут получать доступ к образовательным ресурсам, связываться с другими пользователями, создавать контент в учебном классе и за его пределами.

Мы все чаще просматриваем веб-сайты с мобильных устройств, а компании идут нам навстречу, создавая специальные «мобильные» версии сайтов.

Мобильные устройства дешевеют, количество их пользователей растет, и, как следствие, растет потребность в мобильных материалах. Более того, меняется отношение педагогов к мобильным устройствам.

Где применяется мобильное обучение?

Технические и функциональные возможности мобильного обучения могут применяться:

- для изучения нового материала (доступ к электронным учебникам и воспроизведение аудио- и видеофайлов расширяют возможности образовательного процесса, в особенности для обучения языковым предметам и творческим специальностям);
- для проведения тестирования, письменных работ и самостоятельного контроля знаний;
- для организации совместной или проектной работы (мессенджеры, командные онлайн-доски, облачные хранилища, а также вебинары в системе курса позволяют быстро и эффективно обмениваться информацией). [2]

Современный мир меняется с бешеной скоростью, и не похоже, что он сбросит темп в ближайшее время.

Качественное образование – это главный ресурс человека, который обеспечит ему способность свободно и эффективно действовать в новых условиях, свободно выбирать.

Качество образования “задает” качество жизни человека и общества.

И наша с вами задача – и совместно, и каждому - искать пути повышения качества образования, ведь качество образования это – итог деятельности нашей с вами работы.

Любое новшество в образовании, любая новая образовательная методика должны последовательно пройти несколько стадий: анализ, проектирование, развитие, внедрение и оценка. Только такой подход к образованию позволит создать по-настоящему качественное обучение. [3]

Некоторые учителя, используют игровой подход в действии используя различные онлайн игровые платформы. Развитие онлайн- и мобильных технологий открывает возможности для персонификации обучения.

Правильный подход к обучению и воспитанию - еще одна актуальная тенденция современного образования.

Нельзя обойти стороной самую интригующую тенденцию, имя которой - творческая среда. Любой уважающий себя педагог понимает, что монотонные лекции и «палочная система» уничтожают даже в талантливом ученике стремление к знаниям.

Для выявления скрытых способностей учащихся, а так же для создания нормальной рабочей атмосферы в классе необходимо поддерживать особый интеллектуальный и психологический микроклимат, который поможет учащимся активизироваться, раскрыться и без лишнего стеснения энергично участвовать в освоении материала. Такой подход поможет ученику безболезненно пройти стадию индивидуального развития, а так же получить удовлетворение от результата. Именно творчество способствует получению положительных эмоций от образовательного процесса.

Творческая среда способствует развитию анализа и осмысления.

Информативная и воспроизводимая формы обучения больше не актуальны.

Сегодня образование требует применения элементов определения и расширения проблем, научного поиска, индивидуальной деятельности, взаимодействия учеников.

Необходимо перейти от воспроизведения к пониманию и осмыслению, применяя полученные знания на практике. Важно давать ученикам возможность самореализации и самоорганизации, ведь это именно то, что требует время и сложившаяся ситуация.

В прочем творческий, креативный подход ожидается не только от учеников, но и учителей. Об этом гласит тенденция - применения мотивации и собственных педагогических методик. Соблюдая определенные общие правила, педагог должен сделать свой предмет оригинальным, интересным, таким, который может привлечь ученика новой формации.

Непрерывность образования - важная тенденция, способствующая углублению знаний и достижений в образовании и воспитании. Она помогает накапливать и совершенствовать полученные знания на протяжении всей жизни. [4]

Я считаю, что на уроках необходимо применять современные обучающие технологии в учебный процесс. Они позволяют разнообразить формы и средства обучения, повышая тем самым творческую активность учащихся.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что в настоящее время существует огромное количество возможностей для обучения. Научить современных детей сложно, ведь довольно часто мы сталкиваемся с телефонной зависимостью ребёнка, нежеланием учиться, ленью. Применяя эффективные методы обучения, и основываясь на взаимосвязи учителя и ученика, можно добиться успехов. Учить ребенка радостно, без принуждения – возможно, если в своей работе педагог использует обучающие технологии.

Нужно учить детей добывать информацию, понимать её и применять на практике.

А для этого требуется колоссальный труд по подготовке не только новых учебников для учеников и пособий для учителей, но и самих педагогических работников.

Даже при большом желании, мы не в состоянии охватить все тенденции в современном образовательном процессе, ведь ситуация в мире стремительно меняется.

Это связано со многими причинами, от научно-технического прогресса до пандемии 2020 г. Сегодня мы вынуждены противостоять серьезным вызовам времени, и образование одна из важнейших сфер деятельности человека, которую необходимо непрерывно актуализировать, развивать, в соответствии с последними тенденциями науки, культуры и реальной жизни.

Источники и список литературы:

1. https://studopedia.ru/1_95413_sovremennogo-obrazovaniya.html

2. <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/materialy-mo/2019/08/30/sovremennye-metody-obucheniya>
3. <https://nsportal.ru/shkola/istoriya/library/2019/10/13/statya-sovremennoe-obrazovanie>
4. РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ: сборник статей Международной научно-практической конференции. – Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». – 2021. – 140 с.

ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫ

Алимкулов Нурболат Дуненбаевич

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
«АБАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫ
«Құрылыс колледжі» коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны

Қазіргі білім беру жүйесі адамдардың мақсаттарын өзгертті және білім беру бағдарламаларына дағдылардың барынша кең тізбесін енгізді. Мектеп балалардың танымдық және әлеуметтік-эмоционалды дамуының бір-бірінен бөлінбейтінін ескере келе, олар үшін жауапкершілікті өз мойнына алады.

Білім беру сапасы саласындағы халықаралық зерттеушілердің назарындағы мәселе – уақыт сұранысына сәйкес білім беру мазмұнын, оқыту әдістері мен нысандарын, білім беру нәтижелерін бағалауды жүйелі түрде жаңарту. Білім сапалы түрде уақытында игерілмесе, кейінгі берілер жаңа білімге кері әсерін тигізеді. Оқушылар терең білім алуы үшін сабаққа белсенді қатысуы керек. Алған білімдерін одан әрі үздіксіз дамытып отыруы болашағының жарқын болуына кепіл болады. Сонымен қатар, осы мақалада талқыланатын дағдылар ерте балалық шақта қалыптасады және оқушы олардың дамуына қолайлы ортаға неғұрлым ертерек түссе, соғұрлым жақсы болады.

Барлық елдердің арасында адамдардың бойында бәсекеге қабілеттілігін ұзақ уақытқа әрі тиімді қалыптастыратын стратегия – білім беру болып есептеледі. Ол ХХІ ғасырда негізгі дағдыларды дамыту үшін жағдай жасауға бағытталған. Белгілі бір бағыттағы осы дағдылардың әр түрлі конфигурациясына, ғылым, технология және тағы басқа салаларда орын алған өзгерістерге қарамастан, адамзат табысты болу үшін негізгі құзіреттер жиынтығы тұрақты болып қалыптасқан. Осыған орай, кез-келген білім дағдысына аса көңіл бөлу – қазіргі күнгі міндеттер қатарын толықтыратыны анық.

Цифрлық дәуірде жас ұрпақты күрделі, өзгермелі әлемде өмір сүруге дайындау және оған көмектесетін құзыреттерді қалыптастыру қажеттілігі туындайды. Ал осы құндылықтарды бала бойында қалыптастырып, дамуына ықпал ететін, дұрыс тәрбие, сапалы білім беретін тұлға – мұғалім. ХХІ ғасырда өмір сүріп, азамат болуға, еңбек етуге дайындау оңай міндет емес. Қазіргі заманда жаңа технологиялардың, көші-қон, нарықтық өзгерістердің, саяси қауіп-қатерлер мен экологиялық проблемалардың орын алуы оқушыларға қажет болатын білік, білім, дағдыларды дамытуды талап етеді. Мұғалім қалай оқыту керек?

1) Оқытудың өзектілігін арттыру. Оқу бағдарламалары пайдалы іске асырылуы үшін оқушылардың өмірімен тығыз байланысты болғаны жөн. Мұғалім трансмиссиялық оқыту, жаттанды деректерді пайдаланатын болса, оқушылар ақпаратты тек бақылау жұмыстарын тапсыру үшін есте сақтап, кейін оны тез ұмытады, қажет болса ғаламтордан іздеп тауып алады. Бұндай жұмыс оқушылардың бойында ХХІ ғасыр дағдысын дамытуға кедергі келтіреді. Бағдарламаны өзекті ету үшін мұғалімдер басқа да тақырыптарға негіз болатын, пәндік зерттеулерде маңызды орын алатын және білім алушылардан қолдау табатын негізгі тақырыптардан бастау керек. «Бұл тақырып оқушыларымыздың қызығушылығымен байланысты ма?»

Пән арқылы оқыту. Ғылым саласындағы сарапшылар білім алу процесі нақты және гуманитарлық ғылымдар, ана тілі, шет тілдер, математика, музыка, өнер секілді пәндер арқылы жүргізілуі тиіс деп есептейді. Говард Гарднердің пікірі бойынша, оқушыларға адам өміріндегі қазіргі және алда болатын қиындықтар, проблемалар және мүмкіндіктер туралы білім қажет. Сонымен қатар, оқушылар белгілі бір тақырып бойынша базалық біліммен танысу арқылы анықталған міндеттер, тапсырмалар мен проблемаларды тұжырымдап үйренуі керек. Ол үшін оқушылар деректерді жинақтау мен таңдау арқылы ақпаратты іріктеп, қорытындылай алғаны абзал.

1. Білімді тәжірибемен байланыстыруға ықпал жасау. Яғни, оқушылар бір пәннен алған білімдері мен дағдыларын басқа пәндерде де, өмірдің басқа салаларында да қолдана алуы қажет.

2. Балаларды оқуға дағдылау. Мектепте алатын білімі шексіз болғандықтан, оқушыларға өз бетінше оқуды үйрету қажеттілігі туындайды. Ол үшін оқушылардың оқу процесінің мағынасын түсінгені абзал.

3. Қате түсініктерге тікелей назар аудару. Мектеп жасындағы балаларға дәлелдеп, көздерін жеткізбейінше, олар шынайы әлемді дұрыс түсінбеуі мүмкін. Сондықтан, қате түсінікті жеңу үшін жаңа білімді белсенді қалыптастыру қажет. Бұл дегеніміз – тақырыпты егжей-тегжейлі түсіндіру, оқушыларға тақырыпты мұқият тексеруге уақыт беру, оларды қате түсінік туралы әңгімеге тарту, т.б.

2) Ынтымақтастық қатынас бірлескен оқуды ұйымдастыруға көмектеседі. ХХІ ғасырдың маңызды дағдысы – ынтымақтасу қабілеті. Оқушылар сабақ барысында жұптық немесе топтық жұмыс жасаса, олардың коммуникативтік және метатанымдық дағдылары дамиды. Бұл – түсінбеген жерлерін дұрыс түсіндірудің, білімді жеңіл және терең меңгерудің тамаша тәсілі болып есептеледі.

3) Технологияларды пайдалану. Технологиялардың көмегімен сыни ойлау, коммуникативтік дағдыларын дамыту, алған білімді өмірде пайдалану, өзіндік ой-пікірді талдай білу, қателіктерді түзету, құрбы-құрдастарымен бірлесіп жұмыс істеу сияқты жағдайларды ұйымдастыруға болады. Ал мұғалімдер технологияларды өз тәжірибелерін жетілдіру, олармен бөлісу, ақпарат табу мақсаттарында пайдаланады.

4) Шығармашылық қабілеттерін дамыту. Креативтілік барлық салаларда жоғары бағаланады, себебі бұл қасиеттің көмегімен көптеген жұмыстарды орындауға, мәселелерді шешуге, әлеуметтік және адамның өзіндік дамуына ықпал ететін инновацияларды басқаруға болады. Шығармашылық туа біткен қасиет болмағандықтан, мұғалім оқушылардың бойында бұл қасиеттерді дамыта алады, сонымен қатар оны бала бойынан анықтап, қолдау көрсете алады.

Бәсекеге қабілетті болу – оқушының бойынан табылуы тиіс қасиет. Бұл қасиетті оның бойына құятын тұлға – мұғалім екенін білдік. Олай болса, бұл жолда ең бірінші іске асырылатын ұстаз ісі – оқушының бойына дағды қалыптастыру. Дағды – қайталау тәсілімен іске асырылады, яғни оқушының іс-әрекетті жасауда еш қиналмауы, оған машықтануы. Оқушы бойында дағдының қалыптасуы, оның кез-келген іске қабілетін арттырады. Сонымен қатар, алдына қойған биік мақсаттарды еш қиналмастан бағындыра білу, оқуға мейлінше ынталы болып, қызығушылық таныту, өз бетінше жұмыс жасай білу, мектеп бағдарламасынан тыс, белгілі бір тақырыптарды одан әрі терең ашып, үйренуге ұмтылу сияқты машықтар – Дамытудың басым бағыттары оқушының айқын бейнесін көрсететіндей. Алдындары тек мұғалім ие болған, атап айтсақ, өзіндік пікірі бар, сыни ойлайтын, әрқашан жоспармен жүру, кез-келген істе білімімен бөлісетін мұғалім ғана болса, қазір осы атаудың жанында оқушы ұғымы да қатар жүре алады. Бұрынғы оқушы – тек тыңдаушы, орындаушы, ал қазіргі оқушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұлға ретінде өзіндік көзқарасы бар, сыни ойлай білетін, өз білімін жетілдіруге мүдделі, өзінің алдына нақты мақсаттар қоя білетін, өз білімін кез-келген ортада іске асыра отырып, пікірін еркін жеткізе алатын болуы керек.

Ресейлік ғалым-педагог А.М.Кондаков негізгі құзіреттіліктерін ғана емес, сонымен бірге шындықтың өзгеру қарқынының өсуіне байланысты өзекті болатын жеке қасиеттерін

де бірінші орынға қояды. Ғалымның пікірінше, 2030 жылғы мектеп түлектері инновациялық мінез-құлыққа, сондай-ақ ХХІ ғасырда еңбек нарығында сұранысқа ие негізгі құзыреттердің жиынтығына ие болу қажеттігін айтады. Олар нені білуі қажет:

- өмір бойы білім алуды;
- ауызша және ауызша емес қарым-қатынастың әртүрлі түрлерін, математикалық сауаттылықты;
- шығармашылық, сыни ойлауды;
- басқа адамдармен тиімді қарым-қатынас жасауды;
- саналы түрде тәуекелге баруды;
- тез өзгертін жағдайларға бейімделе білуді;
- басқа адамдарға, мәдениеттерге, пікірлерге толерантты және құрметпен карауды;
- өздерінің бойындағы күшті және әлсіз жақтарды дұрыс бағалауды;
- күрделі мәселелерді шешуді, көшбасшылыққа ынталандыруды атап айтуға болады.

Дамытудың басым бағыттарыбой жарыстыратын заман емес, ой жарыстыратын заман деп тұңғыш елбасы айтпақшы, қазір білім, мәдениет, өнер сынды дүниелердің «бәсекеге» түскен кезеңі. Адамдар білек күшінен бұрын, білім күшін игере алуы тиіс. Білімді адамның жолы ашық, білімсіздің күні қараң, бұл – қазіргі заман талабы.

Бүгінде білімді боламын деген адамға ешқандай да кедергі жоқ. Ізденіп, талаптанған жанға ақылдының заманы болған соң бәрі де айқын. Ғаламтордан бөлек, ауыл, аудан, қала кітапханаларын студент болсын, оқушы болсын еркін пайдалана алатыны бәрімізге аян. Сондықтан да, Абай атамыз арсыз санаған ұйқы, һәм жалқаулықты сап тыю – біздегі басты міндет.

Цифрлық дәуір экономиканың барлық жақтарын жедел қарқынмен өзгертеді: адамдар мен бүкіл елдер арасындағы материалдық, зияткерлік және технологиялық алшақтық артып келеді. Осыған байланысты адамның белсенділігі, оның жағдайларға қатысты өзгертін күші, өзгерістерге бейімделу, үйрену және қайта даярлау қабілеті ерекше мәнге ие болады. Мысалға, оқушының қазақ тілін оқу арқылы тілдік дағдыларды сауатты қолдануын меңгеруін алайық. Оқушы осындағы қарым-қатынас құралы ретінде қолданып жүрген тілдің құрылымы мен бірліктерін теориялық тұрғыда оқып қарастырады. Функционалдық-коммуникативтік бағдарда тілдің танымдық, ақпаратты сақтау құралы ретіндегі қасиетін таниды. Ал әдебиет пәні арқылы шығармашылық тұрғыда ойлауды, креативті ойларын еркін жеткізуді, бағалау дағдыларын қалыптастыруды, салыстыру және талдау жасауды үйренеді. Әр нәрсеге ерекше мән беріп, оны түсіне алу – дағдының шарықтау шегіне апарар жол.

Адам өзінің өмір сүріп жатқан қиын ортасының сын-қатерлеріне жауап бере отырып, дамуын талап етеді: ақпаратты өз бетінше өндіру және сыни тұрғыдан бағалау, командада жұмыс істеу дағдыларын игеру, нәтижеге жұмыс істей білу және табысқа жете білу, көшбасшылық қасиеттерге, ерік-жігерге, жауапкершілікке ие болу. Яғни, қазіргі заманда жұмыс берушілерді қызметтің кез-келген түрінде табыстың кепілі деп танылған Soft skills («икемді» дағдылар) көбірек қызықтыра бастады. Қазіргі жастар жоғарғы оқу орнын бітірмей-ақ, өзінің көшбасшылық қабілеті арқылы табысқа жетуде. Мысал ретінде блогерлерді алып қарасақ болады. Бұл жерде білімнен гөрі өзіндік даму мен ерік-жігерлері табысқа жетелеп тұр. Яғни, адамдармен сенімді түрде сөйлесіп, өздеріне қаратып қызықтыра білу де – белгілі бір шыңға жетелейтін дүние.

Қорытындылай келе, Дамытудың басым бағыттарыдағдысын меңгерген оқушыны жеке тұлға ретінде қалыптастыру – бүгінгі педагогтардың басты мақсаты. Оқушылардың ауызша, жазбаша мәтіндерді сын тұрғысынан қолдана білуі, мазмұнды мәтін құрай алуы тәрізді іс-әрекетінен пән мазмұнын қаншалықты игергенін байқауға болады. Бәсекеге қабілетті, шығармашылық тұрғыда өз ойын еркін жеткізе алатын, тұлғаға бағдарланған құндылықтарды бойына сіңірген, кәсіби тұрғыда құзіреттілігін мектеп жасынан ала білген функционалды сауатты жеке тұлға – қоғам дамуының қозғаушы күші болып қала бермек.

ДУАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ (СЭНДВИЧ СИСТЕМА) В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ КАЗАХСТАНА

Умаров Дониер Собирович

Туркестанская область, город Кентау

Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан Об утверждении Правил организации дуального обучения от 21 января 2016 года № 50. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 9 марта 2016 года № 13422.

Дуальная система по своей сути означает параллельное обучение в образовательном учреждении и на производстве. В основу обучения положен принцип взаимосвязи теории с практикой.

Дуальная модель обучения в Казахстане:

- 70-80% обучения проходит на производстве;
- 3-4 дня в неделю студент учится на предприятии и 1-2 дня в колледже;
- Учебные программы: 1/3 общеобразовательные дисциплины и 2/3 предметы по специальности;
- Срок обучения варьируется от 2 до 3,5 лет;
- Основные затраты по обучению несет предприятие.

Договорные отношения:

- По окончании обучения по учебным программам профессиональной подготовки, студент сдает квалификационный экзамен.
- По результатам квалификационного экзамена выдается сертификат от работодателя.

Преимущества дуального обучения:

- Обеспечивается высокий процент трудоустройства выпускников, так как они полностью отвечают требованиям работодателя;
- Обучение максимально приближено к запросам производства. Примечательно, что участником дуального обучения может быть самая маленькая компания;
- Достигается высокая мотивация получения знаний, формируется психология будущего работника;
- Получила мировое признание;
- Наиболее распространенная и признанная форма подготовки кадров, которая комбинирует теоретическое обучение в учебном заведении и производственное обучение на производственном предприятии.
- устраняет основной недостаток традиционных форм и методов обучения - разрыв между теорией и практикой;
- воздействие на личность специалиста, создание новой психологии будущего работника;
- создает высокую мотивацию получения знаний и приобретения навыков в работе, т.к. качество их знаний напрямую связано с выполнением служебных обязанностей на рабочих местах;
- Заинтересованность руководителей соответствующих учреждений в практическом обучении своего работника;
- Учебное заведение, работающее в тесном контакте с заказчиком, учитывает требования, предъявляемые к будущим специалистам в ходе обучения;

Недостатки дуальной системы образования:

- С мотивацией обучения на предприятии может снижаться качество образования;
- Рабочие программы не всегда согласованы с сезонной последовательностью выполняемых работ на производстве;
- Образовательная организация не всегда может вовремя преподать необходимый предприятиям учебный материал;

- Недостаточная готовность предприятий к обучению — вследствие этого отсутствие учебных мест на производстве;
- Предприятия вынуждены через повышение цен на производимый продукт зарабатывать средства на образование (недостающее оборудование, недостаток финансов и др.).

Таким образом, **дуальное образование** — это возможность подготовить для себя кадры точно «под заказ», обеспечив их максимальное соответствие всем своим требованиям, экономя на расходах по поиску и выбору работников, их переквалификации и адаптации. К тому же, есть возможность отобрать самых лучших выпускников, ведь за период практического обучения их сильные и слабые стороны становятся очевидными. В свою очередь, такой подход мотивирует студентов учиться не для галочки. Молодые специалисты могут сразу работать с полной отдачей и производительностью, они хорошо знают жизнь предприятия и чувствуют себя на нем «своими». Все это в совокупности способствует закреплению кадров и уменьшению текучести, что для предприятий немаловажно.

Список литературы :

1. [<https://alau.kz/polzu-i-problemy-dualnogo-obrazovaniya-obsudili-pedagogi-kazahstana-i-rossii-v-kostanae/>]
2. [<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013422>]
3. [<https://externat.foxford.ru/polezno-znat/chto-takoe-dualnoe-obuchenie>]

БІЛІМ БЕРУДІ ЖЕТІЛДІРУ –БҮГІНГІ ТАҢДА ОҚУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕ НЕГІЗІ

Имангалиев Азамат Дүзелбаевич

Жоғары аграрлық-техникалық колледжі, БҚО Орал қаласы

Қай елді, қай кезеңді алып қарамасақ та бірінші орында білім беру тұрады. Себебі, халықтың білімділігі сол елдің даму деңгейінің шынайы көрсеткіші болып табылады. Қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер әлемдік білім беру жүйесіне де елеулі өзгерістер енгізуде. Әлемдік білім беру жүйесі өмір ағымы мен бүгінгі таң сұранысына байланысты күн санап өзгеруде. Ал біздің жас мемлекетіміздің білім беружүйесі де өзгеріс мен жаңалықтарды талап етуде. Неге десеңіз, біздің оқушыларымыз басқа елдің оқушыларымен салыстырғанда білімі жағынан еш кенжелігі жоқ. Бірақ, сол білімді қолдану аясына келетін болсақ, оқушылар алған білімдерінің іске асуын, өмірде қажеттілікке жұмсалатын сәттерін анықтай алмай, ауыр жүкті босқа арқалауда. Колледжде алған білімдерінің елеулі бөлігінің өмірде қажеті шамалы. Бұл оқулықтарды жою үшін оқушылар алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оны тиімді және орынды жерде қолдана білуге үйретуге біз мұғалімдер қауімі басты назар аударуымыз керек. Осыған байланысты оқушының жеке даралығын да естен шығармау керек

Әлем елдерінің білім беру жүйесін талдай келе көп мәселелер анық болды. Білім беру жүйесін реформалау бүгінгі күні қалыпты және қажетті өзгеріс. Ғылым мен техниканың дамуы, бүгінгі күнгі өскелең ұрпақтың сұранысы ағымнан кеш қалмау мақсатын көздейді. Ендеше Қазақстанның білім беру жүйесі өзгеріссіз қалмауы тиіс деп ойлаймын. Сондықтан болар, әлемдегі қарқынды өзгерістер, колледжді де, мұғалімдер мен оқушыларды да жаңалыққа тартады. Бүгінгі мұғалімнің мақсаты –оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімдерін сыныптан тыс жерлерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана

білуін қамтамасыз ету. Осы басты мақсатты жүзеге асыру үшін Қазақстан білім беру жүйесіне де өзгеріс енгізілу үстінде.

Сингапур, Жапон, Финляндия елдерінің білім беру жүйесін жетілдіру мақсатында жүргізілген реформаларын зерттей келе біздің елімізде де білім жүйесі әлем елдерінің озық білім беру тәжірибесін өзіне оңтайлы үлгі ретінде алып елеулі жұмыстар жүргізіп жатыр.

Біздің колледжде білім алуда жақсы көрсеткіш көрсеткен оқушы сабаққа белсенді қатысып, жақсы баға алады, бірақ білім қорытындысында өз мүмкіндіктерін көрсете алмай жататыны белгілі. Сонымен қатар, алған білімдері шешімдер мен іс-әрекет таңдауда тұлғаның дамыту қажеттеліктеріне сәйкес келмейді. Әлемдегі өзгерістерге сәйкес құндылықтар мен білім маңызын қайта қарауды қажет етті. Осы мәселелерді шешу үшін мұғалімдердің жұмыс жүйесіне өзгерістер енгізу керектігі туындап отыр.

Соңғы кезде біздің елімізде де көп тілділікке терең көңіл бөлініп отыр. Ағылшын тілін жапшай меңгеруге біртіндеп көшуде. Былтырғы 2013-2014 оқу жылынан бастап барлық мектептерде ағылшын тілі бірінші сыныптан бастап енгізілді. E-learning электрондық оқыту саласы соңғы жылдары Қазақстан мектептеріне енгізіліп, өзінің оң жақсы нәтижесін беріп отыр. Қай саланы алмасақ та, білім алушылар үшін қашықтықтан оқу өте ыңғайлы және қажет.

Білім саласында оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық қарым - қатынас құзиреттілік желілерге шығу керек. Елбасы халыққа жолдауында дамыған елдердің қатарына ену үшін біріншіден, білім қажет екенін атап көрсетті. Қазақстан бәсекеге қабілетті елдердің қатарына қосылу үшін, білімді ұрпақ қажет. Қолданып жүрген білім жүйесіндегі білім материалдарын игеруде ауқымды ақпарат көп болғандықтан меңгеру үлкен қиындық туғызады. Сондықтан оқушылардың білім сапасы біршама төмендеп, икемді дамуына тиімсіз болып, денсаулыққа кері әсері бар екені анықталды. Осы өзекті мәселені уақытылы шешу – мемлекетіміздің басты міндеті – 12 жылдық білім беру жүйесіне көшу және әлемдік білім беру кеңістігіне ену болып табылады. Он екі жылдық білім берудің мақсаты қоғамның мүддесіне өзін -өзі белсенді етуге әзір, жаңаша өмір сүруге бейімделген шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру болып табылады.

Жақсы бастама деп Н. Ә. Назарбаев зияткерлік мектептердің ашылуын атап өткім келеді. Бірақ мұндай мүмкіндігі мол мектептерден білім алуға көп оқушы қол жеткізе бермейді. Әсіресе алыс ауыл-аймақтардағы балалардың қолы жетпейді. Сондықтан да жалпы білім беретін мектептерде білім беру мазмұнын жаңғыртатын өзгерістер қажет деп ойлаймын. Осы өзгерістер басталып та кетті. Алғашқы оң қадамдар сәтті жасалуда. Қазақстанның бүгінгі таңда қабылдаған білім беру реформасының алдына қойған мақсаты – білім беру жүйесін жаңа әлеуметтік – экономикалық ортаға бейімдеу. Білім берудің дамуы еліміздің өркендеуіне негіз болады.

Сол себепті білім беру саясатын жетілдіру мақсатын жүзеге асыру үшін «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» дер кезінде қабылданды. Бағдарлама бірімен бірі тығыз байланысқан шаралар мен істер кешені болып табылады.

Білім беруді жетілдіру –бүгінгі таңда оқу және тәрбие процесін оқушылардың адамгершілік нормаларын, рухани дамуын, жан - жақты қалыптасуына бағытталған.

Оқыту саласына енгізілген жаңалықтардың бірі және елеулісі Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілікті арттыру бағдарламасы көздеген деңгейлік курстары. Осы аталған курстардан мұғалімдер сәтті өтіп жатыр. Бұл курстарда

мұғалімдер білім берудегі заманауи тәсілдерді иегріп, оның ерекшеліктерін терең түсінуде. Ал осы деңгейлік курстарының үшінші деңгейін игерген мұғалімдер саны беске жетті. Осы мұғалімдер өз сабақтарында оқушылардың жас ерекшеліктерін, дарынды және талантты балалармен жұмыс істеу ерекшеліктерін қоса алғанда, қалай оқу керектігін үйретуді жүзеге асыруда. Олардың негізгі мақсаттары сапалы және тиімді оқыту. Сонымен қатар дамыған елдердің тәжірибесінен өзінің жұмысына тиімді деп саналатын әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану.

Міне осы алға қойған міндеттер мен мақсатты жүзеге асыру үшін менің де бүгінгі күннің жаңа талаптары мен өмір ағымына сай жылдам өзгеруім керек. Себебі, менің оқушыларым жүрек қалауы бойынша өмірде өздеріне тиісті орындарын тауып, биік жетістіктерге жете білуі керек деп ойлаймын.

Бүкіл Қазақстан мұғалімдері үлкен талпыныспен және жігермен, үлкен жауапкершілікпен білім беру жүйесін дамытуды іске асыруға ат салысса өте жақсы болар еді.

Сухомлинский сөзі: «Мұғалімдік мамандық – бұл адамтану, адамның күрделі және қызықты, шым-шытырығы мол рухани жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлік пен педагогикалық өнер – ол даналықты жүрекпен ұға білу болып табылады»

АҚЫЛБЕК ШАЯХМЕТ ӨЛЕҢДЕРІН ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ

Қушегалина Айгүл Манапқызы

Қостанай құрылыс колледжі, қазақ тілі және әдебиет пән оқытушысы
Қостанай қаласы

«Өлең-сөздің патшасы, сөз сарасы,
Қиыннан қиыстырар ер данасы.
Тілге жеңіл, жүрекке жылы тиіп,
Теп-тегіс жұмыр келсін айналасы».
Абай

Қазақ тілі – қазақ халқының ана тілі, әдеби тілі, Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі.

Қазақ тілі өмір таныту, тәрбие беру, қарым – қатынас жасау құралы екендігі белгілі. Тіл мен әдебиетті оқи отырып, адамадық болмысың қалыптасады; бүкіл дүниенің әлемдік қақпасы тіл арқылы ашылады. Тіл – достықтың дәнекершісі, ғылым тілі, мәдениет көрсеткіші. Тарихымыз – өткеніміз бен бүгінгіміз және ертеңгі болашағымыз сол тіл арқылы сыр шертеді.

Өмір көшіне ілесе білу, тарих тынысына құлақ түру, тамырын басу оқытудағы басты шарт десек, тарихи тұлғалар өмірінен деректер, өнегелік, тәрбиелік мәні зор шығармалар жергілікті ақын Ақылбек Шаяхметтің поэзиясында орын алған. Ақынның тілі шұрайлы, ойы орамды, тақырыбы өзекті. Жазушының туған жер туралы толғаныстарың, адам мен табиғат арасындағы байланыс туралы философиялық тебіреністерін, қазіргі заман тақырыбына арналған туындыларын қазақ тілі сабағында дидактикалық материал ретінде кеңінен пайдалануға болады, бұл әрі ұтымды әдіс болып табылады. Сондай сабақтарға тереңірек тоқталайын. Ақылбек Шаяхмет орысы көп, қазағы аз Қостанай өңірінде «Қазақ тілі» қоғамының шаңырағын көтеріп, ана тілі мұңын мұңдаған, жоғын жырлаған. Күні бүгін де жазушыны ана тілінің болашағы қатты толғандырады. ... Дүрмекпенен байқамашпыз, білмеппіз тілім азат, дәстүр тозып жатқан [«Тыңда туған», 55-бет] дейді ақын. Бұл сөйлемді синтаксистік талдауға аламыз.

«Ана тілім – қазынам, сені жұтсам балдайын, сырқатымнан жазылам»,

«Баламызбен тілдестік өзге тілде қызармай...» – деп ақын тілдің жанашыры екенін білдіреді. [«Жер-Бесік» 133-бет].

Мына бір өлеңнің тәрбиелік мәнін аша отырып, оқушылардың тілін, ойын дамытуды көздейміз:

Атамекен – бірлігімнің айғағы,
Ана тілім – тірлігімнің қайнары .
Тірлік азып, бірлік тозса, сол жерің,
Боп кетпей ме көрінгеннің ойнағы.
Жүрек үні жыры болар Ананың,
Жүрек үні тілі болар Баланың.
Ұл – қыздарым осы тілде тілдесе,
Жүрек үні сыры болар Дананың.
Осы тіл ғой маңдайдағы көзің нұр,
Өз тіліңді сыйламасаң өзің біл.
Нағыз соқыр, нағыз мылқау, саңырау.
Еш уақыт өзін-өзі танымау.

Тілдің тағдырына дұрыс қарап, оның мерейін өсіру өлеңнің негізгі идеясы екенін оқушыларға түсіндіру қажет.

Қазақ тілі сабақтарының түпкі мақсаты-оқушылардың қазақ тілі, қазақ жері, қазақ елі туралы білгендерін өзі өмір сүріп отырған қоғамның ерекшеліктерін, сөйлем түрлері мен сөйлемді құрайтын бірліктер жайында алған білімдерін дұрыс қолдана отырып, ауысша да, жазбаша да көркем тілмен жеткізе алуы.осы мақсатқа жету, тілін, оқушыларды туған жерін, елін сүйуге баулу ақын А.Шаяхметтің туындыларын оқып, талдау арқылы тиімді болар еді.

Мысалы:

Қанша жерді, қаншама елді шарладым,
Ұзын арқан, кең тұсауды барладым.
Бірінде де, бірақ, тоқтап қалмадым,
Туған жердей табанымды жылытар
Тұрақ таба алмадым. «Көзімді ашып көргенім» [17 бет].

Жарылсам ағымнан,
Айналдым туған жерін бағынан.
Айналдым жолдардың маңынан,
Сен маған қымбатсың.
Патшаның тағынан,
Туған жер! Сені сағынам! «Көзімді ашып көргенім» [97 бет].

Шет елде бөлек ғұмыр сүре білген,
Адамдар жайлы ойланып жүремін мен.
Туған жер мәңгі-бақи орын апты,
Құстың да тіп-тітімдей жүрегінен..... «Көзімді ашып көргенім» [182 бет].

Туған ел, саған айтам базыңамды,
Жас жаным бір өзіңнен азық алды.
Ыстық қан ойнап тұрса тамырымды,
Сақтармын жүректегі қазынамды.
Кең барма жер астында табылмайтын,
Бұл жағдай маған да айқын, саған да айқын.
Болғаны қандай жақсы қазынамның,
Қопарып, қазып ешкім ала алмайтын..... «Көзімді ашып көргенім» [186 бет].

Осы үзінділер оқушыларға патриоттық тәрбие беруге табылмайтын дидактикалық материал. Ал грамматикалық тақырыптарды алсақ, септік, жіктік, тәуелдік, көптік жалғаулары; етістік шақтары, сын есімнің шырайлары, есімше, көсемше т.б. тақырыптар бойынша ауысша, жазбаша жұмыс түрлерін өткізуге болады. Мысалы: мына шумақтардың мәнін ашып, есімдіктерді теріп жаз, қай топқа жататынын айт; есімше, көсемшенің астын сызып қой; септік, тәуелдік жалғауларын белгіле-деп, оқушыларға тапсырма береміз:

.....Осы қазақ қой айдап, жылқы баққан,
Садақ оғын дұшпанға зырқыратқан.
Өзі барып ешкімге тиіспеген,
Келген жауды жығып сап, шырқыратқан.

.....Осы қазақ кен қазып, дән өсірген,
Асқан талай өмірдің белесінен.
Кісі аузына тосқан ол бар тапқанын,
Құр қалса да өзінің үлесінен. «Көзімді ашып көргенім» [10 бет].

А.Шаяхметтің өлеңдерін, драмалық туындылары, философиялық толғаулары ақынның ұлтжандылығын, туған ел мен өскен жерге деген шексіз махабатын аңғартады. Елінің тәуелсіздігіне көптеген өлең-жырларын арнады. Сабақта пайдаланған бірнеше үзінділер:

1.....Сенің пірің, Қазағым, алыс күннен,
Келген Батыр астына Барыс мінген.
Желтоқсанның желімен мұз қазылып,
Қиянатпен барыстай алыстым мен.
Алтын қазақ, нар қазақ барыс мінген,
Жетті бізге жарқырап алыс күннен.
Нар қазақпен-намыс бар Қазақпен.
Жиырмасыншы ғасырда таныстым мен. «Көзімді ашып көргенім» [11 бет].

2.....Тәуелсіз күнің, қазағым, ғұмырлы болсын,
Осыны жеткіз әлемге, дамылды жырым.

3.....Қонақжай елдің азаттық сағаты туды,
Тереземіз теңесер күніміз келді!

4.....Қайраттай қазақ қанымен, қарындастың көз жасымен,
Тәуелсіздігін танытқан киелі қазақ елі бұл!

Біріншіден, сөздік жұмыстан кейін бұл үзінділердің мән-мағынасын ашып аламыз.
Сондай-ақ сөз құрамы, сөзжасам, лексика, талдау тақырыптары қайталанатын.
Қазақстан Республикасының рәміздері-халықтың мақтанышы екенін ақын өз өлеңдерінде байқатады.

Мысалы, мына үзінділерді оқушылар дәптерге жазып, талдайды:

1. Аспан түстес көк туды көтердік бүгін,
Көк бөрінің бейнесін сағынған күні.
Перзенті болсын қай ұлттың,
Қадірлеп, сүйіп өзі өскен жайласын жерін.

2. Еркіндіктің Елтаңба арнасы болсын.....

Рулық емес, елдіктің таңбасы болсын!

Ел ордасы Астана туралы жыр жазбаған ақын бар ма? Ақылбек Шаяхметтің «Еркін елдің Ақ Ордасы» «Астана, саған айтамын» т.б. өлеңдерінде Астана – жаңа ел ордасы ғана емес, Астана жаңа Қазақстан деген ой тастайды.

Астана – жер кіндігі, ел жүрегі,
Елімнің ет-бауыры елжіреді.

Үшінші мыңжылдыққа алып шықшы,
Қабырғаң қайыспастан енді мені,
Астана – зарды ұмытар заман басы,
Тотыдай тоқсан түрлі таранбасшы.
Қырандай сыпырылған томағасы,
Бола бер еркін елдің Ақ Ордасы.

Берілген үзінділердің мағынасын ашып, асты сызылған тіркестердің қандай мағына беріп тұрғанын айт, сөз құрамына талда-деп тапсырма береміз.

Ақылбек Шаямет халық даналығын өлеңдерінің негізгі арқауы етеді. Халық ұғымында «табиғат» деген қасиетті сөз «туған жер», «өскен ел», «атамекен» деген мағынаны білдіреді. Ақын өз шығармаларында табиғатқа деген сүйіспеншілігі мен адамзатқа тән адамгершілік қасиеттерін аңғартады. Мысалы: «Мөлдір бұлақ» пьесасында «осы таза бұлақтай мөлдір болайық, халықтың болашағы үшін қызмет істейміз деп ант етейік!.....Ортақ мақсат жолында таза болайық. Әйтпесе болашақтан қарғыс аламыз. Жарық сәуле қараңғыны қақ жарып, бәрі-бәрін өз орнына қояды. Тазалық – денсаулықтың бастауы» - деген сөздерін, пьесаның негізгі идеясын оқушыларға ұғындыру қажет. Өйткені бұл мәңгілік адамгершілік тақырып. «Жер бесік кітабынан үзінді» [235 бет].

“Көп” көрген кәрі даланың,
Қалыпты шашы селдіреп,
...Көзіндей нұрлы ананың,
Қарайды көздер мөлдіреп,
Абыржып тұр ма атырап
Ағаштар сыңсып шулайды
Жел тербеп жусан, қурайды
Жүрегім неге тулайды?
Бар дей ме әлде ол түбінде
Келетін басқа бір қайғы-

осы шумақтардың менін ашу, «кәрі дала», «көпті көрген», «шашы селдіреп», «ананың көзіндей», «қайғы» «абыржып» - деген тіркестерді түсіндіріп адам мен табиғаттың арасында қандай байланыс бар? - оны қай жолдан көреміз?- деген сұрақтарға жауап алу т.б жұмыс өткізуге болады.

Тағы бірнеше өлеңдеріне тоқталсақ,

«Наурызда»: Наурызда жаным - ау күн мен түн теңескен,
Өткеннен аманат, барына қанағат,
Аман - сау өтіппіз тағы бір белестен,
Келешек ұрпаққа болмасын жаманат

Тапсырма: астын сызған сөздердің қандай мағына білдіріп тұрғанын айту; септік жалғауларды белгілеу, зат есімдерді теріп жазу.

«Табиғат - адам - өмір» - мәңгілік өзекті тақырыпқа арналған өлеңдерін: «Егер нөсер болмаса», «Көктемгі қар», «Дарқан өлкем», «Дала жолдары», «Пейзаж» (жылдың төрт мезгілі туралы) «Жауын», «Тасу борасын» т.б Кез келген сабақта тиімді пайдалануға болады Қандай тақырыпта болмасын оқыту процесі кезінде қойылатын басты міндет- оқушылардың оқуға деген ынтасын жойып алмау, одан әрі дамыту, оларды ойлауға үйрету, өздігінен шешімдер табуына жетелеу, өзіне деген сенімін тәрбиелеу. Сондықтан сабақта берілетін дидактикалық материал оқушыларға түсінікті, маңызды, қызық, болуы шарт. Айтайын дегенім, Ақылбек Шаяхметтің шығармалары оқушыларға түсінікті, маңызды, әр сабақтың тәрбиелік мақсатын ашатын материал болып табылады.

Ақын өлеңдері мақал мәтелдерге, қанатты сөздерге, ұлағатты сөздерг, синоним, антонимдерге бай. Мысалы, «Қарама – қайшылықтар» [Жер бесік -168 бет]

Өтірік пен шынын,

Кебегі мен ұнын.
Асылы мен құмын,
Көрсен дағы мың сан.
Ажырату қиын.
Көктемі мен қысын,
Астары мен тысын,
Сырты менен ішін
Айыра алмай тұрсаң,
Аз болғаны миың.
Бәйтерек пе, тал ма,
Жас па әлде қарт па,
У ма, әлде балма?
Шыр айналтып қояр
Өмір деген құйын-

Бұл шумақтар бойынша сөздік жұмыс, мәнін ашу, қарсылық мағынасын түсіндіру, қосымша қарама - қарсы құбылыстарды іс- әрекеттерді айту, оқушылардың ойын, тілін, зейінін дамыту жұмыстарын жүргіземіз.

Ақылбек Шаяхметтің «Пирамида» жинағына ерлік, парыз, сенім, ар, махаббат, достық сияқты мәңгі ұғымдар арқау болған. Ақын Басыңа қиын жағдай туғанда, қасыңда сенімді досың болу қажет дегенді білдіреді.

«Досым, саған мың алғыс» өлеңінде:
Өзгеге бас шұлғымай, өз дегенің үшін,
Төзуге болмайтын жерде төзбегенің үшін,
Айтпасаң да арамды көздегенің үшін,
Қасты көрсен, қайнаған қасық қаның үшін,
Досты көрсен жетуге асыққаның үшін,
Жаман әдеттен жақсыны шошытқаның үшін,
Терең судан қаймықпай, шешінгенің үшін,
Көршінің сөзін кек тұтпай, кешіргенің үшін,
Көрпенің бойына қарап көсілгенің үшін,

Досым, саған мың алғыс!-деп досының адамгершілік қасиеттерін айтады.

Өлеңнің мағынасын ашып, «Мен достықты қалай түсінемін» тақырыбына оқушылар шағын шығарма жазады. Күнтізбелік жоспар бойынша «Менің досым» деген тақырып бар. Қазақ тілі сабағында ақын туындыларын пайдалану, яғни қазақ тілін әдебиетпен ұштастыру, пәнаралық байланыс - тілді оқыту процесінде өте тиімді әдіс екені сөзсіз.

ӘДЕБИЕТ ТІЗІМІ:

1. Тыңда туған [Мәтін]: поэма-күнделік/А.Шаяхмет// Искра.-1995.-18 тамыз.-4-16 б.
2. Жер-Бесік [Мәтін]: өлендер мен поэмалар /А.Шаяхмет.-Астана,2004, 240 б.
3. Көзімді ашып көргенім [Мәтін]= Мир моими глазами: жинақ/ А.Шаяхмет.-Қостанай, 2001- 432 б.
4. Мөлдір бұлақ [Мәтін]=Светлый родник: пьесалар// А.Шаяхмет.-Қостанай, 2009- 138 б.
5. Пирамида [Мәтін]: эсселер, толғаулар мен мақалдар //А.Шаяхмет.-Қостанай, 1997-220 б.

«АНЫҚТАЛМАҒАН ТЕНДЕУЛЕРДІҢ ШЕШУ ТӘСІЛДЕРІ».

Байменова Райхан Ержанқызы
Кентау көпсалалы колледжі

Мазмұны

Кіріспе

I-тарау. Анықталмаған теңдеулердің (Диофант теңдеулерді) шешудің теориялық негіздері.

1.1. Диофанттың өмірі мен шығармашылық жұмыстарының мәні мен маңыздылығы.

II-тарау. Анықталмаған теңдеулер және теңдеулер жүйесінің бүтін түбірлерін табудың әдіс-тәсілдері.

2.1. Анықталмаған сызықсыз теңдеулерді шешу әдістері

2.1.1. Көбейткішке жіктеу тәсілі.

2.1.2. Бөлшек өрнектің бүтін мәнін есептеу тәсілі.

2.1.3. Модуль (салыстырым) пайдаланып Диофант теңдеу шешу.

2.1.4. Жұп, тақтық қасиетті пайдалану.

2.1.5. Кері жору тәсілі.

2.1.6. Айнымалының мәнін бағалап, шектеу тәсілі.

Қорытынды

Пайдаланылған әдебиеттер

Кіріспе

Қазіргі уақытта математикамен кәсіби түрде немесе әуесқойлықпен барлығы Диофанттық теңдеу туралы, тіпті Диофанттық анализ туралы естіген болар. Соңғы 15-20 жылдары өзінің алгебралық геометрияға жақындығына байланысты ол «сәнге» айналды. Сонымен қатар анықталмаған анализге атау берген Диофанттың өзі туралы, антикалық заманның қызықты оқымыстыларының бірі туралы ештеңе айтылмаған. Оның еңбектері туралы тарихшылар өздерінің кері көқарасына ие. Олардың көпшілігінің ойынша, Диофант қк, алайда жекелеген әдістерді пайдалана отырып, анықталмаған теңдеулерге ұқсайтын жекелеген есептерді шешумен айналысқан. Осы бағалар туралы біз дәлірек төменде айтатын боламыз.

Сонымен қатар Диофант есептерін қарапайым талдау көрсетіп отырғандай, ол анықталмаған теңдеулерді бүтін сандарда шешу мәселесін қойып қана қойған жоқ және де оларды шешудің кейбір жалы әдістерін берді. Осы орайда айта кету керек, антикалық математикада жалпы әдістер ешқашан шешілетін есептерден бөлек «таза түрінде» сипатталмаған. Диофантпен де жағдай осыған ұқсап тұр. Виет пен Ферма үшін оның әдістері түсінікті болды және олар жаңа есептерді шешу үшін оларды пайдаланады.

Диофант идеяларының дамуы Анри Пуанкаре мен Андре Вейльдің жұмыстарына дейін жалғасты. Сондықтан Диофант анализінің тарихы ерекше қызықты.

Бұл жұмыс анықталмаған теңдеулердің бүтін түбірлерін табуға арналған Диофант әдістеріне және олардың тарихына арналған.

Тақырыптың қажеттілігі мен маңыздылығы

1. Бұл тақырыптың теориялық және практикалық маңызы зор бола тұра программалық курста зерттелмейді.

2.Олимпиадаға дайындық жасаудағы басты тақырыптың бірі Анықталмаған тендеулердің бүтін түбірлерін табуға арналған (диофант тендеуін шешу) есептер болатыны сөзсіз.

3.Диофант тендеу шешу тәсілдері математикалық әр түрлі есептер шешуге қолданылатын маңызды әдіс тәсілдерді қамтиды.

Тақырыптың мақсаты мен міндеттері

Диофант тендеу шешудің және жалпы математика бағытымен топталып алынғандықтан, оқушыларды математиканы оқып үйренуге тәрбиелеу, есеп шығару дағдысын арттыруға тиімді ықпал ететін болады.

Практикалық мазмұндағы мәтін есептерді тендеу және олардың жүйесінің бүтін шешімін табу жолымен шешу арқылы теорияны өмірмен ұштастыра білуге баулу.

Негізгі тәсілді игеру арқылы есептер шығару тәсілдері.

Жұмыстың құрылымы мен көлемі.

Жұмыс кіріспеден,екі тараудан, қорытындыдан және әдебиеттер тізімінен тұрады.Жұмыстың көлемі бет

Бірінші тарауда анықталмаған тендеулердің (Диофант тендеулерді) шешудің теориялық негіздері жөнінде қысқаша шолу жасалған.

Екінші тарауда анықталмаған тендеулердің және тендеулер жүйесінің бүтін түбірлерін табудың әдіс-тәсілдері қаралды.

1-тарау.Анықталмаған тендеулердің (Диофант тендеулерді) шешудің теориялық негіздері.

1.1.Диофанттың өмірі мен шығармашылық жұмыстарының мәні мен маңыздылығы.

Диофант ғылым тарихында едәуір қиын жұмбақтардың бірі.Бізге оның өмір сүрген жылдары және осы салада жұмыс жасағандар туралы белгісіз.Оның еңбектері тұтастай өткізбейтін қараңғының арасындағы жарқыраған алаңға ұқсайды.

Диофант өмір сүрген уақыттың аралығы, мүмкін бес жүз жылды құрайды.Осы аралықтың төменгі шегі ешқандай қиындықсыз анықталады:өзінің көпбұрышты сандар туралы кітабында Диофант б.ғ.д II ғ ортасында өмір сүрген математик Гипсикл Александрскийді бірнеше рет тілге тиек етеді.Бір жағынан Теон Александрийскийдің,белгілі астроном Птолемейдің «Альмагестіне»берген комментаринде Диофант шығармаларының үзіндісі келтірілген.Теон б.э.IV ғ ортасында өмір сүрген.Осымен осы аралықтың жоғарғы шегі анықталады.Сонымен, 500 жыл.

Диофанттың едәуір толық мәтінін шығарушы , француздың ғылым тарихшысы Поль Таннери осы аралықты сүзгіден өткізуге әрекет жасайды.Экспуриалдық кітапханасында ол XI ғасырдағы византиялы ғалым Михайл Пселлдің хатының үзіндісін тауып алды, онда «оқымысты Анатолий Александрийский осы ғылымның едәуір маңызды бөліктерін жинағаннан кейін (белгісіздік дәрежесі және олардың белгіленуін ендіру туралы айтып отыр) оны өзінің досы Диофантқа арнады.

Анатолий Александрийский «Арифметикаға кіріспені» құрастырды,оның үзінділері Ямблих және Евсевийдің бізге дейін келіп жеткен шығармаларында келтіріледі.Бірақ, Анатолий Александрияда б.ғ. III ғ ортасында,тіпті дәлірек айтатын болсақ 270 ж, Лаодаксий деп атайтын Диофантпен достығы осы уақыттан бұрын да орын алуы мүмкін.

Егер, танымал Александриялық математик және Диофант атты Анатолийдің досы бір адам болса, онда Диофанттың өмір сүру уақыты б.з. III ғ ортасы.

Диофанттың «Арифметикасының» өзі «достопочтенды Диониске» арналған.Ол мәтінінен көріп отырғанымыздай , арифметикаға және оны оқытуға қызыққан.Дионисий есімі сол уақытта айтарлықтай таралғанымен, Таннеридің айтуынша «мақтаулы» Дионисияны көрнекі лауазымдарға ие болған дәуірдің белгілі тұлғаларының арасынан іздеу

керек. Міне, 241 жылы Александрийдің Епископы Дионсий деген біреу болды, ол 231 жылдан бастап қаланың христиандық гимназиясына басшылық етті. Сондықтан Таннери бұл Дионисийді өзінің еңбегін арнаған Диофантқа ұқсастырды да Диофант б.э. III ғасырының ортасында өмір сүрді деген тұжырымға келді.

Диофанттың «Арифметика» - шешімделген және қажетті түсініктемелермен қамтылған есептердің жинағы. Сондықтан бір қарағанда, ол теориялық шығарма болып табылады. Алайда мұқият оқысақ, есептердің мұқият таңдалғандығын және толығымен анықталған, қатаң ойластырылған әдістерді көрсету үшін қызмет атқаратындығын көруге болады. Көне заманда қабылданғандай, әдістер жалпы түрде тұжырымдалмайды, біртүпті есептерді шешу үшін қайталанылады.

II-тарау. Анықталмаған теңдеулер және теңдеулер жүйесінің бүтін түбірлерін табудың әдіс – тәсілдері.

2.3. Анықталмаған сызықсыз теңдеулерді шешу әдестері.

2.3.1. Көбейткіштерге жіктеу тәсілі.

1-есеп: $2x^2+3xy+y=35$ теңдеуінің бүтін шешімдерін тап.

Шешуі: $2x^2+3xy+y^2=35 \rightarrow (2x+y)(x+y)=35$

$35=5*7=(-5)*(-7)=1*35=(-1)*(-35)$ және x, y – бүтін сандар болғандықтан байланысты жүйелерді шешу арқылы $(2;3), (-2;9), (-2;-3), (2;-9), (34;-33), (-34;69), (-34;33), (34;69)$ пар сандары теңдеудің шешімі болатынын анықтаймыз.

2-есеп: $x^4-y^4-20x^2+28y^2=107$ теңдеуінің бүтін шешімдерін тап.

Шешуі: $x^4-y^4-20x^2+28y^2=x^4+x^2y^2-x^2y^2-y^4-24x^2+4x^2+24y^2+4y^2-96+96=(x^4+x^2y^2-24x^2)-(x^2y^2+y^4-24y^2)+(4x^2+4y^2-96)+96=(x^2+y^2-24)-(x^2-y^2+4)+96$ болғандықтан берілген теңдеу $(x^2+y^2-24)(x^2-y^2+4)=11$ түрінде жазылуымен қатар $11=1*11=(-1)*(-11)$ болатынын ескеріп алдыңғы есептегідей барлық мүмкін жағдайды қарастыру арқылы $(2;-3), (-2;-3), (4;3), (-3;-3), (-2;3), (2;3), (-4;3), (4;-3)$, шешімдерін табамыз.

3-есеп: $1+x+x^2+x^3=2^y$ теңдеуінің бүтін шешімдерін тап.

Шешімі: Берілген теңдеуді $(1+x)(1+x^2)=2^y$ деп түрлендірейік. Бұдан $1+x$ және $1+x^2$ сандары 2^y -нің бөлгіштері болады. Немесе $1+x=2^m, 1+x^2=2^{y-m} \rightarrow x=2^m-1, x^2=2^{y-m}-1$ бұдан $2^{2m}+2^{m-1}+1=2^{y-m}-1$ немесе $2^{y-m}+2^{m-1}-2^{2m}=2$ болады. Төмендегі жағдайларды қарастырайық.

1) $m=0$ болсын. $2^y+2-1=2$ немесе $2^y=1 \rightarrow y=0$ және $1+x=2^m \rightarrow x=0$.

2) $m>0$ болсын. $2^{y-m-1}+2^m-2^{2m-1}=1$ және $2^m, 2^{m-1}$ –лар бүтін 2^{y-m-1} –бүтін және $2^{y-m-1}(1+2^{2m-y+1}-2^{3m-y}=1), \rightarrow 2^{y-m-1}=1, 1+2^{2m-y+1}-2^{3m-y}=1$ немесе $y-m-1=0, 2m-y+1=3m-y \rightarrow m=1, y=2, x=2^m-1-1$ олай болса теңдеудің $(0;0), (1;2) \geq 4$ -есеп: $xy=x+y$ теңдеуінің бүтін шешімін тап.

Шешімі: Теңдеуді $xy-x-y+1=1 \rightarrow (x-y)(y-1)=1$ түріне келтірейік. $1=1*1=(-1)*(-1)$ және x, y – бүтін сандар болатынын пайдаланып мүмкін екі жағдайды қарастыру арқылы $(0;0), (2;2)$ шешімдерін табамыз.

2.3.2. Бөлшек өрнектің бүтін мәнін есептеу тәсілі.

1-есеп: $2x^2-2xu+9x+y=2$ теңдеуінің бүтін шешімдерін тап.

Шешуі: Берілген теңдеуді $y=\frac{2x^2+9x-2}{2x-1}=x+5+\frac{3}{2x-1}$ түріне келтірсек y бүтін сан болу үшін $\frac{3}{2x-1}$

бөлшегі бүтін мәнді қабылдау керек. Мұның төмендегі төрт мүмкіндігі бар.

а) $2x-1=1$, б) $2x-1=3$, в) $2x-1=-1$, г) $2x-1=-3$, Сондықтан теңдеудің бүтін шешімдері $(1;9), (2;8), (0;2), (-1;3)$ пар сандары болады.

2-есеп: $\begin{cases} x^2 - y^2 - z^2 = 1 \\ x - z - y = 3 \end{cases}$ теңдеулер жүйесінің бүтін шешімдерін тап.

Шешімі: 2-теңдеуден $x=y+z-3$ -ті 1-теңдеуге қойсақ $yz-3y-3z+4=0$ болады да $y=$;

3-есеп: $x^3-13xu+y^3=13$ теңдеуінің бүтін сандар жиынында неше шешімі бар.

Шешімі: $x+y=s$, $xy=t$ ауыстыруын орындау арқылы берілген тендеуді $s^3-3st-137=13$ немесе $t=\frac{s^3-13}{3s+13}$ түріне келтірейік. Бұдан $27t=\frac{27s^3-13*27}{3s+13}=9s^2-39s+169-39s\frac{13(13^2+27)}{3s+27}$ t – бүтін сан болғандықтан $\frac{13*196}{3s+13}$ бүтін сан болу керек. Сондай-ақ $s^2-4t=(x-y)^2 \geq 0$ $s^2-4\frac{s^3-13}{3s+13} = \frac{3s^3+13s^2-4s^3+52}{3s+13} = \frac{s^2(13-s)+52}{3s+13} \geq 0 \rightarrow -4 \leq s \leq 13$
 $1 \leq 3s + 13 \leq 52$, $3s+13=1(3)$ және $13*96=2^2*7^2*13$ санының осы қасиеттерге үйлесетін бөлгіштерін тапсақ: 1;4;7;13;28;49;52 болады да S сан сәйкес -4;-3;-2;0;5;12;13; мәндерін қабылдайды. Бұған сәйкес t -нің мәндері $t=-77,-10,-3,-1,4,35,42$, x, y – тер $z^2-sz-t=0$ тендеуінің түбірлері болады. Бұл тендеуді s, t –нің табылған мәндерінде шешсек (7;5), (7;6), (7;12), (1;3), (1;-1), (1;4), (-5;2) деген 7 шешім шығады да x, y симметриялы екенін ескерсек есептің бүтін сандар жиынында $7*2=14$ шешімі болады.

2.3.3. Модуль (салыстырым) пайдаланып Анықталмаған тендеуді шешу.

1-Есеп: $x^2+5y^2=20z+2$ тендеуін бүтін сандар жиынында шеш.

Шешімі: Берілген тендеуді $x \equiv 2 \pmod{5}$ түрінде жазуға болады. Егер $x=5k \rightarrow x^2 \equiv 0 \pmod{5}$, $x=5k+1 \rightarrow x^2 \equiv 1 \pmod{5}$, $x=5k+2 \rightarrow x^2 \equiv -1 \pmod{5}$ болатындықтан тендеудің бүтін шешімі жоқ.

2-Есеп: $19x^3-91y^2=1991$ тендеуінің бүтін шешімін тап.

Шешімі: Тендеуді түрлендіріп

$19(x^3-100)=91(1+y^2) \rightarrow 19(x^3-2)-19*98=91(1+y^2)$ түріне келтірейік. $91 \equiv 0 \pmod{7}$, $(19*7)=1x^3 \equiv 0 \pmod{7}$ – ге келтірейік. $x \equiv 0; 1; 2; 3; 4; 5; 6 \pmod{7}$ немесе $x=7k; 7k+1; 7k+2; 7k+3; 7k+4; 7k+5; 7k+6$ жағдайларын тексеріп көрсек $x^3 \equiv 2 \pmod{7}$ тендеудің шешімі жоқ екені дәлелденеді.

3-Есеп: 3^n+55 саны бүтін квадрат болатын барлық натурал-сандарын тап.

Шешімі: $3^n+55=s^2$, $s \in \mathbb{N}$ (1) дейік

а) $n=2m+1$ $3^{2m+1} \equiv 3 \pmod{4} \rightarrow 3^{2m+1} \equiv 3 \pmod{4}$ $55 \equiv 3 \pmod{4}$ болатындықтан тендеу $s^2 \equiv 2 \pmod{4}$ түріне келеді де $s^2 \equiv 0; 1 \pmod{4}$ болатындықтан бұл жағдайда есептің шешімі жоқ.

б) $n=2m$ (жұп сан) болсын. Бұл жағдайда (1) тендеуінің $s^2=(3^m)^2+55$ немесе $(s-3^m)(s+3^m)=55$ түріне келтірейік, $55=1*55=5*11$ және $s-3^m+s+3^m$ болатынын ескерсек

$$1.s-3^m=1; s+3^m=55$$

$$2.s-3^m=5; s+3^m=11 \text{ бұл жүйелерін шешу арқылы}$$

$$а) m=3, s=28 \rightarrow n=6$$

б) $m=1, s=8 \rightarrow n=2$ мәндерінде 3^n+55 өрнегінің мәні бүтін санының квадраты болатынына көз жеткіземіз.

2.3.4. Жұп, тақтық қасиетті пайдалану.

Есеп 1: $x^3+y^3-3xy=2$ тендеуінің бүтін шешімін тап.

Шешімі: а) x, y екеуі бірдей немесе қай біреуі тақ болса теңсіздіктің сол жағы тақ сан болады да бұл жағдайда шешімі жоқ.

б) x, y екеуі де жұп болсын немесе $x=2m, y=2n$. Берілген тендеуді түрлендірсек $2(2m^3+2n^3-3mn)=1$ болатындықтан шешімі жоқ.

Есеп 2: $x^2+y^2=2006$ тендеуінің бүтін шешімі болмайтынын дәлелде.

Шешімі: а) x, y екеуі де жұп немесе біреуі жұп, біреуі тақ болса сол жағы 4ке бөлінеді де оң жағы бөлінбейтіндіктен шешімі жоқ.

б) $x=2z+1, y=2t+1$ болсын $z^2+z+t^2+t=501 \rightarrow z(z+1)+t(t+1)=501$ тендеуінің сол жағы жұп, оң жағы тақ болатындықтан шешімі жоқ.

Есеп 3: $y^2+9=x^3$ тендеудің бүтін шешімін тап.

Шешімі: а) x -жұп сан болсын. Бұл жағдайда берілген тендеу $y^2 \equiv -1 \pmod{4}$ салыстырымына келеді. Бұл салыстырымның шешімі болмайды.

б) x -тақ сан болсын. Тендеуді

$$y^2+1=x^3-8=(x-2)(x^2+2x+4) \text{ түріне келтірейік.}$$

$A=x^2+2x+4=(x+1)^2+3=-1(4)$ сондықтан A санының жай бөлгіштерінің қай бірі $p=-1(4)$ түрінде болады. $A \equiv p \rightarrow y^2+1 \equiv p$ немесе $y^2 \equiv -1(p)$ бұл тендіктің екі жағын $\frac{p-1}{2}$ дәрежеге шығарсақ $y^{p-1} \equiv -1(p)$ болады. Келесі жағынан $(y;p)=1 \rightarrow$ Ферманың кіші теоремасы бойынша $y^{p-1} \equiv 1(p)$ болуға тиіс. Қайшылыққа келіп тендеудің бүтін шешімі болмайтыны дәлелденді.

2.3.5. Кері жору тәсілін керектену.

Есеп 1: $x^2+y^2=3t^2$ бүтін шешімдерін тап.

Шешімі: $x=y=t=0$ шешімі болады.

а) x, y, t үшеуі де нөлден өзгеше деп алайық. $(x; y; t)=d$ десек $x=dx_1, y=dy_1, t=dt_1$ және $(x_1; y_1; t_1)=1 \rightarrow x_1^2+y_1^2=3t_1^2 \rightarrow x_1^2+y_1^2:3 \rightarrow x_1; y_1$ екеуі де 3-ке бөлінуі шарт $x_1=3x_2; y_1=3y_2 \rightarrow 3(x_2^2+y_2^2)=t_1^2 \rightarrow t_1:3$. Бұл $(x_1; y_1; t_1)=1$ дегенге қайшы келеді.

б) $x; y; t$ сандарының қай бірі нөлге тең болатын жағдайларда да жоғарғымен бірдей шешім болмайтынын дәлелдеу қиын емес.

Есеп 2: $x^5+3x^4y-5x^3y^2-15x^2y^2+4xy^4+12y^5=33$ тендеуінің бүтін шешімі болмайтынын дәлелде.

Шешімі: Тендеудің сол жағын көбейткіштерге жіктеп, $(x+3y)(x+y)^*$

$(x-y)(x+2y)(x-2y)=33$ түріне келтіреміз. Керісінше тендеудің x_0, y_0 бүтін шешімі бар делік. $x_0^5 \neq 0$ болғандықтан $y_0 \neq 0 \rightarrow x_0+3y_0, x_0+y_0, x_0-y_0, x_0+2y_0, x_0-2y_0$ сандары әртүрлі. Ал 33 санында $(-1) 1 (-3) -11 (-1) 1 3 (-11)$ деген әртүрлі 4 көбейткіш қана болуы мүмкін.

2.3.6. Айнымалының мәнін бағалап, шектеу тәсілі.

Есеп 1: $6x^2+5y^2=74$ тендеуінің бүтін шешімін тап.

Шешімі: Берілген тендеуді $6(x^2-4)=5(10-y^2)$ түріне келтірейік. Бұдан $x^2-4=5u, 10-y^2=6v$ немесе $u=v$ болуы тура. $\rightarrow u, v$ айнымалылары үшін 0 және 1-ге тең болатын екі ғана мүмкіндік бар. $u=v=0$ болса тендеудің бүтін шешімі жоқ $u=v=0$ кезде бұдан $(3; 2), (3; -2), (-3; 2), (-3; -2)$ шешімдерін аламыз.

Есеп 2: $x(x+1)(x+7)(x+8)=y^2$ тендеуінің бүтін шешімдерін тап.

Нұсқау: $x^2+8x=z$ деп алып z^9 болғанда $z^2+7z=y^2$ саны $(z+3)^2$ –мен $(z+4)^2$ сандарының арасында болатындығына көз жеткіземіз. Бұдан z^9 болғанда шешім жоқ екенін анықтадық. Енді $z \leq 8$ болғандағы x -тің мәндерінде тендеудің шешімін табу қажет.

Есеп 3: $x^2+xy+y^2=x^2y^2$ тендеуінің бүтін шешімдерін тап.

Нұсқау: Тендеуді $(x+y)^2=xy(xy+1)$ түріне келтіріп, $xy \neq 0$ болса $x+y, x-y$ сондай-ақ $x-y-1$ болса $(x+y)^2$ сандары бүтін мән қабылдамайтынына көз жеткізу қажет.

Есеп 4: $x(x+1)(x^2+x+2)=2y^2$ тендеудің бүтін шешімдерін тап.

Нұсқау: $x(x+1)$ жұп $\rightarrow y$ -жұп болатынына көз жеткіз. $x(x+1)=2z, y=2t$ десек $z(z+1)=2t^2 \rightarrow z=2a^2$ немесе $z+1=2b^2$ түрінде болатынын ескеріп 2 жағдайды жеке жеке алып көр.

Жауап: а) $(0; 0), (-1; 0)$

б) $(1; 2), (1; -2), (-2; 2), (-2; -2)$

Есеп 5: $x^4+x^3+x^2+x+1=y^2$ тендеуінің теріс емес бүтін шешімдерін тап.

Нұсқау: Тендеуді $(x^2+\frac{x}{2}+\frac{3}{8})^2+\frac{5}{8}+\frac{55}{64}=y^2$ түріне келтір.

$8y^2-8x^2-4x+3$ немесе $2y^2-2x^2-x+1$ тендігінің екі жағын квадратта және берілген тендеуді пайдаланып x -тің мәнін шекте.

Қорытынды

Орта мектепте анықталмаған тендеулердің бүтін түбірлерін табудың қарапайым әдістері қарастырылады. Оқушылар анықталмаған тендеулердің шешудің таңдау тәсілі, дербес шешімдерін алтыншы сыныптан бастап үйренеді. Әсіресе, бұл тендеулердің бүтін шешімдерін табу мәселелері қарастырылады. Бұл дипломдық жұмыста Диофант тендеулердің

бүтін шешімдерін табудың әдіс-тәсілдері жинақталып, оларды жалпылау арқылы жалпы әдіс қорытындыланған. Диофанттық тендеулердің бүтін шешімдерін табудағы оқушылардың логикалық ойлауын қалыптастыру, математикаға қызығушылықты арттыру, байқағыштыққа, шапшаң есептеу және шешу дағдыларын қалыптастыру, өзіндік ізденуге жол ашу, математика әлемінің сырларын анықталмаған тендеулер арқылы ашудағы проблемалық есептерді орта мектепке пайдалану мәселелері қарастырылды.

Бүтін сандар адамдарды ерте дәуірлерден бері қызықтырып келеді. Ежелгі грек-рим шежірелерінде, сол дәуірдің өзінде-ақ бүтін сандар арифметикасын күнделікті өмірдің қажеттілігінен де тереңірек, кеңірек зерттеп үйренгені туралы мәлімет айтылады. Бүтін сандардың қасиеттерін зерттеумен ертедегі гректің данышпан ғалымдары Евклид, Пифагор, Диофант тағы басқалары айналысқан.

Евклид (біздің заманымыздан бұрынғы IV ғасыр) жай сандардың ақырсыз көп екенін және басқа қасиеттерін дәлелдеген болса, Эратосфен (б.э.б. 384-322) берілген саннан үлкен емес жай сандар кестесін түзудің тәсілін ұсынған.

Пифагор (б.э.б. 580-500) натурал сандардың қатынасы арқылы музыканы зерттеген. Натурал сандарды зерттеп үйренгені соншалықты, натурал сандарға түрлі атаулар беріп, адам тағдырын сандардың қасиеті арқылы болжаған. Келешекте дүниені сан басқарады, сан дүниенің негізі деген мистикалық пайымдаулар жасауға дейін барған. Диофант анықталмаған тендеулерді бүтін сандарда шешуді қарастырған.

Бүтін сандардың тамаша қасиеттерін көп зерттеген ғалымдардың бірі – француздың атақты математигі П. Ферма (1601-1665). Ол өзінің атымен аталған бірнеше теорема қалдырған.

Математика тарихында анықталмаған тендеулерді бүтін сандарда шешумен бірінші болып, III ғасырда өмір сүрген грек математигі Диофант айналысқан. Сондықтан анықталмаған тендеулерді кейде **диофанттық тендеулер** деп те атайды. Анықталмаған тендеулердің, негізінен, бітін шешімдерін табу қарастырылады.

Практикалық өмірде, атап айтқанда халық шаруашылығы өркендеуімен байланысты техникалық мәселелерде анықталмаған тендеулердің бүтін шешімдерін табу – ғылымда болсын немесе техникалық мәселелерде болсын негізгі проблемалардың бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Бейсеков Ж, Рахымбек Д, Шарипов Т.А. – Орта мектепте математиканы оқытудың әдістемесіне арналған оқу құралы – Шымкент 2003, -180 бет.
2. Бидосов Ә. – Орта мектепте математиканы оқыту методикасы. – Алматы, 1992.-224б.
3. Брадис В.Н. методики преподавания математики в средней школе.-М.Учпедгиз,1951.-504стр.
4. Көбесов А. – Орта мектепте математиканы оқыту методикасы. – Алматы, 1989.-86б.
5. Математика пәні бойынша қазақ мектептеріне арналған бағдарлама (5-9 сыныптар) Алматы, 1999.-24 бет.
6. Мұқашев Ә.Қ, 5-6 сыныптарда математиканы оқытудың кейбір мәселелері.-Алматы Рауан.-1991.-144бет.
7. Оразалиев А. - математикалық сөйлемдер.-Алматы, 1996. – 68 бет.
8. Груденов Я.И. – совершенствование методической работы учителя математики. Кн для учителя.-М:Просвещение,1990.-224с.
9. Репьев В.В. – Общая методика преподавания математики.-М.Учпедгиз,1958.-223стр.
10. Баймұханов Б.Б, - математика есептерін шығару.-Алматы мектеп 1988.

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Байменова Тамара Булатовна
Высший аграрно-технический колледж, УОАЗКО, г.Уральск

Ключевые слова:

Коммуникативная компетентность, компетентностный подход, коммуникативные технологии

Коммуникативная компетентность становится одной из главных составляющих профессионального уровня специалиста любой сферы в современных условиях.

В рамках компетентностного подхода доминирующим является представление не просто о наращивании объема знаний, а о приобретении разностороннего опыта деятельности. Его актуальность заключается в том, что:

- образовательный результат соответствует общей цели образования — подготовке гражданина к активной социальной адаптации, самостоятельному жизненному выбору, к началу трудовой деятельности и продолжению профессионального образования;
- в нем соединяются интеллектуальная, навыковая и эмоционально-ценностная составляющие образования;
- содержание образования, в т. ч. и стандарты, должно перестраиваться по критерию результативности, которая, однако, выходит за границы знаний, умений и навыков (ЗУН);
- компетентность выпускника, заложенная в образовательных стандартах, повлечет за собой существенное изменение не только в содержании образования, но и в способах его освоения, а значит, в организации образовательного процесса в целом [1].

В отличие от деятельностного подхода, приоритетом которого является интеллектуальное развитие человека, компетентностный подход делает акцент на формировании способности и готовности индивида к практическому социальному действию. В сравнении с личностным — развитие личности в рамках компетентностного подхода ограничивается развитием лишь тех личностных качеств, которые необходимы для освоения ключевых компетенций, хотя общая установка учитывать личностные возможности и потребности сохраняется. В отличие от культурологического подхода, ориентация компетентностного подхода на освоение определенного набора компетенций конкретизирует сферы культуры, которые рассматриваются как значимые с точки зрения образования [2].

Главная цель компетентностного подхода в преподавании русского языка и литературы заключается в формировании всесторонне развитой личности студента, его теоретического мышления, языковой интуиции и способностей, овладение культурой речевого общения и поведения. Предмет должен быть направлен на формирование коммуникативных навыков учащихся, чтобы учащиеся могли в любой стандартной и нестандартной ситуации высказать свою точку зрения, доказать и обосновать при необходимости, умело вести диалог в условиях межкультурной коммуникации.

Коммуникативная компетенция - это овладение всеми видами речевой деятельности и основами культуры устной и письменной речи, умениями и навыками использования языка в различных сферах и ситуациях общения, соответствующих опыту, интересам, психологическим особенностям обучающихся [3].

Вся жизнь человека протекает в постоянном общении, поэтому формирование коммуникативной компетенции имеет особую значимость и ей следует уделять пристальное внимание: она влияет на учебную успешность, от неё зависит эмоциональное благополучие в коллективе, она является ресурсом эффективности и благополучия студента и в будущей взрослой жизни.

Большой проблемой является сейчас очень низкий уровень коммуникативной компетенции у студентов колледжей. Причины:

- снижение уровня читательской культуры;
- снижение уровня индивидуального словарного запаса;
- низкий уровень сформированности индивидуально-личностных оснований для коммуникативной компетентности.

В связи с этим процесс обогащения словарного запаса студентов – важный этап организации профессионально-ориентированного изучения русского языка. Если процесс обучения русскому языку построить в контексте будущей специальности путем формирования понятия о термине как о языковой единице, то данная система обеспечит формирование коммуникативной компетенции в специальной системе речевой коммуникации.

Основным условием эффективности профессионально-ориентированной методической системы обучения русскому языку является комплексное использование ее компонентов – содержания терминологического и текстового минимумов, коммуникативно-деятельностного метода освоения профессиональных терминов и интеграции традиционных и активных методов обучения [4].

При подготовке к занятиям я уделяю большое внимание изучению терминов (правильному их написанию и произношению, употреблению в письменной и устной речи). С этой целью провожу терминологические диктанты, а затем задаю домашнее задание написать и выучить определение каждого термина. На следующем уроке учащиеся по определениям отгадывают термины друг друга, тем самым используя их в речевой ситуации пополняют свой словарный запас.

Основные задачи при работе с текстом – это понимание, рефлексия, использование.

В соответствии с критерием учебно-методической целесообразности текст должен быть доступным и не содержать большого количества неизвестной лексики. В этих целях текстовый материал, извлеченный из специальных журналов, учебников, учебных пособий, монографий, энциклопедий, мною адаптируется (подвергается сокращению). Это относится и к содержательной стороне текста – информации, заложенной в нем.

Методы и приемы при работе с текстом.

Глубокому осмыслению текста способствует использование «*Ромашки Блума*». Начиная с простых вопросов, учимся составлять вопросы уровня анализа и синтеза.

Прием «*Пчелиный улей*»

Каждая группа, работая с одним и тем же учебным текстом, выполняет определенное задание, например:

- 1 группа – отвечает на вопросы к тексту;
- 2 группа – используя текст, отгадывает кроссворд;
- 3 группа – заполняет таблицу (кластеры);
- 4 группа – придумывает свои вопросы по тексту для всех учащихся.

Прием «*Воспроизведение текста*»

- написать текст на доске;
- воспроизвести его несколько раз;
- постепенно стирать слова (начиная с простых и известных учащимся);

Задача для учащихся: запомнить данный текст и воспроизвести его.

Учебный диалог

Многие активные методы характеризуются созданием в учебном процессе конкретных ситуаций, игровой обстановки, которая достигается введением ролей и взаимодействием обучающихся. Целью каждого занятия считаю развитие разговорной речи студентов во время работы над диалогом.

В числе речевых упражнений, формирующих навыки как диалогической, так и монологической речи, я предлагаю студентам составить или прочитать *краткий ситуативный рассказ*. *Рассказ читается, комментируется, обсуждается, делаются выводы*. Такая работа заставляет студентов мыслить, искать пути решения речевой задачи.

Это задания, например: *найдите смысловые центры участников диалога; выделите основную и конкретизирующую информацию; сверните диалог и передайте его содержание 2-3 предложениями; определите тематически завершённые отрезки диалога и др.*

С целью отработки навыков публичного выступления даю учащимся домашнее задание подготовить устное выступление (можно на одну единую тему или свободная тематика). В момент выступления остальные учащиеся оценивают ответ товарища по специальному плану анализа речи.

План анализа ответа

1. Как раскрыта тема? (полностью, в основном, частично, не раскрыта)
2. Как изложен материал? (связно, правильно, точно)
3. Какие нарушения допущены в последовательности изложения материала?
4. Трубует ли ответ дополнения, уточнения?
5. Удачно ли начало сообщения?
6. Как употреблены слова и выражения, не характерные для научного стиля?
7. Приведены ли примеры, необходимые для объяснения и подтверждения каждого из теоретических положений?
8. Общая оценка ответа

Игровые занятия

Игровые занятия закрепляют и активизируют речевой материал, внедряемый в речевую компетенцию студентов в процессе выполнения упражнений. Каждая игра моделирует определенную реальную ситуацию профессионального общения. Во время игровых занятий студенты обучаются разрешать коммуникативные интенции, процесс реализации которых и составляет программу общения в ситуации.

Таким образом, владение навыками профессионального общения обеспечивает не только получение и накопление знаний студентами по определенным специальностям колледжа, но и процесс языковой коммуникации в учебной деятельности. Использование активных методов обучения на занятиях русского языка решает важную психологическую проблему мотивации в обучении, усиливая профессиональную направленность преподавания.

Список литературы

1. Иванова Е. О. Компетентностный подход в соотношении со знаниево-ориентированным и культурологическим / Интернет-журнал «Эйдос» (<http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-23.htm>).
2. Цветкова С. Е. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции у студентов экономических специальностей (теоретико-методологические основания исследования): монография / С. Е. Цветкова. — Н. Новгород: ВГИПУ, 2008. — С. 17.
3. Современные технологии обучения: Методическое пособие по использованию интерактивных методов обучения/Под ред. Г.В.Борисовой. Спб, 2012.
4. Сергеев И.С., Блинов В.И. Как реализовать компетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности: Практическое пособие.- М.:АРКТИ, 2017.
5. Современный урок. Монографии. М.И.Махмутова. Педагогика.,2016

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИРТУАЛЬНЫХ МОДЕЛИРУЮЩИХ ЛАБОРАТОРИЙ КАК МЕТОД ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЕКТНОЙ-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Шинкевич С.А.

преподаватель специальных дисциплин, педагог-исследователь
КГКП «Рудненский политехнический колледж»

Аннотация: в статье рассмотрены актуальные вопросы организации исследовательской деятельности обучающихся в режиме моделирования существующих процессов при помощи виртуальных лабораторий.

Ключевые слова: обучение, исследовательская работа, виртуальные моделирующие программы и лаборатории.

Главным смыслом исследования в сфере образования есть то, что оно является учебным. Это означает, что его главной целью является развитие личности учащегося, а не получение объективно нового результата, как в "большой" науке. Если в науке главной целью является производство новых знаний, то в образовании цель исследовательской деятельности - в приобретении учащимся функционального навыка исследования как универсального способа освоения действительности, развитии способности к исследовательскому типу мышления, активизации личностной позиции учащегося в образовательном процессе на основе приобретения субъективно новых знаний (т. е. самостоятельно получаемых знаний, являющихся новыми и личностно значимыми для конкретного учащегося).

Проблеме научно-исследовательской подготовки студентов в настоящее время в педагогических исследованиях уделяется достаточно большое внимание. При этом в качестве основополагающего выделяется принцип интеграции учебной и научно-исследовательской работы, одним из способов реализации которого является вовлечение студентов в различные формы научно-исследовательской деятельности.

Современные программные средства и продукты позволяют за счет использования компьютерной техники разрабатывать имитационные модели практически любого технологического оборудования с требуемым набором параметров реальности.

В настоящее время для повышения эффективности исследовательской подготовки студентов учебных заведений используются виртуальные учебные лаборатории и виртуальные исследовательские лаборатории.

В Рудненском политехническом колледже в исследовательской работе обучающиеся активно используются различные моделирующие программы, такие как, MatLab, ViSSim, MathCad и др.

Например, при выполнении обучающимся научно-практического исследовательского проекта модернизации электропривода станка с ЧПУ производится оптимизация системы автоматического регулирования скорости обработки деталей с помощью программы ViSSim.

Сначала перед обучающимся поставлена задача. Одной из приоритетных задач на современном этапе развития машиностроения является комплексная механизация и автоматизация технологических процессов механической обработки. В условиях мелкосерийного и серийного производства, на которые приходится около 75 % продукции машиностроения, эта задача решается путем внедрения станков и станочных комплексов с числовым программным управлением (ЧПУ).

Оборудование с ЧПУ совмещает гибкость универсального и высокую производительность специального автоматического оборудования, что существенно меняет характер производства, делает его мобильным, удовлетворяющим требованиям по

непрерывному усовершенствованию и обновлению продукции машиностроения. Однако такое оборудование является достаточно сложным, а его приобретение связано с большими финансовыми затратами, поэтому проблема эффективного использования станков с ЧПУ является приоритетной для большинства предприятий машиностроения и неразрывно связана с необходимостью подготовки инженерных кадров в области внедрения и эксплуатации такого технологического оборудования.

Первоначальным этапом являлся выбор типа электропривода. Затем на основе этого выбирается двигатель, силовой тиристорный преобразователь, трехфазный силовой трансформатор для питания комплектного тиристорного электропривода постоянного тока и контроллер.

Управление скоростью двигателей двухзонное с зависимым управлением током возбуждения. САУ скорости состоит из двух частей.

Первая часть управляет скоростью двигателя в первой зоне – регулирование скорости от 0 до основного значения. Регулирование скорости производится изменением подводимого к якору напряжения от 0 до номинального значения. Рассматриваемая часть двухзонной системы представляет собой двухконтурную систему подчинённого регулирования скорости с внутренним контуром регулирования тока якоря и внешним контуром регулирования скорости.

Передаточные функции регулятора тока и регулятора скорости соответствуют пропорционально-интегральным звеньям.

Регулирование скорости во второй части осуществляется двухконтурной системой регулирования потока возбуждения и внешним контуром регулирования ЭДС.

При регулировании скорости во второй зоне напряжение на якоре двигателя остаётся неизменным, равное номинальному значению. А регулирование скорости от основного до максимального значения происходит за счёт ослабления тока возбуждения. При этом ЭДС двигателя сохраняется равная номинальному значению во всём диапазоне второй зоны.

Исследование САР скорости вращения двигателя станка с ЧПУ требует много временных затрат и имеет большую вероятность ошибок.

Для исследования САР скорости вращения двигателя станка с ЧПУ была применена программа виртуального моделирования ViSSim, что существенно облегчает работу учащегося над научно-исследовательской темой проекта.

Задача анализа состояла в исследовании проектируемой САР на устойчивость и определение параметров качества.

Объектом регулирования САР скорости резания является двигатель постоянного тока. Для исследования проектируемой системы была построена линейная механо-динамическая модель ДПТ, частично отражающая динамику физических процессов, происходящие в нем.

Семейство статических характеристик (EMX) ДПТ были получены экспериментально (рисунок 1), подавая относительно медленно растущее возмущение (момент сопротивления на валу), одновременно разворачивая этим сигналом осциллограмму по горизонтали.

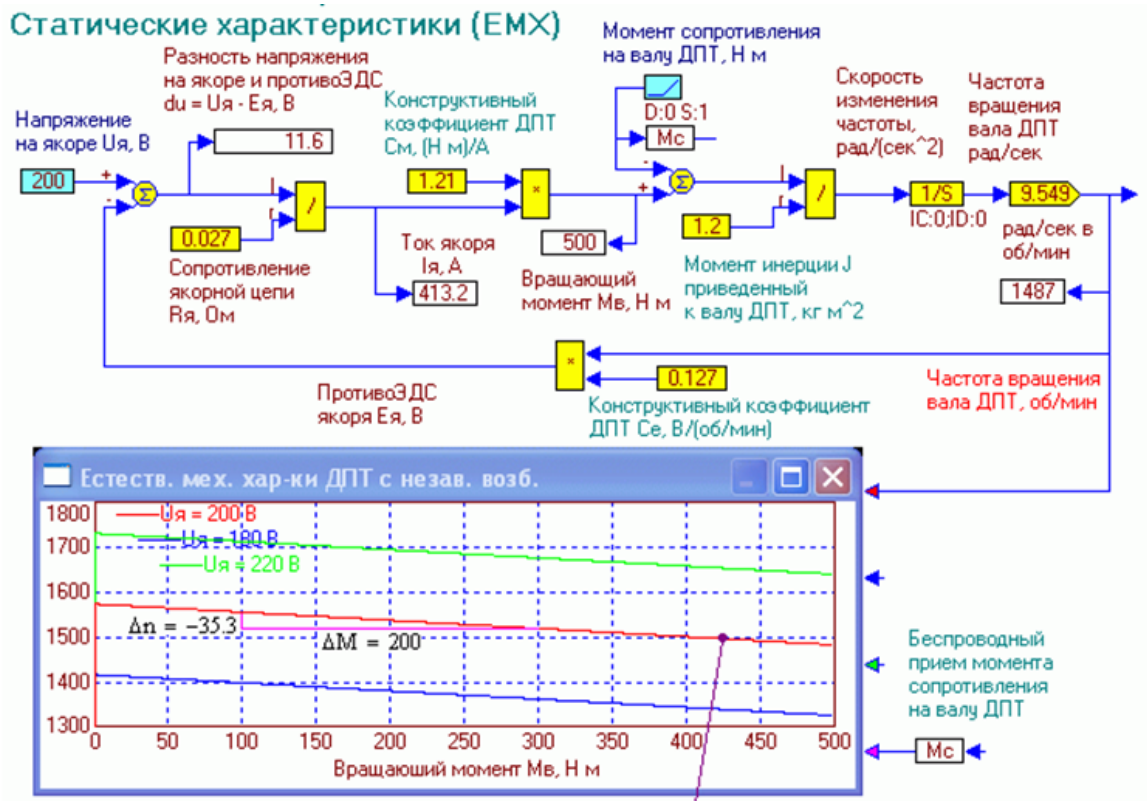

Рисунок 1- Семейство статических характеристик ДПТ

Поскольку разрабатываемая САР представляет собой систему с подчиненным регулированием, то анализ ее проходил последовательно по контурам.

Контур регулирования тока якоря удачно оптимизирован ПИ-регулятором.

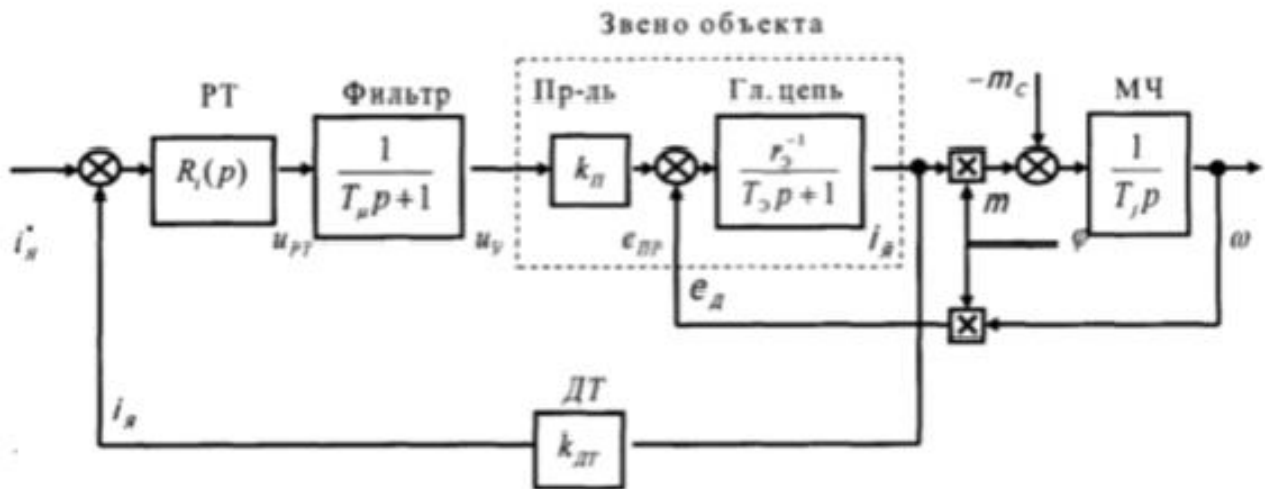

Рисунок 2- Структурная схема контура регулирования тока

Для синтеза контура магнитного потока используется эквивалентное представление объекта регулирования. Для данного контура методом настройки на модульный оптимум подобран ПИ регулятор.

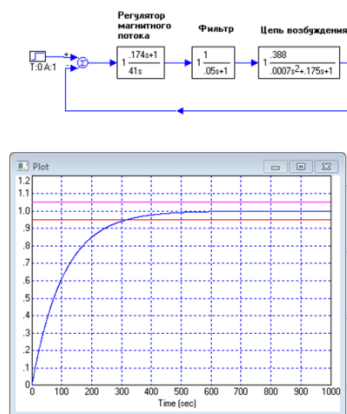

Рисунок 3- Контур магнитного потока

По переходной характеристике контура скорости студент может сделать вывод, что система устойчива, имеет небольшое не превышающее пяти процентов перерегулирование, ошибка регулирования равна нулю. Время переходного процесса 0.5 секунд (рисунок 4).

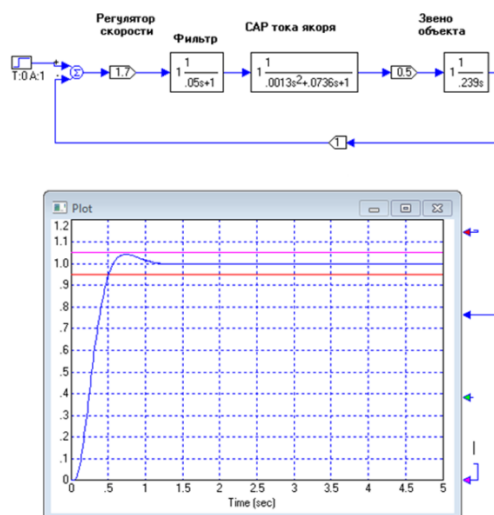

Рисунок 4- Контур скорости

Таким образом, виртуальная лаборатория обладает полным набором свойств, характерных для традиционной организации научных исследований. Вовлечение обучающихся в виртуальное научно-исследовательское пространство способствует формированию у них современной научной картины мира.

Повышение качества образования и формирование у учащихся ключевых компетенций – важнейшая задача модернизации технического и профессионального образования, которая предполагает формирование активной самостоятельной позиции обучающихся; развитие общеучебных умений и навыков, в первую очередь, исследовательских, рефлексивных, самооценочных.

Формирование исследовательских умений, организация исследовательского обучения в колледже является одной из самых актуальных проблем, так как государственный образовательный стандарт предполагает формирование умения обучающихся самих получать ответы на поставленные вопросы. Выпускник должен уметь самостоятельно мыслить, видеть и творчески решать возникающие проблемы. Это условие получает особую актуальность в современном динамично развивающемся информационном пространстве.

Список литературы

1. Белоконова, С.С. Web-технологии в профессиональной деятельности учителя: учебное пособие: [12+] / С.С. Белоконова, В.В. Назарова. – Москва; Берлин : Директ-Медиа, 2020. – 179 с. : ил., табл.
2. Письменский Г. И. Дистанционное и виртуальное обучение. – Москва : Современный гуманитарный университет, 2015. – № 12(102). – 128 с.
3. Трухин А. В. «Об использовании виртуальных лабораторий в образовании» // Открытое и дистанционное образование. – 2002. – № 4.
4. Балла О.М. Инструментальное обеспечение современных станков с ЧПУ. Учебное пособие. - М.: Лань, 2017. - 200 с.
5. Тишенина Т.И.; Фёдоров Б.В. Токарные станки и работы на них. - М.: Машиностроение, 2002.
6. Теория автоматического управления: учеб. для машиностроит. спец. вузов / В. Н. Брюханов, М. Г. Косов, С. П. Протопопов [и др.]; под ред. Ю. М. Соломенцева. – 3-е изд., стер. – М.: Высш. шк., 2000. – 268 с.
7. Мирошник, И. В. Теория автоматического управления. Линейные системы / И. В. Мирошник. – СПб. : Питер, 2005. – 336 с.

ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ ПРИ ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ

Корчемный Анатолий Николаевич

КГКП «Костанайский колледж автомобильного транспорта»
Управления образования акимата Костанайской области, Костанай, Казахстан

***Аннотация:** В статье рассматриваются возможности интерфейса программного обеспечения при формировании культуры общения, навыков взаимодействия при дистанционном формате обучения.*

***Ключевые слова:** цифровые платформы, вебинар, дистанционное обучение, сервер, Big Blue Button (BBB), Discord, ZOOM, Cisco Webex, трансляция, демонстрация, конференция, Мессенджер, Веб-приложение.*

За время дистанционного обучения преподавателями учебных заведений изучены и апробированы многие цифровые платформы. Не претендуя на полноту исследований, преподаватели оценивают цифровые платформы с точки зрения удобства использования педагогических технологий и типов занятий – лекций, практических работ и т.п. Для преподавателей технических специальностей в процессе обучения важен голос, презентация, возможность графических пояснений, запуск приложений, сред разработки.

Платформа для вебинаров Big Blue Button (BBB)

В результате того, что платформа в первые дни дистанционного обучения на серверах учебных заведений работала неустойчиво, многие преподаватели перешли на другие площадки, а сама платформа оказалась скомпрометированной.

В чем преимущества BBB для преподавателя?

1. Нет необходимости сложного администрирования, как в Discord (ручного назначения ролей десяткам студентов), нет ошибок входа в группы, отсутствие “каши” Discord (одновременно всплывают сообщения из разных чатов и др.). В ВВВ все предельно просто.
2. Возможность чтения лекций большому количеству студентов (минимум до 100 человек, в Discord только 50 чел.).
3. Возможность полной видео записи лекции (лекции будут использовать студенты в будущем для самостоятельной работы, все записи в облаке, доступны для студентов).
4. Возможность комбинирования презентаций, рисунков поверх презентаций, веб-камеры и захвата экрана приложений.
5. Очень удобно проводить переключку студентов (до лекции, в конце и, неожиданную, в середине лекции). На всё уходят секунды! Дальше копируем в буфер и вставляем в свой электронный журнал.
6. На организацию трансляции уходит 5 минут. Загрузка презентации, копирование ссылки и ее размещение. Через несколько минут у вас уже сидит аудитория более 25 человек, никто не шумит, не просится в туалет, читать лекцию – одно удовольствие. Правда, подготовка тяжелее в несколько раз.
7. Немаловажно, что персональные данные не уходят за «океан», как в Discord или Zoom, а остаются здесь на сервере.
8. У ВВВ есть интеграция с Moodle. При этом в Moodle можно настроить: время трансляции, необходимость записи, оповещение обучающихся записанных на курс, и т.д. Студент подключается к трансляции при помощи нажатия на одну кнопку, все необходимые данные автоматически подтягиваются из профиля Moodle. Также для Moodle существует плагин, который автоматически создаст и добавит на страницу курса в Moodle запись урока, как только трансляция будет завершена.

В чем преимущества ВВВ для студента?

Простой вход в систему по ссылке, голосовой и текстовый чат, возможность рисовать на презентации, если преподаватель разрешит. В отзывах студенты пишут, что им нравится, что никто не мешает слушать лекцию!

Недостатки ВВВ.

1. ВВВ основан на устаревших технологиях, разработчики ушли на платную платформу. На компьютерах и телефонах от «Apple» принципиально не работает.
2. В браузере Firefox не работает часть функций. В Chrome все отлично!
3. Не работает захват всего экрана, только отдельных приложений.
4. Если приложение самописное и выбрасывает свои окна, то ВВВ их не видит.
5. ВВВ не сохраняет видеотрансляцию в виде одного файла.

Основной вывод: для чтения и видеозаписи лекций для больших потоков студентов ВВВ является предпочтительной платформой.

Мессенджер Discord

Discord является бесплатным многофункциональным и удобным VoIP мессенджером, используемым преимущественно для голосового общения. На данный момент Discord является одним из самых эффективных бесплатных программных продуктов для голосового общения с аудиторией до 25-30 (максимум – до 50) человек.

Мессенджер поддерживает огромное количество языков, в нем нет рекламы, он не использует много ресурсов устройств, благодаря чему достигается высокое качество и стабильность его работы.

Функции Discord, полезные для дистанционного образования.

1. Обеспечение высококачественной голосовой связи между пользователями в режиме «общего чата». При этом оказывается минимальное влияние на производительность системы и обеспечивается очень высокое качество звука, практически недостижимое для других программ.

2. Проведение демонстрации (трансляции) как «рабочего стола» своего компьютера, так и отдельных окон запущенных программ, которые в режиме реального времени будут транслироваться на группу пользователей.
3. Обмен изображениями, видео и ссылками с вашего ПК или телефона. Discord встраивает большинство медиаплееров непосредственно в чат. GIF анимации активируется только при наведении, чтобы не нагружать ваш процессор.
4. Интересной особенностью является возможность работать как в приложении, так и в браузере, не устанавливая приложение.
5. Ценной особенностью программы для дистанционного образовательного процесса является возможность задания прав доступа, создания текстовых и голосовых каналов.
6. Важно! Наличие администратора платформы для правильной организации архитектуры взаимодействия участников образовательного процесса.

Пример организации взаимодействия преподаватели-студенты с использованием Discord.

Программа для конференций ZOOM

ZOOM – одна из самых распространенных программ для организации онлайн-конференций (создана бывшими сотрудниками Cisco). Зарегистрироваться и скачать клиент Zoom с официального сайта <https://zoom.us/> может получиться без дополнительных манипуляций – зависит от вашего провайдера. Но ожидает огромный минус – платный.

Вывод: для чтения лекций неудобен, т.к. время бесплатной учётной записи ограничиваются максимум 40 минутами. К тому же следует помнить, что вы постоянно будете работать с серверами, расположенными в Сан-Хосе, США. В Zoom часто обнаруживаются критические уязвимости типа принудительного присоединения пользователя macOS к вызову Zoom с активированной видеочкамерой без разрешения пользователя. Российским колледжам, после инцидента с показом «видео 18+» во время дистанционного обучения, посоветовали отказаться от занятий в Zoom. **Не рекомендуется!**

Платформа для проведения видеоконференций Cisco Webex

Платформа Cisco Webex для проведения видео и аудио встреч, занимает одну из лидирующих позиций среди аналогичных продуктов на мировом рынке. В семействе Webex есть платформы для проведения вебинаров, тренингов, совместной работы или обсуждения проектов, и т.д. Стоит упомянуть, что Webex платформа предоставляет пользователям услуги на платной основе, существует несколько тарифных планов нацеленных под различные задачи. Существует и бесплатный тариф, возможности которого компания недавно расширила. **Бесплатный тариф:**

- До 100 участников в каждой встрече.
 - Отсутствует ограничение по времени проведения встречи.
 - Неограниченно количество встреч.
 - Возможность совместного использования «белой доски» для аннотаций.
 - Демонстрация рабочего стола или конкретного экрана приложения.
 - Возможность совместного доступа к медиа данным.
 - Поддержка видео с разрешением до 720p для веб-камеры.
 - Возможность демонстрации активного спикера и до 5 миниатюр других участников.
- Персональная комната Webex – это личное, всегда доступное, виртуальное пространство для конференций с уникальной ссылкой и адресом видео.

– Веб-приложение Cisco Webex Meetings позволяет присоединиться к совещаниям Webex быстро, без установки каких-либо приложений или подключаемых модулей на компьютер. Веб-приложение идеально подойдет для участников, не являющихся докладчиками.

– Приложение под мобильную платформу включая носимые устройства Apple Watch и Android. Существует приложение под IOS и Android. Позволяет стать участником совещания в любом месте с помощью смартфона или планшета. Существует возможность демонстрации рабочего стола мобильного устройства.

– Интеграция с автомобильной медиа-системой. Поддержка Apple CarPlay, Toyota SDL, Ford SYNC 3. Пользователь может принимать участи во встрече будучи за рулём своего автомобиля.

– Возможность направить почтой напоминание о предстоящей встрече участникам.

– Расширение для Google calendar позволяет создать запланировать совещание или частную беседу указав платформу для связи

– Возможность шифрования персональной встречи с помощью стандарта AES с использованием 256 битного случайным образом сгенерированного ключа.

– В приложении Webex Meetings существует возможность записи встречи. Хранение записи в бесплатной версии производится на ПК.

Для проведения занятий со студентами и записи лекции удобнее всего использовать Webex Meetings. ПО позволяет оперативно провести занятие с возможностью записи встречи. Видео конвертируется после окончания совещания, это занимает некоторое время.

Вывод: По итогам работы с платформой Webex от компании Cisco можно отметить следующее. Хорошее качество видео и аудио связи. Удобное и продуманное программное обеспечение, широкий функционал, ограничения бесплатного тарифного плана позволяют провести занятия для большой аудитории слушателей.

YouTube трансляции

С точки зрения преподавателя, YouTube как платформа для проведения онлайн – лекций имеет следующие преимущества:

1. YouTube берёт на себя все вопросы связанные с хранением, резервным копированием и доступностью видео материала.
2. Встроенные инструменты анализа просмотров позволяют преподавателю увидеть, к каким видео студенты возвращаются чаще, а также, какие фрагменты лекции вызывают наибольший интерес.
3. В качестве дополнительных плюсов платформы стоит отметить возможность распространять свои видео материалы не только среди студентов своего учебного заведения, но и практически по всему миру, что способствует созданию и развитию личного бренда преподавателя. С возможностью, в перспективе получить источник дополнительного дохода.

В свою очередь, со стороны студента, YouTube также обладает рядом достоинств, перечисленных ниже:

1. Возможность сохранять лекции себе в YouTube-профиль, возможность подписаться на канал преподавателя позволяет студенту не терять ссылки на видео материал, а также получать уведомления о публикации преподавателем нового, полезного материала по предмету.

2. Лучшие студенты способны воспринимать информацию быстрее, чем преподаватель её озвучивает, особенно при повторном просмотре. YouTube, как платформа, специализирующаяся на работе с видео, реализует качественную функцию ускорения, при этом практически не страдает качество видео потока, и голос преподавателя не искажается до не узнаваемости.

3. Возможность комментировать видео уже после трансляции, позволяет студентам не только оставлять свои впечатления о лекции, но и задавать вопросы, отвечать на вопросы коллег и быстро получать ответы на уже заданные ранее вопросы. Всё вышеперечисленное позволяет преподавателю не отвечать на один и тот же вопрос множество раз, а студенту, почти мгновенно, получать ответы на большинство популярных вопросов.

Вывод: несмотря на все перечисленные достоинства и наличие чата, YouTube всё же не является платформой, специализированной для проведения полноценного дистанционного обучения. Одним из основных недостатков YouTube для проведения лекций является отсутствие аудиовизуальной обратной связи от студентов во время занятия.

И общий вывод, преподаватель сам должен выбирать на какой именно платформе ему будет удобно проводить занятия, но с учётом, что и учащимся должно быть комфортно смотреть и слушать лекцию.

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Г.М.Каптёл

преподаватель иностранного языка КГКП «Костанайский колледж автомобильного транспорта», г.Костанай

Ключевые слова:

Иностранный язык, метод, обучение, лексико-грамматический, погружение, традиционный, коммуникативный, английский язык

“The shortest distance between two points is a straight line.” Самый короткий путь между двумя точками – это прямая линия. Это вовсе не определение по дисциплине «Геометрия», это английская пословица. А есть ли кратчайший путь к владению английским языком в совершенстве? На сегодняшний день английский язык является наиболее распространенным языком, как во всем мире, так и в Казахстане. Важность английского сегодня едва ли возможно переоценить. Он почти принял на себя функцию универсального средства общения. И многие преподаватели, и студенты, которые хотят быстро выучить английский, ищут такой путь, который бы позволил им в кратчайшие сроки овладеть английским языком.

Современная методика преподавания английского языка построена на базе классической методики изучения иностранных языков. Однако, психологический аспект, зарубежный кинематограф, информационные технологии оказали на неё своё влияние. Методы преподавания английского языка, используемые 20 лет назад, носили скорее репродуктивный характер. Выучи слова, прочитай текст, послушай аудиозапись, напиши письмо — так выглядели задания, которые давал репетитор. Возможно, по этой причине, большинство взрослых, изучавших язык долгие годы, могут читать и писать на английском, но имеют трудности в разговорной речи.

Попробуем разобраться в этом вопросе и выяснить, есть ли кратчайший путь из точки «нулевой уровень» в точку «свободное владение».

Современные методы обучения английскому языку сменили репродуктивные способы на интерактивные. Сегодня получение знаний – это взаимодействие студента и преподавателя. Учебная программа строится, прежде всего, с учётом возрастных особенностей обучающихся. Для дошкольников и младших школьников больше подходит такой тип урока, как игра, путешествие, видео, соревнование и другие. Взрослый студент предпочитает классический урок. Для этого возраста подойдут и традиционные задания: составить рассказ, сделать упражнение, прочитать текст, выполнить аудирование и так далее. Составление рассказа позволяет научиться использовать активную и пассивную лексику, расширять словарный запас, улучшить разговорную речь. Выполнение упражнений помогают усвоить грамматический материал. Чтение текста формирует не только читательские навыки, но и погружает в культуру и традиции изучаемого языка. Аудирование – улучшает понимание устной речи.

Методы обучения английскому языку быстро развиваются, особенно в последние годы. И преподавателю, как менеджеру обучения, важно знать различные методы и техники преподавания, чтобы сделать осознанный выбор лучшей методики и получить больше удовольствия от преподавания своей дисциплины.

Согласно лингвистическим исследованиям, не существует единого лучшего метода для изучения английского языка. И ни один метод обучения не превосходит другие по своей сути. Кроме того, не всегда возможно применять одну и ту же методологию ко всем обучающимся, так как у них разные цели и потребности в обучении. Опытный профессиональный преподаватель языка всегда выбирает наиболее подходящие методы и применяет наиболее подходящую методологию для достижения конкретных целей и задач на каждом занятии.

В обучении языку преобладают три метода обучения: традиционный (лексико-грамматический) метод, метод погружения и коммуникативный (дуальный) метод. Трудно решить, какой метод является лучшим, потому что каждый из них имеет сильные и слабые стороны, и природа целей обучающегося будет определять, какой из них лучше всего подходит для каждого студента. Вот описание трех основных методов обучения языку вместе с нашим анализом сильных и слабых сторон каждого из них

Наиболее распространенным на протяжении многих лет является традиционный или лексико-грамматический метод. Это определено не самый быстрый и легкий способ овладеть английским языком. Он был разработан еще в девятнадцатом веке и включает в себя изучение правил грамматики и изучения новых слов по определенной тематике, а затем работу с текстом, то есть анализ текста с помощью правил грамматики. Метод основан на анализе письменной речи с использованием переводческих упражнений, понимания прочитанного и письменного подражания текстам. Обучение в основном включает в себя овладение грамматическими правилами и запоминание списков лексики. Следующим этапом работы является письменный перевод предложений с английского на родной язык и наоборот. У студентов очень мало возможности практиковаться в разговорной речи. В течение многих лет – практически всего 20-го века – это был единственный метод изучения английского и других иностранных языков.

Прежде чем вы заговорите на иностранном языке, необходимо приобрести некие базовые знания, иначе непонятно, с чего начать. Изучение языка похоже на строительство дома. Нужен фундамент в виде несложных предложений, на который вы постепенно будете надстраивать более сложные грамматические структуры. По мере изучения правил вы начинаете использовать их в собственных предложениях и, разумеется, делаете ошибки. Вы постепенно наращиваете свои знания, делаете ошибки и исправляете их.

Этот метод подходит для тех, кто любит говорить по готовым грамматическим шаблонам, кто боится разговаривать на английском из-за того, что не уверены в своей

грамотности, а также стремится не только научиться разговаривать на английском языке, но и приобрести определенные знания в грамматике английского языка.

Для того, чтобы научиться английскому языку традиционным методом, обязательно нужен преподаватель или тьютор, который укажет на ваши ошибки и разъяснит сложный материал. Также нужны хорошие учебники или онлайн ресурс, где можно и практиковаться в своих знаниях, работая с упражнениями, решая тесты по грамматике. Достоинством этого способа обучения является отличное усвоение грамматической структуры английского языка. Но есть и существенный минус – навыки разговорной речи в процессе обучения не приобретаются.

Естественный метод, или метод погружения фактически противоположен лексико-грамматическому методу. Это обучение через повторение и исправление. Он основан на активном вовлечении учащегося как в говорение, так и в прослушивании нового материала в реальных повседневных ситуациях. Цель методики – свободное общение на английском языке. Эта цель достигается за счет построения диалога между студентом и преподавателем. Важным условием является доброжелательная, позитивная атмосфера при работе в парах и групповых обсуждениях. Также метод предполагает наличие игрового элемента в контексте жизненной ситуации. Процесс состоит из постепенного овладения грамматической структурой и словарным запасом. Обучающемуся предлагается думать на изучаемом языке, а не переводить. Родной язык студентов не используется вообще во время такого занятия. Здесь уделяется внимание преодолению языкового барьера. Участник занятия должен выучить язык, как маленький ребенок – сначала наблюдать, а затем повторять. Признанные грамматические правила не имеют значения и не преподаются. Вместо этого студенты должны сами понимать английскую речь, из контекста. Основное внимание уделяется разговору. Большое значение придается похвале слушателей, если они говорят правильно. Когда студенты делают ошибку – они мягко исправляются преподавателем. На практике, во время занятий преподаватель задает вопросы, на которые студенты отвечают. Это важно: некоторые исследования показывают, что хотя занятия языком по часу в день тоже дают некоторые результаты, но приблизиться к уровню носителя языка таким способом трудно.

Этот метод не просто помогает выучить язык, он помогает научиться на нем думать. Он позволяет преодолеть языковой барьер. Изучая английский методом погружения, вы меняете свой способ мышления на тот, которым пользуются носители английского языка.

Кроме того, применяя этот метод, вы так или иначе контактируете с английским языком каждый день. Все, что происходит вокруг вас, вы пытаетесь дать объяснение на английском языке: название предметов, природные явления, ваши внутренние эмоции.

Как это работает? Вспомните, как учатся говорить маленькие дети. Только что родившийся ребенок еще не знает никакого языка, его окружает со всех сторон непонятная ему речь. Мало-помалу он учится: слушает, что и как говорят окружающие, наблюдает за ними, запоминает слова. Затем ребенок начинает замечать, как эти слова объединяются в речевые структуры. Он повторяет отдельные слова, затем – словосочетания, наконец, начинает строить предложения и говорить бегло. Именно поэтому метод погружения называется «естественным» методом: чем больше вокруг вас будет звучать английская речь, тем легче и быстрее вы научитесь говорить по-английски. Этот метод подходит для тех, кто с трудом запоминает грамматические правила и имеет цель как можно быстрее выучить английский язык и начать общаться. А также для тех, кто лучше усваивает языковой материал через устную речь и на слух.

С чего же начать заниматься методом погружения? Для начала нужно максимально окружить себя английской речью. Если вы переехали в страну, где говорят на английском языке, вам очень повезло. А как возможно обеспечить себе ежедневный контакт с английским языком? Вы можете общаться с преподавателем, друзьями на английском языке. Можно сменить язык интерфейса своего мобильного телефона и компьютера на английский

язык. Еще одним возможным способом погружения является просмотр фильмов на английском языке с субтитрами или без, просмотр новостей на английском языке.

Метод хорош тем, что говорение, письмо, чтение и грамматика усваиваются параллельно в процессе диалога. К недостаткам метода погружения можно отнести наличие стрессовой ситуации для начинающих, которым приходится полностью отказаться от использования родного языка и недостаточное внимание со стороны преподавателя к каждому студенту.

Как вы думаете, можно ли использовать сразу оба описанных метода? Правильный ответ – да! Двойной метод сочетает погружение и традиционные методы обучения иностранному языку.

Особенность двойного метода в том, что начинается изучение незнакомого языка традиционным способом, с преподавателем или с репетитором, а затем постепенно добавляются элементы погружения, пока они не будут составлять половину вашего учебного времени. На основе этих двух методов есть еще один метод, который называется дуальным или коммуникативным. Коммуникативный подход является естественным следствием ранее используемых методов, и в настоящее время является наиболее распространенным методом в языковых школах. Акцент делается на способность общаться в различных контекстах и ситуациях: переговоры, рассказ, сравнение, описание, просьба о чем-то, и т. д. В этом методе способность говорить очень важна и практикуется довольно интенсивно, однако не пренебрегают грамматикой и письмом. Изучение грамматики не является изолированным, а происходит в контексте. Разнообразные упражнения и задания направлены на достижение студентами свободного общения.

Хотелось бы заметить, что лучше сначала освоить грамматику языка с азов, а затем переходить к методу погружения. Правда, относительно того, когда именно следует совершать такой переход, согласия нет. Не секрет, что есть группы с набором студентов средней и высокой мотивации. Например, в группах со средним уровнем мотивации к обучению английский язык изучается как иностранный с использованием родного языка, а в группах с высокой мотивацией к обучению изучаем английский исключительно методом погружения без перевода. Результат показал, что метод погружения дает быстрые результаты, и наблюдается прогресс. Студенты, которые учились традиционным (двуязычным) методом, прогрессировали медленнее, возможность общаться на родном языке не позволяла им развивать свои знания так, как они бы этого хотели.

Даже если вы учите английский традиционным методом, однажды вам придется выйти на улицу и заговорить по-английски с людьми в реальной обстановке. Как совершить этот переход? Двойной метод готовит вас к нему: вы будете знать основные правила, и в то же время будете готовы разговаривать.

Коммуникативный метод подходит для тех, кто хорошо осваивает грамматические правила и в то же время хочет побыстрее научиться говорить на английском языке. Он подходит тем, кто уже достаточно уверенно владеет английским языком и считает, что готов начать применять знания в практике речи.

Преподаватель имеет право отходить от классических стандартов преподавания, если уверен, что это принесет пользу. Смотрите на уроке мультфильмы, социальные короткометражки, клипы, читайте комиксы, слушайте и обсуждайте текст песен на английском языке. Даже если это противоречит методике, это может быть полезно для обучающегося. Не стоит ограничиваться только одной методикой обучения английскому языку, будет лучше, если студент будет знаком со всеми возможными вариантами и выберет несколько таких, которые ему особенно нравятся.

Литература. / Используемый материал

1. <https://speak-up.com.ua/ru/news/5-samih-populyarnih-metodov>
2. <https://elang.su/english/articles/metody-izucheniya-anglijskogo-yazyka/>

БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ

А.А. Жумахан

Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті КЕАҚ
«Шәкәрім жоғары колледжі»

XXI ғасыр ұлттық бәсеке, ақпараттық сайыс инновациялық технологиялар, күрделі экономикалық реформалар сияқты көріністермен ерекшеленеді.

Сол кезеңге сай интеллектуалды, дені-сау, ой-өрісі жоғары дамыған әлемдік деңгейдегі жоғары білімі бар азаматтарды тәрбиелеу – мемлекеттік ең маңызды стратегиясы. Әлемдік өркениетте өз орнын тауып, жаһандану ағысына енген еліміздің алдында міндеттер мен бұлтартпас бағыттар тұр.

XXI ғасырда Қазақстанда білім беру жүйесінде инновациялық серпіліс жасалынды. Жаңа мыңжылдық білім беру үдерісін мүмкіндігінше кеңірек қарауды талап етеді. Әр адамды жаңа әлемде жұмыс істеуге, білім алуға, өмір сүре алуға, бірлесіп өмір сүре білуге үйрету қажет. Білімді, білікті, дағдыларды бұрынғыдай механикалық түрде беру емес, ақпараттық-зияткерлік ресурстарды өз бетінше тауып, талдап және пайдалана білетін, инновациялық идеялардың қуат көзі болатын, жедел өзгеріп отыратын әлем жағдайында дамиды және өзін-өзі ашып көрсете алатын болашақ маман тұлғасын қалыптастыру басымдылық болып табылады. Осыған сәйкес білім беру жүйесін жетілдірудегі маңызды міндеттер қойылып отыр:

- педагогикалық білімнің мазмұны мен әдістерін жаңарту;
- педагогикалық кадрларды кәсіби даярлауда теориялық және практикалық инновациялық бағыттарды анықтау;
- оқу-тәрбие процесіне инновациялық ақпараттық-коммуникациялық білім беру технологияларын енгізу;
- кез келген жағдайда өз бетімен оң шешім қабылдай алатын, өзіндік білім алу траекториясын құрастыра білетін және оны тиімді жүзеге асыру жолдарын анықтай алатын, оны тиімді жүзеге асыра білетін интеллектуалды тұлғаны тәрбиелеу, яғни адами капиталды қалыптастыру.

Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі.

Педагогика саласындағы ғалымдардың көзқарасында педагогикалық технология дидактикалық процестермен, оқыту құралдарымен, ұйымдастыру түрлерімен байланысқан, оқыту жүйесінің құрамды бөлігі болады. Осы оқыту жүйесі «нәтижелі қалай оқытуға болады» деген дәстүрлі сұраққа жауап береді. Яғни, педагогикалық технология дегеніміз, барлық бөлшектері ойластырылған оқу және педагогикалық іс-шаралардың жобаланған моделі, оқу үрдісін ұйымдастыру және жүргізуде оқушы мен мұғалімге барлық ыңғайлы жағдай туғызу және педагогикалық технология оқу процесін толық меңгеру идеясын іске асыруды болжайды.

Ал жалпы инновацияны модификациялық, комбинаторлық, радикалдық деп үш түрге бөлуге болады.

Модификациялық инновация – бұл бұрын қолда барды дамытумен, түрін өзгертумен айналысу. Бұған В.Ф. Шаталовтың математикаға жазған тірек конспектісі және оны көптеген мұғалімдердің пайдалануы мысал бола алады.

Комбинаторлық модификация – бұрын пайдаланылмаған, белгілі әдістеме элементтерін жаңаша құрастыру. Бұған пәндерді оқытудың қазіргі кездегі әдістемесі дәлел.

Радикалдық инновация – білімге мемлекеттік стандарттарды енгізу жатады. Мемлекеттік стандарт білім беруде, негізінен, мөлшерлерді, параметрлерді, деңгейлік және сапалы оқытудың көрсеткіштерін қалыптастырады.

Жаңа инновациялық оқыту технологиясы кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылады. Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады. ХХІ ғасырда болашақ мамандарды даярлау, олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері – кезек күттірмейтін өзекті қоғам талабы. Сондықтай біз болашақ педагог-психологтардың жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды қолдануға даярлығын қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасадық. Болашақ мамандардың жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды қолдануға даярлықты қалыптастыру мына көрсеткіштерді қамтиды.

Әрбір педагогтің инновациялық іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары: инновация туралы білімі;

инновацияны жан-жақты меңгеру;

инновациялық іс-әрекет диагностикасын меңгеру;

инновацияны тәжірибеге ендіру жұмыстары; инновацияны практикада дұрыс қолдану.

Білім сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технологияларды оқып, үйреніп, сараптай келе, мынадай тұжырым жасауға болады:

- білім алушылардың білім, білік сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технология түрлері сан алуан, оларды таңдау және одан шығатын нәтиже оқытушының кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты;

- жаңа инновациялық технологияларды енгізу жүйелі әрі мақсатты түрде жүргізілгенде ғана жетістікке жетуге болады;

- жаңа инновациялық оқыту технологияларын енгізу барысында әрбір оқу орнының материалдық-техникалық базасының бүгінгі талапқа сай еместігі, әрі жетіспеуі, кадрлық әлеуметтің төмендігі көп кедергі жасайды.

Бүгінгі мақсат — әрбір студентке түбегейлі білім мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасау.

«Инновация» ұғымын қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Инновация латыншадан аударғанда «жаңа», «жаңалық», «жаңарту» дегенді білдіреді немесе **"инновация"** — бұл нақты қойылған мақсатқа жетуде ойға алынған жаңа нәтиже. Нақты мақсатқа қандай әдіс-тәсілдердің көмегімен жетуге болады?

Оқу мақсатының жүйесінде берілген мақсаттың негізгі категорияларын пайдалана отырып, педагог өз еңбектерінің нәтижесі туралы ақпарат алуға мүмкіндік алады. Демек, мақсат пен нәтиже - жаңалыққа бет бұрудың кілті.

Инновациялық үрдістің негізі - жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Кез келген жаңа әдіс жекелік, сондай-ақ уақытша жоспарға жатады. Бұл яғни, бір мұғалім үшін табылған жаңа әдіс, жаңалық басқа мұғалім үшін өтілген материал тәрізді. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Инновацияның өмірге енуі мектептің өзінің жұмыс істеуіне себепші болатын ішкі жағдайларға байланысты.

Білім беру мекемесінің алға қойған мақсатына жетуі үшін басқаруға ықпал жасайтын (мұғалімдер, мектеп оқушылары) және өзінің басқарушы ішкі жүйесі (әкімшілік, педагогикалық ұжым) біртұтас жүйе болғандықтан, инновацияға үнемі орын табылады. Ал жаңа өзгеріс нәтижесі білім беру мекемелері үздіксіз өзгертін және дамитын жаңа қайшылықтардың көздері болады. Сонымен қатар басқарудағы маңызды орын үнемі қозғалыс пен дамуда болатын педагогикалық және балалар ұжымының қажеттілігіне беріледі.

Инновацияның қажеттілігі сыртқы себептермен де анықталады, мынадай бірқатар себептерге байланысты: адамдардың мұқтаждылығын қамтамасыз ету қажеттілігі, мектеп оқушыларының білімге, дағдыға шеберлікке деген ұмтылысы, жоғары сапалы білім алудағы жеке тұлғаның дамуы. Технологияны, ұйымдастыруды үнемі жаңғырту жағдайында ұстап тұрып қана мектеп өз бағытын нығайта алады. Жаңалық енгізу кез келген білім беру мекемесінің дамуы мен жоғары жетістікке жетуінің негізгі факторы болып табылады.

Педагогтердің идеясы, ойлап шығарулары мен ашулары сияқты кез келген инновациялық қызметінің нәтижесі мектептер мен педагогика ғылымының прогрессивті дамуына ықпал етуі керек. Бұл қызметті күнделікті тіршілік әрекеті мен психологиялық және тағы да басқа стресс сияқты нәрселерден құтқарып, шығармашылық ой заңдылығы бойынша және ғылымның өзіне тән дамуының кең өріс алуына мүмкіндік беруі керек.

Инновациялық оқыту білімді тереңдетумен қатар оқушының оқу әрекетіне жетелеп, олардың оқуға деген ынтасын оятады. Қазіргі кезде педагогикалық технология ұғымы педагогикалық лексиконымызға берік еніп келеді. Технология – бұл қандай да болсын істегі, шеберліктегі, өнердегі амалдардың жиынтығы деген ұғымды білдіреді.

Қорыта келгенде, жаңа инновациялық педагогикалық технологияның негізгі, басты міндеттері мынадай:

- әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу;
- білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеде тәрбиелеу;
- өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру, дамыту;
- аналитикалық ойлау қабілетін дамыту.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2017-2022 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Астана . 2020
2. С.Е. Шишов. Понятие компетенции в контексте проблемы качества образования // «Государство и образование», 2019
3. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2021
4. Қабдықайыров Қ. Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А., 2017
5. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2019
6. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.:Өркен, 2020
7. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2020.

ЯЗЫКОВОЙ БАРЬЕР ПРИ ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

А.К. Русак

КГКП «Костанайский колледж автомобильного транспорта»

г. Костанай

Актуальность выбранной темы состоит в том, что в процессе изучения иностранного языка у человека возникает такая проблема, как неспособность говорить и ясно излагать свои мысли на изучаемом языке. Человек может длительное время изучать грамматику, пополнять словарный запас, переводить тексты, писать письма, смотреть фильмы, слушать музыку и понимать содержание, однако сформулировать мысль и передать ее вербально у него не получается.

В связи с данной проблемой целью моей работы является изучить причины и выявить способы преодоления языкового барьера на примере изучения английского языка.

Объектом данного исследования является языковой барьер при изучении иностранного языка.

Предметом исследования являются причины возникновения языкового барьера в процессе изучения иностранного языка.

При изучении данной темы основными задачами я определила следующее:

Изучить научную литературу, характеризующую понятие «языковой барьер»;

Изучить причины возникновения языкового барьера;

Провести опрос среди учащихся

Выявить способы преодоления трудностей в процессе общения на иностранном языке;

В процессе изучения данной темы мною были использованы следующие методы:

Изучение научной литературы;

Анкетирование;

Анализ полученных данных.

Практическая ценность данной работы заключается в том, что она может быть использована на занятиях иностранного языка или как дополнительный материал.

1. ПОНЯТИЕ «ЯЗЫКОВОЙ БАРЬЕР»

Что такое «языковой барьер»? Почему он возникает?

Например, человек изучает иностранный язык сначала в школе, затем в институте, возможно на курсах или даже самостоятельно. Учит грамматику, пополняет словарный запас, читает, переводит и пересказывает тексты, пишет письма. Знания, полученные им, позволяют смотреть фильмы, слушать музыку, читать и писать. Казалось бы, он неплохо владеет языком, но именно на этом этапе и появляется такая проблема, как неспособность говорить и свободно излагать свои мысли на изучаемом языке. Эта проблема и есть языковой барьер, т.е., неспособность человека, знающего язык на определенном уровне, свободно на нем общаться.

Существует множество определений понятию «языковой барьер». Мною было выбрано два более подходящих определения для данной темы исследования.

Языковой барьер — это возникновение трудностей в коммуникации, связанных с принадлежностью говорящих к разным языковым группам.

Языковой барьер – это ситуация, в которой коммуникатор испытывает сложность при объяснении своей позиции или слушатель испытывает трудности в понимании позиции коммуникатора. С этой точки зрения выделяют отдельно барьер говорения и барьер понимания другого человека.

Причины возникновения языкового барьера:

1. трудности при запоминании отдельных правил, слов и фраз. Ни один язык нельзя выучить только при помощи словаря. Слова нельзя учить без контекста, а зазубренные фразы и идиомы нельзя применять повсеместно.
2. недостаток разговорной практики;
3. боязнь сказать неправильно;
4. нехватка активного и нужного словарного запаса;
5. неправильный подход к говорению (например, стремление дословно переводить фразу на иностранный язык);
6. трудности с произношением.

2. Исследование и анализ причин языкового барьера студентов 1 курса ККАТ специальности «Электрогазосварщик»

В процессе исследовательской работы нами было проведено анкетирование среди студентов 1 курса ККАТ специальности «Электрогазосварщик». В анкетировании участвовало 25 респондентов. Респондентам необходимо было ответить на следующие вопросы:

Вопросы анкеты

	Да	Нет
Длительность изучения иностранного языка Долго/не долго	70%	30%
Пригодится ли изучаемый язык в будущем	75%	25%
Возникновение стеснения во время говорения	35%	65%
Недостаточный уровень знания грамматики	37,50%	63,50%
Недостаточно словарного запаса	70%	30%
Страх сделать ошибку при произношении	35%	65%
Желание выразить мысли на английском языке	55%	45%
Недостаточно знаний языка школьной программы	37,50%	63,50%
Трудно понимать английскую речь	35%	65%
Выполнение большего количества заданий для развития устной речи	60%	40%

В результате проведения анкетирования было выявлено следующее:

70% студентов довольно долго изучают английский язык

75% считают, что изучение английского языка пригодится в будущем

35% студентов при долгом изучении английского языка не стесняются своего произношения

37,5 % студентов не очень хорошо знают английскую орфографию

70% студентов недостаточно словарного запаса, после долгого изучения иностранного языка

35% студентов не боятся сделать ошибку при неправильном произношении слов

55% студентов хотят выразить свои мысли на английском языке

37,5% студентов считают, что им недостаточно знаний школьной программы для изучения английского языка

35% студентам легко понять английскую речь

60% студентов считают, что необходимо больше заданий для совершенствования своих навыков в английском языке

3. СПОСОБЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ ЯЗЫКОВОГО БАРЬЕРА ПРИ ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Самые хорошие результаты появляются у тех людей, которые очень хотят научиться говорить. Они «ловят каждое слово». Настоящее желание заговорить на английском – одно из главных составляющих успешного обучения и преодоления языкового барьера. Придать уверенность в общении с человеком на английском языке может улыбка. Когда человек говорит на английском и снова испытывает стеснительность, следует улыбаться и установить зрительный контакт с собеседником. Это помогает забыть о тщательном построении предложений и позволяет сфокусироваться на содержании беседы. Барьер, связанный с недостаточным количеством лексики, может быть решен следующим образом – разучиванием песни. Этот способ помогает развивать слуховую память и улучшать восприятие на слух.

Для преодоления языкового барьера при изучении английского языка следует соблюдать следующие рекомендации:

Сконцентрируйтесь на чётком говорении сбавьте темп, даже если вы спешите;

Читайте вслух, учите слова и выражения, произносите их не шепотом, а четко и громко;

Если вы не уверены в правильном смысле сказанного, любезно попросите вас объяснить то или иное слово или словосочетание;

Избегайте или просто пропускайте слова, которые вам не понятны, сразу останавливайтесь на них. Иначе это может привести вас в тупик в конце разговора;

Проверяйте, насколько вам понятно всё сказанное и насколько понятно другим то, что вы говорите;

Тестируйте свои знания в процессе изучения иностранного языка. Это поможет чувствовать себя более свободно в общении;

Богатство языка определяется знанием различных языковых явлений, таких как идиомы, фразеологизмы, метафоры, жаргонизмы и т.п. Если говорящий может привести примеры подобных вещей на иностранном языке, это замечательно.

Но необходимо быть осторожным. Необязательно, что собеседник будет с ними знаком. Не нужно ставить в неловкое положение ни его, ни себя, иначе придется объяснять значение незнакомых фраз.

Более того не нужно дословно переводить эти явления на иностранный язык со своего родного. Выйдет далеко не то, что имеется в виду.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Языковой барьер — это сложность выражения собственных мыслей или сложность понимания иностранного языка, связанная со страхом или стыдом. Часто, изучая английский язык, казалось бы, во всех его проявлениях и сложностях, пройдя всевозможные тесты и точно зная свой уровень, вы вдруг сталкиваетесь с каким-то препятствием, которое может помешать вам. Вроде бы в книге все понятно: вы свободно читаете и переводите тексты, немного подумав, сами составляете предложения, владеете базовым запасом слов. Но стоит вам в жизни вырваться куда-то за пределы вашей привычной жизни и оказаться, например, на таможне, в аэропорту, заграничном отеле, как вас будто парализует, и вы не можете вспомнить даже элементарные слова.

Наиболее эффективным для снятия языкового барьера является коммуникативный подход в изучении английского языка, который позволяет учитывать личностные особенности учащихся, позволяет дать максимальную практику всех языковых навыков и речевых умений, который позволяет задавать ситуации, приближенные к реальности, позволяет влиять на эмоциональный мир обучающихся, вызывать и побуждать их к общению. Анализируя данные анкеты, я пришла к выводу, что почти каждый сталкивается с языковым барьером при изучении английского языка.

Список используемой литературы

1. [<https://www.wallstreetenglish.ru/blog/>]
2. [<https://www.ef.ru/englishfirst/english-study/articles/barrier.aspx>]
3. [<https://englex.ru/how-to-overcome-language-barrier/>]
4. [<https://www.english-language.ru/articles/tips/yazykovoj-barer-%E2%80%93-eto-takoe-i-schem-ego-edyat>]
5. [<https://easyspeak.ru/blog/sovety-i-sekrety/kak-preodolet-yazykovoj-barer-v-anglijskom>]

ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО УРОКА КАК ОДНО ИЗ ПРИОРИТЕТНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ В ОБРАЗОВАНИИ

Н.В. Миннуллина

КГКП «Рудненский политехнический колледж»

Обычно в педагогической литературе вопросы воспитания исследуются в связи с внеклассной работой при этом упускается важнейшая и большая часть жизни обучающихся – урок.

Многие полагают, что воспитание осуществляется только такими предметами как литература, обществоведение, технология, история. Однако с этим нельзя согласиться, так как воспитательный потенциал каждой дисциплины, каждого предмета велик.

Приоритетным направлением в образовании должна быть и реализуемая воспитательная составляющая в значительной степени.

В один ряд с этими предметами, рассматривая их воспитательные возможности, можно поставить и химию. Благодаря своей специфике, разнообразию материала, разнообразию форм, методов, приемов обучения химия с легкостью совмещает решение как задач обучения и развития, так и воспитания.

Современное образовательное учреждение призвано сформировать активную, творческую личность, выработать у выпускников умение ориентироваться в информационных потоках, осваивать новые технологии, самообучаться, углубляя и расширяя имеющиеся знания.

Какими путями можно реализовать воспитательный потенциал урока? Три основных направления реализации воспитательного потенциала урока: отбор содержания материала, совершенствования структуры и урока организация общения

Очень важно, чтобы урок проходил в атмосфере интеллектуальных, нравственных, и эстетических переживаний, столкновений различных взглядов и мнений, поиска истины и возможных путей решения задачи или проблемы. Именно отношение обучающегося к тому или иному объекту или явлению определяет его поведение. Сознательное, ответственное отношение формируется в специально создаваемых воспитательных ситуациях, связанных с моральным выбором. Задача преподавателя – сделать так, чтобы каждые минуты урока стали полноценным нравственным общением.

Переступив порог колледжа, преподаватель организует не только учебную деятельность обучающихся, но и формирует общечеловеческие ценности.

Воспитание гражданственности, патриотизма, уважения к правам, свободам и обязанностям человека, нравственных чувств и этического сознания.

Необходимо формировать при изучении тем, предусмотренных программой, мы неоднократно вспоминаем имена казахстанских ученых, внесших неоценимый вклад в развитие химии.

Изучение биографий ученых, их творческой деятельности, жизненных принципов, нравственных поступков вызывает большой интерес у обучающихся, стимулирует их поведение и деятельность. Положительные примеры из жизни великих людей, могут помочь сегодняшним ребятам определить свой выбор, свое отношение и, главное свои поступки. Обучающиеся должны понимать, что любое открытие завершает кропотливую, многолетнюю деятельность многих ученых. При изучении химических реакций, нужно задуматься, какой путь научного поиска стоит за химическими формулами, обучающиеся должны знать, что к любому знаку в уравнении химической реакции надо относиться с большим уважением, как к результату чужого труда.

Развитие таких ценностей как любовь к Родине, своему народу, своему краю возможно при изучении химических элементов металлов и неметаллов. Наша страна богата полезными ископаемыми, в том числе и Костанайская область. Рассматривается область их применения вытекающая из их свойств, при этом происходит знакомство с достопримечательностями Казахстана, памятниками культуры и архитектуры, произведениями искусства, что вызывает интерес у подростков, желание посмотреть и познакомиться с ними воочию.

Рассматривая формы кристаллов, типы кристаллических решеток, химические формулы и реакции можно обнаружить красоту и гармонию, то есть проявление эстетического. При описании свойств веществ на примере стекла, можно отметить его эстетическое свойство – уникальную прозрачность, на основе которого определена область его применения.

В кабинете химии созданы благоприятные условия для работы обучающихся: Обучающиеся должны понимать, что трудиться – значит обдумывать тот или иной способ действий, операций, их последовательность

Ни о какой воспитательной работе не может идти речь, если на уроках нет дисциплины. Не той дисциплины, которая построена на авторитаризме, на окриках и наказаниях, а сознательной дисциплины, предполагающей соблюдение общепринятых норм поведения: не опаздывать на уроки, выполнять свои обязанности без напоминаний и нареканий,

переговариваться вполголоса и только по делу, причем доброжелательным тоном, без крика и грубости, с уважением относиться к товарищам, к преподавателям, не мешать и не отвлекать от работы других.

При изучении химических элементов рассматриваются следующие аспекты: влияние на организм человека, профилактика заболеваний, вызванных его избытком или недостатком химического элемента в организме. При изучении курса химии мы знакомимся с продуктами питания, которые снижают воздействие вредных веществ, в частности, радиоактивных, на организм человека; с продуктами, укрепляющие иммунитет, снабжающие наш организм витаминами; Обучающиеся должны обладать экологически грамотного поведения в окружающей среде, знать оценки влияния химического загрязнения окружающей среды на организм человека и другие живые организмы, безопасного обращения с горючими и токсичными веществами, критической оценки достоверности химической информации, поступающей из разных источников. Практически к каждой теме курса химии можно подобрать соответствующий экологический материал. «Кислотные дожди», «Парниковый эффект», «Реакция горения - добро или зло», «Нитраты в почве и овощах».

Задача преподавателя состоит том, чтобы содержание учебного материала воспринималось обучающимися как определённая ценность: социальная, нравственная, эстетическая, экологическая.

Список литературы

1. Назаренко В.М. Школьный химический эксперимент в экологическом образовании. Химия в школе, 1993, №6, с. 47-53
2. Назаренко В.М. Изучение круговорота веществ в школьном курсе химии Химия в школе
3. Краснянский А.В. Экологические проблемы в расчетных задачах по химии. Химия в школе, 1996, №5, с. 32-37
4. Ерыгин Д.П., Фоминых Н.А. Задачи с экологическим содержанием в курсе органической химии. Химия в школе, 1992, №5-6, с. 47-49
5. Беккер А.М. Об экологическом образовании. Химия в школе, 1990, №4, с.24-26
6. Б. Д. Степин. Занимательные задания и эффектные опыты по химии. – М.: Дрофа, 2006.
7. Н. А. Фигуровский. Очерк общей истории химии. От древнейших времен до начала XIX в. - М.: Издательство "Наука", 1969.
8. Т.С. Зюзина Статья «Духовно – нравственное воспитание на уроках химии»

МОДУЛДІК ОҚЫТУ МЕН КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ТӘЖІРИБИЕЛІК САБАҚТА ҚОЛДАНУ

Аристанбаева Несибелди Жуматаевна

Түркістан облысы, Кентау көпсалалы колледжі

Қазіргі күнде білім беру саласындағы тың өзгерістер мен жаңалықтардың болуы заман талабына да байланысты болса керек. Қоғамның өз біліммен толыққанды сусындаған тұлға тәрбиелеу керектігін көрсетіп отыр. Бүгінгі таңда әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер еліміздің білім беру жүйесін қайта құру қажет екенін көрсетеді. Білім беру саласына өзгеріс енгізу - болашақ ұрпағымыздың терең де жан-жақты білім алып, өмір көшінен қалмауы болып саналады.

Оқыту ісіндегі жаңа тәсілдермен сабақ берудің мақсаты- пәнді жан-жақты түсіну қабілетін дамыту болып саналады. Сонымен бірге білімдерін кез-келген ортада қолдана алуы, іске жаратуы деп ойлаймын.

Сабақтың оқыту әдістерін үнемі түрлендіріп отыру қажет. Оқыту ісінде алдыңғы қатарлы озық іс-тәжірибелер мен жаңа технологияларды пайдалану, олардың ең тиімділерін сұрыптап қолдану. Мұғалім мен білім алушының арасында жылы қарым-қатынас болуы шарт. Білім алушының қажеттілігі мен қызығушылығына көңіл аударуды күшейтіп, жеке тұлғаның барлық дағдыларын дамытып, оның толық ашылуына мүмкіндік жасау. Еліміздің білім беру жүйесінде сындарлы оқыту теориясын қолдану білімді де саналы, тәрбиелі, өз елін сүйетін, рухани құндылықтарды бойына сіңірген жастар өсіп шығатыны анық.

Жаңа технологиялардың пайда болуы және оларды іске асыру әрекеті оған тән құралдар мен механизмдерді өзгертіп қана қою емес, құндылықтар бағытын, білім, білік, дағдыларды қайта құрумен сипатталады.

XI ғасыр — озық технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану заман талабы.

Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын ғана емес, оның жеке бас тұлғасын, білім алу арқылы азамат ретінде дамуын қойып отыр. Дәстүрлі оқыту оқушыларға дайын, жаңаша оқыту технологиясы процесін ұйымдастыру, басқару және бақылау болып табылады. Жаңаша оқыту технологиясы — белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұнын жүзеге асыру тәсілі. Оқытуды жаңаша ұйымдастыруда мына міндеттерді қамтуы тиіс:

- оқушыларды оқу үрдісін басқаруға қатыстыру;
- ұжымдық іс-әрекетті ортақ қарым-қатынас құралы ету;
- деңгейіне қарап саралап, ерекшелігіне қарап даралап оқыту.

Жаңаша оқыту технологиялардың бірі — Модульдік оқыту технологиясы — технологиялардың ішіндегі шоқтығы биік, ерекшелігі мол, құнды технология. Сол себепті арнайы пән оқытшылары « Модульдік оқыту мен критериялды бағалау » технологиясын қолданады.

Модульдік технологиясы оқушылардың оқу мотивациясын күшейтіп, шығармашылық ізденістерге жетелейді, бұл технология жеке оқушының білім сапасын анықтауға бағытталады. Оқушыға берілетін білімді алдын-ала модульге бөліп алып, үйрету өзінің тиімді нәтижесін береді. Білім алушының мүмкіндігіне қарай модульдік оқытуда мәтіннің мазмұны бөліктерге бөліп беріледі. Демек, модуль – іріленген мазмұнды дидактикалық бірлік деп саналады.

Атап айтқанда, модуль арқылы білім алушылардың өздік ізденісіне жол ашылады, олар әр бөліктер бойынша ойланады, қосымша материалды пайдаланады, тұжырым, қорытынды жасайды. Модульдік оқыту берілетін білімнің оқушылардың жеке бастарының ерекшеліктеріне, іскерліктеріне, жұмыс істеу қабілетіне, белсенділігі мен пәнге қызығушылығына бағыттауға, оқыту жүйесін оқушының жеке басының игеру қабілетімен үндестіру мәселесін іске асыруға мүмкіндік туғызады. Ең бастысы мұнда пәнді мазмұнға қарай модульге бөлу, оның мақсатын нақтылау және модульдің тексерілуі, жүйелілігі, тиімділігі, нәтиженің айқындығы, оқушының шығармашылықпен ойлауға қалыптастындығы байқалады. Модуль оқу материалының мазмұнын сапалы, көрнекі түрде меңгеруге ықпалын тигізеді. Модульдік оқыту мен критериялды бағалауды тәжірибелік сабағымда пайдаландым. «КМ03.Жарықтандыру күш желілері және электржабдықтарды монтаждау технологиясы модульде тәжірибелік сабағымның тақырыбы Іс – тәжірибе № 7 Жарықтандыру құралдарын қолдану. Модульдік оқыту технологиясын пайдалана отырып критериялды бағалауды жүргіздім. Модульдік оқытуда оқушылардың оқу материалын тұтас, жүйелі ұғынуына жағдай туады, ақпараттық білімдік орта құру арқылы модульден мәтінге,

тапсырмалар мен тестерге өтуге болады. Модульге ену оқушылардың ақпаратпен жұмыс істеу, оны өз іс әрекеттерінде пайдалана алу біліктіліктері мен құзыреттіліктерін жетілдіреді. Модульдік оқытуда оқытушы өз міндетін нақты жоспарлайды. Тәжірибелік сабақта оқушылардың білімін тексеруде критериялды бағалау өте тиімді. Критерийлер - оқытудың міндеттерін жүзеге асыратын өлшемдер, атап айтқанда, оқушылар жұмыс барысында орындайтын іс-әрекеттер тізбесі. Критериялды бағалау - бұл білімнің мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық біліктілігін қалыптастыруға себепші болатын, айқын анықталған, ұжыммен шығарылған, білім процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі критериялармен оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген процесс.

Критериялды бағалау білім алушылардың дағдыларын дамыту дәрежесін бағалауға мүмкіндік береді. Әр сабақ оқу мақсаттарын айту/көрсету мен оған жетудің критерийлерін таныстырудан басталуы керек. Білім алушы қойылған оқыту мақсаттарын түсінуге, оны ой елегінен өткізіп, оған қалай жету керектігін білуі қажет.

Критериялды бағалау технологиясы білім алушылардың жетістіктерін оқу материалын қалай игергенін, практикалық дағды қалай қалыптасқанын анықтауға мүмкіндік беретін, нақты анықталған, алдын-ала танылған критерийлермен салыстыруға негізделген.

Әрбір білім алушы дайындығының жалпы деңгейіндегі өзгерістерді де, бұрынғы жетістіктерімен салыстырғанда оның жетістіктерінің динамикасын да атап өту маңызды.

Егер балаға оның белгілі бір деңгейге жеткендігін айтса, онда бұл оған үздік нәтижеге жету үшін не істеу керектігін түсінуге көмектеспейді; бұл ретте егер баламен бірге оның жұмысында мұндай бағалауға не әкелгенін және бағалау өлшемдерін түсіндіруге талдау жасаса, онда бұл балаға өзінің нәтижесін жақсарту үшін кейін не істеу керектігін түсінуге мүмкіндік береді.

Критериялды бағалау жүйесінде ең маңызды нәрсе – оқу процесінің өзі, сол арқылы оқушы өзін-өзі бағалауды үйреніп, өз білімінің артықшылықтары мен кемшіліктерін көріп, әрі қарай қалай даму керектігін түсінеді, яғни бұл жүйеде оқушының қалай жұмыс жасағаны, қалай ойланғаны бағаланады. Бағалауды өткізу үшін, оқушылардың нені білетіндігін және не істей алатындығын анықтау қажет.

Сонымен қатар критериялды бағалау формативті және жиынтық бағалау деп екіге бөлінеді. Формативті бағалау — сабақта және үйде күнделікті жұмыс барысында біліммен дағдыларды меңгерудің ағымдағы деңгейін анықтау, оқыту процесінде оқушылар мен мұғалім арасындағы жедел өзара байланысты жүзеге асыру. Ол оқушыларға жаңа материалды зерттеу кезінде тапсырмаларды қаншалықты дұрыс орындағанын және оқытудың мақсаттары мен міндеттеріне жететінін түсінуге мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау— оқу ақпаратының белгілі бір бөлігін оқып, аяқтағанда білім мен оқу дағдыларының қалыптасу деңгейін анықтайды. Жиынтық бағалауды мұғалімдер немесе мектеп әкімшілігі жүзеге асырады. Енді басқа педагогикалық әдістермен салыстырғанда критериялды бағалаудың қандай артықшылықтары мен кемшіліктері бар екенін түсінуге тырысайық. Критериялды бағалаудың негізгі міндеттерінің ішінде төмендегі міндеттерді бөлуге болады:

- оқу үдерісінің әр кезеңінде әр оқушының дайындық деңгейін анықтау;
- жеке прогресті анықтау, қадағалау, оқушының жеке даму траекториясын түзету;
- оқушылардың күтілетін оқу нәтижелеріне қол жеткізу үшін ауқымды дамытуға ынталандыру;
- әр түрлі қызмет түрлерін орындау үшін алынған бағалардың маңыздылығын саралау;
- оқу материалын меңгеру сапасын және оқу үдерісін ұйымдастыру ерекшеліктерін анықтау үшін мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасындағы кері байланысты қамтамасыз ету

Критериалды бағалаудың артықшылығы: оқушының жеке басы емес, тек қана жұмысы бағаланады, білім алушының жұмысын бағалау алдын – ала ұсынылған критерийлерге негізделеді, бағалау алгоритмі білім алушыларға алдын- ала белгілі, білім алушы не мақсатта жұмыс істеп отырғанын біледі, білім алушының білімділік деңгейі анық көрініп тұрады, критерий арқылы бағалау мұғалімнің анық біліп отыруына мүмкіндік береді, білім берудің сапасы артады;

Қорыта айтқанда, модульдік оқытудың өзегі – оқу модулі. Оқу моделі ақпараттардың аяқталған блогынан, бағдарламаны табысты жүзеге асыру үшін берілген оқытушының нұсқауларынан және оқушы іс-әрекетінің мақсатты бағдарламасынан тұрады

Модульдік оқыту білім мазмұны, білімді игеру қарқыны, өз бетінше жұмыс істеу алу мүмкіндігі, оқудың әдістері мен тәсілдері бойынша оқытудың дербестігін қамтамасыз етеді. Модульдік оқыту технологиясының жеке тұлғаның өз-өзін дамытуға, шығармашылық қабілеттерін арттыруға қажетті іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыратын бірден-бір технология.

Критериалдық бағалау жүйесін қолдану арқылы біз: білім алушының тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттау, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, тұғырлы нәтижеге, бағытқа жеткізу, білім алушылардың дайындық деңгейі мен динамикасын кез- келген кезеңде анықтау, әртүрлі жұмыстардан алған бағаларды дифференциалдауға болады, құрылымдық бағалау мен нақтылы бағалаулар арқылы білім алушы еңбегін бағалау, білім алушының бағалау жүйесіне толық қанағаттануын білеміз.

Әдебиет:

- 1.Бешімбаева Қ.Е. Білім алушының тілдік құзыреттілігін жетілдірудегі критериалды бағалау жүйесі . Әдістемелік нұсқау,11-бет.
- 2.Красноборова А.А. Критериальное оценивание в школе. Учебное пособие
- 3.Мұғалімге арналған нұсқаулық «Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау» , 55-бет, 107-бет
Источник: <https://www.tarbie.kz/25664>
- 4.Жанпейісова М.М. «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде». Алматы 2006 жыл.
- 5.Қамзина М. «Модульдік оқыту технологиясы»./Тәрбие құралы. 2005 жыл, №4.
- 6.Педагогтың кәсіби деңгейін өсіруде әдістемелік жұмысты ұйымдастыру жолдары./Ғылыми-практикалық жинақ. Алматы, 2008 жыл.
- 7.Жадрина М.Ж. «ҚР-дағы жоғарғы білім беру дамытудың тенденциялары мен мәселелері». Алматы 2002 жыл.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖАҒДАЙЫНДА МАМАННЫҢ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Дюсенгалиева Арайлым Махмудовна

«Жоғары инженерлік-технологиялық колледжі» МЕББМ директордың ҒӘЖЖ орынбасары, арнайы пәндер оқытушысы, БҚО, Орал қаласы

Қазіргі таңдағы еліміздегі білім беру жүйесіндегі ең басты міндеті – білім берудің ұлттық модуліне көшу арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жеткізу. Қазіргі заман талабына сай пән оқытушысы ғана болу аз, оқытушы - ұстаз, инноватор, иннотехник болуы тиіс.

Оқытушы иннотехник дәрежесіне көтерілу үшін инновациялық технологияларды меңгеру керек, содан кейін пән бойынша қандай тақырыпқа пайдалану керектігіне тиімді

зерттеу жүреді. Яғни әрбір инновациялық технологияларды меңгереді, содан кейін меңгерген технологияларды апробациядан (сабақ барысында қолдану) өткізеді, мұғалім талдау жасай отырып, тақырыпқа сай технологияны таңдайды. Оқытушы білім алушының табиғи дарын, қабілетін ашу жас ерекшелігін ескере отырып, технология элементтерін тиімді пайдалана алу керек.

Инновация дегеніміз – бұл лабораториялық емес жаңа идеяны бірінші рет жүзеге асыру, ғылым жүзінде пайда болса да практикада негізделген. Жаңалық енгізу – мекемеге, ұйымға жергілікті аймақтық, мемлекеттік мекемелерге енгізілген үлгіге бағытталған.

Инновация сөзі латын тілінен аударғанда жаңалықты ендіру деген мағынаны білдіреді.

Инновация — кез келген жаңалық немесе жаңалықты енгізу ғана емес, бұл бүгінгі қолданыстағы білім жүйесінің тиімділігін арттыратын үдеріс. Инновациялық іс-әрекет — білім берудің кез келген деңгейінде инновациялық үдеріспен қамтамасыз ететін шаралар кешені және үдерістің өзі. Педагогикалық инновация білім беру жүйесін қайта құру, жетілдіру, модификациялау, өзгертуге байланысты немесе оның белгілі жақтарын, қасиеттерін және аспектілерін (жаңа заңнамалық акттерді, құрылымдарды, тұжырымдамаларды және интеграциялық байланыстарды және т.б.) жасақтау. Инновациялық үдеріс ұйымның мақсаты, құрылымы, міндеттері, технологиясы және адам ресурстарын қамтиды.

Технологиялық инновациялар – бұл жаңа заманның компьютерлік және телекоммуникациялық технологиялары. Технологиялық инновациялар экономикалық механизмдерде, оқытушылар мен білім алушылар еңбегін ұйымдастыруда түбегейлі өзгерістерге, оқытушылық қызмет сипатына зор үлес қосылады.

Қазіргі заманғы оқыту технологияларына келесі талаптар қойылады:

- оқыту мақсатының нақты қойылуымен, оның ғылыми негізделуі, іс - әрекетінің нәтижесінің жоғары сапалы болуы;

- оқу материалын толық қабылдау мүмкіндігінің болуы;

- оқу процесінде қарым - қатынастың еркін болуы;

- оны үнемі жетілдіріп, толықтырылып отыру мүмкіндігінің болуы.

Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – «интерактивті оқыту әдісі». Негізгі қағидасы - педагогикалық қарым - қатынас пен қарым - қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту.

Интерактивті әдіс - тәсілдерді жиі пайдалану, әр сабақта оның мүмкіндіктерін түрлендіріп отыру – педагогтар қауымының басты міндеті.

Интерактивтік оқу технологиясы (ИОТ) – деп нәтижесінде оқу әрекеті барысында олардың өзара мотивациялық, интеллектуалдық, эмоциялық және басқа да жақтарынан жетістіктерге жетуді сезіну ситуациясын тудыра алатын, білім алушыларға педагогикалық әсерлі танымдық қарым - қатынас құруға кепілдік беретін, оқытушы мен білім алушының іс - әрекетін оқу - ойындар түрінде ұйымдастыру тәсілдерін айтамыз.

Инновациялық іс-әрекеттің негізгі функцияларына педагогикалық үдерістің компоненттерінің өзгерістерін енгізеді: мақсаттары, білім беру мазмұны, оқытудың формасы, әдістері, тәсілдері, технологиялары, басқару жүйесі және т.б. Сонымен бірге барлық зерттеушілер инновацияны инновациялық стихиялы ізденіс ретінде қарастырмау керек деген пікірге келеді, себебі инновация - мақсатты бағытталған, саналы өзгеріс.

Бүгінде инновациялық өзгерістер әртүрлі бағыттарда жүруде, білім берудің жаңа мазмұнын қалыптастыру; оқытудың жаңа технологияларын өңдеу мен жүзеге асыруда; жаңа бағдарламаны меңгерудің әдістері мен тәсілдерін қолдану; оқыту үдерісінде оқушылардың өзіндік анықталуына жағдай туғызу; мұғалім мен оқушының ойлау стилінде, өзара қарым-қатынастарында өзгеріс, білім беру мекемелерінде шығармашылық инновациялық ұжымды жасау және дамыту. Бұл үдерістердің барлық қарама-қайшылықтарында, шығындарында, кемшіліктерінде олар позитивті сипат береді. Осылайша, жоғарыда қарастырылған педагогикалық инновацияның болмысын ұғу амалдарындағы ортақ нәрсе олардың басты назары педагогикалық шығармашылықтың үдерісі мен нәтижесінде болуында. Барлық зерттеушілер білімнің инновациялық үдерістердің болмысын жаңа теориялық талдап, түсінік беруге, үздіксіз инновациялық қозғалысты қамтамасыз етуге қажеттілігін атап өтеді. Бұл қажеттілік, өз кезегінде мамандардың арнайы даярлау, соның ішінде педагогикалық инновация саласында құзыретті педагогтерді даярлау мәселелесін өзектендіреді. Инновациялық іс-әрекетке, үздіксіз инновациялық режимде жұмыс жасауға педагогтерді даярлау арқылы инновациялық білім беруді дамытудың сәттілігі анықталады. Осы даярлықтың маңызды құрылымдық бөліміне қоғамның, еңбек нарығының, тұлғаның, технологиялардың және үздіксіз ақпараттық ортаның жаңаруына өз кәсіби іс-әрекетінде оперативті әрекет етіп, икемді болу қабілеті жатады.

Оқушылардың құзіреттілігін арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану арқылы дамыту атты баяндамада қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және Интернет ресурстарды пайдалану оқушының білім беру үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік беретіндігі туралы баяндалады.

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі - оқытуды ақпараттандыру, яғни арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану

Үшінші мыңжылдық кезінде қоғамның даму көрсеткіші ретінде ақпараттық қоғамға өту ісі алынады да, ал оның ең анықтаушы рөлін ақпарат түсінігі атқарады. Ақпаратта жинау, сақтау, өңдеу және тарату тәсілдері мен құралдары динамикалық түрде өзгеріске ұшырап, солар арқылы қоғамның инфрақұрылымы қалыптаса бастады.

Колледж оқытушылары үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушыныңөзбетіменжұмысына;
- уақытынүнемдеуге;
- білім-білікдағдыларынтесттапсырмаларыарқылытексеруде;
- шығармашылықесептершығарукезіндефизикалыққұбылыстардытүсіндіруарқылы жүзегеасыру;
- қашықтықтанбілімалумүмкіндігініңтуындауы;
- қажеттіақпараттыжеделтүрдеалумүмкіндігі;
- оқушыныңой-өрісіндүниетанымынкөңейтугедеықпалызор.

Оқытушысабағындаақпараттықтехнологияныңтиімділігінжүйелітүрдекөрсетебіледі.

Арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану іс-тәжірибесітиімдіәдісдепойлаймын.

Білім - болашақбағдары, кез-келгенмамандаярлайтыноқуорынныңбастыміндеттерінің бірі - жекетұлғаныңқұзіреттілігіндамыту. Құзірет - оқушыныңжекежәнеқоғамталаптарынқанағаттандырумақсатындағытабыстыіс-әрекетінеқажеттібілімдайындығынаәлеуметтіктапсырыс.Құзыреттілік - оқушының әрекет

тәсілдерін жан-жақты игеруінен көрінетін білім нәтижесі. Ақпараттық құзыреттілік арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану - бұл жеке тұлғаның әртүрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны жүзеге асыру және ақпараттық - коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан-жақты қолдану қабілеті. Оқушылардың түпкілікті құзыреттіліктері - білім берудің жаңа нәтижелері. Құзыреттілікті оқушының пән бойынша игерген білім, білігінің жинағы деп қабылдауға келмейді. Ол - оқу нәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілеті болып табылатын жаңа сапа.

Кәсіптік білім беруде оқушылардың құзыреттілігін арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану арқылы дамыту атты мақаламды қорытындылай келе төмендегідей ұсыныстарға тоқталамын:

- кәсіптік білім беретін оқу орындарын қазіргі заманға сай жаңа ақпараттық құрал - жабдықтармен жабдықтау, интерактивті тақталар мен мультимедиялық кабинеттермен және арнаулы пәндер бойынша электрондық оқулықтармен қамтамасыз ету;

- кәсіптік білім саласында оқытудың жаңа ақпараттық технологияларын пайдалану бойынша білім жетілдіру курстарын жиі ұйымдастыру.

Ақпараттық құзыреттілікті дамытудан күтілетін нәтиже жаңа заманға сай ақпараттық мәдениеті мен құзыреттілігі қалыптасқан, теориялық білімдерін іс жүзінде қолдана алатын, информатика пәнін басқа пәндермен байланыстыра алатын жеке тұлға қалыптастыру.

«Қазіргі заманда болашақ жұмысшы мамандарды ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап керсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.

Арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды оқу - тәрбие үрдісінде қолдану оқушының өз мамандығына қызығушылығын арттырып, шығармашылық шабытын шыңдап, ғылыми көзқарасын қалыптастырып, мамандық сапасын арттырып, еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетті мамандар даярлауда үлесі мол.

Аннотация: Оқушылардың құзыреттілігін арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану арқылы дамытуға арналған мақала болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары: оқу құралы / К. Өстеміров.- Алматы: ЖШС «Қазпрофтех», 2013.

2. «Қазақстан мектебі» журналы №8, 2016 жыл

3. Қабдықайыров Қ., Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А, 2015

«ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ӨСУІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА САПАСЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ»

Г.З.Есенғалиева

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы

«Бала оқытудың жұмысы ширақ, жігерлі, қызу болғаны дұрыс» деген Ж.Аймауытов сөзінің бүгінгі күні мәні зор. Ел болашағының жарқын болашағын ескеріп отырған жаңа міндеттердің орындалуы үшін ерен еңбек, зеректік, отанға деген сүйіспеншілік керек. Ал сүйіспеншілікті жас буынға дарытатын тұлға – жаңа технологиямен қаруланған білім мен ғылымдағы соңғы жетістіктерді серік еткен шығармашыл мұғалімдер студент

бойындағы қайрат – жігерді, білім мен табысты, туған ел мен жер мүддесі жолында жұмсауға тәрбиелеу – мұғалім қызметінің түпкі мұраты.

Білім – бүгінгі күнгі жахандану жағдайында өркениеттіліктің әрі өлшемі, әрі тетігі, құндылығы болып табылады. Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін 2030 жылға дейін дамыту тұжырымдамасында «әлемдік білім беру кеңістігіне ықпалдастырылған және жеке тұлға мен қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыратын көп деңгейлі үздіксіз білім берудің ұлттық моделін қалыптастыру үшін білім беруді дамытудағы стратегиялық басымдықтарды белгілеу» деп атап көрсеткені белгілі. Осыған орай, қазіргі білім берудің мақсаты-білім алып, білік пен дағдыға қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүріп, жұмыс істей алатын, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке, яғни ақпаратты өзі іздеп тауып, ұтымды пайдалана алатын, жан-жақты дамыған білімді, өз ісіне және өзгенің ісіне әділ баға бере алатын, Отанның әлеуметтік қоғамның-экономикалық жағынан зор үлес қоса алатын жеке тұлғаны қалыптастыру. Бұл орайда білім беру жүйесін одан ары жетілдіру, мемлекеттік білім беру стандартын жүзеге асыру, жаңа буын оқулықтарын оқыту үрдісіне енгізу Қазақстан мектебінің ұлттық моделін қалыптастыру тәрізді келелі мәселелер жүзеге асып жатыр. Бірінші кезектегі көкейкесті мәселе – жас ұрпақты ертеңгі өмірге әзірленуде бүгінгі берілетін білімнің көлемін, сипатын, оның мақсатын айқындау, әлемдік стандарт бағытындағы жағдайда білім берудің кейбір жетістіктеріне, жетіспейтін жақтарына түсінік беру, бүгінгі қандай бағыттарды батыл дамыту керектігімізді білу.

Білімнің негізгі ірге тасы жаңа типті мектептерде қаланады. Көрнекті қоғам қайраткері М.Жұмабаев «Қазақтың тағдыры, келешекте ел болуы да мектебінің қандай құрылуына барып тіреледі. Мектебіміздің таза, сау, берік һәм өз жанымызға қабысатын, үйлесетін негізде құра алмасақ келешегіміз күңгірт» деп білім мен ғылымның маңыздылығына тоқталған.

«Барлық мүмкіндіктер балалардың бойында», — деген ұлы ойшыл А.Толстойдың даналық сөзі бар, ал баланы дамытатын шығармашыл, талантты, білімді ұстаз. Барлық мұғалім талантты болмаса да өз ісінің шебері болуға міндетті. Шығармашыл, рухани бай педагог өзінің педагогтік шеберлігін ұтымды пайдалана біледі. Олай болса, рухани бай мұғалім – қай бағытта да табысты болмақ.

Жаңа қоғам педагогы — бұл рухани дамыған, бай шығармашыл үнемі жаңалыққа ұмтылатын тұлға. Педагогтер жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен ұлттың мәдени мұрасының сабақтастығын сақтай отырып оқыту, тәрбиелеуге және әр баланы жеке тұлға деп санап, оның жан – жақты дамуына мүмкіндік жасауға даяр болуы керек.

Жеке тұлғаның қалыптасуы – бұл үнемі рухани толығу, даралықты, интеллекттілікті, ішкі және сыртқы жалпы және кәсіби мәдениетті меңгеру дегенді білдіреді. Қазіргі кездегі білім беру үрдісіндегі өзгерістерді, әлемдік білім берудің даму тенденцияларын бағдарлай білуі керек.

Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің әрбір азаматы әлемнің кез – келген елінде қажетке жарайтындай маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады. Бұл бүкіл әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз» деп атап айтқан. Осы орайда мамандардың білімін арттыратын, білім мекемелері басшыларының үздіксіз білім беретін ғылыми – әдістемелік оқу орталығы, атқарар негізгі миссиясы кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру негізінде мамандардың біліктілігін жетілдіру болып табылады.

Ваучерлік – модульдік курс арқылы ұстаздар өз білімін толықтырады, алдын ала дайындалған жаңа әдістемелер мен технологияларды игереді, оларды жұмыс барысында пайдаланады.

Мамандар кәсібін дамыту институты 7 модульдік жұмыс бағдарламасымен жұмыс істеуде. Олар:

1. Білім берудегі жаңа технологиялар.
2. Сыни тұрғысынан ойлау.

3. Оқушы жетістіктерін бағалау өлшемі.
4. 12 жылдық білім беру жағдайындағы құзырлылық амалы негізінлегі менеджмент.
5. Оқытуда ақпараттық – коммуникациялық технологияларды, e –learning пайдалану.
6. Дарынды балалармен жұмыстың жаңа технологиялары.
7. Жас кезеңдері әр түрлі топтарда оқытудың психологиялық – педагогикалық ерекшеліктері.

Бәсекеге қабілетті адами капиталды дамытудың заманауи талаптары өзгерістерді алдымен әркімнің өзінен бастауды, өмірге деген көзқарасымызды өзгертуді талап етеді.

Жаңа заман талаптарына ХХІ ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа ақпараттық сауаттылық қажет, сондықтан білім беру үшін оқыту үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдалану аясын кеңейту мұғалімдерден үлкен кәсіби даярлықты және үнемі әдістемелік ізденістерді талап етеді. Қазіргі білім берудің жаңа сапасын қамтамасыз ету үшін, болашаққа қарай талпынып, сеніммен нық қадам жасай отырып, өзгерістерді алдын – ала сезіп, байқап, өз бетінше тұрақты білім алуға, қазіргі заман талаптарына сай шығып жатқан жаңа технология түрлері арқылы білім беру салаларына қадам жасау керек.

Білімді игеру дегеніміз – оны ұғу, есте сақтау, қолдана білу. Олай болса, оқу мен тәрбие тетігі мұғалім мен оқушының өзара қарым – қатынасы – іскерлік ынтымақтастығы, атап айтқанда, бірлескен қызметтің сипатына тәуелді екендігіне үлкен мән береді.

Білім беру жүйесі қызметінің тиімділігі көрсеткіштерінің және оның бәсекеге қабілеттілігінің бірі өз білімдерін республикалық және халықаралық олимпиадалар мен оқушылардың ғылыми жарыстарында растайтын дарынды балаларды оқыту нәтижелері болып табылады.

«Қыран – түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз – шәкіртіне талмайтын талап сыйлайды» демекші, ұстаз-қай кезде де мектептің жүрегі, қоғамның тірегі. Қоғам тұлғаны қаншалықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады. Ал жеке тұлғаға білім беріп, тәрбиелейтін, дамытатын, әрине-ұстаздар қауымы. Қоғам талабына сай шебер мұғалім болу заман талабы болып тұрғаны анық. Ал жаңа формация мұғалімі дегеніміз кім деген сұраққа жауап іздейтін болсақ, Қазақстан Республикасының жоғары педагогикалық білім беру тұжырымдамасында «Жаңа формация мұғалімі — кәсіби дағды мен педагогикалық дарыны қалыптасқан, жаңалыққа жаны құмар, рухани дүниесі бай, шығармашылықпен жұмыс істейтін жеке тұлға»

Өзім жұмыс істеген колледжде 13 жылға тарта уақытта оқыту мен білімді меңгеруге деген сұраныстың артып келе жатқандығын байқаймын. Оның дәлелі: сапалы білімді меңгеріп қана қоймай, дұрыс еңбек жолын таңдай білу. Сонымен қатар біз білім берген студент, яғни болашақ маман мынау толқыны мықты заманның сұранысына төтеп бере алатындай болса, өз мамандығының кәсіби шебері боларына кәміл сенімді.

Білім мен шеберлігі артып тұрған маман әрқашан да сұранысқа ие болатыны айтпаса да түсінікті. Көпшіліктің жоғары білім мен жоғары біліктілік ұғымдарын ажырата білмейтіні өкінішті. Жоғары білім алып шыққан азаматтардың барлығы жоғары білікті дей алмаймыз.

Білім мен білікті болашақ мамандардың мәртебесін көтерсе, оған қол жеткізу тек оқу-әдістемелік бірлестіктердің жаңа технологиялары арқылы жүреді.

Мұғалім үшін кәсіби шеберлікке жету, өз мамандығының данышпаны болу бір күнде пайда болатын күнде дүние еместігін біз жақсы түсінуіміз керек және өмір бойы іздеушілікті, зерттеушілікті талап ететін мамандық екенін анық аңғарғанда ғана толық нәтижеге жете аламыз. Мұғалімнің әрбір сөзі ісі, қимылы, аяқ алысы, жүрісі, көзқарасы психологиялық және ізгілік тұрғысынан шәкірт жүрегінен үлкен орын алады. Сондықтан әрбір ұстаз үшін оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастыруда мол білімділікті, ақылдылықты, дұрыс іскерліктер мен дағдыларды қолдану қажет етеді.

Халқымыздың ғасырлар бойы армандап, екі ғасыр тоғысында қол жеткізген бақыты – ол біздің тәуелсіздігіміз. Оның ірге тасының мықты болып қалануы ұрпаққа берілетін білім мен тәлімді тәрбиеде. Ал ол ұстазға жүктелетін ауыр міндет.

Бүгінде мұғалімнің белгілі-бір құрлымдарға деген жеке қатынасын көрсететін педагогикалық ұстанымдарының анықталуы әдістемелік қызметтің қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Менің алға қойған мақсатым — студенттерге сапалы білім, саналы тәрбие беру арқылы студенттің алған білімі мен тәрбиесі болашақта қажетіне жарап, шығармашыл жеке тұлға қалыптасуына үлес қосу, менің де өз ісімнің білгірі немесе «Құзыретті» болуым. Сол үшін менің үнемі ізденісте болуым, білім – біліктілігімді толықтыра, шеберлігімді жетілдіре түсуім білім сапсының кепілі болмақ.

Әдебиеттер:

1. Ж.Аймауытов. «Тәрбиеге жетекші», Орынбор 1924ж
2. Ш.Беркімбаева, А.Құсайынов, А.Рысбаева, М.Бұлақбаева. Жоғары мектеп педагогикасы – 2009ж.
3. Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, 2011ж.
4. Б.Айтмамбетова «Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері», Алматы 1991ж.
5. Г.Сайынқызы. «Тамшы сөздер мен қамшы сөздар», Алматы 2005ж.
6. «Білім шапағаты» қоғамдық- педагогикалық газеті.
7. «Білім технологиялары» журналы, 2006ж.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДЕРБЕСТІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Амирханова Үміт Өмірзаққызы

Қаптанбек жоғары аграрлық-техникалық колледжі, Сарыағаш қаласы

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім беру және оның шығармашылық, рухани және тәни күш қуатын жетілдіру, жеке тұлғаның жан-жақты дамуына жағдай жасау міндеті көзделгенін ескерсек, болашақ мамандарды жаңашылдыққа даярлауымыз керек. Қай елдің болсын өсіп өркендеуі, әлемдік ортада алдыңғы шептен орын алуы оның ұлттық білім беру жүйесінің қалыптасуына, даму бағытына, қазіргі таңдағы оқытудың дидактикалық жаңа сипаты - жаңа оқыту технологияларын, оқу ақпараттарын ұтымды қолдану, шығармашылық оқыту түрлерін кеңінен пайдалануға байланысты. Ал шығармашылық іс-әрекет арқылы жаңа нәтижеге жету мен өзекті мәселенің шешімін табу шығармашылық дербестік негізінде жүзеге асады.

Шығармашылық дербестік - болашақ маманның танымдық интеллектуалдық әлемін дамытып қана қоймай, кәсіби маңызды сапаларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сондықтан шығармашылық дербестікке жеке тұлғаның дамуына, оның рухани тұрғыда жетілуінде маңызды, білімдік және психологиялық мәні терең құндылық бағдар ретінде танудың маңызы зор.

Студенттердің шығармашылық дербестігін арттыру жолдары:
- көкейкесті мәселелерді нақты белгілеу арқылы студенттерді ойландыруға, талдауға ынталандыру және белгілі деректерді, оқиғаларды, құбылыстарды салыстыра отырып, оны дамытуға қызығушылық туғызу;

- жаңа білімді меңгеруде тапсырмалар мен өзекті мәселелерді шешудің стандартты емес басқа тәсілдерін табуға ынталандыру;

- студенттің ізденімпаздық іс-әрекетіндегі өзіндік қорытындылар мен рефлексиялық талдау жасауда дербестігіне қолдау көрсету.

Болашақ маманның шығармашылық дербестігін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі: ынталандыру-еріктік, интеллектуалдық-белсенділік, жасампаз-рефлексиялық бөліктерден тұрады(І-кесте)

1-кесте - Студенттердің шығармашылық дербестігін қалыптастыру моделі

<i>Модель бөліктері</i>	<i>Өлшемдері</i>	<i>Көрсеткіштері</i>
<i>Ынталандыру - еріктік бөлігі</i>	Шығармашылық дербестікке ұмтылуы мен өзіндік өмірдегі ұстанымын айқындауға, кәсіптік білікті маман болуға талаптануы мен білім алуға қажетсінуін қамтиды.	- дербес өзіндік бағдармен іс- әрекетке шығармашылық сипат беруге қажетсінуі, - шығармашылық дербестікке ұмтылуы, ойлау еркіндігіне қол жеткізуі, - танымдық ынтасына сәйкес студенттің шығармашылық іс-әрекетке құндылық бағдар ретінде қажетсінуі, - жаңашылдықты қажетсінуі мен талаптану жаңашылдықты қажетсінуі мен талаптану
<i>Интеллектуалды- белсенділік бөлігі</i>	Интеллектуалдық ой-өрісі ментанымдық деңгейінің кеңдігі ғылыми білімді игеруі және оқу-танымдық қызмет тәсілдерінің жүйесін саналы меңгеруі.	-танымдық, шығармашылық іс- әрекетте дербестігінің болуы, - жаңаны табуда танымдықбіліктерінің қалыптасуы, — құбылыстың мәнін білуге ұмтылысы мен ғылыми білімді игеруге ынтасының тұрақтылығы, — оқу-танымдық қызмет тәсілдерінің жүйесін саналы меңгеруі, — жаңа білімдер мен әрекет тәсілдерін өзбетінше игеру біліктерінің болуы, — шығармашылық жоспарлау және ұйымдастырудың жолдарын меңгеруі.
<i>Жасампаз - рефлексиялық бөлігі</i>	Студенттің өзін-өзі дамыту, өзін-өзі реттеу жүйесін меңгеруі мен іс жүзінде қолдануы, өзіндік бағалауға рефлексиялық талдауы	— өзін -өзі жетілдіру мен дамыту, — жаңаны ойлап табу мен жаңа нәтижеге жету, ой тереңдігі мен шығармашылық шабыттың болуы, — шығармашылық іс-әрекетке, ізденімпаздық жұмыстарға талдау жасай білуі, — мәселені түсінушілік, шешімтабудағы шапшаңдық пен мәселенішешудегі икемділіктің болуы, — іс-әрекетті объективті бағалау, жекетұлғалық құндылықтарды саналы

		түсіну, — өзін-өзі дамытуда рефлексиялық бағытты таңдау.
--	--	--

Енді колледж студенттерінің шығармашылық дербестігін ескере отырып, қазақ тілі пәнін өткізу ерекшеліктері мен кезеңдеріне тоқтала кетелік.

Тіл – ұрпақтар арасын жалғар алтын көпір, ақыл – ойдың түйіні танытар асыл қазына. Бүгінгі таңда егемендік алып етек жеңімізді жиып, ел болдық десек те көпшілікті толғандыратын мәселелер – ұлттық тәрбие мен ұлттық құндылықтар.

Ұлттың ұланы – терең теориялық біліммен қаруланған, ұлттық дүниетаным негізінде көзқарасы қалыптасқан әлеуметтік белсенділігі жоғары, отаншыл, мәдениетті, ата – бабамыздың мұрасын, ұлттық құндылықтарымызды көздің қарашығында сақтайтын ұлтжанды, шығармашылық дербестігі қалыптасқан азамат болып тәрбиеленуі тиіс.

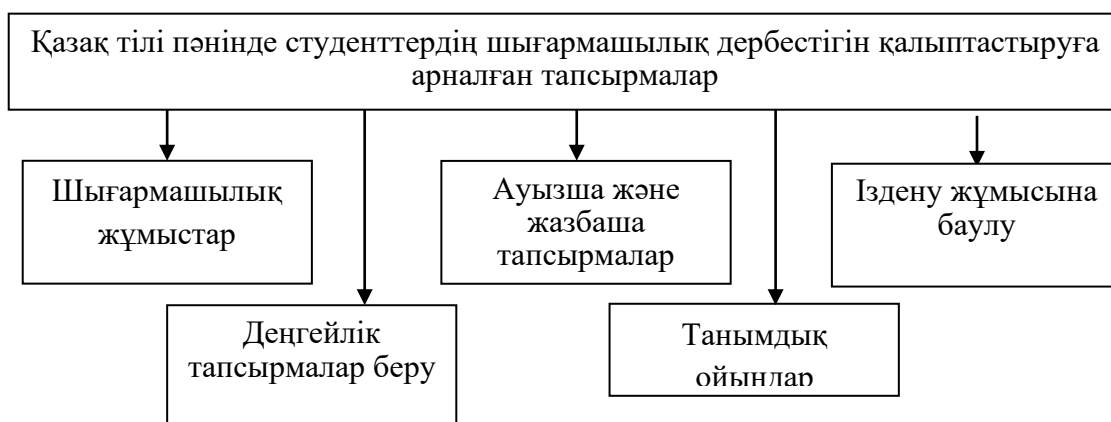
Сондықтан ұлттық бағытқа бет бұрған оқу орны бірінші кезекте, білім мазмұнын ұлттық бөліктермен яғни, ана тілімен, өз тарихымен, мәдениетімен толықтыру қажет. Осыған орай оқу орындарында қазақ тілін оқытылуына ерекше көңіл бөлу қажет. Себебі, тіл ұлттық құндылықтардың ішіндегі бірегейі.

Бүгінгі таңда ана тіліміздің қыр – сырын ғылыми тұрғыда терең игеруге арналған тиімді әдіс – қазақ тілін шығармашылық тұрғыдан оқыту.

Қазақ тілін шығармашылық тұрғыдан оқытудың мақсаты – тіл біліміндегі танымдық теорияның ғылыми негіздерін меңгеру арқылы теория мен практиканы ұштастырып отырып, тіл үйренушінің ой - өрісін кеңейту.

Негізгі мақсатты жүзеге асыру үшін орындалатын міндеттер:

- қазақ тіл білімі мен танымдық лингвистиканың бір – бірімен байланысын көрсете білу;
- студенттердің ойлау қабілетін, қоршаған ортаны зерттеп тану қасиетін, өзіндік танымын кеңейту;
- ой, сана, тіл тұтастығы арқылы тілдік қатынасты жеке меңгерту, таным үдесін жан – жақты іске асыру;
- сөз өнеріне баулу;
- дербес шығармашыл тұлға қалыптастыру;
- белгісіз жағдай ортасында өздігінен шешім қабылдай білуге дағдыландыру.

1. Шығармашылық жұмыстар.

Студенттердің шығармашылық дербестігін, ізденімпаздығын қалыптастыруда сыныптан тыс, жеке, ұжымдық жұмыстар ұйымдастыруда шығармашылық ой, пәндік апталықтар мен

ғылыми-шығармашылық апталық, жобалар, пәндік үйірмелер мен факультативтік сабақтардың маңызы зор. Барлық жұмыстарда студенттердің қалауы, таңдауы мен ұсыныстарын ескеру қажет. Сондай-ақ, мектептегі пәндік олимпиадалар, сайыстар, түрлі шығармашылық кештер студенттердің ізденіс қабілетін ұштап, дербес оң нәтижеге жетуге ықпал етеді. Сонымен қатар, студенттердің шығармашылық дербестігі мен ізденімпаздығын қалыптастыруда мұғалімнің педагогикалық шеберлігі қажет.

2. Оқытушы студентке әрқашан тапсырманы екі түрде: ауызша және жазбаша түрде беріп, олардың сөйлеу мәнерін, сөйлеу мәдениетін жетілдіреді.

1. Ауызша тапсырмаға пікірлесу сұрақтарын дайындау, әдеби шығармалардан тақырыпқа қатысты мәтіндер теру тапсырылады.

2. Жазбаша тапсырмалар арқылы оқушыларды өз бетінше жұмыс жасауға толық тәрбиелеуге болады. Ең бастысы әр бала өз зойын айта алатындай мүмкіндік тууы керек. Егер жеке өз ойы жетпеген жағдайда оқушы біреудің сөзін сол күйі айту арқылы да сөйлеп үйренеді.

3. Қазақ тілі пәнінде пікірлесу арқылы бір – біріне баға беріп сөйлесуге дағдыландыру

4. Тест тапсырмасы

5. Тақырыпқа байланысты шағын мақала, пікіржазуға үйрету.

3. Ізденіс жұмысына баулу – қоғамдағы, өмірдегі әр түрлі бейне суреттерден оқушыларда көптеген сұрақтар туындайды. Сол сұраққа өздері жауап іздеу арқылы ой - өрісін, шығармашылығын дамытып, бәсеке қабілеті күшейеді.

Ізденіс жұмысына баулу арқылы шығармашылық іс - әрекетті дамытудың, сөйтіп бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастырудың маңызы зор.

4. Деңгейлік тапсырмалар беру

Студенттерге деңгейлік тапсырмалар беру арқылы шығармашылық дербестігін қалыптастыру		
<p>Бастапқы деңгей</p> <ul style="list-style-type: none"> - өз көзқарасы мен ұстанымын жан-жақты тұрғыдан қалыптастыра алмайды, - өз ұстанымын толық дәлелдей алмайды, оның артықшылықтарын толық көрсетпейді, - жан-жақты салыстырмайды, - ұтымды мысалдар келтірмейді, - себеп-салдарын дәлелді түрде келтіре алмайды, - талдау мен синтездеуді толық жасамайды, - жан-жақты баға бере алмайды. 	<p>Орта деңгей</p> <ul style="list-style-type: none"> - ойлау қадамдарын ретімен қолданады, - өз көзқарасы мен ұстанымын қалыптастырғанымен оларды ұтымды түрде дәлелдей алмайды, - өз ұстанымдарын өзгелермен салыстырады, оның артықшылығы мен кемшіліктерін ажыратады, - өзіне айтылған сынды сабырмен қабылдай алмайды, - өзге ұстанымдарды жан-жақты талдамайды, олардың олқылықтарын ажырата алмайды, - өзге ұстанымдарды өз мақсатында пайдалана алмайды, - өз ұстанымын икемді түрде 	<p>Жоғары деңгей</p> <ul style="list-style-type: none"> - негізгі ойлау қадамдарын ретімен, логикалы түрде және тереңінен қолданады, - өз көзқарасы мен ұстанымдарын ұтымды түрде дәлелдей алады, - өзіне өзі нақты баға бере алады, - өзге пікірлерді бағалай біледі, - ұсыныстар мен гипотезалар жасай біледі, - айтылған сынға байыппен қарайды: өз ұстанымдарын икемді түрде өзгерте алады, - өз жұмысын жақсарту жолдарын іздестіреді.

5. **Танымдық ойындар** студенттердің шығармашылығын дамытудың тиімді әдістердің бірі. Оған түрлі салт – дәстүр ойындарын кіргізуге болады.

Қорыта айтқанда, шығармашыл мұғалім – рухани дамыған әрі әлеуметтік тұрғыдан есейген, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген білікті маман, өзін-өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын шығармашыл тұлға. Ол жоғары білімді шығармашыл тұлғаны қалыптастырып, дамыту үшін жауапты. Осы орайда, біздің басты мақсатымыз — студенттердің ой-өрісін, қиялы мен шығармашылығын дамыту арқылы, заман талабына сай жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруымыз қажет. Білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылым мен тәжірибеге негізделген жаңа идеялар мен жаңа инновациялық технологияларды зерттеп, оны өз іс-тәжірибемізде қолдану арқылы оқу-тәрбие процесінде шығармашыл білімді тұлғаның дамуына мүмкіндік беріледі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022.
2. Ж. Дәулетбекова, П. Юсуп, Л. Жұмекенова. Қазақ тілі. Оқыту әдістемесі. - Атамұра, 2019
3. Г. Стамқұлова, Г. Оспанова. Қазақ тілі. Дидактикалық материалдар, - Мектеп, 2015

АРНАЙЫ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ МОДУЛЬДІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ПАЙДАЛАНУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

К.Н.Базарбай

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, арнайы пән оқытушысы

Мақсатым:

Жалпы білім берудегі тәрбие мен білім беру жүйесіндегі қазіргі заманғы әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалана отырып, сапалы білім мен саналы тәрбие беруде студенттерді ізденімпаздыққа, қызығушылық қабілетін арттыруға жағдай туғыза отырып, студенттерге таза білімнің өзін бере білу емес, бүгінгі алған білімін өмірлік қажеттіліктеріне сай пайдаға асыра білуге үйрету.

Міндеттерім:

Тәрбие мен білім беру жүйесіндегі қазіргі заманғы әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалана отырып, студентке аса жауапкершілікпен жаңа технологияны меңгертіп, бүгінгі бәсекелес нарықтық заманға сай мықты маман етіп даярлау.

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың “Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі” барша отандастарымызға арнаған Жолдауында: – Кәсіби білім берудің бүкіл жүйесін еңбек нарығында сұранысқа ие білікті мамандар қалыптастыруға бағыттағанымыз жөн, – деп атап көрсеткеніндей, жиырма бірінші ғасырда білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру үшін оқыту бағдарламасын сыни ойлау, өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға және қашықтықтан да білім алуға бағыттау қажет деген болатын. Сондықтан да бүгінгі өскелең ұрпақ уақыт талабына сай білім беруді одан әрі жетілдіру мәселесі, күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге қатар жүрері анық.

Оқытушының басты мақсаты – алдындағы студенттерге таза білімнің өзін бере білу емес, бүгінгі алған білімін өмірлік қажеттіліктеріне сай пайдаға асыра білуге үйрету. Осы тұрғыда білім берудің даму бағыты мен технологияларын қамтитын көптеген педагогикалық технология қолданып келеміз. Солардың бірі өзім дәріс беретін арнайы пәндерді оқытудағы модульдік оқыту технологиясы.

**Интерактивтік модульдік оқыту технологиясы
арқылы студенттердің шығармашылығын дамытудың жүйесі**

Қазіргі таңда оқудың интерактивті әдіс- тәсілдері өте көп. Сабақ жүйесін дамыту кезінде пайда болған оқыту технологияларының бірі Марал Жанпейісованың модульдік оқыту технологиясы болып саналады. Оқыту технологиясының бір ерекшелігі – оның білімді меңгеруге емес, тұлғаның танымдық қабілеттерін және танымдық процестерді, шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға; белсенді сөздік қорын (ауызша және жазба тілінде) дамытуға бағытталуы. Модульде оқу уақытының басым бөлігі студенттердің өз бетімен жұмыс істеуіне жұмсалады. Алған білімдері күнделікті бақылау, тексеру әдістері арқылы анықталып тұрады.

Модульдік оқыту технологиясының құрылымы

КІРІСПЕ бөлімі
(модульге, тақырыпқа енгізу)

СӨЙЛЕСУ (ДАЙЫНДЫҚ) бөлімі
(студенттердің өзара сөйлесу арқылы танымдық қызметін ұйымдастыру)

ҚОРЫТЫНДЫ бөлімі
(бақылау)

Мен өз іс-тәжірибемде М.М.Жанпейісованың «Модульдік технологиясының» элементтерін 1401000-«Ғимараттар мен үймәреттерді салу және пайдалану» мамандығы бойынша «Құрылыс–монтаждау жұмыстарын ұйымдастыру мен технологиясы» пәнінде қолданамын. Себебі, білім беру саласында жиі көтеріліп жүрген мәселелердің бірі-студенттерді өзін-өзі басқаруға үйрету. Олай дейтінім, жаңа технология әдістері студенттердің шығармашылық қабілеттерін арттырып, өз бетімен жұмыс істеуге, қорытындылар жасауға, жүйелі білім алуға жетелейді.

Өз тәжірибемде жаңа тақырыпты оқыту барысында модульдің кіріспе бөлімінен бастаймын. Мысалы, пән бағдарламасында «Құрылыс өндірісін ұйымдастыру» атты модульдің құрылымымен, мақсатымен таныстырамын. Сонан соң сөйлесу бөлімінде топты негізінен 7 студенттен шағын топтарға бөлу арқылы олардың өзара белсенді әрекеттенуіне ықпал жасаймын.

Сөйлесу бөлімінде тыңдау, жазу, көру, айту мүмкіндіктері ескерілген. Модульдік оқытудың сөйлесу бөлімінде келесі белсенді формаларды қолданамын: «Киностудия», «Қарлы кесек», “Ойлан да тап” оқыта үйрену ойындары, жеке-топтық жұмыс формасын, өзара оқыту ойындарын қолданамын.

Оқу бөлімінің қорытынды бөлімі – бақылау. Егер сөйлесу бөлімінің барлық сабақтарында студенттер бір-бірінің көмегіне жүгінсе, енді қорытынды бөлімінде студент өзінің сөйлесу бөлімінде алған білімін, білігі мен дағдыларын ешкімнің көмегінсіз көрсетуі тиіс.

Осы мақсатты алға қойып, студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатында әрбір сабағымды түрлендіріп өткізу әдістерін енгіздім. Сонымен қатар “Қаптау жұмыстары” оқу тәжірибесін өткізу барысында оқытуда қолданатын тәсілдің бірі біріктіліген (бинарлық) сабақ ретінде өткіздім. Бұл сабақты арнайы пәндер және өндірістік оқыту сабағында бір-бірімен байланысты материалды қосарландыра қолдана отырып, бір-бірімен байланыстырдым. Ол мынадай артықшылықтарымен ерекшеленеді: екі еселенген бинарлық мақсатқа жету білімді меңгерту және оны бір мезгілде тәжірибемен байланыстыру, бұл сабақта теорияның тәжірибемен тығыз байланыстырып, алған теориялық білім арқылы тәжірибе жүзінде өздері жасап үйренді. Осы әдісті қолданып, оқыту арқылы өз тәжірибемде студенттерді теория мен тәжірибені ұштастыра оқытамын.

Әсіресе, оқыту барысында тиімді, нәтижелі топтық жұмыс формасын жиі қолданамын. Студенттердің топтық жұмыс жүргізу алдында оларды қабілетіне, қызығушылығына, икеміне, біліміне қарай лайықтаймын, белсенді сөйлеуіне, шығармашылығына қол жеткіземіз.

Мысалы: «Киностудия» оқыта үйрету ойыны. Әр топ өз тапсырмаларын - оқу материалының қандай бір бөлігін оқып –үйреніп - алады да, бір сәт суретші болу (елестету қабілеті) ұсынылады, түсіндіруге дайындалады.

Өз тәжірибемде күнделікті сабақта қолданатын ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- студенттің өз бетімен жұмысына;
- уақытын үнемдеуге;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеруде;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- студенттің ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.

М.М. Жанпейісованың модульдік оқыту әдістемесі көп нәтиже беретінін айқындадым. Ол мынадай артықшылықтарымен ерекшеленеді: ұжым болып жұмыс істеу дағдысы қалыптасады. Онда студент өз пікірінің дұрыстығын дәлелдеп, қателегін мойындап және жолдасының пікірінің дұрыстығын көрсетіп, ұжымдық шешім қабылдауға үйренеді. Ол өз білімін өзі бағалай алады. Әр студенттің білім дәрежесіне қарай тапсырманы да түрлі деңгейде алуға болады.

Осы модульдің тиімділігі – оқытушы мен студенттердің құзыреттілігінің өсуіне әкеледі. Модульдік технология жаңа және қалыптасқан дәстүрлі әдістерді сабақтастырып қолдануымен қызықты әрі тиімді.

Күтілетін нәтиже: Студенттердің психологиялық ерекшелігін, ақыл-ойының дамуы және өзін-өзі жетілдіру. Оқытушының жан-жақты дамуына мүмкіндік туғызады.

Қорытынды

Бүгінгі ұстаз тек кәсіби білімін толықтырып қана қоймай, үнемі шығармашылықпен жұмыс жасауы қажет. Осы орайда, жазушы Ә.Кекілбаевтың «Уақыттың жалғыз өлшемі бар, ол – адам ғұмыры. Адам ғұмырының жалғыз өлшемі бар, ол – арттағы халықтың қамы үшін бітіретін іс» - деген, осындай үлкен іс атқарар бір сала – қоғам мен оқытушы. Ендеше, бір жерде тұрмай өз білімімізді жастарға жеткізіп, тәрбие үрдісін дамытып, жаңа қоғам талабына сай бәсекеге қабілетті жеке тұлға қалыптастыру.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбенбаев С., Ахметова Г., Әбенбаева И. Дәстүрлі емес сабақ турасында // Мектептегі шетел тілі. 2003, №2, бб.11-16.
2. В.Ф.Шаталов, «Тірек сигналдар», 2002ж. М., Высшая школа
3. Селевко Г.К. Современные технологии в образовании. –М., 1998.
4. 2017–2022 © Slide-Share support@slide-share.ru

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАҢАША БАҒЫТТАР

Ибраева Ж.М.

МКҚК «Көксу ауылшаруашылық колледжі» Ескелді ауданы, Жастар ауылы
zhanna.ibraeva.1986@mail.ru

Аңдатпа: Мақалада білім беру жүйесіндегі жаңаша бағыттардың бірі «Академиялық дербестік» пен «Кәсіптік білім беруді дамытудың тәжірбиесі» бойынша жаңаша бағыттары қарастырылады.

Аннотация: В статье рассматриваются новые направления в системе образования по «Академическая свобода» и «Практика развития профессионального образования».

Abstract: The article discusses new directions in the educational system of "Academic freedom" and "Practice of professional education development".

Тірек сөздер: академиялық дербестік, кәсіптік білім беру.

Ключевые слова: академическая свобода, профессиональное образование.

Keywords: academic freedom, professional education.

Кіріспе

Ауыл шаруашылығы – ел экономикасының негізгі күші. Аграрлық білім мен ғылымның дамуы арқылы ауыл көркейіп, мемлекет өркендейді. Бүгінгі күні мемлекет агроөндірістік кешеннің дамуы үшін барынша жағдай жасап отыр. Бұл ретте ауыл шаруашылық мамандарына қойылатын талап та заманға сай жаңаруда.

Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесі неғұрлым икемді және білім алушылардың ең талап етілетін құзыреттерін қалыптастыруға бағдарланған. Қазақстандық колледждерге академиялық дербестік берілді. Енді олардың өздері жұмыс берушілермен бірлесіп, білім беру бағдарламаларының мазмұны мен оқу мерзімдерін айқындайтын болады. Білім беру бағдарламалары студенттерге қажетті біліктіліктерді алуға және қысқа мерзімде жұмысқа орналасуға, ал қажет болған жағдайда қосымша басқа біліктіліктерді алуға мүмкіндік береді. Бұл шаралар өндірістегі технологиялық өзгерістерге және еңбек нарығының сұраныстарына бейімделуге мүмкіндік береді. Осылайша, колледждер жұмыс берушілердің талаптарына сәйкес келетін мамандарды даярлайтын болады.

Тақырып өзектілігі: Академиялық дербестік аясында білім беру ордасы мен жұмыс берушінің тиімді әріптестігін құра отырып, заман талабына сай аграрлық салада жұмысшы маман иесін даярлау. Білім берудің барлық деңгейінде мазмұнды жаңарту, жұмыс берушілердің талаптарын, қазақстандық экономиканың сұранысын ескеретін халықаралық стандарттарға сәйкес әзірленген жаңа білім беру бағдарламаларын енгізу еліміздің заманауи білім беру моделін құру және дамытудың негізгі факторының бірі болып табылады. Сондықтан кадрларды даярлауда икемділікті қамтамасыз ету үшін колледждерге академиялық дербестік берілді.

Мақсаты: Академиялық дербестік аясында аграрлық салада білім беру ордасы мен жұмыс берушінің тиімді әріптестігін құра отырып, заман талабына сай жұмысшы маман иесін даярлау мақсатында қоғамның қазіргі заман шындығы әлеуметтік және бизнес-серіктестермен тығыз ынтымақтастық құру арқылы ТЖКБ мазмұнын жаңғыртуды және оқытуды тереңінен трансформациялау.

Міндеттері:

- ТЖКБ беру жүйесі академиялық дербестікке дейін
- Академиялық дербестік аясында аграрлық салада дуалды оқытудың тиімділігі
- Мамандық бойынша аграрлық салада білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін серектестіктермен арнайы және жеке оқу бағдарламасын әзірлеу.

Зерттеу жұмысы:ТЖКБ беру жүйесі академиялық дербестікке дейін. Қазіргі уақытта дейін бізде не болды?

- колледждерде жұмыс берушілердің талаптарын ескере отырып, бағдарламалардың мазмұнын өзгерту мүмкіндігі болған жоқ.
- бағдарламалар оқу мерзіміне байланысты және МЖМБС (мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты) регламенттелген
- студенттердің жеке траекториялар бойынша оқуға мүмкіндігі жоқ
- қолданыстағы НҚА (нормативті құқықтық акт), (МЖМБС, ТУП) мамандардың кәсіби шеберлігіне қойылатын талаптарды стандарттау арқылы бірыңғай білім беру кеңістігін құруға арналған, бүгінде жеке білім беру траекториясын қалыптастыруға мүмкіндік бермейді, яғни бірегей білім беру бағдарламаларын жасауға кедергі келтірді.

Сондықтан бүгінгі таңда академиялық еркіндік ТЖКБ ұйымдарының табысты жұмыс істеуі және олардың бәсекеге қабілеттілігі үшін қажетті шарт болып табылатыны айқын.

Академиялық дербестік аясында аграрлық салада дуалды оқытудың тиімділігі. Қазіргі кезде әлемде оқытудың дуалды жүйесі-техникалық және кәсіптік мамандар даярлаудың ең тиімді жолдарының бірі болып табылады. Нақты өндіріс жағдайларына бейімделген, жұмыс орнында дағды мен білімді тікелей игеруге бағытталған, практикалық сағаттардың оқыту бағдарламасына барынша үйлесіммен біріктірілетін білікті мамандарды дайындау қазіргі кезде білім берудің дуалды жүйесі деген атпен белгілі. Дуалдық

форматтағы оқу мерзімі студенттердің еңбек өтілі болып есептелетін болады. Бүгінгі күннің болмысы кәсіби білім жүйесі алдында еңбек нарығында бәсекеге қабілетті білікті мамандар даярлау, өз мамандықтарын жетік меңгерген, өз мамандығы бойынша тиімді жұмыс жасауға қабілетті, тұрақты кәсіби өсуге дайын, әлеуметтік және оңтайлы кадрларды даярлауды талап етеді. Дуалдық жүйе бойынша оқыту білім алушылардың кәсіби біліктер мен дағдыларды, іскерліктерді тікелей жұмыс орнында меңгеріп, жан-жақты кәсіби дамуына мүмкіндік беріп, түрлі жүйелердің – білім, ғылым, өндірістің – өзара байланысын, өзара әсерін, өзара кірігуін қамтамасыз ету арқылы кәсіптік білім беру жүйесінің сапасын арттыратындығы сөзсіз. Осыған байланысты қойылған басты міндет - мемлекеттік құрылымдардың күшін біріктіру, жұмыс берушілер мен оқу орындарын облыстық кәсіпорындар мен өнеркәсіптерді білікті мамандармен қамтамасыз ету мәселесіне жұмылдыру. Академиялық дербестікті енгізу арқылы ТЖКБ жүйесі неғұрлым икемді және білім алушылардың ең талап етілетін құзіреттерін қалыптастыруға бағдарланған. Академиялық дербестіктің ерекшелігі, енді оқу орны өздері жұмыс берушілер мен бірлесіп, білім беру бағдарламаларының мазмұны мен оқу мерзімдерін айқындайды.

Мамандық бойынша аграрлық салада білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін серектестіктермен арнайы және жеке оқу бағдарламасын әзірлеу.

Колледждерге жұмыс берушілермен бірге кәсіби стандарттар негізінде және аймақтық ерекшелікті ескере отыра, білім беру бағдарламаларының мазмұнын, оқыту мерзімі мен траекториясын анықтау мүмкіндігінің берілуін болжайды. Академиялық дербестікке көшуге дайындалу аясында тиісті жұмыстарды атқарудамыз. Ең алымен жаңаша білім беру аясында маман даярлаудағы тиімді бағыттардың бірі – дуалды оқытуды қолдану ұсынылады. Жаңа бағдарламаларды енгізу барысында әлеуметтік серіктестермен тығыз байланыстағы ынтымақтастық орнатылған. Екіншіден, аграрлық салалардағы мамандықтар бойынша жұмыс оқу жоспарлары қайта қаралып, оқу кестесіне түзетулер енгізілді. Нақты оқыту мерзімдерінің күші жойылып, студенттерге болашақ кәсіби қызмет үшін таңдалатын курстарға байланысты оқыту курсы, мерзімін өздігінен таңдау құқығы берілмек. Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіндегі білім беру жұмыстарының талапқа сай жетілдірілуі, академиялық дербестікті пайдалана отыра, жаңа білім беру бағдарламаларының енгізілуі, кәсіптік-техникалық білімнің бәсекеге сай дамуы студенттердің болашақ кәсіби құзыретті маман ретінде қалыптасуына орасан ықпал ететіні сөзсіз. Бұл сонымен қатар мұғалімдерге оқу материалын өз қалауы бойынша ұсынуға, ғылыми зерттеулерге арналған тақырыптар мен әдістерді таңдауға, ал студент үшін оның бейімділігі мен қажеттіліктеріне сәйкес білім алуға мүмкіндік береді. Бұл колледж түлектеріне жұмыс тәжірибесімен жұмысқа орналасуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар колледждер студенттердің жасаған өнімдерін білім беру ұйымдарының шеберханаларында сата алады. Типтік жүйеде модернизация не береді?

- бағдарламалар 100% жаңартылады

- еңбек нарығының қажеттіліктеріне икемді әрекет ету мүмкіндігі және соның салдарынан еңбек нарығына жылдам шығу

- оқытудың жеке траекторияларын белгілеу

- модульдік-құзыреттілік тәсілден кредиттік-модульдік тәсілге көшу, яғни оқыту нәтижесін бастапқы анықтау.

Зерттеу: Оқу жұмыс бағдарламасын «Алматы облыстық карантиндік зертханасы, Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Агроөнеркәсіптік кешендегі мемлекеттік инспекция комитетінің "Республикалық өсімдіктер карантині орталығы" мемлекеттік мекемесінің филиалымен бірге жоспарлап, құру. Мысалға модуль 9 алсақ, зиянкестермен биологиялық күрес шараларын дамытып, білім алушығы биоанттерді көбейту және оларды ашық және жабық грунттарда қолдану шараларын үйрету. Қазіргі заман талабына сай биоагенттерді ауыл шаруашылық саласында кеңінен қолдануға мүмкіндік беру. Негізгі міндет — агрофитоценоздарға пестицидтік жүктемені төмендету мақсатында өсімдіктерді зиянды организмдерден біріктірілген қорғаудың жүйесін әзірлеу және Қазақстан

Республикасы аумағының Ұлттық қауіпсіздігі (азық-түлік, экологиялық, биологиялық) үшін өсімдіктер карантинін ғылыми қамтамасыз ету.

КМ 9. Зиянды, аса қауіпті зиянды организмдер мен карантиндік объектілерге қарсы күрес жұмысын ұйымдастыру	ОН 9.1. Зиянды организмдермен күресуде ұйымдастыру-шаруашылық шараларын әзірлеу.
	ОН 9.2. Тұрақты өнімділікке қол жеткізу жөніндегі жұмыстарды болжау және жоспарлау.
	ОН 9.3. Ауыл шаруашылық дақылдарын зиянды организмдерден қорғауда интеграцияланған кешенді күрес шаралар жүйесін жүргізу.

Зиянды организмдермен күресуде ұйымдастыру-шаруашылық шараларын әзірлеу. Менің жұмысымда биологиялық күресу шараларын алып отырмын.

Биологиялық күресу шаралары. Табиғатта организмдердің әр түрлі түрлердің арасындағы антагонистік арақатынастардың болуында негізделген. Әдістің тәжірибесінде олардың тіршілік әрекетінің өнімдері, микроорганизмдер, сонымен бірге энтомофагтарді қолданылады. Биоәдіске энтомофагтардың тіршілігіне қолайлы жағдай жасау жатады. Биометод зиян келтірушілер және аурулардан сатының интеграцияланған қорғауының жүйесіндегі маңызды орында орналасады. Энтомофагтар (жыртқыш аңдар және арамтамақтар) және патогендік микроорганизмдер зиянкестерлердің санын шектейтін табиғи факторларға жатады. Химиялық әдістерге қарағанда биологиялық әдістің пайдалылығы көп. Оларды қолданған кезде қоршаған орта пестицидтермен ластанбайды. Биологиялық әдістің адамға, өсімдікке, орман биоценозына кері әсер етпейді. Олар ақырын әсер етсе де, көпке дейін зиянды жәндіктердің санын ұзақ уақыт көбейтпей тұрады.

Мысалға алатын болсақ,

ЖЫЛЫЖАЙЛАРҒА АРНАЛҒАН БИОАГЕНТТЕР

1. Жабық және ашық жерге арналған пайдалы энтомофагтар
2. Пайдалы энтомофагтар - зиянды түрлердің табиғи жауы болып табылатын арнайы өсірілген паразиттер немесе жыртқыштар. Биоагенттерді сауатты пайдалана отырып, бақыланатын ортадағы – жылыжайларда, гидропоникалық фермаларда химиялық заттарды қолданбай мәдени өсімдіктердің зиянкестерінің санын толық бақылауға болады.
3. Биоагенттерді қолдану жәндіктер зиянкестерімен күресудің ең экологиялық әдісі болып табылады. Биоагенттер өздерінің құрбандарын өздері табады, оларды тамақтандырады немесе ұрпақтарының личинкаларын салады. Осылайша, табиғи цикл зиянкестер популяциясы толығымен жойылғанға дейін бірнеше рет қайталанады.
4. Биоагенттердің химиялық қорғаныспен салыстырғанда артықшылықтары:
 - үлкен энергия шығындарын қажет етпейді;
 - қоршаған ортаға химиялық әсерді төмендетуге ықпал етеді;
 - ауыл шаруашылығы өнімдері мен қоршаған ортаның ластануына әкелмейді;
 - экологиялық тепе-теңдікті бұзбайды;
 - ұзақ әсер етеді;
 - адам үшін зиянсыз, жылыжайда еңбек жағдайларын жақсартады;
 - саны көп болған кезде энтомофагтар мен энтомопатогендер зиянкестердің санын өздері өсіретін өсімдіктерге айтарлықтай зиян келтірмейтін деңгейге дейін азайтуға қабілетті.

Зерттеу нәтижесі: Академиялық дербестік аясында кәсіптік білімді толық меңгеріп, ауылшаруашылығына өз үлесін қосып, елімізді сапалы-азық түлікпен қамтамасыз ететін, сұранысқа ие маман иесін даярлау біздің міндет.

Сондай-ақ, колледждер бұрыннан көтерген тағы бір маңызды мәселе: өз өндірісінің

тауарларын сату және ақылы негізде қызмет көрсету шешімін алды. Мысалы, колледж өндірістік оқыту мен практика кезінде студенттер жылыжайда өсірген өнімдерін сата алады, сонымен қатар аграрлық салада зиянкестермен биологиялық күресу шараларын жүргізу арқылы өз қызметтерін жүзеге асыра алады. Бұл кадрларды даярлау сапасын арттыру үшін жақсы ынталандыру болады.

Жалпы, қорытындылай келе, академиялық дербестік аясында бұл шаралар өндірістегі технологиялық өзгерістерге және еңбек нарығының сұраныстарына бейімделуге мүмкіндік беретінін және ТЖКБ жүйесі жұмыс берушілердің талаптарына сәйкес келетін мамандарды дайындайтынын атап өткім келеді. Бұл сонымен қатар мұғалімдерге оқу материалын өз қалауы бойынша ұсынуға, ғылыми зерттеулерге арналған тақырыптар мен әдістерді таңдауға, ал студент үшін оның бейімділігі мен қажеттіліктеріне сәйкес білім алуға мүмкіндік береді. Берілген академиялық бостандықтар білім беру мекемелері басшылығының шындықты еркін іздеуге оңтайлы жағдай жасау жауапкершілігін тудырады. Бұл тетік барлық білім беру ұйымдарының білім беру процесіне мемлекеттің араласуынан академиялық еркіндік пен дербестік алуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Алматы облысы ауылшаруашылық басқармасы
[\[https://www.gov.kz/memleket/entities/zhetysu-auyl?lang=kk\]](https://www.gov.kz/memleket/entities/zhetysu-auyl?lang=kk)
2. Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы заң (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 20 сәуірдегі № 152 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2011 жылы 27 мамырда № 6976 тіркелді).
3. ©КЕАҚ "Талап" Коммерциялық емес акционерлік қоғамы 2021
[\[https://kasipkor.kz/?page_id=407&lang=kz\]](https://kasipkor.kz/?page_id=407&lang=kz)
4. Академиялық дербестік [\[https://bilimdinews.kz/?p=155225\]](https://bilimdinews.kz/?p=155225)
5. Казахский научно-исследовательский институт «Защиты и карантин растений» им. Ж. Жиёмбаева [\[https://www.niizkr.kz/produkty/bioagenty/\]](https://www.niizkr.kz/produkty/bioagenty/)

«ДРОНЫ ВЕРТОЛЁТНОГО ТИПА DJI TELLO FEEL THE FUN»

Каримова Эльнура Абдурахманқызы

Кентауский многопрофильный колледж

Тема: Дроны вертолётного типа DJI Tello Feel The Fun.

Актуальность: Не каждая семья может позволить себе приобрести квадрокоптер, поскольку самая скромная цена его 754 500 тг. Так почему бы не научить желающих работать с ним при помощи мобильного приложения?

Я решил начать с простого: изучить микродрон DJI Tello Feel The Fun, узнать, есть ли разница между дронами и коптерами, легко ли управлять этими БПЛА.

Гипотеза: управление дроном – это увлекательно и возможно для каждого желающего.

Предмет исследования: Дроны вертолётного типа.

Объект исследования: Робототехника.

Цель исследования: Изучить и освоить квадрокоптер DJITelloFeelTheFun, применить его на практике.

Для этого мне нужно решить задачи:

1. Собрать, изучить, систематизировать информацию о дронах вертолётного типа.
2. Изучить типы вертолётных дронов и принципы их работы.
3. Сравнить способы взаимодействия и управления дроном DJI Tello Feel The Fun.
4. Выяснить правила техники безопасности при использовании квадрокоптеров.
5. Научить управлять дроном.

История создания беспилотных летательных аппаратов вертолётного типа

Первые дистанционно управляемые роботы появились очень давно. Начать, хотя бы, с изобретения Никола Теслы: 1889 год, первое в истории человечества миниатюрное радиоуправляемое судно. Обладают разной степенью автономности: от дистанционно управляемых до полностью автоматических. Квадрокоптер — это тот же дрон, который приводится в движение четырьмя винтами. Чем больше моторов, тем стабильнее ведет себя дрон в воздухе, и легче противостоит ветру. Самыми распространенными являются квадрокоптеры.

1. Микродроны. Такие БПЛА весят меньше 10 кг, максимальное время нахождения в воздухе — 60 минут. Высота полета — 1 километр.
2. Минидроны. Вес этих аппаратов достигает 50 кг, время пребывания в воздухе достигает 5 часов. Высота полета варьируется от 3 до 5 километров.
3. Мидидроны. Беспилотные летательные аппараты весом до 1 тонны, рассчитаны на 15 часов полета. Такие БПЛА поднимаются на высоту до 10 километров.

Принцип работы дронов

Квадрокоптер представляет собой платформу с четырьмя моторами. Центральная часть квадрокоптера служит для размещения контроллера, батареи и полезной нагрузки.

Существует три варианта работы пропеллеров:

- ускорить все винты — подъём;
- ускорить винты с одной стороны и замедлить с другой — движение в сторону;
- ускорить винты, вращающиеся по часовой стрелке, и замедлить вращающиеся против часовой стрелки — поворот.

Функции полетного контроллера

Полетный контроллер выполняет следующие функции:

1. собирает информацию с датчиков (установленных на нем или внешних: компас, гироскопы, GPS и тому подобных);
2. устанавливает, рассчитывает свое положение в пространстве согласно датчикам;
3. собирает информацию о внешних управляющих воздействиях;

Характеристики

Почти невесомая конструкция не имеет никаких подвижных частей, если не считать двигателя с винтами. Четырехлучевая рама из прочного пластика составляет одно целое с корпусом дрона, в котором прячется электронная начинка, включая камеру.

Камера, встроенная в переднюю часть корпуса, чуть наклонена вниз. Таким образом, съемка всегда ведется под небольшим углом. Рядом с камерой расположен многоцветный сигнализирующий о текущем состоянии дрона: зарядке батареи, рабочем режиме.

Задняя часть корпуса является незакрытым слотом для аккумулятора. Батарея просто вщелкивается в этот слот, и ничем, кроме внутреннего фиксатора, не удерживается.

На левом боку дрона находится разъем Micro-USB, необходимый для подзарядки аккумуляторной батареи. Противоположная сторона корпуса содержит единственную кнопку включения/выключения аппарата, срабатывающую от короткого нажатия.

Энергию моторам и электронике дрона дает съемный аккумулятор емкостью 1100 mAh. Полностью заряженная батарея обеспечивает 13 минут полета.

Tello уже признан интересной и перспективной моделью с высоким потенциалом развития.

Технические особенности квадрокоптера для обучения и развлечений:

- Микропроцессор Intel Movidius Myriad 2;
- Автоматическая посадка и взлет;
- Пять режимов полета;
- Запись видео (в том числе круговое панорамирование);
- Страховка от потери связи;
- Тринадцать минут непрерывного полета;
- Съемка видео в формате HD (фото 5 Мп);
- Управления с помощью устройств на базе Android и iOS;
- Размеры дрона (в миллиметрах) 98 × 93 × 41

Способы управления дроном DJITelloFeelTheFun

Управление дроном может осуществляться через смартфон, планшет или пульт. Сейчас есть возможность видеть, куда летит дрон, через специальный шлем или очки с видеозраном. Это называется – технология FPV, означает First Person Vision – изображение от первого лица.

Управление с помощью мобильного приложения Tello из App Store

Приложение Tello предназначено для управления миниатюрным дроном Ryze Tello и его камерой. Приложение позволит не только безопасно пилотировать летательный аппарат, но и использовать его интеллектуальные функции, а также широкие возможности камеры: съемки коротких роликов и фотоснимки в высоком разрешении.

Скачайте приложение TelloApp.

1. Нажмите на кнопку питания сбоку, чтобы включить аппарат.
2. Зайдите в приложение и нажмите на кнопку
3. В настройках Wi-fi выберите сеть Tello-XXXXXX

Мобильное приложение Tello

В приложении можно контролировать полет DJI Tello с помощью смартфона. В отличие от обычного режима управления джойстиком (когда ваше движение ограничено полетом влево, вправо, вверх вниз), данное приложение дает вам ощущение управление настоящим воздушным «судном».

Это приложение позволяет делать фото, но не видеосъемку. Режим FPV так же не поддерживается.

В приложении встроен режим автоматической съемки панорамы. Для этого нужно нажать кнопку «Auto» и выбрать «Automatic Panorama Photo» — Дрон начнет вращение вокруг своей оси, делая фотографии. После окончания съемки программа сгенерирует панораму автоматически, либо (если выбран режим сохранения фото без генерации панорамы) возможно сшить панораму самостоятельно, используя сторонние приложения.

Требования к месту полетов:

1. НЕ используйте коптер в неблагоприятных погодных условиях.
2. Летайте только в местах, где вы можете держать коптер по крайней мере в 10 метрах от препятствий.
3. НЕ летайте на коптере по маршруту, который имеет резкое изменение уровня земли (например, внутри здания наружу), в противном случае функция позиционирования может быть нарушена, что влияет на безопасность полета.
4. Эксплуатация коптера и аккумулятора зависит от факторов окружающей среды
5. НЕ используйте коптер вблизи ЧП.

Во избежание помех между вашим интеллектуальным устройством и другим беспроводным оборудованием, *выключите другое беспроводное* оборудование во время полета на коптере

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Работа была для меня интересной и познавательной. В своей работе я ставил целью изучить и освоить квадрокоптер DJITelloFeelTheFun, применить его на практике. Цель и задачи, которые были поставлены в начале, были достигнуты. Предположение, высказанное в начале моей работы о том, что управление дроном – это увлекательное занятие и этому может научиться любой желающий было доказано. Управлять летающей машиной несложно. Но учиться все-таки придется, поскольку квадрокоптер несколько отличается от обычных «игрушек» на радиоуправлении.

Ценность данного исследования заключается в том, что технология доступна для любого пользователя.

В ходе работы над проектом я изучил:

- историю развития и совершенствования БПЛА много роторного типа;
- основы и правила техники безопасности при эксплуатации БПЛА;
- типы вертолётных дронов и принципы их работы;
- устройство дрона Tello и его основные компоненты;
- компьютерные программы для настройки полетных контроллеров квадрокоптеров;
- способы настройки и подготовки дрона Tello к полетам.

Список использованных источников

1. Википедия – свободная энциклопедия [Электронный ресурс] URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%82%D0%B5%D1%80>
2. ДроноМания. Онлайн журнал о дронах [Электронный ресурс] URL: <https://dronomania.ru/faq/istoriya-razvitiya-dronov.html>
3. Хабр. Сообщество IT специалистов [Электронный ресурс] URL: <https://habr.com/>

FEATURES AND METHODS OF TEACHING PROFESSIONAL ENGLISH IN A MODERN DIRECTION.

Seidilda Gulerke Ospankyzy

Turkistan Region, Kentau city, Kentau Multidisciplinary College

The main goal of trilingual education is the development and formation of a cultured personality with knowledge of several languages, capable of social and professional identification. The main goal of schools in the implementation of trilingual education is the formation of a well – educated, competitive, cultured person with knowledge of several languages. One of the main problems of the state educational standard: regulative , cognitive, ethical, evaluative orientation of teaching language disciplines. "I'm sorry," he said, " but I don't know what you're talking about, and I don't know what you're talking about."

If we say that trilingualism is the path to the number of competitive countries, the trilingualism is a good start to becoming a competitive nation. The future of the younger generation, who knows the trilingual language, will be bright, and there will be a lot of opportunities and opportunities. Trilingual education is a requirement of the times. Trilingualism is one of the main steps leading to the number of competitive countries. Kazakh, Russian, English – three of them have their own places and functions in the country. The Kazakh language is our native language, a sign of our country, the spirit of our nation, heritage, culture, a chronicle history that unites our fate; Russian is the language of interethnic communication of our multinational country; English is the key to globalization, opening the Kazakh land to the new world.

In the context of teaching technical disciplines, the most important language in the country is English, the introduction of the integration of English into the teaching process is aimed primarily at the possibilities of strengthening learning, taking into account the student's development in the classroom and his psychological state. For teachers of General Education Colleges, one of the foundations of updating the content of Secondary Education, the active use of the modern CLIL method in trilingual education is very effective. "CLIL method: integrated subject and language learning in the process of teaching special subjects in English".

The use of active methods and techniques in teaching technical special disciplines in English encourages students to make discoveries, conduct various observations, experiments, expanding their vocabulary. Simple demonstrations, experiments guide the student to independent search, develop cognitive and creative flexibility. In addition, the student's consciousness is imbued with the fact that the acquired knowledge needs to be mastered in order to satisfy his need for life. The main thing is that the student's vocabulary in mastering the English language is replenished, speech skills are formed.

If we note the methods used to form a student's vocabulary in mastering the English language with the additional Dictionary of terms: playing the game "From Start to Finish" is of great importance for memorizing terms. During the game, students are divided into groups and can memorize the correct translations of physical terms into Kazakh and English by finding and placing them in the form of a ladder. In the " Find the terminology " game method, English letters are replaced and the student must find the correct spelling.

Using the " Tarsia " (Tarsia) method, students read definitions in English and put terms in the appropriate places. "Matching" (matching) is based on the correct identification of Kazakh-English terms or rules. During the game " True and False", students independently form a question and receive answers from each other, depending on whether the English definition is correct or incorrect. In the " Cards " game method, it is necessary to determine which task is assigned according to the cards dealt, and find the answer to the translation. Individual work «Who you fast?"- used in the homework request in order to recall the terms of the previous topic.

The quality of English Language Teaching Technology is measured by the end result it achieves. As students gain experience, their professional consciousness improves, the spirit of patriotism, consciousness improves, and their individuality develops. Through pedagogical technologies, the following key issues are solved in the study of the English language:

- learning English positively contributes to the student's deeper knowledge of the language, the acquisition of the necessary skills for free expression of their thoughts in English;
- due to the priority of the practical direction of the English language, the student develops an understanding of the importance of applying knowledge in life;
- the student's cognitive abilities and Information Culture are formed;
- students understand the need to solve problems in cooperation

The law of the Republic of Kazakhstan "on education" the main tasks of the transmission system are highlighted. One of them: "informatization of the education system, new teaching methods introduction of technology, access to international communication networks" it is said. In order to solve these tasks, it is necessary to create new results-oriented education every teacher, individual, daily Search for the transition to the system a bold path to all discoveries and changes through the new experience, new information technologies, social, personal and have personal competencies. These requirements are daily methodological it is carried out on the basis of a systematic organization of work. Computer in English lessons, multimedia and electronic textbooks and interactive whiteboards when using:

- * study and teach vocabulary;
- * the rhythm of speech;
- * dialogue, monologue and role-playing games;
- * teaches writing letters;
- * explain grammatical structures, helps students remember.

When using new information tools in English lessons expected results:

- * helps low-performing students;
- * increases your students ' interest in the lesson;
- * increases the number of visuals used in the lesson;
- * increases students ' creativity;
- * teaches students to work individually;
- * helps you easily understand grammatical structures;
- * develops students ' memory, hearing, vision, speech, thinking;
- * increases opportunities for Discussion, Analysis, Analysis;

Speaking about the advantages of group work in English lessons, Today Group work is used to strengthen and optimize the learning process, as well as the tools of interpersonal communication are clearly visible, and at the stage of individual work: communication, high trust, mutual influence, support, effective use of resources by students, mutual assistance are not observed. Group work contributes to the creation of a “language environment” for a foreign language teacher in the classroom, that is, it brings students somewhat closer to speaking a foreign language.

Kuklina S. S. writes about the types of cooperation in her article:

The same-Different structure. The teacher gives students language simulated situations and pronounces sentences. The teacher names the group, and then the students answer together whether the sentence corresponds to the situation or not.

Think-Pair-Square-Share. The teacher gives a situation, gives transformative and reproductive language exercises and pronounces sentences. Students discuss the answer in a group, in fact, they think it first individually, then in pairs, and then in a group. One student says the answer.

The structure of Numbered Heads together. The teacher gives each group member a number. Then the situation is presented and the question is asked by giving exercises to put in place. Team members prepare a general response. The teacher says the group number. The student whose number matches will answer.

Fact or u Guess the FIB structure. The teacher is given to put in place and reproductive exercises. When completing a task, each team member utters a sentence, repeating it if it does not correspond to the truth.

The Three-Step Interview U Outside-Inside Circle structure. The teacher prepares reproductive and transformational exercises. The given structure is designed to repeat questions that take the form of interviews. The first and Third students interview the second and fourth students, after which they exchange places, and new pairs appear.

Outside-inside Circle structure. The teacher prepares mixed exercises. Prepare a mix of tasks on the previous topic and on the new topic. The students of both groups make two circles (one inside the other) and face each other. Participants ask each other a question, and try to remember it, alternating pairs.

The structure of Pairs Check. This structure is usually used to control grammatical materials. The teacher introduces students to the rules and asks them to apply them during the exercise. The first and third student perform the first sentence of the task, the second and fourth student make sure that the task is completed correctly. Then the couples change places. In this way, the group performs the exercise to the end. The above-mentioned group work continues to be used in different situations and in different educational settings. The organization of the group's work is organized depending on the activities of students.

In the article “technology of organizing group work ” by N. M. Tupiciana, the following organizational actions are shown:

Network. Students form a group of 5-10 people. The teacher distributes one thread to each group. During the discussion, the speaker expresses his opinions by holding them in his hands, and then passes the occipital thread to the next participant without letting go of the thread. Depending on the length of the thread, the activity of the group can be determined.

Star. Several small groups are looking for a common solution to the situation. To do this, each group elects a speaker and discusses to the other groups, then returns to their group and tries to make a common decision with all group members. One of the types of teamwork is the project

method. In the education system, it was used in the 1920s. The project method belongs to the American educator and philosopher D. Dewey, W. Kilpatrick and E. Collins. In addition, the project method combines theoretical and practical knowledge. At the present stage, this method was developed and proposed using E. S. Polat. This method provides participants with a specific situation, which they need to solve, and prepare their material, for example, in the form of a presentation or journal. If the work is done in a team, the project is organized creatively. So, group learning of students: - group learning stimulates students to learn the language, creates constant activity in mastering the subject; — the introduction of group learning in the classroom requires a certain level of training from students, therefore, at the initial stage of the introduction of group learning, the process of adaptation is carried out in students; — it is not possible to use group learning in all lessons, therefore, and we consider it appropriate to use it in accordance with the purpose; — in Group learning, it is necessary to teach "together" related to collective aspirations and exclude "parallel" learning, as in frontal learning; - in order to form students' speech skills, it is necessary to implement the methodology of using Group technology through group learning in all subjects.

The common goal of the educational reforms in the Republic is to adapt the education system to the new socio – economic environment. Kazakhstan should be perceived around the world as a state of higher education, as a place with the use of three languages. Kazakh is the state language, Russian is the language of interethnic communication, and English is the language of successful integration into the global economy." [1]

In this regard, knowledge of a foreign language is now a very necessary requirement for every future specialist. This task is also stated in the requirements of the state compulsory educational standard of technical and vocational education of the Republic of Kazakhstan. Great attention should be paid to the formation of language competencies of future specialists in accordance with the requirements of the standard, since the future specialist should be able to communicate in different cultural and professional environments.[2]

The future specialist should not be limited to a foreign language only in the amount of general knowledge and have the ability to communicate freely with world specialists in a foreign language. These modern tasks required the introduction of a "professional foreign language" into the curriculum of a new state mandatory educational standard of technical and vocational education.

Teaching a foreign language of a professional direction to students of a technical college is difficult and not sufficiently developed. For students of technical colleges, the teaching of this discipline is an urgent problem. A professionally oriented foreign language is taught in the framework of reading and colloquial activities and professional record keeping. One of the main requirements for students, first of all, is that they need to master professional vocabulary, in this direction, texts are selected that tell about the profession of the student, and future specialists should learn the language of office management and be able to fill out official documents. Currently, standard and work programs provide for working with textbooks that contain texts about the profession of future specialists: texts for reading, texts for translation with a dictionary, and each text includes exercises for the development of spoken language and skills in working with special terms. The teacher may give one text or a different text in the lesson, taking into account the individual specifics of each student, where the principle of differentiated learning based on the specialty-oriented and independent specifics of training is observed. Work on the text is usually also given in the lesson or as independent work of the student. As independent work, students work with terms in the text: they find an alternative to the term and write down the definition of the term. Currently, future architectural specialists of the college at the Kazakh main Academy of architecture and civil engineering are studying professionally oriented English with the textbook "Architecture" by V. Evans. If we focus on the structure of the textbook, the textbook consists of texts that provide students with information about their future profession, contain interesting information on a specific topic, and exercises for working out the topic. In addition, there is also a text for an audition on each topic and exercises for the formation of official record keeping skills. The textbook also contains a sufficient number of exercises for working with the term.

List of references:

1. The law of the Republic of Kazakhstan "On education". Astana, 2000.
2. astana-bilim.kz/files/.../janapedagogika.doc
3. Organization of group work at the school, Madenova L. M.-master, teacher, M. Utemisov WKSU, Kazakhstan
4. New pedagogical and information technologies in the education system: a teaching post for students of pedagogical universities and a system of improving the qualification of pedagogical personnel / sector. Bukharkina, M. V. Moiseeva, A. E. Petrov. - M.: Academy, 2000.
5. Taubayeva sh. t., Laktionova S. N. pedagogical innovation as theory and practice of innovations in the education system. Almaty, 2001.
6. Shchurkova N. E. pedagogical technology. M., 2002.
7. Address of the president of the Republic of Kazakhstan N. A. Nazarbayev to the people of Kazakhstan, 2007.
8. The state mandatory standard of Higher Education, approved by the decree of the government of the Republic of Kazakhstan No. 1080 dated 23.08.2012.
9. Evans V. Architecture. Express Publishing, 2013.

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ – УАҚЫТ ТАЛАБЫ

Эргешова Зилола Пазлаковна

«Кентау көпсалалы колледжі» МКҚК,
Түркістан облысы, Кентау қаласы

- *Қазақстандағы білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы- заман талабына сай, келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама.*
- *Внедренная в казахстанский учебный процесс, новая образовательная программа-это программа, соответствующая современным требованиям и удовлетворяющие потребности будущего поколения.*
- *The educational program is included in the educational process of the updated and modern, to meet the needs of future generations of the program.*

*Ұстазбеноқушы бірге жетіледі:
білім беру – жартылай оқу мен тең
ЛиЦзи*

Білім беру мазмұны -
жеке адамның біліктілігі мен жан жақты дамуын қалыптастыру үшін негіз болып табылатын білім берудің әрбір деңгейі бойынша білімдер жүйесі (кешені). (ҚР "Білім туралы" Заңы, 4 тарау, 13-бап).

«Біздің болашақ бабарар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетіна шатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты. ХХІ ғасырдағы дамыған елдегі біліміміз – белсенді, білімді және денсаулығымызға зиян емес. Бұл үшін не істеуіміз керек ?

Барлық дамыған елдердің сапалы бірегей білім беру жүйесі бар. Ұлттық білім берудің барлық буынының сапасын жақсартуда біздің ауқымды жұмыстар күтіп тұр» делінген Қазақстан Республикасының алғашқы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, Бір мүдде, Бір болашақ» Қазақстан халқына Жолдауында.

Жалпы білім беру мазмұны - оқыту процесінде оқушылар меңгеруге тиісті білім, икемділік пен дағды көлемін білдіреді. Білім беру мазмұны педагогикалық үндеу ретінде қоғамның әлеуметтік тапсырмасының нұсқасы ретінде қарастырылады, яғни баланың білім, икемділік пен дағдыларына қойылатын талаптар ретінде. Баланың болашағы, оның зият дамуы, мүддесі және оқуы, келешекте еңбек іс - әрекетіне қатынасы көп жағдайда білім беру мазмұнымен анықталады. Мемлекеттік білім беру саясатының бағытында қазіргі таңдағы білім беру ортасы баланың әсерлі дамуын жүзеге асыруымен тұлғаның қажеттілігімен қабілеттеріне сәйкес ережелерді ұсынып, оның бір қалыпты қалыптасу мүмкіндігін қамтамасыз етуі керектігі айтылады. Колледждерде білім беруді заман талабына сай ету осыған бағытталған.

Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Оқыту үдерісін Білім мазмұнының жаңартылған бағыты мұғалімнің бағыттауымен оқушының өздігінен білім алуына ықпалы зор. Жаңартылған білім мазмұны белсенді оқыту арқылы әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып оқушылардың барлығын сабаққа жұмылдыру, ынтасын, пәнге деген қызығушылығын ояту. Жаңартылған оқу бағдарламаларында пәннің мазмұны және мақсаттары мұғалімдер үшін бірізділігімен тиімді. Бағалаудың жетістік критерийлері де өте жақсы қамтылған. Мұғалім үшін тиімділігі оқушыны әділ бағалай алуы, мақсаттың нақтылығы, ресурстардың жеткіліктілігі. Оқушы үшін белсенді оқытудың тиімді жақтары, оның жеке, жұппен, топпен жұмыс істеуінде. Бұл жерде алға қойылатын басты мақсат - оқушыға деген сенім, оның өз ісіне жауап беру мүмкіндігіне сүйеніп беделі мен қадір-қасиет сезімін дамыту. Себебі өз білмейтіндерін басқа білетін оқушылардан толықтыруы.

Сындарлы ойлайтын, өз мүмкіндіктеріне сенімді; әр түрлі әлеуметтік және өндірістік проблемаларды өз бетінше шешуге қабілетті тұлғаны дайындау үшін оқытудың сапасын жетілдіру аса маңызды мәселе болып табылады. Осы мақсатта білім негіздерін өз еркімен үйренетін, іс-әрекет мақсатын, міндетін, түрін, тәсілін, жағдайын өзінше түсініп, алған білімін өмірде қолдана алатындай жағдайға оқушыны жеткізуіміз керек. Оқытудың ұтымды технологиясын пайдалану арқылы шәкірттің тұлғалық болмысын дамытуға мүмкіндік туады. Балаларды диалог пен дәйектеуге, талқылауға тарту белсенді жүргізілген жағдайда олардың оқуы тиімдірек және зияткерлік жетістіктері жоғары болатынын дәлелдейтін зерттеулер де көбейе түсуде. Осылайша балаларды XXI ғасырда және кейінгі ғасырларда да өмір сүру үшін қажетті дағдылармен және қасиеттермен қаруландыру – мұғалімдер үшін ынталандырушы күш болып табылады. Балалар күннен-күнге қолжетімділік артып келе жатқан анағұрлым кең коммуникациялық үдерістерге тиімді және ойдағыдай қатысуға мүмкіндік беретін сыни тұрғыдан ойлау мен зерттеу дағдыларын дамытуы керек (Wolfe and Alexander, 2008).

Сыни тұрғыдан ойлау «ойлау туралы ойлану» деп сипатталған. Ол маңызды мәселелерді талқылау және тәжірибені ой елегінен өткізуді қамтиды. Мұғалімдер педагогикалық білімі бар және қосымша оқыту мен өз біліктілігін арттырушы субъектілер болғандықтан, оларда бұл дағдылар дамыған және іс-тәжірибеде қолданылады деп ойлаймыз. Сыни тұрғыдан ойлау – Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Бұл модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді (МАН, 49 бет)

Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды-машыққа қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке-ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде

лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады. Кез келген қоғам үшін өскелең ұрпақтың қайсыбір таңдау жасағанда ұлттық рух пен ұлттық мүдделерді бастап орынға қойып, азаматтық пен адамгершілік ұстамдарынан ауытқымауы аса маңызды. Сондықтан, тәрбиелей отырып, сапалы білім беру ұстанымын қою қажет. Икемді тұлға болу үшін неге икемделу керекекенін бала да, ата-анада айқын білу керек. Ол үшін жаңа типті оқу ордасының ең негізгі мақсаты — жалпыадамзаттың ұлттық құндылықтарды бала бойына сіңіру керек. Білім мазмұны да, құрылымы да, оқыту технологиялары да сол мақсатқа жетуге бағыт алуы керек. Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы»-дейді әл Фараби бабамыз. Дұрыс тәрбиеленген бала ғана «Қазақстандық білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру», («Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы»-ҚР Президенті 2006 ж 3 жолдауынан) мақсатының орындалуына жеткізе алады. Бұл бағдарламалар мазмұны оқушылардың білімімен қатар функционалдық сауаттылығын дамытуға да бағытталған. Әсіресе, оқушының өмірлік ұстанымының қалыптасуына, Отанын сүйге, отбасы құндылықтарын қадірлеуге және сақтауға, салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпты білуге баулиды. Оқушы тек қана білім нәрімен сусындамайды, рухани болмысын да қалыптастырады.

Ұлтымызды дәріптейтін, рухымызды биіктетіп, ұлттық сенімімізді жігерлендіретін ұрпақтың болашағы – бізге, яғни ұстаздарға үлкен міндет. Ол үшін мұғалім кәсіби біліктілігін жаңа бағытта арттырып, білім мазмұнын жаңартып, тиісті әдіс-тәсілдерді қолданып, әдістемелік негіздерді қалыптастыруы керек. Өйткені білім әр адамға өмір бойы қажет екенін өмір тәжірибесі дәлелдеп отыр.

Мұғалім- білім ордасындағы негізгі тұлға. Себебі тәрбие және білімнің көздеген нәтижеге жетуі мұғалімнің іс қабілетіне, шеберлігіне байланысты. Олай болса мұғалімдердің кәсіби даярлығына қойылатын талап та жоғарылауда.

Алдыңғы қатарлы технологияларды пайдалану білім беруді жаңарту ісіндегі маңызды буын болып табылады. Білім беру саласында оқытудың жаңа педагогикалық технологияларын ағылшын тілі сабағында қолдануға болады. Ал жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтық және адам қабілетін қалыптастыруға игі әсерін тигізсе, ал оқушылардың ойлау, есту, көру, ынталану, бақылау, іздену мен танымдық қабілеттерін ашуға, белсенді сөздік қорын дамытуға бағытталған.

Мұғалім оқушыға өзінің тәлімдерін үйретуден бұрын оның бойындағы білім алуға деген талпынысты оятып алуы қажет. Ұлтты жаңа интеллектуалды белеске көтеру туралы Ел президенті қабылдаған үндеуге сәйкес жүргізіліп жатқан білім беру жүйесіндегі деңгей биік болуы үшін мұғалім әрбір сабағын өзіндік ойы, шиеленісуі мен шешімі бар өнер шығармасындай ойластырып, дайындауы қажет.

Мен қызмет барысында 7 модуль идеясымен танысып, ағылшын тілі сабақтарында пайдаланып келемін. Бұл модульдерді сабақта ұтымды пайдалану арқылы оқушының пәнге деген қызығушылығы артып, шығармашылықпен жұмыстануға үйренетіндігі, сонымен бірге оқушы мен мұғалім арасында ынтымақтастық орнап, сабақтың тиімділігі арта түсетіндігі атап көрсетілген.

Басты міндеті — қазақстандық мұғалімдерге педагогикалық тәжірибесін жетілдіру мен бағалай білуге көмектесу, сындарлы ойлауға бағыттау.

Бағдарлама жеті модульден тұрады:

1. Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер.
2. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету.
3. Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау.
4. Оқыту мен оқуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану.
5. Талантты және дарынды балаларды оқыту.
6. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқу.

7. Оқытудағы басқару және көшбасшылық.

Осы 7 модуль бойынша сабақтарды қызғылықты етіп өткізу үшін үнемі оқушылардың сабақтан жақсы әсер алуына байланысты инновациялық технологияны қолдану қажет. Бағдарлама оқушыларға қалай оқу керектігін үйретіп, соның нәтижесінде еркін, өзіндік ой-пікірін жеткізе білетін ынталы сенімді болуды қалыптастырады. Күнделікті сабақтарда сыныпта ынтымақтастық ахуал қалыптастыру білімге құштарлықтарын, көңіл күйлерін жақсартуына оң әсерін береді. Ынтымақтаса жұмыс істей отырып, олар бір нәтижеге жету үшін топ ережелерін сақтауды үйренеді. Өз-өздерін реттеулері мен көшбасшылыққа ұмтылулары, дарындылары айқындала бастады.

Осы 7 модульді сабақтарыма қолданған кезде сыныптағы көрініс, оқушылардың көзқарасымен оқу үрдісіне қатысты орын алған өзгерістерге толы болды және өзімнің де көптеген қызықты идеяларымды жүзеге асыру жөнінде белсенділігім арта түсті. Қазақстанның білім беру мазмұны сөзсіз жаңа сатыға көтеріліп, алға қадам бастап келеді. Біліктілік пен шеберлігімізді ұштастырып, жас ұрпақты әлемді мойындататын рухани биікке көтеру біздердің міндетіміз. Қазіргі заман мұғалімі заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгергенде ғана білігі мен білімі жоғары, жетекші тұлға ретінде болатыны анық. Жеті модульді сапалы қолдана алсақ, оқушыларымыз сыни ойлай алатын, білімге құштар, алған білімдерін талдап, жинақтап, практикада қолдана алатын нағыз көшбасшы тәрбиелейтіндігіміз сөзсіз

Бүгінгі күні білім сапасы үлкен мәселе болып тұрғаны шындық. Білім сапасы – мұғалімдер жұмысының көрсеткіші және мұның бәрі пәндік олимпиададан, ғылыми жоба жарыстарынан көрініс табады. Осы жерде ұлтымыздың ұлы ұстазы Ахмет Байтұрсыновтың «Ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, оқыта білетін мұғалім. Екінші, керек құралдар, құралсыз іс істелмейді» деген сөзі ойға оралады. Бұл өткен ғасырдың басында айтылғанымен, жүз жыл өтсе де бағыт – бағдар болып тұр.

Президентіміз «Барлық жаңғырту үрдісіндегі табыстың негізгі факторларының бірі – ұлттық білім беру жүйесін жаңарту болып табылады», - деп атап көрсеткендей, жыл сайын білім беру үдерісі жаңару үстінде. Қазіргі кезде білім беру саласына жаңа көзқарас, жаңаша талап қойылып отыр. «Өсер елдің ұлы өнерлі, қызы мінезді келеді» дейді дана халқымыз. Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ десек, алдымызда отырған өрендеріміздің болашағы ХХІ ғасырмен тұстас келгеніне қуаныштымыз. Өйткені, ХХІ ғасыр – білім ғасыры. Білімділерді аялап тербетер, баптап өсірер саналы тәрбие мен сапалы білім керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 2007 жылғы 27 шілдедегі
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші (негізгі) деңгей. «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012.
3. Қазақстан республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты 2012
4. «Ұстаз» ғылыми – әдістемелік журнал №3(44) 2009

ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Кусбекова Акмарал Шайкеновна

Бесқарағай колледжі, Педагогика ғылымдарының магистрі

Қазіргі заман талабы – оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Оқытудың жаңа технологияларының бірі - интерактивті техника және технология. Интерактивті технологияның дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті оқушыларды даярлау мұғалімнің басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жанжақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді. Білім беруді жаңарту – үнемі алға қарай ұмтылу мен дамыту үрдісі, бұл білім беруде кезең-кезеңімен өтетін және алынған нәтижелерге сәйкес түзету енгізіліп, талданатын өзгерістер. Сонымен қатар білім беруді жаңарту үрдісі салт-дәстүрді, мәдени мұраны, жалпы ұлттық құндылықтарды көздің қарашығындай сақтауды талап етеді. Ақпараттандыру жағдайында білім алушылар меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр.

Студенттердің күзiреттiлiгiн пәндердi оқытуда интерактивтi техника және технологияларды қолдану арқылы дамыту қазiргi заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және интернет ресурстарды пайдалану студенттiң бiлiм беру үрдiсiнде шығармашылық қабiлетiн дамытуға мүмкiндiк бередi.

Педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің міндеті жанжақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болғандықтан, жаңа технология бойынша әдістемелік жүйенің басты бөлігі оқыту мақсаты болып қалады. Сондықтан танымдылық іс-әрекеті белгілі бір дәрежеде белсендірілуі қажет. Бұл әдістемелік жүйенің басқа бөліктерінің де мазмұн, әдіс, оқыту түрі мен құралдарының өзара байланысы қалпында өзгертілуін талап етеді. Мұны орындау үшін төмендегідей ұстанымдар жүзеге асуы тиіс.

Өзіндік іздену іс-әрекетінің әдістерін меңгеру талап етіледі. Өйткені бұл әдістердің күнделікті пайдаланып жүрген оқыту әдістерінен айырмашылығы бар. Яғни жаңа жағдайдағы "оқыту әдістемесі" деп отырғанымыз: "оқушы - мұғалім" ұстанымының өзара тығыз байланыстылығы. Демек, мұнда бірінші орында оқушы тұрады және оның өз бетімен білім алуға белсенділігіне баса назар аударылады.

Жаңаша оқытудың негізгі түрлері: оқытудың дербес және топтық түрлері болып табылады. Заман талабына сай оқыту мен тәрбиенің соңғы түрлерін жедел игеріп, кәсіби шеберлікті ұштап отыру ұстаздың басты парызы. Болашақтың бүгіннен де нұрлы, шуақты болуына тікелей ықпал етіп, адамзатты алға апаратын күш білімінде ғана, деген ұранымен оқу үрдісін ұйымдастыру қажет.

Мақаланың тақырыбын таңдағанда алдымен қазіргі заманның оқу барысында өзектілігін және талаптарын ескерте отырып арнайы пәндер сабағының сапасын жаңа дәреже жоғарлату мақсаты қойылды. Нарықтық экономика шарттарында дамып жатқан біздің қазіргі білімі, алдымен студенттерге деген оқытушының педагогикалық әсері: қазіргі заманындағы өмір шарттарына бейімделген; бәсекелестікке қабілеттілігі; шығармашылықпен ойлайтын тұлғаны қалыптастыру бағыттау қажет. Студенттердің сабақта шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін жаңа технологияларды ұтымды пайдалану қажет.

Технология сөзі – гректің өнер, шеберлік, біліктілік, оқу сөздерінен шығып, көптеген ұғымдарды білдіреді. Қазір жаңа педагогикалық технологиялар туралы жарияланған еңбектер көп.

«Педагогикалық технология» ұғымының қазір 300-ден астам балама анықтамалары бар.

«Педагогикалық технология дегеніміз- оқыту үрдісін жүзеге асыратын мазмұнды техника» (В.П.Беспалько). «Педагогикалық технология дегеніміз- педагогикалық мақсаттарға жету үшін қолданатын тұлғалық, аспаптық, әдіснамалық құралдардың жүйеленген жиынтығы

және олардың ретімен қызмет етуі». «Педагогикалық технология-белгілі бір маңызды әрекетке, өнерде, шеберлікті мақсатқа жету қолданылатын әдіс».

Оқыту технологияларының құрылымдық элементтеріне мыналар жатады: мақсат, мазмұн, әдістер, формалар, құралдар, оқушы, мұғалім, нәтиже. Арнайы пәндер сабағында жаңа технологияны әдісті қолданудың тиімділігі – студенттің сабаққа қызығушылығын арттырып, ғылыми көзқарасын қалыптастырып, бәсекеге қабілетті оқушылар дайындауда маңызы зор. Сабақ бергенде оқулықтағы берілген материалмен ғана шектеліп қоймай, жаңа технологиялар арқылы материалды пайдаланып, зерттеушілік жұмыстар жүргізуге тырысамыз. Баланы айналы өзбетімен танып білуге деген табиғи ұмтылысы негізінде құрылған оқытудағы зерттеу тәсілін пайдалану ерекше орын алады.

Оқытудың іске асыру тәсілдерінің бірі – жобалар әдісі, өзіндік өзінің дидактикалық негізі бойынша, шынайы өмірде тиімді әрекет етуде мүмкіндік беретін қабілеттерді қалыптастыруды көздейтін, білім берудегі құзыреттілікті қолдайтын жаңа технология. Қазіргі кезде студенттің интеллектісіне дербес ойлауын дамытуға бағытталған өз бетімен ізденуге даярлауда жаңа технологияның маңызы зор. Студенттің жеке тұлғасының даму мәселесін шешу, оқытудың тиімділігін арттыру, балалардың деңгейіне қарай отырып жұмыс жасау қажет.

Оқытушылар үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі: - студенттің өз бетімен жұмысына; - уақытын үнемдеуге; - білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеруге; - қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы; - қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі; - экономикалық тиімділігі; - қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақпен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестерімен әртүрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезінуге мүмкіндік береді; - оқушының ой-өрісін дүниетанымың кеңейтуге де ықпалы зор. Оқытушы сабағында ақпараттық технологияның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі.

Қазіргі мектептің даму болашағы қоғамның даму үрдісімен үнемі өсіп отыратын ақпарат көлемінің әртүрлі тегімен анықталады.

Білім беруде жаңа оқыту технологияларын қолдану, инновациялық бағытта жұмыс жасау заман талабына сай талап етілуде. Оқу процесінде пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды тиімді пайдалану және қолдану кейінгі жылдары айтарлықтай оң тәжірибе беріп отыр. Атап айтсақ, студенттердің өз бетімен ізденісі, пәнге деген қызығушылығын арттырып, шығармашылығын дамытуға, оқу қызметінің мәдениетін қалыптастыруға, дербес жұмыстарын ұйымдастыруға ерекше қолайлы жағдай туып отыр. Сонымен қатар электрондық оқулықтарды сабақта пайдалану кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық тапсырмалар орындайды.

Әрбір оқушы тандалған тақырып бойынша тапсырмалар мен тарау бойынша тест жұмыстарын орындап, анимациялық практика тапсырмаларымен жұмыс жасауға дағдыланады.

Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, видеокөріністер, дыбыс және музыка тындатып көрсетуге болады. Бұл, әрине мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі. «Қазіргі заманда оқушыларға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет». Жас ұрпаққа білім беру жолында жаңа технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.

Шығармашылық дегеніміз- адамның өмір шындығына, өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін, дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі. Оқушылардың белсенділігімен танымдық іс-әрекеттері арқылы шығармашылығын дамыту, қажетті жағдайда айрықша шешім қабылдай алатын жеке тұлғаны дайындау, осыған орай оқытуды ізгілендіру мектептерінің алдында тұрған үлкен міндет екені белгілі. Уақыт талабына сай оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту үшін, оқытудың жаңа ақпараттық технологиясын пайдаланған жөн деп ойлаймын.

Шығармашылыққа үйрету үшін мынадай жағдайларды ескеру тиіс. Оқытушы ең алдымен, шығармашылық көңіл-күй тудыру үшін студенттің назары бір нәрсеге бағытталуы керек. Әрбір шығармашылық тапсырманы ұсынудың мазмұны студенттің қызығушылығына үлесуі керек.

Шығармашылық бағытқа жүйелі, сапалы түрде қалыптастырып отыру қажет. Сондықтан студенттің шығармашылығын дамытуда ұстаз көп еңбек сіңіру керек. Сабақ үстінде материалды салыстырып қарма-қарсы қою әдісі арқылы да ұғындыру өз нәтижесін береді. Оқытушы сабақтарда жаңа әдіс- тәсілдерді пайдалана отырып, балалардың ұсыныс пікірлерін еркін айтқызып, ойларын ұштауға, өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет.

Әдіс-тәсілімен өткізілген әрбір сабақ студенттің ойлауын және қиялын, ойын дағдысын, оларды сөйлеуге үйретеді.

Түрлі әдістемелік тәсілдер пайдалану арқылы студенттер ортасынан қабілеті жоғары бала іздеп, онымен жұмыс жасау, оны жан-жақты тану білім алушылардың шығармашылық деңгейін бақылып отыру әрбір мұғалімнің негізгі міндеті.

Адам бойындағы қабілеттерін дамытып, олардың өсуіне жол бермеу адамның рухани күшін нығайтып, өзін-өзі таныуына көмектеседі. Оқушының өз болмысын тануға көмектесіп, қабілетін ояту жаңа рухани күш беру білімнің ең маңызды мақсаты болып танылады. Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділігін, қызығушылығын арттыра түсу үшін, шығармашылық қабілеттерін сабаққа және сабақтан тыс уақытта дамытуда әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. Студенттің бойындағы қабілетті ашу оқушының шығармашылық бағытта дамуына жете мән беру болып табылады.

Шығармашылық сабақтың ерекшеліктері

Сабақ мақсаты: А) мұғалім үшін: жаңа материалды беру;

Ә) оқушы үшін: жаңа білімді меңгеру.

Сабақ мақсаты:

А) мұғалім үшін: оқушылардың жаңа нәтижеге бағытталған іс-әрекетін ұйымдастыру;

ә) оқушы үшін: шығармашылық «өнім» ойлап табу

Сабақтағы іс-әрекет түрі

мұғалім үшін: жаңа сабақты түсіндіру;

ә) оқушы үшін: жаңа материалды тыңдау, есте сақтау.

Сабақтағы іс-әрекет түрі мұғалім үшін: студенттің шығармашылық іс-әрекетін ұйымдастыру;

ә) студент үшін: жаңа нысанды зерттеу, құбылысты талдау. Сабақ құрылымы жоспар бойынша өтілуге міндетті. Сабақ құрылымы жағдайға байланысты жоспардан ауытқиды, өзгермелі.

Сабақ тақырыбына көзқарас — кітапта баяндалған идеяға негізделген бір көзқарас. Сабақ тақырыбына көзқарас — мәселеге мамандардың түрлі көзқарасы. Студенттің шығармашылық іс — әрекетіне жағдай туғызу дегеніміз — ойлай білуге үйрету екені сөзсіз. Әр студенті жеке тұлға ретінде көріп, оның өміріндегі өз орнын табуына, сынып ұғымын қалыптастыруға, ата- аналармен ынтымақтасуға, оқытудақиындық көріп жүрген оқушыға көмегі тиері сөзсіз. Ол үшін жалықпай жаңа инновациялық технологияларды өз жұмысымызда пайдаланып, сонымен қатар оқушыларды мадақтап, ынталандырып отырған орынды. Студенттің қиялын дамыта отырып, ойын дамытамыз. Ойы дамыған шәкіртіміздің танымдық қызығушылығы арта отырып, шығармашылық әрекеті жоғары деңгейге көтеріледі. Жалпы адамзаттық, рухани-адамгершіліктік өмір құндылықтарының мәнін түсінетін, айналасындағы адамдармен жағымды қарым-қатынас орната алатын, ұжымда, топта еңбектене білетін, жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру, оны болашақта қоғамнан өз орнын таба білуіне ықпал жасау баршамызға ортақ міндет.

Қолданылған әдебиеттер

1. Кобдыкаров К.К., Монохов В.М. «Педагогическая технология, проектирование учебного процесса» Вестник КАЗТУ Серия, Педагогическая наука.

2. Макаренко А.С. Таңдамалы педагогикалық шығармалар.
3. Биология және сауаттылық негізі.
4. Жанпейсова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде, Алматы.
5. Биология және салауаттылық негізі

«БІЛІМ БЕРУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІ ДАМУ»

Амангалиева Асем Хаирболовна

Жоғары аграрлық-техникалық колледжі, Орал қаласы

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін ақпараттандыру еліміздің даму стратегиясының негізгі бағыттарының бірі, себебі ХХІ ғасыр – білім беру жүйесін ақпараттандыру ғасыры. Әрбір Қазақстан азаматы дүниежүзілік білім мен ғылым стандарттарына сәйкес білім алуы тиіс және осының барлығы тікелей жаңа инновацияларды ендірумен, жаңа технологияларды меңгерумен байланысты болып отыр.

Жаңа инновациялық оқыту технологиясы кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылады. Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін – өзі дамытады және өзін – өзі қалыптастырады.

Колледжде инновациялық үрдістердің ғылыми-әдістемелік бағытының моделін жүзеге асыру педагог мамандармен әдістемелік жұмыстарды ұйымдастырудың көптеген түйінді мәселелерін шешуге, өзіндік стратегиялық ресурстарды іздеуге ықпал етеді.

Қазіргі кезде колледжімізде оқыту процесін ұйымдастырудың жаңа модельдерін жасау, оқыту технологияларының жекелеген элементтерін сабақта қолдану бағытында тың қадамдар жасалынауда. Колледж оқытушыларының алдында тұрған жауапты міндет – ол білім алушыға тиянақты білім беру, білікті ұрпақ тәрбиелеу. Ол оқытушылар, әрине, оқытудың тиімді әдіс – тәсілдерін өз тәжірибелерінде қолдану керек. Жеке тұлғаны талантты, жаңалыққа жаны құмар етіп шығару үшін оқытушы оқытудың жаңаша әдістерін қолдану арқылы оқушының сабаққа деген белсенділігін, шығармашылық ізденісін, пәнге деген сүйіспеншілігін арттырады.

Инновациялық технологияны сабақ үрдісінде қолдану, бұл жаңалықты жасау, меңгеру, пайдалану және тарату бойынша жүргізілетін кешенді іс – әрекет болып саналады. Оқулықтағы теориялық және практикалық материалдардың берілу жолы осы мақсатты қанағаттандыра алатындай, оқушылардың өз бетімен білім алуына бейімделіп жасалу осы мүмкіндіктерді жүзеге асырады.

Заман талабына сай білікті «Жерге орналастыру» мамандығын дайындауда оқу орнымызда бізге қажетті заманауи технологиялардың барлығы дерлік бар, интерактивтік тақта, теодолит 4Т30П, цифрлық теодолит, Іеіса нивелирі, лазерлік дальномер, тахеометр аспаптары.

Осы мамандықты дайындауда қажетті құралдардың бірі – теодолит 4Т30П, цифрлық теодолит, Іеіса нивелирі және электронды тахеометр аспаптарымен жұмыстанамыз, қажетті есептерімізге жауап аламыз. Оқу процесінде инновациялық технологияны пайдаланып, топпен, жеке, тереңдетіп жұмыстанамыз, ауызша, жазбаша, электрондық, графикалық бағдарламалар жасаймыз, тестілеу, бақылау жұмысы, практикалық жұмыстарды орындаймыз. Білім алушылар көзбен көріп, есте сақтау қабілеті артады. Ол жаңа оқу материалдарын түсіндіріп, оқушылардың іс - әрекетін ұйымдастырып, білімдерін тәжірибе де қолдануға

үйретеді. Сол мақсатта автоматталған жұмыс орнын пайдалана отырып жаңа сабақты түсіндіруге бейнефильмдерді қолданамыз. Бейнефильм білім алушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдаумен қатар, түсінбей қалған сәттерін қайталап көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылуға мүмкіндік береді.

Жаңа технологиялардың маңызы - оның озғырлығында. Бұрынғы кезде қолданылған аспаптарға қарағанда, қазіргі жаңа заманауи технологияның көмегімен қажетті деректерімізді өте қысқа мерзімде есептеп алуымызға мүмкіндік туғызады.

Қазіргі кезде дәлдігі мен өнімділігі жоғары геодезиялық өлшеу аспаптарынан біздің колледжімізде электронды теодолиттер мен тахеометрмен жұмыс жасаймыз, олар арқылы барлық өлшеулерді автоматтандырылған режимде орындауға мүмкіндік аламыз. Біз қолданатын өлшеу аспаптары өлшеу нәтижелерін тіркеу және сақтау, әрі қарай есептеуіш машиналар арқылы өңдеуге мүмкіндік беретін, есептеу және ақпараттарды сақтау құралдарымен жабдықталған. Оқушыға да, оқытушыға да жұмыс жасауға өте ыңғайлы.

Өндірістік оқыту практикаларда топографиялық түсіріс және басқа да геодезиялық жұмыс түрлерін жүргізуде өте жоғары дәлдікті электронды тахеометрді пайдаланамыз. Аспап үш режимде жұмыс жасай алады: жекелеген, жартылай автоматты, автоматты бақылау режимдерінде.

Электрондық тахеометрде далада жүргізілген өлшеу жұмыстарының барлығы автоматты түрде орындалады, өте жоғары дәлдікте жұмыс жасайды. Аспаппен жұмыс жасау өте оңай, керекті мәліметтерді өте қысқа мерзімде аламыз.

Практикалық жұмыстарды жүргізу кезінде оптикалық нивелирлер мен жоғары дәлдікті Іеіса нивелирлерімен жұмыстанамыз, бұл аспаптардың көмегімен нүктелер арасындағы салыстырмалы биіктіктерді тауып, компьютерге енгізіп дайындалған программа бойынша есептерімізді шығарамыз.

Оқу үрдісінде инновациялық технологияларды көптеп қолдану кезінде оқушылардың ынтасы, қызығушылығы артады, өз білімдерін бағалауға дағдыланады, болашақ мамандықтарына деген сенімділік пайда болады.

Колледжімізден білім алып шыққан «техник» біліктіліктерін өндірістегі тәжірибеде кеңінен қолдана алады, колледжде алған білімдерін еңбекпен ұштастыруда.

Білім беру саласында жаңа инновациялық технологияларды қолдана отырып оқыту болашақ маманның жұмысқа деген мақсаттылығын, белсенділігін оятып жұмылдырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М.Нұрпейісова, Қ.Рысбеков «Геодезиялық және маркшейдерлік аспаптар»
2. Гендельман «Землеустроительное проектирование»
3. Ж.Т.Сейфуллин, Г.Ж.Сейтхамзина, С.К.Игембаева «Мемлекеттік жер кадастрының жаңа технологиясы»

МЕДНЕНИЕ МЕТАЛЛА ЛАБОРАТОРНО - ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ

Алипбаев Даулет Бахытжанович

Кентауский многопрофильный колледж, преподаватель специальных дисциплин

Меднение в лабораторно-практических занятиях – это технологический процесс, позволяющий наносить на металл, а также другие материалы (вольфрам, сталь) слой меди толщиной от 1 до 300 мкм. Покрытие медным слоем обеспечивает хорошую адгезию металла и при увеличении толщины покрытий придает блеск изделиям, устраняет небольшие

дефекты, позволяет создавать копии вещи. Удивительно, но все это можно делать и самим. Как осуществить меднение металла в лабораторно практических занятиях.

1. Гальваника медью в лабораторно практических занятиях: общие сведения

С технической точки зрения обработка – это электрохимический процесс. В процессе всегда есть два «участника» анод+электролит (источник металла) и деталь.

Технология гальваники медью в лабораторно практических занятиях достаточно проста. Заключается она в том, что за счет электролита и проводимого через него тока выделяются атомы металла. Они оседают на поверхности, образуя медное покрытие.

Среди основных этапов гальванического меднения в лабораторно практических занятиях:

- Подготовка поверхности (механическая и химическая).
- Нанесение подслоного покрытия (если необходимо)
- Меднение в соответствующем исходному металлу электролите.

Для декоративного гальванического меднения подойдут электролиты матового и блестящего меднения. После нанесения слоя, можно обработать поверхность в электролитах серебра, золота никеля и т.д.

2. Необходимые инструменты для меднения в лабораторно практических занятиях

Ингредиенты», без которых меднение не состоится, но которые реально подготовить в домашних условиях, прежде всего, нужны:

- Источник постоянного тока. Выбирается в зависимости от размера изделия.
- Аноды. Анодные пластины выполняют несколько функций. В первую очередь, они подводят в электролит ток, во-вторых, они возмещают убыль металла, уходящего на покрытие изделия.
- Рабочий электролит. Кислотный, щелочной или пиррофосфорный раствор. Состав электролита выбирается в зависимости от исходного металла. Необходимо помнить, что любой электролит не универсален и подойдет не для всех работ.

3. Подготовка материала

4. Как правильно подготовить простой электролит меднения

Стоит отметить, что гальваника в лабораторно практических занятиях медью сложна, потому что химические реактивы найти непросто. Подобные продукты, не продают их без специальных документов. Но мы можем сделать все сами.

Электролит в лабораторно практических занятиях возможно приготовить только при условии точного соблюдения рецептуры. В состав простейшего электролита входит:

Дистиллированная вода (или бидистиллят).

Медный купорос.

Соляная или другая кислота.

Готовый раствор имеет яркий синий цвет, запаха нет. Допускается наличие некоторого осадка. Важно соблюдать все меры безопасности с химическими реактивами, особенно в лабораторно практических занятиях: защита рук и глаз в первую очередь.

Хранить такую жидкость лучше в стеклянных бутылках или пластиковых канистрах, а также обязательно указать дату розлива и название раствора. Правильное хранение компонентов избавит вас от возможных проблем. Приготовление электролита должно проходить в чистой пластмассовой или стеклянной посуде.

5. Подготовка материала для меднения в лабораторно практических занятиях

Химическое меднение — это альтернатива электрохимическому способу, но не всегда может его заменить. В этом процессе важно тщательно подготовить деталь, бесследно устранив царапины, загрязнения, сколы и т.д. Для того, чтобы обезжирить вещь, можно пускать в ход и чистые растворители, и обезжиривающие растворы.

При этом универсального метода нет – разные виды металла подвергаются очистке по-разному:

- Сталь. Обезжиривать сталь можно раствором, содержащим едкий натрий и едкий калий при 70-90 градусов по Цельсию. Это займет около 20-30 минут. Будьте аккуратны, пользуйтесь вытяжкой.
- Медь и сплавы. Обезжиривание осуществляется едким натрием, нагретым предварительно до 40°, около 10 минут.
- Чугун. Для процесса обезжиривания нужен раствор, содержащий едкий натрий, жидкое стекло, карбонат натрия и фосфат натрия при нагревании до 90°.
- Вольфрам. Меднение вольфрама в домашних условиях начинается с чистки предмета от грязи и прочих дефектов наждачной бумагой.

6. Техника безопасности при меднении в домашних условиях

Несмотря на возможность гальваники в лабораторно практических занятиях(меднения), процесс остается опасным. В любом гальваническом процессе задействованы токсичные вещества, способные сильно нагреваться. Поэтому нужно неукоснительно соблюдать меры предосторожности.

Первое правило гальваники медью в лабораторно практических занятиях– работайте только в нежилом, хорошо проветриваемом помещении. Подойдут такие места, как мастерская или гараж. Второе правило – применяемое оборудование нужно заземлить. Третье – это соблюдение личной безопасности.

Для обеспечения собственной защиты при меднении в лабораторно практических занятияхнужно:

- Постоянно быть в респираторе, чтобы обезопасить дыхательные пути. лучше всего использовать вытяжку.
- Защитить руки прочными прорезиненными перчатками.
- Надеть специальную форму или клеенчатый фартук, противоожоговую обувь.
- Не забыть очки для безопасности зрительных органов.
- Не приносить в помещение еду и питье.

7. Гальваника в домашних условиях: меднение

Почему в гальванике столь востребована именно медь? Она имеет высокую адгезию (иными словами – сцепление) к самым разным материалам. Это значит, что она превосходно держится на изделиях из стали, вольфрама, не отлетая и не скалываясь.

Медь – красивый яркий металл, внешне напоминает самородки розово-красного оттенка. Материал проводит не только тепло, но и электрический ток – отсюда и высокий спрос в сфере электротехники и приборостроении. Однако чистую медь найти сложно. Чаще она поставляется с различными примесями.

Медные покрытия:

- Отличаются малым сопротивлением, что используется в электротехнике
- Скрывает мелкие недочеты поверхности.
- Быстро окисляется, что используют для получения эффекта «антик».

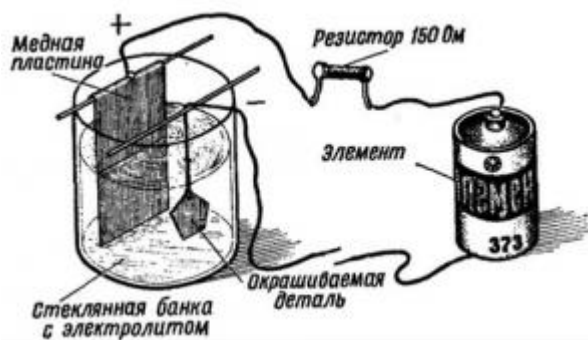
Технологий меднения существует две. Одна происходит путем погружения изделия в раствор электролиты (с подачей тока или без). Второй же способ – это метод селективного нанесения покрытия без погружения в раствор. Рассмотрим оба.

8. Метод погружения

Влабороторно практических занятиях поверхность, подвергаемую гальванике, следует скрупулезно образом обработать. Например, наждачной бумагой или щеточкой. После обязательно обезжирите деталь и промойте.

- Анодную пластину (можно две) помещают в емкость, которую будем называть ванной. На аноды замыкают положительную клемму.
- Между анодами на любом удобном проводнике подвешивается деталь, к ней подводят отрицательный полюс от блока питания.
- Готовый раствор вливается в ванночку – при этом уровень покрытия должен быть выше, чем расположена деталь.
- После подключения электродов к источнику тока выставляют рабочий ток. Это примерно 1 А/кв.дм. покрытия.

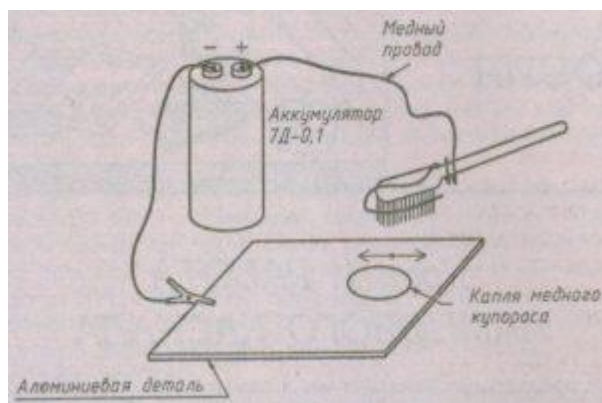
Продолжительность работы зависит от необходимой толщины слоя, обычно от 5 минут.

9. Покрытие без погружения

Данный способ меднения имеет ограничения – чаще всего он подходит для реставрации поверхности. Таким способом можно нанести только небольшую толщину металла. Нет смысла покрывать таким методом изделия, которые можно меднить в ванне. Порядок действий при гальваническом меднении в лабораторно практических занятиях:

- Готовят «тампон» для нанесения покрытия. Берут медный проводник и наматывают кусок искусственной ткани (полиэстер подойдет).
- Противоположный конец проводника подсоединяют к положительной клемме источника напряжения.
- Электролитным раствором наполняют емкость – так удобнее окунать карандаш.
- Деталь аккуратно очищают и обезжиривают, а потом помещают в пустую ванночку. Там изделие подсоединяется к отрицательной клемме.
- Тампон смачивают в растворе. Затем им проводят по поверхности изделия, закрашивая ее постепенно.
- Процесс длится до полного покрытия медным слоем изделия.

10. Особенности гальванопластики в лабораторно практических занятиях

Гальванопластика — это процесс нанесения меди на проводящую или непроводящую поверхность изделия с последующим снятием покрытия с негативной матрицы. Таким образом можно получить множество очень точных копий с одного изделия. При этом, есть условие: наращивание меди толщиной не менее 200 мкм, чтобы изделие получилось прочным.

Важно учесть, что, если поверхность изделия не имеет свойств проводника, то потребуется больше усилий – а именно, особое предварительное покрытие графитом, серебром или медью. Основным металлом для осуществления гальванопластики считается медь, но можно выращивать матрицы из серебра чистотой 9999.

Вывод: обучение гальванике

Гальваническое покрытие позволяет улучшить токопроводящие характеристики деталей, придавая им превосходные свойства электроизоляции, а также защищая от воздействия различных веществ. Кроме того, этот способ позволяет получить отличные поверхности, имеющие зеркальный вид, а также имитирующие покрытие эмалью. Сложно переоценить, настолько гальваника важна в современном производстве, так как развитие технологий позволило сделать процесс более совершенным.

Меднение сегодня — это один из наиболее актуальных гальванотехнических процессов, обучиться которому может каждый студент в лабораторно практических занятиях.

Использованная литература

1. Ш.К. УМАРОВА, А.К. ЖУНУСОВА, Р.В. САПИНОВ, К.А. КУСАГАЛОВ технология материалов
2. Е.Н.СОКОЛОВА материаловедение
3. А.М.АДАСКИН, В.М.ЗУЕВ материаловедение
4. С. А. ВОЛОГЖАНИНА, А.Ф.ИГОЛКИН материаловедение
5. О.С.МОРЯКОВ материаловедение
6. Е.Н.СОКОЛОВА, А.О.БОРИСОВА, Л.В.ДАВЫДЕНКО материаловедение

КРИТЕРИАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Кругляк Юлия Рамилевна

Рудненский политехнический колледж, г. Рудный

Ключевые слова: критериальное оценивание, обновление содержания образования, качественные изменения, функциональная грамотность, система оценивания.

Контроль и оценивание достижений учащихся в процессе обучения играют очень важную роль. На современном этапе развития, при оценке образовательных достижений, выделяют три основные задачи:

- 1) получение информации о состоянии учебных достижений учащихся;
- 2) выявление тенденций изменения состояния учебных достижений;
- 3) выявление факторов, оказывающих влияние на уровень учебных достижений.

«Чтобы стать развитым конкурентоспособным государством, мы должны стать высокообразованной нацией. В современном мире простой поголовной грамотности уже явно недостаточно. Наши граждане должны быть готовы к тому, чтобы постоянно овладевать навыками работы на самом передовом оборудовании и самом современном производстве. Необходимо также уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом всего подрастающего поколения. Это важно, чтобы наши дети были адаптированы к современной жизни», - говорится в Программе «Казахстан 2050» [1].

Традиционная система оценивания при таком подходе не совсем объективна, так как она контролирует внешнюю оценку успешности учащегося, не формирует у него самостоятельности в оценивании, имеет мало информации, потому что не позволяет определить реальный уровень знаний и, при этом нельзя определить вектор дальнейших усилий учащегося. Обратная связь учителя с учениками при «отметочной» системе не служит целям оказания помощи ученикам в улучшении результатов обучения. Одна из проблем, которая стоит перед учителем, - как организовать оценивание учебных достижений обучающихся? Оценивать не столько его знания, умения и навыки, а охватить весь процесс учебной деятельности и его результаты. Решением этого вопроса стало применение критериального оценивания.

Под критериальным оцениванием М.Ю. Демидова, С.В. Иванов, О.А. Карабанова, Вертьянова А.А. понимают процесс оценивания, основанный на сравнении учебных достижений учащихся с четко определенными, коллективно выработанными, заранее известными всем участникам образовательного процесса критериями, соответствующими целям и содержанию образования, способствующий формированию у учащихся умения учиться [2, с.13].

Критериальное оценивание – это оценивание, при котором оценка складывается из составляющих (критериев), отражающих достижения учащихся по разным направлениям развития их учебно-познавательной компетентности. Использование учителем технологий критериального оценивания предполагает постоянную, системную деятельность. Критерии оценки по предмету являются предметными образовательными целями, которые при переводе на язык характеристик ученика дают портрет идеально обученного человека. При грамотном проектировании показателей учащийся может самостоятельно оценить качество своей работы, что, в свою очередь, стимулирует его для достижения более высокого результата. При критериальном оценивании нет условий для сравнения себя с другими. Ты успешен по одному критерию, а я – по другому. Такие ярлыки, как "отличник", "троечник", "хорошист", отпадают сами собой. Появляются дополнительные возможности оценивать и наращивать свои достижения по тому или иному критерию.

Критериальное оценивание выполняет функцию обратной связи, когда ученик получает информацию о своих успехах и неудачах. При этом даже самые

неудовлетворительные результаты промежуточной работы воспринимаются учеником лишь как рекомендации для улучшения собственных результатов.

Для оценивания в критериальном подходе часто используются критериальные таблицы - рубрикаторы, основными элементами которого являются критерии, дескрипторы, индикаторы (баллы). Критерий - признак, основание, правило принятия решения по оценке чего-либо на соответствие предъявленным требованиям (мерило). Дескриптор - обобщённая характеристика какого-либо объекта, процесса или его результата. Индикатор - объект, отображающий изменения какого-либо параметра, в форме, наиболее удобной для непосредственного восприятия [3, с. 928].

Критериев, раскрывающих понятие «отличный ученик», несколько. В самом общем виде их можно сгруппировать следующим образом:

1. Владение предметным языком, знание основных фактов, концепций, методов.
2. Применение полученных знаний при решении как стандартных, так и нестандартных задач.
3. Синтез новых знаний на основе полученных (умение поставить задачу, самостоятельно выбрать адекватные средства и решить ее).
4. Отношение к результатам своей деятельности (умение предвидеть последствия своего решения и готовность нести ответственность за него). Явно прослеживаются ступени познания по Блуму.

Применение технологии критериального оценивания позволяет использовать различные виды заданий и формы их предъявления, разные виды помощи учащимся, что позволяет достичь всеми учениками заданного уровня обязательных критериев, без усвоения которого невозможно дальнейшее полноценное обучение и развитие личности в соответствии с требованиями современного общества. Ключевым моментом является точное определение и формулировка критериев полного усвоения в соответствии с требованиями программы и ГОСО, основа которых - научно обоснованные учебные цели.

Система оценивания дает возможность определять, насколько успешно усвоен тот или иной учебный материал, сформирован тот или иной практический навык. При этом целесообразно за точку отсчета брать обязательный минимум. При этом система критериального оценивания должна отвечать определенным требованиям:

- должна обеспечить возможность сверить достигнутый учащимся уровень с определенными требованиями к результатам, заложенными в тот или иной учебный курс; она состоит из двух уровней: первый уровень критериального оценивания предназначается для базового содержания, второй уровень – для продвинутого (предпрофильного и профильного) уровня содержания предмета;
- должна фиксировать как изменения общего уровня подготовленности каждого учащегося, так и динамику его успехов в различных сферах познавательной деятельности (усвоение информации, обработка информации, творческое представление своих мыслей и образов и т.д.);
- должна иметь конкретное содержание отметок (нести информацию о параметрах), которое должно быть известно не только учителю, но и учащемуся. Последний должен иметь возможность сверить оценку учителя со своей и быть уверенным в ее объективности;
- должна быть многоуровневой, многобалльной, адаптированной к мировому опыту оценивания;
- должна обеспечивать целостность учебного процесса за счет механизма накопления баллов за определенный промежуток времени;
- должна предусматривать и обеспечивать постоянный контакт между учителем, учеником, родителями, классным руководителем, а также администрацией и педагогическим коллективом школы;
- должна быть единой для определенного уровня школьного образования при освоении учащимися базового содержания;

- должна предполагать совместные действия учителей, классного руководителя, родителей, администрации школы и, прежде всего, самих учащихся;

должна обеспечивать бережное отношение к психике учащихся, избегать травмирующих ее ситуаций. [4, с. 19]

Существующий в настоящее время опыт позволяет сделать определенные выводы о практической значимости критериального оценивания. Критериальное оценивание позволяет учителям:

- разработать критерии, способствующие получению качественных результатов;
- иметь оперативную информацию для анализа и планирования своей деятельности;
- улучшить качество преподавания; улучшить качество обучения;
- выстраивать индивидуальную траекторию обучения каждого ученика с учетом его индивидуальных способностей и особенностей;
- использовать разнообразные подходы и инструменты оценивания;
- вносить предложения по совершенствованию содержания учебной программы.

Критериальное оценивание позволяет ученикам:

- чётко понимать учебные цели;
- получить конкретные рекомендации в отношении ожиданий учителя;
- знать и понимать критерии оценивания для прогнозирования собственного результата обучения и осознания успеха;
- участвовать в рефлексии, оценивая себя и своих сверстников;
- использовать знания для решения реальных задач, выражать разные точки зрения, критически мыслить.

Критериальное оценивание дает и родителям возможность получать факты об уровне обученности своего ребенка; отслеживать изменения в образованности ребенка; обеспечивать своему ребенку внимательную поддержку в процессе обучения.[5, с. 100]

Актуальность применения критериальной системы оценивания в процессе обучения определяется современными стратегическими задачами образования, необходимостью повышения уровня образования с учетом международных стандартов и современных требований к качеству образования, необходимостью разработки единых требований к отметке и оценке учебных достижений учащихся в целях обеспечения объективности результатов обучения и конкурентоспособности выпускников школ Казахстана в мировом образовательном пространстве.

В целом, процесс оценивания становится более прозрачным, в плане способов выставления отметок, получения качественного образования. Критериальная система оценивания позволяет ученику стать активным не только в процессе обучения, но и в оценивании результатов своего обучения. Данная система оценивания позволяет учителю делать акценты на успехах ученика, отмечая зоны роста, выделяя то, чему еще предстоит научиться. Таким образом, критериальное оценивание учит обучающихся нести ответственность за свое обучение.

Список литературы:

1. Стратегия "Казахстан-2050": новый политический курс состоявшегося государства. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана, г. Астана, 14 декабря 2012 года.
2. Вертьянова А. А. Технология критериального оценивания образовательных достижений учащихся. ПГГПУ, Учебно-методическое пособие. Пермь 2014 год. – 70с.
3. Современный словарь по педагогике / сост. Е.С. Рапацевич. – Минск: Современное слово, 2001. – 928с.
4. Система критериального оценивания учебных достижений учащихся. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. –80 с.

5. Садовая С.И. Критериальное оценивание как средство активизации познавательной деятельности учащихся // Педагогическая наука и практика. – 2019. - №3, с. 96-100.

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Бубекулова Мадина Талгатовна

Коксуский сельскохозяйственный колледж»Ескельдинский район, село
Жастарmadina.bubekulova@mail.ru

Современный мир диктует свои правила, и в этом мире очень высоко развита конкуренция. По моим наблюдениям, сейчас всё образование перестраивается в некую бизнес-систему. В образовании появляется новая терминология, стратегические приёмы работы, взятые из сферы бизнеса.

Привычные нам образовательные форматы меняются, и основная причина тому – совершенствование технологий. Поэтому нам необходимо определиться с тем, в правильном ли направлении движется наша с вами деятельность. Или нам всё же необходимо сделать переоценку своей работы и выявить наиболее сильные стороны, и скорректировать курс своих программ под имеющиеся тенденции.

Современный мир кардинально меняет человека, требует от него гибкости и мобильности. Чтобы быть успешным, каждый обязан постоянно развивать в себе профессиональные и Soft Skills - мягкие навыки, уметь разбираться в технологиях и применять их.

Представлены Soft Skills или по другому - компетенции, которые необходимо развивать в себе каждому педагогу.

Если взять советские времена, то в цене были узкие специалисты. Тогда информация добывалась с трудом, технологии не менялись десятилетиями. Как правило, человек работал на одном месте всю жизнь.

Сейчас «узкие» знания можно получить в интернете за несколько минут. Технологии постоянно обновляются. Поэтому «узкий профессионализм» перестает быть преимуществом, а иногда начинает мешать успеху человека на рынке труда. Поэтому сейчас от нас требуется тотальная перезагрузка. Когда мы говорим о новом обучении, о новом образовании, то подразумеваем не только современные технологии обучения, но и те изменения, которые стоят за их появлением. Появляются современные тренды, а также связанные с ними методические задачи и вызовы, которые стоят перед учреждениями дополнительного образования.

Какие же изменения происходят сегодня в образовании?

Например, **персонализация**. Персонализация — это осознанное образование, умение учиться самостоятельно и возможность выбора предметов для изучения. Персонализированное образование направлено на то, чтобы помочь учащимся стать полностью независимыми и осознать свои потребности и возможности, при этом роль образовательной среды сводится к тому, чтобы научить их самостоятельно развиваться.

Этот навык — ценнейший дар, который пригодится не только в школе, но и в обычной жизни. Обладая им, ученик сможет самостоятельно следить за образовательным процессом, понимать и формировать программу, добиваясь максимальной эффективности и успеха в процессе образования. А вы, уважаемые педагоги, когда учились в школе, задумывались о том, что вам нужно, чтобы добиться успеха? Пробовали разные методы и методики в поисках того, что лучше всего подходит для вас? Анализировали ли вы свои неудачи, чтобы сделать выводы на будущее? Если ответ «да», значит, вы осознаете и цените важность развития собственного учебного потенциала в контексте общечеловеческих способностей. Сегодня нет более важной задачи для системы образования, чем повышение значимости мета-обучения. Мета-предметность подразумевает освоение ребенком универсальных

учебных действий (метапредметных умений). Универсальные учебные действия (УУД) – это способы осуществления разных видов деятельности, позволяющих учащемуся самостоятельно овладевать новыми знаниями и умениями. К УУД относятся: обобщение, систематизация, классификация, умение определять цели, планировать, навыки контроля и самооценки, рефлексия собственной деятельности и т.д.

Метапредметный подход может быть использован на интегрированном занятии или при подготовке и защите проектов. Например, проект, посвященный русской культуре, предполагает работу с материалами по литературе, истории, географии и родному языку. Под руководством двух педагогов (учителя русского языка и преподавателя какого-нибудь еще из названных предметов) дети подбирают и изучают книги, статьи, интернет-ресурсы, фото-, видео- и аудиоматериалы, делают сообщения и презентации.

Дополнительное образование является отличным помощником в реализации персонализированного образования.

Педагогам в персонализированном обучении отведена очень важная роль, роль наставников. Именно они должны научить своего воспитанника анализировать собственные потребности и возможности, рассказать о том, какие инструменты доступны для обучения, давать советы и при необходимости подсказывать нужное направление работы.

Индивидуальные траектории развития личности:

- индивидуальный учебный план;
- набор дополнительных курсов к обязательному;
- обучение каждого обучающегося по индивидуальным программам;
- интерактивная карта траекторий обучения

Мобильное обучение

За последнее десятилетие мобильные технологии изменили подход к обучению, сделали его более комфортным и быстрым. ЮНЕСКО приводит следующие достоинства мобильных устройств:

- мобильные устройства имеют небольшой размер и всегда сопровождают человека;
- мобильные устройства могут быть подключены к сети практически в любой точке земного шара;
- мобильные устройства обеспечивают совместную работу нескольких пользователей в сети.

Мобильное обучение подразумевает использование мобильной технологии — как в отдельности, так и совместно с другими информационными и коммуникационными технологиями — для организации учебного процесса вне зависимости от места и времени.

Обучение может принимать различные формы: с помощью мобильных устройств учащиеся могут получать доступ к образовательным ресурсам, связываться с другими пользователями, создавать контент в учебном классе и за его пределами.

Мобильное обучение также включает в себя мероприятия, не связанные напрямую с учебным процессом, но необходимые для достижения его целей: например, совершенствование взаимодействия между образовательными учреждениями и семьями учащихся и т.д.

Количество учебных материалов, предназначенных для мобильных устройств, стремительно растет. На рынке появляется все больше учебников, приложений для изучения необходимой информации, обучающих игр и программ. Мы все чаще просматриваем веб-сайты с мобильных устройств, а компании идут нам навстречу, создавая специальные «мобильные» версии сайтов.

Мобильные устройства дешевеют, количество их пользователей растет, и, как следствие, растет потребность в мобильных материалах. Более того, меняется отношение педагогов к мобильным устройствам.

В европейских странах и Америке мобильное обучение активно используется. Для российского образования термин **«мобильное обучение»** является относительно новым и достаточно дискуссионным. Мобильное обучение рассматривается и как условие, и как средство достижения целей ФГОС в контексте подготовки обучающегося к жизни в информационном обществе.

Где применяется мобильное обучение?

Технические и функциональные возможности мобильного обучения могут применяться:

- для изучения нового материала (доступ к электронным учебникам и воспроизведение аудио- и видеофайлов расширяют возможности образовательного процесса, в особенности для обучения языковым предметам и творческим специальностям);
- для проведения тестирования, письменных работ и самостоятельного контроля знаний;
- для организации совместной или проектной работы (мессенджеры, командные онлайн-доски, облачные хранилища, а также вебинары в системе курса позволяют быстро и эффективно обмениваться информацией).

Коллаборация - это сотрудничество, партнерство.

В современном мире важно уметь сотрудничать и взаимодействовать с другими в положительном ключе. Ориентация на сотрудничество — это не только актуальная тенденция в сфере образования, но и неотъемлемая черта любого современного работника или организации. И дело не только в веяниях нового времени, быть частью общества — одна из основных потребностей человека. Именно поэтому взаимодействие и сотрудничество настолько же естественны, как и полезны.

В связи с этой деятельностью формируются весьма продуктивные сообщества детей и взрослых (педагогов, специалистов, энтузиастов-любителей), создающие образовательную среду, способную помочь обучающимся как в профессиональном, так и в личностном развитии.

Результаты исследований подтверждают, что в процессе совместного труда каждый участник привносит свои знания, навыки, опыт, идеи, личный взгляд на вещи и явления, образ мыслей и индивидуальность. Совместное творчество и коллегиальная деятельность всех членов группы создает уникальный, так называемый коллективный разум. В результате командная работа позволяет эффективнее решать любые вопросы, а также быстрее и с лучшим результатом реализовывать проекты и достигать выбранных целей.

Сегодня мы видим различные пути реализации стратегии сотрудничества в образовании, включая использование социальных сетей, технологий смешанного обучения, методику «перевернутый класс», занятия, построенные на обмене опытом между учениками, проектно-ориентированное обучение, обучение с использованием открытых источников информации, межпредметное обучение и т.д.

Специалисты в области образования пытаются использовать мотивирующий потенциал игр. Основная идея **игрофикации** – использовать игровые правила для достижения целей. За счёт игры скучные задания становятся интересными, а сложные вопросы – более простыми. В основе игры лежит принцип наград и поощрений. Получение баллов и их обмен даже на символические подарки заметно укрепляет вовлечённость.

В играх реализуются многие важные аспекты обучения, включая развитие навыков взаимодействия, оценки рисков и принятия решений, внесения изменений по ходу действия, преодоления трудностей и консолидации усилий, поиска информации «в определенный момент времени» и «по требованию».

Игрофикацию необходимо рассматривать как инструмент, очень эффективный и точный, но прежде всего цельный. Недостаточно просто заменить имена в журнале на аватарки или использовать индикаторы выполнения задач вместо оценок. Один или несколько компонентов — это еще не игрофикация. Чтобы достичь желаемых результатов, необходима полноценная система. Такая система должна содержать элементы, затрагивающие три сферы.

Первая сфера — это динамика, то есть восприятие происходящего как игры. Сюда относятся такие элементы, как сюжет, стиль повествования, масштаб, цель и задачи. Вторая сфера — это механика, то есть набор правил, двигатель, с помощью которого в игре происходят те или иные события. Последняя сфера — это все, что касается награждения игроков, то есть всем известные рейтинги, очки, уровни, медали, виртуальные персонажи и дополнительные виртуальные товары. Для эффективной игры достаточно просто объединить инструменты из всех трех групп. Но прежде чем это произойдет, необходимо ответить на ряд принципиальных вопросов. Какова моя цель? Какие эмоции должна вызвать игра? Что должны испытать участники и зачем?

Игры – это не только развлечение, но также и способ научиться мыслить тактически и стратегически, примером чего стали соревнования по киберспорту. Игры уже давно используются при обучении, особенно в бизнесобразовании. Есть целые лаборатории, которые занимаются разработкой онлайн-симуляторов кейсов, которые предлагаются учащимся.

Игры – это самый понятный способ захватить внимание и дать мотивацию представителям нового поколения детей, которые привыкли к стимулам и вознаграждениям - неотъемлемым частям любой игры.

Непрерывное образование

Когда-то почти утопическая идея, сейчас эта концепция - новая норма. Этот феномен, который еще иногда называют добровольным образованием, связан с самомотивацией длиною в жизнь и затрагивает каждый ее аспект.

Современный мир меняется с бешеной скоростью, и не похоже, что он сбросит темп в ближайшее время. Наилучший способ справиться с нестабильностью окружающей реальности — развить способность быстро адаптироваться к новым условиям. Непрерывное обучение — важный фактор такой адаптации, тем более что невозможно дать человеку в начале профессиональной карьеры все знания и навыки, которые понадобятся в течение жизни. Новые требования и новые задачи, возникающие в новой среде, требуют постоянного обучения.

Непрерывность обучения может заключаться в прохождении различных курсов (профессиональной переподготовки или повышения квалификации); смене рода деятельности, профессии, должности; участии в новых профессиональных проектах и т.д

Система непрерывного профессионального образования

Качественное образование – это главный ресурс человека, который обеспечит ему способность свободно и эффективно действовать в новых условиях, свободно выбирать. Качество образования “задает” качество жизни человека и общества. И наша с вами задача – и совместно, и каждому - искать пути повышения качества образования, ведь качество образования это – итог деятельности нашей с вами работы.

Любое новшество в образовании, любая новая образовательная методика должны последовательно пройти несколько стадий: анализ, проектирование, развитие, внедрение и оценка. Только такой подход к образованию позволит создать по-настоящему качественное обучение.

Для того, чтобы быть в образовательном тренде, предлагаю повысить свой уровень знаний, самостоятельно изучив предложенные издания.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕКСТОВ СМИ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКА ЧТЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА

Джазыкбаева Б.М

Высший аграрно-технический колледж УОАЗКО, преподаватель русского языка и литературы, г. Уральск

Ключевые слова:

Чтение, информация, газеты, журналы, анализ

С развитием информационно-коммуникационных технологий роль книги, чтения среди учащихся отходит на второй план. Известно, что человек читающий – это человек думающий, размышляющий. Это особенно важно, когда мы говорим о необходимости развития у учащихся навыков критического мышления. В наше время информация, информационные процессы и технологии являются важнейшими составляющими жизни человека, происходит становление информационного общества. Изменяется и сам человек – его потребности, интересы, взгляды, ценностные установки. С раннего возраста ребенка окружают различные технические средства, в управлении которыми дети порой справляются лучше, чем взрослые. На них обрушивается поток разнообразной информации. Проблема заключается в том, что компьютерная грамотность и доступ к информации не формируют информационных умений (поиск, переработка, осознание, применение), систему личностных ценностей. Мы, учителя, должны не только осознать изменение социальных потребностей, но и формировать новые качества у обучающихся, чтобы учащийся обладал функциональной грамотностью и стал в будущем успешным студентом и востребованным специалистом.

При обучении по интегрированной образовательной программе на первый план выходит развитие таких навыков, как чтение, говорение, слушание и письмо. Различные виды чтения (ознакомительное, просмотровое, поисковое, изучающее) преследуют и разные цели. Учитель при организации деятельности учащихся проводит тщательный отбор текстов. Хотелось бы остановиться на материалах средств массовой информации, тексты которых содержат актуальные проблемы, понятны и востребованы современным подростком, потому что они взяты из жизни и близки нам. Включение в учебный процесс газетных, журнальных текстов помогает формировать навыки и умения, начиная от навыков чтения до аналитических навыков высокого уровня. Тексты, опубликованные в СМИ, имеют ряд преимуществ как источник знаний: дети, которые учатся читать с помощью газет, проявляют больший интерес к окружающему их миру; аутентичные медиатексты являются более привлекательными материалами по сравнению с учебниками; работа с актуальной информацией значительно обогащает и оживляет учебный процесс.

Как можно использовать материалы СМИ на уроках русского языка? Прежде всего, при отборе текстов нужно учитывать возрастные особенности детей, их интересы. Учитывая цели урока, учитель готовит задания. Можно провести комплексный анализ текста. Комплексный анализ текста включает задания:

- задания по содержанию и структуре текста;
- задания творческие;
- задания по актуализации знаний разных уровней русского языка;
- задания, направленные на развитие орфографической и пунктуационной зоркости.

1. Задания по содержанию и структуре текста:

- докажите, что перед вами текст;
- определите тему текста;
- сформулируйте главную мысль;
- найдите средства связи предложений в тексте;
- определите способы связи предложений;
- определите тип текста, обоснуйте ответ;

- определите, к какому стилю речи принадлежит текст, докажите свою точку зрения;
- разделите текст на микротексты, определите микротемы – составьте план;
- выделите ключевые слова в тексте.

1. Задания творческие:

- исправьте речевые или грамматические ошибки;
- перескажите текст;
- подготовьтесь к выразительному чтению;
- напишите подробное изложение текста;
- напишите сжатое изложение текста;
- напишите выборочное изложение;
- напишите сочинение-рассуждение по мотивам текста (изложение с элементами сочинения);
- продолжите незаконченный текст;
- приведите доказательства авторской мысли, опираясь на жизненный опыт или художественные произведения;
- напишите отзыв или рецензию на данный текст.

Выбор задания зависит от дидактических целей урока, от возможностей детей. С целью развития творческих способностей каждого ученика, реализации личностно ориентированного подхода на уроках развития речи можно предоставлять учащимся возможность выбора задания.

3. Задания по актуализации знаний разных уровней языка:

- выполните морфемный, фонетический, морфологический, лексический, синтаксический разборы;
- подберите к данному слову синонимы или антонимы, замените данные слова синонимами;
- объясните лексическое значение данных слов;
- начертите схемы данных предложений;
- найдите причастные и деепричастные обороты и определите их роль в тексте;

найдите прилагательные, определите их роль в тексте и т. д.

4. Для развития орфографической и пунктуационной грамотности учащихся обязательны следующие задания:

- объясните выделенные орфограммы;
- выделите изученные орфограммы;
- выполните орфографический разбор данных слов;
- выполните пунктуационный разбор предложений;
- вставьте пропущенные буквы;
- расставьте знаки препинания и объясните их постановку.

Приведенный комплекс заданий, направленных на анализ текста подбирается и варьируется преподавателем.

Подобные упражнения очень эффективны, так как дают возможность повторить изученное по русскому языку в комплексе. Учащиеся, выполняя различные задания, приобретают навыки анализа, синтеза, сравнения, классификации, в дальнейшем они смогут представить в различных формах выводы и обобщения.

Статьи газет и журналов – источник в формировании языковой речевой компетенции учащихся. Особое внимание газет к национальным традициям, обычаям и праздникам, новости в политике, искусстве, финансовой сфере, публикации о выдающихся личностях и многое другое помогают учащимся расширить кругозор, узнать не только о Казахстане, но и о других странах. Разнообразные сведения из области экономики, образования, науки, культуры и бизнеса помогают педагогам реализовывать важнейшие задачи коммуникативно-деятельностного обучения русскому языку.

Целенаправленный отбор текстов и заданий, включение каждого урока в продуманную систему работы – это те условия, которые создают развивающую речевую среду, обеспечивающую речевое развитие учащихся, в основе которого – совершенствование, развитие чувства языка (языковой интуиции).Целенаправленная работа педагога положительно влияет на учащихся: они регулярно читают газеты, выбирают нужную информацию, развивают умение свободно общаться на русском языке.

Список литературы:

1. Использование информационных ресурсов, СМИ на уроках русского языка в старшей школе как реализация медиаобразования. [Электронный ресурс]– Режим доступа. – <http://dpir.mskh.am/ru/node/622>
2. Никитина Л.Б. Формирование навыка информационной переработки текстов в рамках обучения русскому языку. [Электронный ресурс] – Режим доступа. – http://pedsovet.org/component/option,com_mtree/

SELF – STUDY OF STUDENTS OF TECHNICAL UNIVERSITIES AS A WAY TO FORM COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH LESSONS

Mukhanbetkaliyeva Gulzada Shalgizovna

Senior Lecturer, Higher agrarian - technical college, Uralsk, West Kazakhstan region

Annotation

At studying any subject, the effectiveness of mastering the material largely depends on properly organized independent work. Consolidation and development of the material studied in the classroom must necessarily be carried out by students independently, taking into account the specifics of a foreign language, its technical orientation and communicative nature. At properly organized self-study, students have the opportunity to develop all types of speech activity - reading, speaking, writing and listening, thus increasing the level of foreign language communicative competence, which is the ultimate goal of teaching a foreign language.

Self-study of student is an independent dialing-teaching the student, which scientific-pedagogical employee plans together with the student, but does her student on the instructions and under the supervision and control of the scientific and pedagogical worker without his direct participation.

The formation of students' independent activity skills is one of the urgent tasks of modern education, and instilling students' skills of self-study on educational material is one of the prerequisites for successful learning.

The independent activity of students is a necessary condition for the development of their cognitive abilities. The development of students' independence must begin from the very first days of learning, since it is at the elementary that such personality qualities as independence, responsibility and the ability to self-control develop.

Keywords:

Self-study, activities, homework, language club, foreign language communicative competence, teaching methodology

Introduction

Independent work in the study of a foreign language is seen as an active learner's intellectual activity, during which he/she produces his own style of intellectual activity, develops ways of thinking, improves the ability to analyze and organize the studied material while reading and writing skills are formed. The knowledge gained independently by overcoming certain objective

difficulties is learned better than that imparted from a teacher. During the independent work each student is in direct contact with the material under study, concentrates his/her attention on it, mobilizing all reserves of intellectual, emotional and volitional nature. This work is individualized. A student uses a source of information according to his/her own needs and abilities. This greatly increases responsibility and, as a consequence, his/her progress.

The realities of modern society are such that proficiency in a foreign language, especially English, is a basic factor in the development of a student as a full-fledged and high-quality specialist. This aspect is very important for graduates of a technical profile, since today this direction is in demand, developing and tending to take a leading position at the present stage of development of science and technology.

A high-quality and competitive engineer must be able to conduct a simple conversation with a native speaker of a foreign language, read, understand and abstract the literature in his specialty, correctly present his scientific research in English writing.

However, this is not an easy task for both the student and the lead teacher. Note that a foreign language belongs to a number of subjects of the educational cycle that require constant and systematic study, as well as such a component as the language environment, which makes it a unique academic link. These factors largely contribute to its qualitative mastery within the framework of any educational level.

We also note that the process of teaching a foreign language is directly related to the motivational component, which must exist and develop for both the student and the teacher. We believe that in this case, special attention should be paid to the independent work of students, its correct organization and planning, since it is it that can potentially provide both motivation and optimization, and an improved quality of knowledge of a foreign language in general.

Let us emphasize that a foreign language is a discipline that requires a lot of independent work and constant language practice. In most cases, our students are deprived of the opportunity to communicate in a foreign language outside the classroom, so an independent linguistic component must necessarily exist and be one of the defining aspects[1].

Self-study is a type of learning activity performed by trainees without direct contact with the teacher or managed by the teacher indirectly through special teaching materials. Independent work can be carried out both outside the classroom and in the classroom in writing or orally.

Educational materials for independent work are methodically organized so as to compensate for the lack of contact with the teacher, i.e. entrust them with the functions of managing independent work. The set of tasks should provide an opportunity for individual selection and determination of the amount of material necessary to achieve the educational goal. Tasks intended for this type of educational activity should be active and creative, stimulate the search for independent solutions. Mastering the techniques of independent work is a prerequisite for the development of self-education skills.

There are the following types of independent work - laboratory work, independent work in the classroom, homework, home reading and many other aspects that depend on the specifics of the subject being studied. Within the framework of a non-linguistic university, it is methodologically correct and systemically organized independent work that is the key to high-quality study and mastering of foreign language communicative competence. The range of such work includes several components. Let's consider them in more detail.

The first is homework. The work is not easy, but possible with its consistency and regularity. The proposed homework must meet the requirements of the teaching methodology, i.e. be feasible, but with elements of complexity, logical considering[2]the previous and following material, as well as interesting. Performing it, the student develops his creative potential, analyzes and synthesizes information, draws conclusions, builds the foundation for further development. Along with the above, the implementation of exercises for the transformation and completion of sentences, the selection of the correct lexical unit from the synonymous row will equally significantly improve the student's vocabulary. The proposed listening and reading texts should be interesting and informative

for the modern student. At a more advanced stage of training, this must necessarily be materials in the specialty - texts, dialogues, quizzes, crosswords, riddles, as well as linguistic and cultural works that contribute to a fuller understanding and respect of foreign culture, comprehension and awareness of their own cultural and historical heritage. For more advanced students, homework should be planned individually according to their potential. This is done to maintain their motivation to further study a foreign language, since with simple homework, the process will become uninteresting for them and this will gradually lead to a deterioration in their knowledge. Thus, setting homework in the classroom, we determine its perspective at home, designate the degree of its fulfillment and correctness, we can see both the short-term and long-term results of our work. Monitoring the performance of homework by students is also mandatory, encouragement and censure contribute to the further development of the level of student competence and are important aspects of the educational process[3].

Secondly, this is home reading, which is an important segment in learning a foreign language. Students receive a certain number of texts for independent reading. We believe that these texts should be directly technical content, thereby realizing in practice and the profile component. These can be textbooks in the language, a set of lectures on a particular discipline being studied, specialized elective courses, or rather, their printouts, research by young scientists abroad, technical advances set out in English. This information is provided in hard copy and can be adapted according to the level of the student. The task of students in performing this kind of activity is the development of new vocabulary, grammar, their consolidation, and the development of reading skills. This component will significantly help students develop foreign language communicative competence and expand their knowledge in the field of their specialty.

Thirdly, this is extracurricular activity, which is a special component of the independent work of students in the study of a foreign language. It is aimed at improving the foreign language communicative competence of students of non-linguistic universities, involves attending additional language courses, circles, as well as clubs of foreign language lovers. In this regard, we are talking about collective independent work.

To eliminate educational students in the field of a foreign language, the departments organize additional courses that help fill the necessary gaps in an easy, accessible form, improve existing language knowledge, skills and abilities, and also relieve some psychological tension associated with insufficient knowledge of a foreign language[4]. These courses can contribute to the formation and development of motivation for learning English, which will have a positive effect on the progress of students, their desire to further study the aspect that was once unattainable for them.

Additional courses in English are exactly what organizes the student's independent work, helps him to catch up on lost material, contributes to the student's compliance with university language requirements and successful certification, both in the form of a test and a foreign language exam. Speaking about business communication in a foreign language, which is carried out outside the university classroom, we note that it is important as a language practice in a professional sense. This can be business correspondence about future research or scientific work, subsequent mutually beneficial cooperation with foreign scientists or firms[5]. It can also be a discussion of the details of a patent or invention and the possible implementation of the project through joint actions with western companies. This segment also involves the preparation of a variety of resumes in a foreign language independently in case of possible foreign cooperation. Note that communication can be not only within the framework of professional interests and possible career growth, but also have a personal character. With the presence of various social networks around the world, students can find a large number of foreign friends, out-of-class communication with whom in the language will contribute to its improvement[7].

So, in my classroom students have done a great deal of projects from mini to big projects which were presented me as a independent work. As cross cultural mini-projects, group projects called “Astana is the capital of Kazakhstan”, “London Sightseeing Tour”, “A successful person“ were carried out. These projects involved:

collecting information, drawing pictures, maps, diagrams, and charts, cutting out pictures, arranging texts and visuals, coloring, presenting information in poster format, preparing Power Point presentations, giving presentations.

In these projects students had the opportunity to use the knowledge they had gained about other subjects in the English class.

Conclusion

Thus, the project method is very effective at the stages of generalization, consolidation and refinement of the material, this is especially important when implementing the acquired knowledge in practice. I mean students' independent work. The most attractive point is the impact of the method on student motivation, since the project method allows the teacher to turn an English lesson into a creative research laboratory, where each student is involved in an active creative cognitive process. Students master the skills of speaking and writing, broaden their horizons, develop communication skills, the ability to discuss in English. Each student learns to express their thoughts and defend their point of view, arguing for it.

All of the above aspects of independent work are aimed at improving the foreign language communicative competence of students of non-linguistic universities. We believe that this activity can be supplemented and expanded depending on the established goals and objectives, as well as the level and motivation of the students. It should be noted that in order to achieve effective results, independent work must be defined and designed by the teacher and consciously carried out by students.

References

1. Dmitrieva A.N. Organization of extracurricular independent work in the discipline "Foreign languages" 2014.
2. Voronikov A.B. Pedagogical technology of control and assessment of educational activity (educational system of D.B. Elkonin - V.V. Davydov) .- M .: Publisher Rasskazov A.I., 2002.
3. Solodkova I.M. The system of exercises as a practice-oriented method of teaching a foreign language in a technical university - Tambov, 2015.- № 6. - Part 1.
4. Gusinsky E.N., Turchaninova Yu.I. Introduction to the philosophy of education.-M., 2000.
5. Polat, Y. S. (2000). Teaching in collaboration. Foreign Languages at School.
6. Polat, Y. S. (2000). Project method at foreign language lessons. Foreign Languages at School.
7. Richards J.C. (2001) Approaches and Methods in Language Teaching. New York.

КӨРНЕКІ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.

Ибадулла Азиза Жұмаділқызы

№1 КОЛЛЕДЖДІҢ жастар ісі жөніндегі инспекторы.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі жастардың ғылыми дүниетанымын қалыптастыру, қоғамды ақпараттандыру және жаңа ғылымды қажет ететін жаңа ғылымдар дамып келе жатқан заманда кәсіби шеберлігін шыңдай алатын жоғары білімді тұлғалар мен білікті мамандарды дайындау және оларды дұрыс тәрбиелеу. Сабақ барысында көрнекі құралдарды дұрыс қолдана білу өте маңызды дүние. Өйткені көрнекті құрал – білім сапасының кепілі болып есептеледі. Көрнекіліктерді қолданған кезде оларды талапқа сай, орнымен, сапалы түрде білім алушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын

артыра алатындай дәрежеде пайдаланған дұрыс. Оқытуды белсендірудің тиімді технологияларының бірі оқу-тәрбие процесінде өз орнын берік алған оқу ақпаратын көрнекі түрде көрсету әдісі болып табылады. Оқу ақпаратын ассимиляциялаудың көрнекі формаларын пайдалану оқытудың сипатын өзгертуге мүмкіндік береді атап айтар болсақ: қабылдауды, түсінуді және жалпылауды жеделдету, ұғымдарды талдау, ақпаратты дұрыс қабылдауға көмектеседі. Адам ақпараттың 80%-дан астамын көрнекі түрде қабылдай ала екен және бұл ақпарат дәлелденген. Ақпаратты табысты және дәл түсінудің ең маңызды шарты - оны берудің қарапайымдылығы, ақпараттың мазмұнына сәйкес келетін тіл және ұсыну формалары. Заманауи дүниенің ақпаратпен қанық болуы оқу материалын студенттерге негізгі немесе қажетті ақпаратты көзбен көрінетін түрде беру үшін оны таныстыру алдында арнайы дайындауды талап етеді. Студенттерді үлкен көлемдегі ақпаратты тез қабылдауға және өңдеуге, онымен жұмыс істеудің құралдарын, әдістерін және технологияларын меңгеруге дайындау қажет. Кез келген білімді меңгеруде білім алушылардың оқу әрекетіне негізделеді, оны меңгерген кезде олар әр түрлі ақпарат көздерін пайдалана отырып, білімді өз бетінше игере алады. Мұғалімнің міндеті – ақпараттың орасан зор көлемін қабылдауды қамтамасыз ету, бұл ақпаратты білім алушылар сапалы өңдеуіне көз жеткізу. Ғалымды танудың кілті ғылым болса, ол ғылым негізгі білімде жатыр. Ал білімнің іргетасы орта мектепте қаланады. Жаңа ұрпақты тәрбиелеу мен оқыту мектептен басталып, жеке орта және жоғары оқу орындарында жалғасын табады. Өйткені, кешегі оқушы – бүгінгі оқытушы, бүгінгі оқушы – елді өркениетке жеткізетін ертеңгі маман. Білім беру жүйесінің сапасы және оқу-әдістемелік кешеннің қажеттілігі болашақ мамандар үшін өте қажетті дүние.

Оқушының жетістігі мұғалімнің айтқанына ғана емес, оның көрсеткен үлгісіне де байланысты. Мұғалім – ең алдымен тәрбиеші. Бұл оқыту мен тәрбиенің қосындысы. Ұстазға қойылатын негізгі талаптар өте жоғары. Ұстаздар білімділіктің, адамгершіліктің, даналықтың үлгісі. Мұғалім оқушыларды жаттықтырғанда, оларға тілдік факторды үйретеді, сонымен қатар олардың логикалық ойлауын дамытады. Осы мақсатта ғылым балаларды оқыту мен тәрбиелеу міндеттерін сыныпта жүзеге асырудың тиімді жолдарын, орынды жолдарын іздейді. Бұл әдістер оқушының жан-жақты білім алуына, өмір заңдылықтарын меңгеруге, сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға, сөздік қорын молайтуға, логикалық ойлау қабілетін дамытуға, саналы жұмыс істеу дағдысын, өз бетімен жұмыс істеуге белсенді ықпал етеді. Әр сабақта сапалы, жан-жақты білім беруде көрнекілік принципі басты рөл атқарады. Атақты Қ.Д. Ушинскийдің өзі көрнекі құралдарды пайдалану жайлы «Көрнекі білім берудің негізгі мақсаты – байқағыштыққа, көргенін сөзбен дұрыс жеткізуге, логикалық қорытындылауға және одан логикалық қорытынды жасауға машықтандыру», - дейді.

Көрнекіліктер оқушының құбылыстарды бақылап, қабылдауға деген құштарлығын оятып, іздену қабілетін дамытады. Көрнекілік абстрактілі ұғымдарды байқауға, білім алуға, салыстыруға, параллельдеуге, дамытуға және жетілдіруге жол ашады. Көрнекі құралдарды белгілі бір оқу мақсатына пайдалану кезінде алдымен тұтас, содан кейін негізгі және көмекші бөліктерді, ең соңында қайтадан тұтасты көрсетуге болады. Қазіргі таңда сабақ барысында қолданылатын көрнекі құралдарды түрлері өте көп. Кез-келген сабақта көрнекі құралды пайдалану өте тиімді. Көрнекі құралдарды пайдалану сабақ үйретуде ең жиі және ең нәтижелі әдіс-тәсілі болып саналады. Өйткені бұл әдісті барлық сабақ түрінде қолдануға болады. Көрнекі құралдарды сабақта қолданудың ең үлкен пайдалы жағы оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын арттырудың ең тиімді жолы болып табылады. “Көрнекілік” дегеннің өзі көру етістігінен шықса да, қазір оның мағынасы кеңейді.

Педагогикалық сөздіктерде: “көрнекілік – оқушылардың тікелей қабылдауы кезінде нақты түрде әсер ететін дидактикалық ұстаным” деген анықтама берілген. Оқыту процесінде табиғат заттары мен құбылыстарының маңызды роль атқаратыны және көрнекілік түрлерін қалыптастыруда қажетті құрал болатыны белгілі.

Көрнекілік пәнді оқытуда қолданылатын маңызды дидактикалық материалдың бірі ретінде үнемі қолданылып келеді. Көрнекілік сабақ материалымен тығыз байланыста болу керек. Көрнекілікті қолдану оқушылардың психологиялық белсенділігін, сабаққа деген қызығушылығын жоғарылатып, материалдарды терең ұғуына, есте сақтауына көмектеседі.

Әрбір ұстаз өзінің әр сабағының қызықты, тартымды, оқушыларының тақырыпты толық меңгергенін, кемшіліксіз болғанын қалайтыны сөзсіз. Егер сабақ оқушыларды қызықтыра алатын болса, онда ол мұғалімнің үлкен жемісі деуге болады. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын ояту үшін қызықты, заманауи оқыту әдістеріне жүгініп жан-жақты іздену қажет. Мұғалім орындау талаптарын да ұмытпауы керек себебі әр оқушының материалды қабылдау ерекшелігі болады. Әр пәнді оқыту барысында қолданылатын көрнекі құралдардың өзіндік ерекшеліктері болады. Қолданлып отырған көрнекі құралымыз тақырыбымызға сай, оқушылардың қызығушылығын тудыра алатын және олардың жас ерекшелігіне, деңгейіне сәйкес келетін болуы қажет. Сонымен қатар, көрнекі құралдарды пайдалану сабақты құрудың маңызды аспектісі және қызықты ақпараттың тасымалдаушысы болып табылады.

Сабақ барысында қолданылатын көрнекі құралдардың тиімділігін атап айтар болсақ:

- 1) көрнекілік материалды дұрыс түсінуді қамтамасыз етеді;
- 2) материалды түсінуге тірек болады;
- 3) меңгерілетін материалды практикада қолдану үшін жағдай жасайды;
- 4) қажетті дағдылар мен біліктерді меңгеруге көмектеседі;
- 5) сабаққа қызығушылық тудырады;
- 6) оқушылардың назарын сабаққа аудару мүмкіндігі артады;
- 7) шаршауды азайтады;
- 8) оқытудың барлық процесін қамтамасыз етеді.

Жалпы көрнекі құралдарды сабақ барысында қолдану бұл тек көру қабілеті ғана емес, сонымен бірге көргенді қайта жаңғырту және одан бір нәрсені үйрену деген сөз.

Материалды түсіну мен есте сақтауда көрнекілік маңызды рөл атқарады. Сондықтан да әр сабақты мазмұнды, теориялық жағынан ұстамды, әдістемелік жағынан түрлендіріп, грамматика жағынан салыстырып жүргізілгені дұрыс. Сабақ өту барысында мұғалімнің жауапкершілігі өте жоғары сабақты өз шеберлігіне байланысты жүргізе алады. Сабақ барысында жаңа технологияларды қолданған өте дұрыс бірақ технология ешқашан мұғалім рөлін атқара алмайды. Бұл ұстазға арналған құрал ғана. Өйткені «мұғалім тек ақпарат көзі, оқу үдерісінің көшбасшысы ғана емес, сонымен қатар оқушыларға үлгі. Олай болса, ұстазды педагогикалық жұмыстағы маңызды нәрсе – техникалық құрылғымен алмастыру мұғалімнің

жеке үлгісінің оқушыға тәрбиелік әсерін жойған болар еді. Сабақта жаңа материалды түсіндіру барысында мұғалім оқушыларды өз бетінше ой елегінен өткізу арқылы дағдыға үйретіп қана қоймай, логикалық ойлауға, ғылым мен техника мәселелерін шығармашылықпен шешуге үйретеді. Мұғалімді сабақ жүйесінен алып тастасақ, бүкіл оқу процесі үзіліп, тәрбиелік мәні болмайды. Демек, педагогикалық процесте шешуші рөл атқаратын мұғалім әлі де басты тұлға болып табылады. Барлық техникалық құралдар, соның ішінде «оқу машинасы» мұғалімнің рөлін атқара алмайды, олар баланың балаға әсер ету қабілетін арттыру үшін мұғалімнің қолындағы құрал ғана және ол жұмыстың басқа да қырларын дамытуға ықпал етеді. Сондықтанда мұғалім көрнекілікті өз орнымен уақтымен қолданған жөн. Оқушылардың ой-өрісін, оқуға деген қабілетін арттыруда техникалық құралдардың тиімділігі ерекше. Мәселен, деректі фильмдерді көру арқылы шет елдердегі, ғылым, техника, спорттағы жаңалықтарды көріп көптеген материалдармен танысады. Бүгінгі таңда оқу процесінде техникалық құралдарды, әсіресе проекциялық дыбыс жазу құрылғыларын, бейне, теледидар, компьютерді пайдалану сабақты белсендіретінін, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, өз бетінше ізденуге, ізденуге мүмкіндік беретінін тәжірибелі ұстаздар мен әдіскерлер дәлелдеп келеді.

Көрнекі құралдармен өткізілетін сабақтарда оқушылар жалықпайды, жаңа оқу материалын қабылдауға дайын болып тұрады және оқуға деген қызығушылықтары артып, түсіндірілген материалдарды тез қабылдауға мүмкіндік алады. Әрине, көрнекі құралдар ешқашан мұғалім рөлін атқара алмайды. Ол тек мұғалімнің көмекшісі болып жұмыс істеп, көп жұмысты үнемдей алады. Оқушылар көрнекі құралдардың көмегімен жаңа оқу материалын тез қабылдайды.

Көрнекі құралдарды оқу үрдісінің барлық кезеңінде пайдалануға болады. Яғни, жаңа материалды түсіндіруде, бекітуде, бақылау және қайталау сабақтарында пайдалануға болады. Сабақ барысында көп қолданысқа ие болған дидактикалық көрнекі құралдардың түрлеріне: заттық, образдық, графикалық, синтетикалық, синхроникалық кестелер; буклеттер, альбомдар; техникалық оқу құралдары; тірек сигналдары; кеспе, үлестірмелі қағаздарын кіргізе аламыз. Көрнекі құралдар оқу материалдарын оқушы көңіліне оңай да әсерлі жолмен жеткізуші көмекші құрал. Ол бүтіннің бөлшегі секілді сабақтың бойында оның белгілі бір құрылымдық структуралық бөлшегіндей басқа құрамдас бөлімдерімен қабат-қабат қабысып жатуы қажет. Сонда ғана көрнекілік шәкірт білімінің тұтастығын арттырып, сабақ үрдісінің тиімділігін жүзеге асырады. Қорыта келе айтарым әрбір сабақта көрнекі құралдар қолданылса, сабақ сапалы әрі ұқыпты болады. Тәжірибелі ұстаздар сабақтың технологиясын үнемі жанартып, сабақтарында көрнекі құралдарды пайдаланып, сабақ сапасын арттыруға аянбай еңбек етуден жалықпайды. Дегенмен әр ұстаз қандай көрнекілікті таңдаса да ең алдымен өзі сол технологияны жете түсініп, меңгеруі тиіс сондағана білім алушыларға жоғары деңгейде жеткізе алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ж. А. Жүсіпова «Педагогикалық шеберлік» оқулық Алматы, 2011
2. К.Д.Ушинский «Педагогические технологии», 2002.
3. Е.Құдайбергеновтың «Білім сапасындағы көрнекі құралдардың рөлі» тақырыбындағы дипломдық жұмысы.

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕГІ ЕҢБЕК ТӘРБИЕСІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Берікова Н.Н.

Шәкәрім жоғары колледжі, 31 тобы студенті, Семей қаласы
Жетекшісі: Смагулова Г.А.

Қазақ халқы жастарды еңбекке баулығанда күнделікті кәсібіне, тұрмыс тіршілігіне байланысты төрт түлік малды бағып-қағуды, аң аулап кәсіп етуді ойластырған. Халқымызда «еңбек етсен еріңбей – тояды қарның тіленбей» деген мақал бекер айтылмаған: еңбек ету арқылы ғана қазағымыз үлкен жетістіктерге жеткен. Халқымыз еңбек пен өнерді егіз деп санаған. Қыздар, әйелдер үшін өрнек тоқуды, жүн иіріп, киіз басып, ою ойып, түс киіз өрнектеуді, сырмақ, бас киім тігуді, тері илеуді - ерекше өнер санаған. Ал ер адамдар тері, ағаш, темірмен байланысты кәсіптерді атқарған. Олардың жеке кәсібі болып аяқ киім (етік, мөсі, кебіс) тігу, қайыстан жүген тартып, өмілдірік, қамшы, құйысқан, шідер секілді әбзел істейтін өрімшілік үлкен өнер болып есептелген.

Халық педагогикасынан орын алған, балаларды ерте жасынан бастап еңбекке баулу және еңбекке тәрбиелеу қазіргі педагогика теориясы принциптерімен ұштасып жатыр. Еркін еңбек барысында өзінің және бүкіл қоғам мүшелерінің қажеттілігін қанағаттандыру үшін адам материалдық және рухани құндылық жасайды. Шығармашылық еңбек барысында адам өз күшінің шамасын және қабілетін анықтайды. Қоғамның басты талаптарының бірі - әр азаматтың өмірде өз орнында толық күш-жігерін жұмсап, қоғамдағы байлықты еселей түсуге еңбек үлесін қосуы, еңбекке адал, саналы қатынасу болып табылады. Еңбек тәрбиесі ұлы ғұламалардың хрестомотияларында, көркем шығармаларында негізгі орын алады. Олар өзінің еңбек тәрбиесіне байланысты ойларын терең және айқын көрсетті.

Әл-Фараби тәрбие мәселесін логикамен байланыстыра уағыздағанын білеміз. Ол «Ақыл мен түсінік» атты еңбегінде ақылдылық пен адамгершілік үлгілі тәрбиеге байланысты, оның негізі таза еңбекте, еңбек өз кезегінде тәрбиенің негізінен туындайды деген еді. Баланы ерте жастан бастап еңбекке баулу тақырыбы қазақ педагогикасына ХІХ ғасырдың аяғында Ы.Алтынсарин шығармалары арқылы келді. Ыбырай Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясы» балаларға арналған кітабына енгізген мақалалары мен әңгімелерінде автор еңбектің аса зор маңызын көрсетіп, еңбекті қадірлеуге және сүюге тәрбиелеу мақсатын көздейді. Автор хрестоматияда оқушыларды еңбектің мақсатқа жеткізетіндігіне, еңбек арқылы табылған табыстың берекелі болатындығына сендіре отырып, еңбек ету үшін «тұрақтылық пен табандылық» қажет екендігін уағыздайды. Оған дәлел оның хрестоматиясындағы көптеген еңбекке байланысты мақалдар мен мәтелдері. Мысалы «Бейнетсіз рахат жоқ», «Жалқау текке жатар, оның ырысы қашар», «Жігіттің ерінгені, көрінің көрінгені» тағы басқалары дәлел болады. [2]. Дене мен еңбек тәрбиесін ол адамгершілік тәрбиесінің аса күрделі мәселелері ретінде таныды.

Ғұламалардың еңбекке байланысты шығармаларымен таныса отырып, философиялық ой түюге болады, ол ұлы ұстаздың әдептілік принциптерінен шығады. Бұл принциптер мен өлшемдер адамгершілік тәрбиесінің негізгі мұраты, өйткені адамға оның мағыналы өмір сүруі үшін белгілі бір мақсатқа қарай әрекет жасауы керек, ол-еңбек әрекеті. Осы жолда адам көптеген қарама-қайшылықтарды жеңе отырып, өзіне қанағат алады. Пайда болған қанағат келесі қажеттілікті тудырады, қажеттілік әрекет етуге жетелейді, ол жаңа мақсаттың орындалуына ұмтылу болып табылады. Олардың еңбек идеялары осындай диалектикалық заңдылықтар негізінде іске асады.

Жастарды еңбекке баулу қай кезде де азаматтық тәрбиенің елеулі шарттарының бірі болды. ХІХ ғасырда еңбекке тәрбиелеу проблемасы орыс әдебиетінде де айрықша көтеріліп, халық өкілдерінің негізгі ерекшеліктері мен биік адамдық қасиеттері еңбекке байланысты көрсетілген болатын. «Тәрбие адамның ақыл-ойын дамытып, оған белгілі

көлемде білім беріп қана қоймайды», «еңбексіз өмір қадірлі де, бақытты да бола алмайды» деген ойлар айтыла бастады.

Жазушылар мен ағартушылардың еңбек мәселесін шешудегі зор жетістіктерінен олардың өзінің әдеби, сондай-ақ педагогикалық жұмыстарында еңбек мәселесін суреттеуі қазақ қоғамының экономикалық ерекшеліктерімен тығыз байланысты және оқушының еңбекке деген сүйіспеншілігін арттыра аларлықтай дәрежеде екенін аңғаруға болады. Еңбек ету, өзі тапқанымен тіршілік етіп, қанағат қыла білу, басқаның еңбегіне көз алартпау сияқты нағыз адамгершілік қасиеттер олардың әңгімелерінің жалпы мазмұнынан байқалып отырады. Оны көптеген ғалымдарымыз Б.С. Сүлейменов, Қ. Қасымжанов, Е. Бекмаханов, Ә.С. Сыдықов, т.б., берген бағалары дәлелдейді.

Еңбек арқылы дүниетаным туралы көзқарастары қазіргі кезде актуальді проблемалардың бірі болып табылады. Адам өмірінде еңбек бақыт, қанағат пен қуаныш әкеледі және еңбек адам өмірінің физиологиялық қажеттілігі болып табылады. Ғұламалардың көптеген шығармаларында өмірдің мәні және мағынасы еңбекте екендігі, еңбексіз адам өмірі мәнсіз екендігі туралы айтылады. Еңбек әрекетінің біткені-өмірдің біткені. Ал біреудің еңбектерімен күн көруі арамтамақ және ақымақтық, яғни адалдық қасиеттің жоқтығы. Еңбек идеялары қазіргі заманда адам өмірінен орын тапты.

Педагогтік осындай прогрессивті идеялары мектептің оқу-тәрбие жұмысы арқылы іске асып отыр. Мысалы, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу әңгімелер төменгі сынып оқу бағдарламаларында бар, сондықтан оқу процесі (сабақ) арқылы іске асса, кейбір сыныптарда тәрбие сағаты, сыныптан тыс оқу, еңбек тәрбиесіне байланысты диспуттар, т.б. арқылы жүзеге асады.

Ғұламалардың еңбек туралы пікірлері, идеялары қазіргі біздің экономикалық жағдайда қойылатын талаптармен сәйкес келеді. Қазіргі қоғамымызды қайта құруға байланысты пайда болған әлеуметтік жағдайларда еңбек етпеген адам өмір сүре алмайды, қайыршылыққа, өлімге дейін барады – деген де ой бар. Педагогтар ұсынған еңбек туралы идеялар мектептегі оқу жүйесінің жаңа формаларының енуінің нәтижесінде жүргізіліп отырған еңбек сабақтарының құрылымынан көреміз. Өндірістік өнім, еңбек сабағы жоспарларына енді. Мысалы, еңбек сабақтарында киім тігу, тамақ әзірлеу, т.б. дайын өнімдер өндіріп өздерінің жұмысының нәтижесіне қуанып, қарапайым жұмыс түрлеріне үйренгені қалай жақсы. Әсіресе еңбек тәрбиесі - қазіргі заманның үлкен мәселесі, тіпті үлкен әлеуметтік проблемаға айналған. Бұрынғы мектептерде еңбекке баулу оқу-өндіріс комбинаттарында, бригадаларда, цехтарда еңбек ету барысында оқушылар техникалық және технологиялық білімдер, еңбек тәжірибесін алатын болса, отбасында балалар үй шаруашылығымен айналысып, көркем өнер, қол өнер үйірмелеріне катысса, олардың еңбектің өр түріне бейімділіктерін, икемділіктерін дамытушы еді.

Өкінішке орай, соңғы жылдары мектепте болып жатқан үлкен өзгерістер еңбек тәрбиесінің бағдарламасын мүлде қысқартты. Бұрын мектеп оқушыларының еңбек тәрбиесіндегі олқылықтарды әйтеуір шешіп келсе, енді мектеп оқушысы мектепте ештеңе істемейді: қоғамдық пайдалы жұмыс, сенбілік, патронат жұмысы жоқ; қалған еңбектің жалғыз түрі – үй тапсырмасын орындау. Балалар жұмыстан гөрі ұялы телефонмен көбірек айналысатыны сондықтан шығар? Педагогикалық әдебиеттерде де еңбек тәрбиесінің қазіргі түрлері туралы аз айтылған.

Айта кетсек, мен 2 курста өткен «Тәрбие технологиясы» атты практикасында байқағаным қазіргі мектептегі еңбек тәрбиесіне аса назар аударылмағандығы. Ия, балаға мектеп табалдырығын аттағаннан бастап, мұғалім сынып ішінде жүйелі тәртіп орнатады. Бірақ, тек қана оқу жағынан тәрбиелемей, еңбек тәрбиесінде көңіл бөліну керек деп ойлаймын. Адал еңбек етуді, өз тапқанымен тіршілік етіп, қанағат қыла білуді адамгершілік қасиет деп санаймын. «Біз өзіміздің адал еңбегімізбен тіршілік етіп отырмыз дей алатын адам-шын бақытты адам» екендігіне мен сенемін.

Біздің оқушыларды еңбекке тәрбиелеуде еңбек тәрбиесін басты назарда ұстап, оны зерттеп қазіргі күнге мұра етіп қалдырған ғұламаларымыздың шығармаларынан үлгі алуымыз керек.

Әдебиеттер:

1. Алтынсарин Ы. Қазақ хрестоматиясы. - Алматы, 2002.
2. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 – 2025 годы. *Интернет – ресурс*:<https://adilet.zan.kz> › rus › docs
3. Қазіргі мектептегі еңбек тәрбиесі - Zharar.kz *Интернет – ресурс*:<https://zharar.kz> › question
4. Қазіргі мектептегі тәрбие жұмысына сипаттама. *Интернет – ресурс*:<https://shygharma.info> › azirgi...
5. Қазіргі мектептегі тәрбиенің мазмұны - презентация онлайн. *Интернет – ресурс*:<https://ppt-online.org> › ...
6. Манашова С. Еңбекке тәрбиелеу //Бастауыш мектеп. -2005.-№1.-11.

ТЁПЛЫЙ ПОЛ

Каримова Эльнура Абдурахманқызы
Кентауский многопрофильный колледж

Тема: Тёплый пол.

Актуальность : На сегодняшний день отопление помещений квартир и домов может включать в себя не только общее централизованное или индивидуальное отопление, но и локальное в виде теплого пола. Такая комбинированная система позволяет обогревать помещения в любой период года

Гипотеза: Тёплый пол – эффективная, выгодная отопительная система

Предмет исследования: Тёплый пол.

Теплый пол имеет немало преимуществ по сравнению с традиционным радиаторным отоплением, главное из которых - более высокий уровень комфорта. При напольном отоплении распределение тепла в комнате с точки зрения физиологии близко к идеальному. Касание ступнями поверхности пола создаёт ощущение тепла, а относительно прохладный воздух на уровне головы - свежести.

Теплоотдача происходит с обширной поверхности и с относительно низкой температурой, благодаря чему возрастает количество излучаемого тепла по сравнению с теплом, распространяемым потоками воздуха. Излучение, в отличие от конвекции, обеспечивает более равномерное распределение тепла в помещении. Уменьшение конвективных потоков приводит к сокращению количества пыли в воздухе обогреваемого помещения. Не опускается ниже нормы и уровень влажности воздуха, поскольку температура поверхности пола, как уже говорилось, невысока.

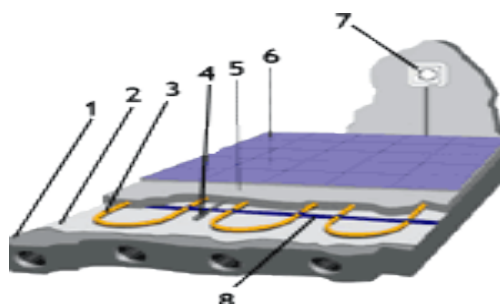
Отопление с помощью теплого пола более экономично, чем традиционное радиаторное отопление. Равномерное распределение тепла, помимо комфорта, позволяет использовать

более низкие температуры теплоносителя. Отопление помещения с помощью тёплого пола даёт от 15 до 40% экономии по сравнению с радиаторным отоплением на том же источнике энергии.

Электрический тёплый пол

Современный электрический тёплый пол безопасен с точки зрения температуры (24-28°C) и электромагнитного излучения. Электрический тёплый пол чаще всего устанавливается в городских квартирах. Он способен стать как основной, так и дополнительной системой отопления, которую можно включить в любое время года, независимо от распорядка работы ТЭЦ.

На выровненном и очищенном черновом полу укладывается теплоизоляция, затем укрепляется монтажная лента, с помощью которой закрепляют нагревательный кабель, затем заливается бетонная стяжка. Кабель подключают к автоматическому терморегулятору (термостату), управляющему температурой воздуха в помещении. Этот прибор закрепляется на стене и является единственной видимой частью системы.

1. Покрытие
2. Теплоизоляция
3. Нагревательный кабель
4. Датчик температуры
5. Цементно-песочная стяжка
6. Керамическая плитка, линолеум, ковёр
7. Термостат
8. Монтажная лента

В случае, если нет возможности увеличить толщину пола даже на 3 см, можно установить на небольшой площади помещения сверхтонкий тёплый пол, представляющий из себя сетку из пластиковых нитей, в которую вплетен тонкий нагревательный кабель. Сетка поставляется в виде рулонов, готовых к употреблению и укладывается непосредственно в несколько утолщенный слой клея для плитки.

Такая система отопления не требует технического обслуживания - достаточно периодического контроля. Электрический тёплый пол не имеет никаких движущихся частей, трущихся пар и т.п. деталей, у него в принципе невозможны протечки и неисправности, что обеспечивает его надёжность и долговечность.

Главный недостаток электрического тёплого пола - высокое энергопотребление. Особенно много электроэнергии расходуется там, где электрический тёплый пол является основной системой отопления. Например, владельцу коттеджа "электрическое" тепло ежегодно обходится в 20 раз дороже, чем полученное от системы на газе. В связи с этим основную систему напольного электрического отопления экономически оправданно использовать лишь в местностях, где нет и не предвидится магистрального газоснабжения, да еще если дом построен с соблюдением последних нормативов.

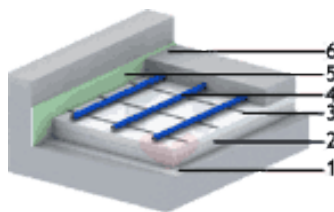
Популярные модели

Водяной тёплый пол

В случае водяного тёплого пола источником энергии является нагретый теплоноситель, который, проходя по уложенным в полу трубам, отдает тепло помещению. Такая технология водяного отопления применяется в основном только в контурах с принудительной циркуляцией, так как для получения относительно низкой температуры воды необходимо организовать смесительный узел, а он не способен функционировать без насоса. Смесительный узел обеспечивает пониженную температуру подаваемого в систему теплоносителя путем смешивания воды от источника тепла, имеющей температуру до 90°C, с уже остывшей, возвращенной из труб водой. Водяные теплые полы чаще всего используются в частных домах, а также для подогрева полей стадионов, спортивных площадок, дорог и подъездных путей, ангаров, взлетно-посадочных полос и т.д.

1. Полиэтиленовая пленка 100 мкм
2. Полистирольная плита
3. Арматурная сетка
4. Труба 17-20 мм
5. Демпферная лента
6. Бетонная стяжка 30 мм над трубой

В городских квартирах с централизованным отоплением подключение таких полов возможно, но только вместо радиаторов центрального отопления, и обязательно с использованием теплообменника с балансировочным клапаном поддерживающим то же падение температуры, что и радиатор. Дешевле и проще это сделать в домах с двухтрубной системой центрального отопления. Недопустимо подключение к трубам горячего водоснабжения, ведь вода из стояка ГВС, проходя через контур теплых полов, возвращается назад уже охлажденной, что не может понравиться потребителям горячей.

Заключение

На сегодняшний день существует масса вариантов оборудовать у себя в квартире, в доме или на даче максимально эффективную систему отопления. В зависимости от целевого использования жилых помещений отопительные системы могут быть основными и вспомогательными. В каждом отдельном случае сами жильцы решают, каким образом отапливать свой дом. О преимуществе водяных полов сказано уже достаточно много. По своей эффективности и качеству обогрева водяной теплый пол является несомненным лидером среди существующих вариантов отопления

Список использованной литературы:

1. Попов К.Н. Еденге арналған заманауи материалдар. // Құрылыс материалдары.—2000ж. — №3.—2—4бет.

2. Шестопалова А.А. Бетон едендерді орнату технологиясы. // Құрылыс. Жаңа технологиялар. Жаңа жабдықтар.—2007г.—№10.—37–41 бет.
3. Зарубина Л.П. Өңдеу жұмыстары технологиясындағы заманауи әдістер. Еден құрылымы. // Әдістемелік материалдар.—СПб.—ЦИПК—1990ж.
4. Өнеркәсіптік құю едендері. // Өнеркәсіптік-құрылыстық шолу.—2006ж.—№2(92)—С.109.
5. Өнеркәсіптік едендердің құрылысы. // Еуроқұрылыс.—2007ж.—№49.
6. Еден құрылымы және жөндеу энциклопедиясы. pol-master.com

МЕКТЕПТЕ Б.МАЙЛИННИҢ ДРАМАЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРЫН ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРМЕН ОҚЫТУ

П. Балғабайқызы

М. Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің 4-курс студенті, Тараз қ.

Негізгі сөздер: Б.Майлин, Майдан, әдебиет, инновация, технология.

«Өмірдің қуанышы – көп алуында емес, басқаларға көп беруінде, білім мен тәжірибенді халыққа таратуында» - деп қазақтан шыққан батыр әрі қаламгер Б.Момышұлы айтқандай, бойындағы білім мен тәжірибені бөлісу де – бір қуаныш. Бұл сөздің мәнін көп жағдайда ұстаздар қауымы тереңірек түсінеді. Ұстаздар өз өмірінде жиған-терген білімдерін шәкірттерімен бөлісуден еш тартынған емес. Ұстаздықтың ерекшелігі – жауапкершіліктің молдығы. Білім беру бағадарламасында көптеген пәндер бар. Олардың барлығы да баланы білім нәрімен сусындатады. Дегенмен баланы патриот етіп тәрбиелейтін, өмірді танытатын пәндер санаулы. Меніңше, олар қазақ – тілі және қазақ әдебиеті пәндері.

Қазақ тілі пәні баланың өз ана тілінде дұрыс сөйлеп-жазуын, сөздердің дұрыс қолданылуын, пунктуациясын үйретіп, тілді сүйеге жетелесе, қазақ әдебиеті пәні – өмірдегі түрлі оқиғаларды бастан өткізген кейіпкерлер арқылы өмірді тануға, тарихымыздағы түрлі сергелдендерді тереңірек ұқтырып, ұлы тұлғаларымызды тануға жетелеп, тіл байлығымызды дамытады. Қазақ жерінде хадим мектептері, жадид мектептері, орыс мектептеріне негізделген Ы.Алтынсарин мектептері болғандығы рас. Дегенмен әдебиет жекеленіп пән ретінде оқытылмады. Тек 30-жылдары ғана пән ретінде оқытыла бастады. Осы сәттерден бастап қазақ әдебиетін оқыту әдістемелерін жасау да қолға алынды.

Бүгінге дейін қазақ әдебиетінің әдістемесін жасауда бірқатар ғалымдарымыз еңбек етті. Атап айтар болсақ, Қ.Бітібаева, Қ.Байтанасова, С.Айтуганова, Ә.Қоңыратбаев секілді іргелі ғалымдарымыз әдістеменің дамуына өз үлестерін қосты. Әлбетте, әдебиетті зерттеген ғалымдарымыз өте көп. Алды А.Байтұрсынұлы, З.Қабдолов, М.Мырзахметұлы, Р.Сыздықова секілді ғалымдарымыз. Әдебиетті зерттеген ғалымдарымыздың еңбектерін негізге ала отырып, біз оқушыларға әдебиетті тереңірек түсіндіре аламыз. Қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру [1, 3 б.]. Қ.Бітібаева секілді ғалымдарымыздың әдіс-тәсілдері оқушылардың пьесаны түсінуіне жағдай жасағанымен, жаңа инновациялық әдістерді қажет етеді. Дамыған елдің жаршысы болатын жастарды жаңа әдістермен шығармаларды оқытып, қызықтырған да артықтық етпейді. Сонымен қатар инновациялық технологияларды қолдану барысында ескеру

керек жағдайлар да бар. Оқытудың инновациялық әдістерінің классификациясы мынадай топтарға бөлінеді:

1. Қатысушы саны бойынша;
2. Ұйымдастыру жері бойынша;
3. Оқу-танымдық қызметі бойынша;
4. Қатысушылардың іс-әрекетінің үлгісі бойынша;
5. Компьютерді қолдану принципі бойынша [2, 27 б.].

Еліміздегі ірі өзгерістерден кейін көптеген сала дамып, дамыған 30 елдің қатарына қосылу үшін еңбек етіп келеді. Білім беру бағдарламасы да бірқатар өзгерістерден өтті. «Елу жылда ел жаңа» - дегендей тәуелсіздігімізді алғалы 30 жыл болса да, елімізде мектепте Б.Майлиннің драмалық шығармаларын оқыту қолға алынбай жатыр. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемілік құралдарында аздап тоқталғанымен, нақты айтылмай жатқандығы да мәлім. Кеңестік дәуірде 20-30 жылдай театр репертуарларынан түспеген Б.Майлиннің «Майдан» пьесасы да бүгінде қозғаусыз қалып бара жатқандығы да жасырын емес. Дегенмен оқылықтардың орнын толтыру үшін әлі де кеш емес.

Техниканың дүркіреп дамып келе жатқан заманында шығармаларды мектепте түрлі инновациялық тәсілдермен оқытуға болады. Тіпті ғаламтор арқылы мұхиттың арғы жағында тұрса да хабар алысып, білім бере алатын күнге жеттік. Сабақта интеллектуалдық ойын ретінде өтетін болса, «Power point» қосымшасындағы «гиперссылка» пәрменімен сабақта ұяшықтар таңдауға болады. Егер сабақта оқушылардың білім деңгейін тексеруді қаласа, «Google формы» қосымшасымен тиімді тексеруге де болады. Егер сабаққа түрлі «Бәйге», «Миллионер» тағы басқа да ойындармен оқушыларды қызықтырғысы келсе, «Learning apps» қосымшасын пайдалануға да болады. Б.Майлинның драмалық шығармаларын оқыту сәтінде де жаңа технологияларды пайдаланып, сабақты қызықты өту – бүгінгі заман талабына айналып отыр.

Б.Майлиннің драмалық шығармаларын оқыту жайын қозғамас бұрын келесі мәселені ескерген жөн. Әдеби процесс 3 компонент (автор, шығарма, оқырман) толық болса ғана жүретіндігі белгілі. Егер автор болмаса, көркем шығарма да болмас еді. Сондықтан мектеп бағдарламасында автордың өмір жолы мен шығармашылығын оқыту да маңызды. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесін зерттеген ғалымдардың көпшілігі ақын-жазушылардың өмірін оқыту жайын қозғап кеткен болатын.

Әдебиетте шығармамен таныспай жатып, ақынның немесе жазушының өмірі жайында ақпараттандырылудың маңызы зор. Өйткені әдебиеттің басты критерийі шындық. Әр ақын, әр жазушы не басынан өткен оқиғаларын, не көзімен көрген, не естіген оқиғалар жайын жазады. Сондықтан біздің әдебиетіміз тарихи шығармаларға бай. Мәселен, түркілердің жәдігеріне айналған «Құтты білік» дастаны, құтты мемлекет болмысын жасайды. Автор, яғни Ж.Баласағұни өз өмірінде сол заманғы патшалықтың қайреткері болған, «Хас хажиб» атағын алған. Бертін келі хандық дәуір әдебиетін алар болсақ та, би-шешендер мен ақын-жыраулар шығармашылығы сол заманғы мемлекет, өмірдің ақ пен қарасын, әделетсіздер мен опасыздықтар, халық жайынан сыр шертеді. Махамбеттің өз өмірінде батыр болғаны, Исатай қолбасшының соңынан ергендігі, дос болғандығы, хан жауыздығын көргендігін барлығы да дерлік өлеңдерінде сайрап тұр. Бұлардан өзге де Абай, Ыбырай, Ахмет, Мағжан, Шәкәрім сынды өзге де ақын-жазушыларымыздың шығармалары тарихи шындық пен өз өмірлері жайынан хабар береді. Егер оқушылар ақын-жазушылардың өмірін оқи отырып, шығармашылығын оқитын болса, шығарма идеясы мен тақырыбы, мәні түсінікті болмақ.

Қ.Бітібаева 9-11-сыныртарға ақын-жазушылар шығармашылығын оқытудың екі тәсілін көрсетеді: «Тәжірибеде суреткер өмірбаянына арнайы сағаттар бөліп, шығармашылығын талдау алдында оқыту және оны шығармашылығымен қоса, хронологиялық жүйемен оқыту орын алған. Орыс әдебиетін оқытуда соңғы тәсіл кең орын алады. Ал қазақ әдебиетін оқытуда бұл соңғы тәсіл келе бермейді, оның басты себебі жазылып қалған деректердің болмауы, тағы басқа себептер бойынша ақын-жазушының

өмірі, шығармаларының дүниеге келуінің нақты мерзімі белгісіз болуы,» – деп көрсетеді [3, 168]. Автордың өмірін өткен кезде оның өміріндегі басты оқиғаларды жинақтап, оларға байланысты шығармаларын қарастырып, хронологиялық кесте пайдалануға болады. Б. Майлиннің драмалық шығармаларын оқыту хақында да алдымен «Б. Майлин кім?» – деген сұраққа жауап берген жөн. Осы сәтте жаңа технологиялардың бірі ретінде «Google формы» қосымшасын пайдалануға болады (<https://forms.gle/tRkgMu6sTibV6sRL8>).

Б.Майлиннің драматургияның ірі саласында үлкен суреткерлігін танытқан пьесасы – «Майдан». «Майдан» пьесасында келісімге келмейтін екі таптың күресін көреміз. Майданның бір жағында іргесі сөгіліп, үміті қырқылған, күні өткен бай табының қалдығы мен оның шашбауын көтерушілері Бекболат, Мамық, Жұмағұл, Есен, Көдебайлар, екінші жағында совет өкіметі арқасында теңдікке қолы жеткен Досан, Орынбай, Ержан, Дәурен, Зәуре сияқты кедейлер тобы. Осы топтардың арасындағы тартыс шығарманың негізгі өзегі. Автор ұнамды образдардың ой-санасының өсу жолын, мінездерінің қалыптасуын сол кезеңге сәйкесті шығуға күш салған. Орынбай, Досан, Зәуре, Ержандар тап күресіне бұрыннан араласып ысылған адамдар емес, бәрін де сол дәуірдегі тап тартысы сахнаға шығарған күрес ерлері, күні кешегі Бекболаттың батрактары. Драматург олардың күресте шынығып өскенін нанымды жеткізе білген. Бұл кедейлердің әрқайсысының өзіне лайықты өсу жолдары бар.

Көптеген ұстаздар драмалық шығармаларды оқытқан кезде оның ерекшеліктерін ескеруді жөн санайды. Филология ғылымдарының кандидаттары Қарлығаш Байтанасова мен Сәулеш Айтуғанова: «Драмалық шығармаларды мұғалім оқушыларға мынадай жұмыс түрлерін жүргіздіруіне болады:

- Мұғалім алдымен өзі оқып көрсетеді;
- Оқушылар рөлге бөліп оқиды;
- Пьесадағы негізгі тартысты анықтайды;
- Басты кейіпкерлерге мінездеме береді;
- Сюжет желісін бақылай отырып, әр көрініске тақырып ойлайды,» –

деп драмалық шығармаларды өту түрлерін көрсетеді [4, 96]. Әлбетте оқушыларға жоғарыда аталған жұмыстарды жүргізбес бұрын олардың шығарманы оқығандарына көз жеткізу керек. Оқушыларға шығарманы оқу барысында қажет болар ақыл-кеңестерді беруге де назар аударған жөн. Әсіресе шиеленістің қызған сәттеріне көңіл бөлу керек. Мұндай сәттерде үлестірме тапсырмалар берген де дұрысырақ, яғни оқушыларға түсіндіре отырып, ойландыратын сұрақтар беру керек. Жаңа технологияларды қолдануды қазіргі кезде кеңінен қолданылып жүрген ойын түрлерімен байланыстырып, сабақты одан әрі қызығырақ өтуге болады (<https://learningapps.org/watch?v=pcvxmsm3j22> немесе 1-сурет).

Қорыта келгенде, драмалық шығармаларды оқыту және талдау жолдарын әдіс-тәсілдерін жетілдіре түсу қажет. Сыныптан тыс жұмыстарда, драмалық үйірмелерде драмалық шығармаларды оқыту, мүмкіндіктерінше сахналату оқушы үшін драмалық шығарма табиғаты мен күрделі кейіпкерер жүйесін, адамдар әлемін танудың бірден-бір жолы болмақ. Б. Майлиннің драмалық шығармалары қайта оқу бағдарламасына еніп, жаңаша тәсілдермен тамыр жая оқытылғандығы жөн.

1-сурет. Б.Майлиннің «Майдан» пьесасы бойынша «Learning Apps» қосымшасымен құрастырылған «Сәйкестендіру» тестіне QR-коды бар суретті сілтеме.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Бұзаубақова К. Ж. Инновациялық педагогика негіздері. Оқу құралы. – Алматы: «Білім» баспасы, 2009. – 424 бет.
2. Ф. Б. Бөрібекова, Н.Ж. Жанатбекова. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. – Алматы: 2014. –360 бет.
3. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. – Алматы: «Рауан», 1997 – 288 бет.
4. Байтанасова Қ., Айтуғанова С. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. Оқу құралы. – Астана: Фолиант, 2008. – 160 бет.
5. Майлин Бейімбет. Қызыл жалау. Роман, повесть, әңгіме, пьеса, фельетон, очерктер. Құрастырған С. Ордалиев. Алматы, «Жазушы», 1974. 384 бет.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Мухамбеткалиева Гүльмира Шалгезовна

Жоғарғы аграрлық-техникалық колледжі, қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытушысы . Орал қаласы, Батыс Қазақстан облысы

Қазіргі таңда білімге ерекше көңіл бөлінгендігі белгілі. Ол бүгінгі өмірдің талаптарына сай маңыздылығымен ерекшеленеді. Қазіргі кезеңде мектеп мұғалімінің алдында тұрған маңызды, жауапты міндеттердің бірі - оқушыға тиянақты білім беру. Ол үшін мектеп мұғалімдері оқытудың тиімді әдіс – тәсілдерін өз тәжірибесінде таңдап алады. Жаңа технология стратегияларын күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану оқыту мақсатында жетудің тиімді жолдарын көрсетеді. Бүгінгі таңда ХХІ ғасыр табалдырығын еркін аттаған азат ұрпаққа тәлім-тәрбие және білім беруді жетілдірудің, мемлекеттік тілді оқытудың басым бағыттарын айқындау педагогика тәжірибесінің көкейкесті мәселелерінің бірі болып отырғаны анық. Тіл тағдырын жетілдіру көп ретте мектепте атқарылатын жұмыс деңгейіне байланысты. Өйткені, өскелең ұрпақтың балғын санасына бай тіліміздің нәрін сіндіріп, көкірегіне ұялатуға әр пән мұғалімі ауқымды істер атқаруы тиіс. Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» заңында еліміздің білім беру жүйесінің басты міндеттері атап көрсетілген. Соның бірі: «Білім беру жүйесін ақпараттандыру, оқытудың жаңа технологиясын енгізу, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу» делінген. Бұл міндеттерді шешу үшін, нәтижеге бағытталған білім берудің жаңа жүйесіне көшу үшін әр мұғалім, жеке тұлға күнделікті ізденіс арқылы барлық жаңалықтар мен өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа тәжірибеге, жаңа ақпараттық технологияларға, әлеуметтік, тұлғалық және жеке құзыреттіктерге ие болуы тиіс. Бұл талаптар күнделікті әдістемелік жұмыстың жүйелі түрде ұйымдастырылуы негізінде жүзеге асырылады. Сондықтан да әрбір ұстаз үнемі шығармашылық ізденісте болуы керек. Мен өз тәжірибемде көбінесе оқушылардың бірлесіп, ұйымдасып, топтасып жұмыс істеуіне көңіл бөлемін. Оқушы бірлесіп үйренуде кішігірім топтармен, жұппен жұмыс жасауда ортақ проблемаларды талқылағанда жаңа пікірлерге шығармашылықпен қарау тұрғысында жаңалықтар ашу барысында жұмыс істейді. Топ

мүшелері өз ойларын ортаға салып және сол ойларды кесте арқылы көрсетеді. Шамалары келгенше қорғап шығуға тырысады. Бірлесіп жұмыс жасағанда мына жайттарды есте ұстаймын:

- Сыйластық (бір – біріне бірдей бағынышта болу);
- Жауапкершілік ;
- Топқа бөлгендегі әр тектілікті ұмытпау;
- Топтың барлық мүшелерінің кезекпен сөйлеу дағдысын үйрету;
- Тікелей сөйлеуде әлеуметтік қарым – қатынас жасау, дағдыларын қалыптастыру;
- Мұғалімдердің, оқушылардың топ ішінде сөйлеуін бақылау және қажет кезде кірісіп сөйлеп кету;
- Топта ұтымды жұмыс істеу.

Осындай топта бірлесіп жұмыс істеп үйренген оқушылардың білімдері нәтижелі болады, шындалады.

- Бірлесіп жұмыс жасауда қол жеткізген жетістіктерім;
- Оқушының ең алдымен есте ұстау қабілетінің жоғарлауы;
- Жиі- жиі ой талқысын жасау және терең түсінікпен ойлаудың дамуы арқылы оқушыны сөйлету;
- Сабақта өз бетімен бақылаусыз отырғаннан гөрі оқушының жұмыс басты болуы;
- Бір нәрсеге үйрету, мәнді түрде қызығушылығын оянуы;
- Бірлесіп жұмыс жасау кезінде топ мүшелерінің ұлтына, жынысына, қабілетіне, әлеуметтік жағдайына қарамай олардың бір – біріне дұрыс көзқараспен қарап, ойларын түсінеді.

Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, қашықтан оқыту, дара тұлғаға бағыттап, оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылату – бүгінгі күннің басты талабы. Орта мектептерінде қазақ тілін, мемлекеттік тілді оқыту жүйесі қарапайым және бастапқы, негізгі, орта және ортадан жоғары деңгей бойынша базалық және пәндік құзыреттерді жүзеге асыра отырып, қазақ тілін жете меңгерту; сөйлесім әрекетінің түрлеріне сай оқушыны тілдік білім негізінде әдеби тілде сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету арқылы дара тұлғаның тілдік қабілетін дамыту, бір-бірімен сабақтас, жүйелі тақырыптарды коммуникативтік тұрғыдан ұсына отырып, оқушыларға қазақша тілдік қатынасты игерту мақсатын көздейді. Осы аталған мақсатқа қол жеткізу үшін оқытудың ақпараттық технологияларын пайдаланған орынды.

Қазақ тілі сабағында оқу ақпаратын ақпараттық технология жағдайында меңгерумен байланысты оқу әрекетінің түрлері; Оқушының еркін ойлауына мүмкіндік береді;

- Ақыл - ойын дамытады;
- Шығармашылық белсенділігін арттырады;
- Ұжымдық іс - әрекетке тәрбиелейді;
- Тіл байлығын жетілдіреді;
- Жан - жақты ізденушілігін арттырады.

Осы кезеңдер бойынша сынып оқушыларының қазақ тілі сабағында оқу әрекеті қалыптасып, белсенді қызмет етуге ұмтылады. Бұл әр оқушының дербес компьютердің және мұғалімнің көмегімен өзара түсінісу ортасында қазақ тілі сабағында жаңа білімдерді алуына, танымдық іс-әрекетін дамытуына айтарлықтай септігін тигізеді және оқушының танымын, тілдік құзіреттілігін қалыптастыруда бірігіп жұмыс жасаудың жоғары түрлеріне көтереді. Қазақ тілі сабағында ақпараттық технология арқылы берілетін білім оқу материалын жүйелі беруге, ақпаратты көруге, есте сақтауға, қатысымдық тұрғыдан меңгеруге, қазақша тілдік қатынасты игеруге мүмкіндік береді. Ақпараттық технологияны қолдануда, әдетте шынайы өмірлік жағдайлар келтіріліп, бірігіп шешу мәселелері ұсынылады, рольдік ойындар пайдаланылады, білгірлігінің қалыптасуы барысында жеке белсенді позициясын қалыптастыруға жағдай тудырады, қарым-қатынас дағдыларын орнықтырады, сыни

тұрғыдан ойлауға үйретеді. Демек, ақпаратты технологияны пайдалану оқу үрдісіне енгізу тіл үйретуде тиімді.

Тындап – түсіну, көріп – байқау құралдарының концепциясында оқыту былайша орналасады: тыңдау – сөйлеу – оқу – жазу. Оның ішінде ауызша қабылдау (тыңдау мен сөйлеу) әрдайым ілгері шығып отырады.

Тындап – түсіну, көріп – байқау құралдарының ішінде сабақ берудің барлық сатысында қолдануға болатын түрі – бейне құралдар, радио мен теледидардың хабарлары, сұхбаттар жазылған ұнтаспа, т.б.

Бейне материалдар сабақта мынадай мақсатта қолданылады: біріншіден, қажетті ақпаратты күшті әсерлікпен жеткізеді; екіншіден, оқушының бақылаушылығы мен талдау дағдыларын жетілдіреді, үшіншіден, өз пікірін, ойын тұжырымдап айтуға үйретеді. Таспа арқылы тыңдалатын мәтін оқушының тілін дамытады. Тіл үйренудегі тыңдау сөйлеумен тығыз байланысты. Оқушыға таспадан естігенін тілінде пайдалану қажеттігі туады. Таспадан тыңдалған мәтін бойынша сұрақ қою ең тиімді жол, өйткені оқушы сұраққа дұрыс жауап беру үшін мәтінді ынтамен тыңдап, мәнін түсінуге тырысады. Мен өзімнің сабақтарымда ғаламтор желісі арқылы көптеген мәлімет аламын. Көбіне бейнебаяндарды YOU TUBE сайтынан аламын. "Ұстаз", "Білімділер", "Сабақтар" сайттарын жиі пайдаланамын.

Мысалы, оқушылардың бейне мәтіннің жалпы мазмұнын түсінгендіктерін тексеру үшін мынадай жұмыстар жүргіземін:

Мәтіннің мазмұнына байланысты әр топқа сұрақ беремін, әр топ өздеріне тиісті сұраққа жауап ұсынады. Оқушылардың өздерінің жауабымен бейне мәтіндегі баяндалған мазмұнымен салыстырамыз. Сол арқылы оқушылар өздерінің ойын бейнебаяндағы айтылған ой мазмұнымен салыстырады. Сол арқылы өздерінің тілдік қабілетінің қандай деңгейде екенін байқайтын болады. Мен өзімнің сабағымды ақпараттық технологияларды пайдалану тиімділігінің тіл дамытуға тиімді екенін байқадым.

Сабақ барысында ақпараттық технологияны қолданудың жақсы жақтары:

1.Түрлі – түсті иллюстрациялар, ұлттық музыка, анимациялар есте сақтау процесі үшін тиімді.

2.Әр сабақта сөйлеу әрекетінің бес түрі де қолданылады: тыңдалым,сөйлесім, оқылым, жазылым, айтылым.

3.Әр сабақ төмендегілерді қамтиды:

а) компьютермен үзіліссіз тілдік қарым – қатынас;

ә) бірнеше рет тыңдау мен оқып – білген материалды қайталаудың арқасында дағдыларды машықтандырғанға дейін меңгертіледі.

4.Компьютер оқушының өзіндік жұмысын ұйымдастырады.

5. Компьютер оқытудың аудио және бейне құралдардың мүмкіндіктерін табысты байланыстырады.

6.Компьютерлік желілермен жұмыс істеу арқылы оқушылардың тілдік сауаттылығы, шығармашылық потенциалының, тілдік құзіреттілігінің дамуына мүмкіндік туады.

Инновациялық білім беру – іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет оқу ісін дамытуға, пәндердің мәнін тереңдетуге, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін арттыруға басқа жаңа технологияларды енгізуге, пайдалануға және шығармашылық жұмыстар жүргізуге бағытталған. Мұндай технологияларды қолданған оқытушы ұтады, яғни, ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, оқушының пәнге деген қызығушылығы артады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» журналы. 2009, № 12
2. Т.М. Артықова. «Қазақ тілі бойынша тірек – сызбалар».
3. В.Ф. Шаталов. «Тірек – сызба нұсқасы».
4. Ж. Адамбаева. «Орыс мектептерінде қазақ тілін оқытудың кейбір мәселелері». 1993.
5. М.А. Аманбаева. «Қазақ тілі сабағында жаңа технологияларды пайдалану».

ГИДРОПОНИКАДА ӨСІМДІКТЕРДІ ӨСІРУДІҢ АРТЫҚШЫЛЫҒЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Мәдір Гулмира Сағындыққызы,

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, биология ғылымының магистрі, Атырау қаласы,

Гидропоника - бұл топырақты пайдаланудың орнына өсімдіктерді өсіруге арналған ерітінділерді қолданудан тұратын әдіс. Бұл техниканы қолданудың көптеген тәсілдері бар және бұл өте пайдалы. Бұл техниканы қолданған кезде тамырлар өсуге қажетті қоректік заттарға бай және суда еріген тепе-тең концентрациялы ерітінді алады. Сонымен қатар, бұл ерітіндіде өсімдіктің жақсы дамуы үшін барлық маңызды химиялық элементтер бар. Осылайша, өсімдік тек минералды ерітіндіде өсе алады, немесе инертті ортада, мысалы, қиыршық таста, перлитте немесе құмда. Табиғи жағдайда, топырақ минералды қоректік заттардың қоры ретінде жұмыс істейді, бірақ өсімдіктің өсуі үшін топырақтың өзі маңызды емес. Топырақтағы минералды қоректік заттар суда еріген кезде өсімдіктің тамыры оларды сіңіре алады.

Өсімдіктер қоректік заттарды ерітіндіге енгізе алатындықтан, өсімдіктің дамуы мен өсуі үшін субстрат қажет емес. Кез-келген өсімдікті гидропоникалық техниканың көмегімен өсіруге болады, дегенмен, басқаларына қарағанда оңай және жақсы нәтиже беретіндер бар. Бүгінгі күні бұл қызмет ауылшаруашылығы үшін қолайсыз елдерде үлкен серпінге жетуде. Гидропониканы жылыжайды жақсы басқарумен біріктіру арқылы өнім ашық аспан асты дақылдарынан алынған өнімнен әлдеқайда жоғары болады. Осылайша, біз көкөністерді тез өсіре аламыз және оларды қоректік заттарға бай тағаммен қамтамасыз ете аламыз. Гидропоника техникасы бұл қарапайым, таза және арзан, сондықтан шағын ауыл шаруашылығы үшін бұл өте тартымды ресурс. Ол тіпті коммерциялық стандарттарға қол жеткізді және кейбір елдерде топырақтың жетіспеушілігімен байланысты көкөністер, сәндік және жас темекі өсімдіктері осылайша өсіріледі. [1]

Гидропоника әдеттегі дақылдарға қарағанда көптеген артықшылықтар ұсынады:

1. Гидропоникалық бақпен өсіру - өте қарапайым, таза және тиімді тамақ өсіру әдісі.
2. Кеңістікті үнемдеу, егістік жердің болмауы.
3. Өсімдік әрдайым қажетті заттарды қажетті мөлшерде алатындықтан, ол мықты және сау болып өседі және топыраққа қарағанда тезірек өседі. Сонымен қатар жеміс өнімділігі мен сәндік өсімдіктердің гүлденуі бірнеше есе артады.
4. Өсімдіктің тамырлары ешқашан кеуіп кетпейді.
5. Су ағынын бақылау оңай болғандықтан, өсімдіктерді күн сайын суарудың қажеті жоқ. Таңдалған қуатқа және өсіп келе жатқан жүйеге байланысты сіз суды әлдеқайда аз мөлшерде қосуыңыз керек - үш күн бір рет, айына бір рет.

6. Тыңайтқыштардың жетіспеушілігі немесе олардың артық мөлшері проблемасы болмайды.
7. Топырақ зиянкестері мен ауруларының көптеген проблемалары(нематодтар, саңырауқұлақ аурулары, шірік және т.б.) жойылып, бұл пестицидтерді қолдануды жояды.
8. Өсімдік тек өзіне қажет элементтерді алатындықтан, ол адам денсаулығына зиянды заттарды топырақта жинамайды (ауыр металдар, улы органикалық қосылыстар, радионуклидтер, нитраттардың көп болуы және т.б.), бұл жеміс өсімдіктеріне өте қажет.
9. Жерді қазудың қажеті жоқ, гидропоникалық ыдыстар жеңіл; балкондағы немесе жылыжайдағы үй таза және ұқыпты және топырақ өңдеуге байланысты басқа да жағымсыз факторлар жоқ. [2]

Барлық өсімдіктер осы әдіспен өсірілмейді, ал кейбіреулері басқаларға қарағанда жақсы өседі. Гидропоникалық бақтардың көпшілігінде өсімдіктерді кез-келген бақшаға біріктіру алдында тұқымдар жерде өну қажет. Гидропоникалық бақтар тез өсетін, қоректік заттарға бай тағамдарды шығарады. Бұл факт, өйткені оны кім отырғызса, оған әсер ететін элементтерді толық бақылауға алады: ылғал, рН, тотығу және қоректік заттар сияқты өсімдіктердің өсуін реттейді. Қалай болғанда да, барлық гидропоникалық жүйелер бірдей емес, суды қоректік ерітіндімен қалай айналдыратыныңызға байланысты, субстратты қалай пайдаланатыныңызға байланысты, соған сәйкес гидропоникалық бақшаларды әртүрлі түрлерге бөлуге болады:

1. *Су төгетін жүйесі бар гидропоникалық бақ.* Бұл жүйеде өсімдіктер инертті немесе органикалық болуы мүмкін субстраттың кейбір түрімен толтырылған науада өсіріледі. Бұл науалар өсімдіктер сіңіретін қоректік препараттармен толтырылған. Өсімдіктер барлық қоректік заттарды тұтынған кезде, науаны ағызып, оны қоректік препаратпен толтырады. Науадағы ерітіндінің тұру уақыты субстраттың су мен қоректік заттарды ұстау қабілетіне байланысты.

2. *Қоректік ерітінділерді жинайтын тамшылату жүйесі бар гидропоникалық бақ.* Бұл әдіс дәстүрлі тамшылатып суару әдістерін пайдаланады. Айырмашылығы сол, артығы жиналып, қажетіне қарай егінге айдалады. Бау-бақша егіске салынғандықтан, артығын алып тастауға болады.

3. *DWP гидропоникалық бағы (терең су мәдениеті).* Бұл гидропоникалық бақша жүйесі ежелгі уақытта қолданылғандарға өте ұқсас. Өсімдіктерді қоректік ерітіндінің бассейніне орналастырылған ыдысқа салады. Тамырлар сумен байланыста болады, сондықтан олар қоректік заттарды сіңіреді. Мәселе мынада, бұл тоқтап тұрған суға аквариумға орнатылатын компрессор арқылы оттегімен қамтамасыз етуіңіз керек.

4. *Гидропоникалық бақша NFT (Nutrient FilmTechnic).* Бұл өнеркәсіпте ең көп қолданылатын гидропоникалық бақтың түрі. Өсімдіктер субстраты жоқ ПВХ түтіктеріне орналастырылады және тамырлар қоректік заттарды сіңіре алатындай ерітінді сорғылар желісі арқылы түтіктерде үздіксіз айналады. [3]

Жоғарыда айтылған гидропоника әдістерінен біраз өзгешелеу болып, малды қыста және ерте көктемде қосымша қоректендіру үшін көк балаусаны өсіру әдісі. Мұның мәні мынада: сұлының, арпаның, бидайдың және тағы басқа астық дақылдарының жуылып, залалсыздандырылған тұқымдарын науаға 1 см қалыңдықпен салып, жылыжайдағы сөрелерге орналастырады. Тұқымдарды алғашқы 1, 2 күні жүйелі түрде таза сумен, кейіннен қоректік заттармен дымқылдайды. Бірнеше қат қабатпен орналасқан науаларды жарықтандыру үшін, олардың төбесінен лампа, дұрысы люминесцентті лампалар қойылады, себебі олар өсімдіктерді қыздырмайды, әрі күйдірмейді. Өне бастаған тұқымдар науа түбінде

тамыр киізін қалыптастырады да, кезекті дымқылдаудың ерітіндісін жақсы ұстап қалады. Ерітіндімен дымқылдауды тәулігіне 2-3 рет жүргізеді. Ерітіндіні науада 20-30 минут ұстайды, кейін артығын ыдысқа ағызып жібереді. Өнген тұқымнан 7-10 тәуліктен соң биіктігі 20-25 см қою сабақ қалыптасады. Оны тамырымен қоса малға береді.

Мұндай мал азығын өсірудің екі мағынасы бар. Біріншіден, ол қыс кезінде малға тапшы дәрумендер көзі болып табылады, яғни биологиялық құндылығы төмен қордағы тұқымдар, өсу барысында алмастырылмайтын амин қышқылдарына, атап айтсақ, лизин, метионин және триптофан бар негізгі азыққа айналады. Сонымен қатар өсімдік макро және микроэлементтері бар қоректік ерітіндімен дымқылдандырылатындықтан, өсірілген көк балауса қосымша минералды қорек бола алады. Екіншіден, бұл өндірісті үлкен табыс көзіне айналдыруға болады. Осы әдіс арқылы біз студенттермен сұлыны өсіріп қарап жатырмыз, ойдағыдай шығып жатса алдағы уақытта осы бағытта үлкен жұмыстар атқаратын ойымыз бар. [3].

Өсімдіктер өсірудің негізгі ережелері. Тамырдың пішіні көбінесе олардың өмір сүретін ортасына байланысты. Егер олар гидропоникалық әдіспен суда өсірілсе, олар жеңіл, шырынды болады және көптеген дәрумендермен қамтамасыз етіледі. Өсімдіктердің қажеттіліктері бірдей, бірақ күтім ерекшеліктері әр түрлі. Гидропоникалық жұмыс ерітіндісінің температурасы тым төмен немесе жоғары болмауы керек, ол +20 ° С шамасында болса, оңтайлы болады. Мұны мұқият қадағалап отыру керек, әсіресе қыс мезгілінде. Гидропоникалық жүйеде қолданылатын жоғары сапалы қоректік ерітінділер арнайы жасалған калибрленген тесіктер арқылы жасыл культураның тамыр жүйесіне енеді. Дұрыс дайындалған қоректік ерітінді - бұл жоғары сапалы көкөніс және жасыл өнімдердің кепілі. Ерітінді дайындау үшін пайдаланылатын судың бастапқы мәліметтері келтірілген:

- ерітін тұздар концентрациясының жалпы көрсеткіштері;
- маңызды қоректік заттардың сапалы және сандық құрамы;
- қаттылық көрсеткіштері.

Сарапшылар мен тәжірибелі бағбандар қоректік ерітінді дайындауға кеңес береді:

- кешенді тыңайтқыш «Кемира-гидро»;
- түйіршікті кальций нитраты;
- монопотасий фосфаты;
- сұйық магний нитраты;
- калий нитраты;
- магний сульфаты;
- 58% азот қышқылы;
- 77% фосфор қышқылы.

Ерітінді дайындау үшін судың температурасы 18-20 ° С болуы керек. Ерітіндідегі қоректік заттардың мөлшері жасыл дақылдың өсіп келе жатқан маусымына байланысты өзгеруі мүмкін. Дайын ерітіндінің стандартты рН деңгейі 5,8-6,5 аралығында болады.

Салат өсіру үшін арнайы қоректік композиция дайындалуы керек. *Қыста қоректік заттардың қатынасы келесідей:*

- азот - 180;
- фосфор - 50-70;
- калий - 3604

- магний - 50-60;
- кальций - 80-100.

Жазда салат өсіруге арналған қоректік шешім келесі құрамға ие болуы керек:

- азот - 140;
- фосфор - 50-70;
- калий - 220;
- магний - 40-55;
- кальций - 80.

Кез-келген өзгерістер жасыл культураның өсуі мен дамуына теріс әсер етуі мүмкін, сонымен қатар жоғары сапалы өнімдер алуға мүмкіндік бермейді. [4]

Гидропоника: өсіп келе жатқан тұқымдар мен көшеттер. Қазіргі гидропоника әдісі жидек, көкөніс және жасыл дақылдардың кез-келген түрін өсіруге қолайлы. Бұл әдіс тамырлы дақылдарды өсіру үшін мүлдем жарамайды. Көбінесе гидропоника қияр, қызанақ және түрлі жасыл дақыл, бақшаға арналған құлпынай және жабық сәндік өсімдіктер өсіру үшін қолданылады. Осы әдісті агрономия мамандығында оқитын студенттерге факультативтік қосымша сабақтарда қолданып жасап жатырмыз. Бұл студенттердің сабаққа деген қызығушылықтарын екі есе арттырды. Тұқымдарды отырғызбастан бұрын, суға батыру әдісі арқылы отырғызуға дайындадық. Мұнда өну үшін ылғалданған мақтаны пайдаландық. Сұйықтықпен күніне 1-2 рет бүрку әдісі арқылы шашып, әрдайым дымқыл күйде ұстадық. Өскін тұқымның енінен жартысында болған кезде отырғызу керек. Егер осы сәтті жіберіп алған жағдайда, онда отырғызу кезінде өскінге зақым келтіру мүмкіндігі болады.

Көшеттердің өсуін белсендіру және оларды вирустар мен саңырауқұлақ инфекцияларынан қорғауды қамтамасыз ету үшін топырақ келесі компоненттерден дайындалуы керек: шымтезек - 3 бөлік; муллин 0,5 бөлік; үгінділер – 1 бөлік. Қоспа, егер оны дайындаудың барлық шарттары толығымен орындалса, нәтиже береді, оның бастысы - компоненттерді мұқият араластыру. Содан кейін субстратқа 500 г калий, 100 г азот және 3 кг фосфор қосылады.

Тұқымдардан күшті көшеттерді өсіру үшін бөлмедегі ылғалдылық 70% сақталуы керек. Өсу процесінде топырақтың бетінде пайда болған қияр көшеттері арасындағы қашықтық 5-7 см-ден аспайтындай болуы қажет. Осылайша біз қияр, қызанақ, қызыл бұрыш тұқымдарын көшеттерге отырғызып қойдық. Өскіндер өсіп келе жатыр, бұйыртса оны колледжіміздің жылыжайына отырғызып, жартысын гидропониканың терең су мәдениеті әдісімен өсіріп қарайтын боламыз.

«Көкөніс дақылдарын гидропондық әдіспен жылыжайда өсіру технологиясы» курстары бойынша агроном мамандарымыздың біліктілігін арттырып, колледжде өсімдікті топырақсыз жасанды ортада «гидропондық» әдіспен өсіру үшін арнайы технологиялық жабдықтармен қамтамасыз етіліп, зертханалық жұмыс жасайтын арнайы кабинет ашылып, жұмыс жасалса деген тілегім бар.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Гидропоникада өсімдіктерді өсірудің артықшылығы мен әдістері[1]
2. «Жасыл жаңартылатын заттар» Қоршаған орта » [2]
3. (Гидропоника) өсіру әдістемелері[3]
4. Үйде гидропоника бойынша шөптерді өсіру технологиясы[4]

ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМДІ ДАМУДЫҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫ

Нажмадинова Сарбиназ Сапарбайқызы

Атырау Бизнес және Құқық колледжі, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы,
Атырау қаласы

Жапаш Бағдат Темірғалиқызы

Жалпы білім беретін пәндер бірлестігінің жетекшісі

Қазіргі таңдағы білім берудің, жаңаша бағытта дамытудың алғашқы қадамын отбасыдан бастаған дұрыс деп білемін. неге? өйткені әр бір тұлға «Тәрбие-тал бесіктен» деген ұғымды тереңінен түсінгені жөн. Өткенге зер салсақ ХХ ғасырда ғылым мен білімді дамыту үшін алдымен нені нысанаға алды. Өткенге оралсақ, алғашқы білімнің дамуының басбалдағы осы ғасырдан көре аламыз. Жастарды ғылымға тарту мақсатында жас ғалымдар қауымдастығын құру, ғылымға деген қызығушылықты арттырып, ғылым дәрежесін өсіру және жас ғалымдардың санын арттыру үшін өңірлік ғылыми форумдар өткізіп, ғылыми-танымдық журналдарды қолданысқа енгізу және ғалым кәсібінің беделін барынша насихаттауды жүзеге асыру да мәселенің оңтайлы шешу жолынан болмақ. Бұл тұста бағдарлама үш бағытты көздейді: ғылыми әлеуетті дамыту, кадр резервін күшейту және көшбасшыларды дамыту бойынша стратегиялық hr-менеджментті енгізу жөніндегі жұмыстарды кешенді түрде жүргізу.

Білім мен ғылым инфрақұрылымын дамыту және цифрландыру. «цифрландыру трендтерін ескере отырып, ғылыми инфрақұрылымды жаңарту және жаңғырту жөніндегі шаралар кешені әзірленетін» деп көрсетілді аталған құжатта.[3] Отандық ғылымның қазіргі жағдайы

Рас, отандық ғылымның қазіргі деңгейі өркениетті елдермен салыстырғанда әлдеқайда төмен. себеп – қаржыландыру жүйесі мен ғылымды басқару мәселелері. маңыздысы – ғылымның елге, өнеркәсіптің дамуына қосатын үлесі, әкелер пайдасы. бұл ретте біз әлемде 61-орындамыз. бұл көрсеткіш дамыған елдер деңгейінен 24 есе төмен дегенді білдіреді. қазақстан республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында білім мен ғылым дамуының әлсіз тұстарының бірі – ғылым, білім және өндірістің нашар байланысы деп көрсетілген. ғылым-білімнің дамуында ғалымдар саны мен сапасы да басымдыққа ие. осы ретте статистикаға сүйенсек, елімізде 1 млн халыққа 662 ғалымнан келеді, бұл ресейге қарағанда (2 852) 4,3 есе, беларуське қарағанда (1 805) 2,7 есе және ақш-қа қарағанда (4 256) 6,4 есе аз.[3]

1.2 Ғылым мен білімді дамытудың алғы шарттары.

Ғылымның алғашқы пайда болуының алғы шарттарының бастамасын қай кезеңнен бастаймыз алдымен тарихынан бастасақ. Әр бір бастаманың басбалдағы болғанымен даму кезеңі, қарқынды даму бағыты болады, жарқырайтын сәтті болады. Ғылым, теңізі терең артылатын жүктің ауыр болатынын білеміз. Ғылым бұл біздің дамуымыздың биік шыңы деп айта аламыз, өйткені ғылымсыз білімсіз адамзат баласының жас болашақтың қай тұстан алсақ та болашағы бұлыңғыр деп нақты айта аламыз. Үлгі тұтар ғұлама ғалымдарымыздың маңдай тері еңбегінің дамуы жолымызда күнделікті азықтанып жүргеніміз шын. Бұл қос егізді Қазақстан болашағының айнасы екеніне шүбә келтіре алмаймыз.

Білім саласын дамытуда жасалынып жатқан іс-әрекеттер.

2.1 Білім саласында шетелдік тәжірибелер.

қазіргі таңда шетелдік білімнің қарқынының өсіп тұрған кезеңі яғни жаңа қазақстан, дамыған қазақстан болуы үшін бірнеше шетелдік тілдерді білім сапамызға қосқанымыз барлықтарыңызға белгілі жоғарғы оқу орындарында ағылшын, қытай, түрік, француз т.б тілдерінің қарқынды өсіп тұрған кезеңі әрине бағытымыз білім сапасының атап айтқанда бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болуымызға қосар үлесі көп. «өзге тілдің бәрін біл өзге тілді құрметте» демекші өсу жолымызда әкелер пайдасы мол. ақ жарғысына, қазақстан республикасы білім және ғылым министрлігінің нормативтік және нұсқаулық

құжаттарына, президент-ректордың бұйрықтары бұйрықтары мен өкімдеріне сәйкес институттардың, кафедралардың халықаралық бағдарламаларға қатысуын ұйымдастыруға жалпы басшылықты және бақылауды жүзеге асыру;
функционалдық міндеттер шеңберінде бөлімнің жұмысына қатысты есептерді дайындау;
белгіленген мерзімде жұмыс барысын бақылауды қамтамасыз ету;
іс жүргізу тәртібін сақтау, кафедраның атқарған жұмыстары туралы басшылыққа, ғылыми кеңеске және университет басшылығына, қазақстан республикасының білім саласындағы уәкілетті органына, жергілікті мемлекеттік және атқарушы билік органдары;
профессорлық-оқытушылық құрамның, қызметкерлердің және студенттердің шетелдік іссапарлардан оралған кездегі есептерінің уақтылығы мен толықтығын қадағалау және белгіленген тәртіпте университет басшылығы мен қызметкерлерін осы іссапарлардың нәтижелері туралы хабардар ету;
университеттің шетелдік білім және ғылыми ұйымдармен меморандумдарды, келісімдерді, келісімдер мен шарттарды әзірлеу, ресімдеу және қол қою бойынша ұйымдастырушылық іс-шараларды қамтамасыз ету және жезу халықаралық ынтымақтастығы бойынша қолданыстағы құжаттардың орындалуын бақылау;
ғылыми-педагогикалық қызметкерлерді, шетелде тағылымдамадан өту үшін оқитын мамандарды іріктеуді жүзеге асыру;
шетел азаматтарының университетте оқуын, тағылымдамадан өтуін және жұмысын қадағалау;
шетел азаматтарының контингенті мен оқу үлгерімі туралы ақпаратты жүйелеу;
бөлімнің басқа құрылымдық бөлімшелермен оңтайлы өзара іс-қимылын қамтамасыз ету;
президент-ректорға, ғылым және халықаралық байланыстар жөніндегі проректорға тікелей есеп беру;
сапа менеджменті жүйесін қолдау.[1]

2.2 Қазіргі заманғы білім беру әдістеріне сай білім және ғылым беру дағдыларын қалыптастыру.

жаңа заман жаһандану, жаңа технологияның кезеңі деп жатамыз. бұл кезең жаңа дамуға өзгеріске алып келетін ерекше керек. болашақ жастардың жеткілікті білімді болуы үшін жасалынып отырған жаңа мүмкіндік. бәсекеге қабілетті маман болу үшін елімізде бірнеше шаралар қолға алынып жатыр. әрине сол мүмкіндікті тиімді пайдалану біздің қолымызда. жаңа өзгеріске бейімделіп, дағдылану өз қолымызда.

интербелсенді әдіс – үйретуші мен үйренушілердің өзара әрекеттесуін оқытудың негізі деп танитын және сондай қатынасқа жағдай жасайтын әдістер. (inter – аралық, бірнеше, action – әрекет дегенді білдіреді) өзара әрекеттестік әдетте, белгілі бір мәселені шешу, ол шешімнің тиімділігі біз оқытуды және білім беруді, егер сабақ барысында мұғалім мен оқушы арасында өзара әрекеттестіктің жоғары деңгейіне қол жеткізсе, «интерактивті» деп атаймыз. интерактивті сөзі – ағылшын тілінен аударғанда туралы әңгімелесу, талқылау түрінде өтеді.[2] бұл әдісті мен 100% ға қолдаймын әр бір білім алушының үйретуші мен үйренушінің арасындағы тығыз байланыс болғаны бірінші орында деп айта аламын. қазіргі таңда білім алушыны білімге деген құштарлығын ашу үшін қызықты және тиімді әдісті ойлап табу әрине оңай көрінгенмен іс жүзін келгенде кедергісі бар неге олай десеңіздер қазір көп сабақ әжуаға айналып бара жатқан секілді саны бар сапасы жоқ әдістер көбейіп кеткен секілді. алайда оң пайдасын беріп жатқан сабақ өткізу әдістеріменде өз мақсаттарына жетіп жатқан ұстаздарымызда жоқ емес бар. кез келген дүниеге елуде-елу деген көзқарас пен қараған жөн әрине сапа маңызды.

Қорытынды

Атап айтар дүниеміз өте көп сөздің тұшыпты қысқа да нұсқа болғаны маңызды. бос сөз жазғаннан іс жүзінде өз үлесімізді қосу үшін машықтану қажет әр сөздің жерде қалмай сөз

күдіретін түсінгеніміз абзал.сапалы білімді жаңа бағытпен қолға алғанымыз жөн.Әр бір тұлға кемел бодып қалыптасқаны маңызды болашақ жастардың қолында жастарға мүмкіндік берілген қолдау көрсетілгені маңызды.Қазіргі таңдағы білім беру сапасының жоғары деңгейге жеткізу басты мақсатымыз,болашақ ғылым мен білімнің өркендеуінде екеніне шүбә келтіре алмаймыз. Тәрбие,білім,мәдениет,болашақ ғылымның ұштастығы.Ғылымсыз білімнің, білімсіз мәдениеттің, мәдениетсіз тәрбиенің болмайтыны анық.Өмірдегі барлық құбылысты бір-бірінебайланысты тізбек деп қарастырғанымыз жөн.

ТІГІН ӨНДІРІСІ ЖӘНЕ КИІМДЕРДІ ҮЛГІЛЕУ» МАМАНДЫҒЫ БОЙЫНША ПРАКТИКА САБАҒЫНЫҢ ЖАҢАША ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЕНДІРУ ЖОЛДАРЫ, МОДУЛЬДІК ОҚЫТУДЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

Сералиева Қ.Н.

Түркістан көпсалалы техникалық колледжі, Көксәйек ауылы
Өндірістік оқыту шебері

КІРІСПЕ

Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Мемлекеттік білім стандарт деңгейінде оқыту үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияларды ендіруді міндеттейді.

Тігін технологиясын практика жүзінде пайдалану, әртүрлі заманауи киім үлгілерін тігіп шығару үшін жаңа автоматтандырылған тігін машиналары, құрал-жабдықтар, автомат және жартылай автомат арнайы тігін өндірісіне арналған машиналар шығарылып, өндірістерге енгізілуде. Осы құрал-жабдықтарды дұрыс және орнымен пайдалану, мамандықты кәсіби меңгеру, оны ары қарай дамыта білуге оқушыларға ықпал ету. Осыған қоса қазіргі кезде педагогикалық ғылым саласында оқушыларға осы құралдарды, машиналар мен автоматтарды өндіріске енгізу, оны өз орнымен пайдалану әдіснамасы (методологиясы) мен парадигмасын жетілдіруге қажет тереңдетілген әлеуметтік өзгерістер болып жатыр.Студенттердің білімі тереңдеп, өрістері кеңейген сайын олар одан кейінгі оқуын жалғастыру мен еңбек етуге жақсы даярланып шығатын болады. Бірақ, технологиялардың жедел дамуына орай осы пән көлемінің тұрақты түрде ұлғайып отыруына және оқыту сағаттарының жетіспеуіне байланысты бұрынғы білім беру аясында шешуге болмайтын мәселелер туындап келеді. Осы мәселе оқытылатын мәлімет көлемі мен оған бөлінетін сағаттар арасындағы сәйкессіздікке баса назар аударуғанегіз болып отыр. Бұл қайшылықты шешуге мүмкіндік беретін бір тәсіл – оқуға керекті сағат санын арттырмай-ақ, күннен күнге ұлғайып отырған жаңа білім беру технологияларын енгізу болып табылады. Сағат саны жетіспей, оқу құралдары да тапшы болып отырған осы кезеңде білім беру бағдарламасын толық жүзеге асыру үшін жаңа оқыту технологияларына негізделген әдістемелік және дидактикалық материалдар жасап пайдалану керек. Студенттердің білім алу процесін жетілдіріп, оны игеруді жылдамдата алатын жаңа педагогикалық тәсілдер балаларға технологиялар жағынан терең білім алуға көмектесіп, кейіннен жоғары оқу орындарында да

табысты түрде оқуға кепілдік береді. Мұндай технологияларға Жобалар тәсілін, Модульдік оқытуды, бір мәселеге баса назар аударту (концентрированное обучение) арқылы оқыту, әркімді деңгейіне қарай жетілдіру (дифференцированное обучение) және тұлғаға бағытталған оқыту элементтері, ойы программалары мен тест арқылы тексеру істерін жатқызуға болады. Студенттердің білімге ынтасын арттыра алатын біріктірілген немесе бинарлық сабақтар жаңа материалдарды тиянақты ұғып, оларды бекіту жолында жақсы нәтижелер беріп келеді. Білім беру саласы қызметкерлерінің алдында қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру болып табылады.

Жобаның мақсаты – әрбір білім алушының өз ерекшеліктеріне, ынтасына, мүмкіндіктеріне орай білім алуын қамтамасыз ететін оқыту жүйесін жасауға ұмтылу, технология сабағын меңгеру жолдарын табу болып табылады.

Жобаның проблемасы – оқу-тәрбие үрдісін білім алушының жеке басының дербес және дара ерекшеліктерін ескере отырып, олардың технология сабағына деген танымдық, шығармашылық қабілеттерін арттыру мақсатында ұйымдастырудың жолдарын айқындау.

Технологиялық практика пәнінің басты сипаты, жаңаша бағыттардағы теориялық негіздері.

Қай мемлекеттің де негізгі тірегі – асқақтаған күмбездері де, ғимараттар да, экономикалық жағдай да емес, білімді де білікті, іскер де белсенді адамдар. «Біздің балаларымыз білімі жоғары жұмысшылар мен фермерлер, инженерлер, банкирлер және өнер қайраткерлері, мұғалімдер мен дәрігерлер, зауыттар мен биржалардың иелері болады (Қазақстан-2030 бағдарламасы). Әрине, «келешектің иесі – жастар». «Жастар өзінің ата-анасынан гөрі заманына көбірек ұқсас келеді» (И.С.Кони). Сондықтан, қоғам талабына сай, сол қоғамды көркейтетін, дамытатын жастар тәрбиелеу ең маңызды мәселе екені даусыз. Қоғамның дамуына қарай ғылым мен техниканың деңгейі де, оны басқару жүйесі де өзгеріп отыратыны белгілі. Осыған орай маман қызметінің мазмұны жаңарып, жаңа мақсат, жаңа көзқарас, жаңа шешімдер мен жаңа мүмкіндіктерді қажет етеді. Ондай мүмкіншілік тек білім арқылы келеді.

Практика сабақтарының негізгі міндеттері – тігін технологиясын дұрыс меңгеру мен түсіну, яғни, тігетін бұйымның дизайнын жасау, оны конструкциялау, сызбасын сызып лекаласын өлшем бойынша жасау. Дайындаған лекалды матаға салып пішіп, бұйымды тігу. Дайын болған бұйымды соңғы өңдеуден өткізіп, фурнитураларын тігу. Студенттерді практика сабақтарында теория сабақтарында өткен тақырыптарын қолмен жасап, әр құрал-сайманды, машиналарды сауатты, орнымен дұрыс пайдалануға үйрету. Тігетін бұйымның дизайнын дұрыс таңдап жасау да үлкен роль атқарады.

Оқытудың қазіргі технологиялары.

Еліміздің егемендік алып, қоғамдық өмірдің барлық, соның ішінде білім беру саласында жүріп жатқан демократияландыру мен ізгіліктендіру оқу жүйесін осы кезге дейінгі дағдарыстан шығаратын қуатты талпыныстарға жол ашты.

Қазіргі кезде біздің Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі

елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің жаңа мазмұны пайда болуда:

- Білім мазмұны жаңа біліктермен, ақпараттарды қабылдау қабілеттерінің дамуымен, ғылымдағы шығармашылық және нарық жағдайындағы білім беру бағдарламаларының нақтылануымен байи түсуде;
- Ақпараттық дәстүрлі әдістері – ауызша және жазбаша, телефон және радиобайланыс – қазіргі заманғы планшет, смартфон, компьютерлік құралдарға ығысып орын беруде;
- Баланың жеке басын тәрбиелеуде, оның жандүниесінің рухани баюына, азамат, тұлға ретінде қалыптасуына көңіл бөлінуде;
- Баланың жеке басын тәрбиелеуде, оның жандүниесінің рухани баюына, азамат, тұлға ретінде қалыптасуына көңіл бөлінуде;
- Мектеп, отбасы мен қоршаған әлеуметтік ортаның бала тәрбиесіндегі бірлігіне ұмтылыс жасалуда;
- Қоғамдық біліммен бара-бар технологияның кеңінен қолданылуына және ғылымның роліне мән берілуде.

Оқыту технологиясын жетілдірудің психологиялық, педагогикалық бағыттағы негізгі ой-тұжырымдары төмендегіше сипатталады:

- Есте сақтауға негізделген оқып білім алудан, бұрынғы меңгергендерді пайдалана отырып, ақыл-ойды дамытатын оқуға көшу;
- Білімнің статистикалық үлгісінен ақыл-ой әрекетінің динамикалық құрылым жүйесіне көшу;
- Оқушыға орташа деңгейде білім беретін бағдарламадан жекелеп, саралап оқыту бағдарламасына өту.

Қазір Республика оқу орындары, педагогикалық ұжымдары ұсынып отырған көпнұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес келген кез келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан әртүрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибеде сынап қараудың маңызы зор. Қазіргі білім беру саласында педагогтар мен студенттер қашықтықтан оқуды тәжірибеден өткізуде. Оқудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Сондықтан, қашықтықтан оқудың да оқушы үшін де, мұғалімге де жақсы жақтары бар: жаңа технологияны меңгеріп интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Технологиялық практика оқытудың модульдік жүйесі

Модульдік оқытудың құрылымы

Оқытудың модульдік жүйесі – оқыту бағдарламасы бірнеше бөліктерге (модульдерге) бөлінетін технология болып табылады. Оны төмендегі схема бойынша жүргізуге болады.

Модульдік оқыту тәсілінде пәннің барлық материалын қарастырып, оның теориялық және практикалық тапсырмаларын құрастырып, жеке тақырыптарға арналған әдістемелік материалдардың бірнеше нұсқаларын жасап шығару керек. Студенттердің білім деңгейін

және олардың өзіндік тапсырмаларын орындауын бағалау үшін рейтингілік жүйе элементтерін пайдаланған абзал. Модульдер санын таңдау үшін бағдарламаны бірнеше жеке тақырыптарға – мәліметтердің аяқталған толық блогына бөліп шығу керек, олар бір-бірімен сабақтас болып, өте үлкен немесе өте шағын болмауы тиіс.

Модульдік практика сабақтары білім алушыларға орындайтын практикалық, өзіндік жұмыстар тізімін толық қамтуы тиіс. Практикалық жұмыстар мен жеке тапсырмалар студенттер модуль тақырыптарын өткен соң жауап беретін сұрақтармен толықтырылады. Практикалық тапсырмалар теорияны толық қарастырып, модульдік тапсырмаларын тиянақты түрде меңгеруге көмектесуі тиіс. Оған қоса модуль оқушылардың сол тақырыптарды игеруін, өз білім деңгейлерін тексере алатын өзін-өзі бақылау, тексеру тапсырмаларын, мысалы, тестермен толықтырылуы керек. Модульдік жүйені енгізудің нақты нәтижесі ретінде оқушылардың өзіндік жоба жұмыстарына көптеп көңіл бөле бастаған үлгерімдерінің өсуі анық көрсетіледі. Оқытудың модульдік жүйесі әрбір оқушыны керекті материалдармен қамтамасыз ететін мұғалімнің өте көп дайындалуын талап етеді, ал бұл оңай іс емес.

Студенттердің білімге деген ынтасын, пәнге деген қызығушылығын арттыратын, соның салдарынан білім деңгейін де көтеретін тағы бір тәсіл – **жобалар тәсілі** болып табылады. Бұл тәсіл соңғы кездерде бүкіл әлемде кең таралып келеді. Жоба ұғымы дидактикалық мақсатқа жету үшін бір идеяны, белгілі бір бұйымды жасауды, есеп шығаруды, схема құрастыруды жүзеге асыратын, жұмыс нәтижесі практикалық бір жазба, схема немесе есеп түрінде көрсетілетін жұмыс болуы керек. Жобалар тәсілі негізінде: практикалық немесе теориялық бір мәселені бастан аяқ қарастырып шығатын жобаның түпкі идеясын жүзеге асыру, бір нәтижеге қол жеткізу ісі жатады.

Оқу орындарында қазіргі уақытта дистанциялық алыстан оқыту ісінің дамуына байланысты қашықтықтан білім беру жобалары, олимпиадалар, конкурстар жүргізу етек ала бастады. Дистанциялық оқыту оқушылардың бір-бірімен қатынасуы, араласуына (коммуникация) байланысты психологиялық проблемаларды шешіп, оларға бұрынғыдан гөрі ашығырақ болуға көмектесіп отыр. Өз ойларын жүзеге асыру жолында ақпарат алмасу арқылы жұмыс жасау оқушыларға бір-бірімен араласудың, ауызба-ауыз сөйлесудің орнын толтырады. Дистанциялық қызмет көрсету істерінің ашық түрде атқарылуы студенттердің дүние танымын планеталық деңгейге дейін көтерді деуге болады. Барлық елдердің және континенттердің жақын екендігін – Интернет желісіндегі электрондық пошта мен web – жүйелерін пайдалана бастаған әрбір оқушының жаңа көңіл күйлерінің ең алғашқы белгісі. Оқу модулін құрудың тағы бір ерекшелігі – мұғалімнің даярлық жүйесі. Мұғалім бір оқу модуліне бөлінетін сағат санын анықтап алған соң, оның мақсатын, мазмұнын және нәтижелерін, сондай-ақ осы модуль сабақтарын ұйымдастырудың формасын ойластырып, оқу модулін құрады.

Қорытынды

Сонымен, қорыта келгенде, жоба жұмысының барысында технологиялық практика сабағын оқытудың тиімділігін арттыру мақсатында жаңа білім парадигмасына сүйене отырып, мен оқыту технологиясының өзіндік нұсқасын қарастырып шықтым.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту формасын, түрлерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген, бұл білім мекемелерінің мұғалімдеріне, педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануға, педагогикалық процесті кез келген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік береді.

Зерттеулер көрсеткендей, осы технологияны қолдану барысында білім сапасын едәуір арттыруға және білім стандарты бекіткен оқу материалын барлық оқушылардың жүз пайызға меңгеруін қамтамасыз етуге болады. Бұл технологияның тағы бір ерекшелігі дарынды балалармен тұрақты және жүйелі жұмыс істеу мүмкіндігі болып табылады. Кез келген елдің экономикалық қуаты, халқының өмір сүру деңгейінің жоғарылығы, дүние жүзілік қауымдастықтары орны мен салмағы сол елдің технологиялық даму деңгейімен анықталмақ. Жалпы қоғам дамуы мен жаңа технологияны енгізу сапалылығы осы елдегі білім беру ісінің жолға қойылғандығы мен осы саланы ақпараттандыру деңгейіне келіп тіреледі. Экономикалық күшті дамыған елдердің тәжірибесі білім жүйесін ақпараттандыру экономика, ғылым және мәдениеттің қарқынды дамуының негізгі кілті екендігін көрсетіп отыр. Ендеше, қазіргі заманның ақпараттық технологиясын игеру міндетіміз.

«МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ»

Әбілғазы Ынтагүл Жақсығалиқызы

Қызылқоға аграрлы-техникалық колледжі, математика пәнінің оқытушысы,
Атырау облысы

**«Халықты халықпен, адамды адаммен теңестіретін - білім»
М.Әуезов**

Бүгінгі таңда тәуелсіз мемлекет алдында тұрған негізгі мақсаттардың бірі – дүниежүзілік білім әлеміне ену болып отыр. Бұл салада білім беру ісінің мазмұнын жаңа бағытқа бұрып, құрылымдық жүйесін жаңарту, өзгерістер енгізу – білім реформасын жүзеге асыру алғы шарттары екені баршамызға аян.

Елбасының «Қазақстан 2050 Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттік жаңа саяси бағыты» жолдауын жастар зор ынта-ықыласпен қабылдап, оны жүзеге асыру жолында құлшыныспен еңбек ете бермек. Елбасы ұсынған елімізді өркендетудің жеті бағыты да маңызды. Оның ішінде төртінші бағыт «Білім саласы қызметкерлері, біздер үшін маңызды болып табылады». Ол жоғары білімді ұлт қалыптастыру қажеттілігі. Бұл бағыт білім беру саласында еңбек етіп жүрген ұстаздарға жаңа міндеттер жүктейді. Оқыту әдістемелерін жаңарту, отандық білім беру жүйесіне инновациялық әдістерді, шешімдерді және құралдарды қарқынды енгізу – заман талабы. [2; 4]

Еліміздің білім беру жүйесі қазіргі кезде өзгермелі және талаптар мен қажеттіліктерді қанағаттандыра отырып, отандық білім саласын әлемдік білім кеңістігіне біріктіруге ұмтылыс жасауда. Бұл білім сапасын жетілдіру және оны жоғары деңгейге көтеруді алға тартады. Осыған сәйкес, ғылыми-зерттеу барысында әлемдік озық тәжірибелер мен отандық білім жүйесіндегі ерекшеліктер зерделенуде. Оқу сапасын арттыруда білім мақсаттарының күтілетін нәтижеге бағдарлануы жан-жақты білімді, өз мамандығын жетік білетін бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны дайындауға бағыттайды. Сол себепті оқыту мазмұнын жаңалау және жаңа әдіс-тәсілдерді пайдалануға байланысты жетілдіру жұмыстары жүргізілуде. Жеке тұлғаны рухани тәрбиелеуге, адамның адамгершілік болмысының қалыптасуына баса назар аударылады.

Білім мазмұнында жаңа ақпаратты болжау қабілеттерін және қойылған міндетті шығармашылықпен дамытуға көңіл бөледі.

Қазіргі кезде жалпы білім беретін мектептерде оқытудың түрлі формаларының пайдалануы оқытудың әдіс-тәсілдерінің жаңаруы, бәсекелестікке қабілеті мол, шығармашылық бағытта еңбектенетін, ой қабілетімен ерекшеленетін азаматты тәрбиелеуді көздейді.[7; 9]

Қазіргі мектеп жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, инновациялық педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан бұрынғы ескі сұрлеуден тез арада арылуға қабілетті және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік дағдылы жол салуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл мұғалім болуын қажет етеді.

Оқу-тәрбие үрдісінде педагогикалық әдіс-тәсілдерді енгізу, студенттердің білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып, өз бетімен ізденуге, шығармашылық еңбек етуге жол салады.

Мұғалімнің оқыту әрекеті саналы болуы үшін ол педагогика ғылымының заңдылықтарын, тәрбие міндетінің қоғамның мақсаты мен талап тілегінен туындайтын, теория мен тәжірибенің бірлігін, әрекет – дамытудың көзі екендігін, қарама-қайшылықсыз дамудың жоқтығын, оқытудың білімдік, дамытушылық, тәрбиелік сипатын, оқыту мазмұны мен жоспар бағдарларының оқу-тәрбие мақсатымен сәйкестігін, т.б нақты білуі керек.

Бұл білімдер мұғалімнің педагогикалық процесте қателіксіз еңбек етуіне мүмкіндік жасайды. Мұғалімнің оқыту әрекеті табысты болуы үшін ол терең білімділігімен қатар шешендікпен, әсерлі сезімталдықпен, ұнамды дикция мен көркем әуезді дауыспен, қажетті сөздерді тауып, саралап сабақ түсіндіре білу сияқты педагогикалық қаруды игеруі абзал.[12; 15]

Мұғалім оқыту үрдісін тиімді өткізіп студенттердің белсенділігін тудыру үшін сабаққа қойылатын төмендегі талаптарды ескереді:

- а) дидактикалық талаптың (сабақтың тақырыбы, мақсаты, мазмұнының бағдарламаға сай болуы, игерілетін іскерлік дағдыларының айқындығы, қабылдауға әзірлеу, түсіну, ой елегінен өткізу);
- ә) дамытушылық талаптың (дамытушылық мақсатының айқындығы, танымдық қызығушылығының, бастамашылдығын, өздігінен іздену, білімін толықтыру ой еңбегінің мәдениеті мен іскерлік, дағдысын қалыптастыру, ақыл-ойын дамыту);
- б) тәрбиелік талаптың (тәрбиелік мақсатының нақтылығын, білім мазмұны арқылы көзқарасын, эстетикалық сезімі мен адамгершілік қасиеттерін, жүйелі еңбегін қалыптастыру, мамандығына сүйіспеншілігін арттыру);
- в) гигиеналық талаптың (сыныптың тазалығы, желдетілуі, оқу құралдарының, тақтаның, сабақтың жабдықталуын ескеру);
- г) психологиялық талаптың (білімге ынталандыру, танымдық белсенділігін арттыру, эмоциялық көңіл күйін тудыру, қабылдау, ойлауын қамтамасыз ету);
- ғ) ұйымдастырушылық талаптың ескерілуі. Ол екі кезеңнен тұрады.

I кезеңі: сабаққа алдын ала дайындық. Күнтізбелік жоспар негізгі және қосымша әдебиеттерді, әдістемелік және көркем шығармалар педагогикалық басылымдармен жұмыс істеу.

II кезеңі: пән бойынша тақырыптық сабақ жоспарын жасау. Онда сабақтың мақсат-міндеттерін, күтілетін нәтижелер, әдіс-тәсілдерін таңдау, сабақтың құрылымын белгілеу, сабақ кезеңдерінің логикалық байланысын, өздігінен істейтін жұмыстарды ескеру.

Мұғалім оқытудың әдіс-тәсілдерін біліп қана қоймай, тиімді пайдаланғанда ғана студенттердің білімге құштарлығын тудырып, терең түсінігін қамтамасыз етеді. Оқыту әдісін таңдау үлкен шеберлікті керек етеді. Айталық, өткенді қайталау, қорытындылау, бекітуге арналған жаттығулар мен педагогикалық есептер жүйесін ойластыру, уақытты дұрыс пайдалану, сабақта студенттердің жұмыс түрлерін тыңдау, талдау, жазу, жаттығу, іздену жұмысын ұйымдастыру, сабақтың темпін, ритмін өзгертіп отыру мұғалімнің

шеберлігі мен жұмыс стиліне (педагогикалық ептілігі, икемділігі, шамамен сезе білуі, әдептілігі, тапқырлығы, мәдениеттілігі, оқушының жеке басын сыйлауы, талап қоя білуі, жылы қарым-қатынасы) байланысты шешілетін мәселелер. [4; 6]

Ұстаз алдындағы басты мақсат – сапалы білім мен саналы тәрбие беру, тұлғаның заман талабы мен ағымына сай қалыптасуына ықпал ету. Сол мақсатқа жету үшін сұрақтар туындайды. Сабақты қалай пайдалы, қызықты етіп өткізуге болады? Осы сұрақтарды шешудің бір жолы – оқытуда педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолдану, яғни мұғалімнің жаңа қаруы ретінде педагогикалық әдіс-тәсілдерді кеңінен пайдалану. Қазіргі уақыт жаңалық уақыты. Күнделікті өмірде жаңа білім мен жаңалықтармен кездесеміз. Бұған оқыту үрдісі де сәйкес болу керек. [8; 9]

- жаңалықты пайдалану студенттің ойлау қабілетін жаңалыққа икемдеп, алдын ала болжам жасауға үйретеді.
- педагогикалық әдістер бұл белсенді оқыту әдістері.

Жаңа оқыту технологиясының түрлері көп. Өз тәжірибемде математика сабағында қолданылатын оқыту технологияларына тоқталып өтейін. Кейбіреуін атап айтатын болсақ, оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту (студенттердің белсенділігі жоғарылап, өздерінің күштеріне деген сенімдері арта бастайды), М.М.Жанпейісованың «Модульдік оқыту технологиясы» (студенттердің интеллектуалды және шығармашылық потенциалын дамытуға бағытталған), Ж.Қараев пен Ж.Кобдикованың «Үш өлшемді әдістемелік жүйесі» (деңгейлік тапсырмалар беру арқылы дамыта оқыту идеясы жүзеге асырылады). Сонымен қатар, деңгейлеп саралап оқытуға тоқталып өтсем, әдетте сабақты жақсы оқитын, эзірлігі жеткілікті, ізденімпаз студенттер тапсырманы жүйе-жүйесімен орындап шығады.

Сабақ – қашанда жетіліп отыратын шығармашылық сипаттағы үрдіс. Сабақ білім беруді ұйымдастырудың негізгі жолы. Сабақ құрылымы қандай болса студентке білім мен дағды беруді көздейді. Жаңаша әдістерді жаңа педагогикалық технологияны ұтымды енгізу, оларды пайдалану – мұғалімнің ең басты міндеті. Өзімнің көп жылдар бойы жинақтаған тәжірибемнен түйгенім студенттерге білім беру үшін төмендегі қағидаларды есте сақтаған жөн:

- 1) Мұғалім жаңа сабақты студентке қарапайым тілмен жеткізе білуі керек;
- 2) Мұғалім студентке қатаң талап қоя білуі керек;
- 3) Мұғалім сабағында ғылым мен педагогика саласындағы жаңалықтарды үнемі пайдалануы керек.

Жалпы математика сабақтарын төрт топқа бөлуге болады:

Жаңа тақырыпты меңгеру сабағы;

Жаңа тақырыпты бекіту сабағы;

Тақырыпты қайталау-пысықтау сабағы;

Студенттердің алған білімдерін қолдана білуге үйрету сабағы.

Қайталау пысықтау сабағында мынандай мәселелерге көңіл бөлемін:

Тарау бойынша студенттердің алған білімдерін бір жүйеге келтіру;

Тақырып бойынша негізгі теоремалар мен формулаларды қолдана білу;

Студенттердің шығармашылығына жол ашу;

Тақырып бойынша өтілген математикалық формулалар мен заңдылықтарды бір жүйеге келтіру;

Мүмкіндігінше тереңдете білім беру.

Осы орайда 11-сынып алгебрадан «Анықталған интеграл. Ньютон-Лейбниц формуласы» сабағымды ұсынып отырмын.

Сабақтың тақырыбы: Анықталған интеграл. Ньютон-Лейбниц формуласы

Сабақтың мақсаты: 1. Студенттерге анықталған интеграл ұғымын кеңінен түсіндіріп, оны есептеу үшін қолданылатын Ньютон-Лейбниц формуласын пайдаланып деңгейлік тапсырмалар орындай отырып жаңа білімді меңгерту.

2. Анықталған интегралды есептеу дағдыларын қалыптастырып, ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту.

3. Топпен жұмыс істеуге, ұйымшылдыққа, іскерлікке тәрбиелеу.

Күтілетін нәтиже: Анықталған интеграл және оны есептеу үшін қолданылатын Ньютон-Лейбниц формуласын өздігінен меңгереді;

Анықталған интегралды есептеу дағдысын қалыптастырады.

Сабақтың түрі: Сын тұрғысынан ойлауды дамыту

Сабақтың көрнекілігі: Интерактивті тақта, дидактикалық материалдар, деңгейлік тапсырмалар, тест тапсырмалары.

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру

II. «Қайталау – оқу анасы» (үй тапсырмасын сұрау)

III. «Ой қозғау» (жаңа тақырып түсіндіру)

IV. «Ой толғаныс» (жаңа тақырыпты бекіту)

V. «Білгенге маржан»(қатемен жұмыс)

VI. «Ой түйін»(тест тапсырма)

II. Қайталау – оқу айнасы(Өткен сабаққа шолу)

Сұрақ-жауап:

- 1) Алғашқы функцияның анықтамасын айтыңыз
- 2) Алғашқы функцияның негізгі қасиетін тұжырымда
- 3) Алғашқы функцияны табудың үш ережесін тұжырымда
- 4) Қисық сызықты трапеция анықтамасын айтыңыз
- 5) Қисық сызықты трапеция ауданын қалай табамыз?

Кестені толтыр:

Берілген функция туындысын тап?	Берілген функция	Берілген функцияның алғашқы функциясын тап?
	1) $y = x^n$	
	2) $y = \sin x$	
	3) $y = 2\cos x$	
	4) $y = 2\sin 2x$	

III. «Ой қозғау» Жаңа сабақ түсіндіру

- 1) Қисық сызықты трапеция ауданын табу анықтамасы, формуласын қайталау
- 2) Қисық сызықты трапеция ауданын есептеу формуласын басқа жолмен қорытып шығару
- 3) Анықталған интеграл анықтамасы. Анықталмаған интегралдан айырмашылығын ажырату
- 4) Ньютон-Лейбниц формуласы
- 5) Ньютон-Лейбниц формуласын пайдаланып, мысалдар қарастыру

IV. «Ой толғаныс» Жаңа тақырыпты бекіту. Деңгейлік тапсырмалар

A. 1) Интегралды есептеңдер: №31(1;4), №32 (1;3)

B. 2) Теңдеуді шешіңдер:№ 40(1) 3) Теңсіздікті шешіңдер:№ 41(1)

C. 4) Интегралды есептеңдер: №42(1)

V. «Білгенге маржан» «Қатемен жұмыс» қатені табыңдар:

1) f функциясы $[a; b]$ кесіндісінде үзіліссіз және теріс емес функция да, ал F функциясы оның осы кесіндідегі алғашқы функциясы болса, онда қисық сызықты трапецияның ауданы мына шамаға тең: $S=F(b) - F(a)$, $a>b$

2) $f(x)$ функциясы үшін алғашқы функциялардың жалпы түрін $F(x)+1$ формуламен келтіреміз.

VI. «Ой түйін» Сабақты қорытындылау

№	Тапсырмалар	жауаптар			
1	Берілген сызықтармен шектелген фигураның ауданын табындар: $y = x^2$ $y = x^3$ $y = 0$ $y = 0$ $x = 2$ $x = 2$	1	2	3	4
		4	8	$2\frac{2}{3}$	2

VII. Бағалау

VIII. Үйге тапсырма: №31(2;3), №32(2;4)

СТО технологиясы қазіргі таңда білімді, білгенін өмірге пайдалана алатын студент тәрбиелеуде алатын орны ерекше.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясынан күтілетін нәтиже:

1. Әдіс түрлері
2. Белсенді практикалық іс-әрекетте болуы
3. Басқалармен қарым-қатынас жасай білу
4. Қажет болса өз көзқарасын өзгерту
5. Топтық тұжырымға келе білу
6. Топ алдына шығып, өз тұжырымын айта білу

Жаңа технологияның әдіс-тәсілдерін сабақта өз дәрежесінде ұйымдастыра білсек, өз нәтижесін береді деп ойлаймын. Жалпы «Сын тұрғысынан ойлау технологиясының» 90 түрлі стратегиясы бар, солардың ішіндегі - Даралық пен ұқсастық, Венн диаграммасы, Бес жолды өлең, Галереяға саяхат, INSERT кестесі, ББҮ, Кубизм стратегияларын сабақтарымда қолданамын.

Қазіргі кезеңде әр мұғалім үшін көмек болатын «ақпараттық-коммуникативтік технологиялар» (АКТ) деп айта аламын.

XXI ғасыр – жаңа технология мен ақпараттандыру ғасыры. Тәуелсіз Қазақстан да сол ғасырға нық қадам басты АКТ оқыту мақсаты:

- бағдарламалау дағдыларын дамыту;
- мәтіндік редактор, электрондық кесте басқа да тәжірибе қосымшаларды пайдалануға үйрету;
- желіден, СВ-КОМ-нан ақпарат іздеуге үйрету;
- желі көмегімен қарым-қатынас жасауға үйрету.

Осылайша оқыту құралдарының бірі – электрондық оқулық.

Электронды оқулықтарды пайдалану студенттің өз бетінше шығармашылық жұмыс жасауына, теориялық білімін практикамен ұштастыруына мүмкіндік береді. Электронды оқулыққа оқу технологиялары жинақталған. Мысалы: ойын арқылы оқыту, блокты оқыту, тірек-сигналдар арқылы оқыту. Электронды оқулық арқылы студент көптеген қосымша материал алады, осы алған мәліметтерін компьютерден көргендіктен есінде жақсы сақтайды, өз бетінше жұмыс жасау қабілеті қалыптасады.

Қорыта келгенде, жаңа педагогикалық технология мен әдіс-тәсілдердің негізгі, басты міндеттері мынадай:

- әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу;
- білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеде тәрбиелеу;
- өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру, дамыту;
- аналитикалық ойлау қабілетін дамыту.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан -2050» даму стратегиясы
2. М.Валиева «Жаңа педагогикалық технологиялар» Әдістемелік нұсқау, 2002 жыл
3. Изденіс және даму перспективалары. Әдістемелік оқу құралы. Алматы, 2016жыл
4. Білім.Таным.Тәрбие.Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. 2016жыл
5. К.Бұзаубақова Жаңа педагогикалық технологияны меңгеру міндет.Қазақстан мектебі. №9-10. 2005жыл

ЖАҢАШЫЛ ОҚЫТУДЫҢ НӘТИЖЕЛІ ӨЗГЕРІСТЕРІ

Досжан Гүлсезим Қаламғалиқызы
Босназарова Балжан Саматовна

Ш.Берсиев атындағы Ақтөбе жоғары ауыл шаруашылығы колледжінің
арнайы пән оқытушылары

*«Сабақ – оқытушының педагогикалық мәдениетінің айнасы»,
А.Сухомлинский*

Қазіргі қоғам – жаңа ақпараттық технологиялар дәуірі. ХХІ ғасыр – ақпарат ғасыры, бүгінде ғылымның әр саласын дамыту ақпараттық жаңа технологияларды игеру мен тығыз байланысты екендігіне көзіміз жетуде.

Ғылымның жаңа бағыттарын меңгеру - өмір талаптарына сай болу деген сөз. Жаңа ғасырда даму мен гүлденудің, табысқа жетудің бірден-бір кілті білімде. Сондықтан да ақпараттық қоғам қойып отырған басты талаптардың бірі – ақпаратты меңгере алатын, жан-жақты білімді, жаңа білімдерді игеруге қабілетті, дербес шешім қабылдай алатын, икемді ұрпақ қалыптастыру.

Жаңа технологиялардың мүмкіндіктері өте мол, мұнда білім берудің мазмұны да, құрылымы да өзгерген. Мысалы, студенттер оқулықтағы берілген білімдермен шектеліп қалмай, неғұрлым терең әрі жан-жақты білімдерді тауып, игеруге ықпал етеді. Себебі, оқу үрдісі – бір орында тұрып қалмайтын, керісінше, үнемі өзгеріп, жаңарып отыратын құбылыс, сонымен қатар бүгінгі заман ағымы да күн сайын үздіксіз жаңару үстінде екеніне куә болудамыз.

Оқыту үрдісінде жаңа инновациялық технологияларының бағыттарының мынадай түрлеріне көңіл бөлген жөн: педагогикалық қарым-қатынас, проблемалық оқыту, деңгейлеп оқыту, моделдеу арқылы қарқынды оқыту, сатылай және дамыта оқыту жүйелері, бағдарламалық оқыту, компьютерлік оқыту. Оқыту үрдісінде пән бойынша ғылыми мағлұматтармен хабардар етудің және оларды зерттеу жолдары туралы берілетін әдістемелік кеңестер пәнге деген қызығуды арттырады, білім, білік және дағдыны қоғамға пайдалы еңбекте қолдана білуге үйретеді. Нәтиже жұмыстарын орындау кезінде пән бойынша алған білімін толықтыра түседі, өз бетінше дәлелді тұжырымдар жасауға бейімделеді және сол пәннің қоғамдағы, азамат алдында тұрған сан-салалы өзекті мәселелерді шешудегі маңызын түсінеді.

Оқытудың қазіргі жаңа технологияларын меңгеру және студенттердің психологиялық жас ерекшеліктеріне сай келтіріп, сабақ үрдісіне ендіру мол ізденушілікті талап етеді. Әрине, оқытушы әрбір сабағын мазмұнды құрып, жаңа технологиямен сабақ беріп отырса, студенттердің терең әрі тиянақты білім алуына жол ашылады. Сондықтан да қазіргі ұрпақты білім нәрімен сусындатуда жаңа технологияның алатын орны ерекше. Жаңа технологияны

меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адам қалбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытуға көмектеседі.

Бүгінгі таңда Қазақстанның дүниежүзілік білім кеңістігіне ену қажеттілігі көтеріліп отырған кезеңде білім беру мәселесін, әдіс-тәсілдерді инновациялық үрдістермен алмастыру арқылы жалпы білім сапасын арттыру көзделген. Осы орайда әрбір мұғалім озық технологияларды терең талдаудан өткізіп, өзіне тиімдісін таңдауы керек. Сонау ХХ ғасырдың басында Ж.Аймауытов: «Сабақ беру – жай үйреншікті нәрсе емес, ол – жаңадан жаңаны табатын нәрсе» деген екен. Бұл баяндамада оқуда және оқытуда заманауи озық технологияларды қолдану тиімділігі жайлы айтылады.

Білім беру нәтижелеріне табысты қол жеткізуді, алған білімін оқу және практикалық қызметте пайдалана алуын қамтамасыз ететін логикалық, конструктивті және сыни тұрғыда ойлау негіздерін қалыптастыру үшін оқытудың тиімді нысандарын енгізіп сабақ өткізу.

Әр оқытушы өз сабағының –көшбасшысы. Ал көпші дұрыс бағытта білу ол шеберлігіне байланысты. Жалпы менің оқытудағы өз міндетім оқушыларды өз бетімен жұмыс жасауға тәрбиелеу, үйрету, шығармашылық қабілеттерін дамыту, оқу жазу, математикалық сауаттылықтарын арттыру. Сондықтан сабақта оқушылардан жиі тақырып бойынша жеке,жұптық,топтық жұмыс яғни пирамидалық тәсіл түрлерін алып отырамын.

Жаңа педагогикалық технология мақсаты – оқытуды ізгілендіруі, яғни оқу құралдары студенттердің өздігінен танымдық іс-әрекетін жүргізе алатындай болуы керек. Жаңа педагогикалық технология түрлері өте көп.

Ойын технологиясы. Педагогикалық ойындар технологиясы дегеніміз педагогикалық жұмысты ойын түрінде ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерінің жиыны. Ойын түріндегі жұмыстар сабақ үстіндегі қолайлы деген жағдайларда пайда болып, студенттерді қызықтырушы құрал ретінде қолданылады.

Проблемалы оқыту технологиясы. Проблемалы оқыту – мұғалім басшылығы мен қиын мәселелерді туғызу және студенттердің белсенді түрде өз беттерімен мәселелерді шешу. Қорытындысында олардың ойлау қабілеттері дамып, шығармашылық іскерліктері мен дағдылары қалыптасуына жағдай жасайды.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы. Мақсат пен міндеттердің орындалуы мынадай ұзақ жоспарлар арқылы іске асады:

- ассоциация;
- бірлестік қызмет;
- көзқарасын талдау мен дәлелдеу түрінде қорғау. Бұл технология бойынша:
- оқу үрдісінде қызығушылық артады;
- оқушының өз бетімен білім алуына мүмкіндік беруі туады;
- оқушының ақпараттық тіл байлығы жетіледі.

Деңгейлік саралау технологиясы. Саралау оқыту технологиясы, оқыту процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді. Сыныпты, топтарды оқытуға әртүрлі қолайлы жағдай туғызуды қажет етеді; әдістемелік педагогикалық-психологиялық және ұйымдастыру-басқару шаралары біріктіріледі.

Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді.

Жекелеп оқыту технологиясы. Жекелеп оқыту – оқу процесін ұйымдастырудың мына түрлері мен үлгілерін қарастырады.

- оқытушы бір ғана студентпен жұмыс істейді;
- студент тек оқу құралдары мен өзара қатынаста (оқулықтар, компьютер, т.б) болады. Жекелік оқудың басты жетістігі студенттің қабілетімен оқу қызметінің желісін әдісі мен мазмұнын өз қабілетіне қарай бейімдеуіне мүмкіндік береді.

Топтық технология. Бұл топта оқу жұмысын ұйымдастырудың үшінші және төртінші деңгейі. Бұндай жұмыс белгілі-бір тапсырманы бірлесіп шешуі үшін сыныпты уақытша

топтарға бөлуді қажет етеді. Студенттің өзіндік ерекшеліктерін ескеріп, бірлесіп үйренуге мүмкіндік береді.

Келер ұрпақ алдында зор жауапкершілік жүгін арқалап келеміз. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы, бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрінеді. Дүниежүзілік озық тәжірибелерге сүйеніп, жаңа типті оқыту, яғни әр баланың табиғи қабілетін дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасай отырып, оны жан-жақты дамыту керек. Қазіргі білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас пайда болып, оқытудың жаңа технологиясы өмірге келді. Яғни педагогикалық технология ұғымы іс-әрекетімізге кеңінен еніп, қолданылуда

Пайданылған әдебиеттер:

1. Портал материалдары
2. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы
3. С. Мерсейтова Ізденіс оқыту ретінде, оқыту ізденіс ретінде
4. «Қазақстан-2050» Стратегиясы

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІ

Досбатыр Бітеген Тынымбайұлы
Мейрам Шайза Пашубайқызы

Шағалалы ауылы, «Жоғары агротехникалық колледж» МКҚК
Kazak_87kz@inbox.ru

Бұл доклад заманауи білім беру жүйесін құру барысында орындалуға тиіс іс-шаралар мен мақсат-міндеттерді баяндайды.

Түйін сөздер: аграрлық сала, астықты сақтау және қайта өңдеу, Agroskills, демонстрациялық емтихан, ҰБТ, педагог.

Кіріспе.

XXI ғасыр – жаңа технология мен ақпараттандыру ғасыры. Қазақша айтқанда: жанымыздан оза шауып бара жатқан басқа дамушы елдердің шаңын қауып қалып қоймау ғасыры.

Бірақ бұл бәрі бірдей блогер, ақпараттанушы болсын деген сөз емес. Дәл қазір қажеттілікке сай білім беру – білім мазмұнының жаңаруымен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Бұл үрдіс тікелей өндірісте, оқу-өндірістік комбинаттарда, оқу орталықтарында, курстарда және жұмысшылар мен қызметшілерді даярлайтын басқа да оқу-өндірістік құрылымдарда да кадрлар кәсіпке даярланады. Орта кәсіптік білім оқушыларға колледждерде беріледі, мұнда кәсіптік білім беру ісі арнаулы орта білім берумен ұштастырыла жүргізіледі және ол орта кәсіптік білімі бар мамандарды даярлауға бағытталған.

«Тақпақтан гөрі мақал маңызды, шымыр келеді» - деп А.Байтұрсынұлы айтқандай, сөзден іске көшеін уақыт келді.

Зерттеу материалдары мен әдістері

«Өнер-білім бар жұрттар тастан сарай салғызды, айшылық алыс жерлерден көзді ашып-жұмғанша: жылдам хабар алғызды»- деп ағартушы атамыз Ы.Алтынсарин айтқан қанатты сөз әлі күнге өз құндылығынан айырылған жоқ. Себебі, күн өткен сайын ғылым, техника мен технология жарыса даму үстінде. Жер шарындағы үлесі 9-шы орынды алып отырған Қазақ елі үшін де қазіргі уақытта басқа дамушы елдерден қалмай, иық тірестіре алға жылжу заман талабы болып отыр.

Адамзат екі түрлі азықты тұтынады: ет және нан! Ал нансыз өмір жоқ екені әмбеге аян! Адам баласы наннан бас тартпайынша нан саласындағы мамандықтарға сұраныс азаймақ емес. Керісінше, заман талабына сай дамып, жетіліп, көркейе түседі.

Аграрлық салаға кәсіптік білімі бар мамандарды тарту заман талабы. Ол мамандар қойылатын талаптарға дайын болуы керек. Ол талаптар:

- Ең бірінші қазақ тілін жетік меңгерген және ағылшын, орыс тілдерінде де еркін оқып-сөйлей алуы керек;
- Өз елінің патриоты болу керек; (Ел мен үшін не істей алады деп емес, Ел үшін мен не істей аламын дейтін маман)
- Өзі оқып бітірген мамандығына деген махаббаты шексіз болуы керек;
- Сол мамандықты оқып, үйреніп ғана қоймай әрі қарай жетілдіріп-дамытып әкете алатын қауқары болу керек;
- Ақпаратты коммуникациялық технологияларда (АКТ) және мамандыққа байланысты автоматтандырылған жүйелерде (АЖ) сауатты жұмыс жасай алатын болу керек;

Ал, біліммен және жұмыспен қамтушы тарап (ТЖКОББ ұйымдары, мемлекет) «Ұлым дейтін ел болмаса, елім дейтін ер қайдан шықсын» дегендей, жас мамандардың жағдайын жасау, қызықтыру керек. Ол дегеніміз:

- Шет алден келіп жатқан заманауи қондырғыларға қазақ тілін енгізу;
- Қымбат болса да заманауи қондырғыларды сатып алу (студенттерге қолмен ұстап көруге, жұмыс жасауға, әрбір деталдарын зерттеуге мүмкіндік беру);
- Аграрлық саладағы қызметкер кадрларды жасарту;
- Электрондық ресурс қорына (интернет) қазақ тілінде сапалы, сауатты материалдар жүктеу;

Зерттеу нәтижелері

Қазақстандық жастар заманнан қалып бара жатқан жоқ, тек оларды дұрыс бағытқа бұратын жүйе мен материалдық демеушілік өз деңгейінде жұмыс істей алмауда.

Дегенмен, жасалып жатқан жемісті жұмыстар да аз емес. Соның дәлелі: соңғы уақытта жақсы үрдіске айналған ТЖКОББ ұйымдарындағы өтіп жүрген AgroSkills чемпионаты. AgroSkills чемпионаты арқылы студенттер мамандық бойынша компетенцияларды жете танып, терең меңгеріп, білім мен біліктіктерін шыңдауда. Осы чемпионаттың арқасында колледждерімізге заманауи қондырғылар келуде. Техникалық база жаңаруда. Оқытушылар мен студенттер басқа өңірдегі колледждерге жарысқа барып, тәжірибе алмасып, танысып, мамандықтары бойынша білімдерін жетілдіру үстінде.

Ақмола облысы, Зеренді ауданы, Шағалалы Жоғары агротехникалық колледжі «Элеватор, ұн тартатын, жармалық және құрама жем өндірісі» мамандығы бойынша мамандар даярлайды. Бұл мамандық аты айтып тұрғандай бірден 3-4 кәсіптік білім беріп шығарады. Ақмола өңірінде бұл мамандық жалғыз болғандықтан Агрономия мамандығын дайындайтын колледждермен өзара ұқсас компетенциялар (Астықтың және оны өңдеуден алынған өнімдердің сапасын анықтау құзыреті) бойынша AgroSkills чемпионаттарына барып, қатысып жүрміз. Нәтижеміз жаман емес.

Биылғы оқу жылында WorldSkills 2022 жұмыс кәсібі мен шеберлік дағдысының беделін арттыруды көздейтін чемпионатқа біздің колледж 17 құзіреттілікке қатысты. Тәлімгерлер мен қатысушылар өз күштерін кәсіби деңгейде сынады. Сайыс нәтижесі бойынша «Астықтың және оны өңдеуден алынған өнімдердің сапасын анықтау» құзіреттілігінен Махамбетова Мадина Хасиевна студенті Маленьких Кристина І дәрежелі дипломмен және медальмен марапатталды, «Электромонтаждық жұмыстар» құзыреттілігінен Жанекеев Асылжан Сахтагановичтің студенті Қабіболла Еламан І дәрежелі дипломмен және медальді иеленді, «Өндірістік автоматика» құзіреттілігі бойынша Оспанов Арман Даулеткановичтің студенті Свистунов Денис І дәрежелі дипломды және медальді қоржынына салды. Қола медальді «Ауылшаруашылық көлігін жөндеу және қызмет көрсету» құзіреттілігі бойынша Балтин Мурат Айдарханович студенті Қойбағаров Еламан иеленді.

Солтүстік Қазақстан облысының «Жәлел Қизатов атындағы жоғары ауылшаруашылық колледжінде» «АГРОНОМИЯ» құзіреттілігі бойынша өткен AGROSKILLS-2022 өңірлік чемпионатында Маленьких Кристина және Койбағаров Батырбек пен Кашкаров Даниил командалық жұмыста өз бақтарын сынаған болатын. Сайыс нәтижесінде: Маленьких Кристина 2 дәрежелі дипломымен, Койбағаров Батырбек пен Кашкаров Даниил командалық жұмыста 3 дәрежелі дипломға иеленді. Студенттерді дайындағын тәлімгерлер «Астықтың және оны өңдеуден алынған өнімдердің сапасын анықтау» құзіреттілігі бойынша Махамбетова Мадина Хасиевна, «Слесарлық іс» құзіреттілігі бойынша Абуов Азиз Ғабиденұлы.

Алайда, бұл мамандық (Элеватор, ұн тартатын, жармалық және құрама жем өндірісі) астық сапасын анықтаудан басқа: сызбалармен технологиялық жүйелермен, есептермен қамтылған. Алдағы уақытта жаңадан, күрделі құзірет дайындап, Республика бойынша осындай мамандықтарды оқытатын колледждермен AgroSkills чемпионатын өткізу ойда бар. Сол мақсатта осы конференцияға қатысып отырған ұқсас мамандық бойынша білім беретін әріптестерге үндеу жариялаймын. Ол үшін матриалдық базаны әлде де толықтырып, жаңарту керек.

Және екінші көңіл көншітетін жұмыс: оқу жылының аяғында ұйымдастырылып жүрген демонстрациялық емтихандар. Байырғы білім беру үрдісінде Мемлекеттік емтихандар билет жүзінде өткізілді. Онда 2 теориялық сұрақ және 1 зертханалық жұмыс болды. Емтиханнан сәтті өту үшін студенттер дәрістерді жаттап, 1-2 билетке ғана дайындалумен шектеліп жүрді. Ал қазіргі қолданысқа еніп жатқан демонстрациялық емтиханда студент айтып тұрған сөзін іспен көрсетеді. 3 немесе 4 жыл бойы алған, жинаған білімін тек сөзбен емес, іс жүзінде жасайды. Бұл жерде негізгі мақсат: студент жұмысын білмесе оқудан шығару немесе төмен бағалау емес. Қайта оған демеушілік жасап, қателігін өз қолымен дұрыстату, болашақ маман ретінде шыңдау, жауапкершілігін ұғындыру. Бұндай шара өз кезегінде жақсы нәтижесін көрсетуде. Атап айтсам, Элеватор, ұн тартатын, жармалық және құрама жем өндірісі» мамандығын оқып бітіріп жұмысқа тұрған студенттер ол жақта өздерін кәсіби маман ретінде жақсы қырларынан көрсетіп жүр. Себебі өндірістегі жабдықтар мен қондырғылар колледжімізде де бар және олармен кәнігі маман ретінде қалай жұмыс істеу керек екенін біледі. Жұмыс беруші тараптан әрдайым жақсы пікірлер естіп жүрміз.

Демнстрациялық емтиханға 20 колледж студенті қатысты, учаскеде бір уақытта 5 адам жұмыс істеді. Екі күн ішінде студенттер 2 модуль бойынша тапсырмаларды орындады: 1-ші күн: 1-ші модуль (1.1, 1.2, 1.3.); 2-ші күн: 2-ші модуль (2.1, 2.2, 2.3). 1-ші модульді аяқтауға – 3,5 сағат, 2-ші – 4,5 сағат берілді. Барлық модульдер бойынша тапсырманың жалпы ұзақтығы 11,5 сағатты құрады. Тапсырмалардың мазмұны: 1-модульде: Шикізатты қабылдау, тіркеу, үлгі алу жұмыстары жасалды. 2-модульде: колледж зертханасында үлгілерді бөлу әдістері, үлгінің сандық және сапалық қасиеттерін анықтау жұмыстарын жүргізді.

Демонстрациялық емтиханға қатысушылар тәжірибелік дайындықтың әртүрлі деңгейлерін көрсетті. Көптеген қатысушылар жұмыс процесін жоспарлай алды және жоспарға сай жұмыс ұйымдастыра білді, жұмысқа басымдық бере алды, жабдықтың жаңа және қосымша түрлерінде жұмыс істеу идеясына ие болады. Қатысушылар көп әбігерге түспей, сенімді жұмыс жасады. Астықтың сапасын дәл уақытында анықтай алды. Жалпы, емтихан кезінде студенттерде қиындықтар мен төтенше жағдайлар болған жоқ. Барлық оқушылар тапсырманы толық орындады. 20 студенттің 2-уі – «5», 16-сы – «4», «3»-ке 2 адам емтихан тапсырды. Демонстрациялық емтихан нәтижелері бойынша студенттер «Астықтың және оны өңдеуден алынған өнімдердің сапасын анықтау» құзіреттілігі бойынша» құзыреттілігі бойынша WorldSkills Russia стандарттары бойынша дағдыларды меңгергенін растайтын құжаттар – Skills Passports алады.

Демонстрациялық емтихандар өткізу барасында жұмыс беруші тараптардан комиссия мүшесі ретінде мамандарды шақырудың маңызы зор. Ол маман емтихан барысында

студенттердің қай сала жағына көп мән беретінін, қай сала ақсап жатқанын дәл, нақты байқап отырады. Емтихан соңында оқытушылармен бірге өтетін дөңгелек столда өз ойын ортаға салады, пікірлеседі. Және студенттердің қарымына қарай өз жұмыс орнына қажетті болашақ маманды да таңдау мүмкіндігі бар.

Осындай нәтижелі, жемісті жұмыстар әрі қарай өрбіп, жалғасу үшін оқытушылардың да тигізетін шарапаты мол. Себебі оқытушы колледж бен өндірістің, студент пен кәсіби маманның ортасындағы алтын көпір. Сол себепті педагогтар да заман талабына сай болуы әсте керек жәйт. Педагог студент айнасы деп бекер айтылмаған. Әсіресе кәсіптік білім беру ұйымдарындағы аграрлық саладағы жұмыс істеп жүрген педагогтерге артылатын жүк салмақты. Педагог болашақ аманды жете дайындау үшін бірінші өзі сол саланы түсініп, меңгеруі тиіс. Кәсіби мамандар жетіспеушілігі қазіргі уақытта көрініс тауып жүр. Сол себепті өндірістен мамандарды педагогтық жолға тарту жұмыстары жүргізілуде. Білім және Ғылым министрі Асхан Айтмағанбет осы жұмысқа баса назар аударуда. Себебі, халқымызда: «Көп өмір сүргеннен емес, көпті көргеннен ақыл сұра»- деген даналық сөз бар.

Әрине, педагог тек кәсіби маман ғана емес, ол психология, педагогика жағын да білу тиіс. Осы орайда КЕАҚ «Талап» қоғамының Білім басқармасымен бірге ұйымдастырып жүрген біліктілікті арттыру курстары өз кезегінде жемісін беруде. Педагогтер курстарға бару арқылы біліктілігін жаңартады, еселейді, көзқарасы кеңейеді, жұмыс жасау жеңіл болады. Және жаңа ортамен танысып, пікірлесіп, сұрақтарына жауап ала алады. Одан бөлек жақында қолға алынған ҰБТ да педагогтардың кәсіби шеберліктерін шыңдап жүргені анық. Әрине, бұл ҰБТда тек тест жүзінде болғандықтан теориялық жағынан берер пайдасы мол. Одан бөлек, іс жүзінде шыңдалу үшін жасалу тиіс жұмыстар да болуы керек. Мысалы: жылына 1 немесе 2 рет өндіріс орындарына барып тәжірибелік жұмыстар жасаса, қандай да бір ғылыми жұмыстарды қолға алса. Ол ғылыми жұмыстар бұрын жасалған, ашылған тақырып болса да қайта қарап, жетілдіріп, жаңартуға болады. Сол арқылы тың идеалар шығады. Ол үшін педагогта құлшыныс, жұмыс орнынан демеушілік жұмыстар болу шарт.

Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстазға үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты ізденетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу-ұстаздың қолында. Жаңа бағдарлама мұғалімдерге қазіргі заманға оқыту әдістерін жеті модуль арқылы ұсынады.

1. Білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдер. 2. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету. 3. Білім беру үшін бағалау және оқуды бағалау. 4. Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаоану. 5. Талантты және дарынды балаларды оқыту. 6. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай білім беру және оқыту. 7. Білім берудегі басқарушы және көшбасшылық. Астықты сақтау және қайта өңдеу саласында астықтан көп жанама өнімдер, қоспалар бөлініп алынады. Осы кезге дейін оларды қоқыс ретінде қарап келді. Ал қазір оларды шикізат ретінде танып, олардан қайта өңдеу арқылы өнім алуға болатыны дәлелденуде. Мысалы, бір ғана бидайдан үш сұрпты ұн түрлерін, кебек алып қалғанын қоқысқа жіберсе; қазір сол қоқысты немесе кебекті қайта өңдеу арқылы тағы да ұн алуға болатыны анық болды. Соңғы жылдары біздің елімізде ҚР Білім және Ғылым министрлігі және ҚР ауылшаруашылық министрлігі желісі бойынша жануарлар мен өсімдік қалдықтарын терең өңдеу (барда және т.б.) тақырыбы бойынша қаржыландырылатын көптеген ғылыми жобалар табысты іске асырылуда. Спирт алу барысында қолданылған дақылдың қалдығын «Барда» дейді. Барданы халық мал азығы ретінде пайдаланады. Енді сол қалдықтан қайта өңдеу арқылы өнім алу үшін ғылыми жұмыс жүргізілуде. Атып айтсам: Нұрсұлтан қаласында өзім магистрлік білім алып шыққан білім ордасы Сәкен Сейфуллин атындағы аграрлық университетте оқытушылар мен студенттер ғылыми-зертту жұмыстарын жасауда. Осы жобаларды зерттеу саласы қант өнімдерін (декстриндер, мальтодекстрин, лимон қышқылы, глюкоза және т. б.), энергия өнімдерін (биоэтанол, биометан, биодизель, биодизель және т. б.) алуды қарастырады.

Қорытынды.

Қорыта келгенде, біз де ешкімнен кем емеспіз. Артымызда ғасырдан ғасырларға созылып жатқан арқа тірер терең тарихымыз бар. Қазір қолымызда мол ресурстар, кең байтақ жер, заманайу қондырғылар, теория-тәжірибе шаш-етектен. Енді тек алдымызға дұрыс таңдау жасап, сол таңдауды жүзеге асыру үшін мақсат пен міндет қойып, қатарымыздан қалмай, қажып-талмай, аянбай терлеп жұмыс жасау ғана қалды. Ол үшін біреудің ашқан жаңылығы мен жасаған жұмысына ғана малданбай; өзіміздің білім мен ғылымды дамытып, ойдан ой тудырып, жоқтан бар жасап; ұлттық құндылықтарымызды ескере отырып, бірлігімізді бұзбай тірлік жасауымыз керек.

Әдебиеттер: интернет желісі, өсімдік шаруашылығы негізінде астықтану. (Ә.І.Ізтаев, С.Б.Ермекбаев). Педагогика және психология журналы

ДИСТАНЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Е.В. Брагина

Костанайский колледж автомобильного транспорта, преподаватель

Ключевые слова:

дистанционное обучение, образовательный контент система Moodle, электронно-образовательные ресурсы, профессиональное образование.

Одним из важных результатов применения ИКТ в сфере образования является дистанционное обучение. Наиболее эффективным дистанционное обучение стало с появлением компьютерных средств обучения и сетей телекоммуникаций. Главной особенностью этого этапа развития дистанционного обучения являются использование интерактивных обучающих программ и наличие оперативной обратной связи между студентом и преподавателем. Применяемые в дистанционном образовании информационные технологии можно разделить на три группы: В совокупности они и образуют технологии дистанционного обучения:

- технологии представления образовательной информации;
- технологии передачи образовательной информации;
- технологии хранения и обработки образовательной информации.

В дистанционном обучении должны соблюдаться следующие принципы.

- Процесс обучения строится в основном на самостоятельной познавательной деятельности студента.
- Познавательная деятельность студента должна носить активный характер.
- Дистанционное обучение должно быть личностно-ориентированным.

Эффективность дистанционного обучения зависит от качества используемых материалов (учебных курсов) и мастерства педагогов, участвующих в этом процессе. К таким системам относятся WebTutor, Competentum, Moodle и ряд других. На наш взгляд, наиболее перспективной и универсальной системой, разработанной специально для дистанционного обучения, является свободнорааспространяемая платформа Moodle. Данная образовательная платформа предоставляет широкий спектр возможностей для полноценной поддержки процесса обучения, предлагает разнообразные способы представления учебного материала, проверки знаний и контроля успеваемости. Отличительной особенностью дистанционного обучения в системе Moodle является интерактивность (постоянное системное взаимодействие), что создает комфортную образовательную среду для сотрудничества преподавателя и студентов. Для этого в курсе используются различные форумы и чаты, где студенты и преподаватели обмениваются сообщениями. Каждый дистанционный курс в системе Moodle максимально стимулирует интерактивное взаимодействие между студентами и преподавателями, между самими студентами, а также между студентами и учебным материалом для повышения качества

обучения и мотивации. Костанайский колледж автомобильного транспорта использует образовательную платформу Moodle с 2012 года. На конец учебного 21-22 года было создано 479 учебных курсов, преподавателями, мастерами п\о. Все преподаватели и студенты имеют учетные записи, которые они используют на весь период обучения в колледже.

Главными целями внедрения платформы:

- обеспечить учебный процесс учебными, учебно-методическими, справочными и др. материалами, повышающими качество подготовки будущих специалистов;
- актуализировать, систематизировать УМК доступный для студента в любое время;
- повысить эффективность управления самостоятельной работой студентов;
- возможность регулярного мониторинга работы студентов с помощью просмотра статистики посещений и работы со средой дистанционного обучения;
- организовать обратную связь в работе с обучающимися, т.к. система поддерживает обмен файлами любых форматов - как между преподавателем и студентом, так и между самими студентами;

Как система взаимодействия между педагогами и студентами, Moodle решает следующие задачи:

- создание и управление дистанционным курсом;
- управление пользователями внутри курса;
- дифференцированный доступ для участников образовательного портала;
- отслеживание выполнения учебных элементов - как педагогом (создателем курса), так и студентом;
- публикация учебных материалов различного формата: графики, тексты, аудио, видео, гиперссылки, учебные тренажеры LearningsApps, тестовые задания и др.
- на период пандемии были подключены сервера к конференций BigBlueButton, что позволило перевести учебно-воспитательный процесс полностью на онлайн режим это позволило, проводить ежедневно онлайн-уроки, заседания, совещания и т. д

Используя возможности информационно-коммуникационных технологий преподаватели, могут самостоятельно проявлять собственное творчество в своем учебном курсе, разрабатывают фрагменты курса различными способами, разделяют объем материала на дидактические единицы: Все эти комплексы содержат:

- рабочую учебную программу, календарно-тематический план;
- тексты лекций /или учебное пособие, разработанное преподавателем (электронные учебники) с мультимедийным сопровождением занятий;
- практические задания в виде рабочих тетрадей и задания с возможностью загрузки файлов на сервер;
- материалы для организации самостоятельных и контрольных работ;
- контрольно-измерительные средства обучения;
- методические указания по дисциплине, выполнению курсовых и дипломных работ;
- экзаменационные материалы;
- программы практик.

Каждый электронный курс, размещенный в Moodle, реализует функциональные возможности:

- круглосуточный доступ студентов и преподавателей к учебному контенту по изучаемым дисциплинам;
- поддержка общения преподавателя и студента в режимах on-line (чат, видеоконференции) и off-line (форум, отзывы на выполненные задания, обмен сообщениями по внутренней почте Moodle);

- возможность осуществления текущего и рубежного контроля знаний посредством автоматизированных тестирующих комплексов, проверки и оценки индивидуальных заданий.

Как один из примеров учебного курса хотелось бы представить вашему вниманию один из моих учебных курсов по общеобразовательным дисциплинам «Иностранный язык» [2] К курсу подписаны все студенты 1 курса около 250 чел. Курс включает в себя 9 разделов (согласно РУП). Каждый раздел имеет теоретический материал, задания для самостоятельного выполнения, тренажеры LearningsApps и др. (для закрепления материала), тестовый материал (Рис 1)

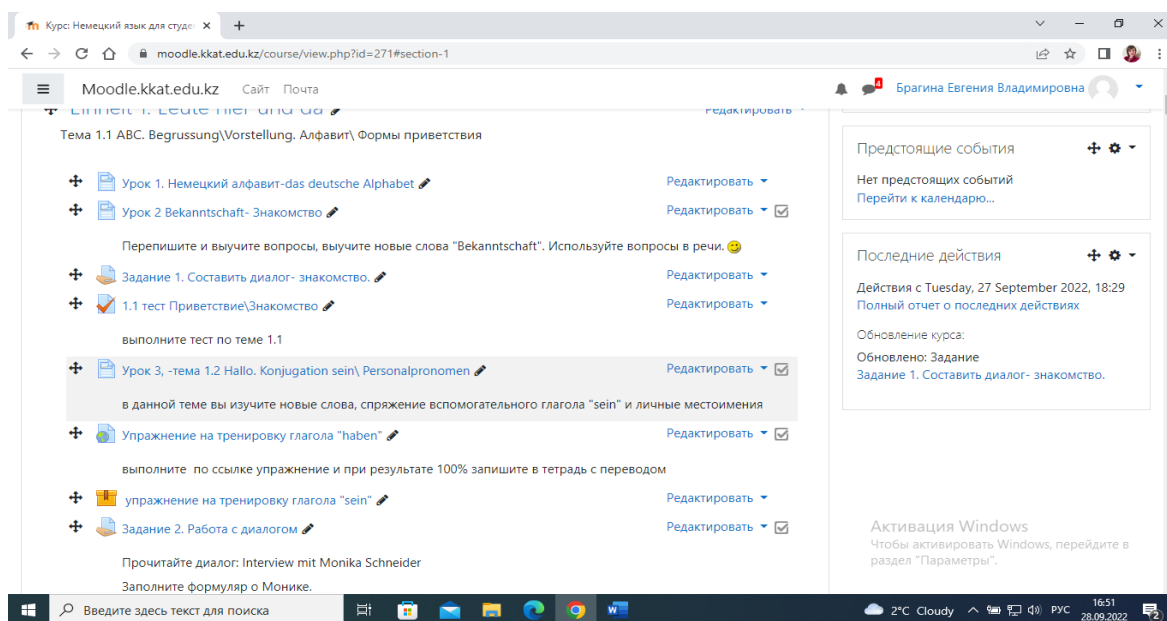

Рис 1

Одним из достоинств системы Moodle является активное ее использование в тех ситуациях, когда обучающимся необходимо самостоятельное освоение материала в случае пропуска занятия, а также устранение пробелов путем повторения, предоставляется возможность лучше сориентироваться в общем объеме и содержании изучаемого материала, что обеспечивает своевременное его закрепление. Статистика мониторинга учебной деятельности студентов накапливается, обобщается и систематизируется. В частности, Moodle создает и хранит портфолио каждого обучающегося: все сданные им работы, оценки и комментарии преподавателя, сообщения на форуме, контроль за посещаемостью и активностью студентов, время их учебной работы в Сети.

Одной из самых распространенных форм контроля знаний является тестирование. В системе Moodle очень быстро и легко можно получить результаты студентов. После прохождения теста студент получает свой результат, возможность просмотреть свои ответы и сравнить их с правильными. Выполненное задание студент загружает на сервер, преподаватель проверяет его и либо оценивает, либо отправляет на доработку, комментирует и делает выводы об эффективности проведенного обучения.

Таким образом: использование системы Moodle в учебном заведении позволяет не только интенсифицировать обучение студентов, но и закладывает прочную основу их дальнейшего постоянного самообразования. Вместе с тем активное использование Moodle требует большой организационной работы для большей эффективности. педагогические возможности и особенности дистанционного обучения складываются из специфики среды обучения, особенностей взаимодействия в этой среде и организации информации в условиях виртуального взаимодействия, в нашем колледже - это через систему Moodle и другие

платформы. Эти особенности определяют организацию данной формы обучения, применяемые средства и методы, а также формы контроля и оценочную деятельность. В настоящее время информационные технологии и виртуальная среда обладают большим потенциалом в развитии технического и профессионального образования, у педагогов колледжей можно сказать с уверенностью сформированы такие новые качества как инициативность, инновационность, гибкость, динамизм, конструктивность и мобильность.

Список литературы:

1. Никулина Т.В. Электронное и дистанционное обучение: сущность и качество//Theoretical & Applied Science. 2015. № 1 (21)
2. <https://moodle.kkat.edu.kz/>

СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ МОДУЛЕЙ

О.С. Скобелева

Рудненский политехнический колледж, г. Рудный

Ключевые слова: педагогическая технология, цифровая технология, информационно – коммуникационные технологии

В научно-педагогических работах встречаются различные определения понятия «педагогическая технология»:

«Педагогическая технология» – это такое построение деятельности учителя, в котором входящие в него действия представлены в определенной последовательности и предполагают достижения прогнозируемого результата.

«Педагогическая технология» – продуманная во всех деталях модель педагогической деятельности по проектированию, организации и проведению учебного процесса с безусловным обеспечением комфортных условий для обучающихся и учителя.

«Педагогическая технология» – система функционирования всех компонентов педагогического процесса, построенная на научной основе, запрограммированная во времени и в пространстве и приводящая к намеченным результатам.

Слово «технология» происходит от греческих «*techne* – искусство, мастерство» и «*logos* – наука, закон». То есть дословно получается «технология» – наука о мастерстве.

Педагогическую технологию можно разделить на две технологии: обучения и воспитания.

Технология обучения проектируется под конкретную педагогическую концепцию обучения, в основе которой лежит определенная методологическая позиция преподавателя, последовательность педагогических операций, взаимодействий, которые выдержаны в соответствии с намеченными целями и ожидающие конкретного ожидаемого результата обучения.

Общепринятой классификации педагогических технологий в педагогической практике не существует. В современном образовании на первом месте стоит индивидуальность обучающегося, как субъекта образовательного процесса, и его учебная деятельность. Поэтому среди приоритетных технологий выделяют проектную технологию (научно-исследовательская работа), игровые технологии, проблемное обучение, активные и интерактивные технологии, технологии развивающего обучения, информационно – коммуникационные технологии (ИКТ).

Еще совсем недавно (до перехода на дистанционное обучение) для реализации учебной деятельности обучающихся во время изучения профессиональных модулей и повышение результативности образования по специальности «Техническая эксплуатация, обслуживание и ремонт электрического и электромеханического оборудования (по видам)» я применяла ИКТ.

Применение информационно – коммуникационных технологий позволяет преподавателю повысить активность и результативность процесса обучения, а для обучающихся расширить и углубить свои знания, научиться работать с компьютером, научиться применять ИКТ в повседневной жизни.

Информационно-коммуникационные технологии – это совокупность процессов, методов поиска, сбора, хранения, обработки, предоставления, распространения информации и способы осуществления таких процессов и методов [1].

Изучение профессиональных модулей с помощью ИКТ позволяет обучающимся размышлять и принимать участие в разработке структурных составляющих (этапов) занятия, что способствует повышению интереса обучающихся к изучению данного модуля.

Современные интерактивные уроки с применением презентаций мультимедийных, онлайн тестов, обучающих игр и программ, учебного и наглядного материалов, электронных учебников, каталогов, глоссарий, позволяют обучающимся расширить свои знания, повысить интеллектуальный уровень, сформировать навыки самообразования, упростить решение лабораторно-практических заданий.

ИКТ открыли колоссальные возможности для конструирования и преподнесения иллюстративного материала. Восприятие информации – значительный этап изучения нового учебного материала или закрепление уже пройденной темы, от этого этапа зависит формирование новых понятий и понимание их смысла.

На сегодняшний день существует большой выбор средств информационных технологий, доступных преподавателю:

- офисные технологии (MS Word, MS Excel, Power Point и др.), которые позволяют создавать программные продукты для обучения профессиональным модулям и организовывать проектную деятельность обучающихся;

- образовательные ресурсы сети Интернет;
- электронные образовательные ресурсы.

Использование ИКТ на своих занятиях позволяет мне как преподавателю использовать такое средство обучения, как наглядность (разделка кабеля, применение и устройство различных приборов и т. д.), что обеспечивает усвоение основных понятий учебного материала и способствует повышению профессиональной компетентности обучающихся.

Применение ИКТ дает и новые возможности дидактики, связанные с наглядностью учебного материала, дает возможность представить и увидеть процессы, действия, которые к тому же трудно продемонстрировать другими способами на занятиях.

А для обучающихся применение ИКТ позволяет развивать интерес к обучению, или к конкретному профессиональному модулю, предоставляет больше возможностей для участия в коллективной работе, развитию личных и социальных навыков.

ИКТ в обучении выполняет образовательную, развивающую и воспитательную функции.

Образовательная функция формирует профессиональные компетенции.

Развивающая функция формирует творческий потенциал, критическое мышление, креативность.

Воспитательная функция формирует взаимоотношение с окружающим миром, с его эстетическими, нравственными, этическими и правовыми нормами.

Основным качеством информационно – коммуникационных технологий является их мобильность, способность быть одновременно основной структурной составляющей в организации любого занятия при изучении профессионального модуля, а также быть основой

при создании общего электронного образовательного ресурса профессионального модуля (электронный УМК модуля).

Главными требованиями к информационно – коммуникационным технологиям в процессе обучения с целью повышения познавательной деятельности обучающихся во время обучения профессиональным модулям, являются:

- актуальность применения разнообразных дидактических материалов;
- определение места и характера демонстраций на занятии;
- выборе наиболее доступных форм объяснения незнакомых и трудно усваиваемых понятий, словосочетаний, высказываний и т.п.
- введение в процесс обучения различных ИКТ, которые обеспечивают необходимое качество обучения;
- соответствие ИКТ дидактической цели проведения урока;
- предоставление обратной связи с обучающимися.

ИКТ расширяют возможности образовательной среды разнообразными программными средствами, методами развития креативности обучающихся. Применение ИКТ в системе образования актуализирует их коммуникативную составляющую.

Информационно – коммуникационные технологии создают большие возможности для развития современного образования, а также условия для реализации творческого потенциала преподавателя и обучающегося.

Современный преподаватель обязан учитывать в своей работе результаты постоянного и стремительного развития и совершенствования информационных, компьютерных технологий.

С переходом на дистанционное обучение мне пришлось немного перестроить свою работу. Я начала записывать видеолекции, потому что не все обучающиеся могли выйти на онлайн видеоконференцию в облачной платформе ZOOM (перебои с интернет-связью, какие-либо личные обстоятельства). И скачав по ссылке мои видеолекции обучающиеся могли просмотреть их в любое удобное время и не один раз.

Стала просматривать все возможные платформы для обучения, и для обучения себя, в том числе.

И тут уже на смену понятию «информационно-коммуникационные технологии» приходят понятия такие как «информационные технологии» и «цифровые технологии». В системе образования происходит процесс цифровой трансформации.

Цифровая трансформация образования – это не создание компьютерных классов и подключение к сети интернет, а формирование и распространение новых моделей работы образовательной организации. В основе лежат единство и взаимосвязь новых педагогических методов, успешно реализующихся в цифровой образовательной среде с использованием цифровых технологий, непрерывного профессионального саморазвития педагогов, а также новых цифровых инструментов, информационных источников и сервисов.

В условиях постоянных изменений, вызванных «Четвёртой промышленной революцией» и «Индустрией 4.0», растет потребность в непрерывном образовании и самообразовании, в мотивированной учебной работе обучающихся, которая необходима для овладения универсальными компетентностями, так называемыми 4К: креативность, критическое мышление, кооперация и коммуникация.

Цифровые технологии помогают подобрать траекторию обучения для каждого обучающегося, повысить объективность в оценивании и радикально снизить нагрузку на преподавателя.

Цифровые технологии, применяемые в образовательном процессе КГКП «Рудненский политехнический колледжа», которые использую я и мои коллеги на занятиях:

- создание электронных образовательных ресурсов: ментальные карты, интерактивные плакаты и упражнения, облако слов, облако тегов, Kahoot, Quizlet, интерактивные нелинейные презентации Canva, Prezi, с помощью онлайн-программы «Renderforest», Sway

[Calameo](#), [WordCloud.pro](#), [TEDed](#), [Classtime](#), QR-коды на занятиях: интересные задания, квесты, кодирование аудиозаписей,

– использование Web-ресурсов в работе преподавателя: технология Web-квест, цифровой сторителлинг, Screencast, Google Forms, Picktochart,

– цифровой учебно-дидактический инструментарий педагога.

Самый простой способ организации совместной работы – сервис [Padlet](#).

TED-Ed – выступления TED, организованные для образовательных нужд и систематизированные по темам с вопросами и тестами.

Конечно самый удобный для осуществления постоянной обратной связи онлайн-инструмент – это Google-формы. С помощью формы можно проводить различные опросы, викторины, предметные и межпредметные олимпиады, создавать анкеты, тесты.

Современные цифровые технологии помогают вовлекать обучающихся в учебный процесс, делает обучение наглядным и помогает развивать навыки 21 века: работать в команде, мыслить критически и творчески.

В настоящее время в колледже КГКП «Рудненский политехнический колледж» осуществляется смешанное обучение.

Смешанное обучение – это образовательная технология, в которой обучающиеся учатся частично через онлайн-обучение, с возможностью личного контроля времени, в сочетании с классической классно-поурочной системой.

Не все обучающиеся учатся одинаково. На усвоение одного и того же материала разным обучающимся необходимо различное время, и делают они изучение материала по-разному. И эти две части смешанного обучения взаимосвязаны. Работа в кабинете с офлайн должна быть продолжением работы обучающихся в онлайн и наоборот.

И основная педагогическая задача преподавателя – соединить эти две части смешанного обучения.

При этом преподаватель должен построить занятия так, чтобы часть учебной работы в формате онлайн была направлена под ответственность обучающегося.

Современные инструменты электронного обучения позволяют создать единую базу методических материалов, которая всегда будет доступна обучающимся.

Для осуществления решения выше перечисленных задач, я постоянно саморазвиваюсь, совершенствуюсь в области своей профессиональной деятельности, принимая участия в различных вебинарах, проходя курсы повышения квалификации.

Список литературы

1. <https://ru.wikipedia>.

2. Скобелева О.С. Активизация познавательной деятельности обучающихся через использование ИКТ во время обучения профессиональным модулям // Сборник материалов городских педагогических чтений «Главная ценность – подготовка конкурентоспособного специалиста» – Рудный: «РПТК», 2020. ISBN 978-601-343-171-0, с. 16-19

МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНЫП, ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ

Ш.Р. Бекешова

Х.Өзбекғалиев атындағы Маңғыстау жоғары политехникалық колледжі

Ертеңгі келер күннің бүгінгіден гөрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш тек білімге ғана тән. Олай болса, білім беруді ізгілендіру, ақпараттандыру – бүгінгі заман талабы. Ақпараттық білімнің, орта мен адамның өзара қарым-қатынасын үйлесімді ету және жаңа ақпараттық қоғамда ақпараттық технологияны

пайдалану, ақпараттық мәдениетпен байланысын кеңейту мүмкіндіктері мол. Өркениеттің өсуі ақпараттық қоғамның қалыптасуымен тікелей байланысты екенін ескерсек, қазіргі кездегі білім мен техниканың даму деңгейі әрбір адамға сапалы және терең білім мен кәсіби іскерліктердің болуын, жастардың белсенді шығармашылықпен жұмыс істеуін талап етеді.

Тақырыптың өзектілігі: Оқушыларға цифрлы сауатты болуға мүмкіндік беретін жаңа құзыреттіліктің қажеттілігі туындады.

Педагогикалық идеяның мақсаты: Математика сабақтарында, оқыту цифрлық платформаларды қолданып, оқушылардың цифрлық сауаттылығын арттыру құралдарын жинақтап ұсыну.

Педагогикалық идеяның құндылығы: Ұсынылып отырған оқытудың цифрлы платформаларын әр мұғалім қолдана отырып, оқушылардың цифрлық сауаттылықтарын арттырып, шығармашылыққа баулиды.

Оқытудан күтілетін нәтиже:

- Оқушылар цифрлы сауаттылықтың мақсат міндеттерін меңгереді;
- Қажеттіліктерін анықтай отырып тиімді қоладан алады;
- Білім алушылардың әртүрлі қолданбалы программаларды қолдану арқылы өз идеяларын ұсыну дағдыларын қалыптастыруға ықпал ету;
- Байланыс, ақпарат алмасу және ынтымақтастық үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануын ынталандыру;

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет»

Н.Ә.Назарбаев

Мен өз тәжірибемде қолданып жүрген оқытудың цифрлық платформаларын ұсынғалы отырмын. Бұл платформалар оқушыларға өзіндіктерінен білім алуына, алған біліміне қорытынды жасап бекітуге және әртүрлі интеллектуалдық марафондар ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

1. «СМС хабарлама» әдісі

Бұл әдісі күнделікті сабақтың кез келген кезеңінде қолдануға болатын әдіс. Ол Whatsapp қосымшасы арқылы жүзеге асырылады.

2. “Kahoot » бағдарламасы

Kahoot қосымшасы оқу жылындағы барлық материалдарды толық қамтып, білімді меңгертуге арналған тест сұрақтарын құруға мүмкіндік береді. Kahoot-интерактивті тапсырмаларды жасауға арналған жарқын, қарапайым, ақысыз қызмет. Бұл қызметті студенттердің білімін тез тексеру үшін сыныпта және қашықтықтан оқытуда әртүрлі викториналар, пікірталастар, тесттер мен сауалнамалар жүргізу үшін пайдалануға болады.

Kahoot-та жасалған тапсырмалар ұсынылған жауаптардың ішінен дұрыс жауапты таңдауды қамтиды. Тапсырмаларға фотография және тіпті бейне үзінділерді қосуға болады. Бәсекелестік сәтті құру үшін тапсырманы уақытша шектеу функциясы қол жетімді.

Қызмет веб-сайтында әртүрлі тақырыптар мен пәндер бойынша ойындар мен викториналар бар. Сонымен қатар, сіз өзіңіздің есептік жазбаңызда жасалған тапсырмаларды көрсете алмайсыз, сонымен қатар басқа пайдаланушылардың материалдарын пайдалана аласыз, соның ішінде оларды өз қалауыңыз бойынша өңдей аласыз.

Оқушылар Kahoot-та жасалған тапсырмаларды Интернетке қол жетімді кез-келген құрылғыдан орындай алады: ноутбук, планшет, смартфон және т. б.

3. Quizizz-бұл сіздің оқушыларыңыз үшін тест құрудың ең жақсы платформасы. Мұнда сіз тестілеуді форматта жасай аласыз: бір жауапты таңдау, бірнеше таңдау, жауап, сауалнама, ашық жауап. Сондай-ақ, бұл сайт сабақта онлайн режимінде тестілеуді қосуға, уақыт шектеулі үй тапсырмасын қалай орнатуға, сонымен қатар тест режимін пайдалануға мүмкіндік береді.

Квиз-ді білім алушылар үшін қандай да бір тақырып бойынша немесе түрлі салалардағы сұрақтармен өткізуге болады. Оларды білім беру процесінде қолдануға болады, мысалы, тақырыптар жиынтығынан өткеннен кейін студенттер үшін өткен материал бойынша викторина өткізуге болады.

Жарыстың негізі сұрақтар болып табылады, оларды таңдауға мұқият қарау керек: тым қарапайым немесе күрделі сұрақтар ойыншылардың назарын аудара алмайды. Ұсынылған тақырыптарды шешкен жөн, әсіресе егер олар қатысушылардың қызығушылықтарына немесе қызығушылықтарына сәйкес келсе жақсы болады. Сұрақтарды таңдағаннан кейін сіз ойынның барысы туралы ойлануыңыз керек: бәсекелестік командалық немесе жеке бола ма, сұрақтарды (немесе оның тақырыбын) таңдау құқығы кімге тиесілі болады - ойыншылар немесе хост.

Сұрақтардың күрделілігі ойын барысында бірдей болуы немесе өзгеруі мүмкін. Бұл жағдайда неғұрлым күрделі сұраққа жауап беру үшін сыйақыны көбейту керек. Ойын аяқталғаннан кейін ұпай жинап, жеңімпаздар мен жүлдегерлерді марапаттауды ұмытпаңыз.

4. Quizlet - бұл флэш-карталарды және әртүрлі түрлер мен санаттардағы (тілдер, мәдениет, математика, география және т.б.) оқу ойындарын жасауға және қолдануға арналған тегін онлайн-сервис. Бұл қосымшаның негізі-sets (sets) – сөздер тізімі, әртүрлі ұғымдардың, суреттердің немесе сипаттамалы фотосуреттердің тізімі.

Quizlet-бұл оқу карталары ретінде ұсынылатын кез-келген ақпаратты есте сақтауды жеңілдететін ақысыз қызмет. Мұның бәрі дерекқордан табу немесе интерактивті материал жасау — жеке карталар, оларға суреттер мен аудио файлдарды қосу, содан кейін осы материалды есте сақтау үшін жаттығулар жасап, ойындар ойнау.

5. «Go Noodle» - қозғалысты талап ететін бағдарлама.

Бұл бағдарламаны мен көбінесе сергіту сәтін жасағанда қолданамын. Себебі, бағдарлама ортасында **әртүрлі жас ерекшеліктегі оқушыларға қозғалуға, жаттығу арналған бейнежазбалар жинақталған.**

6. TARSIA- әдісі

Сұрақтар мен жауаптар екі жаққа жазылады. Оқушылар қағаздардағы сұрақтарға жауаптарды іздеп бір-біріне жалғайды. Өте қызықты әдіс. Фигуралардың бірнеше түрлері бар. Үлкейтуге, кішірейтуге болады.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, цифрлық платформа:

- Оқушының өз қабілетіне, болашағына сенуіне;
- Оқушыны ынталандыруға;
- Оқушы мен оқытушының ынтымақтастық қарым-қатынасына;
- Оқушының өз білімін бағалай білуіне бағыттауға мүмкіндік беретініне көз жеткіздім.

Меніңше, осы оқыту жүйесінде цифрлық платформаларды қолдану төмендегідей нәтиже береді:

- цифрлық платформа мүмкіндіктерін қолданып, өз бетімен білімін толықтыруға дағдылануы;
- Игерген материалдарын шығармашылықпен талдап, өңдеп, қорытындылап, өз көзқарасын қорғай алуы;
- Жеке қабілеттеріне қарай шығармашылық жұмыстарға белсене араласып, белгілі бір ғылыми білім саласында өз мүмкіндігін көрсете алуы;

Цифрлық платформа әдіс – тәсілдерді пайдалану білім сапасын арттырудың бірден – бір жолы. Оқыту үрдісінде оқушылардың білім қорын молайтуға, белсенділігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге көмегі бар. Сондықтан, ізденген ұстаздан ғана шығармашыл, дарынды шәкірттің шығары анық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы

2. “Болашақтың іргесін бірге қалаймыз” Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2011 жыл
3. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
4. «математика және физика» журналы №4, 2007 жыл

ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ

Г.А.Сазбаева

Х.Өзбекғалиев атындағы Маңғыстау жоғары политехникалық колледжі, Ақтау қаласы

«Біздің мақсатымыз – өзгермелі әлемдегі жаңа жағдайларда тек тірі қалу емес, сондай-ақ бұрынғы табыстарымызды нығайта, осы жаңа әлемге өзіміздің ықпал ету мүмкіндігімізді кеңейте отырып, дамуымызды жалғастыру» деп Елбасымыз айтқандай білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар оқытудың әр түрлі әдіс – тәсілдерін қолдана отырып, терең, білімді, ізденімпаз, барлық іс – әрекеттерінде шығармашылық бағыт ұсынып, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлға тәрбиелеу ісіне ерекше мән берілуде.

Демек, мектептегі оқу үрдісі оқушылардың танымдылық белсенділігін арттырып, шығармашылық әрекетінің дамуына жол ашуы қажет.

Қазіргі жаңа оқыту технологияларының алдына қойған мақсаты бірінші орынға оқушының баянды білім алуын, білігі мен дағдысын емес, оның жеке тұлғасын білім арқылы дамыту.

Білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін оқытудың әр түрлі әдіс – тәсілдерін қолдана отырып, терең, білімді, ізденімпаз, барлық іс – әрекеттерінде шығармашылық бағыт ұсынып, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлға тәрбиелеу ісіне ерекше мән берілуде.

Осыған орай, Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауында оқушылардың үнемі өзгерістерге бейім болуы мен жаңа білімді меңгеру қабілетін дамытуды басым бағыты ретінде айқындады. Бүгінгі күні әлемдегі барлық елдер жоғары сапалы білім жүйесіне ұмтылуда. Өйткені қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі экономикасының дамуына қатысты болса, ал оның дамуы мемлекет азаматтарының білімділігі мен біліктілігіне байланысты. Сондықтан, жаңартылған білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамыту тиіс.

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енеген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыртын тың бағдарлама болды. Оқытудың парадигмасы өзгерді.

Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды.

Осы мақсатта, жаңартылған оқу бағдарламаларын сынақтан өткізіп, оқу үдерісіне сатылай енгізіп, оқу-әдістемелік тұрғыдан қолдау көрсетіп, «Назарбаев зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының тәжірибесін таратып, жаңартылған білім беру мазмұны және жаңа оқу бағдарламалары бойынша біліктілікті арттырудың жаңа бағдарламалары жасалынып, жаңартылған білім беру мазмұнын сынақтан өткізу және ендіру мәселелері бойынша мұғалімдерге арналған конференциялар мен оқыту семинарлары ұйымдастырылып, педагогтардың біліктіліктері арттырылуда.

Оқушылардың мектепте табысты оқуы ғана емес, өмірде де табысты болуы мұғалімнің қабілетіне, оның құзыреттілігіне байланысты болмақ. Осы негізде, биология сабақтарында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отырумен қатар жаңа технологияларды меңгеріп, оны тиімді қолданып, оқушының өздігінен білім алуына

қолайлы білім беру ортасын ұйымдастыра отырып, сын тұрғысынан ойлап, АКТ –ны қолданып, коммуникативті қарым-қатынас орната отырып, жеке, жұппен және топпен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыруға жұмыстар жасап келемін.

Әрбір сабағына аса жоғары жауапкершілікпен қарап, елімізде орта білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде білім беру үдерісінің құрылымы мен мазмұнына өзгерістер енгізілгені жайындағы жаңалықты оқушыларға жеткізуде, Жаһандану заманында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілетін, белсенділігін арттыру, білімге деген құштарлығын ояту, өмірінде оны қолдана білу, отансүйгіштік қасиетін одан әрі дамытуға бағыттау – ұстаздың басты міндеті деп біліп, математика пәні сабақтарымда, оқушылардың ізденуін қадағалап, білім дағдысын толықтыруға бағытталған сабақ өткізу әдістерінің бірі және оқушының өздігінен білім алуына жетелейтін тиімді әдіс – тәсілдерді қолдану менің басты мақсатым болып табылады. Сабақта жаңа оқу материалдарындағы оқиға мен құбылыстарды оқушылардың өздері байқап, талдауына жағдай жасай жасап, оқушыларға өзінің ой еңбегін қажет ететін тапсырмаларды орындауы арқылы қол жеткізуіне жетелеймін, бағдар беремін. Әр оқушының өз ойына шек келтірмей жауап беруіне дағдыландырып, оқушы бойындағы танымдық қабілетінің шығармашылық ойлау жүйесінің дамуына, практика кезінде өз сабақтарымда тиімді әдіс – тәсілдерді қолданамын.

Жалпы өзімнің іс тәжірибемде жеке тұлғаға бағытталған білім беруді жүзеге асыру үшін, мына мақсаттарды орындауға тырысамын. Ол:

- іс-әрекет үшін қолайлы ахуал туғызу табыс жағдайын қалыптастыру;

Күнде сабақтың басында, сабақты бастамас бұрын оқушылар тарапынан қызығушылық, сабаққа деген ынтасын туғызып, сабаққа деген жақсы көңіл-күй қалыптастыру негізінде **ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ АТМОСФЕРАСЫН** орнатамын. Бұл орайда, оқушының жас ерекшелігі ескеріліп;

“Үш қол”, “Сағат бойынша дос”, “Досыма хат”, “Ұшқан тілектер”

және т.б. сияқты әдістер арқылы сабақта сенімді, ынтымақтасқан орта

қалптастырамын.

- оқу материалы мен оны ұсынуда оқушының тұлғалық тәжірибесі мен ерекшеліктерін ескеру;

Сабақ барысы, әр оқушының білімді игеруіне сәйкес материалды таңдап, оны тиімді игеруіне қолайлы әдісті таңдаумен анықталады.

Бұл негізде, оқушының тақырыпты өзіндігінен меңгеруі үшін, тек меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар, мәселе тудыра отырып сабақтың мақсатын анықтату негізінде; “Кейс стади”, “Зерттеушілік конференция”, “Ментальді карта”, “Джиксо”, “Тұжырымдаламалық карта” және т.б. сияқты әдістер арқылы сабақты оқушылардың өзіндіктерінен меңгеруіне жағдай туғызып, жетелеймін.

- тапсырмалардың әртүрлі деңгейлік сипаты;

Сабақ барысында, әр оқушының тапсырманы орындау деңгейін анықтап, Блум таксономиясымен дайындалған сараланған сұрақтар мен деңгейлік тапсырмалар дайындаймын.

- оқу материалын таңдау мен орындауда таңдау мүмкіндігін беру;

Кей кездерде оқушылардың көңіл-күйлеріне қарай оларға тапсырманы орындауға мүмкіндік беру, олар өздеріне ұнайтын, өздері мүдірмей орындайтын тапсырмаларды таңдай алады. Мұндай кезде сыныпта максималды тәуелсіздік атмосферасы орнайды. Бұл жердеде Блум таксономиясы негізінде дайындалып, “Дауыстап ойлау”, “Менің пікірім”, “Стикердегі сұрақ” және т.б. әдістерін қолданамын.

Сабақта әр оқушыны қандай жағдай болмасын қолдап, қолпаштап, оқуға деген қызығушылығын туғызу мақсатында көтермелеу арқылы тиімді кері байланыс жасау. Бұл орайда кері байланыстың төрт түрін қолданамын

- Ауызша сұрақ арқылы кері байланыс жасау;
- Жазбаша сауалнама арқылы кері байланыс жасау;
- Графикалық түрде кері байланыс жасау;
- Қозғалыспен кері байланыс жасау;

Міне, осындай әдістерді сабақ барысында жүйелі түрде қолданып, оларды оқушының қабылдауы мен игеруіне сәйкес орынды үлестіріліп отырса оң нәтижеге жетуге болатынына кәміл сенімдімін.

Сонымен қатар, сыныптастарының және мұғалімінің берген кері байланысы оқушыны қалыптастыруға, оқу мақсаттарына жетуге үлкен көмегін тигізетінін ескеріп, өз сабақтарымда оқушылар үшін және мұғалім үшін тиімді кері байланыстардың берілуін басты назарда ұстап, кері байланыс жасаудың әртүрлі әдістерін қолданып келемін. Қорыта келгенде, оқушылардың шығармашылығын, ізденушілігін дамытып, өздігінен білім алып, функционалдық сауаттылығын арттыруда, әрқайсысына жеке тұлға ретінде қарап, олардың өздеріне деген сенімін, білімге ынтасын арттыруға үлесімді қосудамын.

Оқушыларды заманауи әдіс – тәсілдермен оқытып, ой – өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде қажетке асыра білуі керек. Оқушылардың бойына ХХІ ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену

Мәңгілік Ел болашағы – өсіп келе жатқан өскелең ұрпақтың қолында, сондықтан да оларға баянды білім берумен бірге ұлттық рухани-адамгершілік құндылықтарды да дарытып, қазақ халқының бай мұраларын бойларына сіңіре тәрбиелеу мен қатар үздіксіз, сапалы баянды білім беру біздің міндетіміз.

Ұлы ағартушы Ахмет Байтұрсыновтың «Ұстаз үздіксіз ізденгенде ғана, шәкірт жанына нұр құя алады», – деген сөзі ізденімпаз, жаңашыл ұстаздарға арналғандай. Мұны әрбір мұғалім жадында сақтауы тиіс.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық үшінші (базалық) деңгей 2012 жыл
2. Оценивание учебных достижений учащихся Методическое руководство 2012г
3. Қазіргі мектепті басқару. Алматы 2018 жыл

БИЕЛЕРДІҢ МАСТИТІНІҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ЕМДЕУ

Әбдіраш Ұ.Н.

Түлкібас агробизнес және саяхат колледжі

Аннотация

Жануарларды генетикалық тұрғыдан жақсарту, ауруларға, аса маңызды өнім ретінде сүт өндірісіне көп көңіл бөлу, осы мақсатқа қол жеткізуге тежеу болатын бірден-бір себеп желінсау ауруының бой алуына жол бермеу, машинамен саууға жарамды, желінсауға төзімді бие бастарынан табындар жасақтау мәселесі аса өзекті мәселе екенін алға тартпақпыз.

Негізгі мәтін

Тақырыптың өзектілігі. Қазіргі кезде ауыл шаруашылығын, соның ішінде мал шаруашылығын ойдағыдай дамыту үшін жиі кездесетін аурулардан сақтандыру, малдардың денсаулығына мұқият бақылау, өсіріп-өндіру мәселелерін жетік ойластыру керек. Осы аталған міндеттер мен мақсаттарды орындауда әдетте мал дәрігерлері мен мал күтуші қызметкерлерге жүктеледі.

Жануарларды генетикалық тұрғыдан жақсарту, ауруларға, аса маңызды өнім ретінде сүт өндірісіне көп көңіл бөлу, осы мақсатқа қол жеткізуге тежеу болатын бірден-бір себеп желінсау ауруының бой алуына жол бермеу, машинамен саууға жарамды, желінсауға төзімді бие бастарынан табындар жасақтау мәселесі аса өзекті мәселе екенін алға тартпақпыз.

Сүт өнімділігінің төмендеуі мен сүттің санитариялық-технологиялық сапасын төмендеуіне әкеліп соғатын көптеген аурулар ішінде желінсаудың алатын орны ерекше. Бір мерзім аралығында желінсаумен 15-30 дан 50-70% дейін жануарлар ауыруы ықтимал. Желінсауға шалдыққан жануарларда қабыну үдерісінің ағымдық сипаты мен оның алдын алу жұмыстарының жасалмауына орай жылдық сүт өнімінің 15-20% одан да көп шамасын алынбай жатады. Зақымдалған сүт безі бөліктерінің сүтінде (секретінде) соматикалық жасушалар санының (басым түрде лейкоциттердің), ақуыыздардың, хлоридтердің мөлшері ұлғаяды, сілтілігі, сүттің тығыздығы, бактериалмен ластану деңгейі жоғарылайды, сүт майының, лактозаның, құрғақ майсызданған заттектерінің мөлшері азаяды, оның бактерицидтік белсенділігі төмендейді. Қазіргі кезде еліміздің тәуелсіздігін дамытып, экономикасын жоғары деңгейлерге жеткізу мақсатында мал шаруашылығының алатын орыны зор.

Келтірілген мәліметтерге байланысты біздің зерттеу жұмыстарымыздың мақсаты:

Биелердің маститтерін диагностикалау мен алдын алудың оңтайлы әдістерін таңдау және тиімді терапевтикалық препараттарды іздестіру. Қойылған мақсатты орындау үшін келесі сұрақтар бекітілді:

1. Биелердің маститтермен ауруының таралуы мен себептерін анықтау.
2. Жасырын, катаральды мастит кезінде биелердің желінің микробтық құрамын анықтау
3. Биелердің жасырын, катаральды маститтерін алдын алу және фармакотерапия үшін Бровамаст-2 Д және Ваккамаст препараттын қолдану тиімділігін зерттеу.

1.1 Желінсаулар этиологиясы

Сүт безінің қабыну үдерісі, әдетте, қолайсыз биологиялық (микроорганизмдер), физикалық (соғылулар, микрожарақаттар, суынулар, күн өтуі) және химиялық (сілтілер,

қышқылдар, тұздар, уыттар т.б.) сыртқы орта факторларына жауап ретінде дамиды. Көбіне желінсаулардың нақтылы себебі сүт безі ұлпаларына патогендік және патогендік әсер білдіре алатын микрофлораның еніп, дамуы, олар негізінен алтын тәріздес стафилококк, ағалактыялық және дисгалактыялық стрептококк, сирек жағдайда - эпидермалдық стафилококк, желін стрептококкы, эшерихийлер, сонымен қатар сүттен әрқилы ассоциациялар түрінде бөлінетін өзге бактерия түрлері, микоплазмдар, микроскопиялық саңырауқұлақтар, вирустар т.б. Әдетте, сүт безінің инфицирленуі, галактогенді жолмен – емшек аналы арқылы, әсіресе, сауғаннан кейін алғашқы 1-2 сағат ішінде ашылып тұрған кезінде, ал жергілікті микрбқа қарсы қорғаныс төмендеп қалған жағдайда байқалады. Өте сирек жағдайларда микрофлора сүт безіне лимфогенді немесе гематогенді жолдармен енеді.

Ғылымның қазіргі деңгейдегі дамуы сүт сауу үрдісін, қызмет орындаушы мүше – сүт безі мен сүт бөлінуіне ықпал ететін орталық нерв және нейро – эндокрин жүйелерінің қатысуымен өтетін, күрделі жүйе екенін тағы дәлелдеді. Сауын үрдісі қызметінің бұзылуы сүт безінің және оның қызметін қадағалайтын механизмдердің патологиясына байланысты өтеді.

Тіршілік әлемінің дамуы жануарлар тобының жеке бір дамыған тобы – сүт қоректілердің пайда болуына әкеліп соқтырды. Ал бұл топтың ерекше қасиеті аналықтарында арнайы сүт безінің болуы. Сүт безінің басты қызметі - өз ұрпағын қоректендіру.

Адамдардың ғасырлар бойы дамуы кезінде жануарларды өзіне бағындыруы (доместикация) арқасында сүт безі ұрпағын қоректендіру қызметтілігімен қатар адам үшін аса бағалы қорек көзі – сүт өндіру қызметін де атқара бастады.

Соңғы жылдары сүт безі патологияларына айтарлықтай еңбектер арналған. Ветеринария мамандарына нақты сүт безі мүшелерінің кеселдері үлкен кесірін тигізуде. Малдарды дұрыс ұстамау, қора-жайлардың жағдайының жөнді болмауы, суық, лас, ылғалды еденде ұстау, серуендеудің кемістігі немесе мүлдем болмауы, азықтандырылу бұзылуы немесе рационда түрлі азықтық заттар – ақуыз, қант, дәрумендер, микро- және макроэлементтер кемістігі мал организмінің түрлі кеселдерге қарсы тұру қасиетін төмендетіп, желінсаулардың пайда болып, таралуына ықпалын тигізеді.

Желінсау сүт безі патологиясының негізгі түрі болып саналады, ал оның таралу жиілігі әр түрлі авторлардың деректері бойынша алуан түрлі. Г.В. Зверев деректері бойынша кейбір шаруашылықтарда жылына сиырлардың 20%-ы желінсауға шалдығады. MatilPa сиырлардың жасына, сауын мерзіміне қарамастан желінсауға шалдығуы 25 –тен 50%-ға дейінгі шаманы қамтитынын атайды. Басқада авторлар сауын сиырларында созылмалы желінсаулардың жалпы зерттеген фермалардағы табынның 40%-ын құрғанын көрсеткен.

1.2 Желінсауларды балау

Ветеринарлық тәжірибесінде желінсауларды балау үшін клиникалық, цитологиялық, бактериологиялық және иммунологиялық әдістер қолданылады.

Клиникалық зерттеулерге жалпы және жергілікті дене температурасын, тамыр соғуы жиілігін, тыныс алуын өлшеу, мес қарын жиырылуын тексеру, тері, желін үсті лимфа түйіндерінің, жүрек тамыр жүйесінің, шырышты қабаттар және көбею ағзаларының күйін зерттеулер енеді.

Мысалы, желін терісін қарау арқылы оның түсінің өзгергендігін және түрлі зақымдануларды, жүн жамылғысы, тері асты қантамырларының жағдайын біледі.

Сірі желінсау кезінде жалқаяқ теріасты шеліне, бөлікаралық, аралық желін ұлпаларына жиналады. Фибринозды желінсау ұлпа бойына, сүт жолдарына шөгіп, жинақталуымен сипатталады. Іріңді желінсау үш түрде өтеді, гемморагиялық желінсау ұлпа бойына, желін тарамдары (альвеола) мен сүт жолдарында қанталаулар тудыруымен сипатталады.

Ал айқын көрінетін белгілері жоқ, сүттің сыртқы көрінісі өзгермей өтетін жасырын желінсауларды уақтылы анықтау айтарлықтай қиындықтар тудырады және осындай сүттің жалпы сауылған сүтпен араласып кетуі қауіпін туғызады.

Желінсаулар кезіндегі патологиялық үрдістердің кезеңалды күйлері мен жасырын

кезеңдері туралы түсінік материалдық негізге ие бола бастады. Бұл қағида, әрине түбегейлі тәжірибе және клиникалық тұрғыдағы дәлелдеулерді қажет етеді. Желінсаулардың бастапқы, жасырын кезеңдері жайлы сүт безінің биохимиялық, цитологиялық көрсеткіштерін бақылап, тұжырымдар жасланады.

Қабыну үрдісінің патофизиологиясына байланысты желінсау дамуы келесі үрдістерден тұратын кезеңдерден құралады:

1. Зақымдалған безге полиморфты ядролы лейкоциттердің жинақталуы.
2. Мүше ұлпалары мен жасушалары біртұтастығының бұзылуы және олардың тысқары шығуы.
3. Тамыр бойы өткізгіштігінің жоғарылауы әсерінен сүт безі ұлпаларына қанның жасушалық және жасуша маңы бөліктерінің шығуы.

1.3 Желінсауларды емдеу

Желінсаулардың әлемнің әр елдерінде кең етек жайғандығы әдеби деректер легінен көрініс табуда, түрлі авторлардың әрқилы мәліметтеріндегі айырмашылықтар осы кеселдің полиэтиологиялы болуына орай еш күмән тудырмауы қажет.

Сиыр табындарындағы желінсаудың таралуы Қазақстан мен өзге елдерде кең көлемде дамып, 2-5-тен 10-55%-ға дейінгі шаманы қамтиды. Клиникасы айқын түрде өтетін және жасырын желінсаулар шамамен 1:2-2:5 қатынастығында өршиді.

Қазақстан жоғары сұрыпты сүт тапсыру бойынша әлемдегі соңғы орындардың бірінде бір желінсауға шалдыққан сиырдың сүт өнімділігі жылдық есепте 10-15%-ға төмендейтіндігі белгілі. Сонымен қатар сүт безінің түрлі ақаулықтарында, ең алдымен оның семуіне (атрофия) байланысты орта есеппен 5%-ға дейінгі малдар шығындалады, ал бұл өз алдына қайта өндіруге кері ықпалын тигізетіндігі ақиқат. Біз өз зерттеулерімізде сиыр желінсауларының физиотерапия, фармакологиялық алдын алу, фармакотерапия мәселелерімен байланысқан жайларға көңіл бөлуді жөн санадық. Механикаландырылған фермаларда желінсауларды емдеуге үлкен мән беріледі. Антибиотиктермен қатар көптеген жаңа тәсілдер мен әдістер ұсынылған, мәселен, ультрадыбыс, магнит алаңымен емдеу, түрлі жылу көздерімен желінді қыздыру.

Басқада авторластар сүт безі бөліктерін «тоғыздықтарға» бөлу принципімен қабыну үрдісінің дәлме-дәл орналасуын пункциялық биопсия көмегімен анықтаған. Клиникалық және гистологиялық зерттеулер арқылы сірі, катаралды желінсаулардың жетінші аймақта дамуы 78-86% жағдайда байқалатыны, ал іріңді-катаралды әдетте диффузды жайылатыны анықталған. Бұл сүт безінде өтетін барлық өзгерістердің бактерияға қарсы препараттармен жойыла алмайтынын көрсетеді. Желін қызметтілігінің қалыпқа келуі трофика қалыптасуынан кейін ғана мүмкін.

Желінсаумен ауру сиырларды ЛПДА-2 УТЖ аппаратымен сауу кезінде емдеу бойынша деректер келтіреді. Мұнда келесі жұмыс тәртіптері қолданылған: қуаты 30 ватт, әсерлеу уақыты 5-10 минут, қуаты 20 ватт, әсерлеу уақыты 7-10 минут. Катаралды, іріңді-катаралды, сірі желінсаулар кезіндегі сауығу деңгейі 62%, емдеу уақыты 7,3 күн құраған, ал жасырын желінсау топтарында сауығу 89,5 және 100 %, орташа емдеу уақыты 5,7-6,5 күн құраған. О.А. Зотов УТЖ-ның магнитты және электр алаңының 40 Вт қуатының сиырлардың сау және патология кезіндегі желін ұлпасына лимфа кері ағуы мен лимфа құрамына әсерін зерттеген. Зерттеу нәтижелері сірі, сірі-катаралды желінсауға шалдыққан сиырларда лимфаның кері ағуы сау сиырлардікімен салыстырғанда 8,9%-ға аз екендігін көрсеткен. УТЖ алаңымен әсерлеген соң 6-24 сағат аралықтарында сүт безінен лимфа бөлінуі 37%-ға жоғарылайтыны анықталған.

Желінсауларды емдеуге қолданылатын медикаментозды препараттар қоры фармакологиялық заттардың орасан көп тізімін құрайды, олардың ішінде антибиотиктер,

сульфаниламидтер, анальгезиялаушы заттар, өзіндік иммундық сарысулары тағы басқалары кеңінен қолданылуда. Осы тізілінген препараттардың барлығы дерлік жеке түрде сондай-ақ өзге препараттармен қиылыстырып қолданылады. Желінсаулар терапиясы кезінде, желінсауларлар желін ұлпасында терең, қалпына келмейтін өзгерістер тудыратынын ескеру қажет. Сондықтан осы кеселді емдеу нәтижелері емдік жәрдем көрсету уақытына тікелей байланыста, яғни ауру басынан ем неғұрлым ерте көрсетілсе, соғұрлым нәтижелер де тиімдірек, ал ем мерзімі қысқа болады. Кейбір ем түрлері ауру басында жақсы нәтиже беріп, соңында тиімсіз болады. Сондықтан жасырын желінсауларды ерте диагностикалау әдетте сауығумен аяқталады.

Қорытынды және ұсыныстар

Ғылыми жұмысты орындау барысында келесі қорытындыларға келдік:

1. Биелердің маститке шалдығу деңгейі басқа аурулар ішінде 24% құрайды. Оның ішінде 10% маститін катаралды түрі және 14 проценті маститің субклиникалық түрімен аурады.
2. Бактериологиялық зерттеулер өткізу кезінде желінсау этиологиясындағы маңызды орынға стафилококктар мен стрептококктар шығып, бие сүтінен олардың бөлінетіні байқалды.
3. Бровамаст - 2 Д и Ваккамаст препараттарын биелердің маститі кезінде емдеуде қолдану мүмкіндігін зерттеу барысында, препараттың тиімділігі анықталып, жақсы нәтиже берді

Биелер маститінің алдын алу және емдеу үшін шаруашылыққа келесі іс-шараларды жүргізуді ұсынамыз:

1. 1 айда бір рет саулатын биелердің желініне диспансеризация жасау.
2. Биелердің маститің емдеу үшін Бровамаст - 2Д және Ваккамаст препараттарын қолдануды ұсынамыз

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Шакиров О.Ф. Противомаститная программа компании «Байер»// Ж.Ветеринария №10, 2007 с.9-12
2. Париков В.А., Климов Н.Т., Романенко А.И., Новиков С.Г., Панитин Д.М., Игнатов И.В., Пачкун В.М. Мастит у коров// Ж.Ветеринария, №11, 2000, с.34-37
3. Иолчиев Б.С. и др. Молочная продуктивность// 2000 №2 с.5
4. Domagata J. Instrumental Textura Syneresis and Microstructure of Yoghurts Prepared// Lnt.J.of ford Pro. 2009 /3 (18)
5. Robinson R.K., ViahopovLou I. Goatis milk utilization milk products// Dairy industries internatiol 1988 /53 (18)
6. Зверева Г.В. Профилактика мастита у коров в различные периоды функционального состояния вымени. Вет. 1979. №11. с.49.
7. Жақыпов И.Т., 2010 Ветеринарно-технологические основы повышения репродуктивной функции молочного скота в условиях Северного Казахстана : Автореферат дис. на соиск. учен.степ. док. вет. наук по спец. 16.00.07 / Джакупов Исатай Тусупович. - Астана : 2009. - 42 с.
8. Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі, 23 қараша 2015 ж. № 414-V. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38910832.
9. Қазақстан Республикасының Экологиялық Кодексі, 9 қаңтар 2007 ж. № 212-III. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30085593#pos=0;0.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОГРАФИКИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ОБУЧАЮЩИХСЯ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

С.А. Курдина

Рудненский политехнический колледж, г. Рудный

Ключевые слова:

Инфографика, среднеспециальное образование, инновации.

На сегодняшний день система образования в нашей стране находится в стадии непрерывных модификаций, что продиктовано непрерывным международным сотрудничеством с другими странами в разных сферах. Расширение культурных и деловых контактов нашей страны с мировым сообществом требуют наличие специалистов, владеющих одним или несколькими иностранными языками в своей профессиональной деятельности. Владение иностранным языком является ресурсом для социального и профессионального роста специалиста любого профиля. В контексте профессиональной подготовки выпускников ТиПО обучение иностранному языку должно быть ориентировано на формирование у будущих специалистов технического профиля способности к осуществлению профессионального международного взаимодействия с иностранными коллегами.

В изучении иностранного языка, фундаментом на котором базируется лексика, является грамматика. Но, как показывает практика, при обучении грамматике, у многих обучающихся имеются трудности в понимании и практическом применении грамматических правил, когда объяснение правил слишком объемное или, наоборот, в виде картинок без объяснений. В таком случае, чтобы не уменьшилась мотивация к изучению иностранного языка необходимо найти правильный подход в передаче знаний, учений и навыков.

Как показывает практика при изучении иностранного языка студенты лучше усваивают учебную информацию, которая дается с использованием информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), которые являются важным аспектом для развития навыков критического мышления, так как целью этих методов является заинтересованность и активное участие обучающегося в образовательном процессе.

При обучении иностранному языку студентов ТиПО преподавателю необходимо формировать иноязычную коммуникативную компетентность путем применения активных методов обучения (АМО) в качестве которых может выступать инфографика.

Инфографика, как форма визуальной информации в виде картинок с надписями или короткими текстами служит отличной альтернативой для восприятия больших объемов письменной или устной информации. Если обратиться к глобальной сети интернет и найти определение этого термина, то согласно данным сайта википедия «инфографика» - сочетание двух слов греческого и латинского языков «... *informatio* — осведомление, разъяснение, изложение; и др.-греч. γράφικος — письменный, от γράφω — пишу) — это графический способ подачи информации, данных и знаний, целью которого является быстро и четко преподнести сложную информацию» [1], то есть это представление информации в более доступном виде. Чтобы представить учебную информацию в более удобном виде допустимо использовать наглядности или визуализацию.

Так, например, Смикиклас М., отмечает инфорграфику можно понимать, как вид иллюстрации, который совмещает все нужные данные и оформление, которые позволяют в краткой форме донести необходимую информацию [2, с.12].

Таким образом для преподавателя иностранного языка инфографика служит инструментом для повышения мотивации у обучающихся к изучению иностранного языка, инфорграфика помогает активизировать критическое мышление обучающихся, а также помогает активизировать пассивный словарный запас.

Стоит отметить, что при выборе материала для инфографики необходимо использование качественного изображения, или четкие графические рисунки. Так, например, при изучении грамматических тем на занятиях по иностранному языку инфографика позволяет преподавателю предоставить материал в форме визуальной опоры, т.е. преподаватель может вывести на экран интерактивной доски схему, ментальную карту, таблицу или график. В качестве примера на рисунке 1. Представлена инфографика на тему «FutureSimpleActivevoice».

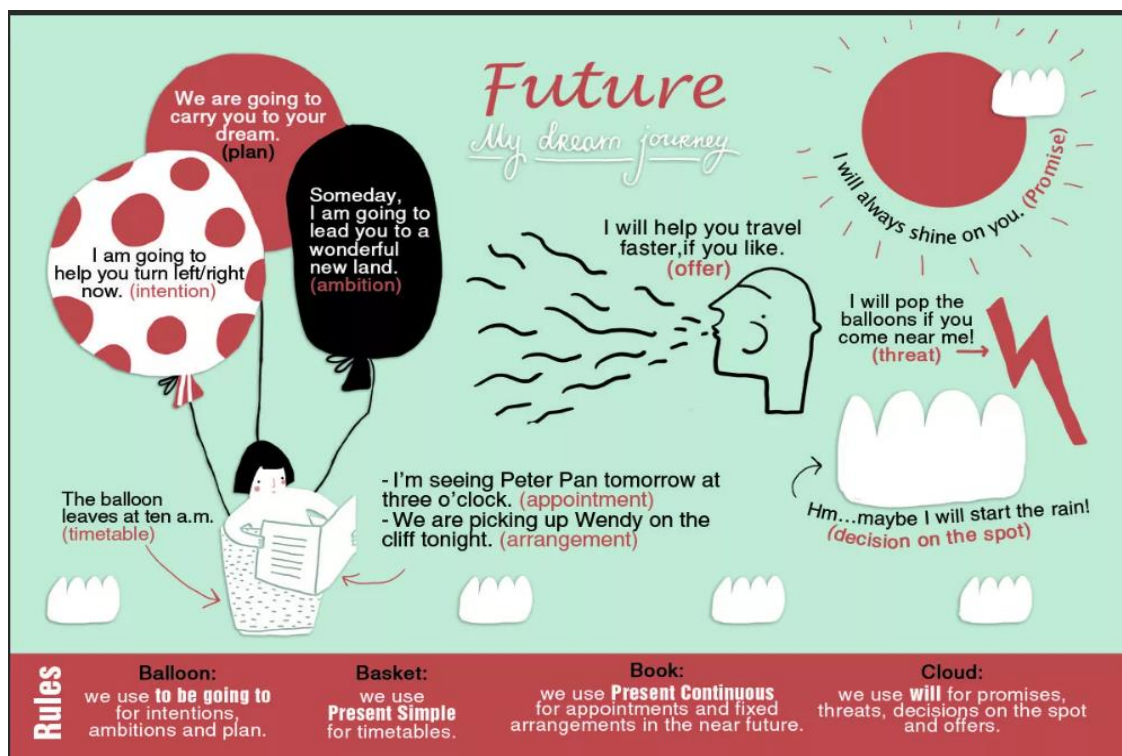

Рисунок 1. Инфографика на тему «FutureSimpleActivevoice».

Инфографика на занятиях по изучению иностранного языка у обучающихся любого профиля помогает обучающимся составлять монологические высказывания, диалоги по теме занятия. Так, например, при изучении грамматической темы «FutureSimpleActivevoice», с использованием инфографики студенты смогут составить свои собственные примеры, связанные с их будущей профессией, например: «In 3 4 years I shall finish Rudnypolytechnical college», «I shall work in a technical factory after study» и т.д.

Следовательно, использование инфографики при обучении иностранного языка обучающихся технического профиля способствует развитию не только навыков чтения, говорения, письма и аудирования, но и помогает преподавателю в интересной и форме преподнести учебный материал.

Список литературы

1. <https://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Смикиклас М. Инфографика. Коммуникация и влияние при помощи изображений. — СПб.: Питер, 2014. — 152 с.

ҒЫЛЫМИ ИНФРАҚҰРЛЫМДЫ ЖАҢҒЫРТУ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ.

Муканова Г.А.

Атырау сервис колледжі

Цифрлік сауаттылық - ақпараттық қоғамдағы қауіпсіздіктің негізі, ХХІ ғасырдың ең маңызды білімі, ең негізгі тақырыптарымыздың бірі. Цифрлік сауаттылық - бұл адам өмірінің барлық салаларында цифрлік технологияларды сенімді, тиімді қолдануға дайындығы және қабілеті. Осы технологияны қолдану арқылы халықтың өмір сапасын арттыруға жол ашып отыр.

Негізгі бөлім

Бүгінгі таңда тұжырымдамалық түрде білім беру жүйесі негізгі үш бағыт бойынша жүргізілуде: білім беру үдерісін цифрландыру, цифрлық білім беру контенті, білім беруді басқаруды цифрландыру. Қазақстанда мектептік білім беруді цифрландыру оны реформалау үрдісіндегі басты тенденциялардың бірі болып табылады. Болашақ мектептер мен колледжілер көрінісі көбінесе барлық пәндердің бұлтты білім беру жүйесіне біртіндеп көшуімен байланысты. Біз онлайн оқулықтар мен виртуалды зертханалар туралы, ашық білім беру мазмұны, әрбір қатысушыға икемді және жеке көзқарас туралы айтып отырмыз. Үй тапсырмаларын оқушылар онлайн режимінде бірге жұмыс істей алады. Мектеп кітапханалары ақпараттық және компьютерлік орталықтарға айналды. Оқу үрдісі әрбір білім алушының идентификаторымен байланыстырылатын болады, бұл бағалау және бағаларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Елде 3D-принтинг, онлайн-сауда, мобильді банкинг, цифрлық қызмет көрсету секілді денсаулық сақтау, білім беру ісінде қолданылатын және басқа да перспективалы салаларды дамыту керек. Бұл индустриялар қазірдің өзінде дамыған елдердің экономикаларының құрылымын өзгертіп, дәстүрлі салаларға жаңа сапа дарытты.

«Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының негізі 2016 жылы «Зерде» ұлттық холдингінің базасында дайындалғанын еске саламыз. «Зерде» Холдингінің төрайымы Әсел Жиенбаеваның мәліметіне сәйкес, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы ІТ саласын ғана емес, Қазақстан қоғамындағы көптеген басқа салаларды өркендетуге арналған.

Ғылыми инфрақұрылымды жаңғырту

Ғылым инфрақұрылымын жаңғырту (күрделі жөндеу жүргізу, жабдықтарды жаңарту, веб-ресурстарды, ғылыми ұйымдардың ақпараттық жүйелерін әзірлеу, лицензиялық бағдарламалық қамтылым, GLP, GSP халықаралық сертификаттау және стандарттау жүргізу) және ғалымдардың цифрлық дағдыларын дамыту (сертификатталған тренингтер) шаралары пысықталатын болады.

Ғылымды цифрландыруды дамыту мақсатында Қазақстан ғылымының бірыңғай ақпараттық жүйесі құрылатын болады. Жүйенің мүмкіндіктері ғалымдардың өзекті дербес бейіндерін құруға және қолдауға, әрбір ғалымның мемлекеттік көздерден қаржыландырылатын зерттеулерге қатысу тарихын қалыптастыруға, оңтайлы ғылыми әріптестікті ұсынуға, қаржыландыруға өтінімдер мен ғылыми зерттеулер туралы есептерді жіберуге, сараптамадан өту мониторингін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын ғылыми, ғылыми-техникалық жобалар мен бағдарламаларды және олардың орындалуы жөніндегі есептерді есепке алу, ғылым саласындағы сыйлықтарды, мемлекеттік ғылыми стипендияларды алуға жұмыстарды қабылдау, мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптама жүргізу, ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілерін аккредиттеу және т.б. бойынша мемлекеттік көрсетілетін қызметтер автоматтандырылады. Енгізу нәтижесінде ғылыми және ғылыми-техникалық қызмет саласында көрсетілетін қызметтердің қолжетімділігі мен сапасы артады.

ЭБДҰ-мен ынтымақтастықты дамыту шеңберінде ҒЗТҚЖ, өнеркәсіп, технологиялар арасындағы байланыстар бойынша деректер базасы қалыптастырылады, сондай-ақ Қазақстан қосылған ЭБДҰ-ның құқықтық құралдарының қағидаттары, атап айтқанда, мемлекеттік қаражат есебінен алынған деректерге ашық қолжетімділікті қамтамасыз ету бойынша енгізіледі. Қазақстанның білім беру саясаты және ғылыми және технологиялық саясат жөніндегі ЭБДҰ комитеттеріне қатысуын қамтамасыз ету жөніндегі ұлттық үйлестірушінің жұмысы жалғастырылады.

Цифрландыру туралы не білеміз?

Адамзат қауымы жыл санап емес, ай санап, тіпті апта мен күн санап цифрландыру заманының сиқырлы әлеміне еніп барады. Цифрландыру технологиялары дегеніміз – бұл бұрын-соңды адамзат бастан кешпеген ғажайып әлемнің жаңа құралдары. Қазіргі күні бұл технологиялар жасақталу үстінде. Олар қазірдің өзінде біз тамсанып айта беретін ақпараттық технологиялардың өзін жолда қалдыра бастады.

Осылайша ертегілер шындыққа айналатын заман келді. Тіпті ата-бабаларымыз ертегілердің өзінде қиялы жетіп бейнелей алмаған жаңа дүниелермен кездесуімізге көп қалған жоқ. Бұл туралы атакты футуролог, жапон физигі Митио Каку былай дейді:

«Цифрлы технологиялардың арқасында адамдар, шартты түрде алғанда, өлместік жағдайға жетуі мүмкін. Мәселен, Альберт Эйнштейн туралы барлық мәліметтерді жинастыра келе, осы ақпараттардың негізінде оның цифрлы көшірмесін жасап, оны голографиялық бейнемен толықтыруға болады. Ал қазіргі өмір сүріп жатқан адамның, мәселен, сіздің цифрлы болмысыңыз бен тұлғаңызды жасау одан да жеңілдейді. Ол үшін сіздің миыңыздағы барлық ақпараттарды оқиды да, соның негізінде көшірмеңізді жасайды. Сіз өлген кезде бұл егіз-көшірмеңіз сіздің орныңызға өмір сүріп, сіздің мінезіңіздің негізінде дами алады және сіздің жадыңызды жаңа таныстықтармен байыта береді».

Цифрландыру – дамудың озық үлгісі

Цифрландыру – жаһандық үрдіс. Бұл үрдістен бәсекеге қабілетті экономиканы дамытуды және халқының тұрмыс сапасын жақсартуды ойлаған мемлекеттердің ешбірі бас тартпайды. Қазақстан осы елдердің қатарында. Сондықтан елімізде «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасын енгізді. Аталмыш бағдарлама цифрлық технологияларды қолдану арқылы халықтың өмір сапасын арттыруға жол ашады.

Бүгінгі заман талабына сай әрбір сала онлайн жүйеге көшіп, жаңашылдыққа бейімделуде. Өткен жылы Қызылорда облысында цифрландыру үдерісін қарқынды дамыту үшін республикада алғаш болып облыстық санды технологиялар басқармасын ашты. Бір жыл ішінде экономиканың түрлі салаларын цифрландыру бойынша 29 жобаны жүзеге асырып, қазіргі уақытта 52 жобамен жұмыс жасауда. Мәселен, медициналық көмектің қолжетімділік пен сапасын арттыру мақсатында үйден шықпай-ақ дәрігер қабылдауына жазылуға не дәрігерді үйге шақыруға, өзге де қызмет түрлерін пайдаланатын «Дамумед» мобильді қосымшасы іске қосылды.

Оған қоса, ата-аналар үшін балалардың балабақшаға қабылдау кезегін бақылап отырған «электронды балабақша» автоматты жүйесі іске қосылды. Бұл да болса, кабинет жағалап, табанытозатынтұрғындарүшінтаптырмас платформа.

Сондай-ақеліміздетұңғышболыпіскеқосылғанбірегейжоба – «112Бірыңғайкезекшідиспетчерлікқызметі». Яғни, барлық 101, 102, 103, 104, 112 төтеншеқоңыраулары 112 нөмірінеқабылданады. Яғни, өңірдіңкезекелгентұрғыныбірқоңырауарқылықажеттіқызметтергедабылқағуынамүмкіндікашылды.Бұл да болса, жеделдіккебағытталғансандытехнологияныңжемісі.БиылғыжылыаймақбасшысыҚырымбекКөшербаевтыңіс-қимылжоспарынасайқоғамдықкөліктерде билет берудіңэлек-

трондыжүйесіненгізу, Қызылордақаласыбойыншаинтеллектуалдыжылдамдықөлшеукұралы мен бейнекамераларорнатужоспарланған. Оданбөлек, білім беру, денсаулықсақтаужәне спорт мекемелеріндегі бос орындарғаманіріктеукезіндесыбайластыққажолбермеу мақсатындапедагогтарменқызметкерлердіңбіліктілікталаптарынасәйкестігінөздігінентестілеужәнеіріктеуарқылытаңдаужүйесіненгізу жобаларыжүзегеасатыны белгілі.

Цифрландырудыңмұндайигіліктерінжаңақорғандықтұрғындар да сезініпкеледі. Мысалы, «Дамумед» мобильдіқосымшасыныңмүмкіндігінауданхалқыжақсыгеріпалған. Соныменқатар, денсаулықсақтаусаласындағықызметкөрсетудіңсапасынарттырумақсатындаҰлттық телемедицина желісііскеқосылған. Сандытехнологияныңбұлжемісінаудантұрғындары да пайдалануда.

Жаңашылжүйеарқылыелдегі 204 денсаулықсақтауобъектісібіріктіліріп, оныңкөмегіменнаудандықдеңгейдегі медицина қызметкерлеріоблыстықжәнереспубликалықауруханалар мен орталықтардағыәріптестерімен онлайн жүйедетәжірибеалмасып, кеңестералады. Бірғанамысал. 2018 жылыауданда 136 телеконференция, 123 телеконсультацияөкізілген. Нәтижесінде 14 науқастыоблысқаауыстырып, телемедициналықжүйеніңкөмегімен 90 проценткежуық пациентке ем тағайындалған.Тағыбірайтакетерлігі, артыққағазбастылықтанарылып, уақыт пен жүйкеніздіүнемдейтінЕgovплатформасыныңмобильдінұсқасынжаңақорғандықтар да белсендіқолдануда. Мәселен, «Ұлттыққапараттықтехнологиялар» АҚ ұсынғандеректергесүйенсек, Еgovмобильдіқосымшасыныңкөмегімен 9 201 076 қызметкөрсетілсе, 2018 жылдың 1 қаңтары мен 17 маусымаралығында 1,5 миллион адам осы қызметтүрінежүгінген. Мұныңішінде, аудантұрғындарыныңүлессалмағыбасым. Бұлжөніндебізгеаудандық «Халыққақызметкөрсетуорталығы» мекемесіненҚуанышМәуленовмәлімдеді. Оныңайтуынша, электрондықызметкежүгінетінтұрғындар саны артыпкеледіекен. – Мемлекеттікқызметтерхалықтұтынатынбастықызметболғандықтан, оныңхалыққақолжетімдіәріжылдаматқарылуымаңызды. ТұңғышПрзиденттің «ЦифрлыҚазақстан» бағдарламасынегізіндеіскеасыпжатқанЭлектрондықүкіметжобасының да көздейтіні осы. Айрықшаатапөтерліктағыбірбіртыңжоба – @EgovKzBot телеграмм-боты. Енді осы бот арқылыөзіңізгежақынжердеорналасқан ХҚО туралыбіліп, сондай-ақ бала тууғабайланыстыпроактивтікқызметтердіалумүмкіндігітуды. Яғни, туутуралықуәліккетәпсырыс беру, бала туубойыншажәрдемақылардырәсімдеужәнебаланыбалабақшағакезеккеқоютіптіжеңілдейтүсті

Біартықшылығыбарлыққапараттықолданушыныңэлектрондықпоштасынажолдаутетігіқарас тырылған, – дейдіҚуанышМәуленов. Иә, электрондықүкімет – цифрландырутерминініңкүнделіктітұрмысқадендепенуіменбірге келгенжаңаүрдіс. Ол мемлекет пен халықтыңвиртуалдыбайланысынқалыптастырып, азаматтарғамемлекеттікқызметтердіалудыбарыншажеңілдетугекөмектеседі. Қазірқолданысыендіғанадағдығайналыпкележатқанэлектронды сервис аз уақыттахалықжиіқолданатынплатформағайналып, Қазақстандыозықотызелдіңқатарынаенуінжақындататүседі.

Нәтиже

Қазақстанның цифрлық трансформация есебінен тиімді мемлекеттік басқаруы бар, сенімді деректер негізінде шешім қабылдайтын, сондай-ақ цифрлық дәуірде инфрақұрылымды тиімді және қауіпсіз пайдалануды қамтамасыз ететін, елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына ғылымның қосатын үлесін арттыратын заманға сай елге айналу.

Қорыта келгенде, Қазақстанда цифрлануға алғышарттар әбден қалыптасып, дамуымыздың осы кезеңін оған көшуге ең оңтайлы сәт деуге болады. Себебі еліміз тозған жабдықтарын жаңадан жарақтап жатыр, ендеше бірден-ақ цифрлық технологияларға көшіп, бәсекеге

өнімнің өзіндік құнының төмендігімен қабілеті болуға болады. Ал әдейілеп, осы кезден цифрлануды қолға алмасақ, біз цифрлануға көшкен елдермен бәсекелесе алмаймыз. Елбасының цифрлы экономика мен бәсекеге қабілеттілікті қатар айта жүруінің себебі де осы.

Қорытынды

Қазіргі білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі дамыған цифрлық инфрақұрылым болып табылады. Сондықтан білім беру ұйымдарында IT-инфрақұрылымды, цифрлық білім беру ресурстарын, ашық онлайн-курстардың желілері мен платформаларын дамыту, мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді автоматтандыру қажет. Мектеп бойынша білім беруді цифрландыруды жүзеге асырудың жоспары әзірленіп, ауқымды жұмыстар атқарылуда, инфрақұрылымы дамуда.

ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Л.Т.Абедчанова

Костанайский колледж автомобильного транспорта, преподаватель иностранного языка

Ключевые слова:

Интеграция, обучение, реализация, специфика, проблемы, использование, специальности, коммуникативность, владение, мобильность, мотивация

В Государственной программе образования и науки РК на 2020-2025 год поставлена задача обеспечить преемственность и непрерывность обучения, профессиональной подготовки в соответствии с потребностями экономики и региональными особенностями.

В этой связи развитие технического и профессионального образования является важной приоритетной задачей социально-экономической модернизации, достижения конкурентоспособности экономики и вхождения Казахстана в число 30-ти развитых стран мира.

В современных условиях возрастают требования к учебным заведениям системы технического и профессионального образования как основной базы подготовки высококвалифицированных кадров для экономики страны и регионов. Такие требования предъявляются не только со стороны государства, но и бизнеса, общества в целом. Неизбежность совершенствования деятельности колледжей стала одной из главных проблем в осмыслении современной системы ТПО. Формирование инновационной модели технического и профессионального образования, в которой сочетаются лучшие традиции казахстанской и мировой образовательной систем, является объективной необходимостью современного образования.

Инновационные процессы в профессиональном образовании получают практическое воплощение в инновационном профессиональном образовании. Цель инновационного профессионального образования состоит в подготовке универсальной нравственно зрелой личности, компетентного специалиста с развитой профессиональной культурой, владеющей научным стилем мышления, способной к качественному и эффективному решению проблем развития профессионального образования, науки, производства, экономики в условиях высокотехнологичного информационного общества.

Важным аспектом инновационного развития среднего профессионального образования, выступающего как практико-ориентированное обучение, является его интеграция с производственной сферой. Это является фактором адекватности результатов

системы среднего профессионального образования нуждам производства, сближения процесса подготовки кадров запросам различных отраслей экономики и конкретных работодателей, обеспечения связи обучения студентов с будущей работой на предприятиях.

Постоянно изменяющиеся требования работодателей, вызванные появлением новых производственных технологий, требуют изменения содержания обучения в средних профессиональных заведениях. В этой связи образовательными учреждениями совместно с работодателями разрабатываются и корректируются набор требуемых профессиональных компетенций по подготовке будущих специалистов, вводятся новые дисциплины и программы подготовки студентов. Все это оказывает влияние на систему практической подготовки студентов, а внедрение современных образовательных и информационных технологий позволяет готовить конкурентоспособных и востребованных специалистов на рынке труда.

Такое сотрудничество ориентировано на долговременное и стратегическое партнерство, так как позволяет готовить кадры под заказ предприятий, учитывать изменяющиеся запросы работодателей, как основных заказчиков специалистов, заключать договора между предприятиями и учебными заведениями по совместному управлению материальной базой, передаче в аренду оборудования, в том числе на льготных экономических условиях.

Таким образом, принимаемые мероприятия по модернизации среднего профессионального образования в современных социально-экономических условиях, призваны не только решать задачи по улучшению профессиональной подготовки молодежи, но и качественно ее изменить.

Высокие темпы социально-экономических изменений в Республике Казахстан требуют от системы профессионально-технического и среднего специального образования мобильности в подготовке квалифицированных рабочих, служащих и специалистов в соответствии с потребностями экономики и общества, создания широких возможностей для профессионального развития различных категорий населения на протяжении всей трудовой деятельности, повышения мотивации к трудовой деятельности, стимулирования профессиональной заинтересованности и личностной ответственности за результаты труда.

Как преподаватель иностранного языка, хочу остановиться на вопросе о состоянии профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в Республике Казахстан.

Хотелось бы отметить: этот вопрос далеко не праздный.

В настоящее время профессионально-ориентированное обучение иностранному языку студентов технических специальностей приобретает особую значимость, так как в сфере профессиональной деятельности является необходимым условием международной профессиональной аккредитации отечественных образовательных программ в области инженерии, техники и технологий, а владение иностранными языками — в присвоении нашим специалистам звания «Евроинженер».

Сущность профессионально-ориентированного обучения иностранному языку заключается в его интеграции со специальными дисциплинами с целью получения дополнительных профессиональных знаний и формирования профессионально значимых качеств личности. Отсюда исходит основная сложность реализации такого обучения в колледже. Преподаватели ведущие занятия по профессиональному иностранному языку получили лингвистическое и педагогическое образование и не владеют специфической профессиональной лексикой, часто не имеют представления о коммуникативных потребностях присущих той или иной профессии. Из-за отсутствия опыта и специальных знаний сталкиваются с рядом проблем: психологических, лингвистических и методических. Кроме этого, проблему составляет отсутствие современных учебников и учебных пособий на иностранном языке по различным специальностям. Это создаёт неудобства и трудности, как в преподавании, так и при восприятии учебного материала. Безусловно преподаватели профессионально-ориентированного иностранного языка должны изучить основы

специальности, базовую профессиональную лексику, ориентироваться в терминологии причем разных специальностей. Ведь часто отсутствие базовой подготовки у преподавателя ведет к искажению смысла при переводе текстов, акцентированию не важной с точки зрения специалиста информации. Задача преподавателей состоит в том, чтобы за короткий срок подготовить специалиста, хорошо владеющего иностранным языком. Преподавание должно соответствовать требованиям учебной программы и укладываться в минимальное количество часов в действующем учебном плане. Кроме этого, необходимо в течение ограниченного учебными рамками времени научить обучающихся коммуникативным навыкам. Например: говорить о проблемах своей специальности и понимать речь носителей языка.

В связи с этим, на мой взгляд существует несколько способов решения данных проблем:

Использовать на занятиях иностранного языка материалы знакомящие с базовыми понятиями специальности.

На занятиях иностранного языка создавать ситуации приближённые к реальной обстановке.

Ситуации, в которых студенты могли бы использовать полученные теоретические знания по специальности для решения практических проблем.

Использовать материалы уже известные обучающимся, но представленные с другой точки зрения.

Использовать помощь преподавателя- предметника, как для подготовки к занятиям, так и во время их проведения.

Сочетать традиционные и инновационные методы обучения, но решительный упор делать на принцип коммуникативности в обучении.

Используемые учебные материалы и пособия строить именно на принципе коммуникативности.

Какой бы способ не выбрал преподаватель иностранного языка, от него в любом случае требуется:

- владение определенными знаниями в данной профессиональной области;
- желание усовершенствовать процесс преподавания;
- заинтересованность в практическом применении студентами знаний как в области иностранного языка, так и в профессиональной сфере;
- саморазвитие, самосовершенствование, профессионализм;
- творческий подход в осуществлении учебного процесса.

Современному обществу важно чтобы выпускник колледжа был профессионально успешным и мобильным, умеющим строить свою собственную карьеру, работать в условиях жесткой конкуренции на отечественном и мировом рынках, и активно содействовать благополучному развитию всего общества. Разработка и внедрение в учебный процесс учебно-методических комплексов и пособий по специальностям способствуют реализации профессионально-ориентированной иноязычной подготовки специалистов технических колледжей и вузов и повышению мотивации обучающихся к изучению иностранного языка.

Таким образом, мы видим, что как на уровне колледжа, так и на уровне вуза отмечаются свои трудности, влияющие на конечный результат обучения иностранным языкам в целом.

Благодаря принятой языковой политике в стране идет поступательное развитие иноязычного образования и проводится целенаправленная работа по обеспечению качества обучения иностранным языкам, которая находит свое отражение почти во всех программных документах развития образования.

Относительно иноязычного образования в Казахстане можно констатировать, что в государстве наблюдаются следующие тенденции его реформирования:

- реализация уровня обучения иностранным языкам в соответствии с общеевропейской шкалой оценки уровня владения языками;
- внедрение раннего обучения английскому языку;

реализация трехязычного образования.

Указанные выше тенденции реформирования иноязычного образования и развитие высшего профессионального образования в Казахстане предполагают не только получение студентами профессиональных знаний и компетенций, но и овладение иностранными языками как одной из значимых составляющих профессиональной компетентности будущих специалистов, так как свободное профессиональное общение на иностранном языке позволяет им быть конкурентоспособными на мировой арене и профессионально мобильными участниками интенсивно развивающихся международных отношений.

Список литературы

1. [Электронный ресурс]. Айгерим Ибраева «Как меняется профессионально-техническое образование в Казахстане», обзорно-аналитический портал STRATEGY 2050
2. Концепция иноязычного образования. — Алматы: КазУМОиМЯ им. Абылай хана
3. [Электронный ресурс]. Журнал: [Вестник КарГУ](#) Б.А. Жетписбаева, Ж.Г. Шайхызада, Я. Таборек «О состоянии профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в Республике Казахстан».

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕГІ ЕҢБЕК ТӘРБИЕСІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.

Берікова Н.

Шәкәрім жоғары колледжі, Семей қаласы

Жетекшісі: Смагулова Г.А.

Педагогика және методика тәлімгері.

Қазақ халқы жастарды еңбекке баулығанда күнделікті кәсібіне, тұрмыс тіршілігіне байланысты төрт түлік малды бағып - қағуды, аң аулап кәсіп етуді ойластырған. Халқымызда «еңбек етсен еріңбей – тояды қарның тіленбей» деген мақал бекер айтылмаған: еңбек ету арқылы ғана қазағымыз үлкен жетістіктерге жеткен. Халқымыз еңбек пен өнерді егіз деп санаған. Қыздар, әйелдер үшін өрнек тоқуды, жүн иіріп, киіз басып, ою ойып, түс киіз өрнектеуді, сырмақ, бас киім тігуді, тері илеуді - ерекше өнер санаған. Ал ер адамдар тері, ағаш, темірмен байланысты кәсіптерді атқарған. Олардың жеке кәсібі болып аяқ киім (етік, мәсі, кебіс) тігу, қайыстан жүген тартып, өмілдірік, қамшы, құйысқан, шідер секілді әбзел істейтін өрімшілік үлкен өнер болып есептелген.

Халық педагогикасынан орын алған, балаларды ерте жасынан бастап еңбекке баулу және еңбекке тәрбиелеу қазіргі педагогика теориясы принциптерімен ұштасып жатыр. Еркін еңбек барысында өзінің және бүкіл қоғам мүшелерінің қажеттілігін қанағаттандыру үшін адам материалдық және рухани құндылық жасайды. Шығармашылық еңбек барысында адам өз күшінің шамасын және қабілетін анықтайды. Қоғамның басты талаптарының бірі - әр азаматтың өмірде өз орнында толық күш-жігерін жұмсап, қоғамдағы байлықты еселей түсуге еңбек үлесін қосуы, еңбекке адал, саналы қатынасу болып табылады. Еңбек тәрбиесі ұлы ғұламалардың хрестомотияларында, көркем шығармаларында негізгі орын алады. Олар өзінің еңбек тәрбиесіне байланысты ойларын терең және айқын көрсетті.

Әл-Фараби тәрбие мәселесін логикамен байланыстыра уағыздағанын білеміз. Ол «Ақыл мен түсінік» атты еңбегінде ақылдылық пен адамгершілік үлгілі тәрбиеге байланысты, оның негізі таза еңбекте, еңбек өз кезегінде тәрбиенің негізінен туындайды деген еді. Баланы ерте жастан бастап еңбекке баулу тақырыбы қазақ педагогикасына ХІХ ғасырдың аяғында

Ы.Алтынсарин шығармалары арқылы келді. Ыбырай Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясы» балаларға арналған кітабына енгізген мақалалары мен әңгімелерінде автор еңбектің аса зор маңызын көрсетіп, еңбекті қадірлеуге және сүйеге тәрбиелеу мақсатын көздейді. Автор хрестоматияда оқушыларды еңбектің мақсатқа жеткізетіндігіне, еңбек арқылы табылған табыстың берекелі болатындығына сендіре отырып, еңбек ету үшін «тұрақтылық пен табандылық» қажет екендігін уағыздайды. Оған дәлел оның хрестоматиясындағы көптеген еңбекке байланысты мақалдар мен мәтелдері. Мысалы «Бейнетсіз рахат жоқ», «Жалқау текке жатар, оның ырысы қашар», «Жігіттің ерінгені, көрінің көрінгені» тағы басқалары дәлел болады. [2]. Дене мен еңбек тәрбиесін ол адамгершілік тәрбиесінің аса күрделі мәселелері ретінде таныды.

Ғұламалардың еңбекке байланысты шығармаларымен таныса отырып, философиялық ой түюге болады, ол ұлы ұстаздың әдептілік принциптерінен шығады. Бұл принциптер мен өлшемдер адамгершілік тәрбиесінің негізгі мұраты, өйткені адамға оның мағыналы өмір сүруі үшін белгілі бір мақсатқа қарай әрекет жасауы керек, ол - еңбек әрекеті. Осы жолда адам көптеген қарама - қайшылықтарды жеңе отырып, өзіне қанағат алады. Пайда болған қанағат келесі қажеттілікті тудырады, қажеттілік әрекет етуге жетелейді, ол жаңа мақсаттың орындалуына ұмтылу болып табылады. Олардың еңбек идеялары осындай диалектикалық заңдылықтар негізінде іске асады.

Жастарды еңбекке баулу қай кезде де азаматтық тәрбиенің елеулі шарттарының бірі болды. XIX ғасырда еңбекке тәрбиелеу проблемасы орыс әдебиетінде де айрықша көтеріліп, халық өкілдерінің негізгі ерекшеліктері мен биік адамдық қасиеттері еңбекке байланысты көрсетілген болатын. «Тәрбие адамның ақыл-ойын дамытып, оған белгілі көлемде білім беріп қана қоймайды», «еңбексіз өмір қадірлі де, бақытты да бола алмайды» деген ойлар айтыла бастады.

Жазушылар мен ағартушылардың еңбек мәселесін шешудегі зор жетістіктерінен олардың өзінің әдеби, сондай-ақ педагогикалық жұмыстарында еңбек мәселесін суреттеуі қазақ қоғамының экономикалық ерекшеліктерімен тығыз байланысты және оқушының еңбекке деген сүйіспеншілігін арттыра аларлықтай дәрежеде екенін аңғаруға болады. Еңбек ету, өзі тапқанымен тіршілік етіп, қанағат қыла білу, басқаның еңбегіне көз алартпау сияқты нағыз адамгершілік қасиеттер олардың әңгімелерінің жалпы мазмұнынан байқалып отырады. Оны көптеген ғалымдарымыз Б.С.Сүлейменов, Қ.Қасымжанов, Е.Бекмаханов, Ә.С.Сыдықов, т.б, берген бағалары дәлелдейді.

Еңбек арқылы дүниетаным туралы көзқарастары қазіргі кезде актуальді проблемалардың бірі болып табылады. Адам өмірінде еңбек бақыт, қанағат пен қуаныш әкеледі және еңбек адам өмірінің физиологиялық қажеттілігі болып табылады. Ғұламалардың көптеген шығармаларында өмірдің мәні және мағынасы еңбекте екендігі, еңбексіз адам өмірі мәнсіз екендігі туралы айтылады. Еңбек әрекетінің біткені - өмірдің біткені. Ал біреудің еңбектерімен күн көруі арамтамақ және ақымақтық, яғни адалдық қасиеттің жоқтығы. Еңбек идеялары қазіргі заманда адам өмірінен орын тапты.

Педагогтік осындай прогрессивті идеялары мектептің оқу-тәрбие жұмысы арқылы іске асып отыр. Мысалы, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу әңгімелер төменгі сынып оқу бағдарламаларында бар, сондықтан оқу процесі (сабақ) арқылы іске асса, кейбір сыныптарда тәрбие сағаты, сыныптан тыс оқу, еңбек тәрбиесіне байланысты диспуттар, т.б. арқылы жүзеге асады.

Ғұламалардың еңбек туралы пікірлері, идеялары қазіргі біздің экономикалық жағдайда қойылатын талаптармен сәйкес келеді. Қазіргі қоғамымызды қайта құруға байланысты пайда болған әлеуметтік жағдайларда еңбек етпеген адам өмір сүре алмайды, қайыршылыққа, өлімге дейін барады – деген де ой бар. Педагогтар ұсынған еңбек туралы идеялар мектептегі оқу жүйесінің жаңа формаларының енуінің нәтижесінде жүргізіліп отырған еңбек сабақтарының құрылымынан көреміз. Өндірістік өнім, еңбек сабағы жоспарларына енді. Мысалы, еңбек сабақтарында киім тігу, тамақ әзірлеу, т.б. дайын өнімдер өндіріп өздерінің жұмысының нәтижесіне қуанып, қарапайым жұмыс түрлеріне үйренгені қалай жақсы.

Әсіресе еңбек тәрбиесі - қазіргі заманның үлкен мәселесі, тіпті үлкен әлеуметтік проблемаға айналған. Бұрынғы мектептерде еңбекке баулу оқу-өндіріс комбинаттарында, бригадаларда, цехтарда еңбек ету барысында оқушылар техникалық және технологиялық білімдер, еңбек тәжірибесін алатын болса, отбасында балалар үй шаруашылығымен айналысып, көркем өнер, қол өнер үйірмелеріне қатысса, олардың еңбектің әр түріне бейімділіктерін, икемділіктерін дамытушы еді.

Өкінішке орай, соңғы жылдары мектепте болып жатқан үлкен өзгерістер еңбек тәрбиесінің бағдарламасын мүлде қысқартты. Бұрын мектеп оқушыларының еңбек тәрбиесіндегі олқылықтарды әйтеуір шешіп келсе, енді мектеп оқушысы мектепте ештеңе істемейді: қоғамдық пайдалы жұмыс, сенбілік, патронат жұмысы жоқ; қалған еңбектің жалғыз түрі – үй тапсырмасын орындау. Балалар жұмыстан гөрі ұялы телефонмен көбірек айналысатыны сондықтан шығар? Педагогикалық әдебиеттерде де еңбек тәрбиесінің қазіргі түрлері туралы аз айтылған.

Айта кетсек, мен 2 курста өткен «Тәрбие технологиясы» атты практикасында байқағаным қазіргі мектептегі еңбек тәрбиесіне аса назар аударылмағандығы. Ия, балаға мектеп табалдырығын аттағаннан бастап, мұғалім сынып ішінде жүйелі тәртіп орнатады. Бірақ, тек қана оқу жағынан тәрбиелемей, еңбек тәрбиесінде көңіл бөліну керек деп ойлаймын. Адал еңбек етуді, өз тапқанымен тіршілік етіп, қанағат қыла білуді адамгершілік қасиет деп санаймын. «Біз өзіміздің адал еңбегімізбен тіршілік етіп отырмыз дей алатын адам - шын бақытты адам» екендігіне мен сенемін.

Біздің оқушыларды еңбекке тәрбиелеуде еңбек тәрбиесін басты назарда ұстап, оны зерттеп қазіргі күнге мұра етіп қалдырған ғұламаларымыздың шығармаларынан үлгі алуымыз керек.

Әдебиеттер:

7. Алтынсарин Ы. Қазақ хрестоматиясы. - Алматы, 2002.
8. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 – 2025 годы. *Интернет – ресурс*:<https://adilet.zan.kz> > rus > docs
9. Қазіргі мектептегі еңбек тәрбиесі - Zharar.kz *Интернет – ресурс*:<https://zharar.kz> > question
10. Қазіргі мектептегі тәрбие жұмысына сипаттама. *Интернет – ресурс*:<https://shygharma.info> > azirgi...
11. Қазіргі мектептегі тәрбиенің мазмұны - презентация онлайн. *Интернет – ресурс*:<https://ppt-online.org> > ...
12. Манашова С. Еңбекке тәрбиелеу //Бастауыш мектеп. -2005.-№1.-11.

ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ ЖОСПАР ҚҰРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ МЕН АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ

Кимашева Алтын Сиражевна

Жоғары аграрлық-техникалық колледжі,
физика пәні оқытушысы, БҚО, Орал қаласы

Елімізде білім саласындағы жаңа инновациялық технологиялардың енуі, мұғалімдерді ізденіске жетелеп отыр. Жас ұрпаққа сапалы білім беру әр ұстаздың міндеті саналады. Менің ойымша, жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді меңгеру үшін, оны түсініп алу қажет. Сабақтың толық мақсатына жетуде ұстаздың шеберлігі мен қатар қысқа мерзімді жоспарды (ҚМЖ) тиімді құрастырудың маңызы зор.

Жоспарды құрып отырғанда мұғалімнің алдында төменгі сұрақтарға жауап болу керек:

- Білім алушылар нені білу керек?

- Қандай түйінді идеяларды түсінуі керек?
- Қандай мәселелерді зерттеп, талдаулары керек?
Ал, қысқа мерзімді сабақ жоспарын құрудың негізгі міндеттеріне келсек:
- сабақтың тақырыбын анықтау;
- әр тақырыпты меңгертудің мақсаттары мен міндеттерін белгілеу;
- білім алушылардың қызығушылығын арттыру үшін түрлі әдіс-тәсілдер қолдану;
- уақытты үнемді және нәтижелі пайдаланудың жолдарын қарастыру;
- жаңа тақырыпты қаншалықты меңгергенін анықтау үшін рефлексия ұйымдастыру.
- сабақтың мазмұны бойынша қорытынды жасау;
- білім алушыларға өзін-өзі тексеруге және бағалауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар дайындау;
- тақырыпты пысықтау үшін үй тапсырмасын әзірлеу.

Міне, сабақтың жоспарын осы сұрақтарға жауап беретіндей етіп және сабақ құрудың жоғарыдағы міндеттерін ескере отырып жоспарласақ, нәтижеге жетеміз.

Қысқа мерзімді жоспардың құрылымы:

- Тақырыбы
- Мақсаттары
- Бағдарламада оқу мақсаттары төрт саннан тұратын кодтық белгімен белгіленді.
- Кодтық белгідегі бірінші сан сыныпты, екінші және үшінші сан сөйлеу әрекеттерінің ретін, төртінші сан нөмірін көрсетеді. Мысалы, 1.2.1.1.кодында “1”- сынып; “2.1” дағдылар; “1” –оқу мақсатының реттік нөмірі.
- Тапсырмалар
- Бағалау критериялар
- Дескрипторлар
- Кері байланыс
- Рефлексия

Жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану нәтижесінде қазіргі білім алушының:

- Сабаққа қызығушылығы артады;
- Нақты өз деңгейінде бағаланады;
- Жеке қабілеті айқындалады;
- Өз бетімен жұмыс істеуге үйренеді;
- Даму мониторингі айқын көрінеді;

Қандай әдіс – тәсілді қолданып өткізсек те әрбір сабақтың соңында сабаққа талдау жасап, жақсы жақтары мен кемшілік тұстарын анықтап отырудың маңызы зор.КТ-112.1 тобында өткізілген «Өткізгіштерді тізбектей және параллель қосу. Электр тоғының жұмысы мен қуаты» тақырыбындағы ашық сабақтың өту барысын назарларыңызға ұсынамын.

Білім алушылардың әрекеттері Блум таксономиясының деңгейлері бойынша белгіленеді. Сабақ мақсаттары оқу мақсаттарының негізінде жасалды. Сабағымды сыни тұрғыдан ойлаудың жаңа әдіс - тәсілдерін кіргізе отырып, жоспарлап жүргіздім.

Мен бұл сабақты өтпес бұрын сабақты қалай өткізу керектігін, оның ішінде мынадай сұрақтар бойынша дайындалдым:

- Жеті модуль бойынша сабақты өткізу тәсілдері.
 - Қандай тақырып таңдау керек?
 - Ондағы мақсатым мен міндетіме жету үшін сабақтың әр кезеңінде қандай тәсілдер пайдалануыма болады?
 - Білім алушылардың деңгейін қалай анықтауыма болады?
- Мұндағы мақсатым сабағымаҚМЖ құрып, уақытты тиімді пайдалану жолдарын

көрсету.

Сабақ барысында мынадай мүмкіндіктерін жасауға тырыстым:

- бір-бірінің пікірін тыңдау;
- бірін -бірі сыйлау;

- берілген тапсырманы нақты орындау;
- бірігіп, белсенді жұмыс жасау;
- бәсекелестікке қабілетті болу;

Сабағымның мақсатына жету үшін және қызығушылықты арттыру үшін мынадай әдістерді қолдандым:

1. «Топтастыру әдісі»
2. Топтық жұмыс
3. Миға шабуыл
4. Талқылау, талдау
5. Кері байланыс

Сабақ барысы:

1-ТУР «Өткен сабақты тексеру»

2-ТУР «Теориялық білімдерін тексеру»

3-ТУР Эксперимент

4- ТУР. Практика

Қорытынды. Рефлексия.

Осы әдістер арқылы бір - біріне түсіндіру, топқа барып түсіндіру үшін барлық баланың да қалыс қалмай жұмыс істегенін көрдім. Осылайша топ мүшелері бірін - бірі оқытуға, сол арқылы ойлауға үйренеді. Мен бұл сабақта тек тапсырманы беріп жұмыс жасасам, ал білім алушылар тапсырманы өздері шешіп, қандай да бір қорытындыға өздері жетіп отырды. Әр топ бір-біріне сұрақ қоя білді. Топтасып бірлесіп жұмыс жасаудың арқасында, сол күнгі сабақтың мазмұнын терең түсініп, игеріп алды. Көптеген мағлұматтар, жаңа ұғымдар жинақтады.

Кері байланыс ретінде топ арасында пікір алмасу жүргізілді. Сабақты «Екі жұлдыз, бір тілек» әдісімен білім алушылардың өз ой-пікірлерін жаздырып, тыңдаумен аяқтадым.

Ұстаз үшін басты нәтиже шәкіртінің білімді болуы ғана емес, білімді өздігінен алуы және алған білімдерін қажетіне қолдану болып табылады. Бүгінгі бала – ертенгі жаңа әлем. Заман талабына сай жаңа технология әдістерін үйрету, бағыт-бағдар беруші – мұғалімдер.

Білім алушылар жаңа тұрмысқа, жаңа оқуға, жаңа қатынастарға бейімделуі тиіс. Сабақты жаңаша ұйымдастырып, ізденген ұстаздың ұтары мол.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНДЕРІН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ МЕНГЕРТУДІҢ ТИІМДІЛІГІ

Халелова Қарлыгаш Пушкиновна

Оңайбай Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінің қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәнінің оқытушысы, Атырау қаласы

Отаншылдық сезім – ұлт рухының деңгейінің айнасы, өлшемі. «Балаңды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген екен дана халқымыз. Сондықтан да, сан ғасырлар бойы сұрыпталған ұлттық құндылықтарымызды оқу-тәрбие процесіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, ұлтшылдық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын, бойында ұлттық санасы қалыптасқан тұлғаларды тәрбиелеп шығару – жалпы ұлттың алдында тұрған ұлы міндет болып отыр.

Бүгінгі таңда сапалы білім мен саналы тәрбие беру ұлттық тәрбиемен қалыптасады. Ұлттық тәрбиеде, әсіресе, ана тілі байлығының алар орны ерекше екені белгілі. Осыны ескере келе, қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқыту барысында тек қана теориялық білім беріп қана қоймай, ұлттық үрдісімізден хабар бере отырып, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру мәселесіне жете назар аударуға тырысу керек. Білім мен тәрбие берудегі озық ұстанымдардың ұлттық

тәрбие құндылықтарымен байланыстыра отырып, әр білімалушының қабілетін, талантын ашу, өзіндік ұлттық тәрбиесі мен санасын қалыптастыру – қазақ тілі мен қазақ әдебиеті ұстаздар қауымының алдында тұрған басты міндет болып табылады.

Әр пәннің өзіндік ерекшелігі бар, әрқайсысы өз өрнегімен сөйлейді. Әдебиет пәні – өнерпәні, оның басты құралы-сөз, жан-жақты ойлантудың, терең ойлаудың пәні. Әдебиет жасөспірімдерге сөз маржандарының қыр-сырынан білім беріп қана қоймайды, ең бастысы, өмірдің ең қымбаттысы, ең асылы жақсылық пен ізгіліктің ұрығынсебеді.

Адамның рухани дүниесі байиды, туған тілін сүюден адамзатты құрметтеуге дейінгі сезімдері тәрбиеленеді. Әдебиет арқылы елінің тарихы, оның ғасырлар қойнауында қалған сөз сандығы ашылады, солар арқылы халық арманын, қиялын, болашақтан күтер үміті, сенімін біледі. Тіпті әдебиеттен әр сабақты адамның асқақ арманы, әдемі сенімі, әдемілік пен сұлулыққа құштарлық, имандылық пен кісілік қасиеттер туралы сырласу сабағы десек те болады. Әр мұғалім өз пәнінен білім беріп қана қоймай, әр баланың «Менін» ашу, сол «Менді» шығармашылық тұлғаға жеткізу.

Әдеби білім алған жеке тұлға әдебиетті пән ретінде ғана біліп қоймайды, сол пәндік білім негізінде болмысты танып біледі, одан ақпараттық мағлұматтар алады, эмоциялық құндылық болып табылатын адами қасиеттерді бойына сіңіре отырып, мәдениетті, салауатты қарым-қатынасқа түседі, әдебиеттің жетекші қызметінің жүзеге асырылуына жол ашады. Бұл ретте көркем шығарманы дүниетанымдық, әлеуметтік, тәрбиелік бірлікте қарастырудың мәні артады, осыдан келіп, әдебиетті ұлттық құндылық ретінде оқыту қажеттілігі туындайды. Білімалушыларға білім беру барысында дәстүрлі емес сабақтарды ұйымдастыру жеке тұлғаның сабаққа деген ынтасын арттырады. Осыған орай, бүгінгі күнде мұғалімдер білімалушыларға жемісті және тиімді іс-әрекетін ұйымдастыру үшін белсенді түрде дәстүрлі емес сабақтарды пайдалануда. Дәстүрлі емес сабақ түрлеріне видео сабақтар, интернет-сабақ, спектакль-сабақ, экскурсия-сабақ және т.б. жатқызуға болады. Біз білімалушыларға күрделі және көлемі үлкен материалдарды бергенде зейіндерін сабаққа аударма алмай отыратындықтарын жиі байқаймыз. Дәл осы уақытта оларды қызықты әңгімемен немесе ойын арқылы ықыластарын аударып, сабаққа қарай көңілдерін аудару қажет. Әрбір ұстаздың алдына келген бала да әртүрлі ойлау қабілетінде болады, мысалы кейбірі шапшаң ойлап, шапшаң жұмыс істесе, кейбірі тақырыпты баяу қабылдап, оған тапсырманы (тақырыпты) қайтадан қарап шығу тиімді болып табылады.

Қазақ тілін оқытудағы басты мақсат – ой-өрісі жаңашыл, шығармашылық деңгейде қызмет атқара алатын, дүниетанымы жоғары, жан-жақты қалыптасқан тұлға тәрбиелеу, оқушылардың өзара белсенді әрекеттер арқылы өздігімен білім игеру, оны іздену, құрастыру, ой-өрісін кеңейтуде ауызша сауатты сөйлеу мен жазба тіл мәдениетін дұрыс қалыптастыру болып табылады. Тұлғаның қалыптасуына қажетті басты құрал – тіл. Сондықтан білімалушыларды қазақ тіліне қызықтыру және мемлекеттік тілді еркін меңгерту - бүгінгі күннің өзекті мәселесінің бірі. Қоғам тұлғаны қаншалықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады. Осы тұрғыда, оқыту үрдісінде білім беру мазмұнын жаңарту өте маңызды өзгерістердің сатысында тұр. Жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым дағдыларын дамыту оқушылардың алған білімдері мен үйренген дағдыларын кез келген орта жағдайында қарым-қатынас үдерісінде тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Сондықтан сабақты жоспарлағанда балаға нені және қалай үйрететіндігіме басаназар аударып, мақсатқа жетуде әдіс-тәсілдердің ең тиімдісін қолданып, студентімнің назарын өзіме аударуға бар күш-жігерімді жұмсаймын. Сонда ғана білімалушының қызығушылығы ерекше арта түсіп, оқуға деген ішкі уәждерінің оянуына ықпал етуге болады. Өз тәжірибем сүйенсем, бүгінгі күні баланың тілдік қатынасын арттыруда әр сабағымда іс-әрекет дағдыларына аса мән беріп, түрлі әдіс-тәсілдерді пайдаланамын. «Айтушы ақылды болса, тыңдаушысы дана болады» дегендей, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында тыңдалым және айтылым дағдыларын қалыптастыруда әртүрлі мәтіндерді талдау, мәтіннен негізгі ойды анықтау, ақпаратты тану т.б. сынды әрекеттердің жүзеге асуына көмектесіп отырып, соған сай стратегияларды қолданамын. Оқушылар

сабақ барысында негізгі ақпараттарды танып, құрастырып, мәліметтер алады, өз идеяларымен бөліседі, бірлесіп әрекет жасайды және салыстырып, бағалайды. Осы орайда өз тәжірибемде қолданған сабақ жоспарымды ұсынбақпын. 1-курсқа «Абай Құнанбайұлының «Масғұт» поэмасы сабағында «Ашық микрофон» әдісі арқылы Абайдың өмірін оқи отырып, өзінің өмір жолына қажеттісі туралы ой толғайды. Абайдың шығармаларының мәнін ашып, құндылығы мен жаңашылдығына баға береді. Осындай сұрақ – жауап әдістері арқылы студенттердің патриоттық сезімдерін оятып, ұлттық рухтарын көтеруге бағыттадым. «Оқылым», «Тыңдалым» және «Айтылым» дағдылары бойынша «Ойлан, бірік, бөліс» әдісімен «Масғұт» поэмасын оқи отырып, шығарманың идеясы мен көркемдік маңызына тоқталды. Келесі кезекте «Талдап білу» әдісімен студенттер топ ішінде өзара атқаратын қызметтерін бөліп алды.

«Баяндаушы» топ – поэманың тақырыбы мен идеясын анықтады.

«Байланыстырушы» топ – оқиға бойынша сұрақ дайындады.

«Дәнекерші» топ – поэмадан алынған үзіндідегі мәселені өмірмен байланыстырса,

«Қорытындылаушы» топ студенттері оқиғаның шешіміне қорытынды айтып, баға берді.

Бұл әдіс – тәсіл студенттердің өз ойларын ашық жеткізіп, еркін сөйлеп танымдық белсенділігінің артуына ықпал етті.

Сабақтың келесі реті «Шығармашылық» кезеңмен жалғасты. Бұл ретте студенттер «Масғұт» поэмасынан үзіндіні сахналық қойылыммен өрнектеді. Шығармашылық жұмыс бағытында студенттердің әртістік қабілеттерінің қырын байқатып, қарастырылып отырған оқиғалар мен үдерістерге өзіндік көзқарасы мен пікірін білдіруіне септігін тигізді.

Сабақтың кері байланыс кезеңі «Төрт сөйлем» әдісімен аяқталды. Бұл бағытта студент жастарға шығарманың қай бөлігі ерекше әсер еткенін және шығарманың тәрбиелік мәні неде екендігі сұралды. Сұрақтарға жауап алу арқылы тұла бойы ұлттық тәрбиеге тұнып тұрған ұлт жанашырын байқадым. Олар өз жауаптары барысында шығарма кейіпкері Масғұттың қызыл жемісті таңдауын шынайы өмірмен байланыстырып, өзіндік тың пікірлермен дәлелдеді. Қорытындысында өз ойларын түйіндей отырып, «Жазылым» дағдысымен «Ана – өмір шырағы» тақырыбында шығарма жазып өрнектеді. Сабақ барысында қолданған әдіс-тәсілдерім оқыту мақсаттарыма қол жеткізуіме ықпал етті.

Қорыта келгенде, ұрпағымызды парасатты да білікті, мәдениетті де білімді етіп тәрбиелеп, бойында ұлттық және азаматтық намысы бар өсіргіміз келсе, бүкіл қоғамдық өмірдің өзегін келешек ұрпақ тәрбиесіне, соның ішінде ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеуге бағыттауымыз қажет деп сөзімді аяқтаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. А.Ш.Орақова, Ж.А.Жартынова, Н.О.Қойлық, Т.Б.Корнилова,
2. Бітібаева Қ. Әдебиетті тереңдетіп оқыту. – Алматы. «Мектеп», 2003.
3. Жаубаева Ж., Ерназарова А. Оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытудағы дидактикалық тапсырмалардың маңызы. – Алматы, 2010

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУ

Бисен Лаура Ахметқызы

Атырау инженерлік-гуманитарлық институтының колледжі
Атырау қаласы

Елімізде білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияларды қолдану басты мақсат болып отыр. Ол тек қана техникалық құрал емес, сонымен бірге жаңа ақпараттық, коммуникациялық технология және білім беру жүйесіндегі сабақ берудің жаңаша әдісі.

Негізгі көздейтін мақсатым:

- Жаңа технологияны кеңінен қолдана отырып, білім алушылардың өз бетімен жұмыстануын дағдыландыру;
- Теориялық білімді тәжірибе жүзінде пайдалана білуге үйрету;
- Білім алушылардың компьютерлік іскерлігін дамыту.

Міндеттері:

- Білім алушылардың танымдық қабілеттерін арттыру;
- Шығармашылық қабілеттерін дамыту, ойлау дағдыларын қалыптастыру;
- Өз бетімен білім алуына көмектесу.

Күтілетін нәтиже:

1. Қызығушылықты оятады
2. Сабақ беру әдісі өзгереді
3. Білім алушылар ізденуге үйренеді
4. Уақыт тиімді пайдаланылады
5. Білім алушылардың даму деңгейін үнемі бақылап отырамыз
6. Тыңдау, жазу, сөйлеу, оқу біліктіліктері артады

Ағылшын тілі сабағында ойын формаларын енгізу барысында интерактивті тақтаны да қолданудың маңызы өте зор. Ақпараттық коммуникациялық технологиялардың бірі — Интернет. Интернет оқу үрдісін жеңілдетіп, сабақты қызықты, әрі тиімді ұйымдастыруға, оқу-білім сапасын көтеру үшін көптеген мүмкіндіктер береді:

- сұраныс бойынша ақпарат алу;
- Интернет тараптарында берілген пән бойынша тапсырмалар мен жаттығулар орындау;
- пән бойынша әр деңгейде тест жұмыстарын ұйымдастыру;
- сабақ тақырыбына байланысты ақпарат көздерін табу;
- шетел авторларының шығармаларымен танысу;
- электронды сөздіктерді қолдану;
- аудио-бейнематериалдар қолдану.

Педагогикалық іс-тәжірибемде қолданыс тапқан, білім алушылар арасында апробациядан өткен интерактивті оқытудың бір түрі – **LearningApps.org**

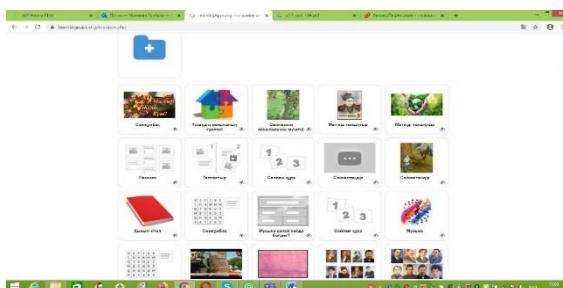
LearningApps.org деген не? Ол:

- интерактивті оқыту;
- интерактивті модульдердің көмегімен оқыту және оқыту процесін қолдау;
- модульдерді жылдам құру және өзгерту;
- тапсырмалар базасын жинақтап, қолжетімді ету;
- онлайнда оқу, жаппай тегін қолдану.

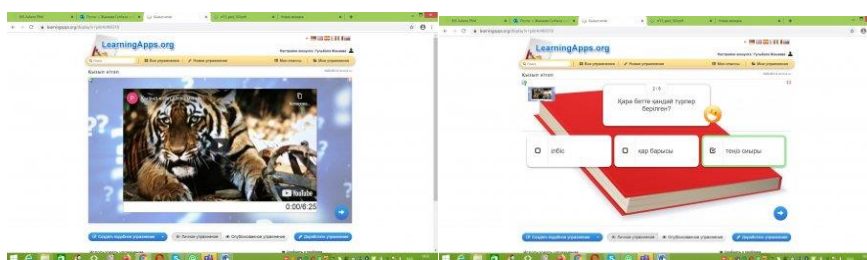
LearningApps.org платформасында жеке пайдаланушы ретінде тіркеліп, аккаунт құрдым. Өз оқу модульдерін жасап, сақтап, сонымен қатар басқарамын. Пайдаланушы оқу модульдерінің авторы ретінде жасаған контентті жасырын статистикада көре алады. «Барлық

жаттығу», «Жаңа жаттығу», «Менің сыныптарым», «Менің жаттығуларым» қызметтерін пайдаланамын. «Жаңа жаттығу» қызметі: жұпты табу, классификация, хронологиялық кесте, мәтін енгізу, суреттерді іріктеу, викториналық сұрақтар, бос орындарды толықтыру, аудио/видео контент, кім миллионер болғысы келеді?, пазл, сөзжұмбақ т.б. модульдерді ұсынады. Модуль құрылымы: жаттығу атауы, жаттығу сипаттамасы, тапсырма түрі, мәтін, сурет, аудио, видео, элемент қосу, кері байланыс, фон, көмектен тұрады.

Модульдеуге тапсырма енгізіп, сақтау арқылы «Менің жаттығуларым» базасын толықтырамын. Барлық жеке оқу модульдерінің шифрленген веб-сілтемелері болады. Білім алушылар іздеу жүйелері немесе LearningApps.org оқу модулінің авторы шифрланған веб-сілтемесі арқылы өтеді немесе бағдарламаны белгілі бір аудитория үшін қолжетімді ету үшін кірістіру кодын пайдалана алады. Оқу модулінің авторы тапсырмаларды сайтта жариялай алады.

«Қызыл кітап дегеніміз не?» бейнематериалын көріп, викториалын көріп, викториналық сұрақтарға жауап береді. Бұл білім алушылардың тыңдалым дағдыларын жетілдіре түседі.

Білім алушылардың қызығушылығын ояту мақсатында сөзжұмбақ, топтастыру, сәйкестіру тапсырмаларын ұсынуға болады.

Материалды меңгерту мақсатында тапсырманы сабақты кезеңінде, үй тапсырмасын осы модульдер арқылы берген жөн.

- LearningApps.org. платформасы оқу үдерісіне келесі мүмкіндіктерді береді;
- Білім алушылар тілдік және анализ, синтез, бағалау дағдыларын жетілдіре алады;
- Оқу материалын деңгей, уақыт, көлеміне қарамастан меңгереді;
- білім алушы алған білімін жүйелейді;

- шешімді тез қабылдауына мүмкіндік алады;
- тапсырманы бірнеше рет орындау арқылы жақсы нәтижеге жетеді;
- жалпы оқуға деген мотивация пайда болады;
- кері байланыс алады, өзін-өзі бағалайды.

Білім алушы өзіндік жұмысты дербес компьютердің, ноутбуктың, ұялы телефонның көмегімен ұйымдастыра алады.

Оқытудың әдіс-тәсілдерін тиімді таңдап алу оқытуда табысқа жетуге негіз болады, әрі сабақтың тиімділігі мен сапасын барынша арттыруға мүмкіндік береді. Сабақта интерактивті технологияларды тиімді пайдалану жауапкершілік пен шығармашылық тұлға қалыптастыруға алып келеді.

Қортындылай келе, мұның барлығы да оқытушының шеберлігіне, ізденімпаздығына байланысты деп есептеймін. Мысалы, деңгейлік үлестірмелі тапсырмаларды білім алушыларға ұсынатын болсақ, бірінен екіншісіне ауысқанша біраз уақытты қажет етеді. Ал оларды интерактивті тақтаға алдын ала енгізген жағдайда білім алушылардың көз алдында үлкен көлемде көрсетіліп тұрады.

Ақпараттық–коммуникациялық технологияны оқу тәрбие үрдісіндегі қолдану оқытушының өз мамандығына қызығушылығын арттырып, шығармашылық шабытын шыңдап, ғылыми көзқарасын қалыптастырады деп сенемін.

Алдағы уақыттарда әрдайым ақпараттық технологияларды сабақтарыма кірістіре отырып өтуде білім алушылардың ағылшын тілінде сөйлеу қабілеттерін қалыптастырамын деген ойдамын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Егемен Қазақстан» Елбасының Қазақстандықтарға Жолдауы, 2012 ж.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық "Назарбаев зияткерлік мектептері" ДББҰ
3. <https://go.mail.ru/redirect/learningapps.org>

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУҒА ДЕГЕН МОТИВАЦИЯЛАРЫН ДАМУ

Қабидуллина Айгерім Дәрібайқызы

Атырау инженерлік-гуманитарлық институтының колледжі
Атырау қаласы

Педагогикалық практиканы жетілдірудегі жаңа жетістіктер болашақ ұстаздарды оқытуда педагогикалық қызметті тиімді үйлестіру біліктіліктерін меңгерту үшін өте маңызды. Бүгінгі күні қоғамның көптеген салаларында мамандардың өз қызметінде білімдегі бос кеңістіктерді жылдам жою қабілеттілігін белсендіруді талап етеді.

Жоғары оқу орындарындағы оқыту үрдісіндегі мақсаттарға жету үшін жаңа шарттар құрылады: білім беру стандартында тыңдаушының өзіндік жұмысына бөлінетін нормативтік уақыттың көлемі ұлғайтылады, тыңдаушының оқуға деген мотивацияларының өлшемдері енгізіледі, оқу сабағының жаңа формалары жасалып, іске асырылады.

Жоғары оқу орындарында білім алушылардың оқуға деген мотивацияларындамыту мүмкіндіктері мен әдістемелік жұмыстар жүйесі теориялық тұрғыда ғана емес, практикалық тұрғыдан дәлелділікті талап етеді.

Сол себепті мынандай міндеттерді шешуіміз қажет:

- педагогикалық зерттеу әдістемесін пайдалана отырып, тыңдаушылардың оқуға деген мотивация деңгейлерін және жағдайларын анықтау;
- оқу үрдісін тыңдаушылардың оқуға деген мотивацияларындамыту жолдарын анықтау;

- тыңдаушылардың, оқытушымен білім алушылардың оқуға деген мотивация жағдайларына салыстырмалы сипаттама беру;
- әдістемелік жұмыстардың тиімділігін дәлелдеу.

Егер тыңдаушыда белгілі бір білім жүйесі мен танымдық қабілеттері болатын болса, онда ол танымдық тапсырмаларды орындай отырып, оқу және ғылым танымдық іс-әрекеттерді дамыта отырып, алдын-ала болжай алу мүмкіндігіне ие болады. Тыңдаушылардың оқуға деген мотивацияларын дамыту критерийлері ретінде мынаны бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

- білімді өз бетінше алуға дайындығының болуы және оны түрлі нақты жағдайда қолдана білу;
- тұтастай педагогикалық күрдіс жағдайында оқытушының басшылығымен мақсатқа бағытталған өзара әсері;
- тірек білімдерінің болуы;
- әрекеттесілдерін білуі;
- өзін-өзі бақылау және әрекетке бейімдеу;
- танымдық тапсырмаларды шешу біліктілігі;
- проблемаларды шешудің жұмысдық нысандарын ұйымдастырудағы қажетсіну.

Көрсетілген критерийлер негізінде студенттердің оқуға деген мотивацияларын дамыту мүмкіндіктері мыналар деп есептейміз:

- білімге қызығушылық;
- танымдық белсенділігінің болуы;
- танымдық қажетсіну;
- жұмыстың міндеттерімен мақсатын анықтау білігі;
- жұмыс мазмұнын өздігінен шет аңдау білігі;
- оқудағы қиындықтарды жеңуге ұмтылу;
- жұмыстың тиімді тәсілін аңдау білігі;
- өзін-өзі бақылау және орындайтын жұмысқа өзіндік баға беру білігі;
- оқылып отырған пәннің ережесін, заңдылықтарын, негізгі ұғымдарын білу;
- негізгі ұғымды анықтау, түсіндіру білігі;
- өзіндік жұмыстарды орындауда ережелерді пайдалану білігі;
- ұйымдастыру-танымдық біліктерінің болуы;
- жалпы оқу білігінің болуы;
- оқу-танымдық біліктерінің болуы;
- пәндік біліктерінің болуы;
- танымдық тапсырмаларды өз бетінше шеше білу;
- танымдық тапсырмаларды шешуді тиімді тәсілдерді өз бетінше аңдау білігі;
- танымдық тапсырмаларды шығармашылық сипатта шешуге ұмтылу;
- кәсіптік міндеттерді шешуде оңтайлы тәсілдерді аңдау білігі;
- ақпараттар легімен жұмыс істей алу, бағдарлай алу білігі;
- жаңа педагогикалық технологияларға қызығушылығының болуы.
- тыңдаушылардың үздік білімі нәтижесінде, танымдық әрекеттерді жүзеге асыруы, мотивтік компонент, мазмұндық-операциялық компонент, еріктік компонент, бағалау

– нәтижелік компоненттердің даму деңгейлерін анықтау мүмкіндігі бар деп есептейміз;

– мазмұндық-операциялық компоненттің даму деңгейлері арқылы тыңдаушылардың оқуға деген мотивацияларының даму деңгейлері арқылы мотивацияның барлық компоненттерін анықтауға болады.

- мотивтік компонент – оқыту практикасында оқытудың әртүрлі мотивтері болады.

Мотив – адамның объективті қажеттілігімен ынтасын бейнелейтін әрекетіне іштей талпынуы. Тәжірибелік педагогикада мотивтік компоненттер бағытына және мазмұнына қарай:

- әлеуметтік;
- танымдылық;
- қызметтік;
- коммуникативтік;
- статусты–позициялық;
- дәстүрлік;
- тарихидептоптастырылады.

Мазмұнды-операциялық компонент–

танымдық мотив компоненттерінің ішінде мазмұнды операциялық компонент маңызды роль атқарады. Бұл білім алушылардың оқуға деген мотивацияларында мытумен қатар жетекші білімдердің, іргелі теориялы білім және оқу-танымдық қызмет тәсілдерінің жүйесі қамтылады, бұл тәсілдер жаңа білімдер мен әрекет тәсілдерін өзбетінше игеру біліктерінің қайнақын қындайды.

Еріктік компонент – танымдық мотивтің еріктік компоненті алдыңғы мотивтік және мазмұнды-операциялық, кейінгі бағалау-нәтижелік компоненттерімен тығыз байланысты, өйткені олардың негізінде – қажетсіну жатыр.

Жалпы негіз–

қажетсіну мотивтік және еріктік компоненттерінің сезіммен байланысына қындайтын көру геболады, өйткені сезімде қажетсінудің белсенді жағы бейнеленеді.

Бағалау-нәтижелік компонент – білім алушылардың өзіндік бағалауы, өзінің іс-әрекетіне жауап беруі, өзінің мүмкіндіктерін білуі, істеген жұмысын түзету, орындалған жұмысты жүйелеу, іс-әрекет бағытының анықтау, өзін талап қойғыштық сияқты бағалау-нәтижелік компоненттің белгілері бар.

Бағалау-

нәтижелік компонент өзіндік бағалаумен саналылықты, жекет ұлғаның өзіндік қасиеттерін қамтиды. Жоғарыда келтірілген компоненттер бір-бірімен тығыз байланысты болып, бір-бірін толықтырып тұрады.

Психологиялық зерттеулерге қарағанда, студенттердің өздігінен түрлі әрекет, жұмыстар жасауға деген құштарлығы, белсенділігі жоғары, олардың психологиясында өзін-өзі, бірін-бірі бағалау қасиеті ерекше орын алады.

Олардың өзін-өзі бағалауы, өзін-өзі бақылауы мен өзін-өзі басқаруы, өзін-өзі түзетуі – бір-бірімен тығыз байланысты үрдістер.

Мұндай өзіндік әрекеттерге үйретуде қарапайым сатыдан жоғарыға, одан күрделі сатыға қарай дамиды.

Содан бірте-бірте білім алушының оқуға деген мотивациясына байланысты

- өздігінен жұмыс істеу білім алушының қажетіне айналады (өздігінен білім алу, өзін-өзі басқару, бағалау сияқты әрекет дәрежесіне көтеріледі) .
- Бізғылыми педагогикалық әдебиеттерді зерттеу барысында ғалымдардың барлықтары, студенттердің оқуға деген мотивацияларының дамуының әр шағында өз қиыншылығы, өз шыңы бар деп мойындағандарын байқадық. Әрине, біз олардың мұндай көзқарастарына қосыламыз.
- Адамның қызығушылығы әртүрлі істерді орындауға ұмтылудан туады. Ал, мотив сол істерге итермелейтін күш, яғни адамның белгілі қажеттіліктерді қанағаттандырудағы іс-әрекетіне байланысты психологиялық көңіл-күйі.

Қажеттілікадамның белсенді әрекетін тудыратын қозғаушы күш болса, білімге, оқуға итермелейтін студенттің танымдық қызығушылығын қадыптастыруда мотивтердің маңызы зор.

1-сызбанұсқа. Тыңдаушылардың оқуға деген мотивацияларын белсендіру үрдісі

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Смаилов С. С. Условия активизации познавательной деятельности студентов технического вуза. Алматы, 1997
2. Дәулетбекова Ж. Т. Оқушылардың оқу мотивтері сапалы білім негізі. Алматы, 2001
3. Кузьмина И. В., Гинецинский В. И. Актуальные проблемы профессионально-педагогической подготовки учителя. Советская педагогика, 1982
4. Шалавина Т. И. Формирование познавательной самостоятельности в условиях сочетания проблемного объяснительно-иллюстративного обучения.

«БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢҒЫРТУ-БҮГІНГІ КҮННІҢ БАСТЫ МАҚСАТЫ»

Нугмарова Айғаным Куресовна

О. Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, жоғары санатты қазақ тілі мен әдебиеті пәні оқытушысы, ҚР Білім және Ғылым министрлігінің «Құрмет грамотасы иегері. «Жылдың жүз үздік мұғалімі», «Үздік мұғалім», «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің қоғам қайраткері», Үздік ғылыми жоба авторы төсбелгісінің иегері, Атырау қаласы

«Шығыстың ұлы ойшылы Әбу Насыр әл Фараби: айтып кеткендей: «Ұстаз тумысынан өзіне айтылғанның бәрін жетік түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселерінің бәрін жадында сақтайтын, олардың ешбірін ұмытпайтын, алғыр да зерек ақыл иесі, өте шешен, өнер-білімге

күштар, аса қанағатшыл, жаны таза және әділ, жұртқа жақсылық жасап, үлгі көрсететін, қорқу мен жасқануды білмейтін батыл, ержүрек болуы керек».

Мамандық иесінің ұрпақ тәрбиесіндегі алар орны ерекше. Демек, білім сапасын көтерудің негізгі тетігі-ұстаз, сондай-ақ оның теориялық білімі мен кәсіби шеберлігі, шығармашылық қызметі. Жаңа қоғам кеңістігінде жас ұрпаққа жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. ХХІ ғасыр ғылым мен білімнің қарыштап дамыған ғасыры деп аталатыны мәлім. Сондықтан қазіргі ұстаз шәкіртіне ғылым негіздерінен мәліметтер беріп қана қоймай, оны дүниежүзілік білім, ақпарат, қатаң бәсеке жағдайында өмір сүріп, жаңа дәуір жаңалықтарымен суарылып отыруға тиісті. Бұл істе нәтижеге қол жеткізу үшін, мұғалім-қоғамдағы болып жатқан тез өзгеріп тұратын әлеуметтік-экономикалық, педагогикалық өзгерістерге тез төселгіш, жаңаша ойлау жүйесін меңгерген, жан-жақты білімдарлығы, тұтас дүниетанымы болуы қажет. Өз пәнінің шеңберінде қалып қойған мұғалім балаға білім, тәрбие берудегі биік мақсаттарға жете алмайтыны анық. Қазақстанның бүгінгі мен ертеңі жас ұрпақтың еншісінде. Ал жас ұрпақты жан-жақты, терең білімді, интеллектуалдық жетелеу. Бұл жағдайда мұғалімнің терең қаруланған, педагогика мен психологияны жетік меңгерген шебер мұғалім қажет. Елбасы, Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында «Білім беру реформасы-Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуге, экономикалық және қоғамдық жаңарту қажеттілігіне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесін құруды» міндеттеген болатын. Заманымыз алға жылжыған сайын уақыт талабы күшейіп, білім нәрімен сусындатып отырған шәкірттеріміз білімді, талапты, ойшыл, дарынды тұлға болып қалыптасуы үшін, оқыту үрдісінде жаңа әдіс-тәсілдерді, идеяларды қолдана отырып, үздіксіз ізденіспен студенттердің білімін, таным-талғамын, ой-өрісі мен шығармашылық қабілеттерін дамыту ұстаздар қауымының басты мақсаты болып отыр. Осыған орай Қазақстандық білім беру жүйесінің әлемдік білім беру кеңістігіне енуі аясында педагогтің жеке тұлға ретіндегі бейнесі, оның кәсіби біліктілігі айрықша мәнге ие болуда. Білім- адамның сапаларының өзгеруін басқаратын үрдіс болғандықтан, біздің жағдайымызда, ол-педагогикалық мамандықтың кәсіби біліктілік қабілеттерін дамытуға бағытталады. Сол себепті біз «адамды»-маман тұрғысынан қарау «біліктілік» ұғымына шығарады. Біліктілік- бұл білімді меңгерудегі, тәжірибедегі білімділікті, құндылықты бейнелейтін жалпы қабілеттілік. Бүгінгі таңдағы қоғам кәсіби білімі жетік, біліктілігі жоғары, құзіретті бәсекеге қабілетті мамандарды талап етеді. Сол себепті білікті ұстаз, білімді маман болу үшін-әрбір ұстаз өз білімін үздіксіз көтеріп отыруы тиіс. Білімін тұрақты көтеріп отыру-мұғалімдердің құқықтары әрі міндеттері, білім беру жүйесінің тұрақты дамуының кепілі, Мемлекеттік дамуының құралы болып табылады.

Осыған орай, қазіргі кезде білім беру жүйесінде жасалып жатқан реформалар барлық деңгейлердегі білім мазмұнын жаңартуға және өсуден тұрақты даму кезеңіне өтуге бағытталған. Экономиканың орнықты дамуы үшін сапалы білімнің қолжетімділігін қамтамасыз ету арқылы адами капиталды дамыту, білімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру - Елбасымыздың жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауы, «100 нақты қадам» - Ұлт жоспары – «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы», «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2014-2018 жылдарға арналған стратегиялық жоспары», және басқа да білім саласындағы стратегиялық бағдарламалық құжаттар негізінде жүзеге асырылып келеді. ҚР-ның тұңғыш Президенті Елбасы Н.Назарбаев жыл сайынғы жолдауында білім саласына ерекше басымдылық беріп, жастардың білім-біліктілігін жетілдіру үшін барлық жағдай жасауда. «Қазақстан - 2050» Стратегиясында: — «Біздің жастарымыз оқуға, жаңа ғылым-білімді игеруге, жаңа машықтар алуға, білім мен технологияны күнделікті өмірде шебер де тиімді пайдалануға тиіс. Біз бұл үшін барлық мүмкіндіктерді жасап, ең қолайлы жағдайлармен қамтамасыз етуіміз керек» деген болатын. Еліміздің ертеңі - бүгінгі жастар. Ол үшін қоғамда білімді де құзыретті мамандар болуы шарт. Аталған бағыттардың табысты іске асырылуы ең алдымен, тек білімнің сапасымен анықталатыны белгілі. Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен

білік алған еліміздің кез-келген азаматы әлемнің кез-келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілуі болып табылады. Елбасымыздың бұл мақсатты бағдары біздің білім беру мазмұнын жаңартудағы басты бағытымызды айқындап берді. Міне, заманымыздың тілек-талабы білім мазмұнын жаңартумен бірге, оны өмір мұқтажына орай дамытып, оқытудың жаңаша әдіс-тәсілдерін қолданудың мүмкіндіктерін арттыруды күн тәртібіне қойып отыр. Елбасының сындарлы саясатының арқасында білім саласы жылдан жылға жақсы нәтижелерге қол жеткізуде. Алайда, талғам өзгергенімен талап жалғыз. Алған білімі мен біліктілігі негізінде бүгінгі өзгермелі өмірді еркін бағдарлай алатын, өзін-өзі дамытып, өз бетінше дұрыс, жауапты шешім қабылдай білетін тұлғаны тәрбиелеу – қоғамдық маңызы зор мәселе. Қазіргі таңда білім мен ғылымды инновациялау мен модернизациялау экономикалық дамудың басты бағытына айналды. Еліміздің дербес даму бағыты айқындалып, халықтың тарихқа деген көзқарасы жаңа қырынан жаңғыра бастаған бүгінгі таңдағы негізгі міндеттердің бірі – білім беруді жаңа инновациялық жолмен дамыту болып отыр. Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді. Ақпараттық – коммуникациялық технологияның келешек ұрпақтың жан – жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр-ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Біздің мемлекетіміз де ғылыми – техникалық үрдістің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандырудың жаңа кезеңіне енді. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы — студенттерге ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық — құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу. Ал қазіргі заман талабы - өзін-өзі басқара алатын, жан-жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыру. Осы талапқа сай, өз тәжірибеміз оқытуды жаңаша ұйымдастыру, студенттердің пәнге қызығушылығын артыру мақсатымен сабақ барысында оқытудың жаңа педагогикалық технологияларын студенттер аудиториясына байланысты таңдап, ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарымен бірге сабақтастыра қолданудамын. Осы тұрғыда жаңа технологияның тиімді әдіс – тәсілдерін, яғни оза отырып оқыту, ұжымдық оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, СТО стратегияларының элементтерін пайдаланып, студенттің ізденушілік, зерттеушілік әрекетін жас ұрпақтың бойына сіңіре отырып, студенттердің танымдық белсенділіктерін дамыту ұстаздардың басты міндеті болмақ. Себебі, аталмыш технология әдістері студенттерді өз бетімен жұмыс істеуге, қорытындылар жасауға, жүйелі білім алуға жетелейді, өзін-өзі және өзгені де бағалай білуге үйретеді. Мен үшін әрбір сабаққа жаңалықтарды, озық тәжірибелерді пайдалану үлкен жетістіктерге жетелейді. Өзімнің әрбір сабағымда озық технологияларды пайдалану жақсы нәтижелер бергенін көрудемін. Мақсатым: пән мұғалімі ретінде менің алдыма қойған мақсатым- студенттердің пәнге деген сүйіспеншілікті ояту, терең білім беру, өз елін сүйер патриоты болуға тәрбиелеу. Әр студенттің бойына жаңа, тың серпіліс туғызатындай әдістер арқылы олардың ақыл-ойын ұштау, жетілдіру, көзқарасын, сенімділігін, жауапкершілігін дамыту жолдарын іздестіру. Міндетім: жаңа технологияларды игеру және оны шығармашылықпен дамыту, инновациялық технологиялармен білім беруде қабілетті мамандарды даярлау. Кез-келген сабағымда тақырып бойынша жаңалықтармен таныстыру арқылы бастау дәстүрге айналды. Қазақ тілі және әдебиеті пәндерін оқытуда жаңа технологиялардың озық элементтерін қолдануда, әсіресе сыни тұрғысынан ойлау технологиясының әдіс-тәсілдеріне ерекше көңіл бөлемін. «Сыни тұрғысынан ойлау» технологиясының әдіс-тәсілдері: кластер (топтастыру), ойтолғаныс, қиял жетелеу, миға шабуыл, бүү, insert (түртіп алу) жүйесі, венн диаграммасы, болжам, әңгіме, ирек, сабақты қорытындылауда «5 минуттық эссе», рефлексия т.б элементтерін кеңінен қолдана отырып,

студенттің ішкі мүмкіндігін танып, оның сыртқа шығарылуына түрткі жасап, қабілеттерінің дамуына жағдай туғызуға болады.«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп Елбасымыз атап өткендей, жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісіне қолдану мен оның тиімділігін арттырудың маңызы аса зор.Себебі ақпараттық технология ғана жаңа педагогикалық технологиялардың мүмкіндіктерін іске асыра алады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың бірі – интерактивті тақта, мультимедиялық және онлайн сабақтары. Интерактивті тақтаны сабақта пайдаланудың маңыздылығы, яғни оның көмегімен оқыту үрдісіндегі өзекті мәселелерді шешуге болатындығы анықталған. Осыған байланысты күнделікті сабақта:

мультимедиа (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);

компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта);

анықтамалық мәліметтер (сөздік, карта, деректер қоры);

интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы студенттің пәнге қызығушылығы артып, зейін қойып тындауына және алған мәліметтерді нақтылауына мүмкіндік беріледі, алған білім сапасы мен сауаттылығын кеңейтуге жәрдемдеседі. Интерактивті тақтаны пайдалану арқылы студенттердің білімін тексеру үшін әр тарауды аяқтаған кезде немесе жаңа сабақты бекіткен уақытта тестілеу әдісін қолдануға болады. Бұл әдіс студенттерден бір уақытта жауап алуға мүмкіндік береді және тестілеген кезде мұғалім студенттердің білім деңгейін анықтай алады. Қазіргі жаңа технологиялы сабақтардың барлығында дерлік ең қажетті басшылыққа алынатын сабақ элементі болып табылатын электронды оқу құралдары. Электронды оқу құралдары - жаңа сабақты түсіндіру, тірек-сызбалары, тақырыптық тапсырмалар, тақырыптық тест жұмыстары, логикалық тапсырмалар, жаттығу тапсырмалары секілді бірнеше сабақ элементтерін қамтитын кешенді электронды жинақ. Студенттер сабақта арнайы компьютерлік бағдарламалар мен электрондық оқулықтарды пайдалану арқылы кез-келген тақырыпты тез меңгереді. Бұл студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттыруға, олардың ой-танымын кеңейтуге, өз бетінше шығармашылықпен, ізденімпаздықпен жұмыс жасауына көп көмегін тигізеді. Барлық пәндер бойынша электронды оқулықтар жасалып, кеңінен таралуда.

Ақпараттық технология және жүйелік бірігу түрлі мүмкіндіктерге жол ашты. Пәндерді жаңаша оқыту барысында сабақта жан-жақты технологияларды ұтымды қолданып, студенттердің шығармашылықпен, ізденіспен жұмыс жасай білетін жан - жақты қалыптасқан тұлғаны қалыптастыру басты мақсат екені анық. Ең бастысы, студенттердің өзіндік білім алуын қамтамасыз етіп, әр түрлі білім көздерінен негізгісін бөліп алу, тауып алу дағдыларын дамытады. Жаңа педагогикалық технологияның тиімділігі – студенттердің білім олқылықтарына үнемі зерттеу жасап, түзету жұмыстарын жүргізу. Әрбір студенттің білім деңгейін талапқа сай көтеру үшін озық әдістемелік технологиялар қажет. Сол жаңа озық әдістемелік технологиялармен қаруланған, заман талабына сай оқытудың жаңа әдістерін, яғни ақпараттық-коммуникациялық технологияларды толық меңгерген педагог қана білім алушының сапалы білім алуына мүмкіндік жасайды.Бүгінгі білім мазмұны, оқытушы мен студенттің арасындағы негізгі бастамалардың барлығы оқытушы арқылы жүзеге асырылады. Жалпы кәсіби тәжірибеде оқытудың жаңа технологиялық әдіс – тәсілдерін пайдалануда күтілетін нәтиже: өз елінің тілін, тарихын, ұлттық мәдениетін жетік білетін, білімді де, сауатты жаңа заманға сай ақпараттық мәдениеті мен құзіреттілігі қалыптасқан, теориялық білімдерін іс жүзінде қолдана алатын, осы пәнді басқа пәндермен байланыстыра алатын, өмірде өз қажеттілігіне пайдалана алатын, елінің ұлттық құндылықтарын жоғары бағалайтын жеке тұлғаны қалыптастыру. Әр сабаққа дайындық-мұғалімнің ізденісінің нәтижесі. Сабақты ыңғайына қарай түрлендіре түссе, әр сабақта жаңа әдіс-тәсілдерді қолданса, сабақтың мазмұны ашылады. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек»,- деп

Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі, сол қоғам мүддесіне сай болуы керек. Өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге жетеді деп есептеймін. Қорыта айтқанда ХХІ ғасыр-бәсеке ғасыры, олай болса, ұлттық тарихымызды, мәдениетімізді қастерлейтін, ертеңгі Қазақстанның тізгінін ұстайтын, өмірдің әр түрлі мәселелерінен хабардар, жаңашыл кез келген тапсырманы орындауға қабілетті, қолынан іс келетін құзырлы азаматтарды осы бастан тәрбиелеуіміз керек. Мұғалім- бала бойына білім нәрін себетін басты тұлға. Яғни, балаларды тәрбиелеуде тиімді жағдайлар жасау көбіне мұғалімге тікелей байланысты. Олай болса, іскерлік пен ізденімпаздықта табысты болайық!

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру- мемлекеттік саясаттың басты мақсаты»/ Елбасының Қазақстан халқына жолдауы.
2. Коуч мұғалімнің жұмыс кітабы, Орақова А.Ш. Корнилова Т.Б., Жартынова Ж.А., 2014
3. Тиімді оқыту мен оқу» Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2016ж
5. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың « Қазақстан-2050 стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына арналған Жолдауы

ТҰРАҚТЫ ДАМУ ҮШІН ЖАҒАНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ

Турақбаева Булбул Саркеновна

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, жоғары санатты қазақ тілі мен әдебиеті пәні оқытушысы, Атырау қаласы

Тұрақты даму-бұл қазіргі уақыт талаптарын қанағаттандыратын, бірақ келешек ұрпақтың өзіндік талаптарын қанағаттандыру мүмкіндіктеріне қауіп төндірмей даму. Жаһандық білім беру-бұл ерекше «метажүйе», онда ұлттық және әлемдік білім беру саясатының мақсаттары қойылады және жүзеге асырылады, мемлекеттер мен олардың білім беру жүйелері араларында тұлғаның даму мүмкіндіктерін барынша кеңейтуге бағытталған ерекше байланыстар мен қарым-қатынастар жұмыс жасайды.

Жедел өзгеріп тұратын әлем және ақпараттар легінің ұлғаюы жағдайында іргелі пәндік білім алу міндетті, бірақ ол білім берудің қажеттілігін толықтай өтей алмайды. Білім алушылар білім беру жүйесі бағыт алған білім, іскерлік, дағдылар жиынтығын (білім үстемдігі) меңгеріп қана қоюы аздық етеді, олардың өзін жан-жақты көрсете білуі және қоғам өміріне пайдалы болуы үшін (біліктілік) ақпаратты өз бетінше табу, талдау, құрылымдау және тиімді пайдалану білігін бойына сіңіруі әлдеқайда маңызды екені сөзсіз. Яғни, қазіргі қоғам талабына сай біздің алдымызда әлеуметтік бейімділігі жоғары, мәдениетті, ұлттық тәлім-тәрбие алған, білімі мен біліктерін өмірде пайдалана алатын, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру мәселесі тұр. Білім беру жеке тұлғаға бағытталып, педагогикалық үрдісте білім алушыны үнемі даму үстіндегі әрекет иесі – субъект ретіндегі орынға қойып отырғаны белгілі. Осындай мәселелердің шешімін табуда болашақ мамандарды жаңаша оқыту мәселесінің өзектілігі айқындалады.

Жаңа қоғамда жаһандық білім беру маңызды рөл атқарады. Тұрақты даму үшін жаһандық білім беру-қазіргі кезеңде білім берудің басты бағыты. Әр білім алушы өз жерінің, өңірінің, елінің қоғамдық өміріне саналы түрде қатысушы бола тұрып, дүниежүзінің жауапты азаматы болу қажет. ХХІ ғасырдың проблемаларымен күресуге дайын қоғамның сындарлы азаматын тек осылай ғана тәрбиелей аламыз. Жаһандық білім берудегі оқытушы-бұл мәдениетті тасушы және оны тудырушы, әлемдік педагогикалық тәжірибені

қабылдаушы әрі жасаушы тұлға. Заманауи білім берудің даму тенденциясы жаңа жағдайларда ойлау мен әрекет етуге үйретудің жаңа тәсілдерін іздестіру қажеттігіне әкеледі, сондықтан білім беруді келешекке-болашақ ұрпақтың жаңаша ойлау түрі мен жаңаша өмір сүру стиліне бастайтын оқытудың жаңа теориясы-бұл сын тұрғысынан ойлау. Сын тұрғысынан ойлауда басты назар біліктіліктер мен ойлау іскерлігін дамытуға аударылады, оқыту процесін біртұтас жүйе ретінде анықтайды. Оқу тапсырмаларын білім алушылармен бірге шешу көзделеді. Оқыту нақты проблемелар мен міндеттерді есепке ала құрылады. Басты назарда –білім алушы, оқытушы оқыту барысын басқарады. Білім алушылардың барлығын ойлауға (пайымдауға) үйретеді. Оқытуда ақпараттарға, әдістер мен деректерге қарағанда, рухтың, өнеге күшінің, жеке бас беделінің маңызы теңдессіз көп. Студенттердің танымдық деңгейін дамытуда сын тұрғысынан ойлау әдісінің маңыздылығы зор екендігін байқауға болады. Сын тұрғысынан ойлауға американдық профессор Дэвид Клаустер төмендегідей анықтама береді. Оның анықтамасы бес пункттен тұрады:

1. Сын тұрғыдан ойлау өзіндік және жеке ойлау болып табылады. Сын тұрғыдан ойлауда идеяның ерекше болуы міндетті емес, ойлау өзіндік сипатта болу қажет. Ең негізгісі – білім алушы нені ойлау керектігін өзі шешу керек.

2. Берілген ақпарат сын тұрғыдан ойлаудың соңы емес, бастапқы пункт болып табылады. Терең ойлау үшін фактілер мен идеялар, мәтіндер мен теориялар, мәліметтер мен концепциялар секілді көптеген шикізаттарды өңдеу керек болады. Тек сын тұрғыдан ойлаудың арқасында дәстүрлі таным процесі жекелік сипат алып, саналы, үздіксіз әрі өнімді бола бастайды.

3. Сын тұрғыдан ойлау сұрақтар қойып, шешімін табуды қажет ететін мәселені анықтаудан басталады. Америка педагогі әрі философы Джон Дьюи «сын тұрғыдан ойлау оқушылар тек нақты бір мәселемен айналысқанда ғана пайда болады. Мәселелерге ерекше көңіл аудару білім алушылардың табиғи әуесқойлығын оятып, оларды сын тұрғыдан ойлауға итермелейді».

4. Сын тұрғыдан ойлау көңілге қонымды, дәлелге ұмтылады. Бұлай ойлайтын адам мәселені шешудің жолын өзі іздеп табады да, сол шешімді негізі бар саналы дәлелдермен нақтылай түседі. 5. Сын тұрғыдан ойлау әлеуметтік ойлау болып табылады. Барлық ойлар ортаға салынғанда тексеріліп, өткірлене түседі, әрі шыдамдылық, басқаны тыңдай білу және өз көзқарасына деген жауапкершілік секілді өнімді ой алмасуға өте қажет болатын сапалы өңдеулер жүріледі. Сын тұрғысынан ойлау әдіснамалық жағынан философияға негізделіп құрылса, оны жүзеге асыруда жүздеген стратегиялар қызмет атқарады.

Сын ойлау әдісінің сабақты жүргізу құрылымы дәстүрлі құрылымнан өзгеше болып келеді. Мұнда:

1. Ой шақыру стратегиясы немесе қызығушылығын ояту (мотивация)

2. Мағынаны тану (жаңа ақпарат)

3. Ой толғанысы немесе ой қорытындысы (рефлексия) деп аталатын үш құрылымынан тұрады. Әр кезеңде жеке, жұпта, топта, ұжымда жұмыс жасалады. Оқу іс әрекетіне қызығу туғызу, ояту. Бұл саты – танымдық іс әрекетті қалыптастыруда маңызды. Яғни, студенттер сабаққа белсене араласады, осы тақырыпқа байланысты білетіндерін пәнаралық байланыс негізінде еске түсіреді. Өз білімін талдауға ынталы болады. Бұрыннан білетінін жаңамен байланыстырады. Студент өз білімінің, ұғымының арқасында жаңа ұғым жасайды. Бұрынғы білімінің негізінде жаңа білім алады.

Меңгерген білімін іске асыру сатысы. Мағынаны ұғыну, сабақта студенттердің белсенділігін арттыру жалғаса береді. Өз білімдерін, түсініктерін жазады, айтады. Жауаптарды өз ақпараттарына сүйеніп іздейді. Өзінің жеке түсінігін береді. Студенттерде оқу әрекетіне деген қызығу туады және өз пікірлерін қалыптастыруға үйренеді.

Кері байланыс орнату сатысы. Өз іс-әрекетін, оның нәтижелерін ұғыну, түсіну. Өз түсініктерін дамытып, ақпараттарды өңдейді. Оқытушы бұл модель бойынша төмендегідей нәтижелерге жетеді:

1. Оқытуда қолжетімді мақсат қояды.

2. Студенттерді жаңа ақпаратпен қамтамасыз етеді.
3. Студенттер тақырыпты меңгеруде белсенділік танытады.
4. Өз ойын, пікірін ұсынуға ынталы болады.
5. Жақсы пікірсайыс туындайды.
6. Оқуға деген құлшынысы жоғарлайды.
7. Кері байланысқа дем беріледі.
8. Студенттерге түрлі пікірлер айтуға мүмкіндік беріледі.
9. Студенттер сұрақ қоюға, оны талдауға, өз түсінігін қалыптастыруға дайындалады.
10. Студенттердің ақыл-ой белсенділігі артады.

Сыни ойлау технологиясын пайдалану болашақ маманның танымдық деңгейі мен біліктілігін жетілдіруде негізгі күш болып табылатындығы сөзсіз. Студенттердің танымдық қызығушылығын қалыптастырудағы басты мақсат – қазіргі білім берудің жаңа парадигмасы жағдайындағы білім алушылардың жеке тұлғалық сапалық қасиеттерін дамыту, шығармашылық ойлауын дамыта отырып, заман талабына сай құзырлығын қалыптастыру және рухани жан дүниесінің бай болуына жағдай жасау. Сабақ барысында студенттердің танымдық қызығушылығын қалыптастыруда білім берудің жаңашылдық сипатына сәйкес, білім мазмұнын, ұйымдастыру қалыбын, технологияларын, оған қатысушы субъектілердің бағытын, білімдік ортаны өзгерту арқылы ғана мүмкін болатындығына көз жетті.

Бұл жетістіктерге қол жеткізу үшін өзара үйлесімділікте қызмет атқару керек. Үйлесім-(гармония-грекше harmonia сөзінен-бөліктердің байланысты және өлшемдес болуы)-дүниенің құрылысын(жалпы да, сонымен қатар жекелеп алғанда да) және адамды олардың ішкі терең тәртіптілігі тұрғысынан ұғынуға бағытталған мәдениет ұстанымы. «Дүниенің үйлесімділігіне қызмет ету үшін адамдар өздері үйлесімді болуға, ақыл мен жүректің, білім мен сенімнің арасындағы жарасымдылыққа қол жеткізуге тиіс. Ал бұл үйлесімділік өркендей беретіндіктен, өзін-өзі дамыту мен болмысты өркендету үшін өзіне жауапкершілік алудан басқа жол жоқ. Бөліктер арасында үйлесімділік, өзара ықпалдастық болуы қажет, олардың еркін дамуы мен бірлескен шығармашылығын қамтамасыз ететін терең қатынастар орын алуы қажет. Қоғамның, адамның және табиғаттың осы тараптардың өз құндылықтарын мойындауы және солар жасаған тұтастық негізіндегі бірлігі болуы керек. Адамның өмір сүру қызметіндегі танымдық және құндылық ұстанымдарының теңдей ұштасуы үйлесімділікке алып келеді.

Толықтай үйлесім орын алған жерде заманауи мәдениетке қол жеткіземіз. Мәдениет білім берудің құрылымын, оқытушының іс-қимылдар логикасын және бүкіл білім беру процесін ұйымдастыру стратегиясын айқындай отырып, оның тәніне кіріп, қанына сіңуі керек. Жаңа қоғамда жаһандық білім берудегі заманауи мәдениет, заманауи тарих ойдың адамға қарай бет бұруын, адам баласының ұдайы ой көкжиегінде болуын, ақиқаттың құндылықты жоққа шығармауын талап етеді. «Мәдениет адамы» -бұл тұтас сомдалған адам, сондықтан заманауи білім беру жүйесі үшін ақпаратты өңдеу қабілеті ретінде ителлектіні ғана емес, жан дүниесін де қалыптастыру көкейтесті мәселе болып табылады, заманауи білім беру жүйесі аксиологиялық ойлауды және орасан зор жауапкершілік сананы қалыптастыруға тиіс. Қазақ тілін оқытуда аксиологиялық бағытты ұстану бүгінгі күні өте өзекті болып табылады. Оқушының қазақ тіліне құндылық ретінде қараушы көзқарасын тіл мен мәдениеттің тарихи байланысын түсіндіру арқылы дамыту тұлғаның ұлттық дүниетанымын, ұлттық құндылықтарын қалыптастыруға ықпал етеді. Қазіргі білім берудің құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған мазмұнына сай тілдерді оқыту үдерісі білім алушының коммуникативтік, лингвистикалық, әлеуметтік –мәдени, прагматикалық құзырет түрлерін, сыни ойлау іскерлігін қалыптастыруды, сонымен қатар аксиологиялық құндылықтар жүйесін оқушының таным дүниесінің негізгі ұстанымдары ретінде бойына сіңіруді көздейді. Аталған мақсаттар ішінде дүниетаным құндылықтарын тілді оқыту барысында меңгерту мақсаты соңғы уақытта мемлекеттік деңгейде көтеріліп, бірнеше маңызды құжаттарда аталды. Өйткені әлемнің тілдік бейнесі объективті шындықтың тілдегі өзгермеген көшірмесі емес. Адам танымы сыртқы әлемді белгілі бір бағалауыштық

өлшемдердің сүзгісінен өткізеді. Ол – құндылықтар жүйесі. Әлемді танудың, бағалаудың өлшемдері әр ұлттың мәдениетімен, тарихымен тығыз байланысты қалыптасады. Бағалаушы құндылықтар жүйесі немесе аксиологиялық құндылықтар жүйесі тілде сақталады және тіл арқылы беріледі. Сондықтан ұлттық дүниетаным мәдениетін қалыптастыруда аксиологиялық құндылықтар жүйесін оқыту мазмұнына енгізу қазіргі ғаламдану заманында өте маңызды және өзекті болып табылады. *Аксиологиялық құндылықтар – адамға жақсы мен жаманды, керек пен керек еместі, маңызды және маңызды емес, жақын және алысты ажыратуға, бағалауға көмектесіп, әрекеттерін, қарым-қатынастарын реттеп отыратын білім қоры.* Заманауи мәдениет-бұл адамның бірегей жан ретінде, тұлға ретінде, нәтижелі іс-әрекеттің бірден –бір қайнар көзі ретінде өзін-өзі бағалауына бағдарланған мәдениет. Оның басты символы-ойды, сананың жанды күйін тудыруға қабілеттілігі. Ой ақылдың жанды күйі, айқындылығы және ойлау қуаты ретінде, білімге қарағанда бет-бейнесіз бола алмайды. Ол тұлғаның күш-қуат жұмсауын талап етеді. Ой-нақты бір адамның, ал білім-қоғамның игілігі саналады.

Оқыту барысында оқытушы Табиғат-қоғам-адам жүйесінде дамуды сақтау қажет. Бұл үш элемент өзара қарым-қатынаста және олардың бір де біреуі бірінсіз-бірі өмір сүре алмайды. Сабақтың мақсаты «Адам-Қоғам-Табиғат» біртұтас жүйесімен келісілген болуы керек. Бұл ретте сабақтың мақсаты мынадай үш сұраққа жауап беруі керек:

1. Осы мақсатқа жету білім алушыға не береді?

2. Бұл қоғамға не береді?

3. Бұл Жер Ғаламшарына не береді? Әрбір оқу тапсырмасы мақсаттың әлеуметтік астарын көрсетуіне ұмтылуы керек.

Жаңа қоғамда оқытушының бет-бейнесі қандай болуы керек? Оқытушының негізгі үш тұғыры бар: тіл, діл және дін. Осы үшеуі арқылы имандылық заңдылықтары орындалады. Қазақстан мемлекетінің болашағы бақытты, тірегі берік болуы үшін ұстазға үлкен үмітпен қарайтын өсіп келе жатқан жас өркеннің дұрыс өсуіне мән беру керек. Нағыз ұстаз қай ғасырда да ұстаз болып қала бермек. Ұстазға қойылатын талап пен тілек қашан да ортақ. Ол-білімділік, имандылық, парасаттылық барлық ғылым атаулының алғашқы әліппесі өркениет ұстазының тәлім сабағында күн сайын үйретіліп, үлкен «білім мұхитына» айналып, даму арнасынан асып-төгіліп, рухы мықтыларды сүйсінтпей қоймайды. Біздің еліміз дарындарымен әлемге танылатын болса, соның үлкен бір өлшемін өркениеттің озық ойлы ұстазының педагогикалық шеберлігінің күшімен бағалаймыз. Ауызы дуалы шешен-билерден бастап, Абай сынды даналардың еңбектері арқылы қазақ тілінің қасиет, қадірін, байлығын, көркемдігі мен бейнелілігін жас ұрпаққа таныта отырып, ойға тапқыр, сөзге шешен, сөздік қоры мол, тіл байлығы шұрайлы, жетілген ұрпақ тәрбиелеу-менің бүгінгі ұстаздық ұстанымым. Менің оқушым ғасырлар мақсаты-саяси-экономикалық және рухани дағдарысты жеңіп шыға алатын, ізгіленген ХХІ ғасырды құрушы іскер, өмірге икемделген, жан-жақты жеке тұлға болып қалыптасуы керек. Сондықтан мен әр сабақ сайын әдебиеттің бала жанына жылу шашатын, адамгершілік пен өреліліктің нұрын құятын сөз өнері, рухани байлық екеніне көздерін жеткіземін. Осындай ойлылықты дәріптеп, ұлттық рухты бойына сіңірген ұрпақ тәрбиелеу мынау жаһандану дәуірінде оңай болмаса да, әр шәкірттің жүрек түкпіріндегі асыл сезімін, намыс отын оятып, жігерлендіре білу-менің мақсатым.

Әдебиеттер:

1. А.А.Жайтапова, Г.А.Рудик, Е.В.Белошниченко, А.С.Сатывалдиева 21-ғасыр педагогикасы мектеп табалдырығында-Алматы, 2009.-304с.

2. Байденко В.И. Болонский процесс: поиск общности европейских систем высшего образования (проект TUNING). – Москва-Астана, 2006. – 94 с.

3. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – 1990. – 125 с.

4. Меерович М.И., Шрагина Л.И. Технология творческого мышления. – Минск, 2003- 19-25 с.

5. Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология. – М.: Академический проект, 2004. – 560 с.
6. З.Ш.Ерназарова.Журнал: ҚазҰУ Хабаршысы.-Алматы, 2018.

БҰЗАУ ЛИСТЕРИОЗЫН ПАТОМОРФОЛОГИЯЛЫҚ БАЛАУ

Табылдиева Мөлдір Ислямқызы

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінің
арнайы пән оқытушысы

Инфекциялық ауруларды дер кезінде диагностикалап және үнемі жоспарлы ветеринариялық шараларды жүргізіп, алдын алып отырмаса малшаруашылықтары үлкен экономикалық шығынға ұшырайды. Экономикалық шығын инфекциялық аурулардан келесі мынадай элементтерден: мал өлімінен, мал өнімінің төмендеуінен, елемізде шикізат ресурстарының азаюынан, малды сыртқа сатудың және мал шикізатының төмендеуінен құралады. Үлкен шығындар карантиндік шараларға жұмсалады. Кейде бұл шығындар малдың өлімінен келген шығындардан да жоғары болады. Себебі, карантиндік шаралар шаруашылықтың экономикалық байланыстарын үзеді. Жалпы аурулардың ішінде инфекциялық аурулардың азаюы эпизоотологиялық жұмыстардың дұрыс жүргізілуіне және дер кезінде дұрыс диагностикалауға байланысты болады.

Статистикалық шараларға сүйене отырып, ветеринариялық шаралардың экономикалық тиімділігін арттыру үшін диагностика тәсілдерін, алдын алу шараларын, инфекциялық ауруларға қарсы күресу жолдарын жетілдіру керек.

Листерияоз - зооантропоидар тобына жататын, әлемде кең таралған инфекциялық аурулардың бірі болып саналады. Бұрынғы Кеңестер Одағының аумағында бұл ауру алғашқы рет 1936 жылы торайларда байқалған. Кейіннен табиғи жағдайда листерияозға сүтқоректілер мен құстардың көптеген түрлерінің, оның ішінде ауыл шаруашылығы түліктерінің түгел дерлік (қой, ешкі, сиыр, жылқы, шошқа, үй қояны) бейім екендігіне көз жеткізілген. Көптеген зерттеушілер листерияозға негізінен қой шалдығады деп есептейді. Біздің елдің зерттеушілері арасында да осындай пікір қалыптасқан, яғни Қазақстанда листерияоз негізінен қой шаруашылығының келелі мәселесі, бұл түліктің ауруға шалдығу көрсеткіші де, өлім көрсеткіші де, әсіресе солтүстіктегі аймақтарда, тым жоғары деп есептеледі. Арнайы оқулықтарда да осылай деп көрсетілген. Сондықтан мамандардың аурудың басқа мал түліктеріне де аса қауіпті екені жөнінде, аурудан олардың көп шығынға ұшырауы мүмкін екендігі жөнінде де хабары тапшы. Бұны біздің қолдағы бар деректеріміз бен Кеңестік кезеңнен дәстүрге айналған Қазақ ұлттық агроуниверситетінің Биологиялық қауіпсіздік кафедрасында шығынға ұшыраған малды патоморфологиялық зерттеулермен өлім себебін дер кезінде ашу арқылы мал иесіне аурудың тигізер экономикалық зиянын шектеуге бағытталған практикасы растайды. Алматы облысының кейбір шаруашылықтарында, олардың арасында қаланың іргесінде орналасқан шаруашылықта да, бұзаулар арасындағы күз - қыс айларында ондаған жыл бойы қайталанып тұрған мол шығынның листерияоздан екеніне дер кезінде көз жеткізілмей, қажетті алдын-ала шаралардың қолданылмауы осы пікірді айғақтайды.

Кеңестер Одағында жануарлардың листерияозға ұшырауын есепке алу ресми түрде 1956 жылы басталған. 1977 - 1987 ж.ж. ел аумағындағы қара малдың листерияозы байқалған елді мекендер санының үлестік салмағы бойынша Қазақстан бірінші орында (53,33 %), Ресей федерациясы екінші орында (35,15 %) болған. Қара мал листерияозы негізінен Ақтөбе, Ақмола, Қарағанды, Алматы, Қызылорда және Шығыс Қазақстан облыстарында байқалады деген мағлұмат бар .

Листерииозбен адам да ауырады. жариялымдардағы деректер бойынша, соңғы ширек ғасыр ішінде экономикасы жоғары дамыған елдерде (АҚШ, Ұлыбритания, Канада, Франция, т.б.) адамдардың листериозға шалдығуы жиілеген және ауру мал өнімдері арқылы (ірімшік, жартылай дайындалған ет өнімдері, т.б.) жұғатын көрінеді. Соңғы он жыл ішінде 23 мәскеулік азамат листериозбен сырқаттанған .

Малда листериоз бірнеше клиникалық-морфологиялық пішінде білінеді. Соның бірі іш тастаумен, төлдің өлі және сырқаттана туылуымен білінетін метрогенді листериоз. Біздің малдың өлім-жітімге ұшырау себептерін патоморфологиялық зерттеулермен анықтау қызметіміз Алматы облысының кейбір шаруашылықтарында листериозға ірі қара малдардың недәуір жиі шалдығатынына, жылдың салқын айларында бұзаулардың бұл аурудан көп өлетініне, яғни олардың листериозға шалдығу көрсеткішінің де және сырқаттанған бұзаулардың өлімге душар болу көрсеткішінің де жоғары екеніне көзімізді жеткізді.

Зерттеу объектілері базасы, мақсаты және міндеті

Листерииозбен ауырған бұзаулар организмінде туындайтын патологиялық морфологиялық өзгерістерді анықтау.

Алдымызға мынандай міндеттерді қойып, жұмыс мақсатын нақтыладық:

- бұзау листериозының клиникалық белгілерін анықтау;
- листериозға шалдыққан бұзау организмінде туындайтын макроскопиялық өзгерістерді зерттеп білу;
- листериозға шалдыққан бұзаулардың ішкі мүшелеріндегі өзгерістерді патогистологиялық тұрғыдан сипаттау

Листерииоздың жүйкелік түрімен ауырған бұзаудың сойып зерттеу нәтижелері. 2017 жылы 31 қазан күні Қазақ ұлттық аграрлық университетінің Биологиялық қауіпсіздік кафедрасының секция бөлмесінде Алматы облысы Еңбекші қазақ ауданындағы Айдарбаев сүт шаруашылығынан әкелінген бұзау өлекесін Қазақ ұлттық аграрлық университеті патология және паразитология кафедрасының секция бөлмесінде сойып зерттедік.

Сойып зерттеу алдында, біз осы аталған шаруашылықтың малдәрігерінен анамнездік деректер жинадық. Алынған анамнездік деректерді талдау нәтижесінде: ауырған бұзаудың бәрінде бір типті клиникалық өзгерістер анықталды: тәбеті төмендеп, күйзеледі, мойны бұралған, басы артқа қайырылған. Бұзаудың дене қызуы көтерілмеген. Басының кекжиуі, тұла бойдың тырысуы, қаңқа бұлшық еттерінің дірілі, құлап жатып аяқтарымен малтуы байқалып, ауырғанына 3 күн өткенде өлімге ұшыраған.

Тұқымы қара-ала, жынысы ұрғашы, жасы 10 күндік. Өлексенің қоңдылығы орташа, өлекселік сіресулер дененің барлық мүшелерінде анық білінеді. Көзге ілігерлік кілегейлі қабықтар ақшыл-сұрғылт түсті.

Тері жүні ұйпаланған, табиғи жылтырлығы жойылған, көмескіленген. Ауыз, көз және танау қуыстарының кілегейлі қабықтары ақшыл-сұр түске боялған..

Беткей орналасқан лимфалық түйіндер:

Жақ асты лимфалық түйіндердің – көлемі ұлғайған, консистенциясы нығыздау, сұрғылт-сарылау түсті, тілік бетінің суреті біркелкіленген, тілік беті түйірлі.

Жауырын алды лимфалық түйіндер – көлемі ұлғайған, консистенциясы нығыздау, сұрғылт-сарылау түсті, тілік бетінің суреті біркелкіленген, тілік беті түйірлі.

Шап лимфалық түйіндері – көлемі ұлғайған, консистенциясы нығыздау, сұрғылт-сарылау түсті, тілік бетінің суреті біркелкіленген, тілік беті түйірлі.

Ішкі құрылысын зерттеу нәтижесі бойынша бір типті патологиялық анатомиялық өзгерістер анықталды. Құрсақ қуысы мүшелерінің анатомиялық орналасу реті бұзылмаған. Сірлі қабығы ақшыл-қызыл түсті, ылғалды.

Көкірек қуысы мүшелерінің анатомиялық орналасу реті бұзылмаған. Плевра қабығы ақшыл-қызыл түсті, ылғалды.

Жұтқыншақ, көмекей, кеңірдек – кілегейлі қабықтары ақшыл-қызыл түсті, кеңірдектің сақина аралық қанамырлары қанға толған, кілегейлі қабығында қанталаулар орналасқан. Кеңірдектің төменгі $\frac{1}{3}$ бөлігінде көбіктенген сұйық бар.

Өкпе – мүшенің жоғарғы және диафрагмалді бөліктерінің көлемі ұлғайған, қызғылт-қоңырлау түсті, консистенциясы қамырға ұқсас, кесіп қарағанда тілік бетінен көбіктенген сұйық ағады.

Жүрек – көлемі ұлғайған, пішіні домаланған, миокард біркелкі боялмаған, ақшыл-сұрғыл түсті жерлер қоңыр түсті жерлермен шектесіп, араласып жатыр. Жүректің оң қарыншасы нашар ұйыған қара қоңыр түсті қанмен толған. Сол қарыншада шамалы ғана ұйыған қан бар. Жүрек қарыншалары қабырғаларының қалыңдығы 1:4 қатынаста.

Бауыр – мүшенің көлемі ұғайған, біркелкі боялмаған, консистенциясы жұмсақтау, мүшенің бетінде ақшыл сұр түсті жерлер көрінеді, олардың шекарасы анық көрінеді, мүше паренхимасына ене орналасқан. Кесіп қарағанда тілік бетінің суреті біркелкіленген.

Бүйрек – шамалы ұлғайған, қызғылт қоңыр түсті, консистенциясы жұмсақтау, ішкі суреті біркелкіленген, мүше қабаттарының шекарасы анық көрінеді. Капсуласы оңай сыпырылады, капсула астында өте ұсақ сұрғылт түсті домалақ келген ошақтар орналасқан

Таз қарын – азықпен жартылай толған. Кілегейлі қабықтары сұрғылттау түсті.

Қатпаршақ қарында – шамалы азық бар. Кілегейлі қабықтары сұрғылттау түсті.

Жұмыршақ қарын – азықпен жартылай толған. Кілегейлі қабықтары сұрғылттау түсті.

Ұлтабарда – шамалы азық бар. Кілегейлі қабығы ісінген, қызарған, бетіне сұрғылт түсті масса жиналған.

Аш ішек – кілегейлі қабығы ісінген, қызарған, бетіне сұрғылт түсті қоюлау масса жиналған.

Тоқ ішек – кілегейлі қабығы ісінген, қызарған, бетіне сұрғылт түсті қоюлау масса жиналған.

Шажырқай лимфалық түйіндерінің көлемі ұлғайған, түсі қоңыр-қызыл, консистенциясы жұмсақтау, тілік бетінің суреті жойылған, тілік беті ылғалды.

ҚОРЫТЫНДЫ

Ірі қара мал шаруашылықтарында листериоз жылдың салқын мезгілдерінде жиі тіркеледі.

Листериозбен ірі қара мал барлық жас аралықтарында байқалады, бірақ басым түрде бұзаулар ауырады.

Бұзаулар арасында листериоз басым түрде жүйке жүйесінің зақымдалуымен сипатталады. Аурудың клиникалық белгілері: күйзелу белгілерімен, тәбетінің төмендеуімен, қозғалыс координациясының бұзылуымен, конъюнктивитпен, мойын және аяқ еттерінің тартылуымен байқалады.

Аурудың жүйкелік түрінде патологиялық анатомиялық өзгерістер ми қабықтарында, ми затында, сопақша мида, варолиев көпірінде тіркеледі. Патологиялық анатомиялық өзгерістер ми қабықтары қантамырларының гиперемиясымен, қабықтар мен ми затының домбығуымен, варолиев көпірінің қанталауымен байқалады.

Аурудың сепсистік түрі бұзаулар арасында сирек кездеседі және бауырдың некрозымен сипатталады. Бауырдағы некроз ошақтары әртүлі көлемде, пішінде, шекаралары анық, сарғыш түсті болып келеді.

Мида гистологиялық өзгерістер: мида іріңсіз лейкоцитарлық менингоэнцефалит дамиды.

Аурудың сепсистік түрінде, бауырда және басқа да мүшелер түрлерінде кариорексис түріндегі коагуляциялық некроз ошақтары байқалады. Некроз ошақтарының айналасында гистиоциттер тобырын, жекелеген полиморфтыядролы лейкоциттер, лимфоидты торшалар және басқа да торша элементтері кездеседі.

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУДЫҢ ЖАҢА МОДЕЛІ

Сабырұлы Санат

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы техникалық колледжі

Елбасының биылғы Жолдауындағы басты идеялардың бірі – Қазақстанның әлемдік аренадағы бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуге бағытталған экономикалық дамудың жаңа моделін құру. Бұл ретте, цифрлық технологияларға аса көп көңіл бөлінетіні белгілі. Алайда, Жолдауда айтылған жаңа модель Қазақстан экономикасының дәстүрлі салаларын дамытуға негізделетінін де айта кеткен жөн. Нақтылай түссек, мұнай өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы, құрылыс, көлік саласы және т.б. Осыған байланысты мемлекеттің экономикалық даму мәселесінде қандай жаңа басымдықтарға назар аударатынын айқындап алу қажет.

Шикізат дәуірінің дәурені шектеулі

Қазақстан үшін соңғы жылдары экономикалық дамудың жаңа формуласын іздеу қажеттілігі туындай бастады. Мәселе мұнай-газ саласынан түскен табысты ішкі сұранысқа айналдыруға негізделген бұрынғы даму үлгісі өзінің маңыздылығын біртіндеп төмендетіп келе жатқандығымен байланысты еді. Әлемдік энергетика нарығындағы соңғы жаңалықтар мұнай дәуірінің аяқтала бастағанынан хабар беретіндей. Одан басқа, Қытай экономикасының бәсеңдеуі және Ресей экономикасындағы дағдарыс жағдайы қазақстандық экспортқа деген сұраныстың төмендеуіне әкеліп соқтыруда. Сыртқы факторлардың жағымсыз әсеріне қарамастан, Қазақстан Үкіметі рецессияға жол бермей, экономикалық өсімнің оң көрсеткіштерін қамтамасыз ете алды. Қазақстанға жай ғана экономикалық өсу емес, сапалы экономикалық даму қажет. Өнеркәсіпке кең ауқымда ақпараттық технологияларды енгізу және қуат үнемдейтін өндірістерге көшу нәтижесінде Төртінші өнеркәсіптік революция басталуда. Мұның бәрі Қазақстан үшін дамудың жаңа моделіне көшу маңыздылығын арттырып отыр.

Еңбек тиімділігін арттыру ұтымдылыққа апарады

Көптеген дамыған елдердің тәжірибесі көрсеткендей, еңбек өнімділігін арттыру тұрақты және қарқынды экономикалық өсудің кепілі болып табылады. Өнімділік көрсеткішін арттырмай, экономиканың сапалы жаңа даму деңгейіне шығу мүмкін емес. Еңбек өнімділігін арттыру үшін өндірістік үдерістерді автоматтандыру және роботтандыру жоспарлануда. Сонымен бірге, мемлекет негізгі капиталға инвестициялар тартуды көздеп отыр. Осыған байланысты Елбасы Үкіметке негізгі салаларды техникалық қайта жаратқандыру бағдарламасын әзірлеуді тапсырды. Біздің ойымызша, негізгі капиталды арттыру орта мерзімді болашақта экономиканың жоғары қарқынмен дамуына зор мүмкіндік береді. Сонымен бірге, үлкен инвестициялар өздігінен нәтиже әкеле алмайтыны түсінікті. Мұндағы негізгі мәселе инвестициялардың сапасына және олардың өндірістік қуаттылығының тиімділігін арттыруға бағытталғандығымен байланысты.

Дәстүрлі салаларды дамытудың артықшылықтары көп

Елбасы атап көрсеткендей, экономикалық өсудің жаңа моделінің басты мақсаты – еліміздің шикізат емес экспортын дамыту. Бұл ретте, Президент басым салалардағы экспортты дамыту мақсатында экономиканы одан әрі индустрияландыруға ерекше көңіл бөлді. Экспорттаушыларға көмек көрсету мәселесінде де шикізат емес өнімдерді сыртқа жөнелтетіндерге басымдық беріледі. Экспорттаушыларды, соның ішінде өңірлердегі кәсіпкерлерді қолдауды «бір терезе» қағидаты бойынша жүзеге асыру жоспарланып отыр. Сонымен қатар, Үкімет жанында бизнес өкілдерінің қатысуымен экспорттық саясат жөніндегі кеңес құрылады. Дамудың жаңа үлгісіне көшу Қазақстан экономикасының тұрақтылығын және өркендеуін қамтамасыз етіп отырған кен-металлургия және мұнай-газ кешендерін дамытуға тікелей байланысты екендігін ескерген жөн. Жалпы, еліміздің экономика және әлеуметтік салалардағы бүгінгі жетістіктеріне мұнай-газ секторы және тау-кен өнекәсібінің арқасында жетіп отырғанын мойындауымыз қажет. Сондықтан, аталған салалар өздерінің стратегиялық маңызын сақтап қалады. Мұнай өнеркәсібі бүгінде күрделі кезеңді басынан кешуде. Көмірсутегі өнімдеріне деген әлемдік сұраныс төмендеуде. Инвесторлардың назары жаңғыртылатын энергия көздеріне ауысуда. Болжам бойынша, таяу арадағы 10 жылда мұнай бағасы 60 доллардан аспайды деген пікірлер де бар. Төмен баға жағдайында мұнайдың жаңа нарықтарға шығуы ең оңтайлы стратегия екендігі белгілі. Осы ретте, Президент кен орындарының материалдық-шикізаттық базасын кеңейтудің маңыздылығына ерекше назар аударды. Сонымен қатар, Қазақстан мұнайшыларына шикізатты кешенді қайта өңдеуді тереңдету тапсырмасы берілді. Бұл жердегі басты мақсат – елімізде өндірілетін ресурстардың жоғары қосымша құнға ие болуы және олардың сыртқы нарыққа терең өңделген өнім ретінде экспортталуы.

Ауыл шаруашылығы – жаңа драйвер

Жолдаудағы экономикалық дамудың жаңа драйвері ретінде аграрлық сектор көрсетілген. Шын мәнінде, ауыл шаруашылығы Қазақстанның дәстүрлі бәсекелік артықшылықтарының бірі ретінде қарастырылатыны белгілі. Сондықтан, бұл жерде әңгіме мемлекет тарапынан агроөнеркәсіп кешенін реттеуге деген қандай жаңа құралдарды қолданатыны туралы болып отыр. Осы ретте, Үкіметтің жеке шаруашылықтарды ірілендіру бойынша жоспары назар аудартады. Ауылдағы үй шаруашылықтарын ірілендірудің маңыздылығы туралы пікірлер бірнеше жылдан бері айтылып келеді. Қазіргі кезде кең тараған ұсақ тауар өндірісі жағдайында сапалы түпкілікті өнім шығару қиындық туғызуда. Сондықтан, ауыл шаруашылығы өнімдерінің өңделу деңгейін арттыру мақсатында Үкіметке 500 мыңнан астам үй шаруашылығын және кіші фермерліктерді кооперативтерге біріктіру үшін жағдай жасау тапсырылып отыр. Оны таяу арадағы бес жылдың ішінде жүзеге асыру жоспарлануда. Жалпы алғанда, шаруашылықты ірілендіру кәсіпкерлер үшін өндірілетін өнімнің өзіндік құнын төмендетуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге, әрбір шаруашылықтың оңтайлы көлемі бар екенін ескеру қажет. Мысалы, егер құс өсіруде ірі шаруашылықтар құру тиімділік үшін басты шарт болса, мал шаруашылығында шағын, отбасылық үлгідегі фермалар да табысты жұмыс атқара алады. Сайып келгенде, агроөнеркәсіп кешеніне жаңа қарқын беру Қазақстанның әлемдік нарыққа ауылшаруашылық өнімдерін экспорттау бойынша әлеуетін ашуы тиіс.

ҚҰҚЫҚТЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДА ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.

Текешова Саягүл Карипжанқызы

Атырау инженерлік- гуманитарлық институты колледжі мекемесі оқытушысы

Бұл мақала бүгінгі әлем дамуының жаңа ұстанымдары білім беру жүйесінен күн сайынғы экономикалық, әлеуметтік және мәдени өзгерістерге мейлінше бейімделуді талап етеді. Әлем қазіргі күні «білім қоғамын» және «білім экономикасын» құру бағытында, білім берудегі педагогикалық технологияларға арналады, ол білім берудің шығармашылық бастауын, кәсібилігін қамтиды. Мақалада инновациялық технологиялардың бірі — жобалық технология сипатталған. Жобалық технология білім беру үдерісінде бірқатар функцияларды жүзеге асырады, оқыту әдістемесі саласындағы құзыреттілік деңгейін бағалау үшін қызмет етеді, білімалушылардың білім жетістіктерін бақылаудың бір түрі болып табылады (білім, білік, дағды және жеке қасиеттері – құзыреттілік). Осы білім беру технологиясының жоба түрлері, құрылымы, ерекше ерекшеліктері мен артықшылықтары келтірілген.

Түйін сөздер: педагогикалық технологиялар, білім беру парадигмасы, құзыреттілік, мақсатты болжау, мотивация.

Оқытудың компьютерлік әдіс-тәсілдерінің тиімділігінің бағасы әдетте дәстүрлі әдіс-тәсілдерді инновациялық әдістермен салыстыру арқылы беріледі. Оқытудың дәстүрлі әдіс-тәсілдері пәндік білімнің жеткілікті түрде игерілуін қамтамасыз етуге жол ашады. Инновациялық әдіс –тәсіл оқыту үрдісінде әр оқушының жеке ойлауын дамытуды алдыңғы орынға қояды. Егер дәстүрлі оқытудың негізгі формасы имитация, үлгілерді көшіру болса, инновациялық оқытудың әр кезеңінде оқушының жоғары белсенділік деңгейі сақталатын өзара іс –қимыл формасы басты рөл атқарады.

Қазіргі заманда тудырған көкейтесті проблемалардың бір қатары бүгінгі таңда білім беру жүйесіне тән екендігі айқындалып отыр. Жұмыр жерді мекендеген мемлекеттер мен ел-жұрттардың қай-қайсысының да ғасырлар бойы оқу-ағарту, ілім –білім мәселесі күн тәртібінен түспеген.

Қазіргі жаңа педагогикалық технологиялар талабы білім алушыларға білім беруде мақсатқа түпкі нәтижеге жету үшін мұрағат және мұражайларға бару, баспасөз деректері, ғаламтор желісіне шығу, жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың таным белсенділігін арттыру, дамыту десек, осы талаптарды іске асыруда аймақтық компонентті қолдану оқыту сапасының артуына ықпал етеді.

Арнаулы оқу орындарының міндеті-әр студентті тәрбиелей отырып, терең білім беру. Сонымен қатар білім алушылардың ойлау қабілетін дамыту оның білім алуға деген ынтасы, жауапкершілігін арттыра отырып, ізденімпаздыққа дағдыландыру. Баланың ойына, сезіміне серпіліс беруді де мақсат етіп қойған дұрыс.

Білім алушы өмі бойына білім,дағды, құндылықтарды құқықтану пәнінің алатын орны ерекше.Әрбір білім алушының жүрегіне жол таба білу,оны қызықтыра білу,ойланып сөйлете білу – ұстаздың шеберлігінің жемісі. Егер балалардың есту қабілеті арқылы (дәріс,әңгіме) ақпараттың 220 пайызы, көру қабілеті арқылы дәріс+көренкілікпен 50

пайызын, дәріс көрнекілік техникалық оқу құралдарымен 70 пайызын қабылдап алатынын ескерсек, бұл әдістердің тиімді екеніне дау жоқ.

Сабақтың көрнекілік ұстанымын техникалық құралдар арқылы жүзеге асыру - оқушыларды білімге деген қажеттілікті тудыру ынталандыру және берілетін білімнің түсінуін қамтамасыз ету.

Педагогикалық технологиялар – іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет пәндердің мазмұнын тереңдетуге, оқытушының кәсіптік шеберлігін арттыруға, оқу ісін дамытуға бағытталған, ол білімалушының өздігінен жұмыс істеуіне, өздігінен ізденіп білім алуына жетелейді.

Қазіргі кезде білімалушылардың білім сапасын жетілдіруде технологияларды пайдалануда оқытушының білімі жеткілікті, жаңалықты білуге, меңгеруге құштар болуы қажет.

Технологияның өндірістік және әлеуметтік технология секілді түрлері бар. Соның ішінде әлеуметтік технология адамдық факторды қарастырып, субъектінің өсуі мен дамуына барынша ықпалдасады. Субъектіні жаңа сапалық деңгейге жеткізу мен дамытудың жолдары тек оқыту үрдісінде ғана жүзеге аса алады. Осыған байланысты технология педагогикамен ажырамас бірлікте қарастырылады. Энциклопедиялық сөздікте педагогикалық инновацияны... білім беру процесін айтарлықтай өзгертетін, жетілдіретін немесе жаңартатын білім саласындағы жаңалық [2] десе, ал, Қ. Мұқанованың зерттеу еңбегінде: педагогикалық технология алдын ала жоспарланған нәтижеге жеткізетін реттелген әрекеттер жүйесі. Ол ғылыми тұрғыдан негізделіп, оқытушының кәсіби біліктілігін жетілдіретін, оқытуда межелеген түпкі нәтижеге жетуге кепілдік беретін іс-әрекеттер жүйесі [3] деп түсіндіреді. Яғни жоғарыда аталған анықтамалардан педагогикалық технология оқыту жүйесінде жаңалықты, тиімділікті, түпкі нәтижені қажет ететіндігін түсінеміз. Бұл ретте, инновацияның алатын орны ерекше.

К. Өстеміров педагогикалық технологияны анықтауда мынадай тұжырымды анықтамалар тізбегін ұсынады:

Технология дегеніміз – белгілі бір процестерді жүзеге асыру әдістері жайындағы білімдердің жиынтығы. Технология дегеніміз – оқу процесін жандандыру мақсатында ұйымдастырылған, белгілі бір мақсатқа жұмылдырылған, алдын ала ойластырылған ықпал мен әсер. Технология дегеніміз – оқу процесін ойдағыдай жүзеге асырудың мазмұнды техникасы. Технология дегеніміз – тәжірибе жүзінде орындалатын белгілі бір педагогикалық жүйесінің жобасы [4].

Қазір педагогика жаңалықтарын қолданылып жүрген пән ерекшеліктеріне қарай пайдалана білу оқытудың мақсатына жетудің бірденбір жолы. Яғни оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, білімалушылардың оқудағы іс-әрекеті арқылы оқу дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алуда бірлесе әрекет ету.

Шығармашыл, ізденімпаз, таным кең тұлға қалыптастыру – қазіргі оқу үрдісінің ең басты талаптарының бірі, оның жолы – білімалушының танымдық ізденісін тиімді ұйымдастыру. Осы тұрғыда білімалушымен әртүрлі тапсырмалар орындауға болады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» [5] – делінген.

Қазіргі заман ағымына байланысты білім алушылардың білімге қызығуын арттыру үшін оқытушыларға жаңа талаптар қойылуда. Сол себепті оқытудың әр түрлі технологиялары жасалып, білім беру тәжірибесіне енгізілуде. Осылайша, жаңа инновациялық білім беру технологиялары білім берудің іргетасын, шығармашылық бастауды, кәсібилікті қамтиды.

Уақыт талаптарына жауап беретін мамандарды даярлау міндеттерін шешу жоғары мектептің білім беру процесіне технологиялық инновацияларды енгізуге көмектесе алады. ЖОО-ның оқу процесінде заманауи педагогикалық технологияларды қолдану оқытуды дараландыру мен саралаудың дидактикалық принциптерін жүзеге асырудың жаңа мүмкіндіктерін туғызады, білім алушылардың танымдық қызметін, олардың шығармашылық белсенділігін, санасын дамытуға оң әсер етеді, оқытудан өз бетінше білім алуға көшу шарттарын жүзеге асырады. Білім берудегі заманауи технологиялар жаңа білім беру парадигмасы іске асырыла алатын құрал ретінде қарастырылады. Осы ретте құқықтық пәндерді оқытуда:

- жеке тұлғаға бағытталған технологиялар;
- модульдік-блоктық технологиялар;
- ақпараттық-коммуникативтік технологиялар;
- басқару технологиялары;
- ойын технологиясы;
- оқу және жазу арқылы сыни ойлауды дамыту технологиясы;
- нақты жағдайлар әдісі (кейс-стади);
- интерактивті оқыту технологиясы;
- тілдік портфель немесе портфолио;
- жобалық технологияларды пайдалануға болады.

Мақалада тәжірибемізде қолданып жүрген жобалау технологиялары бойынша баяндаймыз.

Екі ғасырлық даму тарихы бар жобалау технологиясы бүгінгі оқу процесінде кеңінен қолданылуда. Жобалау технологиясын қолданудағы негізгі мақсат – білім алушылардың өмірде пайдалы болуы мүмкін және қажет білімдерге жеке қызығушылығын көрсету, нақты өмірден алынған, білім алушы үшін таныс және маңызды мәселе, оны шешу үшін алған білімін, жаңа білімдерін қоса беру, оқытушы берген ақпараттың жаңа көздерін пайдалана отырып, білім алушының ойын өз бетінше жетілдірудегі қажетті бағыт таңдауы. Жобалау іс-әрекеті арқылы алынған білімді ісжүзінде қолдануды көрсету. Басқаша айтқанда, теориядан практикаға, академиялық білімді прагматикалық, оқытудың әрбір кезеңінде тиісті тепетеңдікті сақтай отырып біріктіру.

Жоба әдісін қолдана отырып оқыту технологиясы ЖОО-ның жұмыс тәжірибесінде қолданылатын іздеу-зерттеу технологиясының нұсқаларының бірі. Бұл технологияны оқытудың басқа әдістерімен ұштастыра отырып пайдаланған жөн. Жоба, әдетте, аралас оқу пәндерінің түйіскен жерінде қолданылады және білімнің түрлі салаларынан ақпаратты біріктіреді.

Жобалау – оқытушы мен білім алушылардың алдағы зерттеу қызметінің негізгі бөлшектерін алдын ала жасау.

Жобалау – күрделі көп сатылы қызмет. Жобалау технологиясының үш кезеңін бөліп көрсетуге болады:

1. модельдеу – «жаңа өнім» құру мақсаттарын (жалпы идея) әзірлеу,
2. жобалау – құрылған үлгіні одан әрі әзірлеу және оны практикалық пайдалану деңгейіне жеткізу,
3. құру – құрылған жобаны әрі қарай нақтылау, оны нақты жағдайларда осы оқу процесінің нақты қатысушыларының пайдалануы үшін жақындатады

Оқытудағы жобалау технологиясын қолданудың мақсаты – білім алушыларды ЖОО-да оқудың ерте кезеңдерінде шығармашылық ғылымизерттеу жұмыстарына қосу.

Осы технологияның негізгі принциптері:

- болашақ мамандық саласында нақты ғылыми білім алу;
- алынған ақпаратты дәл бақылауға және талдауға үйрету;
- сараптамалық жұмысқа баулу;
- логикалық, сыни, проблемалық-бағытталған пәнаралық ойлауды қалыптастыру.

Жобалау технологиясының негізінде білім алушылардың танымдық дағдыларын дамыту, өз білімдерін өздігінен құрастыра білу, ақпараттық кеңістікте бағдарлай білу, сыни ойлауды дамыту жатыр.

Әртүрлі жағдайларда жобалардың тақырыбын таңдау түрлі болуы мүмкін. Тақырып бекітілген Білім беру бағдарламалары шеңберінде тұжырымдалуы немесе оқытушының өз пәні бойынша оқу жағдайын, білім алушылардың табиғи кәсіби мүдделері мен қабілеттерін ескере отырып ұсынуы мүмкін. Жобалардың тақырыптары білім алушылардың өздері де ұсынылуы мүмкін, олар тек таза танымдық қана емес, сонымен қатар шығармашылық, қолданбалы. Жобалардың тақырыптары осы мәселе бойынша жекелеген білім алушылардың білімін тереңдету, оқыту процесін саралау мақсатында жоғары оқу орнының бағдарламасының қандай да бір теориялық мәселесіне қатысты болуы мүмкін. Алайда, жобалардың тақырыптары тәжірибеде өзекті және сонымен қатар білім алушылардың білімін бір пәннен емес, әр түрлі саладан, білім алушылардың шығармашылық ойлауын, зерттеу дағдыларын талап ететін қандай да бір тәжірибелік мәселеге жатады.

Қандай да бір жобалық мәселені шешу барысында білім алушыларға ғылымның түрлі салаларынан білім мен іскерлікті қолдануға тура келеді.

Жобалау жұмысын қорғау түрінде емтихан өткізуге болады. Жобалық тақырыпты әзірлеу білім алушылардың білімін мәселені шешуге жұмылдырады, ғылыми жұмысқа тартады. Бұл емтихан түрі тәжірибеде көрсеткендей, білім алушыларға қызықты.

Оқытуды ұйымдастырудың мұндай түрі оқытудың тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Ол тиімді кері байланыс жүйесін қамтамасыз етеді, бұл білім алушылардың ғана емес, курстық жобаны әзірлеуге қатысатын оқытушылардың да жеке тұлғалық дамуына ықпал етеді. Оларға өз тәжірибесін ұғынудың, өзінің кәсіби шеберлігін жетілдірудің, пәнаралық байланыстарды нығайтуға, талаптардың бірлігін әзірлеуге бағытталған педагогикалық ынтымақтастықты одан әрі тереңдетудің жаңа мүмкіндіктері беріледі, бұл, сайып келгенде, оны ақпараттандыру негізінде оқу процесін оңтайландыруға ықпал етеді.

Айта кету керек, барлық білім беру процесін жобалық оқытуға көшіру орынсыз. Білім беру жүйесін дамытудың заманауи кезеңі үшін практиканы технологиялардың алуан түрлілігімен байыту маңызды, олардың бірі жобалау технологиясы болуы мүмкін.

Оқыту мақсаты білім алушылар үшін жағдай жасау болып табылады:

- түрлі дерек көздерден қажетті білімді өз бетінше және мұқият алады;
- танымдық және практикалық міндеттерді шешу үшін алған білімді пайдалануды үйренеді;
- әр түрлі топтарда жұмыс істей отырып, қарым-қатынастық біліктерге ие болады;
- зерттеу іскерліктерін дамытады (мәселелерді анықтау, ақпарат жинау, бақылау, эксперимент жүргізу, талдау, болжамдар құру, жалпылау);
- жүйелі ойлауды дамытады.
- Жобалық оқытудың бастапқы теориялық ұстанымдары:

- басты назарда - білім алушы, оның шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал ету;
- білім беру процесі оқу пәнінің логикасына емес, білім алушы үшін жеке маңызы бар іс-әрекет логикасына құрылады, бұл оның оқуға деген ниетін, құлшынысын арттырады;
- жоба бойынша жеке жұмыс қарқыны әр білім алушының өз даму деңгейіне шығуын қамтамасыз етеді;
- оқу жобаларын әзірлеуге кешенді көзқарас білім алушының негізгі физиологиялық және психикалық функцияларының үйлесімді дамуына ықпал етеді;
- базалық білімді терең, саналы игеру әртүрлі жағдайларда оларды әмбебап пайдалану есебінен қамтамасыз етіледі.

Осылайша, жобалық оқытудың мәні білім алушы оқу жобасымен жұмыс істеу барысында нақты процестерді, объектілерді меңгереді. Ол білім алушының нақты жағдайларды тұруын, оны құбылыстардың, процестердің тереңдігіне және жаңа нысандарды құрастыруға тартуды көздейді.

Білім алушы мен оқытушының іс-әрекет жүйесін бөлу мақсатында жобаны әзірлеу кезеңдерін алдын ала анықтау маңызды. Қазіргі кезде жобаны әзірлеудің келесі кезеңдері қалыптасты: жобалық тапсырманы әзірлеу, жобаның өзін әзірлеу, нәтижелерді жинақтау, қоғамдық презентация, рефлексия.

Кез келген жаңа педагогикалық технологияның пәні – нақты құрылымдау, жүйелеу, бағдарлау, алгоритмдеу, оқыту немесе тәрбиенің әдістері мен тәсілдерін стандарттау негізінде, компьютерлендіру және техникалық құралдарды енгізумен ұйымдастырылған әр түрлі қызмет түрлеріндегі студенттер мен оқытушылардың нақты өзара іс-қимылы болып табылады. Сонымен, заманауи педагогикалық технологиялар оқытудың мазмұнын жаңаша іске асырады және қойылған дидактикалық мақсаттарға Оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың ғылыми тәсілдерін қарастыра отырып, білім алушыларға көрсетілетін білім беру қызметтерінің ауқымын кеңейтеді, оқытудың жаңа түрлерін, әдістері мен құралдарын өзгертеді және ұсынады. Қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды пайдалану – жоғары білім беруді дамытудың ең перспективалы бағыттарының бірі, ол оқу процесін жекелендіруге, оқыту мен тәрбиелеуді қарқынды дамытуға, болашақ маманның тұлғасын қалыптастыруға және белсенділігін арттыруға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 1 қыркүйек 2020 жыл.
- 2 Білім және Ғылым. Энциклопедиялық сөздік/ред.басқ. Ж.Қ.Түймебаев. – Алматы: Атамұра, 2009. – 135 б.
- 3 Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялармен оқыту құралдары. – Алматы: ЖШС Казпрофтех.
- 4 Білім туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы. 6 Әлімов А. Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері. – Алматы: Ғылым, 2013.

ДУАЛЬДЫ БІЛІМ – БІЛІКТІ МАМАН ДАЯРЛАУДЫҢ НЕГІЗІ

Ерғазиева Айгүл Алпысбайқызы

Директордың оқу-өндірістік жұмыстары жөніндегі орынбасары

Дуальды оқыту жүйесі дегеніміз - теорияны өндіріспен ұштастыра оқыту технологиясы.

Ол алғаш Германияда пайда болып, негізі қаланды. Дуальды оқыту жүйесінің кәсіби мамандар даярлауда тиімділігі мен нәтижелілігі зор екендігі тәжірибеде дәлелденген. Дуальды оқыту жүйесі қазіргі дүние жүзілік тәжірибеде бар дүние. Оның жарқын мысалдарының бірі - Германиядағы кәсіптік-техникалық білім берудегі даярлаудың дуалдық жүйесі. Мұнда оқушылар уақытының үштен екі бөлігінде еңбек ете жүріп өндірістен қол үзбей оқиды, тек уақытының үшінші бөлігін теориялық оқуға, білімді ұйымдастыруға арнайды.

Дуальды оқыту жүйесінің негізгі мақсаты – техникалық – кәсіптік оқу орындарының жұмыс беруші жеке сектордағы өндіріс, шаруашылық мекемелерімен серіктестік ретінде бірлесе отырып, нарық заманында бәсекелестікке төтеп бере алатын, жаңа инновациялық-технологиялық бағдарламаларды меңгеруге дайын жұмысшы мамандар даярлау.

Қазіргі кезде әлемде оқытудың дуалды жүйесі-техникалық және кәсіптік мамандар даярлаудың ең тиімді жолдарының бірі болып табылады. Нақты өндіріс жағдайларына бейімделген, жұмыс орнында дағды мен білімді тікелей игеруге бағытталған, практикалық сағаттардың оқыту бағдарламасына барынша үйлесіммен біріктірілетін білікті мамандарды дайындау қазіргі кезде білім берудің дуалды жүйесі деген атпен белгілі.

Бүгінгі таңда еңбек нарығында жоғары білікті мамандар тапшылығы ерекше орын алуда. Қалыптасқан жағдайдың негізгі себепшісі білім беру үрдісін ұйымдастыру және жүйедегі мәселелер, яғни жас маманның бойынан табылуға тиісті тәжірибелік дағды, білім мен тәжірибені талап ететін нақты өндірістік жағдайлардан теориялық білім берудің алшақтап кетуі болып табылады. Қалыптасқан жағдайда теория мен практиканың арасындағы алшақтықты жою мәселесімен жұмыс берушіге күресуге тура келеді, себебі білікті мамандармен қамтамасыз ету – бұл жетістікке қол жеткізудің кепілі. Мұндай жағдайда жас мамандардың оқу үрдісінде алған білімдерін жүзеге асыру жоспарланатын кәсіпорын қызметінің ерекшелігін ескере отырып, қосымша оқу, тәжірибеден өту, қайта даярлау қажеттілігі туындайды.

Соған орай бүгінде колледжде 9 мамандықтың 3,4 курс студенттер дуалдық негізде білім алууда. Олар: 07320100- «Ғимараттар мен құрылымдарды салу және пайдалану», 08410100-«Ветеринария», 07161300-«Автомобиль көлігіне техникалық қызмет көрсету, жөндеу және пайдалану», 07130700- «Электромеханикалық жабдықтарға техникалық қызмет көрсету, жөндеу және пайдалану», 07140100- «Технология процесстерді автоматтандыру және басқару», 07310200-«Геодезия және картография», 1204000- «Су көлігін пайдалану» сынды мамандықтар нарықта қызмет жасап өз үлестерін қосуда. Колледжде дуальдық жүйе бойынша 60 мекемемен келісім шарт жасалған.

Бүгінгі күннің болмысы кәсіби білім жүйесі алдында еңбек нарығында бәсекеге қабілетті білікті мамандар даярлау, өз мамандықтарын жетік меңгерген, өз мамандығы бойынша тиімді жұмыс жасауға қабілетті, тұрақты кәсіби өсуге дайын, әлеуметтік және онтайлы кадрларды даярлауды талап етеді. Осыған байланысты қойылған басты міндет - мемлекеттік құрылымдардың күшін біріктіру, жұмыс берушілер мен оқу орындарын облыстық кәсіпорындар мен өнеркәсіптерді білікті мамандармен қамтамасыз ету мәселесінде жұмылдыру.

Дуальдық жүйе бойынша оқыту білім алушылардың кәсіби біліктер мен дағдыларды, іскерліктерді тікелей жұмыс орнында меңгеріп, жан-жақты кәсіби дамуына мүмкіндік беріп,

түрлі жүйелердің – білім, ғылым, өндірістің – өзара байланысын, өзара әсерін, өзара кірігуін қамтамасыз ету арқылы кәсіптік білім беру жүйесінің сапасын арттыратындығы сөзсіз.

Техникалық және кәсіптік білім беруге қазіргі уақытта ел көлемінде айрықша мән беріліп отыр. Техникалық және кәсіптік-білімнің бәсекеге лайық ілгерілеп дамуы мемлекет, бизнес құрылымдарының және азаматтардың әлеуметтік жағдайына орасан серпін берері сөзсіз. Дуальдық жүйе маман даярлауда өндіріс, білім алушының және мемлекеттің мүдделерін біріктіруге бағытталған кәсіптік білім берудің түрі. Бұл өндіріс орны үшін экономикалық жағынан тиімді. Маманды қайта даярлауға, жұмыс орнына бейімдеуге уақыт кетпейді. Білім алушы жастар үшін өмірдегі өз орнын ерте табуға мүмкіндік туады, жұмысқа ерте араласып, бейімделеді.

Қазіргі кезде, әлемде оқытудың дуальды жүйесі кәсіптік-техникалық кадрлар даярлаудың ең тиімді жолдарының бірі. Оның ерекшелігі сол кәсіптік оқыту үдерісінің басым бөлігі оқу орнында емес, кәсіпорындарда технологиялық, диплом алдындағы тәжірибелерден өтеді. Шаруашылықтың қай саласын да өздері таңдаған мамандықтарын кәсіби тұрғыдан жан-жақты игеріп, озық технология мен заманауи техника тілін меңгергендер ғана дамыта алады. Сондықтан еліміздегі өндіріске қажетті мамандар әзірлеу деңгейін көтеру міндетін әлеуметтік серіктестік, теория мен тәжірибенің үйлесімділігі атқарады. Бұл үйлесімділік дуальды білім беру жүйесінде жан-жақты өрістей алады. Өңірлерде дуальдық жүйені енгізу бойынша жұмыстар кәсіпорындармен оқу жоспарларын, оқу процесінің кестесін қайта қараумен, кәсіптік білім беру орындарының материалдық-техникалық базасын жетілдірумен тығыз байланысты. Сонымен қатар, мамандықтар тізімін ұлғайтуға, оқытушылардың біліктілігін арттыруға ден қойылуда. Дуальды жүйемен оқытудың жетістігі көп.

Біріншіден, бітіруші түлектердің жұмысқа орналасу көрсеткіші жоғары болады, себебі оқу барысында өндіріспен тығыз байланыста болған студент жұмыс берушінің барлық талаптарын игеріп, меңгерген жұмысшы маман болады.

Екіншіден, жақсы білімді, болашақ жұмысшы маман психологиялық жағынан жаңа ортаға бейімделген дайын маман болып шығады. Өндірісте өздігінен шешім қабылдай алады. Теория мен тәжірибені меңгеріп, бекітілген жұмысқа деген жауапкершілік сезімі жоғарылайды. Өндірісте болғандықтан ұжыммен жұмыс жүргізеді және өндірістегі жұмыстарға бейімделеді.

Үшіншіден, «тәжірибеден теорияға» принципімен жұмыс жүреді, оқушы теориялық, яғни текстпен айтудан гөрі, өндірістегі жағдаяттарға сәйкес жұмыс жүргізеді. Теориядағы қиындық келетін терминдер мен есептерді тәжірибе жүзінде шешеді.

Төртіншіден, жұмыс берушінің оқушыға берген бағасы дайындалған маманның біліктілігімен байқалады. Алғашқы күннен бастап ұзақ уақыт өндірісте жұмысшы болған оқушы, өзінің білім мен ынтасын көрсетеді.

Бесінші, оқытушы тек қана теорияны ғана меңгермей, өндірістегі соңғы жаңалықтарды біліп, заманауи талаптарды меңгереді. Алтыншы, бюджеттік шығын азаяды, себебі оқуға кеткен шығынның біраз бөлігі өндірісте болғандықтан оқушы оны күнделікті көріп, игереді. Жоғарыда аталған мәселелердің барлығы дуальды оқыту технологиясы енгізіліп, жүзеге асқан кезде қол жеткізетін нәтижелер. Еліміздегі кәсіби-техникалық білім беру жүйесі ең бірінші кезекте ұлттық экономиканың мамандарға деген қазіргі және келешектегі сұранысын барынша өтеуге бағдар ұстауы керек. Өйткені, экономиканың қарқынды дамуымен кәсіби-техникалық маман иелеріне сұраныс та күн санап артуда. Соған орай, теориядан гөрі тәжірибеге басымдық берілетін дуальдық жүйені енгізу халықты жұмыспен қамту проблемасын шешудің бірден-бір тиімді жолы екендігі анық.

Дуальдық оқыту жүйесі элементтерін енгізудің мақсаттары:

Колледж ұжымының мақсаты:

1. Дүние жүзілік білім кеңестігіне теңестірілетін техникалық және кәсіптік білім берудің тиімді жүйесін жасақтау;
2. Жұмыс беруші талабына сай оқу жоспарларын және оқу бағдарламаларын жасау;
3. Еңбек нарығындағы сұранысқа ие, бәсекеге қабілетті мамандар дайындау;
4. Оқу орнының оқу-материалдық базасын заман талабына сай жаңа техникалық, технологиялық лабораториялық жабдықтармен қамту;
5. Оқытушылардың біліктілігін арттыру үшін өндіріске енгізіліп жатырған жаңа технологиялары- мен және жабдықтармен таныстырып отыру мақсатында өндірісте тағылымдамадан өткізу;
6. Әлеуметтік серіктестермен байланыста студенттерді өндірісте тәжірибеден өткізу және бітіруші түлектерді жұмысқа орналастыру мүмкіндігіне ие болу.

Әлеуметтік серіктестіктің мақсаты:

1. Оқу орнына қандай және қанша маман дайындау туралы ақпарат беру;
2. Оқу орнына маман дайындауға өз талаптарын қою;
3. Оқу орнымен бірлестікте оқу-материалдық құжаттарды дайындауға қатысу;
4. Студенттерді оқу және өндірістік тәжірибеден ақылы өткізу мүмкіндігін қарастыру, шешу;
5. Студенттерді оқу және өндірістік тәжірибеден өткізуге жағдай жасау;
6. Оқу орнын бітірушілерді жұмысқа орналастыру мүмкіндігін кеңейту;

Студенттердің мақсаты:

1. Теориялық білім мен тәжірибе арасындағы алшақтықты жойып, кәсіби құзіретке негізделген білім алу;
2. Өндірісте оқу және өндірістік тәжірибеден ақылы өту мүмкіндігін алу;
3. Колледж бітіргеннен кейін жұмысқа орналасу мүмкіндігіне ие болу.

Білімгерлер өздері таңдаған мамандықтардың кәсіби тұрғыдан жан-жақты игеріп қазіргі заманауи озық технологияны меңгеріп ары қарай дамытуы керек. Сондықтан еліміздегі өндіріске қажетті мамандар әзірлеу деңгейін көтеру міндетін әлеуметтік серіктестік және теория мен тәжірибенің үйлесімді болуынан дуалды білім беру жүйесін енгізу қажет. Дуалды оқыту кәсіптік техникалық оқу орны мен өндірісте бірге оқыту. Бұның ерекшелігі – еңбек нарығына қажетті жас мамандарды даярлауға кәсіптік техникалық колледждер ғана емес, сонымен қатар жұмыс беруші, өндірістік мекемелердің де жауапкершілігі артады. Қазіргі кезде еңбек нарығында білікті мамандар тапшылығы болып қол күші жетпей жатады. Қалыптасқан жағдайда білім беруді ұйымдастыру, яғни жас маманның өндірістік машықтандырудан толық кәсіпті игеруіне жағдай жасау. Бұл мақсатқа жетудің жолы негізгі сапалы білім беріп, дұрыс жолға бағыттаушы, білімгерлердің кәсіби жетілуі үшін қажетті жағдайларды жасаушы-өз мамандығын жетік білетін кәсіби дағдылары педогогикалық дарыны бар жаңашылдыққа ұмытылатын өзіне сын көзбен қарай алатын оқытушылар мен өндірістік оқыту шеберлері қажет. Білімді үйреніп басқаларға үйрету-халыққа сапалы қызмет көрсетудің тетігі тәжірибелі, білімді мамандардың қолында-деп бекер айтылмаса керек. Білгенін басқаларға үйрету үлкен сауапты іс деп ойлаймын. Ол үшін білікті де тәжірибелі тәлімгерлерден өндірістік базасында, жұмыс орнында жұмыстың әдістерін, қыр сырын үйлесімі- мен үйреніп сұранысқа ие нағыз өз ісінің шебер иесі болуға тырысу. Теориялық біліммен қатар өндірістік машықтану кезінде білікті мамандар дайындау мәселесін шешуге бағдарланған құрылымдармен, сондай-ақ кәсіптік техникалық колледж білім беру мекемелерімен сұранысқа ие болатын білім беру жүйесін енгізу жан-жақты талқылануы қажет. Әлемдік тәжірибеге қарағанда, білім берудің дуалды жүйесі мамандықты толықтай игеруіне ықпал етіп, еңбек өнімділігі артады және жұмыссыздық азаяды. Дуалды білім беруде әлеуметтік серіктестермен тығыз байланыста болу. Еңбек нарығы жағдайларына байланысты кәсіпорындармен әлеуметтік серіктестік мекемелермен келісе отырып, өндірістік машықтандыруды жүзеге асыру бойынша бірігіп дуалды оқытуда

мамандар дайындауда – әдістемелік мәселелер бойынша келісім шарт міндеттерін жасау. Студенттердің қызығушылығы мен мекемелердің сұранысына қарай жұмысқа деген ынтасын ептілігі мен ұқыптылығын арттыру. Дуалды жүйе бойынша оқытылатын тұлғаның қажетті біліктілік пен еңбек дағдыларына, кәсіби білімге ие болса еңбек нарығында сұранысы жоғарылайды. Сонымен бірге оқу орныны болсын мекемелерде де осы мамандыққа деген сұраныс көбейіп, халықтың жұмыссыздығы кемиді. Бұл біздің кәсіптік техникалық колледждердің, білім беру мекемелерінің бәсекелесуге қабілеттілігін жоғарылатады деп сенеміз. Өндіріс орындарының сұранысы негізінде кәсіби деңгейі жоғары көп салалы маман даярлауда колледж қосымша жұмысшы мамандықтарды оқытуды қажет етеді. Көп салалы мамандықтарды даярлаудың, қосымша мамандықтарды игерудің негізгі түсінігі тәжірибедегі уақыттарын тиімді пайдалану өндіріс орындарымен келісілген оқу жоспары арқылы жүргізіледі.

Қазіргі кезде кәсіптік техникалық колледждер заманымызға сай жаңару мен даму үстінде. Бұның барлығы кәсіптік білім беруде оқытудың заманауи бағдарламалары мен оқыту әдістемелерін жаңғырту игеру және пайдалануда басқару қызметінің маңыздылығына көз жеткізе түседі. Дуальды оқытудың артықшылығы ең алдымен жас мамандардың жұмысқа орналасуының жоғарғы пайзын көрсетеді. Өйткені олар жұмыс берушінің талаптарына толығымен жауап береді Дуалды білім беру процесі, ең алдымен жеке тұлғаға бағытталып, студенттің шығармашылық іскерлік сапаларын, коммуниактивтілігін, жұмысқа бейімділігін, рухани-адамгершілік мәдениетін және болашақ мамандардың сауаттылығын қалыптастырады. Дуалды білім беру жүйесі оқу үрдісінде кәсіптік техникалық колледждер базасында қалыптасып, жұмысшы мамандарды өндіріске бейімдеу қажет.

Қорыта келгенде, егер дуальдық жүйемен оқыту әдістемесін жетілдіріліп, заңды түрде күшіне енгізілсе, жақсы нәтиже береді деп есептеймін:

1. Дуалдық жүйе - оқытудың дәстүрлі түрлері мен әдістерінің негізгі кемшілігін, яғни теория мен тәжірибенің арасындағы алшақтықты жояды;
2. Техникалық және кәсіптік білім беру мекемелері бітіруші түлектерін кәсіпорындарға жұмысқа орналастыру үшін жұмыстанады;
3. Жұмыс берушімен тығыз байланыста жұмыс жасайтын оқу орны болашақ мамандарға қойылатын талаптарды ескеріп отырады;
4. Әлеуметтік серіктестіктер өндіріс талабына сай, білім алушыға қойылатын біліктілік талаптарды дайындауға, кәсіптік стандарттарды, дуальдық оқыту жүйесі бойынша өзгертін модульдық бағдарламаны, оқу бағдарламасын дайындауға және оқытушыларды тағылымдамадан өткізуге қатысады;
5. Әлеуметтік серіктестіктер мамандар дайындау бойынша мемлекеттік тапсырманы қалыптастыруға қатысады;
6. Студенттің кәсіби дайындық деңгейін бағалау және біліктілікті тағайындау үшін құзырлы мамандар мемлекеттік емтихан комиссиясы мүшесі ретінде қатысады;
7. Білім алушы дуальдық жүйемен оқыту нәтижесінде белгілі құзіреттерді меңгерген кәсіби дағдыға ие болады;
8. Оқу орнын бітіруші жұмысқа орналасу мүмкіндігіне ие болады.

Студенттер осы әлеуметтік серіктестермен теория мен тәжірибені ұштастырып жұмыстар жасауда және олар өндірістік машықтану кезінде озат іс тәжірибелі мамандардан үйреніп, жаңа жабдықталған технологияны меңгереді және жұмыстар жасайды.

Біздің басты бағытымыз – өзінің туған жері мен елін сүйетін, білімді де білікті, ұтқыр ойлы ұрпақтар тәрбиелеу. Тәлімгерлеріміз сапалы білім алып, отанға деген патриоттық сезімін, еліне деген сүйіспеншілігін болашаққа деген нық сеніммен қадам басып өз міндеттеріне жауапкешілікпен қарайды деп сенемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
2. Қазақстан – 2050» стратегиясы –қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы
3. «Кәсіптік мектеп» журналы №2, 2010 ж.
4. Дуальды оқытуды ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 21 қаңтардағы № 50 бұйрығы.
- 5.Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018жылғы 2 қарашадағы №611 бұйрығы 5 қосымша және 2018жылғы 28 қаңтардағы №93 бұйрығы 5қосымша

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Қожахметова Асем Сансызбайқызы

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
биология пән оқытушысы

Кіріспе

- 1 Жаңа технологияның тиімді әдіс-тәсілдері
- 2 Модульдік оқыту технологиясы негізінде оқу процесін ұйымдастыру
- 2.1 Модульдік технологиямен оқытуға тән ерекшеліктер және модульдік технологияның тиімділігі
- 3.Саралап деңгейлеп оқыту педагогикалық технологиясын биология сабақтарына еңгізу жолдар
4. Қорытынды
- 5.Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Бүгінгі таңда білім беру әлеуметтік құрылымның маңызды элементтерінің біріне айналуға. Дүниежүзінде білімнің әлеуметтік рөлі артып, адамның болашағы оның алған білімінің сапасының көлеміне, ойлау деңгейіне байланысты болады.

Осы тұрғыдан бүгінгі күні жаңа технологияның тиімді әдіс-тәсілдерін жас ұрпақтың бойына сіңіре отырып тәрбие беру мұғалімнің басты міндеті.

Қазіргі кезде республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуға. Сондықтан әрбір педагог сапалы білім беру үшін сабақты үнемі қалыптасқан формада өткізуден көрі оқытудың жаңа технологиясын, жаңа әдіс-тәсілдерін және дәстүрлі емес сабақ түрлерін өткізу тиімді. Бұл бағытта білім берудің әртүрлілігі, нұсқадағы мазмұны, құрылымы ғылымға және тәжірибегенегізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан оқыту үрдісіндегі жаңа әдіс-тәсілдер оқу мазмұны мен оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай таңдап алуының маңызы зор. Қазіргі таңда оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Сабақта қолданылған жаңа технологиялардың өзін-өзі әрбір мұғалімнің шеберлігіне байланысты әрқалай жүзеге асырылуы мүмкін.

Жаңа технологияның тиімді әдіс-тәсілдері.

Қазақстан Республикасының «білім туралы» заңында оқыту формасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген, бұл білім мекемелерінің мұғалімдеріне өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануға, педагогикалық процестерді кезкелген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік береді.

Жалпы білім беретін мектептегі биология пәнінің бастауыш білім беру сатысындағы дүниетану пәні негізінде құралады. Бұл пән бойынша оқушыларға еліміздің табиғаты, табиғи

байлығы, экономикасы, ғылымы мен мәдениеті, этика, әдеп, эстетика, адам-адам, адам қоғам, адам табиғат арасындағы қарым қатынас түрлері жайында ғылыми сарамандық ұғымдар беріледі. Пәнді оқып үйрену барысында оқушылар дүниенің үш құрамдас бөлігі: адам, қоғам, табиғат саласынан білім алады. Биология, химия, география пәндерінің бастама негіздері қаланып, соның ішінде қоршаған дүние заттары, құбылыстары, табиғат экология туралы ғылыми түсінік қалыптасады.

Биология-бұл орта буында алғаш қосылатын пән. Сондықтан орта буында өсімдік құрылысы өсімдік жайындағы білім берудің алғашқы баспалдағымен танысады. Осы пәнді оқытуда жаңа технологиялардың тиімді әдісін алып жетілдіру барысында есте сақтауға негізделген ақыл ойын дамытатын оқуға көшу, мұғалім мен

Оқушының тең субъектіге түсіп, ынтымақтастықта болуын қажет етеді. Ынтымақтастық идеяларында тұжырымдамада қаралған азаматтастыру мәселесі еркін білім беруде оқушының және тұлғалық күшінің дамуына және шығармашылық деңгейінің өсуіне көмектесетін жоба қажет болады. Осы тұрғыда сын тұрғысынан ойлауды дамыту жобасы оқушылардың тұлғасын дамытуға зор үлесін қосады.

Сын тұрғысынан ойлау жобасы арқылы стратегияларды пайдалануда оқушылардың ізденушілік, зерттеушілік әрекетін ұйымдастыруға жол ашады. Оқушы жүрегіне жол тауып, оның білімге деген құштарлығын арттырып, өзін-өзі тәрбиелеуін ғылыми деңгейде ұйымдастыру үшін, әр оқушының дара ерекшеліктерін ескере білім алуға қабілетін зерттей отырып, тұлғалық негізінің ашылуына жол ашатын ұстаз.

Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан жобасымен танысып, оның стратегияларын өз тәжірибелеріңізде қолданудан өзіңіздің біліктілігіңіздің арта түскендігін аңғарасыз. Биология пәні бойынша, «өсімдіктердің көбею мүшелері», «гүлдің құрылысы» атты тақырыптардағы сабақтарда осы технологиялардың тиімді әдістерін қолдануға болады. Сонымен қатар сабақтарда «кубизм», «топтастыру», «бес жолды өлең», «түртіп алу жүйесі», «венн диаграммасы» стратегияларын жиі пайдалануға болады.

Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін осындай тиімді әдістердің пайдасы бар. Бұл сабақтардың дәстүрлі сабақтардан өзгешелігі топтап отырып, оқушыларға жеке, жұпта, топта ойларын ортаға салып талдайды. Осы стратегияларды пайдаланып өткізген сабақтарда өз ойын анық айтып, өзін еркін ұстап, өз білімін өзі талқылауға оқушыларға мүмкіндік жасалынады.

Ортаға салған ойларын мәтіндегі негізгі ойға сәйкестендіріп қағаз бетіне түсірерде де қорғайды. Әр топ қағаз бетіне түсірген сызбаларды талқылап жатқада сөйлейтін оқушы да топ мүшелерінің оргументтерін жинақтап сөйлеуге дайындалады. Бірінші кезеңде оқушылар әрі ойланып, әрі еске түсіріп, әрі жазып, өз ойларын саралап, өзге оқушылардың пікірін тыңдап, білімін кеңейте түседі. Ортамен қарым қатынас жасай білуге, басқаны тыңдай білуге, топта бір тұжырымға келуге, топ алдында өз ойын қорғай білуге, айта білуге үйретеді. Оқушылардың жазған пікірі басқа оқушылардың пікірін тыңдап толықтырып, топта сызба ретінде түсіргенде ойындағы негізгі қажеттігін жазады.

Эссе — өз ойын білдіру, ішкі жан дүниесін ұғу, күнделікті өмірде туындайтын ойларды айту мен эссе жаздыруға көп көңіл бөліп, өсімдіктану тіл сабақтарымен интегративті қолдануға мүмкіндік жасайды. Бұл жерде оқушыларға «Тамырдың маңызы», «Өсімдік пайдасы», «Гүлді өсімдіктер» тақырыптарында үйге эссе жазып келуге тапсырма беруге болады.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының негізіндегі сабақ процесінде мұғалім мына нәтижеге жетеді.

- жүйелі тапсырма беруге ұмтылады
- оқушыны басқа жақтарынан таниды
- өзін жетекші бағыттаушы ретінде таниды
- өзі білмейтін ақпараттарға тап болады
- оқушының жұмысын бағалайды

Осы міндеттерді орындауды ұстаз өзінің тақырыбы мен сабақ үрдісінде стратегияларды ұтымды пайдаланып, оқушылар арасында жеке, топтық іс әрекеттерді ұйымдастырады.

«Сын тұрғысынан ойлау үшін оқу мен жазу» стратегияларын сабақта пайдалана отырып өткізу барысында мынадай қорытындыға келуге болады:

- оқушы мен мұғалімнің кең дәрежеде сыйласуына;
- оқушыларға өз пікірін айта білуіне;
- оқыту процесіне барлық оқушыларды қамтуға;
- шығармашылық қабілеттерін ашуға жағдай жасайды.

Ең басты сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы оқушылардың жеке тұлға болып қалыптасуына оң нәтижесін беретін жоба. Жаңа технологияларды күнделікті сабақ процесінде пайдалану үшін, әр мұғалім өзінің алдында отырған оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық мақсат мүддесіне байланысты, өзінің шеберлігіне байланысты тандап алуға болады. Жаңа технологияны жүзеге асыруда мұғалім белсенділігі, шығармашылық, ізденіс, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, алдындағы шәкірттерін бағалауы ерекше орын алады.

Модульдік оқыту технологиясы негізінде оқу процесін ұйымдастыру.

Модульдік оқыту технологиясының мәні: оқушы модульмен жұмыс істеу процесінде нақты мақсаттарға өздігінен (немесе белгілі көмек нәтижесінде) қол жеткізеді. Модуль бұл – оқу мазмұны мен оны меңгерудің технологиясы біріктіріліп берілген мақсаттық функционалдық түйін.

Модульдің құрамы:

- әрекеттің мақсатты жоспары;
- ақпарат банкі;
- дидактикалық мақсаттарға жетуге арналған әдістемелік нұсқау.

Бұл технологияны оқыту мазмұнына аяқталған дербес ақпарат блоктары түрінде ұсынылады. Оларды меңгеру дидактикалық мақсаттарға сәйкес жүзеге асырылады. Бағдарламаны құру үшін курстың негізгі ғылыми идеялары бөлініп алынып, оқыту мазмұны солардың төңірегінде белгілі бір блоктарға топтастырылады. Содан кейін екі деңгейден тұратын кешенді дидактикалық мақсаттар анықталады. Оның біріншісі – оқу мазмұнын меңгеру деңгейі, екіншісі-оны практикада және оқуды әрі қарай жалғастыруда қолдануына бағдарлау деңгейі. Кешенді дидактикалық мақсаттардан кіріктірілген дидактикалық мақсаттар бөлініп алынады да, модульдер соған сәйкес дайындалады.

Модульдер үш типке бөлінеді:

- танымдылық, ғылым негіздерін оқытуда қолданылады;
- операциялық, іс-әрекеттің тәсілдерін қалыптастыру және дамыту үшін қолданылады;
- аралас, алғашқы екеуін қамтиды.

Модульдік оқыту барысында өзіндік жұмысқа барынша көп уақыт бөлінеді. Оқушы мақсат қоюға, жоспарлауға, ұйымдастыруға, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалауға үйренеді. Бұл оған оқу әрекетіндегі өз күшін байқап, сезінуге, өзінің білім, білік, дағдыларындағы кемшіліктерін табуына мүмкіндік береді.

Модульдік оқыту технологиясын қолдану оқытуды субъект қатынасына негіздеп құруға көмектеседі.

Модульдік оқыту технологиясын сонымен бірге бақылау, талдау және түзетуді өзін өзі басқарумен үйлесімдікте іске асырады:

жаңа модульмен жұмыс жасауға дайындық деңгейі қандай екенің білу үшін әрбір модульді бастамас бұрын оқушылардың білім, білік, дағдыларын алдын ала бақылау жүргізіледі; қажет болған жағдайда оқушылардың біліміндегі олқылықтарды толықтыру жұмысы жүргізіледі;

- әрбір модульдің құрамдас бөліктерінің сонында өзін өзі бақылау, бірін-бірі бақылау, үлгімен сәйкестендіру түрінде ағымдық және аралық бақылаулар өткізіледі;

- қорытынды бақылау модульдің соңында жүреді.

Модульдерді кез келген оқыту жүйелерінде қолдануға болады. Ол оқытудың сапасын жақсартып, тиімділігін арттырады. Сондай-ақ дәстүрлі оқытумен үйлестіру өте нәтижелі.

Модульдерді жасаудағы мақсат курс немесе курстың әрбір тақырыбының мазмұның педагогикалық, дидактикалық және кәсіптік міндеттерге сәйкес құрамдас бөліктерге бөлу болып табылады. Одан кейінгі мақсат-барлық құрамдас бөліктер үшін оқытудың ең тиімді түрлері мен формаларын анықтап, оларды уақыт жағынан үйлестіру және бір кешенге біріктіру, кіріктіру.

Модульдерге бөлуоқу пәнінің түсініктемелік аппаратын жүйелі түрде талдауға негізделеді. Ол іргелі түсініктер тобын бөліп алуға, оқу материалдарын жүйелі, тиянақты етіп топтастыруға, курс ішіндегі немесе іргелес, туыс пәндерге тақырыптарды қайталауды болдырмауға мүмкіндік береді.

Әрбір модуль қажетті дидактикалық, әдістемелік материалдармен, негізгі түсініктердің тізімімен, оқыту барысында қалыптасатын білік, дағдыларымен қамтамасыз етіледі. Әрбір модуль үшін оны меңгеру алдында оқушыға берілетін анықтамалық және иллюстративтік материалдар іріктеліп алынады. Сондай-ақ оқуға ұсынылатын әдебиеттер тізімі дайындалуы тиіс. Әрбір оқушы бір модульден келесі модульге оқу материалдарын игеру қабілетіне қарай өз траекториясымен жүреді және ағымдық бақылау кезеңдерінен басқа оқушыларға қатыссыз өтеді.

Оқу материалдарын модуль бойынша құру – міндетті және маңызды процесс, себебі ол:

- пән мазмұнын дамыту логикасын нақты айқындауға;
- осы мазмұнның бөліктері мен байланыстарын белгілеуге;
- олардың автономдылығының деңгейін анықтауға,
- олардың арасындағы логикалық байланыстарды тек мұғалімнің ғана емес, оқушының да толық түсінуіне жағдай жасауға мүмкіндік туғызады.

Модульдің оқу материалдарының мазмұнын анық, дәл құру оқушылардың жетекші идеяларды, оқу пәнінің даму логикасын, жалпыланған білім жүйесін саналы меңгеруіне көмектеседі.

Оқу материалдарының мазмұның құру барысында оқу пәнін мұғалім белгілі бір жүйе ретінде қабылдауы тиіс. Логикалық құрылымды талдау графасы мұғалімге аталған модульді меңгерту кезінде оқушыларда қандай арнайы, пәндік білік, дағдылар қалыптасуы керек және оны игеру процесін жеңілдету үшін қандай жалпы білік, дағдылар қолданылатынын анықтауға көмектеседі. Қажетті біліктер мен дағдылар жүйесі оқушылардың жаңадан иергендерімен қоса, бұрынғы білік, дағдыларына сүйеніп қалыптасады. Оқушыда бұрыннан бар білік дағдылар танымдық іс әрекеттің жаңа тәсілдерін меңгеру үшін негіз болып табылады. Оқу материалдарын модульде орналастыру, баяндау жүйесі оқушыларда іс әрекеттің жалпылама тәсілдерін құрастыру үшін жағдай туғызады. Нақтылы бір бала үшін жаңа болып табылатын маңызды білік, дағдылар туралы ақпараттар модульдің мазмұнына еңгізіледі. Бұл мағлұматтар әр түрлі әрекеттеріне арналған бағдарлық негіз түрінде беріледі. Ол оқу іс әрекетін күтілетін нәтижеге ғана бағдарлап қоймай, осы нәтижеге қол жеткізетін тиімді әдістерді іздеуге де көмектеседі. Бұл оқушылардың іс әрекетте шығармашылықпен қарауын дамытып, модульдік оқыту процесінде өздігінен жұмыс істеу, білім алу деңгейін жоғарылатады. Мұны іске асыру модуль мазмұның құру кезінде белгілі бір шарттар ескерілген жағдайда мүмкін болады.

Модульдік технологиямен оқытуға тән ерекшеліктер және модульдік технологияның тиімділігі.

Модульдік технологиямен оқытуға тән ерекшелік – модульдегі басқару қызметі өзін-өзі басқару қызметі және өзін-өзі бағалау қызметіменалмасады. Оқыту процесінің дамуына қарай мұғалім оқытуды тиімді ұйымдастыру мәселесі бойынша кеңесші және координатор ролін көбірек атқаратын болады. Оқытуды басқару біртіндеп көзге білінбейтін, жабық түрдегі басқаруға айналады.

Модульдік оқытуға мынадай тәуелділік тән: оқытудың ақсатына – жеке тұлғаның шығармашылық дербестігін қалыптастыруға – теориялық жалпылау деңгейінде оқытудың мазмұны арқылы оқушылардың репродуктивті, продуктивті іс әрекетін іске асыратын әдістердің көмегімен қол жеткізеді.

Оқушылардың танымдық іс-әрекетін күтілетін нәтижеге және оған қол жеткізудің тиімді жолдарын іздеуге бағыттайтын мақсаттарды айқындау деңгейінде оқыту процесін дамыту бағыты беріледі, танымдық дербестігінің даму қарқыны анықталады. Оқытудың бастапқы кезеңінде бірінші модульмен жұмыс барысында оқушылар мұғаліммен бірге оқытудың мақсаттары мен міндеттерін айқындайды. Модульдің құрамдас бөліктерінің бірінен екіншісіне көшкен уақытта дәл сол бөліктегі оқу материалдарын толық меңгерудің қажеттілігін, яғни келесі бөліктегі материалдарды онсыз түсінуге болмайтының оқушылардың саналы сезінуіне жағдай жасау керек. Осылайша оқушылар өз әрекеттерінің бағдарламасын өздігімен құруға біртіндеп дағдыланады.

Модульдегі оқу материалдарын орналастырудың ерекшелігі олардың белгілі бір принциптер, заңдылықтар, жетекші идеялар деңгейінде игерілуін қамтамасыз етеді, әрекеттің жалпыланған тәсілдерін қалыптастырады. Бұл өз кезегінде оқушылардың танымдық дербестігі мен қабілеттілігін дамытады. Тек қарапайым міндеттерді ғана емес, жаңа технологиялық және практикалық міндеттерді шешуге итермелейді.

Қазіргі оқыту процесінде модульді оқыту технологиясы кеңінен қолданылуда және өз тиімділігін көрсетуде. Бұл технологияның ерекшеліктері:

Құрылымның үш бөлімнен тұруы (кіріспе, сөйлесу, қорытынды).

Өзін — өзі бағалау.

3.Топтық жұмыстағы белсенділік.

Көру, есту, жазу, сөйлеу құбылыстарының қатар жүруі.

5.Еркін тәрбиеге баулу.

Әрбір тарауға құрылған жоспар бойынша кіріспе бөлімінде сабақ түсіндіріледі. Сөйлесу бөлімінде оқыту, үйрету ойындары нәтижесінде оқушының ізденісі, қызығуы жалпы білім деңгейі артады. Қорытынды бөлімінде тарауды қорытындылау мақсатында тест алынады, соңынан сынақ тапсырылады. Барлық оқушыларға тест пен сынақ басы бойынша қорытынды баға шығарылады.

Оқуциклі ретінде ұдайы қайталанатын модульді өзінің құрылымы бар. Ол үш бөлімнен тұрады: кіріспе бөлімі (модульге, тақырыпқа ену), сұхбат бөлімі (көбінесе сұхбаттасу, диалогты қарым-қатынас арқылы оқушылардың іс әрекеттерін ұйымдастыру), қорытынды бөлімі (бақылау жұмысын алу). Әр модульге сағат саны әртүрлі беріледі және баланың шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндіктер жасайды.

Саралап деңгейлеп оқыту педагогикалық технологиясын биология сабақтарына еңгізу жолдары.

Мектептегі білім сапасын көтеретін нақты механизмдер, ол – оқыту процесіне педагогикалық технологияларды кеңінен еңгізу.

Саралап деңгейлеп оқыту технологиясының мазмұны «модульдерге» бөлінеді. Модуль дегеніміз – мазмұны, талабы ортақ бірнеше тақырыптардан тұратын, күнтізбелік жоспардағы әрі бақылау жұмысының арасында өтілетін оқу атериялдары. Әр сабақ соңында үш сабақ ерекше болады:

- қорытынды өздік жұмыс сабағы;
- қатемен жұмыс сабағы;
- бақылау жұмыс сабағы.

Деңгейлеп саралап оқыту нәтижесінде төмендегідей табыстарға қол жеткізуге болады:

- әр тақырыптың 1 –деңгейінің тапсырмаларын міндетті түрде және дұрыс орындаған үшін «зачетін алу арқылы, әр оқушы пән бойынша 100 процент үлгеруіне кепілдік алады»;
- әр тақырып бойынша қорытынды баға оның әлі келгенше еңбектеніп жинап алған ұпайына сәйкес қойылады;

- әр оқушы үй тапсырмасы мүмкіндігіне қарай саралап беріледі,
- оқушыға табиғи жолмен кәсіптік бағдар беру және оның қабілеті жететін саласынан дарының ашуға жағдай жасалынады.
- Рейтинг жүйе бойынша бағалау.

Деңгейлеп саралап оқыту оқушылардың білімін жаңа әдіспен, яғни рейтинг жүйе бойынша бағалауға мүмкіндік береді. Рейтингтік жүйеде сабақта орындаған әрбір тапсырмаларын ұпай арқылы бағалап отыру көзделеді. Аталған жүйе оқушылардың оқу сапасын, білімді игеру дәрежесін барынша толыққанды көрсетеді. Рейтингтік жүйе оқушының тапсырманы өз бетінше орындауына мүмкіндік жасайды. Рейтингтің арқасында ұстаз бен шәкірттің арасында оқушының ақыл – ой әрекетінің басқа да сипаттамалары, атап айтсақ, орындау тездігі, түсінігінің тереңдігі арқылы оқу мотивін арттырып көрсететін кері байланыс үзілмейді.

Рейтинг жүйесінің артықшылықтары оқушы қызметінде:

- Оқушының жеке тұлға ретінде өз бетінше дамуы мен тәрбиесіне ықпал етеді;
- Пәнді оқытуды ізгілендіру ұстамына жәрдемдеседі;
- Оқу жұмысында мұғалім мен оқушының ынтымақтастығын қалыптастырады;
- Рейтингті бақылау қызметі тәрбиелеуші, дамытушы, бақылаушы және басқарушы рөл де атқарады.

Рейтингтік жүйе оқушылардың танымдық іс-әрекетіне тікелей саналы түрде әсер етуге мүмкіндік туғызады. Шәкірттің ақыл – ой әрекетінің сипаттамаларын, тапсырманы орындау тездігі, түсіну тереңдігі т.б. көрсететін жүйелі байланыс сапасы артады;

Жұмыс нәтижесі мен өз мінез құлқын дұрыс бақылап – бағалау дағдысын қалыптастырады;

Ырықты зейінін тәрбиелеп, жетілдіруге ықпал етеді.

Мұғалім қызметінде:

Оқушының оқуындағы кемшіліктерді анықтап, түзетудің әдістері мен тәсілдері алдын ала белгілі жүйеге келтіру мүмкіндігі бар;

Бақылау үлгілерін, бағалаудың қалыпты критерийін жасау;

Оқу қызметін тиімді ұйымдастыру мен оған түзету жасау тәсілдерін меңгеру;

Сыныптағы әр оқушы үшін жаңа көңіл – күй ахуалын қамтамасыз етуді жоғары деңгейде ұйымдастыру.

Саралап деңгейлеп оқыту технологиясы арқылы оқыту – оқушының жеке бас ерекшелігі, рухани дүниесі, қабілеті, бейімділігін ескере отырып, оқу процесі арқылы әр оқушының өз бетінше танымдық қызметін, белсенділігін дамытуды көздейді.

Қорытынды.

Мектептегі білім сапасын көтеретін нақты механизмдер, ол – оқыту процесіне жаңа технологияларды кеңінен еңгізу.

Қазіргі кезде республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Сондықтан әрбір педагог сапалы білім беру үшін сабақты үнемі қалыптасқан формада өткізуден көрі оқытудың жаңа технологиясын, жаңа әдіс-тәсілдерін және дәстүрлі емес сабақ түрлерін өткізу тиімді. Бұл бағытта білім берудің әртүрлілігі, нұсқадағы мазмұны, құрылымы ғылымға және тәжірибегенегізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан оқыту үрдісіндегі жаңа әдіс-тәсілдер оқу мазмұны мен оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай таңдап алудың маңызы зор. Қазіргі таңда оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Сабақта қолданылған жаңа технологиялардың өзін-өзі әрбір мұғалімнің шеберлігіне байланысты әрқалай жүзеге асырылуы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – Москва, 1991.
2. Занков Л.В. Беседы с учителями. Изд. 2-ое-Москва, 1975.
3. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту. Әдістемелік құралдар. № 1,2,3,4. 1998.

4.Әбеуова И. Сын тұрғысынан ойлау мен дамытпалы оқыту. «Дауыс және көрініс» журналы. №1, 2001.

5.Источник: <https://www.tarbie.kz/24148>

ХИМИЯ САБАҒЫНДА ЖАҢА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Алпамысқызы Гүлфара

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, химия пәні оқытушысы

Қазіргі таңда дәстүрлі оқыту әдістемесінің заман талабына сай толық білім беруге, меңгертуге кепілдік бермейтіндігін оқу тәжірибесі көрсетіп отыр. Сондықтан жаңартылған әдістемелік жүйенің оқыту процесінде іске асу үшін оны технологияландыру қажеттігі туады.

XXI ғасырда әлемдік өркениет төрінен орын алып, Қазақстанның жан-жақты дамуының бірден-бір жолы білім мен ғылымды әр қырынан меңгеру қажет болып отырғаны белгілі. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев Білім мен ғылым қызметкерлерінің III съезінде «Құрылымдық өзгерістер мұғалім кадрларын әзірлеу жүйесін оздыра отырып, дамыту мен қамтамасыз етілуі тиіс»-деп, атап көрсетті.

Экономикасы күшті дамыған елдердің тәжірибесі білім беру жүйесін ақпараттандыру экономика, ғылым және мәдениеттің қарқынды дамуының негізгі кепілі екендігін көрсетіп отыр. Олай болса қазіргі заманның ақпараттық және телекоммуникациялық технологиясын игеру әрбір мұғалімнің басты міндеті болып табылады. Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаға бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді.

Оқу мен тәрбие саласындағы мұғалімдердің алдында тұрған аса маңызды міндет — талабы таудай дарынды жеке тұлғаны іздеп тауып, оны жетілдіріп шығару. Қазіргі кезеңде мұғалімінің алдында тұрған маңызды , жауапты міндеттің бірі- оқушыға тиянақты білім беру. Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану , оқыту мақсатына жетудің тиімді жолдарын көрсетеді. Қазіргі оқыту барысында қолданылып жүрген көптеген технологиялар жеке тұлғаның жетілуіне, оқытудың тиімділігінің негізін құруға бағытталған.

Заманымыздың білім жүйесі оқу- тәрбие үрдісінде технологиядағы түрлілігімен сипатталады. Бүгінгі таңда педагогикалық технологияға ерекше көңіл бөлудің себебі неде?

Біріншіден, педагогикада іскерлік жүйесінің жаңа жолын табуға қажеттіліктің тууы.

Екіншіден, оқытуда жеке белгілей оқыту, білім беру тиімділігін арттыру. Қорыта айтқанда, технологияны жобалау — оқушы мен ұстаз арасындағы өзара қатынасты қалыптастырып, білімге қызығушылығын арттыруды бір жүйеге келтіру, әдіс-тәсілдердің түрлерін енгізу. Олай болса, осы педагогикалық жүйені дамыту, оны практикада пайдалану шарт. Бұл жетістіктерге арнайы курс, тәжірибе алмасу және жалықпай іздену арқылы жетеді. Демек, білім беру мазмұнын жаңарту, үздіксіз білім беру жүйесін дамыту бүгінгі күннің объективті заңдылығы.

Ақпараттық технологияларды қолданудың негізгі мақсаты

–Оқушылардың ақпаратпен жұмыс жасау іскерлігін қалыптастыру арқылы – коммуникативтік қабілеттерін, ақыл-ойын, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту, алған білімдерін практикалық іс-әрекетте қолдануға үйрету.

Ақпараттық технологияларды қолданудағы негізгі **міндеттері:**

– Ғылыми – педагогикалық әдебиеттерден жаңа ақпараттық технология туралы мәліметтер жинақтау, озық тәжірибелермен танысу.

– Жаңа ақпараттық технологияны ұйымдастыру үшін материалдық техникалық базаны жетілдіру, іс шаралар кешенін әзірлеу.

– Компьютерлік және саралап, деңгейлеп оқыту технологиясын оқыту үрдісіне енгізу негізінде:

а) Химия пәнінен электрондық оқулықты қолдану арқылы өткізілген сабақтардағы оқушылардың білім деңгейінің көрсеткіштерін анықтау.

б) Химиядан өткізілген дәстүрлі және электронды оқулықты қолданып оқытылған сабақтардың білім сапасына әсерін зерттеу, талдау.

в) Химиядан өткізілген дәстүрлі және электронды оқулықты қолданып оқытылған сабақтардың салыстыруына сараптама.

Зерттеу әдістері:

Бақылау алу, тестілеу, сауалнама алу, тәжірибе жасау, бағалау.

Заттардың құрамы мен құрылымын, қасиеттерінің құрылымына тәуелділігін, қасиеттері белгілі жаңа заттар мен материалдар алуды, химиялық өзгерістердің заңдылықтары мен оларды басқарудың жолдарын зерделеу- химия пәнін оқытудағы негізгі мәселелер. Заттар әлемін (олардың құрамын, құрылымын, бір заттың басқа затқа айналуын) зерделей отырып, оқушылар практикалық қызмет үшін тиянақты білім алуы тиіс. Осыған байланысты күнделікті сабаққа:

-мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);

-зертханалық тәжірибелер;

-компьютер (компьютерлікбағдарламалар, интерактивтітақта);

-анықтамалықмәліметтер (сөздік, энциклопедия, карта, деректерқоры);

-интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді.

Мұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметтерді нақтылауға мүмкіндік береді. Студенттердің сабаққа деген қызығушылығын ояту мұғалімнің сабақ өткізу тәсіліне де байланысты. Қазіргі таңда оқудың интерактивті әдіс-тәсілдері өте көп. Педагогикалық ғалым мен озық тәжірибенің бүгінгі даму деңгейінде белгілі болған оқыту әдіс-тәсілдерінің бәрін еркін игеріп, әрбір нақтылы жағдайларға орай ең тиімдісін таңдап алу және олардың бірнешеуінің жиынтығын түрлендіре тиімді, үйлесімді әрі шығармашылық пен қолдану сабақтың сәтті өтуінің кепілі.

Мұғалім күнделікті әрсабағына шығармашылықпен дайындалуы керек. Өйткені, сабақ мұғалімнің өнері, шығармасы. Сондықтан әрсабақты тиімді ұйымдастыруда оқушыны жалықтырмайтын, қабілетін арттыратын жағдай туғызуға ықпал етуміз керек деп ойлаймын.

Ақпараттық технология негіздері тұлғаның химия пәнінен алған білім сапасы мен сауаттылығын кеңейтуге жәрдемдеседі, мысалы: интернет сайты арқылы жоғары деңгейдегі көрнекіліктерді пайдалануға болады. Заман ағымына қарай сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді қолдану оқушының дүниетанымын кеңейтеді. Әсіресе, оқулықтағы тарауларды қорытындылау кезінде оқушылар қосымша материалдар жинақтап, білімдерін кеңейтіп, танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, қисынды ойлау жүйесін қалыптастырып, шығармашылығын дамытады. Тестік тапсырмалар орындайды. Компьютер көмегімен оқыту оң нәтижелер береді. Ақпараттық мәдениет дегеніміз- тек компьютермен дұрыс жұмыс істей білу ғана емес, кез-келген ақпарат көзін: анықтамаларды, химиялық формулалар, сөздіктерді, теледидар бағдарламаларын т.с.с. дұрыс пайдалана білу деген сөз. Мысалы, бір ғана химиялық формуланың өзінен көп ақпарат алуға болады. Химиялық формула химиялық тілдің ең маңызды бөлігі болып есептелінеді, себебі сол заттың химиялық құрамын ажыратып береді.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі – бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өзжұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді. Ол үшін мұғалім өткізетін сабағының түрін дұрыс таңдай білуі, бүгінгі заман талабына сай білім беруі қажет. Сабақтың сәтті өтуі

біріншіден, мұғалімнің біліміне, іскерлігіне, тәжірибесіне байланысты болса, екіншіден, сабақ

материалына, ал үшіншіден, сынып типіне, төртіншіден мұғалім мен оқушының көңіл күйіне де байланысты. Сабақты тартымды әрі сәтті өткізе білу мұғалімдер қауымынан көп ізденуді, білімділікті, қабілеттілікті және тапқырлықты қажет етеді. Сабақты сәтті ұйымдастырудың бірнеше алғы шарттары бар. Олар:

- Сабақтың тақырыбына сайыс сабақ жоспарын жасау. Сабақ жоспары нақтылы жүзеге асатындай етіп жасалынуы қажет. Дұрыс құрылмаған сабақ жоспары жақсы нәтиже бермейді.
- Тақырыпқа сай сабақ түрін, оның әдіс-тәсілдерін түрлендіріп отыру.
- Қосымша материалдарды тақырыпқа сай шығармашылықпеніріктеп ала білу.
- Дидактикалық, техникалық құралдарды, электрондық оқулықтарды мақсатқа сай, оқушы сезіміне әсер ететіндей тұрғыда пайдалану.
- Сабақта алдыңғы қатарлы озық іс-тәжірибелер мен жаңа технология-ларды пайдалану.

Бұл орайда инновациялық технологияларды пән бойынша қандай тарауға, қай тақырыпқа пайдалану тиімді болатынына зерттеу, салыстырып жүргізіп отыру қажет деп ойлаймын. Сонымен бірге оқушының бастапқы білім деңгейін, жаңа технологияны пайдалану барысында қаншалықты білім алып шыққанын, не үйренгенін айқындап, диагностикалап отыру керек. Ақпараттық технологиялардың бірі – интерактивтік тақта, мультимедиялық және онлайн сабақтары. Оқыту үрдісін компьютерлендіру мақсатында интерактивті тақтамен жұмыс жасау тиімді. Өзім жұмыс жасайтын колледжде жаңа ақпараттық технологияларды қолдану кеңінен қарастырылған. Интерактивті тақтаны, электронды оқулықты қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын, интеллектуалдық танымын, білім сапасын арттыруға болады. Сабақ барысында, соның ішінде химиядан зертханалық сабақтарды өткізген кезде жиі қолданамын. Ақпараттық технологияларды жүзеге асырудағы тағы бір мүмкіндігі – ол электронды оқулық. Электрондық оқулық — бұл дидактикалық әдіс – тәсілдер мен ақпараттық технологияны қолдануға негізделген түбегейлі жүйе. Электронды оқулықпен оқыту оқытушының оқушымен жеке жұмыс істегендей болады. Электрондық оқулық тек қана оқушы үшін емес, мұғалімнің дидактикалық әдістемелік көмекші құралы да болып табылады.

Қазіргі заманның даму қарқыны мұғалімдерден шығармашылығын жаңаша, ғылыми-зерттеу бағытында құруды талап етеді. Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырады.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары болмақ. Компьютерлік графикалық материал презентациялық монитор көмегімен көрсетіледі. Химия пәні бойынша компьютерлік тестілеуді қолдану оқушылардың интеллектуалдық танымын арттырады. Оқушылар біртестілеуден жақсы нәтижеге жеткенше бірнеше қайтара өтеді. Келесі бір маңызды жағдай уақытты үнемдеу. Аз уақыттың ішінде бағдарламаның көптеген киын сұрақтарын формулалар мен эксперименттер көрсету арқылы түсіндіріліп, бекітіледі. Химия сабағында жаңа ақпараттық технологияларды қолдана отырып өз бетінше жұмыс істеу факторы – есептерді шығара білу, шапшаңдылық, шеберлік дағдыларын ұйымдастыра отырып, сабақтар өткізуді қолға алдым.

Осындай ақпарат құралдарын пайдалана отырып, мен сабақ барысында оқушылардың қабілетіне, білім деңгейіне, ынтасына қарай топқа бөліп, өз бетімен еңбектенуге, ізденуге, шығармашылыққа баулып, қорытынды жасауға машықтандырамын, оқушының ақыл-ойын дамытып, өзіндік дүниетанымын қалыптастырамын, сабаққа ынтасын арттырып, тапсырманы орындау барысында жіберілген қателер мен кемшіліктерді уақытында анықтап түзетуге мүмкіндік беремін. Сабақ барысында оқушыларды, есте сақтау қабілеттерін дамыту үшін оқушылардың шығармашылық ізденісін, тапқырлығын, зеректігін, ойлауға икемділігін,

өмірге ғылыми көзқарасын дамытуға өткізілген сыныптан тыс жұмыстар: «Химиялық сөзмерген», «Жүзден жүйрік», «Бұл неліктен?», «Кім көп біледі?», «Кім жылдам?», «Не? Қайда? Қашан?», «Білгір химик» сияқты танымдық ойындарын қолданамын. Алынған өзекті тақырыпты басшылыққа ала отыра және істелінген жұмыстарды қорытындылай келе өзін-өзі бағалай білетін, шығармашылық деңгейі жоғары жан-жақты тұлға қалыптастыра отыра, оқушының білім сапасын көтеремін, алған білімдерін өмірмен ұштастыруға бағыт беріп оқушықұзырлығын дамытамын. Осындай тәжірибем арқылы оқушылардың білімін, дағдыларын, ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденісін бақылау арқылы біршама нәтижеге жеттім. Мысалы: 1-курс студенттеріне «Темір», «Алюминий және оның қосылыстары» тақырыбындағы сабағымда тірексызба, семантикалық карта толтыру, эстафеталық сұрақтар арқылы, электрондық оқулықтарды пайдалана отырып, оқушылардың есте сақтау, ойлау қабілеттерін дамыттым. Есте сақтау қабілетін шыңдауға, ғылым мен техника жетістіктеріне, білімге деген қызығушылығын арттыруда сыныптан тыс шаралардың маңызы зор. Оқушылардың химиялық сауаттылығын арттыру, алған білімдерін тиянақты болуын қадағалау үшін сыныптан тыс жұмыстар жүргізіп, оқушыны қызықтыратындай химиялық ойындар викторина шешу, кроссворд құрастыру, логикалық есептер шығарту арқылы ой-өрісін, пәнге қызығушылығын арттырып, пәнаралық байланысты нығайту қажет. Тарауды қайталау, қорытындылау кезінде «қайталау-оқу анасы» деген нақыл сөздерді қолданып, тақырыпқа байланысты сөздік қорларын молайтып, өткен тақырыптың мазмұнын толық ашу үшін сәйкестендіру кестесін толтырғызып, сабақты бекітемін. Әртарауды өткенсоң, химиялық диктант, өздікжұмыс, тақырыптық есеп, бақылаужұмыстары, тестік тапсырмалар өткізу арқылы тақырыпты қаншалықты меңгергенін тексеріп, тақырыпты толық меңгере алмаған студенттермен қосымша сабақтар, сыныптан тыс жұмыстар жүргіземін. Тест түрлері оқушы білімін бекітуге қайталауға, жүйелеуге мүмкіндік береді. Сонымен қоса мұғалім мен оқушылардың уақытын үнемдеуге оқужұмысын ұйымдастыруға жағдай жасайды. Тестік тапсырмаларды оқушылардың білім деңгейіне байланысты құрастырып, нәтижесін кілтімен тексертіп өздеріне бағалатамын. Оқушы білімін бағалауға оқушылардың жауап беру мүмкіндігі мен өзбетінше іздену дағдысын ескеріп, оқушы қабілетіне, қабылдау және меңгеру деңгейіне қарай сараптап тұлғаның психологиялық жас ерекшеліктерін ескеремін. Бағалау парағына әр деңгейлік тапсырманың бағасын қойып, қорытынды бағасын шығарып отырамын.

XXI ғасыр – информатика ғасыры, яғни ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады.

– Егер Жаңа ақпараттық технологияны химия сабағында тиімді пайдаланса, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы, танымдық белсенділігі, зерттеушілік іскерлігі, шығармашылығы артады.

– Жаңа ақпараттық технологияны қолданса әрбір оқушы оқу процесінің субъектісіне айналуы нәтижесінде оқу жүйесінің қарқыны, білім сапасы артады.

– Жаңа ақпараттық технологияны тиімсіз пайдаланғанда, қажетті талаптарды сақтамаса оқушының білім сапасына танымды белсенділігі мен денсаулығына кері әсерін тигізуі мүмкін.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы студенттердің ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептеймін. Егемен еліміздің болашағы жас ұрпақтың қолында десек, неге оларды заман талабына сай тәрбиелеп, білім нәрімен сусындатпасқа. Оқытушы қауым химияны оқыту әдістерінде жаңа ақпараттық технологияның тиімді жағын пайдаланады деген оймен сөзімді аяқтаймын.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан халқына жолдауы. «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан»
2. Химия анықтамалығы 2015ж
3. Химия мектепте журналы №1-3, 2015ж
4. Қазақстан мектебі 2014/2015ж
5. Нұрахметов Н.Н. Химия. Әдістемелік нұсқау.6. Исабек. Н. «Компьютерлік технологияны пайдаланудың оңтайлы өлшемдері»

ҰРПАҒЫМЫЗ ҰЛТЖАНДЫ БОЛСЫН

Жаксиев Кошкарбай Жумашович

Атырау жоғары медициналық колледжі, Атырау қаласы

Егемен Қазақстан өмірінде жүріп жатқан өзгерістерге сай, үнемі даму мен жанғыру үдерісіндегі қоғам жан-жақты, сан салалы мәселелерді алға тартты. ХХІ – ғасырдың жаһандану өрісі әлеуметтік – саяси, экономикалық және рухани салалардағы елеулі өзгерістерге алып келді. Сан түрлі салалы кәсіби мамандықтардың арасында қазақ халқының тарихын, әдебиеті мен өнерін, мәдениетін дамыту бағыттары сараланып, зерттеліп, зерделеніп халықаралық деңгейге көтерудегі тетіктері қарастырылуда. Оның айғағы қазақ елінің тарихы мен философиясы, саясаттануы мен әдебиеттануы, психологиясы мен өнер тану салаларындағы ортақ мәселе – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар ретінде айтылуы. Олардың ғылыми танымдағы көркем ой – идеялары, теориялық көзқарастарындағы ұлттық рухтың маңыздылығына басты назарға ілікті. Еліміздің Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назараевтың «Рухани жанғыру», «Ұлы даланың жеті қыры» атты мақаласының аталмыш мәселе аясында алар орны ерекше. Жоғарғы мектепке тиісті Президент Қ.К.Тоқаевтың жолдауында: «Өзінің тарихын, тілін, мәдениетін білетін, сондай-ақ заманына лайық, шет тілдер меңгерген озық ойлы әрі жаһандық көзқарасы бар қазақстандық біздің қоғамымыздың идеялына айналуға тиіс!» - деп айтуы өте орынды. Ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу мен зерттеу мәселесі, рухани өркендеуде дербес еліміздің жастарының оқу үрдісіндегі кәсіби мамандық пен салаластырудағы сабақтастықтың құндылықтарын арттыру қажеттілігі бүгінгі таңда аса маңызды мәселеге айналуы өте орынды бағыт деп санаймын. ХХІ – ғасыр қоғам мен адамзаттың даму бағыттарында үлкен өзгерістер енгізді... Тарих қойнауынан ашылып жатқан бабалар еңбектері – салихалы, салмақты мұраларымыз бүгінгі ұрпақтың асыл қазынасына айналары хақ. Оның айғағы, Әл-Фараби бабамыздың 1150 – жылдық тойына орай жарық көрген еңбектер мен Абай Құнанбаевтың 175 – жылдық мерекесіне арналып жазылған еңбектер, күні кеше ғана ұлт ұстазы – Ахмет Байтұрсыновтың 150 жылдығына орай республика көлемінде барлық оқу орындарында кеңінен өткізілген шаралармен қатар халықаралық - әлемдік деңгейде ұйымдастырылып өтіп жатқан ғылыми – теориялық конференциялар, дөңгелек үстел басындағы бас қосулары мен еркін ой - тұжырымдары ұлттық рухымыздың бойтұмары, болашақтағы дамуымыздың даңғыл жолы десек болады. Айтылған тұжырымдар мен қосар ойлар негіздемесі таусылмас қазына екенін бағалап іске асыруға көкірегі ояу, көзі қарақты азаматтарымыздың атқарар ауқымды жұмыстары мен еселі еңбектеріне арқау болмақ. Осы ретте, өнер – білім саласында алға қойып отырған жоспарлы зерттеу мен зерделеу мәселелерін іске асыру жолдары күн тәртібінен түскен емес. Олар екшеліп жаңаша реңкте көрініс табуда. Тарихи тұлғалар еңбегі мен ұлағатты өмір фәлсапасы халқымыздың діні мен ділінің тазалығы, парасатты әдебі мен бауырмалдық қарым-қатынасы өнер мен шығармашылықтағы, ғылым мен білімнің өзегіне айналуы тиіс. Бүгінгі таңда тарих тереңінен, ғасырлар қойнауынан ұлтымыздың асыл мұралары рухани байлығымызға айналып жатқанда, әдебиет пен өнер, ғылым мен білім саласындағы шығармашылық мамандарының да қосар үлесі аса ауқымды болмақ. Ұлттық өнеріміздің өркендеуі мен кәсіби мамандарды баулу, осыған орай ұлтжанды тұлға тәрбиелеу, бәсекеге

қабілетті мамандар даярлауда ұстаздар алқасының қосар үлесі орасан зор. Кешегі өткен қоғамдағы бір сарынды саясаттың құрбанына айналған қазақ елінің бүгінгі тыныс-тіршілігі жаһандану ғасырындағы «дүниенің төрт бұрышындағы» әлемдің өркениеттің озық бағдарламаларымен сусындап, қасиетті қазақ елінің қарқынды өркендеуіне өз үлесін қосуда. Ғасырлар қойнауынан бастау алып, дала академиясы атанған қазақ би-шешендерінің айтқан аталы сөздері мен ұтымды ойлары, XIX ғасырдағы қазақ көгіндегі жарық жұлдыздар - Шоқан, Ыбырай, Абайлардың ағартушылық идеялары, XX ғасыр басындағы Ш.Құдайбердіұлы, Ә.Бөкейханов, А.Байтұрсынов бастаған қазақ зиялы қауымының аса дарынды бір топ шоқ жұлдыздарының қалыптасып, олардың ағартушылық мәдениет, ғылым, білім саласына сіңірген еңбектері бүгінгі күнге дейін ұлтына, өнеріне, мәдениеті мен әдебиетіне деген ұлттық азаматтық рухының биіктігінің айғағы. Бұл мәселе бүгінгі күніде өз бағасын жойған жоқ. Қазақ халқының ғасырдан-ғасырға өтіп жалғасып келе жатқан өнері – ауыз әдебиеті, фольклоры, эпостары мен дастандары, өлең, жыр айтыстары да ғылым – біліммен қатар қазақтың ұлттық болмысын сақтап қалуға, халықтық бояуының жойылмауына, ділінің діңгегі ретінде зор роль атқарды. Ұлтымыздың киелі өнер - мәдениетінің, ағартушылық тарихы мен әдебиетінің, ғылымы мен білімінің дара тұлғалары – Әлихан Бөкейханов, Ахмет Байтұрсынов, Жаһанша Досмұхамедов, Халел Досмұхамедов, Сәкен Сейфулин, Мұхтар Әуезов, Қаныш Сәтпаев, Санжар Асфендияров, Ермахан Бекмаханов, Илияс Есенберлин, Дина Нұрпейісова, Елубай Өмірзақов, Қалибек Қуанышбаев, Серәлі Қожамқұлов, Жұмат Шанин, Құрманбек Жандарбеков, Жүсіпбек Елебеков, Иса Байзақов, Қапан Бадыров, Өміре Қашаубаев, Ғарифола Құрманғалиев, Шәкен Айманов, Асқар Тоқпанов т.т.б шығармашылық еңбектері негізінде халықтық педагогикасы мен өнер - білімнің дамуын байланыстыра сабақтастыру ләзім. XXI ғасырдағы қоғамдық өзгерістер оқу жүйесіне, жастарды тәрбиелеу саясатына, ұстаздардың өзіндік атқаратын қызметтеріне сай кәсіби білімді жетілдіру мен ұлттық өнерді халықаралық стандартқа сай ерекшелігін екішеп жаңғырту мақсаттарында елеулі еңбектерімен танылуда. Ия, өнер мен білім - ұлттың жаны, ұлттың айшықты тұмары. Бүгінгі жаһандану заманында ұстаздар қауымында әртүрлі ағымдар мен діни наным-сенімдер ықпалына еріп көрсе қызарлық, жеңілдікке салынып ұлттық тамырдан ажыратушылардың ықпалына ұшырамау басты қырағылық, негізгі ұстаным болып табылады. Сонымен қатар қоғамда адами көз қарастағы құндылықтарда үлкен өзгерістерге ие болып отыр... Көп ұлтты Қазақстан жерінде ұлттық ерекшеліктері болып табылатын тілі мен ділі, мәдениеті мен әдебиеті, өнері, жалпы психологиялық қалыптағы ерекшелігін яғни; рухани байлығы мен ұлттық рухына мән бермей, ескермей саясат сүрлеуіне салу - ол отпен ойнағанмен бірдей деуге болады. Бүгінгі жоғарғы және орта, кәсіптік оқу орындарында ұстаздар ұжымының салиқалы да сындарлы, зерделі де зергерлі ізденістері біріншіден - ұлтымыздың болашағы, өскелең ұрпақты, еліміз бен жеріміздің заңды иелері болуына сай жан-жақты оқып-дамыған һәм бабалар өсиетіне қанық іскер де, талантты ұрпақ өсіріп, даярлау ұлт алдындағы абыройлы қызметтері екені бек анық. Өскен ұядан басталатын мәдениеті мен өнеріне, әдебі мен парасаты, ой өрісі, тарихынан тағылым алған, тамыры терең тәрбиеде сусындаған ұрпақ – Ұлт қазынасы болып табылуы хақ. Жағандану деп еркіндікті, демократияны анархияға ауыстыру - ол ұлттық рухымыздың түптамырына балта шабу екенін ұмытпаған абзал. Әр шаңырақ пен ортада, қоғамдық орындардағы қарым-қатынас әдебі ұлттық сипаттағы алтын діңгекке сай болуы елдігіміздің белгісі екені ескерту өте қажет. «Жақсыдан үйреніп, жаманнан жиреніп», ғасырдан-ғасырға жеткен ұлттық құндылықтарымызды бағамдап ұмытпағанымызды жастардың бойына сіңіру өзекті мәселе. Ғылым мен білімнің тілі де, ұстанымы да бөлек болғанмен, кәсіби маманның болмысынан, тіршілік тынысынан ұлт өкілін, қазақи тұлғаны көру ұстаздың ұстанымы болуы абзал. Елімізде аталып өткен Әл-Фарабидің 1150 жылдығы, Ұлы Абайдың 175 жылдығы және биылғы жылы кең көлемде аталып өткен Ахмет Байтұрсыновтың 150 жылдығына жан-жақты зерделі зерделеніп халыққа жетіп жатқан ғалымдардың зерттеу еңбектері – ол қазақ ұлтының алтындай асыл құндылықтары.

Мән беріп қарасақ, бұл еңбектердің әлемге ортақ құндылықтарға айналғандығын, Әл-Фараби мен Абайдың асыл ойлары қазақ қана емес, әлемдегі әр ұлттың арман – тілек, ойларын қозғап, асыл мұратына жол сілтеп отырғаны ашық айтылуда.

Тіл мәселесінің күрделі мәселе екенін айтып дабыл қаққан Ахмет Байтұрсыновтың қаупі әлі сейілген жоқ. Орыс тілі мемлекеттік тілмен бірдей қолданылып кей аймақтарда басымдық боп бара жатқаны жасырын емес. Бұл қазақ тілінің қолданыс аясына кедергі келтіріп, ұлттық тілдің көмескіленуіне әкелуі әбден мүмкін. Осы орайда, Ұлы Абайдың 175 жылдығына арналған «Пайда ойлама, ар ойла» атты республикалық Абай оқулары байқауында «Ұстау керек биікте ана тілді» деген өлең – шығарма жұлделі 1-орынды иеленіп, тілге байланысты мәселелерге бір кісідей атсалыстым. Сондай-ақ, Ахмет Байтұрсыновтың 150 жылдығына орай, колледж қабырғасында «Тіл - ұлттың жаны» атты шара ұйымдастырылып, оған тіл жанашыры Х.Досмұхамедов атындағы Атырау Мемлекеттік Университетінің «Қазақ тілі мен әдебиеті» кафедрасының аға оқытушысы, доцент Махимова Жұмазия Ғазизқызы қатынасып А. Байтұрсыновтың өмірі мен шығармашылығы туралы ойларын ортаға салып, студент жастардың сұрақтарына жауап беріп, қызықты сұхбат жасағандығын айта кеткім келеді.

Қорыта келе, қазіргідей дөңгеленіп тез өзгеріп құбылып тұрған заманда ұстаздық ұлы міндет - жас ұрпаққа заманауи білім беру ғана емес, сол біліммен қаруланған жастарымыздың бойында ұлттық дәстүр мен салтымыз, қазақтық қасиетіміз айқын аңғарылып тұратын ұлтжандылық қасиеттерді қалыптастыру болып тұр. «Ұлтқа қызмет ету білімнен емес, мінезден» деп, Әлихан Бөкейханов айтқандай, қазақ ұлты үшін қызмет қылар ұлтжанды, ұлтмінезді жастарымыз көп болсын!

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Ж.Әбдильдин «Әл-Фараби» 12-наурыз 2020ж.
- 2.А.Дербісәлі «Әл-Фараби» 18-ақпан 2020ж.
- 3.С.Узақпаева «Тамыры терең тәрбие» Алматы «Білім»

ЖЕР ПАЙДАЛАНУ ЖОСПАРЫН ҚҰРУ ҮШІН ҒАРЫШТЫҚ СУРЕТТЕРДІ ҚОЛДАНУ

Саримова Шынар Маратовна

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
арнайы пән оқытушысы, Атырау қаласы.

Аэроғарыштық, спутниктік суреттерді пайдаланудың негізгі міндеті – бақылау, белгілі бір уақыт аралығымен, зерттелетін объект немесе құбылыс туралы ақпарат алу, оның дамуын талдау және болжау. Мұндағы бақылау объектісі – жер беті және оған іргелес литосфера қабаттарындағы элементтер. Қашықтықтан зондтау материалдары мен карталары негізінде қоршаған ортаның және оның жеке құрамдас бөліктерінің жай-күйін жедел және аэроғарыштық бақылау (немесе картографиялық) мониторинг деп аталады. Аэроғарыштық мониторинг бір мезгілде объективті ақпаратты алуға және карталарды аумақтық бөлудің кез келген деңгейінде жылдам орындауға мүмкіндік береді: ел - облыс - аудан - шаруашылықтар тобы (жерді пайдалану) - нақты ауыл шаруашылығы жерлері - мәдениет. Аэроғарыштық мониторинг келесіге бөлінеді: Қашықтықтан бақылау – авиациялық және ғарыштық бақылаудың жиынтығы. Кейде бұл тұжырымдамаға жердегі жету қиын жерлерде орнатылған аспаптардың көмегімен қоршаған ортаны бақылау кіреді, олардың көрсеткіштері ақпаратты алыс қашықтыққа беру әдістерін қолдана отырып бақылау орталықтарына беріледі (радио, сымдар, спутниктер арқылы және т.б.) Авиациялық бақылау ұшақтардан, тікұшақтардан және ғарыштық биіктікке көтерілмейтін (негізінен тропосферадан) басқа ұшақтардан (соның ішінде қалықтайтын шарлардан және т.б.) жүзеге асырылады. Ғарыштық мониторинг – ғарыштық бақылау аппаратурасының көмегімен бақылау. Мониторинг процесті немесе

құбылысты бақылап қана қоймай, оны бағалауды, оның таралуы мен дамуын болжауды, сонымен қатар қауіпті салдардың алдын алу немесе қолайлы тенденцияларды қолдау шараларының жүйесін әзірлеуді қамтиды. Осылайша, оперативті карта құру құбылыстар мен процестердің дамуын бақылау құралына айналады және басқару шешімдерінің қабылдануын қамтамасыз етеді. Жерді қашықтықтан зондтауға арналған ғарыштық қондырғылар (ЖКЗ) қазіргі уақытта бүкіл әлемде кеңінен қолданылуда, қашықтықтан зондтау үшін жасалған ғарыш аппараттарының түрлерінің әртүрлілігі және олардың жалпы саны артты. Олар алатын ғарыштық ақпарат көптеген әлеуметтік, экономикалық және ғылыми мәселелерді шешуге пайдаланылады. Жерге орналастыру, жылжымайтын мүлік кадастры, экология және аумақтардың мониторингі мақсатында аэроғарыштық зерттеу материалдарының көмегімен шешілетін міндеттерді келесідей жіктеуге болады:

1. Географиялық ақпараттық жүйелерде (ГАЗ) бірінші ақпараттық қабат ретінде пайдаланылатын жер бедерінің цифрлық модельдерін фотограмметриялық әдістермен құру. Цифрлық рельеф моделі – бағдарламалық құралдардың көмегімен белгілі бір тақырыптық мазмұнның қабаттары таңдалатын базалық қабат, мысалы, рельеф қабаты, жол желісі, тұрғын үйлер, ауыл шаруашылығы жерлері, су объектілері, қоғамдық ғимараттар және т.б. модельдік және тақырыптық қабаттар геодезиялық кеңістікке ақпараттық базада сақталған облыс объектілері туралы семантикалық және статистикалық ақпаратты байланыстыруға мүмкіндік береді.

2. Жердің жай-күйі мен пайдалануының негізгі жоспарларын құру. Елді мекендердің, қалалардың, аудандардың, сондай-ақ облыстардың аумағында негізгі жоспарлар мен карталар жасалады. Құрылған жоспарлардың масштабы метрикалық деректердің талап етілетін дәлдігіне және мәселені шешуге қажетті ақпараттық жүктемеге байланысты. Негізгі жоспарлы-картографиялық материал зерттелетін аумақтардың табиғи ерекшеліктері мен шаруашылық дамуының ерекшеліктерін көрсетеді. Тақырыптық жоспарлар нақты ақпаратты толығырақ көрсету үшін құрылады. Мұндай жоспарлар мүмкіндігінше тезірек жасалады және олар табиғи-ресурстық және әлеуметтік-экономикалық кешендердің құрамдас бөліктерінің қазіргі жағдайын көрсетеді. Олар операциялық немесе кезекші жоспарлар (карталар) деп аталады.[4] Аэро және ғарыштық суреттер, сондай-ақ оларды өңдеу нәтижелері бірқатар артықшылықтарға ие, соның арқасында олар көптеген мәселелерді шешу үшін қолданылады:

- зерттелетін аймақ туралы метрикалық және семантикалық ақпаратты алу тиімділігі; - түсіру кезінде жер бетіндегі объектілердің нақты күйі тіркелетіндіктен, бұл ақпараттың объективтілігі мен құжаттық сипаты; - аэро-ғарыштық түсірістердің материалдары бойынша ақпарат алудың экономикалық тиімділігі; - зерттелетін аумақта болып жатқан өзгерістерді тұрақты түрде бақылау мүмкіндігі (әсіресе спутниктік түсірілімдер негізінде). - Жерге орналастыру, жер кадастры, экология және аумақ мониторингі мақсатында аэрофото және ғарыштық түсіру материалдарының көмегімен шешілетін міндеттерді бірнеше санатқа бөлуге болады. - Жердің жай-күйі мен пайдалануының базалық карталары мен жоспарларын құру және олардың негізінде әртүрлі тақырыптық карталарды алу. Базалық карталар мен жоспарлар ауылдық және қалалық елді мекендердің, аудандардың, сондай-ақ облыстардың аумақтарында жасалады. Олардың масштабы метрикалық деректердің талап етілетін дәлдігіне және есепті шешуге қажетті ақпараттық жүктемеге байланысты. - жерге орналастыру, түгендеу және әртүрлі мақсаттағы жерді кадастрлық бағалау үшін; - Ауыл шаруашылығы жерлерін, қала аумақтарын және басқа аумақтарды пайдалану тиімділігін бағалау; - жедел жер-кадастрлық ақпаратты алуды қамтамасыз ету; - елді мекендердің, қалалардың, өндірістік аймақтардың аумақтарын перспективалық дамытуды жобалау, табиғи ресурстарды өндіру және т.б.; - автомобиль жолдары желісін қайта жаңарту және дамыту; - жер асты коммуникацияларының, құбырлардың, электр желілерінің, су басу аймақтарының және т.б. жағдайын анықтау және бағалау. Бұл ретте ақпарат фотографиялық емес түсірілімдерден (жылулық, радиолокациялық, лазерлік) алынады; - жер ресурстарын жоспарлау мен басқаруды ақпараттық қамтамасыз ету; - жылжымайтын мүлік объектілерін

кальптастыру, оларға құқықтарды тіркеу және олардың пайдаланылуы мен жай-күйі туралы ақпарат алу кезінде ведомствоаралық өзара іс-қимылды қамтамасыз етуге байланысты экономикалық және құқықтық мәселелерді шешу; - жер және жылжымайтын мүлік нарығын ақпараттық қамтамасыз ету - жылжымайтын мүлікті қашықтағы әдістермен бақылау.[1] Жер беті үнемі өзгеріп отырады және кез келген карта бірте-бірте қартаюда. Спутниктік суреттер рельеф туралы ең соңғы және ең сенімді ақпаратты қамтиды және карталарды шағын масштабта ғана емес, сонымен қатар үлкен масштабта жаңарту үшін сәтті қолданылады. Олар жер шарының үлкен аумақтарының карталарын түзетуге мүмкіндік береді. Ғарыштық суретке түсіру, әсіресе, дала жұмыстары адам күші мен ресурстардың көп шығынымен байланысты, жету қиын аймақтарда тиімді. Сонымен қатар жерге орналастыру барысындағы жобаларды тиімді, барынша дәлді жобалауға мүмкіндік береді. Әрі далалық жұмыстарды жеңілдетіп, жер пайдаланушылық жерлері мен ауылшаруашылық алқаптарына ғарыштық суреттер арқылы мониторинг жүргізуге мүмкіндік туғызып отыр. Қорытындылай келе, заманауи технологиялар адам өмірінің мемлекеттік және жеке салаларында ғана емес, жерді пайдаланудың күрделі мәселесінде де жаңа мүмкіндіктер ашады деп айтуға болады. Жаңа технологияларды, ғарыштық суреттерді қолдана отырып жер пайдалану жоспарын әзірлегенді, оның сапасы мен жасалу жылдамдығы, экономикалық тиімділігі артады. Ұшқышсыз ұшу аппараттарды пайдалана отырып аэрофототүсірілім арқылы қоршаған ортаны зерттеу көптеген елдердің ғылыми топтары мен ұйымдарымен белсенді түрде жүргізілуде [1]. Ұшқышсыз ұшу аппараттарын (ҰҰА) пайдаланудың бейбіт бағыты көбінесе Жерді қашықтықтан зондтаумен (ЖҚЗ) байланысты. ҰҰА пайдаланудың негізгі мақсаты-берілген сипаттамалары бар қажетті аумақтың бейнесін алу. ҰҰА көмегімен шешілетін қазіргі заманғы зерттеулердің маңызды міндеті-кез-келген объект немесе рельеф туралы Кеңістіктік мәліметтерді экономикалық және технологиялық тұрғыдан негізделген түрде алу. Бұл технологияның артықшылығы мен бірегейлігі топографиялықгеодезиялық өндіріс үшін айқын. ҰҰА-дан алынған аэрофототүсірілім жергілікті жерді егжей-тегжейлі зерделеудің және ғарыштық суреттер немесе дәстүрлі аэрофототүсірілім материалдары бойынша сандық сипаттамаларды айқындаудың практикалық мүмкіндігі немесе экономикалық орындылығы жоқ аумақтардың цифрлық карталары мен жоспарларын жасау және жаңарту үшін пайдаланылады [1]. DJI Phantom — әуесқой деңгейдегі DJI Phantom 4 Advanced ең танымал квадрокоптерлерінің бірі. Ол салыстырмалы түрде арзан құны мен жеңілдігі мен басқарудың ыңғайлылығына байланысты танымал болды. Суретті борттық камерадан пайдаланушының мобильді құрылғысына беру Wi-Fi немесе өзінің lightbridge технологиясы арқылы жүзеге асырылады.

Әлемнің көптеген елдерінде дрондарды коммерциялық мақсатта пайдалану әлі де жартылай заңды болып табылады, қажетті реттеуші заңдар тек талқылануда немесе қабылдануда. Қазіргі уақытта ҰҰА журналистика], дауылдарды аулау, рельеф карталарын құру, қоршаған ортаны қорғау, ауыл шаруашылығы, құтқару жұмыстары, жоғалған адамдарды іздеу, барлау жұмыстары сияқты көптеген мәселелерді шешу үшін қолданылады. Dji Phantom 4 Advanced ҰҰА-тан алынған аэрофотосуреттерді өңдеу үшін AgisoftPhotoScan бағдарламасын пайдаланамыз. Agisoft PhotoScan Professional (бұдан әрі – PhotoScan) - аэрофототүсірілім материалдарын өңдеуге және ортофотопландар мен жергілікті жердің цифрлық модельдерін алуға арналған бағдарлама. PhotoScan орындалатын операцияларды автоматтандырудың жоғары деңгейімен ерекшеленеді және бағдарламамен жұмыс істеу үшін арнайы біліктілікті қажет етпейді. Алайда, PhotoScan – мен жұмыс істеу кезінде негізгі геодезиялық және фотограмметриялық ұғымдар туралы жалпы түсінік болуы керек-координаттар жүйесі, проекция түрлері, байланыстыру дәлдігі және т. б [3]. Аэрофототүсірілім материалдары деп бұдан әрі түсінеміз:

- аэрофотосуреттер;
- аэрофотосуреттерді байланыстыруға арналған мәліметтер-суретке түсіру орталықтарының координаттары;

- атласы бар жердегі тірек (бақылау) желісінің тірек белгілерінің координаттарын анықтау сипатталған белгілері;

Бұл деректер бағдарламамен жұмыс істеу үшін жеткілікті. Сонымен қатар, фотосуреттердің өздері ғана қажет. Рельеф моделін нақты қалыптастыру үшін байланыстыру үшін мәліметтер қажет емес. Олар модельді қажетті координаттар жүйесінде (СК) байланыстыру үшін ғана қолданылады.

Аэрофототүсірілім материалдарын өңдеу келесі негізгі кезеңдерден тұрады: – фотосуреттерді туралау. Бұл кезеңде орындалады:

- суреттердегі ортақ нүктелерді іздеу;
 - суреттерді өзара бағдарлау элементтерін анықтау;
 - жалпы нүктелерден тұратын рельефтің бастапқы моделін қалыптастыру;
1. AgisoftPhotoScan бағдарламасына суреттерді жүктеу ;
 2. Аэрофотосуреттердің сапасын бағалау және түсіру бұрышы бойынша сұрыптау;
 3. Абрис бойынша суреттерді ;
 4. Аэротриангуляциясын жасаймыз. Соңында жер бедерінің 3D моделін салуға керек нүктелер бұлтын аламыз ;
 5. Өңделген суреттерді экспорттап одан кейін біз жер бедерінің 3D үлгісін аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі :

1. Карпик А.П. Применение сведений государственного кадастра недвижимости для решения задач территориального планирования // Изв. вузов. Геодезия и аэрофотосъемка. – 2013. – № 6. – С. 112–117.
2. https://vuzlit.com/321947/primenenie_dannyh_distantsionnogo_zondirovaniya_vyavleniya_zahvata_zemel_zanyatyh_obektom_stroitelstva
3. Золотой С.А. Дистанционное зондирование Земли из космоса и устойчивое развитие общества//Вопросы электромеханики. Космические аппараты для дистанционного зондирования Земли. – 2008. – № 104.– С. 4–5.
4. Панарин В.А., Панарин Р.В. Применение космических снимков в муниципальном управлении урбанизированных территорий для задач территориального планирования //

ОТГРАНИЧЕНИЕ АППОЗИТИВОВ ОТ СХОДНЫХ ИМ СТРУКТУР

Кабдрахманова Гульжихан Кабдуалиевна

Атырауский аграрно-технический колледж

В статье рассматривается вопрос о сущности аппозитива как синтаксического явления в совокупности плана выражения рассматриваемого явления, что позволяет выделить его от сходных синтаксических структур.

Мақалада аппозитивтің мәні құбылысты білдіру жоспарының жиынтығындағы синтаксистік құбылыс ретінде қарастырылады, бұл оны ұқсас синтаксистік құрылымдардан ажыратуға мүмкіндік береді.

The article considers the issue of the essence of application as a syntactic phenomenon in the plan of expression of the phenomenon in question, that allows to separate it from similar syntax structures.

Аппозитивные образования очень широко используются как средство выражения характеристики, т.е. отношения между субстанцией и ее признаком, качеством, свойством. Данная модель привлекала внимание лингвистов своей необыкновенной, постоянно возрастающей продуктивностью.

Несмотря на повышенный интерес ученых к данной модели, ее лингвистический статус до сих пор не установлен и остается на периферии изучения. Далеко неоднозначно понимается исследователями грамматическая природа этого явления [21], расходятся

взгляды по поводу природы второго компонента модели (существительное в аппозитивной функции или прилагательное), не решена разгадка исключительно высокой продуктивности модели, ведутся дискуссии по целому ряду частных вопросов, связанных с этими образованиями.

Логико-синтаксические отношения приложения и определяемого, уточняющего члена предложения и уточняемого реализуются в предложении, а не в словосочетании.

Ни аппозитивы с определяемым, ни уточняющий член с уточняемым не образуют словосочетаний в собственном смысле слова.

Аппозитивы выделяются в результате установления логико-синтаксических отношений между двумя сопоставляемыми существительными на базе широкого контекста.

Впервые против расширенного объема приложения за счет включения в него уточняющих слов выступил Ф.Н. Бондарко. В статье «Некоторые вопросы синтаксиса» он ставит вопрос о суждении категории аппозитива и расширении категории уточняющих членов предложения.

Аппозитив – это особая синтаксическая категория, выступающая со значением аппозитивного определения – определения, совмещающего в себе атрибутивный и предикативный признаки.

Выраженный существительным, аппозитив, определяя предмет, утверждает наличие в нем данного признака. В утвердительной силе аппозитива проявляются его предикативные свойства. Морфологической природой аппозитива объясняется также его определяющее уточняющее значение. Аппозитив обладает способностью в большей степени уточнять определяемое, чем определение-прилагательное, так как оно наделяет предмет целым рядом признаков, обобщенных в существительном, служащем для его выражения. Наличие в приложении атрибутивно-предикативных свойств и определяюще-уточняющих значений составляет существо данной логико-синтаксической категории.

В зависимости от того, какой из признаков (определятельный или уточняющий) преобладает, аппозитивы подразделяются на атрибутивные и уточняющие. К разряду атрибутивных относятся: аппозитивы, выраженные существительным со значением качества-свойства (Хоть ты и купечество жалуешь, а нет тебе цены, подлецу), метафорические (Любит свою родину-мать, кровную кормилицу) (Ф. Гладков), риторические (Если мы люди, настоящие, советские люди, не побежим) (И. Эренбург), аппозитив с ведущим словом типа «человек» (В стороне сидел Кliche, долговязый юноша в очках, студент филологического фака) (И. Эренбург).

Атрибутивное значение в аппозитивах данной разновидности создается за счет семантики ведущего слова или за счет значений осложняющих его слов.

Уточняющими аппозитивами выступают существительные, не содержащие указания на признак (качество). Они дают функциональную характеристику определяемому предмету путем указания на его роль в окружающей действительности, в той или иной обстановке (Поднялись на Гудаур, высшую точку перевала через горный хребет) (М. Горк).

Особую разновидность уточняющих аппозитивов составляют аппозитивы, дающие характеристику лицу с точки зрения его положения в обществе. Это аппозитивы, определяющие лицо со стороны национальности, специальности, должности, принадлежности к той или иной политической партии, социального происхождения (Арагон–поэт, Арагон–коммунист – наш друг) (Литературная газета).

Уточняющие члены предложения и аппозитивы с уточняющими оттенками значения – близкие, но не тождественные логико-синтаксические категории. Их необходимо различать.

Аппозитивом является имя существительное, выступающее с функциональной характеристикой определяемого (Есть там у них один старикашка, пастух) (Л. Обухова).

В способности слова давать функциональную характеристику выявляются его определятельные свойства.

С функциональной характеристикой определяемого предмета могут выступать существительные, выражающие родовое понятие по отношению к определяемому, называющему видовое, а также существительные, обладающие более широким или более

отвлеченным значением, чем определяемое (Клим видел в Любаше непонятное ему, но высоко ценимое им желание и умение служить людям, качество, которое делало Таню Куликову в его глазах какой-то всеобщей и святой горничной) (М. Горький).

Уточняющими членами аппозитива выступают существительные, имеющие более конкретное значение, чем главное слово (На улицах продавали первые цветы весны – подснежники).

Уточняющие члены и уточняющие аппозитивы различаются и по значениям, и по синтаксическим функциям в предложении, а также по некоторым морфологическим признакам.

Аппозитив, как правило, выражается существительным. Уточняющие члены – различными частями речи, что зависит от морфологической природы главного слова.

В отличие от аппозитива, уточняющие члены, за исключением однородных, находятся в постпозиции по отношению к главному слову и почти всегда следуют непосредственно за ним [1].

Одним из важнейших показателей характера соотносящихся членов этих сочетаний могут быть служебные слова, в частности союз.

Если возьмем, например, союз и, который по определению А.М. Пешковского, «всегда выражает чистую идею соединения, т.е. отношение, само по себе всегда обратимое» [2], то при помощи него почти безошибочно можно установить сочинительный и подчинительный характер связи сочетаемых слов.

В тех сочетаниях, где отношения слов носят сочинительный характер, союз и может быть вставлен между словами без нарушения смысловой и грамматической структуры сочетания. Эти сочетания можно назвать парными сочинительными, потому что они большей частью выступают парами или устойчивыми сочетаниями.

Сравнение показывает, что союз и, вторгаясь в аппозитивные конструкции, в корне изменяет их семантическую и грамматическую природу. Изменяются даже грамматические отношения между словами.

В определительных сочетаниях в отличие от однородных парных сочетаний возможна предикативная обратимость подчинительного слова, т.е. аппозитива, обозначающего признак и переход его в сказуемое.

Следующей особенностью определительных сочетаний является возможность обособления подчиненного слова, т.е. аппозитива.

Определительные сочетания состоят из одних существительных, а парные сочинительные из: прилагательных (Ей вдруг захотелось сию минуту куда-то бежать, объявить всем людям, что она живая-здоровая); наречий и категорий состояния (любо-дорого смотреть; взад-вперед); числительных (2-3 года); глаголов (зачем зря будить – беспокоить).

Кроме грамматических признаков, в аппозитивных сочетаниях можно проследить еще лексические особенности, потому что:

во-первых, определительные сочетания имеют дифференцирующее значение, в них устанавливается видовое понятие по отношению к родовому.

во-вторых, эти сочетания имеют значение, показывающее временное, переходящее свойство предмета или субъекта, которым он выделяется из ряда других.

в-третьих, они имеют квалифицирующее значение, и слова, обозначающие признак, в таких случаях являются эпитетом: царь-орел [3].

Таким образом, на уровне конструктивно-синтаксического членения предложения атрибутивно-предикативные отношения приложения реализуются в отдельном члене предложения.

В аспекте актуального членения предложения аппозитив предикативуется к теме или реме и занимает второстепенное место в иерархии коммуникативной организации предложения.

Аппозитив имеет статус второстепенного члена предложения, так как обладает:

- а) специфическим морфологическим выражением;
- б) синтаксическими связями, характерными для аппозитивных конструкций;
- в) собственным функциональным значением.

Литература

1. Бертагаев Т.А. Отграничение словосочетаний с приложением от сходных сочетаний // Русский язык в школе. – М., 1957
2. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. – М., 1934.
3. Бондалетов В.Д., Вартапетова С.С., Кучилина Э.Н., Леонова Н.А. Стилистика русского языка. – Л., 1982.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ВСТРЕЧНЫХ УСИЛИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Ержанова Аккенже Габбасовна

Атырауского аграрно-технического колледжа имени У.Кушекова,
преподаватель русского языка и литературы

Одной из главных задач работы образовательных учреждений в современных условиях является самосовершенствование учителя. Педагог, желающий освободиться от догм и стереотипов, понимает, что формы и методы его работы станут действительно новыми и нестандартными лишь в том случае, если будут избавлены от главного недостатка прежних методик - их обезличенности.

Всякое обучение есть создание условий для развития личности, и, следовательно, является развивающим, личностно-ориентированным. Реализация личностно-ориентированного обучения требует разработки такого содержания образования, куда включаются не только научные знания, но и методы, приемы познания, поэтому важным является разработка специальных форм взаимодействия участников образовательного процесса. Необходимы также процедуры отслеживания развития обучающегося, создание благоприятных условий для формирования его индивидуальности. Реализация личностно-ориентированного обучения предполагает разработку новых педагогических технологий и их использование в работе.

Основной целью использования ТВУ является признание индивидуальности студента, создание необходимых и достаточных условий для его развития, воспитание личности активной жизненной позицией, достаточно высоким уровнем знаний, необходимых в жизни.

Задача преподавателя – помочь студенту обрести знания, поддержать его, внушить веру в себя, в свой разум, в свои силы, в успех, в конечный результат! Всегда возникает вопрос: как сделать, чтобы урок был высокоэффективным, чтобы он оставлял след в душах учащихся? Считаю, что поиск новых форм и приемов изучения предмета, необходим.

Учимся для себя, для жизни. В этом-то как раз и заключается актуальность и перспективность педагогики встречных усилий на уроках русского языка. Но реализация данной технологии невозможна без усиленной работы по развитию устной и письменной речи, без знания новых методов и приёмов, без соотнесения с информационными технологиями.

Даёт ли ТВУ возможность ощутить радость открытия, воспитывает потребность узнавать все больше и больше? Ориентирована ли она на индивидуальность студентов, создание необходимых и достаточных условий для его развития? Что необходимо предпринять, чтобы сделать учение увлекательным, а каждый урок продуктивным? Уверена, что я нашла ответ на эти вопросы, познакомившись с технологией встречных усилий.

В основе этой технологии лежат принципы учебного сотрудничества. Сотрудничество – это совместная деятельность учителя и ученика, основанная на

взаимопонимании, доверии, совместном анализе хода и результатов учебной деятельности. Сильный взаимоотношений, который складывается в процессе учебного сотрудничества, демократический. Главным содержанием взаимоотношений становится принцип учения без принуждения.

Создание поля совместной деятельности учителя и ученика, как того требует технология встречных усилий, - долгий процесс, где необходимы сонаправленные усилия и учителя, и ученика, и других педагогов, и родителей... Только тогда учебное сотрудничество обретает основное свое значение: сотрудничество, совместный труд. Интересно общаться, учиться, трудиться, если это происходит на равных.

Поставленной цели можно достичь разными средствами. Педагогика встречных усилий (по Хан О.Н.) предполагает постоянные «шаги навстречу» от преподавателя к студентам и наоборот. Тогда обучение становится увлекательным процессом совместного познания.

Как и любая технология, технология встречных усилий базируется на дидактических принципах обучения. В первую очередь - это принцип сознательности и активности, в основе которого наиболее востребованные технологией приемы и правила. Необходимым условием сознательного обучения всегда являлось ясное понимание целей и задач предстоящей работы, использование всех видов и форм познавательной деятельности, приемов взаимообучения, воспитание активности.

Немаловажное значение в технологии встречных усилий имеет принцип доступности, эффективность которого заключается в умении учителя организовать и осуществить обучение в соответствии с возрастными закономерностями развития ученика. Классические «правила, относящиеся к практической реализации этого принципа сформулированы еще Я.А. Коменским: от легкого к трудному, от известного к неизвестному, от простого к сложному.

Реализацию встречных усилий можно организовать на уроках любого типа. Задача учителя - продумать этапы урока, методы и приемы, обеспечивающие взаимодействие с учениками в качестве участников образовательного процесса.

Перечислю основные характеристики урока, построенного на встречных усилиях участников учебной деятельности.

-Весь урок (или большая его часть) проходит на эмоциональном и интеллектуальном подъеме, что даёт выход творческой энергии его участников.

-Царит атмосфера сотрудничества и сотворчества: учитель и ученики «заражают» друг друга творческой энергией; чувствуется готовность той и другой стороны оказать друг другу помощь.

-Мыслительная деятельность учащихся стимулируется различными средствами и приемами: используются методы исследовательского, эвристического характера, творческие задания, познавательные игры и прочее.

-Учитель побуждает, организует и ведёт мысль учащихся к самостоятельному поиску и решению учебной проблемы, учащиеся адекватно реагируют на творческие и проблемные ситуации.

-На уроке для учащихся создаются возможности проявить себя – в зависимости от умения и желания учиться – в различных видах и формах учебной деятельности (индивидуальная, групповая, фронтальная; игровая и пр.)

-Речь учителя несёт огромную смысловую нагрузку на уроке: монолог и замечания педагога расставляют акценты, рожают проблемные ситуации, эмоциональные кульминации, обогащая учебную информацию.

-В результате такого урока у педагога и учеников возникает чувство удовлетворения от хорошо выполненной работы, желание повторить и упрочить успех совместной деятельности.

При планировании уроков с учетом данных требований обучение становится увлекательным процессом совместного познания.

Автор «Технология встречных усилий на уроках русского языка» Е.В. Коротаева предлагает структуру урока, «построенного в соответствии с технологией встречных усилий, состоящую из пяти основных этапов

На каждом этапе реализуются свои педагогические приёмы, позволяющие активизировать и соединить усилия субъектов учебной деятельности в процессе познания. Их можно использовать вместе, что повышает эффективность урока и применять вариативно на традиционных уроках.

Мозаика встречных усилий учителя и ученика.

П/н	Этап урока	Педагогические приёмы
1.	Начало урока: введение, «разогрев учебной группы», включающий эмоциональную и интеллектуальную «разминку».	«Отсроченная отгадка», «Погружение», «Эпиграф».
2.	Контрольно-подготовительный этап: опрос по предыдущим темам.	«Лови ошибку», «Опрос-кроссворд», «Согласен - не согласен», «Повтор с расширением»
3.	Постановка учебной цели, «вызов», обеспечивающий интерес к поставленной цели, мобилизацию сил, знаний.	«Цель и цели», «Вопросы к тексту», «Знаю/ не знаю» и др.
4.	Этап «сотворчество»: сведение воедино усилий всех участников.	деловые игры, «театрализация», «Кластер» и др.
5.	Рефлексивный этап: осмысление результатов работы, оценивание, участие в разработке домашнего задания.	«Итоги», «Возврат к началу», «Три уровня домашнего задания», «Эссе», «Синквейн» и др.

Технология встречных усилий включает в себя методы интерактивного обучения, которые вовлекают ученика в активный процесс получения и переработки знаний. К ним относится работа в группах, учебная дискуссия, игровое моделирование, учебный диалог, «круглый стол», «заседание экспертной группы», «сократические диалоги», «мозговой штурм», нестандартные уроки и т.д.

Эти формы обучения важны для учащихся, поскольку позволяют каждому включиться в обсуждение и решение проблемы, выслушать другие точки зрения. Педагогика взаимодействий включает в себя связку не только «учитель – ученик – учитель», но и «ученик – учитель – ученик».

Такая форма работы помогает выработать навыки сотрудничества. ТВУ формирует положительную мотивацию к процессу обучения, повышает культуру умственного труда субъектов обучения, вырабатывает навыки совместных действий, воспитывает осознанное отношение к процессу и результату учебной деятельности. Технология встречных усилий достаточно продуктивна, потому что происходят существенные изменения в качестве знаний, учащиеся активно овладевают практическими и теоретическими навыками и умениями, значительно повышается уровень мотивации в овладении знаниями, повышается интерес к изучаемому предмету, формируются коммуникативные навыки, повышается культура общения, формируется новый этап отношений преподаватель – студент в рамках партнёрства

Результативность использования ТВУ подтверждается, положительной динамикой роста качества знаний, активизацией познавательной деятельности учащихся, участием в разнообразных творческих конкурсах, предметных олимпиадах, повышением уровня педагогического мастерства.

Использованная литература:

1. Теория и практика педагогических взаимодействий в современной системе образования. Авторы - Е.В. Коротаева, Т.Л. Аракелова, Т.В. Безродных, Ю.В. Братчикова, М.В. Ломаева, Н.И. Торлопова, О.Н. Хан.
2. Организация учебного процесса как технология встречных усилий учителя и учащихся. О.Н. Хан.

ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫН ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Қырықбаева Райхан Мұхатайқызы

О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, дене тәрбиесі пәнінің
I –ші санатты оқытушысы

«Қазақ ұлты негізінен ұрпақ қамын басты мақсат етіп қойып, балалардың нағыз азамат болып қалыптасуына аса зор мән берген. Нәтижесінде дәстүрлі бала тәрбиесінің басты құралы ретінде ұлттық ойынды орайластырып, дамытып отырған».
(Қазақстан ұлттық энциклопедия)

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау; жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту» деп атап көрсетілген.[1] Осы аталған міндеттерді жүзеге асыру үшін оқытудың жаңа технологияларын енгізу және оны тиімді пайдалану керек. Аталған жолдар арқылы оқытушыға білім сапасын арттыру, оның мазмұнын байыту, оқу үрдісін жетілдіру және жан-жақты дамыған, рухани дүниесі бай шығармашыл тұлға қалыптастыру мәселесін қойып отыр. Сондықтан білім берудің жаңа технологиясын пайдаланып, дене тәрбиесі пәнін жаңа технологиялық әдіспен студенттердің денсаулықтарына байланысты, ұлттық ойындарды спорттық ойын түрлеріне пайдалануға кез келген дене тәрбиесі оқытушысының мүмкіндігі бар деп санаймын.

Қазақтың айтулы қоғам қайраткері М.Шоқай: «Ұлттық мәдениеттен жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды»[2] деп айтқандай, жастарға бүгінгі таңда адамзаттық игіліктерді, халқымыздың ғасырлар бойы армандаған мәдени-рухани мұрағаттары мен ұлттық тәлім-тәрбие саласындағы, білім жүйесіндегі ізденістерін көрсету – біздің басты міндетіміз. Сонымен бірге, біздің ұлт ретінде қалыптасып, сақталып қалуымыз үшін ата-баба аманатына адал ұрпақ тәрбиелеуіміз керек. Ұрпақты ұлттық рухта тәрбиелеу үшін бар күш жігерімізді жұмсауымыз керек. Ал, оның барлығы әкенің қанымен ана сүтімен, жусан иісімен, күйдің күмбірімен, ұлттық ойындар арқылы дариды.

Қазақ халқы-материалдық мұраларға қоса мәдени қазыналарға да бай халықтардың бірі. Сондай аса құнды, қомақты дүниелер қатарына ұлт ойындары жатады. Қазақтың ұлттық ойындары туралы қағаз бетіне түскен алғашқы деректер XIII ғасырдан басталады. Оны алғаш жинап, Еуропа жұртшылығына таныстырған Италия саяхатшысы Платано Карпини

болды. Одан кейінгі кезеңде қазақ халқының ұлттық ойындарының тәрбиелік маңызы туралы пікір айтқандар қатарында К.А.Покровский, А.Левшин, Е.Букин, А.Шиле және т.б. болды.

Қазақтың ұлт ойындары туралы алғашқы пікір айтушылардың қай-қайсысы болмасын, оны жоғары бағалап, көшпелі халықтан осындай өрелі өнерді күтпегендіктерін айтса, заманымыздың аса көрнекті заңғар жазушысы М.О.Әуезов: «Біздің халқымыздың өмір кешкен - ұзақ жылдарында, өздері қызықтаған алуан ойын өнері бар ғой. Ойын деген, менің түсінуімше, көңіл көтеру, жұрттың көзін қуантып, көңілін шаттандыру ғана емес, ойынның өзінше бір ерекше мағыналары болған», - деп айтқаны тегін емес. [3] Өйткені бүгінгі және болашақ ұрпақ ұлт ойындарының өзі адам еңбегінің жемісі екенін білуге тиіс. Ұлттық спорттық ойындардың мақсаты міндетті түрде жеңіске жету емес, денсаулықты сақтау, ағзаның дұрыс өсуіне, қалыпты дамуына жағдай жасау. Қазақтың ұлттық ойындарының басқа халықтардың ұлттық ойындарынан айырмашылығы бар. Ол – оның шығу, пайда болу тегінің ерекшелігіне байланысты және белгілі бір тәрбиелік мақсат бірлігін көздейтіндігінде болып отыр. Қазақтың ұлт ойындары ерлікті, төзімділікті, батылдықты, шапшаңдықты, қайсарлықты т.б. мінез-құлықтың ерекшеліктерімен бірге білек күшін, дененің мықты болып шынығуын, күш-қуаттың көптігін қажет етеді. Сондықтан қазақ халқының мәдени мұраларының құнды бөлігінің бірі ретінде ұлттық ойын спорт түрлерін дамытуға көп көңіл бөлінген.

Қазақтың ұлт ойындары: Тоғызқұмалақ, көкпар, сайыс, күрес, теңге алу, қыз қуу, арқан арту, алтын қабақ ату, асық ату және т.б. спорттық сипатпен бірге тәрбиелік маңызы да бар. Себебі халық ойынның бірнеше түрлерін туғызып қана қойған жоқ, сонымен бірге оны іс жүзінде қолдана білді және оның тәрбиелік жақтарын да көре білді. Сондықтан олар «Бала ойынмен өседі» деген өмірлік принципті негіз ете отырып, осы тәжірибені өздерінің бала тәрбиесі туралы көзқарастарының басты арқауы етті. Мысалы, бала ойынды тоқтатып, одан қол үзіп үйде көбірек бола берсе, онда ол баланың денсаулығы ата-аналарына мазасыздантыратын болады. Өйткені үлкен адамдардың еңбек етуі қандай керек болса, баланың ойыны да сондай қажет нәрсе ретінде қабылдау қажет. Кезінде медицина тарамаған не дәрігерлік мекемелері жоқ елде баланың денсаулығын бақылайтын құралдардың бірі осы ойын болған.

Бүгінде ойынды адам баласы жасаған жеті кереметтің қатарына сегізінші етіп осы ойынның аталып жүруі тегін емес. Бұрын ел қорғаушы батыр, жауынгер ойын үстінде көрінеді. Сол ойын арқылы шынығып, өзінің бойындағы табиғи дарынын шындай түседі. Ұлт ойындары осылайша атадан – балаға, үлкеннен – кішіге мұра болып жалғасып отырған. Ойын тек адамның дене күш – қуатын молайтып, оны шапшаңдыққа, дәлдікке т. б. тәрбиелеп қана қоймай, адамның ақыл – ойының толысуына, есейіп өсуіне де көп пайдасын тигізеді. Олай болса, қазақтың ұлттық ойындары сауықтық жағынан ғана емес, ол-спорт, ол-өнер, ол- шаруашылық тәжірибелік маңызы бар тәрбие құралы болып табылады. Сондықтан қазақтың ұлттық ойындарын дене тәрбиесі сабағында жоспарға енгізу арқылы өткізу студенттерді тәрбиелеуде маңызы зор. Ал оны оқыту процесінде қолдану оқытушының әдіскерлігіне байланысты. Ұлттық және эстафеталық қозғалыс ойындарын ұйымдастыра отырып студенттердің қызығушылығын арттыру, ұйымшылдыққа, батылдыққа және салауатты өмірге тәрбиелеуде рөлі зор. Қазақтың ұлттық ойындарын көптеген спорттың түріне байланыстырып қолдануға болады. Әсіресе спорттық ойын сабақтарында, жеңіл атлетика, гимнастика сабақтарында, жалпы дене қуаты дайындығы және жаттықтыру сабақтарында кеңінен қолдануға болады. Соның бәріне қатысты жүгіруге, секіруге, дәлдікке, ұйымшылдыққа арнап, ойындар табуға болады. Ал осы ойындарды жүйелі түрде сабақта пайдалану, қиыншылықтарды жеңуге, еңбексүйгіш тұлға ретінде тәрбиелеуге ықпал етеді. Ұлттық ойындар жаттығулар көмегімен студенттердің тактикалық ойлауды дамыту, сыртқы қоршаған ортаны сезіну, болашақта істелетін жұмыстарға дайындалу, жинақталу қасиеттерін қамтамасыз етуге көмектеседі.

Оқу үрдісінде ұлттық ойын элементтерін пайдалану сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сай алынады. Сонда ғана оның танымдық, тәрбиелік маңызы арта түседі. Әр сабақ сайын ұлттық ойындарды әр түрлі әдістермен жетілдіре оқыта отырып, ұлттық өнегені бойына сіңіріп, ұлтқа тән қасиеттерін жүзеге асырып отырса, әрі ойнау тәсілін үйретіп, жетілдіріп және қайталау арқылы пысықтап отырса, онда ол ойындар жақсы есте қалатын болады. Мәселен, қазақтың ұлттық ойындары: «Бәйге», «Көкпар», «Алтын сақа», «Хан талапай», «Қыз қуу», «Ақсерек, көк серек», «Соқыр теке», «Теңге алу», т.б. студенттердің еңбекке деген қарым-қатынасы мен қабілеттерін арттырса, «Аламан бәйге», «Аударыспақ», «Арқан тарту» ойындары адамды төзімділікке үйретуге, ерік-жігерді игере білуге, білек күшін дамытуға, «Хан дойбысы» ойын түрлері спорттық, «Хан талапай», «Төрт асық», «асық ату» ойындары дәлдікті ептілікке, серіктесті таба білуге, онымен тіл табысуға үйретеді. Жалпы асық ойыны өзінің түрлеріне қарай баланың мергендігін, шапшандығын, қырағылығын жетілдіреді. Сонымен бірге қазақтың ұлттық ойындарының біразы ойлауды қажет ететін ойындарға жатады. Олар негізінен логикалық ойлау мен математикалық, философиялық ойлануды дамытуға негізделген. Соның бірі «Тоғызқұмалақ» ойыны, ол стратегиялық және тактикалық әдістерін қазіргі заман талабына сай қолданылып отырған компьютер арқылы жүзеге асыру да жаңа әдістердің бірі ретінде қарастырылады. Қазақтың ұлттық ойындарын сабақта үзбей өткізу студенттердің қозғалыс белсенділігін арттырады, денсаулығын нығайтып, денесінің шынығу деңгейін көтереді. Сондықтан да ұлттық ойындар дене тәрбиесі сабақтарын дамытудағы негізгі құралы болып табылады. Өйткені бұл ойындарда көптеген тәсілдер жүйесі, үйрету мен тәрбиелеу әдістері жинақталған болса, ал оқытушының міндеті – студенттерді ойынға өз қызығушылығы мен ынтасын қамту болып табылады. Сонда ғана ойын мақсатына жетіп, тәрбиелік мәні арта түседі. Қазіргі таңда ойындарымыз студенттердің жан-жақты жетілуіне жағдай туғызады. Жастардың еңбекшілік, еріншектік т.б. жат қылықтардан алыс болуына септігін тигізеді және бос уақытын тынғылықты пайдалануына мүмкіндік береді.

Ұлттық ойындарды сабаққа қолдану нәтижесінде мынадай мүмкіндіктерге қол жеткізуге болады:

- Студенттің денесінің дұрыс қалыптасуына, күш қуатын жетілдіруге мүмкіндік туғызады;
- Студенттің тек денесін ширатып, денсаулықтарын жақсартып қоймайды, сонымен қатар пәндерден алған білімдерін толықтырады;
- Ойлау қабілеті дамиды, ой-өрісі кеңейеді;
- Шыдамдылыққа, төзімділікке, ептілікке үйретеді;
- Сабаққа деген белсенділігін арттырады, оқу үрдісіне деген қызығушылығын жоғарлатады, т.б.

Қазақтың ұлт ойындары тақырыпқа өте бай және әр алуан болады. [3] Сондықтан оны үйренудің күнделікті тұрмысқа пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуге пайдасы зор. Өйткені ұрпақтың байсалды да байыпты болып қалыптасуы – ұлттық ойындардың тамырынан нәр алуында жатыр. Ұлттық ойын арқылы дені сау, салауаттылыққа баулыған және психологиялық, физиологиялық жағынан қалыптасқан, ұлттық дәстүрге ие, жан-жақты жетілген тұлға дайындаймыз. Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан балаға, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып, өткен мен бүгінгіні байланыстырып отырады. Ата – бабаларымыз бұдан сан ғасыр бұрын ойлап тауып, уақыт өте ұрпағына қалдырған осы ойын түрлерінің маңызы мен мәнін саралап, ұлттық ойындарымызды жаңа ғасырда жаңаша пайдалану маңызды. Өйткені ұлттық ойын біздің баға жетпес байлығымыз болып саналады.

Халық ойындары өмірлік қажеттіліктен туады да, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделеді. Ұлы педагог В.А. Сухомлинский өз сөзінде: «Ойынсыз ақыл – ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз ұшқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты» [3] дегендей, шәкірттің ақыл-ойы, парасаты ұлттық салт-

сананы сіңіру арқылы дамиды. Ұлттық ойындар қазақ халқының ғасырлар бойы рухани байи түсуіне еңбек етіп келеді және болашақ ұрпақтарға да еңбек ете береді деп есептеймін.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы. – Астана, 2007.
2. Рысбекова Т. БАҚ және ұлттық тәрбие // Қазақстан мектебі. 2004 ж. №7.
3. Е. Сағындықов «Қазақтың ұлттық ойындары». Алматы «Рауан» баспасы 1991 ж.
4. Б. Төтенаев «Қазақтың ұлттық ойындары». Алматы «Қайнар» баспасы 1994 ж.
5. З. Атабаев А.С. Ұлттық ойындар - халық мұрасы /Ұлт тағылымы. – Алматы, 2006
6. Мұхамеджанова Дене шынықтыру пәнін оқыту әдістемесі. Астана-2011

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОПТИМАЛЬНЫХ УСЛОВИЙ РАБОТЫ ПРОДУКТИВНОГО ПЛАСТА ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ МАКСИМАЛЬНОЙ ВЫРАБОТКИ ЗАПАСОВ НЕФТИ

Н.А. Шугаев

КГКП «Атырауский аграрно-технический колледж им. У. Кушекова», Атырау, Казахстан
shugaepovn@mail.ru

Аннотация. В статье показана оценка объемов добываемой продукции при разработке месторождения с целью своевременного выявления наиболее активно действующих факторов, отрицательно влияющие на процесс добычи.

Ключевые слова. Нефть, газ, залежь, пласт, горизонт, месторождение, скважина, дебит, добыча, разработка залежей, бурение, эксплуатация, пластовые и забойные давления, геофизические исследования, гидродинамические исследования, коэффициент нефтеизвлечения (КИН).

Цель исследований методом установившихся отборов – изучение установившейся фильтрации жидкости путем замеров дебитов скважины и соответствующих им забойных давлений или депрессий, выполненных на разных режимах работы скважины. Кроме того, используется режим остановки и соответствующее ему пластовое давление. Перед замером на каждом режиме достигается его стабилизация, время, которое зависит от фильтрационной характеристики пласта.

В добывающих скважинах систематическими исследованиями МУО контролируется текущая продуктивность, во вновь пробуренных скважинах проводятся разовые исследования МУО с целью оценки начальных продуктивных характеристик пластов.

Исследования скважин методом установившихся отборов (МУО) проводились с изменением условий режимов, в зависимости от продуктивной возможности скважины. Изменение режима работы добывались путем смены шкивов изменением чисел оборотов, диапазон которых менялся от 70 до 250 об/мин.

По результатам исследования на стационарных режимах строились индикаторные кривые зависимости Q_n от ΔP и определены коэффициенты продуктивности. Количество смен режимов при исследовании скважин МУО, в основном проходило не менее чем на 3-х режимах. Результаты исследований скважин методом установившихся отборов приведены в таблице 1.

И объект разработки (I, II, III среднеюрские горизонты Западного крыла)

За отчетный период в скважинах I объекта разработки методом МУО выполнено в одной добывающей действующей скважине Б-401 на горизонт Ю-1, которая пробурена в конце 2008 года и введена в эксплуатацию в начале 2009 года. Коэффициент продуктивности

составляет $46,69 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа})$, удельный коэффициент продуктивности - $11,04 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа}\cdot\text{м})$ (таблица 1).

II объект разработки (I верхнетриасовый горизонт Восточного крыла).

По II объекту разработки методом МУО выполнено в одной добывающей скважине В-406 на I верхнетриасовый горизонт, которая пробурена и введена в эксплуатацию в ноябре 2009 года. Коэффициент продуктивности составляет $57,55 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа})$, удельный коэффициент продуктивности - $11,51 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа}\cdot\text{м})$ (таблица 2.2).

III объект разработки (I₂ горизонт, Южное крыло)

В скважинах III объекта разработки за отчетный период методом МУО выполнено в 2-х добывающих скважинах В-50 и В-63. Коэффициент продуктивности составляет $3,57$ (скважина В-63) и $8,74 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа})$ (скважина В-50), составляя в среднем $6,15 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа})$. Удельный коэффициент продуктивности составляет $1,02$ (скважина В-63) и $1,45 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа}\cdot\text{м})$ (скважина В-50), составляя в среднем $1,24 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа}\cdot\text{м})$.

IV объект разработки (I-Тз горизонт, Южное крыло)

Гидродинамические исследования методом МУО по скважинам IV объекта разработки выполнены в двух добывающих скважинах В-408 и В-417, которые пробурены и введены в эксплуатацию в 2008 году. Коэффициент продуктивности составляет $6,89$ (скважина В-417) и $68,79 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа})$ (скважина В-408), составляя в среднем $38,34 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа})$. Удельный коэффициент продуктивности составляет $1,15$ (скважина В-417) и $4,1 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа}\cdot\text{м})$ (скважина В-408), составляя в среднем $2,62 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа}\cdot\text{м})$.

Коэффициенты продуктивности скважин изменяются как по разрезу, так и по площади залежей. Наибольшим коэффициентом продуктивности характеризуется скважина II объекта разработки, наименьшими – скважины III объекта разработки (среднее значение $6,15 \text{ м}^3/(\text{сут}\cdot\text{МПа})$).

На месторождении Бесболек [9] рекомендовалось проводить разовые исследования КВД: в новых скважинах перед вводом их в эксплуатацию, во всех действующих скважинах добывающего фонда – по мере необходимости.

На месторождении Бесболек с целью оценки фильтрационных параметров пластов проведено 24 исследование в 22 скважинах на нестационарных режимах – методом восстановления давления (КВД), результаты которых дают наиболее полную информацию о коллекторских свойствах пластов.

Интерпретация КВД проводилась в программном обеспечении «ГДИС-эффект» двумя методами: методами Хорнера и касательной. Интерпретации КВД позволила определить такие параметры, как коэффициент проницаемости, гидропроводности, скин-фактор и пластовое давление.

Регистрация забойных и пластовых давлений, при исследованиях методом КВД, производилась глубинным электронным манометром «Микон-107», методом КВУ замеры статического и динамического уровня производилась уровнемером «СУДОС автомат-2».

Результаты исследований скважин методом восстановления давления приведены в таблице 2.

I объект разработки (I, II, III среднеюрские горизонты Западного крыла)

В скважинах I объекта разработки выполнено в пяти действующих скважинах Р-2, В-3, В-14, В-401 и В-402 методом КВД и КВУ. Значение проницаемости изменяется от $0,241 \text{ мкм}^2$ (скважина В-402) до $12,331 \text{ мкм}^2$ (скважина В-3), составляя в среднем $4,639 \text{ мкм}^2$. Гидропроводность меняется от $0,0061$ до $4,2279 \text{ мкм}^2\cdot\text{м}/(\text{МПа}\cdot\text{с})$, где в среднем составляет $1,0062 \text{ мкм}^2\cdot\text{м}/(\text{МПа}\cdot\text{с})$. В двух скважинах Р-2 и В-3 скин-фактор имеет отрицательное значение, что характеризует хорошее состояние призабойной зоны. В скважине В-14 имеет положительное значение, что указывает на загрязнение призабойной зоны пласта [6].

II объект разработки (I верхнетриасовый горизонт Восточного крыла).

По II объекту разработки выполнено в восьми действующих скважинах Р-3, В-7, 56, 307, 308, 309, 406 и 407 методом КВД. Значение проницаемости изменяется от $1,703 \text{ мкм}^2$ (скважина Р-3) до $14,484 \text{ мкм}^2$ (скважина 309), составляя в среднем $7,785 \text{ мкм}^2$.

Гидропроводность меняется от 0,1169 до 2,0692 мкм²·м/(мПа·с), где в среднем составляет 0,8216 мкм²·м/(мПа·с). В четырех скважинах 56, 307, 308, 406, 407 скин-фактор имеет отрицательное значение, что характеризует хорошее состояние призабойной зоны. В остальных скважинах имеет положительное значение.

III объект разработки (I₂ горизонт, Южное крыло)

Гидродинамические исследования методом КВД и КВУ выполнено в 4 добывающих действующих скважинах В-50, В-51, В-60 и В-63. Значение проницаемости изменяется от 0,383 (скважина В-51) до 2,983 мкм² (скважина В-60), составляя в среднем 1,531 мкм². Гидропроводность меняется от 0,0093 до 0,0861 мкм²·м/(мПа·с), где в среднем составляет 0,0349 мкм²·м/(мПа·с). В двух скважинах В-50 и В-63 скин-фактор имеет отрицательное значение, что характеризует хорошее состояние призабойной зоны.

IV объект разработки

В скважинах IV объекта разработки за отчетный период выполнено 7 исследование методом КВД и КВУ в 5 добывающих действующих скважинах В-408, В-409, В-416, В-418 и В-419. Значение проницаемости изменяется от 0,025 (скважина В-419) до 7,520 мкм² (скважина В-416), составляя в среднем 1,844 мкм². Гидропроводность меняется от 0,0077 до 0,741 мкм²·м/(мПа·с), где в среднем составляет 0,365 мкм²·м/(мПа·с). В двух скважинах В-408 и В-409 скин-фактор имеет отрицательное значение, что характеризует хорошее состояние призабойной зоны.

Наиболее высокими значениями гидропроводности и проницаемости характеризуются пласты I объекта разработки, наиболее низкие у III объекта. Существенной информацией о пласте, которую дают исследования КВД, следует считать оценку состояния призабойной зоны – определение скин-эффекта, который выражает потерю полезной депрессии вследствие дополнительных фильтрационных сопротивлений в призабойной зоне. При загрязнении призабойной зоны величина скин-фактора положительна, а при очищении – отрицательна. Многие из исследованных скважин характеризуются отрицательным значением скин-фактора, что свидетельствует об удовлетворительном состоянии призабойной зоны пласта. Следует отметить, что полученная проницаемость по ГДИ выше проницаемости горизонта, полученной по керну.

Таблица 1 Результаты исследований скважин методом установившихся отборов

№ скважины	Дата исследования	Интервал перфорации, м	Горизонт	Число вращения ротора насоса, об/мин	Глубина замера, м	Дебит нефти, м3/сут	Пластовое давление, МПа	Забойное давление, Мпа	Депрессия (ΔP), Мпа	Кпр, м3/(сут * Мпа) (по нефти)	Эффект.толщина, м
I (I, II, III среднеюрские горизонты Западного крыла)											
401	23.01.09-22.04.09	245-249,5	Ю-1	100	244,57	11,3	2,29	2,06	0,23	49,69	4,5
				120	244,57	14,5	2,29	1,99	0,30		
				125	244,57	12,8	2,29	1,97	0,32		
II (I верхнетриасовый горизонт Восточного крыла)											
406	29.11.09-16.01.10	161,7-166,6	Т ₃ -I	200	168	10,4	1,65	1,47	0,18	57,55	5
				225	168	11,9	1,65	1,43	0,22		
				250	168	13,54	1,65	1,42	0,23		
III (I среднеюрский горизонт Южного крыла)											
Б-50	29.03-09.05.2008	223-229	Ю-1	100	236,42	8,11281	1,11	0,26	0,85	8,74	6
				125	236,42	6,66045	1,11	0,20	0,91		
				150	236,42	8,41928	1,11	0,15	0,96		
Б-63	06.04-19.05.2008	219,5-223	Ю-1	100	209,68	6,3	2,08	0,32	1,76	3,57	3,5
				150	209,68	6,7	2,08	0,12	1,96		
				200	209,68	7,3	2,08	0,07	2,01		
IV (I верхнетриасовый горизонт Южного крыла)											
Б-408	21.10-06.12.08	351,5-364,5 368,5-372,5	Т ₃ -I	150	340,63	31,87	3,71	3,18	0,52	69,79	17
				200	340,63	46,99	3,71	3,04	0,66		
				250	340,63	57,82	3,71	2,90	0,81		
				200	340,63	47,35	3,71	2,91	0,79		
				150	340,63	34	3,71	3,02	0,69		
Б-417	27.10.10-11.08	370,5-376,5	Т ₃ -I	100	363,25	10,95	3,77	2,23	1,54	6,89	6
				125	363,25	13,05	3,77	1,89	1,87		
				150	363,25	15,05	3,77	1,52	2,25		
				125	363,25	12,69	3,77	1,70	2,07		

Таблица 2. Результаты исследований скважин методом восстановления давления

№ скважины	Вид исследования	Дата исследования	Горизонт	Интервал перфорации	Эффект. толщина, м	Пластовое давление, МПа	Проницаемость к, мкм ²	Коэффициент гидропроводности kh/μ, (мкм ² *м)/(МПа*с)	Пьезопроводность, м ² /с	Скин фактор	Коэффициент продуктивности, м ³ /сут.МПа
I (I, II, III среднеюрские горизонты Западного крыла)											
402	КВУ	28.01.2010	Ю-3	226,5-232	5,5	1,93	0,241	0,0061	0,0071		0,54
Б-14	КВД	12-13.07.2008	Ю-1	258,5-270,5	7,7	2,37	1,508	0,3317	0,0769	0,69	23,90
В-3	КВД	17.06.2008	Ю-1	229,5-241,5	12	2,25	12,331	4,2279	0,5316	-2,65	336,00
Р-2	КВД	15.06.2008	Ю-1	228-240	6,7	2,48	0,914	0,1749	0,0466	-2,36	14,20
Б-401	КВД	23.01.09-22.04.09	Ю-1	245-249,5	4,5	1,20	8,199	0,2905	0,3833		25,41
II (I верхнетриасовый горизонт Восточного крыла)											
406	КВД	21.02.2010	T ₃ -I	161,7-166,6	5	1,99	14,056	1,0812	0,5402	-1,39	85,90
307	КВД	18-19.12.2009	T ₃ -I	138,5-147,5	4	1,29	4,472	0,1627	0,0784	-5,02	12,90
308	КВД	25.06.2008	T ₃ -I	154,5-155,5 166,5-170,5 172,5-173,5	1,9		6,765	0,1169	0,1388	-0,46	9,30
309	КВД	27.06.2008	T ₃ -I	161-166	5	1,80	14,484	2,0692	0,7814	1,41	136,30
407	КВД	17.12.2009	T ₃ -I	154,5-156,4 164,4-166,1 167,7-169,7 171,4-173,2	2,9	1,47	11,639	0,4219	0,2990	-0,33	33,50
56	КВД	10.07.2008	T ₃ -I	160-166	4	1,52	2,093	0,2392	0,1349	-1,6	19,00
Р-3	КВД	15.07.2008	T ₃ -I	152-169	10,3	1,76	1,703	0,5012	0,0658	0,97	34,90
Б-7	КВД	30.06.2008	T ₃ -I	149-156,5 157-160	9,8	1,68	7,072	1,9801	0,3366	1,75	157,40
III (I среднеюрский горизонт Южного крыла)											
Б-50	КВД	29.03-09.05.2008	Ю-1	223-229	6	1,09	1,791	0,0861	0,0531	-4,585	11,87
Б-60	КВУ	27.01-	Ю-1	219-225	6	2,24	2,983	0,0093	0,0092		0,80

		14.03.08										
Б-63	КВД	06.04-19.05.2008	Ю-1	219,5-223	3,5	2,03	0,968	0,0208	0,0184	-5,32	3,64	
Б-51	КВД	30.07.2008	Ю-1	219,5-223	3,5	0,81	0,383	0,0235	0,0140		96,21	
IV (I верхнетриасовый горизонт Южного крыла)												
408	КВД	21.10-06.12.08	T ₃ -I	351,5-364,5 368,5-372,5	17	3,71	0,420	0,4077	0,0978		-4,059	49,42
Б-409	КВД	04.11.08-10.01.09	T ₃ -I	347-365 369-375	24	3,60	0,207	0,2004	0,0209		-4,778	33,00
Б-416	КВД	21.11.2008-20.01.09	T ₃ -I	372-376	3,5	3,79	3,029	0,3412	0,2412		5,723	12,80
Б-417	ИК	27.10.10-11.08	T ₃ -I	370,5-376,5	6	3,69	0,469	0,0792	0,0719			67,58
Б-418	КВД	11.11.2008-11.01.2009	T ₃ -I	375-378,5	3,5	3,78	1,533	0,1510	0,1220		21,09	2,76
416	КВД	21.02.2010	T ₃ -I	372-376	3,5	4,00	7,520	0,7410	0,2860		3,62	38,50
419	КВУ	09.02.10-26.02.10	T ₃ -I	350-340, 353-361,5	8,5	2,71	0,025	0,0077	0,0021			0,65
409	КВД	06-07.05.2009	T ₃ -I	347-365 369-375	3,6	3,64	0,177	0,7060	1,0946		-3,82	56,10

Разработка месторождения Бесболек осуществляется на естественном режиме.

Оценка энергетического состояния нефтегазовой залежи горизонтов в течение анализируемого периода разработки проводилась в добывающих скважинах по результатам прямых замеров пластовых давлений глубинным электронным манометром «Микон-107», данных полученных по результатам исследований КВД и КВУ (таблица 3), а также по замерам статического уровня уровнемером «СУДОС автомат-2» (таблица 4).

I объект

Эксплуатационный объект включает залежи Ю-I, Ю-II и Ю-III горизонтов Западного крыла. За анализируемый период исследованиями охвачены среднеюрские горизонты Ю-I и Ю-III.

Среднеюрский горизонт Ю-I характеризуется **большой** величиной геологических запасов –2281 тыс.т (42,5% от геологических запасов месторождения) и большим накопленным отбором нефти 211092 т. За период 2008-2009г накопленный отбор нефти составляет 79083 т. Начальное пластовое давление по опробованиям составляло 2,51 МПа. Среднее пластовое давление по состоянию на 01.01.2009 г., замеренные по прямым замерам в 3 добывающих скважинах (Р-2, В-3 и В-14) составляет 2,36МПа, что ниже начального на 0,15 МПа. Текущее пластовое давление, замеренное в 22.04.09 г. в одной скважине Б-401 и составляет 2,29 МПа, что ниже начального на 0,22 МПа. Текущее расчетное пластовое давление по состоянию на 01.01.2010 г., замеренные по статическим уровням в 12 добывающих скважинах (Р-1А, Р-2, Б-2, Б-3, Б-4, Б-5, Б-11, Б-13, Б-14, Б-21, 62 и 300) составляет 2,51МПа, что на уровне начального. Несмотря на большой отбор жидкости при разработке без поддержания пластового давления, текущее пластовое давление на уровне начального давления связано благодаря активному напору контурных вод.

Среднеюрский горизонт Ю-III характеризуется величиной геологических запасов – 302 тыс.т (5,6% от геологических запасов месторождения) и накопленным отбором нефти 8851 т. За период 2008-2009г накопленный отбор нефти составляет 2252 т. Начальное пластовое давление по опробованиям составляло 2,71 МПа. Текущее расчетное пластовое давление, замеренные по статическим уровням в 2 добывающих скважинах (Б-1 и 402) в среднем составляет 1,77 МПа, что ниже начального на 0,94Мпа[6].

II объект

Эксплуатационный объект включает залежь I верхнетриасового горизонта Восточного крыла.

I верхнетриасовый горизонт характеризуется величиной геологических запасов –1069 тыс.т (10,9% от геологических запасов месторождения) и самым большим накопленным отбором нефти 184323 т. За период 2008-2009г накопленный отбор нефти составляет 71086 т. Начальное пластовое давление по опробованиям составляло 1,58 МПа. Среднее пластовое давление по состоянию на 01.01.2009 г., замеренные по прямым замерам в 5 добывающих скважинах (Р-3, Б-7, 56, 308 и 309) составляет 1,64МПа, что выше начального на 0,06 МПа. Текущее пластовое давление, замеренное по трем скважинам (307, 406 и 407) за 2009 год изменяется от 1,29 (скважина 307) до 1,65 (скважина 406) МПа, где в среднем составляет 1,47 МПа, что ниже начального на 0,05 МПа. По замерам статического уровня в 10 добывающих скважинах (Р-3, Б-7, Б-18А, К-36, 56, 305, 306, 308, 309 и 310) изменяется от 1,12 (скважина Б-18А) до 1,65 (скважина 309) МПа, где в среднем составляет 1,4 МПа, что ниже начального на 0,18 МПа.

III объект разработки

Эксплуатационный объект включает залежь I среднеюрского горизонта Южного крыла.

I среднеюрский горизонт характеризуется величиной геологических запасов –674 тыс.т (15,6% от геологических запасов месторождения) и накопленным отбором нефти 7865 т. За период 2008-2009г накопленный отбор нефти составляет 7841 т. Начальное пластовое давление по опробованиям составляло 2,36 МПа. Среднее пластовое давление по состоянию

на 01.01.2009 г., замеренные по прямым замерам в 4 добывающих скважинах (Б-50, Б-51, 60 63) составляет 1,56МПа, что ниже начального на 0,8 МПа.

IV объект разработки

Шэкссплуатационный объект включает залежь I верхнетриасовый горизонт Южного крыла.

I верхнетриасовый горизонт характеризуется величиной геологических запасов –764 тыс.т (14,2% от геологических запасов месторождения) накопленным отбором нефти 38021 т. За период 2008-2009г накопленный отбор нефти составляет 27058 т. Начальное пластовое давление по опробованиям составляло 3,66 МПа. Пластовое давление замеренное в 2008 году по двум скважинам 408 и 417 составляет 3,71 и 3,77 МПа соответственно, где в среднем составляет 3,74 МПа, что выше начального на 0,08 МПа. Текущее пластовое давление замеренное в 2009 году по четырем добывающим скважинам (409, 416, 418 и 419) в среднем составляет 3,53 МПа, что ниже начального на 0,13 МПа. Замер статического уровня в одной добывающей скважине 417, замеренное 16.01.2009 года составляет 3,21 МПа, что ниже начального на 0,45 МПа [6].

Таблица 3 Результаты исследований по прямым замерам

№ скв	Дата зам	Вид исследования	Интерперф	Горизонт	Рпл, Мпа
I (I, II, III среднеюрские горизонты Западного крыла)					
Б-401	23.01.09- 22.04.09	МУО	245-249,5	Ю-1	2,29
402	28.01.2010	КВУ	226,5-232	Ю-III	1,93
Б-14	12- 13.07.2008	КВД	258,5-270,5	Ю-1	2,37
В-3	17.06.2008	КВД	229,5-241,5	Ю-1	2,25
Р-2	15.06.2008	КВД	228-240	Ю-1	2,48
II (I верхнетриасовый горизонт Восточного крыла)					
406	29.11.09- 16.01.10	МУО	161,7-166,6	T ₃ -I	1,65
307	18- 19.12.2009	КВД	138,5-147,5	T ₃ -I	1,29
308	25.06.2008	КВД	154,5-155,5 166,5-170,5 172,5-173,5	T ₃ -I	1,42
309	27.06.2008	КВД	161-166	T ₃ -I	1,80
407	17.12.2009	КВД	154,5-156,4 164,4-166,1 167,7-169,7 171,4-173,2	T ₃ -I	1,47
56	10.07.2008	КВД	160-166	T ₃ -I	1,52
Р-3	15.07.2008	КВД	152-169	T ₃ -I	1,76
Б-7	30.06.2008	КВД	149-156,5 157- 160	T ₃ -I	1,68
III (I среднеюрский горизонт Южного крыла)					
Б-51	КВД	30.07.2008	Ю-1	219,5- 223	0,81
Б-50	МУО	29.03- 09.05.2008	Ю-1	223-229	1,11
Б-63	МУО	06.04- 19.05.2008	Ю-1	219,5- 223	2,08
Б-60	КВУ	27.01-	Ю-1	219-225	2,24

		14.03.08			
IV (I верхнетриасовый горизонт Южного крыла)					
Б-408	21.10-06.12.08	МУО	351,5-364,5 368,5-372,5	T ₃ -I	3,71
Б-417	27.10.10-11.08	МУО	370,5-376,5	T ₃ -I	3,77
Б-418	11.11.2008-11.01.2009	КВД	375-378,5	T ₃ -I	3,78
416	21.02.2010	КВД	372-376	T ₃ -I	4,00
419	09.02.10-26.02.10	КВУ	350-340, 353-361,5	T ₃ -I	2,71
409	06-07.05.2009	КВД	347-365 369-375	T ₃ -I	3,64

Таблица 4 Результаты исследований по статическим замерам

№ скв	Дата зам	Вид исследования	Интерперф	Горизонт	Рпл, Мпа
I (I, II, III среднеюрские горизонты Западного крыла)					
Р-1А	16.01.2009	Стат.уровень	224-240	Ю-I	2,38
Р-2	16.01.2009	Стат.уровень	228-240	Ю-I	2,07
62	16.01.2009	Стат.уровень	275-291	Ю-I	1,78
Б-1	16.01.2009	Стат.уровень	231,5-242; 242,5-248,5	Ю-III	1,61
Б-2	16.01.2009	Стат.уровень	200-212	Ю-I	2,12
Б-3	16.01.2009	Стат.уровень	229,5-241,5	Ю-I	2,33
Б-4	16.01.2009	Стат.уровень	247,5-259,5	Ю-I	2,60
Б-5	16.01.2009	Стат.уровень	270,5-273,5	Ю-I	2,93
Б-11	16.01.2009	Стат.уровень	240-265; 325-340	Ю-I	2,81
Б-13	16.01.2009	Стат.уровень	295,45-315,45; 330,45-345,45	Ю-I	3,47
Б-14	16.01.2009	Стат.уровень	258,5-270,5	Ю-I	2,79
Б-21	16.01.2009	Стат.уровень	250-278	Ю-I	2,73
300	16.01.2009	Стат.уровень	242-254	Ю-I	2,30
II (I верхнетриасовый горизонт Восточного крыла)					
Б-7	16.01.2009	Стат.уровень	149-156,5; 157-160	T ₃ -I	1,56
Б-18А	16.01.2009	Стат.уровень	154-163	T ₃ -I	1,12
56	16.01.2009	Стат.уровень	160-163	T ₃ -I	1,45
305	16.01.2009	Стат.уровень	155-160	T ₃ -I	1,28
306	16.01.2009	Стат.уровень	134-138; 147,5-153,5	T ₃ -I	1,28
308	16.01.2009	Стат.уровень	154,5-155,5; 166,5-170,5; 172,5-173,5	T ₃ -I	1,40
309	16.01.2009	Стат.уровень	161-166	T ₃ -I	1,65
310	16.01.2009	Стат.уровень	158,7-163,2	T ₃ -I	1,36

К-36	16.01.2009	Стат.уровень	146-153	T ₃ -I	1,50
P-3	16.01.2009	Стат.уровень	148-160	T ₃ -I	1,46
IV (I верхнетриасовый горизонт Южного крыла)					
417	16.01.2009	Стат.уровень	370,5-376,5	T ₃ -I	3,21

Список литературы

1. «Проект доразведки залежей нефти в мезозойских отложениях месторождения Бесболек», КазНИГРИ, Атырау – 2004 г.
2. «Уточнение геологического строения месторождения Бесболек на основании интерпретации сейсморазведочных данных МОГТ - 3D/2D, полученных в 2006 году», ООО «АРАВАК ГЕОСЕРВИС», Ухта, 2007г.
3. «Оперативный подсчет запасов нефти и растворенного газа в нефти по месторождению Бесболек по состоянию на 01.01.2005 г.», ТОО КазНИГРИ, Атырау, 2005 г.
4. «Проект пробной эксплуатации месторождения Бесболек», НИПИ «Каспиймунайгаз», Атырау – 2000 г.
5. «Авторский надзор за реализацией проекта пробной эксплуатации месторождения Бесболек», НИПИ «Каспиймунайгаз», Атырау, 2003 г.
6. «Дополнение к проекту пробной эксплуатации нефтяного месторождения Бесболек», ТОО КазНИГРИ, Атырау, 2006г.
7. «Авторский надзор за реализацией дополнения к проекту пробной эксплуатации нефтяного месторождения Бесболек», ТОО КазНИГРИ, Атырау, 2007г.
8. Отчет по «Подсчету запасов УВ на месторождении Бесболек Атырауской области РК» по состоянию на 1.05.2008г. (протокол № 699-08-У от 15.05.2008г.).
9. «Технологическая схема разработки месторождения Бесболек», ТОО «КЭР», г. Атырау, 2008г.

Providing of optimum terms of work of productive layer for achievement of the maximal making of supplies of oil

***Abstract.** Therefore, it is necessary to carry out periodic evaluations of production of crude products in the design field in order to rapidly identify the most active factors adversely affecting the production process and propose measures to improve the development of the status.*

***Keywords.** Oil, gas, Deposit, formation, horizon, field, well, production, exploration, development of deposits, drilling, exploitation, reservoir and bottomhole pressure, geophysical exploration, well testing, oil recovery factor (ORF).*

Мұнай қорының максималды өнімділігіне жету үшін өнімді қабаттың тиімді жұмыс жағдайы шартын қамтамасыз ету

***Аннотация.** Мақалада кен орнын игеру кезінде, өндіру процесіне теріс әсер ететін белсенді жұмыс істеп тұрған факторлардың уақтылы анықтау мақсатында өндірілетін өнімнің көлемінің бағалауы көрсетілген.*

***Кілт сөздер.** Мұнай, газ, кеніш, қабат, горизонт, кен орын, ұңғы, мұнай бергіштік, өңдеу, кеніштерді игеру, бұрғылау, пайдалану, қабаттық және ұңғы түбіндегі қысым, геофизикалық зерттеу, гидродинамикалық зерттеу, мұнай бергіштік коэффициенті (МБК).*

РОЛЬ РУССКОГО ЯЗЫКА И ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НОВЫХ УСЛОВИЯХ

Шанарова Г.Т

Преподаватель русского языка и литературы

Современный мир – это мир новейших достижений, технологий, мир больших возможностей для человека. Этот мир стремительно меняется, а значит, меняется и система образования. Изменения в жизни общества настоятельно просят адекватной модификации передового образования. Сделать лучше его качество не означает в корне поменять процесс изучения. Возможно воплотить в жизнь фрагментарный выбор технологии изучения и конструировать учебное оглавление в согласовании с образовательными целями. Сейчас в вечность электроники и техники, любой творчески работающий педагог не желая того задает для себя вопросы «Доволен ли я собственными уроками? Интересно ли ученикам на моих занятиях?» Разработка интенсивного изучения разрешает воплотить в жизнь его сквозь работа, развивая при данном творческое, продуктивное поведение, мышление, общение. Предметом анализа в диалоге выступают настоящие трудности, предполагающие согласие/несогласие и несовпадение воззрений. Разговор предполагает убедительное, а не знатное текст. Ожидается присутствие реплик, вопросов, внедрение прецедентов, побуждающих к розыску правды. Превосходство массовой работы произведено в том, собственно что ученик обучается выговаривать и защищать собственную точку зрения, сравнивать. Как раз например развивается его критичное мышление и поисковая энергичность. Ключевая линия учебной обсуждения вопроса это целеустремленный и упорядоченный обмен мыслями, воззрениями в группе, где любой член, в эталоне, содействует данному обмену. Инноваторский расклад к обучению разрешает например организовывать учебный процесс, собственно что учащемуся поручение в отрада, и навевает пользу, не преобразаясь в несложную забаву или же игру. И имеет возможность быть, как раз на данном занятии, как гласил Цицерон, «Зажгутся очи прослушивающего о очи говорящего». Определение «инновация» как педагогического аспекта сталкивается нередко и объединяется, как правило, к мнению «новшество», «новизна». Меж тем, инновация в четком переводе с латинского языка означает обозначает не «новое», а «в новое». Как раз данную смысловую нагрузку инвестировал в термин «инновационное» в конце минувшего века Дж. Боткин. Он и наметил главные черты «дидактического портрета» сего способа, направленного на становление возможности учащегося к самосовершенствованию, самостоятельному розыску заключений, к общей работы в свежей истории. Ведущими принципами инноваторского изучения считаются: - креативность (ориентация на творчество); - усвоение познаний в системе; - нетрадиционные формы уроков; - внедрение наглядности. В базе инноваторского изучения лежат надлежащие следующие технологии: - развивающее обучение; - проблемное обучение; - становление критичного мышления; - дифференцированный расклад к обучению; - создание истории фурора на уроке. При применении инноваторских технологий в обучении русскому языку и литературе благополучно используются надлежащие способы: - сочетательный ряд; - опорный конспект; - ИНСЕРТ (интерактивная система записи для действенного чтения и размышления); - мозговая атака; - групповая дискуссия; - чтение с остановками и Вопросы Блума; - кластеры; - синквейн; - эссе; - главные термины; - дидактическая игра; - лингвистические карты; - изучение текста; - работа с тестами; - нетрадиционные формы бытового поручения.

Актуальность инноваторского изучения произведено в надлежащем: - соотношение концепции гуманизации образования; - преодоление формализма, авторитарного манеры в системе преподавания; - внедрение личностно-ориентированного обучения; - разведка критерий для раскрытия креативного потенциала ученика; - соотношение социокультурной

необходимости передового общества; - самостоятельной творческой работы. Некоторое количество подробнее мне хотелось бы тормознуть на кое-каких способах, применяемых в технологии становления критичного мышления. Разработка становления критичного мышления сквозь послание и чтение подразумевает использование конкретных способов, способов и стратегий изучения, которые ориентированы на раскрытие креативного потенциала студентов. Критичное мышление-это баста опоры для мышления человека, это натуральный метод с мыслями и информацией. Мы и наши учащиеся нередко стоим перед задачей выбора, выбора инфы. Нужно умение не лишь только завладеть информацией, но и критически ее расценить, осознать, использовать. Встречаясь с свежей информацией, учащиеся обязаны уметь рассматривать ее задумчиво, критически, расценивать свежие идеи с всевозможных точек зрения, делая выводы сравнительно точности и значения предоставленной инфы. Действенным я считаю способ «чтение с остановками». Данный способ настоятельно просит предварительной работы: 1. Педагог избирает слово для чтения. Аспекты отбора слова: - он обязан быть неведомым для предоставленной аудитории(в неприятном случае затеривается значение и логика внедрение приема); - оживленный, событийный сюжет 2. Слово заблаговременно распределяется на смысловые части. Напрямик в тексте отмечается, где идет по стопам оборвать чтение, устроить остановку. 3. Педагог заблаговременно продумывает вопросы и поручения к слову, нацеленные на становление у учащихся всевозможных мыслительных способностей. Преподаватель выделяет руководство и организывает процесс чтения остановками, заботливо следя за соблюдением правил работы с словом. (Описанная стратегия имеет возможность применяться не лишь только при автономном чтении, но и при восприятии слова «на слух») Изучайте прецеденты, подтверждения доказательства. Высказывайте собственные предложения, думы, идеи, а еще считайтесь с другими воззрениями. Развитию критичного мышления содействуют и нетрадиционные уроки, которые дают возможность увеличить внимание учащегося, как к предмету, например и к обучению в целом. Попадая в необыкновенную историю, учащийся Вуза врубается в работа, сотрудничество с учителем, при данном формируется лестный чувственный фон, начинают деятельно работать умственная и волевая сферы, проще усваиваются познания, скорее складываются умения и способности. Данному содействуют создание на необычных уроках критерий для мобилизации креативных резервов и учителя, и учащегося. Есть некоторое количество классификаций необычных уроков и большое количество их обликов. К примеру: занятие – семинар (по произведению Фадеева «Разгром»), лекция, разговор, практикум, оборона плана, театрализованное представление («Я к для вас пишу...»), поездка («Страна Глаголия»), демонстрация («Неизвестные прецеденты о С.Есенине») и т.д. Буквально все они дают возможность задавать проблемные вопросы и делать проблемные истории, улаживать задачки дифференцированного изучения, активизируют учебную работа, увеличивают познавательный внимание, содействуют способствуют развитию критичного мышления. Используя всевозможные технологии на уроках, мы достигаем фурора: итоги изучения делаются повыше. Мы испытываем себя больше уверенно, например как обладаем передовыми способами. Организация исследовательской работы на упражнениях русского языка и литературы дают возможность взростить: способности аналитического мышления в процессе анализа инфы, отбора важных материалов, ассоциативное мышление в процессе установления ассоциаций свежего учебного материала с раньше изученным, логическое мышление, умение выстраивать логику доказательств, внутреннюю логику решаемой трудности, умение рассматривать делу в единства связей и данных, опираться на раньше изученный ткань. Этим образом, внедрение инноваторских технологий в преподавании русского языка и литературы содействуют развитию культуры самоуправления учебным ходом и креативного мышления студентов, а еще воспитанию чуткости красе и выразительности русского языка и внимания к его исследованию.

ДУАЛДЫҚ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІ – МАМАНДАР ДАЯРЛАУДАҒЫ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІК КЕПІЛІ

Искалиева Асия Сагиджановна

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі,
директордың оқу-әдістемелік жұмыстары жөніндегі орынбасары

Түйіндеме. Мақалада замануи Қазақстан экономикасының кәсіптік және техникалық білім беру жүйесі туралы айтылған. Оның ішінде дуалдық оқыту жүйесінің тиімді жақтары және дуалды білім берудің оң нәтижелері туралы айтылған. Инновациялық технологияларды енгізу арқылы техникалық және кәсіптік білімді жаңғырту туралы айтылған.

Түйін сөздер: модернизациялау, үдемелі индустриялық –инновация, инновациялық технология.

Кәсіптік және техникалық білім беру жүйесі барлық кезеңдерде заман талабына сай маман дайындап келеді. Нарықтық экономика жүйесіне көшкеннен бері білім беру жүйесінің бұл саласы нарық сұранысына жауап бере алатын, жаңа технологияларды меңгерген, білікті маман даярлау ісін қолғаалып қызмет етуде.

Елбасының Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты жолдауында «Кәсіби –техникалық және жоғары білім ең бірінші кезекте ұлттық экономиканың мамандарға деген қазіргі және келешегі сұранысын барынша өтеуге бағдар ұстауы керек» деп көрсеткен болатын. Техникалық және кәсіптік білім жүйесін модернизациялау –мемлекеттік үдемелі индустриялық –инновациялық даму бағдарламасын жүзеге асырудың тиімді жолы болары сөзсіз.

Қазіргі кезде кәсіптік білім жүйесіндегі педагогтардың әдістемелік қызметінің басты мақсаты-инновациялық технологияларды енгізу арқылы техникалық және кәсіптік білімді жаңғырту.

«Инновациялық технология» ұғымы жұмысшы кадрлар даярлауда тек қана білім берудің жаңа әдістері мен технологияларын емес, сонымен қатар болашақ жұмысшының еңбек ету қабілеттілігін арттыруда маңызды рөлге ие. Еңбек процестерінің жаңа технологияларын меңгерту үшін тек қана кәсіби шебер педагог қана емес, жұмыс беруші де бірлесе отырып шешетін мәселелер көп. Дуалдық оқыту жүйесі –кадр даярлаудың тиімді әрі жаңаша тәсілі болып табылды. Техникалық және кәсіптік білім алған түлектің басты проблемасы жұмысқа орналасу, ал дуалдық оқыту бұл маман дайындаудың тиімді әдісі. Бұл жүйе Германия, Австрия, Дания, Швейцария елдерінде өз нәтижелерін беруде. Бұл жүйе өндіріс орны үшін экономикалық жағынан тиімді. Маманды қайтадаярлауға, жұмыс орнына бейімдеуге уақыт кетпейді. Білім алушы жастар үшін өмірдегі өз орнын ерте табуға мүмкіндік туады, жұмысқа ерте араласып, бейімделеді. Қазіргі кезде, әлемде оқытудың дуалды жүйесі кәсіптік-техникалық кадрлар даярлаудың ең тиімді жолдарының бірі. Оның ерекшелігі сол кәсіптік оқыту үдерісінің басым бөлігі оқу орнында емес, кәсіпорындарда технологиялық, диплом алдындағы тәжірибелерден өтеді. Дуалды білім берудің оң нәтижелері көп.

Ең маңыздылары:

1. Бітіруші түлектердің жұмысқа орналасу көрсеткіші жоғары болады,себебі оқу барысында өндіріспен тығыз байланыста болған студент жұмыс берушінің барлық талаптарын игеріп, меңгерген жұмысшы маман болады.
2. Жақсы білімді болашақ жұмысшы- маман, психологиялық жағынан жаңа ортаға бейімделген дайын маман болып шығады. Өндірісте өздігінен шешім қабылдай алады.

Теория мен тәжірибені меңгеріп, бекітілген жұмысқа деген жауапкершілік сезімі жоғарылайды. Өндірісте болғандықтан ұжыммен жұмыс жүргізеді және өндірістегі жұмыстарға бейімделеді.

3.«Тәжірибеден теорияға» принципімен жұмыс жүреді, студент теориялық, яғни текстпен айтудан гөрі, өндірістегі жағдаяттарға сәйкес жұмыс жүргізеді.Теориядағы қиындық келетін терминдер мен есептерді тәжірибе жүзінде шешеді.

4. Жұмыс берушінің студентке берген бағасы дайындалған маманның біліктілігімен байқалады. Алғашқы күннен бастап ұзақ уақыт өндірісте жұмысшы болған студент, өзінің білім мен ынтасын көрсетеді.

5. Тек қана теорияны ғана меңгермей, өндірістегі соңғы жаңалықтарды біліп, заманауи талаптарды меңгереді. Дуальды жүйенің негізі — болашақ жас маманның оқу орны мен өндірісте қатар оқыту. Дуальды жүйе бойынша білім алған колледж түлегі жұмыссыз қалмайды. Өйткені теория мен тәжірибені ұштастыру нәтижесінде, студент оқу бағдарламасын жақсы меңгереріп қанақ оймай нағыз дайын маман болып, жұмыс берушілердің сұраныстарына, талаптарына сай кәсіптік-техникалық кадрлар даярлайтын болады және дуальды оқыту әдісінің тағы бір ерекшелігі — еңбек нарығына қажетті жас мамандарды даярлауға тек білім мекемелерінің ғана емес, сонымен қатар

жұмыс беруші мекемелердің де жауапкершілігін арттырады. Елбасының Н.Ә. Назарбаев : «Мен сөзімді, әсіресе, жастарымызға арнағым келеді. Бүгін мен жариялаған Жаңа саяси және экономикалық бағыт сіздерге жақсы білім беруді, яғни бұдан да лайықтырақ болашақ сыйлауды көздейді. Мен сіздерге – жаңа буын қазақстандықтарға сенім артамын. Сіздер Жаңа бағыттың қозғаушы күшіне айналуға тиіссіздер. Сендердің азат ойларыңмен кемел білімдерің – елімізді қазір бізге көз жетпес алыста, қол жетпесқиянда көрінетін тың мақсаттарға апаратын құдіретті күш» деп жастарға зор үміт артады. Сондықтан, қазіргі таңдағы білім алудағы басты мақсат қандайдегенге тоқталар болсақ: жастардың өз елінің нағыз патриоты бола отырып, өз елінің дамып, әлемдік аренада өз орнын айқындайтындай мемлекеткеайналуына септілігін тигізетін, жаңа технологияларды меңгерген, қоғамға адалқызмет ететін тұлға болып қалыптасу. Біздің О.Көшекөв атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжінде аймақтық еңбек нарығының жоғары білікті мамандарға қажеттілігін қанағаттандыру, білікті жұмысшы кадрларды бірлесе даярлауға, жұмыс берушілерді жұмылдыру мақсатында әр түрлі жұмыстар жасалынуда. Әлеуметтік серіктестіктермен келісімшарттар жылдан жылға жаңартылып отырады. Колледж бен жұмыс беруші мекеме арасындағы келісім шарттардың негізгі бағыттары:

-өндірістік тәжірибеден өту;

-оқу орнындағы материалдық-техникалық базаны нығайту;

-түлектерді жұмыспен қамту.

Мамандардың білім сапасын және кәсіптік шеберліктерін көтерудің бірден–бір шарты өндірістік тәжірибені дұрыс ұйымдастыру болып табылады.Кәсіптік білім беру саласында және мамандарды даярлау бойынша Атырау аграрлы-техникалық колледжі жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер, жеке кәсіпкерлер және шаруа қожалықтарымен жұмыс берушілер арасында келісімшарт жасайды. Төмендегі әлеуметтік серіктестіктермен «Первомайский» ЖШС, КЖБ «Темір-АТ», «Казторгтехника» және басқа даЖШС-терімен дуалды оқыту жүйесін енгізу үшін меморандумға қол қойылған. Әлеуметтік серіктестіктердің жетекші мамандарымен бірлесе отырып оқу жылының басында дуальдық оқу бағдарламасын

жасақтау жолға қойылған. Дуалдық оқыту жүйесін енгізу арқылы күтілетін нәтиже аз емес. Олар: -Теория мен тәжірибе сабақтары арасындағы алшақтық жойылады;
-түлектердің жұмысқа орналасу мәселелері оң шешім табады;
-дуальды жүйемен оқыған студент белгілі құзіретті меңгерген кәсіби маман болып қалыптасады.

Біздің студенттеріміз өзінің ертеңгі жұмыс орнымен танысып, оған ие болу мүмкіндігін сезінеді, сондай-ақ, ол бәсекеге қабілетті болса ғана кәсіби маман ретінде бағаланып лайықты табысқа қол жеткізе алатындығын түсінеді. Шаруашылықтың қай саласын да өздері таңдаған мамандықтарын кәсіби тұрғыдан жан-жақты игеріп, озық технология мен заманауи техника тілін меңгергендер ғана дамыта алады. Сондықтан еліміздегі өндіріске қажетті мамандар әзірлеу деңгейін көтеру міндетін әлеуметтік серіктестік, теория мен тәжірибенің үйлесімділігі атқарады.

Әдебиеттер тізімі

1. Н.Ә. Назарбаев. «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты // Егемен Қазақстан, 14 желтоқсан, 2012.
2. Азгальдов Г. Г., Костин А. В. Интеллектуальная собственность, инновации и квалиметрия // Экономические стратегии, 2008.
3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 –2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Алматы.

ТІЛ - МЕМЛЕКЕТТІҢ ТҰҒЫРЛЫ ТІРЕГІ

А.Д.Сқақова

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі, әдіскер

Ана тілі - халық боп жасағаннан бері жан дүниеміздің айнасы, өсіп-өніп түрлене беретін, мәңгі құламайтын бәйтерегі,- деп Жүсіпбек Аймауытов айтқандай елін, жерін сүйген әрбір азаматтың көкірегінде ана тіліне деген сүйіспеншілігінің мақтаныш сезімі болуы керек. Себебі, қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі. Адамдар өз ана тілінің жойылып кетпеуі үшін барын беруге даяр. Өкініштісі, биология заңдылығына ұқсас ірі тілдер ұсақ тілдерді өзіне кіріктіріп, жеке дара құндылықтары мен ерекшеліктерін жойып жіберуде.

Тіл- мемлекеттің тұғырлы тірегі, халықтың рухани байлығы, өткені мен болашағының айқын көрінісі. Ана тілінің қадір-қасиетін біле білген халқымыз оны ұлттың рухына, қазына байлығына балайды. Себебі, тіл – халықтың жаны, сәні, тұтастай кескін-келбеті, ұлттық болмысы. Адамды мұратқа жеткізетін – ана тілі мен ата дәстүрі. Біздің осындай халықтық қасиетті мұрамыз, ана тіліміз – қазақ тілі.

Алайда жастар арасында, кейбір мекемелерде қазақ тілінің жайы ақсап тұр. Соны көріп жүрегің қан жылайды. Бір жағынан, әлі күнге дейін орыс тілінің ырқынан шыға алмай жүргендігімізден болар. Расында, қазақ халқының басында талай қиын нәубет, зұлматтың, қайғылы күндердің болғаны тарихтан белгілі. Еліміз жетпіс жылдай Кеңес Одағының қарамағында болды.

Ата – анамыз орыс тілін ұлықтады. Қазақ халқы өзінің тілін, ділін, тіпті салт-дәстүрін ұмытардай халге жетті. Дегенмен «сабақты ине сәтімен» деген. Еліміз сан ғасыр аңсаған тәуелсіздікке қол жеткізді. Тіліміздің түп тамырымен жойылып кетпегеніне шүкіршілік етуіміз керек тәрізді.

Кешегі күндерде өз атажұртында отырып, өз тілін өгейсіп, жетім баладай жалтақ болған, тағдыр талқысы мен тепірішін көріп, құлдырап, Шекспирше айтқанда Өлім мен өмір айқасындай күй кешкен дара да дана тіліміз сан жылдар бодандыққамытын киген Одақ құрамындағы өзге түрік халықтары тілдері сияқты мемлекеттік тіл мәртебесін қайта иеленіп, қайта түлеу үміті оянды. Тәуелсіздік алған 20 жыл ішінде мыңдаған жылдар бойы бабаларымыз ауызымен құс тістеген сұңғыла ойлы шешендер, ел намысын ту еткен көсемдер дамытқан ана тіліміз құлдырап кету жағдайына дейін барып қайта түледі, қайта жаңғырды. «Бардан жоқ болмайды», деген осы да. Одақ құрамындағы өзге республикаларға қарағанда отарлау саясаты әріден қызу жүргізілген қазақ халқы өзгелерден де көбірек тепіріш көрді.

Ұлтты құрту үшін, тілін, дінін құрту керек деген мақсатты берік ұстанған миссионерлік саясаттың кесірінен ана тіліміз көп азап шекті. Тіпті өз ана тілімізде сөйлеуге намыстанатын жағдайға жеттік. Еліктеушілік — мақтаншақтықтан басталады. Шектен тыс еліктеушілікке салынып, өз тілін шұбарлау барып тұрған әдепсіздік, сорақылық, аяқ асты ету деп есептеледі. Мұндайларды кездестіргенде Константин Паустовскийдің: «Туған тіліне жаны ашымаған адам — жәндік» деп ашына айтқаны бар. «Тілімізді кіршіксіз таза ұстап, қыз жасауындай жайнатуға тиістіміз» деген ұлы ғалым Шоқан Уәлиханнның сөзі бүгінгі бізге де тікелей қатысты.

Тіл мәселесі үнемі кең көңіл бөліп отыруды талап ететін — өте маңызды мәселе...

Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына қосылуында мемлекеттік тілдің мәртебесін көтерудің маңыздылығы орасан зор екендігі белгілі, ендеше, алдағы уақытта бұл бағыттағы бірқатар іс-шаралар өз шешімін табатынына сенімдіміз. Тілді дамытудың жолдары аз емес.

Халықаралық келіссөздердің көпшілігін мемлекеттік тілімізде жүргізу, жоғары оқу орындарындағы қабылдау емтихандары мен оларды бітірер кездегі мемлекеттік емтихандардың қатарына қазақ тілінің де енгізілуі, республикалық кеңестерді екі тілде бірдей өткізуге бірте-бірте көшу, ісқағаздардың мемлекеттік тілде жүргізілуінің белгілі бір нормаларын белгілеу сияқты шаралар қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесін арттырып, беделін күшейте түсер еді.

Қазақ тілінің тағдыры мемлекеттің дамуы және ел болашағы үшін қаншалықты маңызды екендігін біздің әрқайсысымыз да терең түсінеміз. Қазақ халқының бүгінгі ұрпағы мақтанғысы келсе, артында осыншама тіл байлығын қалдыра білген бабаларымен мақтана алады. «Анамыздың ақ сүтімен бойымызға дарыған тілімізді ұмыту – бүкіл ата-бабамызды, тарихымызды ұмыту», – деген екен Бауыржан Момышұлы.

Сол тіл мәселесі, оның ішінде мемлекеттік мәртебеге ие болған қазақ тілінің тағдыры жайында тіл маманы ретінде айтарым: Мемлекеттік тілімізді аман сақтап, ілгері дамыту үшін бәрімізге ұлттық сана, азаматтық биік тұғыр, мемлекеттік идеология қажет. Еліміздің экономикасы мен әл-қуаты артып, саяси-әлеуметтік еңсесі көтерілген сайын, ұлттық тіл мен ұлттық рухымыздың да өскенін, ұлттық мүддемізді екінші қатардағы қосалқы дүниедей болып қалмауын қадағалау – бәрімізге парыз.

Қазір біз тілдің дамуының бүкіл жауапкершілігін өз мойнымызға алдық, өзімізден өзіміз талап ететін кезеңге жеттік. Қазақ тілі үшін бәріміз де қарыздармыз, сондықтан қолымыздан келген қамқорлығымыз бен көмегімізді өз тілімізден аянып қалмайық, өйткені тіл – біздің ертеңгі ұрпақтарымыздың панасы.

Біздің тіліміз — қазақ тілі. Қазақ ақыны Жұбан Молдағалиев «Мың өліп, мың тірілген» деп жырлаған дана халқымыз сан ғасырлар бойы талай қиын-қыстау кезеңдерді басынан кешірсе де, Ана тілі — қазақ тілі, бай мұрасын саф алтындай сақтап, аса қадір тұтып бізге мұра етті. Демек, бүгінгі ұрпақ — біз ана тілімізді ата-бабаларымыздың келешек ұрпақ үшін сақта, жоғалтпа деп мирас еткен аманаты деп біліп, оған қиянат етпей, аса қадір тұтуға тиістіміз. Аманатқа қиянат жүрмейді.

Мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында, қоғамдық қатынастардың барлық салаларында қолданылатын тіл болғандықтан, жүргізілетін барлық іс-қағаздары мен құжаттар мемлекеттік тілде болуы тиіс. Өйткені өркениетке құлаш ұратын елдің өрісі

қашанда білікті де, саналы ұрпақпен кеңеймек. Әлемдегі мүйізі қарағайдай елдердің санатына енуді көздеген халықтың басты мақсаты да сауаты ұрпақ тәрбиелеу. Сауатты ұрпақ тәрбиелеу дегеніміз, өз ана тілінде еркін сөйлей алатын, оны терең меңгерген ұрпақ. Ал ана тілін жақсы білмейінше сауатты сөйлеп, сауатты жазып, тіл байлығын мол қолданбайынша, шын мәніндегі мәдениетті адам бола алмайсың. Қазақ халқының ана тілі қазақ тілінде мемлекеттік тіл ретінде басымдылық берілетінін негізделген Ата Заңымызға, Қазақстан Республикасының «Тіл туралы заңына» және «Тілдерді қолдану мен дамыту туралы мемлекеттік бағдарламаларға» сай қазақ тілі еліміздің бүкіл аймағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздарын жүргізу тілі болуы тиіс.

Тәуелсіздікпен бірге қазақ тілі де мемлекеттік мәртебесін бекітті. Бірақ, жасыратыны жоқ, тіліміз мемлекеттік мәртебе алумен қанатын жая алған жоқ. Тілдің қолданылу аясын кеңейту және мемлекеттік қызмет салаларында ісқағаздарын ана тілімізде жүргізу, жаппай мемлекеттік тілде сөйлеу сияқты мәселелер әлі де өз деңгейінде емес. Жасыратыны жоқ, сот жүйесі және құқық қорғау органдарында ісқағаздарын мемлекеттік тілде жүргізілуі толыққанды жүзеге асырылмай отыр. Біздің ойымызша, мемлекеттік қызметкерлер, оның ішінде сот саласының қызметкерлері қоғамға және халыққа қалтқысыз қызмет көрсетудің жоғары сапалық деңгейіне лайық болуы тиіс. Қоғамдық өмірдің барлық саласындағы мемлекеттік органдардың өкілеттілігі мемлекеттік қызметкерлер арқылы іс жүзіне асырылады. Сондықтан, осы маңызы бар салалардың іс- қағаздары, жалпы, құжат айналымы мемлекеттік тілде жүргізілгені жөн. Қоғамда, әсіресе, жастар арасында қазақ тіліне байланысты талап болмайынша, бұл мәселеде түбегейлі өзгеріс күту күрделі. Сондықтан, мемлекеттік тілді дамыту мәселесі мемлекет тарапынан қатаң бақылауда болуға тиіс.

Тіл мәртебесі – ел мерейі. Тілсіз халықтың, елдің өмір сүруі мүмкін емес. Әлем таныған ел болу үшін тіліміздің жұлдызын биіктетуіміз керек.

Халқымыздың арғы-бергі тарихындағы ұлт зиялылары, елдің көшін бастаған көрнекті тұлғалар мен ғалым, ақын жазушылары ұрпақты ұлт тілінде тәрбиелеуге қызмет етті.

Қазіргі таңда еліміз өз тәуелсіздігіне қол жеткізгеннен кейін мемлекеттік тіліміз – қазақ тілі болып бекітілгені анық. Болашағымызды баянды етер басты қаруымыз – тіліміз. Айта кету керек, Тіл мерекесінің 5 қыркүйек болып белгіленуінің де өзіндік себебі бар. Бұл күн – "Ұлттың сақталуына да, жоғалуына да себеп болатын нәрсенің қуаттысы – тіл" деп ұлағатты сөз қалдырған, қазақ халқының тағдыры, тілі үшін күрескен Алаш арысы, Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының туған күні. Енді барша қазақстандықтар қазақ әліпбиінің негізін салған ғалымның туған күнінде Тіл мерекесі тойланып келеді. «Адамға екі нәрсе тірек тегі, Бірі – тіл, бірі – ділің жүректегі» деп Жүсіп Баласағұн бабамыз айтқандай, кез келген мемлекеттің, елдің ең негізгі рәмізі де, ұраны да, тірегі десол елдің ана тілі болмақ.

Мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздарын жүргізу тілі. Сондай-ақ, қазіргі таңда қоғамда туған тілге жанашыр азаматтар ана тілін ардақтап, тіл тағдырының жауапкершілігін арқалап, қазақ тілінің төрге шығуына атсалысып белсенді жұмыс істеуде.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында ана тіліміздің қадір-қасиеті артып, рухани қазынамыз толысты. Қай кезде де адамды мұратқа жеткізетін ата дәстүріміз бен тіліміздің мәртебесін іске асыру басты мақсатымыз болмақ. Айналасын тануға ұмтылған адам баласы ана тілінде тілі шығып, сөйлеп, ойлау арқылы оның ұлттық мінез-құлқы, таным- түсінігі, ұлттық дүниетанымы, ұлттық санасы, ұлттық болмысы қалыптасады. Бала бір мүшелден асқанша өзінің ана тілінде тәрбие мен білім алса, тіл арқылы халқының бар қасиетін бойына сіңірген сол ұлттың өз баласына айналады. Оның бойына ұлттың қасиеті дариды. Жаһандануға ең алдымен ана тілі арқылы санаға сіңетін ұлттық өнеге, салт-дәстүр, тәлім-тәрбие, бір сөзбен айтқанда халық педагогикасы арқылы қарсы тұра аламыз. Яғни, тектілік тек ананың сүтімен келіп, ана тілімен одан әрі дами, өсе түседі. Ал халқының қасиеті өз

бойында жоқ ұрпақ ұлттық құндылықтарды қастерлемейді, сол себептен де оны қорғап, ұлтқа адал қызмет етпейді.

Мемлекеттік тілімізді, яғни ана тіліміздің мәртебесін арттыра түсуде, елдің бірлігі мен тұтастығын сақтап, еселі еңбек етіп, маңдай тер төккен, қаны мен жанын аямаған азаматтарды ұрпақтары ұлағат тұтуға, жер-су атауларының, елді мекендер мен олардағы көшелердің аттарының, әр көше, жол бойларындағы, әр бұрылыс айналымдағы жарнама, хабарландыру маңдайшадағы жазулардың нағыз қазақи болуы тұрақты түрде назарда ұсталуда. Ешкім сырттан келіп, қазақ тілінің көсегесін көгертпейтінін білеміз. Тілге деген көзқарас, шындап келгенде, елге деген көзқарас екені даусыз. Біздің барлық іс-қимыл әрекетіміздің, тәрбиеміздің түп қазығы әрбір жас буын өзінің елі мен жерін, Отанын, тілін, салт-дәстүрін құрметтеп, жан-тәнімен сүйетіндей болуына қол жеткізу. Жастарымыз «қайтсем өз еліме абырой әкелемін деген азаматтық позицияда болса, еңбегіміздің ақталғаны. Сондықтан елге, тілге деген құрметпен біз бен сіз болып жұмыс істеу арқылы мемлекеттік тіл – қазақ тілінің мәртебесін асқақтатайық.

АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ МЕҢГЕРУ.

Саримова Салтанат Маратовна

О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі

*«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты
әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет»*

Н. Ә. Назарбаев

Ақпараттық- коммуникациялық технология құралдары білім алушыларға жаңа ақпарат көздеріне жол ашады, жеке жұмыс пен білім алудың нәтижелілігін, тиімділігін көтереді, кәсіби дағдыларды қабылдау және бекіту үшін мүмкіндіктер береді. Қашықтықтан оқытудың жаңа формалары мен әдістерін жүзеге асыруға мүмкіндіктер ұсынады.

Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан – жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы оқушы тек тыңдаушы, орындаушы болса, ал қазіргі оқушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұрға екендігіне ерекше мән беруіміз керек. Ақпараттық –коммуникативтік технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге оқу барысында компьютерді пайдалануға; модельдеуге; электрондық оқулықтарды;интерактивті тақтаны қолдануға; интернетте жұмыс істеуге; компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді.

Ақпараттық - коммуникативтік технологияны пайдалану жөніндегі қызметтің мақсаты:Тілді үйренушінің шығармашылық әлеуметін дамыту; коммуникативтік әрекеттерге қабілетті болуды дамыту; сараптамалық – зерттеу қызметі дағдыларын дамыту; оқу қызметі мәдениетін дамыту; оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерін қарқындандыру, оның тиімділігі мен сапасын арттыру; қазіргі қоғамның ақпараттануымен байланысты пайда болатын әлеуметтік тапсырысты өткізу.

Білім беруді ақпараттандыру, білім салаларының барлық қызметіне АКТ-ны енгізу және ұлттық модельді қалыптастыру қазақстандық білім беруді сапалы деңгейге көтерудің алғы

шарты. Ақпараттық процестерді қамтамасыз ететін қазіргі заманғы есептеу техникалары біртұтас күрделі жүйе болып табылады. Сол себепті, педагогтардың кәсіби біліктілігін арттыруда АКТ - ны оқып үйрену және оны қолдану күрделі процесс болып табылады. Ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны.

Коммуникация – ақпаратты тасымалдап жеткізу әдістері мен механизмдерін және оларды жазып жинақтап жеткізу құрылғыларын қамтитын жалпы ұғым. Ақпараттық – коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады.

Қазіргі кезді электрондық WEB оқулықтың қандай екендігі туралы біртұтас ой жоқ. Электрондық оқулық дегеніміз – мультимедиялық оқулық.

Осы уақытқа дейінгі білім беру саласында тек мұғалімнің айтқандарын немесе оқулықты пайдалану қазіргі заман талабын қанағаттандырмайды. Сондықтан қазіргі ақпараттандыру қоғамында бұл оқулықтарды пайдаланбай алға жылжу мүмкін емес, сондықтан электронды оқулықтың құрылымы сапалы жаңа деңгейде болуы тиіс. Электрондық оқулық оқушының уақытын үнемдейді, оқу материалдарын іздеп отырмай, өтілген және оқушының ұмытып қалған материалдарын еске түсіруге зор ықпал етеді.

Сонымен қатар электрондық оқулықтарды сабақта пайдалану кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық жұмыстар орындайды. Әрбір оқушы таңдалған тақырып бойынша тапсырмалар орындап, тестілер шешіп, карталар және схемалармен жұмыс жасауға дағдыланады. Бұл оқушы үшін, біріншіден үлкен көмек, жеңілдіктер туғызса, екіншіден, сол материалды автоматты түрде бақылап, әділ бағасын беруге, оқушыға қажетіне қарай кеңес беруге, сол жайында барынша мәлімет алуға мүмкіндік жасайды.

Электрондық оқулықтар оқушылардың

- білім деңгейін тереңдетуге;
- ауызекі тілде сөйлей білу дағдыларын қалыптастыруға;
- өз бетінше іздену қабілетін қалыптастыруға;
- ойларын дамытуға;

- студенттердің сөздік қорының молаюына;
- тілді үйренуге деген ынтасы мен қызығушылығының артуына;
- сабақта өзін еркін ұстап, өз мүмкіншілігін кеңінен пайдалана алуына;
- өз ісіне талдау жасай алуға көптен-көп көмегін тигізеді.

Қорыта келе, оқу үрдісінде электронды оқулықты қолданудың маңызы өте зор. Тіл үйренуші электронды оқулықпен сабақ бойы үздіксіз байланыста болғандықтан тілді меңгеруіне үлкен мүмкіндіктері бар. Заман талабына сай жас ұрпаққа сапалы білім беруде электрондық оқулықтарды сабаққа пайдалану – оқытудың жаңа технологиясының бір түрі ретінде қарастыруға болады.

АКТ - ның ғылыми тұрғыда артықшылығы -жеке тұлғаның шығармашылық қабілеті, танымдық белсенділігі, сенімінің артылуына септігін тигізетіндігінде, қосымша материалдарды молынан алуға мүмкіндік туғызуында.

Оқушының оқуға деген ынтасы артады;

Әр оқушының жеке қабілеті айқындалады;

Үлгерімі нашар оқушыға көңіл бөліп, оларға көмектесу мүмкіндігі туады;

Жақсы оқитын оқушының тереңірек білім алуына жағдай туады;

Әр оқушы өздігінен жұмыс істеуге дағдыланады;

Оқушы өз білімін бағалай білуіне бағыттауға мүмкіндік береді.

Қорыта келгенде: «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай жаңа білім беру өте қажет» деп, ел Президенті атап көрсеткендей, ақпараттық технологияларды мемлекеттік тілді оқытуда тиімді қолдану – жаңа білім берудің бірден – бір шарты.

Оқыту үрдісінде ақпараттық технологияны қолдану білім сапасын жақсартуға көмектеседі.

[Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1.Қазақстан мектебі. 2008 ж. №6 «Ақпараттық технологиялардың тиімділігі».

2.Қазақстан мектебі. 2006 ж. №4 «Инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану тетіктері».

3.Қазақстан мектебі. 2008 ж. №11 «Электрондық оқулықтарды пайдаланудың педагогикалық ұстанымдары».

4.Қазақстан мектебі. 2009 ж. № 8 «Электрондық оқытудың әдістемелік аспектілері».]

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT**

Мазмұны	Бет
Алғы сөз-Предисловие-Foreword	
Садуахасова Гульнара Манапқызы - Білім беру басқармасы басшысының міндетін уақытша атқарушы	5 стр
Идрисов Саламат Нұрмұханұлы – Педагогика ғылымдарының кандидаты, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің ректоры	5 стр
Панельдік талқылау/ Панельное обсуждения/ Panel discussion	
Мардонов Ботир Мардонович , доктор физико-математических наук, Ташкентский институт текстильной и легкой промышленности, Республика Узбекистан, г. Ташкент. Определение длины зоны прихвата бурильных колонн в нефтегазовых скважинах и разработка методов его ликвидации.	6-13 стр
Эфендиев Галиб Мамед оглы , доктор технических наук, профессор, институт геологии Национальной академии наук Республики Азербайжан, г. Баку. Научные исследования в нефтегазовом деле в рамках сотрудничества азербайджанских и казахстанских специалистов	14-18 стр
Бондаренко Микола Александрович , доктор технических наук, ИСМ им. В.Н. Бакуля НАН Украины, Киев. Создание долот ИСМ режущего типа для бурения твёрдых абразивных пород	19-26 стр
Саттаров Ракиз Мамед оглы , доктор технических наук, профессор, институт геотехнологических проблем нефти и газа и химии, Республика Азербайжан, г.Баку. «Современные достижения и перспективы применения нанотехнологий в нефтегазодобыче»	27-28 стр
Таскинбаев Косан Мынбаевич - директор научного центра по геологии, геофизике и геохимии Атырауского университета нефти и газа им. С.Утебаева, кандидат геолого-минералогических наук, профессор, г. Атырау, РК, «Строение и перспективы кайнозойских отложений Западного Казахстана»	29-34стр
Ирзагалиев Қосыбек Салтанатұлы - Ауылшаруашылығы ғылымының докторы, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінің профессоры «Ауыл шаруашылығы саласының экономикалық тиімділігін арттырудың жолдары»	35-37 стр
Таубаев Бақытбек Жұбандықұлы - Доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Атырауский государственный университет им. Х.Досмұхамедова, «Некоторые региональные проблемы развития сельского хозяйства»	38-44 стр
Алпысбайұлы Еркебұлан , ветеринария ғылымдарының магистрі, О.Көшеков атындағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі "Студенттерді инновациялық тәсілдермен өндірістік бағытқа дайындау".	45-46 стр
1-СЕКЦИЯ	
Ихсанова Гульнар Исабековна- <i>«Қамыстан бұйым шығару құрылғылары мен</i>	47-49 стр

<i>техникаларын Атырау өңірінде қолдану тиімділігі»</i>	
Суяндукова Гаухар Абильханқызы- <i>«Информатика пәнін оқытудағы аспектілер мен ақпараттық құралдар»</i>	50-55 стр
Қанат Амангүл Қанатқызы- <i>«Электрмен қамтамасыздандыру пәні бойынша электр шамын жазудың мүмкіндіктерін қолдану»</i>	56-60 стр
Корлыбаева Балнура Ерболатовна- <i>Применение современных мехатронных комплексов в образовательном процессе</i>	61-62 стр
Елемесова Арайгул Кадиржановна- <i>«Plickers онлайн сервисі арқылы «Металдар технологиясы» пәнін өткізудің тиімділігі»</i>	63-67 стр
Ботабекова Асия Ердебековна – <i>«Колледжде информатика пәнін оқытуда инновациялық және цифрлық технологияларды қолдану негізінде білім алушылардың белсенділігін арттыру»</i>	68-72 стр
Кариева Майра Амангельдиевна- <i>«Машина жасаудағы компьютерлік технологиялар мен автоматтандырылған жүйелер»</i>	73-76 стр
Койбагарова Жанар Толеугалиевна- <i>«Метод кейсов в формировании профессиональных компетенций»</i>	77-80 стр
Шымырбаева Анаргүл Боранбаевна- <i>«Жаңа уақыт – инновациялық білім берудің геодезияның дамуына қосар үлесі»</i>	81-83 стр
Тугелбаева Жанаргул Сатбергеновна- <i>«Физика пәнін оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану»</i>	84-86 стр
Қаблан Әлима Дәулетқызы - <i>«Ландшафттық дизайнды дамыту»</i>	87-90 стр
Исаева Жұлдыз Туkenовна- <i>«Дәнекерлеу құрылғыларын пайдалану арқылы маманның кәсіби дағдысын қалыптастыру»</i>	91-94 стр
Баймукашева Нейля Сериковна - <i>«Жерге орналастыру пәні бойынша дәріс берудің жаңа сатысы»</i>	95-98 стр
Толеубаева Айша Бакытжановна- <i>«Көтеру-тасымалдау машиналары үшін энергияны үнемдейтін электр жетегін жасау»</i>	99-101 стр
Сахиева Бакытгүл Наурызбаевна- <i>«Жылқының паразитарлық ауруларының алдын алу шаралары»</i>	102-105 стр
Кушбаева Гульнара Мухаммедкалиевна- <i>«Адыраспанның фармацевтикада және халық медицинасында қолданылуы»</i>	106-109 стр
Амирханова Үміт Өмірзаққызы – <i>« Студенттердің шығармашылық дербестігін қалыптастыру»</i>	110-113 стр
Музатова Салтанат Амангельдиевна- <i>«Теміржол көлігін қолдану арқылы мультимодальды тасымалды ұйымдастыру»</i>	114-118 стр
Шекртова Гульмира Алтаевна - <i>«Жасыл энергия – адамзат ертеңі, Қазақстанның болашағы»</i>	119-123 стр
Сәлімгереева Ақмарал Бактыгерейқызы – <i>«Қарақат өсімдігін медицинада және күнделікті өмірде дәрілік өнім ретінде қолдана білу»</i>	124-127 стр
Избулова Арайлым Мадихатовна - <i>«Етті бактериологиялық зерттеу әдістері»</i>	128-131 стр
2-СЕКЦИЯ	
Хатенова Майрагул Мукарамовна – <i>«Цифрлық білім беру – заманауи оқытудың кілті»</i>	132-135 стр
Мурсалимова Жанна Сансызбаевна- <i>«Жаңартылған бағдарлама – білім берудегі жаңа мазмұны»</i>	136-138 стр

Суйесинова Айгуль Есенкуловна-«Worldskills-студенттерді мамандығына шеберлік дағдыларын сапалы дамытудың негізгі аспектісі»	139-142 стр
Утишкалиева Салтанат Какимовна –«Внедрение предпринимательского мышления в ТИПО»	143-145 стр
Жұмажан Айнагүл Жұмажанқызы- «Ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы студенттердің мамандыққа деген қызығушылығын ояту»	146-147 стр
Елемесова Айзада Елемесқызы- «Қазіргі таңда білім беру үдерісінде инновациялық технологиялардың рөлі»	148-152стр
Жумагалиева Назым Алтаевна- «Білім беруді брендке айналдыру»	153-155 стр
Сейдишарипова Айнакул Суннатқызы-«Биология сабағында ақпараттық жаңа технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың ақпараттық күзiреттiлiгiн қалыптастыру»	156-158стр
Мақсотова Айгерім Тасболатқызы-Білім беру жүйесінде заманауи технологияларды пайдалану — заман талабы	159-164 стр
Джумашева Гулдана Гизатулловна– «Современные подходы экономическому образованию»	165-167 стр
Аралбекова Айгүл Айжарыковна- «VALUES OF STYDING»	168-169 стр
Таргапбаева Бану Жолдасовна –«WorldSkills стандарттарына сүйене отырып «Et және et өнімдерін өндіру» мамандығы бойынша демо емтихан енгізу.	170-172стр
Ерболаева Жумагиз Абеновна- «Экономикалық білім мен тәрбие беру – бәсекеге қабілетті тұлға дайындау кепілі»	173-176 стр
Дахиева Венера Галиматоллаевна- «Техникалық және кәсіптік білім беру саласында арнайы пәндерді оқытудың тиімді әдістері»	177-180 стр
Ахметбекова Улмекен Канибекқызы – «Білім беру жүйесіндегі оқытудың инновациялық технологияларын пайдалану»	180-183 стр
Абилова Жангуль Мақсотовна- «Экономикалық пәндерді оқытуда озық технологияларды пайдалану»	183-186 стр
Абдужаппарова Акбота Сулейменовна- «Клиникалық пәндерді өткізу кезіндегі оқытудың заманауи әдістері»	186-188 стр
Нурмуханова Венера Әлімбаевна- «Жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес тарих пәнін оқытуда инновациялық технология элементтерін қолдану»	189-192 стр
Серікбаева Айнұр Оспановна- «ACTIVINSPIRE бағдаламасын білім беру үрдісінде пайдалану жолдары»	192-195 стр
Нургалиева Алия Джолдыбаевна – «Экономика сабағы барысында студенттердің белсенділігін арттырудың заманауи тәсілдермен оқыту.»	196-200 стр
Зинелова Анаргүл Кыстаубаевна- «Кәсіптік модульдерді оқытуда интерактивті оқыту әдістерін енгізу және қолдану»	200-202 стр
Есетова Асель Есетовна-«Современные тренды образования»	202-205 стр
Қамысбаева Куралай Жалғасовна-«Робототехника – заман талабы»	205-207 стр

Ташыбаева Райхан Төлепбергеновна- <i>«Кәсіби құзыретті маман – жарқын болашақтың кепілі»</i>	207-209 стр
Дагарова Улдай Мұқымқызы- <i>«Жаңа әлемдегі – жаңа Қазақстан»</i>	209-212стр
Курашева Гульзира Ергалиевна – <i>«Студенттердің тиімді оқуының инновациялық формасы ретінде оқыту тәсілдерін пайдалану»</i>	212-214 стр
Ажигалиева Гүлбарам Орынғалиқызы- <i>«Тиімді сабақ –студент пен оқытушының жетістікке жету жолы»</i>	215-218 стр
Белдеубаева Асель Ерелхановна – <i>«Заманауи білім беру трендтері»</i>	218-221 стр
Бермуханова Асем Шынтаевна- <i>«Электротехника пәнінде STEM технологиясын қолданудың тиімділігі»</i>	221-224 стр
Удирова Анар Саматовна - <i>«Ұлттық демократиялық мемлекет құрудың алғышарттары»</i>	224-228стр
Казмағанбетова Айгерим Саламатовна- <i>«Арнайы пәндерді оқытуда WEB сервистерді қолдану тиімділігі»</i>	228-230 стр
Сатаева Аягоз Жумабаевна – <i>“Innovative teaching of foreign languages using the edutainment method”</i> .	231-233 стр
Конференцияға сырттай қатысушылардың жұмыстары	
Лапиденова Маржан Сисекенова- <i>«STEM және математика», О.Көшекөв атыдағы Атырау аграрлы-техникалық колледжі директорының орынбасары, математика пәні оқытушысы</i>	233-238 стр
<i>Тасымов Манарбек Болатович- «PLATONUS» автоматтандырылған ақпараттық жүйесінде білім беру технологиясын ұйымдастыру</i>	238-241 стр
<i>Сүгірбекова Айнура Қуанышбековна- «ЗАМАНАУИ БІЛІМ - ЗАМАН ТАЛАБЫ»</i>	241-245 стр
<i>Наубетова Рауза Шапхатовна- « Инновация негізі-білімде»</i>	245-248 стр
<i>А.Е.Ташенова «Экономикалық пәндер сабақтарында студенттердің оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыру</i>	248-251 стр
<i>Ильяс Сая Қуандыққызы, «Өндірістік оқыту сабақтарында инновациялық әдістерді қолдану»</i>	251-255стр
<i>Турдалиева Балжан Даниялқызы, «Заманауи білім берудің білікті маман даярлаудағы маңыздылығы»</i>	255-257 стр
<i>КорлыбаеваБ.Е. «Применение современных мехатронных комплексов образовательном процессе»</i>	257-258 стр
<i>Кабдулов Канат Тарихович, «Интернет технологияның білім берудегі мүмкіндіктері»</i>	259-260 стр
<i>Туржанова Еркежан Сериковна, «Инновации, как залог качественного роста эффективности системы образования.»</i>	261-263 стр
<i>Темірғалиев Рүстем, «Химия пәнінен цифрлық білім беру ресурстарын дайындаудың ерекшеліктері»</i>	263-266 стр
<i>Г.Р.Кайыржанова, А.М.Сариева, «Инновациялық білім беру – тарих пәнін оқытуда жаңаша әдістерді қолдану»</i>	267-271стр
<i>АШУРКОВА А. С, «High-tech направления горных предприятий, работодателей»</i>	271-274 стр
<i>Тойшыбаев Каныбек Нурлыбаевич, «Инновации в техническом и</i>	274-278 стр

профессиональном образовании»	
<i>Туганбаева Макпал Ережеповна, «Роль инновации в физкультурной и спортивной деятельности общества»</i>	<i>278-280 стр</i>
<i>Қанибайқызы Ақмарал, «Педагогтың іскерлік мәдениетін қалыптастырудағы заманауи әдістер»</i>	<i>280-282стр</i>
<i>Қурманбекова Ш.Р, «Познавательные задачи в процессе обучения учащихся учреждений общего среднего образования»</i>	<i>282-286 стр</i>
<i>Тустикбаев Нурбол Ашимкулович, «Инновационные направления развития образования»</i>	<i>286-289 стр</i>
<i>Елібай Қанат Болатұл, «Экологияны қорғау – азаматтық парызымыз!»</i>	<i>289-292 стр</i>
<i>М.Н.Хайруллина, «Screencastify - компьютердің экранында не болып жатқанын бейнемен қамтуға мүмкіндік беретін бағдарлама»</i>	<i>292-297 стр</i>
<i>Себепова А.Ф, Дусетова К.С, «Заманауи технологияларды білім беру үрдісінде қолдану»</i>	<i>298-300 стр</i>
<i>Сәрсенғалиқызы Гүлзада, «Қазақстанның теміржолының тарихы мен дамуы»</i>	<i>301-303 стр</i>
<i>Жусипбаева Гульназ Умирзаховна, «Әл Фараби және қазіргі заман»</i>	<i>303-306 стр</i>
<i>Айдарова Көркем Бекахметовна, "ӘЛ-ФАРАБИ МҰРАЛАРЫНЫҢ ШЕТЕЛ ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ЗЕРТТЕУЛЕРІНДЕ"</i>	<i>306-309 стр</i>
<i>Боранова Талшын Табылдықызы, «ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ХИМИЯ ПӘНІН МЕНДЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ»</i>	<i>309-312 стр</i>
<i>Н.С.Смаилова, ҚАЗАҚ ТІЛІН ҮЙРЕТУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ</i>	<i>312-316 стр</i>
<i>Сагиндыкова Нуржамал Осеровна, «ОҚУ ҮРДІСІНЕ ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ РЕСУРСАРДЫ ҚОЛДАНУ»</i>	<i>316-318 стр</i>
<i>Құлмеханова Арай Тлекбергеновна, «ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ»</i>	<i>318-320 стр</i>
<i>Акишева Заурет Исаевна, « Білім беру жүйесінде жаңаша оқыту - заман талабы»</i>	<i>321-325 стр</i>
<i>Хожбанова Айгул Турсынбаевна, «Білім беру үрдісінде инновациялық технологияларды пайдалану»</i>	<i>326-328 стр</i>
<i>Рахимғалиев Бейбітжан Қиланбекович, Рахимғалиева Динара Кабуловна, «Экономикалық пәндерді оқу процесінде геймификация әдісін қолдану ерекшеліктері»</i>	<i>328-331 стр</i>
<i>Токсанбаева Зура Еркеновна, Таткенов Болат Толекович, «Ерекше білім беру қажеттілігін талап ететін студенттермен өткізілетін тиімді әдіс – тәсілдердің маңыздылығы»</i>	<i>332-337стр</i>
<i>С.Р. Құлмурзаев, «Заманауи тәсілдермен оқыту мен тәрбиелеу – қазіргі кәсіби білім берудің басты талабы»</i>	<i>337-339 стр</i>
<i>Баратов Аброр Бахтиярұлы, «Заманауи білім беру жүйесінде студенттердің ақпараттық-коммуникациялық құзыреттіліктерін дамытудың тиімді әдіс-тәсілдері»</i>	<i>340-341стр</i>
<i>Матанова Гүлназа, «Медициналық білім берудегі интеграциялық оқытудың маңызы»</i>	<i>342-343стр</i>
<i>Оразбекова Камшат Диханқызы, «Қазақстанда үштілділік педагогикалық сiлi әдісімен пәнді кіріктіріп оқыту»</i>	<i>343-346 стр</i>
<i>Ермет Дәулет Маратұлы, «Ағылшын тілін оқыту барысында элективті</i>	<i>346-349 стр</i>

<i>курстарды қолданудың тиімділігі»</i>	
<i>Абильдаев Мейрамбек Токмырзаевич, «Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдер»</i>	<i>349-354 стр</i>
<i>Естаева Бахыт Муханбетжановна, «Современное образование: теория, методика и практика»</i>	<i>354-357 стр</i>
<i>Алимулов Нурболат Дуненбаевич, «Ғылым мен білім беруді дамытудың басым бағыттары»</i>	<i>357-359 стр</i>
<i>Умаров Дониер Собирович, «Дуальное обучение (сэндвич система) в системе образования Казахстана»</i>	<i>360-361-стр</i>
<i>Имангалиев Азамат Дузелбаевич, «Білім беруді жетілдіру – бүгінгі таңда оқу және тәрбие негізі»</i>	<i>361-363 стр</i>
<i>Кушегалина Айгүл Манапқызы, «Ақылбек Шаяхмет өлеңдерін қазақ тілі сабағында қолдану»</i>	<i>363- 367 стр</i>
<i>Байменова Райхан Ержанқызы, «Анықталмаған теңдеулердің шешу тәсілдері»</i>	<i>368-373 стр</i>
<i>Байменова Тамара Булатовна, «Формирование коммуникативной компетенции студентов в условиях современного образования»</i>	<i>374-376 стр</i>
<i>Шинкевич С.А., «Использование виртуальных моделирующих лабораторий как метод организации проектной-исследовательской деятельности учащихся»</i>	<i>377-381стр</i>
<i>Корчемный Анатолий Николаевич, «Применение цифровых платформ при дистанционном обучении»</i>	<i>381-385стр</i>
<i>Г.М.Каптёл, «Эффективные методы обучения иностранному языку»</i>	<i>385-388 стр</i>
<i>А.А. Жумахан, «Білім беруді дамытудың инновациялық бағыттары»</i>	<i>389-391 стр</i>
<i>А.К. Русак, «Языковой барьер при изучении английского языка»</i>	<i>391-394стр</i>
<i>Н.В.Миннуллина, «Воспитательное пространство урока как одно из приоритетных направлений в образовании»</i>	<i>394-396 стр</i>
<i>Аристанбаева Несибелди Жуматаевна, «Модулдік оқыту мен критериялды бағалауды тәжірибелік сабақта қолдану»</i>	<i>396-399 стр</i>
<i>Дюсенгалиева Арайлым Махмудовна, «Инновациялық технологиялар жағдайында маманның құзіреттілігін қалыптастыру жолдары</i>	<i>399-402 стр</i>
<i>Г.З.Есенгалиева, «Педагогтың кәсіби өсуі білім берудің жаңа сапасын қамтамасыз етудің алғы шарттары»</i>	<i>402-405стр</i>
<i>Амирханова Үміт Өмірзаққызы, «Студенттердің шығармашылық дербестігін қалыптастыру»</i>	<i>405-409 стр</i>
<i>К.Н.Базарбай, “Арнайы пәндерді оқытудағы модульдік технологияны пайдалану технологиясы”</i>	<i>409-412 стр</i>
<i>Ибраева Ж.М., «Білім беру жүйесіндегі жаңаша бағыттар»</i>	<i>412-416 стр</i>
<i>Каримова Эльнура Абдурахманқызы, «ДРОНЫ ВЕРТОЛЁТНОГО ТИПА DJI TELLO FEEL THE FUN»</i>	<i>416-419 стр</i>
<i>Seidilda Gulerke Ospankyz, «Features and methods of teaching professional english in a modern direction»</i>	<i>419-423 стр</i>
<i>Эргешова Зилола Пазлаковна, «БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ – УАҚЫТ ТАЛАБЫ»</i>	<i>423-426 стр</i>
<i>Кусбекова Акмарал Шайкеновна, «ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА</i>	<i>427-430 стр</i>

ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ»	
Амангалиева Асем Хаирболовна. «БІЛІМ БЕРУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІ ДАМУ»	430-431 стр
Алипбаев Даулет Бахытжанович, «МЕДНЕНИЕ МЕТАЛЛА ЛАБОРАТОРНО ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ»	431-435 стр
Кругляк Юлия Рамилевна, «КРИТЕРИАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ»	436-438 стр
Бубекулова Мадина Талгатовна. «СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ ОБРАЗОВАНИЯ»	439-442 стр
Джазыкбаева Б.М. «ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕКСТОВ СМИ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКА ЧТЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА»	443-445 стр
Mukhanbetkaliyeva Gulzada Shalgizovna, «SELF – STUDY OF STUDENTS OF TECHNICAL UNIVERSITIES AS A WAY TO FORM COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH LESSONS»	445-448 стр
Ибадулла Азиза Жұмаділқызы, «КӨРНЕКІ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ»	448-451стр
Берікова Н.НО – 31 тобы, Смагулова Г.А., «Бастауыш мектептегі еңбек тәрбиесі мәселелері»	452-454 стр
Каримова Эльнура Абдурахманқызы, «Тёплый Пол»	454-457 стр
П. Балгабайқызы, «МЕКТЕПТЕ Б.МАЙЛИННИҢ ДРАМАЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРЫН ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРМЕН ОҚЫТУ»	457-460 стр
Мухамбеткалиева Г.Ш, ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	460-463 стр
Мәдір Г.С, «ГИДРОПОНИКАДА ӨСІМДІКТЕРДІ ӨСІРУДІҢ АРТЫҚШЫЛЫҒЫ МЕН ӘДІСТЕРІ»	463-466 стр
Нажмаддинова Сарбиназ Сапарбайқызы, Жапаиш Бағдат Темірғалиқызы, «ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМДІ ДАМУДЫҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫ»	467-469 стр
Сералиева Қ.Н., «ТІГІН ӨНДІРІСІ ЖӘНЕ КИІМДЕРДІ ҮЛГІЛЕУ» МАМАНДЫҒЫ БОЙЫНША ПРАКТИКА САБАҒЫНЫҢ ЖАҢАША ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЕНДІРУ ЖОЛДАРЫ, МОДУЛЬДІК ОҚЫТУДЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ	469-473стр
Әбілғазы Ынтагүл Жақсығалиқызы, «МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ »	473-478 стр
Досжан Гулсезим Қаламғалиқызы, Босназарова Балжан Саматовна, «ЖАҢАШЫЛ ОҚЫТУДЫҢ НӘТИЖЕЛІ ӨЗГЕРІСТЕРІ»	478-480 стр
Досбатыр Бітеген Тынымбайұлы, Мейрам Шайза Паиубайқызы, «ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІ «	480-484 стр
Е.В. Брагина, «ДИСТАНЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ»	484-487 стр
О.С. Скобелева, «СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ МОДУЛЕЙ»	487-490 стр
Ш.Р.Бекешова, «МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНЫП, ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ»	490-493 стр

Г.А.Сазбаева, «ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ»	493-495 стр
Әбдіраш Ұ.Н., «БИЕЛЕРДІҢ МАСТИТИНІҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ЕМДЕУ»	496-499 стр
С.А.Курдина, «ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОГРАФИКИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ОБУЧАЮЩИХСЯ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ»	500-501 стр
Муканова Г.А., «ҒЫЛЫМИ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫ ЖАҢҒЫРТУ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ»	502-505 стр
Л.Т.Абедчанова, «ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ»	505-508 стр
Берікова, Н.Смагулова Г.А., «БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕГІ ЕҢБЕК ТӘРБИЕСІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.»	508-510 стр
Кимашева Алтын Сиражесвна, «ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ ЖОСПАР ҚҰРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ МЕН АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ»	510-512 стр
Халелова Қарлығаш Пушкиновна, «ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНДЕРІН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ МЕНГЕРТУДІҢ ТИІМДІЛІГІ»	512-514 стр
Бисен Лаура Ахметқызы, «АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУ»	515-517стр
Қабидуллина Айгерім Дәрібайқызы, «БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУҒА ДЕГЕН МОТИВАЦИЯЛАРЫН ДАМУ»	517-520 стр
Нугмарова Айғаным Куресовна, «БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢҒЫРТУ-БҮГІНГІ КҮННІҢ БАСТЫ МАҚСАТЫ»	520-524 стр
Турақбаева Булбул Саркеновна, «ТҰРАҚТЫ ДАМУ ҮШІН ЖАҒАНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ»	524-528 стр
Табылдиева Мөлдір Ислямқызы, «БҰЗАУ ЛИСТЕРИОЗЫН ПАТОМОРФОЛОГИЯЛЫҚ БАЛАУ»	528-530 стр
Сабырұлы Санат, «ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУДЫҢ ЖАҢА МОДЕЛІ»	531-532 стр
Текешова Саягүл Карипжанқызы, «ҚҰҚЫҚТЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДА ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ».	533-537 стр
Ерғазиева Айгүл Алпысбайқызы, «ДУАЛЬДЫ БІЛІМ – БІЛІКТІ МАМАН ДАЯРЛАУДЫҢ НЕГІЗІ»	538-542 стр
Қожахметова Асем Сансызбайқызы, «БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ»	542-548 стр
Алпамысқызы Гүлфара, «ХИМИЯ САБАҒЫНДА ЖАҢА АҚПАРАТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ»	548-552 стр
Жаксиев Кошкарбай Жумашович, «ҰРПАҒЫМЫЗ ҰЛТЖАНДЫ БОЛСЫН»	552-554 стр
Саримова Шынар Маратовна, «ЖЕР ПАЙДАЛАНУ ЖОСПАРЫН ҚҰРУ ҮШІН ҒАРЫШТЫҚ СУРЕТТЕРДІ ҚОЛДАНУ»	554-557стр
Кабдрахманова Гульжихан Кабдуалиевна, «ОТГРАНИЧЕНИЕ АППОЗИТИВОВ ОТ СХОДНЫХ ИМ СТРУКТУР»	557-560 стр
Ержанова Аккенже Габбасовна, «ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ВСТРЕЧНЫХ УСИЛИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ»	560-563 стр
Қырықбаева Райхан Мұхатайқызы, «ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫН ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ»	563-566 стр
Шугаепов Нурлыбек Амиржанович, «ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОПТИМАЛЬНЫХ УСЛОВИЙ РАБОТЫ ПРОДУКТИВНОГО ПЛАСТА ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ МАКСИМАЛЬНОЙ ВЫРАБОТКИ ЗАПАСОВ НЕФТИ»	566--575стр
Шанарова Гульбакыт Тапаева, «РОЛЬ РУССКОГО ЯЗЫКА И	576-577стр

<i>ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НОВЫХ УСЛОВИЯХ»</i>	
<i>Искалиева Асия Сагиджановна, «ДАУЛДЫҚ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІ – МАМАНДАР ДАЯРЛАУДАҒЫ КӘСІБИҚҰЗІРЕТТІЛІК КЕПІЛІ»</i>	<i>578-580 стр</i>
<i>Сқақова Ақмарал Дайрабекқызы, «ТІЛ - МЕМЛЕКЕТТІҢ ТҰҒЫРЛЫ ТІРЕГІ»</i>	<i>580-583 стр</i>
<i>Саримова Салтанат Маратқызы, «АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ МЕҢГЕРУ»</i>	<i>583-585 стр</i>